मारत का कियान

मूरा हिन्दी शशुकाद

की रंड जनकरी कर् १६६० के तारे मारत में तार्य प्रका 'आरप्ट में जांगोरकी राज' के मेजक कंं सुम्ब्रह्माना द्वारा ह्राविमोरेकी से जानुसामित.

er merentet er nie ? for fare fram de aufter gebrungen er gene vie ent ent er gene genen genen. Strate and an attended by the strate of the

armed & first france amater a firet it airtes to airtes it fort are un at mainten i et ni f. artes de ex at fige grove at upin ment ?.

. कार्कान वाम्याप्त कार्या. राज्य क्रिकोची क्षा साझत. माम्याय पार तो पत्रे. करके की झुन्यूर जिल्द. सीगठ केस्स केसाय साम

Bund en en :-

Tex. M. efa.

, To ...

مارس کا ودھان

يزا علمي أثواه

آسان کے لئے اتاب کے آخر میں ملدی ہے انگریوں اور انگریوں ہے ملدی سات پلانے کی میڈ مالا دے دی لائے ہے . بہارسا کے مو گھر میں اس پیٹنک کا رحلا فروری ہے . آسان پامساورہ پیلغا ۔ رایل آئہ پیمیر ہوا ساتو لگ بعک کار مو پلانے کھرے کی سلندر جلد ۔ تعب کبول ساتھ مراب ووٹے

along ' intakt '
ent along the '

-: 42 4

Patent and Published by Perushonem Presad, at the Naya Hind Press, 146, Methigs of, Allahahad.

हिन्दुस्तानी कलचर सोसाइटी

(१) एक पेमी हिन्दुस्नानी कलचर का बढ़ाना, फैलाना झौर प्रचार करता जिसमे मच हिन्दुस्तानी शामिल हो .

(२) एकता फैलाने के लिये किताबो, अखवारो, रिसालो बरेग

(३) पढ़ाई घरों. किताब घरों. सभाओं. कानकरेन्सों, लेक्चरो में सब धमों, जातो, विरात्रियों खारि फिक्षों में आपस का मेल का छापना .

प्रसीडेन्ट - डा० भगवानदान और डा० अघ्दुल हकः गवनिंग बाडो के रेसीडन्ट- डा० भगवानदासः सेक टरी-पं सुन्दरलाल. गवनिंग बाडां के और मेम्बर—

डा० संयद महमूद डा० ताराचन्द्र, मोलवी सँयद सुलेमान नद्वी. मिरु मंजर अली साख्ता, श्री बीरु जीर खेर, मिरु एसरु के कड़ा. पं० बिशस्मर नाथ. महात्मा भगवानदान, सठ पूनम चन्दराका, कार्जी महिम्मद्र घटदुल रामकार कौर् आ घाम प्रकाश पार्लाबाल . मम्बर्गक कायता के लिय लिखिय

मुन्द्रतात

सके टरी. हिन्दुम्नानी कलचर सोसाइटी, ४५४. मुट्टा गज. इलाहाबाह

सिर्फ एक रुपया कर हो गई हैं. "नया हिन्हुं" के जो राहक मेन्यर यनना चाहे उनको सिर्फ छै रुपया चन्हा हेन पर ही मेन्बर बना लिया जायगा. आलग से मेम्बरी की फीस देने वाल सोसाइटी की निक्ली क नय क्षायत क अनुसार सम्बर्गको को का हुई कोई किताब जा एक क्षया दाम की होगी मुफ्त ले सकेंगे या ज्यादा दामकी किताबें लेने पर एक बार एक रुपया कम करा सक्ते,

هندستاني كلجر موسائتي

(۱) ایک ایسی هندستانی کلنچر ۶ بوغانا٬ پههلاتا اور برچار

کونا جس میں سب هندستانی شامل هبن . (۱) ایکنا پهیلانے کے لئے کتابسوں اخباروں رسےاس رغیرہ ک

(٣) پوهاڻي گهرون کٽاب گهرون سبهاڙن کاندرنسون لکنچرون ۾ سب دهرمون جاتون برادريون اور مرتون مين آس کا مين

هريسيقانـقــــدافٽر بهڳوان داس اُور ڌائٽر عبدالعق گوربڻگ ڊاڌي کي پريسهقانـقـــدافٽر بهڳوان داس: سکريٽري—پفٽ- سفدرال . موسائلي ك پريسية سامستر عبدالمتجيد خواجد واس

مستر مفطر علي سيخته' شري بي جي نههر' مستر 'يس'. کي . رودوا' يفکت بشعبهر ناته' مهاتما بهکوان دين' سيته ډومم چاند رادي' قاضي محمد عبدالغفار اور شري اوم پرگش يا'نيوا' کورننگ باتي که ارز معبر-تاكل سفد مكسودا تاكل بارا جددا مينوي سفد سنفمال لحري مسلوي کے قاعدوں کے لئے انمیائے -

سلمدر لال سکریتنی «هلاستانی کلنچر سوسائٹی" ومرا متهي كليع العاباد . نوق ایک رویه کرمی کئی هـ "بیا مند" کے جو گمک میس مرف ایک رویه کرمی کئی هـ "بیا مند" کے جو گمک مسر بنکا جامعی اُن کو صرف جهه رویمه جلده دیک پر عی مسر بنا به جائیماً . انگ هـ مسری کی قیس دیک و الے سوسانتی کو علی هوئی کوئی کتاب جو ایک رویمه دام کی مؤکی منت کے مکمی کے

हिन्द के विधान की अगरेज़ी हिन्दी शुब्दावली

(झांगरेश्री नागरी किखाबट में)

हिन्द् का जो नवा विषाद पास हुवा है इसके लगभग चीद्र ह सी जास जास अंगरेजो शब्दों के लिये जासान हिन्दुस्तानी शब्द महास्मा भगवानदीन और दूसरे विद्वानों ने सुभाए हैं. भारत के विधान को समफ्ते के लिये हस शब्दावली को अपने पाम जरूर रिखिये. क्रीमत दो रुपये.

मुस्लिम देश भक्त. लेखक--श्री रतन लाल बंसल.

डन मुसलमान देश मक्तों के जीवन का हाल जिन्होंने अपनी जान हयेली पर रखकर हिन्दुस्तान और विदेशों में रहते हुए भारत माता को गुलामां की खजीरों से आचार करने की कोशिश की. किनाव वड़े दिलचस्य हंग से लिखी गई हैं. क्रोमत तिर्फ एक रुपया बारह आने.

आज के शहीद - सम्पादक-न्नी रतन लाल बंसल.

इस किताब में उन बोरों की कहानियाँ हैं जिन्होंने विदेशी हाकिमों की फैलाई फूट की आग में इन्सानियत को भस्स होते देख पक छिन की भों देर न की खौर उसे बुफाने के लिये अपनो जान डत बहादुरों की कहानियाँ जो फिरकावाराना दंगों में लोगों को हैवानियत से रोकते हुए शहीद हो गए. हर एकता प्रेमी के पढ़ने की किताब.

सुन्दर जिल्द और चिकने काराज पर छपी जाठ तस्तीरों के साथ इस किताब का दाम सिर्फ हाई क्पबा.

किसान की पुकार - लेखक--न्नी ब्रार. बेन्कट राव.

बह किताब किसानों के लिये ही नहीं, उन लोगों के लिये मी बहुत फारूरी है जो लेती बाड़ी से दिलवस्पी रखते हैं, क्योर भारत के फाज संकट को दूर करने में विश्वास रखते हैं. कीमत पाँच घाने.

خاص انكريزي شيدوں كے لئے آسان هندستانى شيد مهانما بهكوان کیوراور دوسرے ودوائیں نے سجھائے ھیں۔ بھارت کے ودھاں کو سمجھائے كم لكم إس شهداولي كو اله ياس فرور ركهك. تيمت در رويكي . هند کے ودھان کی انگریزی هندی شبداولی (المرین نکری لمبارت میں) مند کا جونیا ردھان پاس موا ہے المے لک بہک جودہ سر خاص

جان متههلی پر رکهکر مندستان آور ودیشوں میں رمتے هوئے ہارت مانا کو فلامی کی زنجیورں سے آزاد کرنے کی کوشمی کی . کتاب ہوے دلچسپ تمثگ سے لکھی کئی ہے . مسلم ن ديش بهکت –ليکيک –شري رتن ال بلسل . آن مسلمان ديش بهکتون کے جهون کا حال جنهوں نے اپنی قهمت مرف ايك روبيه باره آني .

اِس کتاب مهن اِن ویروں کی کہانیاں هیں جنہوں نے ردیشی حاکموں کی پھیلائی پھوٹ کی آگ میں اِنسانیت کو بهسم هوتے دیکہ اُیک چھن کی بھی دیر نہیں کی آور اُسے بنجہائے کے لیے ایڈی اج کے شمید۔ سیادی ۔ شری رتی ال بنسل.

جان قبهان کو هی . آن بهادروں کی کهانهاں جو فرقهرارانه دنگوں مهن لوگوں کو

حهوانهت سے روکتے هوئے شہید هو کئے . هر لیکٹا پریمی کے پرهلے کی کتاب . سلدر جلد اور چکٹے گفٹ پر چھپی آٹھ تصویروں کے ساتھ اس كتاب كا دام مرف تعالى ربيعه .

کسان کی پکار— لهکیک — شری آر . رینکٹ راؤ . یہ کتاب کسانوں کے لئے هی تہوں' اُن لوکوں کےلئے بهی بہت فروری ہے جو کھیٹی باتی ہے دلتھسہی رکھتے ہوں' اُور بھارت کے آئی سلکت کو دور کرنے مہی وشواس رکھتے ہوں ۔ تیمت یاتھے آئے .

पाडत सुन्दरलाल की और कितालें :-

हिन्दू मुस्सिलम एकता... इस में वह चार लेक्चर जमा कर हिये गये हैं जो पंडित जी ने कन्सीलियेटरों बोर्ड ग्वालियर की दाबत पर ग्वालियर में हिये थे.

सौ सफे की किताब. क्षीमत सिर्फ बारह घाने.

महात्मा गांधी के बिलदान से सवक्र—साम्प्रता यिकता यानी किरक्रापरस्ती की बीमारी पर राजकाजी, मजहबी खौर इतिहासी पहत्त् से विचार झौर उसका इलाज. जिसने झाखिर मे देस पिता महात्मा गांधी तक को हमारे बीच में न सूने दिया. क्रीमत बारह आते.

पंजाब हमें क्या सिखाता है - महात्मा गांधी की सलाह से अक्तूबर सन् १९४७ में पच्छिमी आँर पूर्यो पंजाब के दौरे के बाट़ वहाँ की भयंकर बरबादी स्नीर स्नापसी मार काट के कारन लोगों पर जो जो सुसीबतें आईं उन का दर्दनाक वर्नन. इप छोटी सी किता व में ज्ञाजकल की मुसीबतों को हल करने के लिये कुछ सुक्तान भी पेश किये गए हैं. क्रीमत चार आने.

वंगाल और उससे सबक्र_ इस छाश मा किताब में सन १९४९-५० में पूरबी और पच्छिमी बंगाल के फिरक्रे-वाराना फ्रगड़ों पर रोशनी डाली गई है खौर ऐसे फागड़ा को हमेशा के लिये खत्म करने की तरकीय भी सुमाई गई है. कीमत सिर्फ़ हो बाने.

كر دئے كئے هيں جر پلات جى نے كلسيليقترى بورة كواليار كى پنتی سندرال کی اور کتابین:-هندو مسلم ایکتا۔ اس میں رہ چار لیکچر جمع

دعوت پر گوالهار میں دئے تھ .

چتا مہاتما گاندھی تک کو همارے بھج میں نے رہنے دیا . سامپردایکتا یعنی فرقه پرستې کی بهماري پر راج کاجي. مغهبی ارر المتهاسي پهلو سے وجار اور اُسكا علاج، جس نے آخر میں ديس سو مغت کی کتاب . قهمت صرف بارد آنے . ہاتا گاندھی کے بلیداں سے سبنی

کی صلاح سے اُکٹوبر سن ۱۹۳۷ میں پجہمی اُور پوربی پلجاب کے دورے کے بعد وطان کی بھیلکر پربادی اُرر آپسی مار کات کے کارن لوگوں پر جو جو مصطبکیں آئیں اُن کا دردناک ورتن ۔ اُس چھوٹی سی کاتاب مهن آجکل کي مصفيتوں کو حل کرنے کے لئے کچھ سجھاؤ بعي پيش کڻے گئے هيں . تيمت چار آنے . قهمت بارة آني . بنجاب همي كيا سكهاتا هــ ١٠٠٠ ١٤٠٨

كتاب ميں 30-1979 ميں ډوربي أور ينچهمي بلكال كے فرقموارامه جلکورں پر رہملی داری کئی ہے اور ایسے جهکورں کو عمیشہ کے لئے خکم کونے کی ترکیب بھی "جھائی کئی ہے . تیست صرف بنگال اور اس ما سین - اس چونی م

د . . د الما ، مثد كلم العاباد .

मिसने का पता—मैनेजर 'नया हिन्द' १४४, मुद्रोगंज, इलाहाबाइ.

गीता और क़ुरान

लेखक-पंडित मुन्दरलाल

इस किताब के शुरू में दुनिया के सब बड़े बड़े धमों की एकता को दिखाया गया है सौर सब घमों की किता वों से हवाले दे दे कर मिलती जुलती खुनिया दो सबाइयों को बयात किया गया है. डसके बाद गीता के लिखे जाने के बक्तत की इस देस की हालत, गीता के बड़प्पन झीर एक एक आध्याय को लेकर गीता की तालीम को बतलाया गया है.

आजिर में क़ुरान से पहले की अर्ग की हाजत, क़ुरान के बड़ारान के बड़ारान को तानीम को बयान किया गया है. इस में क़ुरान की पांच सौ से अपर आयमों का लफ्की तरजुमा दिया गया है. यह भी बताया गया है कि क़ुरान में जेहाद. आकर, आजरत, जज्ञत, कहिमा, का फिर बग़ेरा किसे कहा गया है.

जो लोग सब धर्मों की एकता को सममना वाहें या हिन्दू धर्म ब्यौर इसलाम दोनों की इन दो अमर पुन्नकों की सच्चो आनकारी हासिल करना वाहें उन्हें इस किताब को जरूर पढ़ना चाहिं उन्हें इस किताब को जरूर पढ़ना चाहिं उ

पौने तीन सौ सफ़ेकी सुन्दर जिल्ट् वॅबी किताब की क्षीमत सिर्फ ढाई कपथे.

मिलने का पता--मैनेजर 'नया हिन्द्' १४८. मुद्री गंज, इलाहाबाद.

کیتا اور قران

ليكهك -- ينتحت سندر لل

اس کتاب کے شروع میں دنیا کے سب بوے بوے دعرموں کی ایکتا کو دکھایا گیا ہے آور سب دھوموں کی کتابوں سے حوالے دے دے کر ملتی جلتی بنیادمی سچائیوں کو بیان کیا گیا ہے . آسکے بعد کیتا کے لکمے جانے کے وقت کی اِس دیش کی حالت' گیتا کے بوبوں آور ایک ایک ادعیاء کو لیکر گیتا کی تعلیم کو آخر میں قرآن نے پہلے کی عرب کی حالت قرآن کے بوین اور ایک ایک بات پر قرآن کی تعلیم کو بھان کیا گیا ہے ۔ اس میں قرآن کی پانچ سو سے اوپر آینٹوں کا لفظی ترجمہ دیا گیا ہے یہ بھی بعایا کیا ہے کہ قرآن موں جہان' عاقبت' آخرت' حفت جہنم' جو لوگ سب دھرموں کی ایکتا کو سمجھٹا چاھیں یا۔ ھلاو دھرم اور اسلام دونوں کی ان دو 'مر پستکوں کی سچی جانکاری حاصل کرنا چاھیں آبھیں اس کتاب کو صرور پڑھٹا چاھئے ۔

كافر رغيرة كسم كها كما ها .

ملاح كا يته-مذهبجر "نيا هلد" ١٣٥، متمي كلي. الدآباد .

مرف تمالي رويفه .

महाग महाग मिल सकती है.

डाक या रेल खर्च हर हालत में गाहक के जिम्मे होगा.

महात्मा गांभी की वसीयत

लेखक-श्री मंजर झली सोख्ता

२९ जनवरी सन १९४८ को महात्मा गांधी ने आज इंडिया कांगरेस कमेटी के सामने एक सुम्नाव के रूप में 'लोक सेवक संघ' का एक नया विधान तैयार किया था. इस विधान में उन्होंने सजाह दी यो की कांगरंस का सारा सगठन तोड़ दिया जावे और कांगरंस वाले हकूमत से बाहर निकल कर एक'लोक सेवक संघ'बना कर काम करें.

के जनवरी को अपने देहान्त से कुछ घन्टे पहले महात्सा जी ने कांगरेस के जनरल सेके टरी को बुला कर वह विधान दिया की वह गांधी जी की तरकसे बसे आल इंडिया कांगरेस कमेटी में पेश कर हैं. यह छोटा सा विधान देश के नाम गांधो जी की आलिरी वसीयत हैं और इसकी व्याख्या गांधों जी के परम भक्त श्री मंजर अलो सोख्ता ने की हैं जो गांधीवाद को समफते और अपनाने वाले देस के हने गिने लोगों में से एक हैं.

गांधीबाद को सममाने के लिये इसका पढ़ना बहुत जरूरो है. २२५ सफे की सुन्दर जिल्ह बँधी किताब की क्रीमत सिर्फ हो इपये. मिलने का पता—मैनेजर, 'नया हिन्द' १४१, मुट्टी गंज, इलाहाबाद.

نهيچ لمهي سب كتابين نائري أور أردر دونس لكهارتين مهن إلى ألى مل مكتي دهن .

قال يا ريل خرچ هر حالت ميں گھک كے ذمه هوكا .

بهاتها گاندهي کي وصيت

لهكهك المشرى ملظر على موخكة

19 جغوری سن ۱۹۲۸ کو مہاتما کاددھی نے آل انتیا کانکریس کمهتی کے سامنے ایک سجھاؤ کے رزب میں 'لوک سیوک سٹکھ' کا آیک کھا ودھان تھار کیا تھا ۔ اِس ودھان میں اُنھوں نے ماج دی تھی کہ کا،عریس کا سارا سٹکٹیون توڑ دیا جاوے اور کانکریس والے حکرمت ہے باہر نکل کر ایک 'لوک سیوک سٹکٹ' بٹا کر کام

• م جغوری کو آئے دیمانت سے کچھ ڈھٹے پہلے مہاتما جی نے گانگریس کے جغرا سکریٹری کو بط کر وہ ودھان دیا کہ وہ گاندھی جی کی طرف سے آسے آل انتیا کاسکریس کمھٹی میں پیش کر دیں . یہ چھوٹا سا ودھان دیس کے بام گاندھی جی کی آخری وصیحت ہے اور اِسکی ریاکھیا گاندھی جی کے پیرم بھکت شری مغشر علی ہوخکتہ نے کی ہے جو گاندھی واد کو سمجھلے 'ور 'یڈانے و'لے دیس

گاندی واد کو سمنجینے کے لئے اِسکا پوهنا بہت فروری ہے . 10 مفتعے کی سکندر جائد بلدھی کتاب کی تیست صرف دو رویئے.

مللي كا يتد -ملهجر "ما هلد، ١٩٥١، متهي كلي الدآباد .

नवा हिन्द

कि बाहर रह कर आन्दर बालों की नकेल काबू में रखें आपर देस में बह स्वाँग न रचने हें जो काँगरेस ने मचा रखा है. बूफ कर आसेम्बली या पार्लियामेन्ट की मेम्बरी से आलग रहें. कम से कम कुपलानी जी और उनके साथ की आजीम हस्तियों को नो इस बारे में सतके रहना ही चाहिये. उनके लिये यही शोभा देगा कड़बी बातें पसंद न आयें. फिर भी बन भाइयों से हम इतना तो प्तकर आर्फ करेंगे कि उनमें से जो चोटी के कारकुन हैं वह जान हो सकता है कि कुपलानी जी के साथियों को हमारी यह

24-4-, 43

-मुरेश रामभाई

45 45 10,

ماري راء

مرض کریلگے که آن موں ہے جو چوتی کے گارکن عمیل وہ جاان بوجه کر اسمبلی یا چارلیاملٹ کی مسدری ہے انگ رعمی ، کم سے کم کریلانی جی اور اُن کے سائبہ کی عطوم هستیوں کو تو اِس بارے معی سترک رها ہی جاءئے ، آن کے لئے یہی شوبها دیبًا که باهر وہ کر اندر والیں کی مکھا تابیو معی رکھیں اور دیس میں وہ سوانگ هو سكتا هے كه كريقاني جي كے سانههوں كو هماري يه كوري باتهن يسلد فه آئهن . پهر بهي أن بهائيون سے هم أتنا تو ضرور

ا سريش رميهائي

1

10,-0-11

नइ किताब

अहिन्सात्मक इनक्रलाब का रास्ता

समाने रखकर आ मंबरझली सोख्ता ने इस किनाब में 'लोक महात्मा गान्धी के लोक सेवक संघ' की नजबीज को सेवा संध' की एक योजना देस के समाने रक्खी है. बाज के हिंसा से भर बाताबरन में आहिन्सात्मक इनकलात्र के क्या लेखक—श्री मंजर षाली सोख्ता

किताब नागरी झौर उद्देशेनों जिखाबटों में मिल मकती है. मिलने का पता-चाहिये कि इस किताब का जरूर पहें. क्रीमत सिर्फं चार श्राना.

मानी हैं और यह कैसे लाया जा सकता है यह बड़ी स्वबसूरती से इस किताब में समम्प्राया गया है. देस की मौजूदा शांचनीय हालत को बटलते की इच्छा रखने वाले सब देशप्रेसियों को

900 mer mer anne

نثى كتاب

اهنساتیک انقلاب ی راسته

لهکمک — شری مخطر علی سوخته مهاتما گا.دهی کے 'لوک سموک سلکه کی تجویز کو سامکے رکهکو شوی مخطر عابی سمخته نے اِس کتال مهی الوک سهوا مغلکه کی ایک پوحذا دیس کے ساملے رکھی ہے۔ آج نے هفسا سے بھوے واتارون میں اھلمسائمک استلال کے کہا معلی عین اور یہ کھسے لایا جا سکتا ہے یہ بتی خولصورتی ہے اِس کتاب معین سمجھایا کیا ہے ۔ دیس کی موجودہ شوچلیم خالت کو إلى كتاب يو خويز بوهيل . بدائم کی اِچها، رابهنے ،اُلے سب دیک پریمبوں کو چاہئے که

كتاب بائرى 'ور 'دو دونون لكهاوتون مهن مل مكتى هـ . قيمت مون چار آمه .

ملهجر – 'نها ملا'

17 x 25 -

حون سي اد'

المارا

हमें यह कहने में कोई हिचक नहीं है कि कम्यूनिस्ट अञ्बल दर्जें के सर्वोद्य वाले निक्तेंगे, लेकिन अगर हम यह पाबन्दी रखते हैं तो यह साफ है कि सोशालिस्ट लाग सबेंद्य के मानने वाल नहीं, अगर हम यह पाबन्दी छोड़ दें तब तो कांगरस भी नहीं (जैसा कि १९४० की पूना बाली कुल हिन्द कांगरस कमेटी को बैठक में साम हो गया था) खौर हमें श्रक्तसास के मामले में उन्होंने हथियार आर कोज इस्तेमाल करने की सलाह के साथ कहना है कि आचार्य छपलानी भी नहीं क्योंकि पाकिस्तान सर्वोद्य का मानने वाली पाटी या सरकार की कसौटी

अहिंसा है. जिस हट तक हमारे तीर तरीकों में हिसा रहेगी उस हद तक वह सर्वोद्य के मुता कि नहीं है. एक बार खोर भी है. गाँधों जी मरने के एक दिन पहले कॉगरेस झोर देस के लिये कुझ बसीयत कर गये थे. मगर १९५८ में बम्बई में कुल हिन्द कॉगरेस कमेटी की बैठक में जो नया कांगरेस विधान बनाकर इस वसीयत की मिट्टी पतीद की गई है उसमें कृपलानी जो भी शरीक थे. इसक अलावा उत्तर प्रदेश में एक लोक सेवक संघ बना जिसके प्रथान क्रपलानी जी है. लेकिन जहाँ तक हमारी जानकारी है इस लोक संबक संघ ने श्रमली तौर पर कोई करम ऐसा नहीं उठाया है जो अपनी वसीयत वाले वयान में गॉर्था जी ने बताये हैं.

पाटी बनाकर न रह जाये. कांगरंस की तरह पाटी खड़ी करके वह उसी तरह की पेचीट्गियाँ, मुसीवते झोर उलमने पेटा कर टेंग इसिलिये हम क्रपलानी जी से अपील करते है कि वह महज एक जैसा कांगरेस ने किया सौर जिनमें निकलना मुशाहिल होगा. उन्हें तो जनता की सचची सेवा करने के लिये एक संगठन खड़ा करना बाहिये जिसके मेम्बर गाँधी जी के बताय लोक सेवक संघ के प्राप्राम को सच्चे आ से कपनायें.

وامی کل عفد کارگریس کمیتای کی پوتیها میس صال عوائیا تها) اور همون افسوس کے ساته کہفا ہے که آجازیم دیاری بھی مہوں کوونکم پاکستان ہے معاملے موں جون نے عقیمیار آور می استعمال کرنے کی صلاح میں تھی ،سرووٹ کو مائٹ وائی بازتی یا سر دکی کسوتی اهمسا ہے ، جس حد تک همارے طور خاربتوں محین نفسہ رہے کی اُس حد تک وہ سرووٹ نے مطابق نہیں ہے . ایک بات آور بھی ہے ۔ گاندھی جی مزنے نے ایک دن بہتے کا کاریوس اور دیس نے لئے کیچہ وصفحات کر کئے ہے ، مگر ۱۹۲۹ قرمي هـ – اهنسا . اگر هم ينه پابغدي چيووز دين تب تو همهن ينه کهنا مين کوني هنهک مهين ها که کمفوسسات اول درج کے سوروے راے نکنون ئے اخکان گر هم يند چاپلدي رنهتے هيں تو يه صاف هے که سوشاسات لوگ سوورات خامالے والے نهيوں کانگريس بهي مهين . (جدسا ده ۱۹۲۰ کی نوٹ

مین بسبئی مین کل شاد گنگریس کمیش دی بینیک مین جو

مین بسبئی مین کل شاد گنگریس کمیش دی بینیک مین جو

مین نمین کریشی بدا کر 'س رصیبت دی مثبی بنید کی خثبی

مین نیک نیک میون سائی با حسک بردش بیند کی خشبی

هین نهین جهال نک هماری جال تحیی شریک تمی از خش بینید کی

الے بیان مین گلادهی جی نمیال بها حسک بردش کی شوب سائی الے بیان مین گلادهی جی سائی هیں

الے بیان مین گلادهی جی برایال کرتے بیول در بر محمی ایک

والے بیان می کریشی جی ماییل کرتے بیول در بر محمی ایک

والی بنا کر نم رد جائیں ، گلگریس کی طبح تمالیا مشکل عبوا ، نبیع

والی جبتا کی مجی سموا کریا اور جن می بملتا مشکل عبوا ، نبیع

والی جبتا کی مجی سموا کریا اور جن می بملتا مشکل عبوا ، نبیع

هادی جسکے ممود گلادهی جی کے بتائے لوک سورک سائی کی

جون من اه، रही है. उनके आलावा आंध्र के बुज़र्ग सेवक आंटी. प्रकाशम ने भी स्तीफा दे दिया है और आये दिन स्तीक दिये जा रहे हैं. जूनके महीने में आचार्य जी पटना में इन सवकी एक बैठक करेंगें और फिर अपनी टे दिया है. उन्होंने जपने फैसले को खटल कहा है. फैसले की वजह यह बताई है कि कांगरेस लोकशाड़ी के नरीक़े से अपना काम नहीं कर हमारी राय

आचार्य कुपलानी ने कांगरेल का जो रोग बताया है इसे हर काई जानता है. सद्र टंडन जी माँ उससे बखूशी बाक्ति हैं आरे जबाहरलाल जी तो उससे परेशान हैं हो. हम इस रोग को लाइ-लाज हालन पर पहुँचा हुआ पाने हैं और यह समफ्ते हैं कि यह रोग बुढ़िया कांगरेन को खाकर ही रहेगा. बहनरा इसी में है— सान भी है—कि हम गन्दी गन्दी द्वायें देकर इसके आस्त्रारी बक्त में उसे ज्यादा तंगन करें आयोर एक शान्ति की मोन मरने दें. लेकिन बुदिया आज मरेया कल उमकी आलाद ब खान्दान तो है नई पार्टी बनाकर मुल्क के आगे अपना नया प्रोधास पेश करेंगे.

ही जो हर तरह की सेवा चाहेगा. अन मवाल यन है कि उनकी सेवा किस तरह की जाये कि वह अच्छी ण्विरश पाये. इसिलेये हमें यह डेखना है कि कुपलानी जी किस नग्ह यह फर्ज निमाने हैं.

आजवारों की खबर है कि बह सर्वोहय का प्रोप्राम गयेंगें कोंगें गांबी जो के बतांने रास्ते पर हम को से चलते की कोशिश करेंगे. कार यह खबर सही है तो हमें यह काहब के साथ यह कहना है कि आज सर्वोहय की हर जगह चयां है, सोशिलस्ट पाटी कहती है कि खार कांगरम सर्वोहय प्रोप्त स्थपनाये ना वह कांगरेस में सबोंह्यवादी है. हम यह तो नहीं कह सकते कि सक्वा सबोंह्य मिल जाये. और कांगरेस का ना पुरासा दावा है कि वह जनम की क्या है. उसका असली पैरोकार ता इन गरियों में तलगान के इलाक में पैदल घूम रहा है. लें किन हम यह श्रमच्छी तरह जानते हैं कि सर्वोद्य की राह पर चलने के लिय एक चीच की पाबन्दी

مِم بگائی ہے کہ گانگریسی لوک شامی کے طریقے سے ایٹا کام نہیں کر رهی ہے۔ اُنے علاوۃ آندیر کے بورگ سیوک شری تی پرکشم نے دھی استفوان ہے ہیا ہے اُر آئےدن استمیے دائے جا رہ معی، حون کے مهیدہ میں اچاریمجی یتلف میں ان سب کی ایک بیٹیکک کریڈکے اور یو آچاریم کریٹانی نے کانگریس کا جو ررگ بندایا ہے سے کہتی جائی ہورگراہ بیش کرین ئے۔ کوئی جائتا ہے صدر تنقن جی بھی اُس سے بخوری و تقایل ہیں اگری خو دے دیا ہے۔ اُنہوں نے اُنے فہصلے کو اتل کہا ہے . فیصلے کی وحد

ایم خبر صحوم هے رہ همين بترے أين كر ساته يم كبدًا هے كم أج معروران كى غبر حكم جوبجا هے سوشامست يارتى كبيتى هے كم أن گذگریسی سروردے پررگزاء زمانے تو وہ تنگریسی میص می خانیس . اور گلگریس کا تو پرابا دعویا ہے کہ وہ جلم کی سدودے وادی ہے . ہم یم یہ تو بہیں کہہ سکتے کہ سچیا سرودے وادی ہے . ہم ایمانی پھروزار تو ان ترمیوں مهن تلگاء کے کھا۔ ہے ۔ اسکا اصلی پھروزار تو ان ترمیوں مهن تلگاء کے علاقے میں پیدل گبو رہا ہے ۔ لعکن هم یہ اچھی طرح جانتے هدر که سردد کر الا د جاند کیلئر ایک جوزی دادنده

मेश्नमें बार दुरामन का जोर सर भरका है। ता हमारा मना सेर का, यानी जितना हो डतना थोड़ा है. इसमें कोड रोक थाम लगाना अपने पर पर कुल्हाड़ी चलाना है. इसजिय हम सममते हैं कि इस स्तीक में मिस्टर बेबन कही पर्तंग की तरह आलग जा गिरंग आरे गिर एक आर जी नेकनामी भले उनको मिल जाय काई उनमे हमद्दी भी नही करेगा.

3

عماري راح

生のちこ

बर्तानिया बाहर दूसरे मुल्कों में या दूसरे मुल्का के पड़ान में पांत्र जमार हुए हैं. ततावार पर भरोसा राजने वाले हम न ने जसा मोबने हैं न सोच सकते हैं क्यार न सोचना चाहिए। क्रोर बर्तानिया भी चठाई है और बर्नानिया की कैबिनेट का इस पर असल करने क मिस्टर जबन मले हो मजदूर देल के मेन्बर हो हम उनमें यह हिषियार घटाने की बात सोचेंगे. अपगर सचसुच उनमें ऐसी भावना जाना गई है तो उनके लिये यह स्यादा बेहतर होगा कि बह बर्तानिया की सरकार को यह सलाह है कि वह हिंपयान वाहे लड़े भिड़े हँसी खुशी ऐमे ही चलारे जैसे हिन्दुस्तान छाड़ कर चली गई है. आहिसा की तरक उसका पहला करम यहां हा सकता है. मिस्टर बंबन ने इमी सिलसिल में हथियार कम करने की बरन की सलाह दी है. पर बर्तानिया की फेबिनट उनकी समाह मान कर जितने बढ़ाए पर सब से पहला क़दम इस तरक उठाए कि बतानिया के बाहर जहाँ जहाँ उसने अपने अड्डे जमा रक्ष है बहाँ से बिना हिथियार कम करने की भूल उस वक्तत तक नहीं कर सकता जब तक आशा नहीं कर सकत कि वह कभी आहिला को आत्रों मान कर

—स्रा गमभाइ

23-K-128

आचार क्रपलानी का स्तीप्ता-

बड़े बतार चढ़ाव के बार आचार्य कुपलानी ने कांगरेस के सहर बाबू पुरुषोत्तम दास टंडन का एक चिट्टी भेजकर कांगरेस से स्तीका

a diameter

مهدان مهن اگر دشمن کا زرر سهر مهر کا هو تو عماراً سوا سهد کا بیا بعدی جنتذا هو آنذا تهوزاهی اس ممین کوئی رزک تباه لگان انها پهر پر کلباری چالایا هی اس اثنا هم مستجبتای شهن که اِس استعنام به مستر بدون کثی بتدکی کی طاح انگ حا گریندگی ازر ایک عارضي نيك 'المي بهلے آن كو مل جائے كوئي أن سے عمدودي بھي مهيل كرينا .

استريعي رد بياني

قلم يهي هو سكة ا عي .

ہرے آنار چوھاؤ کے پعد آچاریم کریلانی نے کانگریس کے صدر باہو پوشوتم داس تلقن کو ایک چیٹی بھیجکر کانگریس سے استعنیا أيكارية كريلاني كا استعنيا--

)

नवा कि

1

अमरीका का मुँह देखना भीर स्तका मुहताज भीर गलाम बनन इसारे पर चलने को मजबूर हो रहा है भौर अमरीका की कीज़ें पालिसी की बिना पर अपनी क्रीज़ी पालिसी टालकर क्सने मुताबिक तैयारी कर रहा है. इसके माने हैं कीजी मामला मे नीति से गजी नहीं है. आज सारा पन्छिमी योग्प समरीका के

पड़ेगें. साथ हो साथ यह भी है कि कीज की स्वातिर मामान खरीड़ने स देस में बीजों के दाम बढ़ जायेंगे घीर मंहगाई का बाजार घीन बह भी साफ है कि जब ज्यादा ताक्रत लड़ाई के सामान बनान जार दूसरी नैवारी में लग जायेगी तो उसके लिये ज्याता पैम की मी गरम हो आयेगा. इसका लाजमी नतीजा यह होगा कि मान अनता की द्वरावारियाँ बढ़ेंगी भीर बसे मामूली बीज़ों या स्टूलियने दरकार होगी जिसकी बजह से हुकूमत को नए नए टेन्स लगाना के जिये तरसना पड़गा.

केबिनेट पहले से ही अमरीका की ताबेड़ार बनी हुई है. अंतरकोमी हलकों में आज इंगलेंट्ड की बह शान नहीं है, उनकी वह इन्जन नहीं है जो एक आरसा पहले थी. यूनो की बैठकों में वह अमरीका को हाँ में हाँ मिला रहा है और कोई अलग से उसकी आबाज ही नहीं है. इसलिय यह जरूरी हो जाता है कि उसकी सारी कोजी-समम्भ में आता है कि वह यह खयाल करने हो कि आजक्ष को लहाइयों में 'बस इननी तैयारी'' 'बस इसी हट नक' जैमी बाते नीति आसमीका की तरक देख देख कर शकल में आये. यह टीज आसाज की नहें नहीं हैं. सिस्टर बेबन जैसे जिम्मेहार आहमी इससे नाव किक होगे यह हम नहीं मान सकते. न यही हमारी इस रोशानी में देखने पर हमें पता चलता है कि झंगरे के

خمم سے راضی نہیں ہے ۔ آج سارا پوچیمی یورپ آمریکم کے آشارے پر چلکے کو مجبور ہو رما ہے اور آمریکم کی فوجی پالیسی کی نذا پر پالی فوجی پالیسی قمال کر آس کے مطابق تھاری کو رہا ئے ۔ اِسکے معنے ہمں فوجی معاملوں میں آمدیکم کا مذہ دیکھذا اور اس کا محكاج أوو فالم بنكر جانا . 45 to 10,

هوجائها . اس ۶ لارمی ستهجه یه هولا که عام حلتا کی دشواریان بوههنگی آرر آمه معموانی چیزین یا سهولهتوی کے لئے تاسف درگار هوگی جسکی وجه سے حکومت کو نگے نئے تیکس لٹارا پوینگے۔ ساتھ هی ساتو یہ بھی ہے که قوج کی خاطر سامان خدیدئے سے دیس مبی چھزیں کے داء دوء حالیفنگے اور مہنٹائی کا دارار اور دھی کو اور دوسوي تياري ميں اي حاثيكي تو أسكے لئے بيادہ پوسے كى يه بهي مان هے که حب زيادہ طاقت اےائي کے سامان المانے

من ارشانی مهن دیکهانی در عمهن پتم چاند؛ کے ۱۰ انکاییوی کهیدات بهای سے هی امریکما کی تابعدار بنی هوری هے ۱۰ انکانونوی کی دابعدار بنی هوری هے ۱۰ انکانونوی کی واشمان نهیں هے اسکی ۱۰ عیا تهمی مهنی ایمانویوی کی واشمان نهیں هے اسکی ۱۰ عیا تهمی ها موسل ها ما ما دولی هوری الگ سے آسکی ۱۰ عیا تهمی نهای ها تهمی موروری هوری الگ سے آسکی ۱۰ وراً عی نهای امریکه کی طرف دیکه دیکیکر شکل مهنی آئے یا چونو آج کی فورکے یہ هم نهیں مان سکتے ما بهی هماری سماری مودی یعانی مورکے یہ هورکے یہ هم نهیں مان سکتے ما بهی هماری سماری مودی آتا ها که واد یک خوبال کے مولی که آج کل کی لوائدوں میں آتا ہے کہ واد یک خوبال کے مولی که آج کل کی لوائدوں میں آتا ہی دولی کو آبائیوں میں آتا ہی دولی کو آبائیوں میں آتا ہی دولی کو آبائیوں میں ایمان سکتے ما دولی کو آبائیوں میں آتا ہی دولی کو آبائیوں میں آتا ہی دولی کی لوائدوں میں ایمانی دولی کی توائدوں میں ایمانی دولی کی توائدوں میں دولی کو انہوں میں آتا ہی دولی کی توائدوں میں ایمانی دولی کی دولی کی دولی میں دولی کو دولی کی دولی میں دولی کی دولی کی دولی میں دولی کو دولی کی دولی کی دولی کی دولی کی دولی کی دولی کی دولی کو دولی کو دولی کی دولی کی دولی کا دولی کی دولی کی دولی کی دولی کو دولی کو دولی کو دولی کو دولی کی دولی کی دولی کو دولی کی دولی کی دولی کو دولی کی دولی کو دول

कहा जाता है कि मुल्क की ब्याजादी हासिल करने के लिये और आखादी हसिल करने के बाद उसे बनाए रखने के लिये तीन में तो यह तीनों ही समाए हुए थे. फिर हिन्दुस्तान की आजादी का सेहरा उनके सिर क्यों नहीं वैधा ? हो सकता है इसकी बजह यह हो कि वह दिल के मामूल से ज्यादा खरेथे. ऊँची जगह बनाने के आद्मियों की जरूरत होती है. एक कांब यानी शायर, दूसरा जंगजू यानी सिपाहो. तीसरा राजनेता यानी स्टेट्समेन. पर हमरत साहब लिये जितना काइयाँपन दरकार हाता है वह उनमें नही था.

हम सामिदिली के कायल हैं योग खरपन के पुत्रारी है, इसिलय रम तो हसरत साहब को अपनी श्रद्धान्त्रलि हेंगे ही, श्रीर जवानों से यह कहेंगे कि वह हसरत साहब की जिन्द्र्यां का उनके अन्तर की तरान और दिल की सफाई का खयाल रख कर पड़े, नहीं ता अनक बारे में खुछ की कुछ राय बना बेटोंगे खोर बहुत टोट में रहेंगे.

8x-x-x8

—भगवानहोन

一味がいてい

अंगरेज़ों कैविनेट में तनातनी_

सरकार के लेबर मिनस्टर, मिस्टर बेबन ने स्तोका दे दिया. उनके साथ एक दूसरे मिनिस्टर ने भो हिया मिस्टर बेबन ने स्तीके की शुरुषात मानते हैं जिन में मचतूर दल को हमेशा से खास नाज रहा है, लेकिन यह तो बहाना भर है. असल बात यह है कि मचहूर दल का काभी हिस्सा ऐसा है जो इंगलैन्ड की मौजूदा लड़ा है चरामों पर टैक्स बढ़ा दिया गया है जिसकी वजह से उनके दाम बढ़ आयेंगे और इसे बह "जन मेंबा के उन कामों की बरबादों की मामेल के माजरी हफ्ते में लन्न से लगर माई कि यहाँ की बजह यह पेश की कि इंगलेन्ड के नए बजट में बनाबटी ड़ांत खीर

هداري زام موں سی اه'

مهل رههذك 14-0-10

انگریزی کیبنت میں تنا تنی –

ایریل کے آخری هنگے میور لندن سے خبر آئی که بشال آئی سرکار کے ایمبر منسٹر مسٹر بیون نے استعمی دے دیا ، ن خساته ایک درسرے منسٹر نے بین دیا ، مسٹر بیون نے استعمی دے دیا ، ن خساته ایک درسرے منسٹر نے بین دیا ، مسٹر بیون نے نشمے کی وجہ یہ بیش کی که انگذهنت کے نئے بیجے میں بٹارتی دا ، اور چشموں پر تیکس بیتا دیا گیا ہے جسکی وجہ ہے اُن نے ذم بیرمان مائے معن جن میں میزور دل کو ممیشہ سے خاص بیرمان مائے معن جن میں میور دل کو ممیشہ سے خاص ناز رہا ہے ، ایکین یہ تو بہائہ بہر ہے ، امل بات یہ ہے تہ مہور دل کا کائی حصہ آیسا ہے جو انگلیلڈ کی موجودہ لوائی

हम जवान की हो खासियत मानते है—एक हिम्मत के साथ 'नहीं' कहने की काबलियत रखना, दूसरे अकरत देखकर उस जगह पहुँचना जहाँ किसी ने बुलाया न हो. यह होना खासियतें हसरत साहब में थीं. इसलिये वह ७२ बरस की उमर में भी जनान

مسلمان که شان مهوی اُس نے گومت گئے اِسلام کو دعودک دیا کھونکہ کریش کی شان مهوی اُس نے گومت گئے۔ مقدر دعیرم کو دعودک کیا کوونک کے وبکہ وہ کرئی ہوا کر مسلم لیک کا ممیر ہوا ۔ کاکریس کووبکہ ہمکتی ہو کئی بال حجم کو کہا اور مسلم لیک کا ممیر ہوا ۔ کاکریس کو دعودی کی مسکتی ہو کئی ہیں کہ مسکتی ہوا دعودی دیا نہا مدر موں شامل ہوئی اور کھوں کیا مسلم ہوئی دیا ہوئی اور کھوں کیا مسلمی ہو دعودی دیا اُلیاء کیا سکتے عدر ۔ ایک مسری ہوا ہوئی کو میودی دیا ہوئی دیا ہوئی اور کھوں کو میودی دیا ہوئی دیا ہوئی ہوں ۔ ایک مسری ہوا ہوئی دیا ہو دعودی دیا ہوا ہوئی دیا ہی کہاری کو میودی میا الیاء کے ابراء کی مسری ہوتے تھے میونی میونی دیودی دیودی دیودی دیا ہی کہاری کی میودی ہوا ہوئی تھے اور اُلی اُلیمی ہوتے تھے تو بدی کی بیاری کہاری ہوا ہوئی تھی تو تھی ہوتے تھے تو بدی کی بیاری کہاری ہوتے کہاری ہوتے تھی ہوتے تھے تو بدی کی بیاری کہاری ہوتے کہاری ہوتے کہاری ہوتے تھی ہوتے تھی ہوتے تھی ہوتے تھی ہوتے تھی ہوتے کہاری ہوتے کہاری ہوتے کہاری ہوتے کہاری ہوتے تھی ہوتے تھی ہوتے تھی ہوتے کہاری ہوتے کہاری ہوتے کہاری ہوتے کہاری ہوتے تھی ہوتے تھی ہوتے تھی ہوتے تھی ہوتے کہاری ہوتے کے کہاری ہوتے کہاری ہ

هم جوأن کی دو خاصیت مانتے هیں ۔ - ایک همت کے ساته ' نبیں ' کہلے کی قابلیت رکھٹا' دیسے ضروبت دیکیکر اُس جگک پیملچکا جہاں کسی نے بلایا نہ هو ، یہ دو وب خاصیتیں حسرت صاحب میں تبین ، اُس لئے ور ۱۷ بیس کی عبر میں

4

हम मन १११

कोर बिराइरी के लाग भी विगटरा के बाहर वाला पर पाबन्दी के लिये बिराइरी की बात पर पूरा पूरा ध्यान क्यां हेंगे.

86. K. Ke

नुरश रामभाइ

मोबाना हसरत मोहानी_

यह ठीक है कि अश्वरस की उमर में १३ मई की दीपहर का नि के करिरते ने हसरत मोहानी साहब की हह कहन करली. पर बेरका हम हसरत साहब का जानने हैं हमने हम यह मानने के बेर्य तैयार नहीं कि मीत की करिश्ने से इन्होंने बेटे हो पृष्ट बहम न में हो की करिश्ने को हिनयाहारों से बोलने का मिल्तियार हो तो बह यहां कहेगा कि अन्ति ह हम नग्ह के डेसानहार गादमी से कभी पाला न डांता!

केस हो इस फटकार के साथ कि आज इंडिया कांगरस कमेटो के पड़ी. कप्तान को तुरु हो किने का क्या हक एक चयन जांग के गाल पर पड़ी. कप्तान जोंग के हानों हाथ एक इस नीचे होगए और वह बोहा—अच्छा आप जा सकती हैं. यह था हसरत मोहानी की बेगस. फिर हसरत साहब की पैश्इशी सिक्षतों को चार चौंह हसरत साहब में जो सिकते थीं बह थी नो पैड़ाइशी पर उनकों जेका देने में बेशम मोहानी का कम हाथ गही था आहे। गेगम मोहानी साहबा का जिन की कानपुर कांगरेस में सन् १८०५ म में पक्की हो मूरते एक इस जामने मामने का हटी थी. एक नर्क वीं बेगम मोहानी जीर दूसरी तरक ये कांगरेस बालंटियर कार के जिलान जोग. जेसे ही जोग ने बेगम माहनी का घटर जाने से गेका हैस बन्नत की तसवीर हमारी आखा के नामने हैं जब कब शनामी

اور برادری کے جاک بیے ں دری کے باہر والوں پر یابلدی کے لئے برادری کی بات یہ پرزا پورا دعوان کھوں دینلگے . نامز هداري زام المعيهل رأم بيائي جون من اه'

ولاتا حسرت موهاني -

ا نع کی هو اور ای موت کے فیٹے دو دیواداروں سے بولئے کا احتیار م هو تو وا بھی دیرے کا تمالیاء اس طرح کے ایماندار توسی سے دیموں بالا نع قالے! یه قبهک ها که ۱۴ دیس دی عبر مهد ۱۲ مکی کی درنهد کو موال کا فرهنتی نے حسات مومانی صاحب کی روح قبص کر کی ، پر چنکنا هم حسات صاحب کو جائتے علی اُس سے هم یه ماناء نے لکے تعاد نبھی که موال کے فرشتے سے آموں نے تبلتے در کھلتے بعد

مسرت ماحث مين جو مستهو تيمار و تهمون تو ييدانشي بوانمو جا دييف مين بيكم موماسي كاكم عالية نهما تها ارز أن بيكم مومان ماحمه كالميان عمارن أنكون كي سامف هي مين 191 مين يأس وقت كي تصوير عمارن أنكون كي سامف هي جي فري علام مهن يكي در موزيف ايك دم أملي سامف آتاي تهمي يل طرف تهن بنكم موماسي اور دوسرو علوف ته كالمريس والثائية يور كي كيتان جوك . جيمت هي يستخز كي ماته كه آل لقيا كانكيس جوالة هي (وكا ويست هي إلى ييتكوز كي ماته كه آل لقيا كانكيس على هو يوي . كيتان جوك كا دوس عاته ايك هم مهيم هو كانه أو رہ ہور ۔ اجہا آپ جاسکتی میں ۔ یہ تبعل حسرت مرعاسی کی بیکم ۔ کر حسرت ماحب بی پیدائشی معتبل کو جار جاند لہوں

मार डाखें. अमरीका जानते हुए भी यह भूल जाना है कि यूनों में बाद गए जब हुनका पानी बंद करके आप किसी को घुला घुला कर अदका जोर भने हो लेकिन दुनिया की काफी बड़ी बड़ी ताक़तें श्रोर बड़ी मारी झाबादी वाली हकूमत उसकी दुशमन हैं झौर कहाँ ज्यादा बड़ी आबादी की हमद्दी उसके जिखाफ नहीं तो उसके साथ भी नहीं है. इसिलिये वह कितना ही हाथ पैर मारे दुनिया के मुल्कों की बड़ीयत ही उसके साथ रह सकती है न कि दुनिया की आबाड़ी की. दुनिया की ज्यादा आबादी चीन के माथ हमद्दी रखती है ज्यीर दुनिया की कम जाबादी में समाए ज्यादा मुन्क किसी बजह से अमरीका के साथ है.

को ही होगा जिनका होस्त होने का हावा अमरीका करना है. यह नुक्रसान बरतानिया को होगा, हालैन्ड को होगा, फ्रांम को होगा. बार्स्ट लिया को होगा. अपेर इन्होनीशिया, हिन्ट और पाकिस्तान को आहेगा सो अलग. फिर जो चोट इससे जापन को पहुंचेगी खसका तो कहना ही क्या. गए थे नमाज बर्व्शवाने उलटे रोजे गले पड़े—बाली मसल होने बाली है. मगर हमें डर है कि चीनकी नाकाबन्दों से तुकसान दूसरे मुल्कों

इसके झलावा बुनियादी तौर पर भी हम इस नाकावन्दी को नामुनासिक समफते हैं, इटली की तरह हम चीन को न साम्राजवादो सममते हैं न किसी तरह का गुनहगार. बर्तानिया के प्रतिनिधि को हम मुबारकबाद देते हैं कि उसने खरी बात तो कह दी. श्रमरीका को हम यह सलाह देते हैं कि वह यूनो की मटद में चीन की नाका-बन्दी कराकर कोरिया के मामले में इतना आगि नहीं बढ़ सकता जितना यूनो को यह सलाह टेकर कि वह लाल चीन का अपने में शामिल करले. क्योंकि लाल चीन जब तक बिरादरी में शामिल हो

امریکه جائے موئے بھیء بھول جاتا ہےکہ یونو میں اُس کا زرر بھٹے مو لھکی دنیا کی کئی بڑی بہوں طاقتیم اُرر بجی بھاری آبادی والی حکومتیں اُسکی دشس میں میں آرر کرمی ریادہ بیوی آبادی کی میدردی اُسکے خلاف نہیں تو اُسکے ساتہ بھی نہیں آبادی کی بودیت ہوں آبادی کی بودیت ہی آبادی کی ساتہ رہ سکتی ہے نہ کہ دنیا کی آبادی کی بوییت ہی اُبادی میں نے جھوں کے ساتہ میدردی ربھتی ہے اُرر دنیا کی کم آبادی میں سیائے رہی کے ساتہ میں بجت سے آمریکہ کے ساتہ میں . لد لك جب حته باني بلد كر كم آبكسيكو كها كها كر مار قالين . 45 -5 10,

مگر همهن دَر هے که چيدن کی نالانڈدی سے نقصان دوسرے ملکون کو هي هوگا جن کا دوست هوئے کا دعوی امریکه کرتا ہے . یه نقصان برطانیم کو هوگا هااییڈڈ کو هوگا فرانس کو هولاً آسٹریلیا۔ كو هولا . أور انكوننهشيا اهلاك اور پاكستان كو حو هولا سو انگ . يه، جو هوك اس اين جايان كو پهودي گي اُسكا تو كها! هي كيا گئے جو هوك اِس سے جايان كو پهودي گي اُسكا تو كها! هي كيا گئے تھ نباز بخشوانے اُلآء وورے گئے ہوے --- واس منل هونے

سمجهات ههان اتالی کی طرح هم چیش دو مه سامراج وادی سمعهتی مین نه کسی طرح دا کنهار . برطابهه کے برتهدهی کو هم مبارکداد دی کسی طرح دا کهری بات تو کهه دی — آمریکه کو هم یه میارکداد مالح دیت ههن که در بیو کی مدد سے چین کی ناک بغدی کرا ی کوریا کے معاملے میں اتلا آئے نبیش بوا سکتا حتما یونو کو یه مالح دے کو که در ای جین کو ایم صوبی شامل کر ہے ۔ کو یه مالح دے کو که در آئے برادری میں شامل کو ہے کوریکه ال چھن دے تک برادری میں شامل هی مهیں ہے إسكے علاوہ دلمهادي طور در چھي هم إس ذاك دلمدي كو زاسلامي

هماري راے

लेकिन हम पहले यह बता दें कि चीन के साथ केबल बगरेजी मसर वाले देनों ने ही ट्योपार नहीं बढ़ाया बर्टिक जापान ने भी हाया जिस के जापान ने भी गाहर है कि चीन जापान के ट्यापार की बढ़वारा में जनरल साहब गाहर है कि चीन जापान के ट्यापार की बढ़वारा में जनरल साहब शि पूरा हाथ था. हमें यकीन है कि यह वात उन्होंने जापान के मिल की खातिर की होगी लेकिन उसने चान का भी भिला होजाना नासुमिकिन नहीं था. इसिलिय केबल बर्नालिया की चीन के बढ़े चड़े नोपार हा जिस्मेदार ठहराना कांखों में यून फोकने जैसा है.

मगर आजकल तो जिसकी लाठी उसकी भैस. यूने की कमेटी में जब चीन के जिलाफ इस ठहराव पर बहस है। रही थी तब अगरेजी नुमायन्दे सर शाकास ने कहा कि हमें परशान न किया जाए—हम एक हद तक ही जासकते है, ज्याहा की हमारी श्रोकात

ज्यमी यह ठहराव सिक्योरिटी कौन्सिल में जाएगा झोर तब बस्त पर ज्यमल हो सकेगा. लेकिन हम यह बता दें कि वह खमाने

شمین هم چهایے یے بتا دیں که چهان کے سات کیول انگریزی اث والے دیسوں نے هی بهبویار مهای بوهایا، بانکه جانبان نے دھی بوهایا جسکو جنرل میک آرتهر نے باؤل تابہ د.. کر رکیا تھا، خالهر هے ده چهان جایان کے بیویار کی بوشواری ماہی حلمز اصاحب کا پورا هاته تها . همیان یقین هے که یے بات آبول نے حایان کے بیائے کی خاطر کی هوئی دیکن اس ماہی چھان کا بیان بیاڈ ماہ جانا تامیکان ماہی تھا، اِسلام کھول بیطانیه کو چھین کے بیائے جبکے دورار کا خممار

مکر آجکل تو جسکی لاتهی آسکی دیوشس ، یو مو کی کمیشی مهن جب چین کے خلاف اِس تهبراؤ پر نجت سو رهی تهی تب انگرینی نمائندے سر شا کراس نے کبار کی عمین پریشان ساکھ جائے — هم ایک جد تک هی جا سکتے عین ریادہ کی عماری آوقات هی نههن ہے .

ابهی یه تههراو سهکتورشی کونسان مهن جانیمکا ارز تب آسهر عمل هو سکهکا . لهکن هم یه گهتادین که وه زمانه

नवा हिन्द

कींजी घेरा डालने की बात मोची तो फिर दुनिया यह सममाले कि

بوی لوائی یہھوں سے شروع هو جائیگی، یم دهمکی دی تو ایاان نے ہے مگو هم یم کہھلگے کم ایران کو ایسی دهمکی دمشے کے لئے متحدور کہا ہے برطابیم نے آور آمریکم نے ۔ اگہ ایدان کے تعل کے معاملے کو لهکو تیسری لوائی چھو گئی تو هماری حاور میمن رس کا ذمخدار سب سے پہلے 'مریکم آور بعد کو باطاتهم ہوگا کھوںکم پرطانیم آج آتھا مہدوط نہیں ہے کہ وہ آمریکم کی شہم پائے نغیر میمان میں کون فوجى كههرا ةالليركي بات سوچيتو پهر دنيا يه سمجه لے كه تهسين هماري راء جون من اه'

तीसरी बड़ी लड़ाई यहां से शुरू हो जायगी. यह धमकी दी तो ईरान ने हैं मगर हम यह कहेंगे कि ईरान को ऐसी धमका देने के लिये मजबूर किया है बर्तानिया ने झौर अमरीका ने. आगर ईरान के तेल के मामले को लेकर तीसरी लड़ाई छिड़ गई ना हमारी नज़रों में इसका जिस्मेदार सबसे पहले अमरीका और बाद को बर्नानिया

- 34/6/20 020

كى ئۇچ.

10,-0-1

\$ \times \times

—भगवानदीन

होगा क्योंक बतीनया आज इतना मजबूत नहीं है कि वह अमरीका की शह पाए बरोर मैहान में कृत्ने की सोचे.

चीन की नाकेबन्दी—

बिराहरी से ष्टबला कर ट्रेना या हुकका पानी यंद कर टेना हमेशा से हर समाज के हाथ में एक ऐसा साथन रहा है जिसके जारेये वह बदमाशों स्रीर गुमराहों को ठिकाने पुर ले झाए. यह माथन झज्ज़ा है पर आजकत इस से बहुत कम ठीक काम लिया जाता है, इससे काम लिया जाता है खच्छों को सताने का क्रोर इसिलिय इसको पूरी कामयाबी नहीं मिलती.

इसी बिना पर अतरकोमी दायरे में कोई पंद्रत माल पहले जैसे मासूम मेमने को भवद कर निगल जाने की काशिश की. लेकिन स्वार्थ ऐसे जबरहस्त थे कि हिसा ने उस पर असल किया इटजी के जिलाक कदम चठाया गया क्यांकि उसने अयोमीनिया किसी ने नहीं किया और वर पाबन्द्रे लगी न लगी बगवर होगई.

इसी तरह लाल चीन की नाकायन्त्री करने का ठहराब हाल रामें गना की जनरज पुष्टे म्बली ने पास किया है. शमरीका का

چين کي ناکفيندي --

ہزادری سے انگ کر دیڈا یا جاتھ پائی نڈد کر دیڈا خمیشہ سے ہر سماج کے ہاتھ مہی ایک ایسا سادھن رہا ہے جس کے دریعہ وہ بدمعاشوں اور گمراهوں کو تهکانے پر لے آنے یہ سادھن 'چنا ہے پر آج کل ایس سے بہت کم تھیک کہ ایٹا جاتا ہے ، اِس سے اُم اُیٹا جاتا ہے اچھوں کو سکانے کا اور اِس لاکے اِس کو پوری 'امیابی 'بھی

اِسي بڻا پر اُنڌر قومي دائات مهن کوئي يڏدرا سال پيات آئلي ۾ خلاف قدم آنهايا ڏيا کيونکه اُس نے اُيدي سهفوا حهست معصو، مهملت کو احهدت کر نگل جائے کی کوشين کی لبکان حوارته ايسے زبردست تھ که کسی نے اُس پا عمل کها کسی نے اوپین كها أور ولا وابلدى لكى نه لكى بوابر هو كشي .

اُسي طرح لال جودن کي راځينلامي کرنے لا تهميراؤ حال هي مدن رونو کي حقال اُسميلي نے پائس کها هے . آمريکھ کو

इरान के नेल का मामला इतना साफ है भीर इतनी भासानी से ममक्ता है जितना खुले दिन में हाथ पर रक्खा हुआ। आंबला, पन अमर्गका न जाने क्यों उसमें नग्ह तग्ह की उलमने

भड़काना क्यों वहदान होता है यह कि जापानी पार्तिमन्ट में यह तजबीज व्या गही है कि जनरत में हकार्थर की जापान का हमेशांगी मेहमान मान तिया जाय. भड़काना होता है यह कि प्रियों के कम्यु-निष्टम का देशने से गंकने के लिये दारम्सा का घरा डाल लिया जाय क्यों प्रशान्त मागर में इसी तरह के क्योर को जाड़े बना डलजाम लगाना कि यह इरानी सरकार को भड़का रहा है बिल्कुल याथा मालून होता है. हम थाड़ी देर के लियं यह माने लंत है कि रूस ने ही ड्रानी सरकार को यह सलाह दी कि वह अपने नेल को कीमियाले सीर इसकी जगह कि कोई दूसरा मुन्क उससे कायदा ईरान के क्षीमयाने नेल के बार में अमरीका वालें। का रूस पर यह उठाए इरार्न मरकार बद्द कायता उठाए. एक आद्मी की अपने वीज के मालिक यनने की सलाह देना भड़काना केसे हो सकता है.

हो जाने के वाह मे एशिया के सारे मुल्क जाग गए हैं कोर काब अहाँ पर भी योरप बालों का क्षत्रिता है, फिर चाह बह क्षत्र्या राजकाजी हा. कार्थिक हो या ब्यापारी हो, वहाँ के लाग उस कत्ज्ञे को चालाकी से भरा और अपने देस के लिय बहुद टोट का सममते हैं. इन्हें उस वक्षत तक कभी तसली नहीं होगी जब तक कि योरप बाल पश्चिया पर सुहत से छाए रहे. पर भारत के आधाह योरप और अमरीका वाले पशिया का एक दम खाली न करहे.

ईरान ने यह यमकी हो है कि बर्तानिया जल्ही से जल्ही उसके तेल के कुएँ उसके दिवाले करहे जीर अगर इसने ऐसा न करके

ایران کے تیں کا معاملہ اِنٹا صاف ہے اُرر اُنٹی آسانی سے سمجھا جا سکتا ہے جتلڈا کیئے دن میں ہاتھ پر رکیا ہوا آنواء ، پر آمریکہ نہ جائے کھوں اُس میں طرح طرح کی آلجھٹھں ڈالٹا هماري رام 40 10 10.

(az) a) .

مال دینا بهوگاما کیسے هو سکتا ہے . بهوگاما اور بهخارا هوتا ہے یک که جاپاری پارلیمانٹ مهی یاء دجویر آرهی ہے که جنرل مبک آدیا کو جاپان کا همیشکی مہمان مان لیا جائے . دیوگانا هوتا ہے یہ ته ایشها میں کمهوروء کو پھلانے سے درکانے کے لئے فارموسا کا کیھڑا تاا لیا جائے اور پوشاہت سائر مھن اِسی طاح کے اور فوجی آئے مئا یم الوام لگانا کم وہ ایرانی سرگار کو بھڑگا رہا ہے بہانکاں تھونھا معلوم ہوتا ہے ۔ ہم تھوری دیر کے نئے یم ممانے لیکتے محی کم درس نے می ایرانی سرگار کو یم معلے دی کم وہ اٹے تیل کو قومیا نے اور اِس کی جگم کہ کوئی دوسرا ملک اُس سے فائدہ اُٹھائے ایرامی سرگار خومہ فائدہ اُٹھائے ایک آدمی کو ادنی چھز کے مانک بغٹے کی ایران کے تیل قومیانے کے بنارے صفی آمریکمہ وانہی کا روس پہ

ىئى جائىي . جانے کے بعد سے آیسیا کے سازے ملک جائے کئے ھیں اور آب جہاں پر بھی یورپ وائی کا قبضہ ہے۔ پھر جائے وہ قبضہ واج کاجی ہوا آرتهک ھو بیا بھرپاری ہوا وہاں کے لوگ اُس قبضے کو چالائی سے پہرا اور آئے دیس کے لئے بھتدد توئے کا سمنجھتے تھیں ۔ 'مختی 'س وقت تک کبھی تسٹی نہھی ھوئی جمعک کہ یورپ اور امریکٹ والے ایشها کو ایکسلام خالی نه کردین . يورب والم ايشها يد محدت سي جهائم رهي ير بهارت كي آواد هو

ایران نے یہ دھمکی دی ہے کہ برطاعه جلدی سے جلدی آسکے تیل کے کلوٹیں اُسکے حوالے کردے اور اگر اُسلے ایسا نہ کرکے

هداري راي

कर सारे हेरान को उनका मालिक बनाना चाहती है. इस सीघी बात के समक्तने में किसी को दिक्षकत नहीं होनी चाहिय कौर न शायत है.

भाव तित्रे १६ मई की लंदन की एक सम्बर. वह यह कि यह समंभा जाद. है कि भामरीका ने बरतानिया भीर डेगन दोनों की खिखा है कि यह उहाँ तक हो सके सुलह की कोश्शि कर भीर वीर कि नीर सोर ति के भाड़ के भाष्ट में स्थापस में तय करलें. लेकिन माथ ही साथ एस म्बर में यह भी कहा गया है कि भारोंका वर्गानिया का यह हक भें नानता है कि बतानिया, बतानिया के उस जान मान की हिकाजत कर सकता है जिसको वह खतरें में समभें.

हैं तो यह कोरी युवर, हमें इसको मार्के की बान नहीं सममत्ता **वाहिये, क**ंडातर यह एक सचवाई है तो इसे वालाकों से सरी राजनीत के नमुना मान लीजिये, पक पिसान लीजिये. कोई एक बाहमी मेरे घर में आ बैठता है और बह मेरे एक बक्स को दृषा कर बैठ जाना है. अब किसी का यह फहना कि बक्स तो आपही का हैं लेकिन आगर आप उसे हामिन करने के लिये इस आहमी को चोट पहुंचायंगे या चंट पहुंचाने की काशिश करें ता उसके रिश्तेहारों को हक है कि बह आपने इस रिरेतेदार के जान बचाने के लिये, जो आपके बक्स का इबाए बैठा

भाव भाग हैंगान में बर्तानिया के जान माल का स्वतरा है ता बरोनिया के जाहिय कि बहु जल्डो में जल्हा था डेगनी संस्कार में कुछ बक्षत नेका भाषना माल बहाँ से हटाल भाग भाग नात्रागों का बहाँ से बपस हुला ले. बस इस नरह सोचन से राजनीत की गुल्धी भास ने में मुलम आती हैं. पर जब हो मुल्को को लड़ना ही मेंख्र हें ने हैं तो वह चालाक राजनीत के जार्य ऐसी गुल्यियों

کر سارے ایران کو اُن کا مالک بٹانا چاھٹی ہے۔ اِس سهدھی بت کے سمجھٹے مہیں کسی کو دقت نہھی ہوئی چاھٹے

اُور نع شاید ہے .

اُب لیجٹے 14 مٹی کی لندین کی ایک خبر . وہ یہ کہ یہ اُب لیجٹے 14 مٹی کی لندین کی ایک خبر . وہ یہ کہ یہ سمجھاجاتا ہےکہ امریکہ نے برطابیہ اُور 'یبان دومین کو لکھا ہے کہ وہ جہاں تک ہو سکے صلیم کی کوشش کرپی اُور تھا کے قومیانے کے جہکڑے کو آپس میں طبہ کر تھی .لہکن ساتہ می ساتہ 'س خبر میں یہ بھی کہا گھا ہے کہ امریکہ برطابیہ کا یہ حتی بھی مائۃ ہے کہ برطابیہ کو نیائیہ کے اُس جان مال کی جناطت کر سکتا ہے

جسکو وہ خطورے مہیں سمجھے . ہے تو یہ کوری خبر ، ہمیں اِسکو معدکاکی با^{ن دہی}یں سمجہاا چاہگے ، پر اگر یہ ایک سچائی ہے تو اِسے چاائی ہے بھی اُجائیت

ایک مڈال لیسٹے ، کوئی ایک آدمی مہدے گبہ میں آنیڈنڈڈ ایک مڈال لیسٹے ، کوئی ایک آدمی مہدے گبہ میں آنیڈنڈڈ اور وہ مورے ایک دکس کو دیا کہ بیٹٹ خاتا ہے ، اُل کسی کے یہ کہلا کہ بکس تو آپ می کا ہے لیمیں اُل آپ سے حاضل کہنے نے لئے اِس آدمی کو چوٹ پہنچائیں گے یا چوٹ پہلچائے کی گبشش کیلگے تو اُسکے رشتہداروں کو حق ہے کہ وہ اپنے سی رشتہدار کی جال بیچائے کے لئے جو آبکے بکس کو درنے بیٹٹ ہے آپ نے نہہ پر

چوھ ادھی اب اگر ایران میں برطادیہ کے جان مال کا خطرہ ہے تو برطادیء کو چاھئےکہ وہ جاندی سے حاندی یا 'یہ'ن سرکز سے کچھ رقب نیک ایکا مال رھان سے ھٹا لے آرز ایچ حانداروں کو رہان سے راپس نا لے . بس اِس طنح سوچنے سے راچ نہت کی کتھی آسانی سے ساحت جاتی ہے . پر جب در مانکوں کو لونا عی منظور ہوتا ہےتو وہ چا"ک راچ نہت کے ذریعے ایسی کاپیول سلحھائے کی حکم جان بوجہ کر

जून सन् १४१

खयाल से नहीं जिख रहे. हमारी तो शायद नजर भी इस नक न पहुँचती. यह तो हम उस चर्चा के आधार पर जिख रहे हैं जो आए दिन रेल के डिब्बे में हमको सुनने को मिलती हैं. जा रहा है उस पर अमल होगा. अब तो वह यह समफ कर बोट इते हैं कि किसको बोट हेने से उन्हें काले बाजार में आसानी रहेगी लेने के बन्त जो बारे किय जाते हैं उनका कोई मतलब नहीं होता. अब बाट देने वाले यह समफ कर वीट हां नहीं देत कि जो उनसे कहा या खौर इसी तरह की खासानियाँ रहेगी, यह बात हम खपने

मुनते हैं पटना में उन लोगों का जमाव जमने वाला है जो काँगरस से बिगड़े हुए हैं. सुनते हैं कि इस जमाव में आवाय कुपलानी और उनके साथीं भी शरीक होंगे और शायह उस जमाव के याह ही जनता बह ठीक ठीकसममः सकेगी कि डेमोके टिक फ्नेट कॉगरेस के सागार में नमक की उत्लो की तरहरहा है या पत्थार की गोली

88−8−788

—भगवानद्यंन

ーボメってい

ईरान और तेल का क़ीमियाना—

सच्ची राजनीत इतनी सीथी होती है और इतनी सार होती है बड़े बड़े राजनेता भी नहीं सममें पान और काई हो राजनेता एक जितनी सरकारी सड़क. उसे नां बरस के बच्चे का भी समफ्रने मे क्तिकत नहीं हो सकती. पर वालाभी से भरी राजनीत इतनी टेड्री स्रोर चक्करदार होती है जिननी भूल जुनैयाँ झौर उसको कर्मा कर्मा

इरान के मुल्क में तेल के कुएं हैं. अब तक आंगरेखी कम्पनी के हाय में उनका ठेका था. अप हरान की सरकार उन कुचा का क्षीमिया

40 to 10.

آب ورت دیکے والے یہ سمتحهکر ورت هی نمهض دیکے کہ جو آن سے کہا جارما ہے اُس پر ممل ہوگا۔ آب تو ولا یہ سمنجهکر ورت دیکے عمی کہا کس کو ورت دیکے سے آنہوں کالے بازار میں سانی (ہائی یا اُر اُسی طارح کی آسانیاں رہوں گی۔ یہ بات ہم اُنے خوابا سے نہوں لکہ جے۔ شماری تو بھاید نظر بھی اِس تک نہ پہلته تی ، یہ تو ہم اُس جزیا ہے آد ہمار پر لکہ رہے ہیں جو آئے دن رہا کے قائے مہیں غم ٹو سنڈے کو لهلے کے رقت جو وعدے کئے جاتے ھیں اُن کا کوئی مطلب نہیں ہونا .

سلتسمه پقله مهن أن لوئور كا جماز جمد والا هجو ديكريس س بهرات هوئي هين . سلت هين كه أس جماؤ مهن آجاريه كريلاس اور أربي ساتهي بهي شويك هورئي اور عايد أس حماؤ كى :عد هي جلتا يه تههك تبوك سمنجه سك كي كه قيموكريتك فريت كاخرسس كى سائر مين مك كي تاي كي طرح را رها هايا يعموركي آبان ملتى شين .

کی طرح .

ایران اور تیل کا قومیانا۔

سهجی راج میت اِنْلی سهدی هوتی ه اور اندی مات مودی همگذی سزگری سرک . آس نو برس که بنتی کو بهی سمدید مهن داست نهجن هو سکتی . پر چالای سهبوی راج ایمان کردی تهبومی اور چکرد از هوتی ها جمتلی بهران بهلهان اور اسکو کندی کندی بوم بور راج نیتا بهی نهین سمجه پاتی اور کوئی دو راج اینان

۔ ایران کے ملک میںتیل کے کلوئیں ہیں، ابتک انگریزی کمیٹی کہ ہاتھ میں اُنگا تہدکہ تبا ۔ آب ایران کی سزکار اُن کلوژن کو تومیا ايك رائح تبيل هو يائد.

पर ही छोड़ते हैं कि वही यह बताएं कि फिर कांगरेसी सरकार में इतने जोर की आपाधापी क्यों फैली हुई है कि बच्चे बच्चे की षाबान पर और हर घड़ी यही रहता है कि कांगरेस के राज में किसी तरह का भी मुख न मिला. नया हिन्द

— भगवानहोन

% % % % %

آنگے زور کی آیا دھایی کیوں پھیلی ہوئی ہے کی بعجے معجے کی زبان پر اور ہو کھبی یہی رہمتا ہے که کاسکیس کے راج میس کسی طبح 7 40 -7 12 -12 . پر هي چهورتے هيئي که وهي يئه بنڌاڻين که پهر کانگريسي سرگار مون بای می ادر

--ىهكوان دىين

10-0-01

つばんがり かいりー

سمجهداری کا کام کها ، پر کا گریس میس دمه داری کا کوئی ههده نه لے کو لوگوں کے دال میں پھائی حیسی عزت مذائے رکھنے میں انھوں نے اور بھی زیادہ سمجهداری کی ، آب حس نے حی میس آئے وہ یم کہم سکتا ہے کہ کاگریس میں آب پہرا آیٹ ہے اور حس کا جي ڇاھ وڌ يه کهه سکڌا هي کئا ڏيٽريسي کي پيمونٽ ئي رحسڌسيءو گڻي . آڇاريءَ کريلاسي نے اُھي آپ کو ار اُس ساتهمون کو روز کي کانگريسي مي نکالي جائے کي دهمکي سے تممسہ نے جے اُوالا کو دياً . آب وہ نيما دال مامانے يا نکے دال موں سَامن عمنے کے اُئے آباد عميں . پر هم يه ذرا بهي وشواس كے ساته نهين دېه سكتے دم ان كوئي نيا دال كهولا كها اور اكر وه بهي كانكيس واس كه كانكيس نے لئے خطارتاك معلوم هوا تو كانكويس پهو كوئي نئي دهمكي كي دات نههي سوچ كي . هوسكتا هے إسكے اشے نهي دوئي پيش نلدي كو لي گڻي هو . آچاریم کریلانی نے اربا لوک شاعی مورچه توز کر نوی

کانگریس ایک هود کارگریس میس پهوت بوے کاگریس دئے دار تهار کرے یا برانے دال نئے نام رکھیں دا ایک ایک لوگ چناؤ کے لئے کھڑے هوں پر سب کو یہ یاد رکھنا چاھئے کہ جفتا عاء

डेमोकेटिक फ्न्ट

सममत्वारी का काम किया. पर कांगरेस में,जिम्मेदारी का कोई आहत न लेकर लोगों के दिल में पहली जैसी इज्जत बनार ग्यने में सन्होंने सौर भी ज्यादा सममदारी की. स्रज जिसके जी में स्राए वह आचार्य क्रपलानी ने अपना लोकशाही मोरचा तोड़ कर बड़ी यह कह सकता है कि कांगरेस में आब पूरा एका है और जिमका जी चाहे वह यह कह सकता है कि कांगरेस की फूट की रिजस्ट्री होगई. आचार्य कृपलानी ने अपने आप को और अपने माधियों को रोज की कांगरेस से निकाले जाने की धमकी से हमेशा के लिये होने के लिय आखाद है पर हम यह जरा भी विश्वास के साथ नहीं काँगरेस फिर कोई नई धमकी की वान नहीं सोचेगी, हां सकता है कह सकते कि आसार कोई नया दल खोला गया आरे आरे आर अह भी कांगरेस बालों का कांगरेस के लिये खतरनाक मालूम हुआ ता माजाद कर दिया. मज बह नया दल बनाने या नए दल में शामिल इसके लिये भी कोई पेशवन्दी करली गई हो.

करे या पुराने दल नए नाम रक्खें या अलग अलग लोग जुनाव के लिये खड़े हों, पर मन का यह याद रखना चाहिये कि अनना कांगरेस एक हो. कांगरेस में फूट पड़े. कांगरेस नए इस नैयार

Bla ...

में बद्धा जी इतना बड़ा आहता जिल्ला ही नहीं सकत थे. उनसे उनकी कामयाबी का हाल जानने के लिये एक दिन उनके मकान पर पुलिस के खाहर तक उस बक्त पहुँचे जब हिन्दुस्तानिया के नसीब कलकते में हम सवाल उठा वेटे. उन्होंने हमार सामने जी खोल कर

बढ़ी. स्पीर स्पार में उनका रिशवन लेने से रोकता या रोकने की कोशिश करता तो में डिप्टी सुपरिनटेनडेन्ट पुलिस से सुपरिनटेन-बह बोले, इसमें शक नहीं कि मैंने खपनी उसर में कभी रिशवत जितना में आब है. पर में यह बताए देता है कि मेर रिश्वन न लेन से मेर नीचे काम करने बालों में रिश्वत घटी नहीं आर ज्याहा डन्ट पुलिस ता क्या है। जाता उल्टा बरखास्त कर हिया गया होता, नहीं ली खीर खगर रिशवत लेता ता शायह इतने नके में न रहता या किसी जेलखाने में पन्यर फोड़ रहा होता.

मैंने पूछा-ऐसा क्या ?

रिशवत न लेबा भर कार्का नहीं होता. बसके लिये यह भी जरूरी होता है कि आड़मी हर तरह से इमानदार हो, आरे अपनी जगह से हट जाने के लिये हर बक्त तैयार रहे, मातहनी पर असर सिर् चन्होंने जवाब दिया—श्यपने सातहना को ठीक रखने के लिय पत्ती बक्रत होता है अब उनका अन्तर आपती आगिष्य खे होटी से छोटी बेइमानी से बचने की कोशिश करता है।.

आखीर में बह आसू भर कर यह बाले कि में लोगों की नजरो होर्ज, मरा दिल काला था और है. भगर ऐसा न होता ता मरे में रिशवत न लेने की बजह से कितना ही ईमानदार क्या न जंबता भातहत कभी बेइमानी का हिम्मत नहीं कर सकते थे.

की सनद पर अपने दसलत किये हो हैं और अन्न इस यह बचीरों इन शब्दों के साथ हम वयारों का दी जाने वाली श्री टंडन जी

يوليس كے مهدےتك أس ونت يهلنچ جب هلادستاليون كے تصهب مهن يوهما جي اِنَدَا يو عيدة لكيه هي بهين سكتے تهي، اُن سے اُنكي كامهابي كا حال جائے كے لئے آيك دن اُنكے مكن پر كلكتے مهن هم موال اُنتها بيتا ہے ، بهوں نے همارے سامنے جي كهول كو ركيديا ، مماری راے 生のま10.

حملاً میں آب میں ۔ پر میں یہ پتائے دیتاً میں کہ مہرے (شوت لم لیلے ہے مہرے دیوے کام کرنے والوں میں (شوت گھٹی سہورے (شوت لمانے ہے مہرے میں گرفیہ ہیں (شوت لمانے ہورکتا ہے (والے کی بیادہ پومی ، آبر آبر میں گہو (شوت لمانے ہو وکتا ہے (والے کی کیشمر کرتا ہے میں تبتہ تبتہ ہمرنتانقات پولیس ہے میرنتاندست پولیس تو کیا ہوتا ہوتا کیا کہا ہوتا ہے میں جین ولا بولے کیس میں شک نہوں تھ میں نے اپندی عمر سیدی کنیوں رشوں نہیں لی اُرر اُئر رشوت لیکٹا تو شاہد اِتلے نمع میں نے رعمان 415 mg grap 126 (2) 261 .

مهن نے پوچدا - ایسا کھوں ؟

رشوت نه لهلا ديمز دُمي مهين همٽا . أسكي لئے يم بهي ضرو ي مونا هم كه آدمي عه طرح سے ايساندار هوا اور اپلى جگه سے همڪ جانے ك لئے هر وقت تيار رہے . ماتحتوں پر اثر مون اسي وقت هونا ہے جب أن كا افسا يسي اور گهويلو چھوتي سي چھوتي بم ايماني سے للبندي كيام دراء د . أمهوں نے جواب دیا ۔۔ انچ مانتھتوں کو تھھک رکھنے کے لئے

آخر مهن و؟ آنسو بهر کر یه بولے که مین لوگون کی نشارل مهن رشون نه لهتے کی دیتا هی آیماندار کهول نه جلنون؟ هوئین مهرا دل کلا تها اور ہے . اگر آیسا نه هوتا تو مهرم ماتحت کبهی ے ایمانی کی همت نہیں کر سکتے تھے .

اِن شبدر کے ساتِ هم وزیروں کو دی جائے والی ہوی تلذن جی کی سلد پر آئے دستخط کگے دیتے همی اور آب هم یہ وزیروں

नया हिन्द

खुले दिल आताज भेज ही रहा है. हो सकता है मनचले आमरीकी बीन और कस के आताज विकी में कोई राजकाजी चाल की गंघ पाते हों, तो यह चाल तो अमरीकी ख़द भी चल सकते थे. पर वह तो चाल चल कर भी हिन्दुस्तान का पेट भरना नहीं चाहते.

ममरीका से मभी मनाज रवाना होने की वात तय नहीं हुई. जब रवाना होने की बात तय होगी तय सुमकिन है कि हिन्दुस्तान यह कह दे कि अपत बसे आमरीका का अपाज किमी भात्र भी नहीं अमरीका इस घोके में न रहे कि वह जिस मुल्ह को चाहे भूका मार सकता है और हिन्दुस्तान का चाहिय कि वह उम मुल्क से अनाज की उन्मीट न रक्खे जो अनाज का भाव चट्टाने के चित्र ज्यनाज के खिलयानों में आया लगा देना है आयोर इस तरह इश्वर को सोने के मोल खरीइने की बात करना है.

\$6. K. K8

-- भगवानदोन

कांगरेसी बज़ोरों को सनद्-

बुलंदराहर की एक आम सभा में २० अप्रेल को बोलने हुए कांगरेस के सभापति श्रीटंडन जी ने कांगरेसी बज्ञीगों को यह सनद दे हो कि वह हर तरह से पाक है आरे जा इलजाम उनके जिलाक अनता मौर कांगरसियों ने लगाए हैं उनसे वह वरी हैं. हमें कोई हक नहीं है. पर इस सिलसिल में हम अपने एक मित्र की मन्दा बात नहीं कि हम यह कह सके कि टंडन जी जा कुछ कह रहे हैं वह सच लिख देना चाहते हैं.

वह बिहार के रहने वाले थे अंगि सरकारी नीक्रों में डिप्टी सप्रिटेनडेन्ट की हैसियत से भरती हए और इन्मपंक्टर जरनल

40 -0 10,

کھلے دل آناج بہوج ھی رہا ھے ۔ ہو سکتا ھے مقبوئے آمریکی چھن آور روس کے آناج بکری میں کوئی راج گاجی جال کی گفدھ پاتے ہوں جو یہ جال تو آمریکی خود دہے جال سکتے تھے ۔ پر ور تو جال چاہر ہیں هندستان کا پیٹ بیون جائیتے . كهلات كم أس أسم أمديكه لا أراج كسى بهاؤ بهي مهض جاءكم . حب رواتم هونے کی بات طے هوئي تب ممكن هے كه هندستان يه

امریکه اِس دهوکے میں نه رہے که ،٢ حس ملک کو چاہے بھودُ مار سکتا ہے اُور ہلاستان کو چاہئے که ،۶ اُس ملک سے آباج کی اُمیں نه رکھے جو آناج کا نماز چوہائے کے لئے آناج کے کوشیانوں مھو آگی لگا دیتا ہے اُور اُس طاحہ آیشور کو سونے کے مول خویدنے کی بات كرتا هر . --سکوان دسی

14-0-10

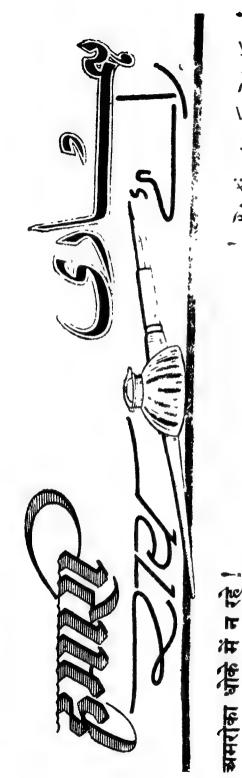
كانگريسي وزيرون كو سنگ--

بلند شهبر کی اید مام سمیا مدی د" ایدیل کر دولتے ممنی کانگریس کے سمیا چتی شدی تلاق حی ہے کاسویوسی وددان دا یہ سعید دے دی که والتہ شدی میں ایا شعبی ایر حوا بار انکے خالف سعید دے دی که والت شریع سے پاک همل ایر حوا بار انکے خالف جلتا اور کانگریسیوں ہے دائے هیں ای سے والدی همی و همین و همین دد شو یہ کہتا میکیل کہ تلقان حی حواکچه کہتا و همیں والسیج مهیں دد شو یہ کہتا میکیل میاساتے میوں هم آنے آنک متا كي معنهي بأن لكو ديد جاءي هون .

ے کہھی زیادہ انسائیت ہے. دھر، کے معاملے میں بدنا، روس بھی

کے الزام لگا کر یعبهی ثابت کرنےکی کوشمل کی ڈی ملاسسٹرس رسومان بھی رحم کے حقدار نہیں گئے کو لے کر ہو نا ہے ۔ کیا ، اگر کہیں گئے والی بات اخبار والے جنتا ہے ۔ ہو ۔ دیتے تو وہ امریکہ سے آپ الے یہ تھونڈے ہے 'ور دہم ۔ ورادار مع موتی ، کچھ بھی سہی ' آخر امریک '' الے بُھھجے کے لئے تھار ھے وہ وقب در مہمی شرب ہے ۔ والے جو مہملے اور مکل حالفر اور یک در مہمی شرب کا ماده باقی هے. اِس کوشش میں وہ فیل هو کھا ، دسیں ہے۔ مشت دینے کی بات کہی۔ کبھی آدھ! مست اور آدیم دید دیرے کی بات کھی اور کبھی کسی مذہبے نے عائد متالیوں یہ طاح شاح آراج لیٹا مٹظور نہیں 'ایسا کام کیا ہے، گلدیس نے دیسے نی شانے کے شایاں تیا ، انسابیدی کے معاملے میٹل آمزیکک سائیے اسے كرفكي كوهم كرتا رها كه أس مهن بهتحد ١٠١٠دأر هو ١٠٤٠ الله مونے کی مایک کرے . همارے پردھاں ملکری شاہی خوالد ! اسال کا ایسی تکلیم بے موقعہ پر نہی امریک سے بیم لیے کیکر ڈنم جور آبرو کے خلاف شرطوں پر کسی نہی مئک سے کسی طبح نے محور مهل كوئي فوجي أقري يا قوهي مال كي رات كوزي در " " يت" " " كرا هوا سمنجه تما هي . جو چهن أمريكم كي غانبه مين دونون دينونه چین اور روس سے سبق کے سکتا ہے جسے وڈ عدشہ کی اور دشوم سے سكتا هـ چهن نـ به چارل اينا يهت كنكر بهده! هو . يراس م تو يهي ثابت هوگا که غريب لال چهن مهن سونے نشے مهن چور آسريکه . جانگ کئی شیک کے زمانے میں انج کو برسٹا تھا پر ج سِل عوکب ملكون كو أناج بهوج رها هر أور وقت ير بيفيح ريا هر . عو वह या तां खानाज के बद्ते में कोई भीजी बाहु था भोजा माल का बात खड़ी करे या चमकते हुए सीने की मौंग करे. हमारे प्रधान मंत्री आ जवाहरलात जी ने ऐसी तकलाफ के मौंक पर भी अमरीका स अनाज भंज रहा है और वृद्गत पर भंज रहा है. हो सकता है वीन ने यह वावल कापना पेट काट कर भेजा हो. पर इस से तो यही साबित होगा कि ग्रदीब लाल चीन में सोने के नशे में चूर आमरीका से कहीं स्थाता इनसानियत है. धर्म के मामले में बदनाम रूस भी हैं जिस वह वेधमी खौर धर्म से गिरा हुआ समसता है. जो चीन अपराका के हाथ में खिलौना बने हुए चॉगकाई शेक के जमान में कही गाय वाली बान खखबार वाले जनना के काने नक पृष्य देन तो वह अमरीका से आए आताज पर शुक्त या आंग कुछ करते की भी रवादार न होती. कुछ भी महीं आखि आमराका अपने इनमानियन के अधके को फेंक स्योपारी अध्येप काराय हे आप ब्यव वह सिर्फ द्यार ब्यताब भेजने के लिये नेयार है यह बहुत ् नहीं है कि उस नेयानी में पौच छैं महीने जीप प्रकात जीप घर पर यह तापज कह कर कि बन्हें आविह के ज़िलार शते। पर किसी भी मुन्द में किमी तरह हान में अनाज जेना मजूर नहीं ऐसा होत्रा है। किया जो गार्थी के देस की शान के शाया था इनमानियन के मामले में अपर्गका अब भी उस चीन आरि हम में सबक्ष ले सकता the contract of the second of the second of the न इनस्मित्रन की माही अनित है इस काष्ट्र से बहु र न ही गया कभी उसने ब्यनाज सुक्त देने का बात कहा क्सा आधा मसन खोर खाया उपार हेने की बात कहा खोर कभी किसा सनवेत न हिन्दुम्नानिया पर तरह तरह के इलज्ञाम लगा कर यह भा माग्निन नहीं, गाय की लेकर तो न जाने क्या क्या लिख मारा गया आगा अनाज को तरसता था वह आज लाल हाकर दसरे मुल्का का करने की कीशिया की कि हिन्दुस्तानी किसी तरह भी रहम के हकतार

هم:(ي زاے

よなのなるからなくず!

हिन्दुस्तान गांधी का देस हैं. हिन्दुस्तान का जात्मा यह मानना वे कि बादमी कुछ इस तरह का बना है कि वह भूका वठता तो है पर भूका सोवा नहीं. इसी तरह हिन्दुस्तान का यह भी विश्वाम है कि इस्वर है और वह सबकी सुध लेता है, कोई यह न सममे कि उस विश्वास ने हिन्दुस्तान को जात्मसी बनाया है। इसने नो नलदा उसे चुस्त बनाया है, क्योंकि वह यह भी नो सममता है कि जो ईरवर सुध लेता है बसी ने होड़ धूप के लिये हो पाँच बौर काम विश्वास विश्वे के भगमें पर वह कब था और कव है ? अमरीका के नाज के भगमें पर वह कब था और कव है ? अमरीका का उससे अपनापा हुए हैं। है भी तरह पूरा हालता रहा है आज क्ष्मां का मुकाबला कि मोक पर बमरीका ने हिन्दुस्तान को अपनी समर्क से भूका मार हान ने अपने का कि चार के मोक पर बमरीका ने हिन्दुस्तान को अपनी समर्क से भूका मार हान ने अपनाज भेज, कल बमाज भेज, की दाल महेल में लगे, रह कर बमरता व यह सावित

, رهک بے مطالب ید نابت

अपनी एक बच्ची को कैसा उन्दा सबक् सिखा रहा है. बह भी क्या टश्य था जब सुई तागा ले कर बापू सिलाई कर रहे थे! नया हिन्द

मी कर कपड़ा इस्तेमाल करते थे तब आज अब कि आथ ने ज्यादा देस बासियों की फटा कपड़ा भी नहीं मिलता है. हम दूसरा नया लें १ कपड़े सी कर पहनेने में हमें विलकुल शरम न होनी चाहिये. बल्कि हमें गर्वे होना चाहिये कि हम ऐसा इरके देस का कायदा पहुंचा रहे हैं देस की सेवा कर रहे हैं. उस समय यह सिरु मेरे लिय ही सबक् था मगर आज हम सब के लिय सबक हैं. जब इतने बड़े महापुरुश भी अपने हाथ से क्या आधिकार है कि जारा सा फटा हुआ कपड़ा सीने के बजाय

ज्ञाज भी बह शाल मेरे पास प्रसाद या पाउ के रूप मे 一种死亡

चुटकुल

गाहक--तय तो षहर बासी होगा, कई दिन का बना होगा. बक् बाला-बाबू जी! यक्त लेजाइये. मस्ता है. गाहक—क्या भाव है १ बर्फ बाला—सिर्फ हो पैसे सेर.

दो लड़के रकूल जा रहेथे. दोनों बड़े गार्था थे. एक ने कहना शुरू किया—"कल जब में जत्दी जल्हीं पैडिल मारना हुआ रकून पहुंचा तो रासू ने कहा--- 'नुम्हारी साइकिल का चेन पीछे गिर पड़े। हैं.' इस पर मैं मट पट साइकिल पर चड़ कर वापस होड़ा आहे। भाग्य से राह में मुमें चेन मिल गई मैं उसे जेब में रख़कर खोंग साइकिल पर चढ़ कर भट पट स्कूल चला आया."

ایمی ایک بچی کو کوسد! عمدد سبق ممکه! بعا هم . ور بیس نیا درشیمه تها حی سونی تاک یک بایو مملای کو رها تها من سے یم صرف مهدے لئے می سدت کا مکو آج مع سے خاخ میں ها . جب التے بیے میں پرس بیس آچ ماته ہے می د میوا استعمال کا تھا ہے اس نے حسمہ دھا م رہیا دیس کو ایمانا کو پھٹا کدوا رہی مهموں مائڈ ہے بعض کہا استهدار م کو بہتا میں عموں بائکی شدہ ما موبی جانفی نہا کہ معوں گذرا میں مونا جانئے کہ عم آیسا کو جادیا ہو دائد، بہدیئے زیا خوب دیس つかか こうから 40 30 10.

كم المجرأ كر (ما يجيل). آج بھی وہ شال مھاے واس پرسان یا بات کے روپ مھن

(*** 11.

र्भ

يرف والله ب الدمو على أدرف أيا جاء عد سمستدا ها ! الاهك _ كيدا بهائو على " ميل بالد الم ميل من ميسا المهر العمل الم تب الإخرور بالمل عولاً على من الاملا عولاً .

يبي هـ . اِس ير مين جهت پت سانكل ير جوهكو وايس دوراً اور بهاگيه مـ واه مين مجه چهن مل نُني . مين أمـ خهب مين ونهكو اور سانكل يو جوهكو جهت پت اسكول چاا آيا ." كهما هروع كها-- "دكل جب مهل جائدي جائدي يعدًل ماردًا عوا المكول يهديها تو رأمو نے كها-- تمهاري مائكل كي جين يديهم كر مولوع اسكول ما رها ته . دوس وم دير ته . ايك ع

शाल मेरे पास था, सिर पर डाल दिया, मगर दूसरा शाल सिर पर पड़ने ही बापू ने चौक कर उसको हाथ लगाया, वह बोले — "यह क्यों? बाज नया कपड़ा कहाँ से बाया ?" जून सन् १११ मालिका की. फिर पुराने शाल के बढ़ले में जो नया नमां की दुनिया नया किन्द्र

मैंने कहा--'मेरा शाल है, वह शाल तो अन्यपुराना होने में फट गवा है, मेरे पास यह नथा शाल बेकार है, आप अन्न इसे हैं इस्तेमाल काजिय."

मगर बापू कव मानने वाले थे. उन्हों ने कहा—'हाँ, तुम्हार लिये तो यही होगा. क्योंकि तुम्हारे पिता जी तुम्हें देने हैं न १ मगर मेर पितः जी कहाँ हैं जो इस तरह नया शाल होगे ज्यान नुम कसा कर यह शाल मुम्हें डेती तब तो मैं ले लेता. मगर आज न तुम एक कोंड़ें कमानी हो, न मैं कमाता हूं, मैं तो हूं गरीब आहमी. मेरर

मैंने कहा-- 'ज्ञाप क्यों सियें ? ज्ञाप यह काम मुक्त करते होजिये. मैं उसे सी हूँगी."

मगर बापू न माने. उन्होंने अपने हाथ में सुड़े नागा ले कर इस शास में पंबन्द लगा दिया. इस नरह उन्होंने उसे बिलकुल नया म

गई थी जब सीने का काम खनम कर लिया. तब बापू आनंद मे जब वह शाल का मी कर उठ तब रान के ग्यारह बज गण थे. आध घंटा उनको सीने मे लगा. फिर हिसम्बर की ठंड भी शुरू हो योले — देखा. में हाशियार दरजी हूँ न ?? में शर्म से यह दृश्य (नजारा) देख रहा थी कि मंग कमूर के कारन यह ७० साल का बृढ़ा जो दुनिया का महापुक्श है गत का

ید آئے . مهی نے اُن کو اُرتِعالیا' یہ پیور دبناگر سر پر تیل کی مالی کی ۔ پیور پرانے شال کے بدلے مهی جو تھا شال میورے پاس مالی کی ۔ پیور پرانے شال کے بدلے مهی جو تھا شال میورے پاس تھا، سر پر تال دیل ، مکر دوسا، شال سے پر پذتے هی باپو نے جودک کر اُسکو ہائیو لگایا ، وہ بولے — "بہ کمول ؟ آج تھا کموا کہاں ہے آیا ؟: بعيل کي دنها حون سي اه'

مهن ندكها - "موزاشال يا . « شال تر أن يرانا عون سريمها كما ها . مهزم باس يه نوا شال يا كاز ها . آب أن أبيا عون إستعمال كيجئے ..

ليّم تو يهي عولاً كهولكم تمبارا دكا هي تميهن دينته ههي دماً مئر معرم بكا هي كهال همي خواس عليم جواس عامم بدا هال دينكم إلى تم كما كريم هال محص ديتهن تب تو مهن لم يتنا مك آب م تم أبل كوري كماتي مور تمامهن كمانا يول بمين او يمن صدب دمي مها برأنا شال موراج بياس الراء ممن سيمي كاليا كالم الله الم مهن نے كها۔ "آپ كيون سكيلي " آپ ينا الم محص كانے ديكم، مهن أسم سي ديكي الله مكر دايو كم ماللے والے تھے. أسون نے كها -- " هان تمهارے

مكر بايو مه مائے أنهم نے انتے تمانه سے سہنی -اللّٰ نے ان اس همال مين پيوند لكا ديا . اس طاح الموں نے سے ذائكل نيا سائماً ا 7.3.

ئهلگه أنكو سيلنے مس ائل په، دسمبر کی تهدد سی شبروج هودئمی تهی . حب سيلنے کاکام ختم کر ليا" تب باده آمدد سے دمانے " دنكتو ميں هوشهار فريي هون تم يند 小子等の次子が一十一一一日日本日本日

مهن شوه سے بیته دوشیدنه (دظاره) ددیمه وهی تبینی که میتوب قصور کے کاری بیم ۱۷۷ سیال کا پوریدا حو د جا کا مهار پوش هے رات که کیاره

باپو نے درزی کا کام کیا

(كماري ملو بهين گالدهي)

يه گهڻٽا نواکهالي کي هي .

نواکھالی مٹن ابھی باپو کی یاترا شروع نہیں ہوئی تجی ۔ یہ یاترا کسی دیو ملدر کے درشن کے لئے نہیں تھی۔ وہاں بھائی نہائی آيس مين جهكونة علم حار كال كراء تلم . وهال بلها بوزها بهالهن

بایو تو سبهی کے بتا تھی۔ اُنکے لئے سبهی بھائی بہین ایک سے می تھی۔ یہ تھی۔ اُنکے لئے سبهی بھائی بہین ایک سے تھی۔ تھی۔ یوانها اُن کو دوڑے گئے، وا شریبا مُہور تھی۔ تھی۔ عبد کیا کے ایک گؤں میں تھہرے، وا اُس گئی مدس ایک حموری ایک حموری ویجوں بر ویتے تھی بہر اُنہوں نے سوچا کہ معصور نے گذاہ عورتوں بحجوں بر طلم عوا ھی۔ اس لیئے مجھ وعمی جانا جامئی اور جہاں ہے سب عوا ھی اُسی جگہ پہنچھا دردر بارایین بھکوائی کی یائو کے برابو ہے۔ سبهم پريشان تم .

مهن تهيديه ١٥ دسمبرسن ١٩١١ كي نات ع. اب مهن پهر درري والي بات در آني غون . بهي بايو شري راء پود باپو کے لئے بھکواں یا دیوتا کون بھے یہ ہم اب سمندہ گئے .

بايو كا باس پشملا كايك تهمتن كبرشال تيا . بايو كمبي مال ما مر تمكيم تم" كبهي دونون بدون كو تهلق م

شال کی جگاء درسوا شال بایو کو دون . اِس لئے میں نے دوسوا شال رکھ دییا . رات کے دس جج چک تھ . بایو سونے کو کھات وه شال يزانا هوندکه کارن بهت کها تها. مهن ند سوچا آب اِس

नामाखाली में भ्रमी बापू की यात्रा शुरू नहीं हुई थी, यह यात्रा किसी देव-मंदिर के दश्न के लिये नहीं थी. बहाँ भाई भाई आपित में भगड़ते थे, मार काट करते थे. वहाँ बचे, बृद्, बहने (कुमारी मनु बहुन गान्धी) यह घटना नोश्राखाली की है.

बापू ने दरज़ी का काम किया

बापू तो सभी के पिता थे. डनके लियं सभी भाई बहन एक सभी परशान थे.

संधे. यह सम हाल सुन कर वह दिल्ली से नोकाखाली को टीड़ गए. वह श्रीरामपुर नाम के एक गाँव में ठहरे. वह उस गांव में एक मोपड़ी में रहते थे. फिर उन्होंने सोचा कि मासूम वेगुनाह झीरते। जहाँ यह सम हमा है इसी जगह पहुंचना द्रित नारायन भगवान वचीं पर जुल्म हुआ है. इसिलिय मुक्त बही जाना चाहिय आंग की यात्रा के बराबर है. इसिलिये बापू ने यात्रा? शब्द इस्तेमाल

गए. बाब में फिर दरजी बाली बात पर आती हैं. बाभी बातू औरामपुर में थे. यह २५ दिसम्बर सन १९,४६ की बात हैं. बाए के लिये भगवान या देवता कीन थे, यह हम आब समफ

बापू के पास परामीने का एक क्रीमनां गरम शाल था. बापू कभी उस शाल से सिर डकते थे. कभी होनों पैरों को ठंड से बचाने थे.

इस शाल की जगह दूसरा शाज बापू को दूं. इसिलिय मैंने दूमरा शाल रख दिया. रात के दस बज चुके थे. बापू सोने को लाट पर आए. मैंने उनको बोढ़ाया, फिर पैर दबा कर सिर पर वेल की बह शाल पुराना होने के कारन फट गया था. मैंने साचा, अत्र

اقر گھو ميں

(بهائي شكشارتهي سمبالات اللا

پهدک پهدک کر چايا چېکي کلی کلی کهل کر کے مہکی دنيا هے کچه اور صمح کی

(भाई शिक्तार्थी, सम्पाटक 'लल्ला')

आको धुमें

जाग तारे सोए सूरअ दूरा अधियारे का हो न पाठशाला में

आओ वूमें

फुटक फुटक कर चिड्या चहकी कली कली खिल कर के महकी दुनिया है कुछ स्रौर सुबह की.

हवा चली है हतके हलके लहरें डठीं, सरोवर छलके थिरके फूल, श्रोस कन दलके

3 37

آدم جانووں کے بارے میں انگریون میں کتابیس ملتی هیں پر وہ اِس نگاہ سے لکیوں گئی ھیں کہ آن کو کس طبح سے قابو میں رکھا جائے . مندی میں جبو دو چار کتابیس ملتی میس وہ یا تو انگریوں کتابیں کی سنل عبی یا آدہ جانیوں کے رسم رزاج کی کہانیاں . پر کھا جی کی یہ کتاب کچھا اور می تھاگی سے لکھوں گئی ہے ۔ اِس میں آدہ جاتیوں یا معمولی حال بتایا کیا ہے ۔ اِن کی مدویتا اُن کے گوٹ آن کی کتبائیس اُن کے تیوہار بھی بتائے گئے میں ، ساتی علی سات کہ جبوں کو ختیاری اُن کے توہمار بھی بتائے ہوادھوں کرنے میں اُن جاجوں کو بھی اُز جاتھوں سے کم ھاتو

الله جي نے يہ دکيدن پهريت بحلالے کي کوشيس کي هے که

اُن کے بارے میں کیا دیہ در رغی ہوں ۔ وہ اِنٹا عی کہکر مہیں رہ کئے ۔ اُنھوں نے یہ بیں سکتہ:' نے کہ کیا اُدر کوششیں کرنی چاہکیں

جس ہے یہ جائیاں جادی ہی ہے(ے کندھ ہے کندھا ما کر مہ

جعمے می کام کر سکین

کتاب تھاگ موزی تھک دیا کو سمریت کی ککی ہے اور یک

किताब त्यागमूर्ति ठक्कर बापा का समर्पित की गई है आरे यह ठीक ही किया गया है.

ओं सचमुच जी से लोकशाही के भना हैं उनको यह किनाब पड़नी ही चाहिये.

جو سے مے حی سے لیات شعبے کے بہکت معن اُن کو یہ کتاب

ليهل هي كها كيا ها .

يرملي مي جامي .

بهارت کے صوبے ' بھارت کی سدکر اور مھارت کی فرمسری سلستھائیں

की है कि भारत के सूबे, भारत की सरकार आंग्र भारत की दूसरी संस्थाएं उनके बारे में क्या क्या कर रहा हैं, वह इनना हां कह कर

202

नहीं रह गय. बन्होंने यह भी सुभाया है कि क्या खोर काशिशे करनी चाहिये जिससे यह जातियां जल्ही ही हमारे क्ये से क्या

मिलाकर हम जैसे ही काम कर सकें.

केला जी ने यह दिखला कर फिर यह बतलान का काशिश

भारिम जातियों के बार में श्रंगरेजी में कितावें मिलती हैं पर बह इस निगाह से लिखी गई हैं कि उनका किस तरह से काबू मे रक्खा जाय. हिन्दी में जो दो चार कितावें मिलती हैं वह या नो अंगरेजी किताबों की नक्ल हैं या श्रादिम जातियों के रस्मोरिबाज

की कहानियाँ. पर केला जी की यह किताब कुछ और ही टंग से लिखी गई है. इसमें माहिम जातियां का मामूली हाल बनाया

गया है. उनकी सभ्यता, उनके गीत. उनकी कथा^{ते,} उनके त्याहार भी बताये गये हैं. साथ ही माथ यह भी बताया गया है कि

भारत को स्वाचीन करने में इन जानियों का भी झोर जातियों स

कम हाथ नहीं है.

جون سي اه'

कांड से शायद सभी परिचित हैं. उसी समय की हड़ताल, बेरहम गोली झौर लाठी बशा झौर मिल मालकों की माखिश की नस्बीर इस माग में खींची गई है पहले होना भाग झलग झलग भी पूरे हैं किये गए करयाचारों की तसवीर है. तीसरे भाग में मजदूर एकता, इन में भाई चारा खौर उनकी शक्ति का बर्नन है. कानपुर के गोली अपेर एइ लम्बी कहानी माल्म देते हैं. फिर भी तीनों भाग मिल कर एक नावेल बनाते हैं.

इस नाबेल में जगह जगह "संयुक्त मोरचा" के महत्व पर राशनी जाली गई है, नए समाज को पैड़ा करने के लिये मिला ग्रुला मोरचा लेखक ने मज़द्रों के शान्तिमय आन्दोलन की ताकृत का अनुभव इस नाबेल में कराया है. इस ताक़त की बातमा है मजदूरों की एकता. ही एक मशाल है, आज इस मशाल की सख्त ज़रूरत है.

माशा सरल, सुन्दर श्रीर बड़ी जान्दार है. हाँ, तकनीक में काकी गड़बड़ी हैं. आगर साट को दूसरी तकनीक में दिखाया जाना तो चित्रत में जो अस्वामाविकपन आगया है वह न आता.

-मुजीव रिजवी

हमारी आदिम जातियाँ_

सिखने बाले, श्री भगवान दास केला और भी खांत्रल विनय. निकालने वाले--भारतीय प्रथ माला. हारागंज. इलाहाबाइ. लिखाबट नागरी, सके ३४६. दाम साँड तीन रूपए.

کے ایک سیامی نرین کا جھون ہے ۔ دوسوے بھائی میں مام میں شہود ہونے والے عالم نام کے ایک گابی نواسی کی بھوای بھائی نوجوان بھوی سکھڈے پر سامراج واد اور اِس کھدے سماج کے ذریعے کئے کئے اتھاجاروں کی تصویر ہے ۔ تھسدے بھائی میں مزدور ایکتا ۔ آن میں بھائی جارا اور اُن کی شکتی کا ور تن ہے ۔ کانپور کے کوئی گابتہ سے شاہد سبھی پریجیت معیں ۔ اُسی سے کی عبراً کے رحم کوئی اور قاتمی ورشا اور مان مالکوں کی سازش کی تصویر اِس بھائی میں کھیڈنچی نڈی ہے ۔ بہتے دوروں بھائی ایک ایک بھی پورے مل كو أيك ناول بداتے هيس . اِس نَاوِلُ كَا تَبِينَ بِهِاكُ هُمِينٍ. يُهِلِمُ بِهِابُ مُهِمِ آرِادُ هَلَمْ فَوْجِ

لهکهکانے مؤدوروں کے شا تی مے آندولین کی طاقت کا انوبیوو اُس تاول میں کوایا ہے ۔ اِس طاقت کی آنما ہے میاد روں کی ایکتا' ۔ اُس ناول میں جگه جگه ''سلکنیت مورچہ'' کے مهتبو یہ روششی ڈائی کئی ہے ، نگم سماج کو پید' کرنے کے ایکے مالا جاٹا مورچہ بی اُرک مشما آج إِس مشمل کي سنڌت ضرورت هي .

مهن جو اسوابهاوک دن آکه! هے وہ ند آئا . كو بلى هم أك ولات كو درسمي نكلهك مهى دكوايا حاتا تو چكرن بهاها سرل سلدر اور دوي حاندار هي هل التعليك مهن الانها

هاري أدم جاتيان –

لكهنم والعسشوى بهكوان داس كهلا أور شري كهل وند . كاللم والم - بهارتهم كرنكه مالا عارا كدير المأراد . IN 1 - 12 The BANK THE BY - 1 Al

त्राव

लिखने वाले—श्री भैरव प्रसाद गुप्त. ८——>

or y

निकालने वाले -- धारा प्रकाशन, ९ स्टेनली रोड, इलाहाबाद.

जिखाबट नागरी, सफा २४०, क्षीमत साढ़े तीन रुपए.

'शोले' के बाद 'मशाल' मैरव प्रसाद गुप्त का दूसरा नावेत है. इस में तिकोना प्रेम नहीं है, जिन्सी भूक नहीं है. इसमें जिन्ह्रगी है. वह जिन्द्रगी जो पैदा हो रही है, जो डभर रही है. इस वावेत में डसी जिन्द्रगी का संदेश है, एक नय समाज की तरफ संकेत है. इस समाज में न कोई शोशक होगा न शोशित. न कोई जातिम होगा बौर न कोई मजल्स. क्लास की दीवारें, धर्म की होवारें, जात की दीवारें, जिन्स की होवारें सब हे जायेंगी. एक नया मानव पैदा होगा. डस में मानवता होगी, भाई वारा होगा, हमद्दी होगी, इसी पैदा होने वाले समाज के लिये एक संघर्श का चित्रन स्स नावेल में किया गया है. ऐसा भी हो सकता है' का चित्रन इस नावेल में नहीं है बिल्क 'ऐसा हुआ है' इस किताब के पन्नों पर अंकित

لكهلى والى — شرى بهدرو يرساد كبت نكالى والى -- دهارا يركشن 9 أستهنكي ررة المآباد . لكهارت ناكري منتحه ۱۳۴۰ قهمت ساتف تهن رزي .

" معلے ' کے بعد ' مشعل ' بھھرو پرساد گیت کا دوسوا تاول میں تعلی تکونا پریم نہیں ہے۔ جنسی بھوک نہیں ہے ۔ اِس میں تندگی ہے ، وہ زندگی جو پھدا ہو رہی ہے جو بھر رہی ہے ۔ اِس یہ کوئی طالم موٹا اور سک کوئی مشابوہ ، کالس کی دیواریس دھرم کی یہ کوئی طالم موٹا اور سک کوئی مشابوء ، کالس کی دیواریس دھرم کی ایک نیا ماتو پیدا ہوٹا ، اُس میں ماروتا ہوئی بھائی چاڑھ کوٹا میدردی ہوئی اِسی پھدا ہوٹا ہو ۔ ایسا بھی ہوسکتا ہے کا چھوں پر کا جیاں میں نہیں ہے بلکہ دایسا ہوا ہے اُیس کتاب کے پھوں پر

नया हिन्द सर्वोह्य समाज का सन्देश जून सन् १५१

अनुशासन भंग की कारवाई की जायगी! क्या इस से भी बड़ी कोई आस्मिनन्दा कांगरेस की भौर कांगरेसी सरकारों की हो सकती है? क्या इससे भी साक इशारा बिहार के शरावबन्दी की हिमायत करने वालों को कांगरेस छोड़ देने का किया जा सकता है? बाब सिक्ष यही बाक़ी रह गया है कि कोई उद्योगपति 'उत्तम शराव की केंक्टरी' भारत में कायम करे खोर किसी बज़ीर से उसका उद्घाटन (इफ़तिषाह) कराये! यह घटना किसी भी समय घट सकती है.

वधो, २८-३-५१

-कि. घ. मशरूवाला

مرورد به سماج کا مقلابهی جون سن 10'

الوشاس بهلگ کی کاروائی کی جائے کی! کوا اِس سے بھی بوی کوئی آنم نقدا کانکریس کی اور کانکریسی سرکاروں کی ہو سکتی ہے؟ کہا اِس سے بھی صاف اشارہ بہار کے شراب بقدنی کی حدایت کرنے والوں کو کانکریسی چھوڑ دینے کا کیا جا سکتا ہے؟ اب مرف یہی باتی را کہا ہے کہ کوئی اُدیوگ پاتی آئم ہراب کی فیکٹری بھارت میں تائم کرے اور کسی وزیر سے اُلی کا آداکھاتی (افتتاج) کرائے! یہ کھٹلا کسی بھی سے گھٹ

-> . ئە . مشبو والا

14-F-01 'tangs

سکتی ه .

सर्वोदय समाज का सन्देश

इस छोटी सी जिन्ट्गी में हम कसौटी पर हैं. इस संसार में जो कुछ थोड़े दिन हमें रहना हैं उन में सब की सेवा और सबका प्रेम हासिल करने की काशिश करनी वाहिये.

जिन्हों ने इस दुनिया में श्राकर पैसा कमाया लेकिन प्रेम गाँबाया बन्होंने कुछ भी नहीं कमाया; जिन्हों ने ज्ञान हासिल किया कर लिया मगर सब का प्रेम हासिल नहीं किया, बन्हों ने कुछ भी हासिल नहीं किया; जिन्हों ने शिक जमा को पर सब का प्रेम जमा नहीं किया. बन्होंने कुछ भी जमा नहीं किया.

इसिलिये, भाइयो, सब से प्रेम करो और सब का प्रेम हासिल करो. यही सबेदिय समाज का सन्देश है.

よくくつし ましら り からばれ

اِس چھوتی سی زندگی میں ھم کسوتی پر ھھں ، اِس سٹسار میں جو کچھ تھوڑے دن ھمیں (عقا ہے اُن میں سب کی سفوا اُور عب کا پریم حاصل کرتے کی کوشش کرنی چاھگے .

الا سب میم می اس دنها مهن آذر پیسه کمایا لیکن دریم گلولیا جلهون نے ایس دنها مهن آذر پیسه کمایا لیکن دریم گلولیا آئهون نے کچھ بھی مہون کمایا : جلهون نے کیان حاصل کیا مکر سب کا پریم حاصل نہوں کیا' آئهوں نے کچھ بھی حاصل نہوں کیا۔ جلهوں نے شکتی جمع کی در سب آڈ پریم جمع نہیں کیا' آئھوں نے

کجتو بھی جسم نہوس کیا . اِس لکے' بھائیو' سب سے پریم کرو اُور سب کا پریم خاصل کرو . یہی سرورں سماج کا سلندیش ہے .

-विनोबा

go y

देस के लिये शराव पियो !

'हरिजन संबक्' मे

ष्मभी तक हमारे नेताको ने राष्ट्री संकट के समय जनता से इन्हीं शब्दों में चपील की हैं: 'देसे के लिये करा? या 'देस के लिये मरो ' गांथी जीका खान्तिम खादेश था 'करो या मरो.' झोर जन राष्ट्र पर सब से बड़ा संकट आया, तव उन्होंने राष्ट्र के लिये कर या मर कर हमें दिखा दिया. (

इस में कोई शक नहीं कि आज तम नयानक इसाधिक संकत में फैसे हुए हैं लेकिन खामडती हासिल करने की पागलपन भग कोशिश मे नया नारा देस के लिये शराव पियों बन गया माक्स होता है! मध्य प्रदेश के वाड उत्तर प्रदेश ने भी शराबबन्दी जांच कमेटी नियुक्त की है. डड़ीसा के प्रधान मंत्री ने शाराबबन्दी क' तरक आयोग न बढ़ने के ज़ियं छमा मांगी हैं. विहार इसी का अनुकरन कर रहा है. भीर विहार प्रान्ती कांगरेस कमेटी ने इस लेकिन भगर उसने अपने वड़ों ही इजाजत लिय बिना दूसरों का मतलब का यक हुकुम निकाल कर अपने राज को आभारी बनाया है कि कोई भी कांगरेसी प्रान्ती कांगरेस कमेटी से इजाचत लिय बिना शराबबन्दी आन्दोलन में हिस्सा न ले! कांगरेस विधान भी नशेषाची से बचाने की कोशिश की तो उसके खिलाह के जनुसार किसी भी कांगरेसी को रारात्र वरोरा नहीं पीना चाहिये. አፍአ

آنههن هيدون مڻن ايعل کي ھے: ديس کے لڳ کرو' با' 'ديس کے لكم مروا . كالدهمي جي كا أنقم آديش تها "كبو يا مروا . أدر خاب والفلقو يه سب سے بعار سفكمت آيياءُ تب جول نے راشقر کے لئے در يا أيهي تک همارے نيکاؤں نے رأشگري سنکت کے سے خذتا ہے

مهن پهڏسے هوئے ههن . ليکن آمدني حصل لرنے کي پادل پن مر کر همیں دکھا دیا ۔ بھومی کوششھی منھیں نیما نعرزہ 'دیمس کے ایکے شواب پدو' بین دیدا معذوم هوتا هے! مدعمه پردیش کے دمد آنر پردیش نے بھی شراب بندی جانبے کموٹی نیکت کی ہے ۔ آزیسہ کے پردمان مدتری نے شراب بلدس کی طرف آلے نہ بوطف کے ایک چھیا مراسکی ہے ۔ بہزر اُسی کا اُموکرن کر رها هے ۔ اُور یہار ہوائتی کاعکریس کسفتی نے اُس بھی کاکاریسی پرانتی کانگریس کمیٹی ہے اجازے لئے بڈا شراب بلدس آندولن مين حصه نه له! کالميس ردهان ک مطلب کالیک حکم تکانکر آنے راج کو آبهاری بذایا ہے که کوئی انوسار کسی بهی کانگریسی کو شراب وغهره نبهن پینا چاهگهٔ لهکن اگر اُسلے آنے بورن کی اجازت لگے بنا دوسون کو بھی نیے بازی سے بچانے کی کوشمی کی تو اُسکے خلاف الس مين كوئي شك ميدن كدام عد ديها لم أونيك سندر

नवा हिन्दं मारत आर चान का कल बरा मल जून सन् '११

वीन में एक कहानी मराहर है जिस में यह कहा गया है कि गौतम बुद्ध के गुरू हीपान्कर बुद्ध एक चीनी थे. होपान्कर बुद्ध का चीनी नाम जान तेंग था. होपान्कर बुद्ध ताओं धर्म के मानने वाले थे भीर गौतम बुद्ध चनसे शिक्षा लेने चीन गए थे.

यह कहानी सच हो या न हो. अगर इस बात को ध्यान में रक्तवा जाय कि भारत और बीन का तिजारती सम्बन्ध ईसा से सैकड़ा साल पहले आसाम और बरमा के रास्ते कायम हो चुका था नो यह मानन पड़वा है कि इसी रास्ते भारत और चीन में कलचर विचारों और धर्म का लेन देन भी जरूर होता रहा होगा.

نها هلد بهارت اور چهن کا کلچری مهل جون خن اها چهن مهن ایک کهانی مشهور هـ جس مين يد کها کها هـ که گوتم بده کے گور ديپانکر بده ایک چهنی ته . ديپانک بده کا چهنی نام جان تهنگ تها . دييانکر بده تاو دهوم کے مانځے والے ته اور

کوتم بدده آن میے شکشا لھائے چھوں گئے تھے .
میم کہانی سچے ھو یا مہ ھو ' آگر اِس بات کو دعیاں محوں (کہا یہائے کہ بھارت اور چھوں کا تجارتی سمبلدہ عیسی سے سھکتوں سال پہلے آسام اور بیما کے راستے قائم هوچکا تہا تو یم ماندا پوتا ہے کہ یہاں راستے بھارت اور چیوں میں کلچر وجاروں اور دھوم کا لبن دیوں بھی ضرور ہوتا رہا ہوگا ۔

भंकार

सम्पट्क-श्री रघुपति सहाय 'फिराक्र'

पिडले पन्द्रह बरस से बाज तक की उर्द्र की चुनी हुई कवि-ताबों का यह संब्रह पदकर ज्ञाप को माल्स होगा कि उर्द्र कविता ने किस तर्र्ह खयाली दुनिया को छोड़ कर जिन्द्रगी की सच्चाह्यों से ब्रपना नाता जोड़ लिया है. ज्ञाज की घरद्र शायरी गुल व बुलबुल जौर बस्ल व किराक तक ही सीमित नहीं है. ज्ञाच ज्ञाप को पर्द्र कविता में किसानों और मजद्रों के हिलों की यड़कनें सुनाई उंगी. गुलामी, ज्ञान्याय और लूट खसोट के जिलाफ ज्ञाप एक ऐसी ज्ञावाज सुनेंगे जो ज्ञाप के दिल को जोश से भर देगी. संगरी लिखावट में ऐसा भरपूर उर्द्र कविता संब्रह ज्ञाज तक नहीं निक्ला. किताब १५ गुलाई तक छप जायगी ज्ञीर दाम ढाई हपया होगा.

नेट--- ३० जून तक जो भाई खाईर के साथ चार खाने के टिकट भेज देंगे दन से डाक खर्च न लिया जायगा.

— मैनेजर 'नया हिन्दु' १४४. मुट्टीगंज, इलाहाबाद्

म्लिने का पताः-

45.5

سمبادک -- شری رکهویتی سمبائے آباتی یجهلے پلادرہ برس سے اج تک کی آداد کی چٹی ہوئی کریٹاؤں کا یہ سٹکرہ پوھکو آیکو محابوء موڈ که آداد کویتا نے کس طرح خطالی دریا کو چھوڑ کر زندگی کی سچائیوں سے پٹا باتا حوز لیا ہے۔ آج کی آردو شاہبی گل و بلبل اور وصل و فراق تک ھی سیست نبھی ہے۔ اب آپ کو آردو کویٹا میں کسائوں اود مودوروں کے دابل کی دھوکلیں سٹائی دیٹٹی ۔ غلامی ' آئیاے آور لوڈ کھسوت کے خلاف آب ایک ایسی آباز سفیکے جو آپ کے دل کو

جوش سے بھر دیکی . ناگری لکھارت مھں 'یسا ہمپرور 'ردر کویٹ! سٹکر' آج تک نہیں نکلا۔ کتاب 19جولائی تک چوب جائیگی 'ور داء قعائی

اربيه هو ؟ . نوق - ١٩ جون تک جو بيائي آرڌر كيمانيه چار آنے كتامة

بههج دين کے آن ہے ڌاک خرج نه ليا جائيگا . مللے کا پته :-- ميلئيجر 'بوا مند' . 071' مٿهي کنج' العآباد .

(

नया हिन्द भारत और चीन का कलचरी मेल जून सन् १५१ इतिहासकार मार्थर वेले लिखते हैं— "सब बिद्धान इस बात को मानते हैं कि (चीन का) ईसा में ठीसरी सदी पहले का तमाम साहित्य भारत की पौरानिक खौर भूगोली कहानियों से भरा पड़ा है. मुक्के इस में शक की कोई बजह नहीं मिलती कि लिएजू ने जिन पहाड़ी खादिमयों का जिक किया हैं बह सब भारती रिशी हैं. कार जब हम चुकांगजु की किताबों में पढ़ते हैं कि ताओं मजहब के मानने वाले हिन्दू योगियों की तरह आसन किया करते थे तो यह बात बहुत मुमकिन मालूम होती है कि भारती दिशियों की योगी कियाणें चीन तक पहुँच गई थीं...

मी राथा कुरनन जिखते हैं —

कुछ बिद्यान इतिहासकारों की यह भी राय है कि चंकि उस बहन पुराने षमाने में भारत भीर चीन के बीच काने जाने की कोई बटनाएं नहीं मिलतीं इसिलंये हो सकता है कि इस तरह के मिलने जुलते बिचार दोनों देतों में अपने अपने आवाद ढँग से आलग अलग पैदा हुए हों. पर बीनी साहित्य में हमें इस से ज्यादा साफ भी

चीन की एक मशहूर कितात्र "बाई लू" में लिखा है कि च कि बाकारजे भारत गए थे इसिलिये काचारजे भारत गए थे इसिलिये क्लाफा फलासका से बहुत कुछ मिलता जुलाता है.

اهلد بهارت اور چين کالچري مهل جون سن اه.

إتهاس كار أرتهر ويلم لكمهم هين -

" سب ودوان اِس بات کو مانتے میں کد (چھوں کا) عیسی تیصری مدنی یہائے کا تمام سامعیہ بھارت کی یووائک اور بھوگولی کہانیوں سے بھرا پوا ہے ، مجھے اِس میں شک کی کوئی وجہ اُمھی ملتی که لکھےوز نے جن یہائی آدمیوں کا ذکر کھا ہے وہ سب بھارتی میں میں میں ہوا ہے وہ سب بھارتی کہ تاو مذھب کے مانٹے والے مندو یوگھوں کی طرح آسن کیا کرتے ہے تو یہ بات بہت ممکن معلوم عوتی ہے کہ بھارتی رشوول کی عربی کرنے بوکی کو بھریاٹھی چھوں تک یہلوم عوتی ہے کہ بھارتی رشوول کی تھوں دھرم)

غرى رأدها كرغين لكهيم ههن ---

' يه پهت ممکن هے که هيدسي سے پہلے چهٽر ملدي سے چوتهي ملي تک جيکه تاو دهرم شکل لے وها تها' پُذشد کا فلسطه اور يوگ کي کرياڻهن بهارتي اور جهڻي سوداگر بهارت سے چهن لے گئے......ظاهر هے که تاو دهرم کي شورو کي اوستها مهن اُس پر بهارت اُذائر زورون سے پول '' (بهارت اور چهن)

کچھ ودران اِنہاس گررں کی یہ بھی راے ھے کہ چونکہ اُس بہت پرانے زمانے میں بھارت اُرر چھن کے بھی آنے جانے کی کوئی پہتائیں نہمں ملکیں اُس لئے مو سکتا ہے کہ اِس طبع کے منتے جلکے وجار دونوں دیسوں میں آنے آئے آزاد تعلی ہے انک انک پیدا موں ۔ پر چیٹی سامکیہ میں ممیں اِ سے زیادہ مان بعی

کچھ باتھی ملتی ھیں. چھں کی ایک مشہور کتاب " رائی لو " مهں لکھا ہے کہ چونکہ ٹوتزے اپ دھرم کا پرچار کرنے کے لئے بھارت کئے تھ اِس لئے کی ۔۔۔ ۔۔ ہو ڈاسٹا ۔ سے کچھ ملتا جلتا ہے .

इन मिसालों से यह मालूम होता है कि गीता, चपनिशद श्रीर भीर उसने भपना काम पूरा कर लिया है." ताखों के विचारों में गहरी समानता है. ताओं धर्म और बौद्ध धर्म के नैतिक विचारों में भी काकी समानता है. इसकी दो मिसालें नीचे द ैं जाती .

(१) तामी-ते-चिंग में लिखा हैं—"जो दूसरों पर क्राबू पा सकता है, बह ताकृतवर है, पर जो कापने को काबू में कर मकता है बह कहीं ष्पधिक शिक्तशाली है खौर ताकृतवर हैं:"

बीद्ध धर्म की किताब धम्मपद में किखा है—''आगर एक आदमी इक हजार बार एक हजार आदमियों को तड़ाई में हरा कर जीत जाय और दूसरा आदमी सिर्फ अपने को जीत से तो दूसरा आदमी सभी जीतने बालों में सब से ऊँबा है."

पैदा कर दे; आसंतोश से बढ़ कर कोई दूसरी बुराई नहीं: लालच से बढ़ कर कोई दूसरी तबाही नहीं." (२) बाजो-ते-चिंग में लिखा है—"इससे बढ़ कर कोई पाप नहीं कि आ एसी किसी ऐसी चीज पर नजर हाले जो उस में मोह

)

बाली बीज नहीं, नफरत से बढ़ कर कोई दूसरी चिनगारी नहीं, माया से बढ़ कर कोई ह्सरी फँसाऊ चींच नहीं, श्रीर लालच से बढ़ धन्मपद में लिखा है -- "माह से बढ़ कर कोई दूसरी जलाने कर कोई और खतर नाक बाद नहीं."

बीद्ध धर्म और ताओं धर्म में इसी तरह की बहुत सी मिलती जुलती बातें हैं.

बौद्ध धर्मे, डपनिशद, गीता खौर ताओ धर्म की इन तमाम समानताणों से मालूम होता है कि भारती फलसका ईसा से पाँच या छै सौ साल पहले ही भारत से चीन जा चुका था.

نايدا كم يهزا كر لها هي " بعمي كام كرتا هے، وہ انسانوں ميوں متلمدد هے . وہ يوكي هے أور أس بهارت ارد جهن کا کلنچری میل 45 5 10

وجارون مهن كهري سائكا هر . إن مثالون مع يه معلوم هوتا هي كه كهتا. أيدشد أور تاؤ ك

هـ . إس كى دو مثالين نهج دى جاتى هين . تاؤ دهوم أور ببوده دهوم كے نيمتك وچاروں ميدى بجى كافي سمائكا

يا سكتا هـ وه طاتتور هـ ير جو اپ كو قابر مين كر سكتا هـ وه كهون أدمك شكتى شالى اور طائتور هـ .' (١) تاؤي جدك مين لكها ها- "حو دوسرون ير قابو

بودھ دھرم کی کتاب دھمبد میں اکما، ہے۔ ''اگر ایک آدمی ایک ھزار بار ایک ھزار آدمیوں کو لپائی میں ھرا کر جھت جائے اور دوسرا آدمی مرف انے کو جھت لے تو دیسا' آدمی سبھی جھتائے وائوں میں سب ہے آونچا ہے ۔''

841

 () تاؤتے چلک مهن لکھ! هے۔ "اِس سے بوهکر کوئی پاپ نہیں که آدمی کسی ایسی چھز پر نظر تالے جو آھی مهن موا پیدا کردے؛ اسٹتوهی سے بوهکر کوئی درسری برائی مهیں الجج سے برمكر كوئي دوسري تباهي نهدي ."

كوئي دوسري بهدساؤ چهز نههن أور لا بج سے بجمعر كوئي أور خطوناك نهجل لمنوا م بوهم كولي دوسري جلكاري مهيل مايا م بوعكر فاهمهد مين لكها هـ- "مولا سے بيھك كوئي دبسري جالانے والي چينز

1, Ca 1, 40 ... جالمي باتمن همي . بوده دهرم اور تاؤ دهرم ميس أسي طرح كي بهت سي ملكي

معلوم هوتا هے که بهارتی فلسنه عهسي سے پانے يا چه سو سال پهله مى بهارى ما جدى جاچكا تها . بوده دهرم أيدشد كيتا أور تاؤ دهرم كي إن تدام سمانتاؤن سے

. 6

3

विरंड संहिता में लिखा है-

वह जपनी इस मुद्रा (ज्ञानेय मुद्रा) के कारन जिन्हा हो रहेगा, "आगर साधक को जलती हुई आग में फेंक दिया जाय तो भी मरेगा नहीं,"

पहुँचना है. ताओं तक पहुंचने के मानी है, मोह से छुटकारा भीर खुड़ी का खात्मा. जो आदमी योग के अरिय ताओं तक पहुंच जाता है इस के बारे में 'ताओं-ते- चिंग' में लिखा है— जैसा ऊपर बताया गया है, इस योग का मक्सड़ ताथा तक

'मह काम नहीं करता फिर भी बह काम कर रहा है, जिस चीज में स्वाद नहीं है उस में भी वह स्वाद पाता है.

छोटों का बह बड़ा बना सकता है आरि थाड़ी सी चीच को ज्यादा कर सकता है.

बिना किसी मेहनत के घात अच्छा करना है,

Kos

)

कमग्रोर होते हुए भी मुशक्ति बीजों का सामना करता है,

गीता का स्थितप्रक्ष आदशे इझ इसी तरह का है. गीता में खुद छोटा रहते हुए बड़ों से मुक्बला करना है."

ख्वाहिशों को जीत लिया. जो न दुख से डरता है भीर न सुख की इच्छा करता है, जिसे न किसी से राग, लगाव या मोह है, न किसी से डर झौर न किसी पर काय. जिस की इन्टियों (हवास) इसके काबू में हैं, उसी को 'स्थितप्रझ' (टिकी हुई या सलीम "ए बार्जुन! जिसने अपने मन के अञ्दर पंदा होने बाली तमाम मक्रसवाता) सममता वाहिय"

फिर लिखा है—

بهي وه ايلي اس مدز (اللك مدرا) كركارن زندد عي ره ١٠ مرء كهزنة سلمة: مبن لكها هـ-دراکر سادھن کو جنتی ہوئی آگی مہی ہے،لک دیا جائے تو

ہ . تاو نک پہنچنے کے معنی ہموں' موہ سے چھٹنز' اور خوصی کا خانعہ . جو آدمی بوگ کے ذریعے تاؤ نک پہنچ جات ہے 'سکے بارے مين 'تاؤيّ جلك. مدن لكبا هي-جهسا اويد بتايا كما هـ إس يول كا متصد تاؤ تك پيلوپذ

دارد کام نہیں کردا بھو بھی وہ کام کو رمانا ہے۔ جس چھور ممیل سواہ تہجی ہے آس حمی بھی ور سواہ چاتا ہے۔

كر مكترا وا جهولين دو در بياً بدا سكتا ها أور تهوزي سي چيز كو ره ثا

بلا کسی مندنت کے گیار 'چھا کرنا نے كمؤور هوتے غوائے بنبی مشكل چھۆوں كا سامط كرتا ہے۔

ovi

)

فيعا كا ستب بائيه أدرس كنهه إسي طرح كا فد ، كيمنا مين حود جمعال عولے عولے بيوں سے مقابلت كردا ہے ."

"اے ارجی" حسائے اپنے میں کے اندر پیما عونیوا ی تمام خواعشوں کو جھٹ لیا" جو بہ دکہ ہے قرتا ہے آرز نہ سکہ کی لچھا کرتا ہے۔ جسے نہ کسی سے راک۔ لتاؤ یا موۃ ہے' نہ کسی سے دَر اُور نہ کسی پر کرودھ' جسکی اُنڈریٹن (جواس) اُس کے قابو میں ہمیں' 'می کو 'ستھت پرنیم' (تمی ہوئی یا سلیم عثل والا) سمجھنا D+ 47

美豆里!

नवा दिन्द आरत जीर वीन का कलाचारी मेला जून सन्। १९१ ज्याप पढ़े हुए मे. ऐसा जान पड़ता था कि बाहरी दुनिया का पता ज्याप को चिलकुल है ही नहीं. माल्स होता है आप ख़ुद आपने में लामात्ये ने जवाब दिया—"माप ठीक कहते हैं. मैं इस दुनिवा की पैदाइरा के बारे में सीच रहा थाः" चोग के फलना पर भारत के रिशियों ने बहुत कुछ कहा है. बोग शास्त्र पर पूरा एक दर्शन है. गीता में भी योग का जिक कई जगह भाया है.

सिखा है

"इस तरह का आदमी (योगी) किसी साफ सुधरी जगह में चुपचाप, निहर भौर अकेता बैठ कर, अपने मन को रोक कर, अपने दिल से सब तरह की खगहिशों और सब चीजों के मोह को निकाल कर, आत्मा एक तरफ लगा कर..... सिर, गहेन और अस्म को बिलकुत सीधा और इन्द्रियों को अहोल रखते हुए, अपनी नाक के सिरे को पकटक देखता हुआ, इधर डधर निगाह न हालता हुआ......अपनी आत्मा को शान्त रखते हुए, आत्मा की धुद्धि के लिये परमात्मा में ध्यान जमाप, तो धीरे धीरे उसे परम शान्ति और बह सब से बढ़कर हालत हासिल होगी जिस से फिर बढ़े से बड़ा सुख दुख भी उसे नहीं हिगा सकता. उसी हालत का नाम भुक्त यानी निजात है."

)

योग से जो स्हानी ताकृत पैदा होती है इस का झान भी ताझों के जानकारों को या. तिष्हज्जू कहता है—

'सब से ज्यादा ताकृतवर आदमी यानी योगी आग पर बखेगा तो भी उस के पाँव अलेंगे नहीं. वह इस दुनिया की चीटी पर चलेगा तो भी बसके पाँव कॉपेंगे नहीं.''

نها هذه بهارت أور چين كا كلتهري مين جون سن اه' آب پڙے هوئے تھے. ايسا جان پوتا تها كه باهري دنها كا پكه آب كو بالكل هـ هي نههن . معلوم هوتا هـ آپ خود انه مهن كور كئے تھے '' الوتزے نے جواب دیا ۔۔۔ '' آپ تھیک کہتے میں ، میں اس دنیا کی پیدائیں کے بارے میں سوچ رما تیا ۔'' يول كا فذسف ير بهارت كا رشهوں نے بهت كچه كها هے. يول شاستو ير يورا ايك درشن هے كهتا مهن بهي يول تا فاكر كئي جكه أيا هے .

D & -

يوگ ہے جو ررحانی طاقت پيداً هوتی ہے اُس کا کھان بھی تاو کے جانکاروں کو تھا ۔ لگھة زو کھتا ہے —

''سب سے زیادہ طاقتور آدمی یعلی یوگی آگ پر چائیا تو بھی اُسکے پاوں جائیں کے نہیں ۔ وہا اِس دنھا کی چوتی پر چائے ہے۔۔۔ اُسے داء۔ ہائید کا نیعہ ۔''

तैत्रय उपनिशत् में "ब्रह्म" के बारे में कहा गया है--

'बदा ही से सारी दुनिया पैटा होती हैं. वह सारी दुनिया को संभाले रहता है और आख़िर में उसी में सारी दुनिया समा आती है."

मिलता है, उसी तरह ताम्रो तक पहुँचने का तरीका योग के तरीके से मिलता है, जैसे ताच्या का फलसका उपनिशद ब्रौर गीता के फलसके से

दी है. दुनिया की तमाम ऊपरी चीजां से ध्यान हटाकर ताझो पर ध्यान जमाने के तिये बसने झासन झौर प्रानायाम का उपदेश तांचा तक पहुँचने के तिये चुकांगजू ने योग करने की सलाह विता विता विता

वह कड़ता क

स्पीर फुरसत का समय कशी से बिताना चाहता है तो वह नपे तुले हंग से सौंस शहर में, फिर उसे बाहर निकाले श्रीर किर ताजा हवा "हर आदमी को चाहिये कि वह किसी नहीं के तट पर या किसी क्रीन जनाह चला जाय, और स्पार वह स्रत्रत से प्रेम करता है मन्दर ले." (चुर्मागक्-र).

देखा कि लाभोत्ये मुहं की तरह बेहरकत पड़े हैं. कंगमृत्ये बोड़ी हर यह तमाशा देखते रहे. जब लाब्योत्ये होश में आप तब कंगफत्ये से न रहा गया ब्रौर छन्होंने लाब्गोत्ये से कहा— कहा आता है एक बार कंगफ़त्जे लाझांत्जे से मिलने गए. उन्होंने

बह सब था! यभी यभी आप ऐसे दिखाई पड़ रहे थे मानी आप कोई नेवान नीव हो. यो कहिये कि एक सकड़ी के बहु की तरह किया मेरी बाँख मुक्ते बोका दे रही थीं या जो कुछ मैंने देखा

'' برهم هي ہے ساري دنها پيدا هوتي هے . وہ ساري دنها کو مسلمهالے رهکا هے اُرر آخهر ميں 'سي مهن ساري دنيا سما تيمترے أيدهد ميں '' برهم '' کے بارے ميں كهاكيا ہے ۔۔ भारत भीर चीन का कलचरी मेल जून सन् १५" '01 क्या निका कलचरी मेल जून सन् १५" '01 क्या

طرح تاؤ تک بهديد كا طريقه يوک كا طريق سے ملتا هـ . جھسے تاؤ کا فلسفہ آیدشد اُور کھٹا کے فلسنے سے ملکا ہے اُسی

جمالے کے لیک کس نے آسن اور پوانا بیام کا أپديمي دينا ہے . دنها کی تمام أدبری چھزوں سے دعهان مثا کر تاؤ پر دعهان ره کېتا چ – تاو تک پهلنچانے کے لئے چو تک زونے بیٹی کرنے کی معلج دی

ك بهر أس باهر نكال أور بهر تازة عوا إندر له "، (جوآنك ذرام) أهكامت جكه چلا جائے' أور اگر وہ قدرت سے پویم كرتا ہے أور فرصت كا سے خوشی ہے بتانا چاھتا ہے تو وہ نہے تلے تھلک ہے ساسس اندر " هر آدمی کو چاهیگ که وه کسمی ندی کے تحت پر یا کسی

تهوري ديد يه تماهه ديمهج رهي. جب الزنزء هوش مهن آلے تب کلک فہترے ہے نہ رھا ئیا اور اُنعین نے اوتوے ہے کہا ۔۔ نے دیکھا که الوتزے مردے کی طرح بے حرکت ہوے معن . کلک فوتزے كها جاتا هم أيك بار كنك نوتزے لاوتزے سے ملك ككي أنهون

مئلو آب کوئی پهجان چغة هون. يورکهد که ليک لکوي کالله کی طوح ممل نے دیکما وہ سے تما ؟ اُبھی اُبھی آپ ایسم دکھائی ہو رہے تھے " کیا میری آنکهیں مجے دھوکا دے رھی تعین یا جو کچھ

मारत और चीन का कल बरी मेल जून सन् '११ A PER

"वह दूसरों को पैदा करता है, बसे किसी ने पैदा नहीं किया. उसकी बजह से दूसरी सभी बीजें जहूर में भाती हैं, उसे किसी ने ज़ाहिर नहीं किया. वह खुट़ ही पैदा हुआ। सौर खुट़ ही जाहिर हुआ।" (सामोत्ये के बचन).

गीवा में जिला है—

लोग पैदा हुए हैं, इस एक परमेरवर के ही मानस पुत्र हैं यानी उसी के खयाल से पैदा हुए हैं. लोगों के दिलों में जितनो तरंगें उठनी हैं, सब इसी से पैदा होती हैं. वही सारी दुनिया का पैदा करनेवाला है." "बह कभी पैदा नहीं हुआ, उसका कोई शुरू नहीं है, वह सब दुनियाओं का मालिक है. सब देवता और महर्शि उसी से पैदा हुए हैं. इनसानी क्रीम के सब पुरखे, जिनकी नसलों से दुनिया के तमाम

"ईरबर ही सारी दुनिया का पैदा करने वाला और उसे खतम करने वाला है. इसके अन्दर यह सब दुनिया इस तरह पिरोई हुई है जिस तरह एक डोरे के अन्दर माला के दाने. वह ईरबर ही पानी के अन्दर रस, चाँद सूरज के अन्दर रोशनी, वेदों में आम, आकाश में आवाज, आदमियों में मरहानगी, मिट्टी में खुशब, आग में दमक. तपस्वियों का तप और सब जानदारों की जान है. वही सबका असली बीज है.....वह नित्य है और सबसे अलग है." a**j**i

रास्ता है. इस रास्ते पर सभी जानदार और बेजान बीजें चलती हैं. किसी जानदार ने उसे बनाया नहीं है क्पोंकि वह बुद अपनी ही जान है. वह हर बीज है और कुछ भी नहीं है. और हर वीज का कारन भी है और नतीजा भी. दुनिया की हर चीज ताओं से पैहा होती है और ताओं से पैहा होती है और ताओं के ही रास्ते चलती है और अन्त में ताओं में नहीं कुछ जीर भी है. वह रास्ता भी है जीर राही भी है. वह एक अनंत कंगकूत्वे ने 'तात्रो' को 'रास्ता' कहा है. "पर तात्रो रास्ता ही

''وہ دوسووں کو پیدا کرتا ہے'' اُسے کسی نے پہدا نہیں کیا . آمی کی وجہ سے دوسوی سبعی چنزیں ظہور میدں آتی ھیں . اُسے كسي نے ظاهر نهمي كها . ره خود هي يهدا هوا اور خود هي ظاهر 十二,(かい) 7年の) بهارت أور جهن كا كلجيري مهل جين سن اه'

"روة كيمي يهذا نهين هوا' أسكا كوئي شروع نهيين ها' وة سب هذهاون كا مالك هي . سب ديوتا أور مهرشي أسي سے پهذا هوئے هين. أنساني توم كي سب پركه' جنگي نسلون سے دنها كي تمام لوگ پهذا هوئے هين' أس أيك پرميشور كي هي مانس پتر هين يعني أسي كي خهال سے پهذا هوئے هين . لوگون كي دلون مين جتئي ونيلي أثهتي هين' سب أسي سے پهذا' هوتي هين . وهي سازي كهتا مهل لكها ه-..

"اليشور هي ساري دنيا ؟ پيدا در يه واد اور سے حسم جي در سے -اسكي اندر يه سب دنيا اِس طرح پورئي هوڻي ها جسطرح ايک تورے) كي اندر مالا كي داني . وا ايشور هي ياني كي اندر رس' چاند سورج كي اندر روهني' ويدون مين اوم' آكاهي مين آواز' آدمهول مين مردائكي' متي مهن خوشيو' آگ مين دمك' تيسويوں كا تب اُور سب جانداروں کی جان ہے . وہی سب کا اصلی بھیے ہے.....وۃ نتھے ھ "ايشور هي ساري دنيا لا يهدا كرنه والا أور أسم ختم كرنه والاهم .

ایک امدے راسته هے . اِس راستے پر سبهی جاندار اور بے جان چهویں جانعی هیں . کسی جاندار نے اُسے بنایا نہیں ہے کیونکه وہ خود اینی هی جان ہے . وہ ہر چیز ہے اُور کچھ بھی نہیں ہے . اُور هر چهز کا کارن بهی هے آور نکھیجے بهی . دنیا کی هر چهز تاؤ سے پهدا هوتی هے آور تاؤ کے هی راستے چانکی هے آور آدے میں تاؤ مهن نهمل کچه اور بهی هے . ولا راسکه بهي هے اور راهي بهي هے . ولا Je ... = 12 8. مملك فيوتون ني " تاؤ ، كو " رأسته ، كما هي . "يو تاؤ رأسته هي

بهارت اور چین کا کلچری مهل 45 -5 10.

مشهور دهارمک کتاب " تاءِ تے چلک " هے . أور لگهکسو عهسوں ہے قریب جار سو مال پہلے. لاو تڑے کی سب ہے الوتول عيسي سے ١٩٠٧ سال يهالے يهدا هوئے تعد أور جوآنك زو

جلك همن . إنهاس كار أيليت لكهكا هر-تاؤتم جلک اور أيلشدين كي بليادي وجار بهت كچه ماير

کو پڑھکر ہے متصسوس کٹے بغور نہوں رہ سکٹا کہ اگر 'تاؤ' کی جکھ 'بوهم' شبك رفهديا جائے تو هر هندو تاؤ دهرم كو إبطاهي دهرم مستجه بهتم کا ،، (هددر دعرم أور بوده دهرم) "جو كوئي بهي أيدئد كر فلسف سے واقف هـ وو تاؤتر جنگ

تاؤتے چھکے اور آیڈھد دونوں میں یہ بتایا کہا ہے کہ یہ دنیا نامی واق (فانی) ہے اور سچائی صرف ایک ہے اور وعی سپ کچھ ہے ۔ دنیا میں جو کچھ ادل بدل مم دیکھتے میں آس سپ کے پھچے ایک بہت ہوں طاقت ہے جسے جانلا نامیان ہے اور جس نک پیلچنا نتهی ه.

حرجي هار وهي هـ . تاو کنكل پاک اور کننا ماف هـ ! ايسا معلوم هول ه که وه نکيه هي " (اولزے کے بچن) "تاؤ تک پهلچلا کندا کلين هے! 'يسا معلوم هوتا ۾ که دنيا کا

أسي كا كما حوا هـ، يعر يعي رة نام نهمي جامكا . رة دنها سـ يريم لوتا هـ يز اينا يزيهي نهمي جكاتا . ره إجها سـ آزاد هـ . هم أسـ هموتا يهي كه سكت مهن أور يوا يهي . دنها كي سهمي چهزين وق كر أسي مهن چاني جاتي هين . يهر يهي رة معان نههي هاتا جامكا ... (الابور ٤ يعهي) أور وهي همارا بايان هاته يعي هـ . دنها أسيك سهار، چل رغي هـ الإ وة دنها كو سلمهال هوئے هے . دنها مهن جو كچه هوتا هے وة "ممهان تاو ساری دنیا پر چهایا هوا هے . وه هماوا دایان هاته هے

लाजोत्ये ईसा से ६०४ साल पहले पैदा हुए थे जीर मुआंगज और जिएस ईसा से करीब चार सी साल पहले. लाघोत्य की सब से भारत और चीन का कलचरी मेल जून सन् '५१ नवा हिन्द

ताको-ते-चिंग क्योर उपनिश्र हों के बुनियाही विचार बहुत कुछ मिलते जुलते हैं. इतिहासकार इतियट निखता है-मशहूर धार्मिक किताब "ताजानिनिंग" है.

'साझो' की जगह 'क्रन्ह' शब्द रख दिया जाए तो हर हिन्दू ताझों धर्म को कापना ही धर्म समम् बैठेगा.'' (हिन्दू धर्म भी ग्रेंडि धर्म) "ओं कोई भी उपनिशद के फलसके से वाकित है, वह ताओं-ते-जिंग को पढ़ कर यह महसूस किये बतार नहीं रह सकता कि आगर

ताक्रो-ते-विग क्यौर उपनिशद दोनों में यह बताया गया है कि यह दुनिया नाश्यान (कानी) है क्योर सच्चाई सिर्फ एक है क्यौर बही सब कुछ है, दुनिया में जां कुछ क्षाइल बदल हम देखते हैं धस सब के पोछे एक बहुत बड़ी ताकत है जिसे जानना नामुमकिन है और जिस तह पहुँचना कठिन है.

"तामो तक पहुँचना कितना कठिन हैं। ऐसा माल्म होता है कि दुनिया का सिरजनहार वही है. तात्रो कितना पुरु और कितना साक हैं। ऐसा मालूम होता है कि वह नित्य है." (लात्रोत्ये के बचन)

"महान ताक्षो सारी दुनिया पर खाया हुआ है. वह हमारा दायाँ हाब है बौर बही हमारा बायाँ हाथ भी है. दुनिया उसी के सहारे चल रही है और वह दुनिया को सँभाले हुए हैं. दुनिया में जो कुछ होता है वह उसी का किया हुआ है, फिर भी वह नाम नहीं मी. दुनिया की सभी वीज लौट कर उसी में बता जाती हैं. फिर भी नह हच्छा से जाजाद है. हम उसे छोटा भी कह सकते हैं और बड़ा चाहता. वह दुनिया से प्रेम करता है पर अपना बड़प्पन नहीं जवाता. - - - - - - स्टब्सता चाहता." (साम्रोत्ये के बचन)

काने से चीन के लिये एक नई दुनिया का दरवाया खुल गया. जिस समय चांगिकएन बखतियार में था, उसे यह देख कर अचरज हुमा कि चीन के दक्तिता। सुबों से पटसन भीर बाँस की बनी हुई चीज बल्लितयार के बाजारों में बिक रही थीं. पता लगाने पर क्से मालूम हुमा कि यह माल भारत के सीदागर चीन से भारत झौर

नया हिन्द

چائک کیکن نے چین لوق کر جو رپورٹ 'یے بادشاء کو دی 'س

बांगिकिएन ने चीन लौट कर जो रिपोर्ट झपने बाडशाह को ही

मफगानिस्तान के रास्ते बखातियार लाते थे.

مهن آس نے اِن باتبوں کا ذکر کیا اور بھچ ایشها ہو کر بمارت سے جهور تک ایک راسته کهرلنے کی تحریز پیش کی . 011

)

هووع هوا . ينه بهي پٽنه چانڌا هي کنه ميسون سي پانهي چه سو سال پهڻه ههي بهارت اور چيين کے بوچي کا في کلنچوني ليون ديين تيا. 'ينشدون' گفتا اور بوده دهرم کي بهت سي باتين چهن کاؤ دهرم کے سے اندي ملتي جاندي هين که معلوم هوتا هي که تاؤ دهوم کے جلم داتا اور ترابي اور خاص پرچارک لئينسو اور چوآنگ او پو یہاں یہ بکا دیٹا ضرروں ہے کہ بھارت اور چھن کے دیمھ اُس سے پہلے دو تنجارتی راستے کہانے عوالہ تھے۔ اِن میں ایک راستہ آسام برما ہو کر چھن پہلچکا تھا اور دوسرا سملدوں راستہ بلکال کی کہاری سے ہو کہ چھن کے بلدرگلا تون کن تک تیا ۔ چانگ کا بلائی تکلین کو حس راستے کا بلتہ لگا ہا تھسز راستہ تیا ۔ چانگ آب بیم ایشیا هو کر چهن اور بهارت کا راسته مذهبی برهارکون اسافرون اور سوداکرون سب که لکے کهل گیا . اِس طرح عیسها کی پهلی مدی میں بهارت اور چهن کے بیم بوده یاتریون کا آنا جانا کو جویدے کر عیسی کی پہلی صدی تک چھی کی بیچھی سرحد پر بہارے اور چھی کے بیجے کے اِس تیسہ ے راستے کو محضوط کر دیاً . علهن كى ربورقملك يو هان سمرات نے هونوں أور دوسري بعجكي قوموں डसमें डसने इन बातों का जिक किया स्नीर बीच एशिया होकर मारत यहाँ यह बता देना जरूरी है कि भारत स्त्रीर चीन के बीच इमसे पहले दो विजारती रास्ते खुले हुए थे. इनमें एक रास्ता आसाम बरमा होकर चीन पहुँचता था बौर दूसरा समन्दरी रास्ता बंगाल की खाड़ी से होकर चीन के बन्दरगाह तोनिकिन तक था. चांगिकएन को इंसा की पहली सदी तक चीन की पच्छिमी सरइङ् पर भारत अपैर गीता भौर बौद्ध धर्म की बहुत सी बातें चीन के ताओं धर्म से इतनी मिलती जुलती हैं कि मालूम होता हैं कि ताओं धर्म के अन्मदाता लाखोत्से भीर खास प्रचारक लिएत्सू भौर चुआंगजू पर छनका जिस रास्ते का पता लगा वह तीसरा रास्ता था. चांगिकएन की रिपोर मिलने पर हान सम्राट नेहुणों भीर दूसरी बीच की क्षीमों को जीन कर हाकर चीन और भारत का रास्ता मजहबी प्रचारकों, मुसाकरों श्रौर में भारत खाँर चीन के बीच बोद्ध यात्रियों का आना जाना शुरू मारत कौर चीन के बीच काभी कज़चरी लेन देन था. डपनिशहों, चीन के बीच के इस तीसरे रास्ते को महफ ज कर दिया. आब बीच एशिया सीबागरों सब के लिये खुल गया. इस तरह ईसा की पहली सड़ी हुआ. यह भी पता चलता है कि ईसा से पाँच छै सौ साल पहले भी यानी उपनिश्रदों, गीता श्रौर बौद्ध धर्मे का काफी असरे पड़ा होगा. में चीन तक एक रास्ता खोलने की तजवीय पेश की.

جانگ کلیون بنفتلهار میں تبا⁴ ئے یہ دیکھکار اجزج ہوا کہ جینن کے دکھلی موہوں ہے بت سن اور بانس کی بلی ہوئی چھڑیں بنفتلهار کے بازاروں میں بک رعی تعین ۔ پتله لٹانے پر آے معلوم ہوا آلے مے چوں کے لیے ایک نئی دنیا کا دررازہ کہل کیا جس مے كه يعمال بهارت كسوداكر جيهن سے بهارت أور افغانستان كے راستم بهارت اور جعن کا کلتهی معل

بنفتديار لايم ته .

Kéd

)

मौथं राज के पतन के बाद हिन्दुस्तान कई टुकड़ों में बट गया. इसी समय बखातियार के यूनानियों ने भारत पर चढ़ाई की छौर देखते देखते वे छान पर कृष्या कर लिया. इन यूनानियों ने भारती कलचर को छापना लिया छौर भारती सम्यता, भारती फलसफे छौर मारती कला को कहानी बीच ऐशिया के क्वीलों को जाकर प्रुनाई. मारती कला को कहानी बीच ऐशिया के क्वीलों को जाकर प्रुनाई कुछ दिनों बाद यूनान का भी पतन हुआ छौर शक लोग शिच प्रिया से छाकर पंजाब में बस गए, बीच प्रिया के छान्दर प्रिया से छावर पंजाब में बस गए, बीच प्रिया के छान्दर हमा के पक वात कुशान के नाम से मशहूर हैं. ईसा से एक सदी कहान हमा कायम किया था.

बीच ऐशियाई देमों से भारत के नाल्लुकात दिन पर दिन बढ़ते जा रहे थे. दूसरी तरफ जैसे भारत में मीय सम्राटों ने सारे देस को प्रको अपने आधीन करके पूरे भारत को एक कर लिया था उसी तरह चीन में सिन जानदान ने बहाँ के सच राज्यों को मिला कर सारे बीन पर एक हकूमत कायम की बारे एक बिशाल चीनी क़ीम

हुंसा से कृरीब २०० साल पहले सिन राजधराने की जगह हान राजधराने ने ली. हान बाद्शाह चीन की सुरचा के लिये परेशान थे. उनको समसे ज्यादा सतरा हुण जाति से था. हुण क्रवीले चीन की पच्छिमी सरहृद पर रहते थे. हुणों के मुक्कानले के लिये हान बादशाह ने भारत की उत्तर पच्छिमी सरहृद पर रहने वाले ब्रुष्च जाति के राजा से महद् लेना तय किया. इस मतलब से ब्रुसने बांगिकधन नाम के अपने एक दूत को आक्सस की घाटी भेखां.

موریم راج کے پیٹن کے بعد هندستان کئی تکون میں بت گیا۔

اسی سسے بختیار کے یونائیوں نے بھارت پر چوهائی کی اور دیکھتے

دیکھتے بنجاب پر قبضہ کر لیا۔ اِن یونائیوں نے بھارت کا اور دیکھتے

ایٹا لیا اور بھارتی سیمیٹیا' بھارتی فلسفے اور بھارتی کلا کی کہانی بھی ایشھا کے قبطیوں کو جاکر سٹائی منچھ دیوں بعد ہوان کا کی کہانی بھی بھی ایشھا کے اندر آکسس ندھ کی کھائی میٹ یوچی جات نے اپناراج بھی ایشھا کے اندر آکسس ندھ کی کھائی میٹن یوچی جات نے اپناراج بھی بھی ایشھا کے اندر آکسس ندھ کی کھائی کے نام سے مشہور ہے۔ عوسیاسے ایک میٹن بھائی ہمان بھامراج قائم کیا تھا۔

بھی ایشیائی دیسوں ہے بھارت کے تعلقات دن یہ دن بودیے جا دھ تھے ، درسوی طرف جھسے بھارت میں موریۂ سمراتی نے مارے دیس کو ایم ادھیں کو کے پورے بھارت کو ایک کر لیا تھا آسی طرح چین موں سن خاندان نے رہاں کے سب راجوں کو مارے چھن پر ایک حکومت قائم کی اور ایک رشال چینی توم

مهسول سے قریب موا سال پہلے سو راج ڈہرائے کی جگۂ ھان واج گھزائے نے لی۔ هان بادشاہ چیون کی سوزنشا کے لئے پریشان تھے ۔ اُن کو سب سے زیادہ خطرہ ہوں جاتی سے تھا ۔ هون قبیلے چیون کی پچھمی سرحلا پر رہتے تھے ۔ هون کے مقابلے کے لئے هان بادیشاہ نے لھٹا ہے کیا ۔ اِس مطلب سے اُس نے جانی کئین نام کے اُجے ایک بوت کو آئسس کی کھائی بھیجا ۔

جالك كلهن أيه ميمن معن كاسياب نهمن هوا . لهكن أساء

(KéK)

नवा हिन्द भारत जीर बीन का कलचरी मेल जून सन् '४१ चीन गए, डस समय वहाँ ताजो धर्म जीर कंगफूत्जे का मजहब फैल चुका था. चीनी कलचर जीर सभ्यता काफ़ी तरकक्षी कर चुकी थी चीन क्योर भारत के बीच भारत के बौद्ध भिक्व क्यों ने जो क्लाचरी नाता जोड़ा वह आज तक क्षायम है. उनकी जिन्द्रगी, उनके त्याग क्योर उनके त्याग क्योर उनकी स्थाग क्योर चीन की प्रकता की जो नींब हाली. उस पर आज एक शानदार हमारत खड़ी है. क़ुद्रत की आकरों क्योर राजकाज के तुकान उस हमारत को नहीं गिरा सके. वह हमें झब भी आपस के प्रचीन कलचरी सम्बन्ध की याद दिलाती रहती है.

भारत भौर चीन के बीच बौद्ध ग्रुसांकिरों का झाना जाना किस तरह शुरू हुआ, इसका सममने के लिये पशिया के उस समय के अंतरक्रीमी सम्बन्ध पर एक नज़र डालनी होगी. मिकदर के हमले के बाद समूचे एशिया में भारती सभ्यता का बादर होने लगा या और एशिया की दूसरी क्रीमों पर भारती सभ्यता का बसर पड़ना शुरू हो गया या.

सम्राट अशोक के बमाने में ईसा से ढाई सौ साल पहले भारत का कलचरी सम्बन्ध पशिया के दूर दूर ट्रेसों से हुआ. सम्राट अशोक बौद्ध मजहब के मानने बाले थे. उन्होंने बौद्ध मिलुओं को बौद्ध धर्म का प्रचार करने के लिये भारत की सरहद पर के सब देसों में भेजा था. डनके दूत मिस्न, सीरिया (शाम) और मुमाता तक तक गए थे. पूरव में बहुत से बौद्ध भिद्ध जावा और सुमाता तक गए बरमा में बौद्ध धर्म का प्रचार इन्हीं मिलुओं ने किया. लंका में भी अशोक के मजहबी दूतों ने गीतम बुद्ध का संदेश पहुंचाया. इस तरह अशोक के राज काल में एशिया में भारत का अन्तर-कोमी सम्बन्ध काकी गहरा हो गया था.

نها هلد بهارت اور چهن کا کلچری مهل جون سن اه' چهن گئے اُس سے رهاں تاؤ دهرہ اُرر کلکفوتزے کا مذهب پهدل چکا تها . چیٹی کلچر اُرر صبعیتا کافی ترتی در چکی تهی . چھوں اور بھارت کے بیچے بھزے یودھ بھکشووں نےجو کلنچوی تاتا جوزا وہ آج تک قالم ہے۔ اُن کیزندگی' اُنکے تیاک اور اُنکی تربانی نے اُنھس سو سال پھلے بھارت 'ور چیوں کی ایکٹا کی جو نیو قالی۔ اُس پر آج ایک ھاندار ممارت کہوی ہے ۔ قدرت کی آفٹیں اور راج گج کے طوفان اُس ممارت کو نہیں گزا سکے رہ همیں اُب بھی آپس کے پراچھیں کلچوں سمعددہ کی یاد دلائی رہتی ہے ۔

مهارت اور چھن کے بھی بودھ مسافروں کا آیا جانا کس طرح شروع ھوا' اِسکو سمجھلے کے لئے ایشیا کے اُس سے کے انکر قومی سمبلادھ پر ایک نظر ذالکی ھوئی . مکلدر کے حماے کے بعد سموچ ایشیا مہی بہارتی سمھیٹا ؟ آدر ہونے لگا تھا اور ایشیا کی درسری قوموں پر بھارتی سمھیٹا ؟ اگر پونا شروع ہو گیا تھا . سىرات اشوك كے زماتے ميں عهسي سے تعالي سو سال پہلے بهارت كا كليچري سمبلدھ ايشية؛ كے دور دور ديسوں سے هوا . سمرات اشوك بودھ مذھب كے مانتے والے تھ ، أنهوں نے بودھ بهكشوؤں كو بودھ دهوم كا برچار كرنے كے لئے بهارت كى سرحد پر كے سب كو بودھ دهوم كا برچار كرنے دوت مصر سهويا رشام) اور مقدونيه كلى كئے تھ ، پورب مهى بهت سے بودھ بهكشو جاوا اور ساتر كل كئے . يرما مهى بودھ دهوم كي يہدي يودھ بهكشوي نے كها . لئك كئے . يرما مهى بودھ دهوم كيا تيا ہيں نے كوتم مدھكا سلديمى پهلوچايا . لئك طرح اشوك كے داج كال ميں ايشيا ميں بهارت كا انتر تومى سمبلدھ كافى كهرا هو كها تها

भारत और चीन का कलचरी मेल

(भाई भानचन्द्र बर्मा)

सन् ६४ ईसवी में एक चीती सम्राट की दावत पर गीतम बुद्ध का संदेस लेकर पहला बौद्ध भिद्ध चीत पहुँचा. उस समय से इन दोनों देसों में कलचरी सम्बन्ध तेजी के साथ बढ़ने लगा स्रीर ग्यारह सौ साल तक मारत झौर चीत के बीच बौद्ध यात्रियों का ताँता बँधा रहा. इन्हीं ग्यारह सौ बरस में चीत की घरती पर बौद्ध मचहब झौर बौद्ध कला दोनों ह्या गए. इस खरसे में भारत भीर चीन के बीच को कलचरी लेत देन हुझा उसके तिशान आज भी चीनी स्रीर भारती जिन्दगी में मौजूद है.

बौद्ध मज्ञह्ब ने चीन को जिस तरह सर किया, वह दुनिया के धमों के इतिहास में बेमिसाल है. बौद्ध धर्म की इस जीत को रुहानी जीत हो कहा जा सकता है. इतिहासकार विलहेरम लिखता है—

"बौद्ध मञहब ने चीन पर पूरी हहानी फ़तह हासिल की. न सिर्फ चीनी शिल्पकारी (बुतसावी) पर या एक मानी में चीनी नक्षकाशी पर ही डसका असर पड़ा बल्कि चीन की समूची हिमाग्री खिन्दगी पर बौद्ध धर्म का गया." (चीनी सभ्यता का संज्ञित इति-हास—सका र४%)

ज्ञव्यक्ति योरप के धार्मिक प्रचारकों ने राजनीतिक मदृद् से भौर ज्यावातर राजनीतिक मतलावों के लिये पूर्य के दूर दूर देसों में ईसाई मत का प्रचार किया, भारत के बीद्ध प्रचारकों ने बग़ैर किसी सियासी मद्द के या सियासी मतला के चीन जाकर बौद्ध धर्म का

بھارت اور چین کا کلیچری میل

(بهائي بهان چددر ورما)

سن 10 مهسوی مهن ایک، چهلی سمرات کی دعوت پر گوتمیده کا سلدیمی ہے کو پہلا بودھ بهکشو چھن پہلچا . اُس سے سے اِن دونوں دیسوں مهن کلچوی سمبلددھ تهزی کے ساتھ پرعلے لگا اور دونوں دیسوں مهن کلچوی سمبلددھ تهزی کے ساتھ پرعلے لگا اور خهارہ سو سال تک بهارت اور چهن کے بهجے بودھ یاتریوں کا تابتا بلدها رہایہ اِمهیں کهارہ سو بوس میں چهن کی دعوتی پر بودھ بلدها رہایہ اُودھ کلا دونوں چها گئے۔ اِس عرص موں بهارت اور جهن کے بھے جو کلچوی لهن دین هوا اُس کے نشان آج بهی چھلی اور چھن پهارتی زندگی مهن موجود هعن .

برده مذهب نے چھن کو جس طبع سر کھا' وہ دیا کے دھرموں کے اِنہاس میں بےمثال ہے ۔ بودہ دھرم کی اِس جیس کو روحانی جھت ھی کہا جا سکتا ہے ۔ اِنہاس گار ریامدئم لکھتا ہے — ''بودہ مذهب نے چون پر پوری (رحانی فقع حاصل ئی ۔ نہ مرن چھٹی شلب کاری (پس سازی) پر یا ایک معنی میں چھٹی نقاشی پر می اسکا اُئر پڑا بلکہ چھن کی سموجی دمانی زندگی پر بودہ دھرم جھا گئا ۔'' (چیٹی سبھیتا کا سلجھیہ۔

آنهاس -منحده ۱۳۰۵) جهکه پیرپ کے دھارمک پرچارکیں نے راج نهتک مدد سے آرر زیادہ تر راج نهتک مطلبی کے لئے پیرب کے دیر دیر دیسیں میں میسائی مت کا پرچار کھا' بھارت کے بودھ پرچارکیں نے بغور کسی سهامی مدد کے یا سهامی مطالب کے چھن جاکر بودھ دھیم کا سادیھی

जून धन् '५१ है कि माह में कम से कम २४ घंटे हम में से हर माई खेती के काम में देही. शिबरामपृष्टी सर्वोद्ध्य सन्मेलन नवा हिन्स

'सर्बोद्धय का खींका हमारे सर पर दृट पड़ने' की क्रिस्सत पर खुश होते हुप सम्मेलन के इन्तजामकार ने सबका शुक्रिया खदा किया चौर खपनी खामियों की माक्षी चाही. इसके बाद प्रार्थना हुई.

हमेशा बनी रहे कि हे भगवान! मेरी इच्छा सिर्फ गुफ्त पर ही चले भौर उस इच्छा का बोक्त किसी पर लादा नहीं आए. अगर वह इच्छा किसी का पसंद हो तो अपने तरीके से यह उस पर चले. यह बिचार कि कलाँ चीज तो हो ही जानी चाहिये—इस में हिमा भरी है. इसमें महायुद्ध के बीज हैं. किसी तरह के द्वाव में हमारा यक्नीन नहीं होना चाहिये, तभी सदा बनी रहने वाली शिक्त हमारे अन्दर प्राथना खतम होने पर अपने भारान में बिनोबा जी ने कहा कि सरकार में जो दोश है बह साये की शकत में जनता का ही दोश है. हमारा काम है जनता को तालीम दें. लेकिन भगवान से यह प्राथना पैदा हो सकती है. पहले दिन के पाँचों सुमायों का उन्होंने एक लाइन

अन्तः धुद्धः, बहिः धुद्धः, श्रमः, शान्तिः, समपंताम्. यानी १. धुद्ध च्योहार श्रान्दोलन २. भंगी काम श्रीर प्राम सकाई ३. खेती व श्रम निरठा, ४. शान्ति सेना झौर ४. मूत गृंडी द्गान-के पंचपहल, प्रांप्राम को श्रमल में लाएँ.

विनोवा जी का भाशन पूरा होने पर सर्वोद्य समाज सम्मेतन की कारवाई खतम हो गई. सम्मेतन के चार हजार मेम्बरों में से (जिनमें सवा सों विदेस के हैं) करांव काठ सी शिवरामपक्षी घाए घे. सब को खुशी थी कि विनोवा जी की बाती सुनने को मिता. अब यह तो आगे चलकर ही पता चलेगा कि सेवक लोगों ने जो सबक सीखा उसे वह कहाँ तक ष्रापनी जिन्दगी का हिस्सा बना सके श्रीर देस को इनकी जात से सचमुच कितना फायहा हुआ।

3 هم که ماه مهل کم بیم کم ۱۳ کیلائے هم میل بیم هر بهائی کهدیمی معوام على موردم معلى بن من او**,**

السرودے کا جھھٹکا ممارے سر پر تہت ہوئے، کی تسمت پر خوش موتے موئے سمعلن کے انتظام کار نے سب کا شکریته ادا کہا ارر آپٹی 2 dy 000 02 do.

مهن جو درهن هے رة سائے کی شکل مهن جنگنا كا می درهی هے . ممارا كام هے جنگنا كو تعليم شين . ليكن بهكوان هے يم پزارتها ا معهدم بني رهے كم هے بهكوان ! مهري ايها موف مجهدر هي چائے . اگر وة اچها كسي ير آلدا نههن جائے . اگر وة اچها كسي كو يسلن هو تو ايے طريقے ہے وة اُس پر چائے يہ وچار ته فائل جهو كو هو هي جائي چائي ہوت ہے اُس مين مدسا بهري هے ۔ اِس مهن هونا چاهگے' تبھی سدا بلی رملے والی شکلی همارے اندار پیدا هو سکتی ہے ۔ پہلے دان کے پانچوں سجہاؤرں کو آنہوں نے ایک لائی مهايده کے بھي هيں . کسي طرح کے دباؤ مهل همارا يقين نهيں خامیوں کی معاقی چاھی۔ اسکے بعد پرارتها ہوئی . پرراتها ختم ہوئے پر ایے بهاشن میں ونوبا جی نے کہا کہ سرکار

مهل رکهدیا.-كعيكي و شرم نشقها. م. شائكي سيدا أور ٥ . سوت كلتي دان --آنکه شدمی ٔ بهی شدهی شرمه شانکی سیریشم . یعنی ۱ ـ شده بهوهار آندولی ۳ ـ بهتکی کم اور کرام صنائی ۳ ـ

گارزائی ختم هوگئی . مسیلن کے چار هزار مسدوں معین سے (جن محی سوا سو بدیس کے هیں) قریب آته سوشیوراء پلی آنے تھ. سب محی سوا سو بدیس کے هیں) قریب آته سوشیوراء پلی آنے تھ. سب کو خوشی تھی که رنوبا جی کی بانی سلانے کو ملی . اب یہ تو آنے چاکر هی پته چانے که معورک لوئوں نے جو سیتی سیکھا آئے رہ کہاں بالی زندگی کا حصہ بلا مکے زرر دیس کو آنکی ذات ہے سچ ك يلي يهلو يرزكرام كو عمل حول النمي . مع كتلا فالدة هو أ وتوبا جي کا بهائش پورا هونے پر سرووٹ سماج سمهلن کی

विकेष्यक (सममहार) समता का विकास चाहिये. मेरे दैसे को भी जिगता है कि समता के दायर में मुक्ते भी करने को काजी है. हम मान रखें कि एक एक गुन के विकास में समाज के सेकड़ों हजारों साब लग जाते हैं. जगर समता के विकास में विवेक न रहने का लाश रह गया तो फिर विवेक गुन का विकास करने के लिये इनसा-नियत के सैकड़ा हवारों साल कथल आएँगे. सूरज को हेलिये, की बन्त तो राजनीति बाली चर्चा में निकल गया. दूसर बन्त थाड़ी-विकास एक दो दिन में नहीं होने बाला है. चौथ दिन का दोपहर तक डसमें कितनी गर्मी है ? तभी ता हम सबकी गर्मी ९८ डियी रह पाती है. इस समता के लिये हम सबको बहुत कुछ करना है. इस गुन का याड़ी बर्चा कई वीजा पर हुई. रारीर श्रम (जिस्मानी मेहनत) म चनाना, सत्याष्ठह का स्थान, हरिजन सेवा का स्वरूप, आर शान्ति सेना. संस्थातः

'लोड' पाहते हैं, यह कैसे मुमकिन हो ? 'सर्वोद्य' श्रीर 'हरिजन' पत्र निकलते हैं. श्रपने काम की सूचना उनमें भेजिये, दूसरों का बहुसें जतम होने पर जाजू जी ने सभापति की हैसियत से ज्याजिएी भारान दिया. डन्होंने कहा कि स्वराज के बाद हमारा श्रीर बजह से सरकार हमारे खिलाफ दिखाई देनी है. जिनना होना चाहिय हतना सहयोग होना मुमकिन नहीं दिखाई देता. आगे चन्होंने बताया बहुत से माश्यों की ऐसी इच्छा मालूम होती है कि सर्व सेवा सघ सब काम उठाले. शिकायत होती है कि मार्ग दरान या रोशनी नहीं मिलती. लेकिन व्यसल चीज-काम-पर किसी का ध्यान नहीं जाता. 'लांड' वाहने वाले भी अपनी इच्छा के मुताबिक काम करने की श्से कायहा होगा. करने को काम तो बेहद पड़ा है. कताई मंडल कि सबेदिय समाज का नाम लेकर किसी को काम नहीं करना है. की काम, समय सेवा के सारे काम, शारीर-अम वरोरा. मेरा हुम्भव सरकार का मक्तसद एकसा हो जाता लेकिन काम करने के तरीक़ की

آنسانهت کے سیکورں ھڑاروں سال فقول جائیلگے ، سورج کو میکھگے ، اُس میں کٹلی کرمی ہے ؟ تبھی تو ھم سب کی گرمی ہو فکری رہ یاتی ہے ۔ اِس سنا کے لگے ھم سب کو بہت کچھ کرنا ھے ۔ اِس کُن کا وکاس ایک دو دی میں نہیں ھونے والا ہے ، جوتھ من کا موجهر تک کا رقت تو راج نها والی چرچا میں نکل کو بھی انکتا ہے کہ سمتا کے دائرے میں مجھے بھی کرنے کو کافی ہے۔ ہم مان رکھیں کہ ایک ایک کی کے رکاس میں سماج کے كما . فريجاء وقب تجزي تجزي ج، جا كئي چيزي پر هوئي . ويويك يكت (سنجهدار) سندا كا وكس چاهني . مهرے جهسے وپیریک نه رهنے کا درهی ره کیا تو پهر ريويک کي کا رکس کرنے کھالئے هويز غرم (جسماني حهکووں هزاروں سال لگ جاتے هيں . اگر سـمدا کے رئیس مـهـن استعهان. هريجين سهواً كا سروپ اور شانتي سيماً . محدفت) ہے سنستهائیں چلانا' ستهائرہ کا

تكليم مين . أنه كم كي سوجلا أن مين بهديجكه لايسرون كالين بيم فائدة هوكا . كرنے كو كم تو يه حد يوا هـ . كتائي آخري بهاشن دياً . أنهول نے كها كه سوراج كے بعد همارا أور سركار كا مقصد ایک سا هوجاتا لهکن کام کرنے کے طریقے کی وجہ سے سرکار همارے خلاف دکھائی دیکتی ہے ۔ جنگا هونا چاہئے انتا سہورگ هونا ممکن نہوں دکھائی دیکا ۔ آئے آنھوں نے بکایا که سروون ساج کا نام کے کو کسی کو کام نہوں کرنا ہے ۔ بہت سے بھائیوں کی آیسی ایجھا ھے کہ سارگ درشن یا رہشلی نہیں ملتی ۔ لیکن 'مل چھز — کلم — پر کسی کا دھیان نہیں جاتا ۔ 'لیمڈ' چاملاے والے معلوم هوتي هے که هرر سهوا سلکه سب کام آتیالے . شکایت هوتی سكتك كاكم أسسكر سقوا كه ساره كلم هويز شوم وغوزة . مغراً سلجمار المغی الهها کے مطابق کام کرنے کی 'لیمد' نا' یہ کھسے مسکن ہو؟ 'سررودے 'اور 'ہویجین بلكشهل خلم هونے ير جاجوجي نے سميا يتي كى حريثيا ال . ليز ، شاعت<u>م</u>

The second second

Kák

)

जून सम् १५१

शिबरामपल्ली सर्वोद्य सम्मेखन

ने किय

का संदेशान ज्ञाकर वह ख़ुद आयाएँगे. इस विशाय की चर्चा सम्मेलन के चौथे ज्ञीर ज्ञाकरी रोज भी रही जिस में भाई लङ्मी बाबू के बजाय (जिनको बाहर जाना था) सभापति की जगह भाइ भी क्रुच्या दास जाजू ने ली. माली बराबरी के बादू नई तालीम का विशाय भाई आर्थनायकम ने छेड़ा जिस में भाई जाकर हसन (हैंदराबाद), करन माई (बनारस) बरोरा शरीक हुए. इसके बाद माई घीरेन्द्र मजूमदार ने एक गरम चीज पर चर्चा श्रुक्त की-(बिहार), माई वैद्यनाथ चौधरी (बिहार), बाबा राघवदास जी, माई श्री धर थते (बधो), माई वॅकट राव (गारखपूर) झोर संगठन कर डसे नैयार करें ताकि प्रामराज कायम किया जा सके. माई शंकरराव देव ने जोरदार लक्ष्मों में कहा कि 'चलो दिल्ली' की जगह हमारा नारा होना चाहिये 'चलो देहात'. हम बोटरों को महेरादच मिभ (इलाहाबाद) शरीक हुए. इसी बीच काका साहब वालीम दें. एक वक्त आएगा कि आप के सम्मेलनों में प्रधान मंत्रो दादा बमीधिकारी (नागपुर) बग्नेरा ने हिस्सा लिया.

कि हजारों नाखों बरस से हम यह सीखते चले आ रहे हैं कि द्या बर्म का मूल है. हमारे यहाँ द्या धमें यानी कत्तंत्र (क्ज़े) हैं और समत्व (बराबरी) ब्रह्म लह्य (मक्रसद) है. इधर सी पचास तीसर दिन की प्रार्थना में बिनोबा जी ने एक बहुत ही झसरदार माशन दिया जिसमें माली बराबरी के मसले को लिया. उन्होंने कहा बरस से समता की बात चल रही है. लेकिन द्या का विरोध करके समता नहीं कायम करनी है. अब हम यह महसूस करने लग गए कि समता क्रायम करना सच्ची द्या है. हमारे यहाँ ब्रह्म निर्वान अर्थात् पूर्ने समता (पूरी बराबरी) की प्राप्ति के व्यक्तिगत ध्येय (जाती मक्तसद) को माना गया था. लेकिन समाजी रूप से इस तरक में हैं हर हमें मोज समक कर करना है. इसिलेये

ديا دموم كا مول هي . همارے يهال ديا دعوم يعلى كرتوية (فرض) ها أور سمكو (بوابوي) بوهم لكشهة (مقصد) هي . أدهو

ورودھ کر کے سمکا نہبی قائم کرنی ھے ۔ 'ب ھم یے محصوس کرنے اگل ککے کے سمکا قائم کرنا سچوں دیا ھے . ھمارے یہاں برھم نہوان

سوپچاس برس سے سمتا کی بات چٹل رہی ہے ۔ لیکن دیا کا

آرتهات پورن سمتا (پوري برابري) کی پراپتي کے ويکٽي گت دههڻے (ذاتی مقصد) کو مانا گها تها لهکن سماجي ررپ ہے اِس منہ کہ ۔

ماصب کے بجھائے (جلکو باہر جاتا تھا) سمعا پھی کی جگا پھائی شریکرشن داس جاجو نے لی ، مالی برابری کے بعد نگی تعلیم کا رشے بھائی آریے نائکم نے جھھڑا جس مھی بھائی جمغر حسن (حھدرآباد) کرن بھائی (بغارس) وغورہ شریک ہوئے . اسکے بعد بھائی دھھریندر متجومدار نے ایک گرم چھڑ پر چربھا شروع کی ۔۔راچ نعتی کی طرف رخ ۔ آنہوں نے کہا کہ ہم دیہائی جفتا کا سلکٹھی کر آے تیار کریں تاکہ گرم راچ قائم کیا جما سکے ، پھائی صلمر راؤ دیبو نے زور دار لفظوں معین کہا کہ 'چانو دائی' کی جکہ ہمارا نعرہ ہونا چاہئے' چانو دیہائ : هم ووٹروں کو تعلقم دیں ، ایک رقت آئیگا کہ آپ کے اِس رهے کی جرچا سمیلن کے چوتمہ اور آخری روز بھی رهی جس میں بھائی لکشمی بابو (بھار)' بھائی دید ناتم جودھری (بھار)' بابا راکھو داس جی' بھائی شری دھر تھتہ (وردھا)' بھائی ویلکٹ راؤ (کورکھیور) اور داداً دھرما دھیکاری (ناکبور) رغفرہ نےحصہ لیا۔ مدوللوں مهں پردهان ملکري کا سلديسه نه آکر وا خود آنهاکي . تهسرے دن کی پرارتهنا میں رنوبا جی نے ایک بہت ھی افردار پهاھن دیا جس میں مالی برابری کے مسلئے کو لیا ، آنھوں نے کہا کہ ہزارں لاکھوں برس سے ہم یہ سہکھتے چاے آرہے ھیں که مع مهر (العالياد) غيريك هوني. إسى بعي ١٨٨

生のも 10.

जून सन् '४१

शिबरामपल्ला सर्वाद्य सम्मेलन

नया हिन्द

की खोज. इसके पीछे हारी हुई तिवियत सी माल्स होती है. हम साधन या कौजार जक्द ढूँढें लेकिन यह खयाल रहे कि हमारा आवार चर्छा ही है. बिनोवा जी ने विनती के साथ कहा कि आप एसब उसे ध्यान पूर्वक पढ़ें जो महात्मा जी ने खादी के बार में लिखा जौर कहा है. खादी उनकी महिमा है. ऋहिंसा के लिये ते। वह निमित्त (जिरिया) मात्र थे लेकिन खादी के बार में ऐसा नहीं. सकता है. दूसरा चीज है समप्र सेवा की तर ह मुकाव. यह भी ठीक है. लेकिन हमें यह हर दम ध्यान में रखना चाहिय कि हमारी समम सेवा चलें को केन्द्र मानकर चलनी चाहिय कोर तभी बह कामयाबी से चलेगी. तीसरा खतरा है खादी के लिय नय की बार चगर बन्हें खादी की बात नहीं सूक्ती होती तो दूसरे किसी को सहज काजकसीत्रों का ध्यान तीन खतरों की तरफ़ खींचा जिनसे खाड़ी के काम में रकावट पड़ रही है. एक तो है खेती के लिय गलत मोह. दूसरे दिन प्रार्थना के बाद अपने भाशन में निनोबा जी ने हम खेती करें; जिसमानी मेहनत में भरोसा रखें लेकिन खादी को नहीं मुले. क्योंकि बग़ाबत की निशानी खेती नहीं हो सकती, चरखा ही हो ही यह बात सूफने बाली नहीं थी.

सम्मेलन में बर्चा का सबसे खास विश्रय 'आर्थिक समानता (माली बराबरी) था. सद्र काका साहब ने सुमाव रखा कि चाहियं सीर यही बात भाई हरिमाऊ उपाध्याय ने कही जिन्होंने इस बचे को शुरू किया. उन्होंने इस सिलसिल में किशोर लाल प्रकारा गुप्त (वधो), माई राम चन्द्र राव (नास्तिककेन्द्र, बैजाबाइा, आध्र), प्रोफेसर ठाकुर दास बंग (वधो), माई हृद्य नस्रावन बौबरी (बिहार), बहुत गीरा देवी (पंजाब) बौर प्रोक्रेसर समानता की जगह हमें न्याय (इनसाफ) लफ्य इस्तेमाल करना भाई का एक लेख पढ़ कर सुनाया भीर माली इनसार के लिये शरीर अम जरूरी बताया. इस विशय की बहस में डाक्टर भोम

يهي بات بهاڻي هري بهاؤ أيادههائے نے نهي جنهبن نے اِس جرچاً كو غروع كيا . أنهوں نے اِس ساسلے ميں كشورلال بهائي كا ايك ليك پوسكر سلايا اور مالي اُنصات كے لئے غريو غروم موروي بتايا . اِس وهے كي ذاكتر لوم پركهي كيت (وردها)' بهائي وام چلادو واؤ (ناسكل كيلدو' بهجواوه' آندهن)' پورفيسر تهاكو داس بلك وردها)' بهائي مود عزوايين چودهوي (پهاو)' بهين گووا دهوي (پلجياب) اور پورفيسر

كى جكه همون نهائے (أنصاف) لفظ أستعمال كرنا چاعئے أور

(مالي برايوي) تها . مدر ١٤٤ ماحب نے سجهاؤ رئيا که سانکا معلق مين جرجا کاسب ما خاص رشم آرتهک سمانکا

نئے ارزاروں کی کھوچے ، اسکے پینچے عاری ھوئی طبیعت می معلوم هوتی ہے ہ مم سادھی یا اوزار ضورر تھومتیں لیکن یم خطال رہے کہ مسارا آدھار چوخہ ھی ھے ، ونوبا جی نے ونکی نے سانہ کہا دہ آپ سب آسے دعمان پوررک پومیں جو مہانسا جی نے کہادی نے بارے میں لکھا اور کہا ھے ، کہادی آن کی مہما ھے ، اعدسہ کے لئے کو وہ نست (فریعہ) ماتر تھے لھکوں کہادی کے بارے میں ایسا کو نهیں پیولیں کیورنکہ بغارت کی تشابی کیمتی نہیں ہو سکتی۔ چوخہ می ہو سکتا ہے ۔ درسری چیز ہے سنگرسیوا کی طرب جیکلو ۔ یہ بھی تھیک ہے ۔ لیکن منبوں یہ مردم دمیان میں رکھنا چاہئے کہ مناری سنگر سیوا چرخے کر کیلادر مان کر چلنی چاہئے آور تبھی وہ کامیابی ہے چانے کی ۔ تیسرا خطرہ ہے کیادی کے لئے درسرے دس پرارتها کے بعد آئے بھاشی میں ونوبا جی ئے کی کرتاؤں کا دھیاں تین خطروں کی طرف کھیلچا جی سے کھادی کے گم میں رکوت بو رھی ہے ۔ ایک تو ہے کہیتی کے لئے غلط موہ . نهمل. اگر أنهمل كهادى كى يات نهمل سوجهى هوتى تو دوسرم هم كهطكى كريين: جسماني متعلت مهن بهررسه ركههن لهكن كهادمي كسي كو سهيج هي يه بات سوجهلي وأي نهيل تهي .

)

)

अपा क्रिक् शिमरामध्यी सर्वोद्य सम्मेखन अन सन् '११

ė.

इस बहुस में भी भाई सिद्ध राज ढढ्ढा (राजस्थान), भाई मगान नाव क्यांत (बमाई), भाई सेठ कमत्त नयन बजाज (बमाई), भाई सिक्स नयन बजाज (बमाई), भाई सिक्स मन नारायन क्षप्रवाल (बचाँ) क्योर भाई महावीर प्रसाद पोदार (गोरत्वपुर) ने रिरस्थत की. सन्ते बाद विनोवा जी ने इस सवाल पर क्षपने विवार पेरा किये. बन्हों ने कहा कि इस सिलसिले में सुमे सिफ्त तीन सुमाव रखना हैं जो में बकसर इससे पहले भी बता चुका हूँ—(१) खेती में सालदारों क्योर रोजीना मजदूर को मजदूरी क्षमाज की राक्त में ही जाये, (२) सरकार को वाहिये कि लगान नक्षद न वसूल कर के बनाज के रूप में ले, (३) सरकार को खादो काम बपने हाव में स्टा लेना चाहिये क्योंकि हमारे देस की मिलें कुल मिलाकर की बादमी ग्यारह गज से ज्यादा कपड़ा नहीं तैयार क्र मान हैं, लेकिन वारूत कम से कम १६ गज की है.

भागां के बाद शुद्ध क्योहार आन्दोलन का विशय लिया गया जिस का खबात भी भीकृरन दास जी जाज ने की. शुद्ध क्योहार आन्दोलन का खबात भी किशोर लाल मरारूबेला ने 'हरिजन' में पेश क्रियः हैं भीर पिछले महीने के 'नया हिन्द' में उनका वह लेख छप चुका हैं. जाज्ञी ने बताया कि इस आन्दोलन के मुनाबिक हम लोग होटे छोटे हलाकों में काम शुरू कर हैं. बर्धा में कुछ शुरुआत कर मां ही गई हैं. इस चर्चा में भाई फतह चन्द 'हरिजन' (पंजाब), मां हकमल नयन बजाज (बन्बई), मांई रिशमदान रांका (बंधों) बहन सदुला सारा भाई (हिल्मी), मांई सनमोहन चौधरा (दहरादून) ने हिस्सा लिया. यह चर्चा तीसरे दिन मी चली. इसके बाद मुकामी खुद पुराई (प्रादेशिक स्वयं पूनेता) के लिये दिल्न भारत हिन्दी प्रचार सभा के सेक ट्री भाई मोट्टो सत्यनरायन ने

نها ملد مهورام یکی سرورد م مسهلی جون سن اه' اس بست مین بهی بهاتی سدهراج تعتما (راجستهان) بهاتی بهاتی انکسی ناراین (بهاتی مهاید پرساد پرددار (کورکهورو) نے شرکت پهاتی انکسی ناراین (بهاتی میادو پرددار (کورکهورو) نے شرکت کی آن کے بعد ونوبا جی نے اِس سوال پر ایم بهن تهن ستجهاؤ رکھا انهن نے کہا کہ اِس ساسلہ میں مجمد مرت تهن ستجهاؤ رکھا دی جو میں اکثر اُس سے پہائے بھی بتا چکا میں :— (۱) کهمتی دی جائے (۴) سرکار کو چاہدے کہ اتال تقد نہ رمول کرکے ان سے خورکہ کی ایم میں لے (۴) سرکار کو جاہدی کا بھار تعدد میں آنها لیٹا چاہدی کہ کھوئی کے دیس کی ملین کل مقادر کی آدمی کھارہ کو سے کہ ۲۰ کو کو کہائی کا مقادر کی آدمی کھارہ کو جائی کو کھوئی کہا تھا نہیں تھار کر پاتی میں ' لیکن ضرورت کم سے کم ۲۰ کو کہائی کو جائی کا دیس کی ملید میں اُنہا لیٹا چاہدی کو کہائی کو جائی کا دیس کی ملید میں اُنہا لیٹا چاہدی کو کہائی کو جائی کو جائی کا دیس کی تعدد میں اُنہا لیٹا چاہدی کو کہائی کو جائی کو کہائی کو جائی کو خوائی خوائی کو جائی کو جائی کو جائی کو خوائی خوائی کو جائی کو خوائی ک

ألاج کے بعد شدھ بیومار آ ندوئی کا وشے لها گها جسکی شورمات شوی شربیکرشی دانس جی جادو نے کی شدہ دیوهار آندوایو کا خهال شوی کشور قل مشوروالا نے 'موبیسین' ممور پهش کها ہے 'ور جی نے بتایا که ایس آندوئی کے مطابق دم لوگ چیوٹے چیوٹے جی نے بتایا که ایس جرجا ممیں بوائی فتصے چند هبیبی چکا ہے۔ جادو بهائی ممیل نمی بیجاج (بمدئی) ، بیائی وشیع دانس رائیا (وردما) ، بهائی بهموراز و دیش مکه (نائیبور) اور بیائی مریشجیلدر ویڈ (معرادون) ، نے حصہ لها ، یہ چرچا تیسرے دی بھی جانی موتسجیلدر ویڈ (معرادون) کے حصہ لها ، یہ چرچا تیسرے دی بھی جانی موتروں میکھی ناواین کے خود بورائی (پرادیما کے سکریٹری بھائی موتروں میٹھی ناواین نے

40 to 10. मेल मिलाप से खेती के काम करने का विचार कर रहा हूँ. जो इस में काम करने को तैयार हों वह मेर साथ आएँ या जा अपने तजरबे के जून सन् १४१ पत पर मुनासिब सलाह मश्रविरा दे सकते हैं दें. शिवरामपक्षा सर्वाद्य सम्मेलन

(बुद्दी) से मुक्ति पाना, यह शक्ति किसी भी सदाचार में न होकर पार्थना में है. प्राथना माने खुद्दां को चूर करदेना. इसी कारन मिकि मीते हो के मुक्त बले में बच्छा सममा गया है. इसके लिये कोई साधन नहीं चाहिये, सिर्फ अपने अन्दर परमेश्वर का प्रमाहिय. हमारी प्राथनाय व्योहार के तौर पर है, भिक्त नहीं. इस तरफ हमें तबक्जेह देनी चाहिय. मैंने तो परमेश्वर से यह मांगा में जीवन काम ज्यादातर प्राथना क अर जीवन ब्रोह मन पर काबू पाने में मदद मिलती है. लेकिन प्राथना पर विनावा जी का भारान होता था. पहले दिन उन्होंने कहा कि हम मार्ग मपने काम ज्यादातर प्राथना से शुरू मीर स्नतम करते हैं. इस कपर हमने लिखा है कि हर रोज शाम की प्राथना खतम होने महिष सदाबार नहीं है, मिक और उपासना या पूजा है. शहं भाव कि सुमते और कुछ बने या न बने पर तर में मेरा भाव बना रहे.

बनाव के तकसीम करते या कट्रोल का नहीं है बिल्क धनाज की मैलागर बढ़ाने का है ब्यौर सर्वोह्य सेवकों से अपील की मदद से change from subsistence agriculture to scienti-माइन्सी लेसी पर बाजाना चाहिये (it was necessary to fic agriculture). उन्होंने यह भी बनाया कि बुनियादी सवाल दूसर दिन बहस अनाज के सवाल पर हुई जिस की शुरुआत जानिंग कमीशन के मेन्बर भाई रामकुरन पाटिल ने की. बन्होंने कमी हमार देस में सचसुच है. इसिनिये हमें गुबर खोकाती खेती से कहा कि सरकारी आंकड़ों का एक दम सच्चा नहीं कहा जासकता. फिर भी उनसे हम यह तो आंदाज सकते हैं कि इस वहत आनाज की में भीड गराक्षी पड़ब् सकती है.

كم كرنى كو تهار هوں وة مهرم ساته آئيس يا جو أي تجربي ٤ يل يد مكاسب ملح مشورة درے سكتے هوں ديں . ميل ملاب سے كهويتى كا كام كرنے كا وجار كر رها هوں . جو أس مهل

یم شکتی کسی بهی سداچار میں نه هو کر پرارتهنا میں هے . پرارتهنا پیملے خودی کو چور کر دینا . اِسی کاری بهکتی مارگ کو دوسرے مارکوں کے مقابلے میں اچھا سنجھا کیا ہے . اِسکے لیے کوئی پرارتهدائهن بهوهار که طور پر ههن بهکتی مهن . اِس طرف همهن کا بھائیں ھوتا تھا ۔ پہلے دس اُمہن کے کہا کہ هم لوگ ایے کم زیادہ کو پرارتھکا سے شروع اُور ختم کرتے ھوں اِس سے جھوں اُور میں پر قابو بالے میں مدد ماہمی ہے ۔ لیکن پرارتها محض سداجار نہیں ہے۔ بھکتی اور آیاسٹا یا پوچا ہے ۔ اہم بھاو (خودی) ہے مکتی پائا-توجه ديدي چاهگي . مهن نے تو پرميشور بير يه مانكا كه مجهس أور 神子子子子子子子子子子子子子子子子子 مادهي نهمي جاهيُّ من أنه أند يرمهدور كايريم جاعلُ . هماري أوير هم نے لکھاھے که هر ورزشام كي پرارتها خاتم هونے پر وبوبا جي

(

درسرے دن بحصت اناج کے سوال پر ھوئی جس کی شروعات پائنگ کمهشن کے مسہر بھائی رام کرشن پائل نے کی. اُنھوں نے کہا کہ سرکاری آئکورں کو ایک دم سچا ٹیمیں کہا جا مکتا ، پھر بھی اُن مے هم یہ تو انداز سکتے هیں کہ اِس رقت اُناج کی کمی همارے دیس مهں میں میں ہے ہے۔ اِس لئے همیں گوز اولائی کمهتی سے سائلسی کهیتی آئموں نے یے بھی بتایا کہ بلوادی سوال آناے کے تقسوم کرنے یا کفترول کا نہوں ہے بلکم آناہے کی پھداوار ہومائے کا ہے اور سوروٹ م سعوکوں ہے اپول کی کہ آپ کی مدد ہے یہ چھوز ترقی پکو subsistence agriculture to scientific agriculture).

)

عهورام يلي حزون معملن

जीवन को बाख़ार से सुफ किया जावे, यांती कानाज, कपहा, मकान जीद कुक कीज़ारों की जहरतें बहुां की बहीं पूरी हो सकें. काजकत्त्रों में नप जीरा की जहरतें बहुां की बहीं पूरी हो सकें. काजकत्त्रों में नप जीरा की जहरत है. संस्थायें पैसे से सुफ होनी चाहियें. हम अपनी सुनियां के अहरत है, तभी सर्वोद्ध विचार फैलेगा, अध्यास कीर कोशिश की जहरत है, तभी सर्वोद्ध विचार फैलेगा, अविहस के विदार क्या हो सकता हैं। इसके आपो उन्होंने बताया कि साथ बहाय जोवे हस विचार को सहस प्राह्म का माशियों के सामित सेना का काम होना चाहियें जिस्स गिर को मंदी का माशियां जी की बरसी पर बरात शासियों को स्वाद्ध के हार सिक माशियों हो से माशियां जी की बरसी पर बरात साथ हो स्वादी स्वादी में हस के बाद बन्होंने कहा कि मंती बनने का प्रमित्ता का जानेगा. इसके बाद बन्होंने कहा कि मंती बनने का सुबस्य विचार को सिहा सीयों वात उन्होंने का खुक्यरत बन्होंने का सुक्यां का सुमाया हुआ शुद्ध की यानी की किशोरलाल मशक्यां का सुमाया हुआ शुद्ध की यानी की किशोरलाल मशक्यां का सुमाया हुआ शुद्ध को यानी की किशोरलाल मशक्यां का सुमाया हुआ शुद्ध को यानी की किशोरलाल मशक्यां का सुमाया हुआ शुद्ध को यानी की किशोरलाल मशक्यां का सुमाया हुआ शुद्ध को यानी की सुमाया हुआ हु हम सुमाया हुआ सुमाया सुमाया हुआ सुमाया हुआ सुमाया हुआ सुमाया हुआ सुमाया हुआ सुमाया हुमाया सुमाया हुआ सुमाया हुआ सुमाया हुआ सुमाया सु

भीकुमारप्पा जी ने भी अपने भारान में खेती पर जोर दिया. इन्होंने कहा कि लोकशाही यानी हिमाक सी हो तरह की होती के हो में में को के मही की अपने प्रामिश हो की हो हो हो में में को हो मही की अपने प्रामिश हो है. इसीलिये स्तामें शाशान बहुत शिह्नत से होता है अपर दिशे का निशेषा है कि एसलाक़ी चीज की क़रू बहुत घट गई है. हमें खुट पाबन्दी बाली लोकशाही को बनाना और फैलाना है. पुराने स्वयाल को आजकल के समाज में अमली रूप देना है. इसीलिये में एक

ووارس کی فرررتهن وهین کی وهین پوری هو مسکمن . کچ کزاان مین اور کچه ورارس کی فرررتهن وهین کی وهین پوری هو مسکمن . کچ کزاان مین نئے جوهی کی فرررت هے . مسلستهائمن پوسه ہے مستجماری و امکین . هم اپنی بنتهادین ایریکرہ پر کهری کرین . مسجبهداری و امکین . هم اپنی بنتهادین ایریکرہ پر کهری کرین . مسجبهداری و ویکی): ابههاس اور کوشین کی فرررت هے 'تبهی میرروٹ و ویائے کی . ورائت مین مئی هوئی جونز کو پوها نے بهیلی که میسم کو جاوے ایس مے بهتر کیا هو مسکتا هے اسکے آگے آنهوں میں مئی هوئی جونز کو پوها نے کہایا که دیس بهر میں شائتی سملا کا کم هوئا جامئے جسکو میازوں کے ساته بورمایا جارب . اِس خوال مین بور اپ هائه کے کاتے موسو کی کملتی دیئے کا پورگام . اِس خوال مین بور اپ هائه کے کاتے موسو کی کملتی دیئے کا بملے کر پورجانا ممل میں آئی چاهئے . بهنگی بعد میا دیچیئے اور کرائے بعد کی پورجان بملدوبست کهجیئے . جو میلا هو مثال نیوبیئی کہاد بمائر کمیتی میں 'ستعمال کیتجئے اور کرائے یادجوین بات آئیوں نے کہی ایدر کی شدمی کی یعدلی شدی کشرو ایدر فی دیئے میں بورائی جائے کی بدر والا کا مجبوبی انہوں نے کہی ایدر کی شدمی کی یعدلی شدی کشرو بورائے میں بورائی جائے از کرائے مین بورائی جائے از کرائے مین بورائی کالے کرائے مین بورائی جائے از کرائے مین بورائی جائے از کرائے مین بورائی کالے کرائے مین بورائی کھائی کیدر والا کا مجبوبی بورائی کیدر والا کا مجبوبی بورائی کہائی کیدر والا کا مجبوبی بورائی کہائی کہائی کہائی کمین بورائی جائے ایک بعد والا بدائے مین بورائی کہائی کیدر والا کا مجبوبی بورائی کیدر والا کا مجبوبی بورائی کیدر والا کا مجبوبی کیدر والا کیدر کی تعدر والا کیدر کی تعدر کی کروٹی کیدر کی تعدر کی تعدر کی کیدر والا کیدر کی تعدر کیدر کیا کروٹی کیدر کروٹی کروٹی کروٹی کروٹی کروٹی کروٹی کیدر کروٹی کروٹی

مدد ملے گی .

شبو کداریها جی نے بھی انے بھاشن میں کھفٹی یہ اور دیا .

آنھوں نے کہا کہ لوک شاہی یعنی تیما کریسی دو طرح کی ۔

ھوتی ہے ۔ ایک خود مستی کی اور دوسوی خود یابلدی کی .

یان دونوں میں کوئی میٹ نہیں ہے . خود مستی والی لوک عمامی یہسے کے بل پر کھتی ہے ۔ اِسی لئے اُس میں شوشن بھت عمامی یہ ہوتا ہے اور اِسی کا نتھتجہ ہے کہ اخلاقی چوز نی تعدر بہت کھی ہے ۔ یوانے خوال کوانے کا کے معلی معلی روب دینا ہے۔ اِسی لئے میں مملی روب دینا ہے۔ اِسی لئے

شهورأم پلی سرورد به سمهلن 45 to 10.

जून सन् "५१

शिबरामपन्नी सर्वोद्य सम्मेलन

नया हिन्द

इस तरह चार दिन ऐसे बीवे मानो एक कैम्प में आये हों खोर किसी चीच की ट्रेनिंग से रहे हों. कोई वक्त बरबाद नहीं जाता था सौर दिमाती शरीरी सभी तरह की मेहनत हो जाती थी.

मीर काका कालेलकर से प्राथंना की कि वह इस बैठक के सदर रहे. बापा जैसी हस्तियों के बठ जाने पर अफसोस जाहिर किया. इसके बाद कहोंने यह बताया कि इन बार दिन चर्चा के क्या विशय रहेंगे सम्मेलन की चर्चा श्रुरू हुई ट तारीख़ को साढ़े नौ बजे. सबसे पहले 'समाज' के मंत्री भी गोपबन्धु चौधरी ने पिछले सम्मेलन खाँर षाब के बीच रमतमहर्शि, श्री ष्ठारिबन्द. सरदार पटेल घाँर ठक्कर

प्रह की जरूरत, देहात को जगाकर संगठन करना, सूत भेंट करना बग्नेता. ज्यादा मारके के दो भारान ये जो श्री विनोबा जी स्नीर श्री का सवाल, कोका कोला से खतरा, कुम्हार काम, मंगी काम, सत्या-सरकार में मेल की कमी, रचनात्मक काम की नई शकल, शरनार्थियों बटवारा, आरथिक समस्या, शान्ति सेना संगठन, मन्दिरों में पशु-मीर इनकी पस्तदिली, आनाज पर कन्ट्रोल का सवाल, जनता मीर भौर हमारी नाकामी, गायों के रोग, धनाज स्वावलम्बन, मानिष तंगनवरी, रचनात्मक संस्थाओं में काजकत्तीओं का वेतन (तनकाड) हरह के विशयों पर सेवकों ने अपने विचार रखे-जैसे जमीन का काका साहब ने सेवकों को धन्यवाद देकर कारवाई शुरू कर हो. पहला दिन इस बात के लिए रस्ना गया कि सेवक लोग घपने बातु-भव और विचार पेश करें. लेकिन बोलने के लिये तीन मिनट की आहमी दिये गये. करीब तीस वर्तास सेवक बोले. इस चर्चा में तरह इमाएपा जी ने हिये.

विनोषा जी ने कहा कि बाब रचनात्मक काम नई दिशा में चलाना बाहिये मेरे पाछ हुछ के क्षिये बामशी बोजना यह है कि गाँप के

تها أور دماني شريري سههي طرح كي متحدث هوجاتي تهي . أمي طرح جاد دن ايسير بهتي مابر ايك كعمي مين آئے هن إور كسى چيز كى دريللك لے رہے ہوں . نوبى وقت برباد مهدى جاتا

اور آب کے بقیے ۔۔۔ رمن مهرشی شری اربغد سردار پتیل اور تهکر بایا جهسی هستهوں کے آتھ جانے پر افسوس طاعر کھا۔ اِسکے بعد گالیکر سے ہزر تھکا کی که وہ اِس بهتهک کے صدر رهیں . أنعون نے یہ بتایا کہ اِن چارس چرچا کے کیا ہے (عیدکمے اُرد کاکا بھائے ' سماج ' کے مذہری شری گوپ بذدھو چودھری نے پنچھئے سمھلن معطلن کی چرچا شروع هوئي، د رييم کو سازي نو پنچ . معبء

مهمی کنیں . لیمکن بولئے کے لئے تھی مشت فی آدمی دیگے کئے ۔ البیب تھیں متھیں سٹوک ہولے ، اُس چرچا میں طرح طبع کے ۔ البعین پرسمورکوں نے آنے وچار رکھ — جوسے رمین کا نتوارہ آزیمک مسمعا شائقی سیطا سلکتھیں مثد وں میں پیشو بدیا ہریجیوں بھائے یانی کی سمسعا کیسی کی راج کاجی حالت اور مماری داکھی اور مماری کی دائی سوارلمیون مانسک تلک نظری، رهادلیا میلستهازن مین کاج گرتازی کا ریکن (تلخواه) ارز آن کی بست دلی اناچ پر کلترول کا سوال جلکا ارز سرکار مین مهل کی کمی ارچفاتما کام ای نگی شکال شرنارتههون کا سوال کو کا کولا سے خطوالا کمیار کام بهلکی کام سکھالات کی ضرورت دیهات کو جائلا ملکتهی کرنا سوت بههلت کرنا وظولا ، زیادہ معرک کے دو کالا صاحب نے سهر اس کر دعلیء واد دیکر کاروائی شروع کر دی . پہلا دن اِس بات کے لئے رکھا گھا کہ مہوک لوگ انچ اسببو اُرر وجار بهائيس تم جو شرى ونوبا حي أور شبي كدار پها جي له ديكي .

جاملُه . ميرے پاس إسے لئے ملی پرجنا يہ چ كه يول ك ونوبا جي نے کہا که آب رچلاتمک کام نکی دھا مهن چانا

जून सन् १४१

शिषरामपल्ली सर्बोद्य सम्मेलन

बी नहीं गए तो वहाँ का माजरा ही बदल गया और सप्तमें शरीक होने वाले श्रकसर भाई बहनों की तिवयत घकरा उठी और खासतीर हुआ कि सगर विनोना जो ने यहां कख़ रखा तो फिर इस 'समाज' की जान को ही ख़तरा है, सौर ख़ोरदार लफ्जों में चनसे झपील की लिये पैदल ही अपने परंथाम आश्रम, पीनार (वधाँ) से निक्रल पड़े. ट मार्च का चल कर ६ अप्रेल को हैदराबाद पहुँचे, दूमरे दिन मान हो. लेकिन आदमी आदमी है और उस पर पड़ोस व हवा का से, नीजवान लोग तो तोबा-सी बोल गए. इस बार भी विनोंबा जी कि वह जरूर हिस्सा लें. त्रिनोचा जी मान गये खोर हैटराबाद के तारीख की सुबह शिवरामपङ्गी. विनावा जी के इस झद्म से क्या बन इलाकों के लोगों पर जिनमें होकर वह गए, क्या सबेह्य सेवकों बसर पड़ता ही है. इसलिये जब बातुगुल वाले सम्मेलन में विनोबा नहीं जाने की सोच रहे थे. इस पर कुछ लागों को आप से आप डर पर और नया दूसरों पर-सब पर अच्छा ही असर पड़ा और शिव-रामपक्षी सबेदिय सम्मेलन में जान ज्ञागई.

यह सम्मेतन दूनरी सभात्रों, कान्कोन्नों से ज्ञलग तन्ह का था. प्रकाती इसकी जात ही अपनी अनीत्वी है, दूमरे इसका प्राप्ताम इही कुल्ले से निपट कर पाँच बजे प्राथमा के लिये जमा होते थे. इसके बाद छै बजे नारता किया और मान गजे से साढ़े आठन ह शरीर-आसम के काम में लग जाने थे. फिर नहाए घाए आरेर माहे नो पर सम्मेलन मंडल में आकर चर्चा शुरू कर हां. हेड़ घंटे बाह ग्यारह चौबीसों घंटों का रहता था. सेवक लोग सुबद मवा चार बजे डठकर बजे खाने की घटी उसके बाद आराम. फिर दा बजे से सून यज्ञ यानी बाध घंटे तक मीन कताई और इसके बाद चर्चा, तीन घटे नक यह जगहाजगह सेवक लाग मिलत जुलन, सलाह करत आंग्र फिर सो जान. कास चत्रता. फिर छै बजे प्रार्थना जिसके आख़ार में बिनोबा जी का मारान. इसके बाद खाना होता और फिर अपने अपने ठिकानों में

کا ماجوا هی بدال کیا اور اس مهن شریک هونے والے انگر بهاتی بهلی کی طبیهمت کهبوا آتهی اور خاص طور سے' نهجوان لوگ تو بهاتی توبه سی بول گئے . اِس بار بهی ونوبا جی نهین جانے کی سوچ رہے تھے . اِس پر کچھ لوگوں کو آپ سے آپ قر هوا که اگر ونوبا جی نهیں رخ رکها تو پهر اِس 'سماج' کی جان کو هی خعارة هے اور ور دار لفظوں مهن اُن سے ایبل کی که وہ ضرور حصه لهن . ونوبا جی مان گئے اور حودرآباد کے نئے پھدل هی اُنچ پرندهام آشیرہ' پوئار (وردها) سے نکل پوے ، ه مارچ کو چل کر اُ اُپریل کو حمدرآباد کئے۔ کیا سروں م سھوگوں پر آور دوسروں پر اسب پر اچیا ھی ائر يوا اور شهو رام پاني سووون ۽ سمهلن مهن جان آنگي . پهلنچ، دوسوے دن سات تاریخ کی صبح شيو راه پلی . ونوبا جی کے اِس قدم ہے کیا اُن علاقبل کے لوگوں پر جن میں ہو کر وا هو . ليکن آدمي آدمي هـ اور أسهر يورس و هوا كا اثر يوتا هي هـ . إسلگـ جب انوگول والے سمهان مهن ونوباجينههن گئـيتو وهان

کهلائوں کا رهکا تها. سهرک لوگ مدمم سوا چار روپے تهکر لآم کلالے مے نہائے کو پانہے روپے ڊراتها! کے لئے جمع هوتے تھے ۔ اِسکے بعد چه بعتے ناشتہ کو' اُرر مات بوچے ہے ساڑھے آئیہ بوچے تک شریر شم کے يع سمملن فوسري سعهاؤن ' ڏنغر سون سے انگ عدم ؟ ته! ايک تو إسكي ذات هي اُيڻي اُنو؟هي هـ' دوسرے اِس كا دِ،وۥُوام چوننسون ملقب می آذر چیچا شروع کردی قیوه گهنات بعد گیاند : رجے کهانے کهالے کی گهناتی ، آسکے بعد آزم ، پهر دو بحجے سے سوت یکیه یعنی آده گهناتے تک مین کنائی آور آسکے بعد چوچا ، تین گهناتے تک یه گام چانکا ، پیر چه بحج بزارتها حسکے آخور میں ونوبا جی گا بهاهن . اِسكے بعد كهذا «وتا أور پهر أبيا أبيا تهكا ون مين دكته جكد سودك اداك مات دائك صلام كرتم أور يهر سوجائے . كام مهل لك جائة تها . يهور بهائي دهوني أور سازها و يو سمهلن

नया हिन्द शिवरामपण्ली सर्वोद्य सम्मेलन जून सन् '५१ जाने को तैयार हैं. लेकिन इसके डालावा भी कुछ माई के लाल बचते हैं जिनको यह तमन्ना नहीं हैं (डागर पेट के डान्दर छिपी हो तो राम जाते) डारे जो गांधी जी के बताये-बनाय गहने पर डापनी जिन्दगी बिताते हुए दुनिया की सेवा करना चाहते हैं. सर्वोद्य समाज इन जैसों का ही एक समूह हैं.

वैसे तो हर आदमी—जो हुसरे की बेहतरी में अपनी बेहतरी मानता हो, जो सब की मलाई चाहता हो—संबोह्य समाज का सदस्य या सेवक बन सकता है. लेकिन हर तरह के आदमी अब इस से बचते हो जा रहे हैं खोर वह उन गिने चुनों की मंडली बनती जा रही है जिनकी तारीक हमने अभी की है, इन भाई-बहनों. संबोहय सेवकों का मेता साल में एक बार लगा करता है. पहला मेना सन १९५९ में राज (इन्होंर) में लगा. दूसरा अनुगुल (उड़ीमा) में खोर अब तीमरा शिवरामपत्ना में जो है हराबाद नाम के नगर से पांच मील के फ़ासले पर है, यह मेला या सम्मेलन ट-६-१०-११ अप्रैल की हुआ.

भागे कुछ भी चर्चा करते के पहले हम यह बताहें—जो बात क्रकसर लोग तो जानते भी हैं—कि यह 'स गेंहग समाज' का खयाज गाँधी जी के गुजर जाते के बाद १६५८ के मार्च में एठ बड़ी सभा में श्री श्राचार्य विनांवा भावे ने पृश् िक्या था कार यह सुमाव रखा था कि हम काम करते वाले न कोई पाटी बनाय न स्में तत्र अरेर न संस्था ही, बहक एक ढीला हाला ममाज हो जिसकी तरफ में कोई पाबन्दो किमी पर नहीं हो, इसिलेय सर्वोह्य सम्मेजन दुनिया की एक ध्याजीव गारीव बीच है जिसने न तो कोई ठइराव पास होते हैं और न कोई कानून या नियम बनाये जाते हैं आंर जिसका हर मेंस्वर पूरी वरह खुद्मुखतार है. खाहिर हैं कि ऐसी इमारत की बुनियां हें

جائے کو تھار ھیں لھکس اِسکےعقرہ بھی کیچھ مائی کے قل بیچتے ھیں جلکو یہ تماا نہیں ہے (اگر یعت ئے اُندر چھیں ہو تو رام جائے) آور جو گاندھی جی ئے بتائے بفائے راستے پر ایکی زندگی بتائے ہوئے دنیا کی سھوا کرنا چاہتے ہیں ۔ ساوردے سماج اُن جھسوں کا ہی ایک حسوہ ہے ۔ وسے تو هو آدمی—جو دوسرے کی بهگری میں ایلی بهگری میں ایلی بهگری مائطا هو' جو همب کی بهگاری جاهگا هو—سروروے سماج کا سدسیة مانطا هو' جو همب کی بهگاری جاهگا هو—سروروے سماج کا سدسیة هی مجاول بن سکتا هے لینکن هر طرح کے آدمی آب اس سے بچھے هی جا رهی هیں آور وہ آن کلے جنبوں کی منتقلی بلتمی جا رهی هی جا رهی تعریف می کی هے ۔ اِن بهائی بهنوں سووروے ها جائی گامیات سال میں ایک باز لگا کرتا هے بهلا میات سووروے وہوکوں کا میله سال میں ایک باز لگا کرتا هے بهلا میات سوورو سووکوں کا میله سال میں ایک باز لگا کرتا هے بهلا میات سور سووکوں میں راؤد (آندور) میں لگا درسبا آبوکول (آیسمه) میں ہوں جو حداد آباد میل کے فاصلے پر ھے یہ میله یا سمبلی ۲۰ و ۱۰۰۰ از آبوزیل کو هوا ۔

آگے کچھ بھی جرچا کرنے کے پہلے عم یے بتادیں — جو بات اکٹر لوک تو جانعے بھی عهں —کہ یہ 'سرورے سماے' کا خیال گندھی جی کے گزر جانے کے بعد ۱۹۲۸ کے مارج میں ایک ابوی معها میں شری آجاریہ ونوبا بھارے نے پیش کیا تھا اور یہ سجھار رکھا تھا کہ عم کام کرنے والے نہ کوئی یارٹی بنائیں نہ سلکتھیں کی ایک عجھی عرب جھڑ ھے جس میں نہ تو کوئی تھہواؤ پاس ہوتے میں اور نہ کوئی قانوں یا نعم بنائے جاتے میں اور جس کو ہوتے میں اور نہ کوئی قانوں یا نعم بنائے جاتے میں ممارت کی

)

शिवरामपन्नी सबोंद्य सम्मेलन

de.

(माई मुरेश रामभाई)

सच है मालिक की मरजी जानी नहीं जाती. साढ़े तीन वरम पहले जिस देस में गांधी जैसी हस्ती का सूरज चमक रहा हो जाज उसका यह हाल है कि वहां के लोग दोने दोने को तरमने हैं, कपड़े के लिये मोहताज हैं और जो यही मनाते हैं कि इस जीने से मो मौत बेहतर हैं. दिल का दर्घ ह देलकर जीर भी वड़ जाना है कि अपना ही राज है जीर अपने ही लोग जो ऊंची से ऊँबी कि अपना ही राज है जीर अपने ही लोग जो ऊंची से ऊँबी अनाज ज्यादा से ज्यादा पैश करां है कि हिन्दू के रहने वालों भगर हालत संभलने के बजाय दिन दूनी रात बँगुनी रक्तार से बिगड़ती ही जारही हैं. इसका ननीजा है कि लोगों की हिम्मत परत-सी हो गई है जार कल किसी तरह से भी ठीक नहीं बैठती.

मगर मजा यह है कि जिसे देखियं नहीं जनता का जिल्मतगार अपने को कहता है. सरकारी पार्टी कांगरेस के अलावा दूसरी पार्टियाँ देस में हैं. लेकिन उनके काम करने के तर्राक्त ऐसे निराले ब सरावने हैं कि यह नहीं कहा आसकता कि सचमुच वह देस की सेवा करना चाहती हैं या अपनी पार्टी के हाथ मे सारी ताकत व इकूमत का सारा जार बटोर लेना चाहती हैं. रह जाती है एक तावाद कुछ उन काम करने वालों की जो गांधी जी के सामने से ही उनके बताये रचनात्मक प्रोमाम को अमल में लाने से लगे हैं. लेकिन उनमें से काकी अच्छे भाच्छे काजकती असेम्बलयों और पार्लियागेन्ट में खुसकर इकूमत की मशीन के पजे धन बन्दन

شيورام پلي سروون ے سميلن (بهتي سيمي راء سائي)

مسهم هے مالک کی مرضی جائی نہیں جاتی ، ساڑھے تین درس پہلے جس دیس میں گاددی جیسی هستی کا سورج چمک (ما مو پہلے جس دیس میں گاددی جیسی هستی کا سورج چمک (ما مو بہلے اس کا یہ حال ہے کہ لوگ دانے دو توسقے هیں کیوے کمائے میں ہیں ہیں جو ہیں ہیوں ہیں جو بہتی ہیں جو بہتی ہیں جو اینچی کہ ایس حدیث ہے تو موت بہتی ہے اور جو می بر بہتی ہو اینچی ہے اور جی کر سموں پر بہتی ہے بہتائے دی دان ایم میں کرتے میں کہ تار مو مکر حالت سنمیلئے کے بہتائے دی دوئی رات چہلی رہتار سے بہتی وردی وردی رات چہلی رہتار سے بہتی ہی جو کہ لوگوں کی همتی بہتی ہی مو کئی ہے اور کل کسے بہتی جو سے بھی تھمک میں میں بہتی ہی ہی ہی کہ اور کل کسے

مگر مؤة يه هے كه حسے ديكھيّے وهي جلگ! لا خداستار ايم كو كهتا هے . سرگارى يارتي كامكريس كے علاية دوسرى يارتيان ديسى مهن هين . ليكن أنكے لام كريے كے طريق ايسے برائے و ذراونے هين كه يه نهين كها جا سكتا كه سبي مبي و لا ديس كي سيوا كرنا چاهتى زور يتور ليئا چاهتى هين . ولا جاتى هي ايك تعداد كيچه أن كام كرئے والين كي جو كاندهي جي كے ساملے بيد هي أنكے يتائے و چانمك پورگوام كو ميل مين لائے مين ليے هين . ليكن أن مين بي كي

مي لوم هون .

भारत के मुसलमान

नया हिन्द

जून सन् १५१

小いま 10,

के क्रान्त. गाँव पचायन के असून. मकान बनाना, शायरी. चित्रकारी, देन, हिसाब किनाय, बही खात, दान पुन्य, राज करन के तौर तर्के, सोसाइटो के नियम कायडे, आचार विचार. विरातत ब्रोर उत्तरा घकार भी बहुत कुछ गुमलमानों से लिया है. क्या कुछ हिन्दु भोंने गुमलमानों से लिया है जीर क्या कुछ मुमलमानों ने हिन्दु भांसे लिया है इसको बयान करने के लिये यो तो माटी किताव चाहिये पर भारत राषी ब्याह, रहन सहन, खाना पीना. बनाव सिगार, रोत रिवाज, लेन जहाँ मुसलमानो न बहुत कुछ हिन्दुकों से सीखा है बहाँ हिन्दुकों ने संगीत, क्ला घरेल द्रतकारियाँ श्रीर जीवन की श्रानतिन बीजो में की गलियां और गाँवों में घूमने बाला कोई भी आदमी उन्हें कदम कदम पर देख मकता है और अनुभन कर सकता है कि जड़मूल में यहाँ के रहते बान हिन्दू. सुमलमान. सिम्ख, इमाई बग़रा सब एक

بھارت کے مسلمان

هادی بیاء' رهن سهن' کهایا پهنا دیناؤ سکار' ریت رواج' لین دین حساب کتاب بهی کهاتے دان بین راج کرنے کے طور طریقے سوسائٹی کے نوم قاعدے آچار وچار وزئت اور آبا دهیکار کے قانون' گوں پذیتایت کے 'صول' مکان بلائی شاعبی' لها هے اِس کو بیان کرنے کے لئے یوں تو موتی کتاب جائٹے ہر بهارت کی کلیوں اور گاوں میں گیومنے والا کوئی بھی آدمی 'میں کلم قلم ہو دیکھ سکتا ہے اور انوبھو کر سکتا ہے کہ خومول میں بیماں کے رہتے والے ملادو مسلمان سکیا عفسائی رمفورڈ سب ایک چھزوں میں جہاں مسلمانوں نے بہت کچھ هذدؤوں سے سوکیا۔ ع وهال هَلَدُونِ نَمْ بِهِي بِهِتَ كَنِيْهِ مُسْلِمَانُونَ مِنَ لِهَا عِنْ بَيْنًا كَنْتِهَ هاددورن نے مسلما ہوں سے لیا ہے اور کیا کچھ مسلمانوں نے ھاددورت سے

र्वे नया हिन्द' की छमाही बँधी हुई बिह्या जिल्दें रू

जुलाई सन १९४६ से दिसम्बर सन १९५० तक की .

क्तीमत हर जिल्द की सिर्फ छै कपया .

नोट-शुरू से याज वक की कुल जिल्हें खरीहने पर हाक सन

--मैनेजर 'नया हिन्दु' OIBING. १४१, मुट्टीगंब,

﴾'نيا هند' کي چهاهي بندهي هو ئي برهيا جلايي HOURTHAND HOURICARD OROBER جولائي سن ۱۹۹۹ سے دسمبر سن 199 تک کی .

تهمت هر جلد کي ميف چه رويهه .

ہوا۔۔۔۔۔۔ اور میں ای میں میں جائدیں خریدنے پر قائی خرج إ -مهلهجر 'نها هلد' ما، ميعي يمني

KKS

)

ا•ن من ا•،

3

की खाड़ी और पूरवी और इक्छिनी अरब के तमाम किनार के शहरों में घूम आह्ये, आप देखेंगे कि उन तमाम देसों में वहाँ की अपनी भाशा के साथ साथ बहुत से लोग एक दूसरे को समफते और समफाते के लिय एक मिली जुली भाशा बोलते है. यह बही मारा है जो भारत में हिन्दू गुमलमानों, सिक्स्त ईसाइयों मौर भारत के तमाम बासियों के सिहयों के मेल जोल से बनी जीर सार भारत जीर भारत के इदं गिदं दुमरे मुल्जों में भी मी, जिस का ज नाम अधिक सुन्दर लगे वह उसी नाम से पुकारे. फैल गई. इस माशा का नाम हिन्ही उरदू मी ब्योर हिन्दुम्तानी इस में मगड़े की काई यान नहीं. बर्लिक ईरान

सरक और माड़ेको बात केवल डमी में है कि मीच साहे राज्द जो स्थित मासे और बोले जारे हैं उनकी जगह करिन जीर न भाशा है। सुन्दर होगी, चाह आधिक अरबी कारमी के राज्य भाशा में ठूसे जाएं तो इस से जनना का कोई लाभ नहीं होगा

राब्द ठूँपे जाएँ या प्रकृत खोर संस्कृत के. इसी तरह खरनी या संस्कृत के जिनने भी सुन्दर शब्द हिन्दी या उर्दू में खास नीर पर सममे खोर बोले जाते हैं उन शब्दों को डरदू या हिन्दों भाशा से निकाल देने की कोशिश करना मखन भूल है. किसी भांदेन के लोग ऐसा नहीं करते ऐसा करना खुद अपनी प्यारी भाशा के माथ श्रन्याय करना श्रौर उमे विगाइना होगा.

में कोई ऐमा ब्रुनियादी फरक नहीं है जो भारत बामियों को एक भाशायों में मेल जंल की वह तमाम बातें में जूर हैं जो एक कीम यहाँ केबल इसना बताना है कि भाशा के कारन भारन वा भियों क्रीम की जगह दं क्रीम की तरक ले जाय. बिल्क भारत की नमाम होने के लियं जरूरो हैं.

इसी तरह भाशा या बोली ठोली की तरह जीवन की टूमरी शाखों में भी हिन्दू मुसलमानों ने एक दूसरे से बहुत सी चीजें ली हैं.

تمام باسھوں کے صدیبوں کے ممیل حوال سے بدی اور سازے بھارت اور بھارت کے اردائرد دوسورے ملکوں میوں بھی پیمل گئی ، اس بھاشا کا نام مندی آردو بھی اور مندستہ نی بھی جس کو جو دام آد یک بلکم ایران کی کہاری اور پورسی اُور داہلی عرب کے تمام کلارے کے شہروں میں کھوم آئھے' آپ دیکھیلگے که اُن تمام دیسوں معن(هاںکی العلمي بهانشا کے ساتھ ساتھ بہت سے لوگ ایک درسزےکو سملجھٹے آور هم جو بهارت ميں مددر مسلماروں سكم عيسائيوں أور بهارت ك سمجهال کے لئے ایک ملی حلی بهاشا رولتے هیں . یہ وعی بهاشا سلمدر لیکے وہ 'سمی نام سے پکارے ، اس میں جھکڑے کی کوئی

شہوں جو آدھک سمتھے اُور بولے جاتے ھیں اُنکی جانے کیٹون شمان بھاشا مہی تیونسے جائیں تو اُس سے حانتا ہو کوئی لابھ سیٹی عولاً آور نے بہاشا ھیسڈور ھوئی' چاھے اد۔کے عزبی فارسی کے شدد تیمانسے جالیں یا پرکرت اور سمسکرت کے اسمی طاح معام یا سمسکات کے جنگتے بھی سملار شمید هذری یا آردو مهدی عام علود یا سمجھے اور بولے جاتے میں ان شمدوں کو ردو یا هذری نہ شا ہے نال دیماء کی کوشش کرنا سنکت بھال ہے کسی بھی دیسی کے لواب ایسا 1 1 1 to . فرق اور جهکورے کی بات کیدل اُسی مهل ہے که سهدھے سادے

000

یماں کیول اِنٹا بنڈانا ہے کہ بھاشا کے کارن نیٹارت باعموس معیں کوئی ایسا نڈیادی فاق نہیں ہے جو نجازت باعثون کو ایک قوم کی جگٹ در قوم کی طرب لے جائے۔ یلکنہ بیٹارت کی . Bya Ujlin at 3.

تمام بهاشاؤں میں میں خول کی وہ تمام باتھی موجود ھیں جو ایک قوم ھونے کے لئے ضوری ھیں . اسی طوح بهاشا یا بولی تھولی کی طوح جھوں کی دوسری شاخوں مھی بھی ھلندو مسلمانوں نے ایک تاوسرے سے بہت میں چھڑیوں کی ھیں،

اهن سي اه.

}^~

इसी तरह खबान का मसता है. भारत की बड़ी भाराखों में हिन्दुस्तानी, बंगता, गुजराती, मराठी, तामित, तेत्त्र, कन्नड़, मत्त्रयात्म पंजाबी को क्षियक लोग जानते समभते, पढ़ते तिखते थोर बोलते हैं. जहाँ जहाँ भी यह बोतिया बोली जाती हैं हिन्दू, मुसत-मान, सिक्त, ईसाई बौर पारसी सब बोलते हैं. इन बोतिगों में कोई भी फगडा नहीं है. भारत के जिस हिस्से में गुजराती पढ़ी बिल्ली बौर बोली जाती हैं उस हिस्से के हिन्दू, मुसलमान, इंसाई, पारसी सब ही उसी भाशा में पढ़ते जिल्ले क्षोर बोलते हैं आंर जिस जिस हिस्से में तामिल, तेलगू, कन्नड़ बग़ैरा लिखी पढ़ी क्षीर बोली जाती हैं उस उस हिस्से के हिन्दू, मुसलमान, सिक्त, ईसाई सब ही इसमें पढ़ते जिल्ले क्षीर बोलते हैं.

मनाड़ा या करक जो कुछ भी है वह हिन्हों, उरदू झौर हिन्ह-स्वानी का है जो सारे भारत बासियों को एक भिर्ना छनी भाशा के रिराते में जोड़ने झौर एक दूसरे को सनफने झोर सममाने के लिये हैं. इस सिलसिले में देखने की बात यह है कि जो भाशा भारत के घाषिकतर हिस्सों में ज्यादा से ज्यादा समभी घार बांली आवी है वह तो वही भाशा है जो हिन्दू मुसलमानों के मेल जांल की छपज है. घाप इस भाशा को चाहे हिन्दा कहें, चाहे उरदू चाहे हिन्दूस्तानी. समम्प्ते की केवल इतनी बात है कि जो भाशा हिन्दू मुसलमान, सिक्त ईसाई, ब्रमीर शरीब, राजा प्रजा, मञ्दूर किसान सब के सिह्यों के मेल जोल से बनी है वही भाशा भारत के एक खिर से दूसर सिर तक ज्यादा से ज्यादा बोली बीर सममी जाती है. एस माशा में नती बरबी कारसी के मुशक्त लक्ष ज है न शक्त बौर संस्कृत के कठिन बोल. भाष उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश, विद्या,

اسهمارم زبان کا مسکله هـ. بهارت کی بوی بهاشاول مهن ملاستاتی ، بلکله کنجراتی مراقی کامل تلکو کلاو ملهاام ، پلجابی کو ادهک لوگ جانج مسجهتی بوشی همین هلاو مسلمان همین جهال بهی یه بولیال بولی های مولی همین هلاو مسلمان بولی مهمانی بولی مهنی ان بولیول مهن کوئی بهی جهکوا نبیون هـ بهارت که جس حصه مون کنجراتی بوهی بوهی همی آن بولیال می اسم بهایا مین پرهمی ان بولیال مین بولیال مین

جهکوا یا فوق جو کنچه بهی هے ود هندی آردو آور علامتانی ه ه جو سازے بهارت باسهوں کو ایک مئی جذی بهائد نے رشاتیہ معی جوڑنے لور ایک دوسرے کو سمنجهائے آور سمنجهائے نے لئے ہے . اس سلسلے میں دیکھنے کی بات یہ مے کو جو بھاشا بھارت کے ادھکی تر حصوں میں زیادہ میں ایادہ سسجھی اور بولی جاتی ہے و اور وہی بھاشا ہے جو مقدرہ مسلساس کے میل جول کی تیچ ہے۔ تو وہی بھاشا کو چائے مقددی کہوں جائے آردو، چائے مقدد مسلسان سکھیاتی امیر فریب التی بات ہے کہ جو بھاشا مقدو مسلسان سکھیاتی امیر فریب التی بولی ہے ایک میرے سے موسرے میل جول سے بھی ہے اور میں بھاشا بھارت کے ایک میرے سے موسرے میں نے تو موبی فارسی کے مشکل لفظ میں نے پراکرت اور منساسات ہوائی کے تھوں نے تو موبی فارسی کے مشکل لفظ میں نے پراکرت اور منساس بھائی جولی کے تھوں بھری کردیتی ایک میرے جولی ہوائی ہوائی میں ایک میرے کولی بھری کے تھوں کے دیکھیا ہوائی ہوائی میں نے پراکرت اور منساس بھری کے تھوں کہا تھوں کے تو موبی نے بولی کے دیکھیات کی تو ہوائی ہوائی

बारल के समन्दर से भी बारब की खाँधियाँ साल में कितनी बार अपने कघाँ पर गंगा जल लाती हैं, इसको कीन रोक सकता है.

भारत के डाछूत मुसलमान छून छात की दलदल से तो निकल चुके पर ष्यव भी जँची जात के मुसलमान श्रोर नीची जात के मुसलमानों के बीच चौड़ी खाई मौजूद है. ऊँची जात का मुमलमान अब भी न अपनी लड्की किसी नीची जात के मुनलमान को देता है सौर न किसी नीची जात के मुसलमान की लड़की लेता है. यही हाल शेख, सैगद, मुराल और पठानों का है स्रोर झब्दन मुसल-मानों का भी. याती यह लोग भी आधिकतर शादी टगह अपनी अपनी ही जात बिराद्दी में करते हैं और न्योता बरोरा भी अपनी ही बिराद्दी बालों को देते हैं, यह अलग बात है कि कुछ मुसलमान दूसरी जात बिराइरी से भी शादी व्यह का नाना जोड़ लेन हैं. ऐसे ही आज हिन्दुओं में भी बहुत लाग मिलेंगे जा जात बिराव्ही के बन्धनों को तोड़ कर दूसरी जात विरादरी मे रिशना नाना जोड़ने की बुरा नहीं मममते.

क्रीम नहीं कह सकते, न भारत के हिन्दुकों को ऐसा कन सकते हैं. न सिक्छों को. न ईमाइयों, पार्सियों या बोद्धे को. बल्हि भारती बिलकुल ठीक है. यह माना कि भारत में इस समय बहुत से हिन्दू होने की बजह से हम मब को एक क्षोम यानी एक नेशन कहते हैं और ठीक कहने हैं, इसी कारन काँगरेम भारन के सब बासियों भीर मुसलमान ऐमे हैं जा हिन्दुआं का केवल हिन्दू आंग मुमल-इन सब कारनों मे भारत के मुस्लमानों को हम एक झला मानों का केवल मुसलमान हाने की बजह से एक कीम नहीं दी को दो नहीं एक क्रीम मानता है आरे उसका ऐसा मानना जानना क्रीमें समफ्तना चाहते हैं. स्रोर उत्तर्श यही चाह किरक्राबाराना फसाद की जड़ है. यह खूत छात की ही एक दूमरी शकल है.

عرب کے سماددر سے بھی عرب کی آندھیاں سال مہی کتنی بار آنے کندھوں پر کاکا جل لاتی ھیں' اُس کو کون رزک سکتا ھے ۔

بهارت کے اجھورت مسلمان چھوت جھات کی دادیل سے تو نکل چکے پر اب بھی اُرنجی جات کے مسلمان اور نعجی جات کے مسلمان کے بھی چوتی کھائی موجود ہے ۔ اُرنجی جات کے مسلمان اب بھی نعجی جات کے مسلمان کی لوکی لیکا ہے ۔ میکا ہے اور نے کسی نیجی جات کے مسلمان کی لوکی لیکا ہے ۔ ہمی جال شیم ہمی کوتے بھی اور بھوتا و شادی بھاٹا ایشی ہی دبانوری کا بھی ۔ یعلی یہ لوگ بھی اور نھوتا و شھوتا بھی ایشی ہی دبانوری جات برادری سے بھی شادی بھا اور نھوتا و کہ کچھ مسلمان دبانوری جات برادری سے بھی شادی بھا کے مذہبہ جوز لیکے شہیں ۔ ایسے ھی اُس جائی کو دیکے ہیں بھی بہت لرگ مذہبہ جوز لیکے شہیں ۔ ایسے ھی اُس کو تور کو دوسری جات برادری ہے اشته ساتا هورنے کو برا نہدن

معموں کو' نامیسائیوں پارسموں یا بودھوں کو، باکم بھارتی ہونے کی وجم ہے ھم سب کو ایک قرم یعنی ایک نیشن کہتے ھمی ار تهمک کہتے مھی ، اسی کاری کانکریس بہارت کے سب باسہوں کو دو نبھی ایک قوم مانتی ہے اور اس کا ایسا مانٹا جانٹا بالکل تهدک نههن کهتم سکتر انه بهارات کے هذدروں کو آیسا کہتے سکتے هوئی انه ھے . یع مانا که بهارت میں اِس سے بہت ہے۔ ھندو اُور مسلمان آیسے ھوں جو ھندروں کو کھول ھندو اُور مسلمانوں کو کھول مسلمان هوئے کی وجه سے ایک توم نهیں در تومیں سمجهدا چاهاتے هیں أور أنكى يهي چاه قولتواراند فساد كي جو هـ يه چهوت چهات كي هي این سب کارنوں سے بھارت کے مسلمانوں کو ہم ایک انک قدم

>

الما روسي عكل ه.

SKE.

बह मुसलमान भी जो इन ही पुराने लोगों में से मुमलमान हुए बसल भारती हैं खौर ऐसे मुसलमानों की गिननी बहुन हैं. इनके बाद माझन, राजपून, छत्रो खार वृंश्य मुमलमान है, उनका गिन्ती भी कम नहीं, उनके बाद शेख, सेयद, सुराल खोर पठान े, उनकी गिनती फुपर के दाने तुरह के सुपलमाने से बहुन कम है, फिर

बनमें भी असल शेख, सेयद, मुगल आर पठानों की गिन शि आर इस तरह आप देखेंगे कि बाडर से आए सुमलमान ने बहुत बोड़े हैं और बाहर से आए हिन्दू बहुत त्याहा. यह अलग बात है कि बीत पात बाजा हिन्दु भारत में बहुत पहले आया और शह, संगद. सुराल कौर पठान बहुत बाद में. पर जान पान बाला सुसहमान चानी माक्षान, राजपून, छत्री खोर वेश्य सुसलमान ना जार पात बाले डिन्डु मों की ही मौलाइ है मार उनकी गिननी उगदा है. फुर नीची जातों के सुसलमान ता श्रासल भारावासी हें श्रार उत्तरी गिनती दूमर मुसनमानों से बहुन अधिक हैं. इस तरह के गुनल-मीन ज्यादातर जॅनो जात के हिन्दु मो से तंग माकर भपनी भनिति किनाइयों कीर मुसीबतों से लॉबार होकर मुमलमान हुए. उन मिला तो उन्होंने इसलाम के आवे-हयान (असून रस) सं अपनी प्याम बुक्ताई, या जिर जल थल सारे संगार का एक ही इंश्वर के यरीकों को जब वेदों, उपनिश्रदों और शाकों का असन रेम नही बारों तरफ छून छात की भयानक दंवार खड़ी कर दो जाय तो एक बेकल हरिजन क्या करे. धर्म तो कहानी जरखेजी (बारिसक अजाकता के लिये सदा बरसने वाली बरखा है कोई व्यासा कैसे सीत से तो निरुता है. किसी ने गगा से अपनी प्यान बुकाई तो किसी ने जमज़म के पानी से या दजला फरात से. यहाँ जरा ध्यान में रखने की यह जात भी है कि जब गंगा के किनारे, उसके आगे पछ और हैं है भर सकता है. भारत में बाद्व कहाँ कहाँ से नहीं भाते हैं ?

ولا مسلمان بھی حوان ھی پر'نے لیگوں میں سے مسلمان ھوئے اصل بھارتی ھیں اور ایے مسلمانس کی گلتی بہت ھے ۔ اِن کے بعد بھارتی ھیں اور ایے مسلمانس کی مسلمان تھیں 'ن کی گلتی برھمن' راج پوت' خونتی پر شہنے' سیمن' مغل اور پائیان ھیں 'ن بھی کم نبھی ۔ اُن کے بعد شہنے' سیمنانس سے بہت کم بھ' بھر ن میں بھی آمل شونٹ' سیمن' مغل اور پائھانوں کی ننتی اور <u>ئ</u> مار بهارت کے مسلمان 400 mg 100

الا علمان بهاوت مهن دوت بهات أور شيين سيد مغل أور يتهان بها بعد و هن بير ماسيان تو حال والم علدون كي شي أبات في او جهتري أور ويش مسلمان تو حال والم علدون كي شي أبات غير أمل أور أنكي كلتني يادة هي بهنو دوجي حاتول كي مسلمان تو أمل بهاوت باسي هين أور أنكي كلتني دوسور مسلمانهن مي مهت الديك عن إسطاح كي مسلمان زيادة تر ومنجي جذت كي عندور مي مسلمان آكو إيلي إن كدا القبلائية أور مصيبتهن مي الهاد هوكر مسلمان الم الله المالية الما ههن أور باه، سے آئے هذدو بہت ریادہ ، یم الگ بات هے که جانبات مي جائے تو ايک بے ئل ھرينجن کها کرے . دھرم تو روحاني:رخوني رازنک اُپ جاؤ بن) کائے سدا برسٹے والي برکها ھے .کوئي يواما کوسے اس طرح آپ دیکههلکے که باہے سے آئے مسلمان تو بہت تبوزے 1 2.1. 2.1. on inter [] 440.

)

कारन श्रपने रंग रूप. चाल ढाल, शकल सूरत, बनाव सिंगार, बोल पहिचानना भी कठिन होगया, इतना कठिन होगया कि वह लोग जो समफ सकते हैं कि आजकल का इसलाम बह नही है जा किसी जमाने में अरब में या भारत के मुनत्नानों का अधिहतर निट्रेचर भारत हो की पैदाबार हैं. यह ठीन है कि इसलामी लिट्टे कर में जगह जगह बीव श्राया के पुराने जिट्टे बर की मत्तक पारी जानी है, पर दिखाई देगा. भारत के एक कट्टर मीलकी की बुवास अरब के एक चाल श्रौर किरदार यानी चरित्र में इतना बद्ता कि उसका श्रामल से बीच एशिया के पुराने डतिहास का कुक्र भी ब्रान रखने हैं ब्योर् इसलाम के पुरान डानहास को कुछ पढ़ चुके हैं बर अच्छी तरह ज्रा गरराई से देखा जाय ना उसका पूरा डाँचा सपन हा का शीख से कही जयाता एक कट्टर एंडिंग में जिलाती जुननी है, इसी तरह एक मुगनमात मज्रूर कोर काान की ब्राप्त, स्वयाय आहे बोहिनियत ए ह बहु आरव या एक इरानी मजुर किसान से करी ज्यादा एक हिन्दू, जाट निन्दू, मजदूर क्रोप किमान से मिलनी खुलता है. इस मेल जोल का एक नहीं हजारों मिनालें एक मीनवी किसान की बाहरी और मीतरों बुबान, आहरों, तार नरीकों, रहन सहन श्रीर मात्रों श्रीर विवारों में पाई जाना हैं जा किली भी जात्रे एक पंडिन, एक हिन्दू मजदूर किमान कीर एक मुनलमान मजदूर बाले से छिपा नहीं है.

इसी डजाले में भारत के पुराने हितिहास की जरा गहराई से देखिये. भारत का श्रासल रहने काला न तो पंडित है न मीलकी. खाम कर वह मीलकी जो श्रापने का रोख. सैयह, भुराल या पठान बताना है, श्रापर वह सचसुच शेख, सैयह, भुराल या पठान है. इसी तरह शाधान, राजपूत, स्त्री श्रीर बेश्य वरोरा भी सब के सब बाहर से ही भाने वालों में से हैं. इसिलेये कि श्रमल भारत बासी तो कुछ पुराने

هو اله ونكاروب چال قمال عمل صووت الماؤ ساماؤ وال جال أور هو كها، أتما كتمن هو كما كه ولا لوگ جو بدي أيشما كي برائم الهام مو هو كها، أتما كتمن هو كما كه ولا لوگ جو بدي أيشما كي برائم الهام هكه ههن ولا اجمي طبي طبي هيدت ور اسلام كي براغ أتمهاس كو كنچه يوه هيدي هين أيان رئهت هين عبن عبن مين تها ويان إنهارت كي مسامائي كا دهك تو كس زمانة مين عبن مين تهن تها و بهارت كي مسامائي ها دهك بالى حالى هيد ما ته كرك بيده أيشها كيوار كها حالي تو سهائي يبوا تها ديد بهات هي كاديات هيده ديك مسامان مودور ور كما حالي تو بودسي هيدي يهاده يه خايات هيدو بودس زياده ايك تشو يذه سائل موادور هيلي يهاده يك مندو جات ميدو عبد يا الله تشويم كيس هيوبهاو او ذهنيت ايب دور عبد يا "ك ايبزي حود ويا تهاري موادور جلتي هي الما موان حول في أيك جود هووري ما الله مسامان مؤدور كسان ي باهوبي اور بيميتوي بوداس عادوروكسان ورايك مسامان مؤدور كسان ي باهوبي اور بيميتوي بوداس عادي هيو حود دسان مسامان مؤدور كسان ي باهوبي اور بيميتوي بوداس عادي هيو حود دسان ما ماده حالي

)

اسی أجالے میں بھارت کے پرائے اِتصاب اَء مولوی ، خاص کو وہ بھارت کا اصل رهنے ،الا نہ تو پلات ہے نه مولوی ، خاص کو وہ مولوی جو اُنے کو شیم میلوی جو اُنے کو شیم اُن و شیم کا بیادی ہے ، اُسی طوح پرهمن ُراج پوت چهتری اور ویش وعورہ بھی سب کے سب باعر سے هی آنے والوں میں سے کو نیک پویل آن بھیل ، اس لئے نہ اُمل بھارت باسی تو نچھ پرائے باشلانے جوسے کونتے بھیل' سلتھال وعیرہ اور کچھ هریجین هیں ، ھان میں مان

وألم يه جهي الجدال هدي .

نيا ملا

بدارت کے مسلمان

مهن مقداون کی سامسکرتی ہے ہے، مسلسانین کی ہے، عیسائیون سکھون یا پارسبین اور یہ ، نہ ہم ایسی کوئی ٹھوک ٹھیک مورین کو سکتے میں اور نہ ہم ان کی وشیسہتاؤں خصومہتوں) میں ہے کسی بھی وشیشتا کو نوٹی خاص رک ان مے سکتے دھن اکھوںکہ کوئی بھی ریک دم دینا چاندین تو وہ بانکل ایک نہیں ہوگا بسکم سب میٹن تھ ڑا بہت مالا جالا دکوائی دینا . اس کارن هم بلموادي طدو پويد حکم مهدر لڙا سکتے کہ بھارت

तारीक कर सरते हैं आर न इस इनकी विशेशनाओं (खन्तु सयतो) में से किसा भी विशेशना का कोई खास रंग दे सकते हैं. क्यों कि

कोई भी रंग हम देना चाहें नो वह विनकुल आलग नहीं होगा बल्क

सब में थोड़ा बहुत मिला जुला दिखाई देगा.

कि भारत में हिन्दु थें। की मंस्कृति यह है, मुमनमानों की यह, ईसाइयों, मिक्लों या पारमियों की यह, न हम ऐसी कोई ठीक ठीक

इस कारन ःम बुनियादी तौर पर यह हुकुम नहीं लगा सकते

بهارد کے آمالی ، دلایہ ولے اندازہ بمثلا تھے ان مسلمان ، عذدو دعوم اور احمادہ درسی ، در سے آئے او دعورسے کے وائد ہی ان دونوں دعوموں کو ایج ساتھ لائے ، قبل اثنا عی ہے کہ عقدو دعوم عواروں ابرس فائد قالیں تو وہ سب کتامیاں آسامی ہے سامنت جاتی عوں جہ بھارت کے مسلمانوں بو سمتعیاے موں ایک مدت ہے ہوں ہوائی ہھاں ۔ المعي أجال مهن كرهم أيك مكل بهاري كالإلك أناياس لد بهارت بر برانے اتوباس کے دیکہ لیے ۔ اس کا ثنوب ملتا ہے که

کی طرح صدیبی بمانه کی گردشوں سے قکرانا، بل کهانا کروتهی یداندا' کروژوں انسانوں کے جہان کو سیڈچکا' دائی میٹی یویم و محدات کا رس بهرتا عوا ابتک جیکا اور جائٹا ہے۔ یہی نہیں بلکہ اس کا انسول لٹربچپر بھی بهارت کی دعرتی سے آلا پھولا پھلا اور پورے سفسار کے گیادیوں کو اپنی طرف کھیڈچکا ردا ، بهارت مهن آيا اور أسلم عزارون برس بعد . اس مهن شک نبهن ۸۰ تلدو دهرم بهارت مهن آکر کلا! جملاً

تهیک اسی طاح اسلام بهی بهارت مین پهوننچکو بهمت سی شکلون اور صورتون سے نکلتا هوا بهان کے هو یادی' موسمی آها بدان ریت دراج احساس اور جذبات (بهاورن اور بهاوناوی) اور ونگ دیکم خصومیتوں سے مالا مال هوکو هوارون بهارت باسهون

इसी उचाल में आगर हम एक निगाह भारन के पुराने इतिहास

पर डालें तो वह सम्मुरिययों आसानी से सुनम जानी है जो भारत के मुमलमानों को समफ्ते में एक मुद्दत से पड़ी हुई हैं.

कि भारत के अपली रडने वाने न तो हिन्युंथ न सुमलमान, हिन्दू धर्म खाँर इमनाम दोनो शारेर से आए और बाहर से आने बाले ही भारत् के पुराने डिनिहाम के द्वाने से इस का सबून मिलता है इन दोनों धमी का अपने नाथ लाए. फर्क डतना ही है कि हिन्दू धम हजारो वरस पढ्छे भारत में खाया खीर इसलाम हजारों बरस बाद.

इसमें शक नहीं कि हिन्दू धर्म भारत में आकर गंगा जमना की तरह सिद्यों जमाने की गर्दिशों से टकराता, बल खाना, करवटें बदलता. करोड़ों इनमानों के जीवन को मींचता. दिलों में प्रेम ब नहीं बिलिक उसका अनमोल जिट्टेचर भी भारत की घरती से डगा, सुहच्चत का रस भरता हुआ। श्रव तक जीता खौर जागता है. यही ध्ला फला और पूरे संसार के झानियों को अपनी तरफ खाँचता रहा.

ठीक इसी तरह इसलाम भी भारत में पहुँचकर बहुत सी शकल भौर सूरता से निकलता हुआ यहाँ के हवा पानी, मौसमी श्रद्धत बद्ख, रीत रिवाज, रहसास और जजवात (भावों स्रीर भावनार्जों) भीर रंग बिरंगी खम्मियों से माला माल हो कर हजारों भारत

मसाल क तार पर हम किसा देन को ठंडा कहते हैं, किसी को बहुत ज्यादा ठंडा. किसी को गरम, किसी को बहुत ज्यादा गरम झौर किसी को मातदिल यानी न ज्यादा गरम न ज्यादा ठंडा, खुरागवार या निहायन खुरागवार. पर हम भारत के हवा पानी के बारे में यह नहीं कह सकते हैं न किलकुल गरम, न पूरे भारत को विलकुत ठडा ही कह सकते हैं न किलकुल गरम, न पूरे भारत को हम मातदिल ही का मकते हैं क्योंकि ससार के एक एक कोने में हवा पानो झोर मांममों के जितन भी नमूने हैं बह सब के मब भारत ने जमा है यानी भारन का एक हिस्सा झार रसम है तो दूसरा ठडा. एक बहुन न्यादा गरम ने दूसरा बहुन ज्यादा ठंडा, एक बहुन गीला झौर नम ने दूनरा नहुन ज्यादा सूण और सखत, एक विलक्षण पानो पानी ने दूसरा पत्थर ही परशर झोर निमरा नेशर रहा ही दीसरान, वाल झार लका चट मेहान.

एक बार मिराल लांडिं, मंदार के किसी हुड़े के दमने बालों को हम कारा कहने हैं किसी को गोरा चिट्ट रादेट, किसी को लाल, किसी को पीला किसी मां मिला छना. किसी को गन्द्रमी किसी को मॉबला, पर भारत के सब गामियों को न नो बाला कह सकते हैं न गोरा न लाल पीला न न्ह्रमी न संबन्ध, क्यों के भारत के बासियों में हर रंग क्ष्य के लांग मांजुर है, काले में काले भी, गोर से गोरे भी, मिले जुले मन्दुमी बार मॉबले भी, यानी घरनी पर जगह जगह जिनने भी रंग क्ष्य के लांग पार जाते हैं बह सब के सब कम या ज्याहा भारत में मोंजुर हैं.

यही हाल दूसरी चीजों का है जिन में क्षोमी रवायते, मजहबी कुराव, कलचरी थोर मार्नासक हाजने सब शामिल हैं कोर सब की सब भारत बासियों में मिला जुर्ना पार्ड जानी हैं, हिन्दू, मुरुलमान, सिख, ईसाई, पारसी सब में, पच्छिमी, पूरवी, उत्तरी, हिन्छनी सब में,

مثال کے طور پر هم کسی دیس کو تهندا کہتے هیں' کسی کو پہنے زیادہ گرم اور کسی ہمے زیدہ تهندا' کسی کو گرم' کسی کو بہت زیادہ گرم اور کسی کو معتدا یعمی نے زیادہ کرم نے زیادہ تهندا' خوش گرار یا نہایت خوش گرار کی بیاری کو معتدا کی کہت سکتے چون کو بالکل گرم یہ نہونے جون کو بالکل گرم معتدا کی گہت سکتے چون چون بھارت کا نہا حصم آگر گرم ہے تو درسرا تهذدا' ایک بہت جون بہت زیادہ کرمزہ درسرا بہت زیادہ شورہ اور سخت اگر گرم ہے تو درسرا تهذدا' ایک بہت بہت زیادہ سردہ اور سخت آگر گرم ہے تو درسرا تهذدا' ایک بہت بہت زیادہ سردہ اور سخت ایک بالکل بالی یا ہی تو درسرا تهذوا اور مخاجب بہت زیادہ سردہ اور تهسرا ریکستان بالو آور مخاجب

1

أترى دكهلى سب مهن .

भारत के मुसलमान

(मोलाना भन्दुल्लाह् मिस्रो)

[यह लेख अरबी जवान में पच्छिमी एशिया के अखबारों में निकला है। भाई अट्टुल्जाह मिसी ने इन्ह इसे अरबी से हिन्दुस्तानी करके नया हिन्द? के लिये भेता है. इसके लिये हम इनके मशकूर हैं. इस सिलसिले के अंत लेख भी आगे नया हिन्द? में छपने की आशा है. भारत के मुनलमानों की राजकाजी, समाजी, श्रार्थक, मजहवी, कज़बरी श्रोर निम्यप्ती यान मनीमक दानत को इसमिने के लिंग भारत की पुरानी रत्यायता परन्याप), पुरानी तहजीब, पुराने इतिहास, लिट्टेचर कीर दिहेसी लोगों से मेलजोल

भारत अपनी रंग दिरागी सीनर, हत्व का मोह लेने वाले नड्जारे, चंचल हवाएं, निमल जल थल. भांग भांन के आहमी, मुन्दर नर नारियों और उनके रंग विश्ने कर, तरह तरह की पैदाबार, अनोख रयोहार, मेंते ठेने अरेर व्योहार के एनवार से पूरे संसार का निचाइ, हुलाता और जीहर है, इसी लिये भारत की किसी भी असुसियत (विशेशता) को 'चहि वह पैदाबार और मौसम से लगाब रखती हो, चाह जल थल और हवाओं से, चाह रंग हथ. कुल कुटुक्व और क्रींमियत से, चाहे भाशाओं. विचारों, बमों और कलचरों से, चाहे सोच विचार के तरीकों से' एक बमुल, एक कायदे या एक बंबत से नहीं बाँघा जा सकता चाहे बह असुल, एक कायदे या एक बंबत से नहीं बाँघा जा सकता चाहे वह असुल वह कायदा और बंधत किसी भी देस भीर कोम के

بھارت کے مسلمان

ŧ

(مولانا عبدالله مصري)

ههارت کے مسلمانوں کی راج گاجی سمائی آزعک مؤمسی مخمی کالچری اور نمسهاتی یعفی مانسک جائی کو سمجهنے کے لئے بهارت کی پرانی روائتوں (پیرمبراؤں / پیاسی تہذیب 'پرانے انجہاس' لگویچر اور بدیسی لوگوں سے میل جوان کا بھی ایک های سائٹھیم ڈھن مہن رکھٹا فہوری ہے ۔

بهارت اینلی رنگ برنگی سهدری دردے دو مود ایفالے والے اطارے چذیال عوائیں درمل جال تین بیناسے بواست کے آدمی اندور نو ناریال اور آن کے رنگ بریکے روب طبع طبع کی پیداوار انوالی تبیده زر ناریال اور آن کے رنگ بریکے روب طبع طبع کی پیداوار کا تیدور کے تیدور کے تیدور کے میسار کا روبیہ تیدور خاصہ اور جوہ ہے۔ اِسمئٹے بیدارت کی کسی بھی خصوصهت (وشیشتا) کو '' چاھ وہ پیداوار اور موسم سے آثاؤ رکھتی عود چاھ جالے تیل آور ہواؤں سے چاھ رنگ روب کل گئیسیا اور قومیت سے کا تیل اور ہواؤں سے چاھ رنگ روب کل گئیسیا اور قومیت سے کا طریتوں سے '' ایک آصول' ایک قاعدہ یا ایک پندھی میں بھی پائدھا جا سکتا چاھ رہا آمول' وہ قاعدہ اور پندھی کسی بھی

"नहीं बाबा जी यह नहीं. चाची मूँग की पिट्टी फेंटने की देर को न देर मानतों हैं ज्यौत न दिक्कत सममती हैं. वह काम उनके हाथ चढ़ गया है ज्यौर यह काम अस्मों के."

'यह लड़की उन्न के लिहाब से बहुत होशियार है."

"होशियार तो क्या. बानूनी है."

"यह गोल गोल, क्या सात्रित आरू तले हैं, आरे यह तो बेहद हलके हैं, क्या पोले हैं ?"

'हा हा, हा हा, हा!

''देखा वावा जो. यह मूंग के मेंगोड़ों को जात्त कहते हैं, आव देखी आपने वावी की करामात ?''

'यह एक दम गोल किस तरह बन गए ?''

KRS

"वहा तो फेटने की मेहनन का तमाशा है."

"शोला, यह क्या ? बीच में खाते खाने नर्ने डठना चाहिये. यह दावत के क्रायदों के खिलाफ है."

"बाबू जी कोने में कोई चमकती चीज है. उसे तेयती हूँ क्या है... कोरें। यह तो बही दुअन्नी है जो अस्मों ने तत्त्व को ही थी."

शीना उन दुअओं की लेक अन्द्र ट्रंड् गंड हमां हाथ वहीं रुक गए. मेर मित्र की नजर अपने बेटे मानिक पर थी खोर में अन दोनों को देख रहा था खोर सिर्क यह यता रहा था कि में हाजिर हैं. यह सीन आधे मिनट या इस से भें कम रहा. मानिक का बाँया हाथ उठा खोर बाएँ कान तक गया और एक आँसू टपक कर थाली में झागिरा.

-भगवानदीन

" نهمن بابا جي يه بات مهين . چاچي مونک کي ڏهي هين . وه کم أنکه هاته چويه کها اود يه کام امان کي ." " يه لوي عمر کي لحاظ سے بهت هوشهاد هي ." " هوشهار تو کها باترني هي ... " يه گول کول کها فابت آبو تاء هيئ 'رے يه تو بے حد هلکه

" هاها، هاها، ها! " " دیکها بابا جی' یه موگ نے سنگور، گو آنو کهتے تحون' آب دیکھی آپ نے چاچی کی کرامات ج"

" يع ايك دم كول كسطرح بين ككم "

'' یمی تو پهوشلے کی محدثت کا تماشہ ہے۔ '' شہلا ہے کیا ؟ بیجے میں کیاتے کیاتے تہیں 'تمدا چاہئے' یے دموت کے تامین کے خلاف ہے ۔'

" باللو حلى كونے ميني كوئي جمالتي چمنز هے . سے ديكونتي هوں كيا هےازے! يئا تووهي دوائي هے جه امال نے النو كودى تهي ."

شهلا أس دوآلي كه ليه كر الدو دور ذكي . عمارے هاتب وعين ك كئے مهرے متر كي نظر أنج بيتے مائك يو تهي اور مين أن دونوں كو ديكه وها تها اور صرف يه بتنا وها تها كه مين حاضو هوں يه سهن آدھ مذب يا اس سے بهي كم وها . مائك كا بايان هاته آتها اور بائهن كان تك كيا اور ايك آسبو تبك كو تهالي مين آتوا .

नया हिन्द

न्यौर बह मौर कुछ कह जिना फाट क की तरफ भम्मन को देखने

शीला की झाँखें डबडबाई हुई थीं, बाप की सख्नी से बह चलीं

जून सन् '५१

لجون مين اه'

خوني توأسي

सन्मत अस्पताल भेजा जाय और जल्मी मन्मन करित हो हमारी आँखों से खोम्फत होगया, मात्नक मेर मित्र और में अब चुपथे. खून से लय-पथ बेहारा पड़ा था और जहाँ लागा का भीड़ आपने अपने तर्ाक और अपने अपने खयाल से भन्नन के लिये ट्रक कोई किसी से कुझ कहने की दिग्मत न करता था. हो. शीना के बाले से लड़ फागड़ रही थी. मातिक भी तुरन्त इसमें आ मिता और आंस् जारी थे आंर वह अब सिसकियों के नाथ भटके खा-छा कर अपने मित्र के साथ में भी जल्हों जल्हां वहाँ पहुँचा अहाँ मन्मत इसार पहुँचन पर बहुत जल्दी यह फैसला होगया कि इसी ट्रफ से

)

'भई दुर्गा शंकर, सचमुच यह मुँद में जाकर इस तरह युल 'हमारी बड़ी बहु तो पूरियाँ कमाल की बनता है." जाती है जैस भाग."

"पिता जी, क्रमल में यह सत्र क्राटा गेंधने की बजह से होता है." "बह तो ठीक है. पर ऐसा और बहुएँ क्या नहीं करतीं?" "बह आनती न होंगी."

'नहीं जानतीं तो सीख लें."

"बाबा जी, आरम्माँने चाची को सिलायाथा घीर इनको आरता भी है. पर वह कहती हैं इस में देर लगती है आरंद थोड़ी क्षिकतभी होती है."

چل دي . وة أب مسكون ع ساته جهڻكم فها جها كر كر رهـ تهـ . شیلا کی آمکهیں تبتربائی ہوئی تههن' باپ کی سختی ہے بہاء چلیں اُور وہ 'ور کچھ کہے بنا پھاتک کی طرف جھمن کو دیکھٹے

جاتي هين جيسم جهالي ... '' پتا جی' امل میں یہ سب آتا کوندھٹے کی رجہ ہے " همالي يبي بهه تو پوريال كمال كي بلالي هـ " دا بهكي درگا شاكه الله مها يه مقه مين جائز إلى طرح كيل

(r)

)

4.1 4. .. در يه تو شهمك هد ير أيسا أور بيونهي كدون نههي كرتين "

" رة جانعي نه عونكي ." " نعيل جانتي ته عيكه ليل ."

هے . پر وہ کہتی هیں اُس میں دیر لکتی ہے اُور تھوڑی دقت بھی " بابا جي' أمل نے چاچي کو سکھايا تها اور اُن اُو آتا بھي

64 m.d. s. . 39

(क्षेत्र सह सह है।)

जून सन् ५१

"होखिने माई माहब, फुक्ते और कुछ उठाते तो शायद इसे मापने भी देखा था १,3

कहती मालूम हुई क्योर मेरी यह चुप डिप्टी कलकटर के गस्से के ज्वालामुखं को अडकाने के लिये काकी से ज्यादा साबिन हुई. में बोला कुछ नहीं पर मेरी इनकार भरी लामोशी सबको हाँ

पकड़ा और घर्याटना हुचा बन्दर ले गया. मेरे मित्र झौर मैंने बेनों के पड़ने की आशाज, मन्मन की तरह तरह की प्राथनाएँ और मानिक ने अत्र किसी का लिहाज किये बग्नैर मन्मन का हाथ मानिक की मार का फटकारें ब्रौर गालियों सुनीं.

''पिना जी, यह लीजिये दुसभी. साले ने स्पपने बक्स में छिपा कर रख छोटी थी, या पनका चार, ग्यारह बेत सह गया तब क्यूला और चट दुश्रश्री निकाल गर लाही।

इसका इन ना वक्त कीसे मिल गया. इसने तो बिजली को भी मान कर दिया कीरन ही तो दुत्रत्री की पूछ ताछ ग्रुक् हो गई थी ... में बह हुज्रज्ञी धिमी, नई किस्म की चौकोर थी इम नरफ किमी का ध्यात न्हीं गया. मैं क्या कहना. मन मसोस-कर रह गया. 'वाबू जें । मन्मन तो ट्रक मे पिच गया" शीला ने आहर

"अपने फाटक के सामने," ''मडक पर १''

खाए इमी में छेड़ करे. जिस गाख़ पर बैठे उसी को काटे. मरेगा नहीं तो क्या होगा ?'' साले का भगवान ने भी मजा दी. नमक हराम, जिस हाँडी में

خونی دواسی جون سي اه'

''ديکهيڪ بهاڻي ماحب' جبکٽے اور کچھ آڻھاتے تو شايد آے آپ نے بهي ديکھا تھا ؟''

کهمکی معلمو هوئی اور میربی یه چرپ تایتی کلکتر کے فتے کے جوالا مکھی کو بھولانے ہے لگے کافی سے زیادہ تابت ہوئی . ميں بولا لچھ نہمں پر ميري آئہ:ر بھوي خاموشي سمكو ' ھاں '

كهسطتكا هوا الدرك كدا. مدريمك أور مين في ببكون كي بوغ كي أواز جعمن کی طرح علے کی پدارتهدائیں اور مائک کی مار کی پهلکارین أور كاليان سدمن . مانک نے اب کس_ے کا حداظ کئے بغور جھس کا ماتد پکٹوا اور

کر رکھ چھبوری تھی ۔ تھا بکا چبور گھارہ بھٹ سمھ گیا تی قمولا اور چب دوآ ہی نکال کر لاسی . " وبتاحي يه لهنجد. درأسي سالے نے اند بكس ميں جهوا

هيا. فوراً هي بو د، آني کي ي. چيو -چيه شبروج هوکشي تيي -ميين سوجيفي لگا. ولا هواني کيمسي ' سکي قسم کي چيونور تمي اس دادات کسي کا همهان تبيين گيا . ميين کنا کهنڌا . مين مسبيس ده ولا گييا . اِسِي کو اُنگا وقبت ہسے مل کما اُسِي نے تو بعطاء کو نعی صاحت کو

(<u>-</u>

4547 3. ال بالبو حي حهمو تو تک سراج گيا ٢٠ شيلا نے آي خدر دي. " أنه پهاڻي کي سامدي ." こまりない

مهي كهائے أسى موں چهولا كرے . جس شاج پر بيتم أسىكو كاتے. ، عَلَّىٰ " سال كو بهكمان نے بهي سزاهي، نمك حوالا جيس هلائيا

نه مند

'हाय से गिराय सकत हैं, पर हजूर हम ने गिरन की आवाज

''आच्छा, अब तुम लल्ल् को आन्द्र ले गए तब दुअन्नी दसके हाथ में यी १"

"लेजात बखत हम ध्यान नाहीं दिये रहे हजूर."

'अब शुरू हुई चालाकी.'' बीच में मानिक बाल उठा.''

"जब दुभन्नी तुम्हार सामने ही गिरी थी तम तुमका सन्त का अन्दर लेजात बन्नत उसपर निगाह रखन थी."

"पही तो हजूर हम से भूल होय गई. तमें तो हम दोड़ डोड़ देखन जाए रहे पर ऊ मिली नाही. पही भूल हमरी होय गई त्ये तो मह्या होटत है."

दुश्चन्ती तुम्हारे हलक से निकलेगी. हम राज चारों के मुक्रदमे करने हैं, हम फूट सच को खूब परखना जानते हैं.'' मानिक फिर गुम्से 'बाँटत क्या. अभी तो हम तुम्हारी खाल उधड़ेगे आहेर तभा में भर कर बोल चठा.

"कस्पन तुम हमारे पुराने नौकर हो, ठीक ठीक बताब्रो, नुमन

माड़ हेते हेते सुक कर कुछ डठाया या या नहीं ?'' "हाँ, हजूर हम सुके जरूर रहे पर उठाया कुछ नहीं, फरस पर कुछ चपरा रहा और भाड़ से हटत नहीं रहा, जो को हाथ से छुटात रहे. ज भात् के खिलका रहा."

"इस चालाकी का कुछ ठिकाना है. सञ्चल दूजे का चार है."

ट्राँत पीस कर मानिक फिर चिल्ला उठा. "तो तुमने दुष्यन्नी नहीं उठाई १

यह जवात्र सुनकर मेरे मित्र ने इस तरह सुक्ते देखा मानो यह "नहीं हजूर बिलकुल नहीं." मोका देना चाहता है.

ملمی :' ''اچھا' جب تم للو ہو 'حدر لے گئے ترک دوآسی اُس کے عاقع ورهاته ہے گرائے سکت ہے . پر حنجور هم نے گرن کی آواج ناهیں خونی دوامی بری می اه.

مهن تهي ؟!.

"لے جات بكيت هم دعيان ناهين دئے رہے جاكور : "
"لي هروع هوئي جالاي ." بيھي سبن مائيل بول آتيا
" الي هروع هوئي جالاي ." بيھي سبن مائيل بول آتيا
المار لے حالے وقت أسپر بائاد رکھانا تيني "
" اليهي تو هم سے حاجود بيول هوئي ديئي . تد تو هم دوڙ م

الله دواني تسم ارم حالق سے نکٹے کی . عم وور چودوں کے متدمے کرتے کئی تبه تو پهها داندے سیں . ''تا یک کیا اُبھی تو ہم نمہاری کھال اُدھیتیں گے اُرز تبھی میں کیا اُبھی تو ہم نمہاری کھالی اُدھیتیں گے اُرز تبھی ا تبه تو پهها ذاكت هين ."

ههل' هم جهوق سيم كو خوب پركهذا جائتم ههل '' مائك پهر غص ながれるでき "، جهس تم هدارے برائے توکر عوا تبیک تهدک بتاؤ . تم ہے

جهارو فيتر فيتر كوچه أتهايا تها يا نهمن "" "هان حجور هم جهك جرور رهي ير تهايا كوه نهين پهرس ير كچه چيكا رها اور ههارو سمعتت نههن رهنا أو كو هانه سے چهتان

''اس چالاکی کا کنچھ ٹھکامہ ہے ۔ اُول درجہ کا چور نے ،'' دائت پھس کر مانک پیر چاڈ آٹھا ِ رهي . ار آلو کے چھلک رها .

" تو تم نے دوانی نہمل اُتمانی ؟"

یه جواب سلکر مهرے متر نے اس طرح مجمد دیکها مانو یه کهه ره هوں که نوکر کندنا چالاک هـ . آپ دو اور مجمد بهی دهوکا سياا جامعا هے . البي المير بالمل نيدي

ĺ

جری سی اد'

خونى دوانى

दुणका की बान जब इनसे पृछ्यों गई नों यन होना दोड़ा यहाँ आया और कहना है कमरे में नहीं पित्ती. अब जन जुनजं नमरे में न पि भौरन ही यह लक्ष्म में लेकर अन्दर पहुँचा है और द्रुअन्नी गायब है. मिली तो कपा कमरा जागयाया भूत के त्या. इसने नहीं ली में नल्लू के हाथ में दी, बम इसने आपका कमरा साफ किया है और

दुर्गा शीरर जी यह सब सुरक्र भीती हेर चुप रहे हमेर बोले— "सम्मस, दब दुसने सत्त्यू हैं। गोड़ से जिए, सब स्वत्यू के हाथ पे दुमन्नी थी ।''

"हों डज़र, मेरे मामने बहु डी हे केहें की जसरनी रहे दुश्रशी ्रला के हाथ में हो.

'ठक, तुम लल्लू की हमारे कमें में लाए नव भी उनके ह, य में दुज़नी था ।''

'जहार थी.'

'तुमने अपनी अस्वा हेटो ी

फिंखा ही मधी हतूर, जह बह ततल के हाथ से तिरान रही तिब हम न नन्त्रो ठीक से यमाय हुई."

"ठीक अच्या जब तुमने राज्या है। काकीन पर निकाया तब भी उसके हाथ में थी ?"

6.जाहर् थी.

'लिल्लू न मुद्र में तो नहीं रक्ति। थी, ?

"हज्र, मन्त् याने की दीज छोड़ कर, पैना रण्या मुँट में कबहूँ नहीं देन."

"देखां मोच ममम कर जबात हो."

"हजूर लन्त् तो दुअन्ती से खेलन गई, मुङक, तर महाथ लेजात नहीं देखा, करहें मुंह में ऐसन चीज नहीं देत."

فوراً هی یه لئو نو لیکو اندو پیمنچا ها اور دوائی فداب ها دوائی کی بات حب اِس سے پوچینی دُنی تو یه دوراً دوراً بیدان آیا اور کهتا ها کمورے میں بہبی ملی ، آب حب دوائی کست میں بیدن میدن اسی تو کیا کمور کها کیا یا بیون نے کیا ، اس نے بہبی ای تا ایس للبو کے ہاتھ میں دی . بسی اِس نے آپ ؟ کمرۃ صاف کیا ہے آور

قرم شانکار جی ریم سب سون ان اتنمازی فاند چهپ رفته آیاد درلیم— ''جهمون' خاب آم نے اللبو کو آماد مهون گها آب البو کے طالعہ مہین هوائی تهی ؟ '

العلى جعرور مهدي سامني ديد جي اله جالدي كي جديدي

القهیاں تم لئو کو همارے کمرے میں اثنے تب اعی سکے عالیہ محین دوائی تھی ہا' 'جزور ہیں ۔'' وئی دواہی لند کے ہاتھ میں دی

ا دیکھی ہے۔ نہیں حددر جا والبو کے ہائے ہے اُنت دھی۔ تب ہم نے ان کہ تسیک سے تہمائے دی '' و تم ہے پلنی آدیمهاں دیکوی

کرهانه مهن تهی زند. کرهانه مهن تهی زند المعيك الجهاجي تو فينويو تا عين المديد الماسي العا

العربيد تهي

والمتدين للو الحاص لهمي الهدين إلى يوريد مله مله مها والموالم ملاء هيل الوعيض ركص تمي !"

جات هم مهیں دیکھا۔ و کبهس مغد مهی ایسی چهیج نہیں دیت . ا ررويكها سادك سدادهكر دارات وراز "حجوز للو تودرأني سے بهدائت رهے مدّه كي طاب هائه لے "عاتم سے بھي نمين گرڻي ۽

کبېون نېبن ديت ."

में बात करते करते चौंक पड़ा, फौरन मेरी आँख ने आपने आप बबाल का रूप लिया आरेर जैसे ही मेरी नजर अपने दोस्त पर "निकालो दुष्पन्नी, नहीं सभी तुम्हारी खाल उधेड़ दी जायगी." पड़ी बह बाल वटे—'मानिक, क्या बात है १

"होस्त्रियंन पिता जी, इस नौकर का कुञ्ज ठिकाना है. सुम बिट्टी कत्तकटर की ब्यांस्त्र में घूल मोंकना चाहता है."

'निकालो दुजन्नी, निकालो १११

नोकर पुराना था, मालिक को गोद खिलाया था, 'मह्या जी' "भइया जो, मैंन दुष्रकी नहीं ली, चाहे जैसी कसम लेलो." कहकर बोजता था.

"में कुछ नमफूँ हो, मामला क्या है १,, "जाचो फन्मन, पिता जी के सामने अपनी चोरी क्रबूल करो "तो क्या कमरा ला गया १". दुर्गा शंकर, मेरे मित्र, मेरी क्याँल का इशारा पाकर बोले— मीर दुषत्री निकालकर हो।"

मेरे कानं का दुर्गा शंकर जी के पास आगया. अवतक वह बागया. वह कुछ कहे कहे कि मेरे मित्र दुर्गा शंकर की पोती यानी बिटी फलक्टर मानिक की बड़की, शीला का पहुँची.

"देलिये बावा जी, बात यह है कि मन्मन बदमारा अभी अस्ति हो गोद में सेकर यहीं आपके कमरे में आया है. इसी के खायने जम्मों ने सन्द् की मनाने के जिये बाँदी की नई दुष्ण अभी

خونی دوانی

المحدود، أمي نهيس ابهي تسهاري كهال أدهيو دمي جائيكي." مهن بات كرتے كرتے جونك پول، فوراً مهري آنكه نے ائي آپ موال كا گورپ لها أور جهسے هي مهري نظر ائي دوست پر يوي وا بول اُتھے—"مانک كها بات هے ؟"

كلكيّر كي آنكه سهن دهول جهونكنا چاهنا هـ '' "رنكالو دوآني' نكالو !'' ''دييكهِ لئے بقا جي' اِس نهكر كا كچه لهكانه ہے' مجه دَيثي

"بهها جي" مهن نے درآبي نهون لي' چاھ جنسي کسم

نوار پرانا تها، مالک کو گود کهایا تها، "بهها جي" کهکو بولکا "تو كها كمرة كها كها ؟"

درگا شلکو' مهرے مقر' مهری آنمه کا آشارہ پاکر ہولے—"معن کوچه سنجهیں تو' معامله کها ہے ؟'' "جاوِ جهس: يمّا جي كه سامغه ايدلي چوري قبول كرو اور دوامي

انگامر هو !! جمعن آب درگا شلکر جی کے پاس آئیا . آب تک رہ معرے کلوں کی پہلیے کے اندر تھا' آب آنکموں کے سامنے بعی آئیا . وہ كلهه كه كه كه مورے مكر هوا شلكر كى يونى يعلى كيتى كلكار

مانک کی لوکی شطا آبیلنچی . "دمیکینگ بابا جی" بات یه هے که جهس بدمماهی ایمی لئو کو کود مهن لیکر یهمن آپ کے کبرے معن آپا ھے ۔ اِسی کے حاصے ایران نے لئو۔کو مٹانے کے لئے چاتھی کی نئی دوائی

जून सन् "११ र. हिन्दुस्तानी तालीमी संब, थ. हरिजन सेवक संघ, १. गो सेवा नवा हिन्द् पाईसात्मक इनक्षमां का राहता

दूसरे ग़रीब लोगों से घन जमा करेगा जिसमें खास जोर इस पर रहेगा कि ग़रीब लोगों से पैसा पैसा जमा किया जाए. अपने मक्तसद को पूरा करने के बिये संघ गाँव वालों से ब्यौर

नई दिख्नी-२६. १. '४८.

--मो० कः गांधी

- 4. D. Sickey.

نئی طی-۸۳٬-۱-۴۹

34 طويب ليوكبن ہے داءن جدم كرے كا جسمهن خاص زور آس پر رهيكا كتا فريب ليكون يم يهسه بيسه جمع كا جاير. ۳ . هلاستانی تعلهمی سلکه" ۱۳. هریجین سهوک سلکه" ۵. کو سهوآ اع مقصد کو پورا کرنے کے لئے سلکو گاؤں والوں سے اور دوسوے إهدساتك أنكاب كارأسعه بئی سی اه،

(河南江、) 海水 ガラボ中 کم قیمت پر خریدنہ

هر پرچ کی تهست

مزل إنه أع

थ्र^५ बाना

मिन्न

馬 +c61 子 かかんかか あ 6461 7 inty xie

مي د ١٩٩٠ ك يهتكر يرم 19 VAPI 2 1924 250

من چهه آره مرف چهه آنه مرف چهه آنه

جولائی سن ۱۹۳۹ سے دسمبر سن ۱۹۳۹ کے پہتکر پرچ نعق مسريع سمآج تک کے کل پرچ خرید لے پر قائ خرج معاف : مرف چھ آند

مينيت (نيا هنن .

निया हिन्द' के फुटकर पुराने परचे

हर परचे की क्मन कम क्रीमत पर खरीदिय

सिर्फ आठ शाना गिक्त सन १९५० के फुटकर परचे

सन १६४६ के फुटकर परचे सन १६४८ के फुटकर परचे सन १६४८ के फुटकर परचे

जुलाई सन १९४६ से दिसम्बर सन १९४६ के फुटकर परचे

नोट-शुरू से आज तक के छुल परचे सरीइने पर डाक खर्च माफ.

नौनेजर 'नया हिन्द'

छ । इस् सिर्फ छै जाना १४५, मुद्रोगंज, इलाहाबाद

林林

नया हिन्द

- (३) वह गाँव वालों में से काम करने वाले भरनी करेगा, बन्हें काम करना सिखायगा ब्रोर डन सबका रिजस्टर रक्तेगा.
- (४) बह अपने रोज रोज के काम कर रोजनामचा लिख कर रक्खेगा,
- (१) वह गोंव का इस तरह से संगठन करेगा कि हर गोंव अपनी खेती और दस्तकारी के जारिय अपने पैरो पर खुड़ खड़ा हो सके और अपना काम अपने आप चला सके.
- (६) वह गांव के लोगों को सक्ताई रखने करितन्दुतस्त रहने की तालीम देगा और गांव वालों में नन्दुरस्ते के विषड़ने और बीमारी पैड़ा होने को रोकने के लियं सब तद्गोरे करेगा.
- (७) वह हिन्दुस्तानी नार्शानी नंदर्शानय की हुई नीत के अध्यापता 'नई तार्शाम' के दंग पर जन्म से जरर में र तक गांव दाखों के की कार्थीम का इन्तज्ञाम करेगा.
- (८) वह इस बात की देखेगा कि जिन कोगों के नाम कानूनी बोटरों के रजिस्टर में दर्ज होते से रह गर है वह उस रजिस्टर में ठीक दर्ज कर लिंगे जाये.
- (६) जिन लोगों में खाभी तक बेंदर दनते के कृत्तिनी बोग्यता नहीं है उन्हें वह इस बात के लिये दड़ाश देगा कि वह उस योग्यता को हासिल करें ताकि उन्हें बोट का अधिकार सिल जावे.
- (१०) ज्ञपर के कामों के जिने खोर दूसरे एंडे बामें के लिये को समय समय पर डनमें बड़ा दिये जायं, संघ के बनाए डुर कायदो के सुताविक वह अपना किन्ने ठीक ठीक अदा करते के लिये अपने को खुद साधेगा खोर योग्य बनारगा.

संघ नीचे क्तिसी स्वाधीन संशायों को घपने साथ मिलाएगा,

نها هلد اهلساتمک اندلاب کا راسته جون سن ۱۵۰ ۳. ره گاون رالون مهن سے کام کرنے والے بھوتي کديکا' آبوين کام کرنا سکھائيکا آور أن سب کا رجستر رفعہ گا۔ ا، ولا افي روز روز کے کم کا روزناممچھ لکھکر رفصہ کا . ہ و گاؤں کا اِس طرح سے سنکہتیوں کرے گا که شر کون اینٹی کملاکی اُور دستہکاری کے ذریعے افی پدروں پر خود کھؤ دمو سکے اُور ایٹنا کم لھیچ آپ چٹا سکے . وہ گاؤں کے لدگوں کو صدائی راہھلے اور تقدوست رعلی کی تعلیم دیگا اور گاؤں والوں میں تقد سکی کے بگونے اور بیداری بیدا ہوئے کو روکلے کے لگے سب تداہوییں کریٹا .

با والا مقلاسة الي تعاليمان سفاكه كي طبي كي عوائي خيت كا الوسار (الذي تعليم) كي تعليم الي كي تعليم التطام كرية!
 والون كي تعليم الا انتظام كرية!

۸۰ ولا إس بات كو ديكھ كا كه جن لوگون يۇيام قالونى ووترون
 كا رجستار مهن درج هونے ہے رلا ذائے هيں ولا أس رحستار مهن تهيک تههک درج كر لئے جارين .

 جن لوگوں میں انھی تک ورثر بلنے کی قانوی یےکیٹا نہیں ہے نبین رہ اِس بات کے لئے بوغاز دینا انہ رہ اُس یوکھٹا کو حاصل کریں تاکہ اُنھیں ورث کا ادمھکار مل جاوے.

 اربر کے کاموں کے لئے 'ور درسرے 'یسے کاموں کے لئے جو
 سے سے بر اُن میں برہا دئے جا'ییں سنگی کے بذائے ہوئے تاعدوں کے مطابق وہ 'پنا نرض تھیک تھیک ادا کرے کھنٹے اپ کو خود سادھ گا اور پوئیہ بنائیکا .

سلكه نهيج لكهى حوادهين سلسكه؛ إن كو اب سته ملائيكا . إ. آل اتتيا جرخة ملكه؛ م. آل اتتيا كوامو ديوك سلكه؛

ज्ञ सन् थि।

बाह्यात्मक इनक्षताब का रास्ता

नव हिन

ब्रह्मग ब्राह्मग ब्रापने इलाक्षों के लिये सेवा करेंगे. दूसरे द्राजे के नेता जब कभी जरूरत समर्भेगे ष्यपने में से एक को सरदार चुन सकेंगे जो जब तक चाहेगा सब गिरोहों की क्रायदे बन्हो करेगा बौर के सब नेता मिल कर सारे हिन्दुस्तान के लिये सेवा करों। ब्यौर डनकी मगुवाई करेगा.

(चूँक सूत्रे या जिले जभी आखिरी तौर पर नहीं बने हैं जौर जभी अदल बदल रहे हैं. इसिलये सेवकों के इस गिरोह को सूबा या जिला कीन्सिलों में बांटने की कोशिश नहीं की गई. जौर दिया गया है जो इस समय तक बन चुके हों. यह बात ध्यान में ज्या जानी चाहिये कि सेवकों के इस दल को जो कुछ अधिकार या ताकत मिलेगी बह उस सेवा से मिलेगो जो वह खुशी जीर मारे हिन्दुस्तान के ऊपर अधिकार इस गिरोह या उन गिरोहों को सममदारी के साथ अपने मां लिक की करेंगे. उनका मालिक सारा हिन्दुस्तान है.) KSR

(१) हर काम करने वाले को ऋषने हाथ के कत सूत की या आल इंडिया चिख़ संघ की तसदेक की हुई खादों परतने की आपरत होनी चाहिय, यह अहरी है कि वह नरों की चीजा से िलकुत पर-हे अ करता हो. ज्यार वह हिन्दू है तो यह जहरी होणा कि जनने अपनी निर्जा जिन्द्रगी में यो अपने कुटुम्ब में हर सुरत खोर हर शक्त में छुआ छून को छोड़ दिया हो. यह भी जरूरी होगा कि उसे साम्प्रदायिक एकता (किरक्षेत्राराना इत्तहाङ्) के आहर्श में विश्वास बराबर के मोक्ने मिलने और सबका बराबर का दर्जा समफे जाने में हो, सब धमा के लिये उसमें बराबर का आहर और मान हो जीर नस्त, धम या मदं खोरत के करक का ख्याल न करत हुए उनको भी उसे विश्वास हो.)

(२) वह अपने आधिकार के अन्दर के हर गाँव वाले से मिले जुलेगा.

كاسب نهمًا مل كر ساري هندسمان كر لئے سهوا كرينك أور أنك الل الله الله عالمون كم لكم سعوا كريلك . دوسرم دوج كم نهكا جب کنمی فرورت منجمهن کے آئے میں سے ایک کو عرفار چن مكمل كے جو جب تك جاھے ؟ سب كروهوں كي تاعدة بقدمي كرم كا أور أنكى أكوائي كرم كا . (چونکه مود یا ضلعے ابهی آخری طور پر مهیں بئے ههیں اور ابهی ادال بدل رہے ههیں اور ابهی ادال بدل رہے ههیں ایس مثیر کی ایس کروہ کو ممونه یا ضلع کونسلوں میں باسکتے کی کوشش نههی کی گئی۔ اور سارے ملدستان کے اوپر ادههکار اِس تروہ یا اُن گروهوں کو دیا گیا ہے جو اِس مسے تک بی چہکے هوں ۔ ینه بات دههاں موں آجانی جاهئے کی که سهوکوں کے اِس دال کو جو کچھ ادههکار یا طاقت ملے گی به اُس سهوا سے ملے گی جو وہ خوشی اور سمجھداری کے سات آئے اِپ

برابر كا درجه ممتجم جانح مين بهي اسم رشواس هو .

٣. وه أيه أدهيكار كي اندر كي هر كاؤل وألي سي ملي جائي ؟ .

जून सन् '५१

अहिसात्मक इनक्रलाब का रास्ना

नया हिन्द

ع ملا

मशीन बन गई है, अत्र काई काम नहीं रह गया है. हिन्दुस्तान को से आज इंडिया कॉगरेस कमेटी मीजुदा कॉगरेस संगठन को ताड़ देने और नीचे जिले कायदों के ब्यनुसार 'लोक संबक सघ' का सुन्दर रूप लेने का फैसला करती है. मोक्ते की जरूरत के मुताबिक्त भव शहरों मौर कृत्वों का खयाल हटा कर सात लाख गाँव के लिये फीजी ठाक्त के ऊपर कार्य पाने के लिय जरूर पूरी टक्कर लगा. राजकाजी पार्टियों खोर फिरक्षेवाराता संस्थाओं की लाग हॉट हिन्दुस्तान को तन्दुरुस्त नहीं रहने देसकनी. इनसे देस को बचा कर रखना ही होगा. इन कारनों से खोर इसी तरह के दूसरे कारनों समाजी (सोशल), सदाबारी (मारल) खोर मानी (इकोनामिक) आजादो हासिल करनी है. हिन्दुस्तान जैसे जैसे अपने इस जनराज के मक्सद की तरक बढ़ेगा वैसे वैसे सिविल यानी शहरी ताक्रत

हर ऐसे पाँच वालिता मरहों या क्योरतों की एक पंचायत, जो या तो गाँच के होंगे या जिनके मंन में गाँच की लगत होगी, एक इकाई मानी जायगा.

इस तरह की दो पास पास की पंचायतें मिल कर झपने में से ही चुने हुए एक नेता के झाधीन एक काम करने वाला जत्या बनाएँगी.

काम करने वाले गिरोह बनते रहेंगे, जबतक कि यह सारे हिन्दुस्तान में ने फैस जाएँ, बाद की पंचायतों का हर गिरोह पहले गिरोह की हैस्हूं चापने में से दूसरे हरते का एक मेता चुन सेगा. हुसरे हरजे पहले हरजे के नेता घपने में से एक को दूसरे हरजे का नेता चुनेंगे. इसी तरह होता रहेगा, इस बीच पहले हरजे के नेता दूसरे हरजे के नेता के घाबीन काम करेंगे. दो दो सौ पंचायतों के पास पास जब इस तरह की सी पंचायतें हो जायांगी तो छनके पचास

همور اور قصور کا خوال مثا کر سات لایه گزر کے لئے سماجی (سویش)' سداچاری (مارل) اور مائی (اندامک) آزادی حاصل کرنی ہے . ملدستان جهسے جهسے ایج اِس جوراج کے مقصد کی طرف بوٹے گا ریسے ریسے سول یعنمی شہری طاقت نوجی ماتت کے اوپر قابو پائے نے لئے ضورر پوری تکر لوگی راچکاجی پارتهون اور فرتموارانه سدستهای کی وک قانت مددستان کو تلدرست بهيل رهلے دے سکتي . مشهن بن ککي هے' اب کوئيکام نهين رہ ڏييا هے . هلدسکان کو اُب

ان سے دیسی کو بچا کر رکھکا ھی ھوگا ۔ اِن کارنوں سے اُور اِسی طرح کے دوسرے کارنوں سے آل احتیا کالگریس کمفتی موجودہ کالگریس سلکٹھوں کو توز دینے اُور نہجے لکھ قاعدوں نے امیسار 'لوک سیوک سلکٹھ' کا سلدر روپ لیفے کا فیصلہ کرتی ہے ، موقع کی خرورت کے

مطابق إن نيس ميں أدل بدل كها جا سكمكا . مر ایسے پاسے بالغ مردوں یا عورتوں کی ایک پشچایے، جو یا تو گلوں کے هونکے یا جنکے می معن گاؤں کی لگن ہوگی' ایک آگائی

مانى جائعكى . يه مي چنے هوئے ايک نهتا كے ادمين ايک كم كرنے والا جتها اِس طرح کی دو پاس پاس کی پلنچائٹھی مل کر آبے میں

کرود بلکے رهفائے، جب تک که يه سارے ملادستان ميں نه چهول جائيں. بعد کی پلتچايتوں کا هر کرود چهاے کرود کی طرح اپ مهوں بے موسورے فرجہ کا ليک نيتا چي ليکا . دوسوے فرج جب اِس طرح کی سو بلنچائکیں هو جائیلکی تو اُنکے پیچاس پہلے فوج کے نیکا آئے میں صالیککو درمارے درجاء نیکا چنیلکے. إسهطرح هوتا وهمكان إس بهج بهلي درج كي نيكا دوسرے درج كي نيكا کے ادھیوں کام کریٹائے ۔ در دو سو پلتھائٹیں نے پاس پاس کامکرنے والے

के सामने रख टूं. जहाँ मुमकिन हो सके इसके जाघार पर पंचाबतें बनवाऊँ, खास कोशिश यह रहेगी कि हर जिले में कम से कम गांघी स्मारक के रूप में एक आश्रम ऐसा कायम हो आये जो जिले के लिये इस आन्दोलन का मरकज बन जावे और जिसमें अपनी राक्ति भौर साधनों के बातुसार जिले के उन काजकर्तात्रों को जो इस आन्दोलन में हिस्सा लेना चाहें समग्र सेबा की तालीम दी

की एक कानफरेन्स करके इस प्रोधाम को उनके सामने रक्क्यूं और अन्ते इस धान्देश्वन के फैलाने के लिये सलाह भीर मद़द लूँ. पर सुभे सालूम हुआ है कि शायद रचनात्मक काजकतीओं की एक कानकरेन्स देस के हवालों पर तौर करने भीर उनका हल निकालने मेरा यह भी इरावा था कि सूबे के रचनात्मक काजकती जों करने के पहले उस कानफरेन्स के फैमलों को देख लें. शायद डनसे के लिये हो रही है. मैंने यह मुनासिब सममा कि सूबे में कानकरेन्स

मुने इस संघ के मक्सदों के पूरा करने में महद मिल सके. मेरी क्यपने मित्रों, सूबे के रचनात्मक काजकर्ताकों क्योर बापू के प्रेमियों से, जो इस प्रोग्राम में दिलचस्पी रखते हों, यह प्रार्थना है कि घार वह ठीक सममें तो सुने इस श्रान्टोलन के फैलाने में

लोक सेवक म'घ के विघान का ममीटा

(जो बापू के मरने के वाद 'हरिजन' में छपा था)

काँगरेस ने राजकाओं श्राजादी हासिल करने के जो साधन निकाले है, इस तिये काँगरस की आजकता की शकता सूरत का यानी इस हिन्दुस्तान के दो दुकड़े तो हो गए, फिर भी इंडियन नेशनल थे उन साधनों से हिन्दुस्तान ने राजकाजी आखादी हासिल कर ली स्रत का जिसमें वह प्रचार का एक जरिया भीर पार्लीमेन्टरी

کے ساملے رکھ دوں۔ جہاں ممکن ھو سکے اِس کے آھھار پر یلجائٹیوں بلواؤں۔ خاص کوشش یہ رہے کی کہ عو صلع میں کم سے کم گاندھی مسارک کے روپ میں ایک آشوم ایسا قائم عوجائے جو ضلع کے لئے اِس آندولی کا مرکز بی جارے اور جسمیں ایکی شکتی اور سادھلوں کے اتوسار ضلع کے اُن کاج کرتاؤں کو جوار س آندولی میں حصہ لیٹا جاهم سمكر سهوا كي تعلمم دي جا سك .

کے پھیلائے کے لئے صلاح،اور مددلوں ، پر مجھے معلوم ہوا ہے که ہماید رچاناتمک کاج کرتاؤں کی ایک کشفرنس دیس کے سوالوں پر فور کرنے اور اُن کا حل نکالے کےلئے ہو رہی ہے ، ممی نے یہ ملاسب سمجھا تے صوبے میس کالمزنس کرنے کے پہلے 'س کانمزنس کے فیصلوں کو دیکھ لوں ۔ شاید اُن سے مجھ اِس حدکھ کے مقصدوں کے چوراً كولا معن مدد مل عيد . كالقونس كركم أس بروكوام كو أنكمسامك ركهول أور أن مع إس أمدولن مهوا يه بهي إرادة تبا كه صوبه كي رجلاتمك كاج كرتابل كي ايك

مهری ایے مترین' موے کے رچانائیک کام کرتاؤی اور باہر کے پریملوں ما جورایس پروگرام میں دائچسٹی رکوتے ہون' یہ پرارتها ہے کہ اگر وہ تھیک سمجھیں آو مجھ اِس آندولی کے پیمالانے میں

لوک سووک سلکھ کے ودھان کا مسودہ

هندستان کے در تکرے تو هو گئے' پور بھی الدَین میشفل منگریس نے راجگاجی آزادی حاصل کرنے کے جو سادھی نکالے تھے اُن سادھنوں سے هندستان نے راجگاجی آزادی حاصل کرئی ہے' اِس نئے کانگریس کی آجکل کی شکل صورت ، کا یعلی اِس مورت کا جسمیں وہ پرچار کا ایک ذریعہ آرر پارلیمٹٹری (بو بابو کا مرنے کا بعد 'هريتين' مين چهيا تيا)

)

بهت پرچار کی فرورت هے .

को पुरा करते हों, यह अधिकार दे दिया है कि वह अपने हता के भं अगर बाहें ता पंचायत का रूप ले लें और इस विधान के अनुसार रण जियान स बापू न सार दस का अर्था हलका स बाट दिया है आर हर हलके के ऐसे लोगों को, जो इस विधान के सेवक की राते काम करने लगे. इसके लिंग उन्हें किसी वाहरी इजाजत या बढ़ाजे की जरूरत नहीं है.

काजकर्ता जो इस विथान की शारतों के अनुपार संबक वन मनते 🥇 लिकन आज की हालत में यह मुमकिन नहीं है कि देस के नह बिना किसी मरक्षी बढ़ावे या झान्सेलन क इस विधान के झसली ह्प और मक्तत को समम सकें और इससे पूरा पायदा उठा सके. इरादा उन्होंने जाहिर किया था. जब तक यह कठिनाई दूर नहीं होनी, जैसा कि मैंने कहा है कि इस रास्ते की सबने बड़ी किंटनाई यह हैं कि बापू इसके सम्बन्ध में वह लेख नहीं लिख सके जिनका इस विधान का जनता तक पहुँच सकता नामुमक्ति रहेगा. इसके दूर करने के लिये बहुत प्रचार की जरूरत है. Kis

मेरे लोक सेवा स'घ बनाने का मसली मतलब इसी कठिनाई को हूर करना है. इसके लिये मैंने सेवा कुंज आश्रम, गगाघाट, डन्नाब में इस संघ का दकतर खोल दिया है. मैं इस आश्रम में इस काम के प्रकाशन विमाग से में एक 'काहिन्सात्मक इनक्ताब पुस्तक माता।' निकाबना चाहता हूं जिसमें बापू के मिरान और इस घान्दोतन के सम्बन्ध में बुलेटिनें जीर पुस्तकें निकाबी जायंगी. बापनी दूसरी बुलेटिन में हम उन रांकाणों को दूर करने की कोशिरा करेंगे जा इस संघ के बुनियादी बासूस और प्रोप्राम के सम्बन्ध में कुछ मित्रों बिये एक प्रकाशन विभाग लोज देने की कोशिश कर रहा है. इस ने बाहिर की हैं.

मेरा इरावा है कि ज़िले जिले में आकर इसके प्रोमाम को बोगीं

A Committee of the Comm いましてまるので、 といろい

کی شبرطوں کو پور اُ درتے ہوں۔ ایم ادھیمار دے دیا ہے کم وہ آئے حائے میں اگر چامیماں تو تحج بیت کا روٹ لے اُمن اُرز اِس بادھ اُن کے اُمِسار کام کرنے اکمیں ۔ اِسکے نکے اُمیمار نسنی بائیری آجارے یا دونمارے کی بالعق ديا ها أور هو حالمته كي أيسيالوكيل كوا جوارس ودندان كر سيوك فهرورت جهيل ها . ایس وه بدن مهن بایو لے سازے دیس ہو درمی حسون سهن

مهن نے کہا ہے کہ اِس راستے ئی سب سے بہری کشیدائی یہ ہے کہ باہو اِسکے سندلام میں وہ لھکھ نہوں لکو سکے جن کایراد جون نے ظاہر کیا تھا ۔ جب تک یہ کتهذائی دور مین نوتی اس ودعان کا جلتا تک پہنچ سکتا تا میکن رہے گا ۔ اِسکے دور درنے کے لئے لهكان آجاي حالت ميں يہ ممان بيدن يے تد ديس لے وا كام كرتا جهارس ودهان كى شوطوں لے أبوسار سيدک بن سكتے عيدن بغا كسى موكوں بوطارے يا آخولوں نے اِس ودهان لے اُصاب وزايا اُور مقصد كو سمجه سكيل اُور اُس سے پور فريدا آبيا سكيں --جسا تُهُ

مهرے لوک سهوا سنگھ بڈانے کا اصلی مطاب اِسی کتهڈ ڈی کو دور کونا ہے۔ اِسکے لئے میں نے سہوا کنے آشرم' کڈکا کہات' آباؤ میں اِس سنگھ کا دفتر کھول دیا ہے ، مهن اُس آشرم مهن اِس کاء کے لئے ایک پرکاشن و بھاگ کھول دیائے کی کوشش کر رہا موں ۔ اِس پرکلشن وبھاگ ہے میں ایک '' اهتساتیک انتقاب یستک مالا'' هم آن شاکاوں کر دور کرنے کی کوشش کریائے جو اِس ساتع کے بلهامی امیل اور پورگزام کے سمبلدھ میں کچھ مکروں نے ظاهر نظلا چاهکا هیں جسمهن باہو کے مشن اور اِس آندرلن کے سمبلاه مهن بلهگلهن اور پستکهن فکلی جائهلکي. اپلی دوسری بلهگن مهن

ميرا إيامة ها له ضع ملح مي جائز إلى كا يوركرام يدلكون

ئو ھي.

To a sur sur

1 1

سلکھ ' کا کھا ررب ھو ۔ مہرے خیال میں اِس کے لئے کہتی نیا رمعان پلانا فیو فروری ھے ۔ ' لوک سیوک سلکھ ' کا ردھان ھی اِس کے ودھان کا کام دے سکتا ھے ۔ میں باپو کے ودھان کا پورا مسودہ جو ' ھویجین ' میں باپو کے مرئے کے بعد 'باپو کی آخری ومیت' کے تام سے چھھا تہا اس مقسون کے آخیو میں دیتا ھوں ۔ یہ مسودہ بہت چھوٹا سا ھے ۔ اِسے گٹکریس کے سکریٹری صاحب کو دیتے مسودہ ویشٹی ڈالیس ئے ۔ بابو یہ نہیں کر سکے ایک ایک پہلوں پر رمٹنی ڈالیس ئے ۔ بابو یہ نہیں کر سکے ، میں نے اِس کا اصلی درب ه جسمعلاستاني كلجر سوسائيتي نے چهاپ ديا هے . جو لوگ اُس بارے میں مہرے وچاروں کو جانفا چاھیں وہ آسے پڑھ سکتے ھیں . اليه عوال يدها كما إس يبركرام يد يورا كرند كد لئم " لول عودا

اِس مسودے کو اگر آل اُنڌيا گھيويس کمهڻي نے مان ليا هوتا تو آل انٽيا گانگويس کمهڻي کے وہ مسجر جو بايو کے ودهان کي هرهوں پر چائے هوتے لور جنههن بايو کے نئے آندولن مهن حصہ ليٽا منظور هوتا آپ ہے آپ اِس کی کي گاری کمهڻي کا ووټ لے ليتے. اس طرح اُس کی اييک مرکوني کاچگاری کمهڻي بن جائي . پر يه نيهن هوا . پهر بهي يه ودهان بايو نے کنچه اِس طرح بنايا هے کہ بنا کسي مرکوني کاچگاری کمهڻي کي مدد کے اِس کا کام آپ م آب جل سکتا هـ .

इस मसीदे को अगर आल इंडिया कॉंगरेस कमेटी ने मान लिया होता तो आल इंडिया काँगरेस कमेटी के वह मेम्बर जो बापू के

विधान की शतों पर चलते होते और जिन्हें बापू के नए आन्दोलन में हिस्सा लेना मंजूर होता, भाप से जाप इसकी काजकारी कमेटी का रूप ले लेते. इस तरह इसकी एक मरकजी कात्रकारी कमेटी बन

आती. पर यह नहीं हुमा. फिर भी यह विधान बापू ने कुछ इस तरह बनाया है कि बिना किसी मरकथी काजकारी कमेटी की मदद के

सिका काम जाप से जाप चल सकता है.

णा सवाल यह है कि इस प्रोप्रांस को पूरा करने के लिये 'लोक सेवा संघ' का क्या क्य हो. मेरे खयाल में इसके लिये कोई नया विघान बनाना ग्रैर चक्री है. 'लोक सेवक संघ' का विधान ही इसके विधान का काम हे सकता है. में बापू के विधान का पूरा मसीदा से जपा या इस मजमून के जाजीर में देता हैं. यह मसीदा बहुत छोटा साहै. इसे कॉगरेम के सेकेटरी साहब को देते समय बापू ने कहा था कि वह पाँच छे लेख लिखकर इसके जलग जलग पहलुक्षों पर रोशनी हालेंगे. बापू यह नहीं कर सके. मैंने इसका असती रूप दर्शाने के लिये 'महात्मा गाँची की वसीयत' के नाम से एक पुस्तक लिखी है जिसे हिन्दुस्तानी कलचर सोसाइटी ने छाप दिया है. आं लोग इस जो 'हरिजन' में बापु के मरने के बाद 'बापू की प्राख्री बसीयत' के नाम

गारे में मेरे विवारों को जानना वाहें वह ससे पढ़ सकते हैं

अत सन् १११ अहिंसात्मक इनक्रताय का राह्या

नाकामयाची का सवाल वसके व्यक्तियार से बाहर है. चाहिन्सा के रास्तों पर चलने वालों का घसली सहारा ईश्वर होता है और ग्रेची चवाने का सवाक पैदा नहीं होता. इस रास्ते पर ओ चलेगा वह यह पहले ही आन लेगा कि डसका काम रास्ता दिखाना है. कामयानी घौर (वैषी) शक्तियाँ सदा उनका साथ देती रहती हैं. इन्हों पर उनकी कामयाबी नाकामयाबी का सारा दारमदार होता है. म्बा किय

45 10.

तिन बना सकती हैं. इसलिये इमें खुब समफ लेना चाह्ये कि राज-जाजी चेतना और जात्मबल के बिना बापू की रचनत्सक योजनाएँ करने के बिचे लासानी तरीक़ हैं. लेकिन झगर बनके साथ साथ राज-मध्यूत संगठन पैदा नहीं किया जा सकता जो हुकूमत के जबरद्स जाजी चेतना पैदा महीं होती, जनता में बह निडरता पैदा नहीं की नामायम् द्वाव चौर बुरी चालों का मुकावला करने की ताकत पैदा नहीं होती चौर इसके लिये कृरवानी करने का हीसला नहीं बंदाता. इस तरह वह सारा लगाव जो रचनात्मक योजनाएँ पैदा करती है बेजान चौर बेमानी है. वह सेवायें राजकाजी टक्कर से म्रालग रह हर बनता को जगा नहीं सकतीं, बसे सुला देने का काम कर सकती , डसमें मात्मनत पैदा नहीं कर सकतीं, डसे भाज से अयादा परा-जाती जो सत्यामह से ही पैदा की जा सकती है, तो इसमें हकूमत के के साथ जोड़ हैं तो यह हैं गठित का मुक्तांबता कामयावी के साथ कर सके. बापू ने रचनात्मक बिवाचों के प्रोपास देस के सामने एक्से हैं. वह ऐसा लगाब पैका न राम-राज सा सकती हैं न फिसी तरह का भी पाहिन्सात्मक निक्रमाव पैदा कर सकती हैं. लेकिन भगर हम इन योजनाचों को रिषमास्मक काजकतीचां के हर इस की फिर से किन्सा कर हैंगी. स्सिक्ति मैंने बपने सुकाब में पार्बिमेन्टरी और ग़ेर-पार्लिमेन्टरी काम हो एक दूसरे का पूरक जीर मक्ष्णार कहा है. हसी के साथ साब मिहिस्सारमक होने के नाते वह प्रोप्राम पेसा है जिससे हक्ष्मत, मेंगरेस, राजकाजी पार्टिबॉ, बा रचनात्मक काजकर्या किसी को भी मेर्ड हामसम मही महुँचता. मगर नहुँ मेगा तो कानसा ही नहुँ मेगा. शस्याग्रह भीर चात्मवत के साधनों

पन सवात शिक्षे नह रह जाता है कि देस की मौजूस हामत में बौर हकुमत से जवन रह कर राजकाबी मेतृत में काम सिये कीन तैवार होगा. यह एक बड़ी कबरवृत्य कठिनाई है. THE PART OF

A CONTRACTOR OF THE PROPERTY O

پیدا کرتی میں بہ جان اور بہ معنی ہے ۔ وہ سوزئیں راج کاجی کبر ہے الک رہ کر جلتا کو جاا نہیں سکتیں آنے سا دینے کا کم کر مكتى هين اس مين آتم بل ييدا نهين كر سكتين أم آج م زیادہ پرامعیں بٹا سکتی میں ۔ اِس لئے مسیں خوب سمجھ لیٹا چامئے کہ راجگاجی جیٹٹا اور آتم بل کے بٹا بایو کی رچناتیک پوجفائیں نے وام راج لا سکتی میں نے کسی طرح کا بھی املساتیک آنٹلاب پیدا کر سکتی میں ۔ لیکن اگر مم اِن پوجفاؤں کو ستھائوہ 444 بابد کے رجداتیک سوائی کے پرکزام دیس کے ساملے رکھ همن . ره ایسا لتار بهدا کرلے کے لئے قثانی طریقے هیں ۔ لیکن آگر آنکے ساتھ ساتھ راجگاجی جیکٹا پیدا نہوں ھوتی جنگا (Xame) کا مقابله کونے کی طاقت پیدا تہیں ہوتی اور اِسکے لئے توبانی کرنے كا حومله تههن بوهكا . إسفارج رة ساراً لكاو هو رجدًاتك يوجدًائين مهل وا تكونا بهذا نهيل كي جاتي جو ستواكرة ب هي پهدا كي جا مکتی ای اس میں حکومت کے ناجائز دباو اور بری جالوں پورکرام ایسا ها جس به حکومت، کنگریس، راچگاچی پارتهای یا رجمانك كم كرنا كسى كو يهى كوئي نقصان نهمن يهلوكا . الكو ہ هر هل کو پهر ہے زندہ کر ديلگی . اِسي لئے مهن نے آبھ سجمار هن پارلهملٽري اُور هور پارلهملٽري کم کو ايک دوسرے کا چورک ر آتم بل کے سامعتیں کے ساتھ جوڑ میں تو یے رچلائنگ کاجگرناؤں مددگر کها چے . إسى كے ساته ساته 'هنسانىك عبرنے كے ناتے يه سلکتهن کا مقابله کامهابی کے ساتھ کر کے۔ سلكتهن پهدا نهون كيا جا سكتا جو حكومت ك

*014)

پهلمهد ۴ تو فائده هي پهلمهد ۴ . اب موال مرف يه ره جاتا هه که فيس کي مرجوده حالمه مهو ککريس لور عکوست به افک ره کو راچ کاچي مهدان مهن كرنا كا لك كوبي تعار هويا . يه ايك يوي زيرهست كلهلائي ها . بهس نجلًا غيل. مقويه راسكه ليساج كه إمريد العاردكات

一年の大学の大学の大学

का बाद के राम राज की कल्पना को जासकी क्ष्म में पेरा कर हैंगी, मेह बिलकुक बेबुनियाद क्याल है. इकूमत की नीतियाँ बिना सस्यामह की मद्द के बदली नहीं जा सकतीं. हमारे रचनात्मक प्रोप्रामों में जंब तक सत्यामह का कारा शामिल नहीं होता, हम हरित्र बकुमत की नीतियों को बदल नहीं सकते न हकूमत को जनता का सबा सेक्क बना सकते हैं. पहले दल की तरह दूसरा दल भी इस रास्ते से बहुत रहकर कौर जसका है. यह लोग कॉगरेस को सोद़ा बनाकर देस राज लाया जा सकता है. यह लोग कॉगरेस को सोद़ा बनाकर देस की बारा सभागों में पहुँच जाना ब्यपने इस मक्सद को हासिल कर लेने की भाखरी मंजित समफते हैं. यह दोनों रास्ते बान्के हों वा बुरे लेकिन बापू के देस सुधार के रास्ते नहीं हैं. क्यों कि ऐसी बातों में बढ़े से बत्ते रास्ते बापू के ही रास्ते हैं, क्यों कि ऐसी बातों में बढ़े से बत्ते हो। सकते हैं, फिर भी तीसरा रास्ता जो बापू ने झपते लोक सेवक संघ में दिखाया है उनके प्रीमयों के लिये खाली रह जाता है. मैं इसी रास्ते को झ्राख्तियार करना चाहता हैं. और जो लोग इसे पसन्द करते हों वह लोक सेवा संघ में शामिल होकर, मिल कर और संगठित रूप में इस पर चल सकते हैं. सुमे बक्कीन है कि इस रास्ते पर चलने से यह तीसरा दल पहले दोनों दलों में एक नई जान और शिंक पैदा कर देगा. और देस की बह सारी शिंकयों जिन्हें आहिन्सात्मक इनक्रलाब के खिये बापू ने पैका कर दिया है, जमा होकर जोर शोर के साथ झपना काम करने सग्नेंगी.

राजकाजी दायरों में बापू के खादशों व योजनाकों के बाधार पर काम करने के लिये जनवा से लगाव पैदा करना पहला कदम है. स्बोंकि किना जनवा से गहरा बगाव पैदा किये इसमें वह बहा खीर

چو بایو کے رام راج کی کلیٹا کو املی روپ میں پیشی کرمیائی کے بالکل کے بلغاہ خوال ہے ۔ حکومت کی نوکھاں یا مکھائو کی مدد کے بدانی نہیں جاسکتیں ۔ مسارے رچائشک بوگرامیں میں جبکتک ستوائو کا احل شامل نہیں متح نہ حکومت کو جائز حکومت کی نفتیوں کو بدل نہیں متح نہ حکومت کو جائز کا مسجا سیوک بنا مسکتہ میں ۔ پہلے دال کی طبع دوسرا دال کو می رام راج تیا جا سکتا ہے ۔ یہ لوگ کانکریس کو سوڑھی بنا کر میس کی دھارا سبھاؤں میں پہلچ جاتا آئے اِس متصد کو حاصل کو لیا کی آخری دلول مسجوعے میں ۔ یہ دونیں واستے اچھ ہوں یا برے لیکن باہو کے دیس مندھار کے رامتے نہیں میکن میک الا هم مان لين كه يه درنين راسكه بايو كه هي راسكه ههن أ هوزكه أيسي باتين مين بره عيد بره من بهجد هو سكته ههن أ هو بهي تيسرا راسته جو بايو له اله لوك سهوك سلكه مين دكهايا ها أنكه يريدهون كالله خالى ره جاتا ها . مين اسي راسكه كو المحيوا كرنا جاعكا هون . ارد جو لوك ايس يسند كرته هون را لوك هول سكته مين هامل هوكرا ملكر اور سلكتهت ورب مين اس ير يوسرا من بهك دونون داون مين ايك نئي جان اور شكتى ييدا كو دره كا . اور ديس كي وه ساري شكتهان جفهين اهتساتما ودي كا . اور ديس كي وه ساري شكتهان جفهين اهتساتما ودي كا نيو نه يهدا كر ديا ها جمع هوكر زور شور كا سائه

راج کاجی دائریں میں باہو کے آدرشوں و یوجفاؤں کے آدھار پر کام کرنے کے لئے جلتا ہے لگار پیدا کرنا پہلا تسم ہے . کیونکہ بانا جلتا ہے کہراً لگار پیدا کئے اُس میں وہ ہڑا اور

أيدا كم كرنے لكيوں كى .

بئی سی اه

जून सन् १५६

महिंसात्मक इनक्रमान का रास्ता

1

के बाधीन करतें. यह तभी हो सकता है जब या तो हम इस शिक्त को हकूमत से झीन लें या हकूमत हमारे बादशों जीर बासूलों को हेस की सभ्यता और संस्कृति को फिर से जिला नहीं सकते, बौर इसिलिये अपनी कामयाबी के लिये यह लाजमी है कि हम हकूमत की सारी समाज बनाने की शक्ति को अपने आद्शों जीर योजनाकों न जो कुछ भी उसका बाक्ती रह गया है उसे कायम रख सकते हैं. ठीक मानकर छन पर बलने लगे.

अन्यत्वी पर बलने के लिये मजबूर कर सकती है, भगर हम बापू के इस सक्षक्र को दुहराते रहें मौर इसे मपने सारे प्रोप्राम का माथार बनाखें तो हम बापू के जीवन से खास फायहा उठा सक्ते दवाद के धापने आदरों घौर नीतियाँ नहीं बदलती. बापू ने मानव जाति को ओ सब से बड़ा झान दिया है वह यह है कि उन्होंने क्से जीने सरने का बह रास्ता दिखा दिया है जिस पर बलकर वह बड़ी से बड़ी हकूमतों पर महिंसात्मक दबाव हाल कर उन्हें अपनी तवर वा बताता है कि हकूमते विना हिंसात्मक या महिसात्मक हैं जौर उनके मिरान को उसके असली रूप में पूरा कर सकते हैं.

है. मुन्ने ऐसा महसूस होता था कि देस के रचनात्मक काम करने रहा है जीर दूसरा राजनीत में ऐसा झुना हु कि रचनात्मक काम से उसका कोई बास्तिषक सम्बन्ध नहीं रहता. पहला तो यह म्पड्डा स्वाबत्तम्बन का जान्दांबन बढाना, स्वाबत्तम्बी गाँब बनाना, नह शासीम के विद्यापीठ खोखना, हकूमत को वह बाद दिशाना कि समक का टैक्स धठा देना, शराब चन्द करना गवरमेन्ट का हमकता है कि शुद्ध रचनात्मक योजनाजों को पूरा करना जैसे इन्हीं विचारों को सामने रज्जकर लोक सेवा संघ बनाया गया बालों का एक दल हो रचनात्मक काम को राजनीत से बालग रख

لئے اپلی کامقابی کے لئے یہ ازسی ہے کہ ہم حکومت کی ساری مساج بٹائے کی شکتی کو آچ آدرشوں اور پیجٹائی کے آدھیں کو لئی ۔ پیٹ تبھی ہوسکتا ہے جب یا تو ہم اِس شکتی کو حکومت ہے جمعوں لئی یا حکومت ہمارے آدرشوں اور امولیں کو تبھیک مان کو جمعوں لئی یا حکومت ہمارے آدرشوں اور امولیں کو تبھیک مان کو جو كچه يمي أس كا يالي ود كها ها أس قائم وكه مكي هين . اس هيس کي سههيٽا لور سلسکرتي کو پهر ہے جاا نهيں سکتے۔ اور اند のおすれな。

وہ راسته دیما دیا ہے جس پر چاکر وہ بری سے بری حکومتیں پر اهلسائیک دیاو تالکر امهن اینی مرضی پر چاہے کے لیے مجهور کو سکتی ہے ۔ آگر ہم باپو کے اِس سبق کو دعواتے رهیں آور اِے آج سارے پرکرام کا آدھار بٹا لیں تو هم باہر کے جھوں سے خاص فائدہ ایم آمرهی آور نمکیاں نہمی بدائمیں ، پایو نے مانو جاتی کو جو سب ممی بڑا گھاں دیا ہے وہ یہ ہے که آموں نے آمے جملے مرخ کا * تجربه بكاتا هركم حكومتهن بلا هلسائنك يا أهلاسائنك دباوك

ایک مل تو رجداسک کم کو راج نیت سے الک رکو رفاح اور میسرا راج نیت میں ایسا تربا هوا ها که رجدالسک کم سے اُس كا كولى وأسكوك سميلاده نههن رهكا . يها تو يه سنجهنا هـ كه جالانا سوارلسوی گوں بلالان نئی تعلیم کے رعبا پویٹو کموللان حکومت کو یہ یاد دالنا که نیک کا تیکس آلیا دینان شراب بلند کرنا کورنستی کا غده رجالتک يوجالوں كو پورا كرنا جهسم كهوا سواولىموں كا آندولوں مجه أيسا محسوس هونا تها نه ديس كه رچفاتمك كم كرغ والون كا إنهم وجاري كو ساملے ركهكر لوك سهوا سلكه بلايا كيا هـ .

हमारे देस पर क्रायम रखने बौर बढ़ाने में सहायक हो रही हैं. इन शांकियों में सब से बड़ी शांकि खंद हमारी देसी हकूमत है. अब एक हम इसके पिछ्छमी ठाँचे, भादशों, योजनाजों भीर नीतियों को शान्ति के साधनों से नहीं बढ़लते, देस पिछ्छमी गुक्तामी से हरशिज भाखाद नहीं हो सकता. इसिलये बनार हम बापू का स्वराज भाषाद नहीं हो सकता. इसिलये बनार हम करना बाक्री है. यह आ बादी कीन खीन रहा है ? भौर किसके जिलाफ सक् कर हम इसे हासिल कर सकते हैं ? साफ जाहिर है जपनी देसी हकूमत का बैधे ही मुकाबला करना होगा जैसे हमने पिष्छिमी सम्पता भीर संस्कृति जभी तक हमें जपना गुलाम बनाये हुए हैं भीर इस ग्रतामी को हम उन संस्यात्रों भीर शिक्यों का मुकाबता करके ही मिटा सकते हैं जो पन्छिमी सभ्यता का साम्राज मोमाम पूरा होगया. एन्होंने लोक सेवक संघ के विधान में साफ राज्यों में कहा है कि गो कि हमें राजकाओं भाषायी मिल गई बेकिन जून सन् '११ लेकिन बापू यह नहीं समक्तते में कि हमारा आप्यादी का मभी हमें चपनी जारबिक, सामाजिङ भीर नैतिक माजादी हासिख महिसात्मक इनक्रमाच का रास्ता में किय Ket

)

मैदान बना दिया है. हक़ीक़त में कोई भी, समाज सुधारक हो, जो मौजूदा हालत में बापू के भादरों, योजनामों जोर असूलों को दनके धुद्ध रूप में भपने सामने रक्तेगा, यह हालतें बापू की तरह राजकाजी मैदान को उसके जीवन का मैदान बना हेंगी. इसमें जरा भी दिलचस्पी हैं. मैं केवल एक मामूली समाज सुधारक हूँ. लेकिन दुनिया की हालत ने राजकाजी मैदान को मेरे जीवन का समय हुकूमत के हाथ में है. जब तक यह शक्ति पन्छिमी आद्शों बौर बोजनाचों को पूरा करने में लगी रहेगी तब तक हम अपने बापू कहते थे कि मैं राजनेता नहीं हैं. न राजनीत में मेरी दो राय होना नामुमकिन है, समाज को बनाने की सारी शाफि इस अंगरेजी हुकूमत का किया.

ارد بوهانے میں سپایک مو رعی میں . اِن شکتھوں میں سب سے بوی شکتی خود مماری دیسی حکومت ہے . جب تک هم اِسکے پچھیس قمامچے' آدرشوں' یوجذاوں اور نهتموں کو شاہتی کے سادھلوں سے نہوں بدائے' دیس پچھمی فلامی سے هرکز آزاد نہوں هو مکتا ۔ اِسائے اگر هم بابو کا سوراے آنے دیس میں قائم کرنا جاہجے معن تو هموں ایقی دیسی حکومت کا ویسم می مقابلتہ کرنا عبا جہسے هوگها . آنهوں نے لوک سهوک سلکھ کے رمعان میں مان گھلدوں میں کہا ہے کہ کوک میمی راج کاچی آزامی مل کئی لیکن آبھی میمی آپٹی آرتیک' ساماجک اور نیکک آزامی جامل کرنا پائی ہے ۔ یہ آزامی کون چھٹی رہا ہے ؟ اور کس کے خاف لو لور سلسکرتی آبھی تک میٹی اپٹا علم بلائے میٹے میں اور اِس فاص کو مم آن سلستہاؤں اور شکاتھوں کا متابلتہ کرکے می مثا سکتے هم نے انکریزی حکومت کا کھا ۔ همل جو پوچمی سیمیما ۲ سامراج هماری هیس یر تاثم رکها لعكن بايو يه نههن سمجهك تم كه همارا آزادي كا يروكرام يهزا

هوں . لهكن ذيبا كى حالت نے راج كاجي مهدان كو ميرے جهون كا مهدان بنا ديا ھے . حقيقت مهن كوئي بهي' سماج سدهارک هو جو موجودة حالت مهن بايو كے آدرشون' يوجفاؤں اور امولوں كو انكے شدھ ررب مهن افع سامنے رکھ گا' يہ حالتهن بايو كى طوح راج کاجی میدان کو آسکے جھوں کا مهدان بال دیلکی . ایس مهن دو راے هؤنا نامىكن ھے . سماج كو بقائے كى سارى شكتى اِسِ سم حكومت كه هاته مهن هـ . جنب تك يه شكتي پهچهمي آدرهون أور پوجداؤن كو پورا كرنے مهن لكي رهه كي تب تك هم انه . مغرى فراً بهى دلجسيى هـ . مهن كيول ايك معبوليسماج سدهارك بايو كهيم ته كه مهل رأج نيكا نهيل هول نه رأج نيام مهل

בולמויות שנושמות שו לוכוו

दूसरे समाज से अरटाचार, बेइमानी, रिशबत बरोरा दूर कर देने को जनता हुकूमत की अगह पर सुद घपना काम घौर जिम्मेतारी समफेते. फगर यह दो शिक्टयाँ जनता में पैता हो जावें तो संसार की कोई हकूमत, चाहे वह देसी हो या बिदेसी, जनता को घपना गुलाम मा प्रजा नहीं बना सकती. बापू ने जो सिद्धान्त झौर साधन हमें सिखाये हैं अनकी मदद से हम जनता में इस तरह की जागृति बौर संगठन पैदा कर सकते हैं. जून सन् १११

प्रोप्राय का साथा भी दिखाई नहीं देता. वह तो ग्रुद्ध रचनात्मक कामों तक में महदूद मालूम होता है. हमारा यह कायात नहीं है. हमारे जयात में जो सबसे बड़ी कठिनाई इस समय रचनात्मक जिस करने बालों के रास्ते में है वह यही है कि वह बापू के रचनात्मक भोमाम को राजकाजी पहलुकों से बस्ग करके देखते हैं. बापू के सारे मेद को ग्रस्त बताती है. बापू ने अपनी सारी किन्स्गी में कभी राज-नीव से फासग्रहोकर और किसी एक गाँव में बैठकर भपनी राजनीतिक यह साफ जाहिर है कि जो प्रोमास जनता में जागृति, शक्ति बौर रण्या है वह शुद्ध राजकाजी प्रोमाम है. कहा जा सकता है कि अहाँ तक बापू के लोक सेवक संघ का ताल्लुक है उसमें तो इस तरह के बोजनाएं नहीं चलाई. वह कहते ये कि मेरा एक एक पत देस की बाजादी की सड़ाई सड़ने या उसकी तैयारी में सर्च होता है. वह इस सब जानते हैं कि उनका बाघ घंटा या घंटा भर चलां चलाने संसठन पैया करने का हमने ऊपर अपने लोक सेवा संघ के सामने श्राक्री, अस्त भीर छनके जीवन की एक एक घटना इस पातक मौर बाक्षी सारा समब देस की माजादी का मान्दोबन बढ़ाने में खब मह समाहे सत्म हो गई इसलियं भाष हमारे सामने सिर्क रचनात्मक कान रह गया है मौर पाहिसालाड इनक्रताय पेता करते के जिने क्रिकेट्सिक सारी ताक्रत क्यी आप में सत्तानी चाहिने. क्षेता था. कहा जा सकता है कि मंगरेजों के बले जाने के साथ साथ

در شککهاں جفکا میں پیدا هوجاویں تو سلسار کی کوئی حکومت' چاھے وہ دیسی هو یا بدیسی' جلکا کو اپنا ظام یا پرجا نہوں بنا دوسرے سماج ہے بہرشٹا چاڑ ہے ایماسی' رشوت وضورہ دور کردیئے گو جلکا حکومتکی جگه پر خود اپلا کام اور ضع داری سمجھ ہے۔ اگر یک سكتى . بايو نے جو سددهاست اور سادهن همهن سكهائے ههن أنكى مدد ہے هم جلتا مهن اِسطارے كى جائزتى اور سلكتهن يعداً

الله مي متصدره معاوم هوتا هـ. همارا يه خنهال نهين هـ. همار خيمال مهن هو سب سه يوى كتهائي اس سه رجالتمك كام كرند و اول مهن هو سب سه يوى كتهائي اس سه رجالتمك كام كرند و اول مهن هو ربيا بيد كه ويالتمك برگرام كو داج يكي بهلول سه الك كر كه ويكيت ههن ، بايو كه سار آدوش كي واسي بهلول سه الك كر كه ويكيت ههن ، بايو كه سار آدوش ميد يولي اور ايك بهين كه شار ايس كهانك بهيد كو غلط يعالى هو يايو كه ايل يك كيل مين يهتها إس كهانك بهيد كو غلط يعالى جالول ولا يم كيل اليك اليك اليك بيل ويس كى آزادي كي لوائي لونه ما أس كي تعاوي مهن خرج هوتا هـ. يه هم سب ميد يولي لونه ما أس كي آداد تهيئته يا تبلته بهر جوزه هوتا هـ. يه هم سب الي سهد ويس كى آزادي كا آدمدون بوعاله مهن خرج هوتا هـ. يه هم سب الي سهد ويشي كي آزادي كا آدمون بوعاله مهن خرج هوتا ته يولا ته . يه هم سب الي سب ويكيل اس لك اب همار كي التدون بوعاله مون ويلالمك كار ويكها كيا جا مكتا هـ كه التكريزون كي چيك جاله كي ساته ساته يه لوائي على بولائي يهدا دري كي يك همون ويلاي ساته يه لوائي بها رويها كيا بها مكتا هـ به اليك بيدا دري كي كيك همون ويلاي سازي طالات مولاي طالات مولاي مالات مالون طالات مولاي كياله كياله به بولاي مالون طالات مالون طالات اليك اليك اليك اليك اليك اليك سازي ساته مول ويلايك سازي طالات مولايك مالون طالات مولايك اليك اليك اليك سازي مالون طالات مولايك اليك سازي مالون طالات اليك سازي مالايك اليك سازي طالات اليك سازي مالون طالات اليك اليك اليك سازي مالون طالات اليك اليك سازي اليك اليك سازي ا رکها هے رہ شدھ راج گاجی پرزگرآم ہے . کہا جاتا ہے که جہاں تک ہاپو کے لوک سیوک سلکھ کا تعلق ہے آس میں تو اِس طرح کے برزگرام کا مگایہ بھی دکھائی نبھی دیکا . وہ تو شدھ رچکائنگ کموں تک یه مان ظاهر هم که چو پروگرأم جلکا مهن جاگرتی شکتی اور سلکتهن پیدا کرنے ۶ هم نے اویر آنے لوک سورا سلکھ کے ساملے

67 b

THE PER

का काम कर सकें. इस संघ का यह अटल विश्वास है कि आगर यह सब बापू के बताये हुए रास्ते पर बर्ले तो बिना उस घातक खेंचातानी जीर बरवादी के जिसे यह तरक्षकी के रास्ते का लाखमी झंश सममती हैं यह जपने देस सेवा के जादशों को बढ़े से बड़े पैमाने पर पूरा कर सकती हैं. जहां तक इस सीय का ताल्लुक़ है यह ऊपर दिये हुप मौमाम को सामने रखाते हुए व्यपनी सारी ताक़त अनता को अगाने दैस की राजकाजी पार्टियाँ एक दूसरे के साथ मिलकर देस की तरक्रकी जून वर्ष १११ मार्थिसार्थक मुस्तक्षांच का राखा जीर संगठित करने में लगायगा.

कारिक्षमेन्दरी हुकूमत, को भाक अनुताराज का रूपक है, पुरानी राज्यसत्ताओं से कहीं ज्यादा घातक भीर मयंकर दोशों से मरी बापू बापने जापको सच्चा हमोक्षेट कहा करते वे. यह हेमो-केसी का बुग है जीर हमोक सी के मानी जनता राज के हैं. आज खंसार के हर देस ने जनता का जपना कानूनी जीर अस्ति। राजा आज किया है. मगर असल में पुरानी राजसता अभी मिटी नहीं है, सिर्फ बसका रूप बहुत गया है. सबसे दुख की घटमा यह है कि

बापूने इंगिलिस्तान की पार्लिमेन्ट को दूसरी पार्लिमेन्टों की बननी यानी माँ कहा है जौर अपनी किताब ''हिन्द् स्वराज" में बह डर जाहिर किया है कि कहीं इस तरह की हुकूमत हमारे देस में में जससी राजा स्तीबक्षत बन सकती है जब उसमें इतनी जागृति, क्रायम न हो आय जीर उन्होंने कहा या कि अगर यह कायम हो नहीं तो देस का सर्वनाश हो जायगा. अपनी सारी राजकाजी क्रीराशों में इस संघ का एक यही मक्तसद होगा कि बह अनता को मिम का राजा होने की जगह देस का सक्चा राजा बना दे. जनता देस इतना ज्ञात्मवल जीर इस तरह का संगठन हो जाने कि एक तो देस

كا كام كو سكيل . إس سلكه كا يع اتل وشواس هـ كد اكر يه سب بايو بربادی کے جسے یہ ترقی کے راستے کا لازمی انھی سمجھٹی ھیں ہے آج دیس سہوا کے آدرشوں کو ہڑے سے بڑے پیمائے پر پورا کر سکٹی همں . جہاں تک اس سلکھ کا تعلق ہے یہ آوپر دیکے ہوئے پرکڑام ك بعالي هوئي راسي در جاهل تو بنا أس كهانك كهدلجاتاني أور هيس کي راج گجي پارتهال ايک درسرے کے ساته ملکر ديس کي ترقي كو ساملے ركهتم هوئے اربلي سارى طالب جفقا كو جگالے اور سلكتهت كرنغ مهل لتائم كا . اهلسائيك انظاب كا رأسكه التنا جون من اها

یک ہے اور قدیموکریسی کے معلی جلتا راج کے معلی . آج سلسار کے ہر دیس نے جلتا کو اپنا قانونی اور اصلی راجہ مان لیا ہے' پور مکر اصل میں پرائی راج سکا ابھی متی نہیں ہے مرف آس کا درج بدل کیا ہے . سب سے دکھ کی کہتا ہے ہے کہ پارلیملٹوں حکومت' جو آج جلتا راج کا روبک ہے' پرانی راج ستاؤں سے کبھی زیادہ کهانک أور بههلکر دوشول ہے مجری عوثي ھے . باير اله آب كو سجا تدموكريت كها كرتة تم . يم تدموكريسي كا

جللی یعملی مان کها هے اور ایلی کتاب '' ملاد سوواج'' میس یا قد هاهر کها هے که کههاں اِس طارم کی حکومت همارے دیس میس قالم نه هوجائے اور اُنهوں نے کها تها اگر یہ قائم هوگئی عو دیس کا سروناهی هوجائے کا ایلی ساوی راج کاجی کوششوں میس اس سلکھ کا ایک یہی مقصد هوگا که وہ جلتا کو نام کا راجه هونے کی جگا دیس کا سیچا راجہ باتا دے . جلتا دیس کی اصلی راجه اُسی وقت بی سکتی ہے جب اُس میں اُتنی جاگرتی' اِتنا آتم وقت ہو سکتی ہے جب اُس میں اُتنی جاگرتی' اِتنا آتم باہو نے انکلستان کی بارلیملت کو دوسوی ہارامنلتوں کی

45 to 10,

जून सन् '११ को साना, देस की शिक भीर दीलत को सब में फैला देने की मगह केन्द्रित करना बग़ेरा हो, नाहे यह हालतें किसी भी कारन से पैदा हो रही हों भौर बाहे इसके क्रायम रखने व बढ़ाने की काशिश महिसालक इनक्रवाब का रास्ता किसी बोर से भी हो रही हो. नवा हिन्द

की मसली राजा है. इसिलये देस में बामन क्रायम रखना, रिशवत, अरदाबार, धन्याय, धत्याचार खौर हट धर्मी को रोकने सौर मिटा यह संघ जनता को यह सममाने की काशिश करेगा कि वह देस देने की खिम्मेदारी एकमात्र जनता ही पर है. कोई दूसरा इसे पूरा नहीं ' साब पूरी हो सकती है कि वह महात्मा गाँधी के बताए हुए रास्ते पर शान्ति सेना क्रायम करे. सच्चे सेवक का नक्रशा महात्मा गांधी ने षापनी जिन्दाी जीर मीत दोनों में देस जीर संसार के सामने कर सकता. इसकी यह जिम्मेदारी सिर्फ एक ही तरह कामयाबी के रत दिया है.

बन्यी पूजा को, जिसे बास्तविकता (रियक्तिज्ञ) का सुनहरा नाम बिया जाता है, योर जनैतिक, वही और दुराचार मानता है, क्योंकि का ध्येय कापने सामने रक्सेगा. इस रीतानी बासूल को कि प्रेम बारि युद में सब कुछ बावज है, यह संघ मूटा भीर बेदुनियाद बताने में नैतिक निगाह से यह संघ त्याग, सल्वाचार भीर निस्शार्थ सेवा कोई कोशारा उठा न रक्लेगा. यह उस लोखली व्यवहारिकता की को नैतिक असूलों की अगृह है हो जाती है तब यह शुद्ध आहारताद इसका भटन निश्वास है कि अब ज्यवहारिकता (हिक्सत बामली) (श्लीसबझ्यी बानी धापरबुनिज्म) का रूप से लेती है.

कपर का प्रोधाम देखने से वह बाहिर होगा कि बोक सेवा संघ, जिसका वह ग्रोबाम है, देस की मीजूस हात्तव बौर क्सकी राजकाजी समस्याणों को नैतिक जीर रचनात्मक मिगाहों से देखता है जीर का कार्या के ब्रांस करता है विवयं क्रेसेसी हात्रक की

کھلدوت کرنا وغورہ هو' چاھے یہ خانکھن کسی بھی کارن سے پھدا ھو رھی ھوں اُرر چاھے اُسکے قائم رکھلے و بڑھائے کی کوشھی کسی اُرر سے کو 11) دیس کی شککی اور دواست کو سب محل پهملا دیگے کی جگک

لمحي هو رهي هو .

کے ساتھ پوری ھوسکتی ہے کہ وہ مہاتما گامدھی کے بتائے ھوئے راستے پو فانتمی سهلا قائم کرے۔ سنچے سیوک کا نقشہ مہاتما گاندھی ئے ایلی زندگی اور موت دونوں میں دیس اور سفسار کے سامنے وئ کی اصلی راجه هـ . اِس لئے دیس مهن امن قائم رکهنا' رهوت' پهرشگاچار' انهائے' اتهاچار اُرر هت دهرمی کو رزکلے اُور مثا دیک کی ذمه داری ایک ماتر جلقا هی پر هـ ، کوئی درسرا اِسے پرزا تبهی کر سکتا . اِسکی یه ذمه داری صرف ایک هی طرح کامیابی یم سلکه جلکا کو یه سنجهانے کی کرشش کرے گا که وہ فیس

سب کچه جائز ها یه سلکه جمونا اور به بلهاد بتاغ مین کوئی کوهمی آتیا نه رکمه ۴ . یه اُس کموکهلی بهوهارکتا کی آندهی پرجا کوه جسه راستوکتا (ویلزم) ۴ سلهرا نام دیا جاتا ها کهور انهکک" بدی لور دراجار مانتا هه کهونکه اِس ۴ آتل وشواس ها که جب معهد آب ساملہ رکھ گا۔ اِس شیطانی اُمول کو که پریم اور پلاھ میں بهرهارکتا (حکست مملی) کو نهتک امولین کی جگه دے دی جاتی ہے تب یہ شدھ آرسوواد (اینالوقتی یعنی ایرچونوم) کا نهمك نكاء بي يه سلك تهاك اسداچار أور نسوارته سعوا كا

وبه لا ليتي ع. جمعا یه پروگرام هـا دیس کی موجوده حالت اور آمکی راج کاجی میسهاوی کو نهکک لور رهناتمک نظموں ہے دیکھکا هـ اور ایسا كالمد يعدا كنا جاهتا ۾ جس مين ککريسي ڪئوست او اوير كا يوركزام ديكمات م يه ظاهر هوكا كه لوك سعوا سلكه

ब्नन सन् १११

परिसालक इनक्सान का रास्ता

अवाहिन

राजनीत के मैदान में इसकी एक मात्र कोशिश बह होगी कि बह क्स में इनसानियत पैदा कर दे और उसे नैतिक रास्तों पर चलने के किये मजबूर कर दे. इस का ध्येय यह होगा कि यह हुकूमत की मौजूदा शकल को मौलिक रूप में बदल दे, उसे एक सची सेवा सिमित बना दे बौर उसके सारे कांचिकारियों और मुजाखिमों को जनता का समा सेवक बना दे.

हकूमत की तरफ से, चाहे वह कॉगरेसी, सोशालिस्ट, कम्जुनिस्ट, रारद्री स्वयंसेवक संघी कोई भी हो, इस संघ की नीत वही रहेगी जो ऊपर हो गई है. इस संघ का पक्का विश्वास है कि यह देस में इनधानियत फैलाबे. राजनीत को नैतिक बन्धनों से जकड़ देने की योजनाओं भौर बसका कोशिशों का बासर इनरी हकूमतों से ज्याया काँगरेसी हुकूमत पर पड़ सकेगा क्योंकि काँगरेस के पीके ज्यान्त त्याग जाँर निस्वार्थ देस सेवा का एक लम्बा इतिहास है जिसमें इसरी पार्टियों ने बहुत कम हिस्सा लिया है, इसलिये यह संब जपनी शक्ति भर यह जतन करेगा कि यह कॉगरेसी हुकूमत को दूसरी पार्टियों के मुक्ताबते में कायम रक्ते.

डसे इनसानी और नैतिक बना देने का प्रयत्न बराबर वैसा ही ष्मगर गवरमेन्ट बदल गई तो कोई भी गवरमेन्ट हो, संघ का

देस के आरथिक मैदान में इस संब की एक मात्र कोशिश यह रहेगी कि यह देस को उस शोशन भीर गुकामी से मुक्त कर हे भीर साबनों से मिटाने का जतन करेगा जिसका बहुरा देस में कीजी ताक्रत बढ़ाना, घरेल, दस्तकारियों की जगह मशीन राज जिसमें पन्छिम की राजनीत ने देस को जकड़ रक्खा है. इसी के साथ क्रायम करना, गाँव की संस्कृति की जगह शहरी जिन्दगी के दोशों साथ यह हर ऐसी हालत को बापू के बताये हुए अहिंसात्मक हथियारों

راج تیمت کے مهدان میں اِس کی ایک ماتر کبشش ہے ہوگی کہ وہ اُس میں اُنسانیت پیدا کردے اور اُسےنیکک راسکوں پر چالے کے لئے مجدور کردے۔ اِس کا دھیے یہ ھوگا کہ یہ حکومت کی موجودہ ھکل کو مولک روپ میں بدل دے' اُسے ایک سچی سیواً سمعتی بکا دے اُرر اُس کے سارے ادعیکاریوں اُرر ملازموں کو جلکا کا سچا

* L. 1. 1.

راهتری سویم سهوک سلکهی کوئی بهی هو' اِس سلکه کی نهت وهی رههگی جو اویر دی کئی هے . اِس سلکه کا یکا رشواس هے که یه هیس مهن السانهت پههاوے . راچ نهت کو نهتک بلادهائوں مے جکو دیلے کی پوجائوں اور اُسکی کوششوں کا اُثر دوسوی حکومتوں ہے ویادہ کانگویسی حکومت پر پر سکے کا کھونکہ کاکریس کے پہچھ مهن دوسری پارتهوں نے بہت کم حصہ لیا ہے۔ اِس لگے یم سلکھ ایٹی شکتی بہر یہ جتن کرے گا کہ یہ کانگریسی حکومت کو دوسری پارتھوں کے مقابلے میں قائم رکھہ . اللت تواک اور نسوارته ديس سهوا کا ايک لمها زتهاس هـ جس حكومت كي طرف من جاهروه كانكريسي سوشلست كمهونست

اکر گورنسفت بدل گئی تو کوئی بھی گورنسفت هو' مملکھ کا آھے انسانی اور نھٹک بٹا دیکے کا پریٹن برابر ویسا ھی جاری

دیس کے آرتهک مهدان مهن اس سلکه کی ایک ماتر کوشش یه رہے گی که یه دیس کو اُس شوشن اور غلامی سے مکت کو دے جس مهن پتچهم کی راج نیت نے دیس کو جکو رکبا ہے ۔ اِسی کے حالته ماتھ یہ عر ایسی حالت کو باہو نے بتائے ہوئے اہدساتمک ھکھھاروں اور سادھڈوں سے مثالے کا جبھن کرےگا جسکا اُددیش دیس مھن فوجی طاقت بہونانا' گھریٹو دسٹکاریوں کی جگاء مشھیں راج قائم کرنا' گاؤں 'کی سلسکرتی کی جگاء شہری زندگی کے دوشوں

Y . Y

रखना बाहता है. इसिलिये मैंने बापने सुमाब में लोक सेबा संघ? (४) प्राचार्य क्रपतानी ने ग्रुमसे कहा था कि मैं सनकी काजकारी कमेटी के सामने वह प्रोप्राम भी रख दूँ जो मैं इस नये संघ के सामने मुख्तसर रूप में दे दिये के बुनियादी कासूत व कार्यक्रम भी में बह यह हैं-

बोकसेवा संघका संबिद्ध (मुख्तसर) प्राप्नाम

यह संब हर सबाल पर रचनात्मक हिश्टकोन से नजर हालेगा बौर शिक भर कोशिश करेगा कि इस का कोई मेन्बर किसी तरह की पार्टीबन्दी या पाबटिक्स में न पड़े.

यह संघ पाहियों के भापती चुनाब से बिलाकुल भाला रहेगा भीर इसकी कोशिश यह होगी कि यह उन सब बातों से बचा रहे जो भाषस में संघरों, इरों, द्वारा भीर नकरत पैदा करती हैं.

बह स'च ए७ तरफ तो कन्युनिस्ट, सोराजिस्ट, रारद्री स्वयं सेवक संघ जीर हिन्दू महासभा के जिन्मेदार जोगों से जीर दूखरी तरफ हकूमत के जीवरों से यह सांवनय प्रायंना करेगा कि बह गांधी चैन्सफोड पैक्ट के आधार पर जापस में यह तम करजें कि न तो यह पार्टियों गबरमेन्ट के खिलाफ अपने च्यान्योखन चलाने में कोई हिंसात्मक तरीक्षे ध्यपनाएँगीं झोर न गबरमेन्ट ही, भगर इन पार्टियों की तरफ से शान्तिमत्र तरीकों से काम हो तो, कोई हिंसात्मक तरीका उनके खिलाफ बरतेगी.

मी वनता की सम्पत्ति का नारा करता है जीर वसके छन की नावृषाँ को रोकने में अपनी सारी वाक्रत लगायेगा जो देस की राजनैतिक पार्टियाँ हकूमत की होसत बीर ताकत पर कन्जा पाने के सिथे करती हैं, जिस के संघरों से बनता दुखी बीर पीड़ित रहती है बीर इसके साथ ही साथ यह खंब उस अनन्त बिनाराकारी संबर्ध

أمنسائك أنتلب كارأسته 450 -50 TO

کے ساملے وہ پروگزام بھی رکھ دوں جو معن اِس نئے سنکھ کے ساملے رکھا چامعا ھوں ۔ اِس لئے معن نے اُمِ سجھاؤ میں 'لوک سھوا سلکھ' کے بلیادی اُمرل و کاریء کرم بھی مختصر رزب میں دیدئے آجاريه كرياني نے مجه سكها تها كه ميں أنكى كاجكاري كسلى

A . W. I. A.D. | لوک سهوا ساکه کا سانچمهت (منفکصر) ډېوگوام

بلمى يا پالئكس مهن نه بوء. عکتی ہے کیشمی کریکا که اِس کا کوئی مسیر کسی طرح کی پارٹی یه سلکه هر سوال پر رچدانمک درشتی کون سے نظر دالے کا اور

کی کوشھی ہے موٹی کہ ہے اُن سب باتیں ہے بچا رہے جو ایس میں یہ سلکم پارٹیوں کے آپسی جدار سے بالمل الگ رہے گا اور اُس

ملكهرهي اليرشا دويهي ارد نغرت پيدا كرتي هيي . طرف حکومت کے لیڈروں سے یہ سبیلیہ پرارتبانا کریکا کہ رہ گلنجی جمسٹورۃ پیکٹ کے آدھار پر آیس میں یہ طے کرلوں کہ نہ تو یہ پارتیاں کورنسلٹ کے خلاف آب آندولی چلانے میں کوئی هفسائیک طریتے اپنائیٹٹی اور نہ کورنسلٹ جی' اکر اِن پارتوں کی طرف سے فاقعی مے طریتوں سے کام جو تو' کوئی مفسائیک طریقہ آئے خلاف سهوک ساکم اور خددو مهاسمها که ذاعدار لیکون مه اور دوسوی يه سلكه ايك طرف دو كمهرنست، سرشاست، راهالري سوم

کو «کلے میں اپلی ماری طاقت لٹائے کا جو دیس کی راج نیکک پارتیاں حکومت کی دولت اور طاقت پر قبقہ پائے کے لئے کرتی هون مس سلکورهن سهداتنا دنهی اور پهوس رفتی هاور جو جدتنا که مسهم کا ناهری کونا هد لود کس نے خوبی کی تدییل چهانا هد . اِس کے ساتھ می ساتھ یہ سلکھ اُس! تائٹ وناھی کاری سلکھوھی

क्षा किन् वाहितातार श्वाकतार का रास्ता जुन सन् '१११

उस सुम्प्राव पर गीर करने के बाद काजकारी कमेटी ने नीचे विज्ञा उद्दाव पास किया—

"इस कमेटी ने भी सोखता जी के नीचे क्ये ठहराव पर ग्रीर किया × × ×

(ठहराव ऊपर हिया आ चुका है)

बह फमेटी इस ठहराव के असूल को नहीं मानती.

से किन कागर भी सोखता जी कपने इस ठहराव के आधार पर संघ बनालें तो इस कमेटी को खुर्शी होगी भौर अब वह बन बायगा तब यह कमेटी निरंचय करेगी कि इस संघ के साथ इसका क्या सम्बन्ध होगा."

सुक्ते भाकसोत है कि काजकारी कमेटी ने मेरे सुक्तांब को मंजूर नहीं किया मगर में उसका दिल से भामारी हूँ कि उसने मुक्ते एक बना संबंध मा हे की हजाज़त दे ही. इससे भी ज्यादा संतोशा- अनक बात बहु हुई कि उसके संकेटरी साहब ने मुक्ते यह इतमीनान बिला दिया कि उनके संघ का जो मेम्बर बाहे वह बिना उस संबंध से भाषता है आर ऐसी हालत में बहु जुशो से इस संघ के नियमों का पालन कर सकता है. इसके आलावा उन्होंने यह भी मुक्ते इतमीनान दिला दिया कि उनके संबंधे पर संवंधे वी योजनामों में मुक्ते पूरा सहयोग दे सकेंगे. इस सबके बाद किसी तरह की पार्टीबन्दी का कोई सबाल ही नहीं रह जाता.

मेरी साहिश थी कि बापू की कालरी वसीयत को पूरा करने के लिये जो संघ उनके संघ के आधार पर बने उसका नाम 'लोक सेवक संघ' हो. लेकिन एक प्रान्त में दो संघ एक ही नाम के होना मुनासिब नहीं. इसलिये मैंने इस नये संघ का नाम उसी से मिलता

تها، ملد پاملسائیک التلاب کا راسته جون سن اه' اُس مجهاز پر فور کرنے کے بعد کاجائری کنیتی نے نعجے لکها

تههزاو باس کیا ۔۔ '' اِس کیٹٹی نے َشری موخات جی کے نہوں دئے تهہزاؤ پر مور کیا × ×

(北京河北京中)

یه کمیتی اِس تههراو کے آمبل کو نههن ماتتی . لهکن اگر هری سوخته جی نے آنه اُس تههراو که آندهار پر ملکه باتا لین تو اِس کمیتی کو خوشی هوکی اور جب وہ بن جائے ۳ تب یه کمیتی نصبے کریکی که اُس سلکه کے ساته اُسکا کها

مجھے افسوس ہے کہ کاچکاری کمھٹی نے مہرے سجھاؤ کو ملظور نہیں کیا مگر میں اُس کا دا ہے آبھاری ہوں کہ اُسلے مجھے ایک نیا سلکھ بنا لیلے کی اُجازت دے دی۔ اُس سے بھی زیادہ سلٹوش جلک بات یہ ہوئی کہ اُسکے سکریٹری ماحب نے مجھے یہ الک ہوئے اُس نئے سلکھ کو ممبر چاہے رہ بنا اُس سلکھ حالت میں وہ خوشی سے اِس سلکھ نے نیسوں کا بالی کر سکتا ہے ۔ یہ سب مدر نئے سلکھ کی بوجھاؤں دا دیا کہ اُنکے سلکھ میٹوں گے۔ اُس سب کے بعد کسی طرح کی پارٹی بغدی کوئی

مهری خواهش تهی که بایو کی آخری رصههت کو چورا کرنے کا لئے جو سٹکھ 'تیے سٹکھ کے آنجار پر بلے اُس کا نام 'لوک سهوک سٹکھ' هو ۔ لیکن ایک پرانت مهن در سٹکھ لیک هی نام کے هونا مٹاسب نہیں ۔ اِسلٹے میں نے اِس نئے سٹکھ کا نام اُسی سے ملکا

निया हिन्द आर्हिसात्मक इनक्रताब का रास्ता जून सन् १११ दोनों तरीक्षों में से अपनी ठिच भीर सिद्धान्त के अनुसार जो तरीक्रा सुनासिक समस्ते बनाते. सेबापुरी भाश्रम भीर इस संघ के पास जितना सामान और सम्पष्ति है बहु पार्ली मेन्टरी विभाग की सम्पत्ति रहेगी और पार्ली मेन्टरी विभाग के सेम्बर स्रपनी ज़रूरतों के लिये हप्ये खुढ़ जमा करेंगे.

गैर-पार्लमेन्टरी विभाग बाले कॉगरेस की किसी पदवी या कोहदे के बिथे खड़े न होंगे, न किसी तरह से भी किसी पार्टी या बुनाव में हिस्सा लॅंगे.

इसी तरह पालिमेन्टरी विभाग के मेन्बर ग़ैर-पालिमेन्टरी बिभाग की काजकारी कमेटी के मेन्बर नहीं बनेंगे पर सहायक बा सलाहकारों के इप में इनके साथ सदा मिल जुल कर काम चूँकि इन दोनों विभागों का चट्टेश एक है, यानी महात्सा गांधी के सिद्धान्तों भीर योजनाभों को उनके पूरे सामाजिक, भारिशक भीर राजनैतिक रूप में पूरा करना, इसलिये इन दोनों विभागों में से किसी में ऐसे लोग नहीं शामिल किये आयंगे ओ मशीनराज, भींबी केन्द्रिकरन, प्रतिस्पर्धा था ख़ुद अपने या दूसरे देसों का

साथ साथ इन दोनों विभागों के मेम्बर अपने सामाजिक, राजनैतिक या आरोधक उद्देशों को पूरा करने के अतन में सदा महात्सा गांबी के बताय हुए रास्तों पर चलेंगे.

हस कमेटी को पूरी डम्मीय है कि उसने अपने इस ठहरात में जिस तरह अपने मेम्बरों में काम बांटा है उससे उनकी मिलजुल कर इस करने की वाक्रत बढ़ेगी, और हमारे समाज में इनसानियत

نها هلد اهلسائیک انقاب کا راسته جون سن اه' دونیل طریقوں میں ہے اپلی رچی اور سددهانت کے انوسار جو

طريقه مكاسب سمجه بكالم .

حهوا پورس آشرم آور اِس سلکه کے پاس جکلالسامان اُور صبهتی هـ وه بارابهملتری وبهاک کی سمیتی وههکی اُور بارابهمئتری وپهاک کے مسور ایڈی ضرورتی کے لئے روپید خبود جسم کریناکہ . همر پارابمملتری وبهاک والے گلکریس کی کسی پدری یا همدے کے لئے کہوے نہ هوں کے 'نہ کسی طوح ہے بھی کسی بازتی

یا چفاؤ میں حصہ لیلکے . اِسی طرح پارلیملڈری وبیاک کے معبر غیر پارلیملڈری وبیاک کی کاج کاری کمپٹی کے مسبر نہیں بٹیلکے پر سہایک یا معلج کاروں کے روپ میں اِنکے ساتھ سدا مل جانکر کم کریٹکے .

جوزئك إن درنول وبهاكول كا أنديهل إيك هـ 'يعلى مهاتما كاندهى كـ سددهامتول أور يوجفاؤل كو أنكم يوريم ساماجك أوتهك أور واج تهتك ورب مين يووزا كرنا أيس لئم إن دونول وبهاكول مين سـ كسي مين ايحم لوگ نهيل شامل كثم جائهلكم جو مشمن واج فوجي كهندوي كرن "باتسهودها يا خود أنها يا دوسريد ديسول كا

ماته ساته اِن دونوں وبهاگوں کے معبر اُنے ساماجکا' راج نفتک یا آرتهک اُندیشوں کو پورا کرنے کے جاتی معن سدا مہاتما گلدھی ک

پکاڑے موٹے راستوں پر چالیائے ۔ اس کیفٹی کو پوری اُمید ہے کہ اُسٹے اُپ اِس تعہراؤ میں جسطوے اُپ مندورں میں کم بانٹا ہے اُس سے اُنکی مل جل کر کام کا کہ عالمت بعد کہ اُب ہمارے سمایہ میور اُنسانیت اور رایم

क्या हिन्द अधिसालम्ड इनक्या व का रास्ता बून सन् १११ इस काजकारी कमेटी की बैठक में भी मैंने वह बाहा कि बापू के विधान का बुनिवादी खवाल सामने रक्ता लाग भीर उस संघ की काजकारी कमेटी के मेन्बर केवल वह लोग बनाय जायें ओ हक्षमत और कॉगरेस से बाहर रहकर काम करना पसन्द करते हों. लेकिन इस कोशिश में भी मुक्ते काम याबी न हुई.

भारता संगठन बना सेना कोई मुराकित बात न थी. मगर इसमें पार्टीबन्दी के दोशों के पैदा हो जाने का डर था. बेहतर यह भा कि कोई सममौते की सूरत निकल भार, भासिरकार बहुत कोशिशों के बाद एक सूरत नजर भाई जिसे मैंने एक ठहराव के क्रम में लोक सेवक संघ की काजकारी कमेटी के सामने रक्खा. वह नीचे देता हैं.

मेरा ठहराब

महात्मा गांची के रचनात्मक प्रोप्राम को ज्यादा भच्छी तरह चलाने के लिये यह मुनासिक माल्म होता है कि इस संघ के मेम्बरों में काम इस तरह बाँट दिया जाय कि वह इसे अपनी किंच क सिद्धान्तों के मुताबिक ख़बी से चला सकें. इसिलये यह कमेटी यह फैसला करती है कि रचनात्मक योजनाजाँ का सारा छेत्र दो हिस्सों में बाँट दिया जाय. एक पार्वीमेन्टरी ज्यौर दूसरा ग़ैर-पार्तीमेन्टरी. पार्लीमेन्टरी काम डन मेन्बरों के सुपुद् कर दिया जाय जो हकूमत ज्यौर काँगरेस के अन्दर रहकर काम करना चाहते हैं.

इन में से होनों विभाग एक दूसरे के पूरक व सहायक रहेंगे और अपने अपने सिद्धान्तों के अन्दर रहते हुए जहाँ तक हो सकेगा मिल जुलकर काम करेंगे. यह कमेटी आपने संब को पूरी आवादी देती है कि वह इन

اِس کاج کاری کمفکی کی بیگهک مهن بهی مهن نے یه چاها که بابو کے ودھان کا بلوبادی خوال سامنے رکبا جائے اور اُس ساکه کی کاجاری کمفتی نے مستر کھول رہ لوگ بنائے جائیں جو حکومت اور کاکریس نے باہر رہ کو کام کرنا پسند کرتے ہوں ۔ لیکن اِس کوشی میں بهی مجبہ کامیابی نہ ہوئی .

الک سلکتهی بنا لهنا کرئی مشکل پات نه تهی . مگرایس معن پارتی بندی که درشون که پیدا هو جانه کا قر تها . بهتر یه تها که کوئی سمجهونه کی مورت نکل آنی . آخرکاربهت کوششون که بعد ایک مورت نظر آئی جسے میں نے آیک تههراو کے روب مهن لیک میوک سلکه کی کچاری کمتی کے سامنے رکها . وہ نهجے میتا هوں ۔

مقرا جهوراو

مهاتما گذرهی کے رچاناتمک پررگزام کو زیادہ اچھی طرح چھانے کے لئے یہ مغاسب معلوم هوتا ہے که اِس سلکھ کے معفروں میں گم اِسطوح بائٹ دنیا جائے که وہ اِسے ایشی رچی و سددهانکوں کے مطابق خوبی ہے چھا سکھی .

أسائے يه كميتي يه فيصله كرني هـ كه رچئالنك يوجئاؤن كا سارا جههكر در حصون ميں بائت ديا جائے . ايک پارليملتري ارر دوسرا فهر پارليملتري . پارليملتري كام أن ممبوري كا ميرد كر ديا جائے جو حكومت اور كاتكريس كے اندر رہ كو كام كرنا چاھتے هيں . اُن مھن ہے درنیں رہماگ ایک درسرے کے پورک ر سہایک رهمانکے آرر آنچ آنچ ساددھانکیں کے اندر رہتے ہوئے جہاں تک ہر سکے کامل جاکمر کام کریمائیے۔

يه كمهتى أم سلكم كو يوري آزادى ديمتي هـ كه رد إن

नया हिन्द आहिंसात्मक इनक्रखान का रास्ता जून सम् १५१

आगर यह कमेटी इसके ब्रुनियादी असूल को न भी मानती मगर इसकी गहराहयों पर नज्यर डालती तो वह इससे अपने संगठन और देस को बहुत कायदा पहुँचा सकती थी. मगर इसकी कठिनाई बह थी कि बह बापू के आहिन्सात्मक रास्ते को और उनके स्वराज के सपने को एक अनहोनी और गई दुनिया की बात समम्मती थी. इसिक्षिये इससे कोई ऐसी उम्मीद करना बेकार था.

बर्षा की रचनात्मक कानफरेन्स के सामने यह दिक्कत न भी. इसिक्य मेरा खयाल था कि बह इस योजना का स्वागत करेगी भीर इससे पूरा फायवा उठायगी. इसीलिय में इस कानफरेन्स में गया भीर इस विशय का एक छोटा सा मजमून छपवा कर साथ के गया भा कि उसे वहाँ बटवा कर लोगों का च्यान इन तरफ ख़ास वीर से दिला दूंगा. मगर यह सब बेकार हुमा. वहाँ जाकर देखा कि कानफरेन्स की बागें हकूमत भीर कांगरस के नेतामों के हाथ में हैं, बौर उन्होंने ऐसी हवा पैदा कर दो है कि जिससे 'लोक भेषक संघ' जैसी योजना की तरफ किसी का घ्यान भी न जा सक्ता बा. मुक्ते धपना मजमून लेकर लीट माना पड़ा क्योंक इसके बहाँ बटवाने से सिवा बेलुट्सी पैदा होने के भीर कोई फायदा

440

जब इस सूबे में 'लोक सेबक संघ' बनाने के लिये कानपुर में कानफरेन्स हुई तो डसमें भी हकूमत और कॉगरेस का पूरा हाथ बा चौर बह यह चाहते थे कि बापू के विधान के बुनियादी असूब डनके नए संघ का आधार न बनें. मैंने बहुत कोशिश करके उस कानफरेन्स के प्रसाब में यह शामिल करा दिया कि जो विधान इस संघ के बिग्य बने वह जहाँ तक हो सके बापू के लोक सेवक संघ के आधार पर बने. इस कानफरेन्स ने कोई विधान तैयार नहीं किया बक्ति अपनी काजकारी कमेटी को बह अधिकार हे दिया कि बह इस

نها مقد امتسانیک انقاب کا راسته جون سن اه' اور یه کمهتی اُس کے بنهادی اُمرال کو نه یعی مانتی مگر اُمکی کهرائیون پر نظر ذالتی تو رد اس سے اُمے سلکتهن اُور دیس کو بهت فائدہ بهنجا سکتی تهی . مگر اُمکی کتهائی یه تهی که را باپو کے امتسانیک راستے کو اور اُنے سوراج کے سہنے کو ایک آنہونی اُور کئی دنیا کی بات سمجھتی تھی . اسائے اُس سے کوئی ایسی

「まなが」まるにす。

رسها کی رجالاتما کانٹرنس کے ساملے بعد دقت نعدی میں۔
اسلٹے میرا خوال تها که وہ اص پوجنا کا سوالت کریکی اور اِس سے
پرا فائدہ آتیائیکی اِسلٹے میں اِس کانٹرنس میں کیا اور اِس وشے
پرا فائدہ آتیائیکی اِسلٹے میں اِس کانٹرنس میں کیا اور اِس وشے
کر لوکیں کا دعیاں اِسطرف خاص طور ہے ڈا دونکا مکر بعسب
پرکیس کے نیتاوں کے عاتب میں میں' اور اُنیس نے ایسی موا پیدا
کر دمی ہے کہ جس سے 'لوک سیورک ساکھ' جھسی پرجنا کی طرن
کسی کا دھیاں بھی نے جا سکتا تھا ، مجھے اپنا مضموں لیکو لوث
آنا پوا کیونکہ اِسکے وہاں باتو نے سوائے پاطفی پیدا مورڈ کے اور

جب اس موب میں 'لوک سیوک سلکو' بنانے کے لئے کانھور میں کاندرنس موثی تو اُس میں بھی حکومت اور کانکویس کا پورا ماتو تھا 'ور و یے چامتے تھے کہ باہو کے ودھان کے بنیادی کو کے اُس کندرنس کے پرستاؤ میں یہ شامل کرادیا کہ جو ومعان اِس سلکھ کے لئے بئے وہ جہاں تک موسکے باہو کے لوک تھار نہیں کیا بلکہ ایڈی کے کاری کمیتی کو یہ ادھوکو دے دیا کو و اُس ملکھ کا ودھان بھا ہے۔ أملسائك أنقاب كارأسعه

جون مي اه.

जून सन् "५१

पाहिंमात्मक इनक्रलाब का रास्ता

नवा हिन्स

योजना से कोई सम्बन्ध ही न रह गया.

نے دھھاں نہمں دیا اور اگر دیا بھی تو اتنا آدل بدل کر دیا کا جس سے آنکے آصول و بیرجنا کا بایر کے آصول و بیرجنا سے کوئی مسطلاه هي نه ره کيا . कर दिया कि जिस से उनके असूत व योजना का बापू के असूत व ने च्यान नहीं दिया कीर अगर दिया भी तो इतना अदल बद्

ہوں کرلے کہ وہ کاتکریس کی چارتی بلادیوں سے اور حکومت کی دولت و طاقت کے موہ جال سے باہر رہیکا ، یا کوئی ایسا طریقہ نکلے کہ میہ دل ایک سلکھتی میں آکر اور ایک آددییش کوسامنے رکھکو آئے آئے میدان میں آسے پورا کرنے کا پورگرام بقالیں اور آئے آئے آمولیں كم اندر رهيم هولم ايك درسرم كو سهدرك دين اور سهايما كرين . ہاہو کے مشن کو' جو دیس کے دکھوں ومصوبتوں کا اثانی علی ھے' میس کی آنکھوں سے اوجھل کو دیا ھے ۔ اس واسطے اِسے کامیاب بھائے کے لئے خاص فرورت اِس بات کی ھے کہ کوئی آدمی یا دل یع آنههن سب باتوں ئے دیس کی ایسی سلکت کی ارمتها میں

مورے دال میں شروع سے هی يه خهال هے که ديس ميں کوئی أيسا سلکتيبن بن جائے جو بايو کے بتائے هوئے راستے يو چل کر جلکا کو جائرت ر سلکتيبت کر سکے . راج کاجي يارتيوں کے لئے' هوئے بھی ایک درسرے کو دل سے سہووگ دے سکھی ، باہو کا جھوں تو اس طرح کے سہووگ کی ایک زندہ تصویر ہے. اکر آنکی مثال هم آج سامنے رکھنگے تو هم آج اِس پریتن کو آمانی سے جانے داوں میں حکومت کی دولت و طاقت کا موۃ ہوتا ہے' ملکو کام کر سکتا بہت مشکل ہو جاتا ہے ۔ لیکن باپو کے اُن پریمیوں کے لئے جانہیں یہ موۃ نہیں' آیس میں ملکر ایسا پررکوام بٹا لیٹا مشکل نہیں ہونا چاہئے کہ وہ اٹے اُموابی کے اندر رہتے الميل بدا مكر مين .

ì

کا نوز مرز ید خاتم کردیا تو مجمل بهما دک هوا تها. آل انقيا كاكبيس كمهتى نے جب بايو كے اس پرستاؤ

इन्हीं सब बानों ने देस की ऐसी संकट की अवस्था में बाप के मिरान को, जो देन के दुखों व मुसीबतों का लासानी इलाज है, देस की आँखों से ओफल कर दिया है. इस बास्ते इसे कामयाब बनाने के लिये खास चरूरत इस बात की है कि कोई आदमी या को सामने रखकर अपने अपने मेदान में उसे पूरा करने का प्रोग्राम बनालें और अपने अपने असूलों के अन्दर रहते हुए एक दूसरे ब्ल यह प्रन करले कि वह कॉगरेस की पार्टी बन्दियों से घोर हकूमत की दीलत व ताक्रत के मोह जाल से बाहर रहेगा. या कोई ऐसा तरीका निकले कि ये सब दल एक संगठन में आकर श्रीर एक उद्देश की सहयोग दें और सहायता करें.

के अन्दर रहते हुए भी एक दूसरे को दिल से सहयोग दे सकें. बापू का जीवन तो इस तरह के सहयोग की एक जिन्दा तसवीर है. दिलों में हकूमत क दोलत ब ताक्षत का मोह होता है, मिलकर काम कर सकना बहुत मुशकिल हो जाता है. लेकिन बापू के उन प्रेमियों के लिये जिन्हें यह माह नहीं, आपस में मिल कर ऐसा प्रोमास बना लेना मुशकिल नहीं होना पाहिये कि वह अपने अपने असूलों मेरे दिता में शुरू से ही यह खयाता है कि देस में कोई ऐसा संगठन बन जाय जो बापू के बताए हुए रास्ते पर बल कर जनता को जामत व संगठिन कर सके. राजकाजी पारटियों के लिये, जिनके बागर उनकी मिमाल हम अपने सामने रक्लोंगे तो हम अपने इस प्रयत्न को आमानी में मफल बना सकते हैं.

आल इन्हिया कॉगरेस कमेटी ने जब बापू के इस प्रस्ताब का तोड़ मरोड़ कर खात्मा कर दिया तो भुमे बहुत दुख हुआ बा.

महिन्सात्मक इनक्रलाब का रास्ता (माई मंजर झली सोख्ता)

(re)

बढ़ा कदम चठाया डसकी तरफे देस के किसी भी दल या संस्था का च्यान क्यों न गया. हमारे खयाल में उसकी वजह यह नहीं है कि देस की राजकाजी पारदियों बापू के विधान के महत्व को समफ नहीं सकी. बिल्क वजह यह है कि बापू के स्वराज, उनके आद्रों ब कस्तुलों में इन पारदियों का विश्वास नहीं है और वह घपने देस इस सम्बन्ध में एक बहा सवाल यह उठता है कि घाहिन्सात्मक इनक्रवाब पैदा करने के लिये बाप् ने जो घापने जीवन का सबसे में पष्टिकमी भादरों व भासतों का साजाज जमाना चाहती है. इसिकिये वह गिरोह 'लोक सेवक संघ' को भासती रूप में नहीं भाषना सकता. इनके बाद वह तोग हैं जो बापू के भादरों व अमूलों में विश्वास तो रखते हैं लेकिन वह इस खयाल में इबे हुए हैं कि कॉगरेस संगठन कीर हकूमत के बन्दर रहकर ही बाप के मिरान को ज्यादा कामयाबी के साब पूरा किया जा सकता है. तीसरा गिरोह छन रचनात्मक काजकर्तामों का है जिन्हें कॉगरंस व हकूमत की दोखत या वाक्षत का कोई जास मोह नहीं है मौर वह कॉगरेस व हरूमत के दावरे से बाहर रहकर काम करना ठीक समक्ते हैं, सेकिन यह ज्यादावर वह बोग हैं जिन्होंने राजनीय से बाहर रहकर काम किया है. इसिलिये इनमें कोई ऐसा आएमी नहीं है जो इन्हें बापने पीछे पता सके बौर न इन्हें राजकाजी मैदान में काम करते बातुसव है जो इस गाहे वक्षत में इनके आहे आहते. and series

اهنساتیک انقلاب کا راسته (१३% नेबं की न्वंतर)

_ r

اس سمبلده میں ایک بوا سوال سے آتیما ہے که اهلسائنگ انتظاب پیدا کرنے کے انکہ باپو نے جو ایم جھوں کا سب سے بوا تسم آتیایا آسکی طرف دیس کے کسی بھی دل یا سلستها کا دھیاں کھوں نہ کیا . همارے خطال میں آسکی جہ بیم نہوں ہے کہ دیس کی راج کاجی پارتیاں باپو کے ودھاں کے مہمو کو سمجھ نہوں سکوں ۔ بلکہ وجہہ ہے ہے کہ بابو کے سوراج اُن کے آدرشوں و آسوابوں میں اِن یارتیوں کا وشواس نہیں ہے آدر وہ آجے دیس موں بجھمی آدرشوں ستجهتم همن المكن يه زياده تر وا لوگ همن جلمون نے راج نيت يه ياهر وا كر كام كما هـ. إسائم إن معن كوئي ألحي إيسا نهم هـ جو آبهمن أنه يهجم جاء سك أور نه إنهمن واج كاجي معدان معن كام كوئي كا يوانا أنوبهو هـ جو إس كاؤهـ وقت معن إنكم أزم أسك. ، امرلوں کا سامراج جدنا چاھٽی ھيں . اِسائے يه گروة 'لوک مهوک کے آئدر رہ کر ھی باپو کے مشن کو زیادہ کامیابی کے ساتھ پیرا کھا جہ ۔ مکتا ہے۔ تیسرا کروڈ آن رچاائیک کے کرتاؤں کا ہے جنھوں يلكم كو أصلي ورب -جن نهجن أينا سكتا . إنك بعد وة لوك هجن کلکویس و حکومت کی دولت یا طالت کا کوئی خاص مود نهفن هو بايو که آدرشون و امولون مهن وشواس تو رامکته همن لهادن وا بن خهال مهن قويم هوئے همن که کلکويس سلکتهن اور حکومت له اور وه کټکريس و حکومت کے دائرے ہے باعر وہ کر کم کرنا تعمک که بایو کے 'لرک سورک سلکو' پر اب تک کسی

ब्रन सन् १११

हकूमत की किन्द्रगी जनता चे

at first

बरबान साबित न हुई तो फिर जनता मी बास्त के बद्ते इसके लिये बिरा साबित होगी वा फिर मौत का सन्देशा !

का जिल्हा इनसानों पर जाक डाल कर जिल्हा नहीं रह सकती— बाहे राजदार या राजनीतकार इस भेद को न समर्फे, इस सचाई को न जाने मगर इनक्लाब इसीलिये आते हैं और हकूमतों की दुनिया की कोई हकुमत या सियासत जनता का पेट काट कर काया पलट में फितरत (प्रकृति) का यही मंशा काम करता है.

F ورهان ثابت نه هوئي تو پهر جلتا بهي أمرت ك بدله أسك لئے رهي 45 5 10,

دنما کی کوئی حکومت یا سهاست جائٹا کا پہرت کات کر یا زندہ اِنسانوں پر خاک دَالکر زندہ نہمی رہ حکتی — چاہے راجدار یا راجلمت کار اِس ببید کو نہ مسجمهیں' اُس سچائیکو نہ جائیں مکر انقلاب اِس لئے آتے میں اُور حکومتوں کی کایا پانت كابت هوكي يا يهر موت كا ملديش! معن نظرت (پرکزتی) کا يهي منشا کم کرتا هـ .

सोसाइटी की नई किताब

\$\@\@\@\@\@\@\@\@\@\@\@\@\@\@\@\@\

फ़िरक़ाबन्दी पर बापू

सम्पादक—मी भोकुरन दास

ही फिरक्राबन्दी के ज्हरीले नतीजों स्त्रीर मीशन नुक्रसानों का सन्दाज़ कर लिया था. यही कारन या कि छन्हों ने खपने जीवन ने साम्प्रदायिकता के सवाल पर जो कुछ कहा या लिखा वह सब एक जगह जमा कर दिया गया है. **धी माखि**री साँस तक फिरकाबन्झे के खिलाफ लड़ाई जारी रक्खी. इस पुस्तक में सन १६२१ से सन १९४८ तक गांघी जी देश पिता महातमा गांधी ने राजकाज के मैदान में क्रदम रखते

है कि हर भारतबासी साम्प्रदायिकता के नुक्रसानों को समक्रे भारत के माज़ाद होने पर यह मीर भी ज़रूरी हो गया मीर इस ज़हर से खपने दिल और दिमाग्न को साफ़ करे.

सुन्दर जिल्द. मच्छा काराज. हो सी सफे. क्रीमत हो रुपया यह किताब हर हिन्दुस्तानी को जरूर पढ़नी चाहिये. मिसने का पताः--

१४४, मुट्टीगंज, इसाहाबाद,

-मैनेजर 'नया हिन्दु'

سوسائتی کی نئی کتاب ترتفينكي ير بايو

دیمی پتا مہانما گندھینے راج کیے کے مهدان میںقدم رکھتے می فرقهبلندی کے زهریاء نتهجین اور بهیشن نقصانی کا آندازہ سانس تک فراته بلدی کے خلاف لوائی جاری رکھی . اِس بستک میں سن ۱۹۲۱ سے سن ۱۹۴۸ تک گاندھی جی نے سامپردایکٹا کے سوال پر جو کچھ کہا یا لکھا وہ سب كر لها تها. يهي كارن نها كه أنهون نے أغربي سمهادک-میری هریکرشی داس

بهارت کے آزاد هوئے پر یه اور بهی ضروری هو کیا هے که هر بهارت واسی سامهردایکٹا کے نقصانین کو سمجھ اور اِس زهر ايل جكه جمع كرديا كيا هر.

م ايد دل اور دساغ كو صف كر ايد. يم كتاب هر هندستاني كو ضرور پرهني چاهئے .

سلدر جلد . أچها كافد . در سو صفحے. تهدت دو رزيعه . ٥٩١ ' متمى كليج ' أنهآباد امهنيج تهاملا

438

जून सन् १४१

नींच नोंच के फार उस के साथ खेला गया तो यह प्रजा-परवरी उसका धन दीलत ब्रुट खसोट के झौर उसका तिक्का बोटी नहीं, यह प्रजा के ऊपर खुल्म है. यह समाज दोस्ती नहीं, यह समाज के साथ दुशमनी है. हकूमत, जनवा ही के टैक्स खौर चुंगी से मालदार बनती है, चौर जनता ही के खून पसीने से जानदार बनती है. हकूमत का जीवन घौर मंडार, होनों की मासूहगी जनता के बन मन से है.

फिर बह जनता को सुख क्यों नहीं पहुंचाती भीर खुरा क्यों नहीं रखती ?

जनता को खुराहाल सौर ताक्रतवर बनाना हकूमत का कर्ज है.

भागर किसी हकूमत की जनता खुराहाल भीर ताकृतवर है यानी डसकी खुराहाली भीर ताकृतवरी—भार्थ भीर जीवन के भानन्द के लिहाज से है तो इस हकूमत का यह हक है कि वह भागना सर बुतान्द करे यानी भाषने ऊपर घमंड करे.

आगर किसी हकुमत की जनता बेकार, बदहाल, भूकी, नंगी जीर परेशान है तो उस हकूमत के जिये यह शमं वाली वात है.

तो ऐसी अनवा भी दुनिया की निगाइ में अलीस होगी भौर उसके अनता को नंगा भूका रखकर भगर दुनिया को दिखलाया गया साम हकूमत मी!

क्या इस तरह की ब्रुट मार कौर अल्याचार से कोई हकूमत अपना नाम मा अपने किये ऊँचा मुकाम हासिल कर सकती है. मुक्डिवन, मेहरबान और प्रजा पानक हकूमत जनता के बिये चैर्षान साचित हो सकती है—जिसके जवान में स्सकी बफादार भीर कॉनियार जनता हकूमत के जीवन के सिये असूत सावित की सिका असर हकूमत अपनी जनता के हक में बरकत या

ادر جلكا مي ك خون يسمل ما جاندار بلاتي ه . حكومت كا کے اگر آس کے ساتھ کھیلا گیا تو بعہ پرجا بروری نہیس نے پرجا کے آوپر ظلم ہے ۔ یہ سماج درستی نہیں' یہ سماج کے ساتھ دشملی ہے . نیا ملد کموست کی زندگی جاتا م جهون أور بهلكارا دونين كي أسودكي جلكا كر دهن من سے فد . حکومت جلتا هی کے تعکس اور چلکی سے مالدار بلتی ہے پير و جلتا كو سكه كهون نههن يهونجاتي أور خوش كهون اُسِ کا دھن درکت لہت کہسوٹ کے اُور اُس کا تکا ہوتی نوج ہُڑج ښې يې اه'

تو اُس حکومت کو یک حق ہے کہ رہ ایٹا سر بلند کرے یعلی انے اوپر کھملت کرے. نهيل دکيلي ؟ خوصالي ارر طالكوري -- أرته أور جهون كر إنكد كر لحاظ سے ف اگو کسی حکومت کی جلکا خوشتهال اُور طالاگور هے یعنی اُسکی جلكا كو غوشتمال أور طالكور بلانا حكومت كا قرض هـ .

کو کسی حکومت کی جلکا ہے کار' بدھال' بہوکی' نلکی اور پویھاں ہے تو اُس حکومت کے لئے یہ شرم والی بات ہے . دنها كي نكاد مين ذلهل هوكي أور أسكم سائه حكوست بهي! جلتا كو نلتابهوكا ركهكر اكر دنها كو دكهليا كيا تو ايسي جلتا بهي

کیا اِس طرح کی لوت مار اُور آنهاچار ہے کوئی حکومت اُیکا نام یا ایچ لکے اُرتچا مقام حاصل کر مکعی ہے . مهلی مهربان ار پرچا پالک حکومت جلتا کے لئے ودان تابت هوسکتی ہے — جسکے جواب میں اُسکی وادار اور جاں نثار جلتا حکومت کے جمون کے لئے امرت ثابت هک ۔ لیکن کو حکومت لیٹی جلتا کے حق میں پڑمتا یا

A CANAL CONTRACTOR

ही तुक्रसान करती है. जो हकूमत जनता पर जुल्म ज्यादती करती है वह घापने साथ दुशमनी करती घीर घापने पाँव में कुल्हाड़ी सारती है. जानना चाहिये कि जनता की जान का नुक्रसान, हकूमत का ज्ञपना नुक्रसान हैं. हसलिये यह कहना सही है कि कोई भी हकूमत अनता की जान या डसके माल का नुक्रसान करके असल में अपना

हकूमत के लिये नेक सलाह यह है कि वह जनता की अधिक से अधिक रज्ञा और सेवा करके अच्छे से अच्छा उसका पालन करे मौर बच्छे से बच्छा उस को खिला पिला कर अधिक से अधिक डस को शक्ति पहुँवाए, खुशहाल बनाए और बादरी डसका अँचा उठाए-जच्छी इसकी खन्दारी रक्ले, अच्छा इस के साथ सदाबार बरते भीर ज्योहार बढ़ाए.

बही बह सुन्दर सामन हैं जो जनता को वकादार और शुम-चिन्तक बनाने में मद्दगार साबित होते हैं. जनता की वकादारी अपर मिक से ही हकूमत को तरक्ष्की, खुशहाली और जीत नसीब होती हैं. जीर इसी की हिम्मत और बहुमत पर हकूमत अपने ल को पहुंचती है.

लेकिन वह बहुमत की बरकत कम हासिल होती है ? जन सबकी आबाज एक होती है.

आवाज सबकी एक तब ही होती है जब सबको एकसा आराम और आनन्द मिलता है, सामान और राशन मिलता है.

भगर अनता को ताकृत भीर शक्ति पहुंचाने की जगह दिन ब दिन कमजोर किया जाय, इसको अँचा डठाने के बद्ले नीचा खुद हकूमत की है, क्योंकि हकूमत ही का दूसरा नाम "जनराज?" है, या "जनराज" को दूसरे शब्दों में हकूमत कहते हैं. दिखाया जाय तो यह कमजोरी मौर यह गिराषट जनता की नहीं

عموست کی زندگی جاتا ہے جون من اه:

لقصان ہے ۔ اِس لگے یہ کہلا محصوم ہے کہ کوئی بھی حکومت جفاتا کی جان یا اُس کے مال کا نقصان کر کے اُصل مہن اُپٹا ھی نقصان کوتی ہے . جو حکومت جفاتا پر ظلم زیادتی کوتی ہے وہ ألهِ حاتهِ مشعمي كرتي أور ألهِ ياؤن مين كلهازي مازتي هـ . جالما چاهنے که جانتاکی جان کا نقصان کاربا

ادمک رکھا اور سیوا کر کے اچھے سے اچھا اُس کا پالن کرے اور اچھے سے اچھا اُس کا پالن کرے اور اچھے سے اچھا اُس کا پالن کرے اور اچھے سے اچھا اُس کا بالنے کہونچائے' خوص حال بنائے اور آدرھی اُس کا اُرنچا اُٹھائے—اچھی اُس کی خبر داری رکھے' اچھا اُس کے ساتھ سداچار برتے اُور ربوھار حكومت كالله نيك ملع يه ه كار وا جلكا كي العك م

بلالا مين مدار ثابت هولة هين . جلعا كي وفاداري ارد بهكتي ے می حکومت کو ترقی' خوشتانی اُرر جهت نصهب هوتی ہے ۔ اُرر اِمی کی همت اُور بہومت پر حکومت آئے لکھی کو پہونتھتی ہے . يهيء سلدر سادهن هين جو جئما كو رفادار اور شبهه چانمك

لهکڻ وہ بہومت کی برکت کب حاصل هوتی ہے ؟

آواز سب کی ایک تب هی هوتی هـ جب سبکو ایکسا آرام اور آنلدماتا هـ' سامان اور راهن ملکا هـ . هه مه کی آواز ایک عوتی ه .

اگر جلتا كو طالت أور هكتى يهونچانے كى جكه دن بدن كمزور كها جائے۔ أسكو أونچا أتهائے كے بدلے نهچا دكهايا جائے تو يك کمزوری اور یم گرارت جلکا کی نهیں' خود حکومت کی ہے' کیونکه حکومت هی کا دوسرا نام "جن راج " ہے' یا "جن راج " کو دومرم شددول ميل حكومت كهيم هيل .

کھول بھائشن ھی بھائشن سے جفتا نہ پلکی ہے۔ نہ وہ اُونطجی ھی آئی سکٹی ہے . کھول باتوں ھی باتوں سے نے اُس کا پھٹ بھرتا ھے' نے وہ طاقت ھی یا سکتی ہے اُرد نے خوالی گھززوں سے رہ 'پیٹی ملؤل پاد کر جدیما کے بالی بوشن کا شدہ پربلدھ کرنا بویکا آور أسکے رھن مہی کا اجہا انتظام اُسمَى تَلَدُرستَى کا اُدعَک خوال رَعِمًا پرِيمًا اُور اُسمَى زَندُمَى كى خاصى ديكه بهال' عکوست کی بِنطق جلکا سے جون سن ادر केबल भारान हो मशान से जनता न पलती है, न वह ऊँची ही केवल बातों ही बातों से न उसका पेट भरता है. न वह वाक्रत ही पा सकती है कौर न खयाबी घोड़ों से वह अपनी मधिल पार अनता के पाबन पोरान का शुभ प्रबंध करना पहेगा बौर उसके हसकी तन्दुठस्ती का मधिक खयाल रखना पहेगा ब्योर उसकी डसकी जिस्सानी क्यौर हिमाता शिक्तयों को उभारना क्यौर वमकाना—यह सब दक्ष्मत ही के काम हैं नोकिन हकूमत की जिन्द्रग जनता से मिल्क कार्य कष में ब्रह्मत को, रहन सहन का मच्छा इन्तवाम, जिल्ला की खासी देख माल, स्ट सकता है।

ا ما نام مرف ایست کار معن جن پر مکوست سرسری طور پر مارد می مین ایست کار معن جن پر مکوست سرسری طور پر مین مین مین ایر ایست ترفیل جن پر مین درجه در مین ایس کاربر معر درجهاری کا مین برات سے با جن کو پروانه کونے سے ایس کے انہا جا با می کاربر میں آیا جا اور ایس سے پرچھ تاجھ کی جا سکتی ہے ۔ بیا آس کا در کروبھی کے لیماط سے ملکی سی بات ہے ۔ اسائہ انجوا بیا ہے کہ را سب حکوست می کے کام معر سلفکن جنعا جعلی تلدرست' مضورعا' خوعتمال اور طاقتور هوگی-جنعا جعلی تلدرست' مضورغا خوشتمال اور طاقتور حکوست هوگی' آولی هی تلدرست' مضورغا خوشتمال اور طاقتور حکوست کا نامرکها وراع دیائی پتلی' کابی پیشی، اور بهوئی جانتا سے حکوست کا نامرکها وراع دیائی پتلی' کابی بوشی، اور کیا وہ آس کے کام آسکتی ہے ؟ أسكى جسمانى أور دمائى فككفون كو أيهارنا أور جنخا— ية ليسا موقع نه آنے دي . لیں کی مثال تو بالکل ایسی ہے جوسیاتھ پوا موا آدھ مرے موہر کا ایک انسانی تعفر'جو کسی کام کا نیمان' دوساوں کے لئے،می the of waters Like बह न सिक ऐसे काम हैं जिन पर हकूमत सरसरो तौर पर राफकात बरतने से या जिनको पूरा न करने से उसके जिन पर जिन्मेवारी का दौरा बाता है और उससे पूछ ताज की जा सकती है. मह बसकी पोजीशन के बिहाज से हककी सी बात है. हसिबय

होगी—खनी ही वन्दुकत, मजबूत, खुराहाल भौर ताकृतबर हकूभत होगी बरना दुनली पतली, काली पीली भौर मूकी जनता से हकूभत

का नाम क्या दोशन हो सकता है। जीर क्या वह उसके काम

क्सकी मिसाक दो बिकाइका ऐसी है जैसे काबिज पहा हुना

क्षणमें सारीर का एक हमवानी देर, को फिसी काम का नहीं,

अनवा जितनी तन्दुरुस्त, मजबूत, खराबास भीर ताक्रतबर

क्ष्या पह है कि बह ऐसा मीका न बाने हैं.

حکومت کی زنداتی جنتا ہے

(بهائي مبدالعاهم انصاري)

اِس چھڑ کو کھھی نے بھولٹا چاھٹے' ، مجنٹا حکومت کی جان اُور شکتی ہوتی ہے . اگر جلتا زندہ اُور باقی ہے تو حکومت زندہ اُور باقی ہے۔ اُکر جلتا زندہ اُور باقی نہیں تو حکومت کب زندہ

اور بالمي ره سكتى هے ؟

حمومت كو اهشى زندگى باقى ركهشے كے لئے' ايقى شان قاءم اور ايقا نشان أرنجا ركهتے كے لئے جائقا كو زندة أور باقى ركهنا يوے اور ايفا نشان أرنجا ركهتے كے لئے جائقا كو زندة أور باقى ركهنا يوے كا كيونكه أمى سے حمومت كى عامبردار (نشانجى) ہے ۔۔ اگر كمزورى ئے گارن ئس مين كهترے رهشے كى تاب اور طاقت نہ هو يا أسكے بازؤن مين جان أور شكتى نهو تو ولا گر يويكى تو حمومت كا جهندا كب كهزا رہ سكے يويكى تو حمومت كا جهندا كب كهزا رہ سكے

اسجهلتاً تو جلتاً کے ہاتھ میں ہے . حکومت کی شان بھی باتی نہ رہ سکے گی ۔۔۔ اگر جنتاً کو مفہوط' تلدرست اور خوشت ال نہ رکھا گنا۔۔۔اور' آسکے کوریکٹر کو مضبوط نہ کیا گیا .

آسکے کھریکٹر کو مضبوط نہ کیا گیا ۔ آسکے سداچار کو خوبصورت نہ بٹایا گیا ۔ آسکے آدرهی کو آونجا نہ آٹھایا گھا ۔

یع تمام کم حکومت کے ذمے مہں اور جنگا کے کن گن سے ھی حکومت کی شان ہے لیکن وھی اگر انسانی اور اخلاقی کلوں سے کوری ہے تو ایسی دشا مہن حکومت کے لئے اینی شان اور مہاتا کی کلیٹا کیول ایک سپنا !

(साई घन्दुल ह्लीम घन्सारी)

इस चीच को कभी न मूलना चाहिये कि जनता हकूमत की
बान धौर शक्ति होती है. धगर जनता जिन्हा और बाक्री है तो हकूमत जिन्हा और बाक्री है—धगर जनता जिन्हा और बाक्री है तो ता हकूमत फिल्हा और बाक्री है—धगर जनता जिन्हा और बाक्री नहीं ता हकूमत कव जिन्हा और बाक्री रह सक्ती है?

हकूमत को ष्पपनी षिन्दगी बाक़ी रखते के लिये अपनी शान कायम और ष्पपना निशान ऊँचा रखते के लिये जनता को जिन्हा बौर बाक़ी रखना पड़ेगा. क्योंकि उसी से हकूमत की शान है और बही हकूमत की ष्पलमबरदार (निशानवी) है— अगर कमजोरी के कारन बस में खड़े रहने की ताब और ताकत न हो या उसके बाजुषों में जान और शिक न हो तो वह गिर पड़ेगी. जब वह गिर पड़ेगी वो हकूमत का मंडा कब खड़ा रह सकेगा—मंडा तो जनता के हाब में है.

हकूमत की शान भी बाक्षी न रह सकेगी--अगर जनता को मजबूत, तन्दुकरत और खुशहाल न रक्खा गया-- और, इसके कैरेक्टर को मजबूत न किया गया.

डसके सदाचार को खुबसूरत न बनाया गया. डसके बाद्श को ऊँचा न डठाया गया. यह तमाम काम हकूमत के जिन्मे हैं और जनता के गुनगान से ही हकूमत की शान हैं लेकिन वही अगर इनसानी और अस्त्रताकी गुनों से कोरी हैं तो ऐसी दशा में हकूमत के लिये अपनी शान और महानता की क्रन्यना केवल एक सपना!

हक्सत की ज़िन्दगी जनता से

"نها مند کی فرورت--ایک ایمل 40 to 10, जांग में नहीं भामन में, हिसा में नहीं भाहिया में दिखाई देता है. चरका, स्तृद्र भीर गाँव के उद्योग धंदों के हम जबरदस्त हामी हैं. जून सन् १४१ साइन्सी कन कारखानों मौर घरेल दस्तकारियों में हम एक टिकाऊ ममतोल चाइते हैं. माजकल का मशीन राज हमारी निगाह में करोड़ों अनता के माली भौर इखलाक़ी जीवन के लिये एक आप है, हम दुनिया से फीजों को भी ख़तम हुआ देखना चाहते हैं. राजनीत नया हिन्द 'नया हिन्द' की जरूरत-एक झपील

अतरक्रोमी नीत. इस तरह देस की बदलती हुइ हालतों में 'नया-हिन्द' धर्म, समाज और राजकाज तीनों में निहर और बेलाग होकर अपना फर्च बादा करने का इरादा रखता है. उद्, हिन्दी या हिन्दुस्तानी के जो लेखक या कि 'नया हिन्द' के मिशन से इतकाक रखते हों उनसे हमारी प्रायंना है कि बह हमारा हाज बटाबें, बिना मोंगे अपने क्लम से 'नया हिन्द' की मद्द । । करें और इसे अनता की टालीम का एक अधिक उपयोगी »।

}•}

'नवा हिन्द' के सब प्रेमियों से हमारी माँग है कि वह जहाँ भी 'वबा हिन्द' के प्रवार के बढ़ाने में हमें दिल कोलकर मदद हैं. 'वबा हिन्द' इस समय हर महीने लगभग डेंड् हजार छ्य रहा है. साबाना घाटा बीस हजार रूपय के करीब है. हमें विश्वास है कि बागर 'नया हिन्द' के गाहक बीर उसके प्रेमी नए गाहक बढ़ाने में सरसक मदद हैं जीर हर गाहक या हर प्रेमी यह हरादा करते कि वह हर बहीने कुम से कम एक तवा गाहक 'नया हिन्द' को दे देगा सो हमारा वह बाटा एक साल के जन्दर जासानी से पूरा हो सकता हैं कोर 'नवा हिन्द' जपने पैरों पर सका हो सकता है.

جفع مهن نههن امن مهن' هنسا مهن نههن اهنسا مهن دنهائی دیتا هـ . هرخت کهدر اور گؤن کے آدیوک دهندون کے هم زیردست. حاص ههن ، سائنسی کل کارخاتوں اور کوریلو دستکاریون مین هم ایک تکاؤ سنتول چاهتے هین . اور اخقاقی جهون کے لئے ایک شراب هـ . هم دنوا سے فوجون کو بهی بور سے هم هوا دیکهنا چاهتے همن ، راج نهب اور اربه شاستر دونوں کو بهی سے هم هما چار کی نهوں پر قائم کرنا چاهتے هيں . یه ها مؤو ميم نيا مي بدائتی هوئی حالتوں مين اور استر قومی نهت . اس اور واج کاجی تهنوب مين اور اي کاجی تهنوب مين اور اي کاجی تهنوب مين اي بدائتی هوئی حالتوں مين اور استر قومی نهت . اس کی بدائتی هوئی حالتوں مين اور استر قومی ايدا کرنے گور واج کاجی تهنوب مين ايدا کرنے گوری ايدا خوک ادا کرنے گوری ايدا خوک ادا کرنے گوری تهنوب کورنے گارائی دورم ايدا خوک ادا کرنے گوری کورنے پر ايدا خوک ادا کرنے گوری کورنے گوری ايدا خوک ادا کرنے گوری کورنے گوری کورنے گوری ايدا خوک ادا کرنے گوری کورنے گورنے گوری کورنے گوری کورن

करना चाहते हैं. यह है योड़े से शब्दों में 'नया हिन्द' की क्षीमी झौर

कौर आर्थशास्त्र होनों को फिर से हम सदाचार की नीवों पर क़ायम

أردو مددس يا مددستانى كـ جو لهمها يا كوى " نها مدد " كـ مشن سے انناق ركية مين أن سے مسارى پرارتها هـ كه وه مسارا هاته بتارين بنا مانكر اپ قلم سے " نها مدد كي مدد كرين اور اسے جاتا كى تعليم كا ايك ادمك أييوكى سادمن بنائيں . • نها مدد " كـ سب پريسووں سے مسارى مانك هـ كه وه جهان مدد دين " نها مدد " كـ يوجاد كـ بومانـ مين هموں دل كوولكر ويومان هـ كه اكر " نها مدد " كـ كامك اور الك يوبي هـ « مين بومانـ مين بورمك مدد دين أور هر كامك يا يوبي يه أراده كرلـ تو ممارا يه كهاتا ايك سال كـ أددر آساتى هـ يورا هوسكتا هـ أور " نها مدد " أي يهووں يو كھوا هوسكتا هـ .

म्ब्राम

9

- सन्दर्गा

)

के ज़रिये हिम्सी जिल्लाना श्रीर पढ़ना सीजा है श्रीर अन मी बहुत से सील रहे हैं.

स्बीकार करते हैं कि इस बारे में हम झपना फर्च पूरा नहीं कर पाए. 'नवा हिन्द' के एडीटरों को दूसरे छोटे बड़े कामों की भी भीड़ रही है. इधर कुछ मदीनों से हम 'नया हिन्द' को इस निगाह से भी अधिक खपयोगी बनाने की कोशिश कर रहे हैं. 'नया हिन्द' के हर पन्ने पर लाइनों की गिनती बढ़ा दी गई है जिस से हम पाठकों को भाव रही 'नया हिन्द' के लेखों और मज़मूनों की बात. इस मधिक सामग्री दे सकें.

कुछ माइयों का एतराज़ है कि 'नया हिन्स्' पत्रे की तरह आड़ा खुलता है दूसरी पत्रिकाचों की तरह सीया नहीं खुलता. चनाते जुकाई महीने से हम इस शिकायत को भी दूर कर देना चाहते हैं.

देस जाधिक खुराहाल होगा और फूले फलेगा. अमरोका और यू. पन. जो. का जो रुख इस समय कमजोर पशियाई देसों के हर छोटे तेकी के साथ पतां ला रही हैं हम अपनी सरकार की, कांगरेस हमारी राय में देस की एकता, बसकी डभात मौर डसकी खुराहाजी को में कम से कम शक्ति होनी चाहिये. जनता का जीवन, रहन सहन, माअकत की राजकाजी हवा में जब कि क्षीमों की क्रिसमते की, देस की जौर देस के किसी भी दल की इस तरह की ग़लतियों की भी कड़ी कौर खरी खरी झालोचना करना वाहते हैं जिन से अपतरा हो. देस की सरकार किसी भी दल की क्यों न हो उसके हायों स्वाना पीना जितना भी सरकारी कंट्रोल से आजाद हो खतना ही बड़े मागड़ों में दख़ता देने का दिखाई दे रहा है उसे भी हम दुनिया के मिलाप से रहना चाहते हैं. दुनिया के दुखों का असली इलाअ हमें षमन के लिये अच्छा लच्छन नहीं समफते, अपने पड़ोसी देसों के साथ भौर इसके बाद सारी दुनिया के साथ इस प्रेम झीर मेल)

كا فويهم هلدي لكهكا أور يوهدا سهكها ها أور أب بهي بهاها عا

اب رهی 'نها ملاد' ج مهمهوں اور مسر ہی۔ کوٹے مہیں که ایس بارے میں هم ایٹا قرض پورا تبعی کر پائے ، ''نها ملد ' کے ایکٹیٹروں کو درسرے چھوٹے ہوے کامین کی بھی جھوڑ ''نہا ملد ' کے ایکٹیٹروں کو درسرے چھوٹے ہوے کامین کی بھی بھی رهی ہے . ادھر کچھ مہیدوں ہے هم 'نها مند' کو اِس نکاہ ہے بھی ادھک اُپیوکی بٹائے کی کوشش کر رہے ھھی ۔ ' نها مند ' کے هر ہے پر لائنوں کی کنتی برما دبی کئی ہے جس ہے هم پاٹھکوں کو أفعك سامكري دري سكون . انها ملك كے لهكهوں أور مضمونوں كى بات. هم سويكار

كهلتا هـ دوسوى يتريكاؤل كي طوح سهدها نهين كهلتا. أكله جولائي مهدلتم ہے هم اس شكايت كو بهي دور كر ديدًا چاهائے هدن . كچه بهائيس كا اعتراض هـ كه "نها هكن" يكرے كى طرح آراً

کے ساتھ پلٹا کہا رھی معن مم ایٹی سرگار کی' کانکریس کی' دیس کی اور دیسی کے کسی بھی دال کی اِسطرے کی غلطھوں کی بھی کوی! در کھری کھری آلوچٹا کرنا چاھٹے معن جن سے مماری راے میں دیسی کی ایکٹا' اُس کی اُنڈٹی اور اسکی خوشتہالی کو خطرہ موں دیس کی سرگار کسی بھی دل کی کھوں نہ مو اُسکے ماتھوں میں کم سے کم شکٹی مونی چاھٹے ۔ جنگا کا جھوں 'رھی سھو' کھانا پیٹا جٹٹا بھی سرگاری کڈٹرو' سے آزاد مو اُنٹا می دیس اُدھک خوشتہال موگا اور پھوٹے پھٹے گا، امریکٹ اُرز یو ، این ۔ اُو ، کا جو رخ اِس سے کنور ایشیائی دیسوں کے در چھوٹے ہوے جھکورں میس مخل دیکے کا دکھائی دے رہا ہے اُسے بھی هم دنیا کے آمن کے لئے اُچھا لچھن نہیں سمجھٹے۔ آئے پورسی دیسوں کے ساتھ اور اُسکے بعد ساری دنیا کے ساتھ هم پویم اُرر میل مااب ہے رمانا چاہتے ہیں۔ دنیا کی دکھوں کا اُصلی عالج همیں آجکل کي راڄائين هوا مهن جب که تومون کي تسمتهن تهزي

नथा हिन्द् 'नया हिन्द्' की जरूरत —एक अपीत

'नया हिन्द' डद् तिखावट को डापने देस की तिखावटों में से पक मानता है. घाज कत की डर्र तिखावट में कई डाचर हैं जो कारसी या डारबी तिखावटों में नहीं हैं. हिन्दुस्तानी माशा का बहुत सा बच्छे से षच्छा और बामहाबरा साहित्य वर्द जिलाबट में है, बहुत बड़ी महद भारा को रूप देने, तरक्षती देने और चमकाने में हमें को हिन्दुस्तानी को दो शैलियों मानता है और उन्हें योर वर्द दोनों सौतें नहीं, हो समी बहने मान कर होनों का बादर करता है. हमारे जून सन् १५१ रास्ट्र के जीवन के हर पहत्त की बुनियाद प्रेम भीर मिलाप पर होनी बाहिये, नक्तरत ब्लीर अलगाब पर नहीं.

انها هلد، أردو لكهاوت كو الهدنيس كي لكهاوتين مهن سے ايك مانعا هے . آجكل كي أردو لكهاوت مهن كئي اكشر ههن جو فارسي يا هوبي لكهاوتوں مهن نههن ههن . هلدستاني بهاشا كا بهت ال

ونها هلد؛ کی ضرورت—ایک اپیل

جون سي اد،

راهيتر بهاها كو ررب ديك، ترقي ديك آور جمكان مهن همهن بهت دوه مل ممكتي هي . ربيا هند، هندي آور آردو دونون كو هندستاني كي دو شهنهان مانتا هي آور أجهن ايك دوسري كي هندستاني نهون دوسكي بهنين مان كر دونون كا آدر كرتا هي هماري راهيتو كه جهون كي هر يهلو كي بنياد پريم اور مالي پر هوني چاهيُ

नबन्बर १६४७ के लगमग 'नया हिन्ह' के कुछ प्रिमयों ने हमें नह समाया या कि नया हिन्तु' को दोनों जिलावटों में एसी तरह हैं, बासना बासना निकासन आवे जिस तरह नागरी 'हरिजन सेवक' और बहु 'हरिजन सेवक' निक्तते थे. इस से गाहकों के बढ़ने सीर 'नया के बाटे के कम होने की बाशा की जा सकती थी. हमने यह धुन्धा वेहली में गाँची जो के सामने रखा जीर छन से राय माँगी. इस नथ सुम्फान को नापसन्द किया भीर हमें सलाह हो कि "नका हिन्दू को जब तक निकालों इसी रूप में निकालों" हमने क्यपने वाटे की वात कही. उन की राय न बदली घीर हमें जवाब मिक्सा—"कहीं से लाकर बाटा पूरा करो, न कर सको कन्द कर हो, पर जब तक निकादों हसी इस में निकातों". गाँधी जी की ससाह इसारे जिसे बाजा की ब्रौर है. हमारे हाकों 'नवा हिन्द' अब तक निक्त्येम हसी हप में निक्सेमा.

نغراق اور الكالي يد نهمل . توسير ۱۹۴۷ کے لک بیک 'نیا ملد' کے کچھ پریمفوں نے مندن

004

मह हर आहीने छम थे छम एक बचा गाइफ 'नवा हिंग्य' को दे हेगा तो संखारा यह बाटा एक सांब के बर्नर बासानी से पूरा हो सफरा

स्रक्षक मत्र हें और हर गाइक मां हर अला न्य न

The first of the country of the coun

नवा हिन्द 'नवा हिन्द' की व्यक्तत—यक बापील जून सन्'११ ९ कहते हैं कि विवान जैसी वीजों को समम्मना घाम लोगों का काम नहीं, इसका घाषकार बिरले विद्वानों ही को है.

'नया हिन्द' इस तरह की सब शिक्यों बौर कुजहानों के खिलाफ़ पक चुनौती है. उसे बिश्वास है कि जनता की बोल चाल की भाशा में राजब की ताक़क है. नई परिभाषात्रों के गढ़ने में भी हमें उससे बेहद मदद मिल सकती है. राज भाशा हो या राश्ट्र भाशा उसे क्ष देने बौर उस के शब्द मंदार को भरने में हमें देस की सब भाशात्रों बौर जहाँ चरूरत हो बाहर की भाशात्रों से भी उद्दारता बौर खुले दिल से काम लेना चाहिये. भाशा को बढ़ाने, सजाने और उससे जनता को ऊपर उठाने का यही एक ज़िर्या है. दूसरा सबाब विखावट का है. जैसे भाशाएँ वनती झौर बद्तती हैं बैसे ही किखावटें भी बनती झार बद्तती रहती हैं. नया हिन्द' जिस नरह किसी भाशा की पवित्रना में विश्वास नहीं करता बसी तरह किसी लिपि को भी पवित्रना में विश्वास नहीं करता रहिने में भासानी रहती हैं. महात्मा गांघी उस समय होतों विखावट रहने में भासानी रहती हैं. महात्मा गांघी उस समय होतों विखावट न झावे और दूसरे इसितिये कि जो हजारों भाई चरदू लिपि के बादी हो गए हैं उन्हें एक लिखावट से दूमरी लिखावट तक जाने के विये समय मिल जावे और सुभीता हो. हमारी राय है कि खगर देस का काम दुनिया की किसी दूमरी लिखावट तक जाने आपर देस का काम दुनिया की किसी दूमरी लिखी से ज्यादा अससे मदद मिल सके और मानव समाज के एक करने में हमें छससे मदद मिल सके तो हमें इसमें भी कोई एतराज नहीं होना चाहिये. भाशा की तरह बिखावट सी हमारे लिये केवल एक साघन

نها، هقد انها هقدا کی فررزت—ایک ایمل جون من اه ا کهتے ههی که وفعان جنسی چیوزن کو مستجها عام لوگوں کا کام نههی اسکا ادعمکار بولے ودوائیل هی کو هـ . "نها ملدا اس طرح کی سب شکتهوں اور دجمحاتوں کے خلاف ایک چھوٹی ہے ۔ اُے رشواس ہے کہ جلتا کی بول چال کی بهاشا موں مشب کی طاقت ہے ، نئی پریبهاشاؤں کے گومنے میں بھی میمن اُس سے برمحد مدد مل سکتی ہے ، راج بھاشا ہو یا راشتر بھاشا اُسے ورب دینئے اور اُسکے شہد بھلقار کو بھرنے میں معمی بھی اُدارتا اُدر کھئے دل سے کم لیدا چاہئے ، بھاشاؤں سے بھی اُدارتا اُدر کھئے دل سے کم لیدا چاہئے ، بھاشا کو بوبائے ، دو سرا سوال لنهارت كا هـ جهسـ بباشائيس بلتي ارر بدلتي المعيى هيوس هيوس ويسس هي لكهارتيس ههي بنتي اور بداخي هيوس . ويتي وشواس نهيوس كرنا هيوس طرح كسي لبي كو يهي پوتريا ايشوري مهيوس ماخا . يه بهي مهيوس قاهر هـ كه آخ، مهيل ايل. ويه يوتريا ايشوري مهيوس ماخا . يه بهي ميوس آساس رهتي هـ مهاما الايده أس سـ هرنول لكهاوتي ويهيوس هو اير دوسي اييل. يه كه همار يوييمار ميوسي لكهاوتي كي گنده نه أربي هيوس أمهيد إيل لكهاوت مي بياني أردو لهي كي گنده نه اير سيه هيا كي كسي دوسيوس لكهاوت تل كهاوت تل كهاوت ميل كا كام دنيا كي كسي دوسيوس ليي مي زيادة اچهي طرح جل ميك اور مانو سماج كي ايك كرني ومين هميول أس مـ مدد مل مك تو هميول إس ميوس بهي ميوس هونا چاهئي . بهاشا كي طرح لكهاوت بهي همارت لئه كيول ايك سادهي هـ محده مل مك

जून सन् १५१ नया हिन्द 'नया हिन्द' की चरूरत--एक झपील

4

انها هلد، کی ضرورت—ایک اپیل

جون من اه'

कल की नई हिन्दों में जो आसान चालू शब्दों को इस के सैकनों चाल् शब्द अपनाए हैं, अंगरेनी शब्द alrears के लिये अपने कोशा में उन्नें हो हो शब्द हिंग है निक्त और बक्काया. आर हमारे हिन्दी प्रेलियों के देमारा उनदी नरा हो मिना पर निकाल कर कि उनका निकास नीये संस्कृत मे न हो कर किसी दूमरी भाशा से हैं उन की जगह संस्कृत के मोट मंदे नए शब्द द्वंसने के रुजहान को 'नया हिन्द्' हिन्दी की उन्नति आरे उसके बह शब्द डरहू हैं हिन्दी नहीं! डमी नागरी प्रचारिनी सभा के मश्हर बिद्धान बाबू श्याम मुन्दर दाम ने खपने शब्द कोश में कारमा अरबा गढ़ कर उलटी गंगा बहाने का कीशिश में हैं, कान्न को बिधे, यां चौकी को कार्यालय, बटिंग कम का प्रनीक्षतय, रेत्तवे कां अयोमांग कौर ट्रेमवे को रध्यायाम दोलने और जिहाते की काशिहा बिकाम से लिये घातक मानता है. यह राग हमारे हेम का एक नया रोग है. नागरी प्रचारिनी सभा काशी के हिन्शे शब्द सागर में हजारो ऐसे शब्द में जूर हैं जिन के इस्तेमाल पर झाजकता की हिन्ही परीकामों में विद्यार्थियों के नम्बर काट लिये जाते हैं, यह यह कर कि चल रहे हैं. यह चाल शब्दों की जगह नग नग कीर हिंग शब्द को 'नया हिन्द' एक गंदी बांमारी मानता है जिस की अड़े नकरत सौर अन्वविश्वाम में हैं. यह नई बीमारी छुत्राखून स्वीर जानपान मोटर को विश्वाष, सेव का उत्होत. कुर्ला को भारवाहक. दफत्र के हमारे पुराने रोग के भारा के मैदान में उभर आने का नतीजा है. इस तरह की भाशा का गढ़ना देस की जनता झौर बाड़े से पढ़े लिखों के बीच एक गहरी खाई खोद देना है झौर कराड़ों बह बाहिये कि हमारी जनता के आधक से बाधिक लोग यहाँ तक कि वेपड़े भी हमारे क्रात्नों, हमारे विधान स्नौर राज का न की नई नई अनता के साथ दुशमनी करना है. इस जन राज के खमाने में हाना ्कृती को तमक वर्षे. पर इस नई हिन्दी के पन्डित मिमान के बाय KoK

ناگری پرچارنی سبیدا کشی د مثلدی شبید سائر میس هزاری ایسی میدد موهود هیی جندی استعمال پر آجکال کی علادی چبیکشاؤل می رویارتهیی جندی استعمال پر آجکال کی علادی چبیکشاؤل می رویارتهیی کے سمبر بخت لئے جاتے مهر ایم می اور شبید المایو شبید دائی آسی ناگری برچارتی سبیدا کے مشہور وناوان سیکوس چائو شبید دائی آسی ناگری برچارتی سیم فارسی عربی کالیے میں چائو شبید دائی آلای کے لئے اللے کوش مهن آنهوں نے دو عی شبید دائے بائی طبی استعمال کی جائے میں اور جائے اللہ کی بائے تھی ۔ آجکال کی نکی هلدی میں دو آسان چا و شبدون کو اِس بنا پر نکالکر که اُن کا بکس سیدھے سذسکرت سے نه عو کر کسی دومزی پهاشا سے هے اُن کی جگه سذسکرت کے موتے موتے بکے شبد تھونسٹے کے رجعان کو 'نیا مدد' ہندی کی اُمندی اُور سے کے وکس کے لئے کہانک ماریا ہے ۔ یہ رزگ شمارے دیس کا ایک جا روگ ہے . بهائے کی کیشکی میں هیں ، قانون کو ،دعی الموسر اورهی تراخ سیب کو آتکول قالی کو بهارزامکا دفتر یا جوئی او گریالیه ویتلک روم کو برتیکشالیه اریام کو ایو مارگ اور آدیسوے کو وتهایام بدیلے اور کیانے کی کوشمل کو الیا علت یک گلدی بهخاری مانگا ہے جسکی جوہیں منوت اور اندھ وشواس میں ھیں۔ یک نکی بیماری چھوا چھوت اور جات ہات کے عمارے پڑنے اوگ کے بهاشا کے میدان مهں أبهر آنے کا بتیجہ ہے . اِس طرح کی بهاشا کاگوعلا دیس کی جلتا اور تهوزے سے بوٹے انکھوں نے بیجے ایک گهری کهائی کهون دینا هے اُرر کروروں چانتا کے سانه دشنلی کرنا ہے۔ امن جن راج کے زمالے میں عوبا یہ چاھئے که ھماری جلکا قائونیں' ھمارے ودھان اور راج گج کی نئی نئی باتیں کو معتجہ مکھریں پر اِس نگی ھلدی کے پلقت ابھیمان کے حاتھ کے ادمک ہے ادمک لوگ بہاں تک کہ بے ہومے بھی مماریم

बार न सत्य की हिटि से कोई भाशा दूनरी भाशा से ज्यादा पाक है. न संस्कृत बारबी से ज्यादा पाक है बारि न धारती संस्कृत से, बार न इन दोनों में से काई पंजाबी, मराठी, चीनी, जापानी या (माजूर) नहीं है. भाशा केवल एक सायन है जियमे आहमी आद्मी को समफ सके, आहमी आहमी से ध्यार कर सके और नंबा हिन्द 'नया हिन्द' भी जरूरत-एक अपील जून सन '११ दुनिया की किसी भी श्रीर भाशा से. भाशा हमारा लच्य या इश्ट आदमी आदमी के काम आसके.

बहुत फैट्टेन को एक पत्र में लिखा था— 'भग्डान जाते त्मारे भाग्य में क्या बहा है. पुराने तरीक्षे बहुनने हैं. नए उनकी उँ जगह नेते हैं. ये हैं नान तय नहीं हैं, जियान स्था नाहें कुछ भी फैसला करे. तुस्हारे और मेर लिये इन्ने लियदों के मध हिन्दुस्तानी ही रहेगी, मेर लिये राष्ट्र भारा। का मनन्य है हिन्हें + बरहू — हिन्दुस्ताना,' 'फर भी हमें नाम की इड नहीं खोस न गांधी जी को हो सकताथी हमें हिन्दी नाम प्यारा है, बराते के हिन्दी को हन्दी मुहाबर हिन्दुस्तानी में......काम में आते हैं दन्हें हिन्दी में जहाँ तक भारत के विधान के अनुपार देस की सरकारी भारा। है. २२ जुनाई १९४७ की महात्मा गांधी ने श्रमनी पैरिन रहने क्या जाय. 'नया हिन्हें की भाशा वहीं है जिसे बयान में भी हिन्दुस्तानी कह कर बताया गया है खाँर जिल की बाबन (बयान ने साक शब्दों में नय किया है कि-- जो सन, जो शिलिय' खोर जो सब से आधिक मददगार हो सकती है. उस सूरन में विधान की का मत्राल हैं, 'नया दिन्दृ' कई बार अपनी राय जाहिर दर चुका अपनाकर उसे माला मारा किया जाय." आगर विधान की उन द्फों पर जिन का हिन्हों के साथ सम्बन्ध है सचाई से अमल किया बाय तो 'नया हिन्द्' की भाशा ही बिधान की हिन्दी को रूप देने में हिन्दी घौर 'नया हिन्द' की हिन्दुस्तानी में घन्तर मी नहीं रह

ص، اور نه إن دونون ميد اسے كوئي پلاتت ابي ' مواتيهي ' چھڻي' جايائي يا هنها کي کسي بهي اور بهاشا سے . بهاشا هدارا لکھي يا ايشت (معبود) نههن هي . بهاشا کهول ايک سادهن هـ جس سے آدمي آدمي کو سمجه سکے آدمي آدمي سے پھار کوسکے اور آدمي تدمي کے باك هـ . نه سلسكوت عديي سے زيادہ باك هـ أور نه عودي سلسكوت اور نه سکمه کی درشتی ہے کوئی بهاشا درسوی بهاشا ہے زیادہ 'نها مدد' کی فرورت—ایک آپیل نیا الوق مي اه

کو ایک بعر میں لکها تما — " بمکون جائے هما ہے بهائدہ مون کیا بدا ہے دائے طریقے بدلتے عین نگا نکی حکہ ہوتے هما کوئی بات طے نہیں ہے ، داعان ساما جاہے ہے، دیر فیدا کا کا کے تمهار اور مهرے لگہ ورنی لعبوں ہے مقدمی کو همدستانی هی رہے کی معادر اور مهردستانی، ا مهرے لگی رائیٹر به اشا کا معادل ہے مقدمی کو همدستانی، ا یع یعنی همیں دائدی بام پھارا ہے بیشائیکه همدی کو دمدی رہنی دینے بین بینی دیا جائی ، نساملات کی دم بینی ہیں ہے ہے دستہ درهان میں ہے منا جائی ، نساملات کیکو بقایا کو بہاشا رہی ہے حسے درهان میں نے صاب جهان تک بهارت کے بدھائی کے آئوسار دیس کی سائ ی بهاشا کا سوالی ہے۔ 'نیا ہفد' 'نُمی بار 'پیتی بارے ظاہد ہر حکا ہے ، شبدور مهن طے کنا هے که "--جو ردب حرشهایدن آور جو محد ورے ملدستانی میں کم میں آتے هیں تعین کی ونعان کی آن دیموں یہ حدر کا هذری کے ساتھ سمبدده هے سجیائی میں کو آن دنموں یہ حدر کا هذری کے ساتھ سمبدده هے سجیائی سے عمل کوا جائے تو 'بھا هند' کی بهاشا هی ودعان کی ١٠٠ . ۳۹ حولائي ۲۹۹ و و مهاتما گلدهي نے شدي متني ديدين لهوي كيدلتين هلدی کو روپ دیلے میں سب ہے ادھک مددگار هو سکتی ہے ۔ اُس مورت میں ودھان کی دلمدی اُرر 'نیا هند' کی ملاستانی

पर ज्यादा बहस की जरूरत नहीं है. 'नया हिन्दे' खुले झौर साफ वीर पर दूसरे दल के साथ है. ऐसी हालत में जब तक इन दोनों शक्तियों के बीच टक्कर जारी है तब तक 'नया हिन्दे' की जरूरत भी प्राहिर है.

यह ती हुई जहरत की बात. अब रहा 'नया हिन्दे' की उपयोगिता को बढ़ाने का सवाल.

इस में पहली चीज़ 'नया हिन्द' का कलेवर यानी उसकी माशा

'नया हिन्द' इस बात का क्षायल है कि किनी भी देस या प्रान्त के बन्दर धर्म या मज़हब की बिना पर वहाँ के रहने वालों की दो धलता श्रुला बीलियों नहीं हो सकतीं. संस्केन भरी हिन्दा या फारमी भरी बेर्द कुछ दिनों के लिये कुछ पेंडितों श्रोरमें लेबियों को खंग भले डे ही करलें पर यह दो घला घला थारें बहुत दिनों झला घला नहीं रह सकतीं. इन दोनों की बुनियाद जनता की बोल चाल की हिन्दु-स्तानी है और इस एक बुनियाद के ऊपर दो घला श्रुलग इसारतें बाड़ी नहीं रह सकतीं. चनमे से कोई कभी जनता की भाशा या राश्ट्र भाशा भी नहीं बन सकती.

राश्ट भाशा के रूप को तय करने में 'शुद्धता' का सवाल लाना भी गलत भीर घोके की चिंख है. दुनिया की सब भाशाएँ पक दूसरे से शब्द भीर मुहावर लेकर भापने को माला मास करती रही हैं भीर करती रहेगी. किसी भी देस में राष्ट्र भाशा वही होगी खिस का हाँचा बनता की भाशा हो भीर जिसके दरवाचे दुनिया

पड बात मौर. जो तंगनवरियां मानव समाज के एक होने में सक्त में वहीं स्कापट हैं का में एक जास तंगनवरी किसी एक सक्त के पश्चिकता का कुटा किसार है. मनवान की कोई माशा नहीं

نها ملد نبا ملد' کی فرررت—ایک اپهل جون سن اه' پر زیادہ بعث کی فرررت نہوں ہے ۔'نیا ملد' کھاے ارر صاف طور پر دوسرے دال کے ساتھ ہے ۔ ایسی حالت میں جب تک اِن دونون هکڻهوں کے بیچ تکر جاری ہے تب تک 'نیا ملد' کی فررزت بعی

ظاهر ہے . یک تو هو'ی ضرورت کی بات . اب رها ' نها عدد · کی اُپیوکتا

کو بوهانے کا سوال . آسائے میں پہلی چیز ' نیما هفد ' کا کلوبرر یعمنی اُس کی بهاشا

اور لعه وق هـ .

د نیا مدد ، اِس بات ؟ قائل هـ كه كسى بهي ديس يا پراست كم احد ديم مدس يا پراست كم احد ديم مدس يا پراست كم احد دهي دايس كي دو الگ الك بوليان نهد موسكتهن . سنسكرت بهيي مندي يا فارسي هويي آردو كچه دنول كم لك كچه يغتتين ور موليين كو خوش بهك هي در لهي ير يه دو الك الك دهاريين بهت ديون الك الك نهيين ده سكتهن . إن درنون كي بلهاد جلتا كي يول چال كي مندستاني و سكتهن را سكتهن . إن درنون كي بلهاد خ أدير دو الك الك منازيين كهوي بهيي و ادر إس ايك بنوي مون

بهاشا بهی نهمن بن سکتی .

راشتر بهاشا کے ورپ کر خیکرتے میں نشدیتا' کا سوال قدا بهی شلط اور دھوکے کی چیز ہے ۔ دنجا کی سب بهاشائیں لیک دوسرے سے اور دھوکے کی چیز ہے ۔ دنجا کی سب بهاشائیں لیک دوسرے سے مبدل اور محتاورے لے کر ایے کو مالا مال کرتی رھی ھیں اور کرنی وجیائی ۔ کسی بهی دیسل میں راشتر بهاشا وعی عوکی جسکا تعالیجا جیتا کی بهاشا عو اور جسکہ دورازے دنجا کی ساری بهاشاؤں سے بهتردیہے کے لئے سنا کہاے ہوں .

لیک بات اور . جو تنک نظریاں ماتو مماج کے لیک هوئے میں میں ہے ہوں رکارتھن میں آن میں ایک خاص تنک نظری کسی ہے ہوئے ہوئے ، بھکا تبعین کیک بھٹا تبعین

अत सम् १९ नका हिन्द ंनमा हिन्द्' की बरुरत -एक झपीत

मुसीबतों का खात्मा नहीं हुआ. हमारे उस समेय के बिदेसी शासक जबते बखते हमारे छन्दर की उन पुरोनी कमजोरियों को, जिन के सहारे छन्दर की १८१७ तक अपने लिये जमोन तैयार की भी भीर जिन को सङ्काए रखकर ही उन्हों ने इतने दिनों राज किया, पटना है. पर इस राजकात्री जाजादी के साथ साथ देस की बाक़ी जितना बढ़ावा दे सके दे गए.

भौर विश्वास बढ़ेगा. पर हुआ इस का उत्तटा. हम यहाँ कारनों में जाना नहीं चाहते. बेंटवारे के साथ साथ होनों तरफ साम्प्रदायिक पक समय हर था कि यह आग सार देस को प्रपने चंगुल में लपेट कर देस और उसकी नई आजादी को हमेशा के लिये खतम कर देगी. इस की पेशीनगोई भी की जा चुकी थी. महात्मा गांधी ने ऊँचा चढ़ा. सुल्क के टुकड़े हुए. दो घ्यलग घलग हकूमते कायम हुई. घाशा की जाती वी कि इतनी बड़ी क्रीमत देकर भी किसी तरह देस अपने अनोखे ह्थियारों से उस आग का सामना किया और अन्त षाजाहो के साथ साथ साम्प्रदायिक नकरतों का पारा झौर में अमन क्रायम होगा भौर नक्षरतों जीर अविश्वास की जगह प्रेम शकियों ने और अधिक बोर पकड़ा. बँटवारा नतीजा था एक दरजे तक हमारी सदियों की कमजारी जीर उंगनजरी का, जीर इसी बँटबारे ने बन कमजोरियों सौरतगतत्र रियों को स्रोर स्राथिक भड़काया. में चसे ठंडा करते करते उसी में अपने जीयन भी आहींने दे डाली. 1

जायक भीर नाजायक तरीक्षों से अपने लद्य तक पहुँचने के मनसूबे. दूसरी तरफ एक मिले जुले राश्ट्र और सब घर्मों और सम्प्रदायों को एक निगाह से देखने बाली एक ग़ैर जानिवदार सेकुनर यानी ब्योहारी राज को मजबूत करने की कोशियों. यहाँ इन दोनों दलों के ध्यमन्नों पर अभी तक देस में हो तरह के विचार एक दूसरे से टकरा रहे हैं. एक तरक 'हिन्दू हिन्दू एक' स्रीर 'हिन्दू राज' के नारे हैं, स्रोत हर

نها ملد "نيا ملد" كي ضررت-ايك أيعل کھٹٹا ہے ۔ پر اِس راچ کاجی آزادی کے ساتھ ساتھ دیسی کی باتی مصهدیوں کا خاتمہ نہوں ہوا ۔ ہمارے اُس سُنے کے پدیسی شاسک مصهدیوں کا خاتمہ نہوں ہوا ۔ ہمارے اُس کرنویوں کو' جاکےسہارے آنہوں جلتے چلتے ممارے آندر کی اُن پرائی کوزویوں کو' جاکےسہارے آنہوں نے 100 ہے ہوارے کی آبو جی کو بعوكائے ركم كر هي أنهوں نے إندے دنوں رأج كيا' جنگا بومارا دے سك 45 -5 To,

ساته درنون طرف سامهردایک شکعیون نے اور ادھک زور یکوا .

پیوارہ نعیجه تها ایک درج تک هماری صدیون کی کمؤوری اور بلک نظری اور اسی بیوارے نے آب کمؤوری اور بلک نظریون کی کمؤوری اور اسی بیوارے نے آب کمؤوری اور بلک نظریون کو اور ادھک بهوگایا . ایک سمے قر تها کہ یہ آگ سارے دیسی کو لیے جلکل موں لبھت کو دیس اور اُس کی نئی آزادی کو همیشه کی لئے ختم کر دیگی ۔ اِس کی بعشبلکوئی بھی کی جا چکی تھی.

مہاتیا گاندھی نے آج آئرکو متعیداروں سے اُس آگ کا سامٹا کیا اور میں آبادی کو آھوتی جاتى تهى كة أتلى بوي قيمت ديكر بهي كسهطرح ديس مهن أمن قايم هوگا أور نظرتون أور 'وشواس كى جكة پريم أور وشواس بوهيكا، بر هوا ملك كي تكور هوئي . دو ألك الك حكومتهن قايم هوئون. آشا كي اسكا ألكا . هم يهال كارنون مول جال نهيل جامير، بتواريم كر ساء آزادی کے سانھ ساتھ سامیرداریک نموتوں کا بارہ اور اُونجہا چڑھا .

04 f

یر آبهی تک دیس مهن در طرح کے رچار ایک درسرے سے تکرا رہے مهن . ایک طرف 'مدرو مندر ایک' کے اور 'مندو راج' کے نعرے میں اور عرجائز اور ناجائز طریقوں سے آنے لکش تک پہوننچٹے کے منصوبے . درسری طرف ایک ملے جلے راشتر اور سب دھرموں اور سمبردایوں کو ایک تکاہ سے دیکھٹے والی

नया हिन्द' की ज़रूरत-एक अपील

'नया हिन्द' ने जुलाई १९४६ में जन्म लिया था. जुलाई सन् १९४९ में इस के जीवन का छटा साल शुरू होगा. इस क्षत्रसर पर करना बाहते हैं कि नया हिन्द' को जारी रखने की क्या जरूरत है ? इसे कैसे आधिक उपयोगी बनाया जा सकता है और हमें इसके इस जपने पाठकों खोर प्रेमियों के साथ मिलकर इस बात पर विचार लिये क्या करना चाहिये ?

हैं जीर सारे देस को कालग पालग मजहबी या स्वाई कलचरों की जगह एक मिली जुली जिन्दगी जौर मिली जुली कलचर की तरफ ने जाना पाहता है. यही 'नया हिन्द' का मक्तसद है मौर यही उसके 'नया हिन्द' जिस मिशन को लेकर पैदा हुआ था वह थोड़े से शब्दों में यह हैं:—धालग आलग धर्मों. फि्रकें, सम्प्रहायों, जान पान रारः भीर एक मानबधमें की बुनियादों को मजबून करना भीर नकरतों भीर राजन कहमियों को मिटाकर देसवासियों के दिलों में मीर छुमा कून की दोवारों को तोड़ कर इस देम में पक कोंम, एक एक दूसरे से प्रेम पैका करना. 'नया हिन्द' हर तरह की किरक्षापरस्ती भीर तंगनकरी को देस के आगे के अविन के लिये हानिकर मानता जीवन का लद्य.

संतरियों राज श्रुप देख में कावम हुमा था. ठाक प्रठासी बरध के बहु कह है। के प्रजादी की कह कर राज कियों वरह से वर्ष के कियों के का कह करना देख के हिर्मास में बहुत बड़ी हुचा है. सन् '४७ की कोशिश के असफल होने के बाद मलका बिण्टोरिया के प्रवास के खरिये देहकी की बादशाहत अतम होकर पिछले पाँच बरस के घन्दर देस के जीवन में गहरा इनक्रलाब

انيا هندا کي فرورت -ايک اييل

انوا مقد: نےجولائی ۱۹۳۱ میں جنم لعا تعا. جولائی سن ۱۹۹۱ میں اس کے جنون کا چھٹا سال شروع موگا، اس آرسز یہ هم آخ پالتیکوی آور یوبیٹوں کے ساتھ ملکر اس بات پر وچار کرنا چاعتے میں کہ 'نیا مقد' کو جاری رکھنے کی کیا ضرورت ہے کا نے کھسے ایمک آپھوٹی بغایا جا سکتا ہے آور ہستی آس کے لیے کیا کرنا

المرتبن أور غلط فهميون كو مثا كر ديس باسهون كے دارن مهن ايك هوسرے سے پويم پهدا كرنا . 'نها هلد' هو طوح كى فرقةپوستى أور ديكى نظرى كو ديس كے آيك كے جهون كے لئے ها،هكو مانتا هے أور سارے ديس كو انكى الكى مذهبى يا موبائى كلتهووں كى جكه إيك مئى جئى زندكى أور مئى جبكى كلتهو كى طوف ليجانا چاهتا هے بهي 'نها هلد' كا مقصد هے أور يهي أسكے جهون كا لكهي . اوز چهوا چهوت کی دیواروں کو توز کر اِس دیس مهن ایک قوم' ایک راهتر اور ایک ماتو دعوم کی بالهادوں کو مضدوط کرنا اُور مهن يه هـ :-- انگ انگ دهرمون قرقون سمهردايون جات يات انها هلک جس مشن کو لهکر پهدا هوا تها وہ تهوزے سے شبدون

هو هے . سن ۵۰٬ کی کوشش کے اسپهل هونے کے بعد ماکم رکتوریا کے امثان کے ذریعے دھلی کی بادشاهت ختم هو کر انگریزی راج اِس دیس میں قلیم هوا تها . تبهک آتهامی برس کے بعد وڈ راج کسی طرح ختم هوا . دیس نے پہر سے آزادمی کی ماس ٹی . پیدائے پانے برسوں کے اندر دیس کے جمون میں کہرا انتلاب

الج الج داول لكا كر كهرتي كر دي ملزل تيوي ما ايلى أور چكارے چلاقت روكے ملزل تعوبي 450 TO, 10,

Ų

منها ساري كلك هو تعرب جاهر لايه سهارے هون ملول تهري تبهي ملے کي' پائي جو تيزيم مارے هين ساملے جن کے ملزل هو' اور وہ مکرزم جی هارے هوں ملكم جك مك ديب جرين أور كاين ترمانكهارمهن مسجد ملدر کے جهکوں میں ایشور الله نام بھی بكرا كرويع كهت كمردو راهه مهن تدرأ مساقر! كم بهي بكوأ

كهال مسافر ذك مك هالا كهال يه هوكك يازل بهي جور ؟ کہاں یہ سکدر سپلے ترتے' کہاں یہ توتی آس کی قرر ؟

■ دىيسائى جك مك جهونسى ھے كها؟ دىيى، گانى جائىردىك ، ا جهون ماکر تهای کهان ها ؟ ملجدهاری مین یل کر دیکه

ملول تک چو چلانا هو' تو کانتوں پر بھی چانکر دیکھ پاؤں ہے آئے چال بھی مسافر! آنکه سے اپیٹی چانکبر دبیکھ

حسرامي ' جهلكي ملے نبھن جب مهلا من كا درين هوم بعوتے بهائیه سهاکی ملے تا' پهوتے نیون نه درشن هوے

'स्त्रामी' मत्त्रकी मिले नहीं, जब मैला मन का दर्गन होय

जीवट! अपनी मीत से पहले, मीत की गरदन तोड़ भी दे मीशन आधी रोक भी दे, मंभवारों के रुख मोड़ भी दे

कूटे माग्य सुहाग मिले ना, कूटे नयन न दर्शन होय

पाँब से खपने चल भी मुसाफिर! खाँल से खपनी चलकर देख

تهز نکهاے کانٹوں ہے' اِس باؤں کے چھالے پھوڑ بھی دے ملول كو مت چهور مسافر! بهول بهلوان چهور يهي در بههشن آندهی روک بهی دے ملجده اروں کے رخسوۃ بهی دے جهبق ! اينلي ميت سے پهلے ميت کي گردن تيز بهي دے ليك سے باهر پائن نه هو' ياں گهات ميں بهتمي موت بهي ه

الج هائم ك دارن جو جوئا ميت بم يهلم ميت بمي ه

अपने हाथ के दाँव जो चूका, मीत से पहले मीत भी है

लोक से बाहर पॉबन हो, याँ घात में बैठी मीत मी है

तेज नुकीले कॉटों से, इस पाँव के छाले फोड़ भी दे

मंजिल को मत छोड़ मुसाफिर! मूल मुलैयाँ छोड़ भी दे

ज्न सन् १४१ कोष कपट के दो-राहे में, तेरा मुसाफिर! काम भी बिगड़ा मसजिद् मन्दिर के मताड़ों में, ध्रैषर आस्ता नाम भी बिगड़ा कहाँ यह सुन्दर सपने दूटे, कहाँ पे हूटी आस की होर ? मुल्ला बापनी जोर पुकारे, पंडित रोके मंत्रिल तेरी अपने अपने हाँब लगाकर, खोटी करही मंजिल तेरी संग हो तेरे, बाहे लाख सहारे हों जिनके मंजिल हो, स्नीर वह मूरख जी हारे हों जग मग दीप जरें, सीर दिये तरे स्नांधियारे हों तेरी तभी मिलेगी, पाँच जो तेरे सारे हों क्रि तरे मंत्रियारे सारी बना हिन्द सम्मुख द्धनिया सामने

अविन सागर थार कहाँ हैं ! मंमधारों में पक कर देख बीप की जगमग जोत सी हैं क्या ! हीप की खानी जलकर हेख

कहाँ मुसाकिर डगमग हाला, कहाँ पे होगए पाँच भी चोर ?

मंजिल तक जो चताना हो, तो काँटों पर भी चल कर देख

जिल्ह १०

जून. सन् १५१

नम्बर् ६ जात आदमी, प्रेम धर्म हैं, हिन्दुस्तानी बोली, 'नया हिन्द' पहुँचेगा घर घर लिये प्रेम की मोली.

بين من اه،

هجات آدمي، پريم دهرم هـ، هندستاني بولي انها علد ' بهلتها الكر كيا لكر يوم كي جعراي .

李土

いれなりにはいい

جللے سے مت مار مسائر! چلتے رهلا کم هے تدراً أده بهر مهن يه آلس كهسي ؟ دور أبهي تو كلم هـ تيراً هويا كے مت كهوج كلارے طوفاتوں ميں رام هے تهرا س کے مبدھے آج ہو مارا، پیر ناملے کی ملزل تعرب وله بهي تيري چائل بهي تهريه چائل تلم هر ملزل تهري آب مسافز آب می منزل منزل درجا نام هد تعرا رسکوں کے تو چھوڑ دے جھکڑے' اِن رسکوں آرام نہوں ھ تجه مهن ماتي زام هون تهارع تجه بن كوئي زأم نهمن ه (بهائي سباسي مارهرري) ، چيكري

امن دیس میں قایم هوا تبا . تبعک اتباسی برس کے بعد رہ راج کسی طرح خاتم هوا . دیس نے پہر سے آزادی کی سانس کی . کسی عرب ہوا . دیس نے پہر سے آزادی ، میں ، بیستا چوں

दिये तरे अधियारे

रस्तों के तू छोड़ दे मगड़े, इन रस्तों आराम नहीं है चकाने से मत हार मुसाकिर! चलते रहना काम है तेरा बाद भर में यह बालस कैसी १ दूर बाभी तो गाम है तेरा ब्रिया के मत खोज किनारे, त्रानों में राम है तेरा चाप मुसाकिर, जाप ही मंजिल, मंजिल दुजा नाम है तेरा (माई स्वामी मारहरवी)

तुम में साँचे राम हैं त्यारे, तुम बिन कोई राम नहीं है राष्ट्र भी तेरी, गाँव भी तेरे, गाँव तले हैं मंजिल तेरी असम के कुमिने जात जो हारा, फिर न मिलेगी मधित हेरी

क्षा राज किसी गरह सतम हुआ। देस ने फिर से जाजादी की The state of the state of the state of the state of संस्टेंगी राज एस देस में क्षायम हुमा था. ठाक प्रठासी बरस के

"नवा हिन्ध्"

हिन्दुसानी कलचर मोसाइटी का परचा

प्रहोटर-

ताराचन्द्र, भगवानदीन, सुखफ्कर हमन, विशम्भर नाथ, सुन्दरलाल

जून १९५१

Girls

866 H

क्या किस से
१—क्षिय करे क्षीक्ष्यारे (किक्ता)—भाई 'स्वामी' मारहरवी
२—'नया हिन्द' की जरूरत—एक क्षपील—मुन्दरलाल
३—हकूमत की जिन्द्गी... —भाई कट्डुल हलीम कन्सारी
४—क्षिहन्सत्मक इनक्रलाब का रास्ता—भाई मंजर क्षली
५—ज्ञाहन्सत्मक इनक्रलाब का रास्ता—भाई मंजर क्षली
६—ज्ञाहन्सत्मक इनक्रलाब का रास्ता—भाई मंजर क्षली
६—मारत के मुस्तलमान—मीलाना क्षड्डुरुला मिस्री
...
६—मारत के मुस्तलमान—मीलाना क्षड्डुरुला मिस्री
...

0 2 2

مر مر 8 X

× × × 20 20 20 20 30 30 W 37 37 37

६--वेस के लिये शराब पियो!--भाई किं घ मशह्वाला

१२--वृद्ध्यां की दुनिया—एडीटर, प्रम सार्ह १३--इमारी राय--अमरीका धोके में न रहे--भगवानदीन, कांगरेसी बचीरों को सनद्--भगवानदीन, हमोकेटिक फ्रन्ट---भगवानदीन, ईरान चौर तेल का क्रीसियाना ---भगवानदीन, वीन की नाकावदी---मुरंश रामभाई, मौलाना इसरत मोहानी --- सग्वानदीन, अगरेबां केबिनेट में तनातनी --- सुरंश रामभाई, चाचार्य,

المناني كليم سوسايتي كا يرجا ايتيد – التيد من بمندر نانه اسدر ال

19--سروون م ساج کا سلدیش —آجاریه ونوبا هستفونی درآنی (کهانی) بهگوان دین ۳-بهارت کے مسلمان-سمولانا هیدالله مصری المسيهي كي دنها--ايذيترا دريم بهائي ۱۹ --هماری رائی--امریکه دهوکه مهن نه رهـ--بهکوان دیون السكمه كتابين سمهمل؛ مناري أنم جائيان ٩-- دنهامند، كي مرورت-ايك أييل-مندوال [--هيماترم اندههارم (كويكا)--بهائى "سوأسي" مارهرري م-اهلسائمك الملاب كا راستم-بهائي ملظر علي هاستعورام يلي موووداء ممعلى--يعالى سريعل رأم بعالى همسههارت لورچهن كا كلتهري معل سهائي بعان چندر وسحميس كا لكم عراب يهكو! --بهائيك-كه-مشرو والا ٣--هكومت كي زندگي ---بهاڻي عبدالحلهم انصاري كانكريسى وزيدون كو سلاد-جهكوان،دين ؛ قيموكريتك فوزيق-بهكوان،دين ؛ ايوان اور تهل كا قومهانا--بهكوان دين: جهن كي ناه بلدي --سريش رام بهائر معي تظا تلي-ميهي رام بهائي ؛ آچاريه كريةني مولايا حسرت موهاس---هكوان دين ؟ الكريزي كهدفت • [0 -0 0 0 2 100 10 5 Y 6 +40 7 6 7 4 7 \ 0

シラン

१०--- सर्वोदय समाज का सन्देश--- आचार्य विनोबा १९--- कुछ किताबें --- मशाल; हमारो झांदिम जातियाँ علاستان مهن چه رزیمه سال باهر دس رزیمه سال ایک پرچه دس آنے .

रुपया साल, बाहर दंस रुप्या

क्रीमत-हिन्दुस्तान में हैं

इस नस्बर के ख़ाम लेख

नया हिन्द की जरूरत-एक खपील-सुन्दरलाल अहिन्सात्मक इनक्रलाब का रास्ता-भंजर खर्ला साख्ता भारत के मुसलमान-इट्डुल्ला मिन्नी भारत खौर चीन का कलचरी मेल-भानचन्ट बर्मा

हमारी राथ— भमरीका घोके में न रहें !—भगवानद्रीन कॉगरेसी बजीरों को सनट़—भगवानद्रीन हेमोक्नेटिक म्रन्ट—मगवानद्रीन लाल चीन की नाकेबन्द्री—सुरेश रामभाई

1 HE 1656

क्षीयत दूस भाना

ंहिन्दुस्तानी कल्बर सोसाहदी, इत्यहन्तर्

من كروريمايك أيعل ممارول من كروريمايك ايعل ممارول من العقب » ولنق منظر على موضاء مناه مناهان معيدالله مصري

الموية مهن نه ره استهكوالدين المهيين رزيورل كو مندسهكوالدين المنايويتي فونت-يهكوالدين المنايويتي فونت-يهكوالدين

भारत का विधान

पूरा हिन्दी अनुवाद

भारत में खांगरेजा राज' के लेखक पंं सुन्दरलाल द्वारा नी २६ अनवरी सन् १६४० से सारे भारत में लागू हुआ। मूल कांगरजी से श्रतुवादित.

स्वाधीन भारत का शासन इस समय चल रहा है उसे झच्छी तरह इर भारतवासी का कथ है कि जिस विधान के अधीन समस् अ बिष आप आने वाले आम चुनाव में, जिस पर भारत का सारा मिश्र्य निमेर हैं, समफ कर हिस्सा लेना चाहते हैं और आपने आधिकार समफना चाहते हैं तो जरूरी हैं कि जाप इस पुरतक को ध्यान से पढ़ लें.

जीर अंगरेजी से हिन्दी साठ पन्ने की शब्दमाला दे दी गई है. भासानी के लिये किताब के आखीर में हिन्दी से अंगरेजी भारत के हर घर में इस पुम्तक का रहना जरूरी है.

कागमग चार सी पन्नो. कपड़े की सुन्दर जिल्द. क्रीमत केबल जासान बामहाबरा भाशा. रायल ऋठपेजी बड़ा माइज.

मिलने का पता :-

मैनेजर 'नया हिन्द्' १४५. मुट्टा गज.

इलाहाबाद.

بهارت کا ودهان

يورا ملمى أنوراد

هو ١٩ جنوري سن ١٩٥٠ سے سارے بهارت مهن لاكو هوا . الهارت مهن انكريزي راج كالهكهك يطقت سلدر الل درارا

مل انگریزی م انبوادی . بهارت كا شاسن إس سم جل رها هر أس أجهي طرح سمجه له . بهوههه نربهر هـ "سمجه كر حصه لهنا چاهتے هيں أور آرأد بهارت مهن آي ادههكار سمجهانا جاهك هين تو ضروري هـ كه آپ آس هر بهارت واسمي کا قرض هے که جس ودهان کے ادههن سوادههن يدمي آب آنه والم عام جلال مهن جس ير بهارات كا سارا

چار سو بلانی. کپورے کی سلادر جالد . قیمت کھو^ل سازھ مات رویک الكريني سے هددي ساته پندے كى شبد مالا دے دي كئى هے . أساني كر لكر كتاب كر أخر مين هددي سر أكريني أدر بهارت کے هر کهر محن اس يستک کا رهنا ضررري هے . آسان بامحارره بهاها . رايل أنه پهجي بوا سائو . لگ بهگ

يسكل كو دههان م يره لهن .

10 مقهي كليج. العآباد . ملهجر "نهاملد "

Printed and Published by Purushottam Prasad, at the Naya Hind Press, 145, Muthigani, Allahabad.

(१) एक एसा हिन्दुरनाता कलचर का चयाना, चलान प्रमार करना जिसमें सब हिन्दुस्तानी शामिल हो।

(२) एकता फैलाने के लिय किताबा, आखवारों, रिसालों बरोरा

का छापना .

(३) पढ़ाई घरों. किताब घरों. सभाजों. कान हरेनों, लेक्चरों स सब धर्मों, जातों, चिराहरियां झार फिक्कों में आपस का मेल सोसाइटी के प्रसीटेन्ट—मि० ष्राट्युल मजीह एवाजा: वाइस प्रसीडेन्ट—हा० भगवानदाम और हा० अन्दुल हक; गविने ग बाह्य के प्रसीटेन्ट—हा० भगवानदास: सेकेटरी—पं० सुन्दरलाल. गविने ग बाही के आर मेन्बर—

डा० सैयद महमूद डा० ताराचन्द, मौलवी सेयद मुलेमान नदवी. मि० मंज्ञर डाली साउत, श्री बी० जी॰ खेर, मि० एस० के० ठट्टा. एं० बिशम्बर नाथ. महात्मा भगवानदीन, सेठ पूनम चन्द रांका, काली माहम्मद डाब्दुल गप्तकार खोर श्रा डांस प्रकाश पालीवाल . केम्बरी के कायदों के लिये लिखिये.

मुन्दरकाल

सेक टरी, हिन्दुस्तानी कलचर सोसाइटी, १४४, मुट्टी गंज, इलाहाबाद.

नोट—सोसाइटी के नये क्षायहे के षानुसार मेम्बरी की मीस सिक्ष एक रुपया कर दी गई है. "नया हिन्द" के जो गाहक मेम्बर बनता बाहूं इनको सिक्ष है रुपया बन्दा देने पर ही मेन्बर बना लिया कावगा. पहला से मेन्बरी की फीस देने बाले सोसाइटी की निक्सी डुताना करना साहास्य, इत्यहमार

الماليات الماليات

 (۳) پڑھائي گهرون کتاب گهرون سبهائی کانئرنسون لکنچاون سب دهرمون جائون برآدريون اور فرقون مين آنس کا مين معانا سوسائتم کے پریسیتانت۔۔مسٹر عبدارمجید خواجنہ: وائس پریسیڈنٹ۔۔۔ڈاکٹر بھکوان داس اور ڈاکٹر عبدالحق: کوربئی یادی کے پریسیانٹ ۔۔۔ڈاکٹر بھکوان داس: سکریٹری۔۔ینڈن سندرالی۔ گووننگ باتھ کے اور معبو۔۔۔

قائتو سهد متصود' قائتو تارا چدد' مهلوی سهد سنهمان ندری. مستو مطور علی سوخته' شوی بی . جی . کههور مستور ایس . کی وردوا' پلتات بشمهو ناته' مهاتما بهکوان دین سیتو هونم چدد راده' قاضی متصد عبدالغفار اور شوی اوم پرکاش یالیوان .

سلار لأل سكريتري ' هلادستاني كلتهر سومائتي. ۱۳۵۵ متهي كليم الهآياد .

نوقاسسوسائتی ے نئے قاعدے کے انوسار مسیری کی فیسی مرف ایک روبعہ کرمی کئی ہے ۔ "نها هند" کے جو گاهک مسیر ملکا چاهیں اُن کو صرف چھہ روبیہ جلدہ دیکے پر می مسیر بنا بہا جائیا ۔ انک سے مسیری کی فیس دیکے والے سیسائتی کی نملی

हिन्द के विधान की अंगरेज़ी हिन्दी शब्दावली

(झंगरेजी नागरी लिखाबट में)

महात्मा भगवानदीन श्रौर दूसरे विद्वानों ने सुम्पाय हैं. मारत के विधान को समम्पने के लिये इस शब्दावली को भापने पास जरूर हिन्द का जो नया विधान पास हुआ है असके लगभग चौद्ह मी खास खास झंगरेजी शब्दों के लिये झासान हिन्दुस्तानी शब्द रिखये. क्रीमत हो रुपये.

मुस्लिम देश भक्त_ लेखक—श्री रतन लाल वंसल.

दिलचस्प हंग से लिखी गई है. क्षीमत विक्र एक रुपया बारह आने. को गुलामी की खंडीरों से आयाद करने की कोशिश की, किता ब बड़े हथेली पर रखकर हिन्दुस्तान और विदेशों में रहते हुए भारत माता

आज के शहीद - सम्पादक-- श्री रतन लाल बंसल.

इस किताब में उन बीरों की कहानियाँ हैं जिन्होंने विदेशी हाकिमों की फैलाई फूट की खारा में इन्सानियत को मस्म होते देख पक खिन की मों देर न की खौर उसे बुस्ताने के लिये अपनी जान क्रदबान कर दी.

उन बहादुरों की कहानियाँ जो फिरकावाराना इंगों में लोगों को हैवानियत से रोकते द्वप राहीद हो गए. हर एकता प्रेमी के पढ़ने की किताब.

सुन्दर जिल्द और चिकने काराज पर छपी आठ तस्त्रीरों के साथ इस किताब का दाम सिर्फ ढाई रुपया.

किसान की पुकार_ लेखक—श्री आर. बेन्कर राब.

यह किताब किसानों के लिये ही नहीं, उन लोगों के लिये भी के भाभ संकट को दूर करने में विश्वास रखते हैं. क्रीमन पाँच आने. बहुत करूरी है जो खेती बाड़ी से द्रिचरपी रखते हैं. श्रोर भारत

जिन्ने का पत्रा. मेनलक 'नमा क्टिन' १०५ महीतोज बलाहाबान.

هند کے ودھان کی انگریزی هندی شبداولی (انگریزی نائری لکمارت میں) مند کا جونیا ردھان پاس موا ہے اُسکے لگ بیک چودہ سو خاص غامی انگریزی شبدس کے لئے آسان مندستانی شبد مہانتا بیکوان فين أور دوسرے ودوانوں نے سجمائے هیں. بہارت کے ودھان کو سمجھٹے که لکم اِس هیدارلی کو ایه پاس فررز رکهکی. قیمت در رزیگ .

جان متههلی پر رکهکر مددستان آور ردیشوں میں رمتے موثے ہارت ماتا کو غلامی کی زنجیووں ہے آزاد کرنے کی کوشمی کی . کتاب پوے دلچیس ذملک ہے لکھی کئی ہے . مسلم ی دیش بهکتی انهکهک سشری رس ال بلسل. آن مسلمان دیش بهکتون کے جوون کا حال جلهوں نے ایمی تهمت مرف ایک روینه باره آنے .

اِس نکاب میں اُن ویزوں کی کہانیاں ہیں جنہوں نے ودیشی حاکموں کی پھیٹائی پہوت کی آگ میں اِنسانیت کو بھسمِ ھوتے دیکہ ایک چھی کی بھی دیر نہیں کی آور اُسے بجھائے کے لئے ایٹی اج کے شہید۔ سیادک ۔ شری رتی ال بلسل .

آن بهادروں کی کہانیاں جو فرتموارانہ دنکیں میں لوئیں کو طهوانیت سے روکتے ہوئے شہید ہو گئے . جان قربان کر دی .

كتاب كا دام صرف تمائي ربيه، مر ایکٹا پریمی کے پوھٹے کی نٹاب ۔ سلدر جالد اور چکٹے کافٹ پر چھچی آتھ تصویروں کے ساتھ اس

کساں کی پکار- لیکیک ۔۔ شربی آر ، ریلکت راؤ ، یہ کتاب کسائیں کے لئے ھی ٹہیں 'ن لوکیں کائے بھی بہت فروری ہے جو کھفتی بازی ہے دائیسپی رکھتے ھیں' اور بھارت کے آئن سلکت کو درر کَرِنے میں رشواس رکھتے ھیں ۔ قیمت پانے آئے .

مللاً كا ديم ملديد "سا هلد" دما " ميم كلم التأراد .

गडत सुन्दरलाल की और किताबें :-

हिन्दू मुत्तालिम एकता_ इस में वह बार लेक्चर जमा कर दिये गये हैं जो पंडित जी ने कन्सीलियेटरी बोर्ड ग्वालियर की क्षणत पर ग्वालियर में दिये थे.

सौ सके की किताब. क्षीमत सिर्फ बारह आने.

महात्मा गांधी के विषिद्ान से सवक्क — साम्प्रता-िकता यानी किरकापरस्ती की बीमारी पर राजकाजी, मजहवी खौर बिर्मिशसी पहत्त् से विचार और उसका इताज, जिसने काखिर में इस पिता महात्मा गांधी तक को हमारे बीच में न रहने हिंगा.

पैजाब हमें क्या सिखाता है— महात्मा गांधी की खाबाह से अक्तूबर सन् १९४७ में पच्छिमी और पूर्वा पंजाब के क्रिके बाद वहाँ की भयंकर बरवादी और आपसी मार काट के ज्ञार लोगों पर ओ जो मुसीबर्ते आहैं उन का दर्शनाक वर्नेत. इब छोटी खी किताब में आनकत की मुसीबतों को हल करने के बिधे कुछ खुक्ताब भी पेश किये गए हैं. क्रीमन वार बाने.

वंगाल और उससे सवक्र_ इस छोटी सी किताब में सन १९४९-५० में पूरबी और पन्छिमी बंगाल के फिरक़े— बाराना मनाड़ों पर रोशनी डाली गई है और ऐसे मगड़ों को हमेशा के लिये स्नत्म करने की तरकीब भी समाई गई है. क्षीमत

ینتاب سندارال کی اور کتابین:
هندو مسلم ایکتا-اس مون ره جاز امکجر جمع

ده دن که مون جر پلات جی نے کذسیابیتری بورة کوالواز کی

دمون پر کوالهار مون دفت تھ۔

مر مفتح کی کتاب کوست صرف بارہ آئے .

میاتم کاندھی کے بلیدان سے سبتی ۔
مہردایکتا یعلی فرقع پرستی کی ایساری پر راج گجی مذهبی ار انہاسی پہلو سے رجاز ارز اُسکا علج ' جس نے آخر میں دیس بھا مہاتنا گدھی تک کو هدارے ہیچے میں نے رہنے دینا .

مینے ہوں اے ۔ مینے اب همیں کیا سکچاتا ہے – مہاتا الادمی مالے سے انتوبر سن ۱۹۳۷ میں پنچمی اور بوربی پنجاب کے دورے کے بعد وہاں کی بھیلکر بربادی اور آیسی مار لاف کے گزن لوگوں بر جو جو مصوبتیں آئیں اُن کا دوماک ورنی ، اُس چھوٹی سی کتاب میں آجکل کی مصوبتیں کو حل کرنے کے لئے کچھ سجھاؤ

بهي ييم کئے گئے مهن ، تيست جار انے .

بنگال اور اُس سے سيق – اُس جهڙم سي كاب ميں مورثي اُل كافرتيرارات ميں من موري اُل يجهمي بلكال كافرتيرارات جهكورن ير روشني ذالي لكن ها اور ايسے جهكورن كو هميشه كا جهكورن يو هميشه كا ختم كرنے كى تركيب بهن سجهائي كئي ها . تيست مون

क्रियाने का पता—मैतेजार 'नया हिन्द' ११४ मनोमंन

गीता और कुरान

लेसक-पंडित सुन्दरलाल

इस कितान के शुरू में दुनिया के सब बड़े बड़े धर्मों की एकता को दिखाया गया है जीर सब घर्मों की किताबों से हवाले हे दे कर मिखती जुलती बुनियादी सबाइयों को बयान किया गया है.

डसके बाद गीता के लिखे जाने के वक्त की इस देस की हालत, गीता के बड़प्पन और एक एक अध्याय को लेकर गीता की तालीम को बतलाया गया है.

चाजिर में क़रान से पहले को अरब की हाजत, क़रान के बकुप्पन भीर पक एक बात पर क़रान की तालीम को बयान किया गवा है. इस में क़रान को पांच सौ से ऊपर आयतों का लफ्बी परजुमा दिया गया है. यह भी बताया गया है कि क़रान में जेहाद, ब्राक्रबत, साजरत, जन्नत, जहन्म. काफिर बरोरा किसे कहा क्षा

जो लोग सब धर्मों की एकता को समफना चाहें या हिन्दु धर्म जीर इसलाम दोनों की इन दो असर पुस्तकों की सच्ची जानकारी हासिल करना चाहें कन्हें इस किताब को जरूर पढ़ना चाहिये.

पौने तीन सौ सफ़े की सुन्ट्र जिल्ट् बँधी किताब की क्षीमत सिक्ते हाई रुपये.

मितने का पता—मैनेजर 'नया हिन्द' १४४, मुट्टी गंज, इलाहाबाद.

كيتا اور قران

ليكها - ينتات سندر كال

اس کتاب کے شورع میں دنیا کے سب ہوے ہوے دغرموں کی آیکتا کو دائیایا کیا ہے آور سب دغرموں کی کتابوں سے حوالے دے دے کر ملتی جلتی بغوادی سچائیوں کو بیان کیا گیا ہے. آسکے بعد کیتا کے لکھ جائے کے رقت کیائی دیش کی حالت' کیتا کے ہوپی آور ایک ایک ادعیاء کو لیکر کیتا کی تعلیم کو آخو مهن قرآن سے پہلے کی عرب کی حالت' قرآن کے ہوہن اور لیک ایک بات پو قران کی تعلیم کو بھان کیا گیا ہے ۔ اُس میں قران کی پانی سو سے اوپر آیٹوں کا لفظی ترجمہ دیا گیا ہے ہے بھی پتایا گیا ہے کہ قرآن موں جہاد' عاقبت' آخوت' جنت' جہنم'

جو لوگ سب دھرموں کی اینکا کو سمتجھٹا چاھیں یا ھلدو مھرم اور اسلام دونوں کی ان دو امر ہستکوں کی سچی جالکاری حاصل کرنا چاھیں آنھیں اس کتاب کو ضرور پڑھٹا چاھئے . ہوئے تھی مو صفحے کی سلدو جالد بلدھی کتاب کی تھمت

ملك كا يته-مليجو "نها هلد" ١٩٠٥ متمي كاج، التأباد .

नीचे लिखी सब किताबें नागरी श्रोर डह् होनों लिखावटों में आवाग आवाग मिल सकती हैं.

बाक या रेल खर्च हर हालत में गाहक के जिम्मे होगा.

महात्मा गांधी की वसीयत

लेखक-शि मंजर आती साख्ता

२९ जनवरी सन १९४८ को महास्मा गांथी ने आल इंडिया कांगरेस कमेटी के सामने एक सुम्माथ के स्पर्में 'लोक सेवक संघ' का एक नया विधान तैयार किया था. इस विधान में उन्होंने सलाह बी थी की क' गरेस का सारा संगठन तोड़ दिया जाने और कांगरेस बाले हकूमत से बाहर निकल कर एक लोक सेवक संघ'वना कर काम हैं जनवरी को अपने देहान्त से कुछ घन्टे पहले महात्मा जी ने अंगरेस के जनरल सेकेटरी को जुला कर वह विधान दिया की वह गांधी जी की तरफ से ध्ये आला इंडिया कांगरेस कमेटी में पेश कर हैं. वह छोटा सा विधान देश के नाम गांधी जी की आलिरों वसीयत हैं और इसकी व्याल्या गांधी जी के परम भक्त शी मंजर अली सोखाता ने की हैं जो गांधीवाद को समफ्ते और अपनाने वाले देस के इने गिने लोगों में से एक हैं.

गांचीबाद को समफ्तने के लिये इसका पढ़ना बहुत जरूरी है. २२५ सफे की सुन्दर जिल्द बँधी किताब की क्रीमत सिर्फ दो

نهتج لکهی سب کتابین ناگری اُور اُردو دونوں لکهاوتون میں الگ الگ مل سکتی هیں .

قال يا ريل خرچ هر حالت ميں گاهل كے ذمه هوگا .

مهاتما گاندهي کي وصيت

لهكهكا الشري منظر على سوخكة

99 جنوری سن ۱۹۳۸ کو مہاتا گادھی نے آل انتیا کانکریس کمیٹی کے ساملے ایک سجھاؤ کے رزپ میں 'لوک سورک سلکھ' کا لیک نما ودھان تھار کما تھا ۔ اِس ودھان میں اُنموں نے صلاح دی تمی که کانکریس کا سارا سلکٹیوں توز دیا جاوے اور کانکریس والے حکرمت ہے باہر نکل کر ایک 'لوک سیوک سلکھ' بٹا کو کام

. مين

ما جفرری کو انے دیہائٹ سے کچھ کھنڈے پہلے مہاتیا جی نے گانگریس کے جفرل سکریٹری کو بلا کر وہ ودھان دیا کہ وہ گاندھی جی کی طرف سے اُسے آل انڈیا کالگریس کمھٹی میں پھش کر دیں . یہ چھوٹا سا ودھان دیس کے نام گاندھی جی کی آخری وصیدت ہوختہ نے کی ہے جو گلدھی جی کے پوم بھکت شری منظر علی سوختہ نے کی ہے جو گلدھی واد کو سمجھٹے اور ایٹائے والے دیس گاندھی واہ کو سمجھئے کے لئے اِسکا پوطانا بہت ضروری ہے ۔ 19 مفتعے کی سلدر جائد بلدھی کلائب کی تھست صرف ٹو رویئے.

गई सन् १४१

(६) ईवें ज्ञलीकल क्रिश्चियन बैपटिस्ट चर्च : इसमें ईवेंजली-क्रिश्चयनों, बैपटिस्टों श्रीर पेंटेकोस्टल चर्च के मानने वालों की पहले की स्वतन्त्र संस्थाएं शामिल हैं.

(७) स्वयर के मानने बालों का चर्च : खांसकर लाटिविया भीर एस्तोनिया की सोशिलस्ट रिपबलिक में है.

(८) बौद्ध धर्म के मानने बाले.

(८) यहूदी धर्म: इसका कोई संगठित मरकज नहीं है. सीवियत संब के बजीर मंडल के नीचे रूसी आधोडाक्स चर्च

सौर दूमरे थासिक पंथों के मंडल कायम हैं. इन मंडलों को धार्मिक बात की मी देख भात रखते हैं कि धार्मिक पूजा बन्दगी आपि रीत-रहा है या नहीं. धार्मिक संस्यात्रों के पेश किये हुए सवालों के बारे में कानूनों बौर कायदों का मसीदा तैयार करने का काम भी इन रिबाज की आखादी के क्रातून पर ठीक तरह से अमल किया जा संस्थात्रों जीर सरकारी अधिकारियों जीर संस्थात्रों के बीच सम्बन्ध क्कायम करते के लिये बनाया गया है. इसके अलावा यह मंडल इस मंडलॉ के जिस्मे है.

को भी मानता है. धम के जिलाफ प्रचार का मतलब लोगों में दुनिया को साइन्सी निगाह से देखने की आदत का प्रचार करना है. धम के जिलाफ प्रचार के दौरान में धर्म को मानने वाले लोगों की भाव-नाथों, जजबों का चोट पहुंचाना सोवियत विदान में मना है. धार्मिक आजादी की रचा करने के साथ साथ सोवियत संघ का विधान सब नागरिजों ने धम के जिलात प्रचार करने के अधिकार

آومهالهدون کے کهتمو لهکو اِس کے صدر همن . (٥) أرمهلها كا (كريكورين) جرج: بجرے دهرم يكا أور سب ماری رام مئی سی اد'

ایویلجامکل کرشچهنوں' بپتستوں اور پینتے کوسٹل جوچ کے مانئے والوں کی پہلے کی سوتلتر سنستہائیں شامل مھی . (١) أيويلجالهكل كرشجهن بيهيست چزج: إس مين

أيستونها كى سوشاست ريوباك مهن ههن . (٧) لوتهر کے مالکے والوں کا چوہے: خاص کو التوبا أور

(A) يوده دهرم كي مانكي وألي .

(٩) يېودى دغوم: اِس كا كوئي سلكتهت مركز نېمن ه.

سوویت سلکه کے رزیر ملڈل کے نیوچے روسی آرتهوداکس چوچ اور دوسرے دھارمک پلاتھوں کے ملڈل قائم مھی ۔ اِن ملڈلوں کو دھارمک سلستھاؤں اور سرکاری ادھهکاریوں اُور سلستھاؤں کے بھچ بات کی بھی دیکھ بھال رکھتے ھھی که دھارمک پوجا بلدگی اور ریٹ رواج کی آزادی کے قدنون پر ٹھیک طرح سے عمل کیا جا رھا ہے یا نہھی . دھارمک سلستھاؤں کے پیش کئے ہوئے سوائیں کے سميدده قالم كرنے كے لئے بدايا كها هے . إسكے علاوہ يه مدتل إس بارے مهن قادونوں اور قاعدوں کا مسودا تیار کرنے کا کم بھی اِن ملتابل کے ذہے ہے .

کو صائدسی نکاہ سے دیکھٹے کی عادت کا پرچار کرنا ہے . دھوم کے خلاف پرچار کے دوران میں دھوم کو مانگے والے لوگوں کی بھارفاؤں : ومعان سب ناکرئیں ے دھرم کے خلاف پرچار کرنے کے ادعیکار کو بهي مانكا هي . دهرم كي خلاف پرچار ؟ مطلب لوئي مهن دنها جذبي كو جوت يهزيجانا سوييت ودهان مي منع ه. دمارمک آزادی کی رکشا کرنے کے ساتھ ساتھ سوریت سفکھ کا

मई सन् '५१

रीत रिवाजों को पालने के अधिकार की रह्मा करता है. सोवियत राज बार्मिक सभा सोसाइटियों के लिये प्रार्थना घरों (गिरजों, सिनेगागों, मसजिदों वरोरा) के मुफ्त इस्तेमाल जीर अपने धर्म के नाम का बोर्ड लगाने की सुर्वधा देना है. धार्मिक संस्थाएं खुद अपने पुजाघर बना सकनी है. घार्मिक स्कूलों के लिये मरकची और मुक्कामी सरकारी मालवारों के निकालने के लिये काराज स्रोर हापालानों की सिविधा आधिकारी जगहों का प्रबन्ध करते हैं और धार्मिक किताबों और

आजकल सोवियत हस में नीचे लिखी धार्मिक जमाते मौजुट

(१) रूमी बार्योडाक्स वर्च : मास्को ब्यौर सारे रूस के सक्तर बरस के बुढ़े धर्मिपता बालेक्सी इसके सद्द हैं, १९०२ में बापने दीबा ली थीं. एक सलाहकार मंडल—पवित्र सिनोद् — के साथ ज्ञाप काम करते हैं. इस चर्च के मानने वालों की गिनती सबसे

(२) सुसलमानों का धर्मे. इसलाम: मुसलमानों के अपने मजहबी मामले उनके चार सुबाई धार्मिक मरकचों से चलते हैं. सो भियत संघ के मधिकतर मुसलमान सुन्नी हैं. मुसलमानों की यही बडी जमात है. शिया मुसलमानों की तादाद का ती कम है. बई खासकर काके शया-पार के हताक में रहते हैं.

एक दूसरे से भालग रहते हैं, एक कहलाता है नेलोकीनितडकी पंथ. हूसरा पंथ वह जो पाद्रियों को नहीं मानता, तीसरा वह जो रूसी (३) रोमन कैयांतिक चर्चः यह तीन पंथों में बटा है जो आंबोंडाक्स वर्च के पहले के पादरियों को रखता और मानता है.

(४) स्यारजियों का माथोंडाक्स चर्चः घर्म-पिता कैयों हा-

مئی سن اه'

وهورہ) کے مفت استعمال اور آئے دھوم کے نام کا ہورۃ لگائے کی سودھا دیکا ہے ۔ دھارمک سفستھائیں خود آئے پوجا گہر بٹا سکتی ھیں ۔ دھارمک اِسکولوں کے لئے مرکزی اور مقامی سرکاری ادھیکاری جگہوں کا پر بٹدھ کرتے ھیں اور دھارمک کتابوں اور اختہاوں کے نکالے کے ريت راجون کو پالد کے ادعدکار کی رکشا کرتا ہے۔ سوویت راج دھارمک سبها سوساتهوں کے لئے پراتها کهروں (گرجوں سلیکاگوں' مستجدون

آهاكل سوريت رس مهن نهيج لكمي دمارمك جدامتهن

ا سعر برس کے بہڑھے دھرم پتا الیکسی اِس کے صدر معن ، ۱۹۰۱ کے معن آپ نے دیکشا لی تھی ، ایک ملحکار مثقاً ۔۔ پہڑ، سنوں۔کے کہ ساتھ آپ کام کرتے معن ، اِس جزچ کے مائٹے والوں کی کلتی سب (1) روسی آرتهوداکس چرچ : ماسکو اور سارے روس کے

 (۱) مسلمانوں کا دھرم اسلم : مسلمانوں کے آغ مذھبی معاملے اُن کے چار موبائی دھارمک مرکزوں سے چائے ھیں ، سوریت سفکھ کے اداعک تر مسلمان سفی ہیں . مسلمانوں کی یہیں بنوی جماعت ہے ، شہمہ مسلمانوں کی تعداد کافی کم ہے . وہ خاص کر

 (۳) روس کهتمواک چرچ : یه تهن بلتهون مهن بتا هـ
 چو ایک دوسرے ہے لگ رهتے ههن . ایک کهانا هے بهلو کری
 نعجمی یفته دوسرا پلته وہ جو پادریوں کو نههن مانتا تهسرا كالهشها بأر كه علاتي مهل رمك هون . وہ جو روسی آرتھوڈاکس جورج کے پہلے کے پادریوں کو رکھکا آور

(١٦) جهار جهول كا آرتهودًا،س چرج : قدرم يكنا كيكهو لهكوس

لكي كافيل أور چهاريا خاس كي سودها دينك ههن .

となってろ!

بم زیانت م

مئی سی اه'

ماری رام

(पासपोट, विवाह के लाइसेंस, पैदायश के सरी किकेट बग़ैरा में) किसी भी चर्च को राज की तरक से माजी सहायता नहीं दो आती. राज की नजर में सब चर्च बराबर हैं--किसी भी चर्च या पंत्र को किसी नागरिक के साथ भेदभाव नहीं करता. सरकारी द्रमावेगों में सरकार से खास रिकायतें हासिल नहीं हैं. धर्म के झाधार पर राज नागरिक का धर्म द्जे नहीं किया जाता. नवा हिन्द

है सौर स्कूनों का चर्च से अलग कर दिया है. सोवियन सरकारी जाम तालीम का राज ने चर्च के हाथों से पूरी तरह ले लिया स्कूलों में किसी भी तरह की किसी धर्म की तालीम नहीं ही जाती.

चर्च को राज से आजा करने का यह मतलब नहीं है कि पाद्रियां और चर्च को मानने वालों को नागरिक आधिकारों से आजग कर दिया जाता है. सब चर्चों कीर धार्मिक मत मतान्तरों के पादियों को दूसरे सब नागरिकों के बराबर चुनाव सम्बन्धी और दूसरे मधिकार हासिल हैं. सोबियत विधान सब नागरिकों के, चाहे वह जिस धर्म को भी मानते हों. धार्मिक सभा सोसाइटियों श्रीर संस्थाश्रों के रूप में घम के मानने बाले लोगों की खपनी मर्बी से दिए दान से संगठित हाने जीर इन संध्याजों की मरकजी इन्तजामी संध्याएं बनाने तक के आधिकार की गारंटी करना है. इस तरह की मरकजी हा इन्तवाम करती है, अपने अखबार और किताबें निकातती है, यामिक स्कूलों को चलाती हैं. हर चर्च की संस्थात्रों का खर्च उस संस्थाएं अपने धर्मे वालों की कानकरेन्सों और पाइरियों की कॉगरेसों

साथ मिलकर खुले डपासना या पूजा बन्दगी का इन्तजाम करने, बच्चों सोवियत कात्न हर धर्म के मानने वाले लांगों को आजादी के

کسی بھی چوچ کو راچ کی طرف ہے مالی مہایتا نھیں دی جاتی ، راچ کی نظر میں سب چوچ برابر ھھں۔۔کسی بھی جوچ یا پنٹھ کو سرگار ہے خاص رمائٹیں حاصل نہیں ھھں ، دھوم کے آدھار پر راچ کسی ناگرک کے ساتھ بھھد بھاڑ نہیں کرتا ، سرگاری فسكاويزين مهن (پاسپووٽ) وراه کے النسنس) پهدائش کے سپاتهفکیت وهورة مهل) ناكيك كا دهوم درج نهدي كيا جاتا .

ناگرکوں کے برایر چلائو سمیدلدھی آور دوسوے دھیکار حاصل عام تعلیم کو راج نے چرچ کے ہاتھوں سے پوری طرح لے لیا ہے اور اسکولیں کو چرچ سے الک کو دیا ہے ۔ سوویت سرکاری اِسکولوں مھی کسی بھی طرح کی کسی دھرم کی تعلیم نہھی دی جاتی ۔ اور چوج کو مالکے والوں کو ناگرک ادمعیکاروں سے الک کو دیا جاتا ہے۔ سب جوجوں اور دھارمک سے متانتروں کے چادریوں کو دوسرے سب جرج کو راج ہے آدگ کرنے کا بیم مطلب نہموں ہے کم پادریوں

مائقے ہوں' دھارمک سبھا سوسائٹیوں اور سنستھاؤں کے روپ میں سٹکٹیت ہونے اور اِن سنستھاؤں کی مرکزی انتظامی سلستھائیں بٹانے تک کے ادھیکار کی گارنٹی کرتا ہے ۔ اِس طوح کی مرکزی سلستھائیں ایے دھوم والیں کی گانٹرنسوں اور پادریوں کی گانگویسوں کا انتظام کرتی ھیں' ایے اخبار اور کتابیں نکائٹی ھیں' دھارمک اِسکولوں کو چاتی ہیں ۔ ھو چرچ کی سنستھاؤں کا خرچ **4**5 سرويت ودهان سب ناگرکون کے چاھے وہ جس دعوم کو بعی

سوویت قانون هر دعرم کے مائٹے والے لوگوں کو آزادی کے ساتھ ملکر کھلے آیاسکا یا پرجا بغدائی کا انتظام کرنے' بچوں اُور

हमारी राय

मई सन् '५१

खड़ी करके काँगरेस को भी उसके मुँह में ठूंस कर इतनी समभदारी का काम किस लिये किया ! अधिक समम्पत्तर दुनिया नहीं बदला करते, वह अपने कां बदलते हैं. यह कम समम ही होते हैं जो दुनिया को बदल जाते हैं.
पर बह लादी हुई शिस्त को नहीं मानते. गाँधी जी अगर अंगरेजी राज की शिस्त को अधिक समम्भदार बन कर अपने कंध पर लाद लेते तो न हिन्दुस्तान आजाद होता और न काँगरेसी सरकार दिलाई देती. और न काँगरेस की वरिका कमेटी दूसरों पर शिस्त लादने के लिये इतनी खतावली पाई आती.

—भगवानद्रीन

सीवियत रूस में धर्म की आज़ाटी —

रूस की धर्म सम्बन्धी बातों को लेकर दुनिया भर में तरह तरह की रालतकहमियाँ प्रचलित हैं. हम यहाँ 'साबियत यूनियन के विचार कौर समाचार' नाम के दिल्ली से निकलने वाले एक हमतेबार मुखबार से एक मजमून दे रहे हैं जिससे इस निश्चय पर खासी रोशनी पड़ती है- एडांटर.

सीवियत कस का विधान सब नागरिकों के लिये धार्मिक रीत-रिवाज की माजादों का ऐतान करता है.

सोवियत संघ के हर नागरिक को किसी मी घर्म के मानने या न मानने की ष्याजादी है. यह मामला उसके ष्यपने विश्वास भीर बसकी इच्छा से सम्बन्ध रखता है.

सोबियत संघ में वर्च (संगठित धर्मे) को हकूमत से आलग कर विधा गया है. राज के राजकाजी कार्मों में दख्ल देने का वर्च को

مئی می اه'

کهوی کرکے کانکریس کو بھی آسکے مئہ میں ٹھونس کر آتلی مستجھڈاری کا کام کس لٹے کوا !

سمجه هي هوتے ههن جو دنها کو بدال جاتے همن پر وہ الادي هوئي هست کو نههن مانٽے . گاندهي جي اگر انگريؤي راج کي شست کو آدهک سمجهدار بن کر آي کڏدھ پر لاد لهتے تو نہ هندستان آراد هوتا اور نه کامکریسی سرکز دکهائی دیکی، اور نه کامکریس کی ورکلگ کمیگی دوسرون پر شست اون نے کے لئے اتفی آناولی بائی جاتی. الدعك سمجهدار دنها نههن بدلا كرتي، ولا أعيكو بدائته هين. يه كم

- 1476/0000

لل سوديت دوس مي ناهرم كي آزاني --طرح کی قلط فہمیاں پر جانے ہوں ۔ ہم ہماں ' سویت پونیون کے وچار آور سماچار ' نام کے دائی سے نکالمے رائے ایک هفته وار خبار ہے ایک مقدون دے رہے ممهن جھی ہے اس وشے پر خاصی روس کی دھرم سمبلدھی ہاتوں کو لے کر دنیا بھر میں طبح

اررملي يرتي هـ اتيتر سوویت روس کا ودهان سب ناگرکین کے لگے دھارمک ریت رواج

کی آزادی کا آملان کرتا ہے . سوریت سلکھ کے هر ناگرک کو کسی بھی دھرم کے مانٹے یا نع مالئے کی آزادی ہے ۔ یہ معاملہ اسکے آئے وشواس اور اُسکی لِچھا

ے ممبلاء رکھا ہے . سوريت سالکه مهن چرچ (سلکتهت دهرم) کو ڪکومت سے الگ

इमारी राय

भी शूकने या इसी तरह के जीर कोई काम करने की हिम्मत नहीं

कर सकता. पर वही आदमी डिसिप्तिन का बोम्ता कंघे पर लादकर रेल के बिड़ने में शूकने से कभी नहीं हिचकता. आगर हम भूलत

اور کوئی کو سکتا ، پر وهی آده کوئی کام کرنے کی همت نہوں کر سکتا ، پر وهی آده ی تسپان کا بوجها کفدھے پر وهی آده ی تسپان کا بوجها کفدھے پر کو کر ریل کے قبیم میں تهوکئے سے کبھی نہوں همچکتا ، اگر هم بهولتے نہوں هيں تو کنگریس میں شسمت پر نہ جلئے کی سزا دئے جانے کا رواج گذدهی جی نے شروع کها ، آور شاہد بوس بابو یا آور کسی ایسے هی نیتا کے سزا دیئے پر کسی ملوپئے نے گذدهی جی سے سوال پوچها تها کہ پھر کانگریس میں ملوپئے نے گذدهی جی سے سوال پوچها تها کہ پھر

पाटीं में क्या फरक रह गया. तब गाँधी जी ने जवाब में यह कहा या कि नाजी और बोलशींबक पाटी तो शिस्त न मानने पर सर बड़ा हेती हैं, काँगरेस तो सिर्फ काँगरेस से बाहर ही करनी है. उस

रिवाज गाँधी जी ने शुरू किया, जौर शायद बोस बाबू या जौर किसी ऐसे ही नेता के सजा देने पर किसी मनचले ने गाँधी जी से

सबाल पूझा था कि फिर कॉगरेस में और नाजी और वोलशीविक

नहीं है तो कांगरेस में शिस्त पर न चलते की सचा दिये जाने का

اور نازی اور بولشہوک پارٹی میں کیا قرق رہ گیا . تب گلامی جی نے جواب میں یہ کہا تھا کہ نازی اور بولشہوک پارٹی تو شست نہ مالئے پر سر اُڑا دیکی میں کانکریس تو مرف کاکریس سے باہر می کرتی ہے ۔ اُس وقت ہم آئے میں میں یہ کہتر ہی رہ گئے تھے کہ اگر کالکریس میں سر اُڑائے کے طاقت ہوتی تو شاید وہ بھی سر 'ڑائے ہے باؤ نے آئی ۔ اور کھا آج اہلسک کادکریس کی سبرکار قائق ے نہیں

چاتی اور کولی نهیں چاتی ؟

هماری رائے میں ورکلگ کمیٹی شسمت یعلی قسملوں کو 'س نگے سجہا کے ذریعے یہاں تک کہیائے لے کئی ہے کہ اُس نے آپ آیک ایک پرستاؤ کو ردی ہی نہیں کیا ہے مانمہ ایک آیک کی

كىلى ئۆرىي ھا.

شست کهنچے کر ' لوک شاهی ' نبین ر' جاتی' ' شست شاهی ' بن جاتی هے ، راشن کی دوکان پر کهنگی تهنگی هوا، لو یا برسان مهی کهورے رهنے میں شست پهلے هی هو لوک شاهی نهیں ، راشن هی کی دوکان سے سوا یا کورا ما تاج لهنے میں شست بهلے هی هو پر لوک شاهی پر لهکه نهیں هے ، هم مثالیں پوهانا 'مین جاعتے کهونکه هم لوک شاهی پر لهکه نهیں ثابه رهے ، پر هم کهنا یہ چاهتے هیں که آسطرے کی سیکورں شست پہلے سے هی لوک شاهی کو کهائے جا رهی تهیں ہو روکلگی کمیتی نے ایک نئی شست کی باگهن

शिस्त खिंच कर 'लोकशाही' नही रह जाती. 'शिस्त शाही कमर ही तोड़दी है.

इस नए सुमान के जरिय यहाँ तक खाँच ले गई है कि उसने अपने एक एक प्रस्ताव को रही ही नहीं किया है बिलिक एक एक की

हमारी राय में वरकिंग कमेटी शिस्त यानी डिसिप्सिन को

बन जाती है. राशन की दूकान पर घंटों ठंडी हवा, त्यू या बरसात में खड़े रहने में शिस्त भले ही हो लोकशाही नहीं. राशन ही की दूकान से सड़ा या कुड़ा मिला नाज लेने में शिस्त भले ही हो पर

कि इस तरह की सैकड़ों शिस्त पहले से ही लोकशाही को खाए जा रही थीं फिर बर्राकेंग कमेटी ने एक नई शिस्त की बाधिन लोकशाही नहीं है. हम मिसाल बढ़ाना नहीं चाहते क्यों कि हम लोकशाही पर लेख नहीं लिख रहे. पर हम कहना यह चाहते हैं

कॉगरेस में सर डड़ाने की ताकृत होती तो शायड़ बहु भी सर बक्त हम आपने मन में यह कह कर हो रह गए ये कि अगार दहाने से बाज न आती. और क्या आज आहिंसक कॉगरेस की सरकार छंडे नहीं चलाती सौर गोली नहीं चलाती !

.]

هماری رام

مطلب یه هر که یارلهندی یا استفادون کے اخر بهی لانگریسی ر اِسمے خلاف ممل کریلکے تو آئیوں سڑا دی جا سکیکی' جس کا ازدر شست یعنی قسیلن کی کمی پر دکه پرکت کرتے هوئے ایک تههراًو پناس کیا ها جسکا نجوز یم ها که کوئی کانگریس والا کنگریس کی یا کسی کانگریس سرکار کی کسی پالهسی کو سوا ایدي پارتی کی میڈنڈی میں یا کاکریس کسیٹی کی میڈنٹک میں اور کھیں نه پڑا کہے اور نه آس پر نکته چوشی کرے. پارلهنگت کے اور صوبائی شست بنام لوک شاهی -اسمبلیوں کے کانگریسی مسہروں کو بھی آگاہ کر دییا گیا ہے۔ کم وہ اگر کاعربیس کی ررکنگ کمهتی نے جال میں کاعربیس والوں کے

هوئے همیں اُن کی طرف شاید هی کسی کا دهمان گها هو . هماری وائے میں سچی لوک شاهی جوسی چیز کسی ملک میں نہمی ھے اور هندستان میں تو ابھی وہ تدم رکھئے کیا، جہا۔کئے کی بعمی کوشمی نہمیں کر سکتی ، کاکریس کی ورکنگ نمیتی نے تسہان کے نام پر جو اندها ددخد آزادی لی ھے وہ اُس بات کا تبوت نبھی ھے کہ کارکریس ایک بری طائنور سفستھا ھے ، طائنور معډروں کو يکه آزادي نههن رهي . ھے تو وہ دمر توز دیکی ہے اور معبورں کو نامرد بٹا دیکی ہے ۔ لیکن میست پر سوار سلستها آنٹی ہی مضبوط ہوتی ہے جکٹی ہمر پر سوار کائی ۔ شست آے کہتے ہمیں که کوئی برے سے سلستها تو وهي کهلاتي هے اُور وهي هوتي هے جس پر هست لادي نهين جاتي . شست جب کسي سڏستها کے متبروں پر سوار هوتي ا آر کے حاکا، میں کورے ملدر میں اکداے رفتے فراے شست ِ یعلی دَسیلن کے نام پر آب تک دنیا میں کیا کیا ظام

क्या जुल्म हुए हैं बनकी तरफ शायद हो किसी का ध्यान. गया हो. हमारी राय में सच्ची लोकशाही जैसी चीज किसी मुल्क में नहीं है कोर हिन्दुस्तान में तो आभी वह फ़द्म रखने क्या, भोंकने की भी कोशिश नहीं कर सकती. कॉगरेस की वर्सिंग कमेटी ने

बिसिक्तिन के नाम पर जो अधायुन्द आयादी ली है नह इस बात का सबूत नहीं है कि कॉगरस प्रकृष्डी ताकृतवर संस्था है.

ताकतवर संस्था तो वही कहलाती है जीर वही होता है जिस पर शिस्त लादी नहीं जाती, शिस्त जब किसी संस्था के मेम्बरों पर

समार होती है तो वह कमर तोड़ देती है और मेम्बरों को नामद

बना देती हैं. लेकिन शिस्त पर सवार सस्या उतनों ही मजबत होती है जितनों शेर पर सवार काली. शिस्त इसे कहते हैं कि कोई बुरे के ह्यां आदमी किसी जंगत में सब्दे मन्दिर में अपकेले रहते हुए

A A TO THE WAY A WAY TO A TO THE PARTY AND T

शिस्त यानी डिसिप्लिन के नास पर आव तक दुनिया में क्या

शिस्त यानी डिसिज्जिन की कमी पर दुन्न प्रकट करते हुए एक ठहराव पास किया है जिसका निचाड़ यह है कि कोई कॉगरस काँगरेस की वर्राकंग कमेटी ने हाल में काँगरेसवालों के अन्दर नाला कॉगरेस की या किसी कॉगरेस सरकार की किसी पालिसी को सिवा अपनी पाटी की मीटिंग में या कॉगरेस कमेटी की मीहिंग में भौर कहीं न बुरा कहें और न बस पर सुरुताचीनी करे. पालिमिन्ट के झार सूत्राई एसेन्द्रांतयों के कांगरेसी मेन्द्रां को करेंगे तो बन्हें सजा दी जा सकेगी, जिसका मतल म यह है कि भी जागाह कर दिया गया है कि वह जागर इसके ज़िलाक खमल पालीमेंट या एसेम्बलियों के अन्दर भी काँगरेसी मेम्बरा को यह अभाषादी नहीं रही.

शिस्त बनाम लोकशाही --

مئی می اه'

मई सन् %१

हमारी राय

सुरक्षा कोंसिल के हाथ से होना चाहिये था न कि ट्रमैन साहब के. पर हम एक से ज्यादा बार लिख चुके हैं कि आजकल ट्रमैन साहब मानी यू. एन. ओ. और यू. एन. ओ. मानी ट्रमैन साहब. फिर हम नहीं सममते कि जनरल मैकआर्थर की अलहहराी को क्यों इतना तूल दिया जा रहा है.

चार हम अन्दाजा लगाने में भूल नहीं करते तो ईरान में छिड़ा तेल का मगड़ा जनरल मैकआर्थर की अलहदगी का कहीं बड़ा कारन गों) नहीं है तो बहुत उल्ही ही जनरल मैककार्थर फिर कहीं इस है बिन्धित इसके कि जनरता साहच यु. एन. आ. की हिदायतों पर पूरा पूरा अमल नहीं करते थे. अगर हम फूटे भविश्य बका (पेशीन-से ज्याता मार्के की कमान्ड संभालते हुए दिखताई पड़ेंगे.

्टू है. यह दूमरी बात है कि उसे हस किसी और निगाह से देखेगा. बरसानिया और हिन्दुस्तान किसी और निगाइ से और अमरीका के कोरिया की लड़ाई के सिलसिने में यह एक नई चाल चत्नी रहे रहनेवाले किसी मौर निगाह से.

बौर रूस खड़े खड़े तमाशा देखेंगे क्योंकि शायद ब्यन मंचूरिया या रूस की हद में नम नहीं गिराए जायेंगे और कोरिया का नई नई फीजें भेज कर विलकुत पीस हाला जायगा, क्या ब्रमरीका की क्या इस खलहदगी का यह मतलब सममा जाय कि अब चीन डिन्शनरी में आश्रादी के यही मानी बताए नए हैं? क्या यू. एन. जो. स्प्रैर सुरक्षा समिति एक मुल्क की बरवादी को ही आजादी का नाम दैता हैं १ आगर उनको डिक्शनरी सचमुच ऐसे मानों से भरी हैं तो दिन दूर नहीं जब मिट्टी के तेल की बजह से ईरान श्रपने श्राप बाह हिन दूर नहा भाग स्ट्रां को सड़के हुए ज्वाला मुखी के मूंह पर पायगा. यह चाल नहीं तो आंर क्या है?

کے۔ پر هم ایک سے زیادہ بار لکھ چکے میں که آجکل تررمین ماحب معلی یو. این، او. اور یو. این. او، معلی ترومین صاحب پهر هم نهیں سمجهتے که جدرا میک آرتبر کی علوحدگی کو کیوں اتانا طول دیا جا رہا ہے . سورکھا کونسل کے ہاتے سے ہونا چاہوئے تھا نہ کہ تر،میں صاحب

اگر هم اندازه لکانے میں بهول نهیں کاتے تو ایران میں چھوا تمل کا جھگوا جلول مهک آرتهو کی علیصدگی کا کہھی ہوا گارن ہے به نسبت اِسکے که جھول صاحب ہو این، او، کی هذانگوں پر پورا پور' عمل نہیں کرتے تھے، اگر هم جھوتے بھوشمہ وكما (بيشين كو) مهيل هيل تو بهت جلدي هي جدرل ميك أرتهر بهر كهيس إس سے زيادہ معركے كىكمانق سفهدالكي هوئے دكه لائي

کوریا کی لوائی کے سلسلے میں یہ ایک نئی چال چاہی گئی ہے یہ درسری بات ہے کہ اُسے روس کسی اور نکاہ سے دیکھبٹا برطاعیہ اور ہمدستان کسی اور نکاہ سے اور امکریکٹ کے رہنے والے کسی اور بېيى كى .

روس کی حد میں ہم نہوں ڈرائے جائیلگے اُرر کو یا کو نئی نئی قوجوں دوھجکر بالکل پیس ڈالا جائیگا . کیا امریکم کی ڈکشٹری میں آزادی کے یہی معلی بتائے گئے میں ؟ کیا یو ، این ، او ، اور سورکشا سمیتی ایک ملک کی برنادی کو می آزادی کا نام دیتی میں ؟ اگر اُنکی تاکشٹری سپے مچے ایسے معٹوں سے بہدی ہے تو وہ دن دور روس كهرم كهرم تماشم ديكههلكم كهوبكم شايد أب منجوريا يا كها أس علهتحدكي كا يم مطلب سمجها جائم كم أب چين أور

جوالا مكهي كي ملع ير يائهكا . يه جال نهيل تو أور كها هـ ؟

—भगवानदीन

-- بهگوان دين

10-1-01

नया हिन्द

भफ़्रिका के एक भखवार ने जनरल मैकभार्थर को बहुत खतर-नोक भाषमी बतलायाथा. पर दूमेन साह बतो उसे अलहहा करते बक्न ''बड़े से बड़े सेनापतियों में से एक'' होने की सनद देते हैं.

ब्यमरी हा उन्हें अपनी सेना के सेनापति के पद से हटाने तक का व्यक्तियार नहीं रखता क्योंकि अमरीका की तमाम सेनाएँ जो कोरिया में कड़ रही हैं वह काथदे से यू. एन. जो. के मातहत कहरही हैं न कि अमरीका के. इसकिये अनरक मैककार्वर की माबहत्ती का काम जनरता मैक्षायर की अत्तहद्गी में एक और भूत हो।। है है.

بهر يه سمجها كه ترومين صاحب نے كوئي ايسا معرك كا كم كيا هـ جسك كے أمهيں بوا بهادر يا بهاد مانس مانا جائے همين تو نوا بهروين معلوم هوتا هـ . سوال يه نهين هـ كه كون كها اور كون آيا . سوال تو يه هـ كه جدول مهك آرتهر كي علهتحدكي هـ أمريكه كي دور هي تهن باتوں ير أوا هوا هـ اور تيومين ماحب أن هي عي يهن باتون كو بار بار دهواتے هيں اور نئے جدول رجوے أن هي كي هاں دوائي ركتا جاهئے (7) يه كه جدول يه كه لوائي كون روك أور يه كه اكويش ختم هوجائے . ير سوال يه هـ كه لوائي كون روك أور يه كه اكويش ختم هوجائے . ير سوال يه هـ كه لوائي كون روك أور پر کھا اثر پویکا ۔ اور یہ بھی ھم نھیں مانکے کہ وہ یہ پھلے سے نھیں جانکے تھے کہ ری پبلکن پارٹی اِس برخاستکی کو کیسا مسجھے گی، نع ہو کہ جکمل میمک آرتھر کے علیتحدہ کرنے کا آمریکٹ کے رہائے والیں يه تو هم نههل مانتے که ترومون صاحب کو اس بات کا پلتا

کا مانا جائے ? " بوے سے بوے سیکا ہٹھوں میں ہے ایک " هونے کی سند دیتے آدمي بكايا تها. ير تررمين ماجب تو أم علهحدة كرته وتت افريقه كي ايك أخدار نه جدل ميك آرتهر كو بهت خطرناك

جارل میک آرتبر یو آیی ، او ، ی جابل تمه نه که امریکه که . امریکه آنهون ایلی سیانا کے سیانیتی کے پد سے متالے تک کا اختمار نبون رکبتا کهرنکه امریکه کی تنام سیماتهن جو کوریا مین لو رهی هون و قاعدے سے پو ، این ، او ، کے ماتصت لو رهی هون نه که امریکه کے ۔ اس لئے جغول میک آرتبر کی ملهمتندی کا کام جدرل مهك آنهر كي علهتحدكي مهن ايك ، ور بهول هو كئي هر .

مئی می اه' मई सम् ५१ मजबूर करती हैं कि अनरक मैकखार्थर की खलहदंगी में कोई नेक-नियती या मलाई हैं इस बात को मानने से हम इनकार करदें. मया हिन्द

रिपन्निलिकन पाटी ता यहाँ तक बढ़ गई है कि आगर वह यह नहीं चाहती कि ट्रूमैन साहन पर कोई इलजाम लगाया जाय तो खुले खुले यह तो कह ही रही है कि ट्रमैन साहब को स्तीका दे देना बाहिये बौर उन कोगों को भी स्तीका दे देना चाहिये जो जनरल मैकबार्थर को बालग करने में ट्रमैन साहब के साथ थे यानी एचेसन मीर मार्शल साहब, यह मार्शन साहब वही हैं जिन्होंने सन् १८४ दूर पूरण की नीत थीं उससे रिपंग्रलिकन पार्टी हमेशा एक राय रही है. तभी तो इस पार्टी के एक नेता जान फास्टर इल, चिरेश मंत्री एचेसन के माज तक सलाहकार हैं. बन ही की मदद से जापानी सुल हनामा तैयार किया गया है बौर सभी खबर मिली थी कि वह में चीन छोड़ देने की जात्राज उठाई थी. अपरीकी सरकार की जो महुत जल्दी टोकियो पहुंच रहे हैं.

रिपब लिकन पाटी की भी यही नीत है कि दूर पूरव में लड़ाई कोरों के साथ चलाई जाय झौर यहां काम जनरल मैकझार्थर कर बनरल मैक आर्थर ने कभी ऐसा नहीं किया कि यू. एन. आ. की हिदायतें न मानी हों लेकिन इनकी खुली वातों से यह पता चलता है कि कारिया की लड़ाई हमारी यानी अमरी कियां की है. इसे यू. पन. रहे थे. रिपबलिकन पार्टी की तरक से कहा तो यह जाता है कि आतो. से कथा मतलाव १ स्नीर आतार यू. एन. आरो. कुछ करना चाहती हैं तो इस बरह कर जिससे अमरीका का बल्लू सीया हो.

इनमें से कुछ लोग तो ट्रमैन पर यह भी इलजाम लगाते हैं कि हैं. कुछ ममरीकी तो यहाँ तक बढ़ गए हैं कि क्या आब उन जनरेलों बह जान कोरिया के बारे में खपनी समम से काम नहीं लेते, जो कुछ करते हैं अंगरेकों की सलाह से या और मुल्कों की सलाह से करते the tra men to mette de finden remen fame fa

اور مارشل ماحب . يه مارشل ماحب وهي هيي جهلين نے سن 1970 مين چيون چهور دينے کي آواز آنهائي تهي . امديکي سرکار کي جو دور پورب کي نهتي تهي اُس سے ري پيلکن ڀارٽي هميشه کي جو دور پورب کي نهتي تهي اُس يارٽي کي ايک نهتا جان فاسٽرڌال' لين وايش ملتلي اينچيسن کي آج تک ملاجي اُن هي کي مدد ديني ملتجي اينچيسن کي آج تک ملاجي اُن اُبهي خبر ملي تهي که مدد ری پیلکی پارٹی تو یہاں تک بوھ گئی ہے که اگر وہ یے نهوں چاہتی که تروموں صاحب پر کوئی الزام لگایا جائے تو کہلے کہلے یه تو کہہ ہی رهی ہے که تروموں صاحب کو استعنیاںے دیٹا چاہوئے آور اُن لوگوں کو بھی استعنی دے دیٹا چاہئے جو جذال میک نهک الهتي يا بهائي ه اس بات كو ماليم سے هم أنكار كو دييں . معهدور كرتي ههن كه جدل ميك آرتهر كي عادمتعدكي مهن كوئي أوتهر كو الك كبائے مهن ترومين صاحب كيساته تھ يعلي ايلچيسن

ولا يهما جادي تركور يهزيم ره هيل. ری پیملکس پارٹی کی بھی یہی تیت ہے کہ دور پیرب ہیں لوائی زوروں کے ساتھ چٹائی جائے اور یہی کم جندل میک آرتھر کہ رہے تھے ۔ ری پیملکس پارٹی کی طرف ہے کہا تو یہ جاتا ہے کہ جلبل میک آرتھر نے کبھی ایسا نہیں کہا کہ یو ۔ این او ۔ کی هدائتیں نے مانی هوں لیکن اِنکی کھلی باتوں سے یہ پتے چلٹا ہے که کوریا کی لوائی هماری یعلی امریکھوں کی ہے ، اُسے یو ، اُین ، اُو ، سے کھا مطلب ؟ اُور اگو یو ، آین ، اُو ، کچھ کرنا چاہتی ہے تو اِس

طرح كرے جس مے أمريكة كا أبو سهداها هو . إن مهن مے كيچه لوگ تو ترومهن يو ية بهى ألرام نكاتے هيں كة وة آب كوريا كے بارے مهن أيدى مستجه ہے كام نهين لوگے، جو كيچه كرة ههں الكريزي كي صلاح سے يا اور ملكوں كي صلاح سے كرتے ههيں . كچه أمريكي تو يهاں تك بوط كئے ههي كه كها أب أن جلويلوں

मई सन् १४१

धन्तरक्रीमी एकता हासिल करने की बात सोचेंगे. घमरीका की नेशान को नाराज करके या उसमें फूट बाल कर वह यूनाइटेड नेशान्स की पकता की बात कभी नहीं सोच सकते.

कोरिया की लड़ाई जिस बक्षत शुरू हुई थी तब रूसी राज-की जल्दवाची इस बात का सब्त भी है. यह किसी से छिपा हुचा नहीं है कि यू. एन. को. की इजाजत मिलने से पहले ही जनरल मैककार्थर डत्तर कोरिया की कीजों का सामना करने के किये चल नेतामों का यह कहना था कि यह लड़ाई समरीका ने सपना मतलब पूरा करने के लिये चठाई है और जनरल मैकमार्थर की उस बक्त पड़े थे. इस बक्तत किसी तरह से अमरीका ने यू. एन. जो. की महत् से कोरिया को यमेसर साबित करके अपनी सब बेजा कारबाह्यों को जा यानी ठांक साबित करा तिया या जीर कुछ को छिपा दिया था. पर भूत वह जो सर पर चढ़ कर बोले. आज वह रिपबलिकन पार्टी जो जनरल मैक्जार्थर को देवना माननी है खुक्षम खुक्षा चिक्षा कर कह रही है कि "क्या जनरता मैककार्थर को बरखास्त करके ट्रमैन साहब कोई नया कार बड़ा क्यूनिच सड़ा करना चाहते हैं? (स्यूनिच बसी अगह का नाम है जहाँ आंगरेजों ने हिटलर से सुलह करके से अपना घेरा हटाना पड़ेगा ! क्या अब लाल चीन को युनाइटेड में काल चीन भी हमारे साथ बैठेगा १ झौर क्या भाव जापान को हिटलर की ताकत बढ़ा दीयी). क्या अब अमरीका का कारमूधा नेरान्स में जगह देनी पड़ेगी और क्या जापान के साथ सुलहनामे लाल घेरे में शामिल होने के लिये छोड़ दिया जायता ?

रिपचलिकन पार्टी के लोगों की यह बातें साफ साबित करती हैं कि जामरीका ने जान बूफ कर कोरिया की लड़ाई छेड़ी बी खौर इस बाते डसने कारमूसा का घेरा डाल दिया बा कौर जापान में जपने खैबी बाहे बनाने की स्कीस तैवार करली थी. यह सब बातें हमें

هماري راء مئی من اه'

3

انعر ترمی ایکنا حاصل کرنے کی بات سوچھلگے . امریکم کی نهشن کو ناراض کرکے یا اُس مھی پھوت ڈال کر وہ یونائٹیڈ نهھلس کی ایکتا کی بات کبھی نبھں سوچ سکٹے

کوریا کی لوائی جسبوت شروعموئی تھی تب روسی داج نفتاون کا یہ کہما تھا کہ یہ لوائی امریکہ نے اپنا مطلب ہورا کرنے کے لئے ایہائی ہے اور جنول میک آرتور کی اُسوقت کی جلدبازی اس بات کا فہوت بھی ہے ۔ یہ کسی ہے جھوا ھوا نہھیں ہے کہ ہو ۔ این ۔ آو ، کی اُجازت ملئے سے پہلے می جنول میک آرتور اُتر کوریا کی فوجوں کا سامنا کرنے کے لئے جب چرے تھے ۔ اُسوقت کسی حلی ہے امریکہ نے ہو ۔ این ۔ او ، کی محدد سے کوریا کو ایکریسر کی تھیک تابت کرا اے وا دو پبلکس پارٹی جو جنول ممکارتور کو دیوتا ماستی کے کمام کما چا کر کہے دھی کے کہ ''کہا جنول میکاآرتور کو برخاست کو کے آرومین صاحب کوئی نیا ارد ہوا 'موزیخ' کموا کریا چاہاے کو کے مقابر کی طاقت ہوتا دھی تھی کہا اب الکریزوں نے مقابر سے صاحب کو کے مقابر کی طاقت ہوتا دھی تھی کہا اب الریکے کو فارموسا ہوں جگہ دیئی پڑیکی اور کما اب جابان کے ساتھ ملتحانا معوں ول چاتان ہوتا کہ ممارے ساتھ بھتجھا ؟ اور کما اب جاپان کو ال کھورے میں شامل ھونے کے لئے چھور دیا جائےگا ؟"

ناتج اُس نے قارموسا کا کھھوا قال دیا تھا اور جاپان مھی ایھ که امریکه نے جان بهجه کر کوریا کی لوائی چهدی تمی اور اِس ری پیلکن پارٹی کے لوگوں کی یہ باتیں ماک ثابت کرتی ھھی

الى (رع

कोरिया में नई चाल-

जब से हवा पर यह स्ववर बसेरी गई है कि जनरता मैक्त्रावर बू. पन. को. के सेनापित की हैसियत से झता कर दिये गए तब से सरह तरह के विचार, तरह तरह के लोगों में, तरह तरह से तर्गें मार रहे हैं, हमें यह स्ववर सुनकर जरा भी ऐसा न माल्म हुआ कि कोरिया की लड़ाई के मामले में कोई आनेखी या मार्क की बात हो रही है. जनरल मैककार्थर सेनापित रहते या न रहते. अगर यू. पन. भी. की कीजों को अड़तीस पड़ी रेखा के उत्तर से गिषम बुला लिया गया होता तो हम यह सममते कि चरूर अमरी-हा की नियत बद्ती खीर वह सचसुच कोरिया जीर एशिया का मला बाहता है. (

द्वमैन साइब कह रहे हैं वह जनरल मैककार्थर की बरखारनगी के बाद की बन हालतों से मेल नहीं खाती जो अमरीका में हो रही हैं. डम्मीद हरगिज नहीं की आ सकती कि वह क्षीमी एकता के बद्ते में जनरल मैकझार्थर की बरखास्तागी के बारे में कम से कम हम गई समम लें कि मैक पार्थर साहब कासल में हैं क्या. लड़ाई में जापान से घुटने टिकवादेने के बाद से जनरल मैक प्रार्थर अमरीका में कोई भी करने की हिम्मत नहीं कर सकता. द्रूमैन साहब ने उन्हें आंह्दा करते वक्त जो यह बात कही है कि जनरल मैक्झार्थर उस नीत से एक राय नहीं थे जो अमरीका की है आर उन हिदायतों पर ही रिपक्षिकन पार्टी के देवता बन गए हैं और उस देवता की जमल नहीं करते थे जो डन्हें दी जाती थीं, हमें इस में कुछ सार दिलाई नहीं देता. अमरीका की नीत से एक राय न हाने की जो बात अगर एक राय न होने में कोई सरुवाई होती वो समरीका में आज माफ दो दल न देख पड़ते. ट्रमैन जैसे सममत्रार आदमी से यह इज्जत को किसी तरह का बट्टा लगे ऐसा काम इस वन्नत अमरीका

)

الحد

کوریا میں نئی چال۔

جب سے هوا پر یہ خدر بکھیری گئی ہے کہ جندرل میک آرتیر پر این ، او ، کے سیٹا پنٹی کی حیثیہت سے الگ کر دیے گئے تب سے طرح طرح کے رچار' طرحطرم کے لوگوں میں' طرحطرم سے ترنکیں مار رہے میں ، همیوں یہ خبر سنکر ذرا بھی ایسا نہ مملوم موا کہ کوریا کی لوائی کے مماملے میں کوئی آنوکھی یا معرکے کی بات هو وہی ہے ، جندل میک آرتیر سیٹا پتی رہتے یا نہ رہتے اگر یو ، گیا ہوتا تو هم یہ سمجھتے کہ غررر آمریکہ کی نہت بدائی آرر رہ

المريانية كي ري يملكين پارتي كے ديبوتا بين كئے مهيں اور آس ديبوتا كي مون كو كسى طرح كا بيته ايم ايسا كام السوقت امريكة مهيں كوئي مهي كرنے كي هست نهيوں كر سكتا . تررمهن ماحب نے أنهيوں مهيمتينة كرتے رقب جو يه بات كهي هے كه جنگرل ميك آرتهر اُس نهيتي سے ايك رائے نهيوں ته جو اميكة كي هے اور اُن هدايتيوں پر هونے كي جو بات ترومهن ماحب كه ره هيي سے ايك رائے نه ميكاأرتير كي برخاسكيى كے بعد كي اُن حاليوں سے معل نه هونے ميں كوئي سچائي هورتي تو اُمريكة مين آج مات دو نه هونے ميں كوئي سچائي هورتي تو اُمريكة مين آج مات دو ميكا نه ديكه پوتے . ترومين جهس سمجھالور آدمي سے يه اُميد هوئو نه مي كي جا سكتى كه وہ قومي ليكتا كے يدلے مهي مسجم لمن که مهک آرتهر ماحب امل ممن هين نما . لوائي ممن جاپان سے که لائے تکوا دیائے کے بعد سے جلول میک آرتهر سے کوریا اور ایشیا کا بہا چامکا ہے . جدول معک آرتهر کی برخاستگی کے بارے معل کم ہے کم هم یا

MAA

सम्बन्ध में या सोमनाथ कौर महमूद गज़नबी के हमजे के सम्बन्ध में जितने किस्से इतिहास में मिजते हैं उनमें से बहुन से फरजी बौर मनगढ़न्त हैं. यह तो रही लिखे हुए इतिहाम की बात. अब हमने सुना है कि सोमनाथ में जो जा चीज हो रही हैं और फैलाई बारही हैं बह श्रो के. यम. मुंशी के लिखे हुए एक निहायत दिल बस्प बिनायक वैद्य की इस राय को नक्तल किया है कि सोमनाथ के (३) हमने इस सम्बन्ध के हिरिजन सेवक' (१९ जनवरी १९४८) के चापने लेखों में विद्यान महाराश्ट्र इतिहासकार चिन्तामनि 628

गुजराती नावेल "जय सोमनाथ" के झाधार पर हो रही हैं. यही सारी घटना भारत को दुनिया की नज़ रों में गिरानेवाली घटना है, ऊँचा करनेवाली नहीं. धूर्म बड़ी ऊँची बीज़ है पर बन्धविश्वासों, कुरीतियों, तंगनज्रियों स्रौर मानसिक जंजालों से राजकाजियों के हाथ में खेतनेवाता धर्म, धर्म नहीं, धर्म का उपहास है. इलाज केवल एक है और वह है जनता का अपने सदियों के नका नुकसान को समकना भौर इस नए ज्ञान भौर नई मानसिक बाज़ाही की रोशनी में राज और समाज होनों की बागें झपने बाहर निकल कर एक मानव धमं को साचात करना अपने सच्चे

مئی سی اهٔ

}

3

هی دے اُن کا ایساکرنا نه حکومت کے مهکولوغ کو مغیروط کرتا ہے اُرز نه اُنکی سنچی شان کو پوهاتا ہے ۔ بهارت مغیر بیورط کرتا ہے اُرز نه اُنکی سنچی شان کو پوهاتا ہے ۔ بهارت کی بیورهاری سرکار کے ایک شہری کی حیثیت سے همیں کی بیورهاری اِسطرے کے کورم آتی ہے کہ هماے راج کے نئے اُنے کو آزاد سمجهتے هیں ۔ کمی آمدیان کے اِس آمدهار کے آزر بهی اسطرے کے پہلو هیں جدہ سے ردیشوں میں ہمارے سرکاری نوکروں کا اُسے ایک قبمی آندولی کا رزب دیگا جائز نہیاں جہمیوں هم کسی طرح بھی ایک سیکولر راج کے لئے جائز نہیاں

کمٹلا مے' آرنچا کرنے والی نہدں ۔ دعوم ہوں آونچی چھڑ ھے پر راج کاجھوں کے ماتھ میں کمھائے والا دھوم دعوم نہدں دھوم کا آبہاس ہے ۔ ملاج کمول ایک ہے اور وہ ہے جلتا کا اپنے صدیوں کے اندھ وشواسوں' کریٹھیوں' تلگ نظریوں اور ماسک جلجائوں سے باهر نکاکر ایک مانو دهرم کو ساکشات کرنا٬ ایه سچے نئع نقصان کو سمجها اور اس نکے کیان اور نئی مامسک آزادی کی روغلی مهن

)

8k. 8. 48.

راب اور سماي دونين کي باگهن آي هاته مهن لهٺا .

बाउँ जाम सदाबार के खिलाफ न हो. भारत हो या पाकिस्तान, कस हो या आपान, किसी भी देस में किसी भी मूर्नि पूजक को ज्ञापने देवी देवता को ज्ञापने हंग से पूजने की पूरी ज्ञाजादी होनी बाहिये. सोमनाब के इस मामले के सम्बन्ध में हमें केवल तीन बातें कहनी हैं—

(१) बह कि जो लोग इस कान्सेलन के कर्तावतां बने हुए हैं बनमें से कई की बाबत हम ताबे के साथ अपनी जानकारी की बिना पर यह कह सकते हैं कि वह खुद मूर्नि पूजा में विश्वासी महीं हैं. हिन्दू कों क्रीर मुसलमानों, महाममा और लीग, होनों में हम यह लज्जाजनक तमाशा देख चुके हैं कौर देख रहे हैं कि जो पढ़े लिखे लोग हन धमों के मामूली अस्तों में भी विश्वास नहीं रखते बह अपना राजकाजी मकसद पूरा करने के लिये हिन्दू और मुसलिम जनता को छन ही बातों के नाम पर भड़काते और उनसे अपनी गर्भ पूरी करते हैं. ईस्ट इंडिया कम्पनी के जमाने से लेकर बाज तक हमारे देस की राजकाजी हालत का यह एक बड़ा शमंनाक पहें ब्र रहा है और है. भोली जनता को इस तरह भड़का कर इसकी गाढ़ी कमाई के करोड़ों क्षय इन तमाशों में खंच करवाना और करना हमें देस और मानवता दोनों के साथ अन्याय दिखाई देता है. बड़े बई के साथ हमारे अन्दर से यह सवाल उठ रहा है कि आलिर यह तमाशे कवतक होते रहेंगे!

128

(२) यह कि भारत की सरकार सेकुज़र यानी ग़ेर जानिबद़ार क्योहारी सरकार मानी जाती है क्योर हम मानते हैं कि एक बड़े हजों तक हैं. एक ऐसी ब्योहारी सरकार के बखीरों क्योर उसके सक्दर का इस तरह की चीजों में ख़िने श्राम हिस्सा लेना योड़ी देर के किये भोसी धार्मिक जनता से या साम्प्रदायिकता के जहर में इबे हुए पढ़े सिले सोगों से डन्हें बाह-बाही लूटने का मौका मले

جات عام سدایهار کے خاف نه هو . بهارت هو یا پاکسکان' روس هو میا جاپان' کسی بهی دیمی مهن کسی بهی مورتی پرجک کو آله هایان' کسی بهی دیمی کسی بهی مورتی پرجک کو آله دیری جاههگد . مورماته کے اس مماملے کے سمبلدہ میں همیں کیول تین باتهن کهئی هیں —

(۱) يه که چو لرگ اس آندرلن کے کرتا دھرتا بھے ہوئے مهن اُن مهن سے کئی کی باہب مم دعوے کے ساتھ ایلی جان کاری کی بٹا پر یہ کہہ سکتے میں که وہ خود مورتی پوجا میں وہواسی نہیں هم یہ لجا جلک تباشہ دیکھ چکے مهن اور دیکھ رہے میں کہ چو پوچ لکھ لوگ اِن دہرس کے معمولی اصولوں میں بھی رشواس جو پوچ لکھ لوگ اِن کا جو بھیکے کے بمائے سے اپنی فرض بوری جٹٹا کو اُن هی باتوں کے نام پر بھوکاتے اور اُن سے اپنی فرض بوری کرتے مهن ، ایست انتیا کسیئی کے زمانے سے لا آج تک ممارے ہے ، بھولی جھٹا کو اِسطرے بھوکا کر اُسکی گوھی کبائی کے کروتوں دیا اِن تباشوں میں خرج کروانا اُور کرنا ہمیں دیسس اور مانوتا درنوں کے ساتھ آئیائے دکھائی دیتا ہے ، بوے درد کے ساتھ ممارے اندار سے یہ سوال آئی رہا ھے کہ آخر یہ تباہم کب کہا موتے رہھئے۔۔۔ (१) یه که بهارت کی سرکار سیکولر یعنی غهر جاسب دار مهوهاری سرکار مانی جاتی ها اور هم مانته ههی که ایک بورے دارج می هم هی که ایک بورے دارج مل هی دایک ایسی بیوهاری سرکار که وزیوری اور اُسکم صدر کا اِس فلوج کی چهزوں میں کهایے عام حصه لیٹا تهوری دیر کے لئے بهولی دھارمک جاتا ہے یا سامپردایکٹا کے زهر مهی توبه هوئے پوهے لکھ لوگوں ہے اُنههی واہ واہی لوگئے کا موقعة بهئے

À

4

ماري رام

مي سے والا مون سے ملاسكان لائے كئے، أب پور سے سومكاته كي ملادر موں لے جاكر لتائے جائيكے . گدھى جى ئے حكم ليككر كے ملادر موں لے جاكر لتائے جائيكے . گدھى جى ئے حكم اس كواروں كى يابت ھم نے ايك ھهوتا سا ليكه لكهكر كي سادى جي كو ديا' جسمين بيد بتايا كيا ھے ئند يه كواروں كى سادى ليك لهائي جي كواروں كى سادى ہوئاته كے كوار ند موكر لارة ايلن يور ئے حكم سے جالاباد مين مين يولئے هي يولايات نيونه ھا يولئے هي تھ تھ ديدر اور مسلمانوں كو انتريز ايك دوسرے ئے خال بيونة ھا يولئے وربعہ مندر اور مسلمانوں كو انتريز ايك دوسرے ئے خال سمبر ١٩٧٧) ميں جيد سعاول كي ايدر "مويتجن" ١٩٧٨ دسمبر ١٩٧٧) . ويا مين چين چين جي نے ايك نيك خال ايك خال پہلی انتان جلک کے بعد کرزنر جلبل آرۃ ایلن برو کے

जिसमें यह बताया गया है कि यह किवाड़ों की सारो कहानी भूती जीर जाती है जीर जो किवाड़ जागरे में रक्ले हुए हैं वह सोमनाय के किवाड़ न होकर लार्ड एलनज़ के हुकुम से जलालाबाट में बनवाय गय थे, जीर यह सारा किस्सा उस कूटनीति का एक

नमुना है जिसके ज़रिये हिन्दू भीर मुसलमातों को झंगरेज एक दूसर के जिलाक भड़काते रहते थे. हमारा बह लेख हरिजन सेवक' (२८ दिसम्बर १९४७) में छप चुका है और गांधी जो ने झपने

एक छा। नोट में चन्द सतरों के अन्दर 'हरिजन' (२८ दिसम्बर १९४०) के पाठकों का ध्यान उस लेख की तरक दिलाया है किसी तरह राम राम करके बन जाली किवाड़ों को फिर से

घटनाकों भीर द्वीलों में हम यहाँ जाना नहीं चाहते.

नए बद्धार का क्रिस्सा नरागर चलता रहा और अन कमाल को ने जाकर लगाने का पागलपन तो खत्म हुआ। लेकिन सामनाथ के

पहुँच रहा है.

की बाबत इसने एक छोटा सा लेख लिलकर गांधी जी को दिया,

مليلون مين هم يهان جانا مهدن چاهكي . کسی طرح رام رام کرکے اُن جعلی کواروں کو پھر سے لے جا کر لگانے کا پاکلیوں تو ختم ہوا . لیکن سوملاتھ کے نئے اُمدعار کا قصہ

برابر جاما رما اور أب كمال كو يجونج رها هر . يعهل ايم هزار برس مين آنه بار هو جكاها . يه بهي کها جاتا هے که سومنانه کا اُس طرح کا پهر سے اُددعار

مانلے والے ھھں ۔ پہ جو لوگ مورتی پوجا میں رشواس رکھتے ھھن اُنکے اس رشواس کا ھمارے دال میں آدر ہے ۔ ھم اُس 'صوا کہ مقلم والے ھھں کہ ھر سفھٹہ دیس میں اُور ھر سمھٹہ راج مھن عراصي كوافية تحلك مر أم إشت ديوكي يهوا كرندكي يوري هم مورتي پوجک نهين هين . هم ايک نراکار ايشور الله ک

बह भी कहा जाता है कि सोमनाथ का इस तरह का फिर से उद्वार पिछले एक हजार बरस में बाठबार हो चुका है.

हम मूर्षि पूजक नहीं हैं. हम एक निराकार इंश्वर श्राहा के मानने बाले हैं. पर जो लोग मूर्ति पूजा में विश्वास रखते हैं जनके इस विश्वास का हमारे दिल में श्राहर हैं. हम इस श्रम् ल के मानने बाले हैं कि हर सम्ब देस में श्रीर हर सम्ब राज में हर झम्ब राज में हर झाले के आदमी को ध्रपने हंग से श्रपने इस्ट देव की पूजा करने की पूरी आवादी होनी चाहिये अब तक कि उसकी यह आजादा किसी दसरे

مئی می اه'

3

ملی سن اه-

सोमनाथ का फिर से उद्वार-

लागर है कि ११ मई सन '५१ को सोमनाथ के मशहूर मन्दिर में शित्र की फिर से स्थापना की जा रही है जिसके सिलिसिले में बहाँ एक बहुत बड़ा जशन खौर मेला होगा.

बम्बई के बड़े बड़े उगोतिशियों ने सुबह के नौ बजकर ठीक सैंवालीस मिनट पर इस काम के लिये महरत तय किया है.

सारे मेले के लिये एक झसरहार कमेटी बनी है जिसके सहर हिन्द सरकार के मंत्री श्री के. एस. मुँशा।

पूत्रा पाठ नी मई से शुरू होकर पाँच हिन तक जारी रहेगा. - इनमें एक महारह का पाठ भी होगा.

आसमारों से माल्स होता है कि बहुत से भारत भर के धर्मीचारेखा, राजप्रमुखां, मिनिस्टरों जौर पंडितों के अस्ताबा हमारे अन-राज के मद्र हाक्टर राजेन्द्र प्रमाद् भी इन जशनों स्रोर पूजा पाठ मे भारत के राष्ट्रपति की हैसियत से हिस्सा लेंगे.

कहा जाता है कि भ्री के. एम मुँशी ने नए मन्दिर की योजना तैयार की है जिनमें समन्दर के किनारे तीन हजार एकड़ जमीन के का यह नया मन्दर जिसके ऊपर चीद् सोने के कलश वाने मीनार होंगे ज्यौर जिसमें सोने की खंतीरों से बतनेवाले बड़े बड़े घंटे मन्दर छप्पन खम्बों पर जिनमें जवाहिरात जड़े होंगे, तेरह मंत्रिल बिह्यात लगेंगे एक करोड़ रुपये की लागत से तैयार होगा.

भी कहा गया था कि सामनाथ के वह चन्दन के किवाइ, जो भागता के किये में रखे हुए हैं और जिनकी बादत कहा जाता है कि महमूद किया के महमूद महात्मा गाँधी की जिन्दगी में भारत के आजाद होते ही सोमनाथ के इस नए उद्घार की कावाज़ डठी थी. उस समय यह

المعناته كا يد ال المالار

خبر ہے کہ 11 مئی سی 31 کو سوملاتہ کے مشہور مقدر میں شوللگ کی پھر سے آستھاپلاا کی جا رہی ہے جسکے سلسلے میں وهال أيك بهت بوا جشن أور مهله هوكا .

مهلكالهس ملت پر أس كام كے لكے مهورت طے كها ہے . المعلم کے بوے بوے چھوتشھیں نے صبعے کے نو بعیکر ٹھیک

سرکار کے مقتری شری کے . ایم . مقشی ہیں . سارے مھالے کے لئے ایک اثردار کمیٹی بئی ہے جسکے صدر هلد

(كن مهل ايك مهارودر كا ياته يعي هوكا . يوجا ياليُّه نو مئي سے شروع هو كر ياتھے دن تک جاري رهيكا .

دھرما چارہوں' راج پرمکھوں' مڈسٹروں اور پلاقتوں کے علارہ ھمارے جوبڑاج کے صدر قائلٹر راجلدر۔ پرساد بھی اِن جشلیں اُرر پوجا پاتھ مل بارے کے راشتر بتی کی حیثیت سے حصہ لیدیے . أخارون م معلوم هوتا ه كه بهما م بهارى بهر ك

كهويال لكهلكے ايك كروز روبكے كى اللت مے تهار هوكا . تهار کی ہے۔ جس مهن سملدر کے کلارے تین ہزار ایکر زمین کے أندر چههن كهمبون يو' جن مين جواهرات جوے هوں كے' تيرة ملؤل كا يع نها ملدر جسكے أوبر جودة سونے كے كلهل والے ميلار هوں كے أورجس ممن سونے کی زنجموروں سے بجنے راتے ہوے ہوے کملئے کها جاتا ہے کہ شری کے . آیم . منشی نے سئے مندر کی یوجنا

مهاتما گاندھی کی زندگی میں بھارت کے آزاد ھوتے ھی سومکاتھ کے اِس نئے اُددھار کی آزاز اُٹھی تھی ، اُس سے یہ بھی کہا کہا تھا کہ سومکاتھ کے رہ چلان کے کوار جو آگوہ کے قلعے مھی رکھ ھوٹے ھھی اُرر جن کی بابت کہا جاتا ہے کہ محصود فزنوی اُنھیں سومکاتھ ہے اُنھوراکر فونی نے کہا تھا تھا اور

मई सन् १५१ हमारी राय

मचा हिन्स

مئی سی اهٔ हमारे फपर के फिक़रों से यह ग़लत धन्दाजा न लिया जाए कि कि बह हक आखीर में गाँधी जी के बताय हुए रास्ते से ही निकलेगा. तीसरी जंग के डरावने बादल हमारी नजरों में कागर कोई क्षीमत रखते हैं तो वह यही कि एक निहायत कड़वे तज्जरबे के बाद दुनिया के ऊपर हिन्सा की निरर्थकता ष्मच्छी तरह साबित हो जावे. हमें इस अपने देस की तरफ से निराश हैं. हम अपने अन्तर । देख भाल कर कह रहे हैं कि हमारा दिल जाशा से लबरेज हैं. हमें इसमें बरा भी शक नहीं कि दो चार दस बरस के अन्दर ही-- और दस बरस क्षीमों की जिन्दगी में कोई अधिक नहीं होते—यह मुल्क अपनी माजकल की सारी मुसीबतों को हल कर लेगा. हमें इसमें सी शक नहीं यक्षीन हैं कि बेचैन प्रौर घवराई हुई दुनिया वहुत जल्ही इस समाई को समक लेगी कि जो बीज तलवार या हिन्सा से हासिल की जाती है वह किसा से ही क्रिन जाती है. यह सच है कि गाँधी जो अपब हमारे बीच में नहीं हैं. पर देस की वह मिट्टी जिसने गाँधी जी को बनता की उस पारु चौर साफ मिट्टी में से निकलेंगे जो अभी तक प्रकृती पड़ी हुई हैं. वह दिन दूर नहीं है जब हमारी कमजोरियों. नासमिक्तियों भीर मुसीबतों के सारे बादल छट चुके होगे, इस देस पैदा किया या अपनी शक्ति को नहीं बैठी. नए राइ दिखाने वाले डठावेगी. उस दिन के बाने के बासार बाहर हवा में बौर भीतर हमारे दिलों में विलाई दे रहे हैं. तभी नई जमीन होगी, नया की खनता आमपास के दूसरे देसों की जनता के साथ मिलकर और धनसे कंधे से कंबा मिलाएँ हुए जापने देस को श्रीर दुनिया को अँचा मासमान भीर नया हिन्दुस्तान !

میس کی طرف سے نراض هیں . هم آئے آندر دیکھ بھال کر کہے رہے همی که همارا دل آئیا سے لیویز ہے . هممی اسمین ذرا بھی شکا نہمی که دو چار دس یوس کے آندر هی — اور دس یوس قرموں کی زندگی میں کرئی ادهک نہیں ہوتے — یہ ملک اپنی آجکل کی ساری مصطلحوں کو حل کر لیکا همیں اسمیں بھی شک نہیں دنیا کے ارپر مدسا کی نرزتهکتا اچھی طرح ثابت هوجارے—ممهن یقین ہے کہ بے چھن ارر کھیرائی هوئی دنیا بہت جلدی اِس سوائی کو سنجھ لے کی کہ جو چھز تلوار یا مدسا ہے حامل کی جاتی ہے وہ مدسا ہے ھی چھن جاتی ہے ۔ یہ ہیچ ہے نه ملا که وہ حل آخور میں گاندامی جی کے بتائے موئے راستہ سے می نکلے کا تبھری جنگ کے قرارنے بادال مماری نظروں میں اکر کوئی تہمت رکھتہ میں تو وہ یہی کا ایک نہایت کورے تجورہ کے بعد که گذرهی جی آب همارے بیچ میں نہیں میں . پر دیس کی وہ متی جس نے گذرهی جی کو پیدا کیا تہا اپنی شاہتی کمو نہیں بیٹھی . نئے راہ دکھانے والے جنتا کی اُس پاک اُور مام متی میں ے نکلیں کے جو ابھی تک اچھوتی ہوی موئی ہے ۔ وہ دن دور نہیں ہے جب مماری نیزرریوں' ناسمجھیوں اُور مصیبتیں کے سارے ہادل چھت چکے موں کے' اِس دیس کی جفتا آس یاس کے دوسرے دیسی کی جانا کے سانھ ملکر اُرر آن سے کلدھ سے کلدھا مائے هوئے آھے دیس کو اُرر دنھا کو ارتھا آٹھارے کی ۔ اُس دن کے آئے کے آثار باهر هوا مهن اور بهیگر همارے داون مین دنهائی دے رہے ههن . تب هی نئی زمین هوگی' نیا آسمان اور نیا هندستان! همارے اوپر کے فقروں سے بیہ غلط اندازہ نے لیا جائے که هم آئے

सन्दरकाल

· * * 8. 44.

F - -

14 77 86

کهول ایک ره جاتا هے آور رة هے بهگوان کي دمي هوئي روشقي مين اله کو صاف آور اي دل کو شده رکهتے هوئے اپني آتما کي آواز پر چاے جلٽا . ديس کو حل سجهائے مين اکثر هماري اربي کمؤرويان همارے راستے مهن رکارتين بلکتر آلے لکتي هين . همين کوئي عملي قدم نهين سرجايتا يا عملي قدم آتهائے کي همت نهين هوتي تو هم دوسورن کو روجه سدجار کے ايديمل دے کر يا آئي آيور نجي طور پر کھت جهبل کو الے هاته سکها کو يهت کات کو يا پير تهکا کو ايديم اِسطرے کی فاط فہمیوں کو دور کرنے کے لئے کافی ھیں۔ مملی طور پر بھی کوئی ایکا مال بیچنے والا یا خریدنے والا اِس یوجنا کے ذریعے کیسے ہر موقعے پر ایسا آدمی، پاسکے کا جسکہ ہاتیا شدہ رہتے ہوئے' رہا اپلا مال بیچ یا خرید هوجاتا ہے ۔ کبھی کبھی همهن يه بھی شک هونے لکٽا ہے که جس کلٽرول کی درگان کے طور طريقوں سے اور رهان کے سرگری ماڙمون کے کارناموں سے جلات اچھی طرح واقف ہے رهاں اُس درگان سے خریدا هوا ناج زیادہ شدھ سمجھا جائے یا باس کی کسی ایسی دوگان سے خریدا هوا جسے چور بازار کی درگان سمجھا جاتا ہے حل جم تو يه يهي باهركي چهز هي كه إن معاملون مهي كون سا بهوهار شده ها اور كونسا أشده . هم مائته ههل كه عام طور پر أس كا ط كارنا اتلا كتهن نههن هوتا ليكن بعض وقت لك بهك ناممكن بهي هدارے یہ فقرے کزرے هوسکتے همی اُرر هیں لیکن هم خود اپنی حالت کو دیکھکر لکھ رہے هیں ، گاندهی جی کے بعد کسی ایک دو آتما کو تسلي دے لبتے هيں . گورنمات اور گورنمات کے اٹدر ائے ساتهموں کے مولا کو بھی ہم نہیں جبت یا رہے ہیں ۔ چاہتے ہوئے بعي هم رأج کاج کی بهول بهلوان سے باهر نهييں هو يا رهے هوي . माहर की चीज है कि इन मामलों में कीन सा ज्योद्दार शुद्ध है ब्यौर की दुकान के तौर सरीक़ों से और वहाँ के सरकारी मुलाजिमों के सि तरह की रालतफहमियों को दूर करने के किये काफी हैं. आमली योजना के जरिये कैसे हर मीक्षे पर ऐसा आदमी पा सकेगा जिसके हाय, शुद्ध रहते हुए, वह खपना माल बेच या सरीद सके. यह हमारी इतना क उन नहीं होता लेकिन बाज वहत लगभग नामुमकिन भी हो कारनामों से जनता अच्छी तरह वाक्षित है वहाँ उस दुकान से तौर पर भी कोई अपना माल बेचने बाता या खरीहने बाला इस समफ से बाहर की चोज हैं. हमारी छोटी समम से तो यह भी कीन सा अशुद्ध. हम मानते हैं कि श्रामतीर पर इसका तय करना जाता है. कभी कभी हमें यह भी शक होने लगता है कि जिस कन्ट्रोल खर्षा हुमा ज्ञाना ज्यादा शुद्ध समका जाय या पास की किसी पेसी दुकान से खरीदा हुचा जिसे चोर बाजार की दुकान सममा जाता है, हल केबल एक रह जाता है भीर वह है मगवान की दी हुई रोशनी में अपने को सान और अपने दिल को शुद्ध रखते हुए अपनी आत्सा की आवाश पर वले चलना. देस को हल सुकाने में खठाने की हिम्मत नहीं होती तो हम दूसरों को रूखे सदाचार के खपदेश देकर या अपने ऊपर निजी तौर पर करह मेल कर, आपने माने लगती हैं. हमें कोई भमती क़दम नहीं सुमता या श्रमती क़द्म हाय मुलाकर, पेट काट कर या पैर थका कर आपनी आत्मा को तसक्षी दे लेते हैं. गवरमेन्ट और गवरमेन्ट के अन्दर अपने साथियों अक्तर हमारी अपनी कमशीरियाँ हमारे रास्ते में रुकाबटें बन कर के मोह को भी हम नहीं जीत पा रहे हैं. चाहते हुए भी हम राज-काज की मूल मुलैयाँ से बाहर नहीं हो पा रहे हैं. हमार यह फिकर कड़ने हो सकते हैं और हैं. लेकिन हम खुद अपनी हालत को देख कर लिख

)

ايوادس كو چهور كر هم سب للكوي بطنعين هين . آنے كا حل همارے

रहे हैं. गाँधी जी के बाद किसी एक दो अपवादों को छोड़कर हम सब गिड़ी बतसें हैं. जागे का इल हमारे बूते से बाहर मालुम होता है.

برتم بما بمملوم هزنا هي .

r y. . . .

128

ملی چی <u>ده</u>

योदे से शब्दों में हमें नीचे से अपने चरित्र बारि अपने ब्योहार को ऊँ बा और शुद्ध करना होगा. इस निगाह से हम बधों की इस बोजना का स्वागत करते हैं.

बिखाई नहीं देती. हमें यह योजना एक बढ़े दर्जे तक फीकी और बेजान योजना दिखाई देती हैं. हम यह फिक्करे बढ़े दर्द के साथ बिखा रहे हैं. इमारी अपनी कमजोरी इस समय भूत बन कर हमारे सामने नाच रही है और हमें धिक्कार रही हैं. हम गांधी जी पर दूसरी तरफ हमें इस योजना से कोई बड़ी उम्मीद भी पर हममें न वह स्क है सौर न वह दिख.

कि हर जनता को यह पैदाइशी हक है कि आगर उसकी कठिनाइयों बौर मुसीबर्ते कहने सुनने बौर आरज मारूज से दूर न हो सकें तो बाह अपनी सरकार के जिलाफ चाहे वह देसी हो या बिदेशी या इस योखना में सत्याप्रह की भी बात कही गई है. खाहिर है कि सत्याग्रह के बर्चे इस समय हवा में हैं. हमें इसमें भी शक नहीं तक पहुँचता हो. पर यह ठीक नहीं है कि हर मामले में सत्याप्रह करने के लिये सत्याप्रहों को हर पहलू से भादरों चरित्र ही होना चाहिये. जीर फिर आदरों चरित्र है भी क्या चीख ? गांधी जी ने इसके खिलाफ महिन्सात्मक रह कर सत्याप्रह से काम ने. यह भी ठीक है कि कोई सत्यामही जिस बात के बिये सत्यामह करे इस बात के लिये इसका दिल व दिमारा साफ खौर इसकी जात्मा शुद्ध होनी चाहिये. पर बधों के बयान में जो सत्याग्रह का बीज है वह हमें ऐसा बीज दिखाई नहीं देता जिसमें से कभी ष्यकुष्पा फूट सके. यह ठीक है कि सत्याप्रह के लिये हर सत्याप्रही चरित्र की शुद्धता के एक माप अपनी जिन्हती भर जितने सुरक्षात्रह किये जीर कराष् वह सब हमारी जिस किसी को बह जपनी मुसीबतों के लिये जिस्मेबार सममती हो

كو أرنجا ارر عدم كرنا هولاً . أس نكاة مم هم وردها كى أس يوجداً كا حواكت كرية همل. تهزرے ہے شددوں میں ممیں نعصے ہے اپ جرتر اور اپ بعومار

3

هاري رام

لکه رہے معن . مماری ایڈی کمززری اِس سے بهوت بلکر ممارے ماملے ناچ رہی ہے اور مموں دہکار رہی ہے . هم گلدهی جي گا ماملے ناچ رہی ہو اُور مموں دہکار رہی ہاتے مهن ، پر هم مهن نہ آؤ موجہ ہے آور نہ رہ دل . دكهائي نهيل ديشي . هميل يه يوجلا أيل بوء درج تل بهيكي أور به جان پوجدا دکهائي ديمتي هي. هم يه فقر ، بويه دود كه ساته پر دوسری طرف همهن اِس يوجدًا سے كوئي يوي أحد يهي

کھمالیداں اور مصیبتیں کہتے سلتے اور عرض معروض سے دور نع هوسکیں تو وہ اپنی سرکار کے خلاف چاھ وہ دیسی هو یا ودیشی یا جس کسی کو وہ اپنی مصیبتوں کے لئے ذمہ وار سنجیمتی هو آسکے خلاف اهلسائیک رہ کر ستھاکرہ سے کام ہے ۔ یہ بھی تھیک ہے کہ کوئیستھاکرہی جس بات کے لئے ستھاکرہ کرے اُس بات کے لئے اُسکا هے که سکیاگرہ کے چرچے اِس سے هوا میں هیں . همیں اِسمیں بھی شک نہیں که هر جلتا کو یہ پیدائشی حق ہے که اگر اُسکی بھان میں جر سکیاگرہ کا بیم ھے وہ ہمیں ایسا بیم دکھائی نہیں دیکا جسمیں مے کبھی اکوا پھوت سکے ۔ یہ تھیک ھے کہ سکیاگرہ کے لئے طر ستماکرمی جوتر کی شدمتا کے ایک ماپ تک پہلچتا طر . پر یہ تبھک نہھی ہے کہ مر معاملے میں ستماکرہ کرنے کے لئے ستیا گرمی کر مرچبلو سے آسرش جوتر می مونا چامئے . اور پیر آدوش جوتر ہے بھی کیا چھڑ ؟ گذدھی جی نے اللمي زندكي بهر جعلے سكيائرہ كائے ارر كرائے را سب ماري اِس بوجنا میں ستیاکرہ کی بھی بات کہی کئی ہے . ظاہر

न्त्र किर

अवाहरलाल जी ने इस त्रुकान के घन्दर देस की नैया को सँभाले

रक्खा है उस कान, उस होशियारी और उस योग्यता का दूसरा आदमी देस में दिखाई नहीं देता. यह दूसरी बात है कि हम डनके सब कामों और उनकी सब रायों को ठीक नहीं मानते. पर उनकी

की काँखों के सामने हैं. पर काँगरेस के मुकाबले की कोई दूसरी संस्था या पार्टी भी खभी मुल्क में नजर नहीं ज्ञाती जिससे थोड़ी

कमजोरी देस की कमजोरी हैं. कॉंगरेस की भी गिरावट बच्चे बच्चे

ाहुत भी यह आशा की जा सके कि वह इससे ज्याना झच्छी तरह गौर ज्यादा कामयाबी के साथ मुल्क की बाग को सँमाल सकेगी.

मई सन् १५१

جواهر قل جی نے اس طوفان کے اندر دیس کی نیا کو سائیھالے رکھا ہے اُس لکی' اُس عوشهاری اور اُس یوکھٹا کا دوسرا آدمی دیس معی دکھائی نہیں دیتا ۔ یہ دوسری بات ہے کہ ہم 'نکے سب کی دیس معی دایوں کو تیمیک نہیں نہیں مائتے پر اُنکی کموررو دیس کی کموررو ہے ۔ کاکریس کی بھی گراوت بیچے بچے کی آنکھوں کے سامنے ہے ۔ پر کانکریس کے مقابلے کی کوئی دوسری سنستھا یا بارشی بھی ابھی ملک معی نظر نہیں آتی جس سے تھوری بہت بھی یہ آشا کی جا سکے کہ وہ اس سے زیادہ اُچھی طرح اور زیادہ کامھابی کے ماتھ ملک کی باک کو سٹھایا سے گی کوئیس کی کوزریاں بھی ملک کی کمورریاں ہیں اور کانکریس کی کوڑوت

काँगरेस की कमजोरियों भी सुरुक की कमजोरियों है आर काँगरेस की गिराबट सुरुक की गिराबट है. एक बात यह भी हमें ध्यान में

रखनी चाहिये कि मुल्क का जो तकका या जो गिरोह जितना

 ایک بات یه بهی همهن دههان مهن رئهنی چاهیئے که ملک کا جو طبقه يا جو گروة جكما زيادته أنكريزون انكريزي تعلهم أور أنكريزي

راج کے اگر میں رہا آنڈا ھی وہ چوتر' آنسانیت اور نیکی سے زیادہ کرا ہوا نکلا ۔ ایسا بھی ہونا ہماری رائے میں قدرتی بات تھی ۔

ايسى حالت مهن همهن دههرج نههن كهزنا چاهكي . كومهن

یا ملک ایک دن میں نہیں بلتے . همیں ان آزمائشوں میں سے نکلٹا هی هوگا . ضرورت ہے جلٹا کو جٹائے کی' اُسمیں بل پیدا کوئے کی' اُسے سلکٹیت کرتے کی' اُسکے چوتر کو اُونچیا لے جانے کی . بلکته همیں کہنا چاہئے تھا ضرورت ہے جلٹا کے جائئے کی ' اُسے اُچ

एक दिन में नहीं बनते. हमें इन आजमाइशों में से निकलना हो होगा. जहरत है जनता को जगाने की, उसमें बल पैदा करने की, क्से संगठित करने की, उसके चरित्र को ऊँचा ले जाने की. बल्कि हमें कहना चाहिये या जहरत है जनता के आगने की, उसे अपने अन्दर बल संचार करने की, इसे संगठित होने की और उसे अपने

أندر بل سلهار كرنے كى' أسے سلكتهت هونے كى أور أب أبيا چوتر كو

أُونعها أور مقدوط كرنے كى . انكريز چائے كئے ير همارى مديوں كي بهماريان عماري خود فرضهان عماري پهرت عمارے أنده رشواس ارر مماري تلک نظريان جنههن ور جا کئے تع أور جن كے مارم

رهي ههن . همهن إن سب كر پهچانكا أور جهتنا هوا . می وہ نہے ہیس تک راج کرتے رہے ابھی چورے زوروں کے ساتھ چمک

) 9£0

रहा सतना ही बह चरित्र, इनसानियत और नेकी से ज्यादा गिरा ज्यादा माँगरेजां, माँगरेजी तालीम मीर माँगरेजी राज के श्रासर में हुचा निक्ता. ऐसा भी होना हमारी राय में कुदरती बात थी.

ऐसी हालत में हमें घीरज नहीं खोना चाहिये. क्षीमें या मुल्क

चरित्र को ऊँचा जीर मज्जून करने की. अंगरेज चले गए पर हमारी सहियों की बीमारियों, हमारी खुदग्जियों, हमारी फूट,

हमारे अंधविश्वास और हमारी तंगनजरियाँ जिन्हें वह जगा गए थे

श्रीर जिनके सहारे ही वह नन्त्रे बरस तक राज करते रहे आभी पूरे जोरों के साथ चमक रही हैं. हमें इन सबको पहचानना श्रीर जीतना

राज नहीं है. सच यह है कि जनता में भ्रभी तक वह समम, वह कैरक्टर, वह बत, वह संगठन भौर वह योग्यता भी नहीं है कि जिसके बिरते पर जनता हकूमत की बाग अपने हाथों में ले सके. राज है हम कई बार कह चुके हैं कि देस में इस समय जनता का उन पढ़े लिखे लोगों का जो ब्याजादी की कोशिशों में सबसे ब्यागे रहे हैं ब्यीर जो ब्यब जहाँ तक उनकी समम, उनकी योग्यता ब्योर बनके चरित्र की कमजोरियों इजाशत हेती हैं बहाँ तक जनता का भला भीर उसकी सेवा करने की कोशिश करते हैं.

दिनों दिन बढ़ता आ रहा है. पर इसमें शक नहीं कि इस गिरी हुई हालत में भी को अच्छे से अच्छे भादमी काँगरेस में मौजूद हैं कॉगरेस झब अनता नहीं है. अनता में श्रोर उसमें श्रलगाव भी यह कहे बिना नहीं रह सकते सौर यह बहुत दरत्ने तक मुल्क के सौर लोगों की साबाज है कि जिन मुशक्तिं सौर खतरों का सामना बससे बाच्छे देस के किसी दूसरे दल, पार्टी या संस्था में आसानी से नहीं मिल सकते. हम नाम लेना नहीं चाहते थे पर इस समय करते हर किस सात. जिस मेहतत जीर जिस होशियारी के साथ

أنهوں نے مرنے سے پہلے صالح دی تھی که کانگریس سلکتھیں توڑ دیا جاوے' کانگریس والے سب حکومت سے باہر نکل آویں آور پرانی کانگریس کی جگه ملک کے سچے خادموں کا ایک نیا 'لوک سیوک سلکھ' بلایا جاوے' جو گاؤں گاؤں جاکر جلتا کی نسوارته سھوا کرنے آور آسے آریز آتھانے میں لگ جاوے ۔ گاندھی جی کی اس تجویز کی جرچا 'نیا ہلد' میں ہو چکی ہے ۔ یہ بھی ہونا نہ تہا آور نه هلکے أترے . كمؤوري هماري سب كي كمؤوري هـ. كاندهي جي جائكے تھ كه جو أنهوں نے چاها تها وہ نه هوا أور نه هو سكهكا . أسي لكے مهمت مشکل هے . سے يه هے كه فهن سلكت كے سے هم تراے كئے اور

کے برتے پر جانتا حکومت کی باگ ایچ عاتهوں میں لے سکے ، راج ہاں پڑھ لکھ لوگوں کا جو ازامی کی کوششوں میں سب سے آکے رہے میں اور جو آب جہاں تک اُن کی سمججہ اُن کی پوکھتا اور اُنے چورتو کی کمزوریاں اجازت دیتی میں رہاں تک جنتا کا بہلا آور اُس کی سہوا کرنے کی کوشص کرتے میں . کا راج نہوں ہے ۔ سے یہ ہے کہ جنگا میں اہمی تک رہ سجہ وة كهويكتو وه بل ، وه سلكتهن أور وة يوكيكا بهي مهن ه كه جس هم ککمی بار کهم چکے هیں که دیس مهن اِس سے جلکا

)

گانگریس آب جلتا نہیں ھے . جلتا میں اور اُس میں الگاؤ میں دنوں دان بوھتا جا رہا ھے . پر اِس میں شک نہیں کہ اِس گری ہوئی حالت میں بھی جو اچھ سے اچھ آدمی کانگریس میں موجود میں اُس سے اچھ دیس کے کسی درسرے دل' پارٹی یا سلستھا میں آسانی ہے نہیں مل مکتے۔ ہم نام لیٹنا نہیں چامتے تک ملک کے عام لڑوں کی آزاز ہے کہ جن مشکلوں اور خطروں کا ته ير أس سے يه كمه بدا نهيں رة سكتے أور يه بهت دوجة مامياً كرة هوله جس لكن جس متعلت اور جس هيشهاره ،ك ماته

महं सन् भू। गाँची जी ने ख़लीका एमर की जीवनी पढ़ी थी. इसीतिये उन्होंने खलीका उसर का बादरों कॉगरेसी बचीरों के सामने रक्खा था. में हिन

साम्प्रत्यिक मामले में भी खलीका उत्तर का आद्रश इस सुल्क के नेता कों के लिये 'रोशनी बर' का काम दे सकता था. इसके जमाने में भरक कींजें जहाँ जाती थाँ पहले सबके लिये पूरी मजह की भाजादी का ऐलान होता था भौर फिर दूसरी कोई बात. राहंशाहों के मातहत मजहबी साजादी नाम को भी न रह गई थी. येरूचेलम के बढ़े गिरजाघर की सीदियों पर पेट्रियार्क के प्रार्थना क पुजाबर पर क्रब्या न जमा बैठें. यह सब इतिहास की जानी दिया था कि कहीं उनके बाद इसे मिसाल बना कर मुसलमान दूमरे करने पर भी खलीका डमर ने इसलिये नमाज पढ़ने से इनकार कर

पर खालीका बमर की मिसाल तो दूर रही हमारे कॉगरेसी बजीरों ने जगर गाँधी जी की इस छोटी सी बात पर भी जमल भौर सच्चाई के साथ भमत कर लिया होता कि कोई बजीर अपने भौर अपने घर वालों के गुजारे के लिये पाँच सौ रुपए से ज्यादा माहवारी तनलान ले तो हमें यक्षीन है कि भाज काँगरेस भौर देस का रंग बिल्कुत दूसरा ही होता. ऊपर वालों का श्रासर नीचे वालों पर और सरकारी लोगों का श्रासर होर सरकारी लोगों पर पद्ना एक क़ुट्रती चीज थी.

पर यह न हुआ या न हो सका. जो कुछ हुआ इसके होते हुए हम छोटे छोटे सरकारी नौकरों को या रिआया के मामूली लोगों को बुरा किस मुँह से कह सकते हैं. वह किसकी तरफ देखें १ किसे देख कर क्रपर घँठें ! किस की मिसाल उनमें त्यांग की हिस्सत पैदा करे ! इस लोभ मोह की द्रनिया में गिरना मासान मौर उठना

كالدهى جي لے خلفته عبر كى جهونى پوهى تهى . إسى لكے أنهون لَهُ خَلُهِمْهُ عَمِرُ كَا آفَرِهَمَ كَانْكُرِيسَى وزيرون كُمْ سَامِنْجَ رَبُّهَا تِهَا . ماری رام مئی سی اه'

سامپردایک معاملے میں بھی خایفته عدر کا آدرهی اِس ملک کے نیکاؤں کے لئے ''ربھٹی گھڑ' کا کام دے سکتا تھا ، اُسکے زمانے میں عرب فوجیں جہاں جاتی تبھی پھٹے سب کے لئے پوری مغاهبی آزادی کا اُعلی هوتا تھا آور پھر دوسری کوئی بات ، اور یم آن ملکوں میں جھٹی اُس زمانے کے «م آدر اُیران کے شہلھاهوں کے ماتحت مذھبی آزادی نام کو بھی نع را کئی تھی ، یروزام کے بوے گوجا گھر کی سیوھیوں پر بھٹری آرک کے پرارتھٹا کرنے پر بھی خلیفتہ عمر نے اُس لئے نماز پوھٹے ہے 'نکار کر دیا تھا کہ کبھی اُنکے بعد اِسے مثال مم إنهاس كي جائي بوجهي چهزين ههن .

اگر گاندھی جي کی اِس چھوڻي سی بات پر بھی عمل اور سچاڻی کے سانھ صل کر ليا هوتا که کوڻي وزير آئي اُور ائي گھر واجي کے گذارے هے که آج کانگریسی اُور دیسی کا رنگ بالکل دوسرا هی هوتا . اویر والوں کا اُثر نهنچے والوں پر اُور سرکای لوگوں کا اُثر غیر حرکاری لوگوں ير يونا أيل تعربي جهز نهي . کے لگے یائے سو رویگے ہے زیادہ ماہوأري تلخواہ نے لے تو همیں پاقین پر خلیقه عبر کې مثال تو دور رهي همارے کانکريسي وزيرون نے

)

چھوتے چھوتے سرکاری موکروں کو یا رعایا کے معمولی لوگوں کو برآ کس مائه سے کہتے سکتے حموں ۔ رہا کس کی طرف دیکھیں ؟ کسے دیکھکر آرپر آٹیمیں ؟ کس کی مثال ان میں نیائی کی حمت پیدا کہ ۔ ؟ کس لید مہۃ کہ دنما مد کتا آسانہ انہ آٹیما يريه نه هوا يا نه هو سكا . جو كچه هوا أسك هوتم هوائم هم

مئی سن اه'

<u>ئ</u> ا

इतिहास में कोई नई या अनहोनी बात नहीं हैं. तप से राज और राज सोर राज से नरक जैसी कहावतें सब गुल्कों और सब जबानों के अन्दर मिल सकती हैं. कॉग्रेस और कॉग्रेस बालों की गिराबट का बाकी मुल्क के ऊपर बौर सरकारी और ग़ैर-सरकारी लोगों पर बासर पक्नाभी उतनाही कुद्रतीथा. यथाराजा तथाप्रज्ञाकी कहाबत हमारी राथ भी एक पुरानी कहावत है. नया हिन्स

हो सकता है कि बरार कॉगरेस महात्मा गांधी के बस्तुलों को ज्यादा सच्चाई से मानती होती या उन पर जरा कड़ाई के साथ समल करती तो हम देस को इस गिरावट भौर इन ग्रुसीवर्तों से भौर अपनी तहमद बोता था. रोज सुबह मराक कंप पर डाल कर् महीना की अपनेक बेबाझों के बरों में पानी भर आता था, तस्बे रेगिस्तानी सफरों में आधी दूर खुद ऊँट के ऊपर बैठू कर ऊँट वाले बचा से जाते. गाँधी जी ने एक समय काँगरेसी बचीरों के सामने उस खलीका डसर का ष्यादर्श रक्खा था जो अपने समय में इस समय के सबसे बड़े राज का मालिक होते हुए भी अपने हाथ से अपना कुरता रास्ते ऊँट बाले को अपर बैठाकर खुर नकेल पफड़ कर पैदल चलता था, रात को किसी नए आने वाले से बात करते वक्त यह जानकर कि जिसमें बेवाजों का पैसा लगा है निजी कामों में सच्च नहीं किया जा सकता जीर जो खरबों के येरूजेलम फठेह करने के बाद वहाँ के ईसाई कर कि ऐसा करना ग़रीब जनता के पैसे का ग़ज़त इस्तेमाल होगा. हम को ऊँट की नकेल पकड़ कर पैद्ल चलने देता था, आर बाकी पाये नहीं, ष्पपने हाथ से दिया बुमा देता या-इसिंकिये क्योंकि सरकारी तेल फेंककर नया सिला कुरता पहनने के लिये राजी नहीं हुका-यह कह बातचीत किसी निज्ञो मामले की बाबत है सरकारी मामले की बाबत पैट्रियार्क के ब्याग्नह करने पर भी क्रापनापुराना पेबन्द लगा हुआ कुरता

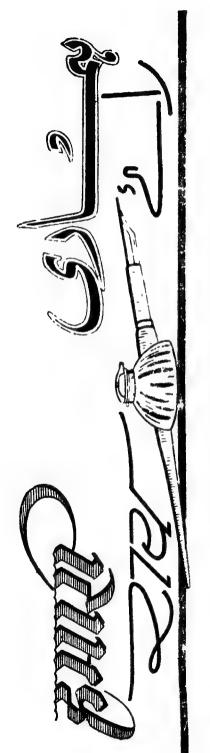
مل سکتی ههں . کانگریس اور کٹکریس والوں کی گزاوت کا باقی هي تميني تها . يتها راجا تتها پرجا كي كهاوت بهي أيك پواني راج ہے نرک جھسی کہارتیں سب ملکوں اور سب زبانوں کے اندر ملک کے اُوپر اور سرکاری اُور غیر سرکاری لوگوں پر اُثر پیونا بھی اُنکا کهارت هے . آتهامی میں کوئی نکی یا ان ہونی بات نہیں ہے ۔ تپ ہے راج اور

هو سمتا هد که اگر کانگریس مهانما گاددهی کے آمواوں کو زیادہ سمجائی سے مائٹی هوتی یا آن پر ذوا کوائی کے ساتھ عمل کرتی تو هم دیس کو اِس گراوت اور اِن مصفعتوں سے بجھا کے جاتے .

الله هم دیس کو اِس گراوت اور اِن مصفعتوں سے بجھا کے جاتے .

الله عادی دی نے ایک سمے کانگریسی وزیروں کے ساملے اُس خافعته اُلے جاتے .

الله عادی دونا تها جو اُنے سمے معی اُس سمے کے سب سے بوعد اُنے کا مائل موتے هوئے بعی اُنے ماته سے ایٹا کرتا اور ایٹی تهدد بدواؤں کے گھروں معی یائی بعر آتا تھا دونا کو مدیدہ کی انیک بدواؤں کے گھروں میں یائی بعر آتا تھا دونے والے و اُنے کی تمثروں معی کر یعدل چائے دیکا تھا اور باقی آدھ راستے آونت والے کو اُزیر بغتھائو خود نکهل پکوکر بهدل جلتا تها" رات کو کسی نئے آنهوائے سے بات کرتے وقت بع جانکرکہ بات چھت کسی نجی معاملےکی بابت ھےسرگاری معاملے کی بابت نبھیں' آنے ہاتھ سے میا بنجھا دیتا تها۔۔اُس لئے کھونکہ سرکاری تھل جس مھی بھواؤں کا پھسہ لگا ہے نعجی کامون مھیں خرج نہھی کیا جا سکتا اور جو عربوں کے بروزام فتعے کرنے کے بعد رهاں کے عهسائی پھٹری آرک کے آکرہ کرنے پر بھی ایٹا پڑانا پیوند لکا هوا کرتم پههلک کر نها سال کرته پهللے کے لئے راضی نهدی هها یه کیکر که ایسا کرنا غریب جلکا کے پهسے کا فلط استعمال هوگا

وردها کا نیا آندولی-

वधीं का नया आन्दोलन-

(

'नवा हिन्द' के इमी नम्बर में हम 'शुद्ध ब्योहार बान्दोतान'' कीं एक योजना झाप रहे हैं जो वर्धो में तैयार हुई है कौर जो भाई किशोरत्वाल मशरूनाला के दसजत से ३१ मार्च सन् '४१ के 'हिरिजन' में निकली हैं, यह योजना कई समम्पत्दार और नेकनियत माइयों के काफी सोच विचार का नतीजा है. इस योजना की मोटी मोटी बातों जीर उसने काम असूलों से, हम सममते हैं. बहुत कम लोगों को मतभेद होगा. हम चाहते हैं कि 'नया हिन्द' के पढ़ने वाले इसे ध्यान से पढ़ें, उस पर विचार करें कीर उससे लाम उठाने और इसके बारिये देस को लाम पहुँ चाने की कीरिशार करें.

١

देस की गिराबट और उसकी मुसीबतों का जो बयान क्स बोजना में किया गया है वह हरिगिज बढ़ा चढ़ा कर नहीं किया गया. यहाँ हम थोड़े से शब्दों में इस गिराबट के कारनों पर नजर डालना बाहते हैं. आजादी मिलते ही देस की बाग कुदरती तौर पर काँगरेस बालों के हायों में आई. किसी भी इस तरह के लोगों का हकूमत बाकर कम या ज्यादा ध्वपने पहले के आद्रों से गिरना दुनिया के

'نها ملد' کے اِسی نمبر میں هم 'شده بیوهار آندولی'' کی ایک یوجنا چهاپ رہے میں جو وردما میں تیار موئی ہے اور جو بہائی کھورلال مشورولا کے دستخط سے اِس مارچ سن اِن کے 'هویتجن' میں نکلی ہے ۔ یہ یوجنا کئی سمجهدار اور نیک بوس بہائیوں کے لائی سوچ بچار کا نتھجہ ہے ۔ اِس یوجنا کی موتی موتی باتوں اور اُس کے مام آمولوں سے ہم سمجھکے میں بہت کم لوگوں کو متابھید ہوگا، هم چاہتے میں کہ 'نیا مدد' کے پومٹے والے اُس دھیان میں کو لابہ پہونچانے کی کوشش کویں ۔

دیس کی گزارت اور اُس کی مصفیتی کا جو بهان اُس یوجفا میں کیا گیا ہے وہ ہرکز پڑھا چڑھا کر مہوں کیا گیا ، یہان ہم تہوڑے سے شبدوں میں اِس گزارت کے کارنوں پر نظر ڈالفا چاہتے ہیں ، آزادی ملتے ہی دیس کی باک تدرتی طور پر کانکریس وائوں کے ہاتھوں میں آئی ، کسی بھی اِسطرے کے لوگوں کا

नया हिन्द

में कुरन चन्दर ने एक छोटी सी लारी में अपने समाज की लगमग सारी 'गलाज्यत' को इकट्टा कर दिया है और अपना सदेश बहुत कटीले शब्दों में लोगों तक पहुँचाया है. वह लिखते हैं—'लेकिन बाब बादमी बादमीन था, एक मेस भी न था बल्कि एक बैरा.

पक साहब बहादुर, एक क़ैदी, एक सारजेन्ट, नतीजा यह कि जिन्दगी की लारी भागी जारही हैं बौर हम सब लोग अपनी अपनी

बगह पर बेचेन सौर ग़ैर मुतमहन हैं." सातवीं कहानी "मुकट्स" है. पक कर्क इस कहानी में जिन्सी खाहिशों को रोक नहीं पाता स्रोर

बीबी के प्यार की क्सम,हर क्षम पर साता हुचा दूसरी खोरतों की गोद में बेहायदा चैत दूदता है. घाठवीं कहानी "इड़ाब" में एक गरीब बड़िको जिन्द्गी की उड़ाव मरते दिखाया गया है जो मिहा

की रोटी स्नाकर भीर सेठों का ऐश देसकर भपनी उड़ान भूल जाता है. इसी कहानी में कशमीर की ग्रांबी भीर उस से दंशी हुई ग्रीब

जीरतों का शाहों के हाथ झोटी मोटी खाने पीने की बीजें हासिल

करने के लिये अपनी इज्जात बेचने का भी चित्रन किया गया है. नवीं कहानी ''एक सुरहली तसबीर'' हैं. इसमें गरीबी, नाजियों के

खुल्म, भर्मारों की वेपरवाही और मानवता का चित्र लेखक ने भपने

می قسم هر قدم پر کهانا هوا دوسری عورتوں کی کود مهی به فائدہ چھوں ذعونقعتا ہے ۔ آٹھویس کہائی '' اُران'' میں ایک غریب توکے کو زندائی کی آزان پھڑتے دکهایا گیا ہے جو بهکشا کی روٹی کها کر اُور میٹھوں کا عیمی دیکھکر ایکی آوان بھول جاتا ہے ۔ اُسی کہائی میں کشمیر کی غریبی اُرز اُس سے دبی عوثی غریب عورتوں کا شاعوں کے عاتب چھوٹی موٹی کہانے پھٹے کی چھوزی حاصل کرنے کے لیے اپنی عزت بیچٹے کا بھی چٹرن کیا گیا ہے ۔ نہیں کہائی مهن کرشن چاندر نے ایک چھوٹی سي لاری ميں آنے ستاج کي لگ پهگ ساری ' غلاظت' کو اکتها کر دیا ہے اور L.I سادیش بہت كتيار شيدون مهن لوكون تك يهونجايا هي . ود لكهتيمين - "ليكن کی اوی بهاکی جارهی ها اور هم سب لوگ ایش ایش جکه پریجهای اور غیر مطمئن هیں ،' ساتویں کہائی ''مقدس'' هے ، ایک کلرک اِس کہانی میں جلسی خواهشوں کو ورک نہیں یاتا اور بھوی کے پیاد آب آدمی آدمی نه تها ایک بعودس بهی نه نها باعه ایک بورهٔ ایک صاحب بهادر' ایک قهدی ایک سارجنت. نکهجه یه که زندگی '' ایک مورنهٹی تصویر '' ھے ۔ اِسمعن غریبی' نازیوں کے ظام' امهروں کی بے پرو'ھی اُور مانونا کا چٹر لھکھک نے اپنے خاص تھلگ

खास ढंग से खाँचा है. दसवीं कहानी "आता है याद गुमको" में बचपन के करतृत दुहराए गए हैं. विशाय मनोविज्ञानिक है और इसी निगाह से पढ़ने में मखा भाता है. बात इस ढंग से कहते हैं कि क्लि में आकर बैठ आय. चुटकियाँ लेना उनका खास हिस्सा है. कभी कभी ऐसी चुटकियाँ लेते हैं कि समाज तिलमिला चठता है. साज के इस्न बन्दर को समफने के मूरत चन्दर अपनी कहातियां में उपदेशक नहीं बनते. वह बिये वह कहानियों बाच्छा साधन है.

كلهه كتابين

سے کھیلچا ہے ۔ دسویں کہانی ''آتا ہے یاد مجھکو''' میں بچھی کے کرتبوں دھوائے ککے مھی ۔ رشے ملورکیانک ہے اور اسی نکاہ ہے

کرشن چاندر ایدی کهانموں میں آیدیشک نہمی بلتے ، وہ بات اِس تملک ہے کہتے میں که دل موں جائر بیتم جائے ، چٹکھاں لیٹا آن کاخاص حصہ ہے ، کہمی کہمی ایسی چٹکیاں لوٹے میں دہ ساچ تلنا آئیٹا ہے آج کے کرشن چلادر کر مسجوبات کے لك يه كبائيل أجها سأدهن همن .

برملے میں مزا آنا ہے .

Maile frash

٬٬ غلطت ٬۰ आते रहना जरूरी है. इसिंतिये क्ररन चन्दर की शुरू की कहानियों के संग्रह का यह दूसरा पड़ीशन बहुत महत्व का है. इस संग्रह में इस कहानियों हैं. पहली कहानी "पुराने ख़ुदा" है. इस में लेखक ने मधुरा की आर्थिक, समाजी, और नेचरी हालतों का चित्र लींचा उड़ान भरी यी और श्रव कहाँ तक वह पहुंचा है, इन सब बातों को जानते के लिये कुश्न चन्द्र की पिछली रचनाक्यों का सामने है. कुरन चन्दर ने इस कहानी में यू. पी. में पंजाबियों के खिलाफ सङ्कियाँ भगाने के आरोप को थोते हुए लोगों का ध्यान इस के भगवान या आसमान के राजा को 'पुराना खुदा' नहीं कहते. ह्युरू से पूजी का झसर रहा है जीर पूजीपति ही 'पुराने खुदा' है. दूसरी कहानी "चिक्या का गुलाम" अमोखी टेकनीक में है. लेखक समस्या की तरक दिलाया है जो कभी कभी पंजाबियों को उनके खयाल में यह हरकत करने पर मजबूर करती है. कुरन चन्दर पत्यर ने मजाक ही मजाक में यह बताया है कि दुनिया में सारे मागड़ महज्ज बेमतल ब शुरू होते हैं जीर कभी कभी भयानक रूप अस्कतियार कर लेते हैं, तीसरी कद्दानी "मुसबित मनक्षी" हैं. इसमें कहानी की टेकनीक और सुन्दर शब्द चित्रों के जरिए तरह तरह की मिसालें देकर लेखक ने बताया है कि किसी बीज का कहीं आधिक होना बताता है कि वह चीज कहीं नापैद है. चौथी कहानी "मील हर कीना उसके आसली मालिक मेहनतकश समाज को मिल जाय. बाए हैं और खबरदस्त सबक देते हैं. अपनी छटी कहानी ''रासाखत'' से पहले, मील के बाद' हैं. कुश्न चन्द्र मानते हैं कि जमीन का लेकिन न जाने क्यों इस कहानी में मिल्ला कर कह गए हैं कि के हिस्से में नहीं है तो यह फिर जल ही जल होजाय. पॉचवी कदानी "हादसे" में कुरन चन्दर जिन्सी भूक की बुराइयों पर उतर ष्मगर इस सुन्दर षाटी का कोई सुख मेहनत मखदूरी करने वालों

Ros

كجه كتابين مئی سن اہ'

کہھیں ناپید ہے . جوزمی کہائی '' جمعل سے پہلے' جمعل کے بعد '' ھے ، کرشن جندر مانکے ھیں که زمین کا هر کونا اُسکے اصلی مالک متعلمت کھی سماج کو مل جائے ، لیکن نہ جائے کیوں اُس کھائی میں جہلا کر کہہ گئے ھیں کہ اگر اِس سندر کھائی کا کوئی سکھ متعلمت مزدرری کرنے رالوں کے حصے میں نہیں ھے تو یہ پھر جل ھی جال ھوجائے ، پانچویں کہائی '' حادث '' مھی کرشن جندر جنسی بھوک کی برائھوں پر اُبر آئے ھھی لور کرئے پر مجبور کرتی ہے . کرشن چندر پتھر کے بھکوان یا آسمان کے راجہ کو ' پرانا خدا ' بہیں کہتے ایس کہائی میں آمون نے بتایا ہے کہ دھرم' سماج' راچ سبھی پر شروع ہے پونجی کا اثر رہا ہے اُر پونجی پتی ہی ' پرائے خدا ' ہیں ۔ دوسری کہانی ' چوہا کا علم'' انرکھی تکٹیک میں ہے ۔ لیکھک نے مثاق ہی مثان مھں بهگائے کے آروپ کو دھوتے ھوئے لوگوں کا دعیان اُس سمسیا کی طرف دلایا ہے جو کبھی کبھی پلجابھوں کو اُنکے خیال میں یع حرکت هوتے ههں اور کبهی کبھی بههائک روب آختهار کو لهتے هيں . تيسري کهانی " مثبت ملنی " ھ . اِس مهن کهانی کی تکليک اور شيد چتورن کے فريعے طرح طرح کی مثالين دے کو ليکهک نے بعليا ھ که کسی چهو کا کہھن ادھک ھونا بتاتا ھ که وہ چھو گوان بهری تهی اور آب کهاں تک وہ پہونچا ھے' اِن سب باتوں کو جانئے کےلئے کرشن چلدر کی پچہلی رچٹاؤں کا سامنے آتے رعداضروری ھے . اِسلگے کرشن چلادر کی شروع کی کہانھوں کے سلکرہ کا یہ دوسرا ایکیشن بہت مہتو کا ھے . اُس سلکرہ میں دس کہائیاں ھیں . چندر نے اِس کہانی میں پرپی میں پانجابیوں کے خلاف لڑکیاں یم بکایا ہے کہ دنوا مهن شارے جهکڑے متعض بے مطلب شروع رتهك، ساجي أور يهجري حالتول لاجتر كهيدتها هي كرشق زبرنست سهق دييّے هيں . 'پڻي چهٽي کهاني ے" پرانے خدا'' ہے ۔ اِسمدی لیکھک نے متھباً کی

)

कुछ किताबँ

मई सन् १४१

के ित्र इस बिराय पर क़लम उठाते हैं. कपने मतलब को पूरा करने में कहीं कहीं नंगा चित्रन करना भी पड़ जाय तो वह मूँह नहीं मोड़ते. नौकरों के साथ हम लोग किस तरह ह्याहार करते हैं जीर किस तरह नकत और मुह्ब्बत के भाव एक ही वक्षत में हमारे दिमारा में ह्योंड़े बलाया करते हैं, इसका चित्रन "वहराग" कहानी में लेखक ने बहुत मुन्दर किया है. 'हिमालय की चोटी' में महेन्द्र नाथ ने देस में पढ़े लिखे लोगों को नौकरी न मिलने की समस्या का कटीले हंग से मझा उड़ाया है. 'शादी के बाद" तो हिन्दुस्तान के दो बार साज पुराने ब्याहे लगमगा हर ओड़े की कहानी है. 'दीवार" का भी विराय मनेविश्वानिक है. "मेरी आत्राख" में भी बीच के तबक़े की आजिरी कहानी "कारा वह बेनक, होता" है. मेर ख्याल में सब से बच्छी कहानी "कारा वह बेनक, होता" है. मेर ख्याल में सब सौर तरह के लोगों से परचय लेखक ने कराया है.

— मुजी न रियवी

पुराने खुदा

सिखने बाले-कुरनचन्द्रर

निकालने वाजे—मक्ततवा ज्ञामिका लिमिटेड, ज्ञामिका नगर, देहली लिखावट डर्द —सका दो सौ बारह—क्रामित ढ़ाई रुपया.

यह कुरन चन्दर की कहानियों का संप्रह है. आज के कुरन चन्दर के अनिगित पाठक हैं और नए लेखक असके निशान पर चलने की कोशिश करते हैं. इस संप्रह को सारी कहानियाँ उस

مئی سن اه'

كچه کدايين

نها ملا

کے لئے اِس رشے یہ قلم اُتھاتے میں . اپنے مطلب کو چوراً کرتے میں کہیں کہیں نکا چترن کرنا بھی یو جائے تو رہ ماء نہیں مورتے : نوکروں کے ساتھ مم لوگ کس طرح بیورهار کرتے میں اور کس طرح نفرت اور محصیت کے بھاؤ ایک می وقت میں شمارے مہلادر ناتھ نے دیسی میں پوشے اکمہ لوگوں کو نوکری نہ مملئے کی مہلادر ناتھ نے دیسی میں پوشے اکمہ لوگوں کو نوکری نہ مملئے کی ملاستان کے دو چار سال پوراتے بھاتے اگل بھی عر جوڑے کی کہائی مدیبائی کے طبقہ کی آخری کہائی اور مانسک سمسوا کا چیتوں کھائی بھی میں سلکورہ کی آخری کہائی یہی وہ ہو ہوئی کہائی یہی ہے ۔ ''معربی آواز'' میں ہیں جھال مہدی مسب سے آچھی کہائی یہی ہے ۔ اِس میں میں سماچ مخور پھھے طرح طرح کے رچاروں اور طرح طرح کے لوئوں سے پوچ لغکھک

المجنوب رم

メンジ さい

نے کراہا ھ ۔ لكهائے والے اكريش چاندو نكالي والے المكتبة جامعة لهميتية، جامعة نكر دهلى لكهارت أردو منحة دو سو يارة اتيست قعائى روية. يه كريش چاندوكى كهانيول كا سلكوة هي آجكے كرشول چندوكي ان كلت پاتيك هيں اور نئے لهكهك أسكے نشال پر چانے كي كوشھى كوني دهيں . إس سلكورة كي سارى كهانيال أس سے كي هيں

नवा हिन्द

से पहुँ चाते रहते हैं. केवल हिन्दी ही जानने बालों के लिये 'फ्रॉस का

परिचय' नया साहित्य की अमूल देन हैं. कुरन चन्दर और यशपाल की रचनाएं भी इस पत्र में छपती रहती हैं. लगभग सभी अच्छे कलाकारों का सहयोग इस रिसाले को हासिल है क्यों कि यह उन्हीं

की चीज है. पर न यह जारतील जीर बेतुकी कहानियाँ छापता है

भौर न फिल्म की नंगी तसबीरों से गेट अप बढ़ाता है. शाबर यही कारन है इस की मानी हालत अच्छों न होन का. साहित्यकों का

مئی جی اه'

मई सन् '५१

كته كتابين

بهي اس يتر مهن چهيٽي رهٽي ههن . لگ بهگ سبهي اچھ کلکاربن کا سههوک اِس رسالے کو حاصل هے کهونکه يه آنهين کي جهو هے . پر نه يه اشاهل اُور بے تکي کہارهان چهاپتنا هے اُور نه فلم کی نلگی تصویروں سے کیت آپ پوھاتا ہے شاید یمی کارن ہے اسکی مالی خالت اچمی نه ہوئے کا ، ساھتھکوں کا فرض ہے که نیا ساھتیه کی پہرسک سمائتا کریں اُور جلتا سے بھی ہماری اپبل ہے پريتي انهاساهكيه كي أمول دين هي كرشن چفدر أور يشهالكي رجفائهن که وه ایس کو زنده رکهلے کے لئے ایکا پورا سهموک دے مير پهونچانے رهتہ هيں. کيول ملدي مي جائے والوں کئٹے 'فرانس کا

المجهب رضوي

-मुजीव रिजवी

क्रजं है कि नया साहित्य की भरसक सहायता करें ज्ञीर जनता से भी हमारी अपील है कि वह इस को जिन्दा रखने के लिये अपना पूरा

- नई बीमारी

लिखने वाले--महेन्द्र नाथ

निकालने बाले - मकतबा आमिन्ना लिमिटेड, जामिन्ना नगर, देहली लिखावट उद्, सक्षा १८८. क्षीमत दो हपया ज्ञाउ ज्ञाना

'नई बीमारी' महेन्द्र नाथ की कहानियों के संवह का दूसरा पढ़ीशन है, बीमारियों तो इस किताब में सारी पुरानी ही हैं लेकिन कहीं कहीं डनकी तरक संकेत अलबता नए ढंग से किया गया है, उठाया है लेकिन जिन्स (सेक्स) के बारे में वह अधिक बदनाम हो गए हैं. इस संग्रह में भी 'नई बीमारी' 'बर्फ' और 'दहलीज़' कहानियों का बूम कर कोशिश नहीं करते, वह जिन्सी समस्यान्नों को सुघारने बिशय जिन्स ही है, पर महेन्द्र नाथ जिन्सी भाव तेज करने की जान महेन्द्र नाथ ने बीच के तबक़े की लगभग सभी समस्यात्रों पर क़लम

نئي بياري

لكهلى والداسيلان نائه نكاللے والے مكتبه جامعه لهديتك جامعه نكر دهلي

'نئی بیساری' مہلدر ناته کی کہانیوں کے سلکرہ کا دوسوا ایقیشن ہے ۔ بیساریاں تو اِس کتاب میں ساری پرائی هی هیں لیکن کیوں کیوں اُن کی طرف سلکیت البعہ نئے دَملگ سے کیا کها هے . مہلادر ناته نے بقی کےطبیتے کی لگ بهگ سبھی سمسیاؤن پر قلم اُلهایا هے لیکن جلس (سکس) کے بارے میں وہ ادھک پدنام ہوگئے ھیں . اِس سلکرہ میں بھی 'نٹی بیماری' 'برف' اُور 'دھلھز' کہانیوں کا وہے جلس ھی ہے ۔ پر مہلدر ناتھ جلسی بھاؤ توز کرنے کی جان بوجھ کر کوشش نہیں کرتے'وہ جلسیسمسہاؤں کو سلھارنے لكهارك أردو منعه ١٨٨ قيمت ؟ رويه آنه آنه

ئا ساھتىيە نىل ساھتىيە

नया साहित्य महानारी हिन्दी रिसाला `

ण्डापारा,ाहुन्द्रा ।रसाला पता—प्रकाशगृह, नया कटरा, इलाहाबाद्र-२

स्का छियानवे, साइज डिमाई घरपेजी, सालाना वन्त् घाठ रुपया, छमाही चार रुपया घाठ घाना, एक कापी का दास बाहर घाना. हिन्दी में इने गिने रिसाले ही हैं जो 'प्रगतिशील लेखक संब' के मक्रसद को पूरा करते हैं. 'नया साहित्य' उन में से एक हैं क्याँर संघ ही का परचां है. हिन्दी के महूशर आलोचक डाक्टर रामबिलास शर्मा, प्रोफेसर प्रकाश चन्द्र गुप्त क्याँर हिन्दों के मशहूर कहानीकार 'पहाड़ा' बा इस के सम्पादक मंहल में हैं. इसमें कहानी भी हें क्योंर कविता भी, क्यालोचना भी है क्योंर अन्तर्राष्ट्री समस्याक्षों पर सूसी बूसी रायें भी. लेखों में देसी लेखकों के बिचार भी इस रिसाल में मिलते हैं क्योंर बिद्धों के मशहूर प्रगतिशील लेखकों के लेख भी. चीन क्योंर सिद्धा हो में परिचय होता है. तक्का ऐसे बढ़े देसों की रचनाओं खाँर लेखकों से भांपरिचय होता है. तक्का पेस बिद्ध पहती हैं. रामकुमार जी पैरिस में चक्कर काटते हैं पक्तों पर दिखाई पहती हैं. रामकुमार जी पैरिस में चक्कर काटते हैं

ماهوأري هلدي رساله

یته—پرکاش کره' نیا کترو' اعآباد—م مفتحه جهیانوے' سائو قامائی آت بیعجی: سلامه چفده آته رویههٔ چهماهی چار رویهه آته آنه' ایک کابی کا دام باوه آنه . مغدی مهن آله کلے رسالے هی هیں جو 'پرکتی شهل لهکهک سفکه' کے مقصد کو پورا کرتے هیں . 'نها ساهتیه' آن مهن ہے ایک هے آور سفکه هی کا پرچہ هے . هغدی کے مشہور آلوچک قائکر رام پلس شرما' پروفیسر پرکاش چلار کیت آور هغدی کے مشہور کہائی

ها الله سلكه هي كا پرچه ها . هندي كه مشهور آلوچك قائتر رام ها اور سلكه هي كا پرچه ها . هندر كيت اور هندي كه مشهور كهايي كار تهاوي : چي اسك سيبادك منتقل مهن هين . اس مين كهايي پي ههن اور كويتا بهي الوچنا بهي اور انتر راشتري سمسهاون پر سوچهي بوجهي رائين بهي . لهكهون مين ديسي لهكهكون ك وچاو بهي اس رساله مهن منته هين اور رديسون كه مشهور پركتي رچاوي اوي كي ليكه بهي . چهن اور ردس ايسه بوء ديسون كي مهان كوي كي كويتائين بهي نينه هويا ها ماهتيه كي يغون پر دنهائي ديد هيد . باد كيا، ها دهيس ، مهد . چكه كاتته هيد لهكيد

मोस जाती थी.

いるかかいとはしている

. 2

जगह हवा मर देनी चाहिये. उसने कई एक तजुरवे मी किये. एक जिसमें हैवा भरने के टायर लगे हुए थे. यह साइकिल दुनिया भर में मराहुर होगई, 'जे. बी. इनतप '' ने यह टायर ईजाद किये. उसके मन में यह बिचार पैदा हुआ कि टायर में रबड़ का टुकड़ा देने की दिन उसने हवा से भरी हुई रवड़ की ट्यूब एक लकड़ी के पहिये में सगादी फिर डसने इस पहिये को घुमाया और देखा की यह बार बार उछलता है. तब उसने आपने लड़के से कहा ''बेटे! फिर तो हम दिन बीतते गए भीर साइफिल की ईजाद में तरक्षकी होती गई. कोई साठ साल की बात है कि पहली ऐसी साइकिल बनाई गई अपने काम में पास होगए और हमारा काम ठीक रहा." 800

साइकित की दौड़ में हिस्सा लेने बाला था. डनलप ने हो ट्यू ब बनाए खौर बच्चे की साइकित पर लगा दिये. लोगों ने इस अजीब चीज को देलकर मजाक उड़ाया पर यह साइकिल बहुत तेज दौड़ने लगी जिसके कारन लड़का दौड़ में जीत गया. इसके बाद से यह टायर साइकिलों में लगाय जाने लगे झौर फिर घीरे धीरे उसमें नवापन जाने लगा. ज्ञाज यही साइकिल एक हलकी फुलकी, सुन्दर ज्ञीर सस्ती सवारी है जिस पर बैठ कर तुम स्कूल जाते हो ज्ञीर दुनिया मर में क्या बड़े, क्या बच्चे सभी इसको चलाते हैं. कुछ दिनों बाद उसका लड़का अपने स्कूल में होने वाली)

(अनुवाद किया गया)

أسم من مين يه رجار پهدا هما كه تائر مهن ربر كا تكوا دييل كن جكه هوا بهر ديين جاهك . أس نے كئى أيك تجرب بهى كئے . أيك دن أس نے هوا سے بهرى هوئى ربر كى تيوب ايك لكري كے بهي دي ايا دى . بهر أس نے إس بهدے كو كهمايا أور ديكها كه يهده من ريا ريا أجهلتا هے . تب أس نے اليا لوگ سے كها " بهتے ! به تو هم أنها كم ميس ياس هوككة أور هماراً كام تهوك رها . " كوئى ساته سال كى بات هـ كه يهلى ايسى ساتيكل بدائى كئى جس مهن هوا بهرنے كـ تنز لكـ «وئـ تهـ . يه سائيكل دنها بهر مهن مشهور هوكئى . " ج. بى . ذناب " نے يە تائر ايجاد كئـ . بس بهتمتم کئے اور سائیمکل کی ایجاد مهل ترقی هونی کئی.

دور مهن جهت کیا . اِسک بعد سے یہ تائر سائھکلین میں لگائے جانے لکے اور پھر دھھرے دھھرے اُس مھن نیا پن آنے لگا . آج یھی سائیکل ایک ھلکی پھلکی' سندر اُور سستی سواری ھے جس پر پھھٹکر تم اِسکول جاتے ھو اُور دنھا بھر میں کھا بڑے کھا بچے كي دور مهن حصه لهلي والا تها . قدلب نے دو تيبوب بدائے أور بعي کی سائیمکل پہ اکا دئے ۔ لوگوں نے اِس عجھب چھڑ کو دیکھکر مڈائی اُوایا ۔ پر یہ سائیکل بہت تیز دوڑنے لکی جس کے گارن لوکا سعمی اس کو جلاتہ هیں۔ كهه دنين بعد أس كا لوكا أيه أسكيل مهن هونے والي سائفكل

(البواد كيا كيا)

नया हिन्द

वनों की दुनिया

मई सन् '५१

लेता. फिर साइफिल को कुछ देर तक जोर से दौड़ाता रहता. इस सबार बैठ जाता था. जागले पहिये के ऊपर एक तरह का हैं डिल लगा दिया. सबार पाँव को जमीन पर टेकता हुआ मशीन को घुमाता था. जब साइकिल चल पड़ती तो सबार खपने पाँव ऊपर उठा

साइक्ति का नाम ''बाँका घोड़ा'' रखा गया.

सन १८४४ में "मैक मिजन" ने एक ऐसी साइकिल बनाई जिसमें पैडिल लगे हुए थे भीर छै साल के बाद एक देसवासी ने "लकड़ी का बोड़ा" नाम से एक नए प्रकार की साइकिल की नीब रहां. इसके दो पहिये थे जिनमें पैडिल लगे हुग थे, जो पाँब के बल भागे भीर पीछे चल पड़ते थे जिसके साथ वक्कर भी घूमने लगते थे.

घुमाने का काम कुछ बरस बाद हुआ. इस नई किस्म की साइकित के पहिये लकड़ी के थे जिस पर लोहा चढ़ाया गग था. इसमें इसम्रिंग करोरा नहीं थी और इसका नाम ''इड्डी तोड़'' पड़ गयाा. पर इसे लोगों ने बहुत पसन्द किया और बड़े लोग भी इसे बलाने पैडिल को ज्याले पहिये के साथ ओड़ने जीर उन्हें गोलाई में

एक ऐसी साइकित भीथी जिसका अगला पहिया बहुत बड़ा भौर पिछला पहिया बहुत छोटाथा. इस की गद्दी जमीन से कोई फुदक कर इस पर सवार होता था. इस तरह की साईकिल पर सवारी करने वालों की सभाएँ बन गई. यह लाग एक खास किस्म अब क्या था जल्दी ही और साइकिलें निकल पड़ीं. जिनमें पाँच फुट ऊँची थी और चलाने वाला छोटे पहिंय के ऊपर से का लिबास और एक नए इंग की टोपी पहन कर सवारी को

سوار بهته جاتا تها . اکلے پهيدگے کے آرپر ايک طرح کا جدندال لگا دييا . سوار پاون کو زمين پر تيكتا هوا مشين کو کهماتا تها . جب سائيكل چل پوتى تو سوار انچ پاون آرپر اُتها لهتا . پهر سائيكل كو كچه دير زور ميد دورأت رهكا . اس سائهكل كا تام " باتكا گهوراً " <u>ئ</u> عزد بعهوں کی دنیا مئی سی اه'

جسموں پھتال لکے ہوئے تھے اور جو سال کے بعد ایک دیس واسی لے '' لکری کا گھروا '' نام سے ایک نگے پرکار کی سائیکل کی نھو رکھی ۔ اِسکے دو پھٹے تھے جن مھن بینتل لگے ہوئے تھا' جو پاؤں کے بل آگہ اور پھچھے چل پڑتے تھے جسکے ساتھ چکر بھی لموسل لكني ته . سن ۱۸۴۰ مهن " میک ملن " نے ایک ایسی سائیکل بدائی

کا کام کنچھ برس بعد ہوا ۔ اِس نئی قسم کی سائیکل کے پہنے لکوی کے تھے جس پر لوما چومایا گھا تھا ۔ اِس میں اسپرنگ رغیرہ نہیں تها اور اِس کا نام " على تور " يو گها . پر اِسے لوگوں نے بھت پسند كها أور يديد لوك يهي إيم جالة لكي. پهتل کو اکلے پہٹے کے ساتھ جوونے اور آنھیں کولائی میں کھانے

آب کھا تھا ، جلدی عی آور مائیکلیں نکل پویں جن میں ایک ایسی سائیکل بھی تھی جس کا اکلا پہنا بہت یوا آور پنچیا پہنا بہت چھوٹا تھا ، اِسکی گدی زمون سے کوئی یاسے نے آونچی تھی ، آور چائے والا چھوٹے پہنے کے آوپو سے پیمک کو 'س پر حوار هوتا تها . اِس طرح کی سائیکل پر سواری کرنے والوں کی سبهائیں بن گئیں . یہ لوگ ایک خاص قسم کا لباس اُور ایک نئے دَھلگ

रहा था कि अपने राज की ग़रीब जनता के दुख दूर करने के लियं अब उसे केबल महात्मा गाँधी के बताए रास्तों को अपनाना होगा. उसके मन में यह बिश्वास और भी पक्का हो गया कि गाँधी जी का असिंसा कोर सत्यामह का रास्ता ही जालिमों का मुकाबला करने के लिये सब से अच्छा रास्ता है. फिर उसे ऐसा मालम हुआ मानों दूर 'आकाश में गाँधी जी खड़े हुए उसे हाथ उठा कर आशीबाद है है. घर पहुंचते पहुंचते प्रम लाल ने अपने मन में पक्का तिश्चय कर लिया कि वह जल्दी से जल्दी अपने साधियों को लेकर राज के खिलात सत्यामह की लड़ाई छेड़ होगा.

رها تها كه انه راج كي فريب جائنا كے دكه دور كرنے كے لئے اب أسے كيول مهاتما كاندھى كے بتائے راستوں كو اپنادا هوكا . اُسكے من مين يم رشواس اور بهي يكا هو كها كه كاندھى جي كا اهنسا اور ستيائره كا راسته هي ظالمين كا مقابله كرنے كے لئے سب سے اچها راسته هي علامين كا مقابله كرنے كے لئے سب سے اچها راسته كورے هوئے أسے ايسا معلوم هوا مانو دور آكلى مهن كاندھى جي كورے هوئے أسے هاته اُتها كر آشدروان دے رہے هيں كهر يهذيتية يور يهذيتية يور يها كه ولا نے انه من مهن يكا مشته كور ايا كه ولا حالاتي ساته يول كو لے كر راج كے خلاف سته لكورة كي لوائي

साइकिल की कहानी

(साई विकार जलीत)
साई कित को बने करीत १३६ साल होते हैं. फ़ान्स कीर बरतानिया में जब बहुत सी नई सड़कें बन रही थीं और वह लोग जो थोड़े समय में बहुत दूर तक पहुँचना चाहते थे लेकिन ग़रीबी के कारन मोटर, गाड़ी और घोड़ा भी नहीं खरीद सकते थे बह एक ऐसी सस्ती सबारी की तकाश करने लगे जिसमें न पेटरांत का खर्च हो और न कोचवान रखना पढ़े. तभी आदमी के दिमाग़ में

इस काम में सब से ज्यादा सफलता एक फान्सीसी 'जान इसे'' को हुई. पहले पहल इसने लकड़ी के एक टुकड़े पर दो पहियों को आगे पीछे बोड़ा, और लकड़ी पर एक गट्टी लगादी जिस पर

7

سائیکل کی کہانی (بمائی زنار خامل)

سائیمال کو بیے قریب ۱۳۵ سال هوتے همی . ذرانس اور برطانیم میں جب بہت سی نئی سوکیں ہی بہدچذا چاهت اور وہ لوگ جو تهورے سے میں بہت دور نک پہنچذا چاهتے تم لیمن فریمی کے کارن موتر گاری اور کهورا بھی نہیں خرید سکتے تم وہ ایک ایسی سستی سواری کی تماش کرنے لئے جس میں نم پٹورل کا خرج هو نم کوچوان رکھنا ہو۔ . تبعی آدمی کے

ماع مهن ساملین بداع داخلان پیواد مور . اس کام مین سب سے زیادہ سپھلٹا ایک فرانسوسی '' جان آریس '' کو ہوئی ۔ پہلے پہل اِس نے لکوی کے ایک ٹکونے پر دو پہھوں کو آئے پہچنے جوڑ'' اور لکوی پر ایک گدی لٹا دی جس پر

आकृति बोली—''ऐ सुन्दर बालक, अच्छा कृद तो सही. पर एक बात सुन ले, इस कुएँ में भाँति भाँति के डसने बाले ज्ञानवर हैं, तेरी जान खतरे में पड़ सकती है."

लेकिन प्रेम लाल डरा नहीं भीर भगवान का नाम लेकर कुएं मे कूद पड़ा, न तां पानी ही था जीर न मगर मच्छ, बल्फि बह एक सुन्दर महल में खड़ा इघर डघर देख रहा था कि ऐसे में हॅसते हुए बाक्टति ने इससे कहा-

पूरी करे. एक दिन तू देस का बड़ा कादमी बन कर देस की आन को जीर बारू के नाम को ऊँचा उठायगा. सुन, तेरे देस को तुक सा ही एक बीर बालक मिला था. उसका नाम गाँधी था. बहु अपने बह पक्का कौर निडर बातक कारी बढ़ता ही गया और वह दिन भी काया कि उसका काम पूरा हो गया. सच की जीत कौर फूट की हार हो गई. फिर उसने काजाद भारत वासियों को प्रेम सन्देश "शाबाश मेरे बच्चे, तु बढ़ा बहादुर है, भगवान तेरी हर इच्छा इरावों पर डटा रहा. उसके रास्ते में बड़ी बड़ी कठिनाइयाँ आई पर सुनाया भौर " हिन्दू मुसन्निम " एकता पर ऋपने को मेंट चढ़ा दिया. वह मर कर भी समर है.")

ससने चाहा कि स्क्रल कर कुएँ के बाहर आजाय. पर इतने ही में इसकी फॉल खुन गई. वह जंगल में एक पेड़ की टेक लगाकर बैठा या खौर तभी ससे नींद घागई थी. होरा 'घाते ही प्रेम झाल को प्रेम लाल आकृति की बाउँ सुनता रहा और फिर एक हम चपनी गायों की बाद जाई. उसने सोचा कि गायों को चारा देना है. न्त कड सहा हुया और गाँच की तरफ नस पड़ा. पर जब बसके

بریم لال نے کہا۔۔''اچہا' میں اِس کلوئیں میں جھانگ لکاوں کا اور انکوٹیی لے آوں ؟ . معرا رشواس ہے که همت کرنے ہے هر كلم هو سكتا هـ . دنها مهى كوئي كلم ناممكن نههن . بھی کی طبا مئی سی اه'

بات سن کے اِس کدوئهں مهن بهاست بهانت کے قسلے والے جامور ههن' تهري جان خطرے مهن پر سکتي ه ." آکوتی بولی-""اے معلدر بالک" اچھا کوہ تو سمھ" پر ایک

کون پوا' نه تو پانی هی تها ا رړ نه مکر مچه، بلکه وه ایک سلدر محل مهن کهوا اِدهر اُدهر دیکه رها تها که ایسے مهن هذستے هوئے آفرتی نے اُس سے کها۔۔ لعكن پويم لال قرا نهيل اور بهكوان كا نام ليهكر كدوئهن مين

"دشاباش مهرے بنجے' تہ بوا ہو،ادر ہے۔ بوکوان تیری هر اِچھا کرری کرے . ایک فان تو دیس کا بوا آدمی بلکر دیس کی آن کو اور باپو کے نام کو اُونچا اُٹھائیگا . سن تیرے دیس کو تجھ سا هی ایک ویر بالک ما تها . اُس کا نام گاندھی تها . وہ اُنچ اُرادوں پر قتا وها . اُسکے واستے میں بوی بوی کتھائیاں آئیں پر وہ پاکا اور تو بالک آئے بومتا هی کہا اور وہ دن بھی آیا که اُس کا کام بورا هو کیا . سبھ کی جیمت آور جھوٹ کی عار هو کئی . پیر اُس نے آزاد بھارت واستہوں کو پریم سلادیش سلالیا اور ''هلکدر مسلم'' آیکتا يد أي كو جهدت جوها ديا . ود مركر يعي أمر ها . بریم قال آئرتی کی باتین سنتا رها اور پهر ایک دم أسلے چاها که آچهل کر کنوئین دے باهر آجائے۔ پر آنلے هی میں اس کی آنکه کهل گئی ، وہ جنگل میں ایک پهر کی تهک لگا کر بهتها تها اور تبهی آسے نهند آئٹی تهی ، هوش آتے هی پریم قال کو آیٹی گیرل کی یاد آئی ، اُس نے سوچا که گئیرل کو چاوہ دینا ہے .

बढ़ी सौर इधर कुक्र समय बाद वीर प्रेम लाल उठ बैठा. उसे बहुत बह घम से षमीन पर गिर पड़ा. फिर उसे मरा जान कर सेना कारो बाब लगे थे और खून में सारे कपड़े लथपथ हो गए थे.

इस घटना ने उसके इराहों को और पक्का कर दिया. वह निबरता मौर बीरता के साथ खुक्षम खुक्षा राज के खिलाफ हो गया.

ने बन्म लिया. प्रेम लाल उसे हेख चरा भी न घबराया. उस ने पृष्ठा प्रेम लाल एक दिन गाँव से दूर जंगल में बैठा विचार कर रहा बा कि इतने में बड़े जोर का घड़ाका हुआ और एक भयानक आकृति -- 'तुम कौन हो १"

बोल ब्या चाहता है १"

प्रेम लाल बोला—"मेरे पास सब कुछ है. केवल मुफ्त से राज अस्ति मंत्री के अनता पर अत्याचार सहे नहीं जाते," माछिति ने पूक्षा--"अच्छा, ज्ञार त्यहाँ का मंत्री बन जाए त म्पा करेगा १"

ं प्रेम लाल बोला—'मैं मंत्री बन जाऊँ तो ... हर एक की.सुख बौर बानन्द मिलेगा. किसी को दुखीन रहने हूँगा. बनके लिय रोटी कपड़े का बन्दोबस्त करूँगा. बनकी सेवा का पारितोशिक इतना हूँगा कि वह खुश हो जाएं श्रीर आनन्द के साथ श्रपना काम कर सकें. मेरे राज में जिसकी मेहनत उसकी होलत रहेगी, निकम्मों मौर निखट्डुमों को काम करना सिखार्जना ''

आकृति—"अच्छा बच्चा. तेरे बड़े अच्छे विचार हैं, मैं तुमे मंत्री बनाऊँगा. इसके लिये तुके एक बात माननी पड़ेगी, वह यह कि तुके इस गहरे कुएँ में खलाँग लगा कर अन्दर से एक अंगूठी बानी होगी जिसे मैं तरे सामने फॅक दूंगा. फिर नू इस राज का मंत्री बन जायगा."

وہ دھم سے زمھن پر کر پوا ، پھر آسے موا جان کر سوما آگے بوھی اور اِدھر کنچہ سے بعد رہر پریم ال آتھ بیٹھا ، اِسے بہت کھاؤ لکے ته أور خون مهل سارے كيترے لته يئم هو كيَّ ته . مئی می اه'

كا ساته كهلم كهلا رأج كا خلاف هو كها . آیس عهمتدا نے اُسکے ارادوں کو اور چکا کو دیا . وہ نقرتا اور ویونا

تها که اتنے میں برے زور کا دھواکا ھوا اور ایک بھوائی آکرتی نے نے جلم لها ۔ پریم ٹال آسے دیکھ ڈوا بھی نہ کھبرایا ۔ اُس نے پوچھا ۔ ''جم کون ھو ؟'' بريم ال ايك دن گاؤں ہے دور جنكل ميں بهتم وچار كر رها

ر بول كيا چاهتا هر ؟. بههانک آکرتی نے کہا۔۔''میں تهری اُچها پورن کرنے آیا هوں'

المعرى كا جلكا ير أتهاجار سه نهين جاتے ." مكترى كا جلكا ير أتهاجار سه نهيں جاتے ." پريم لال بولا---''مهرے پاس سپ كچه هے . كهول مجه ہے رأج

آکرتی نے پوچھا۔۔''اچھا' اگر تو یہاں کا ملتری ہی جائے تو

پرهم لال بولا—"مهن مئتری بن جاون تو.....هر ایک کو سکه اور آنند ملے گا. کسی کو دکهی نه رهلے درل گا . أنکے لکے درتی کپونے کا بلادربست کرونکا . آنکی سیوز کا پارتوشک آنذا دو تا که وہ خوش هو جائهن اور آنند کے ساتھ ایٹا کام کر سکھن . معرب راج مهن جسکی متعلت اُسکی دولت رههگی "کموں اور نکهگوؤں کو

کام کرنا سکھاؤنگا ۔'' آکرتی —''اچھا بچھ' تیرے ہڑے اچھ رچار ھھن' میں تجھ ملٹری بلاؤں گا ۔ اِسکے لئے تجھ اِیک بات مانٹی ہڑے کی' وہ یہ کھ تجھ اِس گہرے کلوئیں میں چھلاگ لکاکر اندر سے ایک انگوٹھی لاني هوكي جسم مهن تهزم ساملے يهيلك دونكا . يهر تو إس راج

3 44

नेढरता का रूप

(भाई बी० के० पाठक, नागपूर)

सुम्परता का पुनला था. उसके जैसा तनदुष्ता, सुन्दर बारि नेक धाव्मी गाँव भर में कोई न था. कुछ दिनों बाद प्रेम साल के पिता का देहानत हो गया धारे वह नदी किनार एक कुटिया में धापनी चार पाँच गायों स्नोद रहने सगा. गाँव भर में कोई उसकी किराद्री के सोच न थे. हसी कारन बह धापनी गायों से बहुत प्रेम करता था. सबेरा होते ही धन्हें बराने से जाता, सौर सूरज हवते समय घर बाता. वह गायों के दूध, मक्जन चौर मलाई पर धापना जीवन बिताता था. गाँव के मनचलों ने इस बात की बहुत कोशिश की कि बसको बहकाया आय सौर डरा धमका कर ठीक किया जाय. पर बहादुर प्रेम बाल बनके जाल में न फॅसा. किसी गाँब में एक ग्बाला रहता था. उसका एक बेटा प्रेम लाल

स साने को रोटी. राजनगर के इस खांधेर के खिलाफ खागर कोई जिस राज में प्रेम लाल रहता या हस राज का मंत्री बदा बालिस बा. सारे राज पर उसका भातंक छाया हुमा वा मीर दुखी अनता विलक विलक कर जान देरही थी. न उसे कपड़ा मिलता, क्रम कहता तो तनकास ही उसका सर कुचला जाता.

किचार कर रहा था कि ऐसे में कुझ खठबंद घुड़सवार वहाँ भार जीर हुझा बोल दिया. सभा में खलवत्नी मच गई मौर दुली जनता बचराई हुई, जिस जोर क्रव्स बढ़े मांग निक्ती. परमेस लाल क्यों का मचा दी मौर उसने एक ऐसी समा बनाई जिसमें सरकार के खिलाफ प्रेम लाज या तो बालक, पर यह अधिर नगरी उससे देखीन गई. बनता की तक्प बौर सरकार की चुप ने इसके मन में खलवकी प्रस्ताव पास किये गए. प्रेम लाज सावियों में बैठा एक प्रस्ताव पर

نتري كاروپ

کسی گوی مهن ایک کوالا رهنا تها . اُسکا ایک بینا پریم لال سلدرتا کا پتلا تها . اُسکے جهسا تلدرست: ملدر اور نیک آدمی هيهاني هو کها ارز وه ندى كذارے ايك كتما مهن أيشي چار پاتي گيون سمهت رهنم لكا . گاون بهر مهن كوئي أسكى برادري كل لوگ نه تھ ۔ اِس کارن وہ اینٹی کیس ہے بہت پریم کرتا تھا ۔ سویرا ہوتے ھی اُٹھیں جرائے لے جاتا' لور سورچ توبیے سے کھر گنا ۔ وہ کلین کے للل محمو كرني نه بها . كوي منول يعد يريم الل كا بيا م (بعالى وي ك ياتيك تاكهور)

جس راج معین پریم قل رهتا تها آس راج کا منتری پوا هام تها سازے راج پر آس کا آننک چهایا هوا تها اور دکهی جنتا بلک بلک کو جان دے رهی تهی . نه آسے کپوا ملتا نه کهانے کو روتی . واج نکو کے اِس اندههو کے خلاف اکر کوئی کچھ کہتا تو نتکال هی

1

پرستاؤ پر رچار کر رها تما که ایسے مهی کچه لتهبلد کهور سوار رهل آئے اور هائه بول دیا . سها مهی کهلیلی میے کئی اور دکهی جانتا کهبرائی هوئی' جس اُور تدم بوط بهاگ نکلی . پر پریم آل کئی . جلتا کی ترب ارز سرکار کی چپ نے اسکے من میں کھلیلی مجھادی اور آس نے ایک ایسی سبعا بلائی جس میں سرکار کے خاف پرستاو پاس کئے گئے . پریم ال ساتھویں میں بیٹھا ایک ما بر کچا جان . پريم فل تها تو بالک کر يه اندههر نکري اُس سے ديکهي نه

रामू, राजू, दीन मोहम्मद

(माई माबीय "क्रेसी")

इनसौं इनसौं माई माई, प्रेम ही सबसे बड़ी है नेकी, केबल जो तड़ना सिखताएँ, इस दुशमन से कमी न हरना, जो निर्धन को तड़पाता है, मेहनत सेकर मजहरों से. नेमल कोमल चिवयारे, दीन मोहम्मद् तम्, राज्

तुम हो देस की क्याँख के तारे यह सब बातें धनवानों की यह पहचान हैं इनसानों की खोट रहे दिल में न जारा मी इस नेकी को भूल न जाना डनके तुम दुरामन बनजाना साहस रखना हिम्मत रखना भूकों को जो तरसाता है हपया पैसा खा भाता है

3

("तारे" हैंदराबाद से

راجر دين محمل

(بهائی عزیز '' قهسی '')

معلت لهكر مزدرون تم هو ديس کي آنکه کے تارے

ے رہے دل میں نہ ذرا ہیں

رد تاری " طعرآباد می

)

नवा हिन्द शुद्ध ब्योहार बान्दोलन मई सन् '४१

मकान या चासपात के हिस्सों या कपड़े, बरतन जैसी चीजों की सकाई ख़ुद करूँगा चौर ऐसा करते हुए ऐसा सोचूँगा कि इस बाहरी सफाई से गुभे अपने दिल की सकाई में घौर नेकनियतों में आगे बढ़ना है."

नोट — सर्व सेवा समिति, वर्षा ने अपने होत्र में इस काम को कौरन शुरू करना तय किया, श्री श्रीकृश्नदास जाजू उसका रास्ता दिकायोंगे. दूसरी जगह के कोंग भी ज्यादा जानकारी, इसला वग़ेरा हासिल करने के लिये इस बारे में फिलहाल सारा पत्र क्योड़ार नीचे के पते पर करें. कृपा करके पत्र पर "शुद्ध व्योहार सम्बन्धी" ऐसा साफ किलें.

पता— मंत्री, सर्व-सेवा सिमिति मारफत—भी श्रीकृश्नदास जो जाजू बजाजवाड़ी, बधौ (म० प्र०) सबेर मजेदार कलेवा करके बढ़िया भोजन के इन्तजार में बैठे हुए हम-जैसे लोगों के लिये इंश्वर के वार में बातचीत करना भारान है. लेकिन जिन्हें होनों जून भूखे रहना पड़ता है उनसे मैं ईश्वर की चरवा कैसे करूँ! उनके सामने तो परमात्मा केबल दाल-रोटी के हो रूप में प्रकट हो सकते हैं.

نها هلد شده بهوهار آمدولی مئی سن اه مکان یا آس باس کے حصوں یا کبوے برتن حہسیچھووں کی صمائی خود کروں گا اور ایسا کرتے ہوئے ایسا سوچوں گا که اِس باهری مغائی سے مجھے اُنے دائی صفائی میوں اُور نیک نہتی میں آئے بوهانا ہے :"

نوق—سرو سموا سميتي 'وردها نے آپ چههتر مين اِس اُم اُو مُوراً شروع کرنا ها کيا' شري شري کرشي داس جاجو اُس اُا راستة مُوراً شروع کرنا ها کيا' شري شري بيون داس جاجو اُس اُا راستة دکهانهي ئے . درسوي جگه کے لوگ بهو زيادة جان اُردي اطاع وغهرة حاصل کرنے کے لئے اِس بارے ميں في الحمال سارا يتر بيوهار نينچ حاصل لکههن .

عبات لکههن .

يته --بيته --بيته واري 'وردها (أيم-يي) داسي جي حاجو

سويرے مؤيدار كاهوا كركا بوهما بهوجن كے انتظار مين بهتم هوئے هم جوسہ لوگوں كے لئے أيشور كى بارے ميں بات چهيت كرنا آسان هے ليكن جاهين دونين جون بهوكا رهاا پوتا ها أن سے ميں ايشور كى چرچا كهسے كروں ؟ أن كے سامانے تو برماتما كهول دال : روتي كے هى روب مهن پوكٹ هوسكے هين .

-- महात्मा गाँधी

मई सन् '११

शुद्ध स्योहार घान्स्रोक्षन

नवा हिन्द

नाप तोख में कपट नहीं कहँगा. (क) कभी भागे अचानक कारनों से भाव बढ़ आयगा, इस इरादे से मैं चीजें बेचने से इनकार नहीं कहँगा. पर भगर कोई बेजा साभ उठाने के स्रयात से मेरा माल खरीइना पाईँगे तो मैं उन्हें माल नहीं दूँगा. इस हालत में मेरे जिस्चे खरीइनों को फुटकर बिकरी से भौर एक बँधी मिक़दार में ही माल बेचने का भधिकार मैं रक्लूँगा. (च) मैं भपने माल की बिकरी-क्रीमत सही सही खुले भाम बताऊँगा. (छ) मैं भपने माल में किसी तरह की मिलावट नहीं कहँगा और जानकारी होने पर ऐसी चीज भपनी दुकान पर नहीं रक्लूंगा.

"(२) ख़्रीदार के नाते (क) जिस बीज की बाजार में कमी हो, उसे फ़र्रत से ज्यादा नहीं ख़रीदूँगा और बनावटी कमी पैट़ा फरने बाले कामों में मद्द नहीं दूँगा. (ख) जिन बीजों के भाव कन्ट्रोख किये गए हों. उन्हें कन्द्रोल भाव से ही ख़रीद्रेत की मेरी कोशिश रहेगी. पर बह ऐसे न मिलें तो में. जहाँ तक हो सकेगा, उनके बिनां ही निभाते की कोशिश कर्लगा. (ग) सुभीत. आराम या समाजी कामों के लिये कानून को टाल कर या चुप बाप चीजें नहीं ख़रीदूँगा. (घ) मैं किसी को रिश्वत नहीं दूंगा और दूसरों के बजाय खुद के लिये बेजा कायदा उठाने के इराहे से न किसी से सिकारिश-

"(३) सरकारी कर्मचारी या सार्वजनिक काजकर्ना के नाते मैं किसी से रिश्वत या बिल्शिश नहीं खूँगा घौर न छाधकारी या बड़े बादमियों के बसार में घाकर घपना कर्ष घान करते में कोई कमी

'मैं ङ्यादा से ज्यादा लोगों को शुद्ध ज्योहारी बनाने की कोशिश

"आपनी इस सची खाहिश के निशान के तौर पर बीमारी या इसरे न टबने वाले कारनों की हालत को छोड़कर, में रोजाना अपने

فان عول مهن کیت نہیں کرونکا . (د) کبھی آگہ آجائی کارئیں سے بھاؤ بود جائے گا اِس اِرادے سے میں چھڑیں بھچیٹے سے اِنکار نہیں کررنکا . یر اگر کوئی بھیجا آبیا آتیا نے خطال سے میرا مال خریدنا چاھیں کے تو میں آنییں مال نہیں دونکا . اِس حالت میں میرے ذریعے خریداروں کو پھٹکر بکری سے اور ایک بلدھی متدار میں ھی مال بھیچیٹے کا ادھیکار میں رکھوں گا . گا . (د) میں آبے مال میں جھو ایکی متعمل کیلے عام بتابوں آور جان کاری ہوئے پر ایسی چھو ایکی درگان پر نہیں رکھونا .

"(م) خریدار کے ناتے (انس) جس چھڑ کی بازار میں کمی مو' اُسے ضرورت سے زیادہ نہیں خریدوں گا اور بغاوتی کمی پیدا کرنے والے کموں میں مدہ نہیں دوں گا. (ب حی چھڑوں کے مہڑو کیشیں رہے کی ۔ پر وہ ایسے نہ ملیں تو میں جہاں تک ہوسکے گا کیشیں رہے کی ۔ پر وہ ایسے نہ ملیں تو میں جہاں تک ہوسکے گا ساجی کموں کے لئے قانوں کو قال کو یا جس جانب جوزیں "بھی خریدوں گا. (د) میں کسی کو رشوت مہیں دونگا اور دوسوں کے

'' (۳ سرگاری کرمچاری یا ساررجنک کی کرتا کے باتے میں کسی سے رشوت یا بخشمی نہیں لوں گا اور به ادھمکاری یا بورے کسی سے رشوت یا بخشمی آباد نرض ادا کرنے میں کوئی کمی کرزنکا . آدمیوں کے اثر میں آبر ایٹا فرض ادا کرنے میں کوئی کمی کرزنکا . ''میں زیادہ سے زیادہ لوئوں کو شدھ بھوماری بٹانے کی کوشمی ریں۔ ''اپلی اِس سچی خوامص کے نشان کے طور پر بیماری یا دوسیے نہ ٹللے رالے کارنوں کی حالت کو چھوڑ کر میں ررزآنہ آئے

काला बाजार, संप्रह्रखोरी (छिपा चोरी) जैसे काम नहीं करना चाहता. लेकिन कई दफा ऐसे पंच में पढ़ जाता हूँ कि ऐसे काम नहीं टाल सकता. मैं समाज के सब बाों में से ऐसी इच्छा रखने बाड़े बादमियों का साथ और सहयोग चाहता हूँ. धागर ऐसे बेचने बाले, गाहक, सरकारी और दूसरे कमंचारी बग़ेरा मिलें तो उनका जिन किन चाजों से सम्बन्ध धाता है, उन्हें लेने देने में मैं उनसे ही या सीबनकी दूसरी बातों में मुनाफाखोरी, रिश्वतखोरी, अरटाचार, सम्बन्ध रखूँगाः"

बनकी भड़चने दूर हो सकें, समाज का नैतिक स्तर (इखलाक्षी तह) ऊँचा घटे, बेईमानी भौर बुराइयों का मुकाबला हो सके घौर एक ऐसे इस शुद्ध ज्योद्दारी मिलने पर झगर नई संस्था बनाने की बहरत हो तो छनका एक मुकामी मंडल बनाना चाहिये. उस मंडल को झांचकार रहेगा कि वह अपने लिये कायदे बनावे कौर ऐसी बीत तय करें कि जिससे मंडल के मेम्बरों की झापस की मदद से दुसरे की मदद पहुंचा कर क्योहार शुद्धि हो सके.

हालत के मुताबिक एक प्रतिक्का (भाहद) लेनी चाहिये, स्पेर हसके भाज्य साहिये. महल के मेम्बर सोच विचार कर धापने मंडल के लिये मुनासिव प्रतिज्ञापत्र (सहदनामा) मंडल बनने पर, मंडल के हर एक मेन्बर को अपनी आपनी का मसीदा बनावेंगे.

में यहाँ ऐसे एक प्रतिज्ञापत्र का नमूना देता हूँ.: "में प्रतिक्का करता हूँ कि—(१) व्यापारी के नाते में (क) माल की संप्रहस्रोरी नहीं करूँगा, जिससे बाबार में उसकी बनावटी कम पैदा हो आथ. (ख) बाजार में बनावटी माँग बढ़ने के कारन बेजा मुनास **इर्**ने के लिये खपने माल के भार नहीं बढ़ाऊँगा. (ग) किसी की **घ**जान-कादी या जरूरत का लाभ उठाने के लिये ज्यादा क्रांसत नहीं मार्गुंगा या

ما جھوں کی دوسری باتوں میں ممالئے خوری' رشوت خوری' پورفتانچار' کالا بازار' سماعرہ خوری (چھھا چوری) جھسے کام فیوں کرنا چافقا لیکن کئی دافعہ ایسے پیچے میں پر جاتا ہوں کہ ایسے کم نیمیں تال سکتا ۔ میں سماج کے سب ورکی میں سے ایسی گو نیمی رائے آدمیوں کا ساتھ اور سہیورگ چافتنا ہوں ۔ اگر ایسے بهنچانے والے کامک' سرکاری اور دوسرے کرمنچاری وغیرہ ملے تو اُن کا جی جی چھوڑیں سے سمبلدہ آتا ہے' اُنھیں لیکے دیکے میں میں اُن مي ميملدم رغبل ٢ ." ایسے دس شدھ بھوھاری ملٹے پر اگر نئی سلستھا بنائے کی فرورت ہو تو آن کا ایک مقامی ملقال بغانا چاھیئے۔ اُس ملقال کو امعهکار رہے گا کہ وہ اپنے لئے قاعدے بغارے اُور ایسی نہت سے کرے کہ جس سے ملقال کے مسہووں کی آیس کی مدد سے آئیکی ارچلیں کور ہو مکیئی' سماج کا نیتک ستو (اخطاقی تہم) اُربچا اُٹھ۔ بہاسانی اُور بوائیوں کا مقابلہ ہوسکے اُور ایک دوسرے کو مدد پهلتهائر پهوهار شدهي هوسكي .

كهلكم مناسب يرتكيا يكر (ههد نامة) كا مسودة بنا وينك . ملکل بلنے پر ملکل کے هر ایک مسهر کو ایکی ایدی حالت کے مطابق ایک پرتکیا (عہد) لھنی چاهئے آرر اُسکے انوسار چلنے معن بكا أرامة هونا چاعثے . منذل كے مسير سوج بجهار كر أي منذل

معن يهال أيسم أيك يرتكما يقر كا نمونه ديمًا هول :

لجالكاري يا فرروس كا لابه آتها لے كالكے زيادة قيدت نهوں مالكوں كا يا مال کی سلکوۃ خوری نہیں کررن گا جس سے بازار میں اُسکی بلارتی كمي يهدأ هوجائي . (ب) بازار مهن بناوتي مانك بوهني كر كارن يعجا مكانع كرن كهلك أي مال كه بهاؤ نهين يرعاون ؟. (ج) كسي كي "مين يرنكيا كرنا هولكه- (١) بعدياري ع ناته مين (الف)

चला रहे हैं. मेरा यह सुभाव वंसे ही काम को आगे बढ़ाने का है. यह काम जगदा ज्ञाश से किया जाना चाहिये, पर साथ ही बड़ी कुछ मसग ने बक्राई में भी केदारनाथ जी शुद्ध ब्योहार आन्दे लन साबधानी से, ताकि कोई खपने स्वार्थ के लिये उसका बेजा इस्तेमाल नया हिन्द

की बेहद इच्छा है, वह बाहर के िस्सी नेता की राह न देखते हुए धापने यहाँ जल्सी के अल्दी काम शुरू कर दे. उनको इस काम में ऐसे ही लोगों को दाखिल होने को कहना चाहिये घीर शामिल लोगों के बल पर चलाया जाना चाहिये. कोई एक द्यादमी या संस्था, जिसका मुकामी लोगों से सम्बन्ध हैं और जिसे यह काम करने पान संशत यह है कि यह काम शुरू कैसे किया जाय. यह ता मुकामी कादमी या संस्था यह काम उठाने को तैयार न हो, बहुँ मी जो बगेहार धुद्धि में शामिल होना चाहते हैं, वह इसके बास्त्रीर में लिखे पते पर अपनी मंशा इसी तरह लिख मेजें. अगर साफ ही है कि बैना आन्दोलन मुकासी प्रत्ना से और मुकासी करना चाहिये. जिनपर उनका पूरा विश्वास हो कि वह अपने बचन का पालन करेंगे. अगर कोई बनी बनाई मुनासिब मुकामी संस्था न हो, तो इस योजना में शामिल होने वाले करीब १० आदमी मिलने पर नई संस्था बनानी पृढ़ेगी. यह संस्था बनाने के पहले कीन भाई बहन इस काम में शामिल होना चाहते हैं, इसकी जानकारी पाने के लिये शुरू में नीचे लिखी जैसी एक धारची दे हें. जहाँ कोई पह पाया आय कि किसी इलाक़ में इस काम में शामिल होने नाबक कुछ जादमी मिल सकते हैं, तो उनको एक इसरे की जान-कारी नीचे लिखे दफ्तर छे दी जायगी.

शुरू की घरजी

"मैं ग्रक क्योहारी होना बाहता हैं. मैं अपनी खरीट्-बिकरी में

کچھ سے سے بمبٹی میں شری کیدار ناته جی شدھ بھوھار آلدولن چلا رہے میں ، مھرا یہ سمجہار ویسے ھی کام کو آئے پڑھائے کا ہے. یہ کام زیادہ جوش سے کہا جانا جاھئے' پر ساتھ ھی بہی ساودھانی ہے' تا ، کوئی آئے سوارتہ کے لئے اُس کا بھجا استعمال نه 7. عدة بعوهار أندرلن مئی سن (۵

باهر کے کسی نها کی راہ نہ دیکھتے ہوئے آئے یہاں جالدی سے جالدی کم شروع کر دے ۔ أنکو اِس کام میں ایسے هی لوگوں کو دخل ہونے کو کہنا چاہئے اور شامل کرنا چاہئے جوں پر اُن کا پورا وشواس هو که وہ آئے وچوں کا پالن کریلگے . آک کوئی بلی طائی مٹاسب مقامی ملسبہا نہ ہو اِس پوجانا میں شامل هونے والے تویب دس آدمی ملئے پر نئی سلستہا بغانی پویکی . یہ سلستہا بغانے کے جانگاری پائے کولئے شروع میں نہجے لکھی جیسی ایک عرضی دیدییں . جہاں کوئی مقامی آدمی یا سلستہا یہ کام آٹھانے کو تھار نہ هو وهاں بھی جو بھومار ھدھی مھی شامل ھونا چامتہ ھھی وہا اسکے آخر مھی لکھے پتے پر اپلی ملشا اِسی طرح لکھ بھھجھی ۔ اگر یے پایا جائے کہ کسی ھاتے میں اِس کام میں شامل ھونے اُٹٹ کیچھ آئمی مل سکتے ھھی تو اُنکو ایک دوسرے کی جان کاری نھجے للكون بي معينكوه ها اور جسے يه كم كرنے كي يم حد أجها هـ، وا لکم دفتر ہے دی جائے کی .

"مهن شده بهوهاري هونا چاهكا هون. مهن إيلي غريد بكري مهن

लगातार अभ्यास ही है. जान माल की नुक्रसान न पहुंचांत हुए सिर्फ जेल जाने की तैयारी रखने से ही कानून तोड़ने का कोई ज्यान्दोलन सत्यामह नहीं बनता. रोकथामी हथियार के रूप मे बेर्मानी कौर भरटाचार के खिलाक सत्याप्यह बह हां कर सकत हैं जो खब कपने साधियों सहित शुद्ध स्पोहार में लगे हैं और पत्रकी प्रतिक्रा किये हुए हैं, इसिलेये सत्याप्यह की किसी तरह की कल्पना हवा में कुछ न कुछ सत्याग्रह करने की बान सुनाई देती हैं. सत्याग्रह कपने सच्चे मानी में सत्य और काहिंसा के ब्योहार का करने के पहले ग्रुद्ध न्योद्दार का मान्त्रोतन होना चाहिये. RKE

करना. इस तरह पैसे को बेहद झहमियत हेने के कारन जो काला बाखार, सुनाफाखोरी, अरटाचार बरोरा क्छावटें सब़ी होती हैं उन्हें जारिज कर सकेंगे या कम कर सकेंगे. जैसे कि खास खास मुनासिक बीखों के बारिये से या मेहनत के साधनों से चीजों का घरन बदन इमारी मामूली खरीद-विकरी में पैसे का बहुत सा इस्तेमाल हम अविन मे पैसे की दी हुई बेहद अहमियत हैं. सगर हम ईमानदारी से जीने का पक्का इरादा करलें, तो ऐसे डपाय सूफ्त आयेंगे जिनसे आज की गिरी हुई हाजत और अरटाचार का सबसे बड़ा कारन ह्य पार कर सम्बंगे.

پر دباز لانے کے لئے سب سے پہآے یہ ضوروں ہے کہ وہ بھوھار شدھی میں اور ایسانداری میں ابھ خود کی اونچے درجے کی مثال پیش کر کے آپنی موت جماویں ۔ کسی بھی ادھیکاری یا سماج کے لئے بھلے اور ایساندار لوگوں کی مانک کو قالف مسکن نہیں ہوتا' خاص کو جبکہ وہ مل کو کام کوتے ھیں بهرشتا چار کا مقابله کرنے کے سادھی سوچانے چاہئیں ۔ اُن کو یه جاتا چاہوئے که سرکار آرز ستاج کے نیم اُرر ریب سدھار نے کے لئے اُن مئی من اه۰

ابههاس هي هي . جان مال كو مقصان نه پهنچهان هوئه هري هري جيل جاله كي تهاري وكهشد مي هي قانون توزيم كا كوني آندولي ستهاكره نهيي بلكتا . ورک تهامي هكههاو كي ورب مين به ايساني اور بهوشتا-جاو كه خلاف ستياليو وه هي بر سكته ههن جو خود اي ساتههون سهمت شده بهوهاو مين لكم هين اور بكي بوتكها كيم هونه هين . كا آندولن هونا چاعكي . هے . ستمالوہ آب سنچے معلی میں ستھ، اور اعنسا کے پیومار کا نیاتار هوا مين كچه نه كچه ستيائره كرنے كى بات سلائى ديتي

مجھے کا پیکا آرادہ کر لیں تو ایسے آپائے سوجھ جائیلکے جن سے مجھے کا پیکا آرادہ کر لیں تو ایسے آپائے سوجھ جائیلکے جن سے مماری معمولی خرید بکری میں پیسے کا بہت سا استعمال م خارج کر سکھلکے یا کم کر سکھلگے ، جیسے که خاص خاص ملاسب چھوڑوں کے ذریعے سے یا محمدت سے سادھلوں کے چھوڑوں کا ادل پدل کرنا . جس طرح پهسے کو بهتعد اهمهت دینے کے کارن جو کلا بازار، مغالف خوری' بهرشگاچار رفیوہ رکارٹیں نہوی هوتی هیں' اُنعمی هم آج کی گری ھوئی حالت اور بھوعتاچار کا سب سے ہوا کارن جھون مھن ہوسے کو دی ھوئی ہوجد اِھمیت ہے۔ اگر ھم ایمانداری جر کر مکملک .

में साथ न हें, तो बह पाते हैं कि उनका निभेना नामुमिकन हैं, ऐसे कई लाग हैं जिन्होंने पिछले कुछ बरसों में एक पिछे एक कापते कई धन्दे इसिलिये छोड़ दिये कि कन्ट्रोल नीत के कारन उन्हें ईमानदारी चौर मुनाफ से चलाना नामुमिकन होगया. मुनाफे से मतल ब यहाँ इतना ही है कि जो उनको गुजर के लिये बाजिब बरोरा न ब्रिपाएं, बिना कुछ बस्थिश पाय कोई काम न करने वाले रेलवे स्रौर दूसरे सरकारी स्रधिकारियों को (जिनका कर्ज है कि आगर वह आपनी खेती की फसल आरे माल अपना अपना काम बराबर करें) रिश्वत न दें, कन्ट्रोल दर से माल बेचने के लिये और खरीइने के लिये आगर वह डटे रहें और बँटवारे के डापने हिस्से से ज्यादा लेने की कोशिश नकरें डारे डापने नीचे या ऊपर के कर्मचारियों के जरिये की हुई बेईमानी या गड़बड़ी कँसे हुए पाते हैं. बचत है सके.

करते हैं कि उनकी कोशिश में उनको कोई मदद दे खौर किसी के बह ईमानदार रहना चाहते हैं, लेकिन इसकी फ़रुरत महसूस सहयोग का बल मिले ताकि एक दूसरे की मदद से काम निभ सके. इसिलिये हमें ऐसा कोई डपाय करना चाहिये जिससे ऐसे लोग ब्योहार का सम्बन्ध कायम कर सकेंगे. यानी वह आपस में माल बेचेंगे और खरीहेंगे और अधिकारियों के जरिये होने वाली बुराई को मिटाने में एक दूसरे की मदद करेंगे ताकि अश्टाचार और पहले तो सरकारी कन्द्रोल के मांबों के अनुसार ही लेन देन करने की सरसक कोशिश करनी चाहिये. लेकिन जब बह देखें कि ऐसा करना नासुमिकिन है, तो उनको इकट्टे मिल कर विचार करके इसके कारनों की जाँच करनी चाहिये और देशों को सुधारने के और नखदीक आयं और एक दूसरे को जानें. इसके बाद वह आपस में टालमटोल को स्थान न मिले. कन्ट्रोल वाली बीजों के बारे में उन्हें

((7 1/2) . ن**با** ملد کریں اور ایے نہجے یا اوہر کے کرمچاریوں کے ذریعے کی ہوئی بے ایسانی یا گوہوں میں ساتھ نہ دیس' تو وہ پاتے میں که اُن کا نبهنا نامسکن ہے ۔ ایسے کئی لوگ میں جنھوں نے پچھانے کچھ برسوں میں ایک پیچھ ایک ایے کئی دھلانے اِس لئے چھوڑ دئے کہ کلٹرول نیتی کے کارن اُمهن ایساندروں اور مغافع سے چاتا نامسکن ہو گھا مثاقع نه دمین کلترول در سے مال بهجیدے کے لئے اور خوریدنے کے لئے اگر وہ قتے رهیں اور بتوارے کے اپنے حصے سے زیادہ لیلے کی کوشمی تع معلب يهال اتناهي ه كه جو أنكو كزر ك لئه واجب بجت پهلسے هوئے باتے هيں . اگر وہ آيلي کهيٽي کئ فصل اور مال وغيرة نه چههائهن بنا كنه بنغشهم ياثيكوني كام نه كرنے والے ريلوے أور درسرے سر کری ادهه کاریوں کو (جلکا فرض چک ایٹا ایٹا کام برابر کریں) رشوت شده بهوهار آندولن مئی می اه'

وہ ایماندار رهما چاہتے ہھی' لیمن اس کی ضرورت متعسوس کرتے ہھی که اُن کی کوشش میں اُن کو کوئی مدد دے اور کمی کے سہووک کا بل ماے تاکہ ایک دوسرے کی مدد ہے گم نبھ

)

اِس لگے همهن ایسا کرئی اُپائے کرنا چاہئے جس ہے ایسے لوگ نودیک آٹهن اور ایک دوسرے کو جاتیں . اُسکے بعد وہ آیس میں بھوھار کا سمبندھ قائم کر سکھن کے ، یعلی رہ آیس مھن مال ہوتے ہوئے والی برائی ہوتے میں میں مال ہوتے ہیں کے اور خویدیں کے اور خویدیں کے خویعہ ہونے والی برائی کو مثانے مھن ایک دوسرے کی مدد کریدگے تاکہ بھوشگاچار آور ثال پهلے تو سرکاری کلٹرول کے بھاؤں کے آنوسار ھی لیمن دین کرنے کی بھرسک کوشش کرنی چاھئے . لیکن جب وہ دیکھیں کہ آیسا کرنا ناممکن ھے' تو اُنکو اکٹھے مل کر وچار کر کے آسکے کارنوں کی جانبچ کرنی چاھئے اور دوشوں کو سدھارنے کے آور متول کو استهان نه ملے . کلترول والی چھزوں کے بارے میں أنهیں

शुद्ध ब्योहार आन्दोलन *

(भाई किशोर लाल मशरूवाला)

घुस गई है. मुनाफालोरी, कालाबाजार, मिलावट, अरटाबार, सार्वज्ञानेक भौर द्रस्ट के पैतों की गड्डबड़ी (ग्रबन), जालसाजी बगैरा खुब बढ़ गए हैं. मानना चाहिये कि ग्रीब लोगों को या भाम अजनवा को बेहद तकलीक न हो, इस द्रादे से सरकारों ने हमेशा काम में भाने बाली कुछ खास चीजों के दाम कन्द्रोल का भीर बंधी मिक्कदार में बँटबारे का त्रीक़ा बाल्फ किया है; लेकिन भाम तौर से बनता का मत यह है कि कन्द्रोल की विवारबार सौर उसे लागू का नतीजा डससे कम बुरा नहीं हुचा है, जितना कि कन्ट्रोल और बँघी मिक्रदार से बँटवारा न रहने से होता. हम इतने नीचे गिर शीवन के हर कुत्र में सौर सार्वजनिक संस्थामों में भी बेईमाती करने चौर षमल में लाने के हंग का चार्थिक चौर बदनियती फैलने गए हैं जितना इसके पहले कभी न गिरे थे. ጸ<mark>ፈ</mark>ሳ

)

(

फिर भी देस में अहाँ तहाँ ईमानदार लोग पाए जाते हैं भौर बह भपना जीवन ईमानदारी से चिताना चाहते हैं, पर भाज को भाषिक व्यवस्था में भौर हालत में ऐसा करना बनके लिये बहुत मुराफित हो जाती हैं. ऐसे लोग समाज के हर वर्ग में—किसानों, माल पैदा करने वालों, वेचने वालों, माल का सपयोग करने वालों, सरकारी नौकरों वरोरा सब में हैं. वह अपने को एक जंजाल में

मारा कहीं कहीं जासान करती गई है—एडोटर.

شكاه بيوهار أندولن

(**150 كشور قال مشرو وأقل)

پایسانی کهس کئی هے . مخافع خوری کا بازار' مارت' بهرشتاچار' ساررجلک اور ترست کے دهسوں کی کوبری (غبن) جمل سازی رغورہ خوب بوط کئے مهن . مانٹا چاھئے که غریب لوئوں کو یا عام وغورہ خوب بوط کئے مهن . مانٹا چاھئے که غریب لوئوں کو یا عام مهن آنے والی کنچه خاص چوزوں کے دام کنٹرول کا اور بندمی متدار مهن آنے والی کنچه خاص چوزوں کے دام کنٹرول کا اور بندمی متدار یہ ہے که کنٹرول کی وچار دھارا اور اُسے اللو کرنے اور ممل سے کم برا کے تعلی کا آرتهک اور بدنیتی پمعلانے کا نتهجه اُس سے کم برا یہ ہوا ہے' جتنا کہ کنٹرول اور بندمی متدار سے خوبار مم اُنے نهجے کر گئے مہن جتنا اِس کے پہلے کمهی نا کرے جهون کے هر چههکر مهن آور ساررجلک سنسکهاؤن مهن بهو

آور وہ اپٹا جھوں ایساندآری سے بتانا چاھتے ھھن پر آج کی آرتھک وہوستھا میں آور حالت میں ایسا کرنا آنے لئے بہت مشکل ھو جاتا ہے ۔ ایسے لوگ ستاج کے ھر ورگ میں—کسانوں ' مال پیدا کرتے والوں بیجیٹے والوں مال کا آیٹوگ کرنے والوں سرکاوی نوکروں وہوہ سب میں ھیں ۔ وہ آچا کو ایک جفتجال میں يد يعي ميس مين جهان تهان ايماندار لوك بائر جالة هين

* مالاما كسي كسي أساني ك مد كلا هـ العلا

P P :

हैं कि यह रेकूल पूरबी पंजाब में बुनियादी तालीम के तरीक़े को फेलाने का एक अच्छा केन्द्र बन जायगा.

कता है की मजदूरी खादी जौर नकद के रूप में दी जाती है. मिशन की तरफ से कति नों को चरखे दिये गए हैं. आब तक के कार्मों का मई १८४६ से झब तक जो खादी काम हुमा है वह बहुत सत्साइ, बढ़ाने वाला है. कुल ६० वहनें बाक्रायदा रोज चर्छी चलाती हैं. न्योरा नीचे दिया जाता है-

सूत ख़रीदा गया—१२ मन, १९ सेर ४ ूँ छटाँक दी गई-10 मन, ह सेर सादी बनवाई गई -- १८३ गज

المعرراشيرو اسكول كا لوكول يسوكانا ١٠٠٠ معر ٢٠٠١ جهدانك المقرق عامة ٥٠ جوم المقرو المكول كا لوكول يسوك المقرو المعروال المورال المورال

हिन्दी, उदू, अंगरेजी में

जच्छी, बस्ती, और बाक् छपाई के लिये 'नया हिन्द प्रेस' को लिख्ये.

बाहर का काम पूरी जिम्मेवारी के साथ किया जाता है.

—मैनेजर, 'नया हिन्द मेस'

ھے کہ یے اسکول پوربی پلجاب میں بلهادی تعلیم کے طریقے کو پہھالے کا ایک اچھا کھلار بن جائیکا ۔ مئی 1979 ہے اب تک جو کہادی کم ہوا ہے وہ بہت آتساد بچمالے والا ہے ، کل ۱۰ بنیموں باقائدہ روز جوخا جلاتی میں ، کٹائی کی مزموری کمادی اور نقد کے روپ میں دی جاتی ہے ، مشوں کی طرف ہے کٹلوں کو چوخے دئے کئے میں ، ابتک کے کاموں کا بیووا نهج ديا جانا هـ

ورئي دي ککي -- 1 من 4 سفر كهادى بلوائي كئي-- ١٨١ كز سوت خريدا كيا-١١ من ١٩ سعر ٥ يم جهمانك

ملنى أردر انكريزي معن

اچهی' سستی اور مان چهپائی کے لئے " نيا هند پريس كراسد. باهر کا کم پوری ذمے واری کے سات کیا جاتا ہے .

-مينيجر ' نيا هنن پريس 671 ' متمی کلج . التآباد . 3

मुसलमानों की हालत अपनी आँखों देखी, कानों सुनी और नायब वहसीलदार 'भारत रतन' को सुक्रेर किया जिल्होंने बड़ी ईमानदारी जीर मेहनत से काम किया. अन्याला जिले के आर जापायी के सरकारों अधिकारियों और कर्मचारियों ने बड़ी मेहनत के साथ खजड़े हुए और बेदला सुसलमानों को उनके घर, जमीन और बाग बगो बंग हिलवाया. सदभावना मिशन के काजकां आँ ने सरकारों को मदद से जगायरी तहसील के गाँबों में सरकारों कर्मचारियों की मदद से जगायरी तहसील के गाँबों में सरकारों कर्मचार होने लिल सुसलमान आदि सुसलमानों के लिये हतना अच्छा वाताबरन पैदा कर दिया कि असाब रहने लगे. इन गाँबों में जिला गुजरात और गुजरानवाला और पिला मरगोया के रहने वाले हिन्दू और सुसलमानों को हर एक मनजिद, जमीन और मकान दिये गए हैं. सुसलमानों को हर एक मनजिद, बह बेह बेहद के मसजिदों में बाजान देते हैं और नमाज पढ़ते हैं. वह अपनी खेती बाड़ी कर रहें हैं. उन्हें पंजाब सरकार वेल, बीज और घर के लिये तकाबी दे रही हैं. अगमग १२४ डजड़े मुसलमानों को फिर से बसाया गया है.

तालीम मौर खादी-काम

गाँब में जो तीन बुनियादों स्कूल क्यौर खादों केन्द्र चालू किये गए थे वह काब बंद हो चुके हैं, पर बुड़िया के गाँधी रारद्री स्कूल क्यौर खादों-केन्द्र काभी तक चालू हैं. इस स्कूल में २८ लड़िक्याँ क्यौर अट लक्के हैं. बुनियादी तरीक़े के घनुसार वह तालीम पा रहे हैं. इन बक्तों को हिन्दी भाशा, प्रार्थना, सकाई घौर सूत कातने और हिसाब, भूगोल और समाज सेवा की तालीम गुभत दी जाती हैं. बच्चों को खखपान भी दिया जाता हैं. इर एक त्योहार को रारद्री हँग पर मन्मां का व्यक्स हैं. स्कूल के खिचे चमीन तलाश की का रही हैं. आरा

مسلماتون کی حالات ایلی انکهون دیکهی کانون سلمی ازر نائب تحصلدار 'بهارت رتن' کو مقرر کیا جدهون نے بوی مسلمانور نائب تحصلدار 'بهارت سے کم کیا . امباله ضلع کے اور جکا یساتداری اور محصلت سے کم کیا . امباله ضلع کے اور جکا یسوری کے سرکاری ادھکاریون اور کرمچواریون نے بوی محصلت باغ بغیدچون کو داولیا . سدبهارنا مشن کے کچ کرتاون نے سرکاری باغ بغیدچون کو داولیا . سدبهارنا مشن کے کچ کرتاون نے سرکاری کیلیکہ هلانا اچھا راتارون پیدا کر دییا کہ آب هذدر مسلمان اور سکه کرمچواریون کی مدد سے جکا دھوں تحصول کے گون مهن مسلمان اور سکه کمیرنا کر بها کر پییم کے ساتھ رہیے گئے مهن . 'یان گؤن میں مسلمان هرنارتهدون کو زمین اور مکن دیئے گئے مهن . مسلمانوں کی ور ایک مستجدن عیدنائد اور میں اذان دیئے میں اور نماز پرھکے مدن ور ایک مهمی بلتجاب سرکار بغل' بغج کی اور کور کھوٹے تقاوی دے رہی ہے ۔ اگ بهگ ۱۱ آجوے مسلمانوں کو پور چور کھوٹے تقاوی دے رہی ہے ۔ اگ بهگ ۱۲ آجوے مسلمانوں

تعلهم أود كهادي-كام

گوں معن جو تھن بلیادی اسکول اور کھادی کیندر چالو کئے گئے تھے وہ اب بند ھو چکے ھھن' پر پویا کے گندھی راشتری اسکول اور کھادی کیندر ابھی تک چالو ھیں ، اس اسکول معن ۱۸ لوکواں اور ۱۹ لوکے ھیں ، بلیادی طریقے کے انوسار وہ تعلیم یا رہے ھیں ، ای بچوں کو ھلدی بھالٹا، پرارتہاا' صنائی اور سرت گاتا اور حساب بھوگول اور سماج سھوا کی تعلیم مشت دی جاتی ہے ، بھیں کو جل پان بھی دیا جاتا ہے ، ہو ایک تھوھار کو راشتری قعلگ پر को उनके गाँबों में पहुँचाया गया खौर वह इघर उधर के खंडहरों में कौर मोपड़ियों में बड़ो सुसीबत के साथ आपने दिन काटने लगे. रचनात्मक काम

पंठ सुन्दरलाल की प्रेरता से में भी बुड़िया के सहभावता मिशन में शामिल हुआ और समय समय पर मिशन के काजकतीत्रों के साय गाँवों में होरा करके नचहीक से जीर असली रूप में हालत को देखा. सन १९४९ के शुरू में गाँव-सेना की योजना माननीय पं जबाहरलाल नेहरू के सामने रक्खी गई. उस योजना के मुताबिक गोंबों में खादीकाम. सफाई जीर बचाँ को खुनियादी तालीम देने का काम रक्ता गया था. नेहरू जी ने बड़े प्रेम के साथ इन कामों के जिये जास सहायता प्रधान-मंत्री-कोश से दिलवाई. कायमगढ़, जिला उत्तर प्रदेश के सात ट्रेलिंग पाप हुए नीजवान काझकतांत्रों को सदमावना मिशन में शामिल करके गाँवों में रचनात्मक काम धुरू किया गया. ये नौजवान खादी काजकती की द्रे सिंग ले चुके धे जीर सभी होनहार जीर साहसी थे. क्होंने १९४९ की गर्मियों में बार रायदी रक्कुलों को बालग जनमा में नाल किया, जिससे शस्तार्थियों के साथ इनका गहरा नाता हो गया. कताई का काम मी चाल किया गया. कुल भारत चरला संघ की पंजाब शाखा ने भी स्नादी काम में सहायता हो.

868

)

किर पुराने मुखी हिन

भावी समम्तीता हुआ, जिसका भासर हिन्दू मुसलमानों और प्रावेशिक सरकारों पर पड़ा. पूरबी एंजाब में घस समय एक मजबूत मंत्री मंडल माननीय डा० गोपीचंद भागंव ने बना लिया था. सनकी भीमती मृदुका बहन की देख रेख में धीरे धीरे बुड़िया का सेवा-काम बापना घासर अमाने तागा. १९४० के घप्रेल में नेहरू-लियाकत-प्ररता से कमिरनर महाशय ने तहसील का दौरा किया और एखड़े

کو اُنکے گاؤں میں پہلچایا کیا اُور رہ اِدیر اُدھر کے کھلڈھووں میں کور جهونجوبیوں میں بہی مصیدت کے ساتھ انے دن کائے لکے . F.1.7

الما الما الما الما كيلادرا ممن جالو كار كارس كيلك خاص سهاية الما المار جي في يوم يريم كي ساته إن كارس كيلك خاص سهاية الما المار بروي في المار بروي في كيل المار بروي في كيل المار بروي في كيل من المار بروي في كيل من المار كر كا كورن معن الماري كم شروع كما كما الما الماري الماري الماري الماري الماري الماري الماري الماريل في كيل كي الماريل في الماريل كي كورن من جياد الماريل كي الماريل سن 1999 کے شروع معن گاؤں سفوا کی یوجانا ماتیہ پلاتے جوافر ال نہور کے ساملے رکھی کئی ۔ اس یوجانا کے مطابق گاروں معن کھادی کام' طائق ارر بجورں کو بلیادی تعلقم دیائے کا کام رکھا کھا میں عامل ہوا اور سے سے پر مشن کے کاج کرتاؤں کے ساتھ گاؤں میں دورہ کرکے نوندیک سے اور اصلی روپ میٹن حالت کو دیکھا ۔ آن کا کهرا ناود هوکها . کتالی کا کام یعنی چالو کیا کیا . کل بهارت جوخه ملکه کی پذجاب شاکها نے معی کهادی کام میں سوایت دی. رجلانمل کم پلڈیت سکدر لال کی ہر یرنا ہے مہی بھی ہویا کے سدبهارنا مشن

سهوا- كام إينا اثر جمانے لئا . 190 كے ايريل مين نهرولية اتحت على ميديمونة هوا ، جمانے لئا . معلور مسلماس أور يرادي هيك سرگارون مديمونة هوا ، جس كا اثر هندو مسلماس أور يرادي هيك مضبوط منتوى يو يوا ، يوربي ينتجهاب ميدن ايس سمے ايک مضبوط منتوى منقل مان ني ترانتر كوبي چند بهاراء نے ينا لها تها ، ان كي منقل مان ني ترانتر كوبي چند بهاراء نے ينا لها تها ، ان أكبورے يوربونا سے كمشلر مهاشے نے تحصمال كا دورة كيا أور أكبورے بعر يرائے مكمي دان عمرى متنى مردولا بهون كى فيكه ويكه ميون دعيورے دهدورے بويا كا

मई सन् '५१ के बर को खुड़ाने के सिये भारती सेना की एक दुकड़ी भी रखी गई. गाँबों में दौरा कर के पच्छिमी पंजाब से घाष हुए मुसलमान-दिन्दू शरनायियों को भारत सरकार की नीत बताई गई ब्यौर बापस में मिलजुल कर रहने बौर डर खोड़ देने की बात अच्छी अस्तलमानों को राहत पहुँचाने मौर फिर से बसाने के लिये एक सद्भावता (गुड वित) मिशन क्रायम किया गया. इस मिशन में पंजाब प्रान्त के कुछ ऐसे हिन्दू जीर सिक्ख काँगरेस काजकताँ प्रथाब बिसकुल नहीं पड़ा था. इन काँगरेस सेवकों में भी मुँशीराम मिल्सिक, हरिबंश सिंह 'बागी' भौर सरदार द्याल सिंह ख़ास थे. इस सदमाबना मिशन का सदर हफ्तर जगाघरी तहसील के पास झुक्या नाम के इतिहासी कृष्वे में रक्ता गया. बुक्या के रहने बाबे रहेस सरदार रतन बनमोल सिंह के पूरे परिवार ने सदमावना मिशन के कामों में दिल से सहायता पहुँचाई झौर शामिल हुए, जिन पर फिरकापरस्ती भीर साम्प्रदायिकता का काजकतीमों को हर तरह से सहयोग दिया. घोर स्थल पुथल के दिनों में भी इस सिक्ख कुटुन्द ने मुसलमानों की हिफाजत के लिये चरह सममा दी गई. बाद में मुसलमान शरनाथियों को काम तरह बे राहत देने के लिये बुदिया में पूरबी पंजाब की सरकार ने एक कैम्प बलाया, जिसमें लगभग तीन हजार मुसलमान कौरत, महं भीर बच्चे दाखिल हुए, यह कैम्प खनवरी १९४९ से अनवरी १४० तक बाब् रहा. कैम्प में शरनाथियों के रहते के लिये अगह दी गई बी भीर सभी को खाना भीर अलपान रोज मिलवा था. मुसलमान बहादुरी के साथ काफी कोशिश की थी. घबराए हुए मुसलमानों सरवावीं घपने घरों को वापस जाने के सिये काफी परेशान बौर बटवारे के खंडहरों क फिर-बनाव नया हिन्द

बेचैन थे. हसकिये सदमावना मिरान के काजकतोजों को सरकारी इस्मेंचारिकों की सहावता से गाँव में मुसलमानों को फिर से बसाने इसमें क्षान केने का इन्त्यवास किया गया. सीरे ब़ीरे मुससमानों

مسلمانوں کو راحت پہلیوانے اور پور سے بسانے کے لئے ایک سدیماؤونا کوو ایسے ملدو اور سمی کاکریس کی کوتا شامل مورٹ جون در تو ویسے ملدو اور سمی کاکریس کی کوتا شامل مورٹ جون در تو پرسی سیوکوں میں شامید بالیا نہیں ہوں یالیوان یوا تها ۔ اِن کوتیریس سیوکوں میں شوں مشش کرم ملک نورنھی ساتھ کے کامدر بھتر جاتادھوں تحصیل کے یاس بریا تام کے اِنہاسی تصمیر بور میا کیا ، بیوا کے اور میلی نورن ایس سدیماؤونا مشن کے اور میس شوں دراد ویال ساتھ کے اور میس سرداد وی انسول ساتھ کے اور بہادی کی حماظت کے اور مہا کیا ، بیوا کے در میں میں کی تھی نے مسلمان کی حماظت کے قدر مہوں کو میں بور اور ایس سیانی کی حماظت کے قدر بہادی کے سیادوں کو بہادی ہونے مسلمان کی کہوائے موئے مسلمان کی تھی ، کھولے کے لئے بہادی کو بہادی ہونے ایک تکبول کو بہادی ہونے میں در اور آبیل بیعی در میں میں دراز تو بہادی ہونیاز میدی بات المجمود میں میں ایک ایک اور آبیل میں میں میں لگی ایک تیوں باتوان بوری بو خالی ہوں ہونی میں میں کی یہ بہادی کی بات المجمود بود بود ہونی میں میں ایک بیک تیوں بودوں یو جالوں کو خالی کی بیت بودوں مون تو ہادی ہونی کی بیت باتوں ہونی ہونی ہونیان میں بودوں ہونی ہونیان میں جالوں کو خالی کو میں جالوں ہونی ہونیان ہونی ہونیان میں بودوں ہونی ہونیان میں بودوں ہونیان میں بودوں ہونی ہونیان میں ہونیان میں ہونیان میں ہونیان ہونیان

. .

निमरनिरियों में हिन्दु मों पर हुए थे. सहारतपूर जिले (उत्तर प्रदेश) बर्गीपार हुए जैसे रावलपिन्डी और मुखतान की मुसलिम-बहुमत-है. एसिसिये बुरी तरह भगदह के समय बहुत से मुसलमान चपने परों को छोड़ कर धत्तर प्रदेश में या गए थे. पच्छिमी पंजाब से पार हुए हिन्दु को ने छनके घरों पर आधिकार कर लिया. बड़ी बड़ी नंभीशात मसजिएं या तो सूनी पढ़ गई या उनमें हिन्दू शरनार्थी मी सीमा पर जगाघरी तहसील है. बीच में केवल समना नदी पक्ती

फिर-बनाब का काम

शरनार्षियों भीर चलड़े हुए मोगों को फिर से बसाने झीर सहायता देने के लिये भारत सरकार ने 'संयुक्त सहायता झीर कस्थानकारी कीन्सिल' कायम की, जिसकी तरफ से जगह जगह पर के बरामग बीस हजार मुसलमान उत्तर प्रदेश के पच्छिमी जिलों में पनाह से रहे थे. मारत सरकार के ऊपर बताए ऐलान को सुन कर करके हर तरह से दुखी हिन्दू, मुसलमान और तिक्तों को एकसी हमदर्दी और इनसाफ करने का बिरवास दिलाया. जगाधरी तहसील डनकी जान में जान भा गई और वह अपने घरों को वापस जाने के लिये बेचैन होने लगे. लेकिन डर कौर कातंक से बाताबरन इतना बहरीला हो चुका था कि मुसलमान का रेलों में सकर करना या नाद में भारत सरकार ने ज्ञसान्प्रदायिक प्रजातंत्र राज का ऐलान किम काषम किये गए और शरनावियों को उनमें टहराया गया. किसी जगह में चले जाना उन दिनों लतरे से खाली नहीं था.

)

इनसानियत सो नहीं गई थी

रही थीं. बन्ही की प्रेरना से जगाबरी तहसील के बजड़े ए नहन सारामाई संयुक्त सहायता समिति की तरफ से काम कर षबरदस्ती मगाई गई मौरतों के चद्वार के लिये श्रीमती मृदुला

ھے ۔ اِس لکے ہوں طرح بھکدر کے سے بہت سے مسلمان آب گھررں کو چھوڑ کر آتر پردیش میں آکٹے تھے ، یجھمی پفجاب سے آئے ھوئے ملدورں کے آنکے گھررں پر ادھیکر کر لیا ، ہوں ہوی عالیشان مسجدیں یا تو سونی پر گڈیں یا اُن میں مقدر شرنارتهی تک أتهاچار هوئه جهسه رارليلٽميارر ملٽان کي مسلم بهومت کمشلويون مون هلندورن پر هوئه ته . سهارن پور ضلح (اُتر پوديش) کي سهما پر ڪادهوي تعصمل ه . بهج مهن کهول جملا ندي پوتي

K K 5[4-ye

چونسل، قائم کی، جسمی طرف سے جگھ جگھ پر کھمپ قائم کئے کئے اور شرنارتھوں کو آن میں تھہرایا کھا . بعد میں بھارت سرکار کے اسامپردایک پرجا تاہر راچ کا اعلان کر کے مر طرح سے دکھی ھٹنو مسلمان اور سکھوں کو ایک سی همدودی اور انصاف کرئے کا وشواس دلایا . جکادھوں تحصیل کے لگ بھگ بیس ہوار مسلمان آتر پردیھی کے پچھمی ضلموں میں یٹالا لے رہے تھے . بھارت سرکار کے آوپر بھائے اعلان کو سن کر آن کی جان میں جان آئکی آور وہ آغ کھروں کو وایس جائے کے لئے بھچھن ہوئے لگے . لیکن ذر اور آئلک ميل ك لئے بهارت سركار نے "سليكت سهايتا أور كلهان كارو كرنا يا كسى جكه مهن چائے جانا أن دنين خطرے سے خالى مے والاورن اِنظا زهرية هو چکا تها که مسلمان کا رياوں موں سفر هرناوتههوں اور ، أكه وے هوئے لوگوں كو پهر سے بسائے أور سهائية

)

أنسانهت سو نههل گئی تهی

زبردستی بهتائی کئی عررتوں کے اُددھار کے لئے شریعتی مردھا بہن سارا بهائی سفیکت سہایتا سمیتی کی طرف سے کام کر رھی تعمی ۔ اُنعمی کی پربرنا سے جاادھری تعصمل کے اُجرے ہوئے

नया हिन्द

खन्होंने अपना काम बहुत ही मिठास खौर ईमानदारी के साथ किया मौर जब डन्हें सिगरेट या चाय का एक प्याला पेश किया गया नो छन्होंने लेने से साफ इनकार कर दिया. जहाज़ के आफमरों ने मुक्तसे कहा कि इससे पहले किसी जहाज़ के चीनी बन्द्रगाह में पहुंचते

نها مند

اور مفت کی شوابھی مانکتے تھے ۔ جب تک که جہار وہاں سے جل نه دے . همارے جہار کے سب افسر اور آدمی ایک جگه بالائے گئے جہاں ہے کسی نے نگے چھن کے 'ویر 'آنہھی ہڑے جوتی کے ساتھ کسی جهاز کے چھٹی بقدرگاہ میں پھونچتے ھی چیلی سر^{با}ری آفسر تتی دل کی طبح جھاز پر چوھ آتے تھے اور کھٹے مذے کا کیانا أنهم سكريت يا جائيك إيك بعالم بيش كها أيها تو أتهون نے ليفيم صاب الكار كر دييا . جهيار کے أفسيون نے معجه سے كها كه اِس سے پہلے أنهون نے اپٹا کام بہت ھی متھاس اور ایمانداری کے ساتھ کیا اور جس

جو خبویں چھن پہونچتی تھیں اُن سے رماں کے لوئی میں بھی آما اور نواعا کی لہریں درزتی رہتی تھیں ، جب چھن کی سڑار نے آیٹی طرف سے لوائی بلند کر دیائے کا اُرادہ ظاہر کیا تو چھی میں ایک آمود کی لہر دور کئی ، یے وعدہ اُپس شاط پر تبا کہ سات ہوی كه چين كو حملة (ايكريسر) تهمرايا جائے يا مه تهمرايا جائے . لكمهر هيا.' يوى حكومترن كي كالنونس كو كي أذي سامل سارا معاماته رئها جائهما يوجب أستريابها عوريابيدة فرانس كفهدًا أور الكليدة تك الديم مان ليدا كم كوريا مهل جدهن حدثمور هد تو يهر جعلعون آ يو . اين . او . مهن أن ديول أيم بات ير متحث چل رهي تهي

جهب کر اور کبھی کھانے میدان میں آثر اپ دیس کے شہروؤں کے ساتھ جنگ کی ہے اور انت میں غضب کی سپھلتا حاصل کی ہے ۔ ساتھ جنگ کی ہے اور انت میں غضب کی سپھلتا حاصل کی ہے ۔ وہ اس بات کو پوری طرح سمتجھتے میں که دیس کی اصلی رچنا کا این بوا کا ابھی آنموں پورا کرنا ہے ۔ وہ سمتجھتے میں که ابھی آنموں دوسری پارتھوں کو ساتھ لیکو سرکاریں بلائی موں کی اور آبمی مهي نراها چها کني . بهت دنورتك لوكوركو ألك الكانجي دهلاهون أور نجى سنهتى وكهاي وہ لکھتے ھیں۔۔''نئے چەن کے نھتاؤں کی ایمانداری اورسجائی وئی 'نگٹی نہیں 'تھا سکتا'۔ 'نھوں نے برسوں کبیس چھپ

जादमी एक जगह बुलाए गए जहाँ पर किसी ने नए चीन के अपर डन्हें बड़े जोश के साथ लेकचर दिया."

थे खौर खुले मुफ्त का खाना खोर मुफ्त की शराबें मांगत थे जब तक कि जहांज वहां से चल न दे. हमारे जहांज के सब अफसर श्रीर

ही चीनी सरकारो अकसर दिड्डो इल की तरह जहाज पर चड आते

यू० एन० आर्था में उन दिनों इस बात पर बहस चल रही थी कि चीन को हमलाबर (एमेसर) ठहराया जाए या न ठहराया जार. जो खबरें चीन पहुँचती थीं उनसे बहाँ के लोगों में भी आशा ने ष्पपनी तरफ से लड़ाई बन्द कर देने का इरादा जाहिर किया नो चीन में एक उम्मीद की लहर दीड़ गई. यह बादा इस शत पर था सारा मामका रम्खा जायगा. पर जब श्रास्ट्रेलिया. न्यूजीलेंड, फ्रान्स, कनेडा भीर इंगलेंड तक ने यह मान लिया कि कारिया में चीन क्यीर निराशा की लहरें ब़ैड़ती रहती थीं. जब चीन की सरकार कि सात बड़ी बड़ी हुकुमतों की कॉनफरेंस कर के उनके सामने हमलावर है तो फिर चीनियों में निराशा छ। गई.

बह जिखते हैं---नय बीन के नेताओं की ईमानज़री और मचाई पर कोई उंगली नहीं उठा सकता. उन्होंने बरसों कभी छिष छिप कर मीर कमी खुले मैदान में आकर अपने देस के शत्रुश्रों के साथ जंग की है मौर मन्त में ग़ज़ब की सफलता हासिल की है. वह इस बात को पूरी तरह सममते हैं कि देस की असता रचना का इनना बड़ा पार्टियों को साथ लेकर सरकारे बनानी होंगी बौर अभी बहुत दिनों तक लोगों को घलन बलन निजी शंदों जीर निजी सम्पन्ति रखने काम ज्ञामी उन्हें पूरा करना है. वह सममते हैं कि ज्ञाभी उन्हें दूसरी

लाल चीन.

नया हिन्द

वह लिखते हैं कि चीती सब बाहर वालों के साथ और एक दूसरे के साथ बहुत ही मिठास और प्रेम का बरताब करने हैं.

वहाँ उन्हें बहुत सी फ्रॉमीसी, रूसी कौर इसरी विदेशी स्रीरतें भौर विदेशी मर्दे मिले जो सब चीनियों के बरताव से बहुत खुश थे. लिखते हैं कि—'भुक्ते एक भी ग्रंस् चीनी ऐसा नहीं मिला जिसने जोरो के साथ यह न कहा हो कि इससे पड़ले की कोमिंटोंग सरकार के मुकाबले में या किसी भी सरकार के मुकाबले में जो लोगों को याद है आजकल का जनराज इतना बद्कर है कि दोनों में कोई मुकाबला ही नहीं किया जा सकता.")

तादाद कम हुई है. इन बानों से सारी जनता बहुन खुश है. चीन में पहली बार क्षीज के सिपाही यह बात जान गए हैं कि वह जनता पिछले तीस या ष्टाधक बरसों में पहली बार चीजों की क्रीमतें ढंग पर आकर टिकी हैं, मँहगाई कही है और काग्रज्ञो सिक्कों की के रज्ञ श्रीर सेवक हैं मालिक नहीं.

सर आर्थर लिखते हैं -- "जब मेरा जहाज टीनसिन पहुंचा तो केनेल वह सरकारी आक्रसर जहाज पर आए जिन्हें कुछ काम था.

ور حاصور وی ، به ، دین م سر برے -برے ، برن م ایس الحمر ویل پر سب افسر اور پولس والے عورتین تعین ، دیلوں میں آدھر ہے آدمہ نکل میں انگل الگ ایک ارم انگ ایک ایک ارم نہیں تھ ، دیلوں میں قرت اسمیکر لکے ھوئے تھ جو باری باری کبیں کبی کرہ گان سکاتے بھتے تھ آور کبھی راج کجی اور دوسری طرح باری کے لیکنچر ۔ اِن الیکنچروں میں اِسطرے کی باتھی بھائی جاتی تعین که آدمی کو اُنے پورسٹوں کے ساتھ کیسا۔ برتاؤ۔ کرنا۔ چاھھکے۔ ریاوں مھی کھسے بیٹھٹا چاھیکے' ایٹی اُور دوسروں کی تقدرستی کا کیسے أنهوں نے لکھا ہے کہ چھڈھوں کا برتاؤ أنکے ساتھ بہت ہی چوہم اُور خاطرداری کا تھا . ریل ہے سفر کرتے ہوئے آموں نے دیکھا کہ اُس

خيال ركها چاهيئے رفيرة . وہ لکھتے ہمیں کہ چیلی سب باہر والوں کے ساتھ آرر ایک

وهاں اُنھیں بہت سی فراسیسی (رسی اور درسری بدیشی عورتیں اور بدیشی مرد ملے جو سب چیشیوں کے برتاؤ سے بہت خوش تھ -اور بدیشی مرد ملے جو سب چیشیوں کے برتاؤ سے بہت خوش تھ -الکھیے هیں کہ-- 'مجھ ایک بھی غیر چیشی ایسا نہیں ماا جس موسوے کے ساتھ بہت ھی متھاس اور پریم کا برتاؤ کرتے ھیں کے مقابلے میں یا کسی بھی سرگار کے مقابلے میں جو لوگوں کو۔ یاد ہے۔ آج کل کا جن راج آنٹا بوھکر ہے کہ دونوں میدں کوئی مقابلہ ھی نے زروں کے ساتھ بیم سے کہا ہو کہ آس سے پہلے کی کوملٹائگ سرکار

كى تعداد كم هوئي هے . إن باتوں سے سارى جنكا بهت خوش هے . پچھلے تیس یا ادمک برسوں مہی پہلی بار چیزوں کی قیمتیں دھلک پر آکر تکی ھیں' مہلگائی رکی ھے اُرر گفٹی سکوں چھن میں پہلی بار فوج کے سباھی یہ بات جان کئے ھھن کہ وہ

نهيل کيا جا سکتا .

سر آرتهر لکهتے هيں۔"جب ميرا جهاز تهلسن پهونچا تو کهول وہ سرکاری افسر جهاز پر آئے جفهص کچه کام تها . جلتا کے رکشک اور سھوک ھھی مالک نہوں .

लाल चीन

[मशहूर अंगरेजी पत्रकार सर आर्थर मूर जो स्टेटसमैन, के एडीटर रह चुके हैं. हाल में चीन गए थे. बहाँ का जो आँखों देखा हाल उन्होंने 'हिन्दुस्तान टाइम्स' में बयान किया है उसकी कुछ बातें हम नीचे देते हैं. —एडीटर] सर आर्थर जहाज में बैठ फारमूसा के पास चीन की तरक बढ़ रहे थे कि समन्दर में ही बहुत सवेर और फिर तृंबारा शाम को कुछ आमरीकी हवाई जहाज इनके पानी के जहाज की तरफ उतरे. आमरीकी जहाजों ने इनके जहाज का चक्कर लगाया और इनके जहाज़ के बिलकुल बराबर में भाकर जब यह तसल्ली करकी कि यह जहाज़ इंगलिस्तान का जहाज़ है किसी ग़ैर का नहीं तो फिर हवा में ऊपर उड़ गए. सर बार्थर पूरा एक महीना चीन में रहे. वह कीरिया और जापान भी हो जाए.

चीन के नए अनराज (रिपबिलिक) के काम श्रौर मंसुबों को बह ठीस श्रौर अमली बताते हैं श्रौर लिखते हैं कि उनमें रूखा समाजवाद (सोशालिङ्म) या साम्यावाद (कम्युनिङ्म) नहीं है. कारमूसा की बाबत वह लिखते हैं कि अमरीका. इंग्लैन्ड और दूसरी मित्र शक्तियाँ हाल में इस पर अपनी रज़ामंदी ज़ाहिर कर खुकी हैं कि फारमूसा बीन को वापिस देदिया जाए बाहे बीन में कैसी मी हुकूमत क्यों न हो. इसिलिये सर आर्थर की राय है कि फ्रस्सूखा बीन ही को मिलना बाहिये.

الله الله

[مشهور الكرينى پٽر كار سرآرتهر مور جو استيتسمين کے ايتيٽر رہ چکے هيں جال مهن چين گئے تھ وهاں كا جو آلكهوں ديكها جال أنهوں نے ' هلاسكان تائمس ' مهن بنان كيا ہے أسكى كچه باتين هم نهتے ديتے هين . —'يتيتر]

سر آرتهر جہاز میں بیڈھ فار موسا کے پاس سے چین کی طرف پوہ رہے تھ کہ سملدر میں ہیں ہی ہیت سویرے آور پہر دربارہ شام کو کچھ امریکی ہوائی جہار آنکے یاس کے جہار کی طرف آئرے آمریکی جہازیں نے آنکے جہاز کا چکو لکایا اور آنکے جہاز کے بانکل برابر میں آکر جب یہ تسلی کرئی کہ یہ جہاز انگلستان کا جہاز ہے کسی غیر کا نہیں تو پہر ہوا میں آویر آڑ گئے۔

سر آرتهر پورا ایک مهیله چهن مض رهی ره کوریا آور جایان بعی هو آنه .

چھن کے نئے جن راج (ریوبلک) کے کام آور مقصوبوں کو وہا تھومیں اور عملی بتاتے ھیں آور لکھتے ھیں کٹہ اُن مٹیں روکھا۔ مساج واد (سوشلوم) یا سامیٹہ واد (کمھونوم) نہھیں ہے . فارموسا کی بایت وہ لکھتے معں کہ امریکٹ' انگلیلڈ آرز دوسوی مکر شککیاں حال میں اِس پر اپنی رضاملدی ظاہر کر چکی معں کہ فارموسا چیں کو رایس دے دیا جائے چاھے چھن معن کھسی بھی حکومت کھیں نہ مو ۔ اِسلئے مر آرتور کی راے ہے کہ فارموسا الى الى الا

18 7.12 84

מכו שיוות זה לורוליוסה

7.21 15.6

सब चीजें एहतियात के साथ बाँध कर हटाई जा रही थीं. मुक्ते स्वयात्र हो आया कि ठीक इसी तरह काँगरेस के संगठन को ही क्यों

न बाँध लिया आये. बहुत शान के साथ काँगरेस ने आपना मकसद

पूरा किया है. सारा भालम इसके कारनामों से रीशन है. लेकिन हर भीष जो भाती है, जाती भी है. यह क़द्रत का कानून है. लूबी इसी में है कि जैसे सूरज ख़र हो किरनें समेट लेता है, कॉगरेस भी भपने को समेट ले भीर दूसर रोज ताजी शक्त में—लांक सेवक संघ का

फूल बन कर -- फूले फले. मगर जो जमात या खादमी ऐसा नहीं करते छनका स्नात्मा जबरदस्ती हो जाता है स्नीर ऐसी घड़ी पर

المدايات حي هدويس بهمها

سب چهورین احتماط کساته باندهکر هثائی جازمی تهون مجمیخهال هو آیا که تهیک اِسی طرح کانگریس کے سلکتهن کو هی کهون نه بانده لها جائے . بهت شان کے ساته کانگریس نے اپنا مقصد پورا کیا ہے . سارا عالم اُسکے کارناموں ہے روشن ہے ۔ لیکن ہر چہؤ جو آتی ہے جاتی

بهي ها يه قدرت كا قانون ها . خوبي إسي مين ها كه جهسے سورج خود هي گرنهن سمهت لهٽا ها' کارگروس بهي اي كو سميت لے آور دوسزے ووز تازي شكل مون—لوک سيوک سلكه كا پهول بلكر—پهولے پهلے . مگو جو جماعت يا آدمي آيسا فهڻي كرتے اُن كا خاتمہ زبردستي هو

جاتا هے اور ایسی گهڑی پر اُنکمی مت بھی ماری جائي ھے .

مجمع لگا كة كامگروس كى وة گهڙى آكئي . احمدآباد كى دهتهك مع كانگرويس كا يتدن اور أست شروع هوگيا . آفاتهوں كا يه جهند آب آهي كو شيد هى سلابهال سكے . ليكن أبهي وقت ها . شوى جواهو لال نهرو خود اوپو كے آئے ايك جملے پوغور كويل' كالگرويس مے أسهر هور كوائيل' أسكو عمل مين النين . توهي هم سب كهه

"، کچه بات هے که هستی متثنی نههن هماری "

"कुछ बात है कि हस्ती मिटती नहीं हमारी." हम सब कह सक्ते-

बैठक से काँगरस का पतन झौर झन्न शुरू हो गया. झनाथो का यह मुंड आब झपने को शायद ही सँमाल सके. लेकिन झभी वक्त है. भी जवाहरलाल नेहरू लुदू ऊपर के झपने एक जुमले पर ग़ौर करें, काँगरस से उस पर ग़ौर करायें. उसको झमल में लायें. तभी

मुमे लगा कि काँगरेस की वह घड़ी आ गई. अहमदाबाद की

उनकी मत भी मारी जाती है

किसी भी अखबार का पहला काम है लागों के भावों का समम्कर प्रकट करना; दूसरा काम है लोगों में जिन भावनात्रों की जुरूरत हो बन्हें जगाना; स्नीर तीसरा काम है लोगों में स्नगर कोई ऐव हो तो उन्हें किसी भी मुसीबत की परवाह न कर बेषड़क सब के सामने रख देना.

-महात्मा गाँधी

کو پوکٹ کرنا؛ قرسرا کام ہے۔ لوگوں معی جن بھاوناؤں کی ضرورت ہو اُنھھی جکانا؛ اور تیسراً کام ہے۔ لوگوں میں اگر کوئی عیب ہو تو اُنھیں کسی بھی مصفیت کی پرواہ نہ کر بے دھوک سب کے ساملي ركه دينا . کسی بهی اخبار کا پها کام هے لوگوں کے بهاؤن کو سمجه

बिकी पर बह पावन्दी लगादे क्योंकि इस से जनता का नैतिक पतन होता है सौर तन्दुरुत्ती को भी नुक्तसान पहुंचता है.

ंबनसपती की वजह से कसली खालिस घी घ्यंब बाजार में कर्ता मिलता ही नहीं और इसका नतीजा यह है कि हमार देस के पशुधन का नुकसान हो रहा है...

यह ठीक ही हुआ कि करोड़ों इनसानों की जिन्हगी से सम्बन्ध राजें ली गई, हाथ बठे, ११९ पन् में कार ५६ जिलार. इन अपन में ही ये हमारे केन्द्री प्रधान मंत्री. कारवारी कमेटों के एक में कर ने भी ठहराव के माक्तिक बोट नहीं दिया. जिलाफ तो कई एक रहे. इससे पता चलता है कि देस में हवा कैसी बह रही है. हुक्सन को माहिय कि कांगरेस के इस फैसले पर अमल करे. नहीं तो, फिर

यह बैठक अपवानक ही जत्म हो पड़ी. कारन यह हुव्या कि मौकाना साहब ने व्यर्गत की कि केन्द्री चुनाव बांड के मेन्बरों का खुनाव ब्याज न करके फिर किया जाए. इस पर एक मेन्बर ने कहा कि ग्रंस सरकारी ठहराव मो फिर लिये जाये. इस पर सन्द्र साहब ने हाउस की राय टटोल कर कहा कि ब्यब यह ठहराव न लिये जाये और क्योंकि एजेन्डा पर दूसरी कोई चीज है नहीं हसलिये कारवाई लिस. इस तरह एक बजे यह बैठक उठ गई. डठन के पहले गुजरात को कॉगरेस के सन्द्र ने एक लाख रुपये का चेक कॉगरेस सन्द्र टंडन जी को कॉगरेस के सन्द्र ने एक लाख रुपये का चेक कॉगरेस सन्द्र टंडन जी भाई पटेल ने कारवारी कमेटी से वादा भी किया था.

इक्तीस की रात और पहली तारीक्ष को मेम्बर लोग अपने घर बापिस चल हिये. र करवरों को सभी रवाना हो चुके थे और स्वागत कमेटी ने छेरे वरोरा बहुत सफाई के साथ इखाइ लिये थे.

بکری پر وہ پابلدی لکا دے کھونکہ اِس سے جنتا کا نیٹک پٹس ھوتا ہے اور تلدرستی کو بھی نقصان پہلاچٹا ہے '' بلاسپٹٹی کی رحہ سے اصلی خالص کہی اِب بازار میں قطعی ملکا ھی نہھی اُرر اِس کا نتیجہ یہ ہے کہ ہمارے دیس کے پشودھن

" مستدن سو د- =

" تهمک هی هوا که کرروی انسانوی کی زندگی می مسئلاه فریمی از ایسانوی کی زندگی می مسئلاه فریمی از ایسانوی کی زندگی می مسئلاه و در زایش این این این مهم لوا گها، اس در زایش این و مهن کیمی فیاتی آنمی، ۱۱۱ یکش مهن اور ۱۹ خالف این ۱۹ مهن هی تمی هداری کهلادری پردهان منتری کراباری کمهنگی کریک میلاد نی تمیر نے بهی تهیرای کے موافق ورث نهیلی دیا، خالف تو کئی ایک میر نے بهی تبیع باتا می که دیمی مهن عوا کیسی بهه زشی ها. هی دیمی کاس مهمات پر عمل کرے ، مهن

تو پهر بهگوان هی مالک هی ختم هو يوی ، گرن یه عوا كه مولانا یه بهتمک اچانک هی ختم هو يوی ، گرن یه عوا كه مولانا ماهب نے اپیل کی كه کمیکرری چااؤ بورد که مسموری کا چذو آج ته کو کے پور کها جائے ، ایس پر نیک مسمور نے کوا که غور سرگری ته بول کو کها که آب یه ته بول می جائیوں اور کمورته نے خاوس کی دام در سبی کوئی چوز هے نهیاراؤ مه لئے جائیوں اور کمورته نیجونا پر در سبی کوئی چوز هے نهیاں ایس لئے گروائی ختم ، ایس طرح آگا بوجے یه بین بمک آنیه کئی ، تته کے پوبات کمجواب کا گرویس کے نے ایک لائی در کا کا جمال ایس وتم کا مسرد تلقان جی تو کا گرویس کے خرج کی خاطر دیا ، ایس وتم کا مسردار ولیه به ائی پتیل نے گروائی

کمھٽئ سے رھنۃ بھي کيا تيا . اکٹومس کي رات ارز پھائي تاريم کو معدر لوگ اينے گھر راپس چل ديگے . ٣ فروري کو سلھي دوائه هوچکے تيمہ ارز سوائحت کمھٽني نے قورے رفور بھت صفائی نے ساتھ اُکھاڑ لئے تھے . हम से अपील की जाती है कि आपसी मतभेद और गुटबं-दियाँ दूर करो. में बड़े श्रद्ध से (मंच पर बैठे लोगों) आप से आज करना चाहता हूँ कि आप अपने फरक दूर कर लीजिये, हमारे भेद भी एक दम काफर हो जाएँगे.

ं आज जनता की सुनवाई कहाँ हैं ! अगर हुकूमत सिफ इनना भर कर दे कि हर शिकायत पर एक माह के अन्दर अमल हो जायेगा तो आपके और जनना के बीच की खाई सहज ही दूर होजायेगी.

इसी दौरान में आचार्य जीचतराम भगवानदाम कुपलानी का भारान हुआ. यह तो एक चुनौती थी जो रह रह कर पृछती थी कि इस तरह कब तक काम चलेगा शिष्ठाप ने कहा— "मैं हिटलर के जरमनी की जैसा ? क्या क्रबरिस्तान जैसी !?

चाहते थे कि जिस पर देस चले. सवाल सबका एक है-मगर इन सबालों का जबाब कहीं नहीं था. मगर मेम्बरों को लंगा कि उतका जवाब खुद घाचाये जी के पाम भी क्या था - बह क्या जवाब नदारद. अब हम रीर मरकारी ठहराबों की लें. कोई बीस की पेशी थी. मगर बारह के क़रीब पेश हो सके. श्री जबाहरलाल जी या मौलाना साहब के कहने पर मिवा एक के सब ही वापस ले लिय गय. यह एक था दरमंगा (बिहार) के श्री हृद्य नरायन चौधरी का ठहराब जो नीचे दिया जाता है-

"कुल हिन्द काँगरस कमेटी का यह जलसा केन्द्री सरकार से बिनती करता है कि बनसपती व जमाए हुए तेल की पैदाबार झौर

' هم سے اپیل کی جاتی ہے که آپسی مت بهید اور گت بلدیاں دور کرو . مهں بوے ادب سے (ملھے پر بیٹھ لوگوں) آپ سے عرض کرنا چاهٽا هو که آپ آئے فرق دور کر لهجکے همارے بهید بهي ايک دم احداباه ني كاركزيس بهتهك مئي سن ١٥٠

ا آج جدتما کی سدوائی کہاں ہے ؟ اگر حکومت صرف اِنکا بھر کو دے که هر شکایت پر ایک ماہ کے آندر عمل هوجائیکا تو آیکے اور كافور هوجائيلكي .

مگر وہ کیا چیڑ ہے۔ کہاں ہے' جسکی خاطر میں ایسا کروں ؟ آپ ایکٹا چاھتے ہیں لھکن کسطرح کی ایکٹا ! کیا پاکستان میں ہے ویسی ؟ کیا ہتلر کے حرمقی کی حیسی : کیا قبرستان جلتا کے بیج کی کھائی سپیج ہی دور ہوجائے گی'' اِسی دوران میں آچارینہ جیوت رام بیکوان داس کریلانی کا بھاشن ہوا۔ یہ تو ایک چنوتی تھی جو رہ رہکو پوچھٹی تھی کہ اِسطرح کب تک کم چلے گا؟ آپ نے کہا۔۔۔۔۔۔ مہی سماعی ہوں' جان دیئے کے لگے ہمیشہ تیار ، اُنے پردھان ملترہی کے لگے جان دے سکتا ہوں .

ان سوالوں کا جواب کہیں بہیں تھا۔ مگر ممبروں کو لگا کھا ان کا جواب خود آچارینہ جی کے پاس بھی کھا تھا۔ وہ کیا چاھتے تھے کہ جس پر دیس چلے . سوال سب کا ایک ہے۔مگر جواب

.<u>4</u>.4 آب هم غیر سرکاری تیمبزاری کو لیس. کوئی بیسی کی بیشی تمی مگر باره کے قریب پیش هو سکے . شریے جواهر "ل جی یا موالانا صاحب کے کہلے پر سوا ایک کے سب هی واپس لے لئے گئے. یم ایک تها دربیملکہ (بہار) کے شری هردے نرائین چودهری کا تیمبراو

ونعی کرتا هے که بدسیتی و جمائے هوئے تیل کی پیداوار اور جو نيدي ميا جاتا هـ " كل هلاد كانكريس كميتى كا يه جلسه كيلدرى سركار سے

احداباد کی کانگریس بهتهک مئی سن ۵۱

ختم کر دے۔۔۔یک رہ صلاح ہے جسے اب تک تو هم نے تھکرایا هی هے.'' میرا اپل خیال هے که اِس جملے کے اندر کانگریس کے پچھانے <u>ئ</u>

رھ تھے ۔ اِس لئے اِحمدآباد میں جب وہ مائک پر آئے تو لوگوں نے ایک تازی محسوس کی ۔ اُن کی تقریر کی تعریف کرنا سورج کو روعلی ہیکیانا ہے ۔ اُنہوں نے بتایا کہ یہ تھہراؤ کارباری کمفتی کی طرب سے آخری کوشش ہے کانکریس کو ایک تھوس جاندار جماعت بٹائے کی ۔ لیکن اسکی سچائی ہو آئے والے وقت کی کود میں لهن برسول لا إنهاس جعيا ها . مولانا ماحب ناسک کانگریس کے موقعه پر ایک دم خاموش

آئيله هيں . أنهن به اينا دل هي چيو کر راهديا . ايک بيائي نے كها—-3 اكر كهلكر باتين كربى هين تو پهردرا أطبيقان مـ همين بيتها ا هوگا . پریس کو همتا کر آیک بلد بهشهک هم کریس اور تب اپنلی داستان کهیں .' کچه ممدوں کے کچه جملے هم نہوچ دیکے هیں۔۔۔ ا آن کہتے ھیں کہ کانگریس رزگر کنچھ مہمن کرتا ، مھن پوچھٹا ھوں وہ کیا کرے ؟ کیا کوئی پروکرام، کوئی مقصد آنے اُسکے آگے رکیا هے جسکی ُسے پایندی کرنی هو . اور پھر آپ اُسکا 'طبیدان یا یقین اِس تههزاؤ پر جو تقریبرین مسدوں نے کیں وہ مانو کانگریس کا

کتنا کرتے میں ؟' مهن پوچهگا هون کيون چاهئے راجندر بابو کے لئے وہ رائسريکل لج؟ كهول چاهكى يلقت جى كو إنلى يرى تلتمواه ؟ اكر آپ كو يانج هزار ' يه کها جاتا هے نه هم اينٽي قرباڻي کي قهمت وصول کر رهے هھن

ही हैं.' मेरा ब्यपना खयाल है कि इस जुमले के बान्दर काँगरेस के कातम करदे --यह वह सलाह है जिसे अब तक तो हमने ठुकराया पिछले तीन बरसों का इतिहास छिपा है. नया हिन्स

रहे थे. इस लिये षहमदाबाद में जब वह माइक पर आप तो लागा को रोशनी दिखाना है. डन्होंने बताया कि यह ठहराव कारवारी कमेटी की तरफ से आखिरी कोशिश है कॉंगरेन को एक ठोस आनदार जमात बनाने की. लेकिन इसकी सच्चाई तो आने वाले मीलाना साहब नासिक कॉगरेस के मीके पर एक इम खामोश ने एक तावागी महसूस की. उनकी तकरीर की तारीक करना सूरज बहत की गोद में छिपी है.

इस ठहराब पर जो तकरीरें मेम्बरों ने की वह मानो काँगरेस ण माईना हैं. बन्होंने अपना दिल ही चीर कर रख दिया. एक माई ने कहा—"आगर खुलकर बातें करनी हैं तो फिर खरा इतमीनान से हमें बैठना होगा. प्रेस को हदाकर एक बंद बैठक हम कर बौर तब अपनी दास्तान कहें." कुछ मेम्बरों के कुछ जुमले हम नीचे

'आप कहते हैं कि काँगरेस बरकर कुछ नहीं करता. में पूछता हैं, बह क्या करें ! क्या कोई प्रोधास, कोई मक्रसह आपने उसके जाये रखा है जिसकी डसे पाबन्दी करनी हो. और फिर जाप उसका इतमीनान या यक्कीन कितना करते हैं ११

'यह कहा जाता है कि इस अपनी क़रबानी की क़ोमत वसूल कर रहे हैं. मैं पूछता हूँ क्यों चाहिये राजेन्द्र बाबू के लिये बह बाइसरीगल लाज ? क्यों चाहिये पंडित जी को इतनी बड़ी तनसा? भगर आप को पाँच हजार की जरूरत है तो सौ-पचास की जरूरत

884

मई सन् '५१ परम्परा (हें डिशन) की पाबन्दों करेंगे, बसे वह नजरअन्दाज कमने के बाद टंडन जी ने जो वादा किया था कि वह काँगरेस की बाल की खाल निकालना. हमें दुख है कि नासिक कॉगरेस का सहर भहमदाबाद की कॉंगरेस बैठक नया हिन्द

भच्छी थीं मगर अपनी शान में हुबो कारवारी कमेटी उन्हें कैसे मान लेती ! हम यह भी जानते हैं कि काँगरेस वाले सभी अपने-पन में इतने मस्त थे कि उनका इस में कोई दिलचरपी नहीं थां बाराओं पर बहुतेरी तरमीमें मेम्बरों ने पेश कीं. एक ज्ञाब को छोड़ कर सभी कारबारी कमेटी को मंजर नहीं थीं ज्योर बन सब का बुरा हाल ही हुआ. उन में से कुछ तो ग़ीर तबब श्रीर कि विधान कैसा बनता है. डन्हें तो आप उनकी "सीट" दे हांजिय फिर जो कहिये उन्हें मंजूर.

885

कहते की चक्रत नहीं कि घहमदाबाद बेठक के एकता ठहराब की बड़ी धूम है, इसे पेश किया भी जवाहरलाल नेहक ने मौर इसका समर्थन किया मौलाना मञ्जल कलाम आचाद ने. हम सलस्ति में भी भी जवाहरलाल नेहक ने एक बहुत गरजती हुई तक्रदीर की मौर काँगरेस के लोगों की आक्रल को ठिकाने पर लाने की कोशिश की. मगर बड़े भट़ब के साथ हम कहना चाहते हैं कि महज्जबातों से काम नहीं चल सकता. यह तो साफ था कि कोई चीज ऐसी गायब है जिस ने सारी काँगरेस को बेहाल कर दिया है लेकिन उसे कोई खोज नहीं पाता है. में श्रां जवाहरलाल जी के एक जुमले की तरफ पढ़ने वालों का ध्यान दिलाना चाहता हूँ जिसे की हालत आज की जैसी बनी रही तो मैं सोचता हूँ कि हमें गांधी माम तीर से मखबारों ने नहीं छापा है. वह यह है--"मगर काँगरेस जी की उस सलाह पर असल करना होगा जिस में उन्हों ने कहा था कि काँगरेस अपनी सियासी खौर प्रोपेगेन्डा को कारवाइयों को)

کے بعد ٹلقن جی ئے جو رعدہ کیا تھا که رہ کانگریس کی پرمپوا (تُریقیشن) کی پابلدی کریلگے' اُسے رہ نظر احداز کر گئے . بال كى كهال زكالما . همهن دكم هـ كه ناسك لاتكريس كا صدر بلك احداباد کی کانگریس بیتهک مئی سن اه

دهاراؤں پر بهتھیوں ترمهمیں مسبروں نے پیش کیں ۔ ایک آدھ کو چھیوز کو سبھی کارباری کسیش کو منظور نہیں تعین آور آن سب کا برا حال هی ہوا ۔ آن میں سے کنچھ تو غور طلب آور اچھی تعین مکر ایڈی شان میں قوبی کارباری کمیشی آنبھی کھسے مان بھتی ؟ هم یہ بھی جانتہ ہیں کہ کامکریس والے سبھی آپ پی کہ ودھان کیسیا بذتا ہے ۔ آمھیں تو آپ نئی سہت دے دینجئے بير بير كبيل أنهين ملظور .

مهبراؤ کی چوی دھوم ھے ۔ آسے پیش کیا شبوی جواعو اٹل نہور نے اور اِسکا مسرتھوں کیا موالانا ابوالکلام آراد نے ۔ اِس مسلسے میں بھی شبوی جواعو اٹل نہور نے ایک بہرے گردشی ھوئی میں بھی شبوی جواعو اٹل نہور نے ایک بہرے گردشی ھوئی کیشھی کی مگردیس کے لوگوں کی مقل کو تھکانے پر لانے کی محصص باحوں سے گام نہمیں چل سکتا ۔ یہ تو مان تبا کہ کوئی چیوز ایسمی فائی ھے جس نے ساری کانکویس کو بے حال کو دییا ھے لھکوں آسے کوئی کھوی باتوں ہے نہیں گردی کے ایک جملے کی طرف پوھنے وائوں کا دھیوان کو دیا ھے بھی جسے عام طور سے اخباروں نے نہوں چھایا ھے ۔ وہ حول جھے ھے ۔ ''اگو کانگویس کی حالت آج کی جھسی بلی رھی تو محص سوچتاهوں که همهن گلاهی جی کی اِس صلاح پر عمل کرناهوآ جسمین اُنهوں نے کہا تھا که کانگریس اُیٹی سیاسی اُور پرویھکلتا کی کاررائیوں کو کہتے کی ضرررت نہیں که احد آباد بهتهک کے ایکتا

पायन्ती पर बोट दे कर मेन्यर भी जवाहर लाल की नाराजी नहीं मोद्य लेना चाहते थे. लेकिन मेन्यरों को यह समर ही नहीं थी कि एन बाखों करोड़ों के दिसों पर क्या बीत रही है जिनकी बहोलत उन्होंने कॉगरेस को यह चेताबनी हो कि यह कोई सब्जी मंडी नहीं है जहाँ चवन्नी षठन्नी की वल वल वल रही है. इसी स्पीच का नतीजा हुमा कि रूपए का मोडा बुलन्द रहा क्यों कि आठन्नी या करें वह रतना मिला है.

हो करे कई शते पूरी करनी होंगी. बह क्षत्राक्षत न मानता हा, कराम म केवा हो, स्तादी पहनता हो, बरोरा. बड़े दुस्त की बात यह है कि पहने लड़ों यह लायमी था कि 'प्रमानिन'' (सरदोक्षाइड बादी हो, अब महज लायमा या कि 'प्रमानित'' (सरटीकाइट । बाबों को, उन्हें मनमानी बीच मिल गई. माजादी के पहले बहाँ कोगरेसी बर्दी सादी यी, पाजादी के बाद गादी उसकी वर्दी बो इपया है बह मेन्बर. लेकिन जो "सिक्तिय" (एक्टिव) मेन्बर

किस करेंगी, मगर सालाना जलसा हर साल होगा. इसका मतलब यह हुमा कि कांगरेस का एक ही सदर दो बरस लगातार गड़ी क्दा गया है कि कॉगरेस की मलग भलग कमेटियों हो साल तक साल नया खान बाले खायाल का खन करके कांगरेस अपना दिवासियापन चाहिर कर रही है. द्योटी माटी बाराजों के बाद हम उस थारा पर बाते हैं जिसमें पर जमा रहेगा. पाहिर है कि यह मौजूदा दस्तूर के जिलाफ है. नया

हर कोई होता दाने वंगनी दवा लेगा. वह यह कि सदर साहब में वह हुक्स करना कि काँगरेस हे "केन्द्री चुनाव बोर्ड" में गैर महमरावाद बैठक की एक बीच ऐसी काजीन है जिसे सुनकर

أنهوں نے گانگویس کو یہ چھتاونی دی کہ یے کوئی سبنی ملتی نہوں ھجہاں جونی اتبلی کی چھے چچ جل رھی ھ۔ اِسی اسپیھے کا نتھجہ عوا کٹ رہے کا جھلڈا بلند رھا کھونکہ اتبلی یا جونی پر رہت دیکر مسہر شری جواھر لال کی ناراضی نہوں مول لیٹا چاھتے تھ۔ لیکن مسیروں کو یہ خبر ھی نہوں تھی کہ اُن لاکھیل کرووں کے دائی پر کیا بیت رھی ھے

أسے كئي شرطهن پوري كرني هونكي .ولا چهوا چهوب نه مانكا هو' نهله نه لهكا هو' كهادي پېلگا هو' رههولا . يوے دكه كې يات يه ه كه پېلے جهان يه لازمي تها كه ''يومانت' (سرتي قائق) له كهادي هو' آب محض كهادي شيد ركها گها هـ مبارك هو كادي والون كو أمهين من ماني چهو مل گئي . آرادي كے پېلے جهان هُو رويهه دے وہ مسبر . ليکن جو '' سکريء'' (آيکٽو) مسبر هو

مهن کها گها هد که کایکریس کی انگ انگ کمیتیدان در سال تک گم کرینگی مکر سالانه جاسه هر سال هوگا . اِسکا مطلب یه هوا که کانگریس کا ایک هی مدر دو برس لکاتار کدی پر جما رهه گا . طاهر هم كه يه مهجودة دسته ركي خلاف هي نها سال نها خون وال خمال کا خون کر کے کانکریس ایٹا دیوالیمین ظاهر کر رھی ہے . أحداباه بهتهك كي أيك چيز ايسي عجهب ۾ جسے سلكر چھوٹی موٹی دھاراؤں کے بعد هم اُس دھارا پر آتے ھھی جس

هر کوئی دانتین تلے انکلی دیا ہے کا . رہ یہ که مدر ماحب کا یہ عکم کرنا که کانکریس کے "کھلدریمه چداو بورق" میں فهر کانگیس لاگ کی معد علا ما کلا مدر الے، کے مد

समाम है बह वो इन तक्ष्मों से रत्ती भर भी कुछ नहीं समभ सकती. हमें डर है कि आयो का इतिहास लिखने वाला यही कहेगा कि सम् १९५१ में जन कॉगरेस के पास पूरी ताक़त थी तो उसे यही नहीं पता था कि अब इसके जिन्दा रहने का कोई मक़सद भी म्या चुन चुन कर तक्ष्यों को रखा है जिनके माने चुनने वालों को भले मालूम हों लेकिन बौर तो किसी का नहीं. जहाँ तक जनता का स्ट्रिय या मकसद जो अन यह रखा गया है--एक "सहकारी कांमनवैल्य'' की पाना (बाटेनमेन्ट आफ ए कांझापरेटिब कामनवेल्य) पहले इम , विधान को लेंगे. शुरू की चीज है काँगरेस का

कॉगरेस के नये विधान की सबसे ज्ञास चीच है इस वक्त बिना पैसे की मेम्बरी की जगह एक हपये की मेम्बरी फीस रखना. कक प्रमाना था जब चार आने फीस थी. फिर उसे बिलकुल हटा विधा गया और अप्रेल १९५८ में बम्बई की बैठक में बढ़े जोश हम पर्ध यह बता दें कि कारबारी कमेटी में इस मसले पर जाबर-दस्त बहस हुई कि जीस अठशी हो या रपया. वोट लिये गये और सिर्फ एक बीट से घठशी को हटाकर रुपया जीता. काँगरेस बैठक गया, आटमी का भी, कपये का भी. कपये की हिमायत में भी अवाहर बाख नेहरू को खुद उठना पड़ा भीर बढ़े तैरा के साथ सारोश के साथ काँगरेस का दरवाजा सबके लिये खोल हिया गया. मगर खंगूर खट्टे निकले और मेन्बरी कीस के बिना काँगरेस के जिन्दा रहते में भी भव शुवा हो गया. इसितिये यह एक रुपया! में भी इस सवाल पर करारी बहसे हुई. चवन्नी का मंडा उठाया

هم تو مرف كهه خاص بالول يو ررشني ذال كر صبر كرينك . تلصيل كے ساتھ كنچھ كہلا إِسَ ليكم كي حد كے باعر كي بات هے " اب هم بهتمک کی کاروائي پر آئيس . کلکريس کے ردھان پر

لفظوں سے رتی بھر بھی کچھ نہیں سمجھ سکتی ۔ ہمیں در ھے کہ آگے کا اِنہاس لکھٹے والا یہی کہیٹا کہ میں 1901 میں جب کانگریس کے پاس پوری طاقت تھی تو آمے یہی نہیں بعد تھا کہ اب اُسکے زندة رهلے كا كوئي مقصد بهي هے يا نههن . (البيميد، آن اے کوآپريٽو کاس ريانته). کيا جي چين کر لفظون کو رکها ۾ جلکے معلی چلالے والي کو بهلے معلوم هون ليکن اور تو کسی کو نهمی . جہاں تک جلتا کا سوال ہے وہ تو ان مقصد جو آب په رکها کيا هـ ايک "سهکاري کاس ريلته" کو پاتا . بهلم هم ودهان کو لولکم . شروع کی چیز هم کانگریس کا آدیش یا

)

گریاری کمهتی مهن اِس مسئلے پر زبردست بحث هوئی که نهس آتهنی هو یا «پهه، ورت لئے کئے اور صرف ایک ورت سے آتهنی کو هتا کر وویه جهتا، کانکریس بهتهک مین بهی اِس سوال پر کراری بحثهن هوئهن، چونی کا جهلذا اُتهایا کها' آتهنی کا بهی' وربی کا بهی، وربی کی حمایت مین هوی جواهرال نهرو کو خود اُتها پوا اور بورے طبیق کے ساند گانگریس کے نئے ردھان کی سب,سے خاص چھڑ ھے اِس وقت بھا پھسے کی مسٹری کی جگہ ایک روپے کی مسٹری فیس رکھٹا . ایک زمانہ تھا جب چار آنے فیس تھی ۔ پھر اُسے بالکل مگا دیا كها أور إدييل ١٩٦٨ مين يميئي كي يفيمك مهن يوم جوش خروش کے ساتھ کاکریس کا دررازہ سب کے لئے کمول دیا گیا ۔ مکر انکور کتھ نکلے اور مسیری فیس کے بنا کانکریس کے زندہ رملے میں ہمی أب شبهه هو كها . إس لئے يه ايك رويعه ! هم يهاں يه بتادين كه

नया हिन्द झहमदाबाद की काँगरेस बैठक मई सन् १५१

एकोंने काँगरेस को यह चेताबनी हो कि यह कोई सक्जी मंडी नहीं है जहाँ चबन्नी कठन्नी को चल चल चल रही है. इसी स्पीच का नतीजा हुमा कि रुपए का मंडा बुलन्द रहा क्योंकि घठन्नी या चबन्नी पर बोट दे कर मेम्बर श्री जबाहर लाल की नाराजी नहीं मोल लेना चाहते थे. लेकिन मेम्बरों को यह खबर हो नहीं थी कि हन लाखों करोड़ों के दिसों पर क्या बीत रही है जिनकी बदोलत हन्हें यह रुतना मिला है.

बो कपया दे बह मेम्बर, लेकिन जो "सक्रिय" (एक्टिव) मेम्बर हो डिसे कई शर्ते पूरी करनी होंगी. बह कुशाक्रुत न मानता हो, नशान बेता हो, खादी पहनता हो, बग़ैरा. बड़े दुल की बात यह है कि पहले अहाँ यह लाजमी या कि 'प्रमानित" (सरदीकाइड । खादी हो, धाब महज खादी शब्द रखा गया है. मुबारक हो गादी बालों को. डन्हें मनमानी चीज मिल गई. आशादी के पहले बहाँ काँगरेसी बहाँ खादी थी, बाजादी के बाद गादी उसकी वर्ते होगी!

छोटी मोटी बाराकों के बाद हम उस यारा पर भाते हैं जिसमें कहा गया है कि कॉगरेस की भावना भावना किमेटियों दो साख तक काम करेंगी, मगर साजाना जजसा हर साल होगा. इसका मतल ब यह हु भा कि कॉगरेस का पक ही सदर दो बरस लगातार गट्टी पर जमा रहेगा. बाहिर है कि यह मौजूदा दस्तर के जिलाफ है. नया साज नया खन वाले खयाल का खन करके कॉगरेस भावना दिखालियापन जाहिर कर रही है.

आहमश्राबाद बैठक की एक बीज ऐसी काजीब है जिसे मुनकर हर कोई दाँतों तले संगती दबा लेगा. बह यह कि सदर साइब का बह हुकम करना कि कॉगरेस के "केन्द्री चुनाब बोहे" में गैर

نها هفد احمدآباد کی کانگریس بهتها مئی سن وه' آنهوں نے کاکریس کو یہ چھتاونی دی که یہ کوئی سببی مغتی نہوں ہجہاں چونی اتھنی کی چھ چھ چل رھی ہے۔ یمی اسپھی کا نتھجہ ہوا کا رہے کا جھنڈا بلند رہا کھونکہ اتھنٹی یا چونی پر رہت دیکر مسبر شری جوامر لال کی ناراضی نہوں مرل لھنا جاھتے تھ ۔ نیکن مسبری کو یہ خبر ھی نہوں تھی کہ اُن لاکھوں کرروں کے دابوں پر کیا بھت رھی ہے۔ جٹکی پذولت اُنھیں یہ رتبہ ما ھے .

جبو ردیمه دے رہ مسبر . لیکن جبو ''سکریم'' (ایکٹبو) مسبر هبو اُسے کئی شرطمی پوری کرنی هبرنکی . رہ چهوا چهبوت نه مانکا هو' نهمہ نه لهکا هو' کهادی پېلکتا هو' رفهبرة . پورے دکه کی بات یه اُسے که پېلے جہاں یہ اُؤرمی تها که ''پوماست'' (سرتی قائک) پهادی هو' اب محتض کهادی شبد رکها گها هے . مبارک هو گادی اوالی کو اُنعین من مانی جهبو مل گئی . آزادی کے پہلے جہاں م کانگویسی وردی کهادی تھی' آزادی کے بعد گلمی اُس کی وردی

جهوتی مرتی دهاراؤں کے بعد هم اُس دهارا پر آتے ههی جس مهن کہا گیا ہے که کا کریس کی اُنگ ایک کیونیاں دو سال تک کام کریونکی' مکر سالانہ جاسته هر سال هوگا ۔ اِسکا مطاب یہ هوا که کانکریس کا ایک هی صدر دو پرس لکاتار گدی پر جما رہے گا ۔ ظاهر ہے کہ یہ موجودہ دستمور کے خلاف ہے ۔ نیما سال نیما خون والے حمل ہے کہ یہ موجودہ دستمور کے خلاف ہے ۔

احداناد بهتها کی ایک چیز ایسی عجیب ه جسے ملکر هر کبئی دانتین تلے انکلی دیا لے کا . وہ یہ که مدر ماحب کا یہ حکم کرنا که کانکریس کے "کهلدریمه جدائو ہورڈ" میں غیر کانگیسہ لیک تک محد حقاحا علا هدا الے کا عدد

तफसील के साथ कुछ कहना इस लेख की हद के बाहर की बात है.

मा हम बैठक की कारवाई पर भायें. काँगरेस के बिधान पर

آب هم بهتهک کی کارزائی پر آنهی ، کنکریس کے ردهان پر تفصیل کے ساتھ کچھ کہنا ایس لیکھ کی حد کے باعر کی بات ہے ، هم تو مرف کچھ خاص باتوں پر رہنتی ڈال کر صور کرینگے .

آگے کا إنهاس لكهلے والا يهي كهيگا كه سن 1991 مين جب كانكريس كے پاس پوري طاقت تهي تو أسے يهي نهيں يكه تها كه أب أسك زندة رهايم كا كوئي مقصد يهي هر يا نههن . للظون مے رتی بهر بھی کچھ نہوں سمجھ سکٹی ۔ همیں قر ہے کا (التهلمات أن اے کوآپریٹو کامن ریانتھ). کما چی چی کر لفظین کو رکها ہے جائے معلی چلالے رائیں کو بھلے معلوم ھوں لیکن اور تو مقصد جو أب يه ركها كها هـ ايك "سهكاري كاس ريلته" كو يانا . کسی کو نہیں۔ جہاں تک جفعا کا سوال ہے وہ تو ان بهلم هم ودهان كو لهلكم . شروع كي چيز هه كالكريس كا أديش يا

والمأبأ

)

يكا يهسم كي معيري كي چكة أيك روي كي معيري فهس ركهنا . ايك زمانه تها جب چار آغ فيس تهي . پهر أم بانكل هكا ديا كها أور إدريل ١٩٨٨ مين بميشي كي بيشمك مهن بوم جوش خروش کے ساتھ کاکریس کا دررازہ سب کے لیے کمول دیا گیا ۔ مکر انکور کتھ نکلے اور مسیری فیس کے بٹا گانکریس کے زندہ رھلے میں عمی المهلى هو يا «ربط» دورت لئے لئے أور صرف أيك ورث مے المهلى كو مثا كر وربط» جيماً كالكريس بيشهك ميں بهي أيمانيس موال ير كراوي بتحثين هوئين ، چوني كا جهلذا أتهايا كها، المهلى كا بهي وربي كي حمايت مهن كها، المهلى كا بهي ورب كا جهل كا بهي مولي جواهرال نهرو كو خود أتهنا يوا أور برے طبعى كا مانه کارباری کمهتی مهن اِس مسکلے پر زیردست بحث هوئی که فهس آتهنی هو یا رزیقه . روت لئے کئے اور صرف ایک ووت سے آب همهم هو کها . إس لئے يه ايک رويهه ! هم يهان يه بتادين ك کانگزیس کے نئے ردھان کی سب،ے خاص چھڑ ہے اِس وقت

सवात है वह तो इन तक्ष्यों से रती भर भी कुछ नहीं समभ सकती. हमें डर है कि आयो का इतिहास लिखने वाला यही कहेगा च्या चुन चुन कर तम्भों को रखा है जिनके माने चुनने वालों को मने माल्स हों लेकिन और तो किसी का नहीं. जहाँ तक जनता का कि सन् १९५१ में जन काँगरेस के पास पूरी ताक़त थी ता इसे यही नहीं पता था कि आब बसके जिन्दा रहने का कोई मक्रसद भी उद्देश्य या मक्तसद जो मन यह रखा गया है-एक "सहकारी पहले इस , विधान को लेंगे. शुरू की चीज है कॉगरेस का कांमनवैल्य'' को पाना (घटेनमेन्ट आफ ए कोआपरेटिब कामनवेल्य) हम वो सिर्फ कुछ खास बातों पर रोशनी बालकर सत्र करेंगे.

बिना पैसे की मेम्बरी की जगह एक रुपये की मेम्बरी फीस रखना. एक जमाना या जब चार आने फीस थी. फिर उसे विसकुत हटा दिया गया और अप्रेत १९५८ में बम्बई की बैठक में बड़े जोरा हम पर्शे यह बता दें कि कारबारी कमेटी में इस मसले पर ज्यार-दस्त बहुस हुई कि क्रीस अठनी हो या हपया. वोट लिय गये मौर काँगरेस के नये विषान की सबसे जास बीज है इस बक्त सरीश के साथ काँगरेस का दरवाजा सबके लिये लोल दिया गया. मगर अंग्र खट्टे निकले और मेम्बरी कीस के बिना काँगरेस के में भी इस सवाल पर करारी बहसें हुई. चवन्नी का मंडा उठावा। गया, घटन्नी का भी, कपये का भी. कपये की हिमायत में भी जिन्दा रहते में भी घन शुवा हो गया. इसलिये यह एक रुपया सिफ एक बोट से घठमी को हटाकर कपया जीता. काँगरेस बैठक नवाहर लाल नेहरू को खुद उठना पड़ा भीर बढ़े तेश के साथ

मई सन् '५१ मक्तसद् था एक ठहराव को, जिसे एकता ठहराव कहा जाता है, पास कराकर कॉगरेस के दहते हुए किले को बनाय रखने की काशिश करना, इसके झलावा चार घंटों का बक्त ग्रंप सरकारी ठहरावां के करंना चाहते थे शौर जिन्हें कारबारी (विका) कमेटी अपनी तरफ कॉगरेस के एक ठहराव के मुताबिक एक सब-कमेटी ने बनाया था तािक कॉंगरेंस का कारोबार जोर शोर के साथ चल सके. दूसरा लिये था, यानी उन ठहरावों के लिये जो मेम्बर श्रपनी तरफ से पेश अहमदाबाद की काँगरेस बैठक से नहीं रखना चाहती थी. नया हिन्द

कॉंगरेस कमेटी के मेम्बरों की क्या. प्रेस वालों की क्या. हर आने बाले की ऐसी खातिर की गई. उसकी सहलियत और आराम का इतना निजी स्रयाल तो यह है कि गुजरात काँगरेस के सऱर श्री कन्हैया मानो छनकी बैटी का ब्याह हो, स्वयं सेवक सच्चे मानों में स्वयं-सेवक चारो कुछ भी कहने के पहले हम एक चीज बहुत ही एहसान बीस बरस से तो उन्होंने ऐसा बेहतरीन इन्तजाम कहीं नहीं पाया. मेरा स्राल देसाई हर चीज पर इतने ग़ौर और ध्यान से निगह डालते थे के साथ कबूल करना चाहते हैं. वह है मेहमानों की खाँतर. गुजरात सयाल रखा गया है कि वहाँ जाने वाले लोग हमेशा याद रक्लेंगे. डड़ीसा के नामबर नेता श्री बिश्वनाथ दास जी ने कहा कि पिछजे सूबा कॉंगरेस कमेटी का मन पसन्द, घर जैसा श्रौर लाजबाब इन्तजास थे. काम इस तरह करते थे जैसे आपके मुलाजिम हाँ.

बड़े लोग षापने दोस्तों के साथ श्रहमदाबाद की बस्ती में ठहरे थे. तैयार हुई है जिसको सरदार बल्लमभाई पटेल ने दो माह पहले ही कमेटी का इजलास 'नवजीवन' इमारत के हाते में हुआ. मेन्बर लोग गुजरात विद्यापीठ की हद के अन्दर आरखी सायों में ठहराए गए नबजीबन की यह इमारत दस लाख के खर्चे से अभी हाल में हो बनकर थे. कुछ खास लोग विद्यापीठ के कमरों में थे और कुछ बहुत बड़े माना था. इसी तबजीबन में 'शरिबन' कलगर कपता है.

مسریس ، درد در سر سرد سرد سرد می می کرا کر کامگریس کی قمهراو کو جسے ایکٹا تھہواو کہا جاتا ھے، پاس کرا کر کامگریس کی قمتے ھوئے قلعے کو بدائے رکھنے کی کوشھ کرنا ، اِسکے ملاود چار گھٹی کا وقت فعر سرکاری تھہراؤں کے لئے تھا، یعنی آن تھہراؤں کے لئے جو معبر اینی طرف سے بھٹی کرنا چاھتے تھ اور جنھیں کرناپاری (ورکنگ) کنفتی اینی طرف سے نبھیں رکھنا چامتی تھی . گورباری (ورکنگ) کنفتی اینی طرف سے نبھیں رکھنا چامتی تھی . آگے گوچہ بھی کہنے کے بہتے ہم ایک چھڑ بھت ھی احسان کے آگے گوچہ بھی کہنے کے بہتے ہم ایک چھڑ بھت ھی احسان کے ایک جوئی بھتی تھی ۔ تو أنهوں نے ایسا بهترین انتظام کہیں نہیں پایا. مهرا نعجی خیال
 تو یہ ہے که کنجرات کانگریس کے مدر شبری کلہیا (ال دیسائی ہر چھنز پر آنٹے غور اور دھیاں سے نتاہ ڈائیے تھے مانو اُن کی بھٹی کا کنگریس کمیڈی کے 'ممہروں کی کیا' پریس والوں کی کیا' هو آنے والے کی ایسی خاطر کی گئی' 'سکی سہولیت اور آرام ؟ اتنا خیال رکھا گیا۔ که رهاں جانے والے لوگ همیشه یادہ رکھیں گے ۔ 'ریسه کے نامبور نهکا شری وشرنانه داس جی نے کہا که پنچهلے بیس برس سے ساته قبول كرنا جاهتے ميں . وہ هـ مهما وں كي خاطر . كجوات هوبه کانگریس کمهتی کا من یسفد' کهر جهسا اور الجواب انتظام . کم ایک ٹھہراؤ کے مطابق ایک سب کمھٹی نے بنایا تھا تائد كالكريس كا كاروبار زرر شور كے ساتھ چال سكے . دوسرا مقصد تها أيك

بهت بوے بوے لوگ آنے درستوں کے ساتھ احمدآباد کی بستی میں تھہرے تھے نوجیوں کی یہ عمارت دس لائھ کے خرچ سے بھی تھاں میں ھی بن کر تھار ھوئی ہے جسکو سردار رلبع بھائی بها، هو . سويم سيدوک سيږي معلون مين سويم سيدک ته . هو کام ايس طرح کرته ته جهسيه آپ کے مالزم هون . کميٽي کا اجائس 'نوجهون' عمارت کے احاطے مهی هوا . معبو لوگ کجرات ردیابیته کی حد کے احر عارضی سایون میں تهہرائے کئے تھے کچھ خاص لوگ ردیابیته کے کبروں میں تھے اور کچھ يتمل لم دو ماد پهلم هي كهولا تها . أسي نوجهون مين "هوينجون

اغدا، حميما ه

(भाई सुरेश राम भाई)

सन् १९२३ की बात है. महात्मा गांधी जेल में थे. सहीं का कांति पर कुछ लोग जमा थे. सिकुड़ सिकुड़ा कर, चादर कोढ़े बले कंगले पर कुछ लोग जमा थे. सिकुड़ सिकुड़ा कर, चादर कोढ़े बैठे हुए थे घौर बहुत ही संगीन चरचा चल रही थी. इत्तकाक से एक क्यजनबी कादमी घा पहुँचा. उसकी हैरत का कोई ठिकाना नहीं था. पूछना चाहता था कि कीन हैं यह सब घौर क्या कर रहे हैं मगर दिन्मत नहीं होती थी. बसकी तक़दीर से हिन्दुस्तान की कोयल उसके वास से गुकरी. काजनबीने धनसे धीरे से एक सवाल किया—"यह सब कीन हैं?" क्या सरोजनी देवी ने जवाब दिया—"महात्मा गांधी की रॉड़ ?" क्योर बड़े छोर से कहकहा लगाया. फिर क्या था, सभी खिलाखिला कर हँन पड़े.

बाहमन्त्रवाह में हॅसने की कोई बात नहीं थी. लेकिन २९-३०-श्र जनवरी को कुल-द्विन्द कॉगरेस कमेटी की वैठक का इजलास जो बहाँ हुआ उसको देखकर यह अच्छी तरह महसूस होता था कि हम सब के सब यतीम या अनाथ हो गए हैं और हमें ऐसी गुसीवतों ने आ घेरा है जिनसे निकलना नामुमिकन है. फिर भी ईमान और हिम्मत के साथ कोई भी मौके का गुकाबला करने को तैयार नहीं था. सभी जैसे डाक्टर थे जिनके पास हिन्दुरतान के रोग की द्वा श्री लेकिन खद पीने से इनकार, दूसरों को ही पिलाना चाहने थे. घरती सब के पाँव तले से खसकी जा रही थी.

कॉगरेस की यह बैठक बुलाने के मक्तसद दा थे—पहला था कॉगरेस का नया विधान मंबर कराना. यह नया विधान नासिक

احداباد كي كانكريس بيقهك

(بهائي سريص رام بهائي)

سى ١٩١٣ كى بات هـ . مهاتما گاندهى جول مون تهـ . سردى كا موسم تها . سوئة جما لال جى كا كلما دعوى روت بمبئى واله بمكلے پر كچه لوگ جمع تهـ . سكو سكوا كر' چادر اورهـ بهتهـ هوئـ المكلے پر كچه لوگ جمع تهـ . سكو سكوا كر' چادر اورهـ بهتهـ هوئـ المندى ادمى ايبائچا . أس كى حهرت كا كوئى تهكانه نهوى تها . المحيمي ادمى ايبائچا . أس كى تقدير سے مذدستان كى كوئل يوچها چاهى تها كه كون هوى يه سب أور كها كو رهـ هوى عكر كها — "يه سب كون هوى يه ياس كى تقدير سے مذدستان كى كوئل هوا يها بيا سب كون هوى كى رائتين ا " أور بوے زور سے ته تهته لكايا . كيا تها سبعى كهل كها كو هلس يو . المناهـ . يهر كها تها استهى كهل كها كو علس يو . المناهـ تهيى المناهـ . ليكن وا - المدآبان مهن هلاسلے كى كوئي بات نهيمي تهي . ليكن وا - المدآبان مهن هلاسلے كى كوئي بات نهيمي تهي . ليكن وا -

الصداآباد مهن هذا في كوئي بات فهين تهي . ليكن ١٩٠٩ - ١٣٠ جنوري كو كل هذد كانكريس كمهتي كي بيتهك كا خلاس ١٩٠٩ - ١٣٠ جنوري كو كل هذد كانكريس كمهتي كي بيتهك كا خلاس جو رهان هوا أسكو ديكهكر يه اچهي طرح محصوس هونا تها كه هم عب كي سب يتيم يا اناته هو كئي هين أور همين ايسي مصيبتون في أههوا هي جون سي نكلنا ذاممكن هي اور بهي ايمان اور همت كي ساته كوئي بهي موقعه كا مقابله كرن كو تهار نهيين تها سبهي جيسي كانكو تهي فوئي بهي موقعه كا مقابله كرن كو تهار نهيين تها سبهي جيسي كانكو تهيد في ياس هندستان كي ورك كي دوا تهي ليكن خود كانته فوئي في ياس عندستان كي وياد تهي دهرتي سب كي ياؤن

تلے سے کوسکی جا رھی تھی . کانگریس کی یے بیٹھک۔ بلانے کے متصد در تھے۔پہلا تھا کانگریس کا نھا ردھان ملظور کرانا ۔ یے نھا ردھان ناسک کانگرس

95 15 15

जन-आगरन के इस युग में जनता सचेत हो गई है स्वीर वह शासक जमात के इत्पर स्वपने फेसले लादने की शिक्त रखती है. इसीलिये हर शहरी का फर्ज है कि वह जंग स्वीर शान्ति के सवाल पर गहराई से सोचे स्वीर जन शान्दोलन के ज्ञिए जंग को रोके. भर तत्र ५९

लहाई के लिये दो की जरूरत होती है. ताली दो हाथ से बजती है, मगर दोस्ती एक तरफ से भी हो सकती है: दोस्ती सौदा नहीं है. यह दोस्ती जिसका दूसरा नाम श्राहिस। या मुहब्बत है, बुजदिलों का काम नहीं, विल्क बहादुरो स्रोर दूरन्देश लोगों का काम है.

--महात्मा गांधी

جن جاگرن کے اس یک میں جنتا سچھت ھوڈئی ھے اُرر وہ شامک جماعت کے اُرپر آپ فیصلے لادنے کی شکتی رکھتی ھے۔ اِسی لِنُے ھر شہری کا فرض ھے کد وہ جنگ اور شانعی کے سوال پر کہرائی سے سوچے اُرر جن آندولن کے فریعے جنگ کو روکے۔ 生うかまち الله الله

بجئی ہے' مگر دوستی ایک طرف ہے بھی ہوسکتی ہے ۔ دوستی سودا ہمیں ہے ، یہ دوستی جسکا دوسرا نام اعلما یا محبت ہے' ہوداوں کا کام نہیں ۔ بلکہ بہادروں اور دوراندیش لوگس کا لوائی کے لئے دو کی ضرورت ہوتی ہے' تالی دو ہاتھ ہے

سمهاتها كالديدي

'नया हिन्द' की छमाही बँधी हुई बिढ़्या जिल्दें

जुलाई सन १८४६ से दिसम्बर सन १९५० तक की . क्रीमत हर जिल्द की सिर्फ छै कपया. नोट-शुरू से बाज तक की कुल जिल्हें खरीदने पर डाक खर्च

-मैनेजर 'नया हिन्द' १४४, मुट्टीगंज, इलाहाबाद.

َ إُرْنيا هند' كى چھاھى بندھى ھوئى بَرَھيا جلايى لبق مربع مراج تل كي كل جلدين خريد في ذاك خرج 45th me 1991 on county and +091 th by . ليدت هر جلد كي مرن چه رويه،

- ميليجر 'نها ملد' ٥١١، متمي أكلم ניונים.

مئی جن اه' मई सन् १५१

खोरों को बड़ा लाम होता है. मलाया की जंग से बर्तानिया की जनता को करोड़ों ठपप की हानि हो रही है. उसको टैक्स देना पड़ता है. बेकिन मलाया के टीन खौर रबर के मालिक और हथियार बेचने बाले ब्रिटिश पूँजीपतियों को लाभ होता है. हिन्द्चीन की जंग के कारन हर फ्राँसांसी शहरी को लगभग दो सौ रुपया हर साल टैक्स है देना पड़ता है. लेकिन हिन्द्चीन के चाबल, कच्चे माल और धातों से फ्राँसीसी ब्योपारी और फ्राँस के गोला बारूद बनाने वाले पूँजी-पति करोड़ों का लाभ उठाते हैं. अमरीका ७५ अरब क्ष्या हर साल हवाई जहाज, जहाजी बेढ़ा, बम बरीरा बनाने बालों की जेबों में बागर इस रुपए की बचाया आ सके तो देस की ग़रीबी खौर बेकारी दूर हो सकती है. लेकिन यह रुपया जनता की जेन से निकल कर मीर करोड़ों घर बरबाद और तबाह हो जाते हैं, बच्चे झनाथ और स्त्रियाँ विषया हो जाती हैं. देस की पैदाबार लड़ाई में काम आती है, किषकतर होसत गोला बारूद बनाने में खर्च हो जाती है जिसके फल हर जनता के लिये खाने पीने श्रीर कपड़ों की कमी हो जानी है. बीजों का दाम बढ़ जाता है. पर जंग से साम्राजवादियों मौर मुनाफा है. इसके सिये हर अत्मरीकी को (बाहे वह बच्चा. बूढ़ा, नावालिग़ मा स्त्री नयों न हो) एक हजार कपया हर साल टैक्स देना होगा. से देसों में लड़ाई के बावजूद भी बेकारी रह सकती है. घाजकल की सकाई में बाखों बादमियों को कीज में भरती करना पड़ता है, लाखों जंग के लिये खर्फ करता है और १५० अरब रुपया खर्च करना चाहता बला जाता है.

SEE

सौर आतियों के भाग्य का निपटारा करने वाले इने गिने व्यक्ति होते थे. धन देशों में एक शासक जमात होती यी. लोकशाही भौर जंग का ब्योपार बहा भयानक ब्योपार है. इस ब्योपार को बन्द करने की भरसक कोशिश करनी चाहिये. जभी तक संसार में देसों

کو اگ بھگ در سو روپے ہر سال تیکس دیٹا پوتا ہے۔ لبکن ملاد چھن کے چاول کنچے مال اور دھاتوں سے فرانسیسی بیوپاری اور فرانس کے کولتہ باروہ بٹائے والے یوننجی پتی کررزوں کا لابیہ اُتھاتے کروزوں گھو برباد اور تباہ هوجاتے مھن بعصے آناتھ اور استریاں ودھوا هوجاتی ھھن ، دیس کی پیداوار لوائی میں کام آتی ہے ، ادھک تر حولت کولھ بارود بقائے میں خرچ هوجاتی ہے جسکے پھل روپ جلتا کھائے کہائے پیٹے اور کپووں کی کسی ہوجاتی ہے ، چھؤوں کا قام بوھ جاتا ہے ، پر جلگ ہے سامر ج رادیوں اور مقائع خوروں کو بوا البه هوتا ہے . مالیا کی جلگ ہے برطانیه کی جنگا کو کروروں روپ کی مانی ہو رھی ہے ۔ اُسکو تھکس دینا بوتا ہے لیکن مالیا کے تھن اور رہر کے مالک اور متھیار بعچٹے والے برتھی پونجی پتھوں ههن . امريكه ٧٥, ارب رويه هر سال جذك كهلئله خرج كرتا ها أور ١٥٠٠ ارب رويه خرج كرنا جاهكا هـ. اِس كهلكم هر أمريكي كو جاهـ وة كو لابه هوتا هـ . هدد چهن كى جدك كـ كارن هو فرأنسهسى شهري تميكس دينا هو؟ . أثر إس رربي كو بجيايا جا سك تو ديس كي فريجي مے دیسوں میں لوائی کے داوجود بھی بھکاری رہ مکتی ہے۔ آج کل کی لواتی میں لاکھوں آدمیوں کو فوج میں بھڑتی کرنا پڑتا ہے' لاکھوں اور بعجة ببورها كابالغ يا استبري كهول نه هو) أيك هزار وري هو سال تكلكر هوائي جهاز' جهاري پيولا' يم رغهوه بنانے والوں كى جيدوں أور بهكاري دور هو سكتي هي لهكن يته رويهم جنتنا كي جنب م を 中 中 で.

أور جانهوں کے بھاکھتا کا نیکتارا کرنے والے آئے کئے ویکنٹی ہوتے تھے . کی بهرسک کوشی کرنی چاهگی . آبهی تک مذسار مهن دیسون حب ديسورمهن ايک هاسک جدامت هوتي تهي. لوک شاهي اور جدك كا بهويار بوا بههانك بهويارها. أس بهوياركو بلد كرن

में ईरान की सरहद पर डाल देता है. इसी तरह अमरीका दुनिया भर में पाँच सी फीजी भड़डे हासिल कर चुका है. पर यह ऐसी प्यास है कि बुक्त नहीं सकती.

श्री नेहरू जब पिछली बार आमरीका गए थे, तब उन्हों ने कुछ ऐसी बातें भी कही थीं. अमरीकियों को यह बातें अच्छी नहीं लगी. करना, साम्राजवाद भीर पिछड़े देसों का गिरी हुई माली हालन जंग को दावत देती है. इस कहने में सच्चाई है. योरपी जातियाँ पर या विना मोल पशिया की भूखी जनता की हिंथे जासकते थे. पर दिया क्या जाता हैं! अपने पजेन्टों, च्यांग, बाझोहाई झोर सिंचमरी को अपने देसबासियों से लड़ने के लिये हथियार. जनता बच्छी लगती भी क्यों ! उन्होंने कहा था कि काल गोर में करक हालत में कोई सुचार नहीं हुआ, वल्टे बिगाड़ हुआ है. पर आज भी गोरे मालिकों को समम नहीं आई, बनके सामने एशिया के हैं. पर डन देसों की समाजी, आर्थिक, राजकाजी खौर कलचरी कुचलने, उनको द्वाने का. नहीं तो अमरीका, त्रे जील, आस्ट्रे लिया लैसे देसों में गेहूँ और आखू वरबाद न किये जाते. वह सस्ते ट्रामों पशिया और ष्रफरीका के देसों पर तैकड़ों बरस से राज कर रही सुघार का सबाल नहीं. सवाल है क़ौसी बाजाड़ी की शक्तियों को क्या कारखानों को कोई सहायता नहीं दी जाती. कोशिश यह है कि इन देसों के उद्योग धन्दे, कल कारलाने, बेंक-ज्यवसाय, लेतीबारी, खुर की मूरु को गोली से शान्त किया जाता है. इन देसों के डचोगों या डनके हाब लग जाए. अंग से फिसको लाम होता हैं ! कहा जाता है जंग से जनता भी फायदा धठाती है. भीर कुछ नहीं तो बेकारी दूर हो जाती है, बौकरी मिल जाती है. इस समाज की भजीब हालत है. काम भी मिलता है तो मरने के लिये. बिना सकाई के काम नहीं. लेकिन बहुत

میں ایران کی سرحد پر ڈال دیتا ہے۔ اسی طرح امریکه هنها بهر ميں پاسي سو فوجي آڌے حاصل کر چکا ہے . پر ينه أيسي پواس 🔊 که بحجه نهین شکتی .

فود أنع عاتم لك جائر . شرى نهور جب پنچهلى بار امريكه كئے تعه تب أنهوں نے كنچه

جنگ سے کس کو لابھ ھوتا ہے ؟ کہا جاتا ہے جنگ سے جلتا ہمی فائدہ آٹیاتی ہے ۔ آور کچھ نہیں تو بھکاری دور ہوجاتی ہے' نوکوں مل جاتی ہے ۔ اِس سماج کی مجھب حالت ہے ۔ کام بھی ملتا ہے تو مرئے کے لئے ۔ بلاا لوائی کے کام نہیں ۔ لھکن بہت

ナーシょう P P : हैं. जंग की तैयारियों के साथ ही जंग की भावनाएँ घौर दुशमन के खिलाफ चेतना जाग जाती हैं घौर इस चेतना के बढ़ने के साथ किसी मी समय जंग अचानक ही ख्रिङ् जाती है. जंग से देस को बाम नहीं होता. किसी को लाम नहीं होता. पर सुरका ब्रौर बाजादी के लिये जंग छिड़ जाती है. उनका कहना है कि अपगर अन्तरक्रोमी पैमाने पर सुरज्ञा का प्रबन्ध हो जाए तो जंग नामुमकिन ही बाएगी. पर जंग को केषल मनोविज्ञानी कारनों से जोड़ना आसितियत से मुँह मोड़ना है, १९३१ में चीन से आपान को क्या. इर हो सकता था ! सन् १९१४ में ब्रिटेन को जर्मनी से डर था.

• कहते हैं कि मलाया की रबर, टीन, लकड़ी बग़ैरा से डालर कमाए जाते हैं. इसिलेये इस इलाक्ते को छोड़ने का सवाल नहीं उठता. अगर ईरान के तेल के कारजाने वहाँ की सरकार को मिल आँट तो बहाँ हर आदमी को लगभग तो टन मिट्टी का तेल हर साल मिल सकता है और उनका खाने का काम चल सकता है. लेकिन साथ ही ब्रिटिश सेठों का दिशाला भी निकल जाएगा. मिस्र को छोकने के साथ ही ब्रिटिश साम्राज का प्रभाव बीच-एशिया के लेकिन इसित्तिये कि वह मंडियों की मांग कर रहा था. ज्ञाब भी मलाया, वीयतनाम, मिस्त ज्ञीर ईरान में आजादी या कोकशाही की रहा या कम्युनिस्टों के दमन का सवाल नहीं हैं. रखना षहरी समम्ता है भीर राजकाजी दवाव बिना फौजी भड़ों के नामुमकिन हैं. इसीलिये ब्रिटेन मिल में जमा रहना चाहता है भीर सबाल है इन देसों में साम्राजबादी हितों की रहा का. मंगरेज राजनेता हो जाएगा जिसके फल रूप उसको हिन्द महासागर और हिन्सन पूरबी पशिया से भी हाथ घोना पड़ेगा. अपनी मंडियों स्नौर अपनी पूँजी की रक्ता के लिये साम्राजवाद दूसरे देसों पर राजकाओ दवाव सगर ईरान से मजबूर होकर कीजें हटाता है तो बनको इराक)

کے تیل کے کارخانے وہاں کی سرکار کو مل جائیں تو وہاں ہر آدمی کو لگ بھگ دو تن متلی کا تیل ہو سال مل سکتا ہے اور اُن کا کھانے کا کم چل سکتا ہے ۔ لھکن ساتھ ہی پڑتھی سیتھوں کا دیبوائے بھی نکل جائیکا ۔ مصر کو چھوڑنے کے ساتھ ہی بڑتھی سامراج کا پوبھاؤ بھچ ایشیا کے مسلم دیسوں سے مت جائیکا اور اُسکا ایشعا کا

واستعه بلد هو جائيكا جسكے يهل روب أسكو ملد مهاساكر أور دكهن

کی رکھا یا کمیونستوں کے دمی کا سوال نہیں ہے ۔ سوال ہے اِن دیسوں میں سامراج وادی ہتوں کی رکھا کا ۔ انگریز واج میتا کہتے میں کہ ملیا کی رہو' تیون' لکوی وغورہ سے قالر کمائے جاتے ہیں ۔ اِس لئے اس علاقے کو چھوڑنے کا سوال نہیں اُٹھتا ۔ اگر اُیوان

اِمَى لكم كه ولا ملكنيون كي مانك كر وها تها .

آج بھی ملیا' ویت نام' مصر اور ایران میں آزادی یا لوک شاعی

هوتا . پر سو رکشا ارر آزادی کے لئے جلک چھڑ جاتی ہے . اُن کا کہلا ارر دهس کے خلاف چیکنا جاگ جاتی ہے ارر اس چیکنا کا بومار کا ساته کسی بهی سے جلک اچانک می چھو جالي هي. جدال بي ديس كو لابه نهون هوتا، كسي كو لابه نهون نامىكى ھو جائے كى . پر جلك كو كھول ملووكياتى كارنوں سے جوزنا همن . جدال کی تهارین کے ساتو می جدگی کی بهارتائین هے که اگر انکر تومی پیمانے پر سورکھا کا پربلدھ هو جائے تو جلاگ املهت ہے ملع موزنا ھے ۔ 1911 میں چھن ہے جاپان کو کھا قر هو سکتا تها ؟ سن ۱۹۱۳ مهن پژشي کو جزمکي ۾ تو تها . لهکن

P

پوربی ایشها سے بعی هاته دهونا پریکا . ایلی ملتیس اور ایلی پونجی کی رکشا کے لئے سامراج واد دوسرے دیسوں پر راجگجی دباؤ رکھٹا فہرری سمجھکا ہے اور راجگجی دباؤ بنا فوجی اقبل کے نامیکی ہے ۔ اس لئے پرتین مصر میں جما رھنا بھامکاھ اور اگر ایران مججبور ہو کر قوجیں مقاتا ہے تو اُن کو مواق

AfA

भी खफ़रीकृषासी भारती जनता की बराबर्ग की मांग के सबसे ंबड़े विरोधी आमरीका, ब्रिटेन आस्ट्रेलिया जैसे गोरी चमड़ी वाले ब्रिटेन कौर अमरीका जैसे देसों ने इसको न माना! अवकी बार

पशिया का मिट्टी का तेल और दक्खिन पूरबी एशिया की धातें इंगलेन्ड बार अमरीका के लिये जरूरी हैं और इसिलिये इनके जंग छेडने के लिये साम्राजवादियों ने मकसर आर्थिक कठिनाइबों का बहाना लिया है. पहली जंग में हारने के बाद जरमनी ने सन १८२७ से कच्चे माल के बटबारे और मंडियों का सवाल उठाया था. इंगलैन्ड में कई राजनेता ऐसे थे जो जरमनी की इस मांग से हमदर्दी रखते थे, खौर इसी आधार पर उन्होंने जनमनी को आस्ट्रिया और चैकोस्लोबेकिया हड्पने या बलकान रियासतों में हस समय मी ऐसी द्लील दी जाती हैं. कहा जाता है कि बीच-इलाकों की जरूरत है. यह दलीलें भी लचर हैं. नारवे, स्वीडन स्विट बरलैन्ड वरोरा कई देस हैं जो बिना उपनिवेशों (नई ष्णावादियों) के कच्चा माल हासिल कर लेते हैं भौर जिन्दा हैं. श्रौर भागर जन निनती बढ़ी है तो बीन, भारत, जाबा जैसे पशियाई देसों की बढ़ी बरोदा का मिट्टी का तेल जरूरी है. उनका यह भी कहना था कि हमारी बढ़ती हुई जन-गिनती के लिये रहने की जगह भी चाहिये. ड्रपर झसर रखना या इनको झपने साथ रखना जरूरी है. झमरीका जैसे देसों में यह भी भावना है कि बढ़ती हुई जन-गिनती के लिये पढ़ने से नहीं राका. जापान का कहना था कि उसके लिय मन्नूरिया के सोयाबीत ज्योर लोहा, चीन की कपाम ज्यार कोयला, न्यूरिनी है जहाँ गोरपी और समरीकी साम्राजवादी मपने लोगों को बसाना

8,3 8

असंग्रहो बाती है. हर के कारन देस जंग की तैयारियाँ करने झगते . फहा जाता है कि मनोविक्षानी (नक्षसियाती) कारनों से भी

بهرقهن أور أمريكم جهسے ديسوں نے اِس كو نع مانا ! اب كىبار بهي أمريكه' برتهن' آسٽريلها جهسے گوری چمڙی والے ديس هيں . افریقه واسی بهارتی جفتا کی بوابری کی مادک کے سب سے بڑے ورودعی

جعوں کی کباس اُرر کوئلم' نھوگئی رفھوڑ' کا ممٹی کا تیل ضروری ہے . اُن کا یہ بھی کھٹا تھا کہ ہماری بومٹی ہوئی جوں گلمتی کے لئے رہٹے کی جکم بھی چاہئے . اُس سے بھی ایسی دلھلمی دی جاتی میں کہا حاتا ہے کہ بھی ایشیا کا ممٹی کا تھل اُرر دنھی پورپی آیشیا کی دھاتیں انگلیلت اور امریکہ کے لئے ضروری ہیں اُور اِس لئے اِنکے اُوبر اثر رکھٹا یا اِنکو اُنے ساتھ رکھٹا ضروری ہے . آمریکھ کا بہانہ لونا ہے ۔ پہلی جنڈل میس ھارنے کے بعد جرمنی نے سن ۱۹۲۷ سے کچے مال کے بتوارے اور منقیوں کا سوال آتھایا تھا ۔ ۱۹۲۷ سے کچے مال کے بتوارے اور منقیوں کا سوال آتھایا تھا ۔ انکلینڈ میں کئی راج نیٹا ایسے تھے جو جرمنی کی اس مانگ سے مبدرھی رکھتے تھے آور اِسی آدھار پر اُنھوں نے جرمنی کو آسڈریا اور چیکوسلویکیٹ ہونے یا بلتاں رہاستوں میں پوملے سے نہوں روح ۔ جاپان کا کہلا تھا کہ اسکے لئے ملچووریا کے سویا بین آور لوغا۔ سوئلَن سوئلَوْرَامِلْنَ وَشَهِرَة كَلَى ديس هُمَن هِو بِنَا أَنِ نَوِيشُونُ (نئي آباديون) كَ كَتِها مال حاصل كر لهيَّ هُمِن أور رَندة هُمِن . أور أكر جن كُلتَي يَوْهَي هِ تَو جِهُن' بِهَارِت' جَاوًا جهسے أيشهائي فهسوں كي بوهي هے جهاں يورپ أور امريكي سامراج وادي انج جوسے دیسوں میں یے بھی بھارنا ھے که بوطتی هوئی جوں کلتی لكول كو بسانا چاهتے هيں . کے لئے علائیں کی ضرورت ہے ۔ یہ دلھلھی بھی لنچر ھیں ۔ ناورے جدك چهدونے كے لئے سامراج واديوں نے ائثر آرتهك كتمنائيوں

چدک مو جاتی ھے ۔ تو کے کارن دیس جدک کی تهاریاں کرنے لکتے كها جاتا هـ كه ملوركهاني (نفسهاتي) كارنين سـ يعي

هلهلهن هيچے هيں . هم هلدستاني اِس دامل کے شکار رہ چکے هيں اُور آزادي کا آندولي کهڙا کر کے اِس کا جواب دے چکے

مهن طرح طرح کی مالی پادهائین کهبی کرتے هیں . زمین یا درسری طرح کی جائداد رکھنے کے ادههکار بہت کم کر دئے گئے هیں . بهارتی جنتا کو دکین آفریقہ میں راج کاجی ادهیکار جیسے اسمای رغبرہ میں آنے پرتیفندھی بھھجنے کے ادهبکار نہیں . آفریقی جلتا کے ساتھ یورپی مالکیں کا برتاؤ آور بھی برا ہے . آمریکہ میں لک بهک: سو پهچه دس جفتا حبشی هے . اِنکو طبح طبح کي مالي' سماجي اُور راج کاجي کٽهٺائيون کا سامغا کرنا دوتا هے . آرتهک سٺکنٽ کے سے اِن کو سب سے پہلے کام سے اٹک کو کے دبکار بفا دینا کالے گورے کی دایول اسی ہے ملکی جالکی ہے ۔ ہمارے افریقی بھائی اسی دلیول کے شکار مہیں ۔ لگ بیگ تین لائہ بھارتی جاتما کو دکھن افریقته کے گورے مالک قلی کیکر پکارتے ہیں ۔ اُن کے راستے کا کوئی خاص پربلدھ نہھں۔ ووت کا ادعیکار کھٹے بھر کو ہے۔ اگر کوئی حبشی ووت دیئے کا جکن کرے تو دائھن کی امریکی ریاستون میں مار بھی دیا جاتا ہے ۔ وہ درکانِ سے جوتا خرید سکتا ہے ہر پیر میں والا کس طرح چهو سکتا ہے! ایک بار حبشوں کے ورت سے ایک حبشی امریکی کانگریس کا معبر ہو گھا پر وہ دوسرے گورے معبور کے ساتھ ریل معن کیسے جا سکتا تھا؟ اسکے لئے الگ سے گاری کے وديارتههوں كرساته بيدهكر تعليم نهيں ياسكتے ير أن كى أيدي تعليم كال كر نهيل ديكه سكتا . بها أسك پهر سے چهوا جوتا كوري چميى جاتا ہے . اِنكبو سب سے كٽيهن كام ديا جاتا ہے . يم سفيد چمبي والے

کی معلی گالے کورے کی برابری کے امول کو مان کیا جائے . پر پہلی جدگ کے بعد جاپاتی صدر نے سجھاؤ رکھا تھا کہ رنگ पहली जंग के बाद जापानी मेम्बर्ने सुमाब रमला था कि रंग की बानी काले गोरे की बराबरी के असूल को मान लिया जाए, पर

دَم كا انتظام كيا كيا .

त्सीसें देते हैं. हम हिन्दुस्तानी इस हसीस के शिकार रह चुके हैं और भाषादी का भान्योतन खड़ा कर के इस का जवाब दे चुके हैं. मई सन् ५१ जान की जह म्ब कि

को दिम्खित झकरीका के गोरे मालिक कुली कहकर पुकारते हैं. उनके रास्ते में तरह तरह की माली बाघाएँ, खड़ी करते हैं. जमीन या काले गोरे की दलील इसी से मिलती जुलती हैं. हमारे अफरीक्री दूसरी तरह की जायदाद रखने के अधिकार बहुत कम कर दिए गए हैं. भारती जनता को दक्खिन अफरीका में राजकाजी अधिकार जैसे क्यसेम्बली बगरा में कपने प्रतिनिधि भेजने के ष्रधिकार नहीं. नहीं पा सकते, पर इनकी अपनी तालोम का कोई खास प्रबन्ध नहीं. बोट का अधिकार कहने भर को है. अगर कोई हबशी बोट देने का जतन कर तो दिम्खन की अफरीक़ी रिशासतों में मार भी दिया जाता है. बह दुकान से जूना खरीद सकता है पर पैर में बालकर नहीं देख सकता. भक्षा इसके पैर से छुआ जूना गोरी चमड़ी अकरीकी जनता के साथ योरपी मालिकों का करताव आरे भी बुरा बाला किस तरह ब्रु सकता है! एक बार हबशियों के बोट से एक हबशी अमरीकी कॉगरेस का मेम्बर हो गया. परन्तु वह दूसरे गोरे मेम्बरों के साथ रेल में कैसे जा सकता था ? उसके लिये अलाग से माई इसी क्लील के शिकार हैं. लगभग तीन लाख भारती जनता है. अमरीका में लगभग सी पीछे दस जनता हबशी है. इनको तरह पड़ता है, आर्थिक संकट के समय इनको सबसे पहिले काम से आलग कर के बेकार बना दिया जाता है इनको सबसे कठिन काम दिया तरह की माली, समाजी श्रौर राजकाजी कठिनाइयों का सामना करना जाता है. यह सकेंद्र चमड़ी बाले बिद्यार्थियों के साथ बैठकर तालीम गाड़ी के डिब्बे का इन्तजाम किया गया.

के खुद ही शिकार हो गए. संसार साम्राजनादियों की गुलामी करने को तैयार न था.

बिये रक्सा गया. सभ्यता के प्रचारक गोरे साम्राजवादियों ने बीन में अफीम का प्रचार किया और जब चीनी सरकार ने बुंबरा की तो ढंडे के जोर से उसको अभीम स्नरीदने पर मजबूर किया. पन्द्रमीं सदी से आजू तक बहुत सी लड़ाइयाँ देसों—पशिया, अफरीका, बीच और दिन्छन अमरीका में कदम रक्खा या. उनका कहना था कि गोरी जातियाँ अधिक सम्य हैं. इसरी आवियाँ आसभ्य हैं. इन देसों में सभ्यता फैलाना, इसाई बर्म स्वीर कसके भस्लों का प्रचार करना हमारा धर्म है. वह गोरपो जातियों ने बक्तरीक़ा के इबशी, अमरीका के रेट इन्हियन, जास्ट्रे लिया के जादिम बासियों को मिटाना जोर उनका देस जीनना शुरू किया. दुनिया के कई हिस्सों में उनको सफलता भी इसी तरह के बस्तों को लेकर योरपी जातियों ने पिछड़े हुए के हचिशियों को गुकाम बनाकर अमरीका में बेचा गया, बरसों तक हिन्दुस्तानी, चीनी और दूसरी पशियाई आतियों को खगभग परिष्या जैसे देसों में ब्याए. पर इसके पीछे असिंतयत क्या थी ? मेली. पशिया के घनेक देसों को गुलाम बना लिया गया और हाँ जॉकपन (शोरान) शुरु हो गया. तीन सी बरस तक अफरीका जाता है. पुरंगास है जीर इस में महाँ पर वनके कुछ जाविकार हो गर हैं. पुराने गुलाम बनाकर मफरीका मौर ममरीका के खेतों पर काम करने के सभ्यता के प्रचार के नाम पर लड़ी गई हैं. और बाज भी पच्छिमी सामाजनारी कीमी भाषारी के भान्दोलमां के जिलाफ ऐसी ही जीर फांस भारत के कुछ इसाक़ों पर जमे हुए हैं. उनका कहना है कि इन इलाक़ों में बन्होंने अपनी सभ्यता का प्रचार किया बोरपी सभ्यता का बोक्त अपनी पीठ पर लादे हुए अफरीक़ा रहन सहन की रचा का सबास बठाया

856

ĺ

)

نها هدد جنگ کی جوین مئی سن اه" که خود هی شکار هو ککه . سلسار سامراج رادیون کی فقامی کرنے کو تهار نه تها . اسی طرح کے اصوبوں کو نیکر یوروی جاتھوں نے پنچھوڑے ھوئے
میموں — ایشھا' افریقہ بھچ اور دکھوں امریکہ میں تدم رکھا تھا ۔

السمیمہ میں ، اِن دیسس میں سبیبیٹا پیھانا' عیسائی دھرم اور اُس کے امربوں کا پرچار کرنا مسارا دھرم ہے . وہ یورپی سبیبیٹا کی نورانی سبیبیٹا کا بوجا کیو کیا ہوئے کے امربوں کو میتانا کی تعریب نے افریقہ کے دورشی سبیبیٹا امربیہ کے اوریقہ کے دورشی سبیبیٹا امربیہ کے زید میرن موں آئے . پر کیس جہیبا امربیہ کے اوریقہ ایشیا جیسے دیسوں موں آئے . پر کیس جہیبا کے اوریقہ کے دورشی کے امربوں کو میتانا اور آئے کہ حیشی بھی ملی ، ایشیا کے انہ اسروں کو میتانا اور آئی سبیبیٹا لورانی کو دیشوں موں آئی اور دوس کے دورشی عربی ایک افریقہ کے دیشھوں اور ملی کو ایشیٹا کے انہیبیٹا کو انہیبیٹا کے انہیبیٹا کو انہیبیٹا کے انہیبیٹا کے دورشوں میں ایمی اقدیم کا پرچار کیا اور دورشوں بورس کی اوربیٹا کے برچارک اور دورشی میں ایمی اقدیم کا پرچار کیا اور جہیب بوری کے کو تو تذکہ کے زیر کیا کیا ۔ سبیبیٹا کے برچارک اور جہیب ہوں کی رکھا کا بر لوبی کئی صبیب اور آچ بھی بچھمی راس کے پرچار کیا ایر دورشی میں ایسائی ایر امربیب کے کی بچھمی دورشی کے برچار کیا ایر دورشی بھران ایا کہ اور تو تذکہ کے ایک بہت سی دائی جوہوں اور کیا کہ ایک دورشوں میں اور آچ بھی بچھمی راس کے پرچار کیا کہ ایک دورشی کی دورش کی دورشی کی دورش کی دورشی کی دورشی کی دورشی بھران ایک کیو اورشی کی دورشی کی دورشی کی دورشی کی دورشی کی دورشی میں بورٹی کے دورشی کی دورشی کی دورشی کی دورشی میں بورٹی کی دورشی کی

अंग को अले

(माई बारााराम)

पत्र पत्रिकाओं में भाष दिन जंग की चरचा रहती है. छोट मोटी बहाइयों बहुत अगह चल भी रही हैं. मलाया, वियतनाम, बरमा, कोरिया करोरा की लड़ाई शान्त नहीं हुई भीर निकट मविश्य में शान्स होते दिखाई भी नहीं देती. हर है कि लड़ाई फैल न आप् भौर भन्तरकोमी रूप न लेले. संसार के हर शहरी का फर्ज हैं कि बह भपनी शिक भर जंग को रोक, पर जंग को रोकने के पहले उसे जंग के रूप, उसके कारनों भौर रोकने के उपायों को इसमफ लेना चाहिये.

कुछ विचारक अंग को जरूरी सममते हैं. इन का कहना है कि
 ब्याद्मी जंगजू यानी युद्ध प्रेमी प्रानी है. हियेयार न होने पर भी
वह हट पत्यर से सर फोड़ लेता है. एक सद्जन ने 'हिषियार छोड़ो
कानफरेन्स' में यही बात कही थी.

लेकिन भागर आदमी ऐसा ही खँखार जानवर है तो मानव जाति भागस में सड़कर सतम क्यों नहीं हो गई? सच यह है कि जन-गिनती बढ़ती जाती है. श्रादमी समाजप्रेमी प्रानी है. वह समाज भौर सहयोग के बिना बन्दा नहीं रह सकता.

फासिस्ट विचारक भी जंग को चरूरी समम्प्ते हैं. उनका कहना है कि राज भी ज्यक्ति की तरह भागे बढ़ते भीर पीछे हटते हैं. इसिक्षेये अरमनी भौर इटली ने अंग करके भपने साम्राज की नीव बालनी चाही. पर संसार की जनता ने इस बातक भयूच को नहीं भपनाया भौर जरमनी, जापान, भौर इटली भपने भामूलों

جنگ کی جزی (بیانی آغاری)

يتر يتريكين مين آئے دن جنگ كى جروچا رهتى ھے . چەوتى موتى لوائغان بہت جكة چل بهى رهى ھيں . ماييا' ريت نام' پرما' كوريا رهيرة كى لوائى شانت نهين هوئى آور نكت بهوشية مين شانت هوتے دكهائى بهى نهين ديتى . قر ھ كه لوائى پهيل ته جائے آور انتر قومى روپ نه لے لے . سلسار' كے هو شهوى كا قرض ھ كه رة ايدى شكتى بهر جنگ كو روك . يو جنگ كو روكنے كے پہلے أسے جنگ كے روپ آس كے كارنوں آور روكنے كے أيايوں كو سمجھ

لها جاھئے . کچھ رجارک جنگ کو ضروری سمجھتے ھیں ۔ اُن کا کھنا ھے کھ آئمی جلکنجو یعلی یڈھ پریسی برانی ھے . متھیار نے ھونے یہ ہمی وہ ایلت پتھر ہے سر پھوڑ لیٹا ھے ۔ ایک سجن نے آمتھیار

هه وور کانفرنسی' میں یہی بات کہی تھی .
لیکی اگر آدمی ایسا هی خونخوار جاتور ہے تو مانوجاتی آیس میں لوکر ختم کھوں نہھی ہو گئی ؟ سے یہ ہے کہ جی آیس میں لوکر ختم کھوں نہھی ہو گئی ؟ سے یہ ہے کہ جی کلتی بوهتی جاتی ہے ۔ آدمی سماج پریمی پرائی ہے ، وہ سماج کور سہووگی کے بغا زندہ نہھی وہ سکتا .

فاسست رچارک بھی جنگ کو فروری مسجوعتے مھی ۔ أن كا کہنا ہے کہ راج بھی ریکتی کی طرح آلے بومتے اور پھچھے متتہ مھی ۔ اِس لئے جومئی اور اِلْئی نے جنگ کو کے آجے سامراج کی نور قالنی چاھی ۔ پر سنسار کی جنتا نے اِس کھائک آمول کو نہوں ایٹایا اور جومئی' جاپان اور اللی آجے آمولوں

नया हिन्द

भी गुलामी की बेडियाँ तोड़ गया. क्या भारत के जवान-दिल जवान बर्भ जीर जात के बंधनों से डैंचे नहीं उठ सकते ? जीर इन भीतर

की बेड़ियों को तोड़ कर क्या दुनिया को यह नहीं बता सकते कि

बह दुनिया पर शान्ति का राज कायम करने में किसी से पीछे नहीं रहेंगे १ जार अनके रहते क्या यह नहीं सकेगा कि एक मुल्क दूसरे

بهی ملامی کی بیوریاں توز گیا . کیا بھارت کے جوان-دل جوان دھرم اور فات کے بلدھٹوں سے اُونچے نہیں آت سکتے ؟ اُور ان بھھٹو کی بیوریوں کو توز کر کیا دنیا کو یے نہیں بتا سکتے کہ رہ دنیا پر شائعی کا راج قائم کرنے میں کسی سے پھچھے نہیں (ھیں ئے ؟ اور آئے وہتے کیا یہ نہ مو سکے گا کہ ایک ملک درسرے پر نہ چھایا 1 62 mg 3 رهے، نع چها سکے یا ایک مهاديرپ دوسرے مها ديب کو دهمکي

पर न झाया रहे, न छा सके या एक महाद्वीप दूसरे महाद्वीप को समकी न देसके?

बनाती! हम पाहते हैं कि तुम माजादी के दीवाने हो जामी.

बीबानापन रंग लाए बरोर न रहेगा. घन्दर की आधादी बडी चीज

कोरे क्षांबाने नहीं, सममन्दार दीवाने. सममन्दारी से भरा तुम्हारा

رنگ ال بغور نه رهها . اندر کی آزادی بری چهز هوتی ه . وه کررزرن بجایی که بلب سے بهی کهین زیادہ توز روشنی پهملکنتی ه . وه آزر بجائی که بلب سے بهی کهین زیادہ توز روشنی پهملکنتی ه . وه آزر آسی روشنی مین سکتا که تبارے آس کو لوگ اور تمهارے پروسی ملک سچی آزادی کے درشن نه و بایس کے لوگ اور تمهارے پروسی ملک سچی آزادی کے درشن نه و بایس آور آسی پر فرینته هو کر وه سچ معنون مین آزاد نه هو جائیں آور آروں کو آزاد دیکهکر خوش نه هو باتی کی آیسی خوشی هی ساوی دنیا کی شانتی کی گزیتی هو سکتی ه . جوآنو! هم چاهٽے هيں که تم آزادی کے ديوانے هو جاؤ . کورے هيوائے نهيں' سمجهدار ديوانے . سمجهداری سے بهرا تمہاراً ديوائهپن

—भगवानदीन

-بيكوان دين

'जिस तरह हिन्सा की जड़ाई में कुछ कानून कायदे होते हैं हसी तरह घाहिन्सा की जड़ाई में भी होते हैं. दुनिया आज केवल हिन्सा की लड़ाई के कायदों को जानती है. हिन्सा बुराई करने बाले को सच्चा देती है, महिन्सा बुराई करने वाले को, राराणी बौर बोर को ग्रेम से समफा कर मुघारती है."

'' جسطرے منسا کی لوائی میں کچھ قانرن قائدے ھوتے ھیں اُسی طرح اُمنسا کی لوائی میں بھی ھوتے میں . دنیا آج کیول منسا کی لوائی کے قامدوں کو جانتی ہے ۔ منسا بوائی کوئے والے کو سوا دیتھی ہے' اُمنسا بوائی کونے والے کو' شواہی اُور چور کو پریم سے سمجها کر مدمارتی ہے .

होली है. बह करोड़ों बिजली के बल्ब से भी कहीं ज्यादा तेज रोशनी फेंकती है. फोर उस रोशनी में यह हो हो नहीं सकता कि तुम्हारे आसपास के लोग फोर तुम्हार पड़ोसी गुल्क सच्ची आवादी के एशन न कर लें फोर उस पर फरेफ्ता हाकर वह सच्चे मानी में प्राचाद न हो बार्य फोर कोरों को आवाद देलकर खुरा न हो. सफ्सादी की ऐसी खुरी ही सारी दुनिया की शानित को गारंटी हो सफ्सा है.

مهن أملكون أتهتي هين . هلاسكان مين آزادي هضم مهداء والے جوانوں كے رهتے كهات كبهى مسكن تها. تم رشوت خوری اور چوز باراری پهال جو يكو ياتى؟ اور كها يم مسكن تها كه أنك رهتے بچوں كو دوده كے لئے اور ماؤں كو نمك كے لئے اور بهاراوں كو نمك كے لئے اور بهاراوں كو نماك كے لئے لور بهماروں كو دوا كے لئے اور جوبداوں كے بيرے آئے دال كے لئے توسلا يوتا اور بهجلے والے اور خوبداوں كے بيرے آئے دال كے لئے لوكاچھيں كا كهيل هوا كرتا . آزاد جوانوں كے رهتے كها يم مسكن تها كه بهارت كے مسلسان ياكستان بهاكئے كى سوچتے اور ياكستان كے ملاور بهارت آئے كے لئے هو دم ركاب ميں پاؤں قالے ياكستان كے هلادو بهارت آئے كے لئے هو دم ركاب ميں پاؤں قالے

हर चीज के लिये तुका खिपी का खेल हुमा करता. आजाद जवानों के रहते क्या यह मुमकिन था कि भारत के मुसलमान पाकिस्तान भागने की सोचते मीर पाकिस्तान के हिन्दू भारत माने के लिये हर इस रकाष में पाँच डाले हुए दिखाई देते. माजाद जवानों के रहते

क्या यह सुमिक्त या कि खाँगरेजी ही नहीं खाँगरेजियत हम समके सिरों पर मबार रहती, आजाद जवानों के रहते भारत का क्या का स्पा होगया होता इमका अवाजा नहीं लगाया जा सकता. जापान से

को दवा के लिये और बूढ़े-दिल जवानों को आदे दाल के लिये सरसना पड़ता भीर बेचने वाले और खरीदारों के बीच आए दिन

ہوئے دکھائی دیتے . آزاد جوانوں کے رہتے کیا یے مسکن تھا کہ

انگریزی هی نهیں انگریزیت هم سب کے سروں پر سوار رهتی . آزاد جوانیں کے رهتے بهارت کا کیا کا کیا هو کہا هوتا اس کا اندازہ نهیں

لگایا جا سکتا . جاپان سے هم پوے ههن تو چهن ہے هم چهوتے ههن . چهوتے جاپان اور بوے چهن کے جوان جب اتنی جلدی ایج تع کچھ ملک کو سب کچھ بٹا سکتے هیں تو بھارت کے جوان هی

जवान जब इतनी जल्दी अपने न-कुछ मुल्क को सब कुछ बना सकते हैं तो भारत के जवान ही ऐते कठबंघे क्यों ़े सिर्फ इस वजह से कि वह धर्म ब्यौर जात के रस्म रिवाजों से इतने जकड़े हुए हैं कि

ज्याबाद होते हुए भी गुलाम से बदतर हैं. बाहरी ज्याबादों से कब ज्या हुआ है? जो कुछ हुआ है भीतरी आखादी से. जो जबान सोचने

हम बड़े हैं तो बीन से हम छोटे हैं. छोटे जापान और बड़े चीन के

368

)

ایسے کتھ بھی کھوں؟ صرف اس وجم سے کہ وہ دھرم اور جات کے رسم و رزاجوں سے اللہ جکوے ھوئے ھیں کد آزاد ھوتے ھوئے بھی غلام سے بدتر ھیں ، باھری آزادی سے کب کیا ھوا ھے؟ جو کچھ ھوا ھے بھیتری آزادی سے ، جو جوان سوچٹے کے لئے آزاد نہیں وہ کرنے کے نئے کراد موسسے آزاد ھو سکتا ھے ، اور بغیر کچھ کٹے تو بھارت اُونچا آٹھتا نہیں ، اور جب تک بھارت اُونچا نے آٹھے عاد آدمی کو آزادی کا بتتہ لکتا نہیں ، لور عام آدمی کو آزادی اور آرکشت آزادی سورکشت نہیں ، اور آرکشت آزادی علامی

ے کہیں زیادہ خطرناک . کیونکہ رہ پہرت کی جو ھے ۔ اور ملک کے لئے پہوت تو درسرے ملک کو انہے اُرپر حکومت کرتے کے لئے نہوتہ دیٹا ھے . تو کیا بہارت کے جوان یہ سب بهتم بهتم دیکهتے رههں کے ؟ جوان-دل گندھی بوزها رهتے

नहीं. भौर अरिक्त आजादी गुलामी से कहीं ज्यादा खतरनाक. क्यों कि वह फूट की जड़ है, और मुल्क के लिये फूट तो दूसरे मुल्क के लिये आशाद नहीं वह करने के लिये कैसे आजाद हो सकता है. स्रोर कुछ किये तो भारत ऊँचा उठतानहीं. स्रोर जब तक भारत ऊँचा न घठे ज्ञाम आदमी को आजादी का पता लगता नहीं. आर आम ज्ञादमी को आजादी का मजा ज्ञाए विना भारत की ज्ञाजादी सुरहित को अपने ऊपर हकूमत करने के लिये न्यांता देना है, तो क्या भारत के जबात थह सब बैठे बैठे देखते रहेंगे ! जबान-दिल गांधी बूढ़ा रहते

مئی می اه'

मई सन् १५१

नवा हिन्स

में डमंगें डठती हैं. हिन्दुस्तान में आधादी हुखम मेदे वाले अवानों

के रहते क्या कभी मुमकिन था कि रिशवतलोरी जौर चोर बाजारी

यहाँ जड़ पकड़ पाती ! स्नीर क्या यह मुमकिन था कि उनके रहते

बच्चों को दूघ के सिये जीर माजों को नमक के लिये जीर बीमारों

مئی می اه

बेषाएबी खुर कमजोरी की निशानी है, वेषाएबी बूढ़ों को खुजलाती बौर बरुबों को गुर्गुदाती रहती है, बूढ़े बेघारबी से चिढ़ते भी हैं जैसे कोई खुजली की खुजलाहट से. बूढ़े वेघारबी में घानन्द भी मानते हैं, घौर वह धानन्द ऐसा ही होता है जैसा खुजली की हैं. पर सुषार कहाँ मन बहलाव के लिये या पेट की खातिर ज्ञानवरों को मारता फिरता हैं. जानवर जानवर होता है, इसिलिये षापने बचाव की खातिर सुकार दूसरे की जान ले लेता है, पर जान ही लेता है. मुद्दिर को मुद्दिर ही समम्प्रता है. आज़ाद जवानी को और फिर आदमी की माज़ाद जवानी को हमें न अहिंसा का सबक पढ़ाना पढ़ेगा, न इख़लाक का पाठ. हम तो समम्पेते हैं कि हमें इसको अद् आदाब की तालीम भी नहीं देना होगी. फलदार हरखतों को मुक्तना कीन सिखाता है ! माजादी के फलों से लदे हुए जबान को क्या हम अद्ब आदाब का पाठ पढ़ायेंगे ? इससे तो हम सबक्न सीखेंगे. षात्राद जवान बेश्रद्बी की सोच ही नहीं सकता. खुजलाहट. दूसरों के सनाम न करने पर स्रीज बैठना और दूसरों को सन्नाम न करके यह सममना कि कुछ बड़ा काम किया बूढ़ों का मिड़ जाता है तो शेर को ही हार मानकर पीछे क़दम हटाना पद्ता मैं किय

कर बाने वाबा चादमी दूसरों की भाषादी में रुकावट नहीं हाबता. दूसरों को षाजाद करके सुरा होता है. दूसरों को भाजाद होते हुए हैसकर मानन्द मानता है. माजाद होने की वातें सुनकर उसके मन किसी जवान सड़के या तड़की के बारे में हो कभी कभी यह सुनने को मिल जाता है कि उसने अपने बाप को रिशवत होने से रोक दिया या अपने बड़े माई और चचा को चोर बाखारी न करने वी. ससल में भाषादी ऐसी चीज नहीं जिसे बूढ़े हजाम कर सके. इसके हष्णम करने के लिये जवान मेदा ही चाहिये. भौर यह कि कोई माजादी को हजम कर गया कैसे पहचाना जाय ? माजादी हचम नम है, न कि बबानों का.

پهر جاتا هے تو شهر کو هي هار حان کر پهچه تدم هئانا پوتا هے . پر سور کهاں من بہلؤ کے لئے يا پيٹ کي خاطر جائوروں کو مارتا پهرتا هے . جائور جانور هوتا هے' اِس لئے اُنچ آداب کی تعلیم بھی نہیں دیٹا ھو گی ۔ پھلدار درختوں کو جھکٹا کون سکھاٹا ہے ؟ آزادی کے پھلوں سے لدے ھوئے جوان کو کیا ہم ادب آداب کا پاتھ پوھائیٹلکے ؟ اُس سے تو ھم سمبق سیکھیٹکم ۔ آزاد جوان ہے ادبی کی سوچ ھی نہیں سکتا ، بے ادبی خود کنزوری کی رهتی ہے ، بوزیے بے آدبی سے چوھتے بھی ھھی جھسے کوئی کھجائی کی کہجاھت ہے ، بوزیے بے آدبی میں آبند بھی مانتے ھیں ، آور وہ آنند ایسا ھی ھوتا ہے جیسا کھجلی کی کھجائیت ، درسور بجهاو کی خاطر سور درسرے کی جان لے لیمنا ہے، پر جان ہی لیمنا ہے . مردار کو مردار ہی سمجهتا ہے ، آزاد جوانی کو اُرر پھر آدمی کی آزاد جوانی کو میمن نہ اُملسا کا سِبق پڑھانا نهاني هـ . له آدبي بوزهون كو كهجاتي أور بهجون كو كدكداتي يويماً نه أخلق كا يائيه . هم تو سمجهك هين كه همين أسكو أدب کے سالم نے کرتے پر کھھے بیٹھٹا اور فوسٹون کو سالم نے کر کے بیا سمجها كه كنچه بوا كام كيا بوزهون كا كام هـ احة كه جوانيل كا .

(

rrv

یا آج بڑے بھائی اور چنچا کو چور بازاری نے کرنے دی . اصل ممن آزادی ایسی چھڑ نہمی جسے بہڑھ مقم کر سکمی . اس کے مقم کرنے کے لئے جوان مہدہ می چامئے . اور یہ کہ کوئی آزادی کو مقم کر کیا کیسے پھچانا جائے ؟ آزادی مقم کر جائے والا آدمی دوسوں کی آزادی معن رکارت نہمی قالتا . دوسووں کو آزاد کر کے خوص موٹا ہے . دوسووں کو آزاد، موتے موثے دیکھکر کسی جوان لوکے یا لوکی کے بارے میں ھی کبھی کبھی یہ سلتے کو مل جاتا ہے که اُس نے آئے باپ کو رشوت لیکے ہے روک دیا

नया हिन्द

مئی سی اه'

آرادی کی دھوں میوں آنھیں یے یکٹے ھی نے تها که اُن کا سردار آن سے کہا کم لے رھا ھے ۔ کسی کی جان بیچانے کے لئے بھاکلے والا جوان یہ جان ھی نہیں یاتا کہ اسکے پائِن سے ککٹے کھوے مر کئے ھیں ،ر اس کی بھاک دور کی جھیھت میں آکر کون بیچہ ندی میں جا پوا ، آن ارد اردند کے ساتھی ھلسک جوانین کی سچائی اور تھاک کا اس سے ریادہ کیا شہوت ھو سکتا ہےکہ جھسےھی گاندھی میدان میںآیا رہ قریب قریب

जैसे ही गाँधी मैदान में आया वह करीज करीज सब के सब उमके साथ हो लिये जीर उनमें से कुछ तो ऐसे आहिंसावाड़ो बने कि जैनों जीर बैरनवों को भी बहुत पीछे छोड़ दिया. जवान कभी भटकता ही

नहीं. जिन जबानों ने बार्सिंट के साथ बम फॅरेथे वे भटके हुए

सबाई भीर त्यान का इससे ज्यादा क्या सबूत हो सकता है कि

मर गए हैं और उसकी भाग होड़ की भपेट में आकर कीन बच्चा नदी में जा पड़ा. और उन अरबिंद के साथां हिंसक जवानों की

बाला जवान यह जान ही नहीं पाता कि उसके पाँव से कितने की इ

आसायादी की धुन में उन्हें यह पता ही न था कि उनका सरदार उनसे क्या काम के रहा है. किसी की जान बचाने के लिये भागने

سب کے سب اُس کے ساتھ ہولکے اور اُن مھوسے کنچھ تو ایسے اعلاسا

وآدي بلے که جهدُوں اُور دِيشلُووں کو بھی بھت پھچھ چھوڑ دیا . جوان کھی بھٹکتا ھی نہیں . جن جوابوں نے اُورند کے ساتھ بم

پوملکے تھے وہ بھتکے ہوئے جوان نہمی تھے۔ ہدیسی حکومت کے پتھر کے نیجے دیے مونے جوان تھے ۔ وہ آزاد کہاں تھ؟ حکومت کے پتھرکو ہور چور کئے بٹا وہ آئی بھی کیسے سکتے تھے۔ آبر حکومت کا پتھر آنکے

 فلامي كے يوجه ہے دبا جوان كمر جهكے يوزه ہے بهي كدؤور هو جاتا
 فلامي كے يوجه ہے دبا جوان كمر جهكے يوزه ہے بهي كدؤور هو جاتا
 فلامي كے يوجه ہے دبا جوان كون بههى جائبا . فصه أور هنسا لئے تھا بدیسی سرکار کا انکرینوں مملع . اِس لکے اُسی پر ترف پڑے .

مال جائے ههں . يون دونوں کمؤور کے ساته وهقے ههں . کمؤوری اُور

جوان کا کھا ساتھ ؟

جوانو! شهر نقل کرتے کی چهز نههں . جفکل مهن پتوں کی کهر کهراهت اس کو چوکٹا کرتے کے لئے کافی ہے . بندوق کی آواز تو بهاكلت كے لئے اس ميں پلكه لكا ديتى ھ. وة تو بهت بهوك مين

نهين هولغ. وه آلامي كو بهادري كا سمين نهيون دے ممكلة . هال سور مي مي 'سور' هوتا ها أور جب ولا شهر سے یا رأه نه مملفے پر قعهت بداعر مقابله کر جاتا ہے . اِس قعیقتما کو نه جائے کھوں آدمی نے بہادری کا نام دے دیا ہے . همارا ایشی عمر مهن تين بار جنگلين مهن شير سے سامڻا هر چکا هے . همارا تنجربه همهن يه بكاتا هے كه شهر آدمي سے زيادہ بهادر

जबानो ! शेर नक्ल करने की चीज नहीं. जंगल में पत्तों की अब्बाह्य इसको चौकन्ना करने के लिये कामी हैं. बन्दूक की आवाज तो भागने के लिये उसमें पंख लगा देती है, वह तो बहुत भूक में या राह न मिलने पर दीट बन बर मुकाबला कर जाता है. इस होटता को न जाने क्यों आदमी ने बहादुरी का नाम दे दिया है. हमारा अपनी उमर में तीन बार जंगलां में शेर से सामना हो बुका है. हमारा तजरबा हमें यह बताता है कि शेर आदमी से ज्यादा बहादुर नहीं होते. वह आदमी को बहादुरी का सबक गहीं ब सकते. हाँ, सुमार सचमुच 'सूर' होता है भीर जब वह शेर से

जजान नहीं थे, बिदेसी हकूमत के पत्यर के नीचे दबे हुए जवान थे. वे जाजाद कहाँ थे ? हकूमत के पत्यर को चूर चूर किये बिना वह डिट भी कैसे सकतं थे. और हकूमत का पत्थर उनके लिये था बिदेसी

सरकार का खंगरेची खमला. इसलिये बसी पर दूट पड़े. गुलामी કેટ્સ

के बोक्त से दबा अवात कमर कुके बूढ़े से भी कमजोर हो जाँता है. 'कमजोर गुरसा ज्यादा' यह कहाबत कीन नहीं जानता. गुरसां और हिसा माँ जाए हैं. यों दोनों कमजोर के साथ रहते हैं. कमजोरी और

अवान का क्या साथ है

ملى مان ات

मह्सन् रर

सामूली से ज्यादा भपने ठीक ना ठीक सभी हुकमों की पाबंदी की नेतुके रस्म रिवाज, गबरमेन्ट के कड़े कानून घौर माँ बाप की

जिलाफ सममोगे. जवातो। गुस्से जैसे ताक्तवर भाव को तुम्हारे सिवा कीन काबू में रख सकता है. क्या बृढ़ा बुद्ध राजपाट को लात को झोड़ने की हिम्मत कर सकता था ? बुद्ध का बाप सचमुच बूढ़ा बा जीर राम का बाप तो इतना बुढ़ा था कि बेटे की व्यतहद्गी मुंदे. भीर तुम 'चनके हाथ में यह काम सौंपना आपनी शान के भी न सह सका. क्या बुढ़ा राम तिलक के वन्नत राज छोड़ने की काम बासना को तुन्ही रोकते आए हो, तुन्ही रोक सकते हो और तुन्हीं इसको मगर वाहो तो बच्चे पैदा करने की जगह अपने जिस्स की चमकाने के काम में लगा सकते हो और उससे सोचने की ताकृत बढ़ाकर दुनिया की तकलीकों का हल निकालने के काम में खसे जोत सकते हो. यह काम न कथंड़ हाथ में ले सकते हैं न जवान स्मीरत स्मीर पहले बच्चे बात सीच सकता था ? क्या बढ़े राम को जंगल में सीता को रखने की बात सूफ सकती थी ! त्यांग बृढ़ों का कामन हों, जवान ही कर सकता है. गाँथी ने जिनके बल पर हिन्दुस्तान को आजाद किया चन में ३० बरस से ऊपर के बहुत ही कम थे. जौर ज्ञार कुछ युढ़े खेती बनमें से बहुत से ऐसे थे जो अपने बेटे बेटियों के गोह के कारन गाँधी के साथ लग लिये थे. सगर उनके बेटे वेटी गाँधी के शत मोचते ! जवान मरबिंद ही, बूढ़ा अरबिंद नहीं, जवानों को ह्येली पर सिर रखना सिका सका. उसके माथी जवान हिंसा के कृषक होते हुए भी हिंसक नहीं थे, न हिंसा उनका पेशा था, न मन असर में न आते तो क्या वह कभी हिन्दुत्तान की आजादी की जबानो रैतुम जबान हो. सौ हायी की ताक्षत रखने वाली म्हलाव, न कुछ बौर. उनकी त्रान थी हिन्दुस्तान की भाषाड़ी. क्य मार मकता था १ क्या बिद्ध धुद्ध

خرامش . سے زیالات آئے ٹیھک، ٹاٹھھک سبھی حکس کی پابلدی کی بهتکے رسم رزاج' کرزنملٹ کے کڑے قائین اُرر ماں باپ کی معمولی

مسكتى تهى ؟ تيال بورموں كا كام نهيں ' جوان مي كر سكتا هـ .

گلدهي نے جن كے بل پر ملدستان كو آزاد كيا أن ميں - ا برس
ما اربر كے بهت مي كم نهـ . اور آبُر كچه بورچ نهـ تو ان ميں مـ

بهت مـ ايسـ نهـ جو آپ بيتـ بيتـ بيتـ يوتـ تهـ تو ان ميں مـ

نو كها رة كبهي ملدستان كي آزادي كي بات سوچتـ ؟ جوان
ورند مي بورها أروند نهيں جواني كو متعهلي پر سر ركها
الدوند مي بورها أروند نهيں جوان هنسا كے قائل هوتـ هوئـ بهي
علما سكما نيهي تهـ ، أمـ ملدسا أن كا يهشه تها" نه من بهاؤ، تکالهنوں کا حل نکالئے کے کام میں اُسے جوت سکتے ہو ۔ یع کام نع ادھیو ماتھ میں لے سکتے ہیں نے برزھ ، اُور تم اُن کے ہاتھ میں يه كام سونها ايدى عان كا خلاف سمجهو كى . جوابوا فص جوس طاقتوربها؛ كو تمهارے سوا كون قابوميں رئم سكتا هے . كيا بورهابده رأجيات كو للت مار سكتا تها ؟ كها بورها بده جوان عورت أور يهلي مج کو چھوڑنے کی همرے کر سکتا تھا؟ بدھ کا باپ سےمعے بوڑھا تھا اور رأم کا باپ تو اتنا بوڑھا تھا کہ بھٹے کی علیمتحدئی بھی نہ سع سکا . کیا پورها رام تلک کے وقت راج چھوڑنے کی بات سوج سکتا تھا ؟ کیا ہورھ رام کو جلکل میں سوتا کو رکھٹے کی بات سوجھ جوائو ! تم جوان هو . سو هاتهی کی طاقت رکهکے والی کام واسلا کو تمههں روکتے آئے هو' تمههی روک سکتے هو اور تمههی اُس مهن لكا سكتے هو أور أس سے سوچلے كى طاقت يوما كر ديها كى کو اُکر جامو تو بعي پيدا کرنے کی جکہ آميہ جسم کو چمکانے کے کام

40

مئی سی اهٔ

मई सन् '५१

ھ تو جن ماں باپ نے شروع شروع میں بہت شور مجایا ھوتا ھے رمی آس شادی شدہ جوان کو کتلے شون ہے اچ کہر میں جاکہ دیتے میں آرر کس طرح اپنا سارا پیار آس نئی بہو پر آنکیل دیتے میں کہیں اور کس ماری اِس بات کے خلاف پیوہار بیمی سائے اور دیکھئے

देते हैं और किस तरह आपना सारा प्यार उम नई बहु पर उंडेल देते हैं. कहीं कहीं हमारी इस बात के खिलाफ ब्योहार भी मुनने बौर देखने को मिल सकता है. पर जरा गहरे जाने पर उस बुरे

स्वभाव, वह तो अगर बेटे ने बिलकुल रिवाजों के माफिक झौर माँ

ज्योहार की तह में बेटे की समाज व्योहार के लिहाज में जटपटी शादी कारन न मिलेगी. वहाँ कारन मिलेगा उनका इस तरह का

کو مل سکتا ہے۔ پر ذرا کہرے جائے پر اُس برے بموهار کی تہہ میں بھتے کی سماج بھوھار کے لتحاظ سے اثبتی شادی کارن نه ملیکی۔ وطل کارن ملیکا اُن کا اس طرح کا سوبھاؤ ، وہ تو اُکر بیتے نے بالکل راجوں کے موافق اُور ماں باپ کی موضی کے مطابق بھی شادی کی ھوتی تو اُس بہو کو بھی وہی پھتکار اُور دتکار ملتی جو

دوسری جات یا دھرم کی بہو کو مل رہی ہے ۔ جوان کو اتفا گہوا جائے کی ضرورت نہھیں ۔ اس کا کام تو اونتچا جاتا ہے . جوان کا گھان جوان کے لئے ہوجھا نہمیں ھونا چاھئے ۔ اور اکر وہ بوجھا ہے تو مستجھانا چاھئے کہ وہ جوان ہوڑھا ھوگیا ۔ گھان آزادی پر سوار ہے ۔ لور آزادی بلکھیں والی ہے' اسلئے آزادی اور کھان مل کر جوان کو نتہ بھجا تھوکر کھائے دیتے میں اور نہ اُونچا اُتھٹے سے روکتے ھیں۔

pri

نع جائے کھیں جوابوں کے بارے میں یہ کہہ بھتھانے کا عام رراج مو گیا ہے کہ جوابی جلدمی بھتک جاتا ہے آور بوے راستے پر لگ جاتا

ھ. يم بات اِنٹى ھى سچائى ہے دور ہے جنملى يه بات كه اِک

जबान को न बेजा ठोकर खाने देते हैं श्रीर न ऊँचा उठने से रोकते हैं. न जाने क्यों अवानों के बारे में यह कह बैठने का श्राम रिवाज हो गया है कि जवान अल्दो भटक जाता है श्रीर बुरे रास्ते पर लग बाता है. यह बात इतनी ही सच्चाई से दूर है जितनी यह बात कि खाता की लो ऊपर न जा कर नीचे की तरक जाती है. हाँ, श्राग

کی لو اویر نه جا کر نهیچے کی طرف جاتی ہے ۔ ماں آگ کی لو مطار کی پھکٹی سے نهیچے بھی جاتی ہوئی دیکھی جا سکتی ہے . آسی طرح سے جوان بھی مماج سکار کی رزاج پھکٹی کے ذریعے

بهتمتم اور کهوتی راه پر چانج هوئم مل سکتے ههی ۔ پولس سے تلگ آکر جوائیں کے ڈکیٹ بللے کی بات کسے نہیں معلوم ۔ اُور

की हो सुनार की फूँकनी से नीचे भी जाती हुई देखी जा सकती है. हसी तरह से अवान भी समाज सुनार की रिवाज फूँकनी के जरिये महकते कोर खोटी राह पर चलते हुए मिल सकते हैं. पुलिस से तंग काकर जवानों के हकैत बनने की बात किसे नहीं मालूम.

की बात किससे छिपी हुई है. यह जवानी नहीं है जो बुराई की तरफ हकेसते हैं समाज के

معاج ہے تلک آثر جوان لڑھوں کے ویشھا بن جائے کی بات کس مے چههی هوئي ها، يه جواني نهيي ها جو برائي کي طرف تمكهلتي هي. جوان كوبرائي كي طرف تمكهلتے مهن سماج ك

858

जबाने।

है तो जिन माँ बाप ने शुरू शुरू में बहुत शीर मचाया होता है बही डस शादी शुदा जवान को कितने शोक से ऋपने घर में जगह

नया हिन्द

बाप की मर्जी के मुताबिक भी शादी की होती तो उस बहू को भी बही फटकार और दुतकार मिलती जो दूसरी जात या घम की बहू को मिल रही है. जबान को इतना गहरा जाने की जरूरत नहीं. उतका काम तो ऊँचा जाता है, जवात का न्यात जवात के लिये बोमा नहीं होता वाहिये. बौर झगर वह बोमा है तो सममता

चाहिये कि वह जवात बृहा होगया. ग्यान त्राचादी पर सवार है. सौर भाषादी पंसों वाली है, इसलिये साजाही स्रोर ग्यान मिलकर

पिछले नम्बर से धाने

जवानो !

बह अवात बूढ़ा होगया जो सिर्फ हाँ करना जानता है. खौर जिसने 'ना' करने को ऐसा भुला दिया है माना उसके पास अकल ही नहीं. फीज में छाँट छाँट कर जवान लिये जाते हैं मगर तुम्हें यह मालूम है कि वह किस लिये ! सिर्फ बूढ़ा बनाने के लिये. गाँव इतने दबे हुए होते हैं कि वह बहुत सममल्गर होते हुए भी ठीक ठीक फैसला कर सकने के काबिल होने पर भी किसी मजबूरी का बजह से का किसान जवान है. रॅगस्ट हुम्था म्रौरेजवानी काट्म घुटा. सिपाही बना म्पौर जवानी ने म्याखिरी सॉस ली. सिपाही मर्शान बन जाता है. 'ना' करने से उसे सरोकार ही नहीं क्योर मशीन कितनी ही नई क्यों न हो उसे जवान नहीं कहा जा सकता. जवान लफ्ख तो बक्त, जगह, काम घौर भाव की तबश्ली का दूसरा नाम लिये सोच दे. वह जवान जवान नहीं है जिसके बीमार होने क कैसला डाक्टरी की किताबें, डाक्टर या झौर कोई करे. वह संगिनी खाँटने के मामने में अपने को इन बूढ़े माँ बाप के सपुद धर्मे प्रन्य. इसका गुरू, उमका आफसर या इसका मालिक इसके है. बह अवान अवान नहीं है जिसके लिये हर एक बात इसका अवान जवान नहीं है जिसका फैसला समाज करे कि उसको किस ब्योपार में लगना चाहिये. वह अवान जवान नहीं है जो अपनी कर देता है जो किसी समाज के जाल में फूँस कर रस्म रिवाज से न ठीक फैसला दे सकते हैं, न मन चाही बात कह सकते हैं. किस जबान सड़के या लड़की को यह तजरबा नहीं है कि जब वह कपनी कात, प्रान्त, धर्मया मुल्क के बाहर से किसी से मादी कर बैठता

پوچهاے تمبر سے آگے

4:3

ولا جوان يوزها هو كيا جو مرف "هان؛ كرنا جانتا هي أور جس

ئے 'نا' کرنے کو ایسا بھلا دییا ہے ماتو اسکے پاس عقل ھی نہیں.

وجوات میں چھالت چھانت کر جوان لئے جاتے میں مکر تمہیں یہ میلوم ہے دہ کس لئے ؟ مرن بہرہا بغائے کے لئے ۔ گزن کا کسان مولوم ہے دہ کس لئے ؟ مرن بہرہا بغائے کے لئے ۔ گزن کا کسان مرزگار ھی نہیں ۔ سپاھی مشہیں ہیں جاتا ہے ۔ تا' کرنے ہے اُسرونار ھی نہیں ۔ اور مشہیں کتنی ھی نئی کہیں نہ ہو اُسے جوان مہیں کہا جا سکتا ۔ جوان لغظ تو رقت جوان نہیں ہے جسکے لئے ھروان نہیں کا افسر یا اُس کا در بہاؤ کی بہریلی کا درسوا نام ہے ۔ رہ جوان جوان نہیں ہے جسکے بیسار ھونے ایک میں کا نہیں ہے جسکے لئے موج دے ۔ وہ جوان نہیں ہے جبیہ کسرے کو این بہوں ہے جوان جوان نہیں ہے جہا ہے کہا اور بہورار میں کا فیصلے میں ایپائیوں کی درج ہونے بہورا ہے ہائے کہ ہونے دونے مونے مونے مونے کہ جال میں پہلس کر رسم و دراج ہے انٹے دیے ھونے مونے ہونے کو سکتے کے قابل ھونے پر بھی کسی مجھبوری کی وجہ ہے نہ تھیک فیصلے کو قابل ہونے کر بھی اس جاملی کی درج ہے نہ تھیک فیصلے میں بہتے دیے ہوئے ہیں اور کہی ہے بالا کری کو یہ تعجبہ دو ایک نہیں ہے جہارہ کو درج ہے بالا کری کو یہ تعجبہ دو ایک نہیں ہے جہارہ کو بالوں کے بالوں ہے کہ بہت ہے کہ جہارہ کو بہتے ہیں جوانی ہوئے ہے کہ جہارہ کو بہتے ہیں جوانی ہوئے ہیں درج ہے کہ ہیں جوانی ہوئے ہے کہ جہارہ کی درج ہے نہ تھیک فیصلے جوانی ہوئے ہے بالا کو یہ بالے کہ بالوں ہے کہ جہارہ کے جہارہ کو بھیکھا کو بھیکھا کو بھیکھا کے بالوں ہے کہ بالے کہ بالوں ہے کہ جہارہ کو بھیکھا کو بھیکھا کو بھیکھا کہ بالے کہ بالی خالے کہ بالی کہ بالی کہ بالی کے بالی جے کا بالی کے بالی کے بالی جائے کہ بالی خالے کہ بالی کے بالی جائے کہ بالی خالے کے خالے کی خالے کی خالے کے خالے کی خالے کے خالے کی خالے کے خالے کی خالے کی خالے کی خالے کی خال

(बाक्षी खगले नम्बर में)

ملى سن اه

मह सन् १११

माह्यात्मक इनक्षतात्र का राह्ता

मधा हिन्ह

کو عساند نہیں تھا ۔ اِسی لگے نیماولی میں جو سڈشونھوں (صدھار) ھزااسکا روپ ایسا نہیں ھوا کہ کانکریس 'لوک سؤوک ساکھ' بن جائے۔ یہ اُن کی مزتبو کے گارن اِس وشے پر اُور زیادہ زرر دیائے والا بھی اُب کوئی نہیں رہ کھا ۔'

(باتى الله نعبر مين)

۱۰ سدهارکون کو ورونمهورن کے فصے کی آگ میں پراتوں کی آ هوتی میلی پڑے کی ۔''

-گندهي چي

一直

"सुधारकों को विरोधियों के गुस्से की आग में प्रानों की बाहुती

नमा हिन्द' के फुटकर पुराने परचे

हर परचे की कीमत कम क्षीमत पर खरीहिंगे

सन १६४६ के कुटकर परचे सन १६४८ के कुटकर परचे सन १६४७ के कुटकर परचे सन १८५० के फुटकर परचे

अरु अरु आता सिर्फ आठ माना मिक •

सिक्तं छे ज्ञाना सिक्त •

जुलाई सन १९४६ से जिसम्बर सन १९४६

नोट-शुर्क से बाज तक के कुल परचे खरीड़ने पर डाक खर्च माफ्त. ... सिक् है झाना के फुटकर परचे

--मैनेजर 'नया हिन्द' १४४, मुद्रीगंज, डलाहा भद

河南方、日南大江下六十 كم تهمت پر خریدیا

هر پرچ کی قیست

مرف جهه آزه من چهه آنه عرف أنه أنه

\$ \$461 7 my xi

من ۱۹۳۸ کے پھٹکر پرھ سي ١٩٩٩ کې پهتکر پرچ

19 VAPL 2 19TV X. مرل چهد آنه

جولائي سن ۱۹۴۴ سے دسسبر سن ۱۹۴۱ کے پھٹکر پرچ نوها مال مالي تک کے کل پرچ خريد لے يو قاک خرج معاف. مرن چھ آرء

مينييجر 'نيا هند ۱۳۰۰ متمي كنم، المآباد .

المار ميعي

देनी पड़ेगी." (855 مئی جی اهٔ

राजनीत के आतंक और शोशन से बचा कर रख सके और जो देस की सामाजिक, नैतिक और आरथिक हाजत को पच्छिम की गुलामी से आजाद रख सके. बापू का जटल विश्वास यह या कि कॉगरेस और हुकूमत के दायरों के जन्दर रह कर यह मक्रसद बाद बापू ने ध्यपने नये संघ की बुनियाद हाली. हमारे सूत्रे का संघ, ध्याहिर है, धनको इस मंशा का पूरा नहीं करता बापू का यह नया सजरबा पूरा करने के लिये यह जरूरी है कि उसे गुद्ध रूप में खौर हासिल नहीं किया जा सकता. इसीलिये बरसों के गंग्मीर विचार के ने बाहर रहते हुए उसे नैतिक बन्धनों में जकड़ सके, जो जनता को खनके आद्शों भीर असूनों को सामने रखकर काम किया जाय. तभी देस को इससे पूरे कायदे की उम्माद हो सकती है

तीक हैना बार हुकूमत से बाहर आजाना नहीं चाहते थे. यह खयाल ठीक नहीं हैं. ऐसे लोगों को यक्तीन दिलाने के लिये हम बताते हैं कि के सामने कहा या कि—"बाप यह चाहते थे कि हम हुकूमत झोड़ दें बगैर काँगरेस के मौजूदा संगठन को तोड़ दें. पर हमारी समफ में यह नहीं भाता था कि हम भपनी जिम्मेदारी किस पर छोड़ हूं." डान्टर राजेन्द्र प्रसाद ने अपनी नई पुस्तक "बापू के कृद्मों में" में भी अवाहरलाल नेहरू ने बधी कानकरेन्स में रचनात्मक काजकतांचाँ कुछ लोगों का खयाल है कि बापू कांगरेस का मीजूदा संगठन नीचे हो हुई सतर जिखी है-

विचारों को बेख-बंदू कर दिया था. धनका खयाल था कि काँगरेस राजनीत के काम से, जिसमें वह प्रत्यक्ष (सीधे) माग नेती रही थी "स्टिहोंने (बापू ने) अपनी हत्या के कुछ ही घंटे पहले अपने मीर चापने मंत्रिमंदल द्वारा काम करा रही बी, भावना होकर 'लोक सेषक संघ' का काम करे. 'लोक सेवक संघ' द्वारा ही वह गवरमेन्ट पर को झुड़ बसर कास सकती है बाले. पर वह काँगरेस के प्रमुख सोगों

کے دائروں کے آندو وہ کو یہ مقصد حاصل نہموں کیا جاسکتا ، اِسی لئے ہوسوں کے گسبھور وچاد کے بعد بایر نے آھے نئے ساتھ کی بنماد قالی . همارے صوبے کا 'سلتھ ظاہر ہے' اُن کی اِس ملشا کو پورا نہموں کوتا ، بایر کا یہ نیا تجہوبہ بورا کرنے کیائے یہ ضروری ہے کہ آسے شدھ روپ میں اُور اُن کے آدرشوں اُور اُمولوں کو سامنے رکھکر کم کیا جائے . تبھی دیس کو اُس سے پورے فائدے کی اُمہد ھو سے باہر رہتے ہوئے آسے نیٹک بلدھنوں میں جکو سکے' جو جلٹا کو راج نیٹ کے آئنک اور شوشن سے بچا کر رکھ سکے اور جو دیس کی ساماجک نیٹکٹ' اور آرتیک جالت کو پنچھم کی فلاس آزاد ركه سكي . بايو كا أثل وشواس يه تها كله كانكريس أور حكومت

هيكا أور حكومت سے باهر آجاتا نههن چامائے تھ . يه خهال تههك نههں ہے . ایسے لوگوں کو یقهن دلائے کولٹے هم بتاتے ههں که شری جواعر ال نہرو نے وردھا کاسٹرنس میں رچناتمک کے کرتاؤں کے سامنے کہا تبا کہ۔''ہاپو یہ جاھتے تیے کہ هم حکومت جھوڑ فیں اور کانکریس کے موجودہ سلکتھی کو توڑ دییں ۔ پر هماری مسجھ مھی يه نهمي آتا تها كه هم أيني يه ذمهداري كس ير چهوز ديين ." قاكل راجدر برساد نے اپنی نئی بستک "بایر کے قدموں مھی" مهن نهيچ دي هوئي مطرين لهي ههن-كچه لوكن كا خهال هے كه باير كالكريس كا موجودة سلكتهن ترز

)

مکتی ہے .

وجاروں کو لیکھ بدھ کو دیا تھا ۔ اُن کا خصال تما کہ گٹکریس راج نہے کے کام سے' جسمیں وہ پرتیکھی (سہدھے) بھاک لعتی رھی تھی لوہ ایے ملتری ملقل دوارا کام کرا رھی تھی' الگ ھو کو 'لوک معورک سلکھ کا کام کرے ۔ 'لوک سھوک سلکھ' دوارا ھی وہ گورنمڈھ بهر جو کچه اثر دال سکتی م دالے . پر یہ انکریس کے پر مکه لیکیں "أنهيل في (بالبر في) أيدى هتيها كي كتهه هي كهنائي بهاء أاي

مئی جی اهٔ

मई सन् '५१ भाहिंसात्मक इनक्रमाथ का रास्ता

कानकरेन्स की सबजेक्ट कमेटी में इस सवाल पर गौर हुआ लेकिन कोई संस्था अपना संगठन तोड़ने पर राज्यी न हुई. आखिर में कानकरेन्स ने इस सवाल पर गौर करने के लिये एक कमेटी बना दी हुए एक मिली जुली कात्रकारी कमेटी बना ही और उसका नाम 'लोक जिसने कुछ महीने बाद इन संस्थात्रों के संगठनों को अलग अलग रखते आकाग संगठनों को तोड़ कर उन सबको एक कर देना चाहते थे, इस आ सकता था. इस कानक्षरेत्स में 'लोक सेवक संघ' का नाम फरर बाया. हमने ऊपर कहा है कि बापू रचनात्मक संस्थान्नों के झलाग सेवक संघ रख दिया. 'लोक लेवक संघ' बनाने की दूसरी कोशिश यू. पी. प्रान्त में हुई. जी, भी टंडन जी चौर प्रान्त के दूसरे कई मिनिस्टर मीजूट थे, प्रान्तीय भीक सेवक संघ ' बनाने के लिये एक कानफरेन्स बुलाना तय किया. का विधान बनाने का काम एक काजकारी कमेटी बना कर उसके सुपुदे यहाँ सुबे की रचनात्मक कमेटी ने अपनी एक बैठक में, जिसमें श्री पंत यह कानफर्न्स कानपुर में हुई, इस कानफर्न्स ने 'लोक सेवक संघ" कर दिया. इस कमेटी ने 'लोक सेवक संघ' का एक विधान बना लिया ष्वीर यह कमेटी उसके मुताबिक प्रान्त में काम कर रहा है.

सदर हैं, तीन चौबाई से ज्यादा मेम्बर यसेम्बती के मेम्बर हैं. यहाँ इस इस बात के बाच्छे या बुरे, बचित या अनुचित होने की बहस में जाना नहीं बाहते. हम सिर्फ यह कहना चाहते हैं कि बापू कॉगरेस ब्सीर हुस्मत के बाहर एक ऐसा संगठन बनाना चाहते ये जो राजनीत नापू ने अपना नया संघ बनाने की तजवीज की थी. बापू अपने संघ को काँगरेस और हुकूमत दोनों के दायरों से बाहर रखना चाहते थे. हमारे सुबे के संघ की काजकारी कमेटी में, जिसके ब्याचार्य कुपलानी इस 'लोक सेवक संघ' में श्रीर बापू के संघ में ऐसा बुनियाही करक है जिससे वह मक्तसद पूरा नहीं हो सकता जिसे सामने रखकर

سیمجھیکت کمھٹی میں اس سوال پر غور هوا لھکن کوئی سیستها آپکا سٹکٹھن توڑنے پر راضی نہ هوئی ۔ آخر میں کفرنس نے اس سوال پر غور کرنے کھلٹے ایک کمھٹی بٹا دی جسٹے کچھ مہھٹے بعد ان سیستھاؤں کے سٹکٹیٹیں کو اٹک[اٹک ربیجے هوئے ایک مئی جئی کچ کاری کمیٹی بٹا می اور اُسکا نام 'لرک سھوک همانے أوبر كها هے كه بايو رجداتمك سنستهاؤں كرالك الك سنكتهنوں كو تور كو أن سب كو ايك كو ديما جاھتے تھ . اِس كاسونس كى جاسكتا تها. إس كانفرنس مهي الوك سهوك سذكه ؟ نام فدور آيا .

مهن جسمهن شري پلات جي' شري ٿلڌن جي اور پراست کے دوسرے کئی ملستر موجود تھ' پرانتيء 'لوک سووک سلکه' بڻانے کھلگے آیک کانفرنس بلانا طے کیا ۔ یہ کانفرنس کانہور میں ھوئی ۔ الس كالمؤنس نے 'لوک سهوک سائمه' كا وهمان بالانے كا كام أيك كاج گاوی کمهتمی بانا کر اُسکے سهرد کر دیا . اِس کمهتمی نے :لوک سهوک ساتگه کا ایک ودهان بانا لیا اور یه کمهتمی اُسکے مطابق پرائٹ الوک سهوک ساکه' بلاائے کی دوسری کوشش ہو ۔ ہی ۔ پرانت معن ہوئی ۔ یہاں موبے کی رجاناتمک کسیتی نے آبلی ایک بهتهک سلكم 'ركم ديا .

همارے صوبے کے ساتھ کی کاج کاری کسھٹی میں ' جسکے آجازیے کریلانی محدر ھیں تھی چوتھائی نے زیادہ معبر اسمبلی کے معبر ھیں ۔ یہاں هم اسبات کے اچھے یا برے ' اچت یا آبوجت ھونے کی بیعث میں ماہو نے اپدا نیما سلکھ بدائے کی تجویز کی تھی۔ باپو آئے سلکھ کو گلکریس آرر حکومت دونوں کے دائروں سے باھر رکھٹا چاھکے تھے . فرق هے جس سے رہ مقصد پوراً نہمی ہوسکتا جسے ساملے رکھکو جانا نهيل چاهكے. هم مرف يه كهنا چاهكے هيں كه باير كا كالكريس أور حكومت كي باهر أيك أيسا منكتمن بنانا جامع تم جو رأج نهت معن کام کر رهمی ها . اس 'لوک سهوک سنکه' میں اور باپو کے سنکھ مهں ایسا بنائی

किसी का खास ध्यान न गया. बात यह है कि रचनात्मक काज-कतीजों ने इसे बापू के जीवन का एक ऐसा राजकाजी क़द्म सममा जिसका उनसे कोई खास सम्बन्ध दिखाई नहीं देता था. कांगरेंस कमेटी ने भी इस पर ग़ौर किया. पर इसकी तरक देस में इसिकिये उसने बापूकी जिन्हगी के सवसे बड़े और सब से इनक्रलाबी क़दम की तरफ कोई खास ध्यान नहीं हिया. कर ष्यपने हाथों आत्म हत्या कर लेना बिलकुल नामुमिकन था. इधर माल इंडिया कांगरेस कमेटी के लिये इस प्रसाव को मान

प्रस्ताव को मंजूर न करेगी. यह प्रस्ताव उसके सामने रखकर बापू मापू खून जानते थे कि भात इंडिया काँगरेस कमेटी हरगिज इनके ने बसकी तरक अपना कर्ज आदा किया और साथ ही साथ उसे यह चैताबनी दे दी कि भव वह भपने मिशन को पूरा करने के लिये देस का माल इंडिया काँगरेस कमेटी पर काकी दवाव पड़ता आरे देस के सामने एक बड़ी गंभीर हालत पैट़ा हो जाती. बापू की मौत ने में एक नया दल क्रायम करेंगे. षगर बापू जिन्दा रहते तो इस प्रस्ताव षाल इंडिंग कॉगरेस कमेटी का रास्ता साफ कर दिया और उसे इस प्रस्ताब की तरफ कोई खास ध्यान देने की बरूरत ही न रही.

पैशाकरने के सिये बनाई थी जिसे वह वर्धा में बुलाना चाहते थे. बनके हुकूमत के सीढरों का इतना असर रहा कि उसका ध्यान भी इस योखना की तरफ न गया. देस के सारे रचनात्मक काजकर्ता ३० बरस वृस्त इनक्रवादी कृदम दापू ने व्यपने 'लोक सेवक संघ' के रूप में फ्टांचा या एसकी इन काजकर्वामों को न दापू से घारा। ही धी घीर 'सोक सेवक संघ' की योजना बापू ने उस कानफरेन्स के सामने मरने के बाद बह कानकरेन्स तो हुई लेकिन उस पर कॉगरंस झौर तक राजनीत में हमेशा काँगरेस के पीछे पीछे चलते रहे. जा जबर-न हसकी राजकाबी महमियत की तरक इन कालकर्ताकों का ध्यान ही

گلگریس کمهٹی نے بھی آسپر غور کھا۔ پر آسکی طرف دیس میس کسی کا خاص دھھاں نے کیا . بات یہ ہے کہ رچفاتمک کی کرتاؤں نے اِسے باپو کے جھوں کا ایک ایشا راج کاجی قدم سمجھا جسکا اُن سے کوئی خاص سمبغدہ دکھائی نہیں دیتا تھا . ادعر آل اِنتیا کٹکریس کمھٹی کھلٹے اِس پرستاؤ کو مان کر اُنے ھاتھوں آتم ھٹیا کر لیٹا بالکل ناممکن تھا . اسلئے اُسٹے باپو کی زندگی کے سب سے بڑے اور سب سے اِنتقابی قدم کی طرف کوئی خاص دھیان نہھیں دیا .

که آب وه آنه مشن کو پورا گرف کهانگ دیس مهن ایک نها دال قائم کریانگی . اگر بایو زنده رهت تو آس پرستاو کا آل اِنتیا کانگریس کمهتی پر کامی دباو پوتا آور دیس کے سامنے ایک بوی کمبههر حالت پهدا هوجاتی . بایو کی موت نے آل اِنتیا کانگریس کمهتی کا راسته هاف کر دیا آور آبے اُس پرستاو کی طرف کوئی خاص دهیان دیئے پرسکاؤ کو مقطور نے کیے گی۔ یے پرسکاؤ اُسکے سامٹے رکھکر باپو نے اُسکی طرف اُپھا فرض ادا کیا اُور ساتھ ھی ساتھ اُسے یے چھکاورس دے دی کی غرورت هی نه رهي . ماي خوب جاري تھ کہ آل اِنتيا کالمويس كمهتى هوکو ألك

راج نهت میں همیشه لانگریس کے بهتچھ یفوچھ جائے رہے . جو وہومست اِنقابی تدم باہو نے اُپ 'لوک سوک ساکم' کے رزب میں اُتھایا تها اُسکی اِن کاج کرتاؤں کو نہ باہو سے آشا هی تمی اُور نه اُسکی راچ کاجی اُهموت کی طرف اِن کاچ کرتاؤں کا معمان هی يهم کرنے کھائے بدائی تھی جسے وہ وردھا مھی بلانا چاھتے تھے . اُنکے مرنے کے بعد وہ کاسونس تو ھوئی لھکن اُسپر کانگریس اور حکومت کے لیڈوری کا اتلا اُثر رہا کہ اُسکا دھھان بھی اِس یوجنا كى طرف نه كها . ديس كه ساري رجداتمك كاج كرتا ١٩٠٠ برس تك لوک سهوک سلکه؛ کریوجدا بایو نے آس کا نفرنس کے سامنے

HIRT BIR & BAING OF THE TRIQ O INAM SAIR NAME THE SAIR SERVICE

مئی می اهٔ

همهورے معمورے آنے نئے پورگوآم کی روپ ریکھا تمار کو لیئے کے بعد آنہوں نے رودھا میں رچاناتمک کاچ کرتاؤں کی ایک کانفرنس بلوائے کی چرچا کرنی ہورج کی ۔ پر یا کانفرنس اُن کی زخاکی میں نہیں ہورسکی ۔ آنکے مرنے کے بعد یا کانفرنس اُس سے

جسطرے آپ رچائنگ کی کرتاؤں اور ساتھوں کے ساملے بایر آپ وچاو رکھ رہے تھے اسی طرح کالگریس اور حکومت کے خاص لوگوں سے وہ ایلی وچاو دھارا پو بحصکیں کو رہے تھے ، حکومت کو خاص لوگوں میلے اور خلورس سلکتھوں کو توز دییلے کا خوال اُنکے سامنے تها اور ایشیوزندی مون بہنو یہ بتا رہے تھ کہ اگر کلکویس اب بھی اُن کی جھلوں کو باپو یہ بتا رہے تھ کہ اگر کلکویس اب بھی اُن کی کے واستے کو نہیں ایڈائے کی تو باپو دیسی میں اپٹا آندورای چائے کے واستے کو نہیں ایڈائے کی تو باپو دیسی میں اپٹا آندورای چائے کے واستے کو نہیں ایڈائے کی تو باپو دیسی میں اپٹا آندورای چائے کہ کھلئے ایک نہا دال تیار کریٹے ۔ کلکریس اور اسکی حکومت کر اِنکیون نهشل کانگریس کے مقتری کو اِسکے ودھان کا مسودہ اس هدايمت كے ساته دے ديا كه ولا إلى بايو كي طرف مے پرستاؤ كے ورب مهن آل اِنقيا كانكريس كمهلى كا ماملے يعمل كرين . اِسك تمن كهلكے اس سے زيادہ خطرناک بات دوسری نهھی ھوسكتی تھي . آخركار بايو نے ايم سارے وجاروں كو 'لوك سيوك سنكه' كا روپ دے اِس اراف کو بداوانے کیلئے ہے حد کوشش کی مگر کامیاب نہ ھوئے چار کملئے کے بعد هی باپو کے سلساري جھين کا انت هوکيا . إملك بوء ما بوء راج كاجي لوةرون نے بايو كو مسجمانے أور أنك

أخرى ومهمت كے نام مے " هريجين " مهن چهيا تها . آل إنتيا الوک مهوک سلکه کا مسودة بايو کے مرنے کے بعد ' بايو کی

भीरे धारे अपने नये प्रोप्राम की रूप रेखा तैयार कर लेने के मुख्याने की चरचा करनी शुरू की. पर यह कानमरेन्स उनकी जिन्द्रा में नहीं हो सको. डनके मरने के बाद् यह कानफरेन्स उस बाद छन्होंने बधी में रचतात्मक काजकतीकों की एक कानफरेन्स मई सर् ११९ समय हुई ज्ञब देस की हालत बिलकुल बर्ल चुकी थी. चाहिंसात्मक इनक्रताब का रास्ता नया हिन्स

को बदलवाने के लिये बेहट कोशिश की मगर कामयाब न हुए. आखिरकार बापू ने अपने सारे विचारों को 'लोक सेवक संघ' का क्रप देकर इंडियन नेशनल कांगरेस के मंत्री को इसके विघान हुकूमत के खास लोगों से वह बापनी विचारधारा पर बहुसें कर रहे थे. हुकूमत को छोड़ देने और कांगरेस संगठन को तोड़ देने का बयाल डनके सामने या और खपनी जिन्दगी में पहिली बार कांगरेस के आधिकारियों और अपने पुराने राजकाजी चेलों को बापू चौर बाहिसात्मक इनक्कताब यानी बाहिसात्मक क्रान्ति के रास्ते को नहीं बपनायनी तो बापू देस में घपना धान्दोलन चलाने के लिये एक नया दल तैयार करेंगे. कांगरेस बौर हसकी हुकूमत के लिये इससे ज्यादा छतरनाक बात दूसरी नहीं हो सकती थी. इसलिये बड़े से बड़े राजकाजी सीहरों ने बापू को सममाने और उनके इस इरोहे तरफ से प्रस्ताब के रूप में आल इंडिया कांगरेस कमेटी के सामने पैश करें. इस के तीन बार घंटे के बाद ही बापू के संसारी जीवने जिस तरह अपने रचनात्मक काजकर्तामां स्रौर साथियों के सामने बापू अपने विचार रख रहे थे उसी तरह कांगरेस श्रीर का मसबिदा इस हिलायत के साथ दे दिया कि यह इसे बापू की हा ब्रांत हो गया. 3/6

(२) होड सेवड संघ का मसौदा बापू के मरने के बाद, बापू की

)

इसका यही ब्यसर पड़ा. इसका सब से बड़ा सबूत बापू का ब्रोक सेवक संघ' बनाना है जो ब्यसल में उनके जीवन के दूसरे गांची युग के पहिले हौर का खतम हो जाना है. खुद बापू पर भंग होजाना जो छनके जीवन का मिशन था घौर जिस के पूरा करने बार क्या हो सकती थी कि बनका सत्य बीर बाहिसा के हथियारों अपना तन मन धन सब कुछ निछाबर किया था. एक तरह से सामाजिक, आरथिक घौर नैतिक जीवन में आज कल के पच्छिम का गुलाम बन जाय. बापू के लिये इस से ज्यादा दुखकी घटना से संसार में आईसात्मक इनक्रलाब पैदा कर देने का सपना पूरा होने के नखदीक पहुँच कर इस तरह एकबारगी भंग होजाय. उस सपने का की कोशिश में डन्होंने चपने जीवन के ४० साल खपाये थे श्रीर सभ्यता और संस्कृति को मिटा कर हमेशा के जि स्रीर का बुनियादी पत्यर था.

बार्क साम खांस साथी यह देख रहे थे कि अपनी मौत के साल हैंद्र साल पहिले बापू आहिंसात्मक इनक्तां के इतिहास में एक नया युग शुरू करने के खयाल में इवे रहते हैं, और अपनी पुरानी बोजनाओं में बुनियादी तबदीलियाँ कर रहे हैं. बापू के आस पास के सोगों को उनकी बातों से यह साफ पता चलता था कि वह कोई इनकताबी कदम उठाने की तैयारी कर रहे हैं. बागू ने ज्ञपनी आहों की योजना को बिलकुल बदल दिया, उस में से केनल खादी पैदा करने के बहले 'बस्त स्वात्वलंबन' यानी आपने कपड़ों के आस. मकसद् बना दिया. बापू ने अपनी रचनात्मक संस्थाओं के लिये खुद सूत कात कर उसी के कपड़े पहनना, खादी योजना का मंगठनों को तोड़ डाखें बगैर एक संघ का रूप ले लें. इसी के साथ सामने यह योजना पेरा की कि सब संस्थाएँ अपने अलग साब छन्डोंने घपनी सारी पुरानी रचनात्मक योजनायों को मिला इर छसे 'समप्र सेवा' (सब तरह की सेवा) का नाम दिया. इस तरह

)

المسائما المثاري بهدا كرديك لا سهدا پورا موذ كا نزديك چهونج كر اسطيم ليكداركي بهدك هو جائے. اُس ميد كا بهدك هوجات جو آنكے جهون كا مشن تها اور جسكے پورا كرنے كى كوشش ميں اُنهوں نے آچ جهون كے پچاس سال كهيائے تھ اور اپدا تن من دعن سب كچه نچهاور كها تها ايك طرح سے گاندهى يك كے پہلے دور كا ختم هوجان هے. خود باپوير اِسكا يهي اُثر يها . اِسكا سب سے پوا ثبوت باپو كا 'لوك مهوك ملكه ، بنانا هے جو اصل ميں اُنكے جهون كے دوسرے 我 子可可 北、子. پرائی سهههکا اور سلسکرتی کو مگاکر همهشه کیلئے ساماجکاء آرتهک اور نهتک جھوں میں آجکل کے پچھم کا غلم ہی جائے۔ باپو کھلٹے اس سے زیادہ دکھ کی کهتابا اور کیا ھو سکتی تھی که اُن کا ستھے اُور اھلسا کے هتھھ:(رب سے سڈسار مھن

یک شروع کرنے کے خمال میں قربے رفتے فین اور ایلی پرانی پوجلاوں میں بلیادی تبدیلیاں کر رہے فیں . باہر کے آس پاس کے لوگیں کو آن کی باتیں ہے یہ مان پتہ چلتا تبا کہ وہ کوئی آنٹائی قدم آتبانے کی تباری کر رہے میں . باہر نے ایلی کہادی کی پوجلا کو بالکل بدل دیا۔ اُس میں ہے کیزل کہادی پیدا کرنے کے بدلے 'وستر سواولسوں ' یعنی اُنے کیوں کیلئے خود موت کوت کر اُسی کے کپوے پہلٹا' کہادی پوجلاء کاخاص مقصد سال تعبوه سال بهلم بايو اهنسائك امتلاب كرانهاس مهل ايك نها پیمی کی که سب سلتسهانمی ای ایک ازک سلکتهلون کو تور ذالمی اور ایک سلکه کا روب له لهن . اسی کے ساته حاته آنمون نے اپنی ساری پوانی رجلانمک بوجلاوں کو مقا کر آصا 'ممکر حموا' (بعب طرح کی حموا) کا نام دیا . اسطرح يكا ديا . بايو نے آيدي رجانا تمك سلسكهاؤں كے ساملے يے يوجانا ہاپو کے خاص خاص ساتھی یہ دیکھ رہے تھ که آپٹی موت کے

مئی می اه'

मई सन् '११ काहिसात्मक इनक्रलाब का रास्ता

कर सकते थे. ख्यों ज्यों भाजादी का समय करीश भाता गया बापू की बेबसी बराबर बढ़तो गई. आ लिर नीबत यहाँ तक पहुंची कि बापू की मर्ज़ी के खिलाफ और बिना उनकी सलाइ के देस के दो दुकड़े कर दिये गये. इस रालत कदम से जो नतीजे पैदा हुए उनसे देस के बचाने की कोशिश में बापू को भपनी जान देनी पड़ी. देस के दुकड़े हो जाना बापू के जीवन के लिये बहुत दुख की बात भी खीबन में इतना बड़ा बक्का बापू को कभी न पहुँचा था. फिर भी इतनी खदारता के साथ उन्होंने अपने चेलों की इस रालती को होने बाले त्रुकान का मुकानला किया कि यह बापू की जिन्हगी की सबके बड़ी याहगार है. निवाहा स्तीर इतनी हिम्मत स्त्रीर ताक्रत के साज इस ग़लती से पैदा बातों और बहसों की सख्ती और कुटता को बापू बरदाश्त न कर सकते वे और खामोश होकर बाँसू बहाने लगते थे. बापू कॉगरेस में हो हल किये बग़ेर न तो नया संगठन बना सकते थे, न जनता की महद् से कॉगरंस के नेतात्रों को अपनी पालिसी बद्लने पर मजबूर हासत यहाँ तक पहुँच गई थी कि मासिर दिनों में अपने चेलों की कोई बात हो ही नहीं सकती. मगर हालत बिलकुल इसके उल्टी थी. 346

ज्यीर पिरुद्धमी राजनीत के रास्तों पर चलेगी. काँगरेस के जाबन में इतनी बड़ी तबदीली का होजाना बायू ज्यीर देस दोनों के किये एक बड़ी घटना थी. देस का इस से बड़ा दुर्भाग्य स्तीर चया हो काँगरेस के तरोक्नों कीर पालसियों पर इस बिलदान का चारा भी ज्यसर न पड़ा. कॉंगरेस ने हुकूमत पाते ही जो तरीक़े ज्यख्तियार किये उनसे यह साफ जांहिर हो गया कि कॉंगरेस को बह पूरी होगई. आब वह पीच्छमी सभ्यता को देस में फैलायगी सकता था कि बसे राखकाजी ब्याजाती इसितिये मिले कि वह बाब बापू के बादशों और साधनों की कोई जरूरत बाक्री नहीं रही. जिस ग्ररज के लिये काँगरेस बापू का इस्तेमाल करती थी

 عم پهدا هونے والے طوقان کا مقابله کها که يه بايو کي زندگي کي سب ہمت دکھ کی بات تھی ۔ جھوں معی اِنٹا ہوا دھکا باہو کو کھمی نا پہونچا تھا ۔ پھر بھی اِنٹی اُدارتا کے ساتھ اُنھوں نے اُنے چھلوں کی اِمِی فلطی کو نباھا اُرر اُنٹی ھمت آہر طاقت کے ساتھ اِس غلطی آزادی کا سے قریب آتا کیا بایو کی بے بسی برابر بوهتی کئی۔ آخر نویت یماں نک پہونچی که بایو کی مرضی کے خالف اور بغا اُن کی مالع کے دیس کے دو تکوے کر دائے گئے ۔ اِس غلط تمم سے جو نکھجے پہذا ہوئے اُن سے دیسکو بچائے کی کوشش میں بایو کو ایٹی ہاں میٹی پڑی. میس کے تکوے ہوجاں باپو کے جیون کیائے کوئی بات هو هی نههن سکتی. مگرجالت بالکل اِسکے اُلٹی تھی. جالت پهان تک پهونے کئی تھی که آخر دنوں مهن اُنے چھلس کی باتوں اُور بعضوں کی سختی اُور کٹوتا کو باپو بوداشت نہ کر سکتے تھے اُور نعكاون كو أيدى بالهمي بدلك ير مجبور كر سكتے تھے . جهون جيس خاموهي هوكر آنسو بهانے لكتے تھ. بايو كانكريس مهن در دل كئے بغور نه تو نها سلکتهن بنا سکتےتھ' نه جنتنا کی مدد سے کانگریس کے

راستوں پر چلی کی۔ کانکریس کے جھوں میں اِنٹی پوی تبدیلی کا ہوجاتا مالمقلون کی کوئی ضرورت باقی نههن رهی . جس غرض کهلئے كانكريس باپر كا أستممال كرتى تعى رد يورى هوكئي . أب رة پوچهمی سهههکا کو دیس میں پهیلائے کی اور پوچهمی راج نیت کے بالهر أور دييس دونوں كهائتے ايك بوي كهتدا تهي. ديس كا إس سے بوا اللا نه بوا . كانكريس نه حكوست باترهي جو طريق اختمار كثير ديهاكهم أدر كواهيسكتاتهاكه أسراسكاهر آزادر اسلكر ملر كه ١٥ أدار اُن ہے ہے صاف ہاھر ہوکھا کہ کانکریس کو آب باپو کے آدرشوں اُور کانگریس کے طریتوں اُور پالیسیوں پر اُس بلیدان کا ذرا بھی

أهنسائك انقلب كاراسته

مئی سی اه'

मई सन् '४१

नवा हिन्द अहितात्मक इनक्रवाब का रासा

को नहीं मान भीर कॉगरेस के मक़सद को वैसा हो रहने दिया. भाखिर इसी बिना बापू को कॉगरेस की चार भाने वाली मेम्बरी तक से इस्तीका देना पड़ा. कॉगरेस के मेम्बर न होते हुए भी बापू बराबर कॉगरेस की रहनुमाई करते रहे. स्टॉने कोई इसरा दल नहीं बनाया भीर न अपने रचनात्मक काज़कतां मों बापू का पक नया दल बना लेना देस की मिलीजुली शिक के दुष्के कर देता. इससे कॉगरेस कमजोर पड़ जाती घौर बिदेसी हकूमत की देस को नुक्रसान पहुंचाने की घौर देस पर अपना कब्ज़ा कायम रखने की ताक्रत बहुत बढ़ जाती. इस सबसे बापू के बाह्रिसात्मक इनक्रलाब पैदा करने के मिशन को बहुत ड़ा नुक्रसान पहुँच सकता था. इसलिये उन्होंने आखिर दम तक कोई देल ध्यपना घलता नहीं बनाया छौर गहरे से गहरे मतभेद हुए भी बिदेसी हुकूमत के खिलाफ कॉगरेस का साथ को काँगरेस संगठन से बालग किया. कारन यह था कि बागर रचनात्मक काजकर्ती काँगरेस से बालग हो जाते तो काँगरेस फिर से हिंसात्मक रास्तों को प्रजितयार करने पर लाचार हो जाती. दूसरे

को यह ग्रुवह ही नहीं हो सकता था कि इनमें भीर बापू में कितना गहरा मतभेद हैं भीर यह कपनी सारी ताफ़त देस को उन रास्तों की तरफ के जाने में बगा रहे हैं जो बापू को नापसन्द हैं भीर जिक्हें बापू देस के बिये थातक सममते हैं. जनता बापू की शांफ को खपार सानकी थी जीर समस्ति वो कि जनकी मधीं के खिलाक काँगरेस ने इससे पूरा कायदा चठाया. काँगरेस के वह नेता जो बापू के आदरों, सायनों और योजनाजों को कोरा आदरीबाद कहने की बातें हैं करने घरते की नहीं, जनता के सामने बापू की गौर बनके साधनों, व योजनाणों की इतनी तारीफ़ें करते थे कि जनता

کو بہت ہوا نقصان پہونے سکتا تھا ۔ اِسلام اُنھوں نے آخو دم تک کوئی دل آپٹا الک نہھں بڈایا اور کہرے سے کہرے مت بھید ہوتے ہوئے بھی بدیسی حکومت کے خلاف کانگویس کا ساتھ دیکے رہے . راستی کو اختهار کرنے پر لچار هوجاتی . دوسرے باپر کا ایک نیادان بٹا لهٹا دیس کی ملی جائی شکتی کے ٹکڑے کر دیتا . اس سے گائیویس کمیور پرجائی آور بدیسی حکومت کی دیس کر نقصان پہونچانے کی آور دیس پر اپذا تبضہ قائم رکھنے کی طاقت بہت بڑھ گانگریس کے مسہر نے ھوتے ھوئے بھی باہو ہراہر کانگریس کی رہنمائی کرتے رہے۔ آئھوں نے کوئی دوسرا دال نہوں بذایا اور نے آئے رچنا تمک کاج کرتاوں کو کانگریس سلکٹھوں ہے الگ کیا ۔ کارن یے تما کہ اگر رچناتمک جاتی . اِس سب مے باہر کے اُھلسا تمک اِنقاب پھدا کرنے کے مشن كام كرتا كادكريس مع الك هوجاتي توكالكريس بهر م هلسائمك کو نہیں مانا اور کلکریس کے مقصد کو ویسا هی رهنے دییا . آخر اِسی بكا ير بايد كر كالكريس كي جار آنے والى ممدوي تك سے استعفا ديكا پوا.

بابو کے آمرشوں سادھلوں اور يوجناؤں كو كورا آدرشواد اور ابھوھارك کرتے دھرتے کی نہیں' جڈٹا کے ساملے باہو کی اُور اُنکے سادھنوں ويوهلاول كي اتلي تعريفهن كرة ته كه جلتا كو يه شبه هي نهيل هوسكتا تها كم إن معل اور بأيو معل كتدا كبرا ست بهيد أبار مائكى تهي، أور مسجهتى تهي كه أن كي مرضي كه خلاف ھ اور یہ اپلی ساری طاقت دیس کو اُن راسٹوں کی طرف لے جائے مهن لکا رم ههن جو بايو كو ناپسان ههن اور جاههن بايو معجه تماني يه مانۍ تم له يه کيول کېلے کی باتين هين ميس كهائي كهانك مسجهة ههن . جائنا بايو" كي شكتي كو كانكريس نے اِس سے پورا فائدہ اُتھایا . كانكريس كے وہ نيكا جو

مئی می اود

मई सन् १५१

महिसात्मक इनक्रमांच का रास्ता

املسائیک انتلب کا راسته

मिरान को पूरा करने के लिये उन्हें अपनी इसी रिश्वनं सेना से काम लेना होगा. बापू का यह खयाल बराबर मञ्जूत होता गया इस तरह बापू के और कॉगरेस के बीच की लाई बराबर गहरी जौर चौड़ी होती गई. बापू का असर कॉगरेस पर बराबर घटता गया यह यज्ञीन हो गया या कि आखीर में काँगरेस के बारिये अहिंसात्मक इनक्रसाब पैट़ा नहीं किया जा सकेगा जीर ज्ञपने इस पार्टीबन्दिकों ध्यीर राजकाजी दायरों की गंदी खींचातानी से बाहर रख कर काम सेना बाहते थे. काँगरेस की हासत को देखकर कन्हें विवास करने पने. इन काजकर्ताओं से बहु हमेशा कॉगरेस की यहाँ तक कि एक दिन वह आया कि बापूका काँगरेस के बान्दर रहना भी मुमकिन न रह गया.

मतमेद हो गया. इन लीडरों का यह कहना था कि लूटमार, करल कीर खून को झोड़ कर और जितनी बातें कीर कोशिशों देस हित के लिये की आँय वह सब 'जायज़' शब्द में आती हैं चाहे बापू इनके मानी कुछ भी सममें. बापू कहते थे कि काँगरेस विधान में बायज़ (बोजिटिमेट) और शान्तिमय (पासफुल) यह दोनों शब्द मैंने हो सत्य और आदिसा के मानी में जुड़वाप हैं कि जिसमें आम लोग इसे समम सकें. अब साफ जाहर हो गया है कि मतकाब साफ कर देना वाहिये. जालिर को यह बात बम्बई में इन शब्दों से अस पैदा हो सकता है. इसीलिये इन शब्दों का यह में क्षींगरेस ने बहुत सी बातें ऐसी की जिन्हें बापू नाजायज कीर हिसा सममने थे. इस पर बापू में कीर काँगरेस के लीडरों में गहरा बापू कॉंगरेस में इस शतं पर शामिल हुए थे कि कॉंगरेस मझस्य बना लेगी. धनके कहते से इस मझसड्को कॉगरेस ने अपने "जाबज बौर शान्तिमय साथनों" का इस्तेमाल करना अपना विद्यान में शामित कर लिया था. सन ३० मीर ३२ के मान्दोलनों

جھوڑ کر آور جھٹی باتھن اور کوششین دیس مے کھلٹے کی جائین وہ مب 'جائز' شید میں آتی میں چاھے بایر اِسے معلی کچھ ہمی سنجھیں۔ بایر کہتے تھ کہ گلکریس ردھان میں جائز

(لم جهتمهمت) اور هانتی مے (پوس فل) یم دونوں شبد مهن نے هی ستیم اور آهذسا کے معنی میں جو وائے هیں که جس

معن مام لوكِّ إِنْ سمجه سكهن . أب مات ظاهر هوكيا هـ كم إن

حوكها . إن لهقروس كا يه كهال تها كم لوق ماز قتل أور خون كو

بہت میں باتھی ایسی کھی جڈیھی باپو ناجائز اور ھٹسا سمجھتے تھے ۔ اس پر باپو میں اور کانگریس کے لیکووں میں گہرا مت جھد

هامل کر لیا تها . سی ۱۰۰ اور ۲۰۰ کے آندرلمیں میں کدعریس نے

همدوں مے بھوم پھودا هوسكتا هے . إسائر إن شبدوں كا يه مطلب مان كرديدا چاهڻر ، آخر كو يه بات بيبيرى ميں آل انڌيا كانكريس كمهترى كے ساملے آئي ، كمهترى نے بايو كى بات

جمعوں اور راج کاجی ڈائروں کی گلدی کھمنچا تائی سے باہر وکھکو کم لیٹا، چاہتے تھ ۔ گھریس کی حالت کو دیکھکو آئھیں یہ متھی ہوگیا تھا کہ آخصر میں کانگریس کے ذریعے املستک انتقاب پھدا نہوں کیا جاسکیکا اور آنے اس مشن کو پورا کرتے کھلئے آنھیں اپنی اِسی وزار سفنا سے کام لیٹا ہوگ ، باہو کا یہ خمال برابر مضبوط ہوتا کھا ۔ اسطرے باپو نے اور کاکریس کے پو بوابر کھتکا کھا یہاں تک کہ ایک دی وہ آیا کہ باپو کا کانگریس کے اندر رهما بھی مسکن نے رہ گیا . تمار کرنے ہوے . اِن کاج کرتاؤں ہے رہ ہمیشہ کلکویس کی پارتی

4 باہو کانگریس میں اِس شرط پر شامل ہوئے تھ که کانگریس '' جائو اُور شانکی مے سادھفیں '' کا استعمال کرنا اِبنا مقصد بغالے کی ۔ اُنکے کہتے ہے اِس مقصد کو کانگریس نے انچ ردھان میں

848

مئی سی اه'

मई सन् '११ नवा हिन्द भाहसात्मक इनक्षताब का रास्ता आधार पर हुई हैं. यह देख लेने के बाद बापू की शिख्सयत को खोड़ कर वह धनके सिद्धान्तों की सच्चे दिल से पैरबी करने लगेगी. पूरी न हुई. कॉगरेस हमेशा बेदिली और मजबूरी से ही उनके सिद्धान्तों और प्रोप्रामों का पूरा करती रही. आंखर बारू को मजबूर होकर कॉगरेस को तोड़ देने या उसका मुजाबला करने के लिये 'लांक नह कॉगरेस की अगुवाई इसी उम्मीह पर कर रहे थे और गही उत्मीं व उनके मरने के कुछ प इंले तक बनी रही. पर उनकी यह उत्मीद सेवक संघ' है। विधान बनाना पड़ा.

बन के मरते दम तक उनके और काँगरेस के बीच बराबर एक ब बरक्स सार्व बनी रही. सबसे दुख की घटना यह है कि जैसे जैसे बायू को कामगाबी होती गई बैसे वैसे यह सार्व कार्व काँगरेस को हुकूमत को ताकत कौर होतत पर अधिकार पाने के करींब को हुकूमत को ताकत और होतत पर अधिकार पाने के करींब पहुंचाती जाती याँ वैसे वैसे ही काँगरेस बापू के परमार्थी आदशों बीर सेबा, त्यांग बौर तप के मार्ग से दूर होती जाती यी. यहाँ तक कि तखतनशीनी के बाद काँगरेस के जीवन में इन सब बातों का बापू कॉंगरेस को समय समय पर राह दिखाते रहे फिर भी निशान तक बाक्षे न रहा.

कोड़कर बहाती बी, बेकिन दूसरी तरह के प्रोप्रामों की तरफ वह कोई प्यान ही न देती बी. इसीबिये व्यपने रचनात्मक प्रोप्रामों को वाहाले के किये वामू को काशन संगठन बनाने जीर नने काशकर्ता डालकर उसे मजबूर करना या देस की किन्हीं बुराइयों और कीमयों को दूर करके देस में जामति, जात्मबल जौर संगठन पैदा करना होता था. कॉगरेस इनमें से पहली तरह के प्रोप्रामों को तो कुछ तोड़ बापू ने जितने प्रोधाम देस के सामने रक्खे उनका मक्रसर बा हो किसी ख़ास मामले में गबरमेन्ट पर ऋहिंसालक हवाब

جهور کر رہ آنکے سدھانتوں کی سبچے دائے پھرری کرنے لکھکی .

وہ کاکویس کی اگوائی اِسی اُمید پر کر رہے تھے آرر یہی اُمید پر اُن کی یہ اُمید پوری اُنکے مرنے کے کچھ پہلے تک بنی رہی. پر اُن کی یہ اُمید پوری نہ ہوئی . کانکویس معھشہ بھدائی اور مجبوری سے می آنکے سدھانتوں اور پرکواموں کو پورا کوتی رہی آخر بابو کو مجبور موکر کانکویس کو توز دینے یا اُسکا مقابلہ کرنے کیلئے 'لوک سھوک سلکھ' كا ومعاريجينانا يو' . آدهار پر هوئی ہے . یہ دیکھ لیڈے کے بعد باپوکی شخصیت کو

ر وهي . سب سے دائم کي تهتما يه هے که جوسے جوسے بايو کو كاميابي له هوتي کئي ريسے ريسے يه کهاڻي اور چووي اور کهري هوتي چائي کئي. له يه كامهابهاں جوسے جوسے كاتكويس كو حكومت كي طائعت اور دولت در ادهمهکار پانے که قربیب پہونتھاتی جاتی تهمی ریسے ریسے هی کانگریس بابو کے پرمارتهی آدرشوں اُور سهوا' تھاگ اُور تب کے هم تک أنكم لور كانكريس كه بهج بوابو ايك زيردست كهائي بذي بعد کانگریس کے جھوں میں ن سب باتوں کا نشان تک باقی مارگ ہے دور ہوتی جاتی تھی ۔ پہل تک که تنف نشولی کے باليو كانكويس كو سمه سمه يو رأة دكهاتة رها يهو بهي أنكء مرتة

مجدور کرنا یا دیس کی کلهیں برائهری اور کسهوں کو دور کرکے دیسی مهی جاگرتی اتمہل اور ساکتهی پیندا کرنا موتا تبا . کانکریسی اِن مهی سے پہلی طرح کے پورگزامری کو تو کچھ تور پھور کر چاتی تھی تھی تہ تعری تھی ۔ اِسی لگنے آبے رچانا تبک پورگزاموں معیان می ته دیکی تھی ۔ اِسی لگنے آبے رچانا تبک پورگزاموں مقالی میں تہ دیکی تھی ۔ اِسی لگنے آبے رچانا تبک پورگزاموں كسى خاص معاملے مهن گورنىئىت پر أمنسا تىک دباؤ دَالْكِر اسے باہو نے جتلے پروگرام دیس کے سامنے رکھ اُن کا مقصد یا تو

مئی می او

मई सन् १४९

अहिंसात्मक इनक्रमान का रास्ता

नवा हिन्स

मुक्ताबले का एतान कन्होंने अपनी मराहूर हड़ताल, अत और प्रार्थना के रूप में किया था. इस एतान का जो देस पर असर हुण। था उससे बापू को यह यक्नीन हो गया था कि देस की जमीन उनके मिशान को पूरा करने के लिये तैयार है. इस असर को कॉगरेस ने मी देसा और उस दिन से वह बापू की कायल होगई और उनके कहने

मानती रही. राजनीत के मैदान में स्तका यह तरीका कोई आनोखी हक्रीक्रत में यह ताबेदारी बापू के जादशों, योजनाजों और तरीक्रों इसलिय बापू की शाखिसयत से ज्यादा से ज्यादा मायदा डठाने की बिरवास न होते हुए भी वह बराबर सराहती स्नौर ऊपरी दिल से की नहीं थी वालिक खनके ज्यक्तित्व आरि उनकी शिल्सियत की थी था. चूंकि कॉगरेस जनता पर खुट अपना असर जमाना चाहती थी कोशिश करना काँगरेस ने अपना मक्रसद् बना लिया. इस मक्रसद के हासिल करने के लिये बापू के सिद्धान्तों जीर योजनात्रों को, उनमें बात न थी क्योंकि आडकल की पच्छिमी राजनीत में ऋपना मतलब जिसने हेस की जनता पर एकवारगी इतना जबरदस्त असर डाल दिया निकालने के लिये दो-रुखी बाल बलाना जायज माना जाता है.

ह्मती. वह यह देख लेगी कि इन अहिंसा के आदर्शों, मिद्धान्तों और के शुरू से यहाँ की सभ्यता और संस्कृति की रचना इन्हीं ऋसुलों के बह सममते थे कि अगर कुछ और नहीं तो उनकी अहिंसा की योज-नाजों की कामयाविशाँ काँगरेस के दिल में सत्य जार आहिसा का जारे । जार उनके हथियारों व साधनों के अचूक होने का विश्वास दिला साधनों का इतना गहरा असर देस पर इसीलिये पड़ता है कि इतिहास बापू काँगरेस के हो-कले पन को खूब देखते थे. वह जानते थे

تهار هے . اس اثر کو کاسکریس نے بھی دیکھا اور اُسدان سے وہ باپو کی قائل هوکئي آور کے کہنے پر چاہے لکی . كها تها. أس أملان كاجوديس يراثر هوا تها أس سے بايو كو يك يقهن هوكما تها كه ديس كي زمهن أنك مشن كو پورا كرنے كيلك مقابلے کا آهان اُنهوں اُپدی مشهور هوتال' برت اور پراتها کے روب مهن

حقیقت میں یہ تابعداری بایو کے آدرشوں' یوجداؤں اور طریقوں کی نہیں تھی بلکہ اُنکے ریکتھو اور اُن کی شخصیت کی تھی جسٹے دیس کی جلتا پر ایک بارگی آتنا زبردست اثر قالدیا تھا ۔ چونکہ کاعریس جلتا پر خود اُبنا اثر جانا چاھتی تھی اِسلام باپو کی شخصیت سے زیادہ سے زیادہ فائدہ اُتھائے کی کوشش کرنا کانگریس نے أور يوجلاوں کو' اُن مهن وشواش نه هوتے هوئے بهي وہ برابر سراهتي اور اُويڊي دل سے مانتي رهي . راڄ نهت کے ميدان مهن اُسکا يه طريقه کوئي اُلوکهي بات نه تهي کهونکه آجکل کي پڇههي راڄ نهت مين ايلا مطلب نکالے کهائے دو رخي چال چلڻا جائز مانا جاتا ہے. بایو گلگریس کے دو رخے پی کو خوب دیکھتے تھ ، وہ جانتے تھ که گلگریس آنکے ویکٹٹو سے فائدہ اُتھانا چاھٹی ھے . پر چونکم اُن کا اُنے سدھانٹوں کی اُپھوکٹا میں آئل وشواس تیا اسلئے وہ سمجھتے تھ کہ آئر کچھ اُرر نہیں تو اُن کی اُھلسا کی یوجفاؤی کی کمھابیاں کلکریس کے دال میں ستھم اُرر ملسا کا اُرر اُنکے متھھاروں و سادھلوں کے آجوک مونے کا وشواس دالا دیلکی ۔ وہ یم و سادھلوں کے آجوک مونے کا وشواس دالا دیلکی ۔ وہ یم اِنٹا کہوا اُثر دیس پر اِسی لئے پوتا ہے کہ اِتہاس کے شروع مے یہاں کی سبعیدا اور سلسکرتی کی رچلا اِنهیں امیرین کے 7

المساء المسائد والمساء

देस हित का जो भादरी, देस पूजा का जो मकसद इस युग के लोगों क्रिन्दुस्तान था गए. बेकिन हमें यह सब समफ लेना चाहिये कि के सामने था, बापू उसे अपने सामने रख कर हिन्दुस्तान को आजाद कराना नहीं बाहते थे. वह उस अन्याय जीर अत्यावार को संसार से मिटाना बाहते थे जो पच्छिमी हुकूमतें हिन्दुस्तान में श्रीर दुनिया के दूसरे देवों में कर रही थीं.

बा, पच्छिमी तरीक्रे की पार्लीमेन्टरी हुकूमत क्रायम करने का उसने अपना मक्सत् बनाया था और इस मक्तनं को हासिल करने में वह बिलकुन पिछ्छमी तरीक्ने मस्तियार कर रही थी जिनका महिंसा या हिन्दुस्तान में इंडियन नेरानल कॉंगरेस खंगरेची राज का मुका-बसा बापू के ब्याने के लगभग ३० साल पहले से कर रही थी. उसके सामने बाजक कं पच्छिमी पाद्शे थे, पच्छिमी टेस हित का हप सक्ताबार से किसी तरह का कोई बास्ता नहीं या.

कन्हें विदेशी सरकार से तहते में कॉगरेस का साथ देना चाहिये. बहू देखते वे कि कॉगरेस गहरे से गहर पष्टिल्यमी रंगों में हुबी हुई है जौर को असूक मा तरीके उन्होंने इष्किली अफरीक़ा में इस्तेमाल किये थे उनसे इसका बरा भी सन्दन्ध नहीं है और न शायद वह समक्ते की कोशिश की कौर पाखीर में इस नवीजे पर पहुँचे कि वीन साम राजनीय से चलग रह कर बापू ने देस की हालत को इसी छन्टें बापनाने को तैवार हो.

डाई वीन हवार ऐसे लोगों की फ़ेर्सिस तैयार करवासें कि जो बाहे अभिनेत क्ताना साम दे वा न दे, हर हाजत में कनके जान्योखन में हिस्सा के के से मार हो. जनका कवास या कि इतने साथी मिक बार्षे रीबट एस्ट के झान्दोखन के खमाने में जब बापू ने राजनीत में ती बा निक्रिया हुकुमत का कामवाची के साथ सुक्रावता कर सम्बेंगे. हिस्सा क्षेते का कैसबा किया तो जन्होंते यह जोराश की थी कि वह

هت کا جو آدرش' دیس پوجا کا جو مقصد اِس یک کے لوگوں کے ساملے تھا' باہو اُسے اُنے ساملے رکھکر ملدستان کو آزاد کرانا نہوں چاہتے تھے۔ وہ اُس اُنٹھائے اُور آتھاچار کو سڈسار سے متانا چاہتے تھے مهل که رهی تعلی . جو پچهمی حکومتیں ملدستان میں آور دنیا کے دوسرے دیسی هلاستان آگئے . لوکن همهن يه خوب سنجه لهڻا چاهيً که ديس

آجکل کے پچھمی آدرش تھ' بچھمی دیس مت کا ررب تھا' پچھمی طریقے کی پاراھملتری حکومت قائم کرنے کو اُس نے اپنا مقصد بغایا تھا۔ اور اِس مقصد کو حاصل کرنے مهں رہ بالکل پچھمی طریقے اختھار کو رهی تھی جفکا اهلسا یا سداچار سے کسی طرح کا کوئی جابو کے آف کے لگ بھگ ما سال پھٹے سے کر رھی تھی۔ اسکے ساملے واسطاء نههل تها هلايستان مهن أنذين نهشلل كالكريس أنكريزي رأج كا مقابله

سمجهای کی کوشمی کی اور آخه و مهن آس نتهاید و پهولادی که آنههی بدیسی سرکار می لونے مهن کانگریس کا ساته دینا چاهای . وه دیکهای تم که کانگریس کهرے بچهاسی و بیا چاهای . وه دیکهای تم که کانگریس کهرے بچهاسی و بیون مهن ذوری هوئی ها اور جو امول یا طریق آنهوں نے داکهای آفریته مهن الدینه مهن الدینه مهن الدینه مهن الدینه کی تم آنهای کے تم آن می این کا ذوا بهی سمجلاده نههن ها اور نه شاید وا کمهی آنههی آبانانے کو تهار هو . تھی سال راج نیمت ہے الک رہ کر باید نےدیس کی جانت کو

)

رکت لیکٹ کے آندرلن کے زمانے میں جب بایر نے راج نیت میں حصہ لیڈے کا فیصلہ کیا تو آنیوں نے یہ کیشی کی تھی کہ رہ تھائی تھی ہزار لیسے لوئی کی فہرست تیار کررا لیں کئا جو چاہے کاکریس اُن کا سات دے یا تعدے 'ہر حالت میں آنکے اندولی میں حصہ لیٹے کو تیار میں ۔ آن کا خیال تبا کہ اتلہ ساتھی مل حلومي تورة برتمي حكومت كا كلمايي كا ساته مقابله كر سكملكي .

मई सन् '४१ पहिंसात्मक इनक्रलान का राहरा नया हिन्द

कुटुन्ब हैं क्योर एक दूसरे के सगे भाई हैं, बिलकुल खात्मा हो जुका था. जिन धर्मों क्योर मजहबों का जन्म इन ऊँचे श्रादशीं क्योर मक्सलों के पूरा करने के लिये हुआ था वह अपना पुराना रूप रंग श्रोर तेज खो खुके थे ब्यौर बजाय सब इनसानों को एक कुटुम्ब बनाने के बन्हें एक दूसरे से अलग रखने में नोहे की दीवारों का काम कर रहे थे. इसिलिय बापू को अपना मिशन पूरा करने में इनमें से किसी से विलकुल खपने क्रुजे में कर लिया था. इंश्वर, मजहब, नेकी. बदी, ईमान, धर्म सबकी जगह अपने अपने देस हित के आद्रों और योज-भी कोई खास मदद नही मिल सकती थी. इसीलिय उन्होंने इनकी जाहरी और बाहरी बातों की तरक जरा भी ध्यान न देकर इनके असली मक्रसद और सिद्धान्तों की अपने सामने रम्खा और उन्हों नामां ने ले ली थी. इस खयाल का कि सारी दुनिया के इनसान एक चुका था. हमारी नैतिक (इखलाक्षी) श्रौर श्रारिथक जिन्दगी को उसने पर आपने सारे मिशन की बुनियाद डाली.

इक्सिलन अमरीका की खंगरेजी सरकार हिन्दुस्तानियों के साथ क्ररीब क्ररीब वैसा ही बुरा बरनाव कर रही थी जैसा हम अपने से नीची और अक्रुत जातियों के साथ करते हैं. बार् से यह सहा न गया. अन्यायों और जुल्मों से नहीं कर सकते. एक बार यह यक्षान हो जाने **बन्होंने व**हाँ की सरकार पर **घपने घा**ईसा के नरीक़ों **घो**र योजनाचों से गहरा ज्ञासर डालकर कुळ सुयार भी हासिल किये. लेकिन इससे डन्हें सन्तोश नहीं हुआ. उन्होंने यह देख लिया कि धिना गजकाजी द्यवाब के बह अपने देस भाइयों की रहा बहाँकी सरकार के के बाद उनके लिये दक्तिनी अफरीक़ा में आन्दोलन चलाना बेकार हो गया. जब तक हिन्दुस्तानी श्रपने हम में खुड़ गुनाम रहेंगे दूमरे किन रहेगा. इसलिये हिन्दुस्तान को आजाद करने का सवाल बापू के देसों का उनके साथ आजाद आद्मियों का सा बरताव करना नामुम-सामने आया और इसी मक्तसद को अपना मिशन बना कर वह

)

چکا تها . هماری نیمکل (اِخَالَای) اور آرتهکل زندگی کو اُس نے بالکل اُسے قبضے میں کر لها تها . ایشوو' مذہب نمکی' بدی' ایمان' دھوم سب کی جکم اُسے اُسے دیس همت کے آدرشوں اُور ایمان کمیس هیں اور ایک دوسرے کے سکے بھائی هیں دیوا کے اِنسان ہوچکا تها . جن دھورس اور مخمبوں کا حاص اِن اُنجے آدرشوں 'ور کوو چکے تھے اور بجہ نے سب انسابوں کو ایک کنسب بنانے کے اُمھیں ایک دوسرے سے ااگ رکیفئے میں لوہ کی دیواروں کا کو کو ہم تھے ، اسائے بادو کو اینا: مشدی دورا کونے میں اُن میمی نے کسی ہم کوئی حاص مدد نہیں می سکتی تھی ۔ اِسی لائے کو کو آبای کی خاتموں اور باندوی داتوں کو عوب ذرا بھی دھیان نے دے کو آبای کی خاتموں مقصد اور سدھائیں کو اُسے سامنے رکھا اور اُنھیں دی أمي سارے مشن کی بلباد نالی .

قريب ويسا هي برا برتاؤ كر رهي تهي حهسا هم أني سے نعجي أرز أچهوت جاتيون كے ساته كاتے هيئي ، بايو سے يه سبا ده گيا ، أنهون نے وهان كي سركار پو آنچ أهلسا كه طريقون أور يبوحة في سے گهڑ اثر قالكر كيچه سلاهار بهي حاصل كئے ليكين أس سے أمهين سلاكونش ديمين هوا ، أنهون نے يه دبكيه لها كه بغلا راج كاجي دباو كے ولا أني ديمين كي كيا بار يه يقبين عوجائے كے بعد أكے لئے لكھئي أفريقه مين آندولين چائنا ديمار هوگيا ، جب كا هلاسكائي أنه لا سا برتاع كرنا نامسكن رهيمًا . اس لئے مددستان كو أواد كرنے كا سوال بايو كے سامنے آيا أور اِسى متصد كو اربنا مشن بنا كو وا ديس مهل خود فلام رهيدكك درسرے ديسوں كا أنكے ساتھ آزاد آدميون مكهن افريقم كي انكريني سربار همدستاليون كے ساته قريب

)

महिंसात्मक इनक्रलाब का रास्ता

(48)

(माई मंबर मली सोखता)

[महात्मा गांधी की 'लोक सेवक संघ' की तजवीज को सामने रखकर भी मंजर चली सोख्ता ने 'लोक सेवा संघ' की एक योजना देस के सामने रक्खी हैं. इस पर डन्होंने एक लेख 'नया हिन्द' में छूपने के लिये मेजा हैं. इस पर डन्होंने एक लेख 'नया हिन्द' में हिस्सा चगले नन्चर में निकलेगा. 'नया हिन्द' के पढ़ने वालों से हमारी प्रार्थना है कि वह इन लेखों को ध्यान से पढ़ें, इन पर विचार करें झौर झधिक जानकारी के लिये भी मंजर झली सोखता, सेवा कुँज चाश्रम, पोस्ट गंगावाद, वन्नाव, यू. पी. (Unnao, U. P.) से लिखा पढ़ी करें— सुन्दरलाल]

~

बापू के जीवन का मिरान मानव समाज में काहिंसा के साधनों बीर तरीकों की मदद से एक काहिंसात्मक इनक्रलाव पैदा कर देना बा. बह यह जानते थे कि टिकाऊ शान्ति कौर उन्नति हमारे समाज में सिर्फ एक ही तरह से हो सकती है कि हम भपने जापस के राज-कांजी मौर भारियक व्योहार को सदाचार के बन मस्तों पर कायम करलें जिन्हें हर इनसान ठीक, भच्छा भौर ऊँचा मानता है. हजारों समस के तजरबे ने इन भस्तों के इस पहत्त को ठीक साबित कर हिंगा है.

बापू के रास्ते की सबसे बड़ी कठिनाई यह बी कि जिस युग में बह पैसा हुए उसमें राजकाजी जीवन समाज में सास जगह ने

اهنساتیک انقلاب کا راسته

3

(بهائي ملظر على سوخته)

\subseteq

باپو کے جھوں کا مشن ماتو سماج میں اُھڈسا کے سادھٹوں اُور طریکتوں کی حدد سے آیک اُھٹساتیک اِنتقاب پیدا کر دیٹا تہا . وہ یہ جانتے تھے که تَکاوِ شانتی اُور اُنٹٹی ھمارے سماج میں صرف ایک ھی طرح سے ھو سکتی ہے کہ ھم آئے آیس کے راج کاجی اُور آرتهک پھوھار کو سدا چار کے اُن آصولوں پر قائم کر لیں جفھوں ھر اُنسان تھھک' اچھا اُور اُنتھا مانکا ہے ھزاروں سال کے تنجرے نے اِن آصولوں کے اِس پھلو کو تھھک ثابت کر دیا ہے ۔

باہو کے راستے کی سب ہے ہوں کٹھلائی یہ تھی که جس یک معن وہ پھدا ہوئے اُسمین راچاگجی جھون سناج معن خاص جکه لے

मई सन् '११

सर तेज बहादुर सपरू

नया हिन्द

हरान के लोग जो दिस से यह चाहते हैं कि शान्ति की माहयों को मजबूती से कायम हुई देखें और जो बापने हिन्दुस्तानी माहयों की खुराहाली और मलाई चाहते हैं, इनसानी क्रीम के इस तरह के ग्रुभ चिन्तकों का मान और उनकी इञ्चत करते हैं. वह चाहते हैं कि जो लोग सर तेज के आदशों को मानते हैं और हिन्दुस्तान के बढ़े नेताओं की बताई राह पर चल कर आगे बढ़ना चाहते हैं उन्हें चाहिये कि सर तेज वहादर के उन कसूलों पर चलें खौर इन पर सच्चाई से अमल करें ताकि उनका मुल्क खुराहाल हो मौर तरक्षक्री करे.

लिये इस दोंस्ताना जलमे में उनकी नूरानी आत्मा जरूर मीजुट होगी. मुक्ते इजावत ट्रीजिये कि अपनी बात जतम करते हुए सात सी बरस पहले के अपने यहाँ के एक महाकवि का एक शेर आप आज सर तेज का जिस्स हमारे साथ नहीं है लेकिन सचमुच आजाद हिन्दुस्तान में उनके आदशों की इस सराहना को देखने के को याद दिलाऊँ. उन्होंने हमें यह तालीम दो थी कि सारी इनसानी क्रीम मिल कर एक जिस्म है जिसमें सब अलग अलग इनसान डस जिस्म के हाथ पैर झौर उंगलियों की तरह हैं. Rog)

हमारे एक जीर शायर ने कहा है कि जो आदमी नेक नाम जीता है वह हमेशा जिन्दा रहता है क्योंकि उसके बाद भी इसकी शुभ चरवा उसके नाम को जिन्दा रखती है.

ایران نے لوگ جو دل سے یہ چامقے میں کہ شالتی کی بنیادس کو مضبوطی سے قائم ھوئی دیکھیں اور جو آپ ھلاستانی بھائیوں کی خوشتحالی اور بھائی چامتے میں' انسانی قوم کے اِس طوح کے شبہ چنتکوں کا مان اُور اُن کی عوت کرتے میں وور علاستان کے بوے کہ جو لوگ سرتھیے کے آورشوں کو مالتے میں اُور ملاستان کے بوے نہتاؤں کی بتائی واد پر چاکبر آئے بومنا چامتے میں اُنہیں چامئے کہ سرتھیے بہادر کے اُن اصولوں پر چاہی اُور اُن پر سچائی سے عمل کویں تاکہ اُن کا ملک خوص حال مو اُور توتی کرے .

آج سرتیج کا جسم همارے ساتھ نہیں ہے لھکن سبچ مبچ آزاد هلدستان میں اُن کے آدرشوں کی اِس سراهذا کو دیکھلے کے لئے اِس درستانہ جاسے میں اُنکی بورانی آئیا ضورر موجود ہوئی . مجھ اجازت دیجئے کہ اپلی بات ختم کرتے ہوئے سات سو برس ہمائے کے ابھے بیمان کے ایک مہا کوی کا ایک شعر آیکو یاد دلاؤں ۔ آمھوں نے شموں یہ تعلیم دی تھی که ساری انسانی توم ملکر ایک جسم ہے جس مهن سب الگ انگ انسان اُس جسم کے ہاتھ پھر ارر انگلیوں کی طرح هیں .

همارے ایک اور شاعر نے کہا ہے کہ جو آدمی نیک دام جوتا ہے وہ هموشه زندہ وهتا ہے کونکہ اُس کے بعد بھی اُس کی شبه چرچا اُس کے نام کو زندہ رکھتی ھے .

महत्त्र ४८

तार तथा नश्किर वानक

7.31 15.

कोशिश कर सकते. वह इस बात को जानते थे कि उनके मुल्क की आगे को खुशहाली केवल इस बात पर निर्भर है कि लोग महात्मा गांधी के महान उपदेशों पर अमल करें बार आपस के कगड़ों और ना-इत्तका कियों से बचे. मेरे होस्त मिस्टर झली आसार हिकमत की रहनुमाई में ईरान का कलचरी मिशन जब हिन्दुस्तान आया था तो इस मुल्क के मुखन लिक कलचरी मरकजो का दौरा करते हुए डसे इस बात का मोका मिला था कि इलाहाबाद में मरहूम सर तेज बहाटुर सपरू की विद्रना श्रोर विशेशताश्रों का कुछ परिचय प्राप्त करे. उनकी यह विशेषाताएँ सिक इल्मा मैदान मे ही नहीं बिल्क जीवन के सब मैड़ानों में थीं. कोई तात्त्रुच नहीं कि उस मिशन को जब सर तेज बहादुर के बड़प्पन झार उनकी इखलाक्षी ऊँचाई की कामने सामने जानकारी हुई तो उसने तेहरान लोट कर बहाँ की कलचरी झौर इल्मी संस्थाओं से इसकी चरचा की.

ईरान की संस्था फरहंगिरतान, ईरान और हिन्दुरतान के बीच पुराने रिशतों को ज्यादा मजयूत करने और रोनो मुल्को में कलचरी सम्बन्ध बढ़ाने और इस रोस्त क्षीम के बड़े बड़े बिद्वानों का मान करते के लिये हमेशा उत्युक्त रहती है. करहींगस्तान ने सर तेज बहादुर को अपने एसोशियेट मेम्बरों में शासिल करके यह दिखलाया कि प्रेम बौर भाईचार के सन्देश को फैजाने की जो कोशिशों सर तेज बहादुर ने की थीं उनकी करहींगसान कितनी क्रदर करती है.

मशहूर हस्ती के डठ जाने पर ईरान के तमाम कलचरी दायरों ने बहुत शोक मनाया. हमारे कलचरी कौंसिलर मिस्टर मोहिद एस शोक के बक्तत बहाँ मौजूद थे. वह खाप से टसकी चरचा करेंगे. मरहूम सर तेज बहादुर सपरू हिन्दुरतान के उन ग्यारह विद्वानों में से एक थे जो उस संस्था के एसोशियेट मेम्बर बनाए गए. इस

كوهم كرسكتے . وہ اِس بات كو جائتے تھ كه أنكے ملک كي آئے كى خوش حالى كھول اِس بات پر نربير ہے كه لوگ مهاتما گاخھى كے مهان اُبديشوں پر عمل كرين اُور آبس كے حيكور اور نااتناقيوں سے بچھں . مھرے درست مستر على اُمغر حكمت كى رهفنائى مهن ايران كا كليوري مشن جب هفدستانِ آيا تها تو اِس ملک كے متعقلت هی نہیں بلکہ جوہوں کے سب میدائوں میں تهیوں . کوئی تعجب نہیں کہ اُس مشن کو جب سرتیج پہادر کے بوہن اُر ن کی اُخلاقی اُونچائی کی آملے ساملے جانگاری هوئی تو اُسفے طہران لوت کر وهاں کی کلچوں اور علمی سفستھاؤں سے اِسکی چرچا کی . مهن مرحوم سرنهیم بهادر سد، و کم ودورا آور وشیشتای کا کنچه پریت بهایت کرم . آن کی یه وشهشتا به ن صرف علمی مهدان مین كلتهري مَرَاؤون كَا دورة كرته هوئي أسي إسمات كا موتع ملا عها كه أله آباد

پرائے رشتوں کو ریادہ مضبوط کرنے اور دوموں ملکوں میں کلنچوی سمہلدھ بوعانے اور اِس دوست توم کے بوے بوے ودوائوں کا مان کرنے کے لئے همهشه آتسک ،هکی ہے . فرهنگستدان نے سرتیج بہادار کو آئے ایسوشیایت ممبورں میں شامل کرکے یہ دکھائیا که پریم اور بھائی چارے کے سلادیش کو پھیلائےکی جو کوششیں سرتھجیہادر نے کی تھیں اُن کی فرھلکستان کتلی قدر کرنی ہے . أيران كي سلستها فرهنكستان أيرأن أور هذدستان كے بيھ

مرحوم سرتهج بهادر سبير هندستان کے اُن گهارة ردوانوں ميں مہ ايک تھ جو اُس سنستها کے ايسوشي ايت ممبر بنائہ گئے . اُس مشهور هستي کے آتھ جانے پر ايران کے تمام کلچوي دائبري نے پهت شوک مذايا . همارے کلچوي گؤنسلر مستو موحد اُس هيوک کے وقت رهاں موجود تھ . وہ آت ہے اُس کی چرها

کیں کے .

सर तेज बहादुर सपरू

(माई नूरी असफन्ववारी)

निर्दे दिल्ही में ईरान के राअद्भार जनाब नूरी असफन्द-थारी ने २० जनवरी सन '४१ को सर तेज बहादुर सपरू के जीवन पर एक तक़रीर की थी. 'नया हिन्द' के पढ़ने बालों के लिये उनका वह माशन हम यहाँ छाप रहे हैं. —एडीटर]

सर तेज बहादुर सपक हैरान की संस्था फरहंगिस्तान के एक कह हिन्दुस्तान के सब से बुद्धमान कौर सब से ऊँचे कार्तमियों के से से एक थे. उनकी कीर्ति कौर उनकी शोहरत केवल इस के बपमहादीप की सीमाकों के अन्दर ही महदूर नहीं थी बल्कि इस मुल्क की जुशराफियाई सीमाकों से बाहर के कलचरी दायरों में भी बन्होंने बहुत बड़ी हरूजन कौर बहुत बड़ा मान पाया था. उनकी यह इङ्जत कौर उनका यह मान उनके विशेश गुनों के कारन, उनके बहुत बड़े तजरबे के कारन कौर खास कर उनके समझार के कारन था जिस से दिलों को मिलाने में बड़ी मद़र मिलती थी.

भेद भावों के मिटाने में, अलाग अलग तरह के लेगों में मेल-मिलाप पैटा करने में खोर कोमी एकता की मिली जुली टिकाऊ बुनियादें डालने में उन्होंने वड़ी क्षीमनों मेवाएं की जिम में अपने मुल्क के लोगों में भी उनकी बड़ी इञ्जन श्रीर कदर हुई. अफ़सोस आज वह जिन्दा नहीं हैं कि अपने मुल्क को आजाद

देख सकते और महज नेक नियती और इनसानी प्रेम के बल पर

上、当からまる

(بهائی نوری اسفندیاري)

[نکی ہامی میں ایران کے راج درت جااب نوری اسفلدیاری نے ۱۰ جفوری میں 8۱ کو سرتھیے بہادر سمبر کے جھوں پر ایک تتریز کی تھی ' نھا ملد' کے پومڈے والوں کیلئے اُن کا رہ بھائین مم پہاں چھاپ رہے مھی —اقیٹر] مرتهج بهادر سدرر ایران کی سلستها فرهدگستان کے ایک ایسوشی ایت مسبر تھ ، آن کی یاد مهن یه جاسه کها کها هے . رد ملدستان کے سب سے بدای مان ارر سب سے زنجے آدمیوں میں میں سهماؤں کے اندر هی محدرد نہوں تھی بلکہ ایس میں دی کی سهماؤں کے اندر هی محدرد نہوں تھی بلکہ ایس ملک کی بہت بڑی موت اور بهت بوا مان پایا تها . آن کی یہ عزت ادر آن بهت بوی موت اور بهت بوا مان پایا تها . آن کی یہ عزت ادر آن اور خامکر آنکے آس اثر کے گارن تبا جس سے دلوں کو ملانے میں بوی

بههد مهاون کے مثالے مهن اگل ایک طبح کے لوگوں میں ممال مال پیدا کرنے میں اور قبعی ایکتا کی مالی حلی تکاؤ بلینادین قالعے مهن انہوں نے بوی قدمتی سفوانیں ایمن حس سے انے ملک کالوگیں میں بھی اُن کی ببری عرب اُور فدر ہوئی .

افسوس آج ولا زمدلا نههن ههن که آبیے مذک کو آزاد دیکھ سکتے اور محص نهک نهتی اور انساسی پریم کے بل پر آئے ساتھی دیش بھکتوں کو ایک دوسرے کے زیادہ نبودیک لائے کے

मेवा किम

जब भाएगा नया जमाना

मक्ष्यत पर भी सावन होगा, मुखमय सबका जीवन होगा,

मरुथल भी अब मधुबन होगा.

बाढ्ल की बजती है नौबत, प्लावन लेता है झंगड़ाई सोई डमंगें आग वठी हैं, घॉलें मलती है तरनाई राई डठ कर परबत होगी, परबत बन जाएगा राई

मई सन् १५१

مئی سی اه'

جب آلها نها إمانه

3

مروتهل ير يهي ساون هوگا سكه دے سب كا جهون هوگا مرو تهل هي آب مدهو ين هوگا .

بادل کی بعجتی ہے نوبت' وقون لیما ہے انکوائی سوئی اُملکوں جاگ اُٹھی ھوں۔ آنکھوں ملکی ہے توزنائی وائی اُٹھکو پریت ہوئی' پریت ہی جائے گارائی

پوروں کے تکمک میں ھاتبی مکھتیھوئی کی رک میں ساتبی' ماتبر کے ہر تک میں ساتبی'

يون جادر پهونک رما ها، جهون جابي کړک رما ها، تاري مهن بل هوک رما ها.

معرتی کے آنجیل کی میٹا' ماتو کو معتمی ہے سیٹا' کیا راجع' کیا جوکی رمٹا' ده رتی کا اُلٹے کا آنچل' سورک کا پردہ مت جائے کا جھوں جوت سےدمکے کا کن' جگاکا اندھیرا چھٹ جائیکا جگاجگا کاسلقانهاً عسائهی ٔ دعهرے دعهرے کے جائیگا

کون ھے بھری ؟ سبعی سکے میں . ليل كركوب من جذم هوا هم مب اِس دهرتی هی کے هوں'

पैरों के डगमग में साथी, दुसावी हुई रगरा में साथी, मानव के हर डग में साथी,

18 10 आ बा योबन जीवन

नाड़ी में बल

बरती का हताटेगा क्यॉचल, स्वर्गका परदा हट जाएगा बीवन जोत से दमकेगा कन, जुगका कॉधेरा छट जाएगा खुग खुम का संताप ऐ साथी, धीरे घीरे कट जाएगा

बरती के धाँचल की ममता, मानव को देती है समता, म्या राजा, क्या जोगी रमता.

एक कोख से सब जन्मे हैं, हम सब इस बरती हो के हैं, कोन है बेरी ? सभी सगे हैं,

4

क्या हिन्द अब काएगा नया खमाना मई सक् '५१ तो दे चट्टेंगे ऐ साथी, हामन पर काँसू घल्बे कम की ऐसी जोत जोगी, जाग घटेंगे जुग के सपने घरती ऐसी समतत होगी, मिट जाएँगे ऊँचे नीचे

खतें महत्व की नीची होंगी, क्रोंपड़ियों कुछ ऊँची होंगी, ऊँजी नीची एक सी होंगी,

क्षोटे बड़े बराबर होंगे, छत्री शुद्र बराबर होंगे, सभी समान डजागर होंगे.

हेबों की भाशा के ऊपर, मानो वानी छा जाएगी गिट पिट सिट पिट सुनकर जनता, कबतक आखिर भरमाएगी ऐन, 'ग्रैन' 'के' 'क्राफ' के हर से, कबतक जनता भय खाएगी

ह्मोसी की माशा में साथी, स्वेतों की गाथा में साथी, दक्षितों की चरचा में साथी, फिर से वेद रचे आएंगे, फिर जिबरील सँदेसे हेंगे, हत्न, कुदाल के मन्त्र कहेंगे. सक्कदीरें क्यांडाई लेंगी, मेरी कविता के सरगम से नब युग का निर्मात करूँगा, अपने क्योंसू के ऐटम से

सुस का इक संसार रच्ता, दुख की लय से झपने गम से

के कर्म का प्रस्ता जीता,

جمب آٹھکا نیما زمانہ مئی میں او^ء مگے آے سائھی' دامیں پر آئسو کے دھیر

The second second

لودے آٹھمیں کے اے ساتھی' دامی پر آنسو کے دھیم کرمکی ایسی جونتجام کی' جاگ آٹھیلکے جگاکے سہلے معرتی ایسی سم تل ہوئی' مت جائیلکے اوندچہ نیدچہ جھائیوں متصل کی نیدچی ہونکی' جھونہوریاں کیچہ اوندچی ہونکی' چەلاتى بولى ھۇلى كى جۇلىر ھۇلى كى چەلاتى ئىلىرى ئىلىر ھۇلى كى ئىلىرى ئىلىرى ئىلىر ھۇلى كى ئىلىرى ئىلىرى ھۇلى كى ئىلىرى ئ

جور سے ریٹ رہے جائیں گے' چور جبویل سٹدیسے دیں گے' مل' کدال کے ملتر کہجں گے۔ تقدیری انکوائی لیں کی' مہری کویتا کے سرگم سے نویک کانرمان کروں کا اپنے آسو کے ایتم سے سکو کا آل سٹسار رچوں کا دکہ کی لے سے اپنے غم سے

فالم هي سكم كل يهل إيلاء

808

नम्बर् ५ ं जात आदमी. प्रेम धर्म है. हिन्दुस्तानी बोली, 'नया हिन्द' पहुँचेगा घर घर लिये प्रेम की मोली मई, सन् १११ जिल्ह १०

十二. جات آدمي ' پريم دهرم هـ' هندسناري بولي. الها على كيدي كالميالة للرايريم كي جهواي . مئی سی اه' J. 0

अब भाएमा नया जमाना

(भाई बरन सरन 'नाख')

वारा गंगा की पलटेगी धारा दुख का होगा बारा न्यारा क्षिमितिर की दहलेगी क्षाती, खोक्सी में सर्वोदय होगा,

... त शाबी, इस रजनी के गांत से साथी, जीत से सामी ---काही काली राव से साबी,

جب أثيمًا نيا زمانه (بهائی جرن سرن 'ناز')

همگر کی دھائے کی چھاتی۔ کنٹا کی پلٹے کی دھاراً کھرابی مھن سرزدے ھرگا' مصلوں کا توبے کا تارا توجھوں کا سروت ہے گا' د'ہ کا ھرکا رازا نھارا '

اِس رجلی کے گٹ سے ساتھی' کلی رات ہے ساتمی مات ميماتمي

بهرز کی کرنهن پهرت رهی همن شطرنتهی جالهی توت رهی همن طلم كل نيفهل جهرها رهي هون.

	•
"मद्रा	
	•

हिन्दुस्तानी कंलचर सांसाइटी का परचा <u>। इतिस्</u>

साराचन्द्, भगवानद्गेन, सुजक्षकर हसन, विश्वक्ष्मर नाथ, मुन्द्रलाल

मई १९५१

म्या किस से

44 30 W. ري م 80% 30 30 30 W. 9 X X ≫ ñ ر الا الا 9 34 30 Sc Sc Sc 3000 ₩ 3 30 १--जब झार्या नया जमाना (कविता)--भाई चरन ३--- आहिन्सात्मक इनक्रताव का रास्ता---भाई मंबर द-विद्यार के खंडहरों का फिर बनाव-भाई सत्यानन्द ६--गुद्ध ब्योहार आन्दोलन-- याई किशोरलाल मशस्त्र्वाला १९-हिमारी राय-चया का नया आन्यालन - मुन्दरलाल; सोमनाथ का फिर से उद्धार—सुन्दरलाल; कारिया ११-क्टिंड कितावे-नया साहित्य; नई बीमारो: पुराने खुदा में नई चाल---भगवानद्यानः, शिस्त बनाम लोक्शाही ६--जहमदाबाद की कॉगरेस बैठक--भाई सुरेश राम भाई ै--सर तेज वहादुर सपक् -भाई न्री झसक्तरवारी १० - बच्चा की दुनिया - पहांटर प्रम भाइ ४-जन की जड़े-माई माशा राम ४--जबाना !--मगबानदोन अली सोछना सर्त 'नाज्ञ' כושוש שויי सरस्वत्

هندستاني كالجو سوسايتي كا يرجا

كارا جلد بهكوان دين مظنر حسن بشميهر ناته "مندر ال 1921

teni.

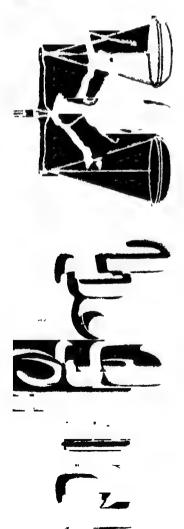
ا الله من أثيثًا نها زمانه (كويتًا) - بهائي ۳- جوائو ! -- بهکوان دین ۵- جنگ کی جویی -- به ٹی آشا رام ... المسوتيج بهادر سبروك بهائي نوري استلاياري الله المسابقواري كي كهدته هوري كا يهو بطارة -- بعالي سكوانقد ۱۰- بچس کی دنیا-ایڈیٹر پریم بھائی ۱۱-کچه کتابیں-نبا ساعتهه؛ نکی بھدای: پرائے خدا و-اعدساتمك امقلاب كا راسكه- بهائي مذهار على سوخته المعدآبادكى كاركاريس بويتهك - بهائى سريش زام بهائي مر موتی ا-ماهدم بهوهار آندولی-بهانی کشورال مشرو والا ١٠ -- وردها كا مها آندوني -- سلدرال : سومكاته كا پهر م هست بلام لوک هاهی--بهکوان دین: سوریت روس أُددهار—سفلارلال: كوريا مهنئي چال—-بهكواندين: مهن دهرم کی آزادی 6.6 7 212 7 7

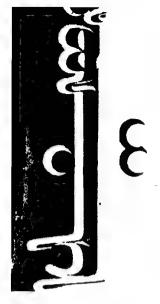
قهدت-ملاستان مهن چه رزيقه سال ٔ باهر دس رديمه سال ـ ایک پرهه دس انے . ميذيجة

क्रीमत-हिन्दुस्तान में छे रपया साल, बाहर इस रपया सःल,

एक परचा दस आने.

' १४४, मुद्रीगंज, इत्नाहाबाद

हस नम्बर के ख़ाम लेख

महिन्सात्मक इनकतान का रास्ता ...मंजर ग्रका माख्य सर तेज बहादुर सपरू-नूरी कसपन्त्यारी अबातो !--मगबातदीत

अंग की अब्--बाशाराम

शिस्त बनाम लोकशाही-- भगवानहीन सोमनाष का फिरं से उद्धार—मुन्दरह्याल कोरिया में नई चाल--मगवानदीन बर्धा का नया आन्दोलन-सुन्दरलाख हमारी राय:-

मह सन् १९५१

1901

نعبر بر خاص ليه

مرتعج بهادر حورو -- مورى 'حنلدياري أهلسالمك الكاب كارأسكه--مذث عنى موحته جوائع إسبهكوان فيور جلگ کی جویں۔افٹا راد

٠ مان راء : -- ، وردها كا نيه آندولن- --مندر ول مرمكاته كايجير م 'دهار-سلدريق کوریا میں نکی جال -بیکران دین

هست بلاد لوک شاعی -- میکوان دین

لهمتا مس أنه

हेन्दुस्तानी कलचर मोसाइटी. इलाहाबाद

المناسبة المحدد الاسالية

भारत का विधान

पूरा हिन्दी अनुवाद

भी १६ अनवरी मन् १६४० से सारे भारत में लागू हुआ भारत में खांगरेजी राज के लेखक पं० सुन्दरत्नाल द्वारा मूल धांगरेजी से अनुवादित. हर भारनवासी का कर्क है कि जिस विधान के अधीन स्वाधीन भारत का शासन इस समय वल रहा है उसे बान्छी नरह समक ले.

यदि आप आने वाले ज्ञाम खुनाव में, जिम पर भारत का सारा भविश्य निर्भर है, समफ्त कर हिस्मा लेना चहिने हैं छोर आजाद भारत में अपने क्रयिकार ममफ्ता चहिने हैं तो खक्तरी है कि ज्ञाप इस पुस्तक को ध्यान में पह लें. आपामानी के लिये किनाव के आख़ीर में हिन्दी में खंगरेजी और खंगरेजी से हिन्दी माठ पन्ने की शब्दमाना देशी गई है. भारत के हर घर में इस पुरनक का रहना जरूरी है.

आमान बामहादरा भाशा. रायल अठपेजी बडा माइज. सराभरा चार सी पत्रें, कपड़े की मृन्द्र जिल्ट, कीमत केबल साहे मान कपण्

मिलने का गता :--

मेनेजर 'नया हिन्द' १४१, मुद्रा गज. इलाहाबाद.

41 x izz . —

بهادت کا ودهان

يهزأ هفدى أمواد

جو ١٩ جالوري سن ١٩٥٠ سـ سارے بهارت مهن لائو هوا . ابهارت مهن انکاریزی اچ کے ایکهک پلاؤنت سادر لال دوارا مول انکاریزی سے ابوادت . هر بهارت راسها لا قرض ها که حسل ودهان کے ادامین سوادهاون بهارت لا تهاسن اس سم جال راہا هے آسے چهی طابح سمجه لے

مالهند، نهاملاد و۱۳ مثمی کلیم: ایماناد Princed and Published by Purushottans Praced, at the Nava Hind Press, 145, Muthigani, Allahabad.

•••••• किताबो, श्रम्मवार्ते, रिसालो बरारा Hebris ...

से सब घर्मों, जातों, किताब घरो. सभाज्यों, कानफर्त्सों, लेक्चरों वराद्दियों श्रीर फिक्कों में आपस का मेल

सोसाइटी के प्रसाहेन्ट-मिं अन्तुता मर्जात त्वाजा; बाइस मेसीहरू है। भगबानदाम और हा० अञ्चल हैकः गवनिंग बाह्य के मेखीहरू हार भगवानदास, सेक टरी-पंट सुन्दरलाल.

है। सैबद् महसूद, डाट माराचन्द, मौलवी सेयद सुलेमान नहवी, कि अंचर मही साख्ता, श्री की जी कर, मि एस के ठहा. कं विश्वान्त्रर नाथ, महात्मा भगवानदीन, सेठ पूनम चन्द्र रांका, मानी मोहन्मद मन्द्रम राष्ट्रभार मौर भी मोम प्रकारा पानीमात.

सन्दर्शात

सेके टेरी, हिन्दुस्तानी कबाचर सोसाइटी, १४४, मुट्टी गंज, इलाहाबाद

मोट-सोसाइटी के नये कायहे के बातुमार मेन्यरी की मीस सिक एक कपया कर दी गई है. "नया हिन्द" के जो गाहक मेन्सर कामा वाह काको सिर्फ छ रुपया बन्दा होने पर ही मेन्बर बना सिथा करमा. पक्षण से मेम्बरों की कीस देने बार्क सीसाही की निक्ही कोई किवाब जो एक कपया हाम की हांगी अभ्य से सकेंगे मा THE PARTY OF THE STATE OF THE PARTY OF THE P

ا جس موں سب هندستانی شامل هن . (۱) ایکتا پهیلانے کے لئے کتابسول اخبارول رساسوں رغیرہ کا (۱) ایک ایسی هلاستانی کلچر ۶ بوعات چه

ه سب معرصون جائيون برادريون اور غرقون ميس آيس، كا ميان (٣) يوماڻي گهرون کتاب گهرون سبهاؤن کانفرنسون لکنهرون

بريسفةنت _ قائلر بهكوان داس اور قائلتر عبدا معق: كورمنك باتمي کے پڑھسوقائے ۔ قائلر بھکوان داس! سکریٹری ۔ بندے سندرال . مستر ملظر عامی سیخته، شری می جی کهور مستر ایس . مستر ملظر عامی سیخته راته مهاتما بهکوان دین سهته پرنم هند کی دودرا پلکت بشمه دراته رازعا قاضي محمد عبدالغفار اور شرى اوم پرگش پاليوال . سوسائلی کے پریسیڈنٹ۔۔۔سٹ عبدار جید خراجہ؛ واسی کورندی باتی کے اور مسلور فاكتر سهد متعمود قاكتر تارا جلد مرلوي سيد سنيدان ندوي معلوي کے قاعدے کے لئے لکھٹے –

كريتري مندستاني كلجر سومائتي ومراء مثعى كليخ العأياد .

روی سوسالاس نے نئے قاعدے کے انوبار میروں کی نیس مین ایک رزمی کرمی کئی ہے: بلتا جامعی ان کرم میں جب رہیم میں بلا می سور بنا بلتا جامعی ان میں سیری کی فیص میٹ رائے موسائے میں کو نکائی کوئی کتاب جو ایک رزمی دام کی مولی سی نے میں کو کوئی کتاب جو ایک رزمی دام کی ویک رزمیا ہم کو استحالات

क्रीअत रूस कार्ता

दल्यदावार Bereich sexas thureth

. हिन्द के विभान की अंगरेज़ी हिन्दी शब्दावली

(अंगरेजी नागरी सिखाबट में)

हिन्द का जो नमा विधान पास हुजा है बसके सराभग चौद्ध सौ सास सास अंगरेको शब्दों के लिये ज्ञासान हिन्दुस्तानी शब्द महात्मा मगबानदीन ज्ञौर दूसरे विद्यानों ने सुम्हार हैं. मारत के विधान को सममने के लिये इस शब्दावली को अपने पास जरूर रिखये. क्रीमत व्रे रुपये.

मुस्लिम देश भक्त_ लेबक-श्री रतन लाल बंसल.

उत मुसलमान देश भक्तों के जीवन का हाल जिन्होंने कपनी जान को गुलामा की जन्नीरों से आचाद करने की कीरिश्य की. किताब वहें दिलाचरप ढांग से लिखी गई है. फ्रोमत सिर्फ एक रुपया बारह आने. ह्येली पर रखकर हिन्दुस्तान और विदेशों में रहते हुए भारत माना

आज के शहीद - सम्पादक-अ। रतन लाल बंसल.

इस किताब में उन बीरों की कहातियाँ हैं जिन्होंने बिदेशी हाकिमों की फैलाई फूट की आग में इन्सानियत को भस्म होते देख पक छिन की भा देर न की खौर उसे बुफाने के लिये अपनी जान क्रुरबान कर हो.

उन बहादुरों की कहानियाँ जो फिरकावाराना दंगों में लोगों को हैबानियत से रोकते हुए शहीद हो गए.

हर एकता प्रेमी के पढ़ने की किताब.

सुन्दर जिल्द और चिकने काग्रज पर छपी आठ तस्त्रीरो के साथ इस फिताब का दाम सिफ डाई रुपया.

किसान की पुकार_ लेखक—श्री आर. बेन्कट राब.

यह किताब किसानों के लिये ही नहीं, उन लागों के लिये भी बहुत करूरी है जो खेती बाड़ी से दिशचरपी रखते हैं. स्रौर भारत के पत्र संकट का दूर करने में विश्वास रखते हैं. क्षीमत पाँच आने.

هند کے ودھان کی انکریڑی هندنی شبداونی (انکریزی نائری انمورت میں) مند کا جونیا ردعان پاس موا ہے آے لک بھک جودہ سو خاص خاص انکریزی شبدوں کے لئے آسان مندستانی شبد مہانا بھکوان دین اور دوسرے ودوانوں نے ستھائے میں۔ بھارت کے ردھان کو سمجھلے کے لگے اِس شہداولی کو آئے پاس ضرور رکھئے۔ تهمت در رویئے .

جان هکههای پر رکهکر هندسکان آور ردیشون مین رهکم هوئیه بهارت مانا کو غلامی کی زنجیرون یم آزاد کرنے کی کوشعی کی . کتاب پویم دلچسپ تھنگ سے لکھی کئی ھے . مسلم ديش بهكت – اخكها – شري رتن ال بنسل. أن مسلمان ديش بهكتون كا جهون كا حال جنهون نا ابني للما من أيل رويمه بارة آير .

اِس تعاب میں آن ویوں کی کہانیاں هیں جنہوں نے ودیشی حاکموں کی پھیٹائی پہوت کی آگ میں اِنسانیت کو بیسم هونے دیکہ ایک چھی کی ہمی دیر نہیں کی آرر اُس بجہائے کے لئے ایڈی اج کے شہید۔ سیادی ۔ شری رتن قل بلسل .

جان قوبان کو همی . آن بهادروں کی کہالیمان جو فرقموارانہ دنکوں مہیں لوگوں کو حھوانیمت ہے روفتے ہوئے شہید ہو گئے .

كتاب كا دام صرف تعالى ربيعه . هر ایکما پریمی کے پیمڈے کی کتاب . سفدر جلد اور چکئے کاغڈ پر چھپی آتو تصویروں کے سائے اس

کسان کی پکار- لیکوک ۔ شربی آر . ویلکت راؤ . یه کتاب کسانس کے لئے هی تهین اُن لوکوں کالئے بهی بهت فرووں ہے جو کھفتی بازی ہے دائچسٹی رخھتے هیں اُور بھارت کے أنن سلكت كو دور كرنه ميں رشواس ركهتے هيں . قيمت بائي آئے .

all I was not be the list of t

पंडित सुन्दरलाल की और किताबें :-

हिन्दू मुस्तिलम एकता... इस में वह चार लेक्चर जमा कर दिये गये हैं जो पंडित जी ने कन्सीलियेटरी बोर्ड ग्यालियर की दाबत पर ग्वालियर में दिये थे.

सौ सफे की किताब, क्षीमत सिर्फ बारह ष्याने.

महात्मा गांधी के वित्यान से सवक्क-साम्प्रता विकता यानी फिरकापरसी की बीमारी पर राजकाजी, मजहवी बौर इतिहासी पहत्तु से विचार बौर उसका इताज, जिसने झालिर में देस पिता महात्मा गांधी तक को हमारे बीच में न रहने दिया.

पंजाब हमें क्या सिखाता है – महात्मा गांधी की सलाह से अक्तूबर सन् १९४७ में पच्छिमी और पूर्वी पनाव के बौरे के बाद बहाँ की भयंकर बरवादी और झापसी मार काट के कारत लोगों पर जो जो मुसीबतें आई उन का दर्नाक वर्नेन. इप छोटी सी किता में आजकल की मुसीबतों को हल करने के जिये कुछ समिव सी पेश किये गए हैं. क्रीमत वार काने.

व्यंगाल आरि उससे सवक्र— इस क्रोटी सं किताब में सन १९४९-५० में पूरबी और पच्छिमी बंगाल के फिरक्रे— बाराना ममाझें पर रोशनी डाली गई है ब्यौर ऐसे माड़ों को इसेशा के लिये डाल्म करने की तरकीब भी सुम्क्षई गई है. क्रीमत

ينتن سندرلال كى أور كتابين:—
هنداو مسلم أيكتالال اس مين ره چار لهكچر جمع
كر دنے كئے مهن جو بندت جى نے كذسهايترى بورة كواليار كى
دموت ير كوالهار ميں دئے تھ . .
سو مغت كى كتاب . تهدت مرف بارة آئے .

مهاتما گاندھی کے بایدان سے سبتی ۔۔
مامپردایک یعنی فرته پرستی کی بهماری پر راج کاجی مذهبی اور اتباسی پہنو سے رچار اور اُسکا علاج جس نے آخر میں دیس بوتا مہاتما گاندھی تک کو همارے بھچ میں نہ رہنے دیا . تھمت بارہ آئے .

پنتجاب همیں کیا سکھاتا ہے۔ مہاتا گددمی کی ملے سے انکوبر سن ۱۹۲۷ میں یجھی اور پوربی پنجاب کے دورے کے بعد وهاں کی بھیلکر بربادی اور آیسی مار کا کے گزن لوکوں پر جو جو مصفیتیں آئیں اُن کا دردناک ورنی ، اس چھوٹی سی کتاب میں آجکل کی مصفیتیں کو حل کرنے کے لیئے کچھ سجھاؤ بعی پیش کئے گئے میں . تھیسے چار آنے . بنگال اور آس سے سبقی۔ اس جورتی می تعاب میں •٥-١٩٩١ میں بوربی اور بچومی بلغال کے نوتموارانه جمکورں پر دیشنی قالی کئی ہے اور ایسے جمکورں پر همیشہ کے لئے خاتم کرنے کی ترکیب بھی سجھائی کئی ہے ۔ تھمت مین مہ آنے ۔

गीता और क़रान

लेखक-पंडित मुन्दरलाल

इस किताब के ग्रुरु में दुनिया के सब बड़े घरों की एकता को दिखाया गया है झौर सब घमों की किताबों से हवाले दे दे कर मिलती जुलती खुनियारों सबाइयों को बयान किया गया है.

डसके बाद गीता के लिखे जाने के बक्त की इस देय की हालत, गीता के बहत्पन और एक एक अध्याय को लेकर गीना की तालीम को बतलाया गया है.

आखिर में क़ुरान से पहले की अत्व की हानत, कुरान के बङ्ग्पन और एक एक बात पर क़ुरान की तालीम को बयान किया गया है. इस में क़ुरान को पांच सौ से अपर आयों का लफ्शी तरजुमा दिया गया है. यह भी बताया गया है कि क़ुरान में जेहाद. आकर, आखरत, जहन्म, काफिर वरोग किसे कहा

जो लोग सब धर्मों की एकता को समफना चाहे या हिन्दू धर्म खौर इसलाम देगों की इन दो अपनर पुस्तकों की सज्वो जानकारी हासिल करना चाहें उन्हें इस किताब को जरूर पढ़ना वाहिये.

सिर्फ हाई रुपये. मिलने का पता—मैनेजर 'नया हिन्द' १४१, मुट्टी गंज, इलाहाबाद.

पौने तीन सौ सके की सुन्दर जिल्द वंबी कितात की क्रीमन

كيتا أور قوان

ليكهك - ينترب سندر يل

اس كتاب كے شروع مهن دنها كے سب بوے بوے دعوروں كى ايكتا كو دكهايا كها هے اور سب دعورموں كى كتابوں سے حوالے دے دمہ كو ماتمی جلتی بغهادمی سجھائیوں كو بیان كها كها هے. أسمے بعد كوتا كے اكملے جائے كے وقت كى اِس ديمى كى حالت، كيتا كے بوبن اور ايك ايك ادعياء كو ليكو كوتا كى تعاليم كو آخو مهن قرآن سے پہلے کی عزب کی حالمت، قرآن کے بوہن اور ایک ایک بات پر قرآن کی تعلیم کو بھان کھا کھا ہے ۔ اس میں قرآن کی پانچ سو سے اوپر آیتوں کا لفظی ترجمہ دیا کیا ہے یہ بھی محال کھا ہے کہ قرآن مہن جہاد' عاقبت ۔ آخوت' جفت' جہفہ' کھر وغورۃ کسے کہا کہا ہے ۔

جو لوگ سب دهرمون کی ایکتا کو سمجهذا چاهین یا هندر دهرم آور اسلام درنون کی ان دو 'مر بستکون کی سچی جانکاری حامل کرنا چاههن آنههن اس کتاب کو ضرور پومغا چاهگی . بوئے تهن سو صفحہ کی سندر جلد بندمی کتاب کی تهمت موف تھائی رویعہ .

ملق كا يته -مدهجر 'نها هلد؛ واا ، مثمي كلي الماباد .

नीचे लिखी सब किताबें नागरी और धर्दु दोनों लिखावटों में झालाग आलग मिल सकती हैं.

डाक या रेल खर्च हर हालत में गाहक के जिस्मे होगा.

महात्मा गांधी की वसीयत

लेखक--श्रो मंजर घलो सोख्ता

२९ जनवरी सन १९४८ को महात्मा गांधी ने आल इंडिया कांगरेस कमेटी के सामने एक सुम्माव के रूप में 'लोक सेवक संघ' का एक नया विधान तैयार किया था. इस विधान में उन्होंने सलाह दो था की कांगरेस का सारा संगठन तोड़ दिया जाने और कांगरेस वाले हकूमत से नाहर निरुत कर एक लोक सेवक संघ'नना कर काम कृ अनवरी को अपने देहान्त से कुछ घन्टे पहले महात्सा जी ने कांगरेस के अनरल से के टरी को बुला कर वह विधान दिया की वह गांधी जो की तरफ से क्से आल इंडिया कांगरेस कमेटी में पेश कर हैं. यह छोटा सा विधान देश के नाम गांधो जी की आखिरी वसीयत हैं और इसकी व्याल्या गांधों जो के परम भक्त श्री मंजर अली हैं और इसकी व्याल्या गांधों जो के परम भक्त श्री मंजर अली हैं और इसकी व्याल्या गांधों जो के परम भक्त श्री मंजर अलो के हने गिने लोगों में से एक हैं.

गांधीबाद को समफते के लिये इसका पढ़ना बहुत जरूरी है. २२१ सफे की सुन्दर जिल्द बँधी किताब की क्रीमत सिर्फ दो

'هجے لکھی سب کتابیں نائری اور اُردو دوسوں لکھاوتیوں میں الک الک مل سکتی دیں . قاک یا ریل خرچ هو حاامت میں گامک کے ذمہ ہوگا .

مهاتما گاندهي کي وصيت

لهكهك - شرق منظر على سوخكة

79 چگئوری سن ۱۹۳۸ کو مہاتما گامدھی نے آل انتیا کامگریس کمهائی کے سامنے ایک سجھاؤ کے رزپ میں 'لوک سووک سلکھ' کا ایک نها ودھان تھار کیا تھا ۔ اِس ودھان مؤس نُموں نے صاح دی تھی کہ گامگریس کا سارا سنکائوں توز دیا جارے اور کاکریس والے حکرمت ہے باہر نکل کر ایک 'لوک سیوک سلکھ' بٹا کر کام * جغوروں کو آنے دیہائٹ سے کچھ کیڈٹے پہٹے مہاتیا جی نے گانگریس کے جغرا سکریٹری کو بلا کر وہ ودھان دییا کہ وہ گاندھی جی کی طرف سے آسے آل انڈیا کاکریس کمیٹی میں پیش کر دیں . یہ چھوٹا سا ودھان دیس کے نام گاندھی جی کی آخری وصیعت سوختہ نے کی ہے جو گلندھی جی کے پرم بھکت شری منظر علی کے آنے کلے لوگوں میں ہے ایک ہیں . گاندهی واد کو سمجهائے کے لئے اِسکا پوطانا بہت ضررری ہے .

पूरा पूरा प्यार उसे न दे सकें. फिर यह तो हो ही नहीं सकता कि हस धर्म पर झमल करने वाले की तरफ न सिंच सके झौर अपना

न कर सकें या धर्म चरवा न कर सकें. शीरों बहन जब जी से ईसाई बस घमांत्मा के सत्वा या सहेली रूठ बैठें या बह मिलकर भजन पूजन

धर्म को ष्मपना लेगी तब वह मिलेज जोन्स की सीत सी न रहकर सहेली बन जायंगी. कृष्न की गोपियों में सीतिया हाह न था, फिर

सच्चे ईसाई बनने से हमारा क्या मनलब है, इसे हम जरा

ईसा की गोपियों में क्यों रहने लगा ?

साफ कर हें हजारत ईसा के बाप ईमाई नहीं थे. और हजरत इसा न ईसाई पैता हुए जीर न ईसाई मरे. वे उस धर्म के धर्मात्मा थे

जिस वर्मका घमके सिवा और कोई नाम नहीं हो सकता. सच्चे बमालमा होने के नाते वह सभी को त्यारे थे. जीर कृम पर बढ़ाये जाने का हुकम देने वासे जज को आरि कस पर चढ़ाने वाले

मप्रेल सम् १११

ابريل مي اه

ماری راے

4

أس دهوم يو عمل كرنے والے كى طرف تم كهنچ سكف اور أيفا پيواً پيورا پياد أحد نم دے مكين . پهو يمه تو هو هي نهياں سكمًا كمه أس

همرماتما کے مکها یا سہینی رائع بیڈویں یا رہ ملکر بھجن پوچن ئه کرسکوں یا دھرم چرچا نه کرسکیں . شدرین بوس جب جی سے عیسائی فطوم کو اپٹا لینگی تب ہا مسز جونس کی سوت سی

تها ' پهر عهسي کی گدنيوں ميں کيوں وهئے ليا ؟ نه ره کر سهیدلی بن جائین گه. "کرشن کی گوبیوں مهن سوتیاتاه نه

نے عهسائی پھدا ھوٹے اُور نے عیسائی مرے . ولا اُس دھوم کے داعرمانیا گردیں . حضرت عیسی کے باپ عهسائی نہیں تھے. اور حضرت عیسی سنچ عهسائی بندلے سے همارا كما مطلب هـ إس هم ذرا صاف

تھے جس دھرم کا دھرم کے سوا ایر کوئی نام نہیں ہوسکتا . سکتے

دهرماتما هونے کے ناتے وہ سبعی کو پھارے تھے ۔ اور کورس یو چڑھائے جائے کا حکم دیلے والے جمج کو اور کروس پر چوہانے والے کو مھی وہ ہے

مهسمل سکے دعہماتما تھ اِسائے لوڈوں نے اُنبیوں کے نام حد پهارے تھے تبھی تو وہ کروس پر چڑھکر بھی مرے نہیں . حضرت

को भी बह बेहड़ त्यारेथे. तभी तो वह क्र.स पर चड़ कर भी मरेनहीं. हजारत ईसा सच्चे धर्मात्माथे इसिलिये लोगोंने घन्हीं के

नाम पर बर्म का नाम ईसाई धर्म रख हिया जिमका सीवा साहा

मतलब यह है कि धर्म पर ष्रमल इस तरह करों जैसे इसा ने किया. बस. अब इस शीरी बहन को यही सलाह देने हैं कि बह इसाई धर्म को इस तरह अपनाएँ कि ईसाई न रह कर सिर्फशीरों रह सायं मौर हमें विश्वास है कि फिर उन्हें मिसेज जोन्स से कोई

پر دهرم کا نام عیسائی دهرم رکه دیا جس کا سددها سادها عهسائی دغرم کو اس طرح اپٹائیں که عیسائی نه رہ کر صرف مطلب یم هے که دھرم پر عمل اس طوح کرو جیسے عیسی نے کها . پس' 'ب هم شهرين بين کو ييني صلاح دينج هين که وة

شهریں رہ جائیں اور همهن وشواس هے که پهر أنہيں مسز جوس ہے کوئی شکایت نه ره جائے ئی .

—भगवानद्गेन

- 474/0000

٠ 1.

शिकायत न रह आयर्गा.

नया हिन्द

...

भ्रमे सम्बन्धी आदि कुछ भात. दोनों में प्यार खूत्र बना हुआ है, अलग होना कोई नहीं चाहता. पर धर्म के मामले में होनों ऐसे है. आब वीन साल होने आते हैं, न भजन होता है न सतसंग, न हैं सौर न किसी और तरह चैन पाती हैं. उसके बाद से दोतों की जो एक हो धर्म पर मिल बैठ कर चरचा होती थी बन्द हो जाती आ सकती. शीरी बहन उतर जाती है. पर बेहद दुख मानती हैं यहाँतक कि न खाना खाती हैं, न सो पाती हैं, न काँसूरोक पाती कह कर उतार देती है कि वह पारसी हैं इसलिये गिरजा नहीं रंग रूप, रस्मरिवाज, पूजा पाठ सभी में ईसाई बन जाती हैं. होनों कई नार साथ साथ पिरजा जा चुकी है. पर एक दिन ष्यचानक मिसेज बोन्स शीरों को डपट कर अपनी मोटर गाड़ी से यह बचने के लिये अपनी एक सहेली मिधेज जोन्स के साथ रहने लगती हैं. मिसेज जोन्स इसाई हैं. मिसेज जोन्स भी विधवा हैं. दोनों में लुश प्रेम है. यह प्रेम ११ बरस चलता है. अब शीरी बहन बाकायदा ईसाई धर्म का बपतिस्मा तो नहीं लेती पर चाल ढाल. अपने गुजारे के लिये कुछ काम करने लगती हैं. आकेलेपन से रहती हैं मानो एक दूसरे की सीत हैं.

रेहाना बहन शीरीं बहन की तरक से यह सबाल पूछती हैं कि शीरीं बहन अब क्या करें.

एर धर्म में यह ताक्रत है कि आगर उस पर सच्चे बीसे ् - - न मा प्रामी के मिली में हमारा जवान-

کے نع سو پائی هیمل' نئه آسسو روک پائی هیمل اور نئه کسی اور طرح چیلان همی ، پر بے حد دکھ مائٹی ھیں یہاں تک کد نہ کھا، کہاتی ھیں پاتی هیں . آسکے بعد سے دونیں کی جو ایک ھی دھرم پر مل بیٹھ کر لا فحوم کے معاملے میں درنوں ایسے رعتی هھی مانو ایک دوسرے جرجا هوتي نهي بذه هوجاتي هي. أب تين سال هونے آئے هين' نه بهجن هوتا هے نه ست سدگ. نه دهرم سمبند هي اُور کنچه يات . لاونون مهن پهار خوب بنا هوا هر. الگ هونا كوئي نهين چاهتا . ولا پارسي ههن اِسلگے گرجا نهيں جا سکتين شيرين بهن آئر جانی شہریں کو قومت کو ایدمی موثر گاری سے یہ کہکر آتار دینتی هیں که ككى ډار ساته ساته كرجا جاچكى هين . پر أيك دن أچانك مسزجوس همن . مسز جونس عيسائي هين . مسز جو س بهي ردهوا هين . دوني مهي خوب پريم ه. يه پريم ١١ برس چلتا ه. آب شهرين بهن باقائدة عهسائی دهرم كا بهتسما تو نهين ليتهن ير چال دهال ، رنگ روپ ' رسم رواج ' پوجا پاته سبعی معور عیسائی بن جاتي هين. دورس بجهلے کیلئے اپلی ایک سہیلی مسز جونس کے ساته رهلے لکتی أميه كزارے كيلئے كچه كام كرنے لكتي هيں . أكيلے پن ہے

هوي يمي أب كما كرين. ريحاله بهن شدرين بهن كي طرف سے يه سرال پرچهكي هيں كه

مارا جراب

عمل کها جائر تو پېر بهت مي کم پراني ايسے مليلکو جو هر دهوم ميون يه طاقت هي كم اكر أس ير سوي جي س

नवा जिल

साजित होगी. साथ ही साथ इससे, कुछ सनक हमारे रचनात्मक

बनाए हुए हैं, जो कॉंगरेस वालों की तरह श्रपने श्रपने घरोंड़ों में गड़ी कार्यकर्ता भी सीखंगे जो रेल के दिन्ने को ही अपना तजुरना घर

बना बनाकर जम गये हैं. जिनकी लत स्मारक निधियों के सहार या सरकारी मान्टों के बल पर संस्थायें चलाने की पड़ गई है, जो ख़द कोई से सम्पर्क खो बैठे हैं और दूसरी तरफ एक इंग्वार अपने और

जिस्सानी मेहनत नहीं करते जिसकी बजह से एक तरफ से तो जनता

है कि शिवरामपल्ली में जमा होकर वह जरा गहराई के साथ ग़ौर करेंगे मौर विनोबा जी की सरपरस्ती में जनता के ज्याता निकट

लाने बाले रास्ते पर चलना शुरू कर हेंगे.

800

अपपने नीचे काम करने वालों के बीच खड़ी कर ली है. हमें उन्मीद

बिनोबा जी की पैद्छ यात्रा बहाँ के रहने बालों के लिये नसीहत भरी

भग्नेत सन् १५१

ليوس مي اه'

ماری راے

<u>ئ</u> مارا

ونوباجي کي پهدل ياترا وهال که وهڻم والول کهلگم نصوبحت ١٩٩٩

كاريع كرتا بهي سيكهيدلك جو ريل كي دَي كوهي أينا تجربه كهر ثابت موکی . سانه هی سانه اِس سے کچه سبق همارے رچفانمک

بلمائے ھوٹے ھیں' جو کانگریس والوں کی طرح آئے آئے کھروندوں میں

کمی بدا بدا کر جم کئے ہوئ جدکی لت اسمارک ندھیؤں کے

سہارے یا سوکاری گرانتیں کے بل پر سڈستہائیں چلانے کی پڑ گئی

ھے' جو خود کوئي جسماني متعلت نهھن کرتے جسکی رجم ہے

أيل طرف سے تو جائٹا سے سمبرک کھو بھٹھے مھی اور درسری طرف ایک دیوار ایم اور ایم نیستے کم کرنے والوں کے جمجے کموی کر کی

کے ساتھ غور کرھنگے 'ور ونوبا جی کی سرپرستی میں جذتا کے زیادہ هـ. همهن أمهد هـ كه شوراًم يلي مهن جمع هوكر ولا ذرا كهرائي

نكست لانے والے راستے پر چلكا شروع كر ديلكے .

اسريص رام بهائي

—सुरेश राम भाई

ایک سمسا

طيب جي کي طرف سے أيك سمسبا چهبي هے رينكان يهن سے هم بيون ميں أن يدا جي كاجيد جي مل هين بين أنك سبهار سے تھوڑی جان کاري ہے ۔ بس اِسي ناتے هم سمسها کو مارک كي سمجهد مدن أور اله تجرب كي بل ير أس كا جواب نهج درج مارچ مهيئے کے ' مذكل پريهات ' مهل صفحه ا ٥ پر ريحاله

سميها لا خلاصة يه هـ-

एक समस्या

38-3-8€48.

जानकारी है. बस इसी नाते हम समस्या का मार्क को समभते मार्च महीने के 'मंगल प्रभात' में सका ५१ पर रहाना तैयबजी की तरफ से एक समस्या छपी है. रैहाना वहन से हम बड़ोज़ में डनके पिता जी के जीते जी मिले हैं, यों उनके स्वभाव से थोड़ी हैं आयोर आपने तजरबे के बल पर उसका जवात्र नीचे दर्ज

समस्या का ख़ुलासा यह है—

एक शीरी बहत है जा पारमी है वह किशका का जाने हैं करी.

नया हिन्द

सारा जमाना डलट गथा है. कोई सूरत नजर नहीं आती, कोई उम्मीद नहीं, अपनी तरज के लिये ही हर कोई दीवाना दिखलाई पड़ता है. गर नहीं आती.

सकें और इससे अपील कर सकें कि गांधी जी की बरसी के मीके ऐसा लगता है मानों सब इब गया हो यानी सर्वास्त हो गया हो. इस अधेर-तारीकी में कब तक जिन्दा रहा जा सकेगा. षाकरत है सर्वोद्य के सूरज के निकलने की. बापू ने इसका मंत्र दिया. उनके जाने के बाद उनके बहुत से पैरोकारों ने सेवाग्राम में जमा होकर, विनोबा जी के बताने पर, सर्वोद्य समाज कृषिम किया. इस समाज का सालाना सम्मेलन राष्ट्रीय झठवार में -- ६ झीर १३ मप्रेल के बीच-हिचा करता है. सेवाप्राम के बाह यह जलसा राज हैंदराबाद (दक्कन) से बार-पाँच मील दूर शिवरामपत्नी में हो रहा है. ता० ८ मार्च को झपने परमधाम आश्रम से विनोबा जी शिवराम-पलों के जिये पैद्ता निकले हैं. शिवरामपल्ली परमधाम से ३०० मीन पर है. पैद्ल जाने का फैसला डन्होंने इस वजह से किया ताकि पर हर आदमी आपने काते सून की एक गुन्डी लेकर मेले की जगह की यानी मेहनत की कृदरदानी की, बापू में क्रपनी श्रद्धा ज़ाहिर (इन्दौर । में हुआ, फिर अनुगुल (डड़ीसा) में. इस साल यह अपना सबोद्य संदेश जगह जगह पर आम जनता तक खुद पहुँचा पर जमा किया करे. यह गुन्डी एक निशानी है श्रम (मेहनत) यझ करने की, सबोद्य की लातिर एक शदना कोशिश करने की.

وَمانه أَلْتُ كَيًّا هِ . كَوْنَى صَوِرت نَظَرْ نَهِينِ آتِي ْ كَوْنَى أُمَهِدُ يَرَ نههن اينني غرض كيليُّے هي هر كوئي ديوانه د ١٩٤٤يبوتا هے. ساراً نعي آيي. هماري راء ایریل می اه'

الی حیواگرام کے بعد یہ جائے راؤ (اندور) میں ہوا' پھر انو'ل ^اویسم) ے ممیں۔ اُس سال یم حددرآباد (دکن) سے چار پانیے ممیل دور وأهتمويم اتهوارے ميں۔۔۔ اور ١٦ ايديل كر بيهي۔۔هوا كرتا هـ. جگه پر جمع کیا کرے . یه گلڈی ایک نشانی هے شرم (محدث) كها تاكه أهلا سرررد مسلديس جكه جكه ير عام جلعا تك خود پہلائھا مکفن اور آس ہے اپیل کر مکفن کہ الدھی جی کی پرسی کے موقع پر ہر آدمی آئے کاتے سوت کی ایک گذشی لیکر میلے کی يكهه كي يعلي متعلت كي قدر داني كي بايو مهن أيلي غردها کے بعد آئکے بہت سے پیرزگروں کے سیوراگرام مھی جدم ہوکر' ونوبا هموراًم بياس ميس هو رها هي . تاريخ ٨ مارچ كو أنهي پدم دهام آشوم س ونوبا جي شوراًم پلي كفلك پهدل نكل هوي . شوراًم پئي پرم دهام آس أندهه رم-تاريكي مهن كب تك زنده رها جاسكهكا . ضرررت هـ سرورد کے کے سورج کے نکلئے کی باپو نے اِسکا مذہر دیا ۔ اُنکے جانے جي کے بٽائے ہڑ' سرورٹ سماج قائم کيا ۔ اُس سماج کاسالانہ سمھان مے ۱۳۰۰ میل پر ہے ۔ پیدال جائے کا فیصله آنھوں نے اس رجة سے هاهر كونے كي حروودے كي خاطر أيك أدني كوشهل كرنے كي. أيسا لكمّا هر مانو مب دَوب كيا هو يعذي سوئست هوكها هو .

and the absence of a first and

हमारी राय

नया हिन्द

هماري راء

3

साक साक लिखा था कि इस देस के यह प्जीपति बिहेसी पूँजीपतियों के साथ मिल कर भीर हिस्सा बटा कर इस ट्रेस को बेचने और यहाँ की करोड़ों जनता को स्त्रीर अधिक चूमने श्रीर बरबाद करने की किक में हैं. यह ज्ञाना जाना आरि चक्कर बराबार जारी है. हमें मधिक दुख इस बातका है कि हमारी राष्ट्रीय सरकारों के कुछ लोग भी जाने या खनजाने इसी चक्कर में लिपटे हुए हैं.

विनोबा जी की सवोंदय-पात्रा

से हुकूमत करते नहीं बन रहा है और कम हुकाम ऐसे बचे हैं जिनका दामन चिट्टा आरे साफ हो. बायू की राह पर चलने बाले बापू के जाने के बाद से हिन्दुस्तान में मानों अधिरा छा गया है. मी-रचनात्मक काम करना जिनकी जिन्द्गी का मक्रमद् था-क्रमाल का उसका निजाम है कि उसके चंगुल से निकलना नासुम-प्रजा का बे हाली और तकलीका का काई ठिकाना नहीं है, हुकूमत मटके से माल्स हो रहे हैं. क्या चख़ी, क्या प्रामोद्यांग, क्या नई तालीम, क्या नशाबन्दी, क्या हिन्दुस्तानी, क्या कोई दूमरा प्रोप्राम -सभी पिछड़े और उबड़े हुए दिखलाई पड़ते हैं. हर किसी पर पैसे का रोब ग़ालिंग है और ऐसे ग़जब का उसका श्रासर है, ऐसे By my senso & with an above and the ferrestern and

مال مان کما تها که اس دیس کے یہ پرنجي پتی بديسی پونىجى پتھوں كے ساتھ ملكر أور حصه بتا كر أس ديس كو بيوچلے آور يهال كىكرورس جدتما كو أور أدهك چوسله أور برباد كرنے عى فكر مهي هيں . يه آبا جاتا أور چکو بالبر جاري ھے . همهن ادھک دکھ آس بات کا ہے کہ ہماری راشٹاریہ سرکاریل کے کچھ لوگ بھی جائے يا أُنجَانَ أُسَى جِكُرْ مِهِن لَدَيْمَ هُوْلَتِهُ وَهُنَ . استدر سا

ونوبا جي کي سروون ۽ ياترا

) حكومت كرنا نهمل بن رها ها أوركم حكم أيس بلت هيل جن ڊرجا کی يہ حاني اور تکلهڻوں کا کوئی تهکاڻا نهيوں <u>ھ</u>' حکومت سے هددستاني. كيا كوئي دوسرا پررگرام-سدمي پنچيوے أود أكيوے هوئے وجدائمك كلم كرنا جديمي زندكي كا مقصد تها--نهتك سے مماوم هوره دکهلائی پزتے هیں . هر کسی پر پھسے کا رعب غالب ہے اور ایسے کا دامن چتا اور ماف هو . بابو کی راه پر چلنه والے ب<u>می</u>-هيمي . كيا چرخة كياگرأموديوگ كيا نئي تعليم كها نشة نلدي كيا فقب کا اُسکا 'ثر ہے۔ ایسےکمال کا اُسکا مظام ہے کم اُسکے چنکل سے نکللا فاممكين سالكتاهر إسراكا بتديعه به هركه سدجر هاركر بكيعيـــ بايو كے جائے كے بعد سے هلدستان ميں مانو أندهبرا چنا كيا ھے .

)

इंगिलस्तान की बनी मशीनों और कैमीकल के सहारे चलते हैं. कोल्ह और खासकर तकड़ी के कोल्ह अधिकतर गाँव में ही तैयार हो ख्तरा" दिखाई देता है--क्योंकि उनका "राष्ट्र" आमीरों और शहर बालों का ही राष्ट्र है. गाँव श्रीर गाँव बाले केबल शहरों और शहर बालों को जिन्दा रखने खौर डनके ऐश खाराम को बनाए रखने के जाते हैं. फिर भी भ्रो के पम सुनशी को इस होड़ में एक "राष्ट्रीय साधन हैं।

की भाप जीर बिजली जीर बड़े से बड़े पूँजीपतियों की थीलयाँ पिछले दिनों कोल्हुआं पर कुछ रोक थाम लगाई गई थी. कुछ के बयान से जाहिर है कि आगर सरकार खास तौर पर एक करीक कारखाने चलते हैं - गुड़, कोल्ह और हमारे देहातों की रही सही सममदार लोगों के शोर मचाने पर वह रोक थाम हटी या कुछ कम हुई. खब फिर नई नई तजबीयें की जा रही हैं. श्री के एम० सुनशी को मदद न दे खौर गाँव जौर शहरों के बीच की इस 'होड़'' को क्रुव्रती तौर पर अपना निपटारा कर लेने देतों बड़े से बड़े कारखानों हमारे कोल्हु कों जीर गुड़ के धन्दे को मिटा नहीं सकर्ती. पर बात साफ दिखाई दे रही है. देस के पूँजीपति और कुछ सरकारी लोग मिल कर-मौर जाहिर हैं. बिदेसों के उन पूँजीपतियों का भी इसमें हाथ है जिन की बनाई मशीनों जीर जिन के कैमीकल्स से यह चीनी के किन्द्रगी को खतम करने के चक्कर में हैं. १९४७ में एक बार जब मारत के कुछ प्ंजीपति झमरीका और क्रंमिक्स्तान हेप्टेरान से कर गए थे तो गांची जी ने 'इरिजन' में बहुत

ههن . پهر بهي شري کے ايم . ملشي کو اس هوڙ ميس ايک "رائيٽريم خطره" دکهاڻي ديتا هي —کيورکم اُن کا '' رائيٽر '' هموري أور شهر والون كو زنحة ركهائے اور الكے عيدس آزام كو بكائے ارر خامکر لکری کے کولیو اداهکتر گاس میں شی تھار هوجاتے رکھلے کے سادین ہوں! أمهبون أور شهير وأنون كا هي وأشقره هـ . كانون أور كانون وألم كمول انکلسکاں کی بئی مشیئوں اُرر کھمیکل کے سہارے چائے ھیں . کولعو

() آپ پهر نکي نکي تجويزين کي جارهي هين . شري کا . آيم . منشي) نه دے اور گاموں اُور شہروں کے بیچ کی اُس '' هوڙ '' کو قدوتی طوو له کربیان سے ظامر ہے که اگر سرکر خاص طور پر ایک فریق کو حدد چالتے همن کو' کولهو اور همارے ديپاتين کي رهي سهي زندگي کو رهمي هے . ديس کے پونجبي پٽي اور کنچه سرکاري لوگ ملکرااور پر ایٹا نبتدرا کر لیڈے دے تو بوے سے بوے کارخانوں کی بھاپ اور بعجلی اور بوے سے بوے چونجی پشیوں کی تهیلیاں همارے کولهوؤں ممجهدار لوئوں کے شور مجانے پر وہ روک تھا۔ ھتھےیا کچھ کم عوثی ظاهر ہے، بدیسوں کے آن پونجی پتھوں کا بھی اُس مھی ھاتھ ہے أور كو كا دعلام كومثا بهيل سكتيل . يربات صاب دايالي دم جلکی باالی مشیاوں اور جائے کمھکانس ہے یہ چھلی کے کارخانے فلم كزنا كا جاز مهل هول : بهالم دنول كولهول يركوبه ورك تهام لكائم كثى تهي كهه

أنكلسكان تيرثهشن لهكزكك تصتو كالدعىجىني هويجن مهن بهت ۱۹۴۷ میں ایکمار جب بھارت کے کچھ پرنجی پٹی آمریک آور

नया हिन्द

राजकाजी चालों से उस समय हमारे बह धन्दे खतम किये गए सन की तफसील में यहाँ जाने की जरूरत नहीं. इस सारे दुख भरं इतिहास का निचोड़ बयान करते हुए इतिहास लेखक विलसन

がう · 10.

زآج کاجی جالوں سے اُس سمہ همارے وہ دعلاءے ختم کئے کئے

أن كى تفصهل ميون يهال جالےكى ضرورت نهدن . أس سارےدكه بهرے

أنهاس كا نجوز بهان درتم هوئے أته س ليكهك ولسن لكهكا يو كلا

-" بديسي كارخالة والبل نے الله مقابلے كے ايك ايسے كاريكو كو دبا

كو ركهل أور آخر مهن اس كا كلا كهوت ديلم كيلك بيسك ساته ولا

الرابين كي شرطون پر مقابله مه كر سكتے تھے، راج كاجي المفائے كے

بعي دربارة نه چائي جاسكني ؟.

मुकाबला न कर सकते थे. राजकाजी खन्वाय के हिषयार से काम लिया..... अगर यह न किया गया होता तो पेजली अपेर मैनचेस्टर के पुतली घर खुलते ही बन्द हो गए होते खीर फिर

घोट हेने के लिये, जिस के साथ वह बराबरी की शतों पर

एड ऐसे कारीगर को द्वाकर रखने खीर खालिर में उसका गला

लिखता है कि--'विदेसी कारख़ाने बालों ने खपने मुकाबले के

هتمهار سے کام لیا.... اگر بته نته كها گها هوتا تو بينز لى اور مهدوستر

کے پھلی گھر کھاتے ھی بغد ھوگئے ھوتے اور پھر بھاب کی طاقت سے

معمل رهمهم والي أسي فيمصدي جدنما كي تين چوتهائي جان نكل لي.

اُسی سے ملکی جلتی آفٹ اب ہمارے کئے کی کبھٹی اور کن_ا کے

دهلدے پر آرهی ہے . شبری کے . ایم . مذشی کے ابوسار کابوں کے

کارخالوں کی ادعک تر آمدنی ہوے ہوے پوئنجی بھوں کی جھبوں معن جاتی ہے ۔ کو کے دعمدے کی سابی آمدنی غریب گلوں

की ज़ेबा में जाती है. गुड़ के घन्टे की सारी आमदनी शरीब गाँव वालों

चीनी के कारखानों की अधिकतर आमदनी बड़े वड़े पूँजीपतियों

सफैर चीनी क्रधिकतर शहर वालों और पैसे वालों के काम आती है.

एक "राष्ट्रीय खतरा" दिखाई पड़ता है. कोल्ह गरीब देहातियों के हैं आरे कारखाने बड़े बड़े पूँजीपतियों के. कोल्ह् आधिकतर रस और गुड़ पैट़ा करते हैं जो ग़रीबों का सहारा श्रीर सुख देता है. मिल की

सार गाँब के गुड़ बनाने वाले केल्हुआं और चीनी के बड़े बड़े धुवाँ खगलने बाले कारखानों में एक होड़ हैं जिसमें श्रीकें पमः मुनशी को

खेती झौर गुड़ के धन्दे पर आ रही हैं. श्री के० एस० मुनशी के आतु-

मार्ग कार्यात कार्यात कार्यात कार्या

والوں کے کم آتی ہے ۔ چھٹی کے ہیے ہتے کا خالے اسریم ان

"رأشديم خطره"، دكهائي پوتا هـ . كواهو غريب ديهاتيول كے هيں اور كارخالے بوے بول پولىنجى پتىموں كے. كوليو ادھك تو رس أور گو يعدا كرتے همي جو عربيبوں كو سهارا أور سكه ديتا هے . مل كي سنيد چھلمی ادھک تر شہر والوں اور پیسے والوں کے کام آتی ہے . چیدٹی کے

كارخاس من أيك عور هـ حسمين شري كـ . ايم . منشي كو أيك

گو بدائے والے کولھوؤں اور چھنی کے بدے بوے دھول اکلنے والے

ممارے هانه کے کبوے کے دهدد کی بربادی نے ممارے گائیں اور ان

उन में रहने बाली अस्सी की सह़ी जनता की तीन चौयाई जान

हमारे हाथ के कपड़े के धन्दे की बरबादी ने हमारे गाँवों कौर

भाष की ताकृत से भी दोबारा न चलाये जा सकते."

निकाल ली. उसी. से मिलती जुलती आफत आव हमारे गन्ने कं

हमारी राय

भप्रेल सन् १४१

किली सरकार से मिलने पहुँचे हैं इसलिये हमें उम्मीद है कि बुनकरों की शिकायत दूर होने में बहुत देर न लगेगी.

هلي سركار سے ملكے پهونتھے عهن اس لگے همهن أميد هے كه بلكرون

كى شكايت دور هونے ميں بهت دير نه لكے كي .

3

هماري راع

ایرین می اه'

—भगवानद्गेन

-بهگوان دين

ايم نيا راهيتوية خطرة

ہے۔ لگ بھی انٹی آدھک بوھ کئی ہے که یہ آیک راشتریم خطرہ هوکها هے . شهروں أور كائوں كه هما أيك دوسوم سے تكوا رها هيوں ناک حالت میں ههں..... چمنی آور کو کے بیچ هور (Vivalry) جب تدرتی طور پر اُن عاقبل کے چینی کے کارخاس کو دکھن کی بتايا كه--"الو پرديش اور يهار كه چينى كه كرخانه أس مع خطو ساملے خوراک اُرر کھھتی وبھاگ کے وریر شری کے . ایم . منشی نے طرف أتها لهجانا پويا جس سے يه علاقے برباد هوجائينگے....''اگر هم نے إسكا جلدي كنچه علاج نه كيا تو ود وقت آجاويكا ۱۷ فروري کو داي مين أخين سنترل شوگر کهن کنيتي ک

أور مب كمهتمان بن رهى هين أور زرزدار تتجويزين هو رهى هين. بربادي كي بابت عام طور پر يه كها جاتا هے أور سمجها جاتا هے که هائم کے دعلدے ملوں کے ساملے نہیں ٹید سکتے اُور اُن کی اس دیس کے جرخوں کرکھوں اور کیوے کی کاریکری کی جيئي کے کارخانوں کو اُس خطرہ ہے بچاے کے لئے کمیٹواں

एक नया राष्ट्रीय खतरा १

ने बताया कि--'उत्तर प्रदेश भीर विद्तार के चीनी के कारखाने इस समय सतरनाक हालत में हैं......चीनी स्रीर गुड़ के बीच होड़ (rivalry) लगमग इतनी आधिक बढ़ गई है कि यह एक राष्ट्रीय खतरा होगया है. शहरों स्रीर गामों के हिंत एक के सामने स्नूराक खौर खेती विभाग के बज़ीर श्री के. एम. मुनशी दूसरे से टकरा रहे हैं...... आगर हमने इसका जल्दी कुछ इलाज के चीनी के कारखानों को दिक्खन की तरफ उठा लेजाना पड़ेगा २७ फरवरी को दिल्ली में इन्डियन सेन्ट्रल शुगरकेन कमेटी न किया तो वह बक्त काजायगा जब कूद्रती तौर पर इन इलाकों जिससे यह इलाक बरबाद हो जाएँगे.....

चीनी के कारखानों को इस खतरे से बचाने के लिये कमेटियाँ मीर सब-कमेटियाँ बन रही हैं स्रीर जोरदार तजवीज हो रहा हैं.

कि हाथ के धन्दे मिलों के सामने नहीं ठहर सकते स्रौर उन की इस देस के चरखों, करघों और कपड़े की कारीगरी की बरबादी की बाबत आम तौर पर यह कहा जाता है और सममा जाता है

ماری رام

ایریل می اه इस बक्रत तो हम यही चाहते हैं कि कॉगरेस इससे सबक्र ले बौर आपे वह ऐसे मोक्रों के लिये तैयार रहा करे, और खुद बीच में क्रुर कर मड़की हुई सरकार की मड़क को उस हद तक हरगिज न पहुँचने दे जिस इद तक आंगरेजी सरकार कुछ देर भी सोचे रेच के घेरे से भी बाभी हम नहीं निकल पाए हैं. बीर इसे छोड़िये बिना पहुँच जाया करती थी. मंद्रा हिन्द

कोना चाहिये कि वह सून कातने वाली मिलें किस तरह जन सी भूल से या धारार चाहें तो जान बूफकर बुनकरों में वेकारी पैल करके सरकार के खिलाफ एक नई आफत खड़ी कर सकती हैं. हम नागपुर के सस्याप्रह से सरकार और सरकारों को यह सबक जरूर तो यही कहेंगे कि मध्यप्रान्त सरकार को बहुत जल्ह रापने जेलखानों आरे आपने स्कूलों को सूत कातने के कारजानों में बड़ल हेना चाहिये और सूत के मामले में दिश्ली सरकार की उँगली पकड़कर चलना ह्योड़ देना चाहिये. #£8

श्री रहेकर जी की कही हुई बात से हमें ऐसी गंध आती है कि है. तब तो हम यही सलाह देंगे कि उस चुनाव चालाकी को वहाँ सत्यात्रह की जड़ में सच्चाई के साथ साथ चुनाव की चालाकी भी से बिल्कुल दूर कर देने से ही सब का मला होगा. हम नागपुर रहे हैं झौर वहाँ के १४ वरस के तजुरने के बलपर यह कह सकते हैं कि नागपुर के बुनकर खास तौर से श्रीर झौर लोग आम तौर से ठीक ठीक सत्याग्रह करना जानते हैं. श्रीर डनसे ऐसी भूल बहुत कम ही होती है जो सरकार में भड़क पैता कर सके, इसलिये हम मध्यप्रान्त की सरकार से चाहेंगे कि वह बेमतल्लब की शान का फॅक्कर उनकी शिकायत को सुन ले और जल्दी से जल्दी उस शिकायत को दूर करने की कोशिश करे.

हमें यह भी पन बना है कि कह बोग इसी सिलिसिले में

عیب کے فہورے سے بھی آبھی ھم نہھی نکل پائے ھیں۔ اور آسے چھوڑتھے' اِسونت تو ھم بھی چاہتے ھیں که کنکریس اس سے سبق لے اور آئے وہ آسے موتموں کے لئے توار رہا کرے' اور خود بھچ میں کود کر بھوکی الكريبي مركز كلهم دير يبي مرج بدا إيهامي جايا كرتي تعي هوئي سركار كي بهرك كو أس حد تك هركز نه پهونچاني دے جس حد

مهن دالي سركار كي انكلي يكو كر چلكا چهور دينا چاههئے . جاهگہ کھ رہ سوت کاتلے والی ملیں کسطرے ذرا سی بیول سے یا اگر جاهیں تو جان بوجہ کر بلکروں میں بھکری یہذا کرکے سرکار کے خلاف ایک نئی آفت کیوں کر سکتی ہیں . ہم تو یہی کہیلکے که مدھ پزائت سرکار کو بہت جلد آئے جول خانوں اور آئے اسکولوں کو سوت کاتلے کے کارخانوں میں بدل دیبال چاہئیے اور سوت کے معاملے تاكهور كم سكهاكوة مد سركار أور حركارال كو يه سبق ضرور ليمكا

) آتی م که ستواکره کی جو مهل سنجالی کے سات سائم جداو کی جالای بهی هے . تب تو هم يہی صلاح دينكے كه أس چناؤ چالائ كو وهاں ہے بالكل دور كر دينئے ہے هي سب كا بهلا هولاً . هری روٹھکو جی کی کہي ہوئي بات ہے همهن ايسى گذياھ

طور سے تھھک تھھک سکھاگوہ کرنا جائتے مھی ، اور ان سے ایسی یم کہم سکتے ھیں کم ناکہور کے بلکر خاص طور سے 'رر اور لوگ عام بعول يهت كم هي هوني ها جو سزكار مين بهوك پيدا كو سكماً اصلئے هم مده پرانت کی سرکر سے چاهیلکے که وہ بےمطاب کی ھاں کو پھھلک کر آنکی شکیت کو سن لے اور جالدی سے جالدی آس هکیت کو دور کرتے کی کوشھی کرے . هم ناگهور رها همل أور وهال كرام برس كي تنجري كرابل يو

همهر، يه به، يكه جدًا هـ كه كحيه لرك أمر سلسلر مهر.

नवा हिन्द

तरीके से बन्होंने मिनिस्टरों की बस बेजा शान को धक्का पहुँचने से रोक हिया जो उनको खाँगरेजों से विरासत में मिली है. हम

यह समम ही नहीं पाते कि किसी जिम्मेदार मिनिस्टर का द्रततर

एक घारा सभा के मेम्बर के साथ पहुँचे ब्योर ऐसा करके एक

भागेल सन् '५१

مے آنھوں نے ممستروں کی اُس بینجا شان کو دھکا پہونچنے سے ورک دیا جو آنکو انگریزوں سے ورائٹ میںملی ہے۔ ہم یے مسجع ھی نہیں پاتے کہ کسی فمعدار ممستر کا دفتر سے پاہر نکل کر شری کمبھارے جی سے مل کر کھا بگوتا۔ اور کیوں شان کو بتا لکتا ۔ آخر تو وہ اُنے ساتھ کام کے جھلتا ستھا کرہ معن هم خوب دیکھ چکے هيں اور همهن يہ بعی معلوم هے که ناگهور کے اُس سے کے دَيثى کمشلز کے دھارا کے اسطوع گورند رلبع جی هر موقع پر عام آدمیوں ہے۔ مل لیکے همی تر مذھ پرانسے کے ملسٹروں کو اتنی جھجھک کیوں ؟ همارا خوال ہے کہ آئر فرا بھی ہوشتماری اور همداردی ہے کا لیا کیا ہوتا تو یہ سکیا گرہ کی طرف آئیایا ہوا قدم وهیں کا وهیں رک جاتا. کسی بھی قانونی معارا کے نام پر کسی کو جھل بھھجھے کا تماشا میں ۳۴ کے باکپور استعمال كرني ير راجا جي نئ جو آجكل دلى مهن هوم منسترههن کرنے والے سے مل رہے تھے ۔ اگر یو ۔ پی ، کے پردھان منتری شری ایک دهارا سبها کے مهمبرکے ساتھ پہونتھے اور ایسا کرکے ایک طریقہ

से बाहर निकल कर श्री कुन्भारे जी से मिलकर क्या जिगड़ता बौर क्यों शान को बट्टा लगता. आखिर तो बह अपने साथ काम करने बाले से मिल रहे थे. बगर यू० पी० के प्रधान मंत्री श्री गोविन्द बल्लभ जी हर मौके पर आम आद्मियों से मिल लेते हैं

तो मध्यप्रान्त के मिनिस्टरों को इतनी फिफ्क क्यों ! हमारा खयात

है कि ज्यगर जरा भी होशियारी और हमद्दीं से काम लिया गया

اسوقت سرکار اور سرکاروں کے خلاف اتلی ہبی ہو' پھولی ہوئی ہے کہ شربی کسبھارے جی نے ناگیور معیں سکھا کرہ اتھا کر' شربی اتول چلدار گھوش نے مان بھوم ضلع معی سکھا کرہ اتھاکر سرکار کے حق معی بہت ہبی بھلائی کی ہے ۔ اُن سکھا کرھوں میں لوکوں کا جوش نکل کر اُس بری کرانتی کو روک نے گا جو بہت دنیں دبے رہ کر اُسکو جلم دے بھتھکا ۔ ہداری راے معی وہ لوگ سرکار کا بھا۔ نہمیں کر رہے ھیں جو آسونت نه تر سکہا کرہ میں بیائی لیکے ھیں اور نه آنٹا بہی کہتے ھیں که یہ سکیا گرہ سچائی پر ھیں اور تھیک

इस बक्तत सरकार और सरकारों के जिलाफ इतनी बुरी हवा फैली हुई है कि भी कुम्मारे जी ने नागपुर में सत्याग्रह उठाकर, भी ष्मतुलचन्द्र घोश ने मानभूम जिले में सत्याग्रह उठा कर सरकार के हक्क में बहुत बड़ी भलाई की हैं. इन सत्याग्रहों में लोगों का जोश निकल कर इस बड़ी क्लांते को रोक लेगा जो बहुत हिनों दवे

रहकर उसको जन्म दे बैठता. हमारी राय में वह लोग सरकार का

) بلب مالي أرايا به .

سعما کهده . کر نهاسر اکهلر آدر بهاسر اهلر دیلر کر. بات

ورا ما عوق هولم على .

भेला नहीं कर रहे हैं जो इस बक्त न तो सत्यामह में भाग लेते हैं भौर न इतना भी कहते हैं कि यह सत्यामह सच्चाई पर हैं भौर ठीक बक्कत से श्रुक हुए हैं. सत्यामहियों के प्यासे रखने भौर प्यासे रहने देने की बात

का तमाशा सन '२३ के नागपुर के फंडा सत्याप्तह में हम खूब देख चुके हैं भौर हमें यह भी माल्स है कि नागपुर के उस सभय के डिप्टी कमिश्नर के धारा के इस तरह इस्तेमाल करने पर राजाजी ने, जो भाजकल दिल्ही में होम मिनिस्टर हैं. खूब मजाक बड़ाया था. होता तो यह सत्याप्रह को तरफ डठाया हुआ क़दम बहीं का वहीं डक जाता. किसी भी कानूनी घारा के नाम पर किसी को जेल भेजने

भूका मरने की नौबत था जाना मुसकिन है. आज तक के मानभूम सत्यामह में सरकार की खोर से कोई कवावट हालने की बात
नहीं सुनी गई. इसिलिय हम इस पर इससे ज्यादा और क्या कह
सकते हैं कि जो आदमी इस सत्यामह के काम में लगे हुए हैं वह
सकते हैं कि जो आदमी इस सत्यामह के काम में लगे हुए हैं वह
सच्छुच जी से यही चाहते हैं कि न उनके गाँव वाले भूके मरें

बौर न इनके मांत वाले. उन पर मान्तपने का भी कोई इलजाम लेकर जो सत्याप्रह के मैदान में कूद पड़े हैं, वहाँ हमें न जल्द-बाज़ी मालूम होती है, न जोश दिखाई देता है और न नासमभी मिलती है. भोजन सत्याप्रह बहुत दुखी होकर ही स्ठाया गया है खौर वह सत्याप्रह की कसीटी पर ठीक भी क्तरता मालूम होता है. हमारी राय में जो गाँव धनाज पैदा करता है बह समाई पर है आगर वह आपनी उस पैदाबार को बाहर जाने से रोकता है जिसके बाहर चले जाने से कस गाँव वालों को ब्यपनी कन्द्रोल नीत में ऐसा सुधार करे जिससे उनके प्रान्त का कोई बादमी भूका न मर पाये. 2 738

नागपुर सत्याप्रह

नागपुर सत्याग्रह भपने किरम का अलग है. वह अभी सत्याग्रह है। वहीं है, वह तो सिर्फ सत्याग्रह के लिये उठाया हुआ एक क्रद्म है. वहाँ के जुनकर इस बजह से बेकार हो गए है कि उन्हें सूत कातने बाली मिलें सूत नहीं दे रहीं हैं और वह सिर्फ यही शिकायत लेकर उन मादमियों के पास पहुँचे थे जिन्हें उन्होंने कान्न बनाने और सरकार चलाने के काम के लिये चुना था. यह दूसरी बात है कि वह खुद पहुँचे थे या पहुँचाये गये थे. ठीक तो यही हाता कि वह खुद पहुँचे थे या पहुँचाये गये थे. ठीक तो यही हाता कि वह खुद पहुँचे पर इस लिहाज से कि आजकल की सरकार ठीक ठीक न समकती हैं कोर न सममता चाहती हैं कि उनके और जनता के बीच में क्या रिश्ता है, यही ज्यादा ठीक हुआ कि वह

ملتی هی معموم مودی می میموس مهدی هو کر هی آتهایا کها ملتی هی مهدوم مودی می مسول کرد بهت مکمی هو کر هی آتهایا کها فی ادر و ستها کرد کی کسوتی پر تههک بهی آترتا مملوم هوتا هی هی اور و ستها کرد کی کسوتی پر تههک بهی آترتا مملوم هوتا هی هی هی و در هی آتیتا مملوم هوتا هی هی هی در هی آتیتا مملوم هوتا هی و ایدی اس پهداوار کو باهر جانے می ردکتا هی جسمی باهر جانے جانے می گونی والی کو بهوکا مرخ کی نوبت آجاتا ممکن هی آتیت مهی می کد می سرک کی نوبت آجاتا ممکن هی آتیتا کیا که سکتے هیں که جو آدمی اس میتیا کرد کی اور می کرئی رکاده اور بهوک مرین نه آمیے بوانت والے آن پر پوانت میں که نه کوئی دائم هون که مین که خو آدمی اس میتیا کرد کی گور مین که هوئی الزام هیں که کوئی الزام هی کوئی الزام کا بهی کوئی الزام کا بهی کوئی الزام کا بهی کوئی الزام کوئی آدام بی بهت مین ایسا سدهار گرے جس سے آدے پرانت کا کوئی آدام کوئی کوئی آدام کوئی آدام کوئی آدام کوئی کوئی آدام کوئی آدام کوئی آدام لهكر جو سكما كرة كے مهدأن مهل كود يوے هندل " وهال هنديل نه جلد بازي معلوم هوتي هـ، نه جوش دكهائي ديكا هـ أور نه ناسمجهي

تاکیور محیا گره

پېونىچ تە يا يېلىچانے كئے تە . تھمك تو يېي موتا كەرة خوف پېونىچكى يو اس لىحاظ سے كە آجكل كى سركاريى تېمك تېمك نە سىجىمكى ھىي أور ئەسىجىمكا چاھكى ھىيى كەأنك نائیبور سکیا کرد انه قسم کا انگ ہے ۔ وہ ابھی سکیا کرد ھی نبھی ہے' وہ تو صرف سکیا گرہ کے لئے آتیایا ہوا ایک قدم ہے . والي ملين سوت بهين دے رہے ھين اُرر وہ مرف يهي شكايت ليكز اُن آدمهوں کے پاس پیونجے تھے جلھیں انھیں نے تانین بنانے اور سرکار چالے کے کام کے لئے چلا تھا ۔ یہ دوسری بات ہے که وہ خود بعل کے بلکر اس وجه ہے بیکر ہو گئے ہیں که 'نهین سوت کاللے أ. جلكا كر بيم مهد, كيا رشكة هر يهم. زيان تهيك هوا كه وه

नया हिन्द

अप्रेल सन् १५१

या २५० मन बतलाकर सरकार से छुटकारा हासिल करेगा और बाक्री माल को बाजार में ३ सेर के भाव बेचकर फायदा मीर बाक्की को भपने लिये बचा लेगा. इस तरह पैदावार का आँकड़ा ४०० मन के बजाय ३०० या २४० मन रह जायगा झोर अब जहाँ बाहर से जनाज मंगाने की कोशिश करेंगे और इस सब का नतीजा चठायेगा भीर इस कायदे से जो रिशबत दो है इसको पूरा करेगा ५०० मन की जरूरत थी बहाँ २५० मन का आँकड़ा देखकर इंतज़ास करने वालों में खल बली मचेगो, वह इस कभी का शोर मचायेंगे, बाजार भाव पर पड़ेगा. भाव चढ़ जायगा. भाव चढ़ने से टूकानदार ब्रिपाना शुरू कर हंगे और चीर बाजारी शुरू हो जायगी.

या कम से कम बनसे जरीदना जरूरी न होना. एक बार नागपुर में इस यह ब्यपनी कॉलों देख चुक हैं. वहाँ राशन की दूकानें भी थीं बौर बाजार में राशन की चीजों की निजी दूकानें भी थीं. राशन की दूकान से बँधे दर पर माल मिलता था और निजी दुकानों से ब्यपने इस तरह के चक्कर से बचने का एक ही तरीका था. कन्ट्रोल का भपने सुमीते के मुताबिक कम ज्यादा दर पर चीजें मिल जाती थीं. ष्मब इस तरह का रिवाज है या नहीं हमें नहीं मालूम. हाँ, कहीं कहीं ष्मपने हंग का एक नया बेतुकापन जरूर देखने में श्राया, जैसे कहीं खंस कर देना भीर राशन की दुकानों का या तो बिल्कुल न होना कहीं गेहूँ पर कन्ट्रोल है मगर डबल रोटी चाहे जितनी खरीदिये. बिस्कुट जो गेहूँ के ही बनते हैं उन पर तो कहाँ हमने न कन्ट्रोल देखा न कूपन जारी होते सुना.

इस तरह के बौर कितने ही बेतुकेपन गिनाये जा सकते हैं. पर इस बक्त तो हम सीधे सत्याप्रह पर बात करेंगे.

یا ۱۹۰۰ من بعلا کر سرگار سے چھٹکارا حاصل کرے گا اور باقی مال کو بازار میں ۳ سیر کے بھاؤ بیچے کر فائدہ آٹھائے گا اور آس فائدے سے جو رشوت دی ہے اسکو بیرا کرے گا اور باقی کو آبے لئے بچا لے گا اسطیع پیداوار کا آنکوا ۱۹۰۰ من کے بوروت تھی وہاں ۱۹۰۰ من کا آنکوا دیکھکر انتظام کرنے والی میں کھلبلی مجے کی وہ آس کمی کا شور مجائیلئے باہر ہے آنا مملکائے کی کوٹیس کریلئے آور آس سب کا تعلیجہ بازار بھاؤ پر پویٹا ۔ بھاؤ چوه جائها . بهاو چوهلے سے درکاندار چهبانا شروع کر دیلکے اور جوو

اسطرے کے چکر سے بچیلے کا ایک هی طریقہ تما . کلٹرول کا ختم کر دبیا اور راشن کی دوکانوں کا بیا تو بالکل نم هونا بیا کم سے کم اُن سے خریدنا ضروری نم هونا . ایک بار ناگوور میں هم بم ایدی آنکموں دیکھ چکے هیں . رهاں راشن کی دوکانیں بھی تھیں اور بازار میں بلدھ در پر مال ملٹا تما اور نجی دوکانی سے ایم ایم سبھوتے کے بلدھ در پر مال ملٹا تما اور نجی دوکانی سے ایم ایم سبھوتے کے هے یا نبھی همیں نہیں مملوم . هان کبھی کہیں ایم تھیک کمہوں پر کلٹرول ہے مگر دیل درتی چاھے جتلی خریدیئے . بسکت جو گھہوں کے هی بلتے هیں اُن پر تو کبھی هم نے نم کلٹرول دیکھا بازاري هروي مو جائمكي .

نه کوين جاري هوتے سال . أسوقت توهم سهدها سكهاكرة ير بات كريلكم . اسطوع کے اور کتائے می بے تکے ہیں گنائے جا مکتے میں ۔ پر

388)

ह अभराका आर उसके साथया का दुानया भर क कच्च माला की त्यास से भौर दूसरे देसों के सर अपने यहाँ के बने माला जबरदस्ती मढ़ने की कालसा से. यह त्यास भौर यह लालसा हो सारे साझाजवाद, युद्धों भौर दुनिया की मुसीबतों की जड़ है.

37-4-05

—सुन्दरताल

सत्यायह की गंज—

स्ताना भीर कपड़ा आदमी की दो सबसे बड़ी जरूरते हैं स्त्रीन इसमें शक नहीं कि इन दोनों की हिन्दुस्तानी अनता को बेहद तक-लिफ है. खाने के लिये बिहार के जिले मानभूम में खौर सूत के हुआ। तो बाचरज नहीं. अचरज हमें यह है कि इन दो तकली कों लिये नागपूर में अगर सरकार के खिलाफ सत्याग्रह बठ खड़ा को जनता ज्ञाब तक किस तरह बरदारत करती रही. 160

)

हमारी पूछ ताछ और हमारी खोज बीन हमें इस नतीजे पर पूर्वेचाती है कि खाने के सामान की हिन्दुरगान में इनती कभी नहीं जाता है. काले बाजार और रिशवत ने एक ऐसी हवा पैट़ा कर दी है कि सरकार को अपने अहलकारों से जो आँकड़े मिलते हैं बह ठीक नहीं होते. इतना ही नहीं वह बहुत हर तक बनावटी श्रीर करजी होते हैं. श्रीर सरकार खाने पीने की चीजों के मामले में है जितना इस कमी के बारे में सरकार की तरक से शोर मचाया के पैदा होने की कमी दिखाएगा. यानी ५०० मन पैदाबार को ३०० उन्हीं आँकड़ों पर काम करती और इंतजाम की बात सोचती है. इसी बात को हम यों साफ कर देना चाहते हैं कि जिस वक़्त बाजार में गेहुं का माव तीन सेर है और सरकार साड़े तीन सेर का कंट्राल भाव निकाल कर किसान से शा सेर के भाव खरीदना चाहेगी तब किसान क्यों न झहलकारों को रिशवत देकर झपने यहाँ झनाज

مے اور دوسرے دیسوں کے سر آئے یہاں کے بلتے مال زبردستمی موملہ کی قلسا سے ۔ یہ پہلس اور یہ قلسا ھی سارے سامراجواد' یدھوں اور آور دنھا کی مصدوعوں کی جڑ ہے ۔ هم امريكته أور أسكم ماتههول كي دنها بهز كا كنهيد مال كي يفاس

0 |-L-L-

ستينه گره کي گونج--

ھ . کھانے کے لئے بہار کے ضلعے مان بھوم مھن اور سوت کے لئے ناگیور مھن آثر سرکار کے خلاف سکٹیا گرہ آٹھ کھوا ہوا تو اچوچ نہھن . آچوج همھن یہ ہے کہ اِن دو تکلیمنوں کو جلکا اب تک کس طوح برداشت کرتی رهی . کهانا اور کپوا آدمی کی دو سب ہے بہی ضرورتوں همیں اُور اُس مهریک نہمی که اِن دونوں کی ملدسکانی جلکا کو بهتند تکلیف

ه که سرگار کو آپ آهلگاروں ہے جو آنگوے ملتے هھیں ولا تھویک نہیں هوتے . آتلا هی نہیں ولا بہت حد تک بلاوتی اور فرضی هوتے هیں . اور سرگار کھانے پولے کی چھوڑوں کے معاملے میں تھھی آنگووں پر گم کرتی اور انتظام کی بات سوچتی ہے ۔ اسی بات کو هم یوں صاف کو دیلا چاہتے میں که جسوقت بازار میں گیہوں کا بھاؤ تیون سیر ہے اور مرکار مارھتیوں سیر کا کلٹرول بھاؤ نکال کو کسان سےساڑھتھوں سیور کے بھاؤ هماري پوچه تاچه اور هماري کهوچيين همهن اس نگذاي پر پهونچاتي هے که کهانے کے سامان کي هندستان مين آنلي کمي نههن هے جگفا اُس کمي کے بارے مين سرکار کي طرف سے شور ميچايا جاتا هے . کالے بارار اور رشوت نے آيک ايسي هوا پهذا کر دي خبيدنا چاھ كىتب كسان كهوںنه أهلكاروںكو رشوت دےكر أي يهاں أناج كے يهدا هونے كىكس دكهائے گا . يعنى **0 من پيداوار كو ** "

"इसी जिये यह लोग आमन की तहरीक से भी डरते हैं. हमारी राय

बजबीचों को, जैसे यह कि अपन क्रायम रखने का अहदनामा कर लिया जावे, हथियार कम कर दिये जावें, और एटम बम "इसी लिये यह लोग सोवियट सरकार की इस तरह की सब ऐसी चीचों पर रोक लगा दी जावे, ठुकराते रहे हैं.

"आमन पसन्द शक्तियों और इन हमला करने वाली शक्तियों के बीच की इस खींचा तानी का क्या नतीजा होगा कीन जाने."

हम पूरी शिकि, भर अपने देस को इन अलग अलग दलों की क्षींचातानी से अलग रखना चाहते हैं. हम अमरीका और इंगिलस्तान, रूस और चीन सबका भेला चाहते हैं और सबके पूर्व साथ मित्रता से रहना चाहते हैं. हमें यह भी विश्वास है कि भारत की जनता और भारत सरकार होनों के इस विशय में एक से और स्नाभग यही बिचार हैं. हमने यह सब केवल यह दिखाने के लिये कानकरन्स पर इस तरह की रोक थाम लगाना राजकाजी पालिसी या हिकमते अमली की निगाह से चाहे कुछ भी क्रीमत रखता हो जिल्ला है कि इमारी राय में भारत सरकार का दिल्लो पीस पर इक्षीक्रत की निगाइ से स्रौर देस की जनता के भावों के निगाह

मसली सतरा

तरह ज्ञान लेना चाहिय कि दुनिया की जनता की निगाहों में 'कम्यूनिस्ट खतरा' या 'ज्ञाल खतरा' नाम का इस समय कोई खतरा नहीं है, खतरा है छन लोगों से जो 'कम्यूनिस्ट खतरा' जैसी अप्रवास करा कर दुनिया में क्यर्थ का द्वारा बढ़ाते हैं और खतरा भारत की मौर दुनिया की सरकारों को यह बात भी अच्छी

''اِسی لکے یہ لوگ سوویت سرکار کی اسطرح کی سب تجویزوں کو' جهسے یہ که امن قائم رکھنے کا عہدنامہ کر لیا جارے' هتههار کم كر دئے جارين اور ايتم ہم ايسى چھزوں پر روك لكا دي جاري ''اِسی لئے یہ لوگ آمن کی تحریک سے بھی قرنے میں. هماری راے ایریل می اه :

كى أس كهيدها تانى كا كيا نتيجه هوكا كون جانے ؟.. الماس يسلد شكتيون أور إن حمله كرنے والى شكتهوں كے بيني

لمكراير رها همي

ہے۔ الک رکھڈا چاھتے ھیں ۔ ھم امریکم اور انگلستان' رہس اور چھن سب کا بھالے چاھتے ھیں اور سب کے ساتھ مترتا ہے رہنا چاھتے ههن . همهن يه بهي وشواس ها که بهارت کي جنتا اور بهارت سرکار دونوں کے اس وشے میں ایک سے اور لگ بھگ مہی وچار ھمی ، هم تے یہ سب کھول یہ دکھاتے کے لئے لکھا ہے کہ مداری رائے میں بهارت مرکار کا دلی پیس کنفرنس پر اس طرح کی رزک تهام لکانا راجاکاجی پالیسی یا حکست عملی کی نگاه ہے چاہے کچھ بھی قومت رکھتا عو پر حقعقت کی نگاء ہے آزر دیس کی جانتا کے بھاؤں کي نکالا مے فالط هے . هم يوري شكلى بهر أيدديس كو أن الك ألك داولكي كهيدتهاتاني

املى خطرة

بهارت کی اور دنها کی سرکاروں کو یہ بات بھی اچھی طرح جان لهٹا چاھئے که دنها کی جذبا کی تکاهوں میں "کمیونست خطرہ" یا 'الی خطرہ' نام کا اس سے کوئی خطرہ نہیں ہے ۔ خطوہ ہے اُن لوکوں ہے جو "کمھونست خطوہ" جیسی آوازیں آٹھا کو دنها میں ویونہ کا دویک بوقاتے میں اُور خطرہ

'यू. एन. औ. में जोर इन दस देतों का है जो खतर एटलांटिक सममौते में हिस्सेदार हैं, यानी अमरीका. बरतानिया, फ्रांस, कनैडा, बेलजियम, हालेंड, लक्सेमवर्ग, डेनमार्क, नारवे और आइस-

लेंड. लेटिन अमरीका के अन्दर के बीस छोटे छोटे ट्रेस इनके साथ

हैं. यह संब देस मिल कर दुनिया के अपनन या जंग का फैनला करते हैं. इन्हों ने मिल कर चीन की लोकशाही हुकुमत को ध्येसर

ايريل سي اها

मंत्रल सन् १११

3

لا ملكو چهن كى لوك شاهى حكومت كو ايكيسر قرار ديديا . أمريكم كا أيك چهوڻا سا ديس قومهڻهكن ويبدبلك جسكي آنادي بهس لايه بهي لههن هي يو . اين . او . مهن اُتڻا هي ون رکهتا هي جتما بهارت . اور چهن کی لوک شاهی سرکار کی تو رهان کوئی جگه "آجكل كيو. اين . او. مين يه أيل عجيب بات في كه

 یا ایشها میں کہیں بھی نگی جلگ چاہ رہے ھیں تاکہ جلگ کے
 عنیں میں وہ لونے والے دیسوں کو طرح عرج کا مال بیچ سکیں آور
 اس خون خوالے ہے کورورں آور آوہوں رویئے کما سکیں ۔ ها هي نههي . الله سب دیسوں کے بڑے بڑے بئوماری ہونتجی پٹی یورٹ مھن

''يبو . اڀين . او . کي بهي' ظاهر هے' رهي در؟مت هونے والي هـ چو ليگ آف نهشلس کي هو چکي هـ .

"میں آب بھی یے نہیں مانتا کہ جدگ روکی نہیں جا سکتی لیکن آمریکہ برطابیہ اور فرانس کے اندر اسطوع کی طاقتھی کم کر رھی ھیں جو لڑائی کی پھاسی ھیں ، یہی طاقتیں وعان کی سرکاروں کو کتھ پتلی کی طرح نیتا رھی ھھی، پر وہ سرکاریں آئے آئے یہاں کی جلتا سے قربی ھیں ، جلتا کہیں بھی نیا یدھ نہیں چاھتی ، وہ سب جگہ آمی جامتی ھے ۔' یہلسانا چاھتے ھیں ' آمی یسلد دیسوں کی آمن یسلدی کو یادتی بتاتے ھیں آور آئے کو دنیا کا رکشک ،

"आजकल के यू. यन. घो. में यह एक अजीव बात है कि अमरीका का एक छोटा सा देस डोमीनीकन रिपटिलक जिस की आबादी बीस लाख भी नहीं है यू. पन. घो. में उतना हो बजन रखता है जितना भारत. घोर चीन की लोकशाही सरकार की तो

बहाँ कोई जगह है ही नहीं.

"इन सब देसों के बड़े बड़े ब्योपारी पूँजीपति योरप में या
प्रिया में कहीं भी नहें जांग चाह रहे हैं ताकि जांग के हिनों में वह
ताकने वाले देसों को तरह तरह का माल बेच सकें खोर इस खून
खराबे से करोड़ों खौर खरबों ठपए कमा सकें.

"यू. पन. जो. की भी, जाहर है, वही दुरांत होने वाली है जो लीग आफ नेशन्स की हो चुकी है.

लेकिन आमरीका, बरतानिया और फ़ॉस के आन्दर इस तरह की ताकनें काम कर रही हैं जो लड़ाई की प्यासी हैं. यही ताकते वहाँ की सरकारों को कठपुतली की तरह नचा रही हैं. पर वह सरकारें 'मैं आप भी यह नहीं मानता कि जंग रोकी नहीं जा सकती अपने अपने यहाँ की जनता से डरती हैं. जनता कहीं भी नया युद्ध नहीं चाहती. वह सब जगह स्रमन चाहती है.

' इसी लिये यह लोग सूटो बातें उड़ाकर अपने अपने यहाँ की जनता को फँसाना चाहते हैं, अमन पसन्द देसों को अमन पसन्दो को ज्यादती बताते हैं बौर अपने को दुनिया का रह्नक.

मया हिन्द

अप्रेल सन् १११ एक यह अहदनामा होजावे कि वह अमन क्षायम रखेंगे तो मिस्टर पटली ने उस तजबीय को क्यों दुकरा दिया था १

यूनियन की इन तजबीयों को क्यों नामंजूर किया था कि "आगर वह सबसुच आमन की तरक है तो बन्होंने सोवियट संब देस तुरन्त एक साथ आपने आपने हथियार केम करना शुरू करदे मीर ऐटम बम मीर हूसरे ऐटमो हथियारों के इस्तेमाल की तुरन्त

मनाही कर दी जावे ? ''मिस्टर ऐटली अपने यहाँ अमन तहरीक चलाने बालों को क्यों सता रहे हैं ? डन्होंने इंगिलस्तान में हाने बाली आमन कांगरेस को क्यों रोक दिया १

"आहिर है कि प्रचान बचीर ऐटली भ्रमन कायम करने के पण्ण में नहीं हैं. वह जबरदस्ती एक नये संसार ज्यापी युद्ध को छेड़ने की फिक में हैं.

क्षायम रखने बौर युद्ध को रोकने की अपनी नीत पर क्रायम "बहाँ तक सोवियट यूनियन का सम्बन्ध है वह हमेशा खमन

बालों से युद्ध करने का बिचार, जो अपने देस की रहा कर रहे हैं, बहुत नापसन्द हैं. सिपाहियों को यह विश्वास दिलाना सचमुच कठिन है कि बीन ने ज्यादती की है, बीन एमंसर है और अमरीका और बरतानिया जो फारमूसा को हुड़पे हुए हैं और कोरिया में सुसे हुए हैं अमन के रखक हैं. "समरीका सौर इगलिस्तान के सिपाहियां को भी उन कोरिया

"सन के बिये यह समम्ता पहुत कठिन है कि कोरिया भीर चींन को चापने देस की रह्मा करने का हक नहीं है. बही कारन हैं कि अब सिपादी केवक अनमने दिल से हुकुम की पानन्हों करने के लिये अक रहे हों तो अनक्षे से अच्छे जरनेल आदि अफसर भी

ايڊيل جي اه'

هداري راے

ایک یه عهدنامه هو جارے که وه امن قائم رکههلکے تو مستر ایکلی

کی اِن تجویزی کو ڈھوں ناملظور کیا تھا که سب دیس ترنت ایک ساتھ اِنے اُنے هڏھفار کم کرنا شروع کر دیں اور ایڈم ہم اور دوسرے ایڈمی هڈھاووں کے استعمال کی ترنت مٹائی کر دی جاوے . نے اس تجریز کو کیوں ٹھکڑا دیا تھا : ''مسٽر ايٽلي انڍ بيان امن تحريک چاڏن والون کو کهون سٽا وڪ ههن ۽ اُنهون نے اُنگلسٽان مين هونے والي امن کانگريس کو راکر وہ سے مے آمن کی طرف ھھی تو 'نہوں نے سوئیت یونین

تههن ههن . وا زبرنستي ايک نئے سلسار رياپي يدھ کو چهيڙنے کی کموں «ک میا ٪ ''طاهر هے که پردهان وزیر ایٹلی امن قائم کرنے کے بکھی مھن

お、まなない・ رکهلے اور پندھ کو روکلے کی ایڈی نیٹ پر قائم رھیکی . ''جتهاں نک سوویت یونھن کا سمبقدھ ہے۔ وہ ہمهشتہ اءن قائم

يدھ کرنے کا رچاز جو آنچ ديس کی ردھا کر رہے ھيں' بهت ناپسائد ھے . سياھيوں کو يہ رشواس دلانا سيچ مي نگهن ھے که چھن نے زيافتى کی ھے' چھن ايگريسر ھے اور امريکم اور برطابعہ جو فارموسا کو هوي هون ههن اور کوريا مهن گهست هوئے ههن امن کے رکشک "امریکه اور انکلستان کے سپاھھوں کو بھی ^آن کوریا وائوں سے

کی رکھا کرنے کا میں نہوں ہے ۔ عبی کاری ہے کہ جب سیاسی کھول آن ساتہ مل ہے حکم کی پاہلائی کرنے کے لئے لو رہے میں تو اچھ ہے اچھ جرنعل اور افسر بھی لوائی مار جانے میں ۔ "أركياليّ يه مستهملا بهت كتهن هيكه كوريا أور چهن كو أنهائيس

Section And Action

सायी हार्लेंड है जिसके न्यू गाइना पर जबरदस्ती कृष्ये चौर इंडोनीशिया के खिलाफ साखिशों की चरचा बराबर आती

سالهی ها هلت هے جس کے نھوگائلا پر زبردستی قبضہ اور انترنهشیا کے خلاف مازشوں کی جرچا برابر آتی رمتی ہے .

هماري راي

ليريل مي وه'

يه ههي امريكه اور اُسكي ساتههون كے وہ كاردائے جنههن دنها

حوراني کے ساتھ ديکه رهي هے .

स्टालिन की बयान

यह हैं अमरीका भीर बसके साथियों के वह कारनामे जिन्हें दुनिया हैरानी के साथ देख रही है.

आका आका देसों के नेताकों की तरफ से दुनिया के सामने रखे जारहें हैं डनमें दुनिया के आधिकतर ज्ञमन पसन्द, गेर जानिवदार कोगों को स्टाखिन के डस बयान में बहुत कुछ सच्चाई दिखाई देती हैं जो पिछली १६ फरवरी को मास्को रेडियो से बाडकास्ट हुन्या था. आजकल की भन्तरक्षीमी हालत के जो चित्र समय समय पर इंगिलिस्तान के प्रधान बजीर एटली ने कस के जिलाफ कई, तरह की गलत बयानियाँ की थीं. उनका तकसील के साथ जवाब ट्रेने के नाव स्टालिन ने कहा कि:--

"यू.पन. चो. जो शुरू में बामन बनाए रखने के एक साधन के तौर पर क्रायम हुई थी चाब एक नई बड़ी जंग के शुरू कर देने का साधन बनती आरही है.

की बीज नहीं रह गई है बिल्क एक अमरीकी संस्था है जो अमरीका के लिये काम करती है. "यू. एन. आ. अमरीकी ट्ल के असर में है. अब वह दुनिया

भगर वह सचसुच भगन चाहते हैं तो जिस वक्षत सोवियट यूनियन ने यू. पन. भो. के सामने यह तजबीच रखी थी कि सोवियट यूनियन, बरतानिया, भगरीका, चीन, भौर फ़ान्स के बीच तुरन्त "प्रधान बचार पटली अपने को आमन का तरफऩार कहते हैं.

يعههاي ۱۱ فروري كو ماسكو ويتآيو مے برآة كاست هوا تها . 'نكلستان کی تهیں . اُن کا تفصیل کے ساتھ جواب دیئے کے بعد اسٹالی نے کے پردھان وزیر ایٹلی نے روس کے خلاف کئی طرح کی غلط بیانیاں همی ان میں دنیا کے ادعک تر امن پسلاد' غیر جائبدار لوگوں کو الم دیسوں کے نمٹاؤں کی طرف سے دانیا کے سامنے راہے جا رہے اسٹالی کے اُس بوان موں بہت کچہ سچائی دکھائی دیتی ھے جو آج کل کی انتر تومی حالت کے جو چتر سے سے پر الک استالى كا بيان

ہو . این . او . جو شروع میں آمن بڈائے رکیڈے کے ایک سادھن کے طور پر فائم ہوئی تھی آب ایک نئی ہوی جلگ کے شروع کردیئے

کا سادهن بلتي جا رامي هـ . ہو۔ ایس . او . امریکی دال کے اثر میں ہے . اب وہ ددیا کی چیز نہیں رہ گئی بلکہ ایک امریکی سڈسٹھا ہے جو امریکہ کے لئے

اگر ولا سبج منے أمن چاغگے هيں تو جس وقت سوويدة مونيين نے يو . اين . او . كے سامئے يه تجويز ركبي تهي كه سوریت بوزین برطانیه امریکه چهن اور فرانس کے بیچ ترنت "بردهان وزير ايتلى أيه كو أمن كا طرف دأر كهتے هان.

कत्ल किया जा चुका है और इस समय चालीस हजार देशभक बेलों में पड़े सड़ रहे हैं. उत्तर अप्तरीक़ा की आशाहो के इस सवाल के ऊपर मिस्र और सारी अरब दुनिया में गहरा असतोश है. इस्तक्तलाल पाटी के नेता बार बार एलान कर रहे हैं कि इस मान्तेलन का मजहब से कोई सम्बन्ध नहीं,

यही जुल्म ज्याद्रतियाँ आजकत्त की फान्त की सरकार इन्डो-चाइना में कर रही है.

इगलिस्तान

बनाकर जम गए हैं. दूसरी तरि नैपाल के गारिलों को इंगिलिस्तान की क्षीज में बनाए रखने, डनकी तादाङ बढ़ाने श्रीर मलाया जैसे मिस्न में आड़ा बनाए बैठी है और अभी हाल में आंगरंज क्षांल्ड मारशल वाइकाउन्ट मान्टगुमरी जो पिछले युद्ध में उत्तर अफरीक़ा इंगिलस्तान की कीज सारी मिस्री क्षीम की इच्छा के बिरुद्ध के लिये तैयार बैठे हुए जनरल इसेनहांबर के दाहिने हाथ गिने जाते देसों में पशियाई क्षीमों की खाजाहां को कुचलने में उनका उपयोग के अन्दर बड़े बड़े कारनामें दिखा चुके हैं आरे जो एटम धम फंकने हैं, जबरदस्ती मिल पहुँच कर उस देस का आगरजी कोजा आड़ा करने की तज्ञवीचें लन्दन से खुले तौर पर एलान की जा रही हैं.

当二人

की बामरीका बौर इंगलिस्तान की साजियों, वहाँ के लोगों की मजी के खिलाफ, जोरों से जारी हैं बौर इस सिलसिल में भी इन क्षीमती कुमां के रूस के हाथ में पड़ जाने का हर बराबर दुनिया को ईरान भीर इराक्त में वहाँ के तेल के कुमों पर क्रव्जा जमाए रखने दिसाया जा रहा है.

ब्यमरीका, फ्रान्स और इंगलिस्वान का एक और खुटभइया

قعل کیا جا چکا ہے اور اُس سٹے چالھس ھزار دیھی بھکت جھلوں میں ہوے سو رہے ہیں ۔ اُتر اَفریقہ کی آزادی کے اُس سوال کے اوپر مصر اُور ساری عرب دنیا میں کہرا اسلانوس ہے ۔ 'ستقلال پارٹی کے نہتا بار بار آعلان کر رہے ھیں کہ اُس آندرلن کا مذھب

مے کوئی مسبقدہ نہیں . مهن کر رهي ها . يمي ظلم زيادتياں آج كل كي فراسي كي سركار انقر چائئا

إنكاستان

لا بوے بوے کاربامے دکھا چکے ممن اور جو ایٹم بم بھھڈکنے کے لئے م تھار بھٹھ مونے جذرل ایسن موور کے داھفے ھنو گفے جاتے عین زبردستی مصر پہونچ کر اس دیس کو انکریٹوی فوجی آڈا بنا کر جم کئے ممن ، دورسانی طرف نیپیال کے گورکیوں کو انکلستان کی فوج میں بفائے رکھئے۔ اُن کی تعداد بومانے اور مقیا جھسے دیسوں موں ایشیائی توموں کی آزادی کو کچلانے میں اُن کا ٹیوگ کرنے کی تجویؤیں لغدن سے کھٹے طور پر اعلان کی جا رھی میں . انگلستان کی قوج ماری مصری قوم کی آجها کے ورودھ مصو مهن اذا بلاے بهتهی ہے اور ابهی جال مهن انگریز فیندَ مارشل وائی کاوست مانت گمری جو پچهائے یدھ میں تر آفریته کے آندر

ایران اور اعراق میں وہاں کے تیل کے کلؤں پر قبضہ جمائے رکھٹے کی آمریکہ اور انکلستان کی سازشیں' وہاں کے لوکوں کی موضی کے خلاف زوروں سے جاری هیں اور اُس ساسلے میں بھی اُن تیمتی کھوؤں کے ووس کے ہاتھ میں پو جانے کا قر برابر دنیا کو دکھایا جا ٠ ه و٠

عالهذة

أمريك فرانس أرر أنكلستان كا أيك أرر چهوت بهها

ابریل می اه'

हमारी राय भमरीका के साथी- फ्रान्स

मबा हिन्स

अन आगर हम आमरीकी दल के दूसरे देसों की तरफ निगाह डालें तो हालत और भी भयंकर दिखाई देने लगती है.

कर दिया जावेगा. पर वादा ज्ञाज तक पूरा नहीं हुआ. मीजूदा सुलतान जो नाम मात्र का सुलतान है फ्रान्सीसी रेजीडेन्ट जनरल के हाथ में केवल एक कठपुतली है. फ्रान्स ज्ञौर ज्ञमरीका की दोस्ती मोरक्को में पूरो तरह चमक रही है. ज्ञगली जंग की तैयारी के लिये पाँच बड़े बड़े हवाई जंगी ज्यङ्के अमरीका को हे हिंय गए हैं. कहा जाता है कि यहीं से सार यारप को कम्यूनिस्टों से बचाने की सबसे ज्ञच्छी कोशिशें की जाने बाली हैं. मालूम होता है निवासियों में आजाही की कोशिशें जारी हैं. कहा जाता है पिछली यह दता सन १८१२ की संधि को रह कराकर मारक्को आँर सार् इस्तर अफरीका को बिदेसी ताकतों के पंजे से आजाद करना बाहता है. पिछली बड़ी जंग में मित्र राश्ट्रों ने मारक्को के लोगों अमरीका और डसके साथियों का अब दुनिया में एक ही काम रह गया है स्रौर बह है दुनिया का कम्यूनिज्म से बचाना! मारक्को उत्तर आफरीका का एक बड़ा हिस्सा फान्स के क्षट्ये में है. सन १६१२ में बस समय के मोरक्को (मराकश) के सुलतान श्रौर डक्द डाफरीका के बहुत बड़े हिस्से की रहा का भार फ्रान्स ने आपने ऊपर से लिया, थोड़ा सा हिस्सा स्पेन के कब्जे में हैं और कुछ अंतरकोमी इलाक सममा जाता है. थाज से एक पोढ़ी पहले मोरक्कोमें एक दल खड़ा होगया जो इस्तक्षलाल पार्टी कहलाता है. ह्यवेल्ट खुद मोरक्को पहुँच झौर उन्होंन अपनी निजा जिन्मेबारी पर सुलतान से बादा किया कि जंग के बाद मोरक्कों को आजाद फ्रान्सीसी सरकार के बांच एक संधि हुई जिस के अनुसार को जाजाद कर देने का बार बार बादा किया. अमरीका के प्रेसीडेन्ट

g⊏8

ماری راء

اب اكر هم امريكي دل كي دوسرے ديسوں كي طرف نكالة قاليوں امریکه کے ساتھی —فرانس

تو حالت أور بهي بهيلكر دكهائي دييني لكتي هـ .

آتر اوریقه کا ایک بوا حصه فرانس کے قدفہ مهن ہے ۔سی ۱۹۱۳ مهن اُس سے کے مرزکو (مراقهی) کے ساطان اور فرانسهسی سرزگار کے بھی ایک سٹدیمی ہوئی جسکے انوسار اُتر افریقه کے بہت بورے حصہ کی رکشا کا بہار فرانس نے ایے اویر نے لیا' تہوڑا ساحصہ اسپون کے قبضے میں ہے ،اور کچھ انتر تومی علاقہ سمجھا جاتا ہے آج ہے ایک پوڑھی پہلے مورکو میں سی ۱۹۱۱ کی سلمدھی کو رہ کرا کر مورکو اور سارے آتر افریقہ کو جدیسی طاقتوں کے پذرجے سے آزاد کرانا چاہرتی ہے ، بچپئی بوی موجودة سلطان جو نام ماتر كا سلطان هے فراسیسی ریزیڈنٹ جفرل کے هاته میں کوول ایک کشینڈی ہے فرانس ارز آمریکه کی دوستی مورکو میں پوری طرح چمک رہی ہے ۔ اگلی جڈگ کی تهاری کھلٹے یانہے ہوے ہوے ہوئی جڈگی آتے آمریکه کو دے دیئے گئے میں کہا جاتا ہے کہ یہیں ہے سارے یورپ کو کمیونستوں ہے کیا هے اور وہ هے دنیا کو کمیونوم سے بچانا آ مورکو نواسموں مهن آزادی کی کوششین جاری ههن کہا جاتا هے پچھائی ۱۳۰۰ ۔۔۔ ایمہ آ۔۔۔ ہتے کہ ۱۳۶۰ ہے، ۱۳۶۰ کے ۱۳۶۰ کے ۱۳۶۰ کے ۱۳۶۰ کے ۱۳۶۰ کے ۱۳۶۰ کے ۱۳۶۱ کے ۱۳۶۰ کے ۱۳۶۱ کے ۱۳۶۱ کے ۱۳۶۱ کے ۱۳۶۰ کے ۱۳۶۱ کے هوتا هے آمریکه اور اسکے ساتھیوں کا آب دنیا میں ایک هی کام وہ بار ومده کما . امریکه کے پریسڈنٹ روزوات خود مورکو پہونتے اور آئھوں نے اپنٹی نجبی ذمہواری ہو ساطان سے وعدہ کھا۔ کما جنگ کے بعد مورکو کو آزاد کو دیا جاریکا ۔ پر وعدہ آج تک پورا نہیں ہوا ۔ بعهانے کی سب سے اجھی کوششیں کی جانیوالی «بین . معلوم جلال مهل متر راشتروں نے مورکو کے لوگوں کو آراہ کر دیکے کا بار

की मर्जी के ज़िलाफ अमरीकी कौज ताइबान (फारमूसा) में इटे रहने और देसवातक चाँगकाई शेक को बढ़ावा देने का वह राजनैतिक बलात्कार कर रही है जिसे कोई एशियाबासी बिल्क कोई न्याय प्रेमी इसी कारन चीन की सारी जनता बौर बहाँ की सरकार दोनों इनसान नषरश्चन्दाज नहीं कर सकता.

ह्यूई ने अमरीका के उद्योग धन्दों की बावत अपना वह वयान दिया था जिसका चिकर हम ऊपर कर आए हैं उसी में एटलान्टिक पैक्ट आर्मी के सबसे बड़े कमान्डर जनरल ईसेनहोवर ने खुते शब्दों में कहा कि लड़ाई में हमें अगर जरुरत पड़ गई और इसी कारन कमरीका कोरिया के अन्तर किसी भी तरह फतेह हासिल करने के लिये बेचेन हैं. जिस कमेटी में मि० टामस बागर हमें यह यकान हुआ कि उससे दुशमन के काकी लोग मर जायँगे तो हम 'क्षीरन' पटम बम इस्तमाल करेंगे. जनरल इसेन-षिल्कुल ठीक कहा कि इससे किसी का कोई भला नहीं हो सकता. बिल्कुल ठीक होगा. इस पर श्री जबाहरलाल नेहरू ने दिल्लो में होबर ने यह भी कहा कि सवाबार की निगाह से इमारा एसा करना भी जवाहरलाल नेहरू खतेक बार एटम बम के इस्तेमाल के तो कम से कम दुनिया की आधी आबादी यानी लगभग एक बारब सादमी मरेंगे या जख्मी होंगे. और किसी का भी कोई मला नहीं खिलाफ भाषने विचार प्रकट कर चुके हैं. उन्होंने यह भी बताया कि बागर जंग हुई ब्रौर डसमें एटम बम खुले इस्तेमाल किये गए जी के इन विचारों से सहमत है. हमारी ईश्वर से प्रार्थना है कि हो सकता, कोई मकसद पूरा नहीं हो सकता, दुनिया के सदाचार का तो खात्मा हो ही जायगा. हम ही नहीं सारा पराया जवाहरलाल दुनिया इस जाकत से बची रहे. पर हमें डर है कि अमरीकी नेता इस मामले में भपने तता आर्थिक संगठन और अपने देस की इाखत से साचार धौर मंधे हो रहे हैं. 1=1

ایسی کارن چیون کی ساری جنگا اور رهان کی سرکار دونوں کی مرضی کے خلاف آمریکی قوج تائی وان (فارموسا) میدن تاتے رهلے اور دیس کهانک چانگ کائی شیک بوهاوا کو دیلے کا ولا راج نهتک بلاتکار کر رهی هے جسے کوئی ایشا واسی بلکه کوئی نیاے پيمي السان نظر أنداز نههن كرسككا اسی کارن امریکه کوریا کے اندار کسی بھی طرح فتصے حاصل کرنے کے لئے چچھی ہے . جس کمیٹی میں مسکر تامس تیوٹی نے امریکا کے آدیوگ دھلدوں کی بایت اپنا وہ بیان دیا تہا جس کا ذکر ہم اویر کر آئے میں اُسی میں آٹیڈنٹک پیمک آرمی کے سب سے ہوے کمانڈر جلول ایسن ہوورنے کیلے شہدوں میں کہا کہ لوائی میں ہمیں آئر فرورت پو کئی اور آئر ہمیں یہ یتین ہوا کہ اُس سے دشمن کے کائی لوگ موجائیلکے تو 'اہم فوراً'' ایتم ہم استعمال ایسا کرنا بالکل تههک هوگا ، اس پر شری جواهر ال نهرو نے دای مهن بالکل تهیک کها که اِس سے کسی کا کوی بها نهون هوسکتا ، شری جواهر ال نهرور انهک بار ایشم بم کے استعمال کے خلاف اخ وچار پرکت کر چکے هیں ، آنهوں نے یہ بهی بتایا که اگر جاگی هوئی اور اس سمن ایشم بم کهائے استعمال کثم کثم تو دم سے کم دنها کی آدهی آبادی یعنی لگ بهی کرئی بهالا مهون هوسکتا کوئی متصد هورا نهمن هو سکتا دنها کے سداچار کا تو خاتمه هو هی كريلكي . جلول ايسن هوور نے يه بهي كها كه سداچار كي نكاه سے همارا غلط آرتهک سلکتهن أور ان في ديس كي حالت م لهاد أور أندي جائهکا . هم هی نهین سازا آیشیا جواهر لال جی که ان وجارین می سهست هی هماری آیشور سے پرارتها هی که دنها اُس آمت سے بجي رهي . پر هميں در هے که امريكي نهكا اس معاملے مهن اني

जब कि रूस में द्राकारियाँ और उद्योग धन्दे दिनों दिन बढ़ते जा रहे हैं और अपने कारखानों की थरूरत के लिये लगंभग सारा किच्चा माल रूस खुद पैदा कर लेता है, दूसरी तरफ अमरीका की न्यूयार्क रियासत के गबरनर टामस इयूई ने हाल में वहाँ की कांगरेस की एक कमेटी में कहा था कि अमरीका को अगर हिन्दुस्तान और दुनिया के दूसर देसों से जरूरी कचा माल न मिला तो अमरीका के ख्योग धंदे और कल कारखाने ठप होजायंगे. उन्होंने बताया कि जंग के लिये अमरीका को जिस जिस जिस कच्चे माल की जरूरत है उनमें इक्हलर चीजें, जिनमें वह यूरीनयम भी शामिल है जिससे यटम इम बनता है, अमरीका को दूसर देसों से ही लेती होंगी.

हैं कोरिया, चीन, हिन्दुस्तान, इंरान और दूमरे देसों में, जो फीजी जिगाह से कमओर दिखाई देते हैं, अमरीका की बिदेसी नीत की जड़ें उत्पर साफ दिखाई दे रही हैं. यही कारन हैं कि अमरीका की सेनेट के मुताबिक पिश्रले आठ महीने में कोरिया की लड़ाई में अमरीका के चौद्ह भरब डालर यानी लगभग पचहत्तर अरब रुपए ख़र्च हो चुके हैं.

जमरीका में बोलने की का अति वह हालत है कि हात ही में जब श्राम उद्योग संघ, बधा के सदर श्री जे० सी० कुमारत्मा के भाई डा० भारतन कुमारत्पा ने, जो कट्टर गांधीवादी हैं, अमरीका पहुँचने पर ज्ञपने देसबासियों के विचार साफ साफ प्रकट करने शुरू किये तो डेन्टन शहर के अधिकारियों ने उनके लेक्चर के लिये, उनके विचारों की बिना पर, टाउनहाल देने तक से इनकार कर दिया और यहाँ तक कहा गया है कि डा० मारतन कुमारत्मा के इन आजाद विचारों के कारन ही इस गेहूँ के भारत आने में भी रुकावटें पड़ रही हैं जो जमरीका से भारत ज्ञाने वाला है.

جب که روس میس هستگاریان اور آمیوک دهندرے دنوں دی بوهتے جا رہے میں آور آمی کارخانس کی فرورت کے لئے لگ بیگ سارا کیچا مال روس خود بھڈا کو لیٹا ہے' دوسری طرف آمریکہ کی ۔نیویارک ریاست کے کورنر تامس تیبوں نے حال میس ویل وهاں کی آور دائیا کے دوسرے دیسس سے فروری کیچا مال نے ملا تو آمریکہ کے آدیوک دیلانے اور کل کارخانے تیمی ہوجائیلئے۔ آنہوں نے سے ایٹم ہم بلتا ہے' امریکہ کو جس جس کیچے مال کی فرورت ہے سے ایٹم ہم بلتا ہے' امریکہ کو دوسرے دیسوں سے می لهلی ہونگی، میں اکہتر چھوزیں' جن میں وہ بوریٹیم ہیں شامل ہے' حس نگاہ سے کبور دکھائی دیتہ میں' آیران آور دوسرےدیسوں میں نیے کہ جوتیں آویو مان دکھائی دیتہ میں' امریکہ کی بدیسی نیے کہ جوتیں اویو مان دکھائی دیے رہی میں کوریا کی برایس کی امریکہ کی امریکه میں پولٹے کی آزادی کی یہ حااست ہے کہ حال عی میں جب گزام آدیوگ سلکھنا وردھا کے صدر شری جے سی کماردا کے پھالی قائمتر بھارتی کماریا ہے، حو کہ گلدھی واقعی ھھی امبیکہ پھونیچئے پر آئے دیسی باسھوں کے رجار صاف صاف پیکٹ کرنے شروع کئے تو قیمتی شہر کے ادھیکاریوں نے آن کے لیکنچیز کے لئے، آن کے بھاروں کی بنا پرا گاؤں حال دینے تک سے انکار کہ دیا اور یہاں می آس گیموں کے بھارت آنے میں بھی ورگزیش پورھی ہھیں جو آمریکہ مے بھارت آنے والا ہے .

هرچکم هين .

लगती हो. फिर भी यह गलत ख़बर दुनिया भर में चड़ाई जाती है काम ऐसा न करें जिससे तिब्बतियों के किसी धार्मिक नियम पर चोट **अ**प्रेल सन् '४१ कि कम्यूनिस्ट देसों में लागों का मज़हबी आजादी नहीं है. हमारी राय नया हिन्द

श्रमरीकी जापान

मार्च की लन्दन की एक ख़बर के अनुसार लगभग ग्यारह हजार कपए में एक मन वाषल बिक रहा है, जापानी मां-वाप अपना पट भरने के लिये अपने बच्चों को बेच रहे हैं आर कहा जाता है कि टोकियो की हम्पीरियल यूनीवरिसटी में लगभग पाँच सी विद्यार्थी ऐसे हैं जिन्हें अपना ख़र्च बलाने के लिये हर महाने अपना खून अमरीकी मशीने बाजारों में भरी पड़ी हैं. यह भी बताया जाता है कि लाखों जापानी औरते पेट पालने के लिये दुरा पेशा करने पर मजबूर हो गई हैं. झकेल टोकियों में इस समय इस तरह की तीन रहे हैं, बेहारी बढ़ रही है और अमरीका का बना हुआ माल और बेचना पड़ता है जापान के छोटे छोटे उद्योग धन्दे बन्द होते जा इस सच्चाई को भी बाँख से ब्रोफल नहीं करना चाह्य कि उस हम चाहते हैं कि आमरीका और आमरीकी फलें फूलें. पर हमें जापान के बान्दर जो ब्याजकल शमरीकी कीजों के कब्जे में है. इसी

j=t

हस में लाने की चीचें

भीने की सब चांजें दिन दिन सस्ती होती जा रही हैं आटा. रोटी, पनीर, चर्बी, गोरत और साबुन के भाव हाल में पच्चीस की सड़ों कम होगए हैं. यही हाल दूसरी बरतने की चीजों का है. रूस के किसान आपने यहाँ के साइन्स बालों की मदद से इन सब देसों की अनता को अरु से बचाने के लिये, जिन तक हत की पहुँच है, साल में पाँच इस के मुकाबले में इसी महीने की ख़बर है कि रूस में खाने

لكتى هو . پهر بهي يه غلط خدر دنها بهر ميس أوائي جاتي ه كه كمهونست ديسون مين لوئون كو مذهبي أزادي بهين هـ . کام آیسا نه کریں جس سے تبتھوں کے کسی دھارمک نھم بر چوت هماری راے أيبيل من ٥١.

أمريكي جابان

لاکهوں جاپانی عورتیں پیٹ پالٹے کے لئے برا پیمشہ کرنے پر مجبور ہوگئی میں ۔ اُئیٹے تُوکیو میں اِس سے اِس طرح نی تین لاکھ هم چاهتے همی که آمریکه اور آمریکی پهلین پیولین . پر همین ای سچائی دو بهی آنکه سے اوجیل مهین کرنا چاهئے که آس جاپان کے اندر جو آج کل آمریکی فوجین کے قبضہ مین ہے آس مارچ کی لندن کی ایک خبر کے انوسار اگ بهگ کیارد ہوار وی مهن ایک من چاول بک رہا ہے، جاپائی مان-باپ ابنا پیت بهرنے کے لئے اپنے بنچین کو بھیے رہے ھیں اور کہا جاتا ہے کہ توکھو کی اِمبٹوریل یونیٹورسٹی میں ایک بیک پانیے سو ردیبارتیں بهجها بونا هے . جابان کے چھوٹے چھوٹے اودیوک دهندے بند ھوتے جاره هين، بهكاري بوط رعيه أور أمريكه كا بذا هوا مال اور امريكي مشهلهن بازاروں مهن بهري پوي هين . يه بهي بتايا جانا ۾ نا أيسم هين جغههن أينا خرج جائز كالثم عر مهيئم أينا خون

LYÌ

ورس ميں کہانے کي چوزيں

عورتين هين .

کهانے پھٹے کی سب چھڑیں دن دن مستی ھڑتی جاڑعی ھیں . آثا' روئی' پنھز چڑبی' گوشت اور صابی کے بہار حال معن پچھس فیصنی کم ہوگئے معن . یہی حال درسری برتنے کی چھڑیں کا ہے . روس کے کسان آنے یہان کے سائیٹس والوں کی حدد ہے آن سب حمسوں کی جفتنا کو بھوک ہے بچھانے کے لئے' جن تک روس کی آس کے مقابلے میں اسی مہونے کی خبر ہے کہ ررس میں

अंकुर दिलाई देते हैं तो उन्हें भी हम प्रेम. शान्ति और समसीते से

हमारी राय

नया हिन्द

ही हल कर लेना चाहते हैं. रूस खौर चीन के साथ भी हमारा गहरा

الجزيل مي اه'

3

أنكبر دكهائي ديكے هڍي تو أنهين بهي هم پريم' شاتكي أور

سمجهونے سے میں حل کر لیمنا جائمتے ہمیں ۔ روس اور چین کے ساتھ بھی ہمارا کہوا تاتا ہے اور خاصکر چین کے ساتھ ہمارا

سمبلده هزارن برس کا پرآنا هے . همهن دکه هے که روس ٔ چهن آور

का पुराना है. हमें दुख है कि रूस, चीन श्रौर कम्यूनिज्म के स्विलाफ कई तरह की श्रावाज इस देस में कई कोनों से घटती रहती हैं.

नाता है भौर खासकर चीन के साथ हमारा सम्बन्ध हजारों बरस

हमारा कम्यूनिष्म के सिद्धान्तों से कई बातों में असहमत होना पक आलग बात है. धर्म और इनसाफ यह है कि जिसके साथ हम सहमत

न हों उसके भी सच्चे गुनों की क़द्र करें. कम्यूनिङम के ख़िलाक एक बहुत बडा इलजाम यह लगाया जाता है कि वह धर्म या मजहब

के खिलाफ है. कहा जाता है कम्यूनिस्ट टेसों में मजहब की आजादी नहीं. हाल में सोबियत कस के एक सुमलमान नेना मिश्नमशीना

ने लाहौर में कहा था कि रूस में मुसलमानों के ऊपर ज्यादनियों की

کمیوزئوزم کے خلاف کئی طبح کی آوازیں اس دیسی میں کئی گزئوں سے اُٹیکی (ہلی ہوں ۔ ہمارا کمیوزئو کے سدھائدوں سے کئی باتوں میں اسہمت ہونا 'یک انگ بات ہے ۔ دھوم آور اُنصاف یہ ہے کہ جس کے ساته هم سہمت نہ ہوں اُس کے بھی سنچے کئوں کی قدر کویں ، کمیورٹو کے خلاف ایک بہت ہوا الزام یہ لڑایا جاتا

هيسون مين مذهب کي آرادي نهين . ج ل مين سوويت روس ک ہے کہ وہ دعیم یا مڈھب کے خلاف ہے ۔ کہا جات! ہے کمھونست

जितनी खबरें उड़ाई जा रही हैं वह "बे खुनियाद हैं स्त्रीर जान युक्त कर शरारतन कैलाई जाती हैं," उनसे कहा गया कि रूस में

0 J F

١

आपको जगह जगह बुरका खोढ़े मुसलमान खोरते दिनाई देगी."

पिछली फरवरी में खांगरंज पाड़री रेबेरेन्ड टामम स्काट ने जो उनर

चीन में ईसाई धर्म प्रचार का काम करते रहे हैं लन्दन में कहाथा

में कहा कि 'क्स के वनसब हिस्सों में जहाँ मुसलमान रहते हैं,

मुसिलिम मौरतों को बुरका नहीं पहनने दिया जाना. उन्होंने जवाब

ईसाई घम के प्रचार का काम पहले से बहुत आसान होगया है.

चीनी ईसाई धर्म प्रचारकों को अपने धर्म के प्रचार की पूरी पूरी श्रीर खुली आजाड़ी हैं. कम्यूनिज्म ने उनके इस काम का किसी तरह भी नहीं रोका जिसका नतीजा यह है कि तमाम चीनी ईसाई नई सरकार के ओशीले समर्थक हैं. लाल चीन की सेना जब तिब्बन आई थी तो सिपाहियों को खान तौर पर यह हुकुम दिये गए थे कि किसी मठ या

कि चीन में जब से जनता की नई सरकार क्रायम हुई है तब से

ایک مسلمان نیما مسترزم شیما نے لاءور میں کہا تبا کہ رسی مهں میں مسلمانوں کے ارپر ریادانہوں کی جبتمی خبویں اُڑائی خارهی ههی و " بے پنیاد هیں اُور جان بوجھکر شرارتا بیمائی جاتی هیں " " اُن سے کہا گھا کہ روس میں مسلم عورتوں کو بوقعہ بہیں بہننے دیا اُن سے کہا گھا کہ روس میں کہا کہ "روس کے اُن سب حصول جاتا " اُنہوں نے جواب میں کہا کہ "روس کے اُن سب حصول مسلمان عورتوں دکیائی دیلکی " یوچھئی فروری میں اُمکریت نے جو اُئر چھیں میں عیسائی دعرم پلادی ریپرتے تامس اُمکریت نے جو اُئر چھیں میں عیسائی دعرم

پرچار کاکام کرتے رہے ھیں لددن میں کہا ہا کہ چین میں حب سے

جافاتنا کی نگی سبکار قائم ہوئی ہے تب سے عیسائی دھرم کے برچار

کا کام پہلے سے بہت آسان ھوئیا ہے ۔ چینٹی عهسائی دھرم پرچارکوں کو آج دھرم کے پرچار کی پوری بوری اور کھئی آزادی ہے ۔ کمھونیم نے آن کے اِس کام کو کسی طابع بھی نہیں روز حس کا تتیجہ یہ ہے کہ تمام چھٹی عیسائی تنی سرکار کے جوشھائے سمرتها ہوں ۔ الل چھوں کی سیٹا حب تدے آئی تھی تو سیاھیوں کو خاص طور پر یہ حکم دیئے گئے تھے کہ کسی مثبہ یا ملادر

मन्दिर में बिना बहाँ के पुराहित की इजाजत के न जावें श्रीर कोई

हमारी राय

किसी से छिपा नहीं है. हमारी सरकार की तरक से बाखिर यह भेद भाव क्यों १ ऐसी सूरत में लागों को यह शक करने का मीका मिलता है कि सरकार के इस रुख के पीछे किसी ऐसी बिदेसी शक्ति कम से कम इस समय हमें घपना जाधिक निकट का सम्बन्ध दिखाई देरहा है. सागर ऐसा है तो हमें लेड़ है कि इस चीज पर हम झपनी नाम मीजूद हैं जो असूली तौर पर कम्यूनिज्म के खुल विरोधी हैं, नाम गिनाने की घरूरत नहीं. इस कॉगरेस के सेकेटरी ने एक प्रेस नष्ट हो आषगी, " इसी मार्च महीने में यह भी खबरें आती रही हैं कि आमरीका के यात्री सैकड़ों की तादाद में भारत आ चुके हैं. आ या शक्तियों को संतुरट रखने की जाहिश काम कर रही है जिससे का कम्यूनिज्य के खतरे से बचाना है श्रीर यहाँ तक कह दिया-"अगर रहे हैं और देस भर के होरे कर रहे हैं. रूस, चीन और कम्यूनिज्म की तरफ कमरीका की सरकार और वहाँ के बहुत से लोगों का रुख कानकरेन्स में यह साफ बताया कि इस कानकरेन्स का मक्तसन् देस इस देस की हकूमत पर कम्यूनिज्म ने क्रब्या कर लिया तो आजादी है उसमें कई ऐसे ट्यक्तियां और ऐसी संस्थाओं के प्रतिनिधियों के

[इस नोट के क्षपते क्षपते हमें ख़नर मिली कि यह 'इन्डियन कांगरेंस भार कलचरन मोडम' भी किसी कारन दिल्ली से हटकर बम्बई में हो रही है, पर कई बिदेसी प्रतिनिधि इसमें शरीक हैं.

सरकार को या देस को बधाई नहीं दे सकते

- मुन्दरलाल

कम्यूतिस्ट देस धौर मजहब

बाहते हैं. संसार के सब देसों के साथ हम मुलह से रहना चाहते हैं. सब को हम भाषना होस्त सममते हैं. जौर भगर कहीं हमें बिरोध के हम भमरीका भौर इंगलिस्तान दोनों के साथ दोस्ती कायम रखना

سماري ('ع الريل مي اه.

کے درزے کر رہے ھیں ۔ روس ' جھن اور کسھونوم کی طرف آمریک کی سرگار آور وھاں کے بہت سے لوگوں کا رخ کسی سے چھیا نہوں ہے . ماری سرگار کی طرف سے آخر یہ پھود بھاؤ کیوں ؟ ایسی مورت میں لوگوں کو یہ شک کرے کا موقع ملتا: ہے کہ سرکار کے آس رخ کے پهچم کسی ایسی بدیسی شکتی یا شکتیوں کو سلتشت رکهلے کی خواهش کام کر رهی ہے جس ہے کم ہے کم اس سےء همیں ایٹا آدهک نکت کا سبلدنہ دکهائی دے رہا ہے۔ اگر ایسا ہے تو همیں کهمد ہے کہ اس چھز پر هم ایٹلی سرکار کو یا دیس کو بدهائی نہیں مے بچانا ہے اور یہاں تک کہدیا۔۔''اگر اس دیس کی حکومت پر کمیو وَم نے قبضہ کر لها تو آزادی نشت ہو جائیکی ۔' اسی مارچ مہما میں یہ بھی خدریں آئی رعی ہیں کہ امریکہ کے یاتری سهکووں کی تعداد میں پھارت آچکے میں' آرہے میں اور دیس بھر پرتیندهیوں کے نام موجود ههی جو اصولی طور پر کمیونوم کے کھلے وردفھی هیں . نام گلانے کی ضرورت نہهیں . اِس کانگریس کے سکریٹری نے ایک پریس کانفرنس مهی یہ صاف بگایا که اس کانمرنس کا مقصد دیس کو کمیونزم کے خطرے هـ أس مهن كئي أيــ ويكتيون أور أيسي سنستهاؤن ك

[اُس نہت کے چھوٹے چھوٹے ھمھی خبر ملی که یم 'ایڈیرر گائگریس آف کلچر فریڈنم' بھی کسی کارن دامی ہے مٹکر پمبئی مهن هو رهي هاء پر کڻي بديسي پرتي ندهي إسمين شريک ههن . الملزال]

كمهونست ديس اور مذهب

روس ع کسان الج يهان ع سائيد . ال ، ههن . سلسار کے سب دیسوں کے ساتھ هم صليم ہے رهنا چاهٽےههن. هب کو هم اپلنا درست سمجهڙے ههن . اور اگر کههن همهن ورودھ کے هم أمريكه أور أمكلسكان دونول كه ساته دوسكى قام ركهنا چاهك

हमारी राय

है. दिल्ली सरकार ने जो कुछ फैसला किया उसका उसे कानूनी जाधि-कार है. पर हमें विश्वास नहीं होता कि जो शब्द जिम्मेदार सरकारी

ابين مي وه

هے . دالي سرکار نے جو کچھ فهصله کيا اسکا آے قانوني ادههکار هے . پر

लोगों के कहे हुए इस खंबर में बताए गए हैं वह सचसुच उनके मुँह से निकले हैं. यह भी जाहिर है कि इस ममय घाने वाली जंग घौर

पटम बम के इस्तेमाल के ख़िलाफ जितनी ज्यादा ज्याबाज रूस, चीन जीर प्रशिषा के कन्यूनिस्ट झीर ग़ैर-कम्यूनिस्ट मुल्कों से उठ रही है खतनी ष्ममरीका इंगलिस्तान श्रीर उनके साथियों से नहीं. यह है भी

همیں وشواس نہیں هوتا که جو شبد ذمعدار سرکاری لوگیں کے کہے ہوئے اس خبر میں بتائے گئے ہیں وہ سے می ان کے مله سے نکلے ہیں ۔ یہ بھی ظاہر ہے کہ اس سے آنے والی جاگی اور ایتم بم کے استعمال کے خالف جتنی زیادہ آواز روس چین اور ایشیا کے کہیونست اور فیر کمونست ملکوں ہے آئہ رھی ہے آنکی آمریکہ انگلستان اور اس کی آواز آتہائے جلگ کا ورودہ کرنے یا ایتم بم نے آپیوگ کو بوا کہنے کی قیمت کم نہیں ہو جاتی ، بھارت کی کمیونست یارتی

करने या पटम बम के खषयोग को बुरा कहने की कीमत कम नहीं हो जाती. भारत की कम्यूनिस्ट पार्टी के कई कामों से हम सहमत

पक कुदरती बात. पर इससे बमन की आवाज उठाने, जंग का विरोध

नहीं हैं पर हजारों चोर बाजार बालों मौर रिश्वन खोरों के खद्दर पहनने से खदूर बुरा नहीं हो जाता न ऐसे लोगों को खदूर पहनने,

کے کئی کاموں ہے ہم سیمے نہھی ہدی یہ ہواروں چور بازار والوں

لرگوں کو کهدر پېلاني بينچاني يا خريدني سے رو؟ حاتا هے . هم أور رشوت خوروں کے کھٹار چہدلئے سے کھٹار پرا نہمھی ہو جاتا تھ آیسے

ہوے ادب کے ساتھ کہنا جامتے مھی کہ کسی بھی تحریک کے مقصد کو تھیک تھیک سمجینے کی شکتی جیسی سرکار کے اندر کے لڑوں

کو هو سکتی هے ویسی هی سرگار کے باعر کے لوگوں کو بھی هو سکتی ہے اُور کبھیککیھی سرکار کے باهر کےلوگوں مییں یہ شکتی اُدھک عوتی ہے۔

كم سے كم وہ ادعك سچائى اور صنائى كے سات انے دال كى بات كم

سکتے میں ، کسی سرکار کو یہ کہنا بھی شوبیا نہیں نیکا که آے آئے کام مبی اور خاص کر جنگ کے خلاف لوگوں کی رائے پڈانے جیسے کام

مهي کسي کي محدد کي ضرورت نهين .

جهاں تک باھر کے دیسوں کے ساتھ اُلحقیدیں پیدا ھونے کا سوال ھے وہاں تک بھی ہم ابندی سرکار کے اُس فیصلے کی قدر کر سکنے کے ناقابل ھھیں ۔ اِسی مارچ کے آخیر میں ایک المتین کاتکریس آف کلچول فریقما داری میں ہو رہمی ہے جسمیں امریکہ 'یورپ اُور دکھیں پہرب ایشھا کے ابیک برتوبلدھی آکر حصہ لیدائے ۔

बेचने या खंरीदने से रोका जाता है. हम बड़े झदन के साथ कहना बाहते हैं कि किसी भी तहरीक के मकतद को ठीक ठीक सममने की शक्ति जैसी सरकार के झन्दर के लोगों को हो सकती है वैसी ही सरकार के बाहर के लोगों को भी हो सकती है जीर कभी कभी

बह आधिक सचाई और सकाई के साथ ज्ञापने दिल की बात कह सरकार के बाहर के लोगों में यह शक्ति अधिक होती है, कम से कम सकते हैं. किसी सरकार को यह कहना भी शोभा नहीं देना कि उसे

असपने काम में आरीर खास कर जंग के खिला का गों की राय बनाने

जैसे काम में किसी की मद़ है जिहरत नहीं

जहाँ तक बाहर के देसों के साथ उलफर्ने पंदा होने का सवाल है बहाँ तक भी हम अपनी सरकार के इस फेंसले की क़दर कर सकते के नाक्काबिल हैं. इसी मार्च के आलीर में एक 'इन्डियन कॉंगरेस

चौर दिक्खिन पूर्व एशिया के चनेक प्रतिनिधि झाकर हिस्सा लेगे. इस कॉगरेस के बुलाने वालों की जो फेहरिस्त झस्बारों में निकली आर कलचरल फ्रीडम' दिल्ली में हो रही है जिसमें अमरीका, योरप

١

नया हिन्द

अप्रेल सन् '११

थी. वहाँ हमारी सरकार ने कानक्षरेन्स को नहीं रोका था पर दूसरे देसों के प्रतिनिधियों को बहाँ भी नहीं बाते दिया गया था,

हम मानते हैं कि लगभग सब हो अमन चाहते हैं. जंग को भी बुरा लगभग सब हो कहते हैं. भारत सरकार जीर लासकर भारत के प्रधान वजीर जिस सच्चाई और लगन के साथ दुनिया को जंग से बचाने और ष्यमन क्षायम रखने की कोशिश करते रहे हैं और है कि कानफरेन्स पर भारत सरकार की इस रोक थाम को हम नहीं कर रहे हैं, उससे दुनिया घच्छी तरह परिचित है. भारत सरकार के इस काम को जितना सराहा जाय थाड़ा है. इस पर मी हमें दुख

जहाँ तक हमने पढ़ा है या हम समफ सके कानफरेन्स पर बल्कि इस सारी ष्पमन तहरीक पर सबसे बड़ा एतराज यह किया जाता है कि इसके पीछे भारत के कम्यूतिस्ट हैं. इस पर दिल्की कानफरेन्स की स्थागत कमेटी के कुछ लोग प्रधान बचीर भी नेहरू और घर बचीर भी राजागोपाक्षाचारी से मिले. छन्होंने इन दोनों बजीरों को बताया कि षममन कानफरेन्स में हिस्सा लेने वाले बहुत लोग ऐसे हैं जो कन्यूनिस्ट नहीं हैं. भौर कानफरेन्स का मतलव सरकार की भामन की कोशिशों में केवल डसके हाथ मञ्जूत करना ही हैं. कहा जाता है इसके जवाब में सरकार की तरफ से कहा गया कि जो ग़र-कम्यूनिस्ट नेता एस भमन कानफरेन्स में शामिल हो रहे हैं उन्होंने कानफरेन्स के पीछे काम करने बाले खसली [मक्तसद को ठीक नहीं समन्ता. यह हतनी काफी मदद चारों तरफ से मिल रही है कि उन्हें ऐसी किसी कानफरेन्स की मदद की खरूरत नहीं न देस से बाहर के अपन भी कहा गया कि भारत सरकार को खपनी खमन की कोशिशों में पसम्बा की करूरत है. इसिलिये सरकार अपने इस कैसले पर कायम है कि यह डानकरेन्स दिल्ली में न हो.

डापर की खनर हमने १७ मार्च के 'जासुत नाजार पत्रिका' से झी

هماري رام ایریل سی اد

3 94

تعی . وهان هماری سرکار نے کاغرنس کو نہیلی روگا تھا پر دوسورے كر ره هور أي م دنيا أجهي طرح يينها ه . بيارا يا يادر كه كالمؤنس ير بهارت سركار كي أس روك تمام كو هم الهمل سمجه فيسول کے پرتی ندھيوں کو وھال بھی نہھی آئے دییا گیا تھا ۔ جلک کو بھی برا لک بھک سب ھی کہتے ھھیں . بھارت سرکار آور خاص کو بھارت کے پردھان وزیو جس سچائی اور لکن کے ساتھ دنیا کو جلگ سے بچانے اورامن قائم رکھٹے کی کوششیں کرتے رہے میں اور اِس کلم کو جتل حراما جائے تهورا ھے ۔ اس پر بھی همدی دائه ھ هم مالتے هوں كه لك بهكي سب هي أمن جامع ههي .

اسے پھچھے بھارت کے کسےونسست ھیں ۔ اس پر دائی کانٹرنس کی سوالات کسیتی کے کسے لوگ پردھان وزیر شری نہرو اور گھر وزیر میری نہرو اور گھر وزیر میری نہرو اور گھر وزیر میری زاجہ کہا ہوا میں داجہ کہا ہوا ہیں جو امن کشونس میں حصہ لیٹے والے بہت لوگ ایسے ھیں جو کمیونست نہیں میں حصہ لیٹے والے بہت لوگ ایسے ھیں جو اس کی وششوں میں کیول اُس کے ھاتھ مضبوط کرنا ھی ھے کہا جانا ھے کے پیچچھ کم کرنے والے اصلی مقصد کو تھیک تھیک نہیں سمجیا ۔ کے پیچچھ کم کرنے والے اصلی مقصد کو اپنی اُس کی کوشش میں انٹی کے بین کہا گیا کہ بھارت می فرارت میریاز کو اپنی اُس کی کوشش میں انٹی کھی بینی کی مددہ کی فرورت نہیں نے کہ اُنہیں اُس کے باھر کے اُس کے بادر کی فرورت نہیں نے کہ اُنہیں ہی کسی کسیدہیا ۔ کسیدہوں کی فرورت ھے ۔ اُس لئے مرکار ایچ اُس فیصلے پر قائم ھے بسیدوں کی فرورت ھے ۔ اُس لئے مرکار ایچ اُس فیصلے پر قائم ھے بسیدوں کی فرورت ھے ۔ اُس لئے مرکار ایچ اُس فیصلے پر قائم ھے اس ساري امن تحريک پر سب سے بوا اعتراض يه کها جاتا هے که جهال تک هم نے پڑھا ہے۔ یا هم سمجه سکے کانفرنس پر بلکه

)

که یم کلفرنس طی مهن نه هو . لوید کي خمور هم نے ۱۷ مارچ کے الموت بازار چکریکا' سے لی

हम मानते हैं कि जो सरकार किसी भी दूसरे देस के ख़िलाफ़ एटम इधियार का पहले इस्तेमाल करेगी वह मानव खाति के खिलाफ जुमें करेगी जीर बसे युद्ध जपराधी माना जायगा."

घठते हैं इस अपीक पर दसखंत कर चुके हैं. हमने मी इस पर इसखंत किये हैं हैं. इस देस के लाखों दसखंत करने वालों में हो खास नाम यह साबित करने के लिये कामी हैं कि इस तहरीक के दुनिया के बहुत से देसों में करोड़ों आद्मी जिनके दिल आने बाह्मी जंग और उसमें पटम बम के स्पयोग की कल्पना करके काँप साथ किस तरह के लोगों की हमदृद्धीं है, एक बनारस के मशहूर सूक्षी विद्वान डा० भगवानदास भीर दूसरे हरिजन, हरिजन सेवक और हिष्डानबन्धु के सम्पादक माई किशोरलाल मशरूवाला.

इलाहाबाद यूनीवरसिटी में बड़ी घूस धाम के साथ हुई थी जिसे यूनीवरसिटी के वाइस चान्सलर ने खोला था. इसी तहरीक की इसी तरह की एक पीस कानफरेन्स पिछले जनवरी महीने में एक जीर बड़ी कानकरेन्स अप्रैल के महीने में दिल्ली में होने वाली थी. इस कानफरेन्स में भारत के अन्ताग अन्ताग सूबों के अन्तावा विदेसों से भी कुछ जंग विरोधी प्रतिनिधि आने वाले थे. अचानक ख्बर मिली कि भारत सरकार ने कानकरेन्स को दिल्ली में होने से क्यों कि दिल्ली में सब देसों के राजदूत रहते हैं और वहाँ ऐसी कान-कहीं भी की जाय दूसरे देसों के प्रतिनिधि उसमें नहीं आने दिये रोक दिया और यह बात मी एलान कर हो कि वह भारत से बाहर के किसी प्रतिनिधि को इस काम के लिये भारत ज्ञाने की इजाजत न दी जायगी यह भी कहा गया कि यह अमन कानक्षरेन्स आगर फरेन्स से अंतर देसी उलमजें पैदा होने का डर है, पर कानफरेन्स दिल्ली प्रान्त से बाहर की जाय तो सरकार को कोई एतराज न होगा goğ

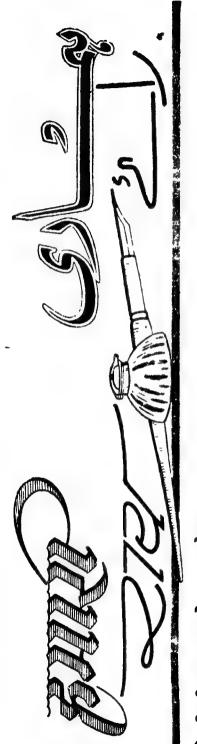
दो साल पहले इसी तरह की एक कानफरेन्स कलकत्ते में हुई

كريكي أور أمه يده ايرادهي مانا جائيكا ." هم مائيے ههي که هو سرکار کسي پهي دوسرے ديس کے خالف آيتم هتههار کا پهلے استعمال کريکي وہ مانو جاتي کے خالف جرم

، دنها کے بہت سے دیسوں موں کروروں آدمی جن کے دل آنے والی جلک اور اُس موں ایکم ہم کے اُپیوک کی کلبغا کرکے کانب ھو خاص نام یے ثابت کرتے کے لئے کامی میں که اس تحدیک کے ساتھ کس طرح کے لڑکوں کی همدردی ہے۔ ایک بکارس کے مشہور مہوئی ردوان دَاکٹر بھگواں داس اور دوسرے ھریجین ہوریجی سھوک پر دستخط کئے ھیں۔ اس دیس کے لائیوں دستخط کرتے وابوں میں ألعهم همل إس اييل ير دستخط كر چك، هيل . هم نے بعي اس أور هريجين بفدهو كم سميادک بهاڻي کشور ٿال مشروراٿا .

العآلیات یونیورستی میں بوی دھوم دھام کے ساتھ ھوئی تھی جسے یونیورستی کے وائس چانسلر نے کھولا تھا ، اِسی تحدیک کی ایک اُور بوی کانفرنس آپریل کے مہیدے میں دائی میں ھونے وائی تھی، اُس کانفرنس میں بھارت کے الگ الگ صوبوں کے علاوہ بدیسوں سے کوئی اعترافی نه هوا کهونکه دلی مهن سب دیسون کے زاج دوت رهیے هیں اور وهان ایسی النفرنس سے انتر دیسی الجهلین پهداً هوئے کا تو ہے ۔ پر النفرنس کهیں بھی کی جائے دوسرے دیسون کے پوتی ندھی اُس میں نہیں آئے دائے جائیلگے ۔ که بهارت سرکار نے کانفرنس کو دامی میص ہونے سے رزک دییا . آور یے بات بھی اُعلان کو دی که بهارت سے باہو کے کسی پرتی ندھی کو اُس کام کے لئے بهارت آنے کی آجازت نہ دی جائیگی . یہ بھی کہا گیا کہ یہ اُمن کانفرنس اگر دابی پرانت سے باہر کی جائے تو سرکار کو لهي كنهم جلك ورودهي ورتي ندمي أني وإلى تعي اجانك خدر ملي اسي طرح كي أيك پوس كامترنس پوټهل جدوري مهوند مين

هو سال پهلے۔ اُسی طرح کی ایک کانفرنس کلکٹ میں ہوئی

दिन्नी पीस कानफ़रेन्स पर रोक –

दुनिया के बहुत से देसों में कुझ दिनों से एक तहरीक चल रही बातों पर चोर मूबमेन्ट या बानन तहरीक कहा जाता है. इस में गं बातों पर चोर दिया जाता है. एक जंग के विज्ञाफ जनता में राय पैदा करना बौर दूसरे किसी भी लड़ाई में एटम बम के इस्तेमाल को नाजाय के ठहराना. हम यह अपने निज्ञी तजुर ब की बिना पर कह रहे हैं. हमने इस तहरीक के कई बालसों में हिस्सा लिया है और इस का कुझ साहित्य भी पढ़ा है. इस सम्बन्ध में पटम बम के इस्ते-माल के लिलाफ एक अपील निकल चुकी है जो स्टाकहाम अपील के नाम से मशहूर है. इस तहरीक का एक ख़ास काम इस अपील पर लोगों के दसख़त कराना भी है. अपील 'नया हिन्द' में छ़प चुकी है. हम इसे फिर नीचे दोहराते हैं—

"हमारी माँग है कि यटम हथियार पर, जो जनता को डराने श्रौर मिटाने का हथियार है, बिना शर्त रोक लगाई आय. हमारी माँग है कि इस फैसले को लागु करने के लिये पक कड़ा अन्तरकौमी कंट्रोल कायम किया जावे.

ملی پیس کانفرنس پر روک--

منها کے بہت سے دیسوں میں کچھ دنوں سے 'یک تحدیک جل (هی هے جسے پیس مورمدے یا امن تحدیک کہا جاتا ہے ۔ اس میں دو باتوں پر زور دیا جاتا ہے ۔ ایک جنگ کے خلاب میں ایک بعی زائے پیدا کرنا اور درسرے کسی بعی لوائی میں ایتم بع کے استعمال کو ناجائز تعہران ، هم یہ امپر نجی تجربے کی میں ایتم بع رہے ہے استعمال کو ناجائز تعہران ، هم یہ ایمل نکل چکی ہے جو حصہ لیا ہے اور اِس کا کچھ ساهتھ بھی پوطا ہے اس سمبدد استان عام آپیل کے نام سے مشہور ہے اس تحدیک کا ایک خص ہے جو کہا ایبل پر لوگوں کے دستخط کرانا بھی ہے ۔ اپھل 'نہا هند' معلی چھپ چھپ چاکی ہے ، هم آسے پہر نہجے دورائے میں ۔

الماری مانک هے که ایتم متبهار پر' جو جنگ دو درائے اور متالے کا متبهار هے' بنا شوط ورک لتائی جائے . هماری مانک ہے که اس فیصلے کو اگو کرنے کے لئے ایک کوا آئٹو ٹیمی کنٹورل تائم کیا جاوے .

नेवा हिन्द

तीसरा. रेखा चित्र, भी इन किताब में दिए गये हैं, उनके

माधार है:--

मजन्ता गुफा, बाग गुफा, भौर सिगोरिया (लंका) के भीत

चित्र, कोर्नाक मन्दिर भीर बंगाल की मूतियाँ, भीर कारमीरी भीर

राजपूत के कलम के चित्र.

हैं बनमें शिल्पछद दशींने की कोशिश की गई है. आद्मियों के ज्यों के त्यों चित्र खीचना सुश्किल भी हो सकते हैं झौर झासान भी

पर उस तरह की मुश्किल और झासानी से चित्रकार के झन्दर का चित्रकार जाग नहीं पाता झौर वह शिल्प में छंद को नहीं दशी सकता. शिल्प झंद के जारिये रूप मौर टेड़ी मेड़ी लकीरें मिलकर एक ऐसी

इस कला पुस्तक की यह ख़्बी है कि इसमें जितने रेखा चित्र

يزيل عن اه'

الهسرا . ريكها چير يهي إن كتابين مهن دئے كئے ههن أنكے آدهار ₹ |

كونارك ملدر اور بلكال كي مورتيان أور كاشمهوي أور راجهوت قلم أجنعا كها، باك كهذا أو حكوريا (للك) كر بهوت چكراً

 ملکو ایک ایسی مثوهو دنباکهتی کر دیتے ههی که جسکی طوف مرشا سکتا . شاب چهدد که ذریعے روب اور تهوهي مهوعي لکهرين ههں اور آسان بھی پر اُس طوح کی مشکل اور آسانی سے چترکار کے أدمهون كے جھوں كے تھوں چتر كهيليغنا مشكل بھى ھوسكتے اندر کا چټرکار جاک نېهل يانا أوروه شلب ميل چهلد کو سيميل فاربعي جو لوگ چقو کاري سهکهدا چاعيدلک أن مهن أنک بهبکر ک چکر ههی ان میں شاب چهند درشانے کی کوشش کی کئی ہے. من كو كهلمچتم هي بلكنا هي أور ولا روك نهيس ركتا . أس كتداب ك درشال كي قابلهت آيو آپ زور ماريكي . سئي سوحه أور نها سرحن چگرکار کو جاکلے کهلگے مجھبر هونا پویکا اُو، اُس میں چهلاد جسکو آجکل کی فوتو کرافی کهاکٹی هاو، کهاتی جارعی هان میں اُن کتابیں کی قدر دبائے سے اُرر کامِ میں "اِنے سے جان پوجائیکی أور جلدي هي پهر هرے بهدے هوجائے کي سمبهاونا ه اس کلا بستک کی یه خوبی هے که اس مهن جندنے ریکها

लोग चित्रकारी सीखना चाहुँगे डनमें उनके भीतर के चित्रकार को

जागने के लिये मजबूर होना पड़ेगा और उसमें छंद दशीने की क्रावितियत खापो खाप जोर मारेगी. नई सूक्त झोर नया सिरजन जारही है बनमें इन किताबों की कड़ करने से खीर काम में लाने से जान पड़ जायगी. खोर जल्ड़ों ही फिर हर भर हो जाने की

जिसको आज कल की कोटोग्राक्षी खा गई है आगेर खाती

ही बनता है भौर वह राके नहीं रुकता. इस किताब के जारिय जो

मनोहर दुनिया खड़ी कर देते हैं कि जिसकी तरफ मन को सिंचते

gag.

چهالي منالي خوب ستهري هـ . --بهگوان دین

—भगवानदान

छपाई, सफाई, खूब सुथरी है.

नया हिन्ह

ही जहम बटना की तरफ से बाँखें बन्द कर लेना है. हम मानते हैं कि ष्माजादी मिलने के बाद देस की हाखत सुधरी नहीं, ग़रीबों को खौर बीच के तबक़ को बाजाती का कोई सुख नहीं मिला मगर इसके

گزادی ملکےکے بعد دیس کی حالت سدھری نہیں' غریبوں کو اُور بیج هي اهم كهتما كي طرف سے آنكهيں بلند كر لهنا هے هم مائتے هيںكه

کوسٹےکی جکم اُں کٹھکاٹیوں پر بھی نظر رکھلی ھوئی جو اُنگریز ھمارے ھیس کے لئے پھدا کر گئے ۔ ھمھی اُن کٹھکاٹیوں کا مقابلۃ کرنا۔ ھوگا کے طبقے کو آزادی؟ کوئی سکھ نہیں ملا مگر اُس کے لئے انگریزوں کو

أنههن دور كرنے كا جكن كرنا هوگا—ليكن اِس نظم مهن ايسا كوئى

حل نهي بتايا كيا . يه نظم ايك ايسم به بس أور فراش آدمي کی فریاد معلوم هوتی ہے جو خود کنچھ کرنے کی همت نہھں رکھتا'

करना होगा--लेकिन इस नक्म में ऐसा कोई हल नहीं बताया गया.

यह नज्म एक ऐसे बेबस और निराश आदमी की करियाद मालूम होवी है जो ख़द दुख करने की हिम्मत नहीं रखता. हालाँकि इसके बाद ही की नज्म 'इन्डोनेशिया'' जिन्दगी से भरपूर है खौर दूसरों के दिलों में भी एक डमंग पैदा करती है. हमें इस संग्रह की 'जेल में किसी का स्तत पाकर'' जौर "दिवाली" नजमें बहुत पसन्द आहे. बाकी नज्मों में रोमानी नज्मों का पत्ता राजकात्री नज्मों से मारी नखर आता है. लिखाई झपाई सीर गेटभप बहुत

कठिनाइयों का मुकाबला करना होगा, उन्हें दूर करने का जतन

रखनी होगी जो खांगरेज हमारे देस के लिये पैदा कर गए. हमें उन लिये खांरेजों को कोसने की जगह उन कठिनाइयों पर भी नज़र

حالانكة اس كے بعد هي كى نظم " انكونيشيا " زندكى سے بهرپور

اس سلکره کی ''جهل میں کسی'کا خط ہاکر'' اُرر ''دییزائی'' نطبیوں بهت پسند آئيس. بالى نطمون مين رومانى نظمون کا يله راج ھ اُور دوسورن کے داوں میں بھی ایک املک بھدا کرتی ہے . عمیں

كاجي نظمون مربهاري نظر آنا هي لكهائي چهيائي أور كيت أن

रूपावली--

लेखरु—श्रीनन्द्लाल वसु

मिलने का पता—विश्वभारती प्रन्थालय, २ बंकिम षटरजी भ्ट्रीट, इसकता.

विकारी की इस किसाब के तीन माग हैं-वहता, दूसरा,

دري دلي--

لهمك مدرى نكد في يسو مللے كا يتم الشو بهارتى كرنتهاليد' ؟ بلكم چترجى أمتريت،

چترگاري کي اس کتاب کے تين بيال هيں --پيلا دوسرا

ایریل سی اه'

ध्यंत्रेल सन् १५१

कुछ किताबें

नवा हिन्य

كتهم كتابين

ya.

सुशायरों का यह ढंग भी पुराना है. 'तः बाँ' कहते हैं— जो चाहूँ तरह पर भी शेर कह [सकता हूं में लेकिन सुके नकरत सी है कुछ सनझते अश्रधार साची से

जब तक दिल में शेर कहने के लिये कोई स्नास जजना न पैदा हो, 'ताबों' के खयाल में, सबा शेर नहीं हो सकता.' केवल सुनाने के लिये शेर कहने का वह शायरी नहीं कारीगरी कहते हैं.

पुरानेपन से बगाबत का यह असवा कहाँ कहाँ बेहर तेज हो। या है. फतेहपूर सीकरों की पुरानी शाही इसारतें भी 'ताबाँ' को बाच्छी नहीं लगतीं क्योंकि वह पुराने 'मुराल साम्राज्य' की यादगार हैं. ताबाँ डन पुराने निशानों को जगह 'इनसान की ब्याजाद़ों के महत्तं लाकें डन पुराने निशानों को जगह 'इनसान की ब्याजाद़ों के महत्तं लाकें देखना चाहते हैं. कहीं कहीं 'नएपन' के प्रेम बौर पुरानेपन से नफरत ने डनके ल्याकों को डलमा भी दिया है कौर पढ़ने वाला यह सोचने लगता है कि क्या शायर जिस जमाने को लाना चाहता है उसमें हर पुरानी बीज मिटा डाली आयगी. क्या फतेहपूर सीकरी वा डसी तरह की दूसरी इमारतें गिराए क्येर उन को सुधार कर बन से जतना की भलाई का दूसरा काम नहीं लिया जा सकता ? या ''१५ ब्यास्त सन् १९५७ ई०'' वाली नजम में जब वह हिन्दुस्तान की ब्याजादी के एलान पर कहते हैं—

जिस्म पहले से क़ेंद्र था लेकिन

कह पर उस ने दाम फॅक दिया तो भी यह समम में नहीं आता कि उन्होंने इस आजादों को फिस निगाह से देखा है. अगर वह यह कहते कि जिस्म को केंद्र से आजांद करके कह को गुलाम बनालिया तब तो बात कुछ साफ समम में आसकती थी. मगर यह कहना कि पहले जिस्म केंद्र बा

مشاعروں کا یے قملگ بھی پرانا ہے ، 'تابان' کہتے مھی۔۔۔ جو چاھوں طرح پر بھی ھمر کہ سکتا ھوں معی لیکن مجھے نفرت سی' ہے کچھ صفعت اشعار سازی ہے جب تک دل میں شعر کہتے کے لئے کوئی خاص جذبہ نے پیداً ھو' تاباں کے خیال میں سچا شعر نبھی ھو سکتا ، کیول سکانے کے لئے شعر کہنے کو وہ شاعری نبھی گاریکری کہتے میں ،

برائے بن سے بغارت کا یہ جذبہ کہیں کہیں بیصد توز هو گیا ہے۔
فتمے بور سیکری کی برانی شاهی عمارتیں بھی 'تاباں' کو اچھی نہیں لکتیں کیوزکمہ وہ پرانے 'مغل سامراج' کی یادگور ھیں ۔'تاباں' اللہیں لکتیں کیوزکمہ وہ پرانے 'مغل سامراج' کی یادگور ھیں ۔'تاباں' اللہی برانے نشانوں کی جکہ 'اسمان کی آزادی کے محمل' کہوے دیکھا اللہی جہیں کہیں کہیں انہیں دیا ہے اور پوھئے والا یہ سوچٹے لکتا ہے انکے خوبا شاہر جسی زمانے کو لانا جامتا ہے اُس میں ھر پرانی ہے دیشوری عمارتیں کرائے بغیر اُن کو سدھار کر اُن سے جانتا کی جوز مثا قالی جائیکی ۔ کیا فتمے پور سیکری یا اسی طرح کی جہائی کا دوسرا کام نہیں ابھا جا سکتا؟ یا ''وا اگست سن ۱۹۳۷ ئی کہا بھائی کا دوسرا کام بہیں ابھا جا سکتا؟ یا ''وا اگست سن کاتی پر کہتے بھائی کی نظم میں جب وہ مغدستان کی آزادی کے اعلان پر کہتے

جسم پہلے ہے قید تها لیکن رہے پر اس نے دام پھیٹک دیا تو بھی یے سمجھ میں نہیں آتا کہ اُنھیں نے اِس آزادی کو کس نکاہ سے دیکھا ہے۔ اگر وہ یے کہتے کہ جسم کو قبد سے آزاد کو کے روح کو غلام بانا لیا تب تو بات کچھ صاف ممجھ مھی آسکتی تھی ۔ مگر یہ کھٹا کہ پہلے جسم قبد تبا اِب روح پر

(*Fuf*

कुछ किताचें

मया हिन्द

كجه كتابهن

3

اور سوج سمجهکر اینا سلکرہ چھیوانے میں دھیوج سے کم لیا ہے ۔ اس سلگرہ میں اُنکی جو نظمیں ھیں اُنکو دیکیکر نیں یہی معلوم ہوتا ہے کہ چھیوانے کے لگے اظموں کا ہڑی سختی سے چنااؤ کیا گیا ہے آور کتاب کے صنحے بڑھانے کے لائچ میں کسی بھرتی کی نظم کو اِس سلکره میں جگه بهیں دی گئی . 'ساز لرزاں' کو دیکھنے سے معلوم ہوتا ہے که آنھوں نے جان ہوجھکو أبزيل من اه

"ساز لرزان" ميين "تايان" كى روماس الطمين بهي ههم" سماجي همي اړړ سهاسي پهي . هر طبح كې نطسول ميين "تابان" كا ايك خاص ركي هـ جسه هم صحيم ترقي پسند ركي كبه سكته هيي . ووماسي نظمون ميين "تايان" كاپويم اِسي د ښاكا پويم معلوه هوتا هاور وه هيالي دنيا كې ياتهن نههن كرته اِسي طبح جب رد راچ كاچ كې هوتا كه ولا هوائي قلعے بنا رهے هيں .

ہن سے بغارت 'تاباں' کی ساری شاہری مہیں بہری ہے ۔ وہ پرآئے اُردو شاعروں کی طبع' جلکے پھچھے آج بھی اُر ہو کے زیادہ تر شاعر چلتے ہمیں' معشوق کو مرد کے روپ میں نہیں دیکھتے بلکہ عورت کے روپ 'تابان برانے رسم رواج' پرانے سماج' پرانے سامراجزادی اور بونجی وادی نظام اور بوانی شاعری سبھی کے خلاف تھیں۔ 'نہدں نئے سماج سے پریم ھے' نئی دنھام سے پریم ھے' نئی دنھا ہے پریم ھے اور نئی شاعری سے پریم ھے۔ وہ تھر بوانی جوؤ کی جگه نئی چھڑ لانا چاہتے ہیں۔ پرانے پریم ھے۔ وہ تھر بوانی جھؤ کی جگه نئی چھڑ لانا چاہتے ہیں۔ پرانے مين ديكهة. هين أور صاف كهتم هين -

طرحمهن سب شاعر غزلهن لكهكر سكان كالكم أكتها هوتر ههن كهونكه أتعهن أودو كم ايسے مشاعرے "بهي پسلاد نهيئن جهاں ايک هي گرم پیشامی میں تم کچھ کچھ ذمی سی پاؤکی جب کبھی بھولے ہے دل معی یاد آنے کی مری

यही माल्स होता है कि छपवाने के लिये नजमों का बड़ी सख्ती से खुनाब किया गया है छौर किताब के सके बढ़ाने के लाजच में किसी ' साजे लरजाँ 'में 'ताबाँ' की रूमानी नज़में भी हैं समाजी भी काम लिया है. इस संग्रह में बनकी जो नजमें हैं उनको देख कर भी 'साचे लरजाँ 'को देखने से माल्म होता है कि उन्होंने जान ब्रुफ कर क्योर सोच समफ्तकर अपना संग्रह छपवाने में धीरज से मरती की नक्ष्म को इस संग्रह में जगह नहीं हो गई.

ख्याली दुनिया की बातें नहीं करते. इसी तरह जब वह राजकाज की बातें करते हैं और इनकलाव का नारा लगात हैं तो भी यह भीर सियासी भी. हर तरह की नजमों में 'तायाँ' का एक खास रंग है जिसे हम सही तरक्ष्की पसन्द रंग कह सकते हैं रोमानी नजमों में 'ताबाँ' का प्रेम इसी दुनिया का प्रेम माल्स होता है झोंर वह नहीं मालूम होता कि वह हवाई क्रिले बना रहे हैं.

लाता चाहते हैं. पुरानेपन से बगावत 'ताबों' की सारी शायरी में भरी हैं. बह पुराने उद्देशायरों की तरह, जिनके पीछे आज भी उद्दें के ज्यादतर शायर चलते हैं, माशुक्त को मई के रूप में नहीं हेस्सते बल्कि सौरत के रूप में देखते हैं और सारू कहते हैं— ' ताबाँ' पुराने रस्म रिवाज, पुराने समाज, पुराने साम्राजवाती और पूँजीवाद निजाम कौर पुरानी शायरी सभी के खिलाफ़ हैं उन्हें नए समाज से प्रेम हैं, नए निजाम से प्रेम हैं, नई दुनिया से प्रेम हैं भीर नई शायरी से प्रेम हैं, वह हर पुरानी चीज़ की जगह नई चीज़

गर्म पेराानी में तुम कुछ कुछ नमी सी पाश्रोगी जब कभी भूले से दिल में याद आएगी मेरी

चन्हें बहु के ऐसे मुशायरे भी पसन्द नहीं जहाँ एक ही तरह में सब शाबर ग्रावर ग्रावस हिनाने के लिये इक्ड्रा होते हैं क्योंकि

ζ;

से हैं जिसमें सैकड़ों तस्वीरें रामायन की घन कहा नियों की हैं जिनसे रामायन बनती है. यह बच्चों में रामायन के लिये प्रेम पैदा की महानता पर कुछ खास लोगों की राएँ भी हो गई हैं जैसे, ने बड़ी मेहनत के साथ ऐसी ऐसी चीजें ही हैं जो ज्यादातर रामायनों में मुशक्ति से मिलती हैं. जैसे एक पूरा खंड 'चित्रावती' के नाम करने में बहुत काम की चीज होगी. इसके झलावा भी जगह जगह मौर भी बहुत से चित्र हिये गए हैं. रामायन पढ़ने बालों के लिये रामश्लका, तुलसीलास जी का जीवन चरित्र. पारायन विधि, मनुरठान प्रयोग जैसी चीज सभी इस पुस्तक में हैं. जाखीर में रामायन महात्मा गांधी, पं॰ मद्रन मोहन मालबीय, डा॰ राजेन्द्र प्रसाद, सर सींट बाईट विन्तामि वग़ेरा. हमें उम्मीद है कि यह पुरतक पढ़ने बाले खूब पसन्द करेंगे. दाम बाजिबी जान पड़ते हैं. कुछ किताबें नया हिन्द

—सिन्दरलाल

साजे लरकां

लेखक--गुलाम रव्यानी 'ताथाँ', निकालने वाली-- इन्डियन, लिट्टें बर सुसाइटी, जामेया नगर, क्हली. सफा १४०-रायल साइज क्रीमत हो हपए बाठ बाने. यह किताब खरदू के मशहूर शायर गुलाम रज्जानी 'ताबाँ' की बहुत पहले से बरदू के ष्मच्छे रिसालों में छपता रहा है. इस ष्मरसे ५९ नक्षमों ग्रज्ञलों का मजमूचा यानी संग्रह है. 'ताबाँ' का कलाम

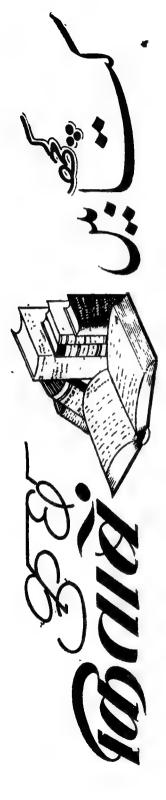
بلقت مكن موهن مالوي، قاكتر رأجهندر يوساد' سر . سي . وأتي . جلعاملي وغهرة . همهن أميد ه كه يه يستك يومك و'لے خوب پورا کهلات "چکراولی" کے نام ہے ہے جسمیں سمکورں تصویریں وامايين كي أن كهانيون كي هيل جن ہے رامايين بلكي ه. يك هوئي اس کے عالم، بھی جاتمہ جاتمہ اور بھی بہت سے چاہر دائے کئے خاص لوکوں کی رائهن بعي دي کڻي هين . جهسے' مهاتما گاندهيءُ ویاده تر رامایشوں مهں مشکل ہے ملتی همی . جهسم ایک بلهن .مهن رامايين كر لكر يريم پيدا كرنے مهن بهت كم كي جهز ههل. رامايين پېرملت والېل که لکے رام هلاكا تلسي داس جي کا أمن يسمك مهن هين . آخير مهن رأماين كي مهائدًا بر كچه نے بری محدد کے ساتھ ایسی ایسی چھڑیں می مھن جو جهون چرتر' ډاراين ردهي. انوشگهان پريوگ' جهسي چيزيي سبهي. كيه كتابين گزیل چی اه

يسلدئريلكم . دأم وأجمى جان يوته هين . ローニーに

٦٢ ٢٢١٥

سوسائلي ، جامعه نكراً دهلي . صفحه ١٩٠٠ رائل مائز قهمت دو لهكمك - علم ربانى 'تابال' نكافي - وألى أنقين لتربعهو

نظمون فوارس كا متهموعة يعلن سلكوة هـ . "تابان" كا كلم بهمت وديد آن اني . بہائے سے آردو کے اچھ رسالوں مھن چھپکا رہا ہے . اُس عرصہ يع كتاب أردو كه مشهور شاعر فلام رباني أتابال كي وه

عرى دام جزت عانس

سمپادک—ملھیکلهها ال ایم-اے-، ایل ایل-ہی۔ایڈرئیٹ، چھوراٹے والے—پلج کررشیسلڈیکھٹ '' کرشن کلج '' یلج کررشی سکی روۃ' العآباد ، منحے ۲۰۱۹ قیمت تھن ررچ یارہ آئے . گوسواس تاسس داس جی کی راماین مندی ساهتهه مهن ایک بهت ارنجا استهان رکهتی هـ . سپه یه هـ که یه بستک سنسار بود که ساهتیه مین آرنجی ـ آرنچی پستکس مین کنے جانے کے پوکهه هـ . اِسمهن هر طرح که پرهنے رائے دهرم پریمی هون یا ساهتهه پریمی پروهی کی آپیوگی سامکری ملتی هـ . هندی کی یه پستک تجن نو کوئی خاص بات نهین پیدا کرتا مکر یه سنسکرن جو همارے بین نو کوئی خاص بات نهین پیدا کرتا مکر یه سنسکرن جو همارے سامنے هـ آبنی رشههتاون پرایت کریا . اس مهن مندی که راماینوں

श्री रामचरित मानस

सम्पादक—मुन्शी कन्हैयाताल एम० ए०, एल-एल० बी० ऐडबो-केट, छपवाने बाले—पंचक्रोशी सिन्डिकेट. 'कृरन कुंज'' पंचक्रोशी समिति रोड, इलाहाबाद. सक्ते ५७६, क्रीमत तीन क्षपर बारह धाने. गोस्वामी तुलसीश्तस जी की रामायन हिन्शं साहित्य में एक कहत ऊँचा स्थान रखती है. सच यह है कि यह पुस्तक संसार भर के साहित्य में ऊँची से ऊँची पुस्तकों में गिने जाने के योग्य है. इसमें हर तरह के पढ़ने वाले, धर्म प्रेमो हों या साहित्य प्रेमी. कूढ़े हों या बच्चे, पुरुष हों या की, सब के लियं अपनी अपनी हिंच की उपयोगी सामग्री मिलती हैं. हिन्शे की यह पुस्तक लाखों घरों में जक्द हैं. ऐसी हरदिल अर्जाज किताब का एक नया प्रदीशन यों तो कोई खास बात नहीं पैदा करता मगर यह संस्करन बो हमारे सामने हैं अपनी विशेशताओं के कारन तुलसीश्त जी की सम्भायनों में एक बिशेश स्थान प्राप्त करेगा. इसमें ग्रन्थी कन्हैंबालाल

नका दिन्द ककों की दुनिया अप्रेत सन् '४१९ स्वयाल छोड़ कर एक्ट्स हॅस पड़ते हैं. जीर हम सोचने लगते हैं कि हो न हो उस ने भी कभी जाँल-मिचोली खेली हैं. जभी तो नाक की यह दुरगत बनी हैं. जीर हम अपनी नाक पर हाथ कर का वा करते हैं कि अब कभो भी आँल-मिचोली न खेलों, क्योंकि अब आँल मिचोली हमारे लिये नाक मिचोली वन आहे है

में तो "बच्चों की दुनिया" पढ़ने वालों से भी कहूँगी कि आप भी लगे हाथों अपनी नाकों को देख लीजिये. आगर वह लम्बी है और मुझी है तो किर आपने भी नाक मिचोली खेली है. है ना यह बात ठीक......!!

نها هذه الجهور كي دنها أيريل سي اه" غهال چهوز كر أيك دم هفس يوته ههن . أور سوچك لكته هين كه هو نه هو أسي في بهي كبهي آنكه مجهولي كهيلي هي . جبهي تو ذاك كي يه دركت بدي هي . أور هم أيدي ناك ير هاته پههور كر توبنه كرية هين كه أب كبهي بهي آنكه مجوايي نه كهيلهلكي كهونكه أب آنكه مجوايي همار ي لئے ناك مجواي بي مين تو " بېچېون کې دنيا " يوملي والېن سے بهي کمونکی که آپ بهي لکے هاتيون اړيلي ناکون کو ديکه ليجېکي . اگر وه لمجي ها اور موي ها تو پهر آپ نے بهي ناک منټوولي کههلي ها . ها نا يه بات تههک........!!

वटकुला

राजेश—भाई साहब, आप बहुत परेशान हिखाई पड़ते हैं. सुरेश—हाँ, मेरी ऐनक खो गई हैं. और सुशक्ति यह है कि बिना ऐनक लगाय मैं स्से ढूँढ भी नहीं सकता.

हमें इस पते पर खपने लेख ''बच्चों की दुनिया'' में छपने को भेजो—प्रेम भाई, यहीटर ''बच्चों की दुनिया" १३५, सुगल पुरा, हैदराबाद दक्खिन (सारत)

جتكان

راجيه —بهائي ماحب' آپ بہت پريشان دکهائي پڙٽا هين. سريھي —هان' مهري عيدک کهو گئي هے . آور مشکل يه هـ که بلا عيدک لهڙے ميں اُس ڏهونڏھ بهي نهين سکتا .

همهن اِس پتے پر آنے لیکھ ''بیچوں کی دنیا'' میں چھیٹے کو بھیجو۔۔پریم بھائی' 'آئیڈر ''بچوں کی دنیا'' مم ا · مغل پورلا' حیدرآباد دکھن (بھارت)

The state of the continuent of and array officers of the continuent of the continuen

رجها يو يوهدك الجديد كري اللي . أمن يه مار كما يا ير لها ي دارعد

ا هو عواد عدها في وها تها كه ارك دم دهو دهو دهوام كي آواز آئي.

كالمحالية كلف ومن على حيدة جل يون وللك يرناس أنكمهن

لملغيم للي جي . " معملو أيقين لكاكر ذاك يو يكي بالدحي لكي. اور امي

للمكلف يديد مل يو تجل كر سد ديا كما. ميليل يدريك ايل كر

يهل يد هل مقموط كرل هوال كها- "تقهور مهل أيمي كهوا أور

たっちょ

込むし 10.

الإراهاء حل ديما له لا تدليد نبعي . حرم عدم ٨ ك نعال

رجين آلم الله. مل ممك دمك كرل لنا. جهدت مين لا رفياني الله الله عالمي دوك إلى رفي " إذ تعلد كر آلم كا تمكنا مي نهين؟

Market of the table and 2 grad during the second of the se

يتمله كلي لو من م يتي.

لل مي ميل الله ميل كرياه كري لكي أور عدر تعزي هد

The state of the s

The first should true at weat the worming of all wife through the first should be sent of the should be sent and the should be sent the same after the should be sent through the same after the should be sent through the same after the same after

「大きなからなりる」 ていり なましゅ まる ならの ちまちない. راجيها كما عرض ناك عملي ٤ لك قاعر وغود جائد のないまなるまで、かんだ、まいりますない الله المحرد ما يدل الحرد المراد المحرد うまかくなるよう 事をを

الله ما جاب المكن راسكة يوجهة أها تو هم ألما مطاق معن مه كه خيلة هنون قه ملي كي نكل كا سيده جدّ جاوا وجون يهلي جاولة. حلى كي زكل كها تبتي هناري أنكه مجولي بلاد هو تكن.

मग्रे सन् भर ह मह,..... मर में बहती हैं कि वह बसर हैं, बौर करका कावना भी सीता रही है....." यह मार्थ करित कुछरे कमरे में मान सबी हुई.

क्रिक माझाना गर, ग्रेमे पर जाता मा, रात बड़ी जो हो !, और किर हवारे कपके मी सूख गए, चझते समय मैंने के सहा का के ब्रा-"क्स कुम होते भेरे पर क्रोने." कीर में पर पता चावा, इस ठरह हमारी में की कुन्डें गर्त गरम होरो बारि पड़ीह्यां खिलार्डेगा,

يھيں کی دنيا ليمل جي اوا

قها چه که مر کلی...... پر میں کیکی هوں که رد آمر میں . اور عیا مهن پرسون يم جرخه کاتا چي سيکه رهي هون " يا

خهد بهالي أور سمونة يهن سے كها---"كل تم دونوں مهورے كهر ضرور آلانا مهن يمي تمهمن كرم كرم درهم اور يكوريش كملون كا جدال يريد يور كلويد .. اور مين كورجاة آياً إلى طرح مماري جمتني كا دي . وهي يعي الديد ماريه كوريا يعي سوئه كله . جايل سد معل نا できることということのまりたちょう للله مي آنه يم يكوا مجم كور جانا تها رأت يول جو هو

THE PARTY

(बाह्न दुर्शना बार्कारी)

मान बात, बात में हम बाँब जिन्ही कुरी, में मान में गुरुता मरी तकरों से पूर that of curee and a gift. हों बाद की बाह्र हतारा करने बहा-

35 \$

(يون ديمانه أنعاري)

يمرهادوهي تا ؟" لي جان ۾ غمه عدي نظون ۾ گهو کر لعين له كياس" لمي جلي أج توهم أنك مجولي كمامن كــ" ي برايي كيمل ي كمليدكي أجاوت كمي نه هي و ميكمو لي كما ليلى ناهل يعى يوند ا

The second of th

The era spaint are ure des nee aftet wealteut and serd.

The era spaint are the seathent of the serd and.

The era spaint are the seath and the serd are the series are the serd are the se

के के कियान के पन्ने एकटते हुए कहा--"तुम समम्पेत हो के का नहीं कावा, अन ही वो पूछ रहे हो ना ?" जीर के का काले हुए कहा--"मुलो हमका नाम है महात्मा गांची के का काली हो?"

्रिक्ट की के बादे से कह बादू जी थे, कि की बादे मारत के, बादू ने ही दो हों जापाली कि कह मेंच की सूरत के. बाबा से मीन होना

سمهدة له كتاب كه ينفه التتبيد هوية كها—"تم سمعهديد هو كه معهمة بوطنا نهمن آنا" جب هي تو يوجه وهـ هو نا ؟" أور سمهدة لم مجهد تهوية هيوية هيد من آنا جب هي كي تام هـ "مهاتنا الندمي كي محهد تهوية هيئة مين له يوجها—"سنوايس كا تام هـ "مهاتنا الندمي كي بوسمتا". يهو ممن له يوجها—"أجها سمهدة"تم يايو جي كه بارء وسهن كها جاتهي هو ؟"

درمهن باید چی نام بازی مهنره ماید چی نیما هماره تمهاری آور مازی بهارت کا باید یا چی توهمهن آزاهی همای چه تا باید پوچ کی مورت تیم بهایای مهن یا منا

बचों की दुनिया

नवा हिन्द

छूटी का दिन

(माई शीतल सिंह, बील पेठ)

बाहवा वा जूमते फिरते ही रहें, इसी तरह सुबह से शाम हो बाष. मैं बार करीव दोनों फिर रहे थे. करीव ने कहा--''देखों दो, सपदी हुई भीं. फूज तारों की तरह जगमग जगमग कर रहे थे. नन्हे बन्दे भीर मुन्दरता के मुन्दर रूप! बाता में ऐसी बहार थी कि मन सुन्दर फूलों की क्यारियाँ बीं. गुजाब के फूल की क्यारी, गुलाबी पतों का गुनाम, हरे पतों का गुलाम, चमेली की बेलें दरखतों पर बारा में बाम के, बासुन के, नारंगी के, संतरे के पेड़ थे. जासुन के पेड़ चारों चोर बात के कोनों पर लगे हुए थे. ज्याम के कुँज ष्मलग, नारंगी के माड़ चलगा, संतरे के माड़ बालग और एक तरफ बह बाग्र कितना सुन्दर है."

चारता है कि घर न आये, यहीं घूमते रहें भीर अब रात हो तब मैंने कहा-- 'हाँ मई फरीद, यह बारा तो बड़ा ही सुन्दर है. मन किनी पेड़ के सहारे सो रहें......

कि हमारा दिमात मस्त हो आएगा." फरीद ने सर के बालों को ठीक 'हाँ, हाँ, ठंडा बौर खुराबूगरी हवा से तो ऐसी नींद काएगी इरत हुए कहा.

बोबी, मोर बोबा, पपीहा गाया, बगुले उड़ने लगे. बादलों के काले इतने में शदल था गए. ठंडी हवा साँच साँच करती चलने सर्गा. सुराष् की सपटें साने लगीं भीर पंछ्री पहचहाने लगे. कांयल Set en fin den feren den fam it ber

(بيائي هميل سائم عول يينه) چھتی کا کن

الم الله من جامعا تها كموسية يمزية من وممن إسى طرح منع ما " "سكمو تو يه باغ (عما سلدر هـ ." هام هوجائه . معن أور قريد درنين پهر ره تم . فريدني كها--لهلی موثر تعمی بیدل تارین کی طرح جک مک جک حک ک وه ته . نلم نلم أود سلدونا كر سلدو روب! باغ مين ايسي بهاو الك. ناريمي كر جهاد الك، منترء كر جهاز الك اور ايل طرف يكي كه كاب مرے يكي كاكلب چيلى كى بيلين درختين يو سلادر بهوليل کي کهاريال تههن . کلب کے پهول کی کياری' کلابی' جاس کے پید چاری اور باغ کے کہنی پر لکے دوئے تھے . آم کے کلیے باغ مهل آم که جاس که تارنکی کی سنترے کے پیوسی.

من جامكا هـ كه كهر نه جائين يهين كهرمتے رهين ارر جب راسه هر ديب كسي چور كم سهاري بد رهين ". معن لے کہا۔''هاں بعثم فريد' يه باغ تو بوا هي سندر هـ .

كم كه هماراً دماغ مست هوجائے كا "، فريد نے سر كے بالي كو まうなるです。 "هلن علن تهلقى ادر خوشهو بمرى هوا سے تو ايسى نهلد آل

كول يولي " مدر يول يعمها لايا" يكلي أول ايم . باداس كر كال كالير معمولتين معن أحد أجليه بكليد بدر يعد لك رهد تد . لكي . خوشه و كي لهتين ألا لكين أو يدجمي جهجهال لكي . ألال معن بادل آكيَّ . ثملتي هوا سائين سائين كرتي چلاء

(بهائي انتخار احد 'اقبال')

当に、 といい

शांति के गीत

गाएं ख़ुशी के गीत जात्रो, आश्रो हम सब अनग है चार दिनों का मेला, जीवन सुख्ती विताएँ आसामी मामी बगमें आगत स्वृशी के द्रीप जलाएँ इतिया में सख्य नाच बठे हम ऐसे गीत सुनाएँ (माई इफ्रतिकार अहमद 'इक्रवाता') मन में खोट न रख कर, सबकी गाएं खुशी के गीत आक्रो, आत्रो हम सब मीत गंगा, जमना, कृशना* बहुतीं, ऊँचा खड़ा हिमाला हेस को खपने ऊँचा करना अब है काम हमारा इसकी सेवा देस इमारा सब से प्यारा करेंगे

क्लिं, आकाश पे आएँ,

कुराना नदी'

भ्रमेल सन् १५१

चरला बनाम लेती.....

, नया हिन्द

जोड़ हैं तो कोई होरा नहीं होगा. ईश्वर झल्लाह, गाड गाविन्द, मज्द महादेव, जनारदन जहूवा, यह सब मिलकर एक नाम बना 'ईरबर अल्लाह तेरे नाम' तो नोआखाली में सहज ही सूक्ता था. उस में सब धर्मों ने और सब पंथों ने मान्य किये हुए भगवान के सब नाम छिपे माने हैं, लेकिन आतार दूसरे नाम भी इस में सकते हो या किसी भी एक नाम में यह सारे समम सकते हो.

मुसलमान उसे पसन्द न करते यह मैं घाचत्री नरह जानता है. मिक भाव के नहीं में गुरु को ईश्वर की पढ़की देना बैड़िक, बेदान्ती भौर हिन्दू कल्पना है जो शायद ईमाइयों को पसन्द न माए. लेकिन मगर बन्हें वह पत्तनः आए तो मुक्ते इस में कोई आव 'इंसू फल्लाह तरे नाम' की बात आगरचे यह एक किरचन जानता. मेक्सि ईरबर की जगह कागर ईरवर मोहम्मङ हम बोलते तो साई का सुमान है. मुमे डर है कि परमेश्वर की जगह ईसू का नाम शायक किस्बन लोग पसन्द नहीं करेंगे. यह में ठीक ठीक नहीं चक्र नहीं. मैं एक भावार्थी मनुष्य हूँ भीर ईश्वरतत्व के विचार में दलील को कोई मूल्य नहीं देता. मैं ईसू कौर मोहम्मद को तो क्या, अपने पिता और माता को भी सम्पूर्न परमेश्वर मान सकता हूँ, जबकि वह शरीर से मुक्त हो चुके हैं. देह मुक्त महारुपुश को देवे हैं. इतना च्यान में रखना चाहिये. मनार यह खतरा मंजूर अव हम परमेश्वर का रूप देते हैं तब हम उसके ज्यक्तित्व को मिटा है तो खुरी से ईसू भल्झाइ कह सकते हैं.

s é s

--परंधाम, पषनार

تها . أس مهن سب دهرمون نے أور سب يذكهون نے مانية كئے هوئے أس مهل جوز دين تو کوئي درش قهيدن هوگا ۽ ايشور آلله ۽ گاڌ گوونداء موں مہادیو' جدار دن جہورا' یہ سب ملکر ایک نام بدا شکتے عو بهكوأن كے سب نام چهورے مانے ههن ليكن أكر دوسارے نام بهي ا ایشور الله تهرے نام . تو نواکهالی میں سیج هی سوجها ایرین سی اه

يا كسى بهي أيك نام مين يه مارے سمجه سكتے هو

نههل جاندًا. ليكن أيشور كي جكه أكر أيشور محمد هم بوائت تو بهای که نیمے میں گرو کو ایشور کی پدوی دمها ویدک' ویدانکی آور مسلمان أمے پسلاد نه کرتے يه ميں اچهى طرح جالكا هوں . بهكتى بھائی کا حجهاؤ ہے' مجھے تور ہے کہ پرمیشور کی جگہ یسمے کا نام هايد كرشوس لوك يسكد نهيل كرينك، يدميل "هيك ثهيك مهالهم نهمل هيكا . مميل يسوع أور محدد كو توكيا، أنه بكا أور ماثا بهارارتهی مدهی هوں آور ایشور دعو کے رچار معی دلیل او کوئی هلدو كلهلا هے جو شائد عيسائيوں كو يسلد ته آئے . ليكن أثر أنهين ولا يسكد آئے تو مجھ اُس ميں كوئي عذر نهيئں. ميں ايك کو بھی ممبوری پرمهشور مان مکتا هوں' جبکه وہ شریر مے مکت هو چکے هيں. ديهيم مكت مهايرش كو جب هم پرميشور كا ررب ديتے همی تب هم آس که ریکنتبو کو مثا دیتے همی . اِندا دههان مهن ركها جامك. اكر يه خطرة ملظور ها تو خوشي سے يسمع آلله كهه أب ، يسبوع الله تهرم نام، كي بات . أكرجه يه أيل درشجون

المرتدهام يرتار

+1-1-10

काम सर्वोद्ध समाज क्रायम करता है जो हिन्हस्तान में तो चरका न्यप्रेस सन् '५१ चरका बनाम सेती..... ही कर सकता है. F F

किस तरह दाखिल हुई, इसका जिक्र गांघीज़ों ने बहुत बार किया है जवाब २--आश्रम प्रार्थना में श्रालग श्रालग धर्मों की प्रार्थनायें एक भक्त हृद्य था झीर जो चीज सहभ्र भाव में जैसी मिल गई मैंने यह मंत्र परंधाम की प्रार्थना में मराठी पदा में तरजुमा करके इसित्तिये उसे मैं दुहराना नहीं चाहूंगा. इतना ही कहूंगा कि उनका मंत्र, जिसे हम पारसियों की गायत्री कह सकते हैं, वह है 'ऋहुनवैय' वैसी बन्होंने ले ली. मैंने दैसा कि पारसियों का जो मंत्र आश्रम चुनाव भी महीं है, वह अच्छातो है, लेकिन पारसियों का खास बाखिल कर किया है. लेकिन बापू ने तो एक दिन डाक्टर गिल्डर प्रार्थना में बोक्ता जाता है, वह इस धर्म की निगाह से मबसे अप्न्छा सहज ही जो मंत्र बील गये उसी को चलाया. \$ £0

क्रिस्चन माइयों के नाथ एक रूप होने के सयाल से 'लीड काइन्डली साइट' का गुजराती तरजुमा आश्रम की प्रार्थना में इतवार के दिन बोलने का बापू का रिवाज था. तालीमी संघ की करेंगे, बहाँ सब धर्मों के कुछ हिस्से उस प्राथमा में रहने चाहियें, प्राथना में ईसाई प्राथना राज बोली जाती है और जहाँ ईसाई समाज विशोश है वहाँ ऐसा ही करना चाहिये इनना ही नहीं, बल्कि हम नये सिरे से जहाँ सब मिलकर प्रार्थना का आयोजन ऐसा मैं मानता हूँ और परंघाम में मैंने वैसा किया भी है.

كر مكتا چ . كلم موروب سماج كالم كرناه، جو مكدسكان مهل تو چرخه مي

له ويزيم مهل نا يه مذهر بيزندهام كي يرارتهما مين مراتهي پذيه مين مفتر' جسه هم پارسهوں کی گلیگری کم سکتے همی' را هے اهون ترجمه کرکے داخل کر لیا ہے ۔ لیکن باپو نے تو ایک دن قائلتر گلقر کس طرح داخل هوئهن اسکا ذکر لاندهی جی نے بمحت بار کوا ھ أييك بهكمت هزداء تها أور جو چلوز سهيج بهالو ممين جيسي مئ آهرم پرارتها ميں بولا جاتا ها، وہ اُس دعوم کی نکاد سے سب سے إسلكم أبيم مهن دهرانا نهين چاهون ؟ . اتدا هي كهون ؟ كه أن كا گگی ویسی آنهوں تے لے لی . میں تے دیکها که پارسیوں کا جو مئتر أچها چلاؤ بهي نبيس هـ . وه أچها تو هـ ليکن پارسهوں کا خاص مهمي هي جد ملتدريول لکے أسمي كرچاليا . جواب ٦--آهرم پرارتهنامين انگ انگ دهرمونکي پرارتهنائين

بواغے کا باپو کا رواج تھا ۔ تعلیمی سٹکھ کی پرارتهنا مھن عیسائی يراريمدا درز بولي جاتي ه أور جهال عيسائي سماج وشهش ه وهال أيسا هي كرنا چاعكي . أندا هي نهين بالكه هم نئي سري س كجه حصر أس پرارتهدا مهن رهنے چاهئين، ايسا مين مانكا هين كاللقالي لانت كا كتجرأتي ترجمه آهرم كي يراريهنا مين اتوار كه دن جهاں سب ملکر پرارتهنا کا آیوجی کریٹکئے۔ وہاں سب دھرموں کے كرشچين بهائيوں كے ساته أيك رون هونے كے خيال مے "ايدة

أور يوندهام ميل ميل ته ويساكيا بهي هـ .

أيدييل سي اه،

के खिलाक हमारी जो बग़ाबत है, उसकी निशानी चरता बन मतला यह नहीं कि चरले को छोड़ कर हम खेती में लग जाय. जहाँ हम भूक को मिटाना चाहते हैं वहाँ हम नंगे रहने को भी पसंद नहीं करेंगे. खेती किसी न किसी मात्रा में लोग करते ही जाए हैं, जीर उसके खिलाफ कोई भगड़ा खड़ा नहीं हैं. पर ले का चद्योग दूट चुका था. उसकी खड़ा करते की कीशिश बगार हम नहीं करते हैं तो जीर कोई करने बाला नहीं हैं. इतना ही नहीं, बस के विरोध में मिलों का पुरस्कार करने बाला यन्त्रवाद खड़ा है. उस यन्त्रवाद अप्रेल सन् १११ हिदायत भी सब सेवकों को सब सेवा संघ दे चुका है. लेकिन इसका चरखा बनाम खेती..... नया हिन्द अति। ह

परंधाम में हम लोग दिन का जात हिस्सा खेती करते में जौर कुषाँ खोद्ने में लगाते हैं. उसकी तारीफकरते हुए एक भारत्वार ने दिन का काम चरखे से ही ग्रुरू करते क्योर खतम करते हैं. चरखें दों घंटे हम उस में लगाते हैं. चरजे को हमने प्राथना में जगह नी है ज्योर हमारी उपासना वही है. हाँ, यह जरूर है कि हम ज्योपारी स्तादी को अन महत्व नहीं देते. इसका मतलव यह भी नहीं कि बेकारी दूर करने का जो काम चरखें से होता है, उसकी हम क़द्र लिखा था कि बिनोबा ने आज कला चरख़ा यग्य की जगह खेती को हमने कम नहीं किया बिक उसे बढ़ाया है क्यों कि कपाम से लेकर कपड़ा बुनने तक का सारा काम हर एक घर में घरेला काम के तौर पर होना चाहिये. ऐसा हमने माना है. श्रोर रोज करीब न्महीं करते. सेकिन परले का वह खास काम नहीं, है. उसका खास यग्य शुरू कर दिया है. हमें उसका प्रतिबाद करना पड़ा. हम भपना

أسكى نشائى چرخه بن جاتا ۾. هـ. الآثنا هي نهمي' أسك وروده مون ملون كا يرسكار كرنے والا يلتعر واد كهڙا هـ. أس يلتتر واد كا خلاف هماري جو بغارت هـ' نلکے رہلے کو بھی پسند نہوں کریلئے ، کھیٹی کسی نے کسی ماتوا ميں لوگ كرتے هي آئے هيں' اور اُسكے خلاف كوئي جهكوا كهوا نهمي هـ. جرخـ كا أدييل توت چكاتها. أسكو كهوا كرنـ كى كوشهى اكر هم نهمى كرك هيى تو اور كوئي كرنا والا ديمين هدايت بهي سب سهوکون کو سرو سيوا سلکه درےچکا ھے . ليکن اسکا مطلب یه نهیں که جرخہ کو چھڑ کو هم کھیتی میں لگ جائیں . جہاں هم بھرک کو مثانا چاہتے هیں رهاں هم

كذوال كهود فر مين لتاتر هيل . أسكى تعريف كرتر هوي ايك اخبار نے لکھا تھا کہ رنوبا نے آج کل چوخہ یکیم کی جکم کوملی یکیم شورع کر دیا ہے . همیس اُسکا پیرٹی واد کرنا پیوا . هم اپٹنا دن کا کام نہمیں کہا بلکۃ آسے ہوھایا ہے کھونکہ کہاس سے لیکر کبوا بٹٹے تک کا ساراً کام هر آیک کهر میں کهریلو کم کے طور پر هونا چامکے ایسا هم لے مانا هے . أور روز قبيب دو كهنتے هم أس ميں لكاتے هيں . جوزف كو هم نے پرارتهذا مين جكة دي هے أور هماري أياسنا وهي هے . هال ؛ يما خورو هـ كم هم بهوياري كهادي كو إب مهكو نهيل ديتر. إسكا مطلب يه نهيس كه بهكاري دور كرنے كا جو كم چوخے مے ههتائے أسكى هم قدر نهوں کرتے ۔ لیکن چرخے کا رہ خاص کم نہوں ہے۔ اُسکا خاص جرخے مے می شروع کرتے اور خاتم کرتے میں . جرخے کو هم نے کم پرندهام مهل هم لوگ دس کا خاص حصم کهویمی کرنے میں اور

'सर्बोद्य' मे

चरख़ा बनाम खेती व सर्व धर्मी प्रार्थना

(बावायं विनोबा माने)

कताई मंडल प्रसारकों ने हो सवाल पूछे हैं. मंगत्र, के क्रिश्चन सोगों की तरक से यह सबाल झाए हुए हैं. . सबास १— आज सब लोग कहते हैं कि हमारे देन के लिये . प्रधान धंदा खेती का है. तो फिर आप नोग वही क्यों नहीं हाथ में लेते ? चरखा क्यों ? सबाल र.—आश्रम प्रार्थना में मुमलमानों को अपनी तरक खोंचने के लिये हुरान शरीफ की आयरें ली गई हैं, कुछ बोद्ध और पारसी मन्त्र भी लिये हैं. फिरचन क्यों नहीं ? 'इंरवर अल्लाह नेरे नाम' की जगह 'यमू अल्लाह नेरे नाम' ऐमा कहना भी आप लोगों को खिनत नहीं मासूम होता? जवाब १—हिन्दुस्तान की ब्याज की हालत में सर्वोद्य मेनकों को खेती की तरफ जरूर ध्यान देना चाहिय, इसमें कोई शक नहीं है. मैं तो इन हिनों पूरा किसान बन गया हैं, यह मेरे मित्र जानते हैं. 'सर्बोह्य' में मेरे इन प्रयोगों की कुछ तफसींल भी हो जाती है. प्राम सेवा के काम की बुनियाद खेती पर खड़ी की जाय इस तरह की एक

جرخه بنام کهیتی و سرو دهرمی پرارتهنا (آجاریه زنوابهایاد)

کتائی مثتل پر سارکوں نے دو سوال پوچھ ھھں ، منکلور کے کرشچھن لوگوں کی طرف سے یہ سوال آئے ھوئے ھھں . سوال ا – آج سب لوگ کھتے ھھں کہ ھمارے دیس کے لئے پودھان دھندا کھیتی کا ھے . تو پھر آپ لوگ وھی کیوں نہیں ھاتھ مهن لهم ؟ چرخه کیون ؟
سوال ۴—آشرم پرارتها مین مسلمانون کو ایدی طرف کهبانچیک کو لئے قرآن شریف کی آئتین لی گئی همن . کچه بوده ازر بارسی مملتر بهی لئے گئے هیں. کرشچون کهون نہیں؟ ایشور اللہ تیرے زاء کی جگه 'یسوو اللہ تیرے زاء' ایسا کهنا بهی آپ لوگوں کو اُچت نبهی معلوم هوتا؟

جواب ا — هندستان کی آج کی حاامت مهن سروردے سهوگون کو کهیتی کی طرف ضرور دههان دیڈا چاهٹے اس میں کوئی شک نہمن ہے ۔ مهن تو آن دنرل پورا کسان بن گیا هون' یہ مهرے متر جانتے هیں ۔ سروردے میں مهدے ان بریوگوں کی کچھ تفصیل بهی دی جاتی ہے ۔ گرام سفوا کے کام کی

नया हिन्द

अप्रत सन् १५१

3 97

راشكر بهاشا هلدى كا موروب

ابریل می اه'

हमारी भाशा का सही स्वरूप हिन्दुस्तानी है. मुभे संस्कृत से कोई परहेज नहीं. मुक्त इस में काई ककाबट नहीं कि नए शब्द संस्कृत से आएँ. लेकिन वह शब्द नक्षती रूप से न आने चाहियें. जाजकल हिन्दी हां के प्रेमी हिन्दी का हानि पहुँचा रहे हैं. वह ऐसी हिन्दी बनाना चाहते हैं जिसे चन्द लोग समक सकें

बनाना है, इस लिये उस में नय शब्द लेने बाले भाशा की सेवा करते हैं. ज्ञाप लोग यहाँ वो काम कर रहे हैं उस से मुन्ने खुशी है. हिन्दुस्तानी प्रचार का काम सब तरह से बहुन जरूरों है. क्योंकि रारद्र भाशा के प्रचार का काम एक षक्री काम है, में चाहता है बह राश्ट्र की माँग है. राश्ट्र भाशा हमारे राश्ट्र का बांधर्ता है.उसे मखबूत करती है. हमें राश्ट्र भाशा को तमाम लांगा का भाशा कि भाष को इसमें सफलता हासिल हो.

کرتے ھھی ، آپ لوگ یہاں جو کام کر رہے ھھیں اُس سے مجھے خوشی ھے ، رائیٹر بھاشا کے پیرچار کا کام آیک ضورری کام ہے ۔ مھی چامعتا هول كه آيكو اس ميل سيهلكا حامل هو . مے کوئی پرھٹز نہیں۔ مجھ اِس میں کوئی رکاوت نہیں کہ نئے شدد سفسکوت سے آئیں ۔ لیکن وہ شبد نقلی ررپ ہے نع آئے چاھگھں ۔ وه والفيتر كي مانك هي . راشتر بهياشا هماري راشتر كو باندهتي بغانا ها. إس لئے آس مهن نئے هبد لهنے والے بهاشا کی سهو ليسي هلدي بنانا چاهتے ههن جسے چند لرگ سمجه سکين . ے کل ملدی ھي کے پريمی ھندي کو مائي پهنچا رہے مهن ، وہ أمَّ مَضْبُوطُ كُرْتِي هِ . هَمَيْن رَاشِيَّر بِهِائِشًا كُو زَمَام لِوَيُونَ كَى بِهَاشًا هلاسكاني پرچار كا كام سب طرح سے بهت ضروري ہے، كيونكه هماری بهاشا کا صحیم سررپ هلاسکانی هے . مجمع سنسکرت

निया हिन्द' के फुटकर पुराने परचे

हर परचे की कीमत कम क्रीमत पर खरीदिय

थाना थाना सिर्फ बाठ बाना सि से भे सि भे भे • •

सन १९५० के फुटकर परचे

भाता जुलाई सन १९४६ से दिसम्बर सन १९४६ के फुटकर परचे सन १६४६ के फुटकर परचे सन १९४८ के फुटकर परचे सन १९४० के फुटकर परचे

नोट-शुरू से बाज तक के कुल परने लरीदने पर डाक लर्च माफ सिक्त के बाना मैनेजर 'नया हिन्द' •

१४५ मुट्टीगंज इलाहाशद

٥١١٠ ميمي د

نوق - شروع مانج تک کے کل پرچ خرید لے پر قائ خرج مدنی. سي 190٠ کے پہلکر پرچ عي 1979 كى يەلكىر يىرى عي ١٩١٨ ك يهتكر يرب سي ۱۹۳۷ کے پیٹکریرے جولائی سن ۱۹۳۷ سے دسمبار سن ۱۹۳۹ کے پیمٹکر پرچ البا هندا كر يهير يران يرب کم لیست پر خریدیم -مينيجر 'نيا هند هر پرچ کی تیست مزل چهه آنه مرل چه آنه من چھ آع ال إنه إ 子年1

)

रारट्ट भाशा हिन्दी का स्वरूप

नया हिन्द

3

चाहिये. भाशा के दरवाजे हमेशा खुने रहने चाहिये. हाल ही में दिल्ली के पेशाबर लोगों के पेशों के शब्दें। की जॉब कराई गई, तो मालूम हुआ कि बन्होंने अपने काम के ख्याल से जो शब्द बनाए पचास साठ सके ही देखे थे कि सैकड़ों की कहरिस्त हो गई. इमारे बहुत से शब्दों को लेकर उन्होंने अपने कपड़े पहना दिये हैं. वह भाशा कमजोर हो जाती है, जो नये शब्द नहीं लेती. भाशा फिन्दा रहती है लेकिन नये शब्द भी जिन्दा श्रीर जीवित रहने ब्यौर अपने देस के लफ्यों की फहरिस बनाने लगा. जो भाशा नये शब्द लेकर उन्हें झपने कपड़े पहनाती है. वह काकी समय था. एक दंशा में खंगरेजी डिक्शनरी लेकर बैठ गया भाशास्त्रों में एक है. वह ताकतवर भाशा है. स्थापको जान कर अपचर अ होगा कि हर साल उस में थोड़े नहीं, कई हजार नए शब्द बढ़ जाते हैं, मैं ब्रह्मइनगर के किले में था, उस बक़त मेरे पास न भाएँ, यह ग़लत तरीक़ा है. अयंगरेशी भाशा दुनिया की बड़ी होने लगी है, जो बासानी से मेरी समफ में भी नहीं खाती. वहाँ अब शुद्ध हिन्दी भाशा बोलने का प्रयेक्ष हो रहा है. कई लोग यह समफते हैं कि हिन्दों ऐसी होनी चाहिये जिस में बाहर के शब्द है, वह बहुत डिचत स्रोर सर्थपूर्ण हैं.

हम आंगरेजी माशा के शब्द क्यों न लें. रेलवे या स्टेशन के कारमी कोई भी भाशा हो, जिस से हम नये शब्द ले सकें, लेने लिये महाराष्ट्र में लम्बे लम्बे शब्द निकाले गए हैं. यह बात माशा को मारने की हैं, क्या माशा कोई तमाशा है ? रूसी, चीनी. श्ररकी चाहियं. नये शब्द लेने से भाशा की दौलत बढ़ती है.

ق كمؤور هوجاتي هي جو نئي هيد نههن لهتي . جو بهاها نئي شيد ک کر اُنعهن آئے کبوے بہدائی ہے۔ رہ بھاشا زندہ رہتی ہے ۔ لیکن م مفته هی دیکه تم که سهکورل کی قهرست هوکئی . همارے بهت الله مع حددوں كو لے كو أنعون نے الح كيورے بهانا ديئے هوئ . ور بهاشا ارته يوري ههي . کے پیشوں کے شبدوں کی جانبے کرائی کئی تو معلم ہوا که اُنیوں نے ایم کم کے خیمال سے جوشدد بدائے میں رہ بہت اُچھ آور كها أور أمهِ ديس كم لفظون كي فهدست بدالج لتا . وچياس ساته نگے شہر بھی زندہ آور جیوں رہلے چاہگیں بہاشا کے دررازے همهشم كهليم رهدلي چاهكيس . حال هي مهن داي كر ييشم ور لوگون پاس کانی سے تبا . ایک دامہ میں انکریزی ة، شدی لے کر بیشه بوه جالم ههن . مهن أحد نكر ك قلع مين ته؛ أس وتحا مهرم بعاهاؤل مهن أيك هـ. وه طاقته بهاشا هـ. آب كو جان كر أهِوم هولاً كه هو سال أس مين تهوزے نههن؛ ككى هوار نكے شدد هول لكي هـ . جو آساني مـ ميزي سمجه مين بهي نهين آتي. وهال أب شده هددى بهاشا بولنے كا يريتن هو رها هے . كئى لوگ يه مسجهي هين كه هلدي أيسي هوني چاهئے جس مين باهر کے شہد نہ آئیں ۔ یع فلط طریقہ ہے . انکریزی بھاشا دنیا کی ہبی

بهاشا كو مارنے كي هے . كها بهائشا كوئي تماشا هے ؟ . روسي ' چيدي . هربي افارسي کوئي بهي بهاشا هوا جس سے هم نئے شبد لے سکين ا كم لكم مهاراشتر مين لمي لمي لميه شدد نكالي كثير هين . يه بات لهلي چاهگهن. نئے شيد لهلے سے بهاشا کي درائت بوهتي ھے . هم أنكويزي بهاشا كے شبد كيوں نه ليں . ريابو عيا أسائيشون

हमार देस में आज नी दस बढ़ती हुई भाशाए है जैसे गुजराता. है, उस में बहिया साहित्य भी है. आपकी शिक्षा गुजरानी क जारिय ही होगी. लेकिन फिर भी यह जरूरी है कि सारे देस की गक भाशा हो. वह सिक हिन्द्री हिन्दुस्तानी ही है। सकती है. चाहे हम मराठी, बंगाली, तामिल वरारा. गुजराना भी एक श्राच्छी भाशा डसे हिन्दी कहे या हिन्दुस्तानी कहे.

महात्मा जी ने देस के कितने ही सवाल हाथ में लिये. जिस समाल को वह जरूरी सममते थे इसके पीछे जुट जाते थे. वापृ ने बहुत से कामों में ध्यान हिया और काम करने वालों के कार्ग बढ़ाया. एक बार मैंने इन कामों की फहरिस्त बनाई. बहुत लम्भी बापू ने हिन्दी हिन्दुस्तानी का सवाल भी उठाया, देस की शांक बढ़ाने के लिये, जनता में जाप्रति लाने के लिये. वह कहते थे कि हमें ऐसी भाशा बनानी है जो पड़े लिखे लोगों की न हो मगर आम बोगों की हो.

में उत्तरप्रदेश में जाता है और वहाँ जो कुछ कहता हैं, उसे स्रोग माधानी से समम लेते हैं. यही सच्ची भाशा है. लेकिन अब कार बासकर लेजिस्लेचर में जीर पढ़े लिखे लोगों की ऐसी बाली

ألكريني كه هولة هوئه بيى هذدي شددسة الى بو رشى هي أور تمام نها ملا کے سب لوگ ادکریوی نہیں سهکه سکتے . سمسکرت فارسی اور مهن هي لكهين. هندي أبهي تك إيك عيهاتي بهاها سمعيني جاتی ہے .مکر آب ایس سمجهد سے کر مهیں چائے گا. دیس رأشقر بهاشا هلدي كا سوروپ ايريل سي اه،

ر مهس كي ايك بهاشا هو . وه صرف هندي هندستاني سي هوسكتي هـ . چاهـ هم أيـ هندى كهيس يا هندستاسي كهين . گعجراتی کے دربیعے ہی ہوئی . لیکن بیر بھی ہے صروری ہے تہ سارے لوكوں كا كام إسى بياشا سے چاندا رها ها أجهي بهاشدا هـ. أس مدن بوهما ساهتريه بهي هـ. آپ دي شكش هيم يعجزاني مواتبين. بديراني تنمل وميور معراتي بهي 'يل همارے حیس مهن آج دو صف بوهتی هوئی پهاشائین ههن

سوال كو ولا ضروري سمجهنے تم أسك يعجم جد جري بد تے تم باير ایک بار میمن نے آبن کاموں کی فہرست بغائی . بہت لعبی فهرست بذي . نے بہت سے کاموں معیں دھمان دیا آرر کاء کرنے والوں کو آئے بوعایا . مهاتما جي ع ديس کے کنٹنے ھي سوال تاليه ميں ائے . جس

که همهی ایسی بهاشا بدانی ه جو پوه لکمه لوکول کی نه هو مکر عام لوکوں کی هو . هکتی بوهانے کے لئے۔ جلتا میں جائرتی لانے کے لئے وہ کہتے تھ بايو ے هلامي هلاستاني ي سوال بهي أنهاياً ديس كي

اُسے لوگ آسانی سے مستجه لهتے ههن ، مهمی سنچی بهاشا هے ، لیکن اب بھاؤ ، خاصک لفتحساء سے ۔ ۔ ، ، ، ، ، کہ ایسی ، بولی مل أثر يردييمل مين جاتا هول أور رهال جو كچه كېتا هول

नया हिन्द्र सारह भाशा हिन्द्रों का स्वरूप अप्रेल सन् '११ स्तर प्रदेश हिन्द्रों का बतन हैं, इसितिये वहां ऐसी भाशा बनाई आय जो आम लोगों की भाशा हो यह बान ठीक है कि उत्तर प्रदेश में हिन्द्रों और उद्दें होनां भाशायें हैं, होनों भाशाओं के आमान लफ्जों में आज लोग कहते हैं कि उद्दू पाकिस्तान की भारा। है. वह मुमल-मानों की ष्ववान है, मगर यह उनकी रालनकहमी है. उद्दू नो हमारे ही देस की भारा। है, उत्तर प्रदेश में वह बही कीर कामकर यू. पी.. बिहार, पंजाब कौर गजस्थान में पली. उत्तर प्रदेश के लोग मही बद्दू बोलिते हैं. पाकिस्तान वाले सही उद्दू बोल भी नहीं मकने, हो, बद्दू बोलिते हैं. पाकिस्तान वाले सही उद्दू बोलि भी नहीं मकने, हो, हैं. हमें अपने हिल से यह खयाल निकाल देना चाहिये कि उद्दू परदेसी भारा। है दिल्ली और लावनऊ उद्दू जवान के मरकज़ हैं. हां. यह बात सही है कि मुगलगज के जमाने में उद्दू में कारमो के शब्द अधिक आगए. भाशा कैसे बनती हैं ! बह ऊपर से. जबरहमी नहीं लाही जा सकती, न बह कातून के जारिय बनाई जा सकती है हाँ. पड़ाई मे हम उस पर कुछ असर डाल सकते हैं लेकिन आखिर में नो जनना जो भाशा बोलती है और लिखती हैं. उमी से भाशा बनती हैं पड़े असर डालते हैं. तुलसीहाम के पहले कि पड़े हमा पर कुछ असर डालते हैं. तुलसीहाम के पहले कि कि कि कि कि के कमाने में संस्कृत बूटने

نها مقد الشار بهاشا مقدی کا سورو ایدیل سن وی ا اُتر پرومیش مقدی کا رطان ہے۔ اِسائے رمان ایسی بهاشا نقائی جائے جو عام لوکوں کی بهاشا مو یہ بات تبهک ہے کہ آبر دردیش میں مقدی اُرر اُردو دربوں بهاشائیں مهن ، دربوں بهاشائی کے آسان آب اوگ کوت هوی دا آرو داکستان کی دواشا هے واحساسادون کی زوان هے. مگر دا الکی علط قهمی هے آردو دو همارے هی دیس کی بواشا هے . اور داحستوان موں دا بوتی آور دادست کے اوگ صحمح بوار پذھان اور داحستوان موں دای . آور دادست کے اوگ صحمح دان وقال جو اوگ آروپردایش سے آب کامہ هی دوا میں صحمح آردو بولیتے دیا ، داکستان والے صحمح آرد بول بول بول میں صحمح آردو بولیتے دیا ، همی انے دال سے ماخوال میال دیا جادئے کا همان یا بات صحوم ہے کام مین راج کے امام میل آراد میں آزاد میں انہا

بهاهما کهسے دفتی هے " به آبور سے" دردستی بسی "دی حا سکتی" سے وہ قانون کے دیبے دفائی حاسکتی هے ما دبتائی سے هم اُس پر کحت برقاً سکتے هیں لیکن آخر میں آو حفتا جو بهائشا بولتی هے اُو کہتی ہے۔ اُسی سے دباتیا بنتی هے دوجے کھ آدمی دہائیا دہ کچہ در قابیے دیهی تنسی داس کے پہلے لوگ سلسکرت میں اکوتے سے مثل راج کے رمانے مهن سلسکرت چہورکے لکی آور فارسی شروع توٹی شدارے ومالے مهن لوگ آب انگریش مهن لکھ تھھوں برمیں نے بھاتھ میں میں میں انگریش میں

एक शैली है, काकी मद़द लेनी हैं. इस बात को हमें : भूलना चाहिये. हम चाहते हैं कि उद्रुं में जो विशाल उपयोगी साहित्य पड़ा है, उसको नागरी लिपि में लाया जाय. विज्ञापीठ यह काम शुरू करना नया हिन्द

एक बान खोर है. जो हम महमूम करने हैं. वह यह है कि दिल्ली मीर उत्र प्रदेश वरोश हिन्हों और उद्रे के वतन हैं. वहां के लोग खागर एक मिली जुनी शैनी पैदा करें, जो खामान हो घोर जिसे जनना समफ सके तो यह देश पर बड़ा हो गहसान होगा. प्रजातंत्र तत्र ही चल सकता है, जब देस की समस्याये ऐमी भाशा में समभाई जाएँ, जिसे लोग समभ सकें. अब हिन्हों प्रचार का काम सब सूत्रों में होगा खोर वह भी हिन्हों के विकास में हाथ बटाएँगे, सागर उत्तर में एक सरल शेंती पैटा की गई तो गाँग हन्ते प्रास्तों में हिन्दो प्रचार करने में बड़ो सहायता हे गी.

माननीय पंडित जी, इन चंद्र शब्दों में हमने अपने काम की इसकी आपसे मारी चाहता हूं. आप कुरा करके इम बड़े अहम काम हपरेखा कापको बताई. इसके लिये खापका समग्र लिया, में हमें रास्ता बनाएं और करमाएं कि किस डंग से इस काम को आगे

श्री जमाहरलान जी का भारान

क्या है? इसका स्तरूप क्या है? आरि उसका प्रचार कैसे हो ? इन बातों में बाज काती बहस उठती हैं. आपने कहा है कि चूँकि हिन्दुरमानी प्रचार के सिलासिले में कई बातें उठनी हैं. हिन्दुरमानी

3 أيك شهاي هـ كافي مدد لهدي هـ إس بات كو هممن نم بهوانانا جاهلي. هم چاهك هدى كه "اردو" مين جو وشال أبيوني سانتكوه بوا ہے' اُس کمو ناگبری لیمیں ممیں لایا جائے . ودیا پیمنڈی یے، کئم شہوبة کبرنا राश्ट माशा हिन्हों का स्वरूप क्षेत्रके सम् १४१ '०) का निर्मा हिन्हों का स्वरूप क्षेत्रके सम्

هاعتى ط

الي أتو ميس ايك سبل شيش ميداً مي تشي تبه غير ممندي پرامتون سب مويول مهي شولا اور ولايهي هفدي كروكها موي هات بدا يناي سمجهائي جائهن جسم ابي سمجه مكهن ن معدي يرچار كا دم مهن هلني پرچار کرنے ميں بني سرايتا شوگي . ایک ملی جلی ملکی بیدا کرین جراسان حرار جست جدد: اُور آتر برديش وعهزا هندي اُور اُردو که وعني ههي . ونڌان <u>خالو</u>گ اُگير هي چل سکما ھ. حب ديس دي سمسيا ڀي اُڀسي بهنشا مون معملتها سكم تويه ديس پر بوا هي أحسان عولاً جرجا تذكر 'ب أيك بات أور هـ. جو هم محصوس كرير هدي ولا ين هـ دنم فري

ماندلمینه مذکرت جي . اين چاهد شعدون ميدن غم نے آنے کم کي روپ ريکيا آب کو بڌائي . اِسکے اگے آب لا سمے ايد' اسکي آپ سے معافي چاءکا هون آپ کاپا کر کے اِس نوے نم اُم ميل غميو واسکه بڌائيوں اور فرماڻين که کس قندلک سے اِس کام کو آئے

中的生活 打也 5 并我

هملامسكاني كيا هے ؟ أسكا سوروپ كيا هے ؟ أور أسكا پرچار كهسے هو ؟ اِن باتين مين آج کئی بعدث آڻهٽي ھي. آپ نے کہا ھے که چونکه هندستاس پرچار کے ساسئے میں کئی بائیں أتهتی هون .

नया हिन्द राश्ट्र भाशा हिन्दी का स्त्ररूप अप्रेल सम् '११ हिया. मगर जब 'हिन्दी' का अर्थ संकुचिन हो गया. तो बन्हों ने राश्ट्र भाशा का नाम हिन्दों से बदन कर हिन्दुरनानी कर दिया. पर इम काम की खिनयाद. भूमिका अार सिद्धांन में किसी नग्ह का फेर न हुआ।. गुजरात में यह काम उन्होंने गुजरान विद्यापीठ कायम करके शुरू किया, तब में खाज तक हम यह काम खपनी शिक्त के अनुमार करते खाए हैं. इनकी तकमंत्र में जाहर यहाँ सभा का समय नेना ठीक नहीं.

इमारी विधान सभा ने राजभाशा के बारे में ठडराब पास करके इस सवाल को हल करने में अच्छी मदद पहुँबाई. हमें इस बात की खुशी है कि बागू ने रास्ट्र भाशा के जो खुनियादी उस्त बनाए थे. उनको ही विधान सभा ने मंजूर किया और सेक्शन ३५ में 'हिन्दुस्तानी' शब्द का जिक्ष करके उमको गज भाशा के लिये खपनाया लेकिन नाम 'हिन्दी' रखते में कार्ना ग़लन-कहमी खौर बुद्ध भेद पैदा किया जा रहा है. जो गे प्री मंज्ञिन हिन्दी का प्रचार किया जा रह है. जो मेक्शन ३५ में बनाई हुई 'हिन्दी' के अनुसार नहीं है यह एक बड़ा खनरा है. बागू ने खोर आपने हमें ठीक ही कहा है कि अंत में राश्ट्रमाशा राश्ट्र के लोग ही बनाएँगे. लेकिन फिर भी पट्टे लिखों के भावों का खोर प्रवार का

राजभाशा के (हिन्स्) के विकास में दूसरी प्रान्ती भाशाश्रों की सहायता के झलावा डर्ट्स, जो बासतब में विशाल हिन्से की

نها هلاد الشار بهاشا هلدی کا سوررت ابریل سن اها دیا . مکر جب تملدی کا اربه سنکنجنت تو گیان تو آمون نے راشار بهاشا کا نام هلدی سے بدل کر مندستاری کر دیا . پر اِس اُم کی بنیادا ، بهومه کا اور سدهانت میں کسی طرح کا بهیر نه بهوا .

گھورات مھی یم کام آمھوں نے کسورات ودیا ربعتہ قرائم کا کے شدہ ہے۔ کیا ۔ تب سے آج رک ہم بنہ کام آخی شکشی کے آمومدار کاتے آئے تھیں ۔ اِس کی تنصدال مھی متا کہ برمان سیما کا سمے اچلاا تعدک هماری ودهان سمها نے راہے دماشا کے بارے صفی تشباء یاس کو کے اِس سوال کو حال کونے میں اچھی مدد بمنجیائی ، عمون اُس بات کی خوشی ہے کہ باہو نے راشتو بہائیا کے جو اشهادی اُمول پتائے تھا اُنکو هی ودهان سبها نے منشور کدا اور سکشی ہا مدر نام تعذبی، رکھنے سے کانی فائط فیمی اور بدائیا کے بائی پیلان ، لیمکن رها ہے ۔ اور ادسی سنکنچیت ہندی کا بوجار کید ہا تا ہے جو بوا خطوہ ہے ، باہو نے اور آب نے عمض تبھی ہی کبا ہے کہ نہت میں راشتی بہائی ایشتر کے انوال ہی کبیا ہے کہ نہت میں راشتی بہائی گائی گائی کا بولی ہی ددائیفنکے اختان پہور ہے ۔

راج بواشا کے (هفدی کے) وزنس میں دوسری پرانتی بوشاؤں کی سهایعا کے علاود اُردو ہے' جو واستو میں وشال هفدی کی

'हरिजन मेवक' से

राष्ट्र भाषा हिन्दी का स्वरूप

३१ जनवरी मन १० का शाम के मात केते यह सभा हुई न्नी मगन भाई देसाई ने गुजरात बिद्यापीठ. झहमदाबाद की तर्क से श्री जबाहरताल जी से प्राथना की थी कि जब बह इस् हिन्दु कांगरेस कमेटी का बेठक में अहमदाबाद आएं. तब राश्ट्र भाशा हिन्हें। के काम करने कालों और उसके प्रचार में दिलाचस्पैं। नेने वालें का मिलने का महात है आहे. उनका गह दिखाए. 3K&

प्रचार का काम हमार यहाँ शुरू कर दिया और अपने आखिर ा किन्दी नाम द्किछन श्राम्योक में बापस आति हो उन्हों ने राश्ट्र भाशा के चलता है कि आपका इस काम संकितना प्रम है क्योर इसका क बार में अपने विचार हिन्द स्वराज्य में प्रकट कियं खीर आप किनना श्रहम और बहुरा समफत है. बापू ने राश्ट्र भाशा बड़ कामां का इतना बाक हान हुए भी आपने हमारी प्राथना स्त्रीकार कर ली त्रीर समग्रितकाल कर यहाँ पथार. इस से पता आपका हम पर बहुत ही अनुग्रह है कि आपके सिर पर माननीय जवाहर लाल जी. मागा तक करते 🌣

راشتر بهاشا هندى كاسوروپ

والوں کو مثلاے کا موقع خین اور آن کو راہ دکھا! پین بهاشا هددی کے کام کرتے والوں اور آسکے دیچار مہی داخستہ اعظ هلمد کارگریسی کمیٹی کي بیتيک ميں احمدآباد آڻين سب رايتئر طرف کے شری جواہر لائی جی سے دارتبدا کی ہی کہ جب رد دار هموی ممکن بهائی دیسائی نے نعجرات ودیا ندتین احمد آباد کی

جواهر لال جي کا سوائت کرتے شونے شوری مکن بيدائی نے کہ ۔۔۔ ا ۴ جلوري سن ٥١ كو شاء كر ٧ به يته يه سدية شوني . شوي مالنيع جواهر لأل جي

श्रा जवाहरलाल जी का स्वागत करने हुए श्री मगन भाई ने कहा-

كل كونة وهد بايو ند شروع مين واشتر بهاشا كو هندى نام کئے اور دکھن افریت سے وابس آتے ھي اُنھوں نے راشگر بياڻا کے پرچار کا کام همارے پہاں شروع کر دیا اور آنے آخر سے كتلاا وريم ها أور إسكو آب كتدا اهم أور ضوري سمحهة عمل . بارو نے راشٹر بھاشا کے بارے میں ابھ وچار 'هند سوراج' میں پرکت أنك بوجه هوتر هوئے بھی آپ نے هداري پزارتيدا سويدار كرلي اور سمے نکالکو یہاں پدھارے . اِس سے دِنتہ چاہدا ہے که آیکو اِس کامِ سے آپ کا عم پر دیبت ھی انوڈرہ ہے کہ آپ کے سر پر دیرے نموں کا

अप्रैल सन् १५१ हम लाग अन्दर नहीं थे. लेकिन अब हम क्या करें ! मरम्मत करना असम्भव है. बिलाडिंग की कोई नीव ही बाक्ती नहीं है. जीर एक तुरकी के गाँव की एक मलक दुसर कुल खड़ा करना बड़ा काम है!!

- अतुवाटक, मुजीब रिजवी

السبهو هـ 'بلڌنگ کي کوئي نيو هي ناتي -هين هـ اُور اُيک دوسرا اسکول کهوا کوڻا يوا کم هـ '! هم لوگ أندر نهيدي تهي ليكن أن هم كدا كريني ؟ مرمست كرنا ترکی کے گاؤں کی ایک جھلک ایریل سی اہ'

البوأدك متعهب رضوي

إُن الله المند كي جهاهم بندهي عوم الوالم يرهما جلايم أ المقامة إلى عالم كل كل حالمي حويده يد داك هور خولائي سن ۱۹۹۹ سے دسمد سن ۱۹۵۰ کے کی . قدمت نا جاد کی صف جه درد . -- - siring , 4, aic . ومراء متهي كلي

ं 'नया हिन्द' की छमाही बँधी हुई बिद्या जिल्हें

जुलाई सन १८४६ में डिसम्बर्सना १६५० नक की. क्षीमन हर जिल्ड की स्मिन् है कषया नाट-गुरु मे आज तक की कुन जिल्हे लगीदने पर इन्ह स्वर्ग

—मनेजर नया हिन्हें ३०७ मृत्यज्ञ

इलाहाबाद.

पुरका क शांच का एक मालक व्याप्त का क्षेत्र

नया ।हर्द

छै दिलिया खाकर छाए थे. खौर मोलह को तेल चुपड़ी गेटी मिली थी. दो लड़कों की माएँ बाहर थीं इत्तिलये बह भूके ही स्कूल छा गए खौर बाक्री ने नमक प्याज से पेट भगथा. अप्रेल आते आते गोड़ाम खाती होने लगता है. आटा तक खनम हो जाता है. लोग बाग होनो बक्षत मिटाई आँर ट्लिया त्यांते हैं. अप्रेल की पहली तारील को बाग्ह लड़को ने कुछ भी नहीं खाया था, ग्यारह सुखी रोटी खा कर आए थे औग सात को ट्लिया मिला था. रात को प्रंचनी के अलावा किसी को कुछ न मिल सका. जब में "होलया" कहता हूं तो यह न समिभ्ये कि यह कोई अच्छी और शिक्त देने वाली बीज हैं. जो चीज यहाँ ट्लिया कहलाता है वह सूखी घास को पीस कर बनाया जाता है.

स्कूल का भी बन्त हो गया

पाँच साल पहले स्कूल बनाथा. लड़कां के घरोड़े झोर इस स्कूलकी विलांडिंग में जरा सा ही धन्तरथा. बारिश मिट्टी की टीवार का बहा ले गई झौर दरवाजे झोर खिड़किशें जमीन पर आ रहीं. बड़ी कठिनाई से हम इस घरौंदे में पढ़ाई कर रहे थे. एक सनीचर को मेरी माँ बीमार हो गई क्यौर मैं हो रोज के लिये कापने गाँव चला गया. लोट कर देखा कि स्कूल खंडहर हो गया है. किसानों ने भुक्ते बताया कि पानी ने इसको गिरा हिया. मैंने एक दूरी ईट डठाई पर हाथ में वह इस तरह घुल गई जैसे कि आटे का क्रमीर. खुशी इस बात की थी कि स्कूल गिरते समय

ş

جه محمد کرمی مم دول می ایس جهمس ایرین سمی ام چیه داییا کها کر آئے تھے اور مولته کو اییل چیتری مائی تیمی دار آبرگول کی مالییل باعر تهیوں اس ایکے وا دیوے ہی اسکول آگئے اور باتی نے نمک پیماز ہے دیدہ بھوا تھا ۔ اربریان آنے آنے گوداء خالی عونے لمع! ہے آبا کم خصم مو خات ہے ۔ لوگ جاگ فرنس وقت مشونکی اور دائیا کیانے شیں ابدین کی بہلی تاریخ کو بازہ لوکوں نے دیچہ بھی ابدین بہلی تھایا ہے! خزو کی بہلی تاریخ کو بازہ لوکوں نے دیچہ بھی ابدین بہلی میں ہیا۔ ابات کو کہتا میں کو تائے تھا اور سات کو دائیا ما بیا، ابات کو کہتا میں تو یہ نہ سمجھگے کہ یہ کوئی اچھی اور شکتی دییئے وائی کہتا میں تو یہ نہ سمجھگے کہ یہ کوئی اچھی اور شکتی دییئے وائی جھوز ہے ۔ جو چھوز یہاں دائیا کہلاتا ہے وہ سوکھی گیاس کو پیشل کو پیشل کو بیایا جاتا ہے ۔

أسكول كا دهى أست هو كيا

پانیے سال بہائے اسکول بغا تیا ۔ ''وکول کے گھووندے اور ایس اسکول کی بلتنگ میں ذرا سا عی انتر تیا ہارش مثی کی دیوار کوبہا لے کئی اور دروازے اور کھوکھاں رمین پر آ رہمیں ہوں کتھفائی ہے ہم ایس گھروندے میں پوھائی کو رہے تھے . ایک سلهچر کو مهری مان بیمار هو نکی اور مهی دو ووز کے لئے الے گاوِں چلا کیا ، لوت کر دیکیا کہ اسکول کینڈر هو ئیا ہے . کسانوں نے مجھے بتدایا کہ پانی نے اِسکو کرا دیا ، میں نے ایک توتی ایٹھت آتھائی پر ہاتھ میں وہ اِسطامے کیل کئی جیسے کہ آتے کا خمیور ، خوشی اِس بات کی تھی که اسکول کوتے سم

अप हिन्द तुरकी के गाँव की एक फलक अप्रेल सन् १५१

मैंने हिसाब लगाया है कि गरमी में जो ८० की मही लड़के मरते हैं उसकी बजह पेंबिश होती हैं. जैसे ही किसी बज्दे की यह रोग लिपटा फिर बचने की उम्में द नहीं होगी. कुद्र भी हो इस सब का खिनयाही कारन भुकमरी बौर गरीबी हैं.

बच्चों का खाना

बच्चों की आँखों से जीवन शायब होता है स्रोग् मुखंड़ा पीला. बह दुखले पतले स्रोग् दृष्यू होने हैं. बच्चों को मोटा नाजा. मुखं भौर तन्दुकस्त होना चाह्ये. ऐसे बच्चे कहाँ मिन मकने हैं? यह बच्चे तो स्रामी दस साल के भी नहीं हैं स्रोग् दुखी हैं. अपने चेलां की घर पर मिलने बाने काने के बारमें मैंने पूक्क वास्क की. मेरी जाँच के यह ननीजे हैं—हूमरे इंग्डे में मेरे तीम विद्याणी हैं जीर मैंने उनके खाने के बार में नीन बार जाँच की—अपन्तुलर, जनवरी जीर अप्रेल, इस तरह मुक्त पना चला कि वह सितक्षर, अक्तूबर, जाड़े और मार्च अप्रेल में क्या काते हैं. अक्तूबर, जाड़े और मार्च अप्रेल में क्या काते हैं. अक्तूबर, की ह मार्चात किया, उस दिन दीस भूके थे. किसी तरह का भी खाना खार विना स्कृत आए थे. इस ने केबल सुखी रोटी खाई थी. हाँ. ११ अक्तूबर को मारे लड़के रोटी खाक का क्याए थे और अपर से उन्होंने तर्यूज भी खाया था

मैंने दूसरी जाँच २० जनवरी को जुमेगन के दिन गान के खाने के बाद की. चार लड़के विसा माँस का शारबा पी कर आए थे.

نیا هفد ترکی کے گاؤں کی ایک جھلک اپریل سوں اہ' میمی نے حساب لکایا ہے کہ گرمی میں جو مو فیصدی لوک مرتے ہموں اُس کی وجہ بہوچش ہوئی ہے ، حیسے ہی کسی بدچ کو یہ روگ لپٹا یور بجیلے کی اُمید دہیں ہوتی ، کچہ بھی ہو اس بنچوں کی آسکووں سے جھون غائب ھوتا ہے اور مکوءِاً بھا۔ ولا دبلے پہلے اور دبو ھوتے ہیں۔ بنچوں کو سوتا ہے اور مکوءِاً بھا۔ ولا دبلے پہلے اور دبو ھوتے ہیں ، بنچوں کو سوتا تازیا' سرخ اور تلدرست ہونا چاھئے ۔ ایسے بنچے کہاں مل سکتے ہیں ؟ یہ نبچے کو آمی دس سائ کے بھی نبھی ہیں اور دکھی ہھیں .

اميا جيلون كو گه، پر مملي والے كهائے كابارے موں ميں نے پرچھ تاجھ كي . مهرى جاتي كے يہ ستونج شيں – درسارے درح ميں مير يوبي تابيع كي ستونج شيں – درسارے درح ميں تهي بيار جاجي كي ستونج شيں – درسارے درے ميں يوبي بيار جاجي كي – دارے اور مار نے أن كے کبارے ميں كياتے شيں بار جاجي كي - دار جي توبين جائے اور مارب آرديل اس طرح كهاتے شيں نے ایک كے معد درسارے ليوبي خو ستونجي نے دن دعه اللہ حتم ك كهيو كھ . كسو طاح كا دبي كهائي بهي ميان الكتوب كو سازے اچك يوبي كها كو أئے تھا از اردر بيائيون نے تربي دي كھائيا تيا .

میں نے دوسری جانجے ۱۰ جدوری کو دمعرات کے دن رات کے کھانے کے بعد کی ۔ چار لوکے بدا مانس کا شوررہا پی کر آئے تھے . ایدیل سی اه

जन्म और मरन

आपने तजरव और उन खबरों से जो गांव के बड़े बृदों से मैं इकट्टा कर सका, मैंने जन्म और मरन का एक ट्योरो नेयार किया. (न) गांव का भी जहां में पढ़ाना हे और (ह) गांव का भी जहां में पढ़ाना हे और (ह) गांव का भी जहाँ मैं पैदा हुआ. मेरी लिस्ट में हर घर के बड़े बृदे के नाम भी लिस्हा है, पर नाम आहिर करने में काई नुक नहीं है.

(द्) गाव में ३(० वर हैं. २३६ वर्ष्ट साल में पैटा हुए अप्रीर हमी बोच में १३४ मर गए. इस तरह गांव की आवादी वार साल में ६२ की सही बढ़ गई. उपादानर वरुचे एक माल का उमर पूरी करते करते मर गए, बहुन से सांहर में हो चल बसे वाक्षी जन्म के पहले महीने में ही खतम हो गए सारी मीतों का कारन था बरुचों की ठीक से देख भाल न होता.

(त) गाँव में १३५ घर जीर ७०८ बासी हैं. चार साल मे ६० घरों में १६३ बच्चे पैता हुए जीर उनमें से ६७ मर गये. इस के आजावा इसी बीच ४० नीजकान भी मर गए. दूसरे शब्दों में इस गाँव में १६७ पैता हुए जीर १०७ मर गए. इस तरह ५६ की तहों जाबादी इस गाँव की बढ़ गई. तुरकी के गाँव में पैता होने ही तानती बहुत तेज हैं. आगर महामारी न फैजे तो बुरी से बुरी हालत में भी कुछ न कुछ आबादी बढ़ती हों है.

गाँब के लोग बच्चों की देख भात के बार में बग भी नहीं मानते. इस बारे में अगर वह कुछ, जानकारी रखते भी हैं तो इतिन जीवन छन्हें समय नहीं देता कि उस जानकारी का अच्छा

جلم أور مرن این تجرے اُرز آن خدروں سے جو گوں کے بڑے بورتموں سے میں انڈیا کر سکا ممیں نے حلم اُرز مروں کا ایک بیمورا دیار کیا . (ن) گوں کا بھی جہاں میں پونداز تمول اور (ن گون کا بھی جہاں میں پونداز تمول اور (ن گون کا بھی حب میں میدا مولی دیدا مولی است میں تبر دیر نے بورتے دورتے د سام بیں کہا ھا

بر نام ظائفر کرنے میں کوئی بک تہوں ہے

ہر (د) گزی میں حین ہوم کبر عیں ابات نہیے ہے، سن میں

پیدا عین اور آسی مین میں مہما مر تک ایست ہے، سن آردی جہرا میں اور آسی میں میں مہما مر تکی رست آردی میں جبار سال میں کہا مہونے میں عمی ختم سوعر میں عی جن سے نتی میں جہوں کی تہیا مہونے میں ختم ہو تکی ماری میں جن سے نتی میں اور کا پہلے مہونے میں میں جہال نہ ہویا .

میں او گھروں میں ۱۲۳ نہیے بیدا میونے اور آن میں سے ۱۲ میں کی جبار سال کیر اور میں کی جبار سال کیر اور میں کی علود اسی بھی مہ نہوجواں بھی مر تکی دوسورے کئی ۔

(ن) گین مین ۱۹۲ میچی بهدا هوای ۱٬۰ مهر واسی نیین . چاز سال میه ۱۷ کیزن مین ۱۲۳ میچی بهدا هوای از آن مین سه ۱۷ می کیگی . اس که علارا اسی بهجه می نوجوان بهی میز نئی . درسری شیدون مهی ایس گزن مهن ۱۲۷ پیدا هوایی اور ۱۰۷ میزیکی . ایس کون مهن ایس گون کی بوه گئی . ترکی کی گؤن مهن میری اه فیصدی آبادی این بوه گئی . ترکی کی گؤن مهن بیدا هوای در کی تلتی بیست تهزی ته کیچه آبادی بوهنتی هی هی بهین در این که این کی درک بیان کی بازے مین درا بهی تهین تو باتی باتی ، اس بازے مین اگر رہ کیچه جان کاری رکیتے بهی ایمون تو کتین جهون آبهین سمے بههن دیتا که آس جا خاری کا اچها ایمون کو میکی .

तुरकी के गाँब की एक मलक क्षेत्रेल सन् '५१

नया हिन्द

गाँव में ऐसा रिवाज है कि झौरतें सात साल से ऊपर के मदे के लिय हमेशा रास्ता छोड़ देती हैं. आगर मदं सड़क पर जा यहा है तो झौरतें पटरी पर रुक जानी हैं औग उसको गुजर जाने देनी हैं. इस मदं यह देखता रहता है कि कोई झौरत उमसे आगे निकलने को कोशिश न करे. कभी कभार आगर भूल चूक से कोई औरत आगे निकल जाती है तो उसकी कनपटी पर एक मुक्का पड़ना हैं यही वजह है कि झौरतें महों के पीछें पीछें दासियों की नरह चलती हैं. यहाँ तक कि झगर कोई झौरत भारी बोम्भ लिये जा गही हो खौर उससे कह हिया जाय कि इन्तजार न करो, आगे बढ़ जाओ तो भी वह ऐसा करने की हिस्मन नहीं करेगी.

एक बार मेरा चचा हुमेंत कोर उसकी परनी आयशा करीय के नगर में बाकटर के पास गए, डास्टर ने चची से गुद्धा- 'नकत'फ कहीं है, कहाँ टर्ड हो रहा है, ''' पर सिवास सर हिलाते के चची बातलाई. वहाँ से निकलते के बाद मेरे चचा ने हाकटर को शीमारी बतलाई. वहाँ से निकलते के बाद मेरे चचा ने सोवा--चानीम साल में पहलों बार शहर आए हैं. कुद्ध न कुद्ध हत्नुवा ज़हर परनी के लिये खरीड़ना चाहिंग. आंग वह होना एक ह्कान पर गण. चचा आगे थे और उसके पंद्र पंद्र पंद्र वाह चचा भावी है. उसका मूंह हंका है और वह हर में काँप रहा है. चचा ने प्रदा कि पीट क्यों रहा के कार ने प्रदा कि पीट क्यों रहा के कार के आगे कैसे जा सकती हैं के अब के कर कर मन मन सकती हैं अप कर कर मन मन सकती हैं अप कर कर मन मन सकते कर है.

وهال سے کالمفیدے دعد مادے چاکہ نے سوچا۔۔۔جالیسی سال میں پہلی دار شہا آئے ہیں کچھ کاکٹ جانہ میں پتدی جائے خریدہ جائے اور الاوری ایک دوائی بائے چاکہ آئے نے آور اُن

كولى جنال مددي سكي تب جدا ي دالمد يد بعداي المالي

الكر مهي الأكلير كم يوامي ذكي . الأكلي عرب يهي سي يمهداسا " كالمنا كهال ها كهال درد هو الألطاف" بي سياريا ما "المرير بهوي قائد، كو

أيك بار مهدا حجا حسين أد أسكي يتدلي عالمة قبس ني

كه جنهي يبنهم أر معل كديني هي الله را من تدلا هي الد يا تاراس

كالمتعلط بدويها المربى المدري مدر ودر المدر المولية مدر أوا ديكة

كالب رهمي هي چنجا نے نوچه ان ولديچه ديه را اللي اللي ع

جواب دیا۔۔ 'میں مردیل کے آئے کیسے جا سکتی عول اُور یہاں جا

جهن مرد آدهر العر چائے رعکے عیر "

گون مین ایسا رواج ها که عورتین سات سال سے اربر کے مرد کے لئے همیشه راسته چهرو دیتی هیں . اگر مرد سوک پر حا رها ها هو تو عورتین پر حارها ها هو مورتین پیتری برک حابی هیں اور نس کو گزر جانے دیتی هیں. هو مورتین سے آئے انکلفے کی هو مورتین پیتری دیکی کوئی عورت آس سے آئے انکلفے کی کوشهی نه کرے کدی کدیار آبر بهوا میکه دوت ها بہی وحاء کے ایک عورت آئے انکل میکا دوت ها ہی وحاء کی عورت آئے انکل کہ گہدیا جائے که آئر کوئی عورت بهاری دوحه لئے حا رهی هو اور آس سے کہدیا حائے که انتظار ده کورت آئے بوحه ایک حاز تو دهی وہ ارد آس سے کہدیا حائے که انتظار ده کورت آئے بود حاز تو دهی وہ اسا کانے کی همدی آئے کہ انتظار ده کورت آئے بود حاز تو دهی وہ اسا کانے کی همدی آئے کا بائی کی انتظار ده کورت آئے بود حاز تو دهی وہ اسا کانے کی همدی آئے کی انتظار ده کورت آئے بود حاز تو دهی وہ اسا کانے کی همدی آئے کی میں سے انہوں کردیا ہے انہوں کردیا ہے کی دورت ان میں بود آئے کی میں سے انہوں کردیا ہے کورت کی دورت کی دورت کردیا ہے کورت کی کردیا ہے کی دورت کردیا ہے کورت کردیا ہے کورت کی دورت کردیا ہے کورت کردیا ہے کورت کردیا ہے کہ دورت کردیا ہے کردیا

۲۳۶

नया हिन्द

मेह दके इयर उधर जाने की मनाशा है. यह अपने ज्यद का एक सकती हैं, खाना और ने महें के मंग नहीं खानी और न बान हो को अधिकार नहीं है कि यह किया महें में इशार में भी बात कर अगर यह कहावत सच है कि इस लांक में कहे शब्दां का हिसाब हमें परलोक में देना पड़ेगा तो तुरकी की किसान स्वीं बहुन भाग्य-उतनी ही पाक क्योर गुनवनी मानी जान' है जिनना कि यह अपने पति से दरती आरे उसका आहर करना है. पति पत्नी के गानी दे सकता है, तिरस्कार कर सकता है, मार पंट सकता है, उसकी आस् असे रोस दिन बीतरे जाने हैं औरत यूरी रोता जाता है अरि नव उनको इनसान कहलाने या भी अधिकार नदी रह जाता. अंतिने हो जिना कीना ड्रोत से इशाए रहता है क्योर केशन स्पाने समय मुह खोल करनी है एक नीजवात लड़की खोर खापरर नई नवनी उन्हत सके चाहे यह मदं लड़की के बड़े बुड़े या नान्त्रार ही क्यांन हों. अधिक अपने पति का आद्र करनी है आर उससे इरनी हैं. ऐसा भी होता है कि शादी के थोड़ दिनों तक पति पत्नी से प्रम जताता है, पर उसके बाद आरत पति की हामी बन जाती है, डमे लेटा रतता है आर हक्म चलाना है... यह ला, बह कर. आंपन को जबाय मे एक शब्द भी कहने या आध्यकार नहीं है हर जीरत में नहला सकता है, पर पत्नी बदने में मंह भी नहीं छोल सकती ... बह सब कुछ करना पड़ता है जो पति कहना है मह नेट के बल बच्चे ष्रापन मां बाप का आदर करते हैं पर श्रीरते उनसे कहीं

188

)

عورتوں کی دردشا

فهفن كبول سكتني دهمی کهلی کا ادشهدر سهمی هے . شد شه س آنگی شی خاند اور کیل میں محالی جالی نئے جنتمدا کم وہ ایپ دیتی سے قریل اور میلی کا آرو دیتی سے لمتم لمتلق كو ألى دري سكمة! على وسور في سكمة! غل مرا ردر سكمة هووت بوزنی شو ی جانی ند. اور مب کس تو ایسان ایشتر ترانی آدهیکار مهین را ندارا اعورتون دو مدا مدند تریکی ایسان مید جانی ها أس كو آنسو مين بهلا سكة الهايد يتقل حال مدن مند احي ه . يو أس كم بعد عورت بتني كن داسي دين حاني هيم اسي دسس كنچه كريا دويا هيم خو بتني كيتا هي ، مرد يومد يداني أوما رغندا ع أور حكم بولة لا هـــ "يه " ودي ، عون تو سوا مهي أحد شدد العمك آلي بكتي كا آدر كوني عيدن اور أس سے قردي هيدي ايسا بجي هوتا ها کم شادي کے جبراے درس تک یکن پتکی ہے پریم خات! لللهي ألف ممان بالب كا آدر ك نے عمل بر عوامین او سے کہيوں جهيس طلمس في فرلات خالا مين

كى مملالمي هے . ود أني كه لكونت ! أيك كومك دا ست سے درائے رهاتي هيس أود كهول كهاري سيد منده اليول سككي شين كها! عوريس مرفين کے سکا ندین کدائيو اپر نه دائد يو کال بديل الک نهجوان اولي ابر غاص کی مگی سدانی دايين که ادايدۍ بدل هر که ولا کسی مرد ہے اشارے سے بدی دات کر سکے جاتے وہ مرد لوکی کے تو ترکی کی کسان استری بهت بهائوان هے!

مجرے بوزھے یا ناتے دار شی کیوں نہ ہوں . اگر یہ کہاوت سے ہے کہ اِس لوک میبن کهے شیدون کا حساب عمین پرلوک مهن دینا پویاا

'कभी कभी दम पंद्रह करमा'' जमने तबाब दिया यन चान करहा. की हैं, यहाँ की जमीन प्यशीली हैं, हमकी जोनना बहुन ही, किटन हैं,

批评

रोजिक जिन का गर. मेरी मोरोज भी रावनी है क्रीर हान सब के माथ काम भी कारती है. बहुत हिसी तक जिला खाना पानी गुजर कामे कामे वह बहुत हुलती हो गई, सुसे उत्तर हो से केर कर हुगना हुख होता था.

हालाँ कि ज्यादातर किमानों ने अब की रोड़ रक्खे ये किर भी इस माल थोड़ा मा ही तुक्तान हुआ के पन एक में जबात उपवान से मर गया. बच्चों की बात दुसने हैं. जब कि माना गिरा के काट रहे थे तो मीत इथर बच्चों को काट रहे थी. हर रोड़ रोड़ न कोई एक साल में कम उसर का बच्चा गांव में माना था. पहने हो हमने में बाईस मर गए, जब मेंने अपनीं मा में कुछ भी पूड़ा नो उमने जबाब दिया—

"मुम्म में एक शब्द कहने की भी शक्ति नहीं है." बह दिन भग्न भगवान के नाम की जाप कर्गी है. में जब उसमे पूछ्रा है—"यह मब तो ठीक है मों, पर तुम दिन भर जाप क्रेंने करने थकती नहीं हो ?" कर जवाब देती है—" अगर मैं प्रार्थना न कहाँ गी तो इस दुख को मेल न सक्रीति."

مین کندا حوت سکتے هو : "کندي کندي ديون ديدر، تيرم 'ساز جوان ديا يہ جال کوچهوںے کی ہے ، ديال کے بعدر تهدران جا اس اہ جوندانمی هی کڻهن ہے .

مددي منز

ا الله المحاص الكيم مودي مثل بالمارس المثال المارس المارس

المحجه ممن ایک شدد کرنے کی ایمی سکتی دیمیں ہے۔' ،، ا دان بغیر بیکامان کے دامہ احالی کہائی ہے مہاں خب اس ہے دوچه تذا ہوں۔'بابع سب تو تیمک ہے ماں اپر تم دان ایما حالی کونے کرتے تیکاتی نہیں ہو ؟ ولا جوال دیتی ہے۔۔'ایا میں دیارتینا الم

सकता है, क्या हा सकती है तो में जबाब उता 'रसार घाव में रंग पूछे कि दुनिया में मव में अधिक दुख देने शाना बाह जो ने नीच रोटी पकान सभय काला युआ औरनी की आखि में आंस् की नहां बहाता है. सारा घर शुर्म भर जात' है. मुस्से आनर केहि नया हिन्द

म्रोजारो की कर्मा

करते रहते हैं. कुछ किमान बैल से जोतते हैं कुछ एन्यर से खाँर आधिक तर फाबड़े से ही जमान उत्तटन प्लटन है. हमार क्लाम के पास ही एक किसान जोत रहा हैं आयोग ससर्वा बहन हेले फोड़ ती लिखाई बाहर घाम पर होती है. हमारे चारे नरर कियान जुनाई लोग कॉपना बन्ड कर हते है आस्मान जय साह रहन। है तो पहार स्रोही के ख़नम होते ही बमन्ते गामा लेकर आ जाता है हम जाती है. इस लड़की के हाथ सरन आकि मह पीला है. 181

समय आंसुक्यों की एक घारा गालों पर बहती है. पर वास्तव में बह अपन पैर के नीचे कंकर पत्थर या काँटे की परवाह नहीं करती. पैर कांटे रीटने पर मजयूर किया था. उसके पैर यायज हो गए आरे बहुत हिने तक तकलीफ देते नहे. पर आब घान भर गए है. पड़ोसी हैंसते हैं आयीर कहते हैं कि इसके पैर पत्थर के हो गए . आव जूत की जरूरन नहीं हैं. चहरा मोहरा इसका रोगियों सा हो गया है. मूंह इसका मूखा मूखा है आप हर क्षेत्र क्रमी मस्ताने के लिये कक जाते हैं पर यह सड़की सहा मेर एक विद्यार्थी ने बताया कि लड़की का उसके भाई ने नंग

سرئي ج گون کي ابک جيدل آبيل سين اه

كافيل مميل روتي حاليان يوچه که ديوا ميل سي ايد ادست در ديد ديد وايي چيور سو ميل まる まないってい らい はんまくべつ 田 かまかつ はかり ひょうしょう للمي البادا ها سارات دولهن ساسه سالا لها . محدد مي الدوري روتي پخالے سمي دار دسوال شوراول دي آديميول سي آسيو دي

اوا زول کي کمي

) همارے المیں بے پائی هی ایک کسان جوت رشاھے اُور سی ڈی كهيد خاجر سے هي أور أدمك بر جاؤرے سے احمن "تائي شائد على کسان جوزائی درتے رشتے مھی دیویہ 'سان بی سے جوائیے شیں المهل المعيك يهووني جاري هـ. إس الري ع عالبه سائحت أور مانه ووهائي كهائي بالمر نهيس يو هوي هـ ، هماريـ چازول عـاب سردي ع طتم هوے دي رسد ، م ے : منا ي ي . . . درال ي .

كرتي . بيل كبهي كبهي سستان كالح رك جاتر هيل يو يه نوعي سدا پر واستو مهں وہ اب پھر کے نیمتے کلکر پتھر یا کانٹے کی پردافانهوں سوكها ساكهو هـ أور هر سف آسبوؤنكي أيك دهارا كالون ډر يهتمي هـ . فهوورت نهمل هـ . چهبرة مهيرة إسكا ووثيون مدا هوكيدا هـ . مندنه إسكا مهورے ایک ودیارجی نے بتدایا دیماروی کو اس کے بھائی نے تلکے بھر فانٹے ووندنے پر مجھور کیا ہے! اس کے پیمر کیائی شوکٹے اور بهت دنين تک تکليت ديتے رھ . پر آب كيار سير کئے عهى . پيرسي علمستم همو اور کهتم هیں که اِسکے پیمر متهبر کے ہوئئے۔ 'ل جوئے کی

बार रोटियाँ पकाने हैं. आगर औरने छारत रोटिया बनानी है ना में कुछ किमान ताजी गेटा भ' छाते हैं. बह लेग हम से अधिक हमता नाटा पकान में जिनाने हैं. इस नगर इक्ट्री पक्र हुई गेर्ध की पहले पानी में मिगोने हैं और पित कान है। पान पहोल के नावो असमर मीचना है कि रोटी प्रांत प्रकान हरणाः राको वहत के उमर आथी हो जाती है, बहुत से किसान किनहत् कर्ना हो स्टन होती है और जिसा पानी से सिगेष्ट नहीं खाई जा सकती. सोग जान सके कि गांव में तेष प्रजान कितन कारित हैं है होता है. यह रोटी रबर के समान जंगड़ झोर उपनी के समान वह भी अक्सन इनती कवा होता है कि हजम करना भी सुर्शिकण नोटी में कोड मेल मन माचिये ' गांच बार्मा में हो रंग्डा खाने हे क्यीर चूल्हे नहीं होते. किसान जमीन के अन्तर एक नरर की भट्टे बस् नेत है. गोंबा में ख़ाई जाने बाली रोटी आँग शहर में त्याई जाने बाली गांव मे जिनना अपनी गेटी कमाना कठिन है उनना ही उपका सेंकना आरे बनना ही उसका खाना भी कठिन है, यहां कोह तंग के --- मध्य मान्यी मनीज कमने हैं औष उनकी पीटने हैं.

مها همد ترکی نے گاؤں کی ایک جہلک اپریل سن اہ ان ا آنا تها اور حلف تُهان تها بعد میں مجھ معلوم هوا که یمه لوگ ایس بات پر حلک اُتهانے کے ایکے محدور کئے گئے تھے که وا کو یمه لوگ گؤن کے کسالون سے لربیلکے اس لئے که را ان کی رماون ان سے چھھوں لیس . یم ہے ہماری حبالت حو هموں آیسل محمل دشمین بناتی ہے . اس طبح الاباونیک مدس رمون دی سمسھا حل کی حاتی ہے .

नया हिन्द तुरकी के गाँव की एक फतक अप्रेल सन् '५१ था. और दूसरों को अनुमान तक न था कि शहर क्या होना है. उस लड़के ने भी किसी पास के गाँव में देखा था.

लाते हैं क्यांकि कौर कोई दूसरी चांज खाने का नहीं होती. जाड़े में को दुबला कौर पीला करता रहता है. यह सच है कि कुछ लाग गायद पाँच या ज्यादा से ज्यादा दस. मेरे पड़ोसी के दो लड़के है. माचे क्राप्रेल में बह घात खांत हैं और जाड़े में मूर्जा गेटी. इस पड़ोसी की पूरी गृहस्थी एक पुराना बारा, एक पुरानी चटाई स्रोर तरकारियाँ हमारे गाँव मे उगाई जानी है. मई मे बोई जाती है ब्योर अपास्त में इक्ट्रा की जाती है. आम तीर से किसान लीकी मीर चुक्रन्दर उगात हैं. कई कड महीन वह लाका मांग चुक्रन्दर हा लाती हैं, लगभग हर घर में एक पतीली उचला करनी हैं, लेकिन माल मीर फलयाँ भी खात है. पर ऐसे इने गिने हैं. पूरे गांव में कुछ भेड़ की खालें हैं. आड़ा हो या गरमी, मां श्रोर बच्चे एक चटाई पर लेट जाते हैं फिर अपर से अपने का मंड़ की खालों से ढक लेते घूंचनी खाते हैं. बहुत से घरों मे कुछ भी नहीं होता और तीन चार महीने नई फसल खड़ी होने तक वह लगभग विना खार ही गुजारा करते हैं. कीरते कीर लड़िक्यां यास इकट्रा करके उत्रात उत्रात कर खाने की अगह उसमें दुख उर्द होता है, यही वर्ग्स है जो लोगों है. खुदा इन की मद़द करे खोर सन्न है. 181 (

जमीन की समस्या

कुछ दिन पहले में एक गाँत के नम्त्ररहार के घर गया. बहाँ एक मनोखा नाटक खेला जा रहा था. एक के बाद दूसरा किसान

نها هلمد ترکی کے گؤں کی ایک جھلک اپریل سوں اوٹا تبا اور درسوں کو آمومان تک مہ تبا کہ شہد کیا هوتاہے ۔ اُس لوکے نے بھی کسی پاس کے گوں میں دیکھا دیا ۔

أبال أبال كو كهاتي هيم. لكل بيك هو^{نهور} مين اينك يتنهاءً أُبِلاً كُرْتِي هِي لِيمَانِ كَهِالْجَاكِ جَمَّاءُ أَسِي مَهِينَ ذَكِهِ ذِرِدَ نَادًا ﴿ عَالَا الْعَ للهي والا رسي هم جو لوكون كو ديلا أور بهلا كونا رهما هر يه مه همين. بوريم گاؤن ممين شايد نارچ يما رياده يم ريادة ديس مميورم هے که کچه لوگ آلو اور بهلمان بهی کهاتے هوں د ایسے اِنے داء جاڑے میں گھنگھنی کھاتے ھیں . بہت سے تجروں میں کنچھ ا۔ نهجي عوالم أور تعين جار مهيدلي مثي فصل كيوي هوليا تك ود ايمل جك بلاً كماليم هي كزاراً كبرتم همن ، عورتين أور لوكيان كيناس أنتمها الراح پېرسى کے در لوکے همل مارچ اپريل مبل وه دُماس کياتے همل اور ياكرمي. مال أور به إيك چدائي پر لهت جاتر هين پير أوبر م كسان لوكي اور چتفدر آلاتے ههي. كڏي كڏي مهيمڌ، ور اوئي اور چتمدر هي کهاتے هيڻ کيونکه اور کوڻي دوسوي چيو کيا ہے لو بهڻن عو ي جازے مهن موکهي روني . اس بورسي کي يوري گرهستني ايک پرانا بوراً، ایک بوانی چتائی اور کچه بهدو کی کهالیس شهن . هارا خو آمي كو بهيوركى كهالون سے تمل ليقيے هيں . خدا ابن كى مدد كرے جاتي هين اور ائست مهين اكلها كي جاري عين عاد طور س نوکاریاں همارے گاؤں میں آگائی جاري هیں۔ مئی میں ہوئی

زمین کی سمسیا کچھ دن پہلے میں ایک گئی کے نمبردار کے کہر کیا . وهان أيك أنوكها ثاثك كهيلا جا رما تها الك كے بعد درسرا كسان

तरवरों में बचा खुवा हमारा इंधन खतम हो जाता है स्त्रीर हालत म्राप्रेल सन् १५९ तुरकी के गाँव की एक मलक या हिन्द

के लिये कहूं. दिन में किसी तरह काम करना था पर लेसे ही रान घर पर सूखे उपले हैं. पर वह हातों महाबीजूम मुटबार किमानों के लड़के थे. मेरी हिस्मत नहीं पड़ी कि उन से कुछ इंधन म्कूल लाने ब्रीर भी बह्तर हो जाती है. मुने माल्म हुआ कि हो विद्यार्थियों के आती में कॉपने लगता और किसो काम के जांग न रह जाता.....

सूरन से अप्रेल तक ठेल सके. नीजवानों के लिय मरहा मेनना मुशिकिल बरुचा गाँव में बाक्षों नहीं बचा. सब के सब पर गए. मन्ते जारे हमने किताव खौर कापियाँ पाइ फाड़ कर जलाड़ नाकि किसी होता है झौर बच्चे तो मर ही जाते हैं. एक माल मे कम उमर का कोई महामारी इन छोटे चूहों को हड़प कर गई.

भोग विलास की चीज हैं. एक ऐसी घटना है जिसे में कभी न भूल हमारा जीवन निकस्मा है उसी तरह हमारी उदान बहुत कम और साधन भी बहुत थांड़े हैं यहाँ नक कि चाय आंग चात्रल हमारे लिये हमारे बरों में बिट्टा मिट्टा की खोज न कीजिये. द्रानों में न हम खरादते हैं मौर न नाजा गेटी पकात हैं. जो कुछ भी हम मितम्बर् अन्तुवर् में इक्ट्रा करने हैं बही जाड़े भर खाने हैं. जिस तरह सक्रा--

दरजे की किता गों में हम यह बाक्य पट्ने हैं — 'पिना जी, मुसे कुछ शहद सारीद द्रीजिये.' मैंने आपने विद्यार्थियों से पूड़ा कि शहद क्या होता है १ छत्पन लड्कों में से केवल एक ने कभी शहर देखा

ایمدهن اسکول لائے کے لئے کہوں۔ دن مہن کسی طبح کم کرنا تھا مجر جمعے ہی رات آتی میں کانہہے لکٹا اور کسی کلم کے جو نع معموار کسانوں کے لوکے تھے . معبور همت دباش 'تای کم أن سے كچھ ودیارتھیں کے کھر پر سرکھ آبائے ہیں کر وہ دونوں مکھی چوس ا قررری مهن نجا کهچا هدارا ایندهن ختم هوجانا ه ارر حالت أور بهي بدتر هوجاتي هـ . منجه معلمم هوا كه دو لاديس من 10،

بعجه گاؤں ممیں باتی نبھن بجہ! سب کے سب مرکنے ۔ سبردی اور هوتا هے اور موجے تو مو هي جائے عمیں ايک سال سے كم عمر ؟ كوئي مها ماري اِن چهوتے چوهوں کو عزب کہ ککی . أبريل عل تهمل مكيس. بوحوانهن كي التي سددي حهملاً مشكل هم نے کتاب اور کاپیمان پھاڑ پھار کر جلائیں تاکھ کسی صورت سے

لكم بهوك والمس كي چهويس هيل . أدك أيسي كمندا هي حسير سادهن بين بهم تيوز مهين . يين تك كه جاند أور چاول عمار م معن کبهی نه بهول سکونتا هم مستعمد اكترن مين اكتها ي تر يرمن وجمي حازر به، كم تر عين . حس طوع هماراً حيون عدد هي اسي طاح عماري زن مهت كم أور نه هم خريدة هيد ارد عه ١٠٠٠ ١٠٠٠ بكاتي هين حه نجيه نعي همارے کموں میں چکیا مکیا کی کعم عے کیکئے کرا بر

كه شهد كيا هوتاه؟ چهدن لركول ميو سے كيول ايك فركديي شهد ديكه! مجم كيه شهد خريد دينجني . ميس نے اف دديارتهدوں سے پوچها فارجي كمي المايون ممول هم به والهه يوهم عيد عيد - وبدا جي

अप्रेल सन् '४१ कुछ ख्रीदर्ताभी है तो पॉच रुम साज मे एक बार घोप बहुन तुरकी के गाँव की एक भानक नया हिन्द

तर लोग जाड़े में खड़ाऊ और गरमी में भेड़ की खाल की खननरी पहनते केवल गंजी और पाजांम में काम चलांन हैं. खडा ह में पंर पहनते हैं, माजा नी एक नेमा हैं। लोग मुशिकल मे ही जाड़े में बाहर निकलत हैं बाहर जाने के लिये जगह ही कीनसी हैं. इसिलये बटिया क्रिस्म का कपड़ा. यहाँ के लांग पूरी आस्तीन के कपड़े नही की नत्ता करने हैं. कम ऐसे हो गीजनके पास चमाड़े के जूने हैं. अधिक-वह खड़ाऊँ पहनकर चलते फिरते हैं.

को यह नहीं मालूम कि गोबर भी हमारे पास बहुत कम है. किसान अगर गोबर न अलाए तो वह अपने को गरम कैसे रक्खे ! क्या लकड़ी का चैला या कोयला देखा भी हैं ? ईयन की कमी किसान वह खड़ी खेती की देख भाल करनी हैं, पानी भरती है स्रोर करीब करीब सारे ही कामों की ज़िम्मेटारी डनके कंगों पर होती हैं. आटमी पर में कपड़े में लिपटे कांपा करते हैं. कहा जाताहै कि गांबर जलाना बहुत से आखबार भी इस बारे में लिखते गहते हैं, पर ऐसे डपदेशकों अपने पापों का कूड़ा सुलगा कर ! कितने किसान ऐसे हैं जिन्होंने सरहो खाती हैं. डनको जाड़ में आँग आधिक काम कग्ना पड़ना है. बेवक ती हैं क्योंकि गोबर की जरूरत खेतों में खाड़ के लिये होनी है. आयोरतों के पास आरि भी कपड़े की कमी है यह महों से आधिक के वास्ते एक मुसीबत हैं! मेरे स्कूल में पचास साठ बिद्यार्थी हैं. किसी तरह फरबरी के

جهيو کي که: ل کي کيلتري دينٽے عيس منز جو ايک عمت ہے ا كموم نهيل يهذي كهول تلمجي أرر ناحمه به ناء چائر عيس كلال الله يك أي ركما كراء ميل ، وم أيما حول عل ما نامل وما ا کے جوئے عمیں ، افتدک براہوگ جارے میں تعارف اور ان ادمان امیں لوک پیشکان ہے ہی جاڑے میں ناسر نکلتے سدی ہادر منالے ولا بلبلى ببهت كهميها قسم كاكدواً . يبهل ع الوب دو مي آستمين كم کے لئے جگٹ ہی کون سی ہے ۔ اس ائے وہ فبتراں دیمی در چائے كلهه خريدتها بهي ها يد ياسها دساسال مين ايك دارازر ترکی کے گئی کی ایک جبلک ارریال سن 10

عورتیں کے داس اُور دینے کدہے کی کسی ہے ۔ برد صددوں سے ادعاک حودی کھاری ہموں ۔ اُن کو جاڑے مہیں اُو، اُدعاک اللہ کرنا توتا ہے ولا کھومی کھھٹی کی دیکھ نھال کرتی ھھوں تائی دینوتی شیوں اور قویب قریب سارے شی کاموں ڈی ذمہ داری اُن نے کلادھوں مهن کباد کے لئے غوتی ہے ۔ بہمت سے آخبار بهی اُس بارے میں لکھتے رفقے غهن ، بر آیسے اُپدیشکوں کو یہ مہیں معلود که گوبر کی کمی کسان کے واسطے ایک مصوبت ھے! يې هوتي ك. أدمي كبرمين كديرے مين لدير كاند؛ كرتے هين كها جاتا ۾ که گوبر جائا، بيپوتوفي ۾ کيدمکه گوبر کي ضرورت کهيئتون کم کیسے رام ؟ کیا آنے پابوں کا کہڑا سلکا کر ؟ کننے کسان ایسے هيس جلهبل نے لکتي کا چولا يا کوئله ديکيا بهي ها ؟ ايلامين بهي همارے ياس بيت كم هے . كمان أكر كوبر نه جائے تو ود أنج كو

مغرے أمكول ميں پنچاس ماليَّ وديارتهي ههن. كسي طبح فررزي

तुरकी के गाँव की एक भलक

(माई महमूद मकल)

[महमूद मक्त बीच अनातीलिया के एक गाँव में मास्टर है. बीस बरस की उमर में हां आमि पास की ग्रीवी ने उमके दिना पर असर किया. क्ताम ने उमके भावा को कियाय का कर दे दिया. किताब का नाम हैं 'मेरा गाँव '' किनाय के छपने ही महमूद दुनिया में मश्हर होगया, मरकार को उर पैटर हुआ और वेजार। अटानित के कटहर में ला ख़ड़ा 'क्या गया लेकन अटानित न महमूद के। वित्रा ठहरा कर छोड़ 'क्या , सरकार ने उमके। शहर में मास्टर बनाने का लांलच दिया उमने स्वीकार नहीं किया और अप्यो नक गाँव में मास्टर हैं, दुमरी किनाव जो महमूद लियो में मनार हुआ गाँव में मास्टर हैं, दुमरी किनाव जो महमूद लियो में मनार हुआ

— अनुशरक]

लोग कहने हैं कि पूर्वी अतानी लिया की हालन बहन लगाव है, पर हम नो बीच अनानी लिया में रहने हैं, अपर्न अधियों से में यहाँ की मुसीवनों को देखना हूँ और मोच कर कौप उठना है क्या पूरबी अनाती लिया वालों का जीवन मचमुच हम में भी बहनर है? आड़े से बचने के लिये हमार पाम न घर हैं और न कपड़ा. भूक की आबड़े से बचने के लिये हमार पाम न घर हैं और न कपड़ा. भूक की आगा बुभाने को खाना नहीं, ईधन की भी कमी है एमी स्रन में सरदी का कीन मुक्ताबला कर मकता है? यहां की जनता पहनने को

تری کے گاوں کی ایک جھلک

(بجائي متعمود مكل)

لوگ کیدتے عمیں کا دوراس اراشاماند کی حدالت دیست خداب هم دور هم تو نوسی اطوامان ممیں دعتم هیں انتی آبادی سے موں بہال کی مصیدتیاں کو دیکونا هی ایا سمے میچ عمد نوبی ندار هوں کدانوراس الاطوافاء وابن حمیون سے میچ عمد نوبی ندار هم آجازے سے بچٹا کو کہانا نہیں اینلامیں کی نبی دی ہی ہے ایلامیں کی آگ بیجہائے کو کہانا نہیں اینلامیں کے نبی دی ہی ہے ایسی

जो हिन्द का रहने वाला है. वह मुस्लिम हो या ईसाई वह हिन्दू है आरे हिन्हों है, यह जग ने सड़ा पुरुषा है, अप्रेल सन् '१९ इनसान हो तुम इनसान बनो, श्रीर एका से भारत मे रहा वह झल्ता एक सभी का है, पर नाम हैं उसके जुदा जुदा भगवान कहीं यज्ञदान कहीं. वह एक ही पाजनहारा है. एकता का नारा नया हिन्द

इस दुई का परता चाक करो, फिर जांबन में उजियारा है.

جو هاد کا رهنے والا ہے وہ مسلم هو یا عیسائی وہ هاددو ہے آور هلدی ہے یہ جک نے سدا پکڑا ہے . وہ الله ایک سبهي کا هے' پر نام هيوں اُس کے جدا جدا اِس دوئي كا يبدأ جاك كبور يينر جفون معن أجفارا ها بعكوان كهين يؤدان كهين ود ايك هي بالن هارا ه أنسان هو تم إرسان بذو' اور اينا مے بهارت مهن رسو أيكتا لا نعره ابديل من اه'

हिन्दी, उदू. अंगरेज़ी में

अच्छी, बस्ती, और साफ छपाई के सिये 'नया हिन्द प्रेस' को लिखिये.

--मैनेजर, 'नया हिन्द ग्रेस' बाहर का काम पूरी जिम्मेवारी के साथ किया जाता है. १४४, मुद्रीगंज,

. जाहाबाद

اچهی سسکی اور ممان چیدائی کے لئے " نيا هند پريس گر لعبد. هلدي أردر انكريزي مهر

1 这事不不知不不不不不不不不不不不不不不

باعر کا کم پوري ڏھے واري کے ساتھ کيا جاتا ہے .

-مينيجر 'نيا هند پريس' ۱۳۵ متمی کلی التآباد .

e é f

"एकता का नारा"

(माई हाकिष भाता उल्ला 'एकता')

हम हिन्द के रहते बाले हैं, ज्यहिन्द हमारा नारा है. हम नाब के अपने खेबैया हैं. यह देश हमारा सारा है.

गर हिन्दू मुस्तिम जाति को, तुम एक न समक्ते क्या ममके समको ! न खगर तुम समकोगे, तो पन्त तुम्हाग तारा है. भारत के सहा गमख्बार रहा, भारत में जियो भारत पे मरो

444

1

करता क्या है जग से तुम को. यह भारत हेस तुम्हारा है. बापू ने गोली ख़ाई क्यों, निज जान की मेंट चढ़ाई क्यों घाब तक भी न समफा पहिन्दी. क्या सज्जा धमें हमारा है. इस्लाम. काहिंसा की शिका, है एक ही मतलब होनों का पर शब्द के गोरखधन्दें ने, फैलाया यह झंधियारा है.

ऊँच नीच के होड़ी चर्चे, बूत काबूत के बोल हें करुंचे सब ही धर्म हैं. मूल में सन्ते शेरा काडम्बर सारा है. मिल्दर हो कलीसा या मस्जिट, या सिकलो का गुरुद्धारा हो इन सब को सममो हर का घर. हर धर्म का यह ही नारा है.

यह नाम की हेरा फैरी है. इक सिरजनहार हमारा है.

" لیکنا کا نعره ۴

(بهائي حافظ مطا ألله 'يكتا")

هم هلا کے رفیفے والے عیس' ہے هلات هماڑا سمولا هم هم ناؤ کے آنچ کمهوویا هيوں به ديس هماڑا سابا هے. هم تاؤ کے آنچ کمهوویا هيوں به ديس هماڑا سابا هے. هم تاؤ نام سمتجھو گے۔ تو پيست تمهاباً تازا هے بهارت کے محداً غمتجوار رهو بهارت ميں جھو بهارت ديس مياراً هے کرنا کيا هے جگ سے تم کو' يه بيارت ديس ميارا هے. إيليو لے گولي بهائي کھيوں تيج جان کي بههدت چوهائي کھوں ير شبد کے گوراء دهندي ئيا سيچا دهره همارا هے. ير شبد کے گوراء دهندي ئيا ستحدا ہے نيويليا يه اندهيارا هے. گرنج نهجي کے چھورز چبرے جهبوت اجھوت کين على کجھ محدار هو کلهما يا مستحدا يا مستحدا يا سكون كا كردوارا مو محدار هو کلهما يا مستحدا يا مستحدا كا كردوارا مو عب هي دهرم كو سمتجھو هر كاكون هر دهرم كايہ هي دعزہ كے ۔

رن سب بر مسمبه و مر د دور میر دمیرم دید هی دعر به ملدو هے رد مسلم ها به مله ها اور ود عهددئی يه ملم كي هوراً بهيري ها إك سرجن هار همارا ها

नया हिन्द

जवान्।

अप्रेल सन ५१

करने में तुमने जगभी श्रानाकानी की तो कीरन नुस्हारी जवानी

धमें की लें लों. जब तुम पैता हुए थे. तुम अपने माथ कोई धर्म बुढ़ांपे में तबदील हो जायगी.

धमं के जाम का फेक डंन क सिवाय तुम्हारे पान कोड चाग नही जाआयोगे ? हरगिज नहीं. अधर्मी नौतुम अप्त हो जब उस धर्म की हर बांध के हो जा हर का नहीं मानता श्रोर जा हरों में फंस कर रह जायगा. फिर तुम क्या यह समस्ते हो कि अधर्मा हो उमंगेता जवानी की निशानी है. यह जिस दिन पुरा जानेगा तब तुम पर थोपा हुआ। धर्म तुममे सुई की नग्ह से चुमने लगेगा. उस वह साया हुआ है. यह तुममे कभी कभी जातना है. आरंग जब वह जागता है तब तुम्हाया मन आँग मस्तक उमंग भगता है यहाँ नहीं लाए थे. किमी धर्म के निशान के माथ नुम पंता भी नहीं हुए. यह समभत ही नथं कि धमं है क्या चीज. गहा इनसाना धर्म जिमे तुम साथ लेकर जनमे हो जारि जिसमे तुममे नकली धर्म फ्र कर बचपन से ही दूर रक्खा गया है वह तुममें में कहाँ गया नहीं है. धमी तुम्हारा वह है जो तुम में उस बक्त फूका गया है जब कि तुम अपना दम षोट बंठता है. त्रंडह

(बाक्री फिर)

أيبيل سون (د ا

بي ملا

کولئے ممیں تم نے درا بھی آباکس کی ٹی تو فوراً تمہاری جواسی بوهالي مهن سديل هو دايكي .

کے ج ہوگڑ دبیفی . ادیمی ہو ہم ال عبو حس نسی دسوء کی حد اُملکھی تو جوابی کی سا_{ک شمل} ، یک خس دن ہوا سائمیں ک همرم کے جائے کو بھھڈک دیدے ہے سہائے مہارے پائس دونی چار نههل رلا جائدي . دبد ته كها يه سمحتين عو ند هغرسي شو ساز بالده بيده عو حو حد كو سيين مايتا أور حو حدول مبن يهذس کر بعهدان هم شي دور رکه! کبا له وال مه مهي سي کبيدل ايدا ايدل ولا جائكنا هر دس نمهاراً من أور مستدل مذكدن نيما: شن عهي تم در بهوما شوا دهرم لم مهل سولي كي طامح مد جدوية الكفار . اس كر أملا دم كهونت بيتهيئا ه ها ولا سمايه عوا هم ولا مو موس كديل لموس هايند حد إن حد هوكم . داهرم نمه اراً ولا ها ميو به ميل اس « تن زموما دُما بي حددكه قم ينه سمكه في مه نها كد دسرم غيا كذا چدر . زها مساس دعرم جسے تم سانھ لدکر خامے ہو اور جنس ہے م مہن متلی فائدہ نہواک تهيمون لائے تھے۔ کسی دسرم کے سشان کے سال ام پیفدا دینی دیمیں دهوم كولے لو حب يم دون سورے الل دم أي سال و دون دهده

ابهكوان ديين

---भगवानदीन

जवानो

स्वा हिन्त

الرين سي ١٥٠

کرسکتے تو تھ نہ جوان ہو' نے نوزہے ہو ہو ۔ کے اسدانوں میں کفے به و دارا مکومت در از او حکومت مدی دهذا سب ماهی مین مین تبددیای چاهتم هوی و دریای هی ان ایر ای درای شر و این ای كامون مهن بدديدي كي حال تدويكذي كي نم أيشود يتم أيز يم يهين جسکو ہم انڈی طاعدہ ماری کی بھے ہو اور حس کے بدائے میں تعهم م سيمكون طوح كي أربي الموجدًا يهاري ها او اه المستحدة و دواج كم علي أن يو يدلم هي عود الاعن سمين كدار الى معدد لو که نم بوزهے هوککے . وقعت أور حكه كے درايتے ہے كمني دوداد دريون هوڙا ، کام کے بدلکے کی دارامت کم عوجات توء ہوتا ہے ایہ دالکل ع وهملا مهوت . أنه بعقلاء ح الله عد حمال له م حالل عمال مدرسم كي خود محددوي كالمرهي حوامي عالديبي إلاي هي حواو الكرام المسيم كالم مهمل الإنه هوديم شده خو الميكاريم اويو المول كربيا على أور هوئي هے ود کم ديمدن هے اسکے بيل دوتے در هم ديدت حادي كاء بخالف مين يورے تورے حود منحقار عوسكتے هني . أم ندائے کے لحداظ سے بھٹے ھی زیافہ حود محددار عوں بر بورے ہورے خود مختار نهص شدن . پر جندن خود محتداری شمهن منی دوراً بوراً الاهيكار مهيل هـ . يُم بدانے ميل يم رقب اور حكم بداواكرهي رفتني هـ. هان که در شم ممين سے هر ايک يا ولا بھی بہمت کم سردی ' گرمی' برسانت عم سے عماری حکاء

آب را گھا بھاؤ کا بدائر بعضی وچاروں کی تمدیلی ۔ آس کام میں ام توریم مختار ہو ۔ ای اس میں امدیلی

جانے لائق هو .

अध्यार इसमें तत्रतीली अस्य रह गयाभाव का बहुताव यानी विचारो की नवहीली.

हो. आगार यह नहीं कर सकते तो न तुम जवान हो, न तृहे हो। आगेर जान है. और इन कामां में नवटीली की जान फ्रने के नुम डेश्वर

इनसानों में गिन जाने लायक हो.

गहन सहस. खान पान, आद्ना चिछाना हरूसन कम्ना आँग हरूसन में रहता सब काम है, सब नवर्षती बाहते हैं. नबदीती है। इतकी

विलक्ष न रहना मीन. आरो बढ्ने के लिये हर जश्त की काम बदलनः होगाः और रस्मारियात काम हे. इनको बदलना ही होगा

तुम बूढ़े हो गए, बक्त आर जगह के बहलने से कोड़ यूढ़ा नहीं होता. काम के बटनने की क्रावनियत कम हो जाना बुड़ारा है क्रोर

सेकड़ों तन्ह की ऊंच नीच सोचना पड़नी है नो तुम समफ लें कि

मे लगे हुए हा जा तुरहारे इतर शापा गया है आर जिमका तुम अपनी निषयत मार कर कर रहे हो आहेर जिसके बदनने में नुम्हें

उसके बल यूने पर इस बहुत जल्हां काम बहत्ते में पूरे पूरे खुरमुखनार हा मकते हैं. काम बदलने की खुरमुखनारी का नाम ही जबानी है स्रीर यही खाजाही है जबानी, स्रार तुम गम काम

नहीं हैं. पर जितनी खुटमुख्नारी हमें मिली हुई है बह कम नहीं हैं.

रूरा आधिकार नहीं है. काम बद्तिने में हम बक्त और जगह के लिहाज में भने ही ज्याता खुडमुख्नार हों पर पूरे पूरे मुद्मुख्तार

बन्तवा कर ही रहती है, हों. काम पर हममें से हर एक का पूरा गह भी बहुत कम. सरही, गरमी. बरसात हमसे हमारी जगह

जाता है. आगे बढ़ना जवाने का काम ज्रूर है जवानी की शान

जयानो

नया हिन्द

म्रोल सन् १४१

نه مند

बक्तत का ईश्वर वहाँ पहुँच कर भी उसको पुराना झौर कमजोर किय कितने हो तालों के आन्दर कितने ही मजबून सेफ में क्यों न रख हैं क्रोर = मानेगा. जगह के बटलने में हमारा थोड़ा हाथ रहता है पर बूढ़ा बना देगा. आप किसी चीज को कितनी हा होशियारी से ऐसा ईरवर है कि करा देर के लिये भी ठाती नहीं बैठता. आप काम करें या न करें. वह आप को बच्चे से जवान बना देगा, जवान से हाय नहीं. बक्त तो हम सबकी बड़लने बाला ईश्वर है. श्रीर बह बद्ताता है, जगह बद्तती है. काम बद्तता है. भाव बद्तते हैं. आगो बढ़ना बढ़लते के सिवाय और कुछ नहीं. बढ़ने में वक्त बक्त पर तो किसी का अस्टितयार नहीं. इसके बद्तने में किसी का जबान है वह हमशा जागे बढ़ता ग्हता है.

كمؤرر كئے بغور نه مانهكا. جكه كے بدلئے مون همارا تهورا هاته رهتا ہے بر سهف مهن کیوں نه رکهدین وقت کالیشور وهان دیونچ کر بهی أسکو برانا اور چهز کو کندی هی عوشیاری سے کتانے عی تالیل کے ا در کنئے دی مضبوعاً آب کو بھے سے جواں بنا دے ہی جواں سے بوزھا بدا دے کا آب کسی تو کسی کا اُختهار نہیں ۔ اِس کے مدائے میں کسی کا ہاری نہیں. هيو كم لئے بھي ٿهائي نههن بهتيتا . آپ كم كرين يه نه كرين وه بدلتا هـ. جكم بدلتي هـ. كم بدلتا هـ. بيادِ بدلتر هين وقت ر وقمت توهم معب كو بدالم والا ايشور هم . أور ود أيسا أيشور هم كه در آگے بزھاما بدائے کے سوالے اور کچھ نہیں . بوھلے میں وقب

هے وہ هميشه آئے بوغدا رهدا ہے

गा' में जा टिकता है. यही वजह है कि जा कादमी सच्च माना में

111

گهوزے در چزه نیا تها اور جس کا یم مداشه دیکهکر جب ایک

سهاهی جائی نهوئی پر هاسی دیا تها آور اُس هذسی مے بگر کر جائیل نهوئی نے جب اُس سے هذہ نے کی وحاء دوجہ می بھی آور

يفيچه بهت كم ديكهتا هـ. اس ك يه مطلب كوئي هركز نه

سمجه که رة أندها دعلاد بلا سوح سمجه آله هي بوهكا چلا

जनान पीछे बहुत कम देखता है. इसका थह, मतनन कोई हरगिज

तो कर सकता है पर उन पर उसी तरह अपमल करने की नहीं मोच सकता. जो ऐसा सोचेगा, जवानी उसका साथ छाड़ कर चल देगी.

या आपने बचपन के भने कामों का कोई जवान आभिमान साहित्यकारों का हो या किसी का भी हो. अपपने बचपन का का हा, राजनेताओं का हो, राजकाजियों का हो, कलाकारों का हो, तमाज का हो, मंतों का हो, महनों का हो, धमों का हो, राजाओं नाय रह कर कमा करेगी. पीछे हैं कमा. बचपन है. फिर चाहे बह प्रना है. श्रोर जिस जवानी की जब कड़र ही न रही वह जबान के ी ज़हरत नहीं. पर पीछे ग्रइने की सीचता जवाती की वेक्दरी रती है. पांछे नज्र डालना बुरा नहीं. यो तो जवान को उमकी ल की कमजोरी है जो बदलने आगि बदनने रहने से इनकार सी माल की लम्बाई नहीं है जो किमी का बूड़ा करनी है. यह ए सके. जनरल नियोगी कभी युद्ा हुआ। ही नहीं, यह अस्ती तिये हो आहमी चाहिये पर हज़ारों ही चाहियें जो मुन्ने घोड़े से ोगी ने यह जवाब हिया था कि हाँ, मुक्ते घाड़े पर चढ़ाते के

أيمسا سوچ کا جواسي اُس کا ساته چيموز کر. چل دے کی . جوان

هے پر آن پر آسی طبح میل کرتے کی نعمل سوچ سکتا . حو

کا یا آئے بنجمن کے بھلے کاموں کا کوٹی حوان البعیمان تو کر سکتا

کلا کاروں کا هو۔ سابقتینہ کاروں کا ہو یا کسی کا بھی هو اُسے بحیدین

لاعبرس كا هو راجاني كا هو راج كا حدين كا هو .

للجيهين ه. پهر چاه ولا سماج کا هوا سفتمول کا هوا مهندتول کا هو

کی سپچدا جواری کی به قدری کز! هے . اُور حس جوائی کی جب

لمبائي نهيل هے حو کسي کو دوڙها کرتي هے۔ يه دي کي کمزوري هے جو بدلاے اور بدائے راملے ہے آسکار کاری ہے . پیمچھ نطر قالدا برا نهيس موحوان کو اُسکي بهي ضرورت مهيلي . يو يفيچهي موني

جنگبل اليموايي کيمهي پوڙها هيڙا هي نهڻين . بنه آسي يا سو سال کي چاهگهن په هؤارن هي چاهگهن جو محملي گهوڙے سے آبار سکين .

کا کیا کار اور اِس کهرے حوال کو سنکر حس حدلیٰ بھوئی نے یہ جواب دیا تھا کہ دال مجھ گھوڑے یہ جوادانے نے لئے کو آدمی

बोड़े पर बढ़ाने के लिये है। आहमी चाहिये उमका कीज में उस सिपाही ने जवाब में यह साम्य कहे थे कि जिस आदमी

ही जनरन नियोगी पर हँस दिया था खोर उम हँसी से विगड़ जनरल नियांगी ने जब उससे हॅमने की बजह पूछा थी और

पर चढ़ा । था और जिसका यह तमाशा देख कर जब एक

जवानो

10

ने का क्या काम और इस खरे जनाव का सुनकर जिस जनग्न

کو گھوڑے پر چوہانے کے لئے دو آدمی چاہکیس اُس کا قوج مھی آنے

جب اُس سداهی نے حاب موں یہ لذط کہتے تھے کہ جس آدمی

قدار همي نه رهي ولا جوان کے ساب را کو کیا، کاریکي . مدجمه عے کیا،

अप्रेल सन् '४१

अयाना

जबानी न जाने के लिये आती है और न कभी जातो है यह तो खो हो जानी है या खड़ेड़ हो जातो हैं. बालों का सफेड हो जाना या वाती का गिर जाना बुढ़ापा नहीं हैं. वेहरे पर कुरियाँ पड़ जना भी खुढ़ापा नहीं है. अगर यह नीनो तबर्गालयो बुड़ांप की निशानी होती तो गोथी जी हिन्दुस्तानियों को दूभर न होने त्रोंग एक युट्ट हिस जवान को उनकी जान लेने को बात न स्पत्ती, आदर्मा की जान लेने की बात डरपोक झोर कायर ही सीच सकते हैं. इर आरे कायरता यानी बुजिन्तिं। जवान के पाम नहीं फटकनी ज्यार किसी जवान को उनसे वेजा लगाव है तो फिर वह या तो बच्चा रै या बूढ़े का नाटक कर रहा है या बुढ़ाये की खोर डोड़ लगा रहा ें जिसमें डर नहीं और जिसका कायन्ता से इन्छ मेल जोल नही स्से आगर कोई बूढ़ा कह बैठे और सिर्क इस वजह से बुढ़ा कह िकि उसके बाल सफेट हैं, उसके टॉल गायब हें आँग उसके हिरेपर न तनाव है न चिक्रनाहट तो यही सममना चाहिय कि ो फिर उसके बाल काजल काले हों आर बत्तीसी इननी मजबूत गिर वह खड़ चुड़ा नहीं है तो उसका ड़िल जरूर बूढ़ा हो गया है, भले ।पान के उस घरसी बरस के जनरल नियोगी को, कहो तो जवानो, कि उनके बीच में आई सुपारी पलक मारते चूर हो जाती हो. म कैसे बूढ़ा कह होगे जिसको जब हो सिपाहियों ने हाथ लगाकर

1

کلاکار وان کوک

کر رهمی تهی . أسفے اپدا حال کلاکار کو بتناییا . ونسدت نے آئیدیے مهن ایک دن دنوا کو اُسڈے آئے ساملے ساکار دیکھا ۔ وہ اُس سے باتھی اډريل سي اه،

एक दिन दुनिया को उसने आपने सामने साहार देखा. वह

कताकार बान गोक

म्बा हिन्द

अप्रतेल सन् १५१

دنها کے کبھی سے مثلتے والے دود کو آس نے ابنے سامنے دیکھ لیما . جهلکتی شکل کی طبح دنیا کو دیکیا، سمجها اور پرکها. جهمے

دنها بهر کے دکھ درد سے حهسے آسک مها ملن هوا ، ورسندے نے

أيشي چه.اي مهن گواي مازي . دَاکِٽُو دُورَتُ هُونُي آئے . ورسفت

هولا۔ "میں نے شکار کدا ہے ۔ " سیچے میچ دیھا کی ساری برائی کسی کی نظروں میں آگٹی ہیں ۔ آس نے کسی کو ماردیا چانیا ،پیا پر

ماسس ئى . والب سے آخری کش کبیلچی ہوئے اُس نے ایک اعدی اود آخری خود کو گولی مار بیشها اور ازست میس ۲۳ ربیس کی عد میس دانے

उसी को मारना चाहाथा. पर खुट का गोली मार बैठा आंर श्रन्न में

सचसुच दुनिया की सारी बुराई उमकी नज़रों में जागई थी. उत्तने डाक्टर दौड़ते हुए आए. विन्सेन्ट बोला---'भैने शिकार किया है." बसका महा मिलन हुआ. विन्तेन्ट ने अपनी छानी में गोली मारली. बसने अपने सामने देख लिया. दुनिया भर के दुख उर्द से जैमे सममा और परखा. असे दुनिया के कभी न मिटने वाले दृदं की विन्मेंट ने आइने में मलकती शक्त की तरह दुनिया को देखा. हससे बातें कर रही थीं. उसने अपना हाल कलाकार को बताया.

大一子になかい」、 كو "بليموكارن" (نهلا دانا) زام كي حيدكي جائكي تصوير ممن أس نے حيون كا تبين أتاراً تها، جو كههت أسكو سب مے عزيز أور سب مے يغارا بها. موسی کی بھٹی کو پھلی اُور آخری دار پبار کیا تھا . حس کھدے أمم أسمي كههمت ميس دفنايه كيها جهال إيجانت ميس أسدم ايدي أس طرح دهرتی کایه بعجهن بدیا لهامانی دهرتی کی گود میں

हसने ज्यों का त्यों उतारा था, जो लेत उसकी मबसे आधीज मीती की बेटी को पहली खीर झालिरी बार टगर किया था. जिम खेत को 'ज्यू कार्ने' (नीज़ा दाता) नामकी जाती जागनी तस्त्रीर में इसे इसी खेत में इसनाया गया जहाँ एकान्त में इसने झपनी ३७ वरस की उमर में अपने पुराने पाइप से आखिरी कश खीवने ् हुए उसने एक लम्बी और आख़री साँस ली.

इस तरह धरती का यह त्रेचेन बेटा लहलाती धरती की गीट में म्रौर सब से प्यारा था.

सदा के लिये चैन से सो गया!

4

श्रप्रेल सन् '५१

की तस्बीर बनाई. लेकिन हमारी बर्किस्मती से वह तस्वीरे भी अमीरों और सरकारों ने खरीड़ खरीड़ कर (विन्सेन्ट से नहीं खरीड़ी) कपनी इमारतों कौर कमरों में लगा लीं. लेकि आज जब कभी भी वह बाहर की हवा खोर रोशनी देखती हैं तो अपने लांगों का पहचान कर फिर से हॅसने लग जाती हैं आरे उस महान पुरुश का संदेसा दुहराती हैं जिन्हें सुनकर गिरे हुए इनयाना के मुके हुए सर

बेरोज्यतरों, वेश्याष्ट्रों और शाशितों, अनपढ़ों बीर कुचले हुए लोगो

कलाकार वान गोक

नया हिन्द

همن ڳڙ نگي زندگي کي روشلي کو اُنڍ قريب متحسوس کرتے عيدن أور كمون مين لكا ليم . ليكن آج جب كبعي يهي ود باهركي عوا أور روشلى فيكهلى هين تو انه ليكول كويهلجان كر يهر سر عنسان لگ جاتی ههن آور آس مهان پرس دا سددیسه دهراتی هین جدهین على كر كرم هولي أنسابون كاجتك يوني عد كرو ما أونعها هوجال تصويرين بغائهن . لهکن هماری بدةسمتی ہے وہ تصويرين بهی أمهرون أور سرکاروں نے خرید خرید کر (رنسفٹ جامهیں خریدیں) ایفی عدارتیں جروزگارون ا ويشهاؤن أور أور شوشتون أن پڙهون اور کنچالي هوئے لوگون کي

کان کات کر بھھانے کر دینئے کے بعد ومسنٹ کا جینون آور دوبھر ہوگیا . محکے کے آوارہ لوکے رات دین آنے چوہائے اُس کے چھر پیمار قالتے اور سمجهدار کبلانے والے لوگ بھی اُسمیں حصہ ایدے۔ اُسی طرح کئی دن نکل گئے۔ دن پر دن اُسکے اِئے بھاری عبرتا جات تها . بهر تهدو آيا أور آس كا علاج كرأيا در كچه ننه هوا .

ارد مسكراته هين .

دييا گيا . ليمكن وهان كي ڌاكٽر أسكي كيا دوا كرتي . أسكي دوا الله هي پاس تهی . وه تو خود دنیا ؟ مسیحا بن کر آیا تها . اُسکی سلگت پاکر قائم اُسے سمجهکر حیراُن ره گئے . یہاں پاکلوں کو دیکھکر يه ديكهكر أبيم أسهكال هي مهن آزاد كر ديا . ونسلت کو جهون کو اور سمتجهلے کا موقع ملا . ولا بائلوں کی سیوا مين لک کيا . وه آس پاس که چتر بهي کهيلنچتا. دَائترون خ کلا کا یہ پنجاری آنہیں دنوں آررس کے پائل خانے میں بھیج

चित्र भी खींचता. डाक्टरों ने यह देख कर उसे ऋस्पताल ही में भाजाद

कान काट कर मेंट कर देने के बाद बिन्सेन्ट का जीवन झौर इलाज कराया पर कुछ न हुआ.

गर्बसे डॉच हो जाते हैं, वह नई जिल्ह्मां की गंशनी का अपने

करीब महसूस करते है, स्रोर मुस्कराते हैं.

कला का यह पुजारी उन्हीं दिनों आवधं के पागल खाने में को द्वा झपने ही पास थी. वह तो खुर दुनिया का मसीहा बन कर गष्. यहाँ पागलों को देखकर विन्सेंट को जीवन को स्रीर समम्ते दूसर हो गया. मुहल्ले के आवारा लड़के रात दिन उसे चिढ़ाते. बसमें हिस्सा क्षेते. इसी तरह कई दिन निकल गए. दिन पर दिन इसके लिये भारी होता जाता था. फिर थियो जाया और उसका भेज दिया गया. लेकिन वहाँ के डाक्टर उसकी क्म रंबा करते. उस आया था। उसकी संगत पाकर डाक्टर उसे समफ कर हैरान रह का मौका मिला. वह पागलों की सेवा में लग गया. वह आस पास के उसके चित्र फाड़ डालत स्रौर समभग्रार कहलाने वाल लोग मी

देबता मानता हूं." वह बृहियों और कुंझारियों के चित्र खींचने में बहुत होशियार था, जिनके लिये उसने कहा था-"वूढ़ियों के चेहरे धूल भरी घास की तरह तुकीले हैं झौर जवान लड़िकयों, जो सेतों की तरह ताज़ा हैं खोर जिनकी हर एक रेखा अखूनी खोर भित्र बनाना मुक्ते ज्यता पसंद है. लम्बे कपड़े पहने बच्चों को मैं अपना मुंबारो है."

मोडिनी है. उसने इनसानी राक्त मूरत की ऊपरी रेखाएं खींच कर रंग रोगन नहीं मर दिया. बल्कि उसके दिल, दिमाग अपीर कलेज भी काग्रज पर उतार टिये, उमने यह भी बता दिया कि उसके चित्र का माडल क्या सोच ग्हा है, क्या कर गहा है, क्या थान' जीबन की अमरता का संदंस देता है. आधी पानी के चित्रों में, 'बिज्ञालियाँ' कुछ कहती हैं. उनमे ब्राजीब आदू श्रीर विचित्र के चित्र हैं, जिन में जान हैं. इन तस्वीरों की 'धरती' अपनी कहानी कहती है. इनका 'फूल' डाली पर लहराता,मालूम होता है. 'खेन का बान गोक के यह चित्र साधारन नहीं हैं. बिलिक बहुत ही फॅचे द्रज कहना चाहता है स्रीर क्या मॉग रहा है.

किया जो दुनिया में,सम्पूर्न मानवता में रोशन है. उसने साम्यवादी टाल्स्टाय और डिकेन्स की तरह विन्सेन्ट का विश्वाम था कि बोफ नहीं है. उसने उम सच्चे धर्म और पाक मजहब पर बिश्वाम संसार का सपना ही नहीं देखा, अपने जीवन में षसके युनियादी असूनों पर अमल करके भी दिला दिया. उसने बेकारों आपे फला का कुछ मक्तसद होना चाहिये. उसका कीई निश्चित संदेम होना चाहिये. कला सिर्फ नैतिक उपदेशों का ठाँचा या उनसे भग

همل أور جوان لوکيان' جو کهفترون کي طبح تاره هيس أور جنکي تها۔ "بوزهموں کے جہرے دھول بمبری کماس کی طرح نواعیا۔ هر أيك ريكما أجهوتي أور كنواري م " ٠هـ انهـ ديوتا مانكا هون ٠٠٠ وه بوزههون أور كنواريون كـ چعر کههلنجالے میں بہت هوشیار تبا جنکے لئے اُسنے کہا چتر بلان مجه زيادة پسند هي. لمه كيز، پهلے بچيل كو

لہ کے چھروں میں 'بحدلیاں کچھ کہتی ہیں ۔ اُن میں عجیب جادر اور وچھر موھنی ہے۔ اُسٹے انسانی شکل صورت کی اوبوں کھیت کا دھان' جیون کی امرت' کا سفدیس دیتا ہے۔ آبدھی پائی ويكهاليس كهيلنج كر رنگ ورغن تهمن بهر ديا بلكه أسكير دان دماغ أور كليمج بهي كفيل بر آثار ديئے أس نے به مهي بعا ديا كه أسكا چتر کا ماقل کھا مرج رھا ھے۔ کیا کر رہا ھے، کدا کہذا چاہتا ھے اور کیا ماک رها چ هارهے کے چکم فیمن کن میں جان ہے . اُن تصویروں کی ندھرتی أَهِدُي كَهَانَي كَهِدَى هِـ . ان كُلَّ يُهُولُ ۚ ذَالِي يُو لَهُوانًا مُعَلِّمِهُ هُونًا هِي . وان گوک کے بیم چکتر سادھارن نہھی ھھی 'بلکم بہت ھی آونچے

بلهادي أمولوں پر عمل کرکے بھي دکھ! دييا . اُسلام بهكاروں اُور وأهي سلسارك سيدا هي نهين ديكها أيه جهون مين أسكم كلا صرف نهمك أيديشون ؟ دهانجه يا أن سے مهرا بوجه نهيس هم أس نے اُس سجے دھرہ اور باک مذھب پر وشواس کیا جو دنها مهن سمدورن مانوتا مهن ررشن هے . اُس نے سامیم كچه مقصد هون چاهكيه أسم كوئي نشتوت سنديس هونا چاهكي . تالستائے اور تیکھلس کی طبح ونسلات ؟' وهواس مها که کلا ؟

खुश रहने नहीं जा रहा था. वह बढ़ा गंभीर था. जिन्दगी की तहें उसके सामने खुलती जा रही थाँ और उसके सामने खड़ी होकर मूरत बसाली. बेरयात्रों के घर जाने वाला विन्सेन्ट गागिन की तरह अप्रैल सन् १५१ अपना सही रूप दिखाते हुए अपना बयान देती जा रही थी. कलाकार वान गोक नया हिन्द

ऐसे समय, बड़े हिन का त्योहार आ गण. लड़की हमेशा विन्सेन्ट के दाहिने कान की तारीक किया करती थी, बोली कि बड़े दिन के डपद्दार में यह कान मुक्ते दे देता.

कटा कान लिये हुए प्रेमिका के घर जा पहुंचा. वह देखकर एक द्म पीछे हट गई, चील डठी. उसने एक मामूर्श आहमी से नहीं विन्तेन्ट सबा प्रेमी था. इसके जीवन में कही छल कपट की जागह ही नहीं थी. बड़े दिन की सुबह को ही बह आपने हाथों मे एक महात्मा से मज़ाक़ किया था

बा- "में, ज्यपने घर में पालना फुलाती मान्नों त्रीर लहरों में नाव . त्राम् क्या हण सोगों के कर उसने "बॉहनी में साइप्रस" के ऊँचे पेड़ों बाले चित्र छीचे. इन चित्रों में 'सूरजमुखी,' 'जूतों का जोड़ा' 'लहराते खेत जिनपर कीए मौर उसे बचाता. लाइट हाडम की बूड़ी मालिकन को भी उसने चित्रों में संजीवनी बूटी खिलाई है. झालेंस में हां चौर्ना रातों में घूम घूम चड़ रहे हैं' क मीफ़िकेशन' वगैरा बहुत मशहूर हुए हैं. वह कहता मालेंस में बान गोक ने जो कई चित्र बनाए उनमें से एक दाढ़ी बाले डाकिये क्लिन का चित्र मशहूर है. क्लिन, विन्मेन्ट का बड़ा मद्दगार था. बह हर माह उसके मनीश्रार्डर लागा, उमकी सेवा करता

ورب دكهاتم هوئم أبدا بيان ديتي جا رهي تهين . رهلے مہدں جا رها تھا۔ وہ ہو' گمبھیر تھا۔ زندگی کی تہدی آسکے ساملے کھلتی جا رهی تهدن ارز اُسکے ساملے کھڑی هو کر اپلاا صحیم مهورت بسالي. ويشهاؤن کے گهر جانے والا رنسفت گلن کی طرح خوش البريل سي ١٥٠

داهلے کان کی تعربیف کھا کرتی تھی ' بوئی که بوے دن کے آپہار ميں يه كن مجم ديديدا . أيسے سے' بڑے دن کا تھوھار آکھا ۔ لوکی هميشه ونسلات ج

هم يهجه هٽ گڻي' چهڻي آنهي . آسن ايک مصولي آدمي سے نههن ايک مهاتما سے مذاق کيا تها . ميس کٽا کان لئے هوئے پريمين کے کہر جا بهلنچا . وہ ديكهكر، ايک کو جگه هی نهیں تهی . بوے دن کی صبح کو هی رد ایع هاتهوں ونسلگ سچا پريمي تها . اُسك جهون مهن كهون چهل كبت

چتر کهیلنچ ، آن چترون مین سورج مکهی ٔ جوتون کا جوزوا الهراتے کهیت جن پر کوے اُز رہے هیں ' کروسیفنکیشن ا فأبعى وألم تاكيُّم رولين لا چتر مشهور خد. رولين ويسندت كا بوأ مددگار تها ، وه هر ماه آسکے منی آرڈر اٹن' اُسکی سیوا دررا اور اُسے بچاتا . لائے ھاؤس کی بوزعی مااکمن کو بھی اُسٹے چاہوں میں سلمجهوني پوتي که لائي هـ . آرلس مين هي چاندني راتون مهن كهوم كهوم كو أسلم "جالدنى مهن سائهرس" كا اونته يغون واله وغيرة بهت مشهور هوئم ههن . ولا كهتما تها--"مين أنيه كهر مهل باللا جهاتي ماؤل أور لهرول مهل زاؤ كهيئته مانجهيول کے چھر بلائن کا۔ پچھوے ہوئے اور کچلے ہوئے لیکور کے آرائس مھی ران گوک نے جو کئی چتر بدائے اُن مھی سے 'یک

ايڊيل سي اه'

ति थीं. दोना में रंग था होनों में उद्गान थी जीर एक हमेशा गूँजने ातं क्योर कैनवस पर सही सही अतर रहा थ. अप उपकी तस्वीर पात्र ठंक वेसे ही थे जैसे वतते फिरते आदमी. उसके बनाए ान के खोत. आल, फूल और चिड़ियाँ बित्रकुल कुट्रती माल्म पना मुश नहीं रोका. रेखाएँ काग्रज पर इनसान भीर पीट़ों की क्लं बनाती रहीं भीर रंग पाकर बोलने लगीं. अत्र उसका सपना ह सैकड़ों तर शोरें उसने बनाई. कड़ी घृष स्तीर भूके पेट भी उसने ्रात दिन तस्वीर बनाने लगा. उसका मन प्रसन्न था. एक के बाद अग्रेल सन् '११ कलाकर बान गोक

ससे पहली बार मिला ने गामिन के कमरे में इननी लड़िक्यों तिक बिन्सेन्ट झाचरज से युन बाना स्वड़ा रहाया कुछ भी हो. । गिन पहुँचा हुआ। आहमी था. उसने वेश्या जीवन के जो चित्र ाम्बध था. पेरिस की मैकड़ों बेश्याएँ बसे जानतो थीं. जब विन्सेन्ट : साथ हो रहते और तस्त्रीर बनाते. खाते पीते स्रीर उठते. बैठने हिते महाड़ी खीर हमते! गागिन के जीवन का वेश्याखीं से गहुग ागिन मी एक मराहुर चित्रकार था लेकिन वह पूरा पागल था. सके बासर ने बिन्सेन्ट को बड़ी हानि पहुँचाई स्नेनों चित्रकार आंतेंस में बिन्सेन्ट ने अपने एक दंशन गागिन को बुला लिया. ाली जिन्दगी की जीत की झात्राज़ थी. नींचे, षह तहपा देने वाले हैं.

- - द नीर निन्मेत्र ने फिर से अपने दूटे मन मन्दिर में पक हुमा यह गुड़िया तैसी हँसमुख लड़की विन्सेन्ट के दुख़ी मन में आलेंस की एक बेश्या से गागित के जारिय बिन्सेन्ट का परिचय

يعول أور چويال بالكل قدرى معلوم هوتي تههن . دونون مهن ونك تها " دونون مهن أوان تهي أور ايك همهشم گونتيني والي زندگی کی جهت کی آراز تبی . هي تع حمسے چلكے پورتے آدمی "سكے بدائے دهان كے كديت، آلو. رهمي أرر رنك ياكر بولايه لكهن . اب أس كا سيما كافتة أور كيدوسي ير صحوم محموم أتر رها تبا. أن أسكي تصوير كي باتر تهويل ويسم أيكا برهي نهيمي روكا . ويكهائين كِقَدْ يَرِ انسان أور بوقوس كي شكلين دلاتي ولا وأت فان تصويرين بمانے لكا . أسكا من يوسن تها . أيك كم بعد أيك سفكورل تصويوين أسلے بذائين. كري دهوب أور بهوكي پهت بهي أسلے

 ونسلت كو بوى هانى بهديةائى . دومون چتركار ته . سامه شي تها. أسلے ویشها جمون کے جو چتہ کھیدتھے، وہ توباً دیدلے والے كى سهكون ويشهائهن أسے جائنتي تهيئي۔ حب رئسدات اُس سے يملي بار ملا تو كائن كم كمرے ميں ازيني اُوائياں تهيمي كم ونسلت أعجزج سے بہت بالما کھوا رہ کیا۔ کنچہ بھی ہو۔ گئین پیملنچا ہوا آدمی رهمتم أور تصويرين بداتي . كهاتي يينتم أور أشهتم بهتمتم ابوتم جهكبال أور هلمستے ! محلی کے حصون کا ویشھاؤں سے کہا سمدندھ تھا۔ پیوس آرلس مهن ونسلت نے اپے ایک دوست ہائی کو بالیا لہا۔ کائی لميك مشهور چتنركار بيا لىكىن رة بورا يائل تها . أسكى اثر نے

ککی اور ونسلت نے پھر سے آئے توتے من مثدر مهن ایک یم گویا جھسی ھلس مکھ لوکي ونسلت کے دکھی میں مھی گھر کو آراس کی ایک ویشها سے گئن کے دریعے ونسملت کا پویجے ہوا .

البيل مي اه

कर कपड़े पहनाय. गरम खाना खिलाया झाँर साने जाने का हुक्म वियो बाजार गया. अच्छे कपड़े और खाना लाया. उसे नहला कलाकार बान गांक दिया. बिन्सेन्ट का कुछ राहत मिली. नया हिन्द

मीर डनका नाम लेकर झपने को धन्य सममाने लगी. समाई पसन्हो लेकिन कुछ ही बरम के बाद सारी दुनिया उन्हें खोजती हुई आई का यह सारा गिरोह भूकों मरता था. पागल स्रीर सनकी समभा जाता था. लेकिन यह सब कुछ सममने वालों को क्या मात्म था कि षियों उसे पेरिस ले ब्याया बीर उसे बापने ही पास म्हा ना कि को लोगों से मिजाता. जिनमें बड़े बड़े कलाकर-पिसारो, लावजेक, यह बही आबाद और मस्त नौजवान थे जिन्होंने अपनी कहानिया में उन पात्रों को जगह हो थी जिन्हें दुनिया में कहीं ठिकाना नथा. उसकी श्रमञ्जी तरह देख भाल कर सके. पेरिस में थिया विन्सेन्ट स्युरेत स्पीर कहानी कार एमली ज़ोला सौर उसके चेले मापासाँथ. अपने समय के पेरिस ने बन्हें दुकराया और उनका मजक उड़ाया अग़ने बाले समय के महान कलाकर यही लोग माने जाएंगे.

काम्बा, "मुने बाव फिर से सब काम शुरू करना बाहिये." जीर जान फूँक हो. बियो की महद से उसने पेरिस के शोर गुल से दूर. उसका नाम रखा. बसको सजा संबार कर उसे अपना स्टुंढियो पाने बाली थीं. उसे अपनी कला का मोल हेने वालों की नहीं. मोल आंकने वालों की जरूरत थी. नए आत्म विश्वास ने विन्सेन्ट में नई आंलेंस में नया मकान लिया. 'लाइट हाउस' (रोशनी का घर) इन दिनों विन्सेन्ट के उत्साह का ठिकाना नहीं था, उसे हिम्मत बंधी. मन की फिफ्फ दूर हो गई. बरसों की तपस्या अब बरदान

داحت ملی . بهماله . كرم كهاناً كهلايا أور سونة جانے لا حكم ديا . ونسفت كو كچه تعمو بازار کیا . اچمہ کیزے اور کهانا این . أسے نهالا کر کیبے

ر نے آئیمیں تمکرایا اور ان کا مخالت آوایا ، لومکن کنچم شی برس کے بعد ال ساوی دائیا آئیمیل کھوجنٹی ہوئی آئی اور آن کا نام لے کر ایے کو • دهلوه سمجهلے لکي . سچائی بسندوں کا یه سارا گرود بهوکوں مزتا تها . پائل أور سنكى سمجها جاتا تها . ليكن يه سب كچه سمجهل والوں کو کدا معلوم تھا کہ آنے والے سے کے مہان کلائار یہی لوگ مانے هي تهي جڏههن ديوا مين کهيي تهکان نه تها. ، انها سي کر پورس كهائي كاو ايملي رولا أور أسك چهك موياسان تھ . يه وهي آراد اور مست نوجوان مے جالموں نے ایڈی کہائیوں مھن کی پائروں کو جگتا مع ملاتا . جن میں ہوے ہوے کلاکارا۔ پسارو، الوتریک سموریت اور طرح دیکه بهال کر سکے . پھرس میں بھو ونسٹرے کو لوگوں تعمو أمم پيوس لے آيا أور أمم امير مهي پاس رکها ماکه أسكي اچھي

أسترفيو بقلها ' ''مجه أب يهزم سبكم شروع كونا جاعلى ، اور کے شورفال ہے درر ' آرلس مھن نھا مکان اییا . 'لائٹ ھاؤس' (روشلی کا کھر) اُسکا نام رکھا ۔ اُسکو سجنا سلوار کر اُسے اپٹا مول آنکھے والین کی ضرورت تھی ۔ نئے آنم وشواس نے رنسلات معن نئی جان پہونک دی تھھو کی مدد سے اُسٹے پیرس بردان ہائے والی سمی . آسے ایڈی کلا کا مول دینے والوں کی نہمیں بلدهي . من کي جهجهک درر هو کڻي . برسول کي تيسيا اب ان دنوں ونسفت کے اُتساہ کا ٹھکان مہیں تھا۔ اُسے ہمت

कर आपने को भूल गया. होनों एक ही गए, उसे भी जैसे ईरबर ने हुसी के लिये भेजा था. बाद में विन्धेन्ट ने उसे आपने स्टुडिबों में मप्रेल सन् '११ रख लिया. अस्पताल में उसके बच्चा पैटा हुन्या. कताकार बान गोक मया हिन्द

बी. माम भी गाली गलीज और बेरया पन को एसने नलाक नहीं इस चौरत ने हालाँकि बान गांक की बड़ी सेवा की घोर हालाँकि बात गोक ने उसकी बहुत पूजा की, पर इस झोरत का म्बभाव बहुत सत्त या, और श्रव भी वह अपने आवारापन से बाज न आती हिया था. बिन्सेन्ट कई तरह की परेशानिया में पड़ गया. वह बीमार हो गया झौर उसका साई झाकर उमे ले गया.

इस झौरत को झपनी तरशीर "बेड़ना" में उसने झमर कर दिया है चौर तस्वीर के नीचे लिखा है -- 'क्या कारन है कि एक आरित इस तरह अकेली भीर ठुकराई हुई है। ""

ज्यौर बिन्सेन्ट ने बताया-"मेरा जीवन बेकार है. लेकिन मे सबसे इनसानियत को महसूस कर रहा हूँ.

बाले इस मशहूर डायरेक्टर और गुपिन्स के हिस्मेनार का भाई अमेर थिया जब एन्टबर्प आया श्रीट बिन्मेन्ट के स्ट्रेडियों में दांखिल हुआ तो उसके आचरज की सीमा न रही कि परिम में रहने किस बुरे हाल में जी रहा है. बिन्सेन्ट का बेहरा मूख गया है. आ लिंग महों में घॅस चुकी है घर में खाने को कुछ नहीं हैं. बडन पर और उसके नए इनसान का सपना हेन्व गहा है. उसकी तस्बीरें खांच कपड़े चिश्र हो कर लटक रहे हैं. और वह फिर भी नई दुनिया

أسى كم لكم بههجا تها. بمدمهن ونسقت نے أمراغ أستوتيو كرائع كو بهول كها . دونون ايك هوككم . أسم بهي جوسم ايشور خ معل ركم الما . احدثال مين أس كم بجدا بهذا هذا . " کلالار وان کرک أيريل مي وه،

طوح كي دييشاليون مهن پو كيا . وا بعمار هو كيا أور أسكا بهالي آي وأن گوک نے آسکی بہت پوجا کی۔ پر اُس عورت کا سوبھاڑ بہت سخمت تها' اور اب بهی وہ ایپ آوارہ ان ہے بار نع آتی تھی ۔ اب مهی گانی کلوج اور ویشیاین کو اُسلے طلاق نهوی دنیا تها . ونسفت ککی اِس عورت نے حالانکه وان کوک کی بری سفوا کی اور حالانکه

تصوير كے نيدي لكما هـ- "كها كارن هے كه أبك عورت إس علب اکھلی اور تبکرائی ہوئی ہے ؟'' اس عورت کو اپدلی نصویر "رویدنا" مهن اُسدُء اُسرِ کردیا على اُور

مهن أسمانيت كو متحسوس كروعا دون " أور ويسطع نے بتایا۔۔۔'مهرا جهون بهجار هے ' لمكن مدن سب

يد كمهام جدمور موكر لذك رهر هيس أور وا يهزيبي نئي ناجا ارز **دا**خل ہوا تو اُسکے اچرہے کی سیسا نہ رہی که پھرس میں اهنے والے مهن دهمنس چکی هيں . کير مهن که!نے کو کنچه نہيں هے . بدن أسكے نگے انسان كا مندا ديكهِ رها هے۔ اُس كي نصويرين كهيئي آمن مشہور تائریکٹر اور گویلس کے حصے دار ﴿ بِھِائِی کُس برے حال مهل جي رها ها . وسفت كا چيره سوك كيا ها " الكههل كودول أور تههو جب أيندك وربي آبا أور وسندك ك استوديو مهي

मया हिन्द

भर उसके जिलाफ थी. उसके चित्रों का लोग मजाक उड़ांत. चसे पागल और सनकी कहकर मारते पीटते. बच्चे पत्थर और हेले फंकते. लोग उसे ठगते. फिर भी भूक का यह कारीगर अपनी

فهمل الملم تھے ۔ اور جائکے دال پکھلے تھے وہ چلند عی تھے۔ يكه دينے والے أس كے چتر أبهي سلكدل إسمان كو پكه دينے والے ورک بههد أرر بهوک کا خلاف لو رها تها . اپننی تصویروں کو گرے هوفي كي آواز بدا رها تها . پر أس آوار كو كون سدتنا ٪ يعهر كو لوك أسم تهككم . يهو بهي بهوك كا يع كاريكو اپدني تهسيا مين لكا باكل أور سلكي كهكر مارتي يعتدي . بنتي يتهر أور تعيل بهملكتي وها . ولا أنسان كي زندگي كو سمجهلي كي كوشيعي كي رها تها . ولا 3 بجر أس كم خلاف تهي . أسكم چعرول كا لومي مذاق أراتي . أس کلاکار وان کیک البريل عن اه٠

لما ہوئے پیسوں میں سے کنچہ بنچا کر اینٹی تصویروں کے ماتل کے لئے لوگوں کو کنچھ دے کر ساملے بٹھاتا ۔ أن كے چتر کيملنچتا . إس طرح وہ چکر کلا کی سادھٹا کرتا رہا ۔ ونسلت أيلت ورب چلا آيا . آدعي روتي كهاكر' بهائي ٤ بهونچ

تھے ۔ ونسلمت کا هودے ساکر اس عورت کی دشا دیکھکر مہھٹوں تک جوار اُتھاتا رہا ۔ وہ پاکل ھوگھا۔ پریشان ھوگھا ۔ اُسی میں اُسے دنیا کی سکالی ہوئی' تھکرائی ہوئی اور صدیوں ہے کچلی ہوئی عورت كم درشن هوئم . وزسفت نے أسے أن يورز مانا اور أسكى سموا مهن لك تعى . أسك جيون مهن كهيل چهل كهت أور دهوك نهيل جها . وه ويشها ہے ونسلت کی دوستی ھوگئی ۔ اس سے اُسکے پہت میں بچه تها . وه آواره' شرابي أور بدچش هوتے هوئے بهي نهک اور سيدهي ويشها إس لئے تهی که اُسکے و بعيتے تھ' کالمب تها' مال اور بهائي أيلت ورپ مين ٥ بچون والي' چهچک بهرے منه کی ایک

को कुछ दे कर सामने बिठाता. उनके चित्र खीचता. इस तरह बिन्तेन्ट एन्टवर्ष चला आया. आधी रोटी खाकर, भाई के भेजे हुए पैसों में से कुछ बचाकर ष्रापनी तस्वीरों के माइल के लिये लोगों बह चित्रकता की साधना करता रहा.

संगदिल इनसान को पिष्ठला देने बाले नहीं बने थे. झौर जिनके दिल

पिषले थे वह चन्द ही थे.

कर रहा था. वह वर्ग भेद खौर भूक के खिलाफ लड़ रहा था. अपनी तस्वीरों को गिरे हुचा की खावाज बना रहा था. पर उस जावाज़ को कीन सुनता १ पत्थर को पिघला देने बाले उसके चित्र अप्रभी

तपस्या में लगा रहा. वह इनसान की जिन्द्रगी को समभने की कोशिश

द्रांत हुए, बिन्सेन्ट ने डते ष्रज्ञपूनी माना भीर उसकी सेता में लग एन्टवर्ष में ५ बच्चों वाली. चेवक भरे मुँह की एक वेश्या से आवारा, शराबी और बद्वलन होते हुर भी नेक और सीधी थी. बसके जीवन में कहीं छल कपट मौर थोका नहीं था. वह वेश्या इसिलिये की सताई हुई, उकराई हुई बौर सिर्यों से कुचलो हुई खौरत के बिन्धेन्ड की दोस्ती है। गई. इस समय उसके पेट में बचा था. वह थी कि उसके ५ बच्चे थे. कुटुम्ब था, मां श्रीर भाई थे. बिन्सेन्ट का रहा. वह पागल हो गया, परशान हो गया. उसी में उसे दुनिया हत्य सागर इस झीरत की दशा देखकर महीनों तक ज्वार डठाता

कलाकार वान गोक

नया हिन्द

म्रप्रेल सन् १११

न आई कि उससे क्या रालती हुई हैं ? उसे तो अब भी विश्वास था

ایریل سی اهٔ

کلای ران کرک

.)

تها که لوکي أس م محديث كرتي هـ . نع آئی کہ اُس ہے کہا غاطی ہوئی ہے ؟ اُے تو اب بعی وشواس

لوكو ألمه يقتا كم كمهر لوت كشي . « سلمت لهي بهلمج كيدا ﴿ وَهَانَ

वहाँ उसके मौसा ने अपनी लड़की से न मिलने देने की निगरानी

लड़की खपने पिता के घर लीट गई. विन्सेन्ट भी पहुँच गया.

कि गड़की उससे मुहत्वत करती है.

रक्स्नी. जब विन्सन्ट का यह मालूम हुआ। तो वह आग बचूला हा गया. विन्सेन्ट न लड्की के बाप में मिल कर शाही की बान की. मगर खसे जबाब मिला कि तू भिक्संगा हो कर इतने बड़े पाटरी की बेटी से ब्याह केंस कर सकता है ? वह बहुत बड़े ज्मीता के

اُسکے موسا نے اندی لربی سے نہ مالکے دیکے کی نگزائی ،کدی . حب ونسطحت کو یک مجلوم هوا تو ولا آگ دهال جوگو! وتسطت نے الوکی کے قات سے ملک، شائدی کی وات کی مگر آسے حوال مالا کہ تو

بهک مکتا هو کر آنانے بوے پادری کی بیقی سے دیا، کوسے ک سکتا

هے ؟ به ببہت دیے :مدندار کے دُعر ها ،علی ہے دیاگل ہوں ونسفرت

الوف آيا الهكس اس نے كوچه سوح ك، دعر موسا كا دروازة كملكهكايا.

وهال بوکوانی نے گھر مھن گھسٹے سے مٹع کیا۔ ویسڈنٹ آسے تاعکیل كر الحرر چلا كيا أور ديكها كه كالي يوهاك وأي أيك چهايا ايك

طاف جهي کئي هـ . لوکي که بالي نے وسملت کو ديت برا بدلا

हैं. सड़की के बाप ने बिन्मेन्ट का बहुत बुग भला कहा लेकिन

गया जीर देखा कि काली पाशाक वाली एक छाया एक नरक छिप गई

र्वेड

ने क्रमीज के बटन खोल कर सीता तान दिया मगर इसी समय ससकी मौसी बीच मे आ गई. विन्मन्ट बाला--'क्हा कि नहीं मिलने देंगे," खीर उसने अपना हाथ जलने हुए बड़े लैंग्प पर धर दिया. चमड़ा जला, मोस जला. हड्डा जलने लगा मगर न ना मोसा

डस से मिल लेने हो. बाप ने पिनील निकाल लिया क्योर विन्सेन्ट

विनसेन्ट अपनी जिंद पर अदा रहा आँग बाला कि मुक्ते एक बार

كها لهكن ونسفت أيلمي غد يرأبأ رها اور مدائم متصدادك دار اُس سے مل لیداے دو۔ ماپ نے مستول تکال ایدا او، وسفحت نے

قعيض کے بيٹن که،اُل کر سهائه ران ديا مگا، اُسي سمے اسکي مدسي بهم مهن آگئی . ونسلات بولا - "كهو له مهين مثلق دينتے ` اور

همتى جلك المي مكر مه نه موسا يكهلا أود مه ومسلمت هي بعجه هدا. أُملَّ أَيْدًا هَاتُهِ جَلَّتَمَ هَوْلَ لَهِمْ بِو مَعْرِ دِينًا . جِمِواً حَلاَ مَا سَلَ جَلاَأً

پر پھیلک دیا آخر مومی نے لیدمیہ کو ڈھکھاں دیا اور تہکروں نے ونسلمت کو سوک

ونسلت کا دال دو بار توق چکا نها . شريز کو سودي بيسات اور

बिन्सेन्ट का दिल हो बार टूट चुका था. शारीर को सहीं, बरसात

पिचला आरि न बिन्सेन्ट ही पछि हटा. आखिर मीसी ने लैंन्प की

ढकेल दिया श्रीर नौकरों ने विन्सेन्ट को सड़क पर फेंक दिया.

हर, भूक भीर अन्याय न हो. उसने भाई को लिखा—"मैं इनसानों के बीच रह रहा हूँ, उन्हीं के लिये जी रहा हूँ. महान कलाकार मसीह ने भी तो यही किया था.' इस तरह हसे भगेसा था कि उसके चित्र चाहे बहुत सुहाबने भीर लुभावने न हों. चाहे वह मामूखी दन्जे के हों पर उनमें एक एसी भागाज जरूर होगी जिसे सुनने के लिये दुनिया एक दिन मजबूर हो जायगी.

बिन्सेन्ट बेल्जियम में बहुत बीमार हो गया. घर वाले अपने साथ उसे ले गर. पर बहाँ आकेले उसका जी बेचेन रहने लगा. वह दिन भर बाहर भटकता, खेतों की मेड़ों पर बैठ कर धान के चित्र बनाना. किसानों को देखता, उनके जीवन को आंग उनकी कठिनाइयों को देखता, इनकी मद्द करता खौर उन्हीं का सा जीवन बिताता. इसने जैसा देखा, हुबहू तस्वीर में स्तार दिया.

बन्हीं दिनों उसकी मौसी की एक लड़की विधवा होकर अपने बच्चे को लिये उसके यहाँ आ गई थी. होनों दुखियों का मन मिल गया. दोनों साथ साथ घूमते. बह दिन भर उसे जंगलों में चित्र बनाते देखती. लड़की कत्वाकार के मन में बस गई. कलाकार ने एक दिन उसे बाजुओं में कस कर गले से लगा लिया. वह लड़की अपने बच्चे को छाती से चिमटाए. भरे खेतों में से पागलों की तरह होड़ती अपने बर आई और बंद कमरे में घन्टों रोती रही. मां बाप ने अपनी लड़की के अपमान पर बिन्सेन्ट को बहुत बुरा भला कहा. बिन्सेन्ट

دنیا مانگ رهی همین . سے ایسا سمساز چاہدے جسس ہیں لوت کیسوت کر' بھوک اور انھائے نہ عبر . اُس نے بھائی کو لوت کیسوت کر' یھوں انساس کے بیچے رہ رھا ھوں' آمھوں کے لئے جی رھا ھوں ، مہان کٹاکار مسمعے نے بھی تو یہو کیا تھا' ۔' اِس طرح آسے بھررسہ بها کہ اُس کے چتر چاہے بھوں پر آن میں اور لبھاؤنے نہ ھوں' چاہے والے وہ معمولی درج کے ھوں پر آن میں ایک ایسی آواز ضرور ہوگی جسے سنڈنے کے لئے دیجا ایک دن

وهی تصویر مهی آثار دیا .

انهین دنون اسکی موسی کی ایک لوئی ردیوا عوکر آنے بنچے در نئے اس کے یہاں آئٹی تهی . درنون داہیوں کا من مل گها . درنون ساتھ سانٹ کھومتے . وہ دن بیر آسے جنگلوں میں چاتو دیکھی . لوئی کلاکار کے میں میں بس کئی . کلاکار نے ایک کو چہاتی سے بازؤوں میں کس کر گئے سے لگا لیا ، ود لوئی آنے بنچے دووتی آنے بازؤوں میں کس کر گئے سے لگا لیا ، ود لوئی آنے بنچے دووتی آنے گور آئی اور بند کمدے میں گھٹٹوں درتی دھی ، مان کو چھی دی ھوا کی ایسان پر دنسفت کو بہت برا بھلا کہا ، ونسفت کو بہت برا بھلا کہا ، ونسفت

अप्रेल सन् १४१

कलाकार बान गोक

नया हिन्द

में ठिटुरते देखा और बरखा में बे सहारे भीगते देखा. उसे सन्हों में थरधराता ईम् नजर आया. वह उन्हों की तस्बीरें बनाने लगा. निराशा में डूबे बिन्सेन्ट को हिम्मत देलाना ग्हता. उमके लिये नई कपके उतार कर पहना देता. उसने उन्हें भूक से तड्पने देखा, ठंड ज्ञाब उसने ज्ञपने पास पड़ोस की सच्वी तस्बीरें बनाइ, ज्ञीर अब इन्जत थी. थियो को विश्वास हो गया कि उसका यह पागल भाई एक न एक दिन दुनिया का महान चित्रकार बनेगा. इसिलिय बह नई किताबें, रंग और कपड़े मेजता. रुपया पैसा भेजता श्रीर उसे बाले सब थियो से नाराज हो गा., पर थियो ता भविष्य की एक बड़ी से बड़ी हस्ती की सेवा कर रहा था, उसने लोगों की बानों रोगियों की द्वा करता, बूढ़ों को तसल्ली देता स्त्रीर नंगों को सपने इसके माई थियो ने उन्हें देखा तो वह घक से रह गया. थियो कला का बड़ा जानकार और परत्येया था. सारे पेनिस में उसकी बड़ी सलाह देता. उसके काम की आलोचना भी करता. पागल कलाकार की ऐसी सहायता करते से धर श्रीर बाहर बाते. जान पहचान पर जारा भी ध्यान न दिया. आगर आई हो तो लझमन के बाट थियो जैसा हो !

मोर के चक्कर में विन्सेन्ट बान गोक श्रापनी रोटी मजद्रों में बाँट आता, पैसा दे आता और खुद भूका हो काम में लग आता. उसकी इस महाई ने, भूक और सरदी ने उसका बदन तोड़ दिया. वह झकसर बीमार और बेहोश रहने लगा. लेकिन उसके मन मे मटल विश्वास था कि वह मतीह के सच्चे रास्ते पर चल रहा है. उसका कलाम, ब्रुश, रंग झौर लहीर नया इनसान झौर नई

) سائعر اور باهر والے اجات بجنجات والے سب تعدر سے ناواض هو کئے . وة نراها ميں توبه ونسفت کو همت دلاتا رهکا . اُسکے لئے بئی نئی هيعا . أسكم كاء كي آلوچڤا بهي كرتا. واكل كلاكار كي ايسي سهايتا كرنة كتابين ' زنگ أور كبوے بهيجتا' وريفه پيسه بهيئحما أور أے صلح روکھوں کی دوا کرتا' بوڑھوں کو تسلی دینڈا اور نلکوں دو آھے کہوے آتار کر پھٹا دیتا ۔ اُس نے اُٹھیں بھوک سے تویتے ديكها ، تهلق مهن تهتهرتم ديكها أور دركها معن به سهادے بهيكتم ديكها . أم أنههن مهن تهر تهراتا يسوع نضر آبنا . ولا أنههن تصويرين بدائهن أورجب أسك بدائي تهدو نے أنهوں ديكها تو ولا دهک سے را كيا . مهو كلا كا بيا جالكار أور بركهما تها . سارے کی تصویریں بنانے لکا . اُس آس نے ایم ہاس پورس کی سچی پهرس مين أسكي بېي عزت تهي . تهيو كو رشواس هودييا كه أسك يع پائل مهالي ايک نه ايک دن دمها کا مهان چترکر بلے گا إسائلے بلا تعمو تو بهوشینه کي ایک متری سے ہوی هستی کی سیواً کر رها تها. لجهين کے بعد تهور جيسا هو! اُس نے لوگوں کی باتوں یہ ذرا بھی دھیاں تعادیا ۔ اگر بھائی ھہ تو

تهرّ ديا . ود اكذر بهمار أور بيموش رهالي لنا ليكن أسك من میں بانٹ آتا، پیسے دے آتا اُور خود بھولا ھی گام میں لگ جاتا اُس کی اِس بھلائی نے بیوک اُور سودی نے اُس کا بدن معی اتل رشواس تها که رد مسیم که سوید راستم یر چن رها هم. أس لا قلم برش زك أور لكهرين نيا السان أور نئي مجور کے چکر میں رسنٹ وان کوک انٹی رونی مزدروں

ابديل سو اه.

अप्रेल सन् १५१

कलाकार वान गोक

बह दूर सन्दन बल देता, अपनी प्रेमिका की एक फनक पा जाने के लिये. एक बार आं पहुंचा तो उस्ता नई पोशाक में एक नीजवान की बाँड थामे गाड़ी में बैठ रही थी. बाजे बज रहे थे. आज उस्हेला का ब्याह हो गयाथा. आज वह पराई हांगयी थे. नया हिन्द

के त्रान ने बसे सड़क पर सुला दिया. लन्दन ने उमका दिल तोड़ ब्रुश्न संभाला क्यीर मुमटिबर बनने का इराहा किया. अब बह डर्मुला भूका त्यामा बिन्सेन्ट झपने डेर की तरक लीट पडा. रास्ते में बरक क्या था. वह लन्दन से बेलिजयम आ गया वहाँ के गिरजे में बदती करा ली और दिस में मुहत्या का दर्तिये हुए विन्सेन्ट ने के बजाय कला का पुजारी बन गया. मगर उस बकत उसकी तस्त्रीरे टेड़ी मेड़ी भड़ी लकीरों के सिवा खाँर कुछ न होनी थी. कई बग्म अपनी प्रेमिका की आखिरी मलक देखकर निराश. हनाश और तक बह निराशा अभीर नाउम्मीत्। की हालत में जाता रहा. भुक स्रोर बेवैनी का मंजिलों से गुजरता रहा.

375

1

बेहिजयम में जिस जगह वह रहता था वह कायल की त्यानी के कर व थी. खान के कामगारों में बह थमें प्रचार करने जाया करता था. उनकी हालत देखकर वह कॉप गया. उमकी नम नम तप बठी. दृद् से दिल भर गया. वह उन्हीं के चित्र बनाने में लग गया. फिर महीनों सोचता रहा श्रीर एक दिन उसने बाइबिल फेंक दी. कपड़े बाँट दिये. गिरजा की इमारत को श्राखिरी सलाम किया सहाँ रहकर वह मजदूरों की सेवा करता. उनके वच्चों को पढ़ाता, आहर पाब रोडी बनाने वाजे एक ग़रीब मज़दूर के घर रहने लगा

كمي بالم تهامي كاري مهن بهنة رسي ليني . بالجديدي رهـ "هـ "ج اُرمملا کا بیماد هو کیا بها آج رد پرانی شو کئی تهی . لئے. ایک بار جو پہلوپا ہو آرسا مئی پیشال میں ایک سوجوان ولا فور لندن چل دیتا ایدی بریمه کی ایک جهلک پاجانے کے

) کے سوا اُور کچھ نے مھوتی تبھی کئی بیس تک بر سر شا ریز رااُمهدی أور مصور ملك كا راده كها ال وقارسلا كير بنجاء فلا يا ونجاري من کواکس آور دال میس متحدث کادرد لکے عوث ونسندے نے دیکی سندیہ!! کی هاارے میں جزیکا رہ! دبوک اُور بیدیجینٹی کی منز فی سے آور برف کے طوابان نے 'سے سڑک بر سڈ دیا ۔ لمدی نے 'سد دن ہو' ميا نها. ولا لغدن سے باستجيد أنه! وغال کے گبرچ معمل بعالی أور بهوكا يهامها ومسفت أبيد تتبات كي طبوب الوت بوا براسقة مهن أملي پريميمك كي أحال جيلك ديكيك درنس عتاس

درد ہے دا بیر کہا ۔ رہ آئیمی کے جِتر بذائے میں اگل ڈیا ۔ پیر مہملیں سرچتا رما آرر ایک دن اُس نے بائیل پیمنک تمیں . کمان کے کامکاروں مھیں وہ دھیرہ پرچار کرنے جدیدا کرتز نیدا . کی کمی حالت دیکھکر وہ کاسی کیا . آسکس سس سس تب آجی . معى، كبيرے بائٹ دئے گرجا كى عمارت كو آخري سلام كيا اور چاؤ روتی بنانے والے ایک غریب مودور کے گھر رہنے لگا بہاں رهکر ولا مؤدوروں کی سیوا کرتا اُنکے بچھوں کو پوماتا ' الملجوم محل جمل جكه وررهندا بهارد كوليا مل كهارس يم الريب

कलाकार बान गाक

, नया हिन्द

t

32

बसकी बेटना शक्ल में उन्हें ईस् मसीह के त्यान होते. पर वह अब भी उम्लाका सपना देखताथा, उसे अन भी नहीं मूलाथा अपनी बाइविल खीर अपनी उसुला-दुनिया में यही हो उसके सहार थे. गिरजा में भाशन पूरा करते ही बाइबिल को अपनी जगह गख, इस प्रम ने उसे पागत बना डिया. मां बाप ने बंटे को घर बुला लिया. लेकिन उसका जीन लगा आर्थिक बापप लन्डन भाग आपृष्: सार बांके सुहरुलों में न्द्र कर पादरी बना अपि बाडिबिल का सही संदेसा सुनाया उसका भाशन सुन कर लोग भीचक्के गह जाने.

يهي نهيل اُس لا گهر چهوڙ دسے پر ہو ران گوک 'خدن کی کو کهاری سردى أور يوب مين تهتهورن يهي حوري نهس يهس ميل يهدل هی بے رحم اور ملکدا تهی . 'س نے وان کوک کی محدث کو تهکرا دیا اور اُسکی :وی هنسی اُوائی . امریکه کے سب سے بوے لیکهک اُورنگ استون نے اپنی کتاب 'است فار لائی' میں اُس چالکر اُرسا کی ایک جهلک دیکه لیدے دیکے اُسکے گمر کے ناہر چکو كالكذاء أورياء هوتا سذهجو سي كهودكه سومواركي صبعم أم وأيس مريم ك بعاً درددك أور صحوم چتر كهونجا هي ونسدت أرسلا ك وة قههوأبهاوك أور سلكى . لقدن مين أيقى مالكن كى لؤكى أرسلا كـ پويم ميں پو کها . يه لوکي جندتي خويصورت اور شاردار تهي أندى ويعجه بائل تها . جهان أسك مدر يول ولا أسى حكم كو أيغا كعدا سمجهلي لکٽا . جهال ولا رهٽي وهي حکم اُسکے لگے کاشي بن حابي. أسكول مين پېلچنا هوڙا حهان ۲۰ ملازه توا . سادىمارن تبا أور أس مهن كڤي دنين تكائوڻي پويورتن نهين آيا . ليکن

لها . لهكن أسمًا جي نه ليًا أور و" وأرس "خذن بدائك آر" . عديمون کے محصابوں مھی رھکر پادری نڈا اپر نائنٹ کا صحصتہ سفدیسہ سفایا ۔ اُسکا بہائشن سفکرٹوگ بعودچکے ،۲ جاتے اُسکی نے دَعفکی بائيل اور ايدي أرسلاك، دا مين يهي دو أسك سهارے تھ. شکل میں أنهن يسوع مسفم كے درشن غوتے بر وہ اب نفی أُرسما كا سهيدا ديكهندا تها، أسم أل بهي سهين بيولا ته! أدامي گرجا میں بھائش پورا کرتے می بالبل کو ایکی جگت رکھ' اِس دويم نے اُسے داکل مذا ديا۔ مال راب نے مفترے کو گفر بالا

ख्रीर अपने काम में उसे इन तस्त्रीरों पर पाँच पचीस क्पए से अधिक न मिले. और जब पहली बार बड़ी क्रीमत में उसकी तस्वीर विकी तो वसे बड़ा अचरज हुआ। खरीहार मजाक तो नही में विकेशा. श्रीर जब श्रमरीका या इंग्लैंड में इनकी नुमाइश होगी तो इस तरह भीड़ होगी कि पुलिस को डंड चलाने पड़ेंगे ! लेकिन कितने कलाकारों का खून पी कर, किननों के घर डजाड़ कर मंसार कर रहा है ! लेकिन भूरे वान गोक को क्या पता था कि ४० साल बाद उसका कोड़ी न कमा सकने वाजा चित्र द्स द्स लाख डालर में कलाएँ फूली फलीं, यह शायड़ कभी किसी ने नहीं सोचा है!

में रहने बालों, उन्हीं में जीने बालों को नया रास्ता दिखाने मौर नया मफसर या, उसका वारिस बन सकता था. लेकिन बान गोक पादरी के बेटे विन्सेन्ट वान गोंक का जन्म हालेंड में सन १८५३ में हुआ। था. आगर वह चाहता तो पादरी का पेशा अपना कर का ही शान से रह सकता था. या खपने एक चाचा का, जो फीज में आला बारिस बनने के लिये पैश नहीं हुआ था वह नो खया हो दुनिया संदेसा हेने जाया था!

पेरिस बाली दुकान पर भेज दिया. गुपिल्स लन्दन और पेरिस की मशहूर तस्बीर बेचनेबासी संस्था है. वान गोक का भाई थियो १६ बरस की उन्न में बान गोक के बाप ने डसे 'गुपित्स' की पेरिस बाबी गुपिल्स शाब का डायरेक्टर या.

पेरिस में स्सते इतनी मेहनत और ईमानदारी से काम किया कि झन्दन मेज दिया गया. लन्ट्न में बिन्सेन्ट का ब्रीबन बहुत

وأن كموك كو كيا يتده نها كه • ٥ سال بعد أسكا كوري نه كما سكنے والا كهو أجيار كو سخسار مين كلائين بهوالي يهلهن يه شايد كبهي كسي نه ملے . أور جب يہلی بار بتى تيمت ميں اسكى تصوير بكى تو أميم بوا اچرې هوا . خويدار مثاق تو مهيل كو رها ه ٪ ليكن بهوك قلقے چلانے بوملکے . لهمن كتلے اللا كاروں ؟ خون پي كرا انتلول ك されてまります。日 معی ان کی نمائش هیئی ته اُس طرح بههر شونی نه پولیس کو چکر دس دس لایه دالر میں بکے گا۔ اور جب امریکه یا۔ انگلیفک أدر ام كم مهن أسران تصويرن ير بالج يعهدس روي سا أدهك

- ۱۸۵۳ مهن هوا ته! . اثر ود چاهکا تو يادري کا پيهشم ايدًا کر کامي هان سے رہ سکتا ہا . يا آنچ آيک چاچا کا جو فوج مهن آعلي أفسر تها. أسكا وأرث بن سكعًا تها . ليكن وأن كوك وأرا بنك ح لكم يهدا نهيم هواته! . ولا تو خهالول كي دمه! ميس رعم وإليل آنههن مهن جهدم رالون كو نيا رأسته دكهانج أررنها سفديسه دييق یادری کے بھتے رسمدے ران کوک کا جنم ھالینڈ میں سن

تصويرين بفهياء وألى سنستها هي وأن كوك لا بهائي تهيو پهرس والى كويلس هانع لا تالبريعر تها . پهرس والي دوکان پر بههيم ديا . گويلس للدن اور پهرس کی مشهور 14 برس کی میر میں ران کوک کے بہ نے 'ے 'کویٹس' کی

للدن بههي ديا گها . للدن مهل ونسفت کا جهون بهت پهرس ميں اُس نے اتفی محدث اور ايمانداری مے کام کیا که

मप्रेल सन् १११ स्वयाली तस्वीरों की जगह सबाई आहिर करने वाले चित्रों का सिका कलाकार वान गोक नया हिन्

हैंग की जनता और अवाम की दुर्शा देखकर छसे आभीरी के आरे यह चित्र बनाते समय वह अच्छी इमारतों या रेशमी गड़े ज़र कुर्सियों झौर मेजों पर नहीं था. न उसके पास उनके हासिल होने का कोई जरिया ही था. हाँ, अगर बह चाहता तो बड़ी शान से रह सकता था. पर अपने आसपास की, लन्दन, पेरिस अपैर बिलासी जीवन से नफरत होगई थी जीर वह लूट खसोट का कड़े विरोधी हा गया था

उसने अपने चित्र मोपक्षियों में. खेतों में बैठ कर बनाए. बरमती थी. गिरते बरक में वह मैदानों में कहीं पड़ा मिलता. वान गांक केबल बौर कार्फा के पैसे न होने पर सिर्फ गरम पाती हो पी कर रह जाता. बरस्रात में वह बाहर घूमता. चिलचिलाती घूप उसे नहीं रोक पाती काफी पी कर रह जाता. कभी काली रोटी खा कर रह जाता. कभी चाय एक हो हिन नहीं महीनों नक वह फैबल पानी पी पी कर गुखर सुख न रहती. वह अपना क्रलम और त्रुश बराबर बलाग जाता। कर लेता था. या ना मांजन मिलना ही नही था या असे खाने की चसके इस तप की तुलना महात्मा गांथों के उपवाम से ही हो मकती है. अपने काक़ों के दिनों में भी अगर कोई आ जाता नो हमेशा वह सब कुछ उसे दे देता. श्रीर यह वात इतनी बढ़ गई कि उसके पाम कभी कुछ न रहा बल्कि आरार यह कहें कि वह जन्म भार भूकों मरा तो भी कुछ रालत न होगा.

3 کلکر وان کرک الحيل مي اه'

خهالي تصويبوں کي جگه سچيائي غالهر کرنے والے چكبوں كا

عكم جمايا .

کرسهوں اور مھزوں پر نہمن تما۔ تم اُسکے پائس اُنکے جامل عولے کا كولمي فريعه هي تها . هان الكر ولا چاهكا تو بتري شان سے را سكنا تها، پر اُمِ آس پاس کی للدن بهرس اور هیگ کی جلتا آور عوام کی دردشا دیکهکر آسے آمھری کے بلاسی جھون سے نفرت ہو ڈٹی تھی أور ولا لرت كهسوت كا كتار ورودهي هو كيا تما . ارر یم چکر بٹاتے سے وہ اچھی ممارتوں یا ریشمی کدے دار

برستى برسات ميں ولا باهر گهومك! جلچلاتى دھوب أے نهفى وان کمک کیول کافی ډي کر ره جاتا . کبهی کالي اوتي کهاکو ره حاته . جانا . آیک در دن نههن مهدنس تک ولا کیول داری پی پی کر گزر کو لیتنا تها . یا بو بهوجن ملتهٔ هی نهین تها یا گی کهانے کی سده روك يالي تمي . كرنة برف مهن ولا مهدأنون مين كههن يواً ملتها . نه رهمتي . ود ايدا قلم أور ببرش برابر چلائے حالا! أسكے إس تب کمهی چائے اور کافی کے فیسے نہ ہوئے پیز صرف کرم باسی ہیں کی کیر را كي تللا مهادما الاحمى كے أبواس سے هي هو سكتي هے . أنه واقول کے دنوں میں بھی اگر کوئی آجاتیا تو ہمھشہ ولا سب کچھ أسے دے میتا . اور یه بات انلی بود ککی که آسکے باس کدیمی کچیه نه رها بلكم الكريم كهيس كه ولا جدلم بهو بهوكون موا تو بهي كجه غلط أس نے آئے چکر جھوندریوں مھن کھھکوں میں بدیکمکر بدائے .

ابريل سي اه

तरह चित्रक्ता की तारील में विन्सेन्ट बान गोक ने पहली बार वाले एक परित्रार के खाने की मेज वाला जो मशहूर चित्र 'जाल खेतों भीर फसलों की सभी तरशीर खींचीं. आलू की खेती करने खाने बाले" उसने बनाया वह हजारों बरस तक आमर रहेगा. इस किन इसका सपना सबा होगया. जब उसके ऐसे चित्रों को लोगों ने बेहोश हो गई! बान गोक ने रंगीन स्त्रीर बनावटी तम्बीरो के बजाय देखा तो बह चिकत रह गण और श्रोरल यह भयानक दृश्य देखकर खींच देने की वह तैयार होगया. बरसी तपस्या करता रहा खीर एक सकती हैं ! बस, बिना उस्ताद की सहायता के ही. यहां सब तस्बार सङ्कपर मारे मारे फिरने वाले राहर्गारों के चेहरा पर देखां जा चे किसी के मुँह पर उस भागी भूक की छाप नहीं है जो गत दिन से मेल क्यों नहीं खाते ? इनमें कहीं भी खर्मान की तह में गहरी खानों में इब कर काम करने वाली का वित्र क्यों नहीं है ? इनमें ह्यांडे चलाए कि उसकी धमक आसाज भी गुंज उठनी है. जया उसने चित्रकारी शुरू की तो वह यह न समभ मका कि इन बड़े बड़े चित्र- कारों के चित्रों की स्त्रयाँ श्रीर बच्चे द्रिनिया में चलने फिरते लोगों मोपड़ियों में भूके पेट रहने बाल मज़रूगे. दुखियागे। खीर पीड़िनों का ऐमा चित्रन किया जिसे देखने पर आज भी हमारा आँखों से आसू निकल पड़ेंगे. बसके ब्रश ने ऊचे खानदान की आरितों की परझाइयाँ नहीं देखी. बल्कि भयानक सरहां में कूडेखाना पर कोयला चुनती ग्रारीब स्त्रियो की तसबीरे उसने बनाई. इन नमत्र रो के जरिय बसने कठोर से कठोर आरे संगदिल इनमान के दिल पर मी ऐसे लोगों, रईमों स्रोर शाहजातों का चित्रन नहीं किया बिक दूटी फूरी अप्रैल सन् १५१ कलाकार वान गोक नया हिन्द

المؤمن ما مثل كبول مهيل كبالة ؟ إن ميل كهمل بهي ومين كي رہے گا۔ اُس طرح چکرکلا کی تاریخ میں ونسدے وان کوک نے پہلی بار ته معن گهری دهانون مین ترب کر کام کرلے و لیوں کا چتر کیوں نہیں هی کیمی سب تصویرین کهدایج دیالے کو رہ تیار هو گیا . برسون تهسیا کردا رها آور ایک دن اُس کا سینا سچا هو گیا . جب اُسکے بالمارثي تصديوس کے بعجائے کھيتھن اور فصاون کی سنچي تصوبويس كهيدهيم آلروكي كهيمتي كرنة والد أيك يبيواد كر كهانة كي ميز والا جو مشهور چکر 'الو کهانے والے" أسفے بدايا وا عواروں برس تک امر جترکاوں کے چتروں کی استریال اور بعجے دبیا میں چاہے پیرتے بههالک درشيم ديکهکر بههرش هو کڻڍن! وان گوک نے رنگهن اور أيسم چتري كولزكن نے ديكها تورة چكت رة كئے أور عورتين يته نہھی دیکھھی بلکھ بھھا۔ک سردی میں کوڑے خانوں پر کوڑلۂ چلائی غزیب اسٹریوں کی تصویرین اُسفے بلائیں ۔ اِن تصویدوں کے کے اِن معن سے کسی کے ملتہ پر اُس بھاری دھوک تی چھاپ نهمل ها جو رأت دن سوک پر مارے مارے پهرنے ولے راعکمرین کے مجهورں میر دینکھی جا سکتی ہے ؟ بس' بالما أستاد کی سہایتا کے فریعے اُسلے کتھور ہے کتھور اُور سفکادل اِنسان کے دل پر بنی ایسے آس ئے چتر کا ی شارونے کی نو وہ ایک دیم سمنجید سٹا ککا اِن اباہے بڑے نكل ببيدكي. أسكم بـ ش نے أوسهم خالدان كى عورتوں كي ببرچةاليدال همَّهُوزَ عَمِهُ اللَّهُ كُم أُس كِي دهمك آج بهي كُومِ يُنهِمْني هِي جَب كا أيسا چكرن كيا جميد ديكهائي پر آج بهي شماري آنكهون سے آمسو لوگوں: رئیدسوں اور شاھزادوں کا چتدرن بہیں کیا بلکم توتی پھوتی جهونبه بيول ميس بيه وكم پهمت رهاي وألم مزدورون ' دكيه 'دن أور بهوتس

(माई 'परदेशी')

१९ कीं सड़ी के पिछले बरसों में, सब से मशहूर चित्रकारों में बान गोक का नाम बड़ी इज्ज़त के साथ लिया जाता है. इर बासल बान गोक चित्रकार के रूप में संसार की महान घात्माचों का नमूना था. उसके जीवन की तुलना बड़े से बड़े सन्तों खोर महा. तमाखों से ही की जा सकती है.

े बाइबिक के इस सत्य का वह आवशे नमुना था कि ज्ञापने अर्थ जीवन की कमी विश्वास से पूरी कर ले!

जीर योरप के इस विश्वास का भी वह उदाहरन था कि 'मन भर जाक्समंदी से रत्ती भर श्रद्धा ज्ञाधिक भागी है.

चित्रकार के रूप में उसकी पहुंच झौर मफलता अचरत में बालने बालने बाली थी. पर सफल चित्रकार बनने के लिये उसे जो जो किठिनाइयाँ झौर मुसीबर्ते फेलनी पड़ीं वह बड़े बड़े मर्गमाओं ने देखी भी न होंगी. उसका जीवन तपस्या और माधना का जीवन था. उसकी हरेक साँस संघरों और तजरबों में पल कर आगे बड़ी थी. उसको करम पर भेट आब, ना बराबरी और त्तूट म्बसोट के खिलाफ अपनी कमी न खतम होने वाली लड़ाई जारी रही.

अपनी अचरज भरी तसवीरों में डमने राज महलों. भव्य इमारतों और आलीशान बागीचों में सैर करने वाले ऊँचे तक्क़ के

کلاکار وان کوک

(بهائی 'پرمیشی')

19 ویں صدی کے پچھاے برسوں مھن' سب سے مشہور چاتر کاروں میں وان کوک کا ناء ہوئی عزت کے ساتھ لیا جاتا ہے ۔ در آصل وان کوک چاتر کار کے روب مھن سلسار کی مہان آتماوں کا نموزہ تیا ۔ اُسکے جھون کی تلڈا بوے سے بوے سلکوں اُور مہاتماوں سے ھی

کی جا سکتی ہے . بائیل کے اِس مستیہ ، وہ آدرش نمونہ تھا کہ 'ابے جھون کی کے اُٹ

کمی رشواس ہے چوری کر لے !' آور پیورپ کے اِس وشواس کا بھی وہ آداھین تھا کھ ' میں بعر

مقاملدی سے رتی بور شبردها ادهک بهاری هے .

چیروار کے روپ میں اُسکی پہٹے اُور سیھلکا اچرے میں ڈالفے والی تھی ، پر سیھل چیئراز بنانے کے لئے اُسے جو جو کھٹلائھاں اور مصھبتھی جھیلٹی پڑیں رہ بوے بوے سورماؤں نے دیکھی بھی موزیکی ، اُس کا جنون تدسیا اور سالدهانا کا جیون تھا ، اُسکی ھر ایک سائس سلکھوشوں اُور محجوبوں معن پڑی کر آگے بوعی تھی ، اُس

کبھی نے ختم ہرنے والی لوانی جاری رکھی ۔ ایڈی اچرے بھری تصویروں میس 'سٹے راے محاول' بھویۂ عمارتوں اور عالیشان باعیچوں میں سور کرنے وائے ارنچے طبقے کے

घ्रप्रत सन् १११

ande aming mell .

پريم كے ساتھ پرمدا أور أن سے سبق حاصل كرن هولا . أن دهرموں أور ککابوں کے قبق سب دیساً ور کال کےقبق ھیں۔ ھمیں ان سےاوب اُٹھکر ايويل سي اه.

سب دهرموں کے سار یعنی اُس مانو دھرم' 'س پریم دعرم' آس مذهب عشق' اُس مذهب اُسائیت کو ساکندات کرنا هولاً، جو آجکال کے سب مت مکالتروں کی جنگہ بھاری مالو سماج ڈالیک ماتر دھو۔

هوگا، جسكى بغهادين سدچائي. سداچار اور مريد پر هونكى اور جو

اُں گہرائے کی بہونچنے اُور اُن سمسیائی کے حل مرنے کی کوشیں سب کے اندر ایک ایشور کے درشن کرنے ہوئے آددیانمک حیون کی

 کے جھون کا انتہ اور اصلی لکش ھے۔ مہی رہ قیمتی سمق ہے' جو کریکا جن نک بهونچها اور جن کا حل کرا اس برتهری به منشهه

قدارت ھمیں اُس چھوتی سي نتفدر مسلم سمسیا کے دریعے سکهارا کرئے کی پرسو ویدنا مھن سے ھوکر نکٹل رھا ہے ۔ سارا سفسار شبع دن جاهتم ہے . همارا ديس اِس سے اِسى سنچ مانو دنترم ئو پيدا

> यही वह क्षीमती सबक् है, जो कुट्रत हमें इस छोटी सी हिन्ह मुस्तिम समस्या के ज़रिय सिखाना चाहती हैं हमाग देस इम समय इसी सच्चे मानवधम को पेड़ा करने की प्रसववेहना में से होकर निकल रहा है. सारा संसार शुभ दिन की बाट बाह

£8£

)

इस पृथ्वी पर मनुश्य के जीवन का झिन्तम झीर आसती लह्य है.

करते की कोशिश करेगा, जिन तक पहुंचना और जिनका हल करना

जीवन की उन गहराइयो तक पहुंचने और उन समस्याओं के हल

अमोर जो सब के अन्दर एक इश्वर के दर्शन करते हुए आध्यात्मिक

आजकल के सब मत्मतानारों की जगह भावी मानव समाज का एकमात्र धर्म होगा. जिसकी बुनियादें सच्चाई, सदाचार खोर प्रेम पर होगा

उस मजहबे इरक. उस मजहबे इनसानियत को साबान करना होगा, जो

ऊपर उठकर सब धर्मों के सार यानी उस मानव धर्म. इस प्रेम धम.

धमों आर किताबा के फरक सब देस और काल के फरक हैं हम इनम

प्रोम के साथ पढ़ना खौर उनसे सबक् हासिल करना होगा. इन

हिन्दू मुसलिम मवाल...

नया हिन्द

كى بات جود رها هر .

🐞 'प्रेमी काभिनन्दन प्र' से.

* 'پريمي أبههللدن كرنكه' مي .

अप्रेल सन् '११

रुद्दानी पहत्. दुनिया के अलग अलग घमी के कायम करने वालों

गहरी है. स्रौर वह है इस हिन्दू मुसलिम सवाल का स्नाध्यात्मिक यानी

हिन्दू मुसलिम सवाल ...

नवा हिन्द

3

सब बमी खीर मत मतान्तरों के मुल तन्त्र एक हैं. इनमे फरक सिर्फ हित्ति बन्तक और मार्ग प्रदर्शक मानना होगा. सब धर्म पुस्तकों को या तो इन अटकली बातों में है, जिनमें आहमी का हिमाश आखिरी कैसले नहीं कर पाता, जैसे जीव खीर ब्रह्म का एक होना या हो होना, नरक झौर स्वर्ग की कल्पनाएं वर्गरा. खीर या ऊपरी गीन रिबाजां जीर कर्मकाएडां में हैं, जैसे पृरव की तरक मुंह करके पूजा करना या पच्छिम की तरक मुँड करके. संक्कृत मे दुष्पा मांगना या रिवाज दूसरे रीत रिवाज से ज्यादा पाक नहीं हैं. आहमी. आहमी है. हमें सब धमों के कायम करने वाले महापुरुशा की इज्जत करनी होगी, बन सब को अपनाना श्रीर उन्हें मानवसमाज के सच्चे की कोई भाशा दूसरी भाशा से ज्याता प्वित्र नहीं है. कोई ऊपरी रीत अरबी में, यह सब फरक गीन यानी फहड़े हैं, हमे इनसे ऊपर उठकर इतना हो नहीं हमें यह ममफ्तना होगा कि खड़ा की नजरों में दुनिया अर्थर इनके भीतर से सब धर्मों की बुनियादी पकता को देखना होगा 365

صرف یا تو اُن اُنکٹی باتوں میں ہے، جن میں آدمی ؛ دماغ آحمی فیصلے نہیں کر داتا' جہسے جھو۔ اُور بوھم کا 'یک ھونا یا۔ دو ھونا' نبک اور سورک کی کلمدائیں وغیرہ اور یہ اربیمی ریت براحوں اور کر اور آنکے بھیتر سے سے دھموں کی دلمیادی ه ليها كي كوئي بهاها دوسري بهاها سے زيادہ يوب نهم هے. كوئي أويدي ربعت رواج دوسبرے ریٹ رواج سے زیادہ داک نہیں ہے آدمی آدمی کونی ہوگی اُن سب کو ابدانا اور اُنھیں مانو سماج کے سنچے تبت فهومول أور مت متالتوول کے مول، تتو ایک هیں . ان مس فاق هوگا. أنفا هي نهيلين همهن يه سمتحهذا عرولاً كه خداً كي نظرون مين ہے . ہمھی سب دعبموں کے قائم کرنے والے مھاپیشوں کی عرت كوم كانكلتكون معين عهن الحميسيا دورب كي طوف ملمة كرك يوحا كإنا یا پرچهد کی طرف مذہ کرکے۔ سڈسکات میں دعا مرابکڈا نا عالی دھوموں کے قبق کھوں ؟ اُن دھوموں کے اِنہاس اُور آن کی پاک محين . بنه سب فاق گون يعلني قبوعي هيدن . همين أن سے أبيه أشم جلکک اور مارک پردرشک مالگا هوگا. سب دهرم پستکس کو کتابی کو بریم کے سائی دیکھٹے سے صاف بکہ چاکتا ہے کہ اِن سب ظاهرها كتسب كادهره ببهى أيل هي هي يهزيم الكل ايل أيشهور بيا ألله هي. أيشهور أييل هي أور سب أسي كم بندم هين تو ایک جسم کے ایک انک انگوں کی طرح ہیں ۔ سب کا ایک ہی گهري هه . أور ولا هي إس هندو مسلم سوال کا آدههاتمک يعني ورحاني بهلو . دنيا کے انک انگ دهوموں کے قائم کرنے والوں نے اکر کسی بات پر مب ہے زیادہ اور دیا ہے تو رہ ہمی ہے کہ مب انسان أليك قوم همن هم سب مكار إيل چهونا ما كتمب هين سب الكتاكو فيكمفا

नया हिन्द

बीच के बासाने के सन्तों, कबीर खौर दादूतक सब हमें यही डपदेश देते चले झाए हैं. ऐसे ही बोलचाल में या किताबो और मखनारा में 'आवश्यकता' की जगह 'जक्रतत' या 'जक्रतत' की ख्वाहिश धन चीजों में से हैं, जिन्होंने हिन्दू मुसिलम सवाल को पैदा किया चौर बढ़ाया हमें हिन्दों चौर उद्देशेंगों को हिन्दुस्तानी अगह 'आवश्यकता' पर बोर देना, 'नुमाइश' जैसे आम महम शब्द को बदल कर 'प्रदर्शिनी' करना, 'हवाई जहाज़' का 'बायुयान' या 'तैयारा' कहने की कोशिश करना एक बीमारी है, जो हमारी समाजी जिन्दगी को दुकड़े दुकड़ कर रही है स्रीर हमारी आत्माओं को तंग संस्कुत भरी हिन्दी या कारसी अत्यी भरी उट्टू की तस्क जाने की जिन्दगी भौर मिली जुली कलाचर की तरफ बढ़ रहे थे. हमें कापनी बना रही हैं. एक सीबी सादी, मिली जुली, जामक्रहम बोली की जगह भाशा मानना होगा. होनों से प्रम करना होगा और होनों के सच्चे संगम से एक राश्ट्र भाशा हिन्दुस्तानी को रूप देना. बढ़ाना झौर मालामाल करना होगा. इसी तरह अपनी राष्ट्रीय संस्थाचा, कांगरेसों, कान्करेंसों, स्कूलों, कालेजों बग़ैरा में हमें मिले जुले तरीक्रे ज्यीर इस तरह के ढंग बरतने होंगे, जो सब घमों जीर मज़हबों के देसबासियों को एक से त्यारे लगें. हम जपर लिख चुके हैं कि हम आज से चन्द्र पीढ़ी तक इसी तरह की एक मिली जुली समाजी उस बोड़े हिन पहले की प्रश्नीय को फिर से टाजा करना होगा.

ं हुसरी बात, जो हमें सममन्त्री हैं, वह इससे भी ज्याला

عربي مهري آردو کي طرف جانے کي خواهش أن چهزين مهن ہے هـ جنهوں نے هندو مسلم سوال کو پیدا کیا اور بوهایا همهن جلي، عام فهم بولي کي جگه سنسکرت بهري هاندي يا فارسي مهماري هـ' جو هماري سماجي زندئي كو تكترے تكترے كر رهي هـ اور هماري آنماؤں كو تنگ بنا رهي هـ . ايك سيدهي سادي جلي قالم رکھنے کے لئے ضروری ہے . بدھ بھکران کے سے سے لے کر بیجے کے زمانے کے سلتوں کبھر اور دادر مک سب عدیوں یہی اپدیش دیتے مهل اأرشيكتا كي جكه ضرورت. يا "صرورت كي جكه "أرشيكتا بر هلدی اور اردو درنس کو عقدستانی بهاشا ماندا هوگا . درنس سے لكيس. هم أوير لكم چك هيل كه هم أج مع چلاد پيومي تك إمي طرح کی ایک ملی جلی مداجی زندگی اور ملی جلی کلچو کی طرف بوط رہے تھے . همیں ایٹی اُس تھوڑے دن پہلے کی پوورتی کو أور هائيكر ررزهي هي. جس كا است كرنا همارے سماجي جيون كو جِلََّهُ آثَمُ هِمِن. أيسِم هي بول چال مهن يا كتابول أور أخبارول زور ديكلا "سائهن" جوسے عام قرم شمد كو بدل كر 'بردرشتى" كانا! 'هوائي جهاز' کو 'وايويان. يا 'طياره' کهنے کی کوشش کرنا ايک پريم كرا هوكا اور دونول كستهاسلكم سے أيك راشةر بهاشا هندستاني کو روپ دیگا' بوهارا اُور مالامال کرنا هوگا . اِسی طرح ایکی راشگری سب دهرموں اور مذهبوں کے دبیس باسیوں کو ایک سے بھارے سكستماون كانكريسون كانترىسون اسكولين. كالجبون وغيرة مين همهن ملے جلے طریقے 'در اُس طرح کہ تھنگ برتنہ مونکے' جو

دوسری بات، جو همهن سمجهلی هے' وہ اِس مے بهی زیادہ

الله مالة كرنا هوا .

أبريل سي اه٠ हमारी हालत को थोड़ा सा अटिल कर दिया कौर कुछ देर के लिये सी बालों में हिन्दु को बौर जैनियों, वेश्नवों कौर शाक्तो, सनानन-हिन्दुकों और मुसलमानों में उससे कहीं कम है. बात मिर्फ इनती मेल जोल अभी पूरा नहीं है। पाया था कि वाहरी नाक़तों ने छेड़कर के इस सुनहरं उसूल को काफी जानते और समफत रहे हैं. बहुन र्वामयो श्रीर आर्यसमाजियों, बर्नाश्रमियों श्रीर श्राह्मनों मे जितना है, जैसा हम ऊपर कह चुके हैं, कि हमारे इतिहाम का यह आखिरी अपीर विश्वासों में, अपनी पूजा भीर इबाइत के तरीक़ों में पूरी आपादी हासिल न हो. हमारे देस के अन्दर भी तरह तरह के विचारों का हजारों बरस से एक दूसरे के साथ रहना झौर झाखीर में घुल मिल जाना इस बात को साबित कर रहा है कि हम जिन्द्रगी उसुकी करक है, आर्थ समाजियों और मुसलमानो या मामूली अप्रैल सन् १४१ हिन्दू मुसलिम सबाल.... देस में एक संकट पैदा हो गया. नवा हिन्द

जुली बबःन पैदा करनी है. बढ़ानी है और उसे क्रायम गखना है. गीत रिबाज सब ऊपरी चीजें हैं. हर देम में बह बर्लत रहे हैं और बद्ताते गहेंगे. जिस तगह शागीर का बद्ताना जब नव जक्रा हो आता है, उसी तरह इन ऊपरी शीन रिवाजों का बड़लते ग्हना भी समाजी चिन्त्राी के लिये चरूरी होता है हिन्दुत्र्यों की जन्मना जाति, जात पात भौर छुआकूत, [िकसी भी दूसरे के छूने से किसी के भोजन ब्यौर पानी का नापाक हो जाना, एक ऐसी सड़ी गली हमें अब सिर्फ दो बातें समफती हैं. एक यह कि मजहबी गीन रिवाजा या पूजा पाठ के तरीक़ों के झलग झलग होते हुए भी हमें देस मे एक मिली जुली समाजी जिन्हगी. मिला जुला ग्हन सहन. मिली

لم هو بايا تها كه باهري طاقتون نے چهنو كر هماري حالت كو تعرباً سا چکے هموں کم همارے اِتھاس کا يم آخري ممثل حول ايمي ډور' جمعي جگل کر دییا اور کنچه دیبر کے لئے دیس مهی ابک سذیب پیدا هـُ أربع سماجهون أور مسلمانون يا معمولي هلدؤون أور مسلمانون ھزاروں بوس سے ایک درسرے کے ساتھ رھٹا اور آخھر میس کھل مل جاتا اس بات کو ثابت کر رھا ہےکہ ہم زندئی کے اِس سٹیبرے 'مول كو كافي جائك أور سمحه تم رها هون . بيهت سي باتون مين هلماؤول أور جهلهون" ويشلوون أور شاكتون سفاتن دهومهون أور آريه سماجهون ورناشرميون أور براهمتون مهن جتما أمولي فرق مين أس سے كهيں كم هے . بات مين إيتني هـ حيسا هـ أوير كه أور وشوأسوں مهن ايلى يوجا أور عبادت كيطريقوں مين يوري آزادي حاصل ته هو . همارے مهس کے اندر بھی طرح طرح کے وجاری کا

کسی کے بھوجن اور پانی کا ناپاک ہو حارا ایک ایسی سوی ئلی ضروري هو جاتا هے 'سی طبح ان اوبری ریت رواجوں کا بدائتے رهذا هـ . ديمت رواج سب اُديدي چفزين ههن هر ديس مين ود بدائتر ره هيئ اور بدائق رهيئك ، جس طرح شرير كا بدلنا حب تب بھی سماجی زندگی کے لگے ضروری ہوتا ہے ۔ هلدورں کی حذمنا جاتی ٰ جات رات اور چهوا چهوت ' کسي بهي دوسرے کے چهونے مے همهن ديس مين ايک ملي حلي سماحي زندئي املاحلا رين ممهن ملی جلی زیان پهدا کردی ها نوهاس ها ور آسے قائم رکهانا ریت راجوں یا بوجا باته کے طریقوں کے ایک ایک ہوتے ہوئے بھی همهن آب میزف در دائهن،سمجهنی ههی . ایک به که مذهبی

श्रप्रत सन् '११ ज्यौर मुसलिम कलचर खतरे में हैं', 'हिन्दु धमे की रज्ञा के लिये हिन्दु संगठन जरूरी हैं, 'इसलाम की हिकाजत के लिय मुसलमानों की अजना तंचीम लाजिमी हैं, शुद्धि भीर तबलीता, बोलने चालने बसर करने के उस सम्भ को पूरी तरह नहां सीखा. जो कुडरत हमें श्रीर लिखने पढ़ने की ज़बान का एक तरक संस्कृत के श्रीर दूसरी राष्ट्री कान्तरेंसी खीर राष्ट्री संस्थाखा तक में हिन्दू रंग इंग खीर हिन्दू तौर तरीक्षों को बरतने श्रोर चमकाने की लालसा - यह सब चीजें इस बात को साबित कर नहीं हैं कि हमने आभी तक उपनी रीत रिवाजों के करकों से डठकर एक मिली जुली क्रीमा जिन्दगी तरफ कारसी आरोर खरबी के ज्यादा नज़दीक लाने की कोशिशें. इन दोनों धर्मों को एक जगह लाकर सिखाना चाहती थी. हिन्दू मुसलिम सबाल... नया हिन्द

रोग का इलाज भी साफ है. इस सारी भूल मुनइयों में से हम चाहैं तो अपना रास्ता साफ देख सकते हैं. गस्ता बही हैं. जो इससे चीज वैसी ही क़ुद्रनी है, जैसी एक विशाल बन या मुन्द्र चपवन पहले की टक्करों में से निक्लने का रास्ता था. जबतक आद्मा तरह के विश्वास भीर तरह तरह की मानताएँ होना कुड़रती है. यह हरेक का अपना सौन्द्य है. हरेक की अपनी उपयोगिता है. जिनके आँखें आदमी है, उसमें तरह तरह के विचारों का पैज़ा होता, उसके तरह के बान्दर तरह तरह की बनस्पतियों ब्रौर रंग विरंगे फूलों का उगना. हैं, उन्हें इस विचित्रता में ही, इस रंग बिरंगे पन में ही, कुड़रत के विकास का रास्ता मिलता है. कोई देस उस समय तक सभ्य नहीं कहा जा सकता, जबतक कि उसके रहने बालों को झपने विचारों बाग का खसली सौन्दर्थ दिखाई देगा. इस विचित्रता में से हा मानव

هوري طاح نهيل سهکيا، جو قدرت همين اِن دونون دهرمو کو ايک جكه لاكر سكهارا چامتي تبي . وبان کو ایک طرف سنسکرت کے اور دوسری طوف فارسی اور عربی کے اوير اتهكر ايك ملي جلي ادومي رحاكي بسر كرنا كم أس عابيا كو زیاده نوهیک لانے کی کوششهن 'شگری کاسرسس اور راشتری برتائم أور چمكانے كي اللسا — به سب چهزين اِس بات كو ابت کر رمي هيں که خم نے آمهي تک اوبري ريت وراجوں کے موتوں سے سلكتهن ضرروي هـ ' اسلام كي حناطت كي لئر. مسئماس كي أنگ تلظهم الزمى هـ، شدعى أور تبديني بولنه چالك اور لكهند بوهند كى سلستهاؤں تک میں دغدو رنگ تعلک أور هغدو طور طریقوں کو اُور مسام کلچر خطرے میں ہے۔ "ہندو دھرم کی رکشا کے لئے هندو هلادو مسلم سوال...

) هم چاههن تو اپدا راسته صاف ديکم سکتے هين . راستم وشي هـ: آدمی ہے ' اُس مهن طرح طرح کے وچاروں کا پیدا ہونا۔ اُسکے طرح ویسی هی قدرتی هـ جیسی ایک بشار بن یا سندر أمون که احر طرخ طرح کی بنسبتیون آرر رنگ برنگ پهولون کا گنا هر ایک کا جو اِس سے پہلےکی ٹکروں میں سے مکلفے کا داستہ تہا۔ جب نک آدمی طرح کے وشواس اور طرح طرح کی ماعائیں ہونا قدرتی ہے ، یم چیر وكلس كا راسكم ماكا هـ . كوئي ديس أس سمء تك سبههم نههن أينا سوندريه هي هر ايك، ي إيشي أيهوكتا هي جنك أنكهون عين أنهيل إس وجنتونا مين عي ' إس زنگ بزيج چي مين عي آندرة کے باغ کا آصلي سوندريه دکهاڻي دييا. اِس وچترتا ميں سے هي ماہو ما حاسكتا حيثك كه أس كي بعد بالمر، كو أهد بخاره، روك كا علاج بهي صال ها إس ساري بهول بهشون مهن عا

जिस तरह इससे पहले की सब टक्करों के बाद दिखला चुका था, पर इस शुभ हिन के आने से ठीक पहले देस में एक तीसरी नाक्तन मप्रेल सन् १११ नया मिलाजुला स्त्रीर ज्यादा ऊँचा जीवन पैदा करके दिखला देता. हिन्दू मुसलिम सवाल... ने क़द्म रक्खा. नया हिन्द

चलमाने में हिस्सा लिया है. पर यह राजकाजी हथकडे हमें सिर्फ इसीलिय नुकसान पहुँचा सके, क्योंकि फूट. ज्ञलहटगी ज्ञोर दुई के बीज हमारे अन्दर मीजूट थे. बाहर के कीड़े या जम्ते चम समय तरह की कमजोरी, कमी या बेशी पैता नहों गई हो, जो उन ए बसे सिर्फ मङ्काने और बढ़ाने की जरूरन थी. सरकारी नौकिरियों चुनाब, अयलग अतलग यूनीवर्सिटियाँ, महासभा त्रीर लीग. आयंड भारत चार पाकिस्तान, इन सब ने देस की इम कठिन समस्या का तक रोग पैदा नहीं कर सकते अबतक कि जिस्स के अन्दर का समतोल न बिगड़ा हो. जबतक कि खन के अन्दर कोई न कोई इम में होड़, म्यूनिसपताटियों कौर एसेम्बलियों के चुनाव, जुड़ागाना को फाड़े रखने में ही उसे कापनी जिन्हांगी हिखाई हो. सन् १७५० से तरह तरह की चालों. कूटनीनियों और सियासी तद्बीरों के जरिये देस के हिन्द खौर मुसलमानों का एक दूसरे से खलग गयने के प्रं जतन किये गए, रोग बीज रूप में शरीर के अन्दर मीजूट था ही. इस नई बिहेसी ताकत को अपना भला इसी में दिखाई दिया कि देस की इन दोनों जमातों को एक दूसरे से मिलने से रोके. इन टोनों कीड़ों को बहाँ टिकने खौर पतपने का मीक़ा दे.

हमारी इस तरह की आवाजें, इस तरह के विचार जैसे 'हिन्दू क्षेत्र हैं 'इस्लाम

جر أمل شبه دن كے آئے سے توبك درائے ديس ميں ايك تهسري طاقت نے تدم رکها . نيا ما جا أور زياده أرنجا جهون يهدا كرك دكها ديما جس طوح أس مير پهلے كي سب تكرون كر بعد دكها چكا تها. هددو مسلم سوال... ابريل سي اه :

تها هي . 'ج صرف پهولانے اور موهانے کي ضورت تهي . سرکاري قوكريين ميل هوزا مفونسيلة هون أور اسمنايون كي جداوا حدالاء يا بيشي پهدا نه هو کئي هو خو آن کيوي کو رهان تکفي اور موجود تھے. باھر کے کیڑے یہ حبمس اُس سمے تک روک پیدا نهيس كر سكتم جب تك كه حسد كي اردر لا سمتول نه ركوا هو جب تک که خون کے آخر کوئی نه کوئی اس طبح کی کمزوری کمی کے ہورے جملس کئے کئے۔ روگ بیسے روپ میس شریہ کے احدر موجود بهونها مكء كهونكه بهوت عايمحدكي أور دوئي خ بيم عدارے اندر پاکستان ان سب نے دیس کی اس کتهن سمسوا کو اُلحدانے مهن جلالاً الك الك يونيورستهان. مها سمه! أور ليك الميلة بدارت أور أن هونوں کو پھاڑے رکھئے میں ہی گے اپننی زندگی دکھائی دی ۔ کے فربیعہ دیس کے ہددر اور مسلماس کو ایک درسرے سےالگ رکھتے حصه لها هـ. پر يه راڄاكمي هتهكلتي همين مرن اسي ايم نقصان دیس کی اِن دونوں جماعتوں کو آبک دوسہ ے ہے ملکے ہے۔ روکے . سمی ۱۷۵۷ سے طرح طرحکی چالوں۔ کوٹ نیکیوں اور سیاسی تدبیروں أمل نكى بديسى طاقت كو إيدًا بهلا 'سي مهن د'هائي دياً كم

جائی اُور هلادو سانسکرتی کو بچائے رکھئے کی فرررت ھے۔ اُسلم مستحد مستحد میں۔ هماري أس طبح كي آرازيين إس طبح كر وجار جهم اهلار

يليك كا مهتم دي.

ایری می اه

3 & 6 B mc >

तरह के फल, नए फूल, नए नए जानवर, नई तरह के कपड़े इस मुल्क में आप कौर न जाने कितने नए नए ताने और नई नई मिठाइयाँ जारी हुई. आजकल के दिल्ली या आगरे या मधुरा के किसी भी हलबाई की दुकान की मिठाइयाँ और ढाका और मुशिंदा-बाद के रेशमी कौर सूती कपड़ों के नाम हमें अपनी इंजाड़ के समय की याद दिला रहे हैं. यह मेल मिलाप की लहर हमारे रुहानी यानी आध्यात्मिक जीवन में भी गहरी चली गई थी. कबीर. दांदू, नानक. पत्नटू, चेतन्य, जैसे सैकड़ों हिन्दू बौर मुसलमान फक़ीर हिन्दू धर्म खोर इसलाम, दीनों के ऊपरी कर्मकान्डों से ऊपर उठकर हमें प्रेम धर्म का सन्देश लहर पैदा की. अनेक हिन्दू आचार्यों ने जात पात और द्धमाकून तुकाराम, बाबा फरीद, बुल्लेशाह, मुईनुहीन चिरती मीर यारी साहब हिन्दु धर्म ने इसलाम के सम्पर्क सं अपने आन्तर अनेक सुधार का को तोड़ने और आदमी आदमी के बीच बराबरी कायम करने का महात्मामों के मजारों पर बसन्त के दिन बसन्ती चाट्रें चढ़ाई जाने लगीं. मुसलमान बादशाहों के दरबारों में होली, दिवाली, रच्चाबन्धन के हिन्दू धर्म और इसलाम के मेल से अपने अन्दर उसी तरइ पक उपदेश दिया, हिन्दू धर्म के सम्पर्क से इसलाम का जरूरन से ज्याता नुकीलापन या कटीलापन भी टूटा. मुसलमान फर्कारों आर मनाया जाता था, जिस तरह हिन्दू रंपबारों में. कोई सन्देह नहीं कि ष्पगर थोड़ा सा धौर समय मिल गया होता तो यह देस उस जमाने सुना रहे वे और देस भर में वारो जार प्रेम के सोते बहा रहे थे मौर दशहरा जगह जगह उसी प्रम, उसी जोश भौर उसी उमंग से

بھی حلوائی کی دوکان کی متھائیاں أور قعاكه أور مرشدآباد ك ریشمی اور سونی کیزوں کے نام هموں ایٹی ایجاد کے سمے کی یاد طوح کے پھل' نئے پھول نئے نئے جانبور' نئی طوع کے کہڑے اِس ملک میں آئے اور نہ جانے کتانے نئے نئے کھانے اور نئی نئی متهائهاں جاری عونیں . آجکل کے دالی یا آثرے یا مهترا کے کسی دلا رم مدر .

ر بابا فريد' بلے گاء' معين الدين چشتى أور يارى صاحب جهست ہ سهکورس هندر اور مسلمان فقير علدو دعوم اور اسلام، دونوں کے کوري کرم کانقوں ہے اُوپر اُتهکر عمهن پويم دعوم کا سلاديمن سلا رھے بهي گهري چاي ئٽي تهي . کبهر: دادر' نانک' يلٿو: چيٽنيء' تکاراء' دربارں میں عولی' دیوالی۔ رکشا بلدمن اور دشہرہ جکہ جکہ اُسی پریم' اُسی جوش اور اُسی اُمنگ ہے مقایا جاتا تھا' جس طرح ملدو به اور ديس بهر معل جاريل اور پويم كا يوند بها رها به ، علمور دھوم نے اسٹام کے سمھرک ہے انچ اندر انعیک سدھار کی لہریں بھدا كهن . انيك مندر آجاريين نے جات يات اور چهوا جهوت كو توزنے أور آدمي أدمي كه بينج براببي قائم كرنے كا أيديمل دينا . هلدو دھرم کے سمبرک سے اسلم کا ضرورت سے ریادہ حکمایوں یا کٹمایوں بھی توں . مسلمان فتھووں اور مہانماؤں کے مؤاورں پر بسلت کے دن بسلتي چادرين چوهائي جانة لكين. مسئمان بادشاهون ك ديس أس زمانے كے هندو دهوم اور اسلام كے سعل سے انے اندو أسى طوح ايك دربارومهن . كوئي ملدية نهين كه اكر تهزراسا أور سميمل كهاهوتا توية يع مهل ملاب كي لهر همارے ررحاني يعلى أدهياسك جدون مهن

أبريل من 10'

हिन्दू मुसलिम सबाल ...

خهالوں سے بوطکر اور اُن سے اُنچی ہوئی . مهدان کو قعک لیکی اور دیس کے احد اُس نٹمی سفسکرتی۔ نئے سماج اور نئي دهارمک کليدا کو جدم ديکي جو ارک اي يړي يبعهوا كو دَائم ركهي هوئه ايك دن يه يويم كى لهر سارے رهم قهی . آشا هرتی تهی که دیس مین مملوے کی پراتی هلدو مسام سوال... लेगी और देस के अन्दर इस नई संस्कृति, नए समाज और नई क्रायम रखते हुए एक दिन यह प्रेम की लहर सारे मैदान को ढक रही थी. बाशा होती थी कि देस में समन्वय की पुरानी परम्परा की अप्रैल सन् १४१

भार्मिक कल्पना को जन्म देगी, जो अलला अलग नंग खयालों से बढ़ कर झौर उनसे ऊँची होगी.

भी इस देश के सड़े गल जिस्स पर भूमर की नरह जटक रहा है. पर क्रलम, इनका प्रमालिंगन अपार देखना हो तो आगर का ताज, जो दुनिया की सबसे सुन्दर इमारतों में गिना जाता है स्रीर जो खाज ---- के मार्क रिकामारे में जिल्लाह हैना है षाने बाले इसलामी आदरी का नमूना-अजमेर और दिल्ली की मसजिषे, साफ सकाचट दीवारे, जिनमें सिवाय आल्लाह के कोई चीज हिलाई न दे, गोल सफेर गुम्बर श्रीर अंचे मीनार, श्राय के बयाबान रेगिस्तान की याद दिलाने बाले. इनकी भी अपनी एक आलग शान है. तीसरे इन दोनों आदशों का मेल, इनकी एक दूसरे अगह मूर्तियों से दकी, ठीक चसी तरह जिस तरह हिन्दुस्तान के घने ब्रंगल. इन इमारतों का ब्यपना एक गीरव है. दूसरी तरफ बाहर से हुप कलशा जीर मन्दिर के चारों तरफ की दीवारों की एक एक इंच कुसीं, कंगूरे के ऊपर कंगूरा, ठोस पत्थर. जासमान से बात करते हैंट पत्थरों की ठोस शकल में देना चाहते हैं. कन्ने नामीर यानी गृह निर्मान कला में अपार हमें एक तरफ इसलाम से पहले के पुराने हिन्दु आद्शों को देखना हो तो द्किखन के मन्द्रि हैं. कुर्सी के ऊपर इन तीनों अलग अलग लहरों की हम एक छोटी सी मिसाल

 هیں کرسی کے اوپر کرسی کلکورے کے اوپر کلکورا، تھوسی پتھو۔ کی ایک ایک انج جکه مورتبوں سے دھکی' مهلک اُسی طاح جس دنها کی سب سے سلدر عدارس مهں کتا جاتا ہے اور جو آج بھی اِس دیس کے سزے کلے جسم پر جھومر کی طرح لٹک رہا ہے . يهي حال هميس أور سب كلابي أور وديبابي مهي دكهائي ديلاً عر طرح هلدستان کے کہنے حدیمل . ان عمارتوں کا بیدا ایک گورو ہے . دوسرے پر قلم' أن كا پديمالنگون اگر ديكهذا هو تو آثرے كا ماج، جو عرب کے بھابان ریکستران کی یاد دلائے والے . ان کی بھی ایٹی ایک ایم شان هم . تیسبرمه آن دربور آدرشون ۲ مهل ان کی ایک دوسری طرف بامر سے آنے والے اسلامی آدرس کا ندوده احمیر اور دلى كى مسجددين ماف صاچت ديوارين جن مهن سوائے الله کے کوئی چھڑ دکھائی نے دے کول سنھد کسد اور أرنتے مھلار" آسمان ہے بات کرتے ہوئے کلش اور ملدو کے چاروں طرف کی دیواروں کے پوانے ھلدو آدرھون کو دیکھنا ھو تو دکھن کے ملدر يعلى كرة نومان كلا مهن اكر همهن إيك طرف إسلاء مي بهائي أيذت بكهرون كى تهوس شكل مين ديدًا چاهكے هيں . فن تعمير اِن تهذين ادک ادک لهرون کی هم ایک چهوتی سی مثال

बस सारे बमाने में हमें मुल्क के जीवन में तीन साफ बाला पलाग लहरें बहती हुई दिखाई बैती हैं. एक इसलाम के झाने से पहले मकानों का बनाना, धर्म और संस्कृति, सब में यह वीनों लहरें साफ की बाझानों के प्रमुत्व, जात पात और छूझा छून की तंग हिन्दू लहर. दूसरी फिक्कह (कर्मकांड) का कट्टरता से पालन करने वाली तंग इसलामी लहर क्यीर तीसरी होनों के मेल जोल की बह प्रम की बाहर, जो होनों की तंगख्यालियों से ऊपर उठ कर होनों के गुनों को अपने अन्दर लिये हुए थी. रहन सहन, स्नान पान, चित्रकारी, दिखाई देरही थीं. इनमें थीरे धीरे तंग ख्याली की दोनों लहरें सुख्यती जावी भी भीर मेल मिलाप की लहर बढ़ती भीर फैलती जा

ہے۔ راجاؤں کے مسلمان بردھان مغتری اُور مسلمان بانشاعوں کے هغدو دهن درلت سکه چون خوش حالی تجارت ارر کمیوگ دملدرن لوائهاں هوتي تهيئ، بر جس طرح كهوں كهوں همدور أور مسلمان لوے هلون آسي طرح هلدو هلدو أور مسلمان مسلمان بهي آيس سهلاا مهن مسلمان سباهی أور مسلمان سهدا پتی ایسے هی هلدو وزير مأهظم سات سو برس کے بھارتی اتہاس مھی تدہ تدہ بر قوج مهن هندو سهاهي أور علدوسهنا يتي 'ور عندو رأجاؤن كي أس بات مهن ایک رائے هیں که اُس زمانے مهن دنها کا کوئي ديس میں همدستان کا مقابلہ نہمی کر سکتا تھ!۔ راجاؤں راجاؤں معن میں لوے هیں . باعر سے حملت کرنے والے مسلمانوں کے خلاف دیس كن يكم ساته ديدًا ليك معمولي كهتما تهي . مسئمان بادشاعون كي کے مسلمان حکموانوں کا قت کو لوڑا اور یہاں کے ہلمدو راجاؤں کا الدين من اه

. دے رهي تهمن . اُن مهن دهيرے دهيرے تلک خيالي کي دونون ديكهنے كو مكتے ههن . والي تلگ اسلامي لهر أور تهسيري دونون کے ميل جول کي وڌ پويد کی لہو' جو دونوں کی تلک خیااییں سے اُوپر اُتھکر دونوں کے گلوں كو أيم أندر لكم هوئم تهي . رهن سهن كهان بأن جمدركاري مكانول كا بقاماً، دهرم أور سلسكرتي " سبمهن يم تهلون لهويين حاف دكهائي ألك ألك الهوين بهتمي عوني دكهائي ديتني هيمي . أيك "سلام ك آئے سے پہلے کی براھملوں کے پربھتو، جات پات اور چھواچھوں کي تنگ هلدو لهر دوسری فقه (کدم کارت) کا کقوتا سے پالی کونے لهرين سرنه تي جاتي تهين ارز ميل ملاب كي لهر يومتي أور يعفلني جا آس سارے زمانے میں همیں ملک کے جھوں میں تین صاف

ابرين سي اد'

मप्रैल सन् '५१

नया हिन्द

ک مجهائی و شهولا کیمکر وکارتے تھے ۔ زیبادہ تو مسلمان کہائیں میں ج کے سب بلایسی ہاتری جو سے سے ب اس دنسہ مہ۔ آہ ، وغهرة كو أيورو آريتي دي . مغلول كي ساطلت كا زمارته أن سب باتوں مھن آس دیس کا سب سے زیادہ ترقی کا زمار! مانا جاتا ہے . سكرهويي مدى عيسوي کے آخير اور آتهارهوين مدى کے شروع كى كاريكىرى' چىتركارى. أديوك دھلادے' كال كوشل. تجارت. سئكايت گھوڑی چہھڈا' جامع' سہرا' شہم بالا ، دونوں نے مل کر اس دیسی رواجوں معن شریک هوتے تھے ، ایک دوسرے کو 'چاچا' 'نایا' 'ماما سال کریا کن چههدن انک چههدن شادر مین درواری ۲ چارا تهل جوهان، هلدي جوهان، كلهوا بالدهد، كذكدا بالدهدا مندوا. أيسے هي هڏدؤون ئے کفي رسميوں مسلمانوں سے ليل . جيمسے تک میلکورن عذدر رسمهی دالن کی هاری عهی . حهسے دسوتهن المک دوسرے کے بھوھداروں اور تقریبھی بھا، ھادیوں اور دیے یمهیں کے رہنے والے اور یہیں کے هندر مات پت کی اولاد تھے. ه گاؤن أور عبر شهر مندن هذهرو أور مسلمان ايك هي زدان دولتے مع . باقی سب لاکهول أور کروزوں آدمی حکهوں نے أسلام دھوم کو 'پطایا-بس جانے والے مسلمانوں کی تعداد کچھ غزار سے زیادہ نہیں تھی. جل کر رهتے رہے ۔ اس سارے سمے میں باہر سے آکر دیس مھن شهرون أور هؤأرون گاؤن مهن عقدو أور مسلمان درهم کے ساتبه مل الم عهدون مين أمهون نه الم الك «ب التي. بهر بهي سات سو آئیہ سو پرس نک دیس کے اس سے سے آس سوے تک سھلکورں تكرين غروع هوئهن. دمس كم ألك ألك حصم مهن أور زندكي كم إلى اِسلم کے آنے کے ساتھ دیسی مھی نکی تکروں کا هونا قدرتی تھا . है. मत्तरहवी मही इमर्श के आर्त्वार ब्रोट अहारहवी मही के शुर बातों में इस देस का मत्र से ज्यादा तरक्कां का जमाना माना जाता बग़रा को अपूर्व उम्रति हो. मुगलो की सलतनत का ज़माना इन सब ऐसे ही हिन्दुच्यों ने काती रस्में मुसलमानों से ली. जैसे. घोड़ी चढ्ना, जामा, सेहरा. शहबाला. दानां ने मिल कर इस देस की कारीगरी, चित्रकारी, उद्योग धन्दे, कला कौशल. तिजारत, संगीत बरानों में जाज तक मेंकड़ों हिन्दू रस्में पालन की जाती हैं, जैने दस्टन, साझगिरह, कनछेदन, नकछेदन, शादी मे द्रवाजे का चार. तत चढ़ाना, हल्टी चढ़ाना, कलेवा बॉयना, कॅगना बॉयना. मेंडवा. 'ताया' 'मामा' 'भाई' वरारा कह कर पुकारने थे. ज्यादानर मुमलमान शाहियां और रीति रिवाजों में शरीक होते थे. एक दूसरे को 'वावां ही खबान बोलते थे. एक दूमरे के त्याहारों आपि तक्तरीयो, ज्याह की कौलाद थे. हर गाँव खोर हर शहर में हिन्दू खोर मुसलमान पक नहीं थी. बाक्षी सब लाखों और करोड़ों आहमी, जिन्होंने इमलाम धमं को अपनाया, यहीं के रहने वाले और यहां के हिन्दू माना पिता देस में बस जाने वाने मुसलमानों की तादाद कुछ हजार से ज्यादा भी सात सी ब्राठ मी बरस तक देस के इम सिरं से उम मिरं तक सैकड़ों शहरों स्रीर हजारों गोंबों में हिन्द स्रीत मुसलमान प्रभ के साथ मिलजुल कर रहते रहे. इस सारे समत्रे में बाहर में आकर के आता आता पहलुकों में उन्होंने आता अता रूप तिये. फिर इसलाम के माने के साथ देस में नई टक्करों का होना क़ुद्रती था. टक्करें शुरू हुई. देस के आलग आलग हिस्से में और जिन्हगी हिन्दू मुसलिम सवाल....

3

ایریل می اه

ملدو مسلم سوال.... कौर चतुभ्ज बिश्तु की पूजा को ही जारी रखना चाहते थे. बहसे हुई, गिरोह के गिरोह मिटा डाले गए. जाखीर में कई हजार बरस की दृष्करों के बाद जब दोनों धाराएँ गंगा झौर जसुना की तरह एक दूसरे में मिल गई तो ब्याज यह पता लगाना भी मुश्कल है कि इस मिली जुली जीवन धारा का कीन सा कन आर्थ है क्षीर कौन सा द्रा बिंड, मित्र, वरुन खौर इन्द्र के मन्दिर हिन्दुस्तान भर में आज हूँदे से भी मिलने मुश्किल हैं, पर द्राविङ् जाति के शिव झाज मौजूद हैं. चतुर्भुज विश्व इतने अपना लिये गए कि हिन्दु झो के सब अववतार विश्तु के अवतार गिने जाते हैं. यह उस महान संगम की करोड़ों के देव देव महादेव बन कर लगभग हर मन्दर के आंदर

जिस तरह की टक्कर आयों और द्राविकों में रही, बसी तरह की बोड़ी बहुत डसके बाट के ज्माने में हिन्दुकों और जैनियों में ब्बीर माठबीं सही ईसबी तक होवों जीर शाक्तों में, यहाँ तक कि राम के भक्तों और कुश्न के वपासकों में बराबर होती रही. इन टक्करों में एक दूसरे का बहिरकार भी हुआ। और लाठियाँ आंत तसवार मी वर्ली. आजतक — 'हस्तिना पीह्यमानोऽपिन गच्छेत जैनमन्दिरम्' (हाथी से भी पोक्षा किये जाने पर न जाय जैन मंदिर में) जैसे फिक्रे देस के साहित्य से मिटे नहीं हैं. यह सब टक्क्रे एक क्रुद्रती दंग से पैदा हुई मौर स्तने ही क्रुद्रती दंग से मिट गई. पुराने जमाने के यह सब सवाल भाज इतिहास की एक कदानी रह

 ال سلكم كي صرف أيك چهوتي سي مكال هـ . أررچتربهم رشلوکيپوجا کو هي جاري رکهنا چاهٽےتھ. بتعثين هوڻهن ' گروہ کے کورہ مثا دالے کئے۔ آخیر مھی کئی ہؤار برس کی تکروں کے بعد تو آج يع پٽه لکانا بهي مشکل هے که اُس ملي جلي جهون دهارا کا کون سا کی آریم 🛎 اور کون سا دراوز . متر ورون اور اندو کے مندو ھلاسکان بہر میں آج تھونکھ سے بھی ملقے مشکل ھیں۔ پر دراور جاتم کے شہو آج کروزوں کے دیو دیم مہادیم ہی کر لگ بھگ عر هلادووں کے سب ارتار وشلو کے اوتار گلے جاتے هیں ہے آس مہان جب دونوں دها وائهں کلتا اور جملا کی طوح ایک دوسوے میں مل کشیں ملل کے الدر موجود هیں ۔ چتربہج رشنو انٹے اپدا لئے کئے که

تهوري يهت أسكم بعد كرزماني مين ملدوؤن أور جدالمهون مهن

جمل طرح کی ٹکر آریوں اُور دراوزوں مہی رھی۔ اُسی طرح کی

सिर्फ एड छोटो सी मिसाल है.

أور أتهويين مدى عهسوى تک شهبون أور شائكتون مين' يهان تک که رام کے بهکتوں اور کرشن کے آیا۔ کوں مھی برابر ہوتی رهی ، اِن

تكرول مين ايك دوسرم كا بهشكار بهي هوا أور التهفال أور اللوارين

بعي چالهن . آج تک -- 'هستكا پهڌيه مانو چي نه كچههت جين

ملدوم (مانهي مر بهي يهجها كيا جائے يو ند جائے جين ملدو

مهن) جهسے فقرے دیس کے سامتیہ ہے میے نہمن همن ۔ یہ سب

تكرين ايك قدرتي تعلك سے بيدا هوئين اور آتا هي قدرتي

قعلك سيمت كليهن . يزاني زماني كديه سب سوال آج إنهاس كي

ليك كماني والكراهين.

थी. आदमी आदमी सब बराबर, लेकिन बनके धर्म को जन्म देने मामूली जादमियों और ईरवर के बीच किसी पुरोहित की जरूरत न बह गुनाह समभते थे, बह एक निराकार के उपामक थे. उनमें वाले महापुरुश हजरत सुहम्मद ब्रारब में जन्मे थे, हिन्दुस्तान में नहीं. हनकी खाम मज़हवी किनाब कुगन अग्वी में निखी हुई थी. मंस्कुत हब इस देम में आबा-इसलाम. इस नए धर्म के मानने वाले एक एक खास हिम्सा बन चुकी थी, षतमें बिलकुल न थी. मूर्नि पूजा को बहुद्दी भी देस के किसी किसी कोते में थे, पर देस की आम जिन्दगी वर खनका आसर नहीं के बराबर था. ऐसी हालत में एक नया मज़-इंस्बर को मानते थे. जात पात झौर छुआ छुत, जो हिन्ह धर्म का यिन किये आते थे, जिसे हिन्दु कहा जाता था। थोड़े से इंसाई भीर वाले बरौरा बरौरा. लेकिन यह सब लोग किसी तरह एक गिरोह में माननेवाले झौर कोई बसे पाप सममने वाले. कोई देवी के सामने इवन में मिष्टरा चढ़ाने बाले झौर कोई मिष्टरा छूने तक को गुनाह सममने से इनकार करने वाले. कोई मांस खाने को खपनेधर्म का जरूरी हिस्सा भाग्रेल सन् ॥१ हिन्द् मुसलिम सबाल... या किसी हिन्दुस्तानी ज्ञान में नहीं.

हिन्दू धर्म के साथ इसलाम की थोड़ी बहुन टक्कर होना कुद्रती था. यह टस्कर काई नई चीज नहीं थी. इस देस के इतिहास में इस से पहले पुराने द्राविक धर्म और नथ आर्थ धर्म में कई हजार बरस तक टक्कर रह चुकी थी. हजारों बरस तक वेदों के मानने बाले आर्थ सममते थे यहाँ के आसती बाशिन्दे अपने पुराने देवताओं, शिव अपने वेहिक हेबताओं जैसे मित्र. बरुन स्नीर इन्ट्र की पूजा को मुस्य

مورتى يوجا كو وه كلااه سمجهة عنه . وه ايك نزايار كا أناسك تهم . ایک ایشور کو مانتے تھے. جات پات اور چھوا چھوت' جو ھندو دھرم کا ایک خاص حصہ ہی چکی تھی' اُن مھی بالکیل نہ تھی ۔ اُن میں معمولی آدمبوں اُور ایشور کے بیچ کسی پروهت کی ضوورت نه تهی . آدمی آدمی سب برابر . لیکن اُن کے دھوم کو حقم دیٹے لمهل . أن كي خاص مؤهدي كتاب تدآن عبدي مدن اكمي هوسي وألم مهايوش حضرت متصد عرب مين جفم ته. «تدستان مين نها مذهب اِس ديس مين آيا—آسلم. اس نثر دهوم کا مانځ وال کی عام زندای پر 'نکا اثر بهیں کے برابر تھا ۔ ایسی جاارت مھی ایک گروة مهن كن لكے جاتے تھ' جسے همدو كها جاتا تها . تهوزے سے هفضائی اُور یهونای بهی نیس که کسیکسی کولغ مهن تها' پر دیس مالغ واله أور كوئي أسے يائي سمتجهلے والے . كوئي ديوي كا صاملے هون معن مديراً جبِّهائه وألم أور كوئي مديراً جهونه تك كو كناه معجهلي والم وغهرة وغهرة . لهكن يه سب لوك كسي طرح ايك سے آنکار کرنے والے. کوئی مانس کھانے کو ابنے دھوم کاضروری حصاء

ويدك ديوتاون جهم مكرا ورون أور أندر كي پوجا كو مكهيه تمار کوئی نگی چیز نهین مهي. اس ديمس نے اِتهامی میںاس سے بهلیے برائم دراور دهرم ارر نئے آریه دهرم میں کئی هزار برس تک تکر وه جمكي تهي. هزارون برس تك ويدون كه مانك واليه آويه انه سمعجه لانے تھے ۔ بیمان کے اُصلی باشلادے ابنے پرائے دبیوتاین شیو ي^ه مسلاسکرت با دسي هندستاني زبان مدن بيهن . هلم، دهبه کے سابه آساله کي بهوري بهت تک هونا قدرتي تها . ديم

हिन्दू मुसिलिम सवाल का आध्यात्मिक यानी रूहानी पहलू

भादमी की जिन्दगी के हर सवाल को कई तरह से भीर कई पहलुओं से देखा जा सकता है. जितने भालग भालग पहलू इस जिन्दगी के हैं, या हो सकते हैं, उतने ही तरह के सब सवालों के हां सकते हैं, यह समान हैं, उतने ही तरह के सब सवालों के हां सकते हैं, यक तारीकी या हतिहासी पहले. दूसरा समाजी. कल बरल यानी भाय दिन की जिन्दगी और रहन सहन का पहले भीर तीसरा भाष्यातिमक या रूहानी पहलू, जिस सवाल की हम इस केल में वरवा करेंगे उस का पक और बीधा सियासी यानी राजकाजी पहले भी एक जास पहले हैं, हन सब पहलुकों, जास कर बाख्यातिमक पहले की, सामने रख कर ही हम आजकल के दिन्द भी सिवाल पर दक सरसरी निगाह हा जाना वाहते हैं.

101.

इस सवाल का इतिहासी पहलू एक लम्बी चीज़ है. थोड़े से में असका निचोड़ यह है. देश में कई अलग अलग मज़हबी ख्यालों के लोग रहते थे. उनकी मानताचों, मज़हबी उसूलों और रहन सहन के तर्राक्कों में काफी फ़रक़ था. कोई निराकार के पूजने वाले, कोई सा-कार के भूति पूजक, कोई मूति पूजा को पाप सममने वाले. कोई कार के कोई मूति पूजक, कोई मूति पूजा को पाप सममने वाले. कोई

هندو مسلم سوال کا آدهیاتیک یعنی روحانی پهلو

آدمی کے زندگی کے هر سوال کو کئی طوع سے 'در کئی چہاووں سے دیکھا جا سکتا ہے . جتھے الگ الگ پہلو امن وندگی کے هون' موسیتے هیں' آئالہ هی طوع کے سب سوالوں کے هوسکتے هون . موتے طور پر آنسان کی زندگی کے تین پہلو همین دکھائی دیجے . هیں . ایک تاریخی یا آتیاسی پہلو ، درسوا سماجی کلنچول یعلی ویٹے اُئے دین کی زندگی اور رهن سہوں کا پہلو اور نهسوا آد مهاتما یا اُئے دین کی زندگی اور رهن سہوں کی هم اِس لینکه میں چرچا کرینگے یا اُس کا ایک اور چوتها سیاسی بعلی راج کجی پہلو بھی ایک خورہا سیاسی بعلی راج کجی پہلو بھی ایک خورہا سیاسی بعلی راج کجی پہلو بھی ایک خاص کو آدها تک پہلو کو ساملے رکھ پہلو ہی ہم آجیل کے هندو مسلم سوال پر ایک سرسری باد ڈالانا

اِس سوال کا اِتهاسی پیشر ایک لمین چیز هـ . تهوز هـ هـ مین اُسکا نچوز یه هـ—دیس مین کئی 'لگ ایک مذهبی خیالین کـ لوگ رهیے تهـ ، اُن کی مانته وَن مخهبی اُصوبوں اُور رهن -مون کـ طربتوں مهن کافی فرق تها . کوئی براکار کـ پوجاے والے کوئی ساکار کے کوئی مورتی پوجک 'کوئی مورتی پوجا کو پاپ سمجھے والے . کوئی ایشور کو جکت کا کرتا مانٹے والے اُور کوئی کسی بھی کرتا کے هوئے 3 هلت بلت کر کیا تکتی هیں تجری تهکی درر کهری هے مثراً تقری کهولے اپنی بههكى مست هوائهن تجهكو كهرى نيلد سائنين بهور بهثم آزاد يرندے گائهن تجمه جكائين ایکا آپ سمازا ہے کر سازے تہرِ سمارے تعری مدیا رہ ندیا ہے حس کے سمین کلارے آگے بوطانا کام ھے تھڑا چانانا تھری آئندھی' رویت' بکولے۔ طوفان سب ھی تھڑے جارى . كاي لك جارى خارى + +, state al(2, 4, (2 بن بن جا بلعبارے ا بن بن جا بلتجارے! أته جا رے متوارے ' جا رے 10 10 00 14 (2,4) بن بن دا بلعارے ا بن بن دا بلعدارے! 13.FE الجريس عن إه ا تا باهين ĵ ; भित्रल व्य ११ सुलाएँ जगाएँ सहारे क्रनारे सीत मीत निगाह <u>| | |</u> आँबी, रेत बगूने तुम् तं सब हो तेरे तरो दूर स्वड़ी है मंजिल नेरी खोले अपनी धकी भीगी मरत हवाएँ तुमको गहरी नींट तुम् जारे गले लगजारे, जारे बन बन जा बंजा रे es जारे मतवारे. जारे बन बन जा बंजारे! बह आ खेवन हार, जा रे वन वन जा बंजारे! इन से मन बहला रे, जारे बन बन जा बंजारे! तेरी निष्या बह निरंपा है जिसके अपना आप सहारा लेकर सारे भागे बढ़ना काम है तेरा चलाना नेरी मोर भए आजाद परिन्दे गाएँ व्यारा पलट पलट कर क्या तकती हैं नया हिन्द

بنطارة

(بهائي تلويز نعوي)

به دنما کا سالمی پیر پیی مراک آن ها نيزے اور كاجالين أنكهدن بن بن جا بلعجارے! 14 Y and (7, 4) (2 ગું خا بالعفارى: نهكين 3 <u>ر</u> د

ماکار کے کوئی موزتی پوجک کوئی موزتی پوجا کو پائی مملجهاے و کے . کوئی ایشور کو جگمت کا کرتا مائے والے اور کوئیکسی ہمیکزتا کے ہوئے دنها نکی بیاری کهاری

बंजारा

(भाई तनवीर नक्नवी)

दुनिया ड्रिनिया डगर न जारे मपने को समस्तार, जारे जा, मंजारे आयं श्रांख त् दुनिया का साबी किर भी हर एक बात है तेरे बाले नगर नगर है तेरी नगरी देख देख पड

... भा भारत की करों मानने बाले खोर कोई किसी भी कर्ता के होने दुनिया नई बसार, जारे

हिन्दुस्तानी कलचर सोसाइटी का परचा

एबीटर— ताराचन्द. भगवानदीन, मुजफ्फर हमन, बिशम्भर नाथ, सुन्दरलाल अप्रेल १९५१

सका	338		80 m	30 0~ nr	& e &		W. W.	330	~ ~		286	(M	e un	,			79.55
क्या किस से		२विन्दू सुस्तालम स्वाल का जाध्यात्मिक यानी कहानी	पहेल्-सुन्दर्भाल	३ इलाकार वान गोकभाई परदेशी	४जबानीभगवानहीन	४एकता का नारा (कविता)भाइ हाक्तिज घनाउन्ला	'एकता'	६तुरका क गांव का एक मलकभाइ महमूद मकल	५—राष्ट्रमासा हिन्दी का स्वरूपभाई जवाहर लाल नेहरू	८वरला बनाम खेती व सब धर्मी प्राथना काचार्य	विनोबा भाव	६वची की दुनियाएडीटर, प्रेम भाई	१०—कुछ किताये	११- हमारी राय-दिल्ली पास कानकरन्त पर राक-	सुन्दरलाल, सत्याप्रह की गूज – भगवानदानः एक नया	राष्ट्रीय सतरा-मुन्दरलाल ; विमोषा जा का सबोह्य	यात्रा—सुरेश रामभाई : षक समस्या—मगत्रानद्दान.

«سائنی کاچر سوسائٹی کا پرچا

The state of the s

ایدین بهکوان دین مظفر حسن بشمیهر نائه ، مقدر ال ایریل ۱۵۶۱

650 de

ا - بلجارا (كويمًا) - بهائي تلوير نقوي	، ٣- هلمو مسلم سوال كا آدههاتمك يعشي روحاني يهلو		٣- كلكار وان كوك ل بوائي پرهيشي	٣٠٠٠ جوائوں ـــ بهكوان ديون	والمستري كم كلول كي أيل جهلك البهائي متحمود مكل	٧ المكر بهاشا هددى ؟ سروب- بهائي حواهر لأن اجرو	▼	و - بهول كي دنها ايكريتر دريم بهائي	•1—كچه كتابين	ال-هماري رائي-داي ييس كالفرنس ير روك-منحرالان - دوري مي يوس كالفرنس ير روك-منحرالان	متها دود می تولی—بهدون مین ، ایس کی مروود میاتراً— خطرت مطروع باتراً—	سوريص وأم بهائي: ايك سمسدابهكوان دين
499		:		EE	477		707	ï		,- 4		rvo .

ایک درجه دس آنی . میشونجر

१७४, मुद्रुभात्र इत्साहण्याद

एक परचा टस आन .

क्रीमत-हिन्दुस्तान में छै कपया साल. बाहर इस रुपया साल,

मैनेजर 'नया हिन्द'

यानी कहानी पहत्तु - मुन्झाना हिन्दू सुमिलिम मथाल का जाध्यारिमङ मि सम्बर के खाम क्षा

عمد مسلم سؤل ! دعم مد

بقمل بيطائي ياسه -- سدد ا

ないらったートンですっ

生すーまいっち

The state of the water

4-167 -1 :-

Taller 20 20-1 -- +25 - 30

المك ما والمالية حطرة - ممدار

क्लाकार वान गोक--प्रदेश्र

जकान!--भगवानहान

हुरकी के गांव की एक फलफ--मुजीय दिल्ला

हमानी राय :---

जिल्ली पीस कानक्षरेत्स पर रोक्ड - सुन्दर राज सत्याष्ट्र की गूज—भगवानदीत

एक नवा राष्ट्रीय ख्तरा – मुन्दरताल

がずること

हिन्दुस्तानी कलचर सामाइटी. इलाहाबाद هندستاني كليكر سوسائتي الدآباد . अप्रैल सन् १९५१

عدد المفيدك بمكت كاكرتا ماتكي والد أور كوئي كسي بمي كرتا كا هوني الجازة فه تقط الله المجالة المجالة المسادة الم

भारत का विधान

पूरा हिन्दी अनुवाद

जी २६ जनवरी सन् १६४० मे सारे भारत में नागू हुआ।

'आरत में खांगरेजी राज' के लेखक पंत्र मुन्द्रमाल द्वारा मूल खांगरेजी में खतुवादित.

हर भारतवासी का फर्ज है कि जिस विधान के अधीन स्वाधीन भारत का शासन इस समय चल रहा है उसे अच्छी नरह समक ले.

यदि आप आने वाले आम चुनाव में, जिम पर भग्न का सारा सविष्य निभेर हैं, मसफ कर हिम्मा लेना चाहने हैं आँग आजाद भारत में अपने अधिकार समभना चाहने हैं नो जर्हा है कि आप इस पुस्तक को ध्यात से पह लें.

आयानी के लिये किनाय के आज़ीर में हिन्हीं से अंगरेज़ी और आंगरेज़ी से हिन्हीं साठ पत्रे की शत्त्रमाला दे हो गड़े हैं, भारत के हर घर में इस पुस्तक का रहना ज़करी हैं,

कासान बासहाबरा भाषा रायल अप्रयेजी बदर साइज. सगभग चार मो पत्रो, कपड़े की सुन्दर जिल्ह, कीमन देवल साढ़े सान रुप त.

नागरी भीर उद्देशनों लिखाबटों में अलग अलग मिल मक्ता है.

मिलने का पना :-

मैनेतर 'नया हिन्द्' १४५. सुट्टी गंत्र.

या हिन्द् ही गंज. इलाहाबाद.

بهارت کا ودهان

يورا هكدى أنوران

جو ٢٩ جدوري سن ١٩٥٠ عـ مارے مهارت مهن لاگو هوا . ابهارت مهن انگريزي راج' کے لهکهک پلاتت مندرر لای دوارا مول انگريزي مے ابوادت .

هر بهارت و'سمی کا فرض هے که حسی ودهان کے ادعموں سوادهموں بهارت کا شاسن اِس سمے چال رها هے آسے 'جهی طبح سمتحه لے . یدمی آپ آنے والے عام چالؤ مهن جسس پر بهارت کا سارا بهوشهه نربهر هے سمنجه کہ حصه لها جاهتے همیں 'رر آزاد بهارت مهی ایج ادههکار سمنجها چاهتے همی تو ضوری هے که آپ اُسی

مسلک کو دھھان سے پڑھ لھی آسانی کے لئے کتاب کے آخہ میں ھندی ہے 'نگینی آ۔۔ آنگریوں سے ھڈدی ساتھ پلڈے کی شدد مالا دے دی ذئیے ھے۔ بھارت کے ھر گھر مھی 'س پستک۔ کا بھڈا ضوری ھے

آسان بامتحارة بهاشا . رايل أنه يهجي نو سالو الله ديگ چار سو پلاي کپوے کي سلدر خلد . قيمت خيول سازھ سائ رويک ناگري اور اردو دونين لکهاوتين مهن الگ أنگ من سکتا ھ

ملهجر ' بهاهلا ' ومرا ' مثمی کلمے' الهاباد .

-ا بدر لا بالم

Printed and Publi hed L. Purushottam Prasad, at the Naya Hind Pres 145, Muthigani, Allahabad.

moments :1 1

(१) एक गर्सा हिन्दुस्तानं। कलचर का बढ़ाना, फैलाना झौर प्रचार करना जिससे सब हिन्दुस्तानी शामिल हो .

(२) एकता फैजान के लिय किनाबा. अखवारी. रिसालो बरोदा

का छापना.

(३ पढ़ाई घरों, किताब घरों. सभाजों, कानफरन्सों, लेक्चों से सब धर्मों, जातों, विराहरियों खोर किलों में आपस का मेल बढ़ानां.

सोसाइटी के प्रसीडेन्ट—'म० षठहुल मजीह स्वाजा, वाइम प्रसीडेन्ट—हा० भगवानहाम और हा० थठहुल हक, गवर्निंग बाढी के प्रसीडेन्ट— हा० भगवानहाम, सेके टरी—प० मुन्दरलाल. गवनिंग बाढी के भार मेन्डर—

हां संयद् महमूद डांट नाराचन्द, मोंलवी मैयट मुलेमान नदवी, मिट मंजर झली साखता, भी बांट जीट खर, मिट एसट केट हदा. पंट विश्वस्थर ताथ, महात्मा भगवानहींन, सेट पूनम चन्द रांका, काजी माहस्भइ झट्डुल राग्नहार और श्री मोम प्रकाश प्रालीवाल. मेन्बरी के कायदों के लिये लिखिये

मुन्दरलाल

सेक टरी, हिन्दुस्तानी कलचर सोसाइटी, १४५, मुट्टी गंज. इलाहाबाक

नोट—सांसाइटी के नये कायहे के अनुसार मेरवर्श की भांस सिर्फ एक रुपया कर हो गई है. "नया हिन्द्" के जो गाहक मेन्चर बनना पाहें उनको सिर्फ छै क्ष्यवा चन्दा हेन पर ही मेन्चर बना लिया आयगा. अलग से मेन्बरी की फीस हेने वाले सोसाइटी की निक्ती हुई कोई किताब ओ एड क्ष्या दाम की होगी सुभ्य ले सकेंगे वा

مد (۱) ایک ایسی هندستانی کلنچر کا بومان پیهلات او یا چار

جهایك . (۳) پوهائي كهدون كتاب كهدون سمهاون كسر سون لكنهرون هم سب دغومهن خاتون براهريون اور فرقون مين آنس كا ميل

سوسائلی کے پریسیڈانٹ ۔۔ سٹ عیدالدجید خواجہ: واس پریسیڈانٹ ۔۔ ڈافٹر بھکوان داس اور ڈافٹر عیدا ہتن کورنٹک ہائنی پریسیڈنٹ ۔۔ قائٹر بھکوان داس: سکویٹری ۔۔ پلات سندرال ،

کورندگی باقی کے اور ممبر—
قاری سید محمود' قاریتر ناوا چند' مولوی سید مشید' ندری'
قاری سید محمود' قاریتر ناوا چند' مولوی سید مشیر 'یسی .
مسیتر مفطر علی سیخته' شری ای جی نهیوز مسیتر 'یسی .
کے وودوا' پذکت بشمبهر ناته' مهاتما بهکوان دین سیته بونم چند کی وودوا' پذکت بشمبهر عبدالغدار اور شری اوم پزکش پالیوال .

سلدر قال عربیتری: هلدستانی کلنچر موسائٹی۔ ۱۳۵۵ متھی کلیے' العآباد ،

نوق — سوسائٹی نے نئے قاعدے کے آنوسار معبری کی فیس مین ایک ردیمی کردس گئی ہے۔ "نیا ملد" کے جو گفک معبر بنا ملکا چاهیں اُن کو صرف چکہ ردیمی جائدہ دیائے پر می معبر بنا ما جائیگا ۔ انگ ہے معبری کی نیسی دیائے رائے سوسائٹی کو نکلی موٹی کوٹی کتاب جو ایک ردیمہ دام کی موٹی ملت کے مکمن کے

الماريان

- - was milt

(अंगरेची नागरी किखाबट में)

हिन्द का जो नया विधान पास हुआ है स्तक लगभग चीदह स्रौ खाप खास झंगरेजी राज्यों के किये झासान हिन्दुस्तानी शन्द महास्मा भगवानदीन और दूसरे विद्वानों ने सुम्मये हैं. भारत के वि-भान की सममने के लिये इस शब्दावली को अपने पास फ्रहर रिक्ये.

क्रीमत हो हपये.

दिलचरप हंग से लिखी गई है हां हत कि ए र र प्या बारह आने. ह्येली पर रखकर हिन्दुस्तान झौर विदेशों में रहते हुए भारत माता को गुलामी की एंजीगों ने आखाद करने की काशिश की, किताब कड़े डन मुसलमान देश मकों के जीवन का हाल जिन्हों ने अपनी जान मुस्लिम देश भक्त -नेत्वक-श्री रतन नाल बंसल

इस किताब में इन बारों की कहानियाँ हैं जिन्होंने बिहेशी एक छन कां भां देर न की खीर उसे बुमाने के लिये अपरनी जान आज के शहीद - सम्पादक -- श्री रतन लाल बंगल .

उन बीरं की कहानियाँ जो फिरकाबाराना हंगों में लोगों को क्तुरबान कर दा.

हैबानियत से रोकते हुए शहाद हो गये.

सुन्दर जिल्द और चिक्ने काराज्ञ पर हर्पा आठ तस्त्रीरों के माथ हर एकता प्रेमा के पढ़ने की किताब.

इस किनाब का दाम निर्फ ढाई कपया.

. अ राज्यस्य रखते हैं तीसन पाँच खाते. यह किनाम किमानो के लिये ही नहीं, उन लोगों के लिये भी बहुत जरूरी है जो खती बादी से दिल चस्पी रखते हैं, खीर भारत किसान की पुकार_लेखक—श्री शार बेन्कट राव.

كلاب بوء دلجسب ديملك م المي كدي ه . ان مسلمان ديش بهكتون کے حقون کا حال جديوں نے ايني جان هتهبلی بر رکهکر هندستان آور وديشوں مين رهتے هوئے بھارت ماتا کو ظامي کی زنجيدون مے آزاد کرنے کی کوشش کی هين اور درسوے ودوائي غستهائے ههو.. بهارت كردهان كو سمجهائي كم لكم إس شهداولي كو الله ياس ضرور ركهكم . قيمت دو رويكم . خاص انگریوی شبدرں کے لکے آسان دلاسکانی شبد مہاتما بھکوان هند کے وداهان کی انگریزی هندی شبداولی قهمت من ايل د، بعد بارة آلة . هدد کا جونها ودهان پاس هوا ها آسک لگاری جوده موخاص مسلم ديش ، ويكسب لهكمك-شري دين ال بدسل

اس کلاب میں آن وہدوں کی کہائیاں ھیں حقہوں نے ودیشی حاکموں کی پھھلائی بھوت کی آئی میں انسانورے کو بیسہ عوتے میکھ لیک چھوں کی نھوں دلیہ نمیں کی آز سے دنجھانے کے لئے الیمی جان ڈردن کو دی۔ هوائيس مے روکتے هوئے شہور هو کئے . هو ایکٹا پریس کے پوھلے کی کٹاب ے کے شمید۔ سددی ۔ شبی رس ال بلسال

کسان کی مکار لهکهک -- همی آز . رمانکرت راز . مه کتاب کساس کے لکے هی نهمین آن لوگین کے لئے لیمی رمت محروری ہے جو کبھتی بازی سے دلجسٹی رکھتے همیں آور بھارت کے كتاب كا دام صن دهائي رربيه . سلمار جائد اور چکا، کافل پہ چدري آنیه تصدیبوں کے سائیه اس

أن سلكت كو د، ر كرلے مهى رشواس ركهتے هيں قيمت يا مے آئے . مللے كا وتله ملهدد اليا هذد وموا من ي الله

हिन्दू मुस्लिम एकता _ इस में यह चार लेक्चर जमा

कर दिय गये हैं जो पहित जी ने कन्सीलियेटरी वोर्ड ग्वालियर की दावत पर ग्वालियर में हिये थे.

सौ सफ्ने की किताब, क्रीमत सिर्फ बारह आने,

महात्मा गांधी के विषदान से सवक्र_साम्यहा-यिकता यानी फिग्कापरस्तो की बीमारी पर राजकाजी, मजहबी झौर इतिहासी पहत्त से विचार और उसका इलाज, जिसने आखिर में देश पिता महात्मा गांधी तक को हमारे बीच में न रहने हिया . क्षींभत बारह आने.

पंजाब हमें क्या सिखाता है _ महात्मा गांधी की सताह से अक्तूबर सन् १९४७ में पच्छिमी और पूरजी पंजाब के वौरे के बाद वहाँ की भयंकर बरवादी जीर आपसी मार काट के कारन लोगों पर जो जो मुसीबतें बाईं उनका दहनाक वर्नन. इस छोटी सी किताब में आजकल की मुसीबतों को हल करने के लिये कुछ सुमाब भी पेश किये गये हैं. क्रीमत चार आने,

में सन १६४६-४० में पूरबी खौर पच्छिमी बंग ल के फिरक्रे-बाराना मजाड़ों पर रोशनी डाकी गई है बौर ऐसे मज़ड़ों को वंगाल और उससे सबक्र-इस छोटी सी किताब हमेशा के लिये खत्म करने की तरकीं मी सुमाई गई है. कीमत सिर्फ दो आते.

भित्तने का पता —मैनेजर 'नया हिन्द्' १४४, मुद्धी गंज , इलाहाबाद.

بنتی سندر لال کی اور که بینی:---كر ديئے كئے هيں جو بلدت جي نے كلسيليةرو بورد كواليار كى هموت پر کوالهار مين دائے تھ . هذا و مسلم ایکتا - اس میل ود جار لکجر جم

سو صدهے کی کتاب . تهمت صرف باره آنے .

يتا مهانماً گاردهي تک کو همارے بهج ميں نه رهنے دياً قيمڪ باره آئے . اور اتهاسي پهلو سے رجار اور اسكا علاج، جس نے آخر مهن ديھن سامهره ايكتا يعلى فرته پرستى كى بهدارى ير راج كجي مذهبي مات الالالل كر بايدان يا سين-

كي ملاح سے اكتوبر ١٩١٧ ميں پيچهمي أور پوربي ينتجاب كے دورے بهي پيش کڻے کئے هيں . تيست چار آنے . کے بعد وهاں کی بھھلکتر بربادی اور آپسی مار کات کے کارن لوگوں کتاب میں آجکل کی مصهبتیں کو حل کرنے کے لئے کچھ سجھاڑ ير جو جو مصفيعهن آلهن أن ك دردناك درنين . أس چهوتي سي بنتجاب هميں كيا سكهاتا هے۔ ١٠٠٠ الله الدمي

کتاب میں ۵۰-۱۹۹۹ میں پوربی اور پچھسی بلکال کے فرتموارانه جهگووں پر روشلی ڈالی کئی ہے اور ایسے جهگووں کو همیشہ کے لکے ختم کرتے کی ترکیب بھی سجهائی کئی ہے ۔ قیمت مرث بنكال اور أس ما عين الله جدي م

ملكم كا يتمـــملهجر 'نها هلد' ١٩٩٥ متمي كليم' العآباد .

गीता और कुरान

लेख ह__पंडित सुन्दरलाल

इस किताब के शुरू में दुनिया के सब घड़े बड़े धमों की एकता को दिखाया गया है झौर सब धमों की किताबों मे हवाले टें दे कर मिलती जुलती बुनियादी सचाइयों को बयान किया गया है.

डसके बाद गीता के लिखे जाने के बक्त की इस देश की हालत, गीता के बड़प्पन झोर एक एक झध्याय की लेकर गीता की तालीम को बतलाया गया है. आखिर में कुरान से पहले की अश्व की हालत. कुरान के बढ़प्पन और एक एक बान पर कुरान की नालीम को बयान किया गया है. इस में कुरान की पांच सौ से ऊपर आयनों का लग्बी तर्जुमा हिया वराजुमा हिया गया है. यह भी बताया गया है कि कुरान में जेहाड, आक्रबन, बाखरन, जन्नन. जहन्नम कािर बरोरा किसे कहा गया है.

ओ लोग सब धर्मों की एकता को समफता चाहें या हिन्दू धर्म और इसलाम दोनों की इन दो अमर पुस्तकों की सच्ची जानकारी हासिल करना चाहें उन्हें इस किनाब को जरूर पदना चाहिये. पौने तीन सी सफे की मुन्द्र जिल्ह बंधी किताब की क्षीमत सिर्फ ढाई कपये.

گیتا اور قرآن

ليكها - ينتاب سندر لل

اس کتاب کے شروع میں دنیا کے سب برے برے دھرموں کی آیکٹا کو دکھایا کیا ہے 'ر سب دھرمیں کی کٹابوں سے حوالے دے دے کو ملتی جلتی بلیادی سچائھوں کو بھان کیا گیا ہے . اسکے بعد کھٹا کے لکھ جائے کے رقت کی اِس دیمی کی حالت' گیٹا کے بوپس 'ر ایک ایک ادعیاے کو لیکر کیتا کی تعلیم کو

بتلياكيا هي .

آخر میں قرآن سے دیائے کی عرب کی حالت' قرآن کے ہویں اور ایک ایک یات یہ قرآن کی تعلیم کو بیان کیا گیا ہے ۔ اسمیں قرآن کی بانسے سو سے اوپر آیتیں کا لفظی توجمہ دیا کیا ہے ۔ یہ بھی بتایا گیا ہے کہ قرآن میں جہاد' عاقدت' آخرت' حذت' حیلم، جو لوگ همپ دهرمون کی 'یکتا کو سمجها! چاهین یا هادو ههرم آور اسلام دونوں کی آن در آمر یستکون کی سچی جانکاری حاصل کرنا چاههن اُنهین اُس کتاب کو غبور پوها چاهئے .

مللے كا يتم - مديجر 'نيا هدد" وموا متهى كدي لائم العآباد .

من قهائي رويهه .

फिलने का पता...मैनेजर "नया हिन्दु" १४५, मुट्टी गंज, इलाहाबाद.

नीचे लिखी सब किताचें नागरी खौर उद्दें दोनों लिखावटों में आलग अलग मिल सकनी हैं. पाँच से ज्यादर किनावें खरीदने वालो खोर बुकसेनरों को ३३ कीमदी कर्मारान दिया आयगा,

डाक या रेन रुच हर हरनान में गाहक के जिस्मे होगा.

महात्मा गांधी की बसीयत

लेखक--श्री मंजर अती मोखना

२९ जनवरी सन् १९४८ की महात्मा गांधी ने खाल इंडिया कांगरेस कमेटी के मामें एक मुक्ताव के रूप में 'लोक मेवक मंघ का एक नया विधान तैयार किया था, इस विधान में उन्होंने मलाह दी थी कि कांगरेस का सारा संगठन तोड़ दिया जावे खोर कांगरेस बाले हकूमन से बाहर निकल कर एक लोक सेवक संबंध बनाकर कास ३० जनवरी को अपने देहन्त से कुछ्घन्ट पहुने महारमा जी ने कांगरेस के जनरल मेकेटरी को बुना कर वह विधान दिया कि वह गांधी जी का तरफ से उमे आन्त इंडिया कांगरेम कमेटी में पेरा कर दें यह कोटा सा विधान देश के नाम गांधी जी की आखिरी बसीयन है सौर इनकी ब्याख्या गांधी जी के परम भक्त श्री मंत्रर अली सौख्ता ने की है जो गांधं बाद को ममफने श्रीर अपनाने बाले देश के इने गिने लोगों में से एक हैं.

गांधी बाद को समफ्ते के लिये इपका पढ़ना बहुत जरूरी है. २२४ सफे की सुन्दर जिल्द बंधी किताब की क्षीमत सिर्फ दो रुपये.

ىهىچى لكەھى سب كتابىھى ئائىرىي أرر اردى دونىول لكھاۋتىون مىھى الگ الگ مىل سكتى ھيىن . يانىچى سے زېدك كتابيىن خويىدنى رائون أور بكسىھلىون كو ٣٣ فيصدى كىميىشى ديا جائي ئ

مهاتها گاندهی کی وصیب

لهكهك - شبي منظ على موخاته

19 جنوری سن ۱۹۲۸ کو مهاتما گادهی نے آل انتیا کامیس مهای کا سامنے ایک سجهاؤ کے روپ مین ترک سفوک سلکها کا ایک نما ردهان تهار کها تها اس مدهان میں آلیہ نے صالح دی مهی که کانهدرس کا ساہا سلکتھی تور دیا حاوے کو کاکیوس والے حکومت سے باہر تال کو ایک الوک سهوک سنکه بنا کر گو * حلورى كو الله ديمانت سے كوچه كيلائے پهائے ميرائما خي نے كانكريس كے جلوال سكربتاني كو ملا كر وہ ودھان ديا كه وہ كالماءي جي كي طوف ہے آئے آن انقبا كا كميس كمايتي معن پوھي كردين. يم چهوتا سا ودھان ديش كے باء گاندھي جي كي آخابي ومعيات هے اور آسكي وياكهيا گاندھي جي ئے پوءِ بيكت شري ملظر علي سوخته نے كي هے جو گاندھي واد كو سمجھئے اور ايدانے والے ديھي

گاندھی واد کو سمجھائے کے لئے اِسکا پڑھٹا بہت ضروری ہے . 199 مقتعے کی سلدر جالد بلدھی کٹاب کی قیمت صرف در رویٹہ.

मिलने का पता--मैनेजर, 'नया हिन्द' १४५,मुट्टी गंज, इसाहाबाद

ملكے كا يقعــملهجر 'نها هلد' ١٩٦٥ متمي كليے' العآباد

हमारी राय नबा हिन्द

आएगा जब दुनिया भर का इनसानी समाज यह महमूम करेगा कि अगर समाज सेवक हो तो वापा जैसा जिसे अपने तन मन की मुघ है न खाने पीने का होश है. जिसे शायद अपनी कुछ भी खबर नहाँ है. लेकिन धुन का पक्का है—अपनी राह पर अदल. होती है जो उनके लिये जीने जिलाने की काफी है. एक दिन बह

नहीं थे. उनके दिल में जहाँ गरीब के लिये द्याथी बहां झाआदी के लिये तड़प भी थी. यहां नहीं. हर तरह की रचनात्मक मेबा में डन्हें मगर कमाल की बात यह है कि बापा खाला समाज सेवक ही रस भाता था. खाड़ी के सिलसिल में उन्होंने जा काम किया वह भी अपनी मिसाल नहीं ग्वता इमके अलावा नारी समाज की वेहनगी स्मीर बढ़ातरी में भी उनको जबरहन्म दिलचन्पी थी, गरज कि दुस्तिया ममाज का शायक ही कोई ऐमा हिस्सा होगा जिममे नाता जोड़ कर उसके हित में उन्होंने छड़ न कुछ न किया हो.

(

385

जाता था. मानो मालिक के मामने अपने किये काम की पेशी हैने हों, अपने दिन भर का हिमाब किनाब आगी रख हैने हो. उम रब को दिल चीर कर अपना दुई दिखाने हो आगि कल के लिय आ थी, तिसपर्भी, हैरन की बात यह है, कि यह अपने दिन भर के काम की डायरी, रोजाना निम्य निया करने थे. कोई दिन जग्ना नही बापा में ताक्रत भी राजब की थी. इनने लम्बे लम्बे दीरे करने. इतने अजीव आजीव आहमियों विकियनमानुसों, की सोहबन मे रहते, ऐसी बीरान झीर अनमुनी बस्मियों में यूमने-फिर भी अपना सब काम करते रहते, बद्दन मानो निर्केषक अरिया भर रह गया था जिसे बापा नाम की मंस्या इकेल लिये जानी थी. म्बीचे निये जाने

बापू गए, बापा गए, हिन्दुस्तान के दृष्यया आगि ग्रांगिया का ना माना छजाना हा जुर गया. सिरजनहार ं नेग है। महाग है.

هوتي هـ جو أن كـ لئـ جيئـ جائـز كو كفي هـ ايك دن وه أنـ كا جب دنيا بهر كا إنساني سماج يه متحسوس كرـ كا كم أكر سماج هيوك هو تو بايا حهسا جسم أيه تن من كي محلم هـ نه كهانـ بيئـر كا هوش يـ حسي. شايـد انني كجه بهي خدر نهجم ہے . لھکس معن کا پئا ہے —اپیٹی راہ برتل . هماری راے مارچ سی اه'

مگر کمال کی نات یم هے که دارا خالی سماح سهوک هی دبیون تھے ، آن کے قال میں حبیان غییب نے نئے قیار تھی وهان آزادی کے تھے ، آن کے قال میں حبیان غییب نے نئے قیار تھی وهان آزادی کے لئے توب بھی توب بھی دبیون شہید کی رچفا میں اسعوا میں آنمین رہی اس آنا تھا، کمادی کے سئسٹے میں آنہوں نے جو کاہ کما بار میں اپنے مثال نبیب رکمتا ، اُس نے علاوہ ذای سماج کی دہتی گویڈ بھوتری میں انبول کے کوئی ایسا حصہ ہو؟ حس سے نانا جوز ک سی سماج کا متحا میں آنبول نے کچھ نہ کچھ نم کمو

بادا مين طاقت دعي فقس كي تمي ، أخير المدير المدير هديري كريّ الغير ميد ماييس آدميون دليك دي مايسدان كي ممتحدات كريّ الغير متحيد ادسى ودران أور أن سغي دستميون مدار خموه ترمسيده دهي اييلا سب كام كري رتبتي . بدان مايو صاف أييل دريمه دعد . اكما "يه جسي دايا داء كي سلسكه! تمكيلي لئي حالي يه يه ما يوه يا يي كمايتي ائي طابي تهي بسمر دعي حدات كي دايت با هواي داي يه ديويل حال يا يا كو قاتري وورامه لكه لها كان يهد كواي داي داي يا يا يا داي كي دايت عود داي يا يا داي كي تابي دول جود داي يا يا دول كوائر مول اور داي يا يا تعمون الماتير هوا

)

خزام هي لحق كدار سرحن هر الجالي سهار ها بالوائط بالذائط فعدمين ي دعمها أو عاملو الدورة

•

—मुरेश रामभाई

मार्च सन् '११

هماري رام

الربي سي إه

नहीं लगी सौर भविश्यवानी की कि यह आड़मी उनके भारत सेवक लाल विठुलदास ठक्कर-प्रम की गंगा के किनार पहुँचे. श्री गापाल करन गांखले से मिले खौर उनके भारत संबक समाज में भरी होना चाहा. दिल को दिल पहचानना है. श्री गांखले जी का कुछ भी दंग समाज का नाम रौशन करेगा. बापा ने भारत सेवक समाज का हो नहीं, हिन्दुस्तान का नाम भी ऊँचा उठाया है. देस को झागे बड़ाया है उस घड़ी की बलिहारी है जब १८१४ में एक दिन बापा—ज्ञमुन

शायद ही मिलता है, जिधर से दुखिया की आह मुनते उसो तरफ उनके पाँग बहते चले जाते थे. उड़ीमा का अकाल हो या बंगान आसाम में या बिहार में—त्रापा तुरंत वहां मैंजुर होते श्रीर अबतक वहाँ की हालत संभल न जाय चैन नहीं लेते थे. नीची नाम की बाले आदिवासी हों—सारे दिलिन और आदिवासी समाज के वह एक दम अपने त्यारे सगे थे कौर उन्होंने ही उनको 'बापा'' का प्रम के भील हों, आसाम में खासी की पहाड़ियों या मध्यप्रदेश में मंडला के जंगलों या उत्तर प्रदेश में देहरादून जीनसर भाभर के माड़ों में रहने मजदूरों के भी वह अपने बन गए थे, श्रोर हरिजनों के तो-वाह का. बीजापुर का या पंचमहाल का. बाढ़ का कोप हो उत्तरप्रदेश मे. जातियाँ के तो —गुजरात काठियावाड़ के भंगी महार हो, पंचमहाल भरा नाम दिया था. इसी तरह खेड़ा के किसानों स्रोर जमशेड़पुर क बह तामिलनाड के त्रिचना पल्ली में हाँ या गुजरात के पंचमहाल में कुछ थे. और ऐसा लगता था कि यह सममुच विट्ठन (भगवान) का इंगिलस्तान की श्रीमती फलोरेन्स नाइटिंगेल, फ्रन्स की श्रीमती जां-दे- ज्याक की गाया बहुत गाई जानी है, उनका याद कर उनके देम गिनती की जा सकेगी बापा जैसा ग़रीब नबाज डुनिया के परदे पर या उड़ीसा के पुरी में या सरहद के नौराहरा में—वह मानो सब हो बाले फूजे नहीं समाते हैं. दुनिया की उन अमर हानियों में बापा की पूत है जो उनकी ही बिराद्री का है, इसके मुँह से अमृन की बरखा

v35

)

سب هیکنچه تھے . اور ایسا لکتا تها که یه سهمی وتهل (بهکوان) کا پوت ہے جو اُنکی هی برادري کا ہے۔ اِس کے ملک ہے امرت کی برکها

نهون مندستان کا ماء بھی آونجا آتیالیا ہے . دیس کو آئے ، ویڈایا ہے .

انکلستان کی شبیمتی فلورسی رائٹلکا ، درسی کو آئے ، ویٹیمتی جان دے آئی کی گنها بہت گئی جاتی ہے ،

ولے یولیے بہوں مساتے ہیں . دیا دی آن امر مستیوں میں یان کو ان کی بانا کولیے بانا کی گئتی کی جا سکے گی ، بایا جہسا میں ،وار دنوا نے پردے کی گئتی کی ملتا ہے ، جدھر ہے دکیفا دی آد سلتے آسی طرن ان کولیا ہے پردے آبی کے ہاؤں بوعتی چلے جائے تھے ، آریسہ کا اکا عویہ بنائزا کی ا ملقلا کے جنگاوں یا اُتر بددیش موں دعبردوں خون سر بھامیر کے جہاروں کے رہنے والے آدی باسی ہوں –ساری دلت اُور آدی باسی سماج کے وہ آیک دم آئے یہارے سکےتھ اُور آبھیں نےعی آنکو ' بابا'' کا وہ تامل آنے کے ترجلا پلی میں عوں یا تحدوات نے بنجے محال معی یا آزیسہ کے پوری معیں یا سرحد کے نوشہرہ میں۔وہ ماہو بریم بیز نام دیا تها . اِسی طرح کههزا کے کسابوں اور حمشید بور کے مزدوروں کے بھی وہ آئے بی کئے تھے اور شریحملوں کے تو اچاھ امرت ال واقهل داس تهكر — يريم كى كذيا كے كذارے بهفتها شرى كوبال كرشن كوكھلے ہے مائے أور أن كے بهارت سهوك سماج ميں هوري هوزيا چاها . دال كو دل چيرچاندا هي . شيري تواهيليا جي كو کچه يهي دييز نههن لگي آور پهوشهه واني کي ته يا آدمي أن كے بينارت حهول سماچ کا دام ورشن کريتا . بيادا نے بينارت سمول سماچ کا هي بعجادور كا ينا يديج معال كا دايه كا كون عو أتر دديش مين أسام کی حال**ت سلبمل** نه جائے چین نهیں لیمتے تھے بیجی ناء کی هاتببل کے تو_کجبڑات کاتیھاؤڑ کے بینکی مہار ہوں' پلیچ محال کے بھیل ہوں' آسام میں کیاسی کی پہاڑیوں یا مدعمه پردیش میں مهل الما يهار مهل المايايا ترقب وهال موهوره عورة أورهب مك وتدار أس كهوى كي بليمها بي هـ جب ١١١٣ مهي أيك دن بايا--

नया हिन्द

अमीर की सब जगह सुनवाई है. ग़रीय का हिन करने वाला कोई कोई कभी कभी ही मिलता है. बापा रागिव की, दुष्वियों की माँ ही थे. बापू बाप थे. जो भेद बाप और माँ के काम के दायना में होता है वहीं भेद बापू और बापा के कामों में था. लेकिन इमी कुछ नंग दायर की बजह से ही माँको अपपनाहट आरेर प्यार कही ज्यादा होता है. भीर भीलाद को मां का जाना कहीं ज्यादा चुभना है इसिलिय बापा के गुजरने पर हेंस के नंगे. भूके. पिछड़े लोग जिनका कोई पुरसान-हाल नहीं हैं अपने का अनाथ पारहे हैं.

बापा को हमने मों कहा है, सचमुच उनका हिल कोर काम माँ के से ही थे. यही बजह है कि बापू जैमे महान्मा को भी बापा के कामों से डाकसर डाह होती थी. बापा के जैसा दिन कियों को सुशिकिल से ही नसीब होता है, ब कि कहना यह चाहिय किवह सिर से पैर तक दिल ही दिल थे. शायर इमी का नतीजा है कि जो उनके पास ज्ञाता वह उनसे विषट कर रह जाना जीर हमेशा के लिये उनका हो जाता. नहीं मा नामुमिकन था कि बापा नीजवानों में जान मूँक कर ऐसे खरे और चंगे जिल्मनगार पैदा कर देने जेस कतोटक के मंडारीजी, महाराष्ट्र के बर्बे जी श्रीर बातीकर जी, उत्तर प्रदेश के राषवस्मा, आं लद्मी नारायन राव. श्रीमती यशांघरा डेनी बगेरा. वेयोगी हरिजी खौर रयाम लाल जी, गुजरान के पिरिज्ञन लाल जी और डाह्या भाई जी बग़ेरा. इक्खिन भारन के श्री भारमायगर, श्री और ट्रसरे किनने ही मार्ड बह्त देस भर में हैं जिनका प्रिचय न में दे सकता हूं न मैं बन्हें जानता हूं क्योंकि वह बड़ी खामाशी झौर बड़ी लूबी के साथ अपना काम कर रहे हैं. કલ્ટ

کچه تنکی دائرے کی ،حم سے هي مال کي ايداهت أور پيدار كهيس الگے مایا کے کفرنے بر دیسی کے نشکہ نہوک' دیچھوے انوئے جی کا کوئی كدم كبهي عي ملكا هي بادا فريب كي دكهول كي مال هي تهه . بابو بان ته . جو بهدد راب ابر مال کا کا کا دائبول معن هوتا هے وهي بههد ناپو آور نيان کے داميں ميني ساء لهکڻ اِسي ويامة هودًا هي 'ور أواله كو مال كا حارا المن زيامة جمعة، في . رس أمير كىسب جكه سفوائى هـ. غرب ؟ هت كرنے والا كوئى كوئي

مے ہمی نصوب ہوتا ہے . بڈکہ ڈیما بھ چاہئے کہ وہ سو سے پید تک دال ہی دال تھے . شارد اسی کا نتیدتہ ہے کہ حوائی کے ميم اکثر قاء هوتي تبعي . برابا کے جوسا دل کسی کو مشکل سے ہی مھے ۔ یمہری وحکہ ہے کہ دائو حیسے مہاتہ کو پیشی بادا کے کامون يزمل حال اجدل ها اله كو الله يا رها هيل . باس آتا وه أن سے چدے كو ود جاندا أور هممشم كزيئے أن ؟ غو عال . وفهروا هاكهون بهارت كم شهرين بهائفسا يدكار شري راكمو مساأ شيمي هي بهاڻي بهن ديس دير مين قبل حن ؟ دينهي ته مين دي نههن توناممكن ته! كه دايا؛ بودوابول ممن جان يعملك كر أيسے كت ع ماراهم كا يزرم على أيد والعك على أن دهيم كا ويتأنى لما حارا اور همام ال جي کجرات کے دبکست سي حي اور ڌاميد بهائي حي لكىشىي قارايين راؤ. شريمكى يىشودهرا ديوي وعهدا أور دوسرے كتائے سكتا هون نه مهن أنبيس حانتا هون كدونكه وا بني خاموسي أور اور جائكم خدمت الرميدا كردبتم حمس كالماتك كر ساقارس حي باداکو هم نے سال کہا ہے۔ سے مے ہے ہے کا اور ام مال ع

بری خوبی کے ساتھ اپلاا کام ک رہے ھیں . ب

नया हिन्द

1,00 to 01,

सामने तो कांगरेस की बहुत बड़ी मिसाल मोज़्र है कि उसने चरखा नतीजे पर पहुंच सकता है और उसी तरह का दुर्लाले और उसी तरह की तरकांवें उसे मूफ मकतां है. आजरुल की सरकार के कपड़े क्योर अनाज का क्यकाल उस वक्त तक कर्मा दूर नहीं होगा जाब तक हमारी आंख आमरीका के निलहानी पर रहेगी आरि लिये हर तरह से अपने परा पर खड़ा होता चाहिय हो तो बह इस हाथ में लेकर मानचिस्टर की मिलों के हिला दिया था. पर हमारे मानचिस्टर. जापान श्रोर हिन्द् की मिलो पर ग्हेगी.

तरफ से निगाह हटाण्गी इस कपड़े और अनाज के अकान में बचने हम विश्वास के साथ कह मकते हैं कि जैमे ही सरकार उस की तमाम तरकीय आपने आप दिमात में आकर युमने लगेंगी 3**E**K

— भगवानदान

दुखियों की मां-वापा-

88-8-148

चीज की ही आकत है. लेकिन आगर अपने दुख में दुखी होने वाला. इतमिनान रहता है, मगर ऐसे लोग भी जिनके मुंह से दो मीठी बाते तकलीफ, कपड़े-लत्ते की तकलीफ, रहने-सहने की तकलीफ, हर मुख में मुखी होने बाला ओई पास मीज़र्र रहे ता तियत को मुनकर मन को तसल्ली मिल जाती थी, श्रव ६८ते जा रहे हैं. श्रीर अपने मन का दुखड़ा कहते नहीं बनता. बापा के जाने से जो धक्का दुिख्यों का लगा है वह वैसा ही है जैसे माँ के जाने से मासूम बच्चों हिन्दुस्तान पर तो माना तबाही आ गई है. रोटी-पानी की को होता है.

اللم عبر طرح مم آنه پیموں یہ کھنا موسا جائشے سی اووا اس متھات یہ دیشم سکنی ہے اور سی شرح کی دعشیں اور آسی طرح دی بردیسیں اسے سوحہ سکنی تھیں ۔ آج دل دی ، آسی کارج دی بردیسیں اسے سوحہ سکنی تھیں ۔ آج دل دی ، سوکار کے سامنے تو کانٹرییس کی دہت ہوی مدال موسود جا کنا آس لے چرفته نقابھ مهن لے کو مانچىستروکی مشول کو غلادے تدا بر بقطارے کدوے آور اناج کائی آس متب کہ کدیں دو ایجن غوتا جبکتک نقطاری آنکه امریکه نے کیشایا وی یہ رکے کی اور مذاجیسدا جادان أور هند کی مذون در رشیکی .

طرف م تعاد مقاليمي ابي عدور أو الراح عالي ما مجمل بي ماء ترکهبیس آنه آپ دماغ مین آثر کیوملے نکین دی . لقم والعل كم مدانية فيد مكتلاء مهل كم جدد مقامي مددر إعل --- بيكوان دين

ئېيوں كى مان --- باپاتـ-

)

مگر ایسے نوک بھی جن کے مذہ سے دو مبتھی باتیں سن کر من کو تملی مل جانی تھی' 'ب آٹھٹے جا رہے ہیں ۔ اُور 'نچ من کا دكهوا كهتے نهيس بلتا . بايا كے جائے سے جو دھكا دكھيوں كو ايا ه آفت هے . لیکن اگر ایے دایہ میں دکھی ہونے والا سکه میں سکھی هونے والا كوئى باس موجود رهے تو طبيعت كو أطميدان رعدا هے . کبارے لکے کی تکاییں۔ رعانہ سہائے کی تکائیہ۔ عبر چیر کی شی وة ويسا هي هے جهسے ماں كے جائے سے معصوم بدچوں كو هوتا ہے . هغلاستگان در بو مانو بداهی آکشی ها . رونی پالی کی تکلیفات:

أناج كي طبي كي بات هين ك هم أتال 'جابج معن "همن يتال

जाय कि कपड़ा पहनने वाले कपड़े के मिल मालिकों से भुगत ले अब नो जमींदारी की तरह से इस तरफ भी सरकार को नज़र हालने की जकरत है. मिलों को स्टेट मालिकों में ले लेने का काम न आसान है न जलदी से किया जासकता है, पर एक काम तो बहुत आहमरी स्कूल चरम्या सभाल लें. जो मुन्क लड़ाई के दिनों में खुट कपड़ा पहन लेता था श्रीर ट्रसरे मुन्कों को कपड़ा पहनाता था उममें अगर आज कपड़े का श्रकाल हो तब यही समफना चाहिय कि उसकी कपड़े बनाने की नाकत से या नो ग़लन काम निया जा का हे

ज्ञनाज की कमी की बात मुनकर हम हमने ज्ञचरज्ञ में नहीं बहुत जितता यह सुनकर हमें ज्ञचरज्ञ होता है कि मरकार ने बहुत से ज्ञनाज के वितों को कपास के लेतों में नवहींत कर दिया है सिक हस बजह में कि कभी यह भराइ। उठा था कि पाकिनान ज्ञञ्ज हिन्दुस्तान को कपास नहीं हेगा ज्ञीर हमलिये हिन्दुस्तान को कपास नहीं हेगा ज्ञीर हमलिये हिन्दुस्तान को कि कि कि मरकार जात के कि के ममले में ज्ञपने पांस कार्यों पर कुलहाडी मार लेती चाहिये ज्ञीर ज्ञनाज के मामले में ज्ञपने पांसी क्राजीब बाते है जितको जब उमके मंत्री पालियामेन्ट के मामले रखते हैं तो यह मावित कर हेने है कि जो कुछ मरकार ने किया वह बहुत ज़क्री था. उनकी यह वात किसी हद नक ठीक हो सकर्ता है जिम वर्ताज पर पहुंचा करना है जिम वर्ताज पर पहुंचा करना है। अपर मरकार नहांज पर पहुंचा वर पहुंचा वरम सिकार के खात के खात हे

حالے که کبوا بهدائے والے کبوے کے مل مالکوں سے بهکست نیس.
اب تو زمیداداری کی طبح سے اِس طباب بھی سبرکار کو نظر اللہ کی ضرورت ہے .ملوں کو استوب مائک مهی لے المیقے ؛
اللہ کی ضرورت ہے .ملوں کو استوب مائک مهی لے المیقے ؛
اللہ کی ضرورت ہے ملدوں سے کھا ہے سکتا ہے کہ جمال درکھا ابنا ابنی اور پہاسویں الساسی سے کھا ہے اسکتا ہے کہ جمال درکھا ابنا ابنی اور پہاسویں خود السکول چورخہ سلامیات ایوں ، جو مائک ابوائی کے مدرس میں خود السکول چورخہ سلامیات اور درسدے مائکس کی کارو کو اللہ اللہ کو طاقت سے یہ کہ قلمہ او اید سامج مدا جانات کہ اُس می کارو خود بلائے کی طاقت سے یہ کہ قلمہ او اید سام کے ایک ہے جو دیا کھا ہے

> X 1

نه مزر

मार्च सन् '५१ कपड़े और अनाज की कमी और सरकार---हमारी राय नया हिन्द

साफ बजह यह है कि सरकार इन दोना मामलों में काई पक्की सरकार की पालिसी कपड़े झौर श्रनाज की पॅढ़ाबार के बारे में ही उनामी हुई हैं तो उसमें सममने वालों की समम उलमाका रह क्या है यह सममना बेहद मुश्किल है. कौर इसकी साधी स्रौत पालिसी बना ही नही पाई. जब इन मामलों में सरकार की पालिसी जाय तो इसमें षाचरज ही क्या.

गज़ ही रह गया. मोटा कपड़ा सन ५० में ३० करोड़ गज़ नैयार हुआ और बीच का कपड़ा १६३ करोड़ गज़. बारीक कपड़ा ५,ड कपड़े को ही लीजिय. सन ४६ में बत्तास करोड़ गज़ कपड़ा की महीने के जीसत से तैयार हुजा जीर सन १५० में बह तीस करीड़ कपड़ा मेंगाया गया ११४ करोड़ गज़ १६४१ के शुरू होते होते हमारे करोड़ गज़ आरे बहुत बारीक कपड़ा ६२ कराड़ गज़, बाहर सं कुल पास सवा दो लाख गाँठेथी. लेकिन सन '४५ के शुरू में साढ़े पांच लाख गाँठें थीं खौर सन '४० के शुरू में तीन लाख. इस हिमात्र से ऐसा माल्स होता है कि दश हज़ार गाँठ की महीने से हमारी पैदावार खाब ६२ हजार गाँठों पर खागई है खाँर इसमें से भी १५ हजार गाँठ हर महीने बाहर भेज होते हैं. इस सब का श्रासर उन करघों पर भी पड़ा है जो हाथ से चलाए जाते हैं उनकी पैदाबार कई मिलें टूट जायेंगी और हजारों मजदूर बेकार हो जायेंगे. यह भी ५० फीसदी कम होगई हैं. इतना ही नहीं बहुत जल्हां बम्बई की मामला आब इस तरह का नहीं रह गया कि यह कहकर छोड़ दिया

563

یم ہے کم سوکار اِن دونوں معاملوں مهی کوئی پیکی پالیسی پغا ہی نہھی پائی ۔ جب اِن معاملوں میں سرکار کی پالیسی هی 'نجهی هوئی ہے تو اُس میں سمجھیے والوں کی سمجھ اُلحد کر رہ جائے ته این میں اجربے می کیا هے يه سمجهل يحد مشكل هے . أور إسكى سندهى أور صاف وجاء کیتے ۔ اور اناج کی کمی اور سرکار۔۔ سرکار کی پالیسی کنوے اور اناج کی بیداؤار کے دارے معن کیا

) ٢٦ كروز گو . باهر سے كل كموا منكايا كيا ١١٦ كروز كو . ١٩٥١ كر شروع اللا كورد كل باريك كبرا الله كرز كل أور يهما باريك كوا مهيملے کے اوسط سے بیار ہوا اور سن • 3- مهن وہ تهس کروز گز شی رهكها . موثاً كبيرًا سي ٥٠ ميل ٣٧ كبور كن تيبار عوا "ور ديبهي كا دبيرًا هيل. إس سب کا ادر أن كركبول يو بهي دوا ها جو هاته معامله آب اِس طرح کا تهدن رہ کیا کہ یم کہار چھزر دیا ممين تهن لايه . إس حساب مه ايسا ممارد هوتا هي كه ٨٨ هزار گلته فی مهدلے ہے مماری پبداوار آب ۲۴ عزار گلتهوں پر آئکنی ہے ادر أس مهن مد بهي ١٥ عزار كالله هو مهدلمه باهر بهديم ديتم م چائے جاتے عیں. أن كي ييداوار بھي • 3 فيصدي كم هوگئی هے. انٹا هي نهين بهت جلدي بمبئي کي کئي ملين ثوت جائيلكي أور هزارون مؤدور بهكار هو جائهلكي. يه هوتم هوتم همارے پاس سوا در لائه کلتههی بهدی . ایمکن سن ۲۹۹ کے شورہ میں سازھ یارچ لائدِ گلاہمیں تھیں اور سن ۵۰ کے شورج كهارامك هي لياتكي . سن ٢٩ مهل يتهس كرين كر كدرا مي

मार्च सन् '५१ स्रौर लोगों के दिल में तांगे वाले के लिये जो इज्जत थी वह इनाम ट्ने के बाद एक दम जाती रही. यहाँ हम यह याट दिलाना मुनामित्र समभते हैं कि एक बार 'कुल हिन्द चरला मंघ' की किमी दुकान पर एक गाहक दंस हजार क्ष्यए के नोट भूल गया था. वह नोट दूसरे या तीसरे दिन उसे वापस दे दिये गए या पहुँचा दिये गए इस बात की समर गांधी जी को दे हो गई सौर उनसे चाहा गया कि वह स्थपने परचे में उस झाइमी के नाम का हवाला देकर कुछ लिख है. उन्होंने अपने परचे में नोट लौटा देने की बान ना लिखी पर किमी नाम का जिक्कर नहीं किया. खौर खगर हम भूलते नहीं हैं ना शायड उम लेखां को एक मीठी फटकार भी दी थी. कोई जग अन्दर नज़र डाले ना उसकी समफ में यह बात का मकती है कि ईमानदारों का इनाम ईमानदारी ही हो सकती है सौर केड़ि चीज नहीं. नया हिन्द

नांगे बाले ने बह पारमल क्यों लौटा दिया इमकी गहराई में हम नहीं जाना चाहने क्यों कि हमकी गहराई में जाकर हम उस भूल से भी बड़ी भूल कर बैटरो जो दिल्नी म्युनिमपलटी ने इनाम देकर

535

गहराई में न जाने की बात हमने यों कह शे हैं जिसमें श्रीर पत्र वहीं काम न कर वंठे जिसे हम करने से बचना चाहने है. ईमानदारी को अपने रास्ते बढ़ने झींजिये वह आपकी महर मे घटेगी हीं, बढ़ेगी नहीं.

دے دیئے گئے یا پہونچا دیئے گئے ۔ اُس 'اے کی خدر گندشی حی کو دے دی گئی اور اُن سے چاہا گھا کہ وہ آئے پرھ سمیں اُس آدسی کے نام کا حوالہ دے کر کچہ لکہ دیں اُنسی نے اُمچ درجے میس نوت لوتا دیئے کی دات تو کہیں پر کسی نام کا فکر نہیں کیا ۔ اور اگر هم دبولتہ نہوں ہیں تو شاید اُن 'بڑوں کو اُنک سیتھی پہتکہ دھی هي .هي کوئي ذرا ايدر يظر ڏاڻي تو اُسکي سميڪ مهن ڀه بان أسكتي هے كه أيدانداري كا أمداء أيمانداري شي عوسكتي هے أور بعد ايک دم حاتي رهي. يهان هم يه ياد داترا مذاسب سمحهتے هون צו ובל יונ 'צל מצנ چנבי שלאף לם לחם בנלים בי ובל למל בש هزار روے کے توق بھول گھا۔ تھا۔ وہ موت کر سرے یا تیسہ ہے تی آئیس أور لوگوں کے دال معیں تالکے والے کےلئے حو عزت تھی وہ أشعام دیلےکے ماري راء مارچ سي اد'

کوئی جیز نیعی تانكے والے نے ولا بارسان كيوں ايونا ديا! "سكي كميائي صيل هم نمهن حانا چاھتے كيونكة أسكى ئيماً"ي ميين جاك تمو أس نفول سے بهي بوي نهول کر بينگههنگي هو دايي ميوز سملگي نے آهم دے ک

أور يكتر رهي كم نك كر بيدينين حسم هم كري ميديدند جاعلت کهالی مهن نه جانے کی دائے عم نے ہوں "مه دی شے حس سے

هي بوهيكي نهيل . ايمالداري كو الهاراسك مودف ديتكياب والإيكى مدد سائه تهايكي

- 476/0000

-अगवानहोन

20.8.48.

-1-1-19

नया हिन्द

ईमानदारी का इनाम__

والے نے جدوں کا تیوں مالک کو لوتا دیا تیا تام کا ایک برچا نجائتی ہے۔ اس کے سوائے حالوری ہے مکب دائر ہ ایک تصویر تکلی ها جس میں شری نوارے ائل داء نے ایک -کے والم كو يكهيس والم أمعاء دينك جاري شون أور مه أمعام له أس - ا کا کم کس کے تاکمے میں دہئی سواری ایک دارس درال دہمیں جی جل محل مدار ورم ما أويركي لعوران تعفي أورين الريس أيل لا الا راجدهاس مے دای کی نکرایت علی مدوسمنڈی "زنجدهائون"

के मुखपत्र पर एक तसवीर निकली है जिसमें आं थार लाल नम के

एक तांगे वाले का पर्वास कपण इनाम दिये जा रहे है आंर यह इनाम है इस बात का कि उसके नांग में कोई सवागी एक पारमल भूल गई थी जिसमे हजार रुपा से उपा की घड़ियां धां आंप

वह पारसल उस तांगे बाले ने ज्यां का ज्यां मालिक का लोटा

368

राजधानी से दिल्नी की नगगयन यानी म्युनमप्तारी 'राजघानी'' नाम का एक परचा निकालती है, उसके माज्ञह जनवरी كوتا ها أور هو دهرم كا بيلوهار كرتا ها وة دهوم كا نغينها مهن الجار

هماري رائم ميس جو دهره کا برچار کرتا نے وہ دهرم کو مسما،

اللاهد جس طرح دشرم بغوهار جاعتا هد يرجاز مهدر ريسم عي أيمان داري پهملار چامتني ها الجار مهي . ايدان داري ئي جه ميں تياك يعلى أيفائي هوئي غريمي رعتي هي أس لئر أيدان داري

مهن سكه أور مثلواس بم يجزع هولُمْ غريدي كم يولُ لكنَّمْ عُهِنْ . أنعام دينا تو أيدان دارى كىجو ير كتهارا كيات كرنا هى. مهونسبلتى اکر اُس تانکے والے کو کچھ اُنعام دے سکتی تبھی تو ور یہی عوسکتا

करता है और जो धम का त्योहार करता है वह धर्म के बग़ीचे म बहार लाता है. जिस तरह धर्म व्याहार बाहता है प्रचार नहीं बेस ही ईमानदारी फैलाब चाहती हैं इनाम नहीं. ईमानदारी की जड़ मे त्याग यानी ऋपनाई हुई गरीर्बा रहती है. इसलिये इमानदारी में सुग उस तांगे वाने को कुछ इनाम ट्रेसकती थी नो वह यही हो सकता हमारी राय में जो धर्म का प्रचार करना है वह धर्म को मिममार मौर मिठास से भरे हुए गरीयों के फल लगते हैं. इनाम देना ना ईमानदारी की जड़ पर कुठाराघात करना है. म्युनिसपलटी श्रागर देती. तांगे बाले ने रूपए लेकर अपनी उस सब खुशी को खो दिया जो स्तने पारसल लीटा कर हासिल की थी स्तीर जिसकी क्रीमन काराज के नोटों तो क्या चाँही के रुपयों श्रीर सोने की मोहरों में भी नहीं नापी आ सकती. और इनाम ट्रेने से पहले म्युनिसपबटी या था कि वह तांगे वालों के साथ ईमानदार बनती, न कि इसे रुपए

تها كه وه تانكم والول كم سائه ايمامدار بلتي مه كم أحروب ديتمي . تابکے والے نے روپے لے کر ایدی اُس سب خوشی کو کھو دیا جو اُس

نے پارسل لوٹا کر حاصل کی تھی اور جس کی تھمت کھٹ کے نوٹیں تو کیا جائدی کے رویفوں اور سونے کی مہروں میں بھی

مان من او.

ایمان داری کا انعاد--

نههل ناپي جا مکٽي . اور اُنعام ديڪ سے ڀهڪ ميونسهلٽي يا

के लिये काम में लाई जाएं तो हमको बाहर में श्रानाज मेंगाने की जरूरत न रहेगी, पर इस तरक भी ध्यान कीन देता है? जो बनस्पति तेल के ब्योपार में लगा हुआ है और जितनी जमीन इस काम के लिये मंगफली की खेती के काम में आती है, अगर बही कपया अनाज की खेती पर जोर बही जमीनें बनाज की घेनी कुछ लोगों ने तो यह साबित कर हिया है कि यह करोड़ों रुपया

जराहों से काकी सरता भी मिलता है, यह भी माल्स हुन्या है कि बहाँ के रारनार्थियों को घो की कमी की कोई शिकायत नहीं है, पर न्यत्र , कर लेता है. इस प्रान्त में दिल्ली सरकार ने कुछ शरनाथीं भी बसा दिये हैं. उनके बसने के बाद भी बहुाँ घी की कमी नहीं हुडे. श्रीर है. इस प्रान्त में अब तक जमा हुआ बनस्पति नेल आहे कोकोजम नहीं जा सकता था. वह प्रान्त जपने लिये काकी से ज्यादा घी पैटा यह सुनने में ब्याता है कि कोकोजम श्रीर वेजीटेबल वी के ट्योपारी बड़ी कोशिश में लगे हुए हैं कि किसी तरह से उनका माल रीवा में खप सके आरे जो रोक याम अय तक लगी हुई है नह उठा दी जाय. कम से कम अयार दिल्ली सरकार इस एक रीवा प्रान्त को तजाये के तौर पर ही दम बरस के लिय छोड़ दे ता यह ठीक ठीक पना ना लग सके कि बनस्पति तेल खीर यी में क्या फाक है, आगर दिल्ला की सरकार ने इतना भी किया नो हम समभोगे कि काँगरेन का इलाहाबाद ,से लगा हुआ रीवा प्रान्त है. वह दिल्ली के मानहन ठहराव बंकार नहीं गया.

ماري راء مارچ می اهٔ

اِس دھوکے سے روکلے کی طرف کسی کا دھھاں نہھں جاتا ۔ ديم هي جو تلدرستي كي لئے كهي كهانا ضروري سمجهتے هيں . پر

کچھ لرگوں نے تر یے تابت کر دیا ہے کہ یہ کرروں رویعہ جو بفسپتی تیل کے بھویار میں اگا ہوا ہے اور جملی رمین اس کہ کے لئے مونگ پھلی کی کھھتی کے کم میں آتی ہے ۔ اگر وہی رویعہ آناج کی کھھتی پر اور وہی زمینھی اناج کی کھیتی کے لئے کام میں لائی جائیں جو ہم کو باہر سے اناج مئڈانے کی غرورت نہ رہے گی

المآباد سے لئا هوا ریوا دوائٹ ھی ، ولا دائی کے ماتبدی سے آس دوائٹ میں اب تک حدا هوا بلاسهتی تین اور دوکو حم تبھی حا سکتا تھا ، ولا دوائٹ ایٹ کلی سے زیادلا گھی پھی بھیا دینے عیں اُس پوائٹ میں دائی سوئل گھی کی کھی نبھی بھی بسیا دینے عیں شردارتھوں کو کھی ملتا ہے ، یہ بھی معتوم عواج یا ، ویاں کے یہ سفلے میں آتا ھے کہ کوئو حم اور وبتعیتیاں تھی کے دیودائی یوی کوشمی میں لئے ھوئے تھی کہ کسی طبیعیاں تھی کے دیودائی موں کھی سکے اور حو روک تھام ایک ایکی خوتی ہوئی میں کوئی ھوئا ہے تا جوائی ، کم سے کم آئی دائی سرکار ایس ایک ایکی خوتی ہے تہ کہ تھا دی طور بر ھی دس برس کے لئے جنور دے تہ یہ تعدی تعدی یتھ ب لگ سکے که بسلمبتنی تهل اور کهی مبنی کندا فین ہے ۔ اگر دایی کی سرکار نے آنڈا بھی کھا تو ہم سسجھی کے کہ کاکریسی کا تھیمار بھیار الماري يايا . الماري

مارچ می اه हो गया कि जमे हुए बनस्पति तेल पर रोक लगाई जाय. वेशक माच सन् १५१ कॉंगरेस कमेटी ने यह मार्के का ठहराव पास किया है. पर जो कमीयत इसके खिलाफ है वह भारी बहुत है, इसलिय हम इम ठहराव को इस बात की कसीटी मानते हैं कि कांगरेस में झौर सरकार में किसी पालिसी के मामले में कहां तक एकसा पन है. जगर सरकार ने कांगरेस के इस ठहराव पर कुछ भी ध्यान दिया तब तो हम यह सममें कि कांगरेस कोई जानदार संस्था है आगीर आसगार यह ठहराव यों ही पड़ा रहा तब तो फिर हमाशे नवरों में कांगरेस और उसकी यह छल हिन्द कमेटी सरकार के स्रोत स्वेतने स्वीर जा बेजा कुछ राग श्रातापने की संस्था हो बनी

बनस्पती तेल के जीते रहते यी घाच तक जिन्दा किस तरह है वहीं सममाने की बीख है. हिन्दुरतान की पांच भीसदी पढ़ी लिखी जनता को छोड़ कर ८५ कीसड़ो जनता घी की क्रायल है आर बह बनस्पति तेल से घी को हजार गुना अच्छा समभती हैं. इसिनिये बह उस चीज को शौंक से खा लेती है जो घी बता कर या घी के नाम पर डसे दे दी जाती है. यह जमा हुम्पा बनस्पति तेल यी का जामा पहन कर जनता को ब्हट रहा है भीर कोई उसे इस ब्हट से बचाने नाला नहीं. हम इसी बसंत पंचमी को इलाहाबाद का माघ मेला डालडा घी की बनी हुई पकीड़ियां खाइये. बी के एसेन्स की मद्द से बनस्पति तेल भीर कोकोजम मिल कर घी के नाम से देखने गए. बहां खुल्लामखुल्ला खोन्चे वाले आवाज लगा रहे थे-बाजार में घड़ाघड़ विकते हैं और इस तरह सन आद्मियों को धोका

إسكيه خلاف هي ولا بهاري بهمت هي إس لئي هم إس تهمراوكو إس هو کیا که جمع هوئے بنسبتی تمل پر ارک لگائی جائے ، بیشک كانكريس كمهلمي نے بعد معزكي كا تههوار ياسي كيا هي . ير جو كمهت بات کی کسوتی مانعے هیں۔ نه کنگریس میں اُور سزگار میں کسی یالیسی کے معاملے میں کہاں تک ایک سائیں ہے ۔ اثر سرکار نے كالكريس كاليس تههراوير كنهه بهي دهمان ديا تب توهم يه سمنجههن کے که کانگریس کوئی جاندار سڈستھا ہے اور اگر یہ تھہرار یوں ھی یوا رها تب تو پهر هماری نظروں مهم ک^{ریک}ریس اور آسکی یے کل هند کمیتی سرکار کے کیمیل کھھلکے اور جا بے جا کیچھ راک الایکے کی هماري راح

يهي سمجهائے کی چانز ھے . ھاندستان کی پانے فیصدی پڑھی لکھی جلتا کو چھوڑ کر 90 فیصدی جنتا گھی کی قائل ہے آور وہ بلسبتی تعل ہے کہی کو ہوار گنا۔ اچھا سمجھتی ہے ، اِس لگے وہ آس چیز کو شوق ہے کہا لھتی ہے جو گھی ہے، کر یا گھی کے نام پر آے دے دی جاتی ہے ۔ یہ جما ہوا بلسپتی تعل کہی کا جامہ ہمن کر جنٹنا کو لوٹ رہا ہے اور کوئی آے اس لوٹ ہے بجہانے والا نههن. هم إسى بسفت پلتهمي كو التآباد كا مائه ميك ميكها يك . وهال كهلم كهلا خونت وإلى آواز لكا ره ته-"تالقاً کبی کی بغی ھوئی پکوڑیاں کھائے۔ کھی کے ایسلس کی بفسبتی تیل کے حقتہ رہتے گئی آپ مک زندہ کس طرح ہے

مدد ہے بنسپتی تیل اور کوکو جم مٹ کوگھی کے نام سے بازار

مهن دهوا دهو بکتے همن اور اِس طرح أن آدميوں كو دهوكا

سلستها هي بئي رھ ئي .

مارچ سی اه'

हिन्दुस्तानी जनता इस बाती या उन बारियों को ख़ड़ दी खतम कर डालती सौर आंगरेजों को उंगली चठाने की जरूरत ही न होती.

१५ आगस्त सन १४७ के बाद् सन १४७ में कभी भी या सन '४८ के शुरू में भी ज्ञार कोई हिन्दुस्तानी सरकार के खिलाफ मामूली सी बुराई की बात मी सोचता तो बसके रिश्तेटार खुद ही हुई बात को अमल में न लाने देते. हम यह कह कर सिर्फ यह बनाना उसकी गरदन दबोच देते. और उसे किसी तरह भी अपनी सोची चाहते हैं कि डन दिनों हिन्दुस्तानी मरकार यानी काँगरेसी मरकार जनता को बेहद प्यारी थी खौर इसी लिये किसी राकशामी पाबन्झी की जरूरत नहीं थीं

हम इस बहत सिर्फ इतना ही फहना चाहते हैं कि जनता के जि-लाफ सख्ती से भरे क्रानूनों के लिये पालियामेन्ट के सामने बिल पेश कर के कॉगरेसी सरकार सममज्दारों को यह कहती हुडे माल्स हो रही है कि ष्मव वह जनता में काफी बढ़नाम हो गई है आर इंड के सिवा उसके पास जीते रहने का खोर कोई चारा नहीं रह गया.

हैं १ खोर क्या इस नोट के बाढ़ वह इस तरह सोचन की तकलीफ क्या सरकार कभी इस तरह सोचनी है जिस तरह हम सोचन गवारा करेगी?

बनस्पति पर रोक और सरकार—

हाल ही में ब्रहमदाबाद में कुल हिन्द कॉगरेस कमेटी का जलसा हुआ और उसमें यह ठहराव ५६ के जिलाफ १११ राय से पास

همدستهانی جلعا اُس باغی یا اُن باغیوں کو خود هی خعم کر قالعی اُرر انکریزوں کو اُنکلی اُتہاۓ کی ضوورت هی نع هوتي . وا اکست سن ۱۳۷ کے بعد سن ۱۳۷ میں کبھی بھی یا سن ۱۳۸ کے شروع میں بھی آئر کوئی هذیستانی سرکار کے خلاف هي أسكي گردن ديوچ ديگه . أور أب كسي طرح بهي اپدلي سوچي معمولي سي برائي کي بات بهي سوچٽا تو اُس کے رشکے دار خود هوئي بات كو عمل مهن نه "لے ديتے . هم يہ كہكر صرف يه بكارا جلتا کو ہے حد بھاری تھی اُور اِسی لگے کسی ریک تھامی پابلادی چاهتے ههی که اُن دنون هلاستانی سرکار یعلی کانگریسی سرکار

ر كى غرورت نهيل نهى . خلاف سختی سے بہرے قانونوں کے لئے پارلیمامئٹ کے ساملے بال پههل کرکے کانگریسی سرکار سمجهداروں کو یه کہتی هوئی معلوم عو رهی ہے کہ آب رہ جفتا میں کافی بدنام هوکئی ہے لور ڈنڈے کے ميرا آس م ياس جيج رهلي ؟ اور كوئي جارد نهمن ود كيا . کیا سرکار کبھی اِس طرح سوچتی ھے حس طرح ھم سوچتے ھیں ؟ اور کہا اِس نبرت کے بعد وہ اُس طرح سوچنے کی تکلیث هم إس رقب صرف إندا هي كهذا چاديكي هين كه جددًا ك

-- 1476/20620

بنسیتی پر درک آور سرکار --

جلسه هوا ارز اُس ميں يه تههزار ٥٩ کے خلاف ١١١ رائے سے پائس حال هي مهن احتدآباه مهن كل هدد كالكريس كمهيري

मार्च सन् '४१ हिन्दुस्तानी सरकार की बाते जब अंगरेज हिन्दुस्तान पर आप इस खमरीका जापानी मुलह के बार मे एशियाई मुल्कों का चुप न डालना ऐसा दुरा रंग लायगा जिसकी वजह मे सारी दुनिया एक रहना. योरपी मुल्कों की वेपरवाही आँर यु. एन आँ. का इसमे हाथ दिन खतट पुलट होकर रहेगी.

---भगवानदोन 86.0.88

रोकथामी पावन्द्री विल-

むるら

होने में ष्मब शक ही क्या ? हम यह मुनासिव नहीं समभने कि उसकी मेन्ट के पहरन पर मीजुद है, खौर जब उमका राजा जी जैसे नजरवा-रोकथामी पाबन्दी बिल यानी प्रिबेन्टिव डिटेन्शन बिल पार्लिया-कार समर्थन कर रह है और पालियामेन्ट का कांगरेसी इल करीब थाराजों को लेकर एक एक की बुराई भलाई पर बहस करें. हम ना एसेन्बली के सामने रक्खा था तब उस खंगरेजी राज ने यही सबून चाहता है म्योंकि हिन्दुस्तान की जनता घाब उस अंगरेजी राज के खिलाफ बगावत करने के लिये आमादा है. ग़लत या सही १६०४ करी ब पृरे का पूरा उसे पास हुआ ड़ेखना चाहना है तो उमके पास यही कहना बाहते हैं कि आंगरेज़ी राज ने जिस वक्त रोलट विल दिया था कि अब वह डंडे के जोर से हिन्दुरतान पर हक्सन करना से पहले हिन्दुस्तानी जनता का बहुत बड़ा भाग ऋंगरेजी राज को उन दिनों कोई आंगरेजों के खिलाफ बगावत करने की सांचता तो ऐसा ही मानता था मानो वह इंश्वर का दिया हुआ हो और आगर

. با مار هددستاس سرکار کی بانهن جب آنگریر هخدستان در چهائے هماري راے -1(2 -0 1c.

دنها أيك دن أنت دلت هو كر ره دي . چم رهما يورس مانكون كي يه ډيولسي أور ينو . أو كا إس مهي هاته نه تالدا ايسا برا رنگ لائے تاحس كي وجه ہے الله اِس امرایکه جادائی صنع کے دارے میں ایسھائی ملکوں ڈ

71-1-10 روک تھا ہی بابندی با۔

کے آمہران پر موجود ہے ۔ آور حال آس ڈا راجہ جي جدسے تعجوبه کا مسرتهن کو رہے ھيں اور پارايدامنت کا کالکريسي دال قريب قريب پورے کا پورا آسے پاس عوا ديکيدا چامعا ہے تو اُس کے داس عونے كهونكم هلاستان كي جلتا أب أس إنكريزي رأج كه خلاف بغارت كرنة كر الم آمادة هي . غلط يا سهى ١٩٠٥ سے بهلے ملدستاني جنتا ؟ تها که آب وه تنائع کے زور سے ملدستان پر حکومت کرنا چاهدا ه مين إب شك هي کوا؟ هم يه مذاسب نهين سمتجه يمي نه أسكن طعاراوں کو لے کر ایک ایک کی برائی بطائی پر بحصت کریں . شہ تو يهي كهنا چاملے هيں نه أنكريني رأج نے جس وقت ورات بل آسملي کا ساملے رکبا تبا تب آس انکريزی راج نے يہی ندوت ديا بهت بوا بهاک انکریزی ام کو ایسا هی ماندا تها مانو وه ایشور کا دیا هوا هو اور اکر آن دنوں کوئی انکریزوں کے خلاف بغارت کرنے کی سوچتا تو روك تهامى يابغدي بل يعنى بريويندكو تنهنشن بى دارنيامنت

هماری راے

हों जापान में जापान की हिफाजन के लिय श्राङ्का जमाए रहेंगी. इस बन्दत जरूरी सवाल यह है कि क्या वह जापान के माथ कोई ऐसी सुलह कर सकता है जिसमें यह शर्त भी हो कि अभरीका की डी सकता है जापान खुड़ भी अमरीका के साथ मुलहनाम में ऐसी राते जरूरी समक्तना हो. पर इस वक्त जापान की ऐसी गिरी हुई जो भी शत की जायंगी उनके पीछे अमर्गका का त्याव रहना बहरी शतों की मंजूरी की कोई क्रीमत नहीं होनी चाहिये क्यों कि इस बक्षत है. खगार हम यू. एत. खो. के मेम्बर होते या उसकी मुग्ला कीन्सिल में होते तो हम इस तरह की शर्नको जापान पर त्रामरीका का बरतानिया, चीन या कोई भी मुन्क किसी भी ट्रमरे मुन्क पर इस मुल्क पर ही 'एमे शन' नहीं करता जिस पर बह में मं अड़े बनाना तरह कीजी. हवाई या जहाजी झड्डा बनाना चाहता है ना बह उस 'एप्रोशन' मानते. अपार यु. एन. आर्थ. के रहते अपरांका, क्रम चाहता है बल्कि यू. यन. खो. की गान के ज़िलाप एष्रे गन 92:

दुनिया के नाश करने वाले वीज को शुरू मे ही न जना दिया ने यु. एन. जो. जीर उसकी सुरचा कौन्मिल इसके जहरील फल में खुड अमरीका जापान में अपनी फोंडे रखने की बान के माथ मुनह करके तीसरी लड़ाई के बोए हुए बीज को पानी दे रहा है झीर आगर यू एन. औ. की सुरबा शीनिमल और उमके मेम्बर मुल्का ने इस अपनी जान से हाथ या बेटेंगी.

जापान की नरफ से झखबारों में जो शानों की मंजुरी की बान ज्या रही है वह उतनी ही वैजड़ की बान है जितनी बन दिनों की

 رهتم آمریکنة روس به بطائبیة جهین بیا دوئی مهی ملک دسی مدی
 دوسیر مملک در اس طبح فوجی هوانی یه حبانی اذا بذانا جاهدا شبوط کو جادان در امربکه کا آیکبردشن مانتدے . آگ یو . ایس . ار . کے اُس وقت ضروری سوال یه هے که کیا وہ جاپان کے ماته کوئی ایسی صلح کر سکتا ہے جس مهن یه شرط بهی هو که امریکه کی فوجهن جابان میں جابان کی حداظت کے اٹے ساته ملحقامے مهن ایسي شرط مروری سمنتها، هو ، پر اِس وتت نهيوں هوني چاهئے کهودکہ اس وقت حو جي شرطيق کي حالهنگي اڌے بلايال چاهدا هے بلکه يو. 'ين. اُو، کي ندان کے خلاف 'آيکايشن أدًا جمالي رهيفكي . هو سكتا هي حادان حود بهي أمريك، كم هے تو وہ آس ملک بر هی "ليگريشن" بههن کرتا جس د ولا آدسے جاپان کی ایسی کری هوئی شرطوں کی مغطوري کي کوئی قیمت ئی کے پینچھ امریکہ کا دیاؤ رعقا تحروری ہے ۔ اگر ہم ہو ایس و ۔ کے معیر ہوئے یہا آسکی سورکشا کودسال مٹھن ہوتے ہو ہم آیس علزج کی

كو كم تهمسوي لوائمي كے يوئے ہوئے بدين كو داري دے ،غا ہے اور ان يهو . ايين . او . کي سورکھنا کومسال اور آس نے صدد مسکوں نے اِس دنيا ج داش کرنے والے بهيم کو شاوع ميں هي دہ حلا ديا او يو ايون اور آسکي سورکشا کو سال اُس ج انجيلے يتال سے أمريكه جايان مبن 'نلى فوههن ركهف في مان كم ساند عنام

بات آرهی هے رو^{ان}نٹی شی بے جو کی دنٹ ہے جنٹنی ^{اُ}ن دنوں کی خود أنلى جأن سے هائه دهو بهتبيس ني . جاپان کی طرف سے 'حیاروں مھی حو شرملوں کی مخضوری کی

)۔ جهسم سروباشی هکههاروں پر کوئی بابلدی لگائی جا سکتی ہے ۔ اُور ني هند آج 1991 معیں دربیا کے سب ملک کانی سمجھدار ہو گئے كو حبايا كيا أورتوراً يهوزاً كها تها أسي طرح ويهم معن جرملي کے حصے بنکوے کئے گئے تھے اور آئٹی کا بھی برا جال تھا. هیں اور آن میں سے ساتیہ ملکوں کی ایک ایسی بلاچایت بھي کی شانتی کی گرنٹی کی چا سکتی ہے اور نہ عقومیاروں کے بغامے مهن روک تهام کي جا سکتی هے اور نه اینگم بم اور هائيڌروجان به موهود ها جو يه نهين چاعتني که سن عمر مهن کي هوئي دعينانا دعيلكي أور چهيدا جهيشي أسي طرح سے قالم رهـ . أس يندچايت کا نام ید ، بین ، او . ها . انصاف کس در سے نسس بیر ، ایس ، او . کس ملشايه ه اور هوني بهي چاهيڪ که اب سب منک ډورے سراح دوسترے ملک پر نہ رہ پائے . کیونکم ایسا کئے بغیر نہ تو دنیا ہے آزاد هوره أور کسی ایک ملک کا قبضه کسی بهی شکل میس کسی में जरमनी के हिस्से बखर कियं गए थे आरेर इटली का भी बुरा को दबाया गया त्रोर तोड़ा फोड़ा गया था उसी तरह पन्छिम हो गए हैं और डनमें से साठ मुल्कों की एक ऐसी पंचायन भी मीजुद हाल था. आज १८५१ में दुनिया के सब मुल्क कार्का सममदार है जो यह नहीं चाहती कि सन ं४५ में की हुई थीगा थीगी झोर छीना भाषटी उसी तरह से क्राथम रहे. उस पचायत का नाम यू. एन. आं. है. इनसाफ की रूसे उस यू एन. जां. की मंशा यह है जांत होनी भी चाहिय कि अपत्र सब मुल्क पूरे पृग् आबाइ हों आरि किसी एक मुल्क का कब्जा किसी भी शक्त में किसी हुमरे मुल्क पर न रह पाए. क्योंकि ऐसा किये वशेर न तो दुनिया भर की शास्त्रि की

गारंटी की जा सकती है झौर न हथियारों के बनने में रोक्याम की जा सकती है कौर न षटम बम कौर हाई ड्रोजन बम जैसे सर्वनाशी हिथियारों पर कोई पावन्दी लगाई जा सकर्ना है. त्रोर आसर यह काम न हो पाए तो यू. एन. की. का जिन्दा रहना सुदी रहने से भी

72c

)

बुरा साबित होगा.

यू. एन. चा. के रहते और इस वजह के होते कि जापान पर दूसशे लड़ाई के बाद क़ब्जा किसी एक मुल्क का नही हुआ। था बहिक मिने। का हुआ था अमरीका को कोई हक हासिल नहीं है कि वह जापान से जाताग जाता कोई सुलहनामा कर बैठ. जागर वह ऐसा करता है तो वह यू. एन. जो. की शान को बट्टा लगाना है जोर दूसरी बड़ा लड़ाई में साथ देने वाले अपने मित्रों रूस, बरतानिया और चीन को नीचा दिखाने का काम करता है. इस सब को तो छोड़िय क्योंकि अमरीका अपने एटम बम के जोम में यह सब कुछ कर सकता है.

يهي يزا دابت هوا اکر میم کام نام عو پائے تو ہو۔ ایس ۔ او ۔ کا زمدہ رعمانا مردہ رہائے سے

لوائي کے بعد قبضه (سي ايک ملک کا بہيں هوا تها بلکه متروں ذ هوا تها امريکه کو کوئي حق حاصل ميھن ۾ که ولا جايان سے الگالگ ہو ۔ ایمن ۔ او . کے رہمتے اور اُس وجنہ کے ہوتے که جنایان پر دوستری

، روس، پرطانهه اُرر چهن کو نینچا دکهائے کا کام کرتا ہے۔ اِس سب کو تو کوئی ملتمنامه کر بیشه . اگر وہ ایسا کرتا هے تو وہ یو . این . او . کی هان کو بقع لتانا ہے اُور درسبری بھی آوائی میس ساتید دینے والے اُمپیمتروں جهوزاهم كوونكم أمريكم انج ايتمايم كروعم مين يئه سب كنچه كر سكتا هـ.

मार्च सन् १५१

हमारी राय

इस मजमून पर बहुत लिखा जा चुका है. यहाँ दोहराने की षिरुरत नहीं. यहाँ तो हम सिर्फ इसी बात पर जोर देना चाहने हैं ४० की खिलाफवजी की है. खौर अब हम देग्वना चाहते हैं कि कि मध्य प्रदेशी सरकार की शारात्र बंदी कमेटी ने अपनी मत्राल माला में इस तरह का बेमेल मबाल निकाल कर विधान की धारा मध्य प्रदेश की सरकार और दिल्ली सरकार इस बारे में क्या

-- 1476,0020

अमरीका जापानी सुलहनामा-

. दूसरी बड़ी ताड़ाई में भले ही ज्यमरीका के एटम बन की मार मे जापान ने घुटने टेके हों पर असल में जापान को हराया था मित्रों ने यानी अन्नरीका, रूस, बरतानिया और चीन ने यह ठीक है कि जापान पर कीजी घरा श्रमरीका का हा रक्छा गया पर माथ हो साथ जापान में रूसी कमांडर भी रहता था श्रीर दोनों मिल कर हो जापानी हकूमत का काम संभालते थे. इस तरह की कारवाई बन के भी ३८ पड़ी रेखा पर हो टुकड़े किये गए थे. ऊपर के उत्तरी टुकड़े पर रूसी फ़ीजों का घरा था आरि नीचे के दक्षितनी टुकड़े पर अस-दिनों की हालत में ठीक थी. उन्हों दिनों जापान के पड़ोमी कारिया

हमारे पढ़ने बालों को यह याद रहे कि उन दिनों यानी १६५४ में न्तर नहीं हो सकती थी. जिस नरह पूरन में जापान और कोरिया दुनिया की हालत डांबाडाल थी खीर इस वजह से कोई डेंग की

کا ہے میں ہواں نکالمر ودھائی کی دعارا ۲۳۷ کی خلاف ورزی کی برديشي سركار كي شراب بندي كميتني نے ابني سوال مالا ميں اس طرح هے . أور أب هم ديكهما چائفتے هيس كه مدهمه پردبيش كى سركار أور هلى سركار إس بارم مهم كيها كبرتي هيم . يهل كو هم صرف إسى رات ير زور ديدًا چاهد هيل كه مدهومة أس مصوب پر بهت لکها جــ چکا هـ يهال دهراخ کي ضرورت نهفي.

7-1-1c

امريكة جاياني صاحنامة --

روسی کمالقر بهی رهکا تهٔ آرر دونین مئکر هی جاهِای حکمیمت ؟ کام سلابهٔ الکے تهے . اِس طبح کی کارائی اُن دائوں کی حاامت مهن جاپان نے کھٹائے تیکے ہوں پر اصل مس حایات کو ھالیا ہے۔ متدول پر فوجی گههرا آمریکته کا هی رکها گها پر ساته چی ساته حالهان میس قهیک تھی . اُمهوں دنوں جادان کے پیوسی کورد' کے بھی ۲۰ پیچی ريكها بو دو لكور كدر كدر تدري ته . اون ك أنهي كانم يو ووسي فوحول نے يعلي أمريكة ارس باطانية أور چون نے به نومك هے كه جاپان کا گھیوا تھا اور نیمچے کے دکھلی لکوے پر امربیکی فوجوں کا . دوسری ببی لبرائی میں ببلے ہی امریکه کے ایکم بم کی مار سے

ميں دنيا کي حالت قانوا تون تبي اور اس وجه سے كوئي تعنگ كي كاروائي نهمي هو مكتى تهي . جس طرح بورب مون جايان أور كوريا همارے بوعلے رائوں کو یہ یاد رہےکہ آن دنوں یعلی ۱۹۳۶

हमारी राय

क्या इस सवाल के ज़रिय मध्य प्रदेशी सरकार विधान की दफा ४७ के बारे में जनता से यह राय लेना चाहती है कि यह रुमा ठीक बनी है या नहीं ? और क्या स्सका यह हक्ष हासिल है ? आर क्या किसी की भा यह हक हासिल हैं " ऐसा करना ना एक नरह न है कि यह बराजित का संदा उठता है उस प्रान्त से जा गांधीओ विधान के खिलाक बगावत का मंडा कटाना है, अक्सोस नो यह की जन्म भूमि तो नहीं पर कर्मभूमि ता मानी ही आती है. क्योर हिन्दुस्तानियों का कावा मेवाप्राम तो उसी प्रान्त में हैं. यह कार्य स ही इक्क, का मंदा।

किये देते हैं "-(हर पक राज) जासकर नशांल पाना आंक सुमीते के जिये हम ४७ वी थारा का जरूरी हिस्सा नीच नकल तनदुरस्ती विगाइने वाली जड़ी चूटियां की, सिवाय रवा के मतलका के सिये, खपत बन्द कराने का जतन करेगा." \$25

हम नहीं जानते मध्य प्रदेशों सरकार की बनाई हुई यह कमेटी किस तरह इतनी हिम्मत कर गई? उसमें नो नागपुर हाइकेट के एक रिटायहं जज भी शामिल हैं.

अब तक आगर सच्चे जी से प्रान्त की सरकारी और दिल्ला सरकार ने शराब बंदी के लिये कोशिश की होती तो बहुत बड़ी सफलता हो गई होती. पर शायद आमदनी का भूटा लालच हा उनके रास्ते में दीवार बन कर खड़ा हो गया है. उन्हें यह पता नहीं है कि शराब बंब हो जाने से नेशन की आमहनी एकसाइज की आमिदनी से कई गुना बढ़ जायगी. किस तरह बढ़ जायगी

3 بلمي ها يانهين ؟ اوركيه أس كويه حن حاصل في أوركيها ٣٣ کے بارے مھن جفتنا سے یہ رائے اچڈا چاہنی نے کدور دوجد آجیک کسی کو بھی ہے جتے حاصل ہے ؟ ایسا جراء ہو ایک طرح ہے ومعلن کے خلاف بغارت لا جینڈا آسانا ہے ، افسوس مر یہ ہے کہ یہ بغارت كا جهلكا ألهما ها أس يراس ما جو مجدهي جي في حدم بهومي تو نهون ير كره ييومي تو مايي هي جيني هي ائرد سددستا اليون کا کعید سیوا گرام تو اُسی برائٹ میں ہے۔ یہ دھمے ہے ہی اللہ ہ کیا اِس سوال کے دریعے مدھیم پردیشی سردر رہھان کی دمعہ هداری راع ٠٠(ج سي ١٥٠

کلے دیتے ہمیں ''۔' عبر ایمک راہے) خاصر کہ شخطے ڈ'سِ اور تلمدوستی بکاڑنے والی جبری موتعوں کی سوائے دیرا کے مشاہبوں نے لکے کهبت بغد کرایه ۶ جشن کریگا ۰۰۰ سبههکم کے لئے هم ۱۳۷ ویں هندارا کا صروری حصہ حدج عنی

كميتي كس طرح إتذى همت كر كثي ؟ أس مهد يو باديور غائيكور ب كم ايك ريتالرة جي بهي شامل عين . هم نهض جانقے مدعیه پردیشی سرکار کی خاص عوبی یک

ئے شہراب بندی کے لئے کوشش کی خوتی تو مہت بیری مسائلاً هوکٹی هوتی ، پر شاید آمدنی کا جھوٹا "لیچ هی کی کے راستے مهن دیبار بن کر کھڑا ہو کیا ہے۔ اُنھیں یہ پائم مهن ے که شراب بند هوجائے سے نیشن کی آمدنی ایکسائز کی آمدنی ہے لکی کالا بوھ جا ٹھکی۔ کس طرح بوٹر جاتے ئی اب تک ایر سوید جی سے پراست کی سردون اور دای سردو

क़ानूनों पर एक बार हिन्दू लोकशाही की छाप लग जाय. तभी वक्तत आब नहीं रहा. इस वक्षत तो इस बात की सख्त जरूरत है कि हिन्दू राजाशाही, ठाकुरशाही और पुरोहितशाही के बने हुए सब हिन्दुस्तानी नेशन बन सकेगी.

83. U. K8

---भगवानदीन

अमानत में ख्यानत—

मालिक है, अपने हाथ से उस सरकार के हाथ में. जिसे उसने अपनी मरबी से दूसरे खाम चुनाब तक के लिये आपनी सम्कार मान लिया है, सौंपा है. यह पास तो उस बोनी में होना चाहिय था जो सारे हिन्दुस्तान में समभी जानी है पर किसी बजह में यह समन्दर पार की बोली में पास हुआता. यह हुआता नो कुछ हर्जनहीं. पग्यह तो हर रियासत और हर सरकारी अफसर और हकूमन में हर हिस्सा लेते वाले को ममफ्ता ही वाहिय कि यह जतता की देन है. इसके जिलाफ कोई काम बम बम्त नक नहीं होना चाहिये जब नक भारत का विधान. उस जनना ने जो आज हिन्दुस्तान की यह विधान विधान की चौकी पर मौजूर है.

में एक जाँच कमेटी बिठाई हैं बौर उसी मिलसिल में एक मत्राल-आफिक हैं ! अगर 'हाँ तो क्या आप की निगाष्ट अपनी इस राय माल्स हुआ हैं मच्य प्रदेश की मरकार ने श्राचवंदी के बारे माला निकाली है, उसका पहला मवाल हैं--'..... क्या आप एसा मानते हैं कि शराबवंदों की पालिसी आजकल के जनमन के िती कास जमात पर है ?'

قالدونيوں پر أيك بار هغدو لوک شاعي كى جهائ لك جائے . تدمي هلمار راجه شاهي' "بهاكر شاهي آور پروهت شاهي كه بلخ هوئيه سب هلاستالی نیشن بن سکے کی . ئې نهډن رها . اِس رقت تو اُس بات کی سخت ضرورت هے که هماري راء مارچ من اها

المانت مي خيانت -

) سمجهی جاتی هر پر کمی وجه سریه سمفدر دارکی بولی مهل پاس دوسرے عام چداو تک کے لئے ادلی سرکار ماں لیا ہے سوندا ہے . يم باس تو أس بولي مهن هونا چاهيئي ته! حو سارے هكدستان مين هوا . يم هوا تو كچه هرچ نبين . در يم تو هر رياست اور غر سراكي افسر اور حكومت مين هر حصه لهد والے كو سمحهدا عي چاهيا که یم جلگ! کي دين هے. اسکے خلاف کوئي کاء أس ،قبت بک برجل ألهم هاتبه مع أس سركار كم هامه مهدن حسم أسنيم أمنمي مرمس م هونا چاهگے حب مک يه ردهان مدهان کي چوکي به سيمود يو . بهارت المردان أس حلتا في حواج هلاستان كي مالك ها

بارے میں ایک جانبے کمهتی بتهائی ہے ا، اُسی سلسلے میں ليك سوال مالا نكاني هـ . أسكا دملا سوال هـ - كيا آب کسي خاص جماعت بر هے زال لیسا مانتے ہیں کہ شراب بندی کی دائیسی آجکال کے حن مت کے موافق ہے؟ اگر 'ہاں' تو کیدا آپ کی شاہ ایدي اس رائے کے لئے معلوه هوا هر مدههه پرديش كي سائر نے شائب نقدي ج

<u>ئ</u>

أريه سماج آج بهي سمويهن كرتا شو أس سماج مين طلق دا قابون بلللے پر اِنتا هور کيوں؟ آور پيو طائيءَ يه مشالب دو هيدي نهيدي که हिन्दू कोड बिल की अच्छाई बुराई पर दलील दिये जाने का अपनी भीरत को तलाक दे बैठेगा क्योंकि आज के हिन्दू कानन के का कानून बनने पर इतना शार क्यों ? और फिर तलाक का यह मतल ब को तलाक दे बैठेगी. भीर इसे तो हम कह कर करे ही न्या कि हर हिन्दु दिलाया जाता है वह भाई भाइयों में पहले से ही मीजुर हैं. अब हिन्दू कायदे से बेटी अपने बाप की जायदार की मालिक होती हैं है. उस हालत में भी उसके खिलाफ काई न काई डांवेदार खड़ा ही हो जाता है. मुक्तदमेबाजी जब हवा में फैली हुई हैं तब बसे रोक ही आर्थ समाज आज भी ममर्थन करता हो. उस समाज में तलाक तो है हा नहीं कि तलाक का कान्न बनने ही हर हिन्दु श्रोग्न अपने पनि मुताबिक हिन्दू पति तो हर तरह से आजाद ही नहीं अपनी औरत का हर तरह से मालिक हैं, वह जो चाह कर सकता है.हों, तो झगर थाड़ा देर के लिये यह मान ही लिया जाय कि हिन्तू आँग्तों की बहुन बड़ी ताखाद कानून बनते ही तलाक की अर्जा देवेटगी तब तो यहाँ समफ्रता चाहिये कि हिन्दू स्त्रियों वसा चाहती थी. स्त्रीर जब चाहती पाने के बारे में भी बहुत कुछ लिखा जा चुका है. यहां नो हम सिर् इतना कहना ही काकी सममते हैं कि मुक्रम बाज़ी का जो डा बहुत भाइयां में भी हो जाय तो कुछ ज्यादा नहीं होगा. श्रीर जहाँ बहाँ भी कब वह उस जायदाद का घटातत में जाए बगेर पा लेती कीन सकता है ! हर रिवाज में कुछ न कुझ बुराई रहती ही है पर इस ब्राई की वजह से इसकी भलाइयों से फायदा न उठाया जाय थीं तो कानून ठीक ही बना. वेटी के बाप का जायदाद मे हिस्सा यह कहाँ की दलील है !

326

کهاں کی دلیل ہے؟ مدر كرة بل كي أچهائي برائي ير دايل ديئم جال كارقت

تهمك هي بدا . بهيمي كر باپ كي حالداد سے حدم يائے نے بارے مهل بهي بهمت كچه لكه أحا جدا هي يهنل تو هم صوب أبدا كريد همي كافي سمجهتے هيں كه متدمے دازي د هو در دكيايا هارا هـ ود كى . اور أيم تو هم كهكر كربيل هي ديما كنه هو تتذمو أيتن عورك كو طلاق دے دیاتھے گا ، کھوںکھ آج کے ہملادو قالوں کے مشادق شامدو طلاق کی عرضی دے بھٹھ کی تب تو بہی سمنجیدا، چاندئے کہ هندو أستريال ويسا چائتنل مهين اور جا چائتني خبل و قامل بهيمي آئيڊ باپ کي جائداد کي مالک هوتي نے رهان بهي کټ وه آس جائداد کو عدالت ميں جائے بغير پائيتي ھے ۔ آس حالت يعلى أبو عل طائح مع أزاد هي أنهين أدندي عوزات ، عبر علام ساماً كما ه . ولا جو چاه كر سكتا هـ . هال الواكر روزي ديد كر الريم مان هي لها جائے که هندو عورتوں کي بيت دتوں معداد قاسن بديم عي بعائي بعائموں مهي پيلے ۾ هي مودود هي. اب ربين سائيون مين كون مكتا هے ؟ هر رزاج مهل كچه مه كچه برائي رهتي هي هے پر طائق كا قائرين بدنتم هي هر شلدو عوات أييني يتي دو طائق دري بيقها بعي هو جائے تو کچه بيانه نهين هو؟ . اور ديال هلمدو قاعدے سے ممیں بھی اُس کے خالف کوئی تھ کوئی دعوےدار کھوا نئی ہو جاتا هم. مقدميم بازي جب هوا مهن پههلي هوئي هر تب 'ج رزگ هي اُس برائی کی وجه سے اُسکی بھائیوں سے فائدہ نہ اُٹھایا۔ جائے یہ

हमारी राय

नया हिन्द्

हिन्दू समाज ज्ञाभी तक जातों के ऐसे बुरे ज्ञालग ज्ञाला खानों

में बंटा है कि नेशन के लिये जो गुन जरूरी हैं वह उसमें पनप ही

ر مهل لوک شاهی ها لوک شاهی کی پری بدشی آج کی سادر دی هي چاهڻي تها . کيو.که آج تک کے هندو رسم اُور رواحوں کے بنائے گروه كا رها هم . إس ماتر حملتك عفده كو قاش داس مهين عود! اهم يع ماريني كے لئے تيار هي ديئين كه همارے ديس مين بيوهاري سوکار نام کی کوئی سرکار ہے ۔ یے ثابت کرنے کے لئے میں کته عذدستان مهن بكا ه كه نېشن كر لئے جوكن فروري هيمل ولا أس ميمل يعيوهاري (سيكولر) سركار كو دلمدر كو دبل كاكه أنع هاتهِ مهن أليماً! يعب هي نهين پاتے . اس لئے اُور صرف اس لئے هي هندستان کي مهن هلاستانی نهشن کا دلین هایه دهین رماا ایک ورگ یا آیک ملدر سماج أبهي تک جاتون کے ایسے برے الگ الگ خانون

چهاپ هندؤون ح سارے قابوبوں پر لگفی هی چاهگے ۔ اُمیل مبی هونا تويهي چاهئے تها که آج کيسرکار سے جو قامون بلاتے وہ هفدستان وہسی حالت نہوں ھے یا آج کی سوئار آنے آیکو اِبدا مضموط نہیں ہائی تو کم سے کم اِنٹا تو اُسے کرنا تھی چاہئے کہ وہ عدد علدؤوں کے کے سب آدمیوں پر لاکو هوتے . د اگر کسی وحلہ سے هندستان میں تعام سماجي فاجهل پر انفي جهال له! ك يه نادا كر در كه سارا هلاستان ايك قامون سے مهمن تو ايك ساء، ح قامن سے خابو (संकुतर) सरकार को हिन्दू कोड विल का काम अपने हाथ में लेना की कोई सरकार है, यह साबित करने के लिये भी कि हिन्दुम्नान मे लोकशाही है. लोकशाही की प्रतिनिधि आज की मनकार की छ.प नहीं पाते. इसलिये ब्यौर सिर्फ इमलिये ही हिन्दुस्तान की त्योहारी ही चाहियेथा. क्योंकि खाज तक के हिन्दू रस्म और रिवाजों के बनने मे रहा है. इस नाते जब तक हिन्दू कोड बिल पाम नहीं होता, हम यह मानने के लिये तैयार ही नहीं कि हमारे देस में ब्याहारी मरकार नाम हिन्दुत्रों के सार क्रादूनों पर लगनी हो चाहिये. श्रमल में होना नो यही चाहिये था कि ज्ञाज की सरकार से जो क्रानून बनते वह हिन्दु-स्तान के सब आर्ट्सियों पर लागू होते. पर आगर किसी बजह सं हिन्दुस्तान में वैमी हालत नहीं है या आज की मरकार अपने आप हिन्दुस्तानी नेशन का कभी हाथ नहीं रहा. एक बना या एक गिराह का को इतना मज्जून नहीं पाती नो कम से कम इनना नो उसे करना हैं। चाहिय कि वह ग़र्राहन्दुत्रों के तमाम ममाज्ञा कानुना पर त्रपनी छाप लगा कर यह सावित करड़े कि साग हिन्दुस्तान एक कानृत में नहीं तो एक सरकार के कान्न से जरूर शासिन होना है.

बेदी को बाप की जायदाह से हिस्सा मिलना. दूमरे नलाक हेना. अब रहीं आज के हिन्दू कोड बिल की हो खाम बाने. पश्ली यह दोनों रिवाज हिन्दुत्रों में कहा न कहा और किमी न किमी रूप में पहले से हा मीजूड़ हैं. जिस समाज में नियाग जैसा रिबाज रहा हो श्रौर नियोग जैसे रिवाज का हिन्दू समाज का एक बड़ा हिम्सा

آب رهيل آجکے هادر کوڌ بل کي دو حاص دامن پيائي بيلي

مع هي موجود هين . جس ساج مين بيوك خوسه رواج رها رواج هندؤوں مهن كهيں ته كهيں أور كسي ته السي واج مين بہنے هو اور نهوگ جيسے رواج د هندو سداج کا ايک بوا حصة كو باپ كى حائداد مير حصه مئذا . دوسارے طلاق ديد! . انه دوسول

'एम सर होने की तज्ञबीज यू. एन. आं. के सामने रक्ये जिन मुल्हों त्रीर खजन नहीं एटम बम के जोर पर वह कल उन मुल्कों के लिय ने आज यह कहा है कि चीन 'एप्रें सर नहीं हैं. अब आं जवाहरलाल मार्च सन् '४१ जी हिन्दुस्तान को 'एम्रेसरों, में गिनवाने के लिये तैयार रहे. हमारी राब नया हिन्द

चीन, तुम 'एमें सर' तो नहीं हो पर 'एमें सरी' में कमाल रखने बाले पिच्छम के ४४ मुल्कों के गुट्ट का सरतार आमर्शका तम्हें पमें सरी की सनद देता है, बस सनद को जार्था से ज्यादा दुनिया नहीं मानती.

\$0. 2. 48.

हिन्दू कोड बिल-

में देती है बतनी ज्यादा कमजोर तो होती ही है पर माय ही साथ राज बिद्या यानी पोलिटिकल साइन्स का भी है. ज्याज के जवानों को रूसी हकूमत के तरीक़ के बारे में उड़ी हुई ख़त्रों के बल पर जन हम यह शोर मचाते देखते हैं कि सारे रोजगारों को 'नेशनलाइज्ञ' कर दिया जाय यानी सरकार के हाथ में दे दिया जाय तो हम दंग रह जाते हैं, पर इस समय तो यह हवा चल पड़ी है, स्रोर जब यह हवा चल पड़ी है तो हिन्दू कोड बिल भी सरकार क्यों न तैयार करे. हिन्हू कोड बिल हाथ में लेने से पहले साकार कई तरह से हिन्दू रस्म रिवाजों पर काफी आधिकार पाए हुए हैं. फिर खब यह शोर तो वेकार है कि हिन्दु आं के समाजी मामलों में सरकार को दख़ल नहीं देना बह उतनी ही अपनी आजादी भी खो बैठनी है, श्रीर यही सिद्धान्त इमारे खयाल से, जनता जितनी ज्यादा ताकत सरकार के हाथ

كها ها كه جيس اليكريسيز بهمل ها. أل شري جواهر إلى جي ارر عجب فهمل ایکم بم کے درر پر وہ کل اُن ملکوں کے لئے 'ایکویسر هونے کی تعجوبہ یو این . او . کے سامنے رکھ جن ملکوں نے آج یہ هلاستان کو ایکریسرون میں گفوائے کے لئے بھار رہیں . هماري راح ارج سي اه،

وألے بنچهم کے ۱۹۳۹ ملکوں کے گئے کا سردار 'صدیک سدھوں 'ایکریسری كي سلمد ديندا هـ . أس سفد دو آدسي سے رياده ديميا بهھن مارنتي . چهن مم الیکریسر تو نهمی هو پر ایگریسدی مهن کمال رکهشم → i - i - i o - 1474/2002

هنکو کول بی --

أتلى هي اپلى آزامى بهى كهو بيئةبتى ہے . أور يهي سدهاست راج و ديا يعلى پولٽيكل سائنس ؟ نبى ہے . آج كے جہاس كو ووسي حكومت كے طريقے كے بارے مهن أرى هوئى خبون كے ديتي ها أندي زياده کمزور تو شوري عي ها يو هائه عي سائه ود بل پر جب هم ينه شور منهاتي ديكهتر هيل كه سارے وورتاون كو البيشدالالهُ كو ديا جائے يعفى سركار كے شاته مهن دے ديا جائے تو هم دنگ رد جاتے هيں. پر اِس سے تو يہ هوا چال دبي چا اور جب يه هوا چل پيي ه تو هندو كو دبل بيمي هركار كيوں دء تيار هلمدو رسم رراجوں پر کافی آدههکار پائے عوئے ہے . بھر آب یہ شور تو كرم. هندو كو تبل هات مهل ليلم ما بهلم سركار كلي طبح ما بهكار هم كه هندؤوں كے سماجى معاملوں ميں سزكار كو دخل نهيں همارے خوال ہے۔ جلتا جتنی ریادہ طاقت سرکز کے بہائے میں

305

बस अमरीका अपने 'एगे शन' की तरफ से दुनिया की नजर दृर् रखने के लिये कभी कोरिया को 'एमें सर' कहता हैं. कभी चीन का

اليكريسوا سمجهي جائے يا مههن . إسى كسوتنى پيركس كو هم يك قدارت مهی سزا نهب کی هے نه که کام کی . بس رشی کمی اِس کسولی پر آپ کسی حدثیکو کس لهجیکی آپ کو یه دئه لگ جا'یماا كه يه حملة "ايكريشن" هي يا سهدن أوريم تعمى مذك نا قوم کهتے ههی که 'مریکه جاپان مهی ره ک حاپانیوں کو ستا رہا ہے اور أن سے نه بنچکر کرتا . اُس رشي کے مطابق جان بنچانے کے لگے اُتھائی ہوئی تلوار سے حو تنسا توتی ہے رہ ہدسا ہي ها كه أنه بيجاز مهن آدمي كسي كو مارنے كي نهين سوجتا . وا اليكريسو' ها أور يهي حال دوسرے أبشيائي ملكون مين حد يوربي یا آمریکی ملک کر رهه هدی ود دهی اُس ناتے "دیم،یسد هی مانے كي هدمما كاكارن بن حاتاهم . أمر ود كما كرم ؟ أيشور نح مهان با جالىئكى. بريو . اين . أه . مين "ايگربسەرن" ٪ يك كرى بن گيا ھ اليكريسرون كا ينم سومهاز شي هوتا هـ كه ود اليكديشين. كبرتم وتبت كوسيرم يهر "يكويشن" لا البزاء لكالم هي هين . أود شمارم يوهض والجن معن ہے سب نے اسے آئے کھوروں مھیں آئے معیوں کہ روز شی آیسا کرتے نهين هے اور ولا تلوار بيمي هلاسا ؟ اورار نهين مالي حاليگي أيس چور كم هي هوتے هيں جو آت كو چود كيميں أسي شاح أيسم 'أيكريسر' بهمت كم هي هوتم شيئ حو أنيه كه 'أيكريسر' كبدل . بلكم بعها؛ كم أوزار كي طرح يوهمي جائهكي . أس كا يما كهدا راے مماری 7(2) 10,

رکھنے کے لئے کمھ، کوریا کو 'ایک یسنز کہتا ہے' کدھی چھی کو بس أمريكه اله اليكريشن كي طرب سے دريداكي نطر هور

नया हिन्द

जानवरों से ऊँचे दरजे का प्रानी आदमा सब शकतों मे हिसा नही

समफते में बड़े मद़दगार साबित होगे. उस रिशी का कहना है कि मब

और बही रिशी यह भी कहता है कि अपनी गलनी से अपनी जान खोना भी हिसा करना है. इसलिये खुरुक्शी क्रन्स हैं, तभी ना ब्याज का कानून भी खुद्कुशी की सजा खुद्कुशी करने वाले को देना

खोड़ सकता. आगर वह ऐसा कंगा तो अपनी जान खो बेटेगा

سمجهذے میں بڑے مددار ڈاپٹ شونگے ۔ 'س رسی کا کہذا

هے که سب جاموری سے اوسے دارہے کا براسی آدمی سب شکلوں معن هلمسا لهمين چهوز سكة! . اكر ود ايسا دبكا الو اندل جال كجو

بهتمه ؟ . أور وهي رشي دع بجي كهته ليم كه أبدني علملي مي أبلي آ

جان كهورا بهي علمسا درزا هـ . إس لنے حود كشي فئن هـ .

تعلی ہو آج کا قالون ہیں جول دیشی ٹی سیا جول دیشی کیاے والے کو

ديتا هي. أسي رشي نے اُس عفسا دو ربيد دو طاح جي بندايا هي.

يعلى ههلى 'يك أمدريم برامهول دي شنس أور دوسرى دو يا أس سر أوير احريهن والے براميول دى غفساء يعلى أيك هو تاسي سموي

इन्द्रियों बाले प्रानियों की हिसा. यानी एक हवा, पानी. सन्जा बराग

है. उसी रिशी ने उस हिसा का फिर दो नरह की बनाया है. यानी पहली एक इन्द्रिय प्रानियों की हिसा श्रीर ट्रेसरा दे। या इससे कपर

وهيوره کي عذمسا اور دوساري دينڙے مکورون ہے اے خو آدمي بک کي هندسا . اُس رشي ہے عوا چاہي سيوي کي هندسہ ہے ۔ و آدمي دو

ايك ديري كرديا. أل ركم جالم يبرن جالدر، ن جالما مهرتم جالدار کي ملسا کو بيي اُس نے چار طرح کي مانا ، بھائي وا

پیلے اکتهنے، بھٹھٹے میں ہو ۔ بیسری وا جو روزی صائے کے ساسائے جو جان بوجه كريا به پيزاسي به كي جائيا . ديسيي وا جو نهام

जानवृक्त कर या वेपरवाही से की जाय. दूसरी वह जो खाने, पंते,

डठने, बैठने में हो. नीसरी बह जो रोजी कमाने के सिलिसिले मे हो.

ممين شو . چونهي وه شو بيچار کي خاطر هو . 'سي رشي داريم بيي

كهذا ه كه ديها دار السان صرف ديبلي سلساح بح سكتا في .

يعنى يه نه رد آنڌا هي کر سکڌا هي ده جان بوجه کر يا نے درزهي هي ڇانج پهرتے جانداررل کي جان نه لے آور آن کو ده سڌائي . آهي رهي کا يه بهي کهڏا هے که اِس سے آئے کي تين طبح کي علساؤل کو جھوڙنے کا کوئي آدمي صرف قمونگ رچ سکڌا هـــ

أن كو عمل مهن نهمي لاسكتا . أور اكر عمل مهن لأنا هـ تو رد آن ما بھ کر آئس ہے بھی زیادہ ملسا کر بیٹھ کا جرور

तो बह उनसे बचकर उससे भी ज्यादा हिसा कर बैठेगा जो वह

की हिंसा और दूसरी कीड़े मकोड़ों से लंकर आदमां तक की हिसा. **e**e.≽

जानदार की हिंसा को भी उसने चार तरह की मःना पहली वह जो उस रिशी ने हवा. पानी, मटजा की हिमा से तो आइमा को एक्ट्रम बरी कर दिया. खब रह गए चलते फिरने जानदार, इन चलने फिरने

हिंसायों को छोड़ने का कोई आदमी सिर्फ ढोंग रच सकता है. चौथी वह जो बचाव की खातिर हो. उस रिशी का यह भी कहना है कि दुनियादार इनसान सिर्फ पहली हिसा से बच सकता है, य'ना यह कि वह इतना ही कर सकता है कि जानवृम्म कर या वेपरवाही से बलते फिरते जानदारों की जान न ले श्रीर उनको न सताए, इसी रिशी का यह भी कहना है कि इससे आयो की तीन तरह की उनको खमल में नहीं ला सकता. खौर खगर खमल में लाता है 2(2) to 10,

मार्चे सन् '५१ नहीं है तो अपनी क्या द्लीलें रबने हैं. उनकी यहां तो द्लील है कि जब चीन ने यह देखा कि अमरीका सारे कारिया पर छाया जाना है नो उसे अपना प्रान्त मंजूरिया मारु खतरे में दिखाई दिया, आरि यह दिखाई दिया कि अप आमरीका की नलवार उसके मर पर आ पहुँची और बस अपने बचाब की खातिर उमने उत्तरी कारिया की मद्देकी खोर इससे ज्यादा कुछ नहीं किया. आपना बचाब करना क्षा है और कक्ष खदा करने के नाने जो हमला किया जाय बहु पाप्र शन नहीं, इसलिये हमला करने बाला 'फ्यं मर' नहीं, हम थी अबाहर देना चाहते हैं कि जब उनरी कारिया ने यह देग्या कि इक्षियनी कोरिया के सिंघमन री से सांठ गांठ करके अमरीका मारे इक्किनी कारिया पर छ। जाने की काशिश में है आरि किसी दिन भी यह हो मकता है कि उत्तरी कोरिया पर भी जार का हमला कर दिया जाय तो लाल जीकी इस बात से बिलकुल सहसत है हों. इसे इनना क्योर बढ़ा हमारी राय नया हिन्द

हिंसा अहिंसा के मामले में भी हम एक रिशी के विचार दे देना चाहते हैं, यह यहाँ बेतुके नहीं होंगे. एमे रान का मनलब

उस बक्त उत्तरी कोरिया के लिये कह देने तो आज दुनिया की हालन

ही दूसरी होती. पर 'क्या बरसे जब म्वन सुखाने'.

٨ مير سانظه كالله كو كي امريدكم ساركادكهني كوريا يد چدا حالياش كوشش) مهن هاور کسی دن بهی يه هو سکڌ! هے که أنهي کوري د دهي روز کا ههل که جب اُس کوریا نے به دبکها که دایش کوریا کے سفکمس، ی نهمل ها توايدي كها دايلين ركهتم همل أن كي يعي تو حالهل هے که جب چين ئے يه دبكية که أمريكه سارے كوريا در هيا. أور يم دكهائي ديا كه آب امريكه كي شوار أس كي سد در آ پھونچي اُور بيس آھے بنچاڙ کي خاطر اُس نے اُسِي کوريا کي مدد کی اور اسی سے زیادہ کجھ نہیں کیا ۔ 'دندا بحداد کدیا فرض ہے 'ور اس بات ہے دائکل سہمت تھیں. ہال اِسے انڈا اُور بِدِیمًا مِنڈ چاہلکے فرض أما كرن كے تائے حو حملته كما حالے وہ "لكامشين" نهمن أيس لكي حملة كرفي والا "يكريسو" مهيل . عم شوي حواشه" على كي حمله كو ديد جائے تو أس نے يه سمحيه، كه أمردكه كي نشار أس ك والے سفکیسی رہے اور اُس کی قبحوں یہ حملہ بے دیا۔ بت حمله 'ايگريشن نهڻن نها' اُور حمله کانے والا 'ايگايسا ۽ بڻن آشا' ، شامي جواهر لال حي جو بات آج چڍڻ که لائے کو رهے هيں 'کا 'سل وقات جهايا جاتا هے تو آسےاپلا پرانت منجوریا عاف خطر عمیں دکوائی سر پر ها . نس أس نامار ب بحديد كاكد سارند كادامور اورد يه اسان کمنی کوریا کے لیکے کبہ دینکے تو آج دسیا کی حانت ہمی درسامی کموبی . دکھئي کوريا بر چواڻي شهاي امريکيوي اُور اُسي تي ۾ به ميدن اکسلماني

उसने यह समभा कि अमरीका की ननवार अमके मर पर है यम

306

)

द्मिखनी कोरिया पर छाए हुए अमरीकियों और उसके हाथ में खेलने उस तलबार से यबने के लिये उसने द्रिखनी कारिया पर नहीं

वाले सिंघमत री आरंग डमकी कीजो पर हमला बोल दिया. यह

हमला 'एप्रेशन नहीं था, आगे हमला करने बाला 'एप्रेमर' नहीं था. श्री जवाहरलाल जी जी बात आज बीन के लिये कह रहे है आगा

دنيا چاهٽے ههن . يه يهان لے کے بيهن هونگے . 'ايگريشن' کا مطلب هلمسا أهنسا کے معاملے میں بیمی هم آیک رشی کے وچار لاے

بر اكيا برس حب كبيت سكنان

हमारी राय

हुआ है तब से 'एमें सर' न भी माना जाय तो उस वक़्त से ता 'एमें -

लेकर चढ़ाई न की हो. अमरीका दिक्छनी कोरिया में जब में पड़ा

ठीक इसी तरह से फ्रान्स हिन्द चीन मे 'एप्रेसर' है, वहां फ्रान्स हिन्दुस्तान के पांडचरी में 'प्रमंसर' हैं. आँग इसी तरह से पुर्तगाल बग़ैरा भी. चीत के बन्द्रगाह हाँगकाँग पर छाया हुआ बनांतिया प्रमेसर' क्यों नहीं श्रीर वहीं बर्तानिया मलाया में तो आज जिसके कार्रेल न हा डसको भी एमें सर दिखाई देगा. आरेर यही

सर' बहर है जब से हस उत्तरी कारिया का छोड़ कर बल दिया.

شداری رام

) المكريسوي دور كئے بدا يو . اين . أو . اي آب كو دندا كي بذيدايت کو بھی ایکریسر دھوں ہے ۔۔۔ ہر ۔۔۔ میں ایکریسر نہفن ہو کیا ہے : برایس طرب چھن کو ایدریسرا میں ہے۔۔۔ ہہ اس امریکم کی المهرم م كهمل كر أمريكم كاحل ترايو سمنهم بهتمه! ها . أس عارح اِس بات پر غور کر لیں که وہ جب یہ کہتے ھیں که چید 'ایک یس' كهلم واله عام ملكون كي نناه كهون جانه لكي . وه 'س أمريكم كي گھ، مميں بھي تو ھيدل جو چھن کے ٿايو دارموسا کو آئے جہاري کهائی کے اُن سنفید پوش بتنی پتننی کی یاد آجاتی ہے جو خود شراب می کر آیس میں جوتہ پیزار کرتے تھا اور اپ کو سجموع كرتم ديكهكر يه فقره كس ديا كرتم تم كه "يم كمينم هين "، كى پرچه!ليل يعى نهيل ماجنكي سيده سادے ايكريسر عبد سن سي کو تو شميل ڪال مهن کسي ډتريک ميں "يم کمهذے عهن". بعليم هي مائتني رهي ديدا كي لوك تو أحدديدا في منتيدايت که ساته یو . این . او . میں جو کهنواز هو رها هے اسکی خبرین سمجهاتم تعه أور ويسم شي تهوا بدُم چمار نتي يتذي كو جوتم حيزار نهجيل ؟ اور وهي برطاليه مثليا مين تو آج جسل نے آمکيا ته عو اس لےکو چتھائی نہ کی شو . امریکھ دکھنی کوریا مھیں جب سے پڑا ہوا ہے كم بالكينجوري مهن "ليكريسر" هم. أور أسي طرح سے بركزال وغهرة بهي . چین کے بلدرگاد هانگ کانگ پر چیایا شوا پرطانیم الیکریسیز کیوں تب سے 'ایکریسر نے بھی مالیا جائےتو اُس وقت سے تو 'ایکریسو' صورر م جب مے روس اُس کوریا کو چھور کر جال دیا ، تبدیک اِسی طاح مم فرأنس هكد چون مين ايكريسز ها. وعي فرايس المذرستان آئمے آب ذرا هندستان کے بوے وزیر شری جواهر "ال جی کی) 'ایکویسر' دفهائی فاتی کا . 'ور یسی برطانعه سوتان اور مصر

> जाने लगी, वह उस अमरीका की गुट में भी तो है जो चीन के टापू फारमूसा को अपने जहाजी बड़े से घर कर अपरीका का ही टापू समम बैठा है. इस तरह 'एमें सरी' दूर किंग बिना यू. एन. जी. अपने आप को दुनिया की पंचायत भले ही मानती रहे दुनिया के लोग तो उसे दुनिया की पंचायत की परछाई भी नहीं मानेंगे. सांधे सादे 'एमें सर' शब्द के साथ यू. एन. आं. में जो खिलवाड़ हो रहा हैं उसकी ख़बरें मुन सुन कर तो हमें हाल में किसी पित्रका में "यह कर्माने हैं" कहानी के उन समेद पोश पति पत्नी की याद आ जाती हैं जो खुर शराब पीकर आपस में जनम-पैजार करते थे खोर अपने को सभ्य समफते थे स्रीर वैसे ही ठरो पिए चमार पति पत्नी को ज्ञम-पंजार

तरफ चीन की 'एम्सर' कहते वाले ४४ मुल्का की निगाह क्यों

बर्तानिया सुडान खौर मिस्र में प्रमेसरे नहीं ना क्या है? पर इस

आइये सब जरा हिन्दुस्तान के बड़े बर्जार श्री जवाहरलाल जी की नम मान गर गीर कर में कि बद जब यह कहते हैं कि चीत 'एप्रेसर' करते देख कर यह फिकरा कस दिया करते थे कि "यह कर्माने हैं."

नया हिन्द

माच सन् '११

हमारा राय

नया हिन्द

के सपुट़ कर दिया जाय या उसकी जगह सुरचा कीन्सिल को दे

दी जाय तो बह 'एप्रेसर' शब्द का ऐसा मतलब बिठा देगी जिससे

उत्तरी कोरिया और चीन 'एप्रेसर' सावित हो सकें और अगर यही

ऐसी ज्याख्या करेगा जिससे उत्तरो कोरिया या चीन कर्मा 'एम्रेसर'

काम किसी दूसरे युप के हाथ पड़ जाय तो वह 'एमें मर' शब्द की

साबित न हो सके, चाहिये यह था कि किसी मुल्क का मामला चाने

وياكهها شايد هو هي نه دائي . پر "ايگريسز" شدد يحدد هلک هـ اور يانج برس کا بعچه بھی اِس کے تبییک تھیک معذے سمتعبتا ہے . جائے که بوے بوے پذترت هی اِسکی ویاکهها کرسکتے همی سب بو همين إياا بچهن ياد هـ ، أور هم أن دنون خوب سمحهتم تهم كم اليكويسو كسے كهتے هيں. هم نے كئي بار أبير مال بان كے سامغ ائر گالی کے بدلے میں اُس کو جمت جد! دوں یا کینونا چھیں ک جائے پر 'یک ایدے پھینک کر 'س کے سر سے خون حال درن تو مھن آور چاھے کچھ بھی ھوزن اُیکریسر نہوں ھوسکتا، آب آلتُم كو 'ايكريسر' ڤيول كيا، هم 'وركڻي بار قمول کرنے سے أحكار كرديہ . اليكريسر' وهي نهيس مادا حالي كا جو آي ياستهم بمائيون كو الكر محم پهٽلے لکے بانکه ايکريسز ولا بعني مرازا حائے ؟ حو أيملا محم كالى ديليم لكم يا مهزا كهلونا جهون كر بهام حائم وأور مهر مس اليكويسية كو كون نهين سمجهة! لا أب جانان مين جليل مهك آزنهر کے رہتے ہوئے آمریکٹ ''یکریسز ہے' بھلے ہی آمریکٹ نے قوج "أيكريسمر شدد كو اكر بهاري مان لها حائم أور يهي مان اخا

से पहले ही 'एप्रे सर' शब्द का मनलबसाफ माक खोल कर यू. एन. आं की कायदे की किताब में मीज़ट रहना. बह नहीं है. इसे भी छोड़िये.

'एप्रेसर' शब्द को आयार भारी मान लिया जाय आरे यहाँ

ككاب مين موجون رهندا . ولا -بيين هي أيم ليدي چهوريئي .

हैं तब तो ज्याख्या शायद हो ही न पाए. पर 'एमें सर' शब्द वेहद मान सिया जाय कि बड़े वड़े पंडित हो इसकी ज्यास्या का सकते

ससमस्ता है. हमें अपना बचपन याद है. आयेर हम उन हिनों न्यूब हलका है जीर पाँच बरस का बच्चा भी इसके ठीक ठीक मान सममते थे कि 'एप्रेसर' किसे कहने हैं हमने कई बार अपने माँ बाप

पाँचों भाइयों को लाकर मुक्ते पाटने लगे बिलक 'एप्रेमर' बह भी के सामने अपने को 'एमें सर' क्रयूल किया है आरे कई बार क्रबूल करने से इनकार कर हिया. यत्रे सरे बहा नहीं माना जायगा जो खपने

माना जायगा जो श्रकेला मुफ्त गाली देने लगे या मेरा विनाना झीन कर भाग जाए. ख्रीर फिर में खगर गाली के बहले में उमको चपन जमा दूँ या खिलौना छीन ले जाने पर एक इँट फॅक कर बसके सर से

मन 'एमें सर' को कीन नहीं सममता ! अब जापान में जनरता मैक-खन निकाल दूतो में और चाहे कुछ भी होऊँ एप्रेसर' नहीं हो सकता. जार्थर के रहते हुए जमरीका 'एप्रेसर' है, भले ही ज्यमरीका ने क्षोज

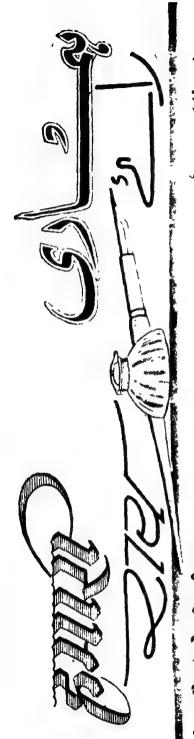
नया हिन्द

जाता पर यू. पन. आरे. की चालवाज्ञां में बह एप्रेसरे जरूर है. लफ्ज़ हमें कहना नहीं चाहिये. पर जिस यू. एन. आं. मे गुटबंदियाँ 88 मुल्क अपने 88 बाटों के बल पर उस बहत एमें सरें कह डालें कि चीन 'एप्रेसर' नहीं है. दूमरी तरह से देखा जाय तो ५१ करोड़ नहीं तो श्रोर किस तरह हो सकता है. चीन की एप्रेमर न कड़ने वाले ७ मुल्क अपगर अपने आपको ४६ मुल्कों में बॉट लें तो ४४ मुल्क अपने आप हार जायं बस यहां समभता चाहियं कि यू. एन. ओ. में जाए दिन अंकों की बाजीगरी का खेल होता रहता है आइये इस नहीं रखते, अन्य आवादी के लिहाज में तो बीन एप्रेमर रह नही बालबाजी लम्ज ज्या कड़ा है. यू एन आं. की शान में ऐसा हों उस यू. एन. खो. को चालवाज़ों का लफ्ज मुनने के लिये मजबूर होना पड़ेगा. यू. एन. आरं. जो दुनिया भर की पचायन है उसे यह तो कानून की आत्मा का खयाल करना चाहिये. ४५ करोड़ के एक मुल्क को क्रान्त के अपत्रों के बल पर ११ करोड़ की आवादी बाले जब कि ५७ करोड़ की ष्रावादा वाले सात मुन्क यह कह रहे हैं कि लोगों ने १०३ करोड़ लोगों को हरा दिया. यह काम चालवाज़ी मे इन १८० करोड़ में से १५ करोड़ आदमी नी चीन का 'एम सर' कहने २१ करोड़ ऐसे आदमी है जो इस बारे में अपनी कुछ राय ही शोभा नहीं देता कि वह सिर्फ क्षानृन के अब्हों पर अमल करे. उसे है, स्रोर ५७ करोड़ श्रादमी यह कहते हैं कि चीन 'एमें सर' नहीं हैं. अंकों के जाल में से निकल कर दूसरी तरफ चलें.

'एमें सर' किसे कहते हैं इसे खोल कर किसी ने सममाने की तकलीफ नहीं की. श्रगर यह काम यू. एन. श्रो. की जनरल एसेम्बली

پذھایت ھے اُسے یہ شوبھ مہیں دیتہ کہ ود صرف قرسوں کے ادسوں هر عمل كرم . أحد تو قالون كي آميا داخيال كورا چاندني . وم کررز کے ایک ملک کو قانوں نے انشروں کے بنل بر 60 کروڑ کی آبادی والے معم ملک آسے مهم روتیں کے بل پر أس وقت "ابكريسز" كبہ ذائيس اليكويسور ولا نعيس جانا چو يو ، أين ، أو ، كي چانداري ك هان مهن 'يسا لحظ همين كهذا مهين جانفك . ي. حس او الين . الله محدد ها يوليا ديد إلى الد بد ديا يدرا جبمه ٥٧ کروز کي آبادي والے سات ملک به کبر رنے عهوں که چين اليكويسر نهبى ها دوسرى طرم سا دىكبا حالے تو دى كارز ليائول نے هوسكة! هـ . چين كو 'إيكريسر' نه كهشـ والـ ٧ منك أثر ايد آټ كو يهمي سمجهدًا چاهيّے که يو ، اين ، أو ، مهن آئے دن أعمن کی بازيگري كا كيميل هوتا رعتما هي . آڻيم اس انكون كے جال ميس سے هيمن أور ٥٧ كروز أندمي يم كبنتي نيمي كه چيمن "يكريسر" دييمي والله هي ديدهل ركهته . أب آرادي كي المعاظ الله الواجادن آو . **ميني گيڪ بلدين**ان هون آهي ڀيو . اڀين . آو . لو چاندازي د انست ۱۰۰۰ کروز لوگوں کو عزا دیا ۔ یہ کہ چااہ اری ہے مییں تو اور کس طرح هم. ١٦ كروز أيسم أدمى هوس جو أس بارے مس أننى كنة-وة "ليكريسر ضرور ها. چالداري سطان(ا نوا جا. يو . اين او . كل ۱۹۹ ملکوں میں بازمی لیں تو ۱۹۳ ملک ایے آب ھار جائیں ۔ بس أن ١٨٠ كرور مين سـ ٥٥ كرور أدمى تو چين كو ايگريسز كهتــ

نکل کر دوسری طرف چاہیں . 'ایکریسز' کسے کہتے ھیں اسے کہواکر کسی نے سمجہانے کی تکلیف نہیں کی ۔ اگر یع کام یو ۔ این ۔ او ۔ کی جڈزل اسمبلی

चीन और 'एयेतरो' की सनद —

දුගද

)

यू. एत. को. साट मुन्को की प्यायन है उसमें नेस मुन्क भो है जितकी कावाही ४५ करोड़ है कौर ऐसे ऐसे मुन्क भी शामिल है जितकी कावाही ४५ लाव भी नही है, जिस नग्ह पहली लड़ाई के बाद जान युल यानी कारोजों ने लीग काफ नेरान्म का जाल नैयाग किया था वैसे ही हमरी लड़ाई के बाद काका शाम यानी क्रमगीका के हाथ की एक नीक यह यू. एन. को है. इसमें कुळ छोटे छोटे मुन्क ऐसे शामिल हैं कि जिन मककी मिनका उननी भी काय दे से मही होती जिननी चीन या हिन्दुरग्ने हे या योग्य के इसमें ऐसे छोटे यह यू. एन. को. ऐसी वालवाजी की व्यावाही के ह्या योग्य के इस नग्ह यह यू. एन. को. ऐसी वालवाजी की व्यावाही के ह्या योग्य के से महिन होता की या या हे से से पाय होता है कि चीन 'एम मरे हैं हम फैसने में काबाही के खिहाज से कागर हे वा ताय तो उन साठ मुन्को को में काबाही के खिहाज से कागर हे वा ताय ने उन साठ मुन्को को आवाहों के खिला हो जो यू. एन को. में शामिल है कुल १८० करोड़ होनी है.

इसूल समक में आ जाता है. "जंजीर" एक आदमी और कुते की किसमत का मुकाबला और समाज के अत्याचार की कहानी है "जिन्दगी" में गरीबी खौर जुल्म के पारों में पिसती तीन जिन्दगियों नारी" में एक मिकारिन पट के लिये आबर वेचती दिखाई पड़ती है. 'तसबीर' में सुनील ऐसे कलाकार को 'कला जीवन के लिये का की मत्तक हैं. "क्लकं" आपनी किसमत का कासना रहता है. 'सुन्दर दिखाई गई है.

चाहती हैं. वह इशारों से जयादा काम लेती हैं. हालोंकि किमी किमी कहानी में सिर्क इशारों से काम लेने के कारन बनकी बान में कुछ सिद्दीका बेगम की कला की एक खूर्वा यह भी हैं कि वह कहानियां में खुद कुछ नहीं कहतीं बल्कि कोशिश यह करती हैं कि घटना हा कमजोरी जागई है लेकिन ज्यादातर उनका यह हंग बहुत कामयाय पद्ने बाले का ध्यान उस तरफ ले जाय जिधर वह खुद ध्यान दिलाना दिसाई तेता है.

सिट्टीका बेगम जवान को जबरदस्ती कठिन शब्दों से बोभिल बनाने की कायल नहीं हैं और इसीलिय उनको ज्वान में रवानी, बोब और मिठास की कमी नहीं हैं. हाँ, 'गुलाबी की नजर'' में ज्वान कुछ मुशकित है. हमें बाशा है कि जनता की भवाई के लिये नियने वाले सभी लेखक जनता तक अपनी बात पहुँचाने के लिय जनता की ज़बान के भी क़रीब आने की कोशिश करेंगे.

आधिर में हम श्री बीठ एति भटनागर को 'हिचिकियाँ' जैसी अच्छी किताब इतने अच्छे ढग से निकालने पर बधाई देने के साथ साथ पढ़ें. "हिचकियाँ" खरीट कर वह असने पैसों का सही इस्तेमाल करेंगे. अपने पढ़ने बालों से भी सिफारिश करेंगे कि वह 'हिचिकियाँ' जरुर किताब जिल्द बंधी है श्रीर काग़ज छपाई सब बहुत अच्छी है.

کی جھلک ہے۔ 'کلرک'' ایڈی قسمت کو کوسکا رھکا ہے۔ ''سلادر ناری'' میں ایک بیکارن پیٹ کے لئے آبر بیجیکی دکیائی یوسی ہے۔ ''تصویر'' میں سنیل ایسے کلاکل کو 'کلاجیون کے لئے' کا 'میل مملجیہ میں آجاتا ہے۔ ''ربجیب'' ایک آدمی اور کتے کی قسمت کا مقابلہ اور سماج کے اتیاجاز کی کہائی ہے ''زندگی'' میں غریبی اور ظلم کے یاتیں میں پستی تین زندگیاں دکیائی گئی شیں میں خود کچھ نہیں کہتیں بلکہ کوشش یہ کرئی ہیں کہ گہاتھوں میں بوطئے رائے کا دعوان اُس طرف کے جائے جدمیر وہ خود دعیان كچه كتابين مارچ مین اد'

صديتة بيكم زبان كو زبردستى كتهن شبدون سے بوجهل بنائے كى قائل نہوں ھوں اور اِسى لئے اُنكى زبان مين روانى" لوج اور مشكل ھے. ھمين آئيا ھے كہ جاتا كى بيلائى كے نئى بيكئے والے مشكل ھے. ھمين آئيا ہے كہ جاتا كى بيلائى كے ائے ليكئے والے زبان كے بھى قريب آئے كى كوشش كريلكے . اُخو مين هم شى بى ايل ، بيتائي كو اُنھيكيان " جيسى اچھى كتاب اِنٹے اچھ تعلگ سے كالئے رو بدھائى ديئے كے ساب ساتھ اُھ پوندائے وابوں سے بھى سنارى كريلكے كہ ولا "ھچكيان" جيسى خورد بوھين، " ھچكھان" خويد كر وہ اُئے يھسوں كا صحيم استعمال دالانا جائمتي همي . ولا إشارون سے زيادہ كام ليمتى هيں . حالاركم كسى كسى كهاني ممهن صرف إشارون سے كام لدانے نے كارن أركى بات ميں كچھ كمزوري آكڻي ہے ليكن ريادہ تر أن كا به تملك بهت كامياب دكبائي ديتا هر .

كتاب جلد بندهي هے اور كفن چهدائي سب بہت اچهي هے. --مجنب (مول

-मुज्ञाम रिजनी

ſ Z m> ١

घटना ता बन गई हैं लेकिन ख्राग उन्होंने बंगाल के ख्रकाल का नज़दीक से देखा होता आर कहानिया में मिर्फ कल्पना में काम न ''चावल के द्राने' स्त्रीर ''स्रांथींं कहानियां लिख डालीं. इन अपकाल में पाव डेढ़ पाव चावल के लिये जवान लड़िक्यों की आवक् बेची गई. यह होश इस समय लिखी गई ज्यादातः कहानियों में हैं. सिट्रीक़ा बेगम की कहानियों भी इनिहास की एक सिहीका बेगम ने भी अपने तरीं के में उस हालत की करपन, की झौर कहानियों को लिखते समय उनके मामने सिर्फ यह मंजिल थी कि इम हिन्दुस्तान के सारे तरक्रकी पसन्द लेखक जोर शायर चिल्ला डटे. "हिचकियाँ" में दस कहानियाँ हैं श्रीर 'सुलाबी की नजर" का छोड़ कर हर एक का विषय 'पट" हैं. पट की समस्या इस समाज में इस समस्या ने भयानक रूप धारत कर लिया था. गोड़ामों में चाबल लाशों से इधर सड़क पटनी रही जीर उधर मुनाकाकोर कान बाज़ार में तिओरियाँ भरते रहे. मीत के इस भयानक नाच को देशकर की सब से क्रिंटन समस्या है, पर सन ४३ के अकाल में बंगाल भरा रहा खौर जनता सङ्कों पर कुत्ते बिन्जों की नरह भन्नी रहा सिया गया होता तो उनकी कहानिया में कहा ज्यादा श्रम होता.

इस संग्रह की दूसरी कहानियों में 'वापसी'' बीच के तबके के एक लड़के की समस्या की कहानी हैं 'गुलाबी की नजर' मे शराब के क्रिकाफ क्यात्राज बराद गर्द है . लाल क्राता" में मजदर कान्ति

کا معوال نام رهیمال جو محتصف کربتا ولا زندلا رهے گا دمهاری بشائی حيواري توت جائهنكي س ايك درسرے كے بيائي هوں كے . ا اِسِ دنیا میں ظلم کا نام نشان بھي ته رہے گا' مزدور اُور سرمايہ دار كنهه كتابين 7(3, 20 01,

 أم ترقى سملد لينميل أور شاعر حلا أتهم . مدرة و بهكم نے بعي أمد بھرتے رہے . موت کے اُس بھھائک ناچ کو دیکھکر ہلادستان کے سارے طريق سے اُس حالت کې کليدا کې اور '' چاول کے دائے " اور ''آلدهي ' کېرانيوال لکه ڌائيل . اِن کېراتيون کو لکمتے سميائي کے کم ازدیک سے دیکھا ہوتا اُور کہائیدں میں صاف کلیٹا سے کار نہ اسا كى أيك كهمما! توس كلي هدل ليكن أن أمهن ن دنال ك الال گها هوتا تو أن كى كهانهول مهل كيمل بيالاد الر هوتا ککی زیادہ تو کہانیوں میں ہے۔ صدیقہ دمکم کی کہانیاں دیں اِتہاسی ساملے صرف بیم منزل تیں کہ اِس آگال میں داءِ تدوید دار چائل کم لگے جوآن لوکیوں کی آسو بینجی ککی . یہ دوھے اسے سمم انمعی بهوا رها 'ور جفتا سوكون يو كتيم دلي كي طبح مونهي رهي . الشهل سے اِن میں سوئی میکندی رہی اور اُن میں مدافع خور کالے بازار میں تحدوربان اُس محسیا نے بھھانک روپ دھاری کہ لیا تما۔ کودامیں میں چاپال چھوڑ کر ہر آیک کا رشے '' تدہے'' ہے۔ پھرٹ کی سمسجا اُس سماج کی سب ہے کٹھوں سمسیا ہے۔ دہ سوں ۴۳ کے آگال مدن ملکال مبیر "هچکهان" مین دسی کیالهان هدن اور "کلادی کی نفو" کو

اِس سلکوۃ کی درسری کہاتھوں میں ''واپسی'' بیچے کے طعتے کے ایک لونے کی سمسیا کی کہاتی ہے ۔ ''کلائی کی نذر' میں شراب کے خلاف آبار 'تہائے گئے ہے ، ''لؤا کان'' میں ، میں، کانتہ

नया हिन्द

مارج عن اه.

کنچه کتابین

हिचकियां

लिखने वाली—सिहाका वेगम

धर, इलाहाबाद. सका-१०४. लिखाबट-अरट्. दाम हा क्षया निकालने वाले—वी. एल.भटनागर प्रमात पञ्जिशार, घन्छा बारह घान.

बनकी कहानियों के संप्रह का नाम है. इनका पहला एडाशन हैदराबाद से निकला था जा वरसों से खनम हो चुका था. प्रभात पब्लिशर ने दूसरी बार छ।पकर कहानियों के पाठको पम यडा प्रसान किया है. किताब के शुरू में डाक्टर एजाज हुमेन साहत्र नं सिट्टोंका बेगम उरदू की मशहूर कहानीकार है. "हिचं क्यॉ दीबाचा लिखा है.

सिद्रीका बेगम बन महिलात्रों में से एक है जिन्होंने उरदू कहानी के मैदान में अपनी एक जगह बनाली हैं. दिन रान होने बालां छे ही मोटी समाजी श्रीर घरेल घटनाश्री का कहानी के नकनीका बांखट में जड़ कर रख देना इनको ख़ब झाता है, उन की हर कहानी इस सड़े समाज की पोल खोलती रहती हैं, इसीलिये माम मात्रमी इन कहानियों में अपनापन पाता है. समाज के असली गाम का सिद्दीका बेगम ने ठीक ठीक जान लिया है, पर यह दूसरी बान है कि आधिक तर कहानियों में इस रोग का इताज वह नहीं बनाती. कभी कमार 'साल कुरता" ऐसी कहानी में दंग खबान रोग के इलाज की तरफ किसी मजदूर के भूत के मुँह से इशारा करबाती गुज़र जाती है: -- "हाँ तू ज़ालिम है. हम यह मिले छोन लेंगे आंर फिर

هچکیاں

لكهدم والى --صدبقة بهكم .

الماباد . صنحه - ۱۳ " . لكهاوت - أردو . داء دو رويمه رازاً - . نكاللم والعاسم بي ، أيل ، بهكذائر دربها مدلسوا كبلمه أيوا

موسوی بار جهال کو کہائیوں کے پانیکوں کر بوا احسان کیا ہے . كتاب كے شروع مس داكلر اعجار حسين صاحبنے ديداچه الك هے . اریکی کیاسپیوں کے سفکرد کا نام ہے ۔ اِس کا پیالا ایڈیشی حیدرآرد الما تها جو برسول ما خاتم عو چاد تها بابها با خانسار ال کہائی کے معدان میں اپنی ایک حکه بدائی ہے . دن رأت عونے والى چھوٽى موتى سماجى اور گھويلو گھٽنداون كو كيهاس نے تكدھكى چودكھتے معن جو كو ركو ديا ابن كو حوب آرا ہے . أن كي عو کھانی ایس سوے سماج کی مول کیولٹی رہٹی ہے۔ اسی لئے عام آدمی اِن کھاریوں میں ابنا پین پانا ہے . سماج کے 'صلی روگ کو مدينة بهكم نے تبيك تهيك جان ليا هے . بر يه دوسوں بات نے كم أدمك تركهانيون مهل إس ررك كاعلاج ود مهمل بتدائهن . کبهی کبهار ۱۳۰۰ کرتا۱۰۰ ایسی کہامی میں دیے زبان روک کے علاج کی طرف کسی مزدور کے بھوت کے ملک سے اشارہ کرواتی گذر جاعی هين :-- ''هان تو طالم هي . هم يه مئين چههن لين کے أور پهر صديمته بيمگم أن مبلاون مين سے ايک هين جفهون نے آردو صديقه بيكم أردو كي مشهور كهاس ذر عيدن . المجكمان

कुछ किताबें

पंच तंत्र की कहानियां

लाभ' ब्रौर 'मंत्र भेर,' की कुछ कहानियां जैसे 'बुद्धिमान कबूतर, बयान करने का ढंग बहुत अनोखा और दिलचक्प है. अट्रामी सफे इसमें संस्कृत के मशहूर प्रन्थ 'पंच तंत्र" के दो भागों 'मंत्र 'शेर झौर बैल' बगेरा मुन्दर हिन्दी भाशा में मंग्रह कर दी गई है. की किताब की क्षीमत केवल एक रपया.

भारत की आवाज

(महा जजर) और श्री मेथिली शरन गुप्र की मशहूर रचना 'भारन भारती' तीनों का मंग्रह है. हमारी भाशा के विद्यार्थी के लिये यह तीनों ऊँचे विचारों झौर बोलनी भाशा के नीन बड़े श्रान्छे नमूने हैं. यह श्री रघुपनि सहाय 'फिराक की मशहूर कविना 'धरती की करबट' सैयड ऋलतार हुसैन 'हाली' की मशहूर मुसहम 'ज्वार भाटा' नब्बे सफे की किताब की क़ीमन एक रुपया.

भारत की सरकारी भाशा हिन्दी

की है जो लोग भारत की सरकारी भाशा हिन्ही का कान्ती रंग भाग जिसका भाशा से सम्बन्ध है डेकर उसकी बहुन ब्रान्छ। न्यास्या इसमें पछत्तर सक्ते के अन्दर लेखक ने भारत के विधान का यह रूप सममना चाहे उनके लिये यह किताब बहुन कीमना है.

इन सब किताबां के मिलने का पना है-

हिन्दो सीखने सिखाने बालों के लिये यह मच किनायें बहुन हिन्दुस्तानी प्रचार सभा. मुकर्म जाही रोड, हैन्सवाद डिक्खन.

مارچ سن اه'

كنهم كتابين

پنج تنتر کی کهانیاں

اِس میس سلسکرت کے مشہور گرنتھ ''پلٹھ تلتر'' کے دو بیائوں ''ملتر لابی'' 'ور ''ملتر بھید'' کی کتھو کہائیاں جیسے 'مدھی مان کبوت' ' 'شیر اور بھل' وفورہ سلادر ھلادی بیاشا میں سلگرہ کو فی گئی ھیں ، بیان کرنے کا تھلگ بہت آبوئیا اور دلتےسب ھے . أتهاسي صدكت كي كتاب كي قيمت كبول أيك روبهه .

بھارت کي اُواز

يه هري ركتونتي سدائے افراق كي مشهور كونگا آذناتي كي كروت ، سيد الطاف حسين آجائي کي مشهور مسدس آجوار بهائاً (مدو هوز) آرز شري مينتهايي شرن گهت كي مشهور رچدا آبهايت بهارتي آنيفون كا سفكرلا هي هداري بهائنا كي وديازتهي كي لئے يه تهفون اونتهے وجارون آور بوالاي بهائنا كي تهين بن 'چه تمدنے لائي نهر مشتحے کی کٹال کی قیمت ایک روبیه

بھارت کی سرکاری بھاشا ھندی

گاوہ بھائی جس یا ہواشا سے سمدالات ہے درے کی اسکی ایراث اچوہ ویا کیویا کی ہے ، جو اپاک بھارت کی ساکاری دیاشہ ہالادی کا قانوبی رنگ روپ سمحوفات جاتامی آن نے ایکے یہ کتاب دیاب ڏيمٽي ها . أس ميس پېجهته صمحت کے اندر لهکمک نے نعب کے وداعان

ان سب کتابوں کے ملئے کا پتہ ہے ۔ تندیستانی پاجاز سبھا۔ مکرم جاھی روت حبدرآباد دکن ، ہندی سکھنے سکھائے والوں کے للم يه مم كتابين بهم يد كم عون .

मुन्द्रताल

للبه مابيل

मिसाल के तौर पर 'पालनहार' कविता में यह लाइने अगतो है---

देख रही है दुनिया सारी मन्दिर में भी तरे पुजारी त् हो मच का पालन हार! अपने अपने रंग में तुभको मसजिद् में भी तर नमार्जा इस से कीन करे इनकार

मांभी मारग पर रख ध्यान कुछ भीर नमूने की लाइने हम नीचे हेते हैं-डग मग डग मग नैया होता

संसार सजाने आया हू एक भेट्ट बताने आया हूं जग प्यार सिखाने श्राया हूँ हें मौत के सौ गुर, जाने का

दिल की दुनिया रौरान कर ले भपने घर में जात जगा ले प्रीत बसा ले प्रीत बसाले मन मन्दिर में प्रीत बसा ले बसाले अपने मन में प्रीत क्चपने मन में प्रीत

बसाले झपने मन में श्रीत छेहतार सफे की किताब की क्रीमत सिर्फ बारह आने. मूल गया श्रो भारत वाले ! श्रीत है वेरी रीव

शीव है तेरी रीत युरानी

قال مک قال مک نیا هوتی مالجهی مارک بر راء دهیدان اليم المي رمك مين تجهكو ، ديكه رهي هـ دنها ساري ممال کے طور پر 'پالن شار' کویتدا مهی یه لائفهن آتی ههی---اس سے کوں کرے انکار ہو ھی سب کا بائی ہار مستجدمين يبي تهزعماري مندوميونيي تهزع يتداري كنهيم أور نمونے كى النكيس هم ميلي دينے شين-

جِمَّ بهار سكهانے آيا هوں سنسار ستانے آيا هوں تهي موت كرسو كراجه فياك الى الهدد المدارة أيا هول

717

'ئے من میں بریت بسالم أب من مون ردين من ملدر میں بریت نسا کے پریت بسا لے پریت بسالے مال کی دنما روشین کراے ではなるなりなりて پريت ه تهري ريت دراري ميل كما ار بهارك وله! دبيت ه تيري ريت بسالے امیر میں دیمت

چههتر منعقے کی کتاب کی تیست مرف بارہ آئے .

कुछ किताबें

भाशा सरल और वामहावरा है. यह संभइ बच्चों के लिये खासकर

मनोहर भीर शिक्षा प्रदृहें क्षीमत केवल हैं भाने.

मार्च सन् १४१

مارچ سي اه'

كلجيه كتابيس

She Cai

أُور شكشا پرد هـ . قيمت كيول چه آنج . بهاشا سول أور بامتحاروة هي . يه سلكرة بجون كر لئے خاصكر ملوهر

المارا دانس

أور "مؤدوري كر مؤدوري كر" أور كنهيد كديم ناتم هين جهسم هماراً نقفے أور تصويوين يبغي هيں . چيدائي سفدو . قيمت كهول فيس فدارى بهاشا هدارے كديرے همارے كسان أور هدارے گؤن وفعيرة . بهائشا بهمت أچهي آسان أور مئي حدي دول چال کي هـ . أس مهن كنچه كويتائين ههن . جنهسم "هم كوپهار اپدا ديس، ،

کے کسان کی پکار

طرح کی کہاں کی چرچا ہے ۔ خاص کہ مبے عورہے جانو س کی کمال اور ہتھیں کو اٹک کا معل الکران کے ناتی شاب سے کمان کا کا تعلیہ كا وجهار أور دَهلك نها أور بهت هي أجها هر قدست كديل چه آخ . الِس مهين دسان کي غيوورت کي باتين بٽائي نکي هنن . عابح

ميته بول

نهجل ها هيد الرساح مل لايس كيمت الدجمي بي دياد التال بعداري البيت كاراز أور لهييت بسالي وعيد . ايل ميل سب كويندائهن بهت هي أچھ وچارون كي أور تكسيائي بهائما مهن ههن . مك ذك مك مها هدين "كرهن جدد ساون مهادين" أديم يم بيرى أچهى كوينداي كاسلاما، يو حهسم الاس تارا اكولي

हमारा देस

"मुखरूरी कर मजदूरी कर" और कुछ गदा पाठ हैं जैसे हमारा हेस, इसमें कुछ कविताएँ हैं. जैसे ''हमको प्यारा श्रपना देसा' श्रौर हमारी भाशा, इमारे कपड़े. हमारे किसान झौर हमारे गांव वरीरा. भाशा बहुन अन्छी. आसान खोर पिली जुली बोलचाल की है. नक्रशे खौर तस्वीरें भी हैं. छपाई मुन्दर, क्षीमन केबल छें खाने.

किसान को पुकार

खाद की चरचा है. ज्ञाम कर मरे हुए जानवरों की खाल खोर हाइयों इसमें किसान की जरूरत की बातें बनाई गई हैं. तरह नर रे की को अलग काम में लाकर उनके वाक़ी रार्गर से खाद का काम लेते का विचार आरि ढंग नया आंग बहुन ही अज्ला है, कीमन केबल

मीठे बोल

यह बड़ी झच्छों क बताओं का संघर है. जैसे पालन हार. कोई नहीं है ग़ैर', 'आओं सब मिल गाएं गीत'. 'पंछी की क्रियाड़', इस मग इस मग नैया होती. 'कुश्न बन्स', 'साबन भाड़ो.' 'जैम पुजारी', 'प्रीत का राज', खोर प्रीन वसाले' वरीरा. नगभग मब क्रियाएं बहुत ही अच्छे विचारों की श्रीर टकसाली भाशा में हैं.

अच्छी कहानियां

यह छोटे बच्चों के लिये छोटी छोटी सुन्दर कहानियों का संप्रह है. जैसे चीता झौर लोमड़ी, कोयले वाला और धोवी, मच्छर झोर बैड, दो बरतन, बिच्छ् घौर तड़का, बैल गाड़ी घौर हेंगी मुसाफिर टाइप मोटा ज्यौर सुन्दर है. हर कहानी के साथ तस्तीरें हैं.

ككابيس ناكري أور أردر دورس لكهاوتين حهى چهدى عهد أور دونس مهن الك الك من سكتى هين . بيارت كي سركاري زدان كا فيصله هونے کے معد سے هددستانی پرچار سببا حیدرآباد نے عددی میں تیں امتحان لها شبوع كر ديا هے. أن تهلوں كے باء شهن ـــرديا بههاس جهواتي كتابيس "نها هدد" مهن ريويو ك المر بهينجي هين . يد (برائسبي). وديا دهر (مكال) اور ودياور (مهترك) ، يم كتابيهي أن أمتحابوں مهں بيقهنے وابوں كے لئے تيار كى كئى شيد . كتابوں هلدستاني يرچار سبها حهدرآباد دبهن نے اپنی آته چنوتی

اچھی کہانیاں ،

هو ببرتي، بهچهو أور لبوك بيل گتري أور تيلكي مسافر وغيرة . . جهسم چهتا ار لوموي کولئم والا اور دهوبي مجهر اور بهل يه چهوٽے بجوں کے لکے چھوٹی چھوٹی سددر کہاتھوں کا سلکرہ تائب موتا أور سلدرهم. هر كهاني كم ساته تصويرين ههن.

खिड़ कियां झौर दरवाजे खुले रक्खो. ताकि साफ झौर ताजा हवा कमर में ज्ञा सके.

ताकि तुम्हारे शरीर खीर हिमात होनों का आनन्द मिल मके. मोने भी न आयाया अपेर जब दुस उठांगे तो नवियन सुस्त होगी आपेर तो मनको पाक साफ रक्खो स्रोर इन विचारों को ऋषि न स्राने दें। के कमरे में गड़बड़ भी न होनी चाहिये. नहीं तो तुम्हें ठीक में नींड सोत बक्कत मन में अच्छी बातों को जगह दो. किसी नरह की घबराहट या फिक की पास न आने दी, और न ऐसी बानों पर सोचते रहो जिससे नींद बचाट हो जाय और मन घमराने लगे. अकसर बच्चे सीते समय जिन्न, भूनों का जयाल करने या फिर ऐसी भयानक बातें सोचते रहन है जिसके कारन वह सोत में भयानक समने त्यान हैं स्रोर डर कर चीक घउने हैं. जब मीन के लिये लेटे किसी काम के करने का मन न चाहेगा.

કંદ્દેક

याद् रक्खो, मन सुखी है तो घरती की हर चीज सुन्दर हैं. बड़े लोग कह गए हैं-

'नन्दुक्स्नी हजार नमत है."

J نه مند كمؤكيان أور دروازے كيلے ركيوا تاكه صاف أور تارة هوا كمرے مهن بعوں کی دنھا مارچ می اد:

मार्च सन् '५१

बच्चों की दुनिया

नया हिन्द

عبريد أور دماني دوس كو آداد مل سك . سون كا كما مدس كو بو بھی نم ہونی چاہئے۔ نہھی ہو تعبیں تھھک سے نھنک بنی أور جب تم أهورك تو طبيعت سست يوكي أور كسي تم كي كي ن كو ياك حاف ركبو أدر إن وحاويل كو قريب مع آنے دو تاكم تمهارے كوس نع جاهر ؟ . のになれれらりはなのでから、サカスカスはない گهبرآهمت يا فكر كو پاس نه آنے دو . أور مه أيسى بانون دو سوچتے رهو جس سے نيلاد أچات هو حائے أور من گهموائے لگے . اکنو نچے عومتم رهتم شيل جس كم كارن ورسوكم مهل بههارك سدنم ديكهكم سولم سم جن بهوتين لا خدال کار يا ره أيسي معدانك ماتهن سولة وقت من موں اچھی باتوں کو جگه دو . کسی طرح کی ي نع آڻهکي

لوک کې کځه هون-يال ركهوا من سكهي هير بولحدتي كي تتر چهر سددر هير . بريم

"كلدرستمي هزار نعمت هي .

همعل أيس يتتم بر الله ليكه `` ديتول كي دلياً'' مين چهديل كو بينيه هنو -- بريم بهائي التيقير المهرين كي دمياً"

हमें इस पते पर आपने लेख "बच्चों की दुनिया" में छपने को भेजो—प्रेम माई, एडीटर "बरुचों की दुनिया"

5

काहिल और निखटू कहते हैं. अच्छे बच्चे कभी ऐसे नहीं होते. बह अपना काम समय पर ठीक से करते हैं.

हमारे कहने का यह मतलब है कि शकने के बाद आराम करना ऐसाही जरूरी है जैसे पड़ने लिखने और घर के काम काज या मेहनन तुम लोग रोज स्कूल जाते हो. पढ़ते लिखते अगेर अपच्छी अपच्छी बातें सीख आरते हो. जब घर आआरोतो जहर येल कृद के लिये मचदूरी के बाद खेल कृत और घूमने फिरने के लिय चल पड़ना. प्राडन्ड या खुली जगह चल पड़ो. जहा तुम्हे साम हवा मिल सके एक बात आँर सुनो, जब तुम कोई काम करने करते ज्यादा थक आची तो काम करना छोड़ दो और चुप चाप शरीर को डाला छोड़ ब्सीर तुम फिर फुरती से काम करने लगोगे. इसलिय जब तुम्हें कर सीधे लेट जाची. इस तरह थकन दूर हां कर फुरनी आजायगी के लिये चुपचाप बैठ या लेट जाझी. इस तरह करने से काम में एक काम खतम करने के बाद दूसरा काम करना हा तो बुद्ध समय तुम्हारा जी भी लगेगा खाँर काम ठीक से होगा.

आदमी के बदन को सबसे ज्याहा आराम नीइ से मिलता है. खुब काम करता है. सबेरे ही घठ कर लिखने पढ़ने ऋौर अपने दूसरे कामों में लग जाको. और हां, जब तुम को रहो तो कमरे की बच्चों को बहुत माराम की जरूरत है पर सुबह देर से बठना बहुत सो आचो और सुबह को जल्दी उठा करो. क्योंकि सुबह को दिमाग़ बुरा है. भगर अपने शरीर को अच्छा रखना चाहा ता रात में अल्हा

كاهل أور مكبيتم كهتم غين . أچه بنتي كبهي أسم نههن شوتي وا إيا كام سم ير تعطك ما كراي هيل .

عمی ضروری هے جیسے بوهدے لیکٹے اور دھر کے کام دج ہے۔ محدثت مونوروں کے بعد کھیل کوں اُور گھومٹے ہیں نے کے لئے حال ہونا . تھ لوك روز أسكول حالة شوا يوشك لكه تن أجهى أجهى بالهن سيكه آته هو. جب گهر آو ته ضرور کههال كود ما لك كياويد يا كياس اعكه **چل** يور . جهان تميمون ماني هوا مل سکے خوب اچهئو ئود : همارے کہنے کے بعد حلاب ہے ته میکٹے ہے بعد آلم کرنا ایسا

تو كم كرنا جمهور در أور جها جاب شيركو تدمالا جهور كر سودها لهما جاؤ . اس طبح تهكن درر هو كر دهرتي آجائے دي أور مم مهر بهرتي ہے کام کرنے لکو کے . اُس ایکے جب تعوید ایک داء حدد کرنے کے بعد دوسوا کام کرنا ھو تو کچھ سمے کے لئے جب چانے بھڈھ یا لهاجا جاؤ . اِس طابح کرنے سے کام معن تسہارا جی بھی لگے کا اور کام ایک مجات اور سدوا جاب تم کوئی کام کونے کرتے ریادہ تبک حالا

なりるない

بچوں کو بہت آرام کی ضرورت ہے پر صبح دیر سے اُٹھٹا بہت ہڑا اكر ايم شريز كو اچها ركهما چاهو تو رأت ميس جلدي سو جاؤ اور صبع کو جلسی اُتها کرر . کهونکه صبع کو دماغ خوب کام کرتا ہے . سویرے می اُتھ کر لکھٹے پومٹے اور آئے دوسرے محمول معيل لك جاؤ . أور عال جب تم سو رهو تو كموے كى آدمي کے بدن کو سب سے زیادہ آرابہ علا ہے ملتا ہے .

वहीं कोमल कली बढ़ते बढ़ते सुन्दर फूल बनकर बाग़ीचे को सदा बहार बना देगी. आज हम तुमको कोमल कलियाँ कहते हैं, मगर कल सब तुम को सुन्दर फूल कहेंगे,

काम करने से जब मशीन गरम हो जाती है तब उसे रोक दिया जाता है, ताकि ठडी हो जाय खोर मजदूर भी खाराम ले लें. यहां हालत हमारे शरीर की भी है, ज्यादा काम करते करने हम थक जाने हैं खौर इसिलिये कुछ देर के लिये मुम्ताना ठीक रहना है, फिर हमारे काम में चुस्ती खोर तेजी खा जायगी खौर काम अन्छो नरह हो सकेगा. तुमने देखा होगा कि तुम्हार पिनाजी या भैयाजी मुजड के बाती हैं. जैसे सुम्दर फून तेज पूप में कुम्हनांत हैं और प्रक्रिश प्रक्रिकान हैं और प्रक्रिश प्रक्रिकान हैं और प्रक्रिश प्रक्रिकान हैं और प्रक्रिश प्रक्रिकान और हैं म पड़ते हैं वि में वि में हैं हैं से सुम्दर फून तेज प्रक्रिकान और हैं नव में हैं हैं से प्रक्रिकार में काम करने वाले भी जब बर खाने हैं नव में हैं की गई होता हैं कि बाहर की गई प्रक्रिकार में काम करने वाले भी जब बर खाने हैं, नव में हैं खीर ऐसा करने में मन में फुरनी भी खानों हैं, फिर बह कुछ हैर लेट जाते हैं खीर ऐसा करने में मन में फुरनी भी खानों हैं, फिर बह कुछ हैर लेट जाते हैं या एक जगह आराम कुरमी पर बैठ जाने हैं, क्यांकि उनके शारीर को आराम की ज़करन होनी हैं, अगर बह अराम में लेते जोर कि साम में से सार यह भी मुन लों कि इमका मतलब यह नहीं हैं कि काम येहा सब होड़ हों और खाराम ही करने रहा. ऐसा करने वाले को मुक्त सिव हों हों खीर खाराम ही करने रहा. ऐसा करने वाले को मुक्त

نها هلد بهول کی دنها مارچ سون اها رهی کومل کلی بوهتے بوهتے سلدر بهول بلکر باغیدچے کو سدا بهار بلا دے کی . آج هم تمکو کومل کلیدان کہتے ههن ' مگر کل سما الم الم المهلقي الموالي أور هوجاني في الم المواني حالت المال المواني حالت المال المواني المال المواني المال المواني المال المواني حالت المواني المال المواني حالت المواني المواني مواني المال المواني حالي حالي المواني مواني مواني مواني المال المواني حالي المواني المواني

नया हिन्द

आराम की जरूरत

(भाई मुसलिम जियाई)

कल छापाछाने बाबे साहब कहने लगे- साहब आज आपका परचा नहीं छप सकता."

मैंने कहा--'क्यों भाई, ऋाखिर क्या बात है ?'

ख्रापे वाले ने कहा - 'साह्ब ! मशीन काम करने करते विम कर टूट गई है. कल तक ठीक कर ही जायगी. तत्र छापने का काम देखा भाइयो तुमने, लोह की मशीन भी रोज रोज काम करने से नीमार होजाती है झोर उसे भी झराम झोर द्वा ट्राह्म की जरूरन जिस तरह कोह की मशीन को आराम की जरूरत होती हैं भारत खौर दुनिया के बड़े बनने वाले हो. तुम खाज कोमल कलियों अपनी सुन्दरता और खुशबु से भारत और धरती का मस्त उसी तरह हम सब को भी आशाम मिलना चाहिये. सब से ज्यादा आराम तुम बच्चों को मिलना चाहिंग. इसलिय कि तुम जोग ही हो. मगर कल जब तुम बड़े हो जाखोंगे तब मुन्दर फूल बनकर बना दार्ग.

न हो, नोच लें तो उसका जीवन नाश हो जायगा. श्रीर आगर अपगर हम बाग़ीचे से किसी कोमल कली को, जो अभी खिली उसकी रज्ञा करते रहें, समय पर पानी और खाद पहुँचाते रहें वो

ارام کی فرورت مارج سي اه،

(بجائی مسلم ضوائی)

يرجه نهدل جهب سكتا ." كل جهازة خالة وأله صاحب كهفة لكم سـ اصاحب تم آب ز

تها محم ه. كل تك تبيك كردي دائم كن آب جهاي ، ميل نے کھا۔''کھوں بيائي. آخر کيا بات ہے ؟.. جهاي والد فركها-"ماحب! مشين كم كرته كرد تهس كر

بهمار هوجاتي هـ أور أمـ بهي آرام أور دوا دارو كي غبورت هوني هـ ـ تم آج کومل کلهال هو . مکر کل حب تم بوے هوجاؤ کے بو سلادر پهول بن کر ایلی سلدرتا اور خوشبو سے بھارت اور دعرتی کو مست بلا سبكو يهي أرام ملك چاهكي . سب سے رياده آراء لم بيتوں كو ملك چاهنگ ایس لیے که تم لوگ هي بهارت ارد داريا که بور بدنے والے هوا ديكما بهائيو تم نے لوت كى مشهن ببى روز روز كد كرے سے جسطرح لوهے کی مشهن کو آرام کی ضرورت ہوئی ہے اُسی طرح عم

نه هو' نوج ليدن تو أس كا جهون ناش هوجائے ؟ . اور اكر أسكي رکشا کرتے رههن سے پر پائي اور کهاہ بهونچاتے رهمن تو اگر هم باغیدچے سے کسی کومل کئی کو'جو ابھی کیلی

مارچ نین اه'

मार्च सन् '५१ पर जो आएत पड़ जाय वह जन्दी नहीं कूटनी. दूसरे दिन तारा वह सुन्दर झौर चमकीली श्रॅगूठी पहन कर स्कूल गई. अपना बचन मूल गई और बड़े घमंड से कहने लगी..."यह अंगूठी मेरे पिता ज्ञी ने मेरे जन्म दिन पर सुक्ते दी हैं. बन्होंने दो मी रुपए उसके साथ पढ़ने वाली सड़कियों ने जब अँगुठी देख कर पूछा कि यह अँगूठी कहाँ से मिली तो नारा साभू को दिया हुआ। बच्चों की दुनिया में यह आंगूरी खरीदी है." नया हिन्द

पर तारा ने मूट बोला था इसलिय एक इम अँगूठी की चमक मांद पड़ गई और तारा की उंगली में कसने लगी. खँगूरी के रबने मे नाग को तकलीफ होने लगी. उसके मात्रे पर यस देख कर लड़िक्यों ने पूछा--"नया बात है ? तुम्हारा चेहरा उतर नयों गया ?"

तारा ने फिर बात बनाई. बोली—"कुछ नहीं, सर में दृष्ट हो

रहा है."

तारा फिर भूट बोली थी. अँगूरी ने उसकी उंगली को अौर दिया. तारा पिता को देखते हो लगी जार जोर से राने श्रीर कहने बोर बोर से रोना शुरू किया. मास्टर माह्व ने उसे उमके घर भेज कोर से द्वाना शुरू किया अब तो नारा दृहं से वेचेन होगई, उसने कि पिता जी, अब मैं कभी भूट न बोल्ंगी.

तारा के पिता ने साध् को बुलवाया श्रीर बन्होंने श्रेगूठी नाग की उंगली से बतार ली. बस दिन के बाद से तारा ने फिर कभी भूट न बोला और भृट बोलने की आदत छुटने हां उसका भीर सब बुरी आद्तें भी छूट गई.

يه أنكوتهي خريدي ه " بعول کشی اور ہوے کھملق سے کہنے لکی ۔ ''یاء انتیوتیں صورے بتدا حم أُس كے ساتھ پوھنے والی لوکيوں نے جب انكوتيں ديكھكر پدچما که نے میں م جلم دی ہر مجم در ھے۔ اُنہوں نے دو سو روبے معن هن تارا ره سلدر ارر چمكيلي انكوتيي پهوي، اسكول ټكي . ميم أنكوتهي كهلن سے ملى تو تارا سادهو كو ديا هوا ايدا وچن يرجو مادت يو جائے واد جلاي نهول چونتي . درسرم

مالد ہو گئی اور تارا کی اُنگلی میں کسلے لگی انگوتھی کے م دیلئے سے تارا کو تکلیف ہوتے لگی ، اُس کے مابھے پر دل دیکشکر لم لوكون نے يوچها۔ 'كوا بات هے ؟ سهارا چهرو أير كيوں كيا ؟. تارا نے پھر بات بدائی ، بولی -- "کچه نہیں سرموں درہ پر تارا ہے حجوت بوڈ بھا اس لکے ایک در انکوتھی کی چمک

آب ميں كبھى جھوت نه بواونكى . تارا مهر جمبوت بولي تهي . انگلوتمي نے اُسکي اُنگالي کو اُور زور مے دیانا شروع کها . اب ہو بارا درد سے بھچھن ھمائمي . اُس نے زور اور سے ور ا شووے کھا۔ ماسکر صاحب نے آمے اُس کے کدر دعومے هميا . تارا ديما كو فيكمه تم هي لكي زور ور سر ووند أور كهدر كلا يقدا جي .

أنكلي سے أبار لي . أس دن كے بعد سے دارا نے بهہ كبهى حهوت عادىيى بهي چېوت كنيى. نَعُ بَهِلاً . أَوْرَ جَمُهُونَا بُولِكِ كَي عَادَتَ جِيَهِ لِنَتِي هِي أَسْكُمَى أَوْرَ سُبُ بَرِي تارا کے پتا نے سادھو کو باوایا اور أسوں نے الکوتبی تارا کی

बन्ना की द्रनिया

मार्च सन् १५१

مارج سن اد.

بعول کي ديا

كَنَّى هـ. مهن چاندتا هول كه آپ اُسكى جهوت بواغية كي عادات كل أيس بها كما كما حيدراج، حيدري يعتلى بالأحال كا الد ديار بعا حاد سدهار سكتا هـ . تاراً كـ بتا نـ جب يه سدًا تو حجت سادسو كو ملا جهوا دين ، كهونكه مهرى سمنك مهن حرب حولها سب ما بدي جسکے بارے مہی یک بات مشہور تھی کہ وہ بندوں کی بری عادتیم مملجوگ ہے۔ آنھیں دنوں کئی مھن ایک سادھو آنا ھوا تیا सकता है. तारा के पिता ने जब यह सुना ना भट माथ् का युला कर उससे कहा कि महाराज. मेरी बेटी नारा मां के लाड प्यार से बिगड़ गई है, मैं चाहता हूं कि आप उसकी भूट बांताने की आदत संजोग से बन्हीं दिनों गोंव में एक माप् आया हुआ था जिसके बारे में यह बात मशहूर थीं कि वह बच्चों कि बुरी आदर्ते मुधार छुड़ा है, क्यों कि मेरी समफ में मृत्य बालना सब में बुर्ग बान है.

سادهو نے کیچه سوچ کو کہا۔۔ ''جه' بازا' آب اندل اے کی ک

الله بهت سندر الكوليس نجال كر دارا مے كها اسا بهتي يمانكو هي تارا بعائي کئي . جب وه آنگيءَ سادشونج آميه کمنڌل سـ ايدا

بهزيميلي . أس مهل جو مك لكا تبدا ود أيسها جمك ريدا تبدا جهسا تارا لم ديكها * الكوتهي بين سفدر تين خون چمكفشي أجر

ههوا هو . تارا نے کہا۔۔۔''هان' لوں کی ... سا نظو نے کہا۔۔۔' پر اِسکو لھٹے کے اُئے تمہھی ایک بات ما نئی

بېزىكى . بولۇ، مانىو كى تېن تارا نے کہا۔۔۔ "ماس کی ..

اُسے پھی کر تم جھوت بولو کی تو اِس 'لکوتھی کی ساری چمک ماند بو جائے کی اور یه تمہاری اُنگلی کو دبائے لگے کی " تارا نے انکوٹیمی بھی لی اور سادھو سے کہدیا کم اب جموت مد سادهو نے کہا۔۔ "تم کو جھوٹ بولڈا چھوڑ دیدا پڑے ہے۔ اگر

يرلي کي

से एक बहुत सुन्दर अंगूठी निकाल कर नारा से कहा- बेटी, यह तारा बुलाई गई. जत्र वह आगई तब साथू ने अपन कमडल

साधूने कुछ सोच कर कहा... अच्छा बाबा आप अपनी

लड़की को बुलाइये.''

तारा ने देखा. अंगूर्श बड़ी मुन्दर थी. खूत्र चमकीली आरोर भड़कीली. उसमें जो नग लगा था वह ऐसा चमक रहा था जेसे हीरा हो. तारा ने कहा—"हाँ, लूगी." त्र्रमूठी लोगी 🎌

साधूने कहा---- पर इसका लेने के लिये नुम्हें एक बात माननी पड़ेगी. बालो, मानोगी ?"

तारा ने कहा--"मानेगी."

साधू ने कहा — 'तुमको सृट बोलना झोड़ देना पड़ेगा. आगर इसे पहन कर तुम भूट बोलोगी ता इस खँगूठी की सारी चमक मॉद पड़ जायगी मौर यह तुम्हारी उंगली को द्वाने लगेगी." तारा ने अँगूठी पहन ली और साथू से कह दिया कि आत्र भूट

बन्नों की दुनिया

ادر اور ماريد اور

अंगूठो की सजा

(माई ममी मिजी, हैद्रावादी)

अगेर बुरा भता भी कहनी. यर की यह काइन रहन में भी रूप तानी. यह थीं कि बह सुट बहुत बोलती थे जीर सुट बोलने के जुग नहीं इस लाड ध्यार के कारन नारा का स्वक्षान क्वां का कार जिल्ले भी उन पर्रोब जमाया करनी क्सी कर्री ते प्रते ब्रोक्टिक क् बह अपने साथ की लटिक्यों से मान करती को प्राप्त मान पर दुसरों को फ़री शिकायने किया काना, नजम जब में नाराज जाता लड़की थी. दुसरी केंट सहाय हा है है है से साम पिया है से नारा की बहुत मान्ते थे. उनका उन लाइ निकास के प्राप्त की कर चाकर थे धन होलन की भी कमी नहीं थी नका हो मजनो नक लगा. घर के नीकरी पर अपने सामा रिना की जिगानने हे ज यह काप मिलता, जो खाने पहनने का उच्छा नकती वर छुरने परी होती पर पुराने समय की बान हैं एउ त्यं के त्यांकार ये. उनकी तक सड़की थी. उसका नास था नाका, जान, अपने का नाप की जरुतोत्ती समम्तीथी.

के पिता से यह बान कही कि नारा का स्वभाव विश्व रहा है. उसे सुवारने की कोशिश न की गई ना हर है कि बड़े हैं ने पर जसका तारा की यह हालन देख कर एक दिल उस के सास्टर माहर ने मारा स्वभाव खोर भी विगड़ जायगा.

तारा के पिता पहले ही से बंटी के इन लच्छना का अन्छा न समफोते थे. मास्टर साहब से यह सुन वह और भी विन्ता में पड़ गए.

انگویمی کی سزا

البدائي سمدم مناه حددز تاليي)

المعلى المهامل المال المعاملات المعاملات المعادلات المع the source of the second of th · 其日日からのではなりのという。 まんしま かのという خواب مادي به نفي به يد حمد دريت بهايد ين بديد يا دراد فرائم سميد كي دياب الدي الدياب الدي الإ المعطود إلي عبر الدي الدي الدياب

بعي بئر جائے ؟ كي كوسس له كي تكي بدق هي كه دي هديد يه سي الاسعدارة إلى كو يرا دينهن سمحتدي احر 以前 明治八八八日以上以明明 十八日 八日 八日八日 تارا دي له دارے ديديد أيل دي مي ير د بدرد يب يم

٠; بري سملجها الله ماسلار صاحب سي ت سي على برين ي چندا ميل تارا کے پتلا دیائے ہمی سے ندائی نے آن انحقدیل کو احداث

なのですり

ist ist in तम सन प्रमें त्राचान क

(बच्चो का शायर)

नक्राह फिर प्रमा तमी या बहुद्ध थ्यापम जब भी 'नया हिन्द' आना है रंग सन मैं पहने को मांगू जब नां कश्नी बाज, हे मेरा अस्त्रार भें हें तेरा नन्दा भारते भाई यहान में क्य मजनी हैं

एक शासाता सन्त मे रहता र जनुसार पढ़ने दे मुभको यह कविना एक शास बांके वांके खोर मलेने चार बाजी, हे सेरा कलवार बाजी. हे मेरा ख्राद्यार

हों ल हूंगा रंग की पुष्टिया हे मेरा अखवार सी गुडिया में तुममें बाजी. हे मे बादा करता हूँ लाऊँगा मुन्द्र

वाहार

वारी एकरार मरी श्राण्गी मान भी जा अत्र बार्जा त्यारी जल्दी

नागरी लिखावट और उरद्र

महदुद् न रहकर नागरी निखाबट से भी, उरड़ निग्धी जाय निष्या आपका खत मिला. मेरी राय में जगर उर्दू क्तियने वाने हिन्दुस्तास को बहुन बड़ा संबा करेता उससे झुरनरडा नीजबन पनपंगी. उरदू घार्य की घान्त्री घान्यी कित्रोंटे न गार, 'ल गी में आसान डरडू लिया करें तो बहु जिस् के लिये अपन्ता सन्तार क्रम यानी कीमी ज्यान कनेगी, मैं मानता हूँ कि कागर करण जिलानह से सकता है. याता दिखांका यह जेमा कप जेमकुश है जा व्यास-फहम होगा और जिससे किया भारा सन्ते मान के राज्य कार शाया करनी चाहिये. नांकि इस खबाने के कहर बहु.

को म्युनी हार्गा क्रमी यह रूप लिटने व प्रति च इ.स. अपत. ब्यारिय मेरी ब्याख ज्यादा पटना बर्ड्डन नहीं करती, तो भी के कुछ स कुछ उरदू पड़ा करना है, यह जानकर 'कप्ना के पट्ने बाने' जमीत्रात् ' देख रहा था

में उरट्र आहेय की बहुन नरक्रिंगिलन हैं.

पर्घाम, पत्रतार. 8-82-80

りから ひから しいかん

همگذی ده اشا همتن مهلی مهدی اساز دیاشها دعنی اضحی دانی آغیم گی میلی مه باز دیلی در آرازی . باز مهدی مهتمادی در درگ نهایی اکتازی مهدی دیلی آدو اکدی داری در ماهدستان ای داست لجوم سيدا كريكي أس سيمشدرك ابرومت يسمكي أبدر أدساني جون لكها كريس او ود المددل عداما الها حما الن سلمني في . إقامي هملي كوور المعارية الالما المكتبي يا يا د دوي والدالي ال الجهل كتدييهم الأربي ليميى حهن سامي شامي جالمدين المناه عل آب لا خط ملا . مهدي زيم مهن د ادو المعظم و مي اسان ادو

كهدمه كهه أردو بوطا كردا عيل مه حال يد الردول عربة الحد والإعاد خمشي هوني، الدي در حط الهدر ١٠٠٠ م a i خزانے کی تدر بڑھ . الكرچه معربي أبكد زيالاد دوهذا درواست دريس دري مدي

يزىدىداء، يونار مين اردر أدب كي ديد تاقى حالمة عول

1-11-0

* 'کرولن (النمايان) كه ادييتر كه داء شوي ويوبا جي ٥ حط

'कारवाँ' (इलाहाबाद) के एडीटर के नाम शी विनाबा जी का खत

भाशः की कठिनाई मया हिन्द

मार्च मन '४१ नो उसका अच्छा असुर पडना है वेसे हा साक्त और सुबह आज्ञो से जरूरी काम के लिये लिखी हुई अरज़ा का असर पंचन हाना है.

की कभी कभी बहुतायत होती हैं, यह जात्म मम्मान मुद्राता कि श्रीमान जींे वर्षेश कहना पुरानी दरवारी आँग सशामक् डेहरियत के चिन्हें हैं, दुनशी नरफ़ से साथ में यह भा जान में रहते की बाद अरजी में और मुलाकात में बहुन नमना के शब्द और प्राथनाओं अपच्छी नालीम की कमी जिल्ला है देया का पार्य है। कमी दिखाते हैं. यह ठ क नहीं, सभ्यता आंग भिन्य आन्ते तुन है पर बहुत सुक सुक कर मलाम करना ' जी नामहार, ज्याप माहर है कि जैसे खाजकत के कुछ रजनात्मक कारकार भंभार र अधिकारियों के साथ अमन्य और अधिनर्था बरन व जिल्ले हैं **षण्ड**ी तालीस का श्रभाव दिखाना एक हुन सुन[े].

ANE

(

क लिय करने हो, हा शाबित हमें केमें मिल सक्ती हैं ? शाबित 'आयार सक्तमद् जांग ही हो, हम उसा भे शत खोर उद्या का विचार करने हों आयोर शानिरं शब्द का इस्तेन न भें उसी के लिय जलमे होने हैं. पर वहाँ गरमा गम्म बहम होने' हैं और नाक मांक होता है. मेरी समफ में नहीं आता कि इस राम्ने पर चलकर हम शान्ति केसे पा सकते हैं.

المتطائل ليون الله السرية أسجهم أود ولكدي دراء فالساع عدل الهاسي العادمة So day com how and and how and the second 3411 17 1, 50 4 ضوروی کام کے لیے لکھی ہوئی عیرمی نا اور فورا سونا ہے ۔ عوصی میٹی اور ملاقات میٹی بہت سدرا نے شخت از پڑازسخاوں كمي دكهاتي شهون به ديون بهدن سدهند برون أجس ان تو نس کا لیجیا ادر پوتا ہے ویسے ہی صاف اور سکھو آدشبوں سے كى كبهى كبيهى بهنديت شوسى هي . ديد أنم سممن (حودداري ا تي على د يهما جيل حيل د سدر د. اجي -مدر آب مرا المهام الوهاي الماس الم ني طرد هويمال جي رعمر كهما يه اي دراري والحوس مدي المعقرف الدالمية بوالله کی کتیدائی ماراج سين اه.

حنوانك شواني هي مميزي سمحجه ميين لهيين آزا کند اس راستي ير چلكر هم شائدل كيسيد دا سكنت هيل ...

-- 46/25 (3) (366

-जबाहर लाल नेहरू

नया हिन्द्

till #0 10.

जाता: बिल्क कभी कभी ता पड़े बग़र उसका रहा का टाकरा कि देसी भाशा में लिखी धरजी की वह उननी ही इज्जन करे जिननी में डाल दिया जाता है. इमिलिय मरकार की नरफ से लोगों को विश्वास मितना चाहिय कि देसी भाशा में निक्षी अरजी पूरे ध्यान से पढ़ी जायगी, मरकारी अधिकारियों को भी यह हुकुम डेना चाहिये कि अंगरेजी में लिखी अरजी की करते हैं.

हैसी भाशा में खरजो लिखने वालों को भी कुछ कावत्यक वान डिक्कत होती हैं, सरकारी और साबेजनिक कचहरी में जिस कारकृत नो ऐसी सैकड़ो अरिज्यो का रोज निबटारा काना पटना है, इस लिये हो सके नो टाइप करके या सियाही से साफ, सुन्दूर छोट बहु तरह एक अजदार आगार साफ आंर सुघड़ कपड़े पहनकर जाना है ज्ञान नेती जन्मी है. कभी कभी वह बहुद बागेक झन्नरे में निन्ध होती हैं, एक तरफ भी मार्जजन (हाशिया) नहीं रम्प्या जाना, कभी १० से ५० तक लाइने लिखी होती हैं. ऐसी ब्राजी पहने में उड़ी को अपरजी पढ़नी पड़नी है बह उसे पढ़ नहीं सकता, क्योंकि इसकेंग लिये अपजी देने वालों की चाहिये कि यह अपने निजी पानडे के अज्यों में छपे होती में मिलने अज्ये में अन्ता लिखे. उन्हें इस बार्मे यड़े बड़े अधिकारियों की नकत न करनी चाहिंग याती उनकी तरह पढ़ने में मुश्किल बन जाने बाल अबर न लिखने चाहिये. या यह न कहना चाहिय कि अधिकारी लुद् अच्डी निखाबट का नमूना पेश कर और फिर जनना से इसका आशा करें. जिस लाइने बहुन ही पास लिखी होती है. आधे फलस्केष काग़ज में कथा

)

812

(

كه ديسي دو شا مدن لكمي عامل يوري دهيان مي التسي خالم أي . لکيمي عرضي کي وال سي سي عدال ددي حکمي الحايدي ميدر لكهي عرضي كي كانے شيل سراكي أدههكازيس كوبيلي يه حكم ديدا جالان ده ١٠٠٠ المنا مون حاتا: بلكه كيبي كيبي تو بعق نغمر اسكو ردي كي توشي مس ذالديا جانا ها . اِس لکے سوکار کی طابق سے انوکوں کہ وشواس مشدا جانفائے

ک کیسی عرضی دو تالیے مهی داری دقت نوانی ہے۔ سداری ادر سارد همال مهن چيمه حافون سيملٽ انساني مهن عاصي ساملان عوض اِس نارے مين بېرے بېرے ادهمانادون کي ستال عکاسي چاندئيا يعني انکي طرح دوهلے مين مشکل دين ساے اے اُڪائسبر انداکيئا مين لكمي هوني هـ أدب طباب بني مبردي , حاسمه / اللهو الحا كاعلُ مهن كمهي المهي ١٨ سي ٥٠٠ كن التذوين الكمي شماري المدن . جاراً الأيلمون ببرت هي ياس أكمي شامي عملي أدهي المسكمي کمپر مبری مميل همس کا کون کو عاضي انتاشي دياتي هر ۱۰ سم ۱۵۰ مياش الموامه يبيعي کريمي اور دور حالما سے اس جي آئيد ديني . حسل طورج ايک عرضدار آن مناب آور سگنې دلورے پېي د حاليا چ بالييل حال أملى عدودي همول المشير المهي والبيعث لأدماب السدال سكتا كدونكم أس كو تو أيسي سدكن عنصد المدالية المدالية بجودا ها . إس لكي عدمي ديد ، ادال به جاءم ي دار به سدي شاهر كالله دو سكة و لاسكر و داسهاهي سر صالب سند، أدا سريد أعدد چاهگهن يا يه نه كهدا چاها<u>،</u> كم ادسمداس خود اچهى اكسات دا فيسي المالة ممون تدعي أكسلال وأبل أوالهي الجفة أساءات

भाशा की कठिनाई

(भाई किशारलाल मशस्त्राला)

एक सकात ने अपनी सरकार का अंगरेजी में ही हुई अरजी की एक नक्त मुक्त भेजी है, वह अरजी पढ़ी. उसमें उनकी भाशा, बाक्य, व्याकरन, शेली बगेरा की बहुत भूलें हेखी. लोगों को क्यों अंगरेजी भाशा में ऐसी अरजियों लिखनी चाहिये. यह एक विचार करने की बात है. लोग जो बात कहने की इच्छा रखते हैं, वह अंगरेज़ी में न ठीक ठीक लिख सकते हैं न समभा मकते हैं. मुक्त अपना नजरबा हैं खंगरेजी व्याकरन के साथ अंगरेज़ी में लिखना किनना मुरिक्त हैं. अंगरेजी व्याकरन के साथ अंगरेज़ी में लिखना किनना मुरिक्त होती हैं, उन की एक सूची बार बार भेजते रहते हैं. एक बार तो एक ही नम्बर में उन्होंने करीब ४० भूलों की केहरिस्त भेजी थी. इससे में ऐसी भूलों के लिये अरजी देने बालों को होशा नहीं हेता.

)

हे हैं है

हो सकता है सरकार ऐसा जवाब हे कि क्नरीब क्रियं समी सरकारों ने प्रान्ती भाशा में अरज़ी देने की छूट हे ही है. पर लोग क्सका कायदा न उठावें तो इसमें उनका ही क्रमूर है. यह बात कुछ हद तक सच भी है लेकिन लोग आंगरेजी में अरजी देते हैं इसका एक कारन यह भी है कि उनका ऐसा तजरबा होता है कि देसी भाशा में बहुत महत्व के विशय पर अरजी दी जाय तब भी उस पर ध्यान नहीं दिया

بهاشا کی کقهنائی

(بهائی کشور ال مشرو والا)

ایک سحن نے ایٹی سرگار کو آنگریزی میں دی عوثی عرضی کی آیک نتل مجمد بهعجی ہے ۔ود عرضی پوتی ، اُس مین آنگریزی میں دی عوثی عرضی کی آیک نتل مجمد بهیمجی ہے ۔ود عرضی پوتی ، اُس مین آنگریزی کو کھوں انگریزی بهاشا میں ایسی عرصیا لکهشی دیکھیں ، نوگو عوں انگریزی میں ان ہے تبیک تبیک لکی سکتے نیی نہ سمجیا لیک بچار ہونے کی بات ہے ، لوگ جو بات کہنے کی اُجہا رکھتے میں ، محمد ایڈا انجردہ ہے کہ سم ی ویائری کے سات آ گریزی میں میں جو بھوائی میکل ہے ۔ آنگریزی ویائری جائٹے والے ایک بھائی بیائے میں جو بھوائی موری ان کی آیک سوچی دار باز بو پہنچتے رہتے میں ایل پہنوائی میں ایل ہوائی ہی ایک ہم بموری ایسی بھوائی خوری میں ایسی بھوائی خوری میں ایسی بھوائی خوری میں ایسی بھوائی خوری میں ایسی بھوائی میں میں ایسی بھوائی میں میں ایسی بھوائی خوری میں ایسی بھوائی خوری میں ایسی بھوائی خوری میں ایسی بھوائی خوری میں ایسی بھوائی جوری میں ایسی بھوائی خوری میں میں ایسی بھوائی جوری میں ایسی بھوائی جوری میں ایسی بھوائی جوری میں ایسی بھوائی جوری میں میں ایسی بھوائی جوری میں ایسی بھوائی جوری میں ایسی بھوائی جوری میں ایسی بھوائی جوری ایک میں ایک بھولی ایک میں ایک بھولی ایک میں جوری ایک میں جوری ایک میں ایک بھولی ایک میں ایک بھولی ایک میں ایک بھولی ایک میں ایک بھولی ایک بھولی ایک میں ایک بھولی ایک میں ایک بھولی ایک میں ایک بھولی بھولی ایک بھولی ا

الئے عرضی دینے والرن کو درش نہدی دیتا .

هو سکتا هے سرگار أیسا جواب دے که قریب قریب سبعی مرکاری نے برانتی بهاشا میں عرضی دینئے کی چھیرت دیندی هے پر لوگ اِس کافائدہ نه اُنھاریی تو اُس میں اُن کا هی قصور هے عہدی اُس کافائدہ نه اُنھاریی تو اُس میں بوگ انگریزی میں عرضی دیتے هیں اُس کا ایک کارن یہ بھی نے که اُن کا ایسا تجیریه هوتا ہے که دیسی بهاشا میں بہت مہتو کے رشے پو عرضی دی جائے تب بھی اُس پر دھیان نہدی دیا

مارچ می او،

अमरीको नीत लड़ाई की नीत है. अमरीकी नेता साफ कह चुके चाहता है, कोई सीमिन लडाई के बहाने लडाई जारी रखना चाहता है. मौर जो शान्ति की बातें करते हैं वह भी लड़ाई की तैयारियां करते हैं कि बह खड़ाई चाहते हैं. कोई लड़ाई रोकने के लिये लड़ाई करना हैं. समरीकी राष्ट्र लढ़ाई की राह हैं, इपकी एक बजह हैं. जनरल मैककारथर ने पिछले हिनों अपने बयान में कहा था कि एशियाई जातियां शक्ति की पूजा करनी हैं. कहने का मनलब यह कि एशिया की सममाने से इनकार करता है. वह साम्राजवाद के जिलाफ विद्रोह करता है. बसकी चावाज एशिया की द्वाई हुई आनियों. लेकिन डवलते हुए आस्मरमान की आवाज है, साफ बात है कि यह खरी खरी बातें साम्राजवाड़ी क्रमरीका को पमन्द नहीं. इमीलिये को डंडे के जोर से काबू में रक्खा जा सकता है, चीन श्रमरीको भारा। चीन क्रमरीका का सबसे बड़ा दुशमन हैं.

गदियो प्रिया छोड़ दो, अक्तरीक्रा से निकल जाओ. " इस को संगठित होकर एक आवाज से माम्राजवाहिगों मे मांग करनी तरफ कदम उठाया है. हमारी जनना आजाड़ी पमन्द्र और माम्राज-गुलाम जनता के तरफड़ार हैं. चान के जागरन में हमारी पूरी हमद़हीं है, उसके साम्राज विरोध के हम पूरे साथीं हैं. लेकन यह काफी नहीं. बाद की दुशमन रही है हमको गुलामी का नजरबा है, इसलिय हम सारत का सौभाग्य है कि नेहरू के अगुवाई में देन ने शानिन की

ا ركها جاسكتا هے. چين امريكي بهائدا كو سمجهلے ہے أنكار كرتا ہے . وہ سامراج واد کے خالف ودروہ کرتا ہے اُس کی آواز ایشوا کی ههائى ھوئى جاتيوں 'ليكن أبلقے ھوئے آترسمہان كى آرا، ھے . صاف جاری رکهذا چاهتا ہے۔ اور جو شاتنی کی باتین کرتے ہمیں را بھی لوائی کی تھاریاں کرتے ہمیں امریکی رااد لوائی کی راد ہے اِسکی ایک رجہ ہے۔ حذراً میک آرتبہ نے برچوئے دیوں آئی بهان مهن کها ته! که ایشیائی حانیان شکتي کی پوچ! کرتی ههل . کهلئے کا مطلب یہ که ایشیا ئو قائلے کے زور سے قالو ممل مها سائر کے ٹاپویں پر قبضه کرنا چاهٽا تھا تو کیا بوجیا تھا ؟ جکے هيں که وہ لوائي جامتے همل ، کوئي اوائي ورکلے کے لئے لوائي کرنا چاهندا هے' کوئي سيست لوائي کے بهائے نوائي بات هے که يه كهرى كهري دائين مامراج وادمي أمربكه كو مسكد نيين . أمريكي نيمت لوائي كي ميت هي. أمريكي نهتا ماف كه چين اور امريكه

بهارت کا سوبه گ هے که نهبر کی ایدائی میں دیسی نے شانتی کی طبف قدم اُتهایا ہے . همارہ حذتہ آزدی بسفد اُو، ساماج واد کمي دشمن رهي هے. هم کو غلامي کا تحدد، هے اِس اُئے هم غلام هے، اسکے سامراج ورودہ کے ہم دورے سانھی ہمیں ۔ ایمکن یے کافی أسى لگے چھن امريكھ ﴾ سب ھے ئڑا دشمن ھے . جلتا کے طرفدار ہوں ۔ چون کے حاثرت سے شماری دربی شمدردی تهيئن. ديس كو سلكتهت يهكر أيك آواز سے سامراج واديون سے مانك كربي چاهكيه "سامرأج واديو. ايشيا چهوز دو افريقه س

نکل جائر :

जितना कि वह पिछले मी माल मेन था हो. इस की ज को अस-रीका काम में लाना चाहता हैं. चीन को फिर में गुलाम बनाने के नहीं जानता कि चीन पूरी तरह आज़ाद हैं और इनना नाकनवर है लिये, पशिया पर आपना काबू करने के लिये.

अमरीकी राजनेता आरे कोजी अफ्सर हो बान माह नोर से कहरहे हैं. एक तो यह कि वह एशिया का आपातात नहीं छोड़ना चाहते. इसके लिये दम बहाने बनाते हैं. लेकिन साराश यह है कि वह कोरिया, जापान, फारमूना. फिलिपःइन, हिन्दुर्चान, स्थाम बग़ेरा में अपने कौजी. जहा की आयोर हवाड़े आड़े राजना चाहने हैं यह बान वह बार बार दुहराते हैं, उनका पहला वहाना यह है कि वह कन्यु-मिडम से लड़ना चाहन हैं. उसके फैलाब को रोकना चाहने हैं. लेकिन अपार कम्युनिज्म के फैलाव को हो गंकना है नो उसके लिये ह थ्रय र बलाने या लड़ाई छड़ने और ह्व'ई और समन्द्रा छड़े लेने की क्या जरूरत हैं ? जिस तरह कम्युतिस्ट अपना प्रचार करते हैं. उमा तरह पूँजी वादी खौर साम्राज वादी भी अपना प्रचार कर सकते हैं.

दूसरी बजह बह यह दृत है कि अमरीका की हिसाजत के लिय प्रशान्त महासागर खौर उसके पन्छिमी किनारे पर काबू रखना जक्री है. मतलब यह कि जापान, कारिया, फारमूमा, फिलपाइन वरोरा पर काबू रक्खे बिना अमर्राका अपनी हिफाजन नहीं कर सकना. यह अनोखी दलोल है. अपनी हिमाजन के लिये अमर्राका को मान हज़ार मील दूर के टेसो का जायू में रखने की ज़रूरत पड़ती हैं ! फिर चीन को भी अपनी हिकाजत के लिये अमरीका के हवाई टापुओ पर कब्जा करना चाहिय. आरे अगर जापान, एशिया आंर प्रशान्त

نهيس جائدا كه چين يوي طرح آراد في ور ايداط تشور ها حاندا که وا پیچهای سو سال مین نه ندا شال اس فوج کوامریکه ده ميس النا جائدا ها جدن لو سراسا عدد بداع كالدرايدوا به أمدا جيدن اور امريكة مارح سن ادا

قابو کرنے کے لئے .

وچهاللو دو روامها چالفاتنے لفامس . "ميكس" دو تصهه بود كے نسبدلند شو شي رداهه ههن. أن كا بهلا بهامه به هده ود صدوبوه ساء ! حافق سدن أس ك همون . ايك تو ده كه ود ايشدا دو آباد . بغيل چاوز المها خد . اس ح لگے دمی بہانے بدے ہدی ، عبکن سازمس کے ہے د، وزاورۃ جاپان فارموسا ملمدائن مند چین سباء وغود میں آپ فیجن جهازی اور سوائی ادے رفیدا چاستے عمل . بم داے ور دا، دا، دسر م هم مو اس مے اثبے هندسار جائے یا اوران چوموزے اور عواری اور سمدندوی اقدے لیے شد دی دیدا صوروں ہے ؟ --سی طابح (مهماست کا برجار كرتم علين سي طبح بوسدل وأدمي در سمراج وادعي سن ابنا يرجار بر عكد العرا امریکی راج نهدا اور موسی امسد در دات صاف طور سے کمہ کے

برهاس مها سائر اور اس نے پانچهمی کدارے برقانو رئهد ساوی خا مطلب يەكەجاپان "كوريا" قازموسا، قايمانى وغياز پار قايو ر ھے بدا أمريكه إبلى حياظت بهين كر سكتا. يد ابركهي داييل هـ. انلي حياظت ك لكم الحريكم كو حذل فبرار ميل دور لم ديسول كو قابو مين رجونم لى فرورت بوتي هـ ! پهر چهن تر بهي 'بذي حماطت دائم آمريكه د عوائي قامة ال قبطم كريا جاءكي . أور إكر جايان أيشيا أور بوشائب درسری بشکه وا یک دیات هیں کد آمریکک نی شداطات نے کے

मार्च सन् '५१

बीन और अमरीका

तवा हिन्द

आपसी ब्योपारी रोको को हटा दिया. इसका क्या नर्नाङ: हुआ ै आगर हिन्दुरनात पंत्री रोको यो टट है तो देन का एर भी "है म धन्दा बाकी नहीं ग्ह जायगा, बादार विदेसी माल से पट दार्थगे, यही चीन में हुआ। देस के उद्याग थन्द्र उप हो गए जोर बाजाने जार आधिक जीवन पर अमर्शका का काबू हांगया, अमर्शका ने देस के हवाई, फीजी खीर ममन्द्री खड़ी पर भी कृष्टु कर लिया, बीन लैकिन इसी बीच सन १९४० में अधरीका है बीन के नाथ एक ब्योपारी समसीता किया जिसरे अनुपार चीन खार अपरांका ने का देस आमरीकी उप्तियेश बन गया.

रहे हैं. जब चान की जनता और यहां के राष्ट्री अहरोत्मन ने चांत में रहा है, राजकाती बन्द्र्यों की बेडियों स्प्रमरीका की बनी हुई थी. आमरीका के पन्दरह हजार निषाही जांग री कीजो को नानीम डेन ने चांग की पांच लाख मिपाहियां की फीज नैयार की है. यह भीज चांग की चीनी पुलिस खोंग कीत का नियंत्रत अपनीकी हाथों की सेनाआं को देम से निकाल बाहर किया ने इस समय बह अमरीकी मदद से तैवान (क्षारमूमा) मे राज कर रहा है. अमरीका किस लिये हैं ! क्या चीन को आजाइ करने के लिये हैं ? यह कीन

هوئي نهي أور بيم لوائني كا سامان نيس طرح كمهو ستنول كم هادية لكإا تعاريوں ميں أمريكه نے لك بيك *** كروز روبية خرچ كما . يته رقم ہلدستاس سرکار کے دس سال کے بنجے کے برابر ہے. بہرے سا لہائی کا سامان میں ہی ارنے دونے مھی دے دیا کیا ۔ مہت سا سامان なました。 本で、 جاپان سے دلوا دییا کیا . چانگ کی سزکار حلتنا سے کتنبی اُکنبی

آرتهك جهون پر أمريكه كا دابو عو دَيداً . أمريكمه يما دديس بم الجاس نهول را جانے کا بازار بدیسی ماں ہے بہت جا بعدکیے ، دین چدین معي هوا . ديم کے ديوک دعمدے تنمي نبو دنے اور داروں ال أيسى رين بولنة دم بولاس لا أبل نعل لابوال لاعدد للدر قوجي اور سمددوري اقول پير ديي تايو کر ايجا . چيمن کا دريس امييکي بمورياري سمكنونه ابدا حهي المائوسيان جين أور أبولكم المائيسي بيوياري روس دو هکا مال إلى اداري الجهيد، عوالا أن عادد سدال ليكس أسى بديج سن ١٩٣٧ مدن مركمة نے چين کے مال أيا

هلي . جب چين لي جديد أور وشال ج رائمديري أحدولين م یہ فوج کس لئے ہے ؟ کیا چیس کوآراں ہرنے کے لئے ہے ؟ یے کون آمريكه كے پلادرا هزار سدهي چانگ کي فرسي ٿو اهديم دينے رغا جامل کی میدای کودس به جان داید دیدا به اس سم در أمريكي مدد سر ييوان رفارموسا) مدي راج كر ريدا ها . أمريكم نع جانگ كى ڊيچ لانڊ سباغيون دى قوچ تيار ئي خ . وها هم . رأج داهي بغديون في نيونال 'مايك دي نشي "ماي عدن. جانگ كي چهنى نونهس أور قوج؟ خامدن امديكي هاسون مدن

दुनिया की दूसरी लड़ाई के बांच अमरीका ने ब्रिटेन से मोल भाव करना शुरू किया. बिना साम्राजी क्यौर बाजार समर्मोते के उसने ब्रिटेन को महर हेने से इनकार किया. जब फान्स की हार के बाद सन १९४० में ब्रिटेन बुरी तरह से टब गया नव चसने पूर्वा एशिया को अमरीका के सुपुड़े कर दिया. जनरल स्टिलंबल चीन मे पहुंच गया. जनरल मैकाथंर ने प्रशान्त महासागर पर काबू पाने के लिये आस्टेलिया में डेरा डाल हिया. इस नरह दुनिया की दूमरी लड़ाई में अमरीका ने प्रशान्त महासागर पर काबू पा लिया और जापान और चीन पर हाबी होगया.

ताड़ाई के बीच क्योर उसके बाद कामरीका चीन की कान्डहती नीत में दखत देता रहा. वह चांगकाई शंक की तानाशाही को मजबूत करता रहा क्योर काजादी के सच्चे लड़ाकुकों क्योर प्रजानन्त्र की ताकतों को कुचलता रहा. क्योर लड़ाई के खत्म होने पर ने उसने खुले काम चांग के दल को सहायता देकर घरेल लड़ाई की काम को भड़काया. अमरीको जहाजों क्योर बेड़े के निपाहियों ने चांग की सेनाक्यों को गुरीला स्थानों में भेजा. जापानी कोंज़ को हुक्स दिया गया कि वह छापेमारों के सामने हथियार न डालें.

١

इसके बाद चांग झौर कम्युनिस्टों के बांच समभोते का डोंग रचा गया. सरपंच था अभरीका. एक तरफ बात चल रही थी झौर दूसरी तरक चांग की सेनाझों को तैयार किया जा रहा था. इन

ارر أسكم بعد أدهار سامان ديا. إدهر چيون كو كمورر سمنجهكر كوئي مدد نهيل دى تئي . أمريكي حلة! صرور كچه چندا اكتها كرتي دنها کی دوسری لوائی کے دیم امریکم نے ستمیں صمول دیاؤ کون هروء کیا . بٹا سامراجی اور بازار سمجھیونے کے اُس نے باتیں کو مدہ دیلئے سے لکار کدا. حال فرانس کی ہار نے بعد سن ۱۹۳۰ میں پرتین ہری طرح سےدب تھا تا اُس نے پوری ایشھاکو امریکک کے سہد کو دیا . جنرل اسٹل ویل چھاں میں دیونے کیا جبرا مجد آزام نے پوشائی مہا سائر بر قابو پانے کی لئے آسٹریلیا میں تبرا قال مہاسائر پر قابو پانیا اور جایان اور چھاں پر خاری عو آئیا

لوائی کے بیعی اُرر اُس کے بعد امریکم چھوں کی اندرزی نیت میں دخال دینڈا رہا۔ وہ جانگ کائی شیک کی دایا سامی کو مضموط کرتا رہا اُرر آزادی کے سجے لواکون اُرر پرجا تنثیر کی خاافتو کو کیچلتہ رہا ۔ اُور لوائی کے ختم ھونے بر تو اُس نے کیئے جاء جانگ کے دل کو سپایتا دے کر گھویلو 'وائی کی آگ کو بیوائیا۔ 'مریکی جہازوں اُور بھوے کے سماتھیوں نے جانگ کی کی سہفٹون کو گوریلا ماروں کے سامنے عتبیار بم قالیں .

اِس کے بعد چانگ آرر کمھونسٹوں کے بیٹج سمجھوتے کا تشونگ رچا کیا ۔ سرپنچ تھا آمریکٹ ۔ ایک طرف بات چل رھی تھی آرر فرسری طرف چانگ کی سیڈاؤں کو تھار کیا جا رہا تھا۔ اِن The contract of the state of the contract of t

The second secon

मार्च सन १५१

चीन श्रोर श्रमरीका

नया हिन्द

सन १६२२ में बाशिगटन कानफरेन्म हुई. कानफरेन्स का वाशिंगटन में होना ही इस बात का सबून था कि पैसिंफिक में कोई मद्द नहीं मिलो. चीनों राष्ट्रा अन्होलन के नेना डाक्टर सनयात सेन समक्ष गए कि पिरुद्रमी प्रजातन्त्र की ग डोंग है, बह अमरीका हावी होगया है. अमरीका के पाम एक मौका था कि वह चीन की मद्द करता, चीन के प्रतिनिधि इसी नरह की उम्मीद लेकर अमरीका गए थे से किन चीन की उम्मीतो पर पानी फिर गया. उसका बराबरी का इजी नहीं दिया गया. राष्ट्री अन्होंलन को भी बहां मे पिछड़े देमों की खाजानी नहीं चाहना, इमिन्ये अन्होंने सोबियन सम से मदद की मांग की खाँर वह मिली

पस्त्रिमी देसों श्रोर जापान ने चीनी राष्ट्री श्रान्टोलन का बिरोध किया. सन १६१७ के बाद राष्ट्री अन्दोलन में फुट डालना स्रोर घरेलु लड़ाई में चांग काई शेक का साथ उता--यह पिट्यमी डेमों की नीत थी. खगर वह घरेल लड़ाई में कांमिन्नांग की मद़र न करने ना शायद घरेलू लड़ाई न होती. या इतनी भयानक श्रक्तन न लेती. 286)

(

बारूद, कपास वर्गरा अमरीका मे मगाना था. जब जापान के पाम सन १९३१ के बाद जापान ने चीन पर हमला बोल दिया, यह तक चलती रही कहने को अमरीका ने जापानी नीन का बिरोध किया लेकिन सिर्फ बाता से. अगर अमर्गका जापान में अपना व्यापार भी बन्द कर देना ना जापान की हिम्मन न थी कि वह चीन के खिलाफ खड़ाइं चला सकता. जापान भिट्टी का नेल. लाहा. गोना दने को सोना नहीं रह गया ना अमरीका ने चाही लेना शक किया लड़ाई बीच में कुछ बक़्त के लिये ककी. लेकीन बाट में सन १६७५

نهمها هيا گها . رانستري آد دولين كو يهي ديدان سے كوئي حدد ١٠بدل ملى . چيلنى راستمبى أردواين لے دياتہ دائتر سن دائ سدى سمنده آرال ي نهيل جائندا . إس الله أعول في سوويت دوس ما مدد مانكي گئے کہ پنجمنی بردائنڈبر کور' قندونگ ہے وا پنچمونے دیسن کی مين هونا هي اِس ڊات کا نبوت تها که بېستک مين امريکه حاوي ہوئیا ہے . آمریکھ کے پاسی ایک موقعہ سا کھ ولا چیس کی مدد کرتا . چين کے پرتی دلائی اُسی طدح کي أحمد لے كر أحريكم كيے ابها الحيكون چيدي کي آميوندون در ڀياسي پهه کدا آسکو دراسي اندرجه سن ۱۹۴۳ میں واشفکائن کانفرنس هوئی. کانبرنس کا واشفکائن

لوائي ميں چاک کانی شيک کا ساء ديدا۔۔يم پوچهمي داسون - K & - 10. كي نيمت مهي. اكر ور تعديلو ليوالي مهيل كومنتدانگ كي حدد ده ك ح مو هماييد کهريلو لواني به شوري. يا انهي دهما کا شکل به ختني بچهمی دیسوں اُور جابان نے حملی راستری آندوائن اُ ورودھ

(

بيمج مهل كجه وتت كالني زي لوكس بعد مدن سن "١٩٠٠ سا چائنی رهی . کیانے کو امریکہ ہے حالیاتی دائے ۔ ورزقہ ددا اعکن عبل باتبل سے اگر آمریکاء جادان سے آپیدا معودارمیں نقد کا دیتھا و جاپان کی همت نه تهی نه وه چهن کے خلاف ایائی چلا سکند' ، حایان مائی كا تيل الوها كولة دارون كياس وغيدامريكة سيمذكانا بها، جس حادان کی اید حدل ک سدیا زدید به کداره اصابکتر د جاید اسلالشده کها سی ۱۹۴۱ کے بعد جاریاں تے چین بہ حملہ ہوں دیا۔ یہ عالی

5分表 10

इसी नीत के अनुसार अमरीका ने चीनी रेलों का एक नटस्थ यानी गैर तरफ़्दार कम्पनी के सुपड़ करने की योजना रक्यी. उसका चीन सरकार को कर्ज देन के लिये विदेश सरकारों ने एक गुड मतलाव भी सिर्फ यही था कि चीन में रेल बनाने में अमरीका का भी हाथ हो आगेर उतकी प्जी भी काम में लाई जाए. इसके बाद जब कि उस गुट में ष्रमरीका को शाभिल किया जाए इस गुट की नीन थीं चीन की मजद्र करना कि यह किसी ट्रमर देम सकत न ले. बनाया तो अमरीका ने ब्रिटेन. फान्स और अमेनी को मजबूर किया विकि इस गुट में और इमकी अपनी शारो पर कहा ले.

सन १८१७ में हुनरे माम्राज्याहियों की नरहें। अप्तर्शका ने भी जापान की चीन सम्बन्धी मार्गा को मान लिया था. इन मार्गा को मानने के बाद चीन जापान का गुलाम वन जाता था इन मांगा का जापान की की मांगों के नाम से पुकारा जाना है. हमको ध्यान रखना चाहिय कि उस समय अमर्गका के प्रसंदेन्ट श्रां विन्तत थे. उम उदार नेता ने भी जापानी साम्राज्याइ का बिरोध नहीं किया.

सम्मेलन से भी चीन को कुछ न मिला. चीन आजाशे चाहताथा. के बाद परिस में शान्ति मन्मेनन हुआ। लिंकन इस उसकी मांग थी कि तटकर (कस्टम इयूटी) लगाने की आजाड़ी दी जाय. चीनी देस से बिटेसी सरकारों का प्रभाव उठा लिया जाय, के सभाप त भी प्रेसिडेन्ट विल्सन थे. एशियाई नागरिकों का बराबरी तक को स्वीकार नहीं किया गया. हवशियों पर अत्याचार करने उनकी कचहरियां, क्रानून वर्गरा न चालू रक्छे जाएं. शान्ति सम्मेलन बालों के देस का प्रतिनिधि यह कैसे कर सकता था. लडाइ

يعلى عيدِ طوفدار كمبني كي سهرد درني كي يوخذا رئيني . أس ذ بهي هانه هو أور أسكي يوبكي بهي كاء مولي "تامي حائي . أسكي بعد يه مند مطلب دھی صرف يهي نيدا ته چيين صهي ريل بدانے مهن آ-بريکة کا بطايا تو امريكه نے نرتين فراس اور حدمدي كو محدور ئوا دد أس كما مين أمراه بو بدامل ديد جام أس دُر به جاء -ن جرب مجين ساگار کو فرزس ديند بر ايجا -ديسي سرنزون بم 'نک دڪا چھی کو مجدور کرنا که ود کسی درسزے دیسی ہے گرمی تھ ہے۔ الک اِس کے ہم اُور اِسلمی اُدینی سبرطون دیر قدعمہ ہے ۔ اِسِي ديمت کے ادوسار امريكه نے چھٹى رياون كو انک المسكن

این مالکون کو مالندے بے بعد چین ساہان کا علم ہیں جانہ اج ، 13 子次のなくかのか しょくん ひこうり えんナンサ لم يعي جايان کي چين سمدمديني مايكون او دان اداء هم كو دهيان ركبلا چاهي ده س سمء أمريك، ح -يسيد-子 子 子 علوى واسول بھا . اس در بھتا، ہے بھی جائے ان سائمر ج ود ا ورد م مين ۱۹۱۷ ميدي دوسيرے مدمراڄ واديون دي صيح امديده

والی کے دیس کا پڑتی ندھی یہ کھمے کر سکتا تھا ۔

सम्कार को मजबूर किया कि वह विदेसी ज्यापारियों के लिये देन क का शांशन आसान हो गया. यक्ति चीन पहुंचने के लिये रसह. मार्च सन् '५१ बन्द्रगाहों को खोल है. इसके बाद अमरीका के लिय न सिर्फ जापान का शांशन करने के लिये, अमरीकी मरकारी नाविकों ने जापानी कायका-पानी लेने के लिये बन्द्रगाह मिल गए, अमरीका आर दूसरे अमरीका दुसरे देमों की तरह चीन से ब्योपार करना था आँप शाशान चीन के शाशन में कहीं पिछड़ न जाए इस डर मे. श्रीर जापान पिन्छमी देमों की चीन सम्बन्धी पालिमी से केडि खास फश्क न था. चेन और अमरोक्षा नया हिन्द

की नीत चरती खौर चीन को स्वनन्त्र नवने की कोशिश की. यह खुने लेकिन खमरीका का कहना है कि उमनै चीन में खुले द्रवाड़े दरवाज की नीत क्या है?

१८९४ की चीन जापानी लडाई के बाद पस्छिमी हेमों ने चीन को अपने स्वार्थ चेत्रों (Spheredorteret) में बांट डाना था. इन देसों में ख़ास थे बिटेन, रूस फन्म, जर्मनी खोर जापान. व्यमगीका इस बीच क्यूबा श्रीर फिलिपाइन में उलफ गया था. फिर उसको बीच और इक्सिबरी अमरीका में बहुत से बाबार मिल गए थे. इसिलिये उमको चीन में हम्बल हेने की फुरमन नहीं थीं. लेकिन अमरीका यह न चाहना था कि यह पर्न्छमा देम चीन के ब्योपार और खबाग धन्दों का काबू में करलें और उमका निकलना पड़े. इसलिय अमरीका का कहना था कि चीन में त्यांपारी शाशन का सवका बराबर मौका मिलना चाहिये. कोई डेस वहां पर अकेला

حامان کا شوشین کرنے کے لگے' آمریوکی سرگزی ۔ آپکداں نے حادانی سدگز کو محصوبو، کیا که ولا بدایسی دمویازینوں کے لگے دامس کے دغدرگاہیں کو دوسوے دیسوں کی طوح چش سے دیودار دیا۔ سے اور شوشن میں کهول دے ، اسکے بعد امریکہ کے لئے مہ صدف حابان اللہ سوشق آسان هوکها، دلمکه چهن دپذچنه که ایج رسد، دولله پادی المدے کے لكم بلادراك من كلم . امريكه أب در ما يهدمى دمسول كه چهن سمدفدن_{تان د}يالنسي مدن دوني خاص فرق ته تما ، ^{امرزي}که जारक दुर्जाता की . چين کے شوشن ميں کبين پجهو ،٨ جائے اِس دَر سے اُور

نیٹ پہتی اور چیوں کو سوتذہر رکھڈے کی کرشش کی ۔ یہ کھاے دررازے کی بیت کیا ہے ؟ لوكين أمايكم كا كيدًا هے كه أس نے چدي ميد اختے دروارے كى

تها . اين ديسول مهن خاص تف ندتمن ووسل مااسل جومني وو حايان أمريكه اِس دوم كدودا أوو فليماني مهن اُحه كدا ها . وعو كو أنه سوارية چهولايون (١٠٠٢ -١٠٠ ان مريينادا) مين دايد قالا ائے آسکو چین میں دخل دینے کی فصت دبیں تھی المکن أمريكم يمدم چاھكا بها كه دم پچهدى دىس جدى ئے بهويار أور أهبوك دهندوں کو قابو میں ک لیں اور 'سکو عکلہ' ہوے ، اس الے امریکم أسكو نهج أور دكهلى أمريكه مين اببت سے إلى مل ذئے اہے ۔ اس الا كهما الها كه جيدن مين ليوداري شوشن لا سب كو يزارد مواهمة ملذا جاهدُي . كوئي ديس وها، به أكها أدهدكو به قائم كودئم . ۱۸۹۸ کی چین دادا ی لوا ی کے دعد دچیومی دیسوں نے چیئی

मार्च सन् '५१ यानी गर तरफ़लार करननी के सुपट़ करने की योजना रक्तवी. उसका मतलब भी सिर्फ यही था कि चीन में रेल बनाने में अमरीका का भी इसी नीत के अनुमार अमरीका ने चीनी रेलों को एक तटस्थ हाथ हो आरे उसकी प्जी भी काम में लाई जाए, इसके बाद जब चीन सरकार को कर्ज देन के 'लये विदेश सरकारों ने एक गुट बनाया तो अमरीका ने ब्रिटेन फ्रान्स और जर्मना को मजबूर किया कि उस गुट में जमरीका को शामिल किया जाए इस गुट को नीत थीं चीन की मजबुर करना कि यह किसी दुसरे देस सं करेत ले वेल्कि इस गुट में और इसकी अपनी श्रमी पर कहा ले.

सन १६१७ में दूमरे माम्राजवादियों की नरह अमरीका ने मा जापान की चीन सम्बन्धी मांगों को मान लिय था इन सारों को मानने के बाद चीन जापान का गुलाम वन जाता था इन मार्ग को जापास की २१ मांगों के नाम से पुराश जाना है, हमका श्वान रद्यना चाहिय कि उस समय आमर्शका के प्रसंहत्व आ वित्तान ये. उस उदार नेता ने भी जापानी साम्राज्याह क' विरोध नहीं किया.

सम्मेलन से भी चीन को हुछ न मिला. चीन आजारी चाहनाथा. लड़ाई के बार परिस में शान्ति मन्मेलन हुआ। लंकन इस उसकी मांग थी कि तटकर (कस्टम इयूट्रा) लगाने की आजादी दी जाय. चीनी देस से बिटेसी सरकारों का प्रभाव उठा लिया जाय, के सभाप त भी प्रेसिडेन्ट विल्सन थे. एशियाई नागरिकों की बराबरी तक को स्वीकार नहीं किया गया. हबिशयों पर अत्याचार करने उनकी कचहरियां, क्रानृन वगैरा न चाल् रमखे जाएं. शान्ति सम्मेलन वालों के देस का प्रतिनिधि यह कैसे कर सकता था.

یملی عیر طرفدار کممای کے سہرہ درنے کی یودنڈ رکبی ۔ آس ذ 3 مطلب بهي مون يهي تها ٤ چين مهي دين بذانے ميں أمريكة ك بيمي نثانه هو أور أسكي يوحدي بهي كره مهل "ني حاليم" أسكم بعد جب چين ساکار کو قارص ديند ے لئے راديسي سوادروں ہے 'يک داھ بغايا بو أمريكة نے برتين فراس اور جودمي كو مشمو فوا دد أس گرے میں امرے کو سامن دیا جام اس رے دی جے ہی چھی کو محدور کرنا کہ ود کسی درسرے دیس ہے قرص نہ نے۔ بلک إمل كميَّا مِنْ إَسْمَى أَدْنِي سَبِطُولَ بَوْ قَرْصُهُ لِي . اِسی نیدے کے ادوسار امربیکھ نے چیشی ریلوں کو ایک تقستنہ چين اور امريكة ماري عن اه.

الق مالكون كومادر كالعد جون المدين المديري المديرة ال إن مايمن كومايات مي المدمول ماياء على الاراحات الم . 15 3. لے بھی جائےاں کی چھی سمہدددی مانہوں او اال اللہ ہا عم كو دهيان ربيلا جاءك ده أس سمء أمريك، ح "بيسيد"، شهرى والسون تهي أسي أحار مفكذ لع لهي جذاياتي سأسرج وقد أوروهم مين ۱۹۱۷ ميد دوسرے سمرنج واديوں دي صرح امريدة

اوائی کے دعد یہرس موں شالای مسوئس ہوا ، 'مکن اِسی سمھلن سے بھی چون کو کنچھ نہ ملا ، چون آزادی چانتا دیا ، اسمھلن سے بھی چون کو کنچھ نہ ملا ، چون آزادی چانتا دیا ، اسمی مانگ تھی که مد کر (کستام قیوتی) انجانے کی آزادی دی جائے ، چھنی دیس سے ددیسی سرکاروں کا پربھاؤ آتھا لبا جائے ، آمی کنچہریاں تادون وغورہ نہ چالو رکھ جائیں ، شانٹی سمیٹن کے سبھا یکی بھی پریسیقنت ولسن تھے ، ایشھائی ناگروں کی براہوں تک کو مویکار نہھں کہا گھا ، حبشھوں پر آتھاچار کرنے براہوں تک کے تابہ ، م

-. (2 mg 10,

چهن أور امريكنه

चीत के शोशन में कहीं पिछड़ न जाए इस डर से. खौर जापान का शांशन करने के लिय, अमरीका मरकारी नाविका ने जापानी सरकार को मजबूर किया कि वह विदेशी ज्यापारियों के लिये देम के बन्द्रगाहों को खोल है. इसके बाद खमरीका के लिय न सिर्फ जापान का शाशन आमान हो गया. बन्कि चीन पहुंचने के लिये रमड़. कोयता-पानी लेने के लिये बन्द्रगाह मिल गए, खमरीका खोर दूमरे अमरीका दूसरे हेमों की तरह चीत से न्योपार करना था खाँप शोश्त पिन्छमी देसों की चीन सम्दन्धी पालिसी से कोड़े खास फाक न था. में हाय बटाता था.

लिकिन खमरीका का कहना है कि उमने चीन में खुल दरबाज की नीत बरती खौर वीन को स्वतन्त्र स्वने की कोशिश को, यह खुने हरवाज की नीत क्या है ?

१८६४ की चीन जापानी लडाई के बाद पच्छिमी हेमों ने चीन का अपने स्वार्थ बेबों (Sphersofeete रा) मेबांट डाला था. उसको बीच और हिस्त्रती अपशिका में बहुत से बाबार मिल तल थे. इसिलिये उमको चीन में दख्त हैने की फुरमत नहीं थीं, लेकिन अगेर हियाग धन्हां की काशु में करलें और उसका निकलना पड़े. सवका बराबर मौका मिलना चाहिये. कोई देस वहां पर अकेला ज्ञमशीका इम बीच क्यूबा खीर फिलिपाइन में उलक्त तथा था. फिर अपसीका यह न चाहनाथा कि यह प्रद्मा देस चीन के ब्योपार इसलिये आमरीका का कहना था कि चीन में त्योपारी शोशन का इन देसों में ख़ास थे ब्रिटेन, रूस फ्रन्म, जसेनी श्रोर जापान, अधिकार न कायम कर पाए.

دوسورے دیسوں کی طاح چیں سے دیمارار کیا۔ اما آور شوشن میں حین کے شوشن میں کہما پنچمہ تہ جائے اِس قر سے اُور جادان کا شوشن کوئے کے لیّے امریامی سرکاری ''اوکان نے جادائی ساکار کو منجبور کھا کم وہ مدیسی دموراریوں کے لکے دیس کے مقدرگامیں کو كهول درے . اسكے دهد امريكة كے لئے ته صرف حايان ؟ شوشن آسان هوگها، بالکة چهن دېفتهنے کے الجي رسدا کولله پائي المدے کے لكي بلادركا، من ذكر ، امريكة أب در ١٠ يعهد فيسون كي جايل سملائاتي پائىسى مىل ئونى خاص ئاق ئا تما ، أمريككا The 1717 . 41.

 دروازے کی بیت نیا ہے؟ نیت پەتى لور چین كو سوتلاتەر رئېلام كى كوښش كى . يه ئېلے لیکن امریکم کا کبدا ہے که اس نے چدی میں دیئے دروارے کی

كو أنهِ سؤرية چفولدين (٢٠٠١ ١٠٠ ١٠٠ ١٠٠ ١١٠ ١١٠ ١١٠١١ ميل داري قالا تها . اين ديسون مهن خاص ته درتين بيس دياس خدمني اور المُمُ أُسَمُو چين مين دخلُ ديد، کي فرمت بهبل تهي . لعکن أمريكة يهزيه چاهندا تها كه مه پنچهمي دسس چس كے بيمويار اور أدسوك دهلدوں کو قابو میں کر ایبن اور اسکو اعلاء ہوے ، اس ائے امریکما حايان المريكة إس دويم كهوا، أوا فالهدائن مهل ألحه ند تدار يقا الا كولاا آلها كه چدن مهن الموتاري سوشن كا سب كو يرادر موفعه أسكو بهج أور دكهلى أمريكه مين التالم الأرمل كالرهاداس ملذا چاهئے . كوئي ديس وهال پر أكه!! أدعيكو به قائم كردئم . ۱۸۹۳ کی چین حارا ی اوا ی کے دعد دیچیدی دیسمی نے جیمیں

अमरीकी सर्कार और उसके प्रतिनिधियों का ट्रांबा है कि अमरीकी नीत चीन के हित में रही हैं. उनका कहना है कि अमरीका चीनी स्वाधीनता का हामी रहा हैं. क्या यह ठीक हैं ! अमरीकी कत्त्व को समभने के लिये चीन और अमरीका के आपसी सम्बन्धों के इतिहास पर एक नज़र डालना ज़रूरी होगा.

जिस समय अमरीका अपनी आज़ादी की लड़ाई लड़ रहा था के चीन दुनिया के सभ्य और बड़े देसों में गिना जाता था. पन्छिमी जिल्लेसियों की त्यूट मार की नीत से तंग आकर उसने अपना सम्पक् एक शहर केन्टन तक सीमित कर दिया था. पांच्छमी देस उद्योग धन्दों में पूरब से आगे बढ़ गए थे. उनके पास ज्यादा घन्छे हिथियार. जहाज और शासन में बंधे हुए सिपाही थे. इस ताकित के बल पर हिन्दुस्तान को बाड़ा बना कर बिटेन ने चीन पर हमले किये और इसके अपनी मंडियां खोलने और असीम खरीदने पर मजबूर किया चीन की इस हार से कायहा उठाने और इसका शोशन करने वालों में सभी पच्छिमी देस थे. उनमें अमरीका का नम्बर ब्रिटेन के बाद दूसरा थ'. अमरीका दूसरे बिटेसी मुल्कों के साथ मिलकर चीन के किनारों का पहरा दिया करता था और अपने साथ मिलकर चीन के हितों की रखा करता था.

چين اور امريکه

ر بيداري آشارام)

امریکی سرکار اور اُس کے پرتی بدھووں د دعوی ہے کہ آمریکی نهمت چھوں کے ہمت مھن رھي ہے ۔ اُن کا کہنا ہے کہ آمریکہ چیشی سوالحملکتا کا حامی رہا ہے ۔ کیا یہ تیپک ہے ؟ آمریکی رخ کو سمجھلے کے لئے چین اور آمریکہ کے آپسی سمبندھوں نے اُریہاس پر

ایک نظر قالدا ضروری هوگا .

جس سے آمریکاء ادلی آزادی کی لوائی او رها تها' چادی دید'
کی سوهها اور بوے دیسوں میں گذا جاتا آبا ، دچینی بدیستوں کی اورت مار کی بوت سے تذکی آثر اُس نے ایدا سمیرک ایک شه

کهلتن تک سیمت کر دیا تبا .

بعجهمی دیس أدیوگ دهندوں مهن پورب سے آئے دید ڈگئے تھے. أن کے پاس زیادہ أچھ هتیویار' جہار اور شاسوں مهن نشدشے عوثے سپاهی تھے. اس طاقت کے بل بر شندستان کو آقا بنا کر برتین نے چھن پر حجیور کھا . جین کی اِس هار سے دائدہ آئیائے اور اُفیم اُمریکٹ کا نسبر برتین کے بعد دوسیا تھا امریکٹ دوسیرے بدیسی ملکوں کے ساتھ ملکر چین کے کذاروں کا پہوڈ دیا کرتا تھا اور اُٹھ سامراجی شوشن کے هتوں کی رکشا کرتا تھا .

دولت ه بني سب سے أيل هوش ميں آجازا

आवाज यह आती है

नया हिन्द

सममे थे जिसे दुशमन वह दोरा खरा निकला है जान ही दे बैठा हम पर वह मुहत्वन से खुद्राम ही आया था दुनिया के जगाने को हर सांस में जपता था जो राम को जलफत से

क्रातिल में भी गांधी का बह राम नज़र आया रमता है जो हर्जिर में खुट्राम की क्रुट्रत से

जो कुछ है वह रहमत है जो कुछ है वह रहमन मे हर धर्म को नमभक्षा था हर धर्म को माना था

अपना जिसे समभे हो कुछ भी नहीं यां अपना जो कुछ है वह रहमत है जो कुछ है वह रहमत से

ज़ैलत है बड़ी सबसे एक होश में आ जाना बेहोश ख़ुद्दाई है चक्कर में मुसीबन मे

दुनिया में अपन होगा उस राह पे चलने से जिस राह्मे चलता था वह महं महाकृत मे गांधी ने जहां सर की खातिर यही मांगा था वह मटें ख़ुदा सचसुच भरपृर् था हिकसत से

एक नाम का जीना है एक जीना है हिकमन से जीना किसे कहने हैं बतला गया वह जीकर

آواز يه آتي ھ

مارچ می اد'

मार्च सन् '५१

. .

هم جان هي دي بهتما هم يدود متعبت س سنجه تم جسے دشتن وہ درست کہرا نکلا ه. محاسم ميس جمتها تها جو زم كو ألمت سے خود رام هي آيا آتها دنيا کے جائے کو

قائل ميس بهي لامدهي كه و، اد نظر آيا

أيلما جسم سمجم هو كجه بهي نهين يال أبدنا خارجه ع ادر احسا عاجاريه عادر احسا ومكا ها حو هر گهر مس خود رام كي قدرت م هر دهرم كو سمحها تها هر دهرم كو مان تها خارمه والدرصي و حارفه وادر دمي ا

والم مرد خدا مي مي يغر يور ته! حكست يم گاندهی نے جہاں بھر کی خاطر یہی مائیا تھ ديها مين أمن هولاً أس رأه نه جائز بي بيهوش خدائي هے چکر ميں مصهدت ہے جس رأم به جلت تعا رد مد مدادر ا

أيك ناء لا حيد! هي أنك حيدًا هي حكست س حهدا کسے کہتے ھیں بتلا کیا ، ، حی کر

こう こう 一般構成などと変かる意思を

) 588

आवाज य बाती है

شبدون کے ہونتور میں کہو دیتے عیں عمر اپذی بيكارهي رهتے ههن هم دور حسوشت سے

बैकार ही रहत है इस दूर हक़ांकत स

शब्दों के बबन्दर में खो दंत हैं उम्र अपनी

اِس خاک کے فروں ہے آوار ہے رہانی

سلانے کی سانا ہی جسکی محص مان ہے

مهن آپ هي دهمن تها دهمن ته رمانه ته! ظون كهر كو جالا بيديدا معلى أيشي على حرب ال

ه لبريز کيا جس نے عبر دن کو ملكيت ہے آبان رهے بیارل گالاهی کی ور مهنداع

الكهول سي نبي آئے حضرت نے بتابا نيا دم سب دو کیو اینا دال چان و متدنت ب

100

ما رابو بدست آدر نے حتے بہی المبر ار وصل خدا خوادی مل سب ہے منعبت ہے جو بات نه مستجمه مه را داب شوانی طائیر بهکوان کی کریا ہے ''لئه کی رحمت ہے رايل يو در دراي يو يال بيم سمية

يم باب هوي ظائفر ؟ دشي كي شهادت ال

دل را تو بدست آرد هے حتے يهي اکبر دوسرون كے دل كو أفيد عالية ممهن کے بہی سب سے بوا حتج ہے ۔ کر وصل خدا خواہی مئی سب يم ملكبت م الكر خدا مع ملكل جاءة لم ترسب م ملكبت حفرت ١١٠مولاب محمد ماحب سے هن البريو ايبرا عوا .

سر ما . ، حمت = لايا . شهادت = بلهدار .

सुनने क तमन्ता थां जिसकी मुमे मुद्रुन से इस खाक के बर्ग से आवाज है वह आती आवाद रहे यारव गांधी का वा मेखाना लगरेज किया जिसने हर दिल का मुहब्बत स मैं आप ही दुशमन था दुशमन न जमाना था खुर घर को जला बैठा में अपनी हो नक्तन से

लाखों ही नवी आए हजरत ने बताया था तुम सबको कहा खपना दिल जान-धा-मुहत्यत से

गर बस्ते खुदा खाहो मिल सबसे मुह्दबत स दिल रातृबद्गन आयात् हँ हज यही अफबर जो बात न समम् थं वह बान हुई आहिर

यह बात हुई ज़ाहिर गांधी की शहादन से नापाक है वह हाँलन हम पाक जिसे समामे भगवान की किरपा से अल्लाह की रहमत से

हैजरत = मतलब मुहम्मद् साहब से हैं. लवरंत = भग हुआ। दिल रात् बदस्त आवर है हज यहां अकबर = दूमरे के दिल का अपने हाथ में. ले यही सत्रसे बड़ा हज है. गर बस्ले ख़ुड़ा सृही मिल सबसे मुहब्बत से = अगर, स्वुदा से सिलना चाइता है तो सबसे मुह्ब्बत से मिल. रहमत = द्या. शहादत = बित्नान.

ولا هم نے بھالا دی ہے مدار روں کی مستحدث سے

आवाज्ये आती है एक मर्द की तुरवत से

(डाक्टर हरचरन लाल बर्मन)

है बात बहुत सीधी समभी इसे हिकसन से आवाज् ये आती है एक भट़े की तुरवन से हो क्रोम की अयोरी को खोगोरेज ने सन्वाया हम आप हुए रूपया लुड् खापनी हिमाकत से

तालीम जो बहदन की मजहब ने मिस्ब है थी। बह हमने भुना दी है बहकारी की मोहबन से

585

)

था रेम न मजह्य से अनफ्न न सहाक्त से बस नाम से मनलय था और काम था शाहरत से

आव आयंत्र खुली मेरी जलवे नजुर आते हैं कुल हस्ती हुई गेशन जलवीकी हकीका मे डेश्वर कहा या आपला कहने की है दें। वाते निस्यत है उसे हासिल यस एक ही बहदन से तुर्बत =कत्र. हिक्सन=समभदारी. बहद्न एकता. सदाक्रन=सचाई. उत्तप्त = प्रेस. गोहरन=कीर्नि. जलवे =प्रकाश. हस्ती =स्र्व्ट. निस्वत = नाता.

ALM.

آواز میم آتی لط ایک مزن کی تربی سا (قائنز میز چین آروس)

هم بات بهرت سعدی سمعه، نیم دیکمت نیر آواز یم آنی هم آنک مدد کی براحت میر دو قدم کی اجمدای کو آندر از مغالان هم آب هوای اسوا حدد آندی حداثات بد تعالیم جو وحدات کی مذهب نے سکیاتی ای

تما روم نه مختب مير "معت نه ميدائيت مي معن نام ميم مطلب نها دو كام تما نمينت مي

ال آذکمه کهلی حمودي حلمے علیہ آنے قمین کل هستمی هوئی روشوں حلومی کی حتیدت سے آیشور کبو باتا اللہ کینٹے کی عمی دو باخی $\tilde{p}_{i}(x, y) = \tilde{p}_{i}(x, y)$ \tilde{p}

السعب هر اس جامل دعل اين هي وحدت س

मार्च सन १११ . कि कम्यूनिज्म के अलावा तरक्कों का और कोई दूमरा राम्ना है ही युग का अमन चैन आरे खशहाली हेंगे या फिर, टाक्टर शाथ क्रुर्नन के शब्दों में "बद्द से लोग ऊब कर. मजब्र हाकर यह मानने अगोंग नया हिन्द

आप जाहिर नहीं होती ना हिन्दुम्मान और उसके करोड़ो लेगों के की कुचली खोर शाशित जानियां को आशा बना रह..... इससे जब हमारी रवादारी से भरी और मिनो जले नहजीय अपने आगर हिन्दुस्तान आपने कजे को भुलना है ना एश्राया मर जायगा. यह ठीक हो कहा है कि हिन्दुस्नान मिला जुलो स-य्यसक्षा जीर तहजीयों का घर है, जहों वह साथ पनपनी हैं हम सब ऐसे काम करें कि हिन्दुस्तान परिाया या दुनिया के किमी भी हिस्से प्यार करने वाले के नान मेरे स्वाभिष्ठान का बाट पहुंचनी है.

586

कोई जय की बात नहीं है खौर न मैं जिल्हा रहना चाहना है. बह बरबाड़ हो जार्यगा. पर आत्मा का कभी नाश नहीं होता. बह सेबा के कामों के लिये, अपनी सुक्ति हासिल करने के लिये, नए किया है मगर वह नहीं जानने कि अगर हिन्दू, मुमल्मान, सिक्ख एक दूमरे के साथ शांति से नहीं रह मकते, तो मेरे लिये जिस तरह एक पड़ जिममे फल हहा नगते, मृख जाना है उसी ही बैकार हो जायगा. जिस शरीर की अपयोगिना खनम होगई तरह मेरी सेवा का मनचाहा नताजा न निरला हो मेरा शरीर लोगों ने महात्मा गांधी की जय कहकर मेरा स्वागत शरीर बदलतो रहती है.

یک ؟ امن چین اور خوس حالی دیدگی یا پند قاکند راده! کبشدن کے شہدوں میں ''بہت سے اوک اوب کا محدور شونر یک مانگیا لكھي کے که کمفورنو بے علارہ باقي كارہ دوني دوسرا راستنہ ہے شي هاد کی ایک راجادی جهامی مراح می اها

تههک هی کها هے کم شفرستان مئی حالی سدوولا وی او توین مور کا گود ها حیال وا ساته پندنی موی هم سب است ده گروی که هندستان آیشها یا داری کا کسی بسی حصے دی کمال اور شوهمت حالیون کی آشا دفا رہے ... اس سے حس بما ی رواداری سے بعدی اور مثبی حتی تبین این آب خاب دونی عنوی まがつなからでなかい。引 اكر هندستان أبد فرص كو ديولتا ها بو يسيام ما حانها الم

مگر وہ نبھی حالتے کہ آئا متقدو' مساسان سکتا ایک دوسات کے ساتھ تناہتی سے دہیں رہ سکتے ہو مہرے لئے کوئی جاکی بات نہوں ہے آور مہ مہر رخا رہنا چاہتا ہوں، جس طابع میوری سیوا کا جسمیں بھل مہوں لکتے سوکھ جاتا نے اُسی طابع میوری سیوا کا من چاہا انتیجہ دی تکالا تو میرا شوربر بمی بیمکار ہوجائے تا جس قابل مہیں ہوتا جاتہ بولگی وہ پرباتہ موجائے گا ۔ پر آتما کا کمھی کوئے کے لئے مئے شویر بدائکی رہتمی ہے ۔ لوگوں نے "مبرتمہ گازدھی کی حے کہکہ مدا سائے کیا خ

मया हिन्द हिन्द की एक राजकाजी भांकी मार्च सन् '५१

هلد کی آیک راج گاچی جهانکی مارج سن اوا

मुन्क की ऐसी राजनैतिक हालत को श्वान में रकते हुए विगड़ती हुई माली हालत हिन्द की नेतागिरी को एक खुनी चुनीती है, खाते, को दलफत में डांल हुए हैं, खाड़िन्गों को ए कड़ ड्यों के नावजूर को दलफत में डांले हुए हैं, खाड़िन्गों कोए कड़ ड्यों के नावजूर वेरवाजारी खभी भा बतनों अच्छी तरह कावम है जिन्दी जायद पहले कभी भी न रहा हो. कारिसी मनकार राश्ट्र विशेषी ताकनों के कामों को कभी भी न रहा हो. कारिसी मनकार राश्ट्र विशेषी ताकनों के कामों को कभी भी न रहा हो. कारिसी मनकार राश्ट्र विशेषी ताकनों के कामों को कभी भी न रहा हो. कारिसी मनकार राश्ट्र विशेषी ताकनों के कामों को कभी की न रहा से कर पाएगी या नहीं इसमें गुबह मालम होता है.

मुल्क माली गड्चड़ी के इलहन में फंना हुआ है, प्रनेबार हड़नाल किए हुए है, मजदूर ज्याहा मजदूरी मांग रहे हैं क्यांर जानें के श्राम बढ़ते जा रहे हैं, बहुनरे प्जीबादी थाका उन है क्यांर करने हैं कि उनके कारावाने घाटे पर चल रहे हैं, इसी नरह मजदूर थाम काम करने है जिसका नर्नाजा यह होता है कि उत्पादन घटना नाम है, इसी नरह चक्कर चलता रहना है, बांच के नवके के लोगों के हालत बद्नर है, मबसे ज्याहा तुरुयान हमी नवके ने उठाया है क्योर इसके धीरज का बांध हटने ही बाला है.

6<u>8</u>2

यही हाल यहाँ की लोकशार्हा (डेमोकं मी) का भी हैं. यहों की नेतागिरी आयोर पर्यालक टोनों ही का इस्तरान हो। यहा है क्यों कि किसी को भी जिस्मेहारों से वरी नहीं किया जा सकता.

क्या हम उम्पांट्र करे कि कांगरम एक वार फिर मोक्त का देख कर ऊपर उठेगी खोर आपमी सगड़ों का भूल कर मुल्क का समाजी लोकशाहों (मोशल हमोक्ते मी) का राह पर लगाण्यी या समय के फेर से सोश लिस्ट ही सरकार में आकर मुल्क का मोश्लिस्ट

ملک مالی گروی نے دادن میس پهنسا خوا ہے . موستے والا عبرتال کائے توالے ہے موروں نے دادن میس پهنسا خوا ہے . موستے والا نے دام موهمے خارہے تیس دہاند میرداری مالک ہے عمل آنا چائین اور کیاجے ہهں کہ آن نے کارخانے اُئا آئے یہ جل رہے ہمں اُسے طاح مولوور دههمے کو کرنے ہیں جسم میردادی یہ تیا ہے کہ اُن دی کشاما داتا ہے اِسی طاح چاکو چاہا ربتنا ہے ، امنے نے عامتے نے آبان کی حالت بدات ہے ۔ سم سے زیادہ اقتصال اُسے طاحے نے آبانے کے آبانے ہے آور اسکے دعهدے کا باحدہ توتینے ہی مالا

یهی حال یهبان کی لوک شاهی (تاسم کارسسی ، ادمی هر یهبان کی لهمتا کو پریک شاهی (تاسم کارسسی ، ادمی هر یهبان کی لهمتا گو می آرز پدایک درمون هی کا انتخاصات هماید! کیونکه کسی کو بیمی ذه باداری سے دی مهبون ذه! حا سکند!

اللا الله أمدل كارو كه كالمايس أنك دار لند موقع كه الميكهكر أرد أنها كل أو أنسي حوكل كو ديول كا مائك دو ليكهكر أرد أنها كل أو أنسي حوكل كو ديول كا مائك دو مصاحى لوك عبالتي (سوشاً قدموكايسي) كان ألا در المائم كي يا سما كا يهيد سے سوشالسات لتي سركار مايل أكر مائك كو سوشالسات

माच सन् '५१ का कांगरेसी सरकार की जगह ले लेना नामुमकिन नहीं हैं फिर भी इस बारे में पक्के तौर से आभी कुछ नहीं कहा जा सकता.

इसने कुछ भी नहीं किया है, उन्टे हमशा रोड़े ही अटक ती रही हैं क सालाना जलमे सिर्फ राजकाजी हगल और उद्रल कूट ही रहे हैं जिसमें कि सोती हुई झौर दुर्वा जनता का ख्याल उनका आंग फुके. हिन्दू महासभा राजकाजी मेदान में अपनी वेबकृती के लिये अन्ते गही है. मुल्क की जटिल समस्यात्रों को हल करने के लिये खास कर साम्प्रदायिक भावनाओं को उक्ता उक्ता कर इस जमान के लिये कुछ नहीं किया गया ने बहुत मुमक्ति है महासभा आने आगर दुख़ी आरे वेज़ार जनता की विगड़ी हुई माली हालन मुयारने बाल चुनाव में काक़ी बाट पा जाय.

कम्युनिस्ट पार्टी के मुक्तवते से महामभा मे हिन्द की हजारों ऐसे नीजवान हैं जो पाटी के उद्देशों के पूरा करने के लिय आपना सब कुछ निछावर कर मक्ते हैं. लेकिन पार्टी की गहरू बिरोधी नीत ने इमे जनता से अलग कर दिया है मियाय कुछ ऐसी जगहों के जहाँ खेती या कारखानों में कारबारी अमंनोश बहुन ज्यादा है. कम्युनिस्ट पाटी आम लोगो की नकतीको पर अच्छी नग्ह पनपती है. कम्युनिस्ट पार्टी के बारे में दुख की बात यह नहीं है कि वह कम्युनिज्म को मानती है बिल्क यह है कि बह एक दूसरे राज एकता श्रीर आवादी को कही कम लतरा है. हालांकि कम्युनस्ट पाटीं के मेम्बर गिनती में कम हैं फिर भी पटीं का यह दावा है कि के पाँचवं दस्ते का काम कर सकती है.

بارے مهل بكے طور سے أبيلي كجود بهدر كما جا سكة " . کا کانکریسی سرگار کی جنگه لے انہا را ممکن نہیں ہے پید بیس ایس شدد دی ایک راج کاحی جه انکی مارج مین اه:

لله مين كفي ووت يا جائي . المُمْ كَعَيْدِ بَهِمُولَ كَذَا كُهَا أَوْ نَهِتَ مَمَكُنَ هِمْ مَهِالِسَاءِ! أَنْ يَأَلُمُ حَدَارً أنبوتهي رهي هـ ، مـلك كي رتبل سمسيدازل جو حـال اربه كـ النـد إس الم كجه بهي البيفيل كها هـ الشما تعوسه روزات مي أحداي رهي خـا خاص كر سامبودانك بهاونباق كو أكسا اكساري السال خدات الا سالامه جامسے صرف راج کاجین دکتل اور جال کود عن شا سدن جسمیں (کا سوای ہوئی اور داجی شاہدا کا حیال انکی اور خشکے . ألُّو فكهم أور يعوار حدة كي يتعوي شوئي ما ي خالت سددارن ع همکدو مها سکیا راح کاچی میدان مهی اندی یم وقبومی کے دیا

ھ . كەيمۇرىسىت دارائى تىلىم ئىزگول كى ئىملىمىسول فىر اچىنى تىلىرىم. يىلىدىنىي کمهونست بازتی کے متاباتے میں مہاسمیا سے عذد کی ایکٹا اور آرادی کو ابھی نہ خطار ہے جاالا کم کمیںسٹ یازتی کے نھیں نے اِسے جلمۃ! سے ایک کر دیا ہے۔ سوالے کندہ 'بسی جکہوں کے جہاں کودہی یا کارخانوں میں کارباری اسلمتوس مہت زیادہ ہے. کمیونست دارتی کے بارے میں دام کی بال یہ مہیں ہے کا وہ کمیونوم کو مائتی ہے المکه بیم ہے که وہ ایک دوسارے راج کے همير گلکي مهي کم هيئ بعين بدر پهي دارڙي کا يه دعوي هي که عوارون ایسے نوجواں ہمیں جو دارتی کے دیسوں کو پورا کرنے کے لیے اندا معم كانتيمية أمتهجها وركو سكاتي تلميل المكان ياأزي كي المشائر وزودهمي

بامهوين دستي کا کام کر سکدي ها .

धीर धीर कांगरेस जनता से दूर होती गई और वह जनता की जमात नहीं रही. भीतर से आपसी फूट इसे कमजोर कर रही है और बाहर से उस पर माली समस्याओं की चुनोती हमला कर रही है. इसके अलावा अहेरों के लिये होने वाले आपमी लड़ाई भगड़ों से कांगरेस की बड़ी बह्नाभी हो रही है.

अब आइये देस की दूसरी राजकाजी पारियों की नरक निगाह है सोशिलस्ट पार्टी. जो कि सांश्रालिस्ट विचारों के पुराने कांगरेनिगां की बनो हुई है, अभी इननी घन्चा है कि कांगरेमी मरकार को जाह नहीं ले सकतो इस पार्टी को अभी यह तय करना बाकी है कि किस दंग से सोशिलस्ट राज कायम किया जाय हालांकि इसमें आवार्य नरेन्द्र दंव और की जग प्रकाश नारायन जैसे विचारक और हैमानदार नेता शामिन है किर भी खाम नाम मवानों पर पार्टी के नेताओं के विचारों में बड़ा मत्मेत् है.

नेताकों की राय में मनभेद होने के बालावा, मोश्निम्हों में संगठन की कमी है. क्रागर मोश्निभट उम्मूल क्षोर मंगठन के मामलों में जरा क्रपर चंटें में कांगरेमी हुकुमन की हर गंजनी उनके लिये एक मुनहरा मोका हैं जबकि वह जनना को अपनी कार खीच सके हैं. फिर भी पार्टी का एक नेहरू की जहरन है जो उममें ज्ञान फुक मके कीर जनता को क्रपनी कार खीच सके. इमके अलावा रेलवे किंद डाक के कर्मचारियों में इसका घण्डा खामा इबहबा हैं. कारखानों में इसकी ताक्रन का बान्हाज़ा बस्बेह की कपड़े की मिलों में होने वाली दो महीने की पिछली हड़नाल में लगा मकना हैं. हालोंक सोश्निस्टों

اها هاد هدد کي ايک راج گاجي جوانکي مارج سي اه٠

دعيبرے فعيبرے کانگريس جفتا ہے دور هوتي گئي اور وہ حفقا کی جماعت بہيوں رہي . بييةر ہے آسي ندرت اِج کوروز کر ردي ہے اور باغر ہے اُس بر مالي سمسبان کی چفوتی حمله کر رتی ہے ۔ اِسکے عالوہ عبدوں نے اُسے ہوئے والے آنسی 'یابی شمکووں ہے

کا گمزیسی کی دجوں دلانامی علو رہمی ہے ۔ آب آناجہ دیسی کی دہ ہی آج ''جی پار'خوں کی طارف نیزاء سوشانست دارتی جو که سمشانست وچاوی کے دیائے انگذیسدی کی دلی هوئی نے التی اللی دیک ہے دہ کا کہادیسی ساز ال حکد (فہوں لےسکتی اُس پاراتی کو تنی به طے دیا اتی نے دہ اُس تندگ پہر سوشانست راچ قالت کدا ہے جالیک اُسممی تجاویک درساداو کیو آبو شہری جے پرکش تارائین جہسے وجازک در اُسادار دیکتا

وها اول موس بوا مست دعود هد . دبتدای کی رائے مهد مد تعدد عدلے کے عالوا سمشنستاس میں سنگهائی کی امی ہے الا سمشاس عنا میں خدمہ ، حالتا اور آخ معاملیاں میں درا اور آدیاں میابا موج ہے حدمہ ، حالتا اور آخی آدر گویطیے سکتے ہیں بید ایسی پارائی تو اللہ بید کی صدورات ہے علاوا ریاوے آور قال کے کام جاری میں استا اجواد خاص دیدات ہے۔ کرخانوں میں اسکی طااحہ کا دارہ بعدائی دی کمبر کی میون میں تمونے والی دو مہونے کی دھوئی ہورا سے ایک سکتا ہے حالات مومیشیوں

महात्मा गांधी ने आजाड़ी मिल जान के य द के जमाने में कांग-कांगरेस को लोक सेवक सच में बदल जाना चाहिये जो ऐसे निस्त्राध लोगों की जमात हो जो क्योहड़े से दूर रहे कर मुल्क की चौतरका तरक्षकी के लिये काम कर सकें. लेकिन कांगरेसी नेतागिरी झोहदा के रेस की जो दुरगति होने बाली थी उसे पहले ही भांप लिया था झोर बाहरों की कमजोरियों से बचे रहते के लिये आगाह कर दिया या. गांधी जां ने अपने आखिरां लेख में लिखा था कि आजारी मिल जाने पर मोह को न छोड़ सकी खाँर राश्ट्र पिता की आखिरी राथ का न मानने के लिये तरह तरह की दलांलें बना ली गईं. कुछ भी हो, इतना तय 🕻 कि यह फैसला मुनासिब नहीं रहा.

وحه بي عهدم يو بديائي هوني كنكريس يسرنسكاهار أور ايوس حوري آبالسی ممل جائے در کا گمریسی کا روز کم سو کھا' معممیری سوئیزام کس جگاتا کہتے بغدی کے آبسی حنهگتری نے اے اس اور بینوشقہ جاڑ کے اُس کے شہریہ کو چھانمی کرڈالا ، ایک کہارت تے نہ طاقت سے ریالا اُور كو ديدتم ها . متاليا ميدل دسمي دوسوي جدادت يز مه خونج كار ایالی کے رمانے میں سامراج واد کے خلاب ایک ملا جلا مورچه قائد كها هها، رتش كي أور لوهذيه الكي هي عبدة مالين ل أكدر أحداً هوا كون هے ، ملک کی اس دبی اور ابر رکھتے والی اکھائی حداعت کے سلکتمین میں دراریں پوکٹی شھی ، اس کی وحد دیت صاب حا كا كهر بن ككي جلدًا مهل كالكريس دي حو بيل ديدي كيديدي عرا كولى جهة بهرشمة مهمى كرتى أيد يورى طالقت يهزاء طوراد يدرسان آبادي ملك كربعد المدس المسنل كالميس جسلم آرادي كي هد کی ایک راجاحی حدایمی مارح سود 13

ه ولا إسكن دجهاري فرياجون كركارن ه

كي جو دركتي هونے وائي مي أسد ديلي شي بيا، ب ايا ايا ايا اور عبدول كى كمؤوريوں مے بنچے رغيفے كيائئے آئيم كو دينا جنا ، گاددش جي لے الچ آخری لهکه میں لکها بها که آرادی مل جائے بہ کالگریس کو لوک سيوک سنکه مين بدل جانا چاهکيا جو أيسيا نسواريو اوگون کي جماعت هو جو عبدے سے دور رهکر ملک ئي چوطوفة ترقي کے ليائے کام کر سکیں ۔ لھکن کانگریسی تھکا گھری عہدون کے مولا کو نہ چھوو سکی اور راشتر بته کی آخری رائے کو نہ مانگے کے لئے طبح طبح کی دالهلهي بناكي كئيس. كنهه ببي هو ' إنذا طے هے كه يه فيصله

مهاسا گلدهی نے آزادی من جانے نے دعد کے رمانے میں انکاریس

مناسب نمد ،ها .

कितनी समभदारी और दूरंदेशी की सलाह है! और वह भी उसके मुंह से निकली हुई है जिसने राजदून का काम मंभालने के याद ही से अपने को अंच दरजे का राजदून माविन कर किया है. क्या मुल्क और नेना लोग इस मलाह को समय रहने मान कर ठोस आधार पर घर को ठीक कर लोगे जिसमें कि देन अन्नरकोमी मैडान में उठने वाले नेज नूकान के धक्के को मह मके छोर मज्यूनी में ज्ञाल में फंम चुका है और लड़ाई के बादल हिन्द की मीमा पर मंडरा रहे हैं. हिन्द ऐसा बसा हुआ। है कि पड़ोसी देसों में होने वाली गड़बड़ी के असर से बह अब्दूना रह ही नहीं सकता जब नक कि वह अपने को उनमें माली. उमूनी और कहाती तौर पर बिलकुत अज्ञा

કંદ્રષ્ટ

)

हुनया की कीमिलों में किसी सुन्क की धावाज का महत्व जहर होता है पर उसे मुल्क की भीनरी न क्स समक्त बेठना सलती है. हमें इस अम में नहीं पहना चाहिये कि अंतरकीमी दुनिया में हमारे मुल्क की रोज बरोज बहनी हुई इस्थन और दुनिया की केमिलों में उसकी ऊँची जगह होने की बजह में घर की विगड़नी हुई माली और राज-काजी हाखनों की सुनीनी के भूला जा सकता है. नेहरू सरकार की दुनिया की गुट बन्हों से अलग रहने की , च्की नीत की बजह से

نها هلد هدد کی ایک راج گجی جهانکی مرارج سن او^د لگے هی گام کرکے یے، دکیا سکتے هیں که لرک شاهی کے گرزامے تابا شاعی کے رعدوں سے اچھے هوتے هوں ۔'

كتنى سمجهداري اور دور الديشي كي صلاح هـ ! آور ولا بهي أس كه مذه سے نكلي هوئي هـ حسل نے راج دوت داكله سفنهالله كي بعد هي سے انه كو او هي دوج داراج دوت دايت كر ديا هـ . كبا كهر كو تهفك كر لينكي جس سك ياتي مان كر تهوسي آدهار د. كهر كو تهفك كر لينكي جس سك كه ديس التو تدمي ميدان مين التهر كو تهفك كر لينكي جس سك كو سه سك اور مضدوعلى سے كنوار والي توز طوفان نے دعكي كو سه سك اور مضدوعلى سے كنوار واليمني والے توز طوفان نے دعكي كو سه سك اور مضدوعلى سے كنوار واليمني والي توز طوفان كے دائا يقدد دي سيما يه مذقرا ابط عدر . يهدل ايسا بسا هوا هـ كه بورسي ديسون معمن شونے والي كولوني كر والي يورون كالي الي دي ركھ . احوالي اور وردائي طور د دائكل الي دي ركھ .

ه بو أمم ممال كي بهوشتي طاقت سمنت المتماد عصر ها همار همار المعار أمم ممال كي بهوشتي طاقت سمنت المتماد عصر ها همار المس بهوم مهن نهاي بواه جاهام كه المتار قبوسي د ما سهن همار ممال كي وورد بواه بواها جاهام عبال اور عام كي دواسياس من أمي كي اونتهي جامه هاي الواعاتي عبال المعار عي وحام الها كي الحالي كي جاماني كو بدوا حالا الها المان على وحام التار كي وحام التار المان المان على ميان ميان ميان الميان عوان (حال والواع مان المان على المان عوان (حال المان المان على حال المان على المان على المان على المان على المان على المان الما

A LONDON WAY MAN MEN MEN WAY !.

हिन्द् की एक राजकाजी भांकी

(लेखक-विलाग)

हिन्द् के मान्को गाजदून डाक्टर सर्वपत्ली राधाक्ष्यतन ने हाल में गौहाटी युनिवरसिटी के पहले कनवीकेशन के में के पर कहा था---

'गारीबी की बजह से जो तरह तरह की तकलि इनमान की होती हैं उन्हें हमें मानना ही पड़ेगा. यह दात मांगने का सवाज नहीं. इनसाफ का सवाज हैं. गरीबी. बीमारी, भूक श्रीर जहालन का हमें बहादुरी से सामना करना पड़ेगा नहीं तो देस में यहां गड़बड़ी पैड़ा इस विचारवात राजनेता ने अपने लेक्चर में आगे चल कर बेतावती दी— हमें अपने को थोके में रखता छोड़ कर खेती का फिर से इस तरह संगठन करना चाहिय कि यह हमारी तरह तरह की स्कीमों के पूरा होते में नेजी से मद़ कर सके आगर हमने कार-बार और आयद़ाद के हकों के कान्त में मृयार करते में डर की तो बहुत से लोग ऊब कर मजबूर हो कर यह समफ्ते लगेगे कि कस्युनिङम के अलावा तरक्की का और कोई दूसरा गस्ता है ही

उन्होंने चोर के साथ कहा कि "पिछली यातों के सहारे आने बाले समय से नहीं लड़ा जा सकता. हम सिर्फ समाजी लोकशाही के

هند کی ایک راج کاجی جهانکی

('يکټک - لائل)

ه الله کے ماسکو راجورٹ قائکنو سرو پائٹی رادہ: کرشائی نے جائے میں کوھاتی یوسیورستی کے دہائے کنووٹیشن کے موقع نو رہائے: — "فریسی کی وجانا سے جو طارح طارح کی مکابلسٹی آسسان کو عوقی همں آئییٹی ہمیں ما آنا ھی دوستا ، یباد دائے مالکائے : سوال مہیں۔ انصاب کا سول ہے ، عربائی تا بہاری ابیوک اور خیائے کا تعدو پہادری سے سامڈ! کریا ہوے کا بہیں تو دیسی میں توی درتوں دا

اِس وچارزان راج مقدًا نے آئے ایمنچہ میں آئے چانمر چیمڈارس میں۔۔ "تعمیں آئے کو دشوکے میں ریفڈ چیوڑ کا کیمنٹی کا دید مے اِس طبع سلکڈین کرنا چانگئے تکا والمماری خادج طبح نی آسکیموں کے پورا ہونے میں تھزی سے مدد کر سکے . کہ شہ نے کابار آبر خانداد کے حتوں کے قابون میں سدھار کرنے میں دیر کی تو دبہت سے لوگ گاور کوئی دوسرا راسکتا ہے ہی مہیں ۔

أرهون نے زور کے ساتھ کہا کہ "بعجھئے ہنتوں کے سبارے آنے والے مسے تهھی لوا جا سکتا . هم صرف سماجی لوک شاعی کے

* لهممک کے هو بات سے هم سهمت بهيوں هيوں ۔ -اڌيتر

* लेखक की हर बात से हम सहमत नहीं हैं -- पड़ीटर

नया हिन्द

एक रुपया मवा मान ज्ञाने

., एक रुपया माड् नीन ज्याने

एक रूपया है आने

एक मन पक्के के दाम

45.0

मजङूरी

イスへ いって · お へ、か かてか

ایک من بکے کے دام ایک رویمه چه آنے .. ایک رویمه سوا سات آنے .. ایک رویجه سازه تهن آن

j,

2 1.2°

2,36.5

اچھے سے اچھے پانما کے گاریکٹر باج ایا درنتگی کو مدارجے چار آئے روز مؤدوروں مشتہی اممی ، عام میردوروں ڈو سوا آدنہ روز معدلی پائیم وہسے روز ملکدا دیا۔

مؤلووں کو کے جار تعمیں کو تدین تک اما پلا سکتا ہوا اسی طبح یک مصوبی بیدور یا ہے بیسے رو کما ہو دو میمکین ہی دیکوین سے جار دمموں کو تند جوزے کہ ہے بات دیا کہ دیے سکتا ہے۔ ه روب سے ه روب مولورد کے تشہر ممیں نئی چا لائی کے ترابات ہونے شاء قارب ايك معمولي مددور حو كهول يالهم طلسيد رود كمدانا بداء بارد فاق كيا أزاد بهارب مهل ور من در أسكال عهل

(

एक मासूली मजदूर, जो केबल पॉच पैसे गैज कमाना था, बारह दिन मजदूरी करके बार आहमियों को आठ हिन नक जिला पिता मकताथा, इसी तरह एक मामूजी मज़रम पांच पैसे राज क्षाक्रम है। महीने की मजदूरी से जार जाद मयों के काठ जोड़े करड़े नैयार करा कर दे सकता था.

(

ઇક્રેસ

)

आने रोज मज्हरी मिलती थी. आस मज्हरी की सवा अना राज यानी पाँच पैसे रोज मिलता था.

अच्छे से अच्छे पत्यर के कारीगर, राज या बढ्डे को लाड़े चार

ग्रीब में ग्रीब मज़रूर के घर में भी चांडी के गहने होंगे ये न्या आजाद भारत में वह दिन फिर आ सकते हैं।

को खुश करने की कोशिश कग्ना है मगर में ऐमा करें, यो हुने क्या हैं 9 सुमकिन है कुद सुमलमान सुफ नुक्तान पहुन न चाहे, लेकिन इसका मनत्रव यह तो नहीं होता कि यहते में में भी उनका 'मुक्त पर यह इलजाम लगाया गरा है कि में मुनलम नों नुक्रमान कर.

ने हिन्दुस्तात को जीता तो हमारे गजाओं की फर के कारन ही. फुट एक भयानक चीज है. मुग्ननां ने श्रोर बार् मे छातें जो

خوش کرنے کی توشش کرنا ہوں ۔ ممکد مھے 'نسد کدی' ہے عدیہ کھا ہے ؟ ممکن ہے دیو یہ مسلمان مددیے ۔۔۔ بی نہیہ ہے ، جا پی لوگئی اِسٹا مطلب یہ تو بہیں تما کا دلائے مدن مدنی مدنی اُسٹا آن کا منصاب دیون . " مهجه در يه لواد الخايد ندا هـ ك موس مساماس كو

آنگریونوں مے صفر ممتزان فو حدمتا مو همارے ، حالی ابنی یہ ت الے گزین هی آج دو جذبہ ممهی دیمی صدب نے ، انتمی او بعدی سنهی جانييان هيدي بنه سب دور غودا شي جانيداً . لدرت أرك ديواك حدر في مغلب ي دمدهان

-महात्मा गाँयो

į			
मन पक्क क दास स्वा बार्ह खान	20 1.00	ایک میز ریجے کے دام	د هار.
हैं। कपए		• • • • • • • • • • • • • • • • • • •	حالياً ، خيشيرداً، قسم ل!
सं स			
	i .	٠	
पाच आन	ارم درج	:	うぐ
बारह आन	بزر آلے	:	ميدا
पॉच क्यान	ار مي در مي	:	ţ'n
ग्यारा आन	نيار تا		1
दस आने	رسی آخ	•	الأع
सवा हं आने	1. \$. 7. 7. \$. 7.	:	n can
तीन रुपया बारह आने	AND (87.4% 1)(1)	36 se	سنهد چيد، عدد
एक रूपया चौद्ह आने	ايل روديم چون تے		الله الله
तीन रुपया आठ आने	تيدن روديمه آنيه آنے	• 6) ***
दें, रुपया ग्यारह आने	دو روچه خيارد تے	. 60.	ا جي
对对	4 17		ા
पन्द्रह आने	پلدر* آخ	•	6604
एक रूपया सान आने	أيك روبيم سان أني	ф. п	ኌ
जहाँगीर के जमाने में एक आंगंज	الم مهل أيك أعربة	سمرات جهاعمر کے رم	سي ۱۱۴۱۶ مون
आयाथाः वह जहाँ जाताथाएक	ويهال جارا ميا ايمل أرم	تذدستانی آیا ته: . ود ج	ياترى مستر رائت ،
श्राना रोज में बड़े आराम से अपना गुज़र कर सकता था.		لما گزر کر سکتا دیا .	روز معن بوے آرام ہے املا گزر کر سکتا دیا .
		سن ۱۸۵۷ تے کے بھاؤ	
हें रूपया	دام ديرش رويبه	ایک من پکے کے	گيمهون
एक रूपया सवा दो आने	أيك روبهم عواجو آنے	:	مهان
एक रूपया	آیک رزیع	*	4
तीन रूपय एक रूपय एक रूपय दुः रूपया सक्ता थ सक्ता थ		पांच काने वारा क्याने देस क्याने वारह क्याने वार्ष क्याने वार्ष क्याने वार्ष क्याने वार्ष क्याने वार्ष क्याने	पांच काते व्याप्त क्यांत व्याप्त क्यांत क्य

नया हिन्द

طیوراباد میں (ایب بددی

प्रम यानी वारीक 'क्तकी मिला देंन है. आगर दूकानदार में शिकायत की जाय तो साफ जवाय मिलना है कि मरकार में ही का मामला समभता है इसलिये बिला माफ किया नाज देता है को पूरे तौर से साफ नहीं करते. थान और कंकर मिट्टी बाकी रावन हैं. और रातिब बन्दों के दुकानदार भी भूमा आँर थान, कंकर या क्योर मिल (गिरनी) बाजे उजरन माकूल लेने के बाबजूट चाबल आया हुआ नाज है, हम क्या करें.

रातिय बन्दी के दुकानदार भी लोगो पर रहम नहीं करने झोर न चोरी से कनाज बेचने बाले, जिसका नतीजा यह है कि रानिय बन्ही से आम लोगों को कोई आराम नहीं हैं. अखबारों से भी आए हिन मेर विचारों की तसदीक होती रहनी है.

रातिब बन्दी से ज्ञाम लोगों के अलावा सरकारी मुहक्तों दे लोगों को भी कोई खास आराम नहीं है. अखायारों में देया गया है कि हकूमत सस्ता ख्रानाज मुहैया करने के निये हर साल दो डाई करोर क्षया खर्च करनी हैं, इस पर भी देस माल पहने जैसा न अन्छ। साल पहले के भावों से अब के भावों का मुक्ताबना करे नो चारमी की साफ नाज मिलता है न जिन्द्र्या की जरूरत की दोड़े खोर चीज दन सालों को छोड़िये. मिनटों में महगाड़ बड़नां हा जानी हैं. यहाँ हम मैकड़ा से हजार की संकड़ा तक हर चीज महंगी है और दिनों, महीने सोलहबी से उन्नीसर्वा सदी तक के नाज बग्रा के भात्र देने हैं:--

सम्बाट खकबर (१४५९ इ० मे १९०५ इ०) के समय के भाव

पॉट आने जाठ द्याने एक मन पक्क क दाम

نهيل كرتيَّ دهان أور كلك متي باقي ركفته عمل . أور رُنب لغدي کے طرکا ہار بھی ایپوسٹ آور دھال کانکیر ہے۔ دیہ ابعلتی دارنک کلکی مة دينتم ههي . اكبر دوكا دار سم نسلايس أبي حاليم "بو سماف جواس ملك! کا معامله سنجهتا هے أسائے بلا صاف كيا ناج دينة اله أرز مل (گزنی) والے أجوت معتول ایدنے کے باوستوں جائل کو دورے طور سے صاف

عام لوگوں کو کوئی آراء بہمی ہے ، اختداوں سے دعی آنے دن مدیرے وچاروں کی اصدبق شمای رهتی هے . جوري م أراج بيديدي وأي حسك تكهنده ده ي كدر اس اللدي م راتب بلدی کے دوالادار بعی اوائوں یا رحم الهماں کرنے اور دم

 حکومت سستا آداج مهوا کرنے کے ایکے ہو سال دو ذھائی کردو راتب ملدی سے عام لوئی کے عالوہ سوزاری محکممیں کے لوئوں دو بھی کوئی خاص آراء تہوں ہے ۔ اختدارین مھی دیکھا کیا ہے که ائی تاج مملتا ہے رہ بندئی کی غیریات کی کہ کی اور چینز الایس سال دیائے کے بھاؤں سے اُس کے دھاؤں اا مسادلته کادی و جزا سو عمی رزميه خزج کري ها اُس در بهي دس سال پهڻه حيسا ته 'جما يهال هم سواموين سي أنهسيديل صدي آك ع الزاج ارمية الا الدايا مالي كو چهوزيك ملايل ميل ميدلالي تويتني في هاري ها سيكوا مع هنار في سيكوا تك عو چه، مبدلكي هيا " ٥٠٠ مريدة، ي

ميتر هير سمراق أكدر (1951ع سے 30+1) كے سميے كے تيار

"''," ابک من ریج کا دا

1

लेने बाला भूका होता है इमलिय उस को जैसा कुछ नाज मिल हर हाल में रातिय बन्दी की ट्रकान से ही नाज खरीहे. यह नाज चाहे खराब क्योर तन्द्रतस्ती के खिलाक भी हो क्यार घर लाकर उतरता है. अगर न लाए तो बाल बच्चा की भूका मारे. देहान में दूकानदार से शिकायन की जाय नो उसका साफ जबाब यह होता है कि सरकारी गोदाम से ऐसा हो मिलता है हम क्या कर सकते है. लाकर बाल बच्चों का पट भरना जरूरी होता है. वह मजतूर है कि लागों को देते हैं. चाबल में धान आरेर रेनी मिली रहती है, आतार खुर साक करे. घर में साक करने के बाद नाज सर का नीन पाब जंगल के कन्द मूल फल खा कर जीते थे. अब साइन्स ने उम को मी नापैद कर दिया है, इसलिय घास खाना जरूरी हो गया है नहीं ना नक्रत में पहले खुदा के यहां पहुंच जाना लाजिमी हो यह भी नहीं मिलना खोर न सरकारी भाव से मिलना है इसकी वजह में अब आत्मियों ने जानवरों के खाने की घास खाना शुरू कर दिया है, क़दरती अकालों में अगर अनाज न मिला ना लाग)

ओ ष्रकसर चोरी जाता है आरे चोरी से वेच भी लिया जाता है सरमायादार, जमीदार और गाँव के साहकार श्रमाज छिपाकर के लिये किसानों से सीधे नाज लेने के लिये सरकार ने कारपारशन रखते हैं जिसमें कि आगे मन माने दाम पर वें इसकी रोक थाम बनाई झौर कारपारशन के गादामों में हजारों बारे नाज जमा किया जिस से हजारों रूपए का खरीदा हुआ नाज चोरों की भेंट हो जाता हैं किसान सरकार की तरफ से नाज लिये जाने को एक जबरहस्ती

ھے. اِس کی وجہ سے اب آدمیوں نے شاہوہوں کے کیانے لی کیاس کہانا شہریے کو دییا ہے قدری اکٹیوں میں آئر آئے نممٹا ہو توگ جدمیل کے کند مول بیل کیا کہ جوئتے تھے ۔ آب سائنس نے آسکو هوتا ها إلى لكم الل كو لايسا كويد داج مليم الكر بال بهول ؟ روال بعد داج سمبر کا مهن باؤ أديكا ها . اكبر نه لأل دو جال دهول كو بهوكا مارے . کیلیمات میں یہ بھی نہیں منتلاً اور نہ سوکزی بھ ؤ سے مہتلا ع مند لوگوں کو فیقتے همیں . چاول میں دشان اور ریکی مئی رهنی ہے . کر موکلمار سے شخیت کی جائے ہو اس کے صاف جواب یہ ہوتا ہے کہ سرکاری گودام سے ایسما ہی مئٹا نے تم کدا کر سکتے تنیں ۔ ببلئے والا الجوا کی دوگان ہے ہی ناج خریدے . وہ ناج جائے حز'ب آور مندرسنی کے رهي تاڊهڻ کر ديا ھي. اُس لگر گيائس کياءا ضروري هو گيا ھے ديميش تو بهزنا ضروري هونا هي . ود محدور هي که هو حال ميون راسب بددي خلاف بهي هو او، كير لاكو خود صاف كوے . كير مهن صاف كونے ك وقت سے دہلے خدا کے یہاں پہوسے جا۔ لازمی ہو جارا نے . حيدرآباد ميں رائب بندی مارج سی اها

ههل جسمين که آکے من مالے دأء پر بينجين . 'سکي رزا بيام ک اور کارډوریشن کے کہوداموں میں ہؤاروں ہورے تاج جمع کیا لگے کسانوں سے سیدھے ناج لیٹے کے لگے سوگر نے گارتوریشین بھائی جو ائٹر چوری جاتا ہے اُرر چوری سے بیٹے بیں لیا جاتا ہے جس سے ہواروں روپ کا خریدا ہوا ناج چوروں کی بھیلت ہوجاتا ھے. کسان سرکر کی طرف سے ناچ لگے جائے کو آیک زبردستی عرمايه مارا زميدمار أور كان كاسالموكار أراج چيدا كروكيا

नया हिन्द

माच सन् '४१

बीच के सब ही खादमी शामिल थे. रातिय बन्दी की दूकानों को हर

सनीचर के दिन छुट्टी दी जाने लगी और उनके काम के वक्षन सुबह

बाठ बजे से बारह बजे तक बौर शाम को तीन बजे से सान बजे

तक मुकरंर किय गए. जुमा (शुक्र) मे जुमारान (त्रिहम्पन) नक सात दिन का सत्ताह ठहरा दिया गया. जा आहमी जुमारात नक

مارچس اه

بيج كے سبھي آدمي شامل مھ. راتب بندي کي دو کئوں کو ھ، سنھيور کے دن چھٹی دی جانے لکی اور ان کے لام کے وقہ صمعے آتھ بعجے ہاوہ

بعجة تك أور ندام كو تهن اهتيا مع مدات بعج نك مقرر كالم نكم . جمعة

شکر) مے جمعرات بردسدرے) ،کے سات من دسمند ، تبرا مءا کدا

جو آدمی جمعرات ک راچ که لے سی اسک ایک شمتے کا داج

توب کها جو دولان دارون کا میل ید بدارد جو آدمی دایک

جاول خريد "م كى حونديت عيمي ركبتا سي نے جائن

رهوكا مرنے لكا . أمك دو سال او كريوں سے دائد كے موتے أدائم شوائع خاريكادا الهجوز هايدأورا حواديشي حوارايا الكي مهين كشادا ولالعوى

पीली ज्वार या रागी नहीं खाना वह भी भूका मग्ने लगा, एक दें।

नाज न ले सका उनका एक हुक्ते का नाज इय गया जो दृकानदारों का माल हो गया आरे जो आहमी बारीक चात्रल खरीड़ लाने की हैसियन नहीं रखना बमने चायन स्वराहना छोड़ हिया खोर जो

چاول باملايال کائے اور وعی تہ آل سی کو لائے حالے لکے اور ملتکمه

راشللگ کے قامدے کے خلاف خرج تکے حافے ایکے اور جو باریک حاول كهاتا تها أس نے موتے أدر أَبِلَهِ هُوئِهِ جاول لهذا حبور ديا . أن سب

التطامون سے چود بازاری خوب موھی آور عام لوگس کو طبح طبح کی

لزا . اخداوں میں موس نے دیکدا کہ سرگر کی طاف ہے حکم دائے تكايهنمى پهونچىلى لكين اور ئاچ ھون كوداموں سے كورا مد ھوا بدلم

तकली के पहुंचने लगी और नाज खुर गोदामों में कूड़ा मिला हुआ

बटने लगा. आख्यारों में मैते डेप्या कि मन्कार की नरक में हुकुन हिये गए कि चावल की पालिश नकी बाय क्योंकि चावल का बिटामिन नश्ट हो जाना है जो आइमी की नन्दुकत्ती के लियं जहरी है. रियामत हैद्राबाद में इशरी कभी कम नहां हुई, रानित्र बन्दी के शुरू के हिनों में छैं लाख बोरे ज्वारी बस्बई भेज ही गई, अब

से चोर दाजारी ख़त्र बड़ी खोर खाम लोगों को नरह नरह की

کئے کہ جارل کی والیں نہ کی جائے کمو کم چاہل کا متامین نہے ہو جاتا ہے جو آدمی کی نلدرستی کے ایئے ضور می ہے. رہا مت

سال بهر سے ریاست مدی جواری دیموں ہے۔ اُس کي حکم چاول حهدرآباد ميل جواري كبدي كم نهمل هوائي . رائب دندي كه شروع کے دنوں میں چه الک بورے حواری ممیلی بعیلتکدی کئی . اب

सील भर में रियासन में ज्यारी नहीं है उसकी जगह बाबल की

किनकी दी जा रहा है, गोड़ाम से अगर अच्छा किनकी भी मिन नो

डसमें रातित्र बःहों के दुकानडार परम (बार्गक किनकों) मिलाकर

کی کنکی دی جا رهی ہے . آبوداء سے اگر اچنی کنکی بھی مائے آبو اُس مہیں راب مندمی کے دراز برہ (داریک کلکی) مالا کر

साल नो कही से बाहर के मोटे उबले हुए चावल मंगाए गए स्रोर वही हर आदमी को दिये जाने लगे और मुहक्मा राशनित के कथड़े के खिलाफ ख़र्च किये जाने लगे स्रोर जो यागी क चावल खाना था उसने मोटे और उबले हुए चाक्न लेना छोड़ हिया, इन सम इंनजामों ्ट्रंट (

)

हैदराबाद में रातिब बन्दी (राश्मिंग)

(माई सैयद् ख्वाजा, हैंद्राबाद् द्किलन)

चीज मिले. उसके साथ ही नाज वर्ता के खरीहने बेचने के लिये इनहादी (कोआपरेटिव) कारपोरंशन को कुल आधिकार हे हिंग और हकूमत ने राशन इस लिये बांधा कि लागों को बक्त पर सस्ती ह्यारों रुपए माह्वार तनखाह का रातिब बन्दी का श्रमला मुक्तरर किया गया. चोर बाजारी की रोक थाम के लिय बाजाबता नौकर रक्ले गए आरे रातिब बन्दी की दृकानों की देख रेख के लिये कई इन्सपेक्टर मुक्रेर किये गए, नाज जमा करने और रखने के लिये लाखों रुपए के खरचे से बीसों गोदाम बनाए गए जहां से नाज रातिब मन्दी की दूकानों को पहुँचाने के लिये कई लारियां आरे जानवरों, मुशियों बौर इन्सपेक्टरों का नियोजन हुन्धा श्रीर हर साल हजारों कपयों का नया बारदाना ख़रीद कर रातिब बन्दी के दृकानदारा को मुक्त दिया जाने लगा. हैदराबाद की छै सात लाख आबादी के लिये द्कान पीछे दो हज़ार रातिव कार्ड देना तय पाया. इन दो हज़ार सिर्फ चार पांच सौ रातिब बन्दो की दूकानें कृषम की गईं स्रोर हर आदमियों के लिये गेहूं, च,वल मोटे हों या बारीक, ज्वार पीली हो या सफेंद, यहां तक कि बाजरा और रागी बग़ेरा नांज पहले तो राजाना हर बालिग आदमी के लिये सात छटांक मिला, अत्र छै ख़दांक मिलता है और बच्चों को बारह साल की उमर तक इसका पाया रातिब दिया जाने तारा इसी में बहे लोग छोड़े जोत ब्लीड

حيدرآباد ميں راتب بندي (راشننگ)

(بهائي سيد خواجه' حيدرآباد دائس)

 چور باراري کي روک نهام کے لگے پاضابطاء ہوکر رکھے لکے اور راتب بلدى كى دولانوں كى ديكة ريكة كے لئے كڻي انسپكٽر مترر كئے كئے. لاج جسع کرتے اور رکھنے کے لئے لاکھوں روپ کے خرچ سے بیسین گودام بلاائے لکے جہاں سے ناج رائدب بذدی کی دولائوں کو بہونچانے کے هؤاوين رائي ماهوار تلخواء كا رأرب بلدى كاعماء مقرر كيدا كها لکے اتحاصی (کوآبریٹو) کارپوریشن کو کل ادعهکار دے دیے آور جهورين ملين . اس كر سابه هي ناج وغهرد كر خريدني بهنچائي ك لكے كئي لاريوں اور جائوروں' ملشووں اور انسپكتروں ½ نيوجن ھوا اور هو سال هؤاروں روپیوں کا نیا بار دائم خوید کو رأتب بلدی ک آبادي کے لئے صرف چار بانچے سو راتب بغدی کی درکانیں قائم ھڑار آدمھوں کے لگے کیےہوں' چاول موتے ھوں یا باریک جوار پھلی درکاندارس کو مفع دیا جانے لگا . حددرآباد کی چه سات لاکه کی کٹیں اُور هو دوکان بينچھ در هؤار رائب کارة ديدًا طے پايا. اُين دو ملعا هے اور بجوں کو بارہ سال کی عبر تک اس کا آداما هو بیا سفهد، بیهاں تک که باجرة أور رأامی وغهوة تاج بهائے تو درواعه هر بالغ آدمي کے لئے سات چھٹانک ملا' آب چھ چھٹاک حکومت نے رابین اس لئے بابدعا کہ لوگوں کو وقت پر سستی

नया हिन्द इलाहाबाद से कन्याकुमारी मार्च सन् १५१ कह बात कितनी साफ दिलाई पड़ती है कि सारा भारत एक डोरी में स्नोर एक कलचर में बंधने के लिये कितनी कोशिशा में हैं. यह भी साफ भलकता है कि यह कलचर किसी बंद तालाब की तरह सड़ने वाली कलचर नहीं है बल्कि यह कलचर बहती हुई क्रांर निखर्ती हुई कलचर हैं, इसकी अनेक राग रागिन्यों में अलग अलग राज और अलग बलग बमे, करनाटक जौर बंगाल. पंजाब और उत्तरप्रदेश, हिन्दू और ईसाई, मुसलमान और पारसी जो मुर्गं मां संगीत पैदा करते हैं वही हिन्दुस्तानी कलचर है.

يم بات كتلى ماف دكهائي يوتي ه كة سارا بهارت ايك

ألمآباد سے كليا كمارى

مارچ می اه'

"बाज हवा बिगड़ी हुई है. एक दूसरे पर इलजाम लगाए जाते हैं. ऐसी हालत में यह सोबना कि हम गलती कर ही नहीं सकते. मूर्लता होगी. हम ऐसा त्रावा कर सकें, वह लुशकिस्मती आज कहाँ ? बागर मेहनन करके हम भगड़े को फैजने से ग्रेक सकें, बौर फिर उसे जड़ बुनियाद से उखाड़ फेंकें तो बहुत हैं. अगर अपने देश देखने और मुनने के लिये. अपनी आँग्यें और कान खोलें रहें तभी हम ऐसा कर सकेंगे. कुद्रत ने हमें ऐसा वनाया है कि हम आपनी पीठ अपने से नहीं देख सकते. उसे नो द्मरे ही देख सकते हैं. इसिल्ये अकलमन्दी यही है कि जो दूसरे देख सकते हैं उससे हम कायदा उठावें "

355

त्मा गांधी

The state of the s

" آج هوا بکوی هوئی هے . ایک درسدے در الزام لکائے داتے معوں . اهسی حالت میں یہ سوچنا که هم غنطی کر هی نہیں میکے مورکیٹا هوئی . هم ایسا دعوی کر سکیں . وہ خونی قسمتی آج کہاں ؟ اگر محصد کر کے هم جبھگرے کو پیھائے سے رزک آج کہاں ؟ اگر محصد کر کے هم جبھگرے کو پیھائے سے رزک اگر اپنے درش دیکبئے آور سلانے کے لئے . ایلی آنکیپیل اور کان کدول اگر اپنے درش دیکبئے آور سلانے کے لئے . ایلی آنکیپیل اور کان کدول هے که هم ایشی بھٹھ آئے سے نہیں دیکب سکتے . آسے تو درسرے هی که هم ایشی بھٹھ آئے سے نہیں دیکب سکتے . آسے تو درسرے دیکہ میکٹے عیل اُس سے هم فائدہ اُتھاؤیں . .

-مهاتما كاندهى

"इस तरह की उदारता ष्टाब हमें सिफ्ट देस भर के लिये ही नहीं, सारी दुनिया तक ले जानी होगी. सारे मानव समाज को एक मूत्र में पिराना होगा तभी आज की बुराइयों से हम छुटकारा पा सकेंगे. इसके लिये तंग भावनाएं भरम करनी हार्गा."

द्किलन भारत में हिन्दी प्रचार एक बहुत बड़ी देस सेवा का काम है. उनके जिये हिन्दुस्तानी ही हिन्दी है और हिन्दी ही हिन्दुस्तानी. दिन्छन भारत हिन्दुस्तानी प्रचार सभा महरास ने इस मामले में तारीफ के फ़ाबिल काम किया है. यह मभा मलयालम, तामिल, तेलगू जौर कनड़, चार भाशात्रों के सूत्रों में हिन्दी सिखान का काम करती है. इसके प्रधान मंत्री श्री सत्यनारायन जी पालियामेंट के

करल हिन्दी विद्यार्थी रेजी में बम्बह के बड़े वजीर श्री की. जी. खेर ने बोलते हुए कहाः—

"हमारे विधान में जिस हिंदी की बात कही गड़े हैं बह उत्तरप्रदेश के नये पंडितों की हिन्दी नहीं होगी. वह तो हम तैयार करेंगे. जैसे गंगा का प्रवाह छोटे छोटे कई प्रवाहों का संगम हैं उसी भाशाएं अपने भंडार से हिन्दी की मालामाल करेंगी. तब हिन्दों का तरह हमारी हिन्दी देस की सारी भाशात्रों की गंगा बनेगी, चौदह जो सरूप शौर होली निखरेगी उसी में सारे देस के रहने वालों के इरादे, उनकी बम्मीदें, हर्श स्त्रीर प्रगति मत्तक्रां."

गिनती बढ़ती जारही है श्रौर उनमें जो जोश पाया जाता है उससे दिक्खन भारत में हिन्दी प्रचारकों और हिन्दी विद्यर्थियों की जो

نيا هلا نهيمن ساري دنيا تک لے جائي شوئي. سارے مانو سماح کو ایک سوتر مهن پرونا غوالا تبدي آج کي برائيون سے غم چهٽدرا ماسكهن "ایس طرح کی آدارتا آب همین صرف دیس بهر کم لئے عمی المآباد سے کلیا کماری مارح سن اه'

مح . إسك لكم تذكم بيداؤرائيين بيسم كراس شوائمي . معاماتے میں تعریف کے قابل کام کیا ہے ۔ یہ سنیا مامیا مزانمان تھلکوپارر کلمنو چار بھاشائی کے صوری میں تغدی سکتا ہے کا ڈام كوتى هم السكم برفندان ممكتري شربي ستثيم رارائل جي دارايداملات کام ہے. اُن کے لئے شاہدستگائی شو ہندی ہے اُرز شاہدی ہی هلمسكالي . دکيون پيارت هلمسكالي پرچار سبيا مدراس كالس دئين بهارت مين هلدى درچار أيك بهت دري ديس سيوا كا

マーナ きりまう کھول ھلکس ودیاردھی ریٹي مین بعبلکی کے بڑے وزیر شری

بي . جي . کبيو نے بولتے ہوئے کہا :--کریلگے . جہسے گلگا کا پروالا چھڑتے چھوتے کئی دواندوں کا سلکم شے تب ملدی کا جو سروپ 'رر شیدلی مکھرے کی 'سی مھی سارے دیس کے رعلے والوں کے آراہ ے 'ن کی میدین' شرش اور درگتی آتر پرديڪ کے نکے پانڌتوں کي شادي سهون هوئي . ولا سو هم آييار أسي طرح عماري دندي ديس کي ساري بهاشاول کي کلايا بذے کي . چوده بهانشائین ایم بهدتار سے عددی کو ما! مال کرینکی "همارے ردیمان ممیں جس علدی کی بات کہی گئی ہے وا

جو گفتي بوعتي جارعيء آرر أن مهن جو جوش پايا جاتا هه أس سے دكهن بهارت مهن هلدي پرچاركون اور هندي ولايارتهيون كي

मार्च सन् '४१ जड़ प्रकृति की सुन्दरता तो देखी हो, साथ ही समाज श्रौर संस्कृति के सवालों पर इस सफ्र में जो रोशनी पड़ी वह कहीं ज्यादा इताहाबाद् से कन्याकुमारी नया हिन्द

केरल प्रान्त के हिन्दी प्रचारकों के बीच जब पंडित मुन्दरलाल जी भाशन दे रहे थे तो ऐमा लग रहा था मानो हिन्दुरनान की कलचरी एकता मूरतमान होकर रंग बिरंगे मुन्दर झोर मुगंधित अलग अलग समाज फूलों को एक डोर में पिरोना चाहती है. उन्होंने हिन्दी प्रचारकों से कहा कि बह हिन्दी के ज्रिये हिन्दुरनान की सबसे खच्छी सेवा तभी कर सकेंगे जब वह हिन्दी चन्दन की तरह क माथे पर लगाने की कोशिश की गई तो आग बन कर जला ड़ेगी. उन्होंने बताया कि हिन्दी हिन्दुस्तान की मिली जुली कलचर की निशानी हैं भौर इसलिय भी यह ज़रुरी हैं कि इस हिन्दी के अन्दर सब प्रान्तों की साशात्रों के अच्छे अच्छे मुहावर और शब्द अपना घिसकर लगाई जायगी वरना अगर इसे दियासलाई दिखाकर दूसरे

)

रहन सहन और रीत रिवाज पर बोलते हुए पंडित जी ने

"इन मामलों में हमें बहुत उड़ार हांना चाहिये. न हम में से कोई बापके डोसे, इडली बौर रसम खाने चाहियें और शापको उत्तर के आज रामचंद्र जी की पाशाक पहनता है और न हमारी बहने वह पोशाक पहनती हैं जो सीता माई पहनती थीं. हवा पानी बौर मुविधा के मुताबिक पोशाक स्नौर खानपान होता है. दिस्खन में हमें खुशी से गुलाब जामुन और कलाकन्द लाकर खुशी होनी चाहिय.

ويادة أدم هي . سلسکرتی کے سوالوں پر اُس سنر مهن جو روشلی پڑی وہ کہیں جو پرئوتي کی سندرتا تو هيکهی هی' ساته هی سماج اور

• کی نشاس هے اور اِسلئے بھی یہ ضووری ہے دہ اِس دخدی ے احد ال كر درسرے كے ماتھ پر لكانے كى كوشش كى كئي تو آلى بين در جا ر. جلدن کی طرح کهس کر لکائی جائز کی ورع اگر اِسے دیاسلائی دکیا میکی . أنهوں نے بتایا که هددی هددستان کی ملی جلی کلجور ھلاستان کی سب سے اُچھی سھڑا تدھی کر سکھں کے جب رہ ھلادی ال ال ساج بهولوں كو ايك تورح ميں مردنا جامةى ھ. أُنْهِي نے مقدى برچاركوں ہے كہا كه ولا مقدى كا ذريعے معه پرانتوں کی بهاشاؤں کے اچھ اچھ محاورے آور شہد اپدا لکے كلجوي أيكتا مورت مان هو كر رنگ ديرنك سلدر أور سكذدهت جي بهاشي دے رهے تھے تو ايسا لگ رها بها مالو هددستان کي کھول پراست کے هندی ، جارکن کے دیمے جب پندے سلدوال

هوا يامي اور سوريدها كے مطابق يوشاك اور كهان بان هوتا هے . ملهن مهن همهن خوشي سے آپ کے آوسے اِدَالي اُور رسم کھائے بهلموں وا پرشاک پیمنتنی همل جو سوتنا مائی پیمنتی تهمی. چاهکوں اور آپ کو اُتر کے کلاب جاس اور قلاقلد کھا کو خوشی هونی مے کوئی آج رام چندر جی کی پوشاک بهدتنا ہے اور نم هماری ان معاملون مهن همين بهت أدار هونا چاهنگي. نه هم مين رهن سهن أور ريت رواج بر بواتر هوئه ينذت جي نے كها :-

इजाजत नहीं है. यह बात खटकने वाली खोर अन्याय ही नहीं फुट जाहिर की खोर इस से पूछा कि क्या वह अन्दर जा सकती है. हमने इतने में ही वहीं के रहने याने किमी आदमी ने कहा कि इस मन्दिर करते हुए कहा कि हम अपने गिरजों में किनी को जाने में नहीं की आया भी भड़काने वाली हैं. जो हिन्दू अन्दर जाते हैं उन्हें भी सब कपड़े उतार कर मिक्त घोतों या लुंगां. जो बग़ेर सिली हो, पहन कर जाना पड़ता है जिस समय हम मन्द्रर से बाहर निक्ते तो दो उनसे कहा कि शायड़ उन्हें माड़ी पहन कर अन्दर जाना होगा. लेकिन में सिक्त हिन्दू ही जा सकते हैं जिस पर उन महिलाओं ने मुकाबला श्रीरेज महिलाओं को खड़े देखा, उन्होंने अन्दर देखने की इच्छा रोकते. उनके चेहरों से लगा कि उन्हें यह बात खरुड़ों न लगी.

मिकालती है तो दिल का भीनरी से भीनरी कोना भी हिल उठना है की बाती ही उस सुन्दरता को पकड़ मकती हैं मामुनी खादमी षठता है. पानी की बड़ी बड़ी लड़रें जब पथर से टहराकर फेन के सुद्दावने होते हैं. समन्दर के अन्दर मूरज ज्यों का त्या दिखाड हैता है और साथ हो जो किरने रोशनी छिटकती है उनका ऐसा अरुक्षा अक्स पानी में दिखाई देता हैं माने। एक दूमर्रा दुनिया में भी हम सुरज को निकलते देत रहे हैं, कलाकार का बुरश या कवि मंत्रमुग्य होकर रह जाता है झौर प्रकृति की वरवस सराइना कर कन्या कुमारी पर सूरज का निकलना अपेर हुबना ड्राना ग्राज्य कौर मालूम होता है वहाँ भा कोई हिलारें ले रहा है.)

मन्दिर के अलाया वहां एक मंडप आरि नहाने की जगह भी बनी हुई हैं. सामने एक तैरने का हैं ज भी हैं.

همیں جس پر آن مہلاوں نے متابلتہ کہتے سونے کہا کہ ہم آسے گہجوں مہیں کسے کو جانے سے بہیدں روئتے۔ اُن کے جہروں سے لٹاکہ آ۔بیدر يم بات أچني نه لكي . كه كها ود أسدر جا سكتي هين . هم نے أن سے كيا كه شايد أبيش سازي پهلکر آندر جارا هوڙ ۽ لوکن اُرانے مهن شي وههن کے رشائے وائے کمسی آدمی نے کہا کہ اِس مغد، مهد صرف عقدو ھے خاسکتے کھوے آتار کو صرف دھونی یا لذکرل حو بغیر سلی عو دیمکر جانا پیوا هم . جس سمي هم مغدر سي باهر نكث بو در أدكم، يو مهالي دو أخراع ديكمها . أنهول لم أحر ديكمهذ كي إلجها ظائمركي أور هم سي يوهها أجازت نهيس هـ . يه بات كهتمك وأبي أور أبياليه هي نهول ديوت كي أكم بهي بهو؟ نے والي هـ . جو هندو أحدو جائے هيں 'چهي مهي سب

هي اُس سفدورا کو نکو سکتي هـ . محمواي آدمي مذتر مكدنه هه کر هوتے هھیں . سمندر کے آندر سعرج جھیں کا نموں دکیائی دیتا ہے اور ساتھ هی جو کرائیں رہشتی چیتکمنی علی ان نائیا اچیا عکس باری میں دکیائی دیتا ہے مارو آیک دوستی دنیا میں بیر هم سورج كو مكايج د كمه رهـ هيمي . كلا كار كا مرش يا كوي في دني ولا جاتا ها أور لمركوبي كي ببرسي سائتذا كو اتشتا هـ . داري كي يوي ちているといれて、リングのまちとれて、まちはこう بهيلتري سے بيميتري كونا بعي شل تهتدا شے أور معذره هوتا هے وهان کلیا نماری پر سورج کا تکلن اور قومذا دونیں عضب کے سہاونے

بھی کوئی هاورين لے رما ہے . هوئي هي . ساملے ايل تيبرنے کا حرض بهي ه. ملدر کے علاوہ رهان أيك مذتب 'ور نهانے كى جگه بھى بلى

मछलीघर श्रोर समन्दर का किनारा है. ममाज विद्या, जन्तु विद्या ब्रोर प्रात विद्या पर खोज करने बालों के लिये इन जगहों पर **अ**च्छा मसाला है. श्री रिष यमी की चित्रशाला में चित्रकला के बहुन अच्छे नमुनों का संघड किया गया है. इस संघह में अपने देस की आजकल की चित्रकारी के अलावा पुरानी चित्रकता के समुनों मे राजपूत झौर मुगल चित्रकारी के बड़े अच्छे नमूने हैं. दुमरे देगो के संग्रह में जावा. चीन. जापान और निष्टत्रनी चित्रकारी के अच्छे नमूने हैं, यहीं पर खोर्ग से न हाथ का लिखा कुगन जी केजी के हाथ का जिखा मुन्दर तमवीगे वाना महाभारत का फारसी तरजुमा देखने का मिला.

जहां हिन्दुस्तान के धुर इक्तिवन की जमीन को नीन जोर से तीन त्रिवेन्द्रम से कत्या कुमारी नक का रास्ता बहुत सुहाबना त्रीर रमनीक हैं, इसी सान्ते में एक क्रमधा नागर कोइल पड़ना है. यहा पर हमें त्रिवन्द्रम से क्षरीय माठ मील की दूरी पर कुमारी अंतरीय है सागर कुते हैं. पूरव से बगाल की खाड़ी, पंच्छम में अगरत सागर ब्रौर बीच में हिन्दु महासागर भारत के चरन हमेशा बान रहते हैं. इस मोसम में भी बड़े मीटे. नाजा और रसीले काम खाने के मिने इस रास्ते की शोभा देखकर बग़र वान बढ़ाए यह कहा जा सकता है जब कि इत्तर भारत में अभी आम के पेड़ों पर बार तक नहीं आया कि क्रुद्रत की सुन्दर में मुन्दर छटा अपने देम में पाई जाती हैं) કંકક્ષ

मन्दिर में खोर उमके पास रामकुमारी पर ग़ैर हिन्दुओं को ताने की कन्या कुमारी का एक मन्दिर है, कहा जाना है कि यह जुमारी शिवजी से विवाह करने के लिये प्रलय का इनजार कर गई। है, इस

روی براما کی چنبر شداد میں چندر دالہ کے دیدت آچھے امو وں ایسدکرد کوا کیا ہے۔ ایس سدکرد میں آئے ایس کی آج دل کی چنداراں کے عدود زیب کے ہائو کا لکسا تیاتی اُور قعلمی کے تا میں کہوا سقدر معودوں ودبا پر کهوج کونے وائی کے لئے این جکہاں پر اچھ! مسا نہ ہے . شری The of the state o أچه نمونے هيں . درسدے درسوں کے سذکرہ ممی حاراً جدی جاپان اور تملي چت داي کراچه حديم تمس ديهون پراورنگ متههلى كهر أور سملدر ؟ كذاراً هـ . سماج ودياً جفتو ودياً أبر درأن

والا مها بيوان كا فارسي الرحمة ديكمني كو مالا .

جهاں هلاستان کے دعو، دکوئی کی زمون کو نمن اور سے تمن سائر محوج ہے عرب سائر اور الِمَعَى رَاسِمَتُمْ مَجْمِى أَيْكُ قَصَدَمَ دَائِرِ يُونَ يَوَرَا هِيْ يَرِدَنِ بِرِ يَمَمَلَ الِمِعَي مُوسِمُ مُحْمَى دَهِي يُونِ مَمَنِّمَةٍ - ابْدَائِرِ، رَسَمَتُ أَوْ مُنْزِيَ كُو مُنْءٍ " که قدرت کی سلمدر سے سندر چند! أند درسی مدن داري هاري ها . " يوبلدوم مي كابها كداري ،ك كاراسة، يومن سداويا "، رمددك هر . جب که کر بهارت ممن اسے آء کے بھوں د نہوں کے ترمیر إس راستے کی شودیا دےیک نغمر بات باہائے نم کما جا ساکنا ہے بهج مهل هلا مها سان سارت کے حس تعیشه عمرے رہے عمل . ترمويده ره مي تريب سائه مال كي در در د كداري الدريب اج

میں اور آسکے پاس راس کدری ہر عبر عندروں کو جائے کی م وولا كرنا كم الما ويا الما منظر كر رشي ها رايس مندر كليا كماري لا أيك مندر هي . دبا حدا خركه كم يم كماري سيوجي

ここのは ないなかないなどということ

の一個ない

हवा पानी के इलाक नक्शे में देखेथे. इस सकर में इलाहाबाद से गरम कपड़े पहन कर चले और दूसरे रोज शाम की नागपुर पार करने के बाद बिजनी का पंछा खोलना पड़ा. नागपुर से मदरास और मदरास से युर ब्रिंग्बन ट्राबनकोर राज की और जब हम जा रहे ये तो एक अनोखा आनंद महसूस हो रहा था. मालूम हो रहा था मानो हम भारतमाता के मन्दिर की परिकमा को निकल पड़े हैं जिसके बरदान से इस देस का कलचरी एकता से अपने दिल श्रौर दिगाग को सुगनियत कर सकेंगे.

पच्छिमी घाट के किनारे किनारे जब हमारी रेल त्रिवेन्द्रम की क्योर बढ़ रही थी तो कृद्रत के जितने सुन्दर सीन सामने आए वह शब्दों में बयान नहीं किये जा सकते. नारियल, केला, मुपारी ब्रीट रबड़ के पेड़ों से लदी हुई हरी भरी पहाड़ियां क्योर उसों में कहीं कहीं कहीं के भरने एक श्रनोखी छटा पैश करते थे.

ग्यारह जनवरी को हम त्रिवेन्द्रम पहुंचे, त्रिवेन्द्रम 'ट्राबनकोर-कोचीन' रियासत की राजधानी है. यहां को बोली मलयालम है कौर यहां का बाली मलयालम है को जगह गट्टी हमेशा मानजे को मिलनी है. पट्टे लिखो की ताट्टा है हस रियासत में हिन्दुस्तान के और सब हिस्सों से ज्यादा है. यहाँ की अस्सी कीसदी जनता शिश्तित बताई जाती है. इनकी भाशा में निकलने वाले दैनिक पत्रों की तादाद २८ और माहवार व हम्सेवारों की ४० है. आबादी में चोलोस कीसदी इसाई है

त्रिवेन्द्रम में खास खास देखने लागक, जगहों में आजायनघर, विबेह्याघर, रिव बमी की चित्रशाला, पिन्छमी ढंग का जंतर मंतर,

هوا پانی کے علاقے نقشے میں دیکھے تھے ۔ اِس سنر میں العآباد سے گہم کبڑے یہوں کر چالے اور دوسرے ررز شام کو نائیور بار کرنے کے بعد بجالی کا پنکھا کھولٹا یوا ۔ ناگھور سے مدراس اور مدراس سے دھور دکھوں تراورکمور راج کی اور جس ھم جا رہے تھے تو ایک انوکھا آنند متحسوس ھو رھا تھا۔ معلوم ھو رھا تھا مانو ھم بھارت ماتا کے مقدر کی پریکرما کو نکل پڑے ھھی جسکے وردان سے اس دیس کی کلچری ایکتا سے ایچ دل اور دماغ کو سکفدھت کر سکیں گے .

، پچھمی گھات کے کڈارے کڈارے جب ہماری ریل تریویڈڈرم کی اور بوھ رہی تھی تو قدرت کے جھلے سندر سھیں سامنے آنے وہ شبدوں اور بوھ رہی تھی تو قدرت کے جھلے سندر سھیں سامنے آنے وہ شبدوں یہ معی بھان بول بھان نہھی کئے جا سکتے . نا ریل کھلا سماری اور ربو کے بھوں ہے لدی ہوئی ہمیں بھی بھیا بیدا کرتے ہے .

گهاوه جناوری کو هم تریویندرم بهانتی . تریویندرم ترارنکور کوچهون بیاست کی راجدهانی هی یهان کی بولی ماییا م هی آر یهان کا راج گهرانا آج تک مان کی بنس بر چانتا آرها هی بیشت کی جنگه گدی همیشه بهانتی کو مانتی هی یوه لکهون کی مداد گهی آمی قبیصدی جنتا شکشت بتاثی جاتی هی زیاده هی بیهان مهن نکالتی والے دینک پترون کی تعداد ۱۸ آور ماهوار و هعتی وارن کی میان

تربيريدلدوم ميدن خاص خاص ديكهنے لائق جكهوں مين عجائب كه ز جوريا كهر اول ورما كى چقر شالا پىچھى تعنگ كا جلتر منترا

इलाहाबाद से कन्याकुमारी

(भाई श्रोम प्रकाश पालीवाल)

एक बार किसी गांव में श्री जवाहरलाल नेहरू भाशन देने गए.
बहां के किसानों ने भारतमाता की जय के नारे लगाए. नेहरू जी ने
उनसे पूछा कि झाप लोग भारतमाता से क्या समफते हैं ! सभा में
सम्भाटा छा गया. सीथे सादे देहाती कोई जवाज न हे सके. जवाहर लाल जी ने समफाया कि भारतमाता का भासली रूप समफते के
लिये हमें इस देस के फैज़ाव को ध्यान में लाना होगा. पर हिमालय
हैं से कन्याकुमारी तक फैज़ाव को ध्यान में लाना होगा. पर हिमालय
हैं से कन्याकुमारी तक फैज़ाव को ध्यान में लाना होगा. पर हिमालय
हैं से कन्याकुमारी तक फैज़ाव को ध्यान में लाना होगा. तब हम भारतमाना का
इस पानी, रहन सहन स्वीर बोलियों की अनेकता लिये हुए इस देस
के रहने बालों को भी ध्यान में रखना होगा. तब हम भारतमाना का
असली रूप समफ सकेंगे. इस तरह आप लोग खुद भी भारतमाना
बे झंग हैं. और भारतमाना की जय बोलते हुए अपनी भी जय
बोलते हैं. भारतमाता के इस रूप, की जो तश्वीर मैंते अपनी आंख से इस अनबरी महीने में देखी वह मेरे दिमाग़ में ज्यों की त्यों खिंच गई है. काग़ के नक्करों पर बीसियों बार हिन्दुस्तान देखा था. पर इलाहाबाद से त्रिकेन्द्रम और कन्याकुमारी तक का सफर करके जो समफ में आया. पहले कभी नहीं आया था. हिन्दुस्तान में एक ही समय अलग अलग अलग

الفأبان سے عنیا کہاری

(بهائي أوم پيزگاش پاليدوال)

ایک بار کسی گاؤں میں شرے جواهر آل نہرو بهاشوں دیائے گئے .

وعال کے کساتوں نے بھارت ماتا کی جے کے نعرے لگائے ، نہروجی نے أن سے پوچها که آپ لوگ بھارت ماتا کی جے کے نعرے لگائے ، نہروجی نے أن سے پوچها که آپ لوگ بھارت ماتا سے کبا سمجھتے میں ؟ سبها موں سلاتا جوہا گیا . سبدھ سادے دیہاتی کوئی حواب نه دے سے ، جواهر آل جی نے سمعوں اس دبس کے بھیلؤ کو دہیان میں آتا ہڑا ، املی رہی ندی ندی تا ہمارت میں کی زمین پہاڑ میں جوابی سے کلا بھی ماتا ہم بھیات میں کی زمین پہاڑ سجھتے کے لئے مموں سہن اور بولیوں کی امیکتا لئے موئے اس بھارت کی امیکتا لئے موئے اس ماتا کا املی رہی سمجھ سکیں کے ۔ اِس طرح آپ لوگ خود بھی بھارت ماتا کا املی دبی میں کہنا مولاً . آب مم بھارت بھارت ماتا کی جے بولتے موئے ایٹی بھارت ماتا کی جو بوئے ایٹی

بھی جے ہولے مھیں .

بھارت ماتا کے اِس ررپ کی جو تصویر میں نے 'یئی آنکہ سے اِس جفوری مہینے میں ردیکھی وہ مھرے دمانے میں جھوں کی تیوں کھلیھگئی ہے کفٹ کے نتھے پر بیسھوں بار هندستان دیکھا تیا . پر اُلعآباد سے ترویلدوم اُرر کنیا کماری تک کا ممر کر کے جو سمجھ میں آیا' پہلے کبھی نہ آیا تھا . هندستان میں ایک ھی سے الگ الگ

नया हिन्द कस पर एक सरसरी नजर माच सन् ५१ कनेट्य है. कसी सरकार ने लड़ाई के बाद इस सुहिम को तज कर दिया. चार साल में चार हज़ार चार सो तहत्तर बर्ग मील रक्षत्र में घर बनाए गए हहातों में भी 23 लाख नए मकान छड़े किये गए.

दिया. चार साल में चार हजार चार सा तहत्तर वाग माल रक्षत्र म घर बनाप गए. देहातों में भी २३ लाख नए मकान खड़े किये गए. खाना. कपड़ा और रहने का मकान यह तीन ही जनता की सब से बड़ी ज़रुरते हैं क्योर इन तीनों के पूरा करने में रूम इस समय संसार के देसों में सब से बढ़ा चढ़ा हैं

- درسی تر بیس سرگر نے ایائی کے دعد اس معم کو میؤ کر دیا". کرتویم ہے . ررسی سرگر نے ایائی کے دعد اس معم کو میؤ کر دیا". چار سال معی چار ہزار چار سو دہتر ررگ میال رفدے میں گھر بغائے گئے . دیمهاتوں میں بھی ۳۴ اگھ سے محن فیترے کئے ئیے . کھانا' کروا آور رہنے کا مکن یم تھن می جفتہ! کی سب نے بتی ضورتیں ہمیں اور آن دیموں کے پہوا کرنے میٹی روس اس سمے سنسار

كم ديسول مين سب سر بويا چرما ها .

ٳؙٞۥٚڹيا هند' کي چهاھي بندھي ھوئي بڙھيا جلايي ۽ نوا المروع مع آج تک کی کل جندین خرید نے بر قائی خرج جولائي سن ٢٩٩١ سے دسمبر سن ١٩٥٠ تک کي . تيم ع ير جلد كي مرف هس روبيه . - ميليجر "نها علد د۱۱، متهی کلج، 'नया हिन्द' की छमाही वैधी हुई विद्या जिल्दें नोट-ग्रुक्त में आज तक की कुल जिल्हें खरीहने पर डाक खर्च जुलाई सन १८४६ से दिसम्बर् सन १९५० तक की . इलाहाबाद. -मैनेजर नया हिन्दु १४४, मुट्टीगंज, क्षीमत हर जिल्ड़ की सिर्क दुस कपया.

माच सन् '५१

. इस पर एक सरसरी नजर

नया दिन

أس طرح إلا كام جلكا ير سهيوك هي مركها جا سكنا هر.

तिखे भी कमर बांधकर देस सेवा के इस मैदान में कृद पड़े. विद्यर्थियों ने अपनी तालीम से दूसरे भाइयों को फायदा पहुँचाया. नौजबान कम्यूनिस्ट लीग ने हजारों मेन्बरों को इस मारचे पर सगा दिया. नतीजा यह हुआ कि रूस में ष्रव सात साल की प्राइमरी तालीम तो चरूरी है ही लेकिन सरकार जल्द ही सिकेन्डरी स्कूल की

तालीम को भी सब के लिये जरूरी खोर सुम्त करने वाली है.

350

"कलचरी सेना" में न सिर्फ टीचर आए बल्कि क्लर्क आर दूसरे पढ़े

इस तरह का काम जनता के सहयोग ही से किया जा सकता है.

الما المعيادون مين روس كو أب تك أونعها المتجهان ملكا رها هـ . سے عمارتوں کو سجانے کی جگہ آب زندہ دیوتانی کا حقوق سدک مرمر كواريا هي . ليوكس ساتية هي ساتية سفدوات! بهي بيزهامي هي . روس كو ، مين کے دیسی سیپوکوں کو اِسطاح آمہ کر دیا۔ کدا ہے ۔ وہمال دیوانک انتشاری ررسي ساهقهه کا مهتو دنيا مان چکي هي . عمارت کلا مين بعي روس آلے بوها ہے . اِس مودان میں اُن کا سدهاست ہے -- حدثا کے هت استمیشن پر دیسی کے بہادر سونکوں کی موردان آور کی کے حتر دین كى جوزيس أس طرح بكانا جس سے حديما كلاكي سراعد! كر ك معلمارتا کی طرف بوه سکے . روس کے سامنے ص،ف دیس کو ستانے همي كم پيروگواله نبهجي هي بلكة لوكون كو آرام هنائي والے مكان اللهي مهيفة کے نھجے نھجے سنگ مرمر کے 'ستمیشٹوں سے سےار' کیا ہے ، کسی أور كوئى أستيهشن دبانغ روسىكويون لا درسن كزاتا هم. مخرهم ميدان کلا ممهن بهی روس نے آدنی انگ جکه بداسی ہے . انتبر راشتہ ی ، کما کیا ہے۔ لیکوں کو دھنے کے لئے تیبر مہدا کرتا ہیں۔ سرکار کا The state of the s गया है, लोगों को रहने के लिये घर मुहैया करना भी सनकार का मूर्तियाँ स्रौर उनके चित्र है खार काई स्टेशन पुराने ससी कवियों का कर दिया गया है. वहाँ पौरानिक कथात्रों से इमारतों का मजाने को जगह अब जिन्दा देवनात्रों का जीवन मंगमरमर पर अकित किया भी बढ़ाती है, हम का बमीत के नांचे नींचे संगमरमर के स्टेशनों मे सजाया गया है. किमी स्ट्रान पर देस के बहादुर मैनिको की दुर्शन कराता है. गरब हर मैदान के देम सेवकों को इम नरह अमर राष्ट्री सिनेमा सम्मेलनों में हम को अब तक उँचा स्थान मिलाना रहा है. रूसी साहित्य का महत्त्र द्वनिया मान चुका है. इमारन कला में भी रूस जागे बढ़ा है. इस मैदान में उनका सिद्धान्त है-जनता के हित की चीजें इस नरह बनाना जिस से जनना कना की सराहना कर के सुन्दरता की तरफ बड़ सके. रूस के मामने सिर देस को सजाने हो का प्रोप्राम नहीं है बिल्क लोगों को आराम देने बाल मकान भी मुहैया करना है. लेकिन साथ हो साथ मुन्दरना कला में भी क्स ने अपनी असता जगह बनाली हैं अन्तर

جهونتهايا . نوجوان كميونست ايك نے هواروں ممدووں كو اِس المعكبل كي تعلهم كوبعي سب كے لئے ضروري أور منت كرنے يېرے. وفيارتهيوں نے اپندي تعليم سے دوست بهائموں کو فائده پوائموی تعلوم تو غرروی هے هی لهکن سرکر جلد هی سکدتوری چوم لکمے بھی کمر باندھکر دیس سھوا کے اس میدان میں کود مهورچے پر لکا دیا . نکھجے بہ ہوا که روس میس آب سات سال کی "كلمچوى سيلما" مين نه صرف تيهچر آئے باكمه كلرک أور دوســـے

هر آدمي پوها لکهاهي . هذد والن کے لئے يه جانئا ضروري هے که

ورس أهم ديس مه جادايت كو خكم كيس كرسكا ؟ اكتوبر ١٩١٧

کا آنقاب ختم هوتے می جاهلیت کو ختم کرنے کے لئے ایک خاص

كميشون مقرر كر ديا كيا اور أسكى ديكه ريكه مهل يه جنگ لوي تشي

"کلچری سفدا" کے سواھی تعلهم کا هقههار لے کر جاهلهت سے لونے

جل معك . إس "كلجوري سيدا". كي نيما ليدن كي دهرم بعني

تههن . پوهانځ لکهانځ کا مطلب صرف دسخط کرنا سکهانا ره

كافي نهيس سنجهتے تھے. اُنهين نے اپڻا لکھيه طے کيا--بالغ

تعاهم کے مسیندھ کے اسکول پوری پرائسری اسکول کی تعلیم دیں،

پوهاڻي ايڪي ايدي مان يوني مبن هو' وهيارتهيون کو حساب کي تعليم هي جائے' آنهين آخبار کا يُهوک يتايا جائے۔ آتهاس اور

بهوگول كي شكها دي جائے اور ريڌيو أور دوسرے سادهنوں ؟ استعمال

أيه ديس ارر دنها كي سمسهاؤن كا تهوراً بهت كمان هوجائے . أسي سکهایا جائے . پوملے والوں کو یہ بتا ا غروری سنجها کیا که أمهدن

لكشمه كو سامك ركهكر أيك كهريكوام بلايا كيا " أمتحان للي كال آور وديارتههن كو سارتينك ديك كاير.

ههاتوں مهن أسكولي سال ٧ مهيائے كا ركها كيا أور هو مهيائے مين هوا. إس أيك سال مهن أنههن پرائدري اسكول كا چار سال كا كورس ختم کرنا تها . شهروں میں اسکوای سال دیس مهیدے کا رکیا کیا أور هر مهياء مين أا س تين لهنات ورز تعليم هي جاتي تهي. أن پوه أور أدم پوه سبهي كو أيل سال كي تعليم دي جانا ط

> तय हुमा. इस एक साल में उन्हें प्राइमरी स्कूल का चार साल का कोसे खतम करना था. शहरों में स्कूली साल दस महीने का रक्खा गया भौर हर महीने में ११ दिन तीन घन्टे रोज तालीम दो जाती भी. देहातों में स्कूली साल ७ महीने का रक्ता गया भीर हर महीने में ११ दिन ४ घन्टे रोज तालाम देना तय हुमा.

हर आदमी पढ़ा तिखा है. हिन्द बालों के लिये यह जानना थरूरी हैं कि रूस भाषने देस से आहि लियत को खतम कैसे कर सका ? आकत्वर १८१७ का इनक्षताब खतम होते ही जाहितियत को खतम करने के लिये एक खास कमीशन मुक्तर्र कर दिया गया स्रोर उसकी देख रेख में यह जंग सड़ी गई. 'कल चरी सेना" के सिपाही तालीम का हथियार लेकर आहिलियत से लड़ने चल दिये. इस "कलचरी

अपना लह्य तय किया — बालिग तालीम के सम्बन्ध के रक्तल पूरी सिक इसखत करना सिखाना वह कार्का नहीं सममते थे. उन्होंने

सेना" की नेता लेनिन की धर्मपत्नी थीं. पढ़ाने लिखाने का मतलब

प्राइमरी स्कूस की तालीम हैं, पढ़ाई ष्रपनी ष्रपनी मां बाली में हो,

विद्यार्थियों को हिसाब की तालीम दी जाय, उन्हें झलवार का उपयोग

और दूसरे साधनों का इस्तेमाल सिखाया जाय. पढ़ने बालों को यह बताया जाय, इतिहास घौर भूगोल की शिक्षा दी जाय घौर रेडियो

कर एक कैरिकुलम बनाया गया, इम्तहान लिये गए आरे विद्यार्थियों बताना जरूरी समका गया कि उन्हें अपने देस और दुनिया की समस्याकों का थोड़ा बहुत ज्ञान हो जाय. इसी लद्य को सामने रख

को सर्री फिक्ट हिये गए.

ब्यनपढ़े बौर झधपढ़े सभी को एक साल की तालीम ही जाना

ا ا من ٣ كهنك ورز تعليم ديدًا على هرا .

मार्च सन् '४१

१० खरत १० अरव रोबेल की बचत करके रूस से "नोट बढ़ौती" ह्स पर एक सरसरी नजर का जनाजा निकाल दिया गया. नया हिन्द

का बजटै वढ़ गया है. ४५ छारब रोबेल से बढ़कर यह बजट सन आमइनी के साथ साथ कलचर की यातों के सम्बन्ध में भी क्स ' ४६ में एक खरव १० अरब रियेल हो गया. यह यजट नीचे लिखे सम्बन्ध में खर्च होता है-

करना और धनको ततलाह समेन छुट्टी देना, यच्चों की तन्दुरुत्ती की देख भाल कौर बातक संस्थात्रों का खर्व. जो ब्रौरनें ज्यादा बच्चे पैदा करती हैं या दूमरों के वरुचों को पालती हैं उन्हें सालाना ब्होगी ब्रौर दृश्तरी काम करतात्रों पर वीमे की रक्म के तौर ऊँचे तकनीकी कामों के लिये सुप्त ट्रोनिंग का इन्तजाम. काम करताओं को तन्दुरुस्त रखने के लिये दिल बहुलाब का सामान मुहैया पर खर्च. यूड़े झौर पंगुल आर्शमयों को पेनशर्ने. मुफ्त तालीम खौर म्रान्ट झौर विद्यार्थियों को बजीके वर्तारा.

सोवियत हस में अत्र किसी को कल की चिन्ता नहीं है. किमी को न बेकारी का खटका है और न कोई भूका मर सकता है. इस लिये वह खुशहाल होकर सारे देस के आम लोगों को ऊपर उठाते हुए मह है कि जनता के जीवन से माली संकट बिलकुल मिट गया. सब से बड़ी बात जो माली मैदान में रूस हासिल कर सका बह कलचर और कला के मैदान में भी ख़ ब तरक़ कर रहा है.

तालीम के मैदान में भी रूस ने तंत्र दोंड़ लगाई है. जिस जगह तालीम की दशा हिन्दुस्तान से कही ज्यादा तुरी थी वहां आव

بوعموتي" كا جدازه نكال ديا كيا . ميں 1 كهرب 1 أرب روبل كي بعيت كر كے روس سے "لوت 7(8) 20 01,

راس کا بجت بود کیا ہے ۔ ۱۳۳ ارب ررمل سے بومکر یہ بجت سن المه مهن ايك كهرب 1 أرب روس هو كيا . يه بجت نيون لكه سمبلادء مين خرڄ هوڻا هـ— أمدني كے ساتھ ساتھ كالمچير كى باتين كے سمبدلدھ مهيں بھي

کا خرہے' جو عورتیں زیادہ بھے بیدا کرتی ہیں یا دوسروں کے بچوں کو یالتی ھیں آئییں سالانہ کرانے اور ودیارتیہوں کو وظیفے هیگا، بچون کی تلادرستی کی دیکه بهال اور بالک سنستهاون کے لئے دل بہلاؤ کا سامان مہما کرنا اور اُن کو تذخوا؛ سمیت چهتی بوره أور يدكل أدميون كو يدندايين مدمت تعايم أور أونته تكدهكي كامون كے لئے مذح تربيدنگ كا ائتظام، كام كرتان كو تلدرست ركبكے اُلعيومُي اُور دفقتوي کام کوتاؤں بر بھے کی رقم کے طور پر خبے۔

کا که تما هم أور نه کوئي بهوکا مر سکتا هے . اِس لئے وہ خوش حال روس میں اب کسی کو کل کی چاندا نہیں ہے ۔ کسی کو سے بھکاری ہو کہ سارے دیس کے عابہ لوگوں کو ارپیر أتبتاتے ہوئے كلجبر أور كلا كي معدان مين بهي خوب ترمي کر رها هـ . یم ه که جلتا کے جهون خے مالی سائک والتال مت کها . سویت مسب سے بھی بات جو مالی میدان میں روس حامل کر سکا وہ

جکه تعلم کی دشا هذدستان سے کہیں زیادہ ببی تهی رهاں آب تعلیم کے میدان میں بھی روس نے تیز دور لکالی ھے ، جس

ماري سي اد، लक्ष है खतम होते ही न सिर्फ लड़ाई से पहले की अपनी सीमा का कू ऊपर लिखे कारमूला पर किसये ता नतीजा निकलता है कि रूस ने भाशन में लन्दन बासियों को बताया कि रूस में रहन सहन का स्तर दिन पर दिन ऊँचा होता जा रहा है. उन्होंने यह भी बताया कि अमरीकी दूतघर के एक अकसर ने भी उनसे कहा कि रूस में रहन सहन का स्तर सन '४७ से सन '४० तक दूना उठ गया है. इसी तरह भी मिल्स के कथन के सुनाविक फ्रान्सीसी दूतघर के एक मफ्सर ने कहा है कि रूसी मज़रूरों का जीवन स्तर करान्सीसी मजदूरों से क्ररीब क्ररीब दुगना ऊँचा हैं. श्री मिल्स के ययान को ि जिया बिल्फ वह दूसरों को पीछ छोड़ कर आगे भी बढ़ गया. नया हिन्द्

रूस दुनिया में पहला मुल्क है जहां सन १८० में हा खाने की चीजो और सनअती सामान की शश्तिंग खान हो गई. वहां जंग क बाद सुल्क न केवल सन '४० के सनजानी पैदाबार के माप को ही पहुँच गया विक हर विभाग में क़र्म आगे भी बड़ गए. ४१ क्रीसदी बढ़ेती डचीग धंदों में हुई और सन १८० से १८८१ लाख टन ज्यादा गल्जा सत '४९ में पैदा क्या गया. ३१ क्षीसरी ऊनी कपड़े श्रीर ४६ फीसदी रेशमी कपड़े की पॅदाबार बढ़ी.

रही हैं. लेकिन रूस ने तीन साल में इस जोंक से पीछा छुड़ा लिया. ' ४८ में इस तरह ८६ मरब रोबेज़ की ''नोट बढ़ौती'' खतम हुई. खाने और दूसरे जरूरी सामान के भाव जल्दों ही घटा दिये गए. सन सन '४६ में ७१ मरब रोबेल की कमी मौर हुई और सन '५० में काराची ''नोट वड़ोती'' आज सभी मुल्कों की जनता को चूम

(生になるまなが、 کا أسکر سن ۲۷ سے سن ۵۰ نک دورا 'تِه گها هے ، اسی طرح شری کسٹے تو نتھجہ مکلتا ہے که روس نے لڑائي ختم ہونے ہی سے صرف لوائي ميه يهلم كي أيذي سهماكو چهو لها بلكم ولا درسوس كو بعجهما بهاشن مهی لفدن باسدون کو بتایا که روس میں رهن سهن کا آستر دن پر دن أونچا هوتا جا رها هے . أرتيس نے يه بهي بتدايا نه أمريكي هوت کهر کے ایک افسر نے بھی اُن ہے کہا که ررس میں رعبی سہیں مکس کے نتھیں کے مطابق قرانسیسی دوت گھر کے ایک اوسر نے کھ ہے که روسی مؤدوروں کا جھوں آسکر فرانسٹسی مؤدرروں سے قریب قريب دكما أونجها هـ . شرى ملس كـ بجان كو أوير لكت فارمولا پر

 کی چهورن ارد صفعتی سامان کی راشدهک ختبه هو کئی . رهان جنائی کے بعد ملک نه کيول سن ۳۰ کے صدمتی بيد ارار کے مان كوهي بهونج كيوا يلكم هر وبهاك مين قدم أك بني يبتدئك ١٦٠ فهصدي ببعبرتي أديبك دهندرن مهن هوئي ارز سن ١٩٠٩ عـ د١٠٠١ لاكه تن زياده علم سن ٢٩ ميل يهدا كما كيا . ٣٥ فيصدى أونى كدير أورام فيصدى ريشمي كهتاء كي ييداوار ببرهي . رس ديا مهن ديلا ملك هر جديل سن ٢٦ مين هي كيائر

رهي هـ. ليكن روس نے تين سأل مين أس جونك سے بعجها هيئے گئے . سن ۲۸ مهن أس طرح ۲۸ أرب ردبل كي "توت بزعوتي" چهوا لها . كهاني أور دوسور خووري سامان كه بهاو جلدى هي كهتا خالد هدار . سد. 19 مد ، ٢١ ايت روبا ، كي كم أور هواي أور سور، ٥٠ كقلى "نوت بوهوني" آج سبعي ملكون كي جدتنا كو چوس

रूस पर एक सरसरी नजर (भाई मुनीब रिजवो)

बह कांतें भी जिनसे अ.शा छलकती है और वह आंतें भी जिनसे अ.शा छलकती है, एक को क्या एक नट सुखी समाज का अगुआ दिखाई पड़स है, दूमरे दो हम के भेस में बादनी समाज का अगुआ दिखाई पड़स है, दूमरे दो हम के भेस में बादनी मीन नज़र आती है, एक के लिये जो अस्व है दूमरे को वही बहर दिखाई हेना है, ऐसी मूरत में यह जानना जहरी है कि आंतर इस काशा और डर का कारन क्या है ? इसके निये हमें एक सरस्री नज़र हम की तरफ डाजना चाहिंद और यह मानूर कम्म किया कुछ चाहिंये कि बहां धन दोलन, तालीम और कला के मैदान में क्या कुछ खब तक हुआ है और आगे कियर को कहम वह रहे हैं.

पूँतीबादी देसों में राश्ट्र की आमहतों चाहे किनती ही बढ़ जाय केमाया जाता की उसका पूरा कायदा नहीं होना. क्योंकि वहां थन कमाया जाता है ज्यादानर ज्यक्तान कायदं के लिये जार वह भी सोवियत राश्ट्र की आमदनी की वहोती का नाप हैं वशें की जनता के रहन सहन के स्तर में बढ़ोती, इस तरह अगर वहां के रहन सहन को आंक लिया जाय तो पना चक्र जायगा कि देस को खुशहाल बनाने में बह कहां तक सफत रहा या असफत ' इस बार में श्री जान प्लेट्स मिल्स को, जो ब्रिटिश लेबर पारटी के माने हुए नेता है, प्रमान माना जा सकता है रूस में लीट कर उन्होंने अपने एक

روس بر ایک سری نظر

(بهائي مجدب رضوي)

ولا آنکهیں دیمی حدی سے آسا جھیکنتی ہے اور ولا آنکوییں بھی جس سے قر قبکتا ہے آج روس در خصی ہیں ۔ ایک کو روس ایک جس سے قر قبکتا ہے آج روس در خصی ہیں ۔ ایک کو روس ایک نئے سکھی سماج کا اکو دنھائی بر ہے ' دوسرے کو روس کے بیویس میں ایٹی مرت نظر آئی ہے ۔ ایسی صورت میں یم حالتا مروری ہی دھی زعر دکوائی دیبتا ہے ۔ ایسی صورت میں یم حالتا کی تماروی ہیں آشاد روس کی طرف آئی کیا ہے ۔ ایک میدائی دیبت کی ایک تماروی ایک نظر روس کی طرف آئی کا جائے اور یک میدائی دیبت کی تعالیم آور کا کے میدائی میں کیا کچھ اپ تک موال دھی دولیے آتھائی ہو قدم بود رہے میں ۔

پونجی وادی دیسوں میں ریشٹر کی آمدنی چاہے کنٹی می لوھ جاے لیکن جنتا کو اُس کا پورا فائدہ نہیں ھوتا ، کیونکہ وعال بوھ جاے لیکن جنتا کو اُس کا پورا فائدہ نہیں ھوتا ، کیونکہ وعال دھی کمایا جانا ہے ریادہ تر ریکتی گئے فا دے کے لئے اور رہ بیس سوریٹ داشتار کی آمدنی کی بوھونی کا ناپ ہے وہاں کے بالکا اُنٹا ہے . وہی سہوں کے استر میں بوھوتی ، اس طبح آئر رهاں کے رہیں سہوں موں وہ کہاں تک سبیل رها جائے گا کہ دیس کو خوش جال بذائے موری ہوں وہ کہاں تک سبیل رها یا اسپول ! اِس بارے میں شبی جان بہتا ہوئے نیتا ہوئی برمان مانا جا سکتا ہے ، رہس سے لوٹ کر آنہوں نے اُنے آیک

rebi

नवा हिन्द

मुँ ह बनाना मौर दिल को बेचैन करने वाली गिटिकरी की जगह तान हैं स्त्रीर गाने में उन का तरह तरह की झाबाजें निकालना, बार बार

को देर तक खेंचना मुभे ऐसा मालूम हुआ जैसे कुछ ''जंगली जानवर'' है, बिना "एटम बम" के साइन्सी जुजों के आग लगा हेना है, यह पच्छिम का यह कहना बिल्कुल ठीक है कि हिन्दुरनानी संगीत का डतार चढ़ाव उनकी समम से बाहर है. क्यों न बाहर हो जब कि 'मेंस के आगे बीन बजानां' उन पर सही उत्तरता है. वह क्या जानें कुलेलें भून जाते हैं, यह बरोर मौसम के मूसलाधार पानी बरसा देता रामको भुला देता है, यह खुशी बढ़ाता है, रोते हुर बचों को बहला देता है. यह पत्यर के दिल वाले को मोम बना देता है. यह थोड़ी देर के कि हिन्दी संगीत चिड़ियों को उड़ने से रोक देता है, चौपाए स्थपनी सख्ती में थकाबट महसूप करने लगते हैं. खूबसूरत चेहरे बद्म्रत लिये दुनिया की मुसीबर्ते टूर कर हेता है. जभी तो इस को आत्मा की कसरत से जमीत हिलने लगती है और जिनके गाने से बच्चों की नींद उचाट हो जाती है, युढ़ों के दिल दहल जाते हैं श्रोर जनान इसकी हो जाते हैं खौर खावाज के उतार चढ़ाव से यह माल्स होना है कि की खुराक समफा जाता है, न कि पच्छिमी नाच, जिसमें मफेर टांगों हिमालय पहाड़ से पच्छिमी संगीत के साज लुड़क रहे हैं आर संगीत के देवता का गला घोट रहे हैं. मैं तो पच्छिमी संगीत को ऐस्री **बा**सना का नतीजा समम्तता हूँ जिसमें श्रासर तो न हो लेकिन थोड़ी बेतुकी आवाजों से अपनी संगीत की प्यास बुक्ता रहे हों. देर के लिये डमर भर के ठहाके खर्च हो जायं

كهيلوينا مجه أيسا معلوم هوا جيس كويه "جنكلي جانوز" بم تكي آرازوں ہے اپنی سلکیت کی پیاس بجہا رہے ھوں . هے اور گانے میس اُن کا طرح طرح کی آوازیس سکالٹا، بیار بیار میلته بیٹانا اور هال کو بے چین کرنے والی کٹکری کی جگاء تان کو دیر تک ډريم اور سذکوت مارچسی اه

ديتا ها، بدا "الهيم بم"، كا سائدسي جنول كا أمي لئا ديننا ها يما عم كو بهلا ديدًا هـ، يه خوشي بجهازا هـ، روت هوئه بحدول كو بهلا ديندا . "بههلس کے آئے بھن بجارا" اُن پر صحوم اُترتا ہے ۔ وہ کیا جانھن كلمليون الله بهول جاتے هيں' يه بغير موسم كے موسلا ديمار باني بوما أتار چوهاو أن كي سمجه سے داهر هے . كموں نئه بالعر هو جب كئه که هلامی سلکیت چوہوں کو اُڑنے سے روک دیتا ہے' چوہائے اُپلی ها بيم پته برك دال والے كو مرم بدا ديتا هـ. بيم تيموزي ديو كے لئے دنها کی مصهبتیں دور کر دیتا! ہے. جبھی تو اِس کو آتما کی خوراک کي منځلی مهن تهکارت متعسوس کړنے لگلے هيئی' خوبصورت چهرے كو أيسى وأسابا كا نكينجة سمجهكا هول جنس ميمل أثر تو نه هو بل صورت هو جاتے هيں اور آواز کے آثار جوهاؤ سے يم معلوم هوڻا ها كه هماليه زمار مے پنچهمي سنكبت كے ساز اوهك رہے هيں أور سمجها جاتا ها نه که پچهمی ناج کم جس میں سنید تانگوں کی کسرت سے زموں ھلنے لکتی ہے اُرر جن کے گئے سے بچوں کی نیئن سلکیت کے دیوتا کا گلا گهونت رہے ہمیں . میس تو پنجهمی سلکھت آچات هو جاتی هے۔ بوزهوں کے دان ددل جاتے هوں اور جوان اِس پچهم کا یه کهذا بالکیل تهدک هے که هندستانی سنگیبت کا

لهكس تهوزي دير كم لئے عمر بهر كم تههاك خرج هو جائيں .

नबा हिन्द

مارچ سن اه'

4

हिन्दुस्तान में संगीत "ईश्वर भक्ति" का ज़िर्या रहा है और हसके राग रागनियों के बोल जब सुनने वालों में गूँजेते हैं तो इनसानों को दुख सुख की कञ्ज्ञतों से नज़्दीक कर देते हैं. योरप वाले आपने संगीत को बाहे क्तिना सराहें, यह मानना पड़ेगा कि संगीत हो या हिसाब, दर्शन हो या कविता, यह पूरब के ऐसे इल्म व कला हैं जिनसे दुनिया की हर महिन्ति के विराग रीशन हुए हैं और यह कलाएं जहाँ कहीं भी पहुँचीं पूरव हो के रास्ते पहुँचीं इस पर सोचकर मुक्ते ताइजुब होता है कि योरप बाले पूरबी संगीत को सुनकर मुंद बनाते हें और वह Intonation और 'हारमनी' को संगीत का सब से बिह्या भाग समफते हैं. लेकिन जब तक यह न मालूम हो कि इनसानी मनोविज्ञान किस मौके, पर बौर किस किस्स के राग को हनसानी मनोविज्ञान किस मौके, पर बौर किस किस्म के राग को हनसान करेगा, हारमनी को कल्पना हो ग़लत हैं, क्योंकि साज के दबाव बौर गले के डतार चढ़ाव का जब तक ठीक ज्ञान न हो संगीन की चमंगों पर कैसे तहपा जा सकता है.

पिच्छम वालों ने हर वीज को हवा, मिट्टी के तल से देखा है. बनकी माटीवादी नजर बढ़िया कलाकों के क्रारिमक लुत्त से परिचिन नहीं है. हाँ, उन्होंने इसकी 'बाहरी राकल' को तो बना संवार लिया है लेकिन इन में क्रारमा का वह क्रंश न पैदा कर सके जो इसकी जान है क्यौर जिसके बगेर खुरी क्रीर ग्रम के तरानों में क्रसर पैदा हो हो नहीं सकता. यही वजह है कि पूरव में पिच्छमी संगीत का शोंक कभी सफल न हो सका.

पच्छिमी नाच मैंने भी कभी कभी देखा है आरे गाना भी परेशान हो हो कर मना है. नाच में नरों की कनावाजिंगों का मजा चनागा

هددستان میں سلکیت "ایشور بهکتی" کا ذریعه رها کے اور اس کے راک راکدوں کے بول حب سلانے والوں میں گونجتے هیں تو انسانوں کو داکہ سکه کی اختوں سے نودیک کر دیتے هیں دور پالے الیے سلکیت کو جامع ککنا سراهیں یہ ماندا بورے کا کہ سلکیت مے دور پالے الیے سلکیت کو جامع کتابا سراهیں یہ ماندا بورے کا کہ سلکیت میں دور پالے دینیا کی ہر محیل کے جوائے روشن شدئے ہیں اور یہ کلائین جہاں کر مجھے تعجب ہوتا ہے کہ یور والے پوربی سلکیت کو سن کر موج باتاتے ہیں اور یوا ہے کہ یور والے پوربی سلکیت کو سن کر موج باتاتے ہیں اور بوالی سمجھیت ہوں والے پوربی سلکیت کو سنگیت کو سنگیت کو میں کر میلوم ہو کہ انسانی مغورگوان کس موقع پر اور کس تسم کے راگ کو سویکار کریا' کارکیا' کارملی کی کابدا ہی شاط ہے' کیوں کہ ساڑ کے دباؤ کو سویکار کریا' کار چیرہاؤ کا جب تک تھوک کہاں نے مو سنگیت کی

أملكوں پر كيسے توپا جا سكتا ھ . پوچهم والوں نے هر چيز كو هوا' متى كے تال ہے ديكيا ھ . أن كي ماتى وادى نظر بوهيا كلاوں كے آنمك لطف سے پريچت نہيں ھ . ھاں أنبوں نے اِس كى ''باھى شكل'' كو تو بذا سلوار 'يا' ھ ليمن إن ميں آنيا كا وہ انش نہ ييما كر سكے جو اِس كى جان ھ أور جس كے بغير خوشي أور غم كے ترانوں مهن اُثر پيدا ھو ھى

100

कोरिया की लड़ाई की तरह बेतहाशा आगे निकल गया और वेडंगे तरीक्ते पर पीछे हटा तो वहीं हिज हाइनेस ने टोका और उसी वक्त गले से या हाथों के इशारों से उसको भूला हुआ पाठ याद दिला

समभा है, उसके बेमिसाल होने में महादेव जो की गुनगुनाती आत्या को भी कोई शक नहीं हो सकता. सगर में यह कहूँ तो गलत नहीं हो सकता कि हिज हाइनेस की हस्ती संगीत कता में ''अन्तिम'' है, भातखंड के ऐसे चेले को देखा है, छम्मन साहव के कमाल से मचे बठाए हैं, ठाकुर नवाब श्रती के गते से ख़रवा सुना है, वर्जार ख़ां को हर रागनी की तस्त्रीर बनने देखा है और इस ज्माने में तो हिज हाइनेस ने इस कला की बीरांकियाँ और गहरे भेरों को असा अफसोस करेंगे जिन्होंने जन्नत मकां के गले से शाम कल्यान सुनी इस क़द्र मगन होकर वाह वाह करता था कि मुमको उनकी बाहों आगर हिज हाइनेस से किसी ने दिल लगा कर और मेहनत से इस महादेव जी की संगीत पूजा पर छ। जायंगे झीर वह उमर भर डस्ताद मिला. आजोध्या प्रसाद पछावजी हिज हाइनेस के कमाल को देखकर जब मस्त हो जाता था और उसकी बाछे खिल जाती थी तो में प्रखावज बजती सुनाई देती थी. खुरा दुरी नजर स बचाए कलाको न सीखा तो हिन्दुस्तानकी यह "महारेवी कला" आधी सदी के बाद भिट जायगी और सिनेमा के चलते हुए बाज़ारां गाने इसी वजह से तो यह साजिन्दे और गवेंगे सब हिज हाइनेस क चेले हैं झोर इस पर गर्व करते हैं कि उनका हिज हाइनेस का ऐसा

طريقے پر بهجهے هٿا جو رهين هز هانکس نے توكا اور أس وقبت كليم سے يا هانهوں كے اشاروں سے أس كو بيواد هوا يائيه ياد کوریا کی لوائی کی طرح بے معاشا آئے نکل گیا اور بے تھنگے

מים גו ---

دلا ديا .

(بكهارج الجنس سنائي ديتي تهي خدا ببي نظر بر بنجائے أثر كى أور سكيما كے چائتے ہوئے بازاری بانے مہاديو جي كي سذكيت ھڑھائي س سے کسي نےدل اتا کر اور متحذت سے اِس کا کو نہ سیمھا تو هلادستان کی یه "مها دیوي کلا" آدعی صدي کے بعد مت جائے تهاکر نوب علی کے کلے سے کھروا معدا ہے۔ وزیر خال کو ہر راڈیمی کی تصوير بلتے ديمها ها أور اِس زمانے ميں تو هزهائينس نے اِس كلا كى باريكيون أور ئهرے بهيدرن كو جهسا سمجها هـ، أس كـ يممثال هونے ميں مهاديو جي کي گڻ کڏاتي آتيا کو بهي کوئي شک نهيل هو مكتا. أكر مهن يه كبون تو غلط نهيل هو سكتا که هز هائی نس کی هستی سنگیت کلا میں '' انتم'' کہی جا پرجا پر چها جائهن کے آرر وہ عمر بھر قسوس کرین کے جفهوں نے جلت مکل کے کلے سے شام کلهان سلی ہے۔ بھات کهذوے کے ایسے جعلم كوديكها هر جهس ماحب كر كمال سرمزم أنهائه هين ملا . أجودهما پرساد يكهاوجي هؤ هائي س كا دمال كو ديكيكر جب مست هو جاتا تها اور اُس کی باچههن کهل جاتی تههن بوایس قدر مکن هو کر واد واد کرنا بها به منجهکو تمل کی باچهول مهل همی اور اس پر کرو کرنے همی که آن کو دو هاڻيءَس کا ايسا آسکان اِسي وجه جاتو يه سارندے أور دُويئے سب هز هاڻي سي کے چائے

नया हिन्द प्रेम भौर संगीत मार्च सम् १९ कतवों पर मरोसा करने वालों से कहता रहता है कि इतिहास के सक्षों पर ऐसे कारनामें न छोड़ो जिन पर भ्राक्ष्ल की दुनिया मुस्कराए स्रीर घम की भ्रासती तालीम हाथ मलती रह जाय.

× × ×

×

दस दिन हिज हाइनेस (रामपूर) के साथ जिस मजे श्रोर क्रहाई गुरू करदा और इस संगीत युद्ध में किसी का भर पूर हमला प्रसाद की पखावज, तानसेन की तेरहवीं पीढ़ी का सितार. इंजे उंगतियों से खड़ताल के योल खड़कते हुए सुने तो हैरान ही नहीं हुआ। की तरह आयार थिरक न सकता ना भूमने जरूर लगता आयोर नीबत ऐसी बजाई कि मुफ्तको अमीर खुसरो की ""नान कि खुरड़ी माहिर साजिन्दे कान पकड़ते हैं, पैर चूमते हैं. जहाँ किसी ने कला के जिलाफ सुर लगाया या राग अलापा या साचों ने आपस में चहल पहल में गुबर, दिन खाने पीने में आरि रातें संगीन के राग रंग में जिस तरह गुजरी उसका होश किसको था. सादिक खली खाँ की बीन, मुशताक हुसैन का गाना. थिरकुष्मा का तवला, अप्राध्या अपली की हारमोनियम सब कुछ सुनी, मगर जब हित्र हाइनेस की बिल्क उसके बोलों में खो गया श्रीर आगर हर हाइनेस (रामपूर) बेगम साहिबा तरारीफ न रखती होती तो मैं ख्वाजा हसन निजामी उस कमरे को खपने वंढंगे नाच से वंचित न रखता. हिंज हाइनेम ने खाना बरू"की नौबत याद आगई. यह दो साज क्या हिज हाइनेम तो तमाम साज उस्तादी हंग से बजा सकते हैं बड़े बड़े गवें य बौर

585

نها هلد پریم ارر سلکهت مارچ سی اه' فتورن پر بهورسه کرنے والوں سے کہتا رهتا ہے که آتهاس کے صفحون پر ایسے کارنامے نه چهوور جن پر عتل کی دنبا مسکرائے اور دھوم کی آملی تعلیم هاته ملتی رہ جائے . هس دن هؤ هائي تس (رامبور) کے ساته حس مزے اور چهل پهل مهل مهن گذرے دن کهائے بهئے ميں اور راتين سفكيت کے ههل پهل مهن گذرے دن کهائے بهئے ميں اور راتين سفكيت کے علی خان کی بين حسن طرح گزيين أسكا هوش کس کو تها . صادت الجودهها پرساد کي بين' مشتات حسين کی تيرهبوين بيوعی كا ستار' الجودهها پرساد کي هارمونيم سب کچه سفی' مكر جب هزهائی نس کي التكلهون سے کهبوتال کے بول کهبوگئے هوئے سفے تو حبر'ن هی نهین هوا بلكه أسكے بواون مهن کهو گها اور الم هر هائی نس ارامدور)

اجودهها پرساد کی دکهاوے تان سین کی تیرهبوین دیوهی کا ستارا الای علی کی هارمونیم سب کچه سنی ' مکر جب هو هائی نسی کی الکلیون سے کهوتال کی بول کهوکتے هوئے سنے تو حدران هی نهین هوا بلکه اُسکته بولوں مهن کهو گها اور اگر هر هائی نسی (رامدور) هوا بلکه اُسکته بولوں مهن کهو گها اور اگر هر هائی نسی (رامدور) کی مهم ماحده تشریت ته رکهتی هوتین تو مین خواجه حسن نخامی کی عربی اگر تهران که محجهکو امدر خسره کی اور هائی نسی بو تمام ساز کهاری که مجهکو امدر خواجه در ساز کها هو هائی نسی بو تمام ساز گهای نودت یاد آگئی به در سوز کها هو های بود جومتے های بود چومتے های کی توریع اور ماهو شعالاتی تحملی سے بوتا های ایک الادا یا سازر نے آیسی مین لوائی خالات سور کایا یا راگ الادا یا سازر نے آیسی مین لوائی خالات کودی اور اس مذکلیت یده مهن کسی کا بهریور حمله خوات کودی اور اس مذکلیت یده مهن کسی کا بهریور حمله

وہ تو زندای کی نس ہے بھی نزدیک ہے اور وہ انسانی

جب ذرا كردن جهكائي ديك لي

بعين كا ملك مان لها الا يدسن ، ملک تھہرا دیا۔ اس پر نظر کر کے اکر دیس رالے ایے پچھاک مذهبي نقصان کو کہيں يورا کر رہے ميں تو آن کے اِس حق سے کون پوچه تاچه کر سکتا ہے اور بھے ہوئے ہندی مسلمان کس مله مے شکایت کر سکتے ہیں جبکه یم پنچهاے برناؤ کی मितिहर के नोष्ट कर सकता है और वटे हुए हिन्दी मुसलमान पुरा, हैं, शिक्षायत कर सकते हैं जबकि यह पिछले बरताब की पिन के किले की मम हैट पत्यर के होते हैं मगर कहीं ख़दा की मिता ने, पर कहने का मब इट पत्यर के हाते हैं मनार कर मायरिवत ने कियान के मवतारों की पूजा ने मौर कहीं सूलों के प्रायरिवत ने

ن سوجه بوجه کی ایسی یادگزین شهن اور استانی دماغ کی ایسی اسوجه بوجه کی ایسی یادگزین شهن اور استانی دماغ کی ایسی از پریشائی کی حرکتهن هین که کوئی بتهن کے سامنے تو گزانا نے خدا کی عبادت نے' کہیں اوتاروں کی بوجا نے اور کہیں سولی کے پرائھچت نے اُنھوں عزت کے لڑتی بٹا دییا ۔ اور یہ اِنسان کی مذعبی کوئی پھڑ کے سائے صوبی شانتنی پاتا ہے۔ کوئی داجر (کعبے کا ایک يتهور) کے رعب سے قرزا ہے۔ کوئی سورج کی گرمی سے پسطفته بھاما ہے۔ کوئی چلدرماں کی سلدرتا میں کہو جاتا ہے کوئی درنوں ہدتھوں پوجا کھر کہائے کو سب اینے پتھر کے ہوتے عمیں مکر کہیں کو دونه بنا کر آور صورت بگار کر دعائیں مانکتا ہے۔ کوئی آگ کے شعلوں میں یودان کا چمدکار دیکھتا ہے۔ کوئی کراس کے ساملے کهتنے تهنتا هے' کوئی بهجن کی دهن مهن آئے گرو کی کھوج کرنا ھ' کوئی ناچ میں ماہوتا کو نچاتا ہے اور کوئی ساتمی شکل بٹا کر جلت کی کوٹیری حاصل کرتا ہے ۔ یہ ایسی مذھبی ایتجادیں ھیں جلهوں نے سب کو صحبح راستے سے بھٹکا دیا، نہدں تو وہ بھکونی۔ ماں کے آئیڈے میں ہے تصویر یار हैं है क्यान कहीं जनतारों की पूजा ने ज्योर कहीं सुला क अन्तर्भ हैं की को बना दिया. ज्योर यह इनसान की मजहबी िक्त की लायक बना दिया. और यह इंगतान मिने की ऐसी यादगारें हैं और इनसानी दिमारा की ऐसी रित किया में की मरज की गरमा स प्यास को दोना बनाकर किया में की जाता है, कोई दोनों हाथों को दोना बनाकर रित किया में की जाता है, कोई दोना हाथा ... का क्या के दिखाएं मांगता है, कोई खान के शोलों में स्मार्क कर दिखाएं मांगता है, कोई खान के शोलों में भूता है, क्याएं मांगता है, कार भूता है, कोई कास के सामने घुटने टेकता करता है, कोई कास के सामने घुटने टेकता भारत है। से काह कास के जान करता है, काई नाव का करता है, काई नाव

किस्तो भरा गरदन सुकाई दल ल। की नेस से भी नजबीक है और वह इनसानी भित्र कटका १९७१, हे तस्वीरे यार

ने को ने धन में अपने गुरू का लाज । हाकित ने निर्मा है और कोई मातमी शक्त बना कर जन्नत हि। सिल माना है और कोई मातमा साम्पः है। सिले हैं तो है, यह ऐसी मजहबी ईजादें हैं जिन्होंने

है। तक करना है. यह एस। मन्ति कि यह की दिया, नहीं तो वह भगवान —

ीं से संज्या कि हिज हाडतेस की हस्ती संगीत कला में ''खन्तिम''

المستادة مؤدر "التم" كهر جا

प्रेम और संगीत

(माई होश बलग्रामी)

['धुएस' हैदराबाद में नवाब होशयारजंग बहादुर के लेखों से]

.... छड़ते हुए पाँच घंटों में "मज्ञासिर ज्ञालमगीरी" (इतिहास की एक किताब) पढ़ता रहा, जब उसके सफ़ा १८ ज्ञीर ६२ में यह नज़र पड़ा कि मधुरा ज्ञीर बनारस के मन्दिर ज्ञीरंगज़ेब के समय में तबाह किये गए तो सुसे क़ुरान की यह ज्ञायत याद ज्ञाराई—

"यह स्रोग आल्लाह के सिवा जिनको खुदा समफ्त कर पूजते हैं जन्हें तुम खुरान कहो नहीं तो यह लोगभी खुदा को बेसमफे दुरा महा कह केटेंगे."

जिस धर्म की यह तालीम है। कि मूतियों को बुरा कहने के लिये भी मना करे तो क्या वह मन्दिरों को ढाने की इजाज्त दे सकता है जीर क्या उसके अनुयाह्यों को दूसरे धर्म के पूजायरों को तोड़ना वाहिये था और इतिहास में इसलामी तालीम की अवहेलना का गुनाह छोड़ जाना चाहिये था े जब मुसलमान वाद्शाहों की उदारता की यह हालत थी तो अगर किसी मसजिद को देम वाले अपना की यह सलत थी तो अगर किसी मसजिद को देम वाले अपना किस मन्दिर बना हैं तो इस पर मुसलमानों को आवाज उठाने किस मन्दिर बना हैं तो इस पर मुसलमानों को आवाज उठाने

يريم أور سنكيت

(بهائي هوش بلكراسي)

[''شعهب'' حيدرآباد مهن نواب هرشوار جلگ بهادر کے ليكهوں سے]
....أوتے هوئے پائي گهلتوں ميں "مآثر عالمكيوں،" (آتهاس كي ايك كتاب) پوعتا رها' جب أسكے منتحه ٥٨ اور ١٣ ميں يه نظر پوا كه متهوا اور بغارس کے ملدر ثورنگ زيب کے سے ميں تباہ كئے كئے جو مجھ قرآن كي يه آيت ياد آكئي۔

"يع لوگ ألله كل سوا جن كو خدا سمجهكر پوجائے هيں أنهين
 تم بوا نه كهو نهيئ تو يه لوگ بهي خدا كو يہ سمجھ بوا بها كه بهاتههن كي ."

جس دهرم کی یه تعلیم هو که مورتیوں کو یرا کهیئے کے لئے بیمی ملع کرے تو کیا وہ مندروں کو قطاع کی آجارت دے سکتا ھے اور ملع کرے تو کیا وہ مندروں کو قطاع کی آجارت دے سکتا ھے اور کیا آسکے انویائیوں کو دوسرے دهرم کے بوجا گهروں کو تورہا چاھئے تھا اور اتہاس میں آسلامی تعلیم کی اُردیا کی یہ حالت مهی تو چاھئے تھا ؟ جب مسلمان بادشاعوں کی اُرداتا کی یہ حالت مهی تو اور کسی مسجد کو دیسروالے اپنا بوجاکیو بنا لیم اور جس مندر کو کسی نے مسجد بنایا تھا اُسکو پیر مندر بنا دیں تو اِس پر مسلمانوں کو آزاز اُتھائے کا کہا حتی ہے بھرار کے بعد مسلمانی کو آزاز اُتھائے کا کہا حتی کہ بھرار کے بعد مسلمانیں کو آبان کہل سکتی ہے جب کہ بھرارہ کے بعد مسلمانیں

हिन्दी, उद्ग्री, आंगरेज़ी में

श्रांख तो खुत गई श्रीर में यह भी समम गया कि यह सब कुछ सपना था मगर पत्रकार होस्ता! दिल घव तक जल रहा है खोर मे अप तक अपने को द्रमैन समसे हुए हूँ. अब आगर किसी पत्रकार के पास कोई नुसखा हो तो लिख भेजने की क्रपा करे.

— भगवानदीत

آنکه تو کهل ککی اور میں یه بهی سمجه کها که یه سب کجه سها تها مکر پتر کار دوسته ایک كوئي لسخه هو تو لكه بهديجني كي كريا كري . أليج كو تترومهن سمجتهم هوئيم هوں . أب أكر كسى بتير كار كم پياس

اچھی' سستی ارر ماف چھبائی کے لئے ر نيا هند پريس کورعهد. هلدي أرهز الكريزي مهل

मच्छी, सस्ती, और साफ़ छपाई के सिसे

'नया हिन्द प्रेस' का लिखिये.

बाहर का काम पूरी जिस्मेवारी के साथ किया जाता है.

باعر کا کم دوري ذمه واري كا ساته كيا جاتا ها .

-مينيعر 'نيا هند پريس

--मैनेजर, 'नया हिन्द प्रेस'

ह्लाहाबाद्

को दुशमन मानना पड़ा था और जापानी कौजों पर जो कोरिया में पड़ी हुई थीं उन पर हमला करना पड़ा था. जो स्नालिन एटम बम से इतना डरता था और जिसे खाज भी डरना चाहिय बह मेरी बातों

अहकार

नया हिन्द

كو مشمن مانكا يوا عها أور جاپاني فوجوں پر جو كوريا ميں

يول هوئي تههل أن ير حملة كرنا يوا تها. جو أسدًالن أيتم بم

سے اِتلا دَرِنَا تَهَا أُورِ جَسِمَ آج بِهِي دَرِنَا چَاهِدُے وَدِ مَيْوِي

को इतनी वेपरवाही से मुने खोर यों हा बड़ा है ? कहाँ सचसुच कोई

क्रोटापन तो मुक्तमें नहीं आगया ? आखिर यह लोग क्यों मुक्ते छोटा

बर्कार जवाहरलाल यह भी तो मेर जिलाफ सुर खलाप घठना है. इस कल के बच्चे की यह हिम्मन : तब तो जरूर कोई छोटापन सुम

सममते हैं. खोर हां. हां. यह कल का हकूमन का बच्चा प्रधान

में इस तरह सोच ही रहा था कि सुभे ब्रन्टर कुछ तकलीक मी

में जा गया है.

ĺ

महसूस हुई. मेरा दिल बेतरह जलने लगा. में यही न समभ पाया

ڊاتوں کو اِنٹي به يبواهي سے سلے اور يوں هي آزادے؟ کهيڻ سڄي مج کوئي چيوڻا چي تو مجب مين ٻون آکنا؟ آخو

يم لوك كيون معجم چيون سنجيتر هين . أور هان هان يا

كل كى حكومت كا بهجكه يودهان وريد حواهر "إلى يك مهى تو ميورم

خالان سر اللب بهتميتا هي. اُس كل كم بنج كي يم همت أيب

تو ضرور کوئی چهوئا پی مجه میں آکیا ہے ۔ مہنی اُس طرح سرچ کی رعا تها که مجھے آئدر کچھ تکلوف

سمي محصوس هوئي . ميرا دال نے طرب جانگ لئا . مين يمي نم

ممعجه بايا كه مين بور يو مين بهلك جارها هيل يا چيونر ين

مهن پهنکا جا رها هري . أكر يه ميراً كيمنت هے جو محم جاً رها ه

سے مہیں نے تررمین بلٹے کا وردان مانکا ^آمیمی ہے یع وردان کیوں نکہ مانکا جائے که وہ ماؤ ۔ اُسٹالی اُور جواعر اِلَ کو ایسا بلا! دبیں که وہ

تو اِس مهن ميرا كيا قصور! يه تو بهكرأنكي دين هـ . جن بهكوان

مجم بوا سمجهلم لكيل أور مهرم تدميل بر أكرين . يد سويج كر

وردان کے لگے جھسے ھي ميس نے اوبي مثم أتيايا تو رھان بهكوان نه ماه . دب مجه ياد آئي كه او هو! يه تو مهرا دل هي تها جو بهكوان بن كرمهرے سامنے آيا تها . اب محص نے دال ير بے حد فحمه آيا. أور جيمسے هي مهين ادلي چهاتي بر داست مار کر دل کو

कि में बड़ेपन में फुका जा रहा हूं या छोटपन में फुका जा रहा हूं. अनगर यह मेरा घमंड है जो भुमे जला रहा है तो इसमें मेरा क्या

Zo'

कुसूर ! यह ता भगवान की देन है. जिन भगवान से मैंने ट्रमैन

बनते का बरदान मांगा उन्हों से यह बरदान झौर क्यों न मांगा जाय

ि बह मात्रो, स्नालिन और जबाहरलाल को ऐसा बना है कि वह मुक्ते बहा समक्षते लगें झीर मेरे क्रमीं पर आ गिरें. यह सीचकर बरद्रांन के लिये जैसे ही मैंने ऊपर मुंह उठाया तो बहां भगवान न मिल. तब मुने याद आई कि आं हो ! यह तो मेरा दिल ही था जो मगबान बनकर मेरे सामने आया था. अब मुमे अपने हिल पर बेहद गुरसा आया. और जैसे ही मैंन अपनी छाती पर दांन मार कर

तो मेरी बांख खुल गई.

. بتا

گات کہائے کے لئے اپلی گردن کو زور سے جنھکا دیا تو میبوی آنکھ کھل

दिल को काट खाने के लिय अपनी गरइन को ज़ार से भटका दिया

م درستمی! اور ان سب سے درستمی کرنے سے فائدہ کیا ؟ کیا وہ آج تک کم یو ۔ این . او . میں آ یایا ؟ اُسکمی سمجه مهی یه کیوں نبیش) آتا كه يه مرن ميرا هي كلم ها كه مين نا چين كا نه كچه جانك ا كاتاليه يعلى مها . منه پريسهذار كو جهور كر مها ما لكے أمريكي أناج كے دائرں كائے همارے ساملے هاته يسارے كهرى رعتى بلااتا هے جواهر ال كو جسكى بهون هذدستان مهن بهوك مرنے والون ك ه. أور كتمنا موركي الله يم ماد ! جو درستي كرتا الله روس سم . كهال سالبهبريا کے مهدان هيں' جبكه أمريكه کے باس أناج کے لهرائے هوئے کههت ههن . اور روس کے باس کیا ہے ؟ موابوں تک لمبے لمب سوكم بهار هيون جبكه أمريكه مين جكه جكه سونے كے تاهور هيں اور پھر ماؤ درستی کرنے بیتھا ھے استاان سے! اُسکے باس کیا دھرا ه ؟ وه تكتيمتر بهام هي هو ير مزدورون كا تكتيمتر بهي كيا ؟ مزدورون مه ماءِ كموں نهمي ان سب كو چھور كر مهرم ياس آنا . يه مجم روس اور کهال امریکه ! روس کے باس دعوا کیا ہے ؟ بوف سے دَعکے کائی شیک کے آمی کو یو ۔ این ۔ او . میں جگ دے رکھی ہے . پرواه کهوں نهيش کرتاج يو . اُين . اُو . مهن روس کا آدمي ملک فهمن نهمن مين جهولا نهمن هو سكتا . پهر يه أستالي معري جهولا سمجها ها كهيل مين سي مي تو چهرانا نهيل هون؟ كو جهولًا سمجهمًا هي ؟ أور أس كو مجه چهولًا سمجهل كا کها حق حاصل هد. کها یه ره من مهدل کها جب مهری آئے من مهري برواه کئے بغهر أونكے لتائے رهتا ہے . كها يه بهي مجه أيتم بم كي مار سے جاپان نے كهتلے تيك ديئے تھ' اور مرف أمي كا تو مه إس استالن كو مجهور هوكر أي دوست جايان مارچ نين اه

इतने में हवा में से एक ज्ञावज ज्ञाई--"क्या ?"

एतान कर रहा हूँ.

मैं किसी की 'चया' की परबाह नहीं करता. मैं 'चया' करने वालों मेरा एक बूढ़ा जनरत इस तरह राज कर रहा है जैसे कभी कर्जन ने मो हिन्दुस्तान पर नहीं किया था. या जैसे कभी ब्योडायर ने भी ख्रोटा हो जायगा. इस मात्रो की इतनी हिन्मत कि यह न्यार्ज की मूरल हैं यह मात्रों! दोस्ती करने बैठा है हिन्दुस्तान से ज्ञीर दोस्त को पलक मारते खाक में मिला सकता हूँ, यू. पन. ज्यो. जिसमें ६० मुल्क शामिल हैं, मुक्ते बड़ा मानती है, मेरे इशारों पर चलती हैं. भुक्ते छोटा सममता है. वह मात्रो जिसके देस का प्रेसीडेन्ट वांग-काई शेक मेरा झरबों का क्जेंदार है-जिसकी झौरत आए दिन पसारे खड़ी रहती थी यह मात्रो! यह मात्रो जिसका मुल्क कल तक जिस जापान की थाक से थर थर कांपना था उस मुल्क पर आज पंजाब पर नहीं किया था. यह मात्रो, यह मात्रो अपने को सममता आबाज निकाले और मुसे चूहा समम्ते की कोशिश करे. कितना मैं जो चाहता है, उस यू. एन. आरो. से करा लेता है. स्रौर यह मात्रो कल तक मेरे मुल्क खौर मेरे सामने क्ज की मीक के लिये हाथ म्पा हैं ! यह नहीं समफ्ता कि मुफे छोटा समफ्त कर यह खुर बहुन

کوئی ہے تے سمجھے که میں یہ کہملاق سے کہ رہا ہوں . میں تو کي دهمکي کي بهي کهان فيورت هے . مين ڌالر کي مار ہے جس ملک کو چاهوں' جس راج کو چاهوں' جس تکٹھٹر کو چاهوں' عبل ایک سچائی کا نمرتا کے ساتھ آعان کر رھا ھوں . جاري خال جت كرا مكتا هول . مين سيم مي بهت يوا هول . پېر دوسرے ملکوں مهن بهي کيا نهيش کر مکتا . اور معجمه ايتم بم إلله معل هوا معل ما إيل أواز أسيا " كها ؟ "

جس ميں ١٠٠ ملک شامل هيئ مجه بوأ مائتي هـ، ميرے أشارون پر جائمي هے . • يين جو جامعا هوں اُس يو . اين او . سے كرا لهكا هوں . أور يه ماؤ مجمه چهون سمجهكا هے . وه ماؤ جسكے هيس كا پريسهڌنٽ چانگ کائي شيک ميرا اربن كا ترفدار هـ-كو سمجهكا كها هے ؟ يه نهيس سمحية! كه • تجي چهوڙا سمجيكر يك كى آواز نكالے أور مجم چوها مسجهلے كى كوشش كرے . كتنا مورك ے یہ ماؤ! درستی کرنے بیتھا ہے ہندستان سے ارر درست والوں كو يلك مارتے خاك ميں ملا سكتا هوں . يو . أين . أو . کی بھھک کے لئے ہاتھ پسارے کھڑی رہتی تھی . بیم مراؤ! یم مراؤ كمبهى أودائه نے بهى بلتحاب بر نهيس كوا مها. به ماو يه ماؤ أنها خود بهت چهرتا هو جائيكا . إس ماؤ كي أيتلي همت كه يه مهاؤل جهسم كبهى كرزن نے بهي هكدستان پر نهبي كيا ناء الاجهسا جسكى عورت آلے دن كل تک ميبرے ماک اور ميورے ساملے قرض جس کا ماک کل تک حس جابان کی دہاک ہے۔ تیر تیر گارمۃا تبا أُس ملك يو آج ميرا ايك بورها حدرل إس طبح راح كو رها هـ مهن کسی کی 'کیا' کی ډبراد نهین کرتا . مین 'کیا' کرنے

₹ 440

माच सन् '४१

आहकार

नया हिन्द्

أربيل كهربيل ةالر ير حيراً ادهيكار هزارين نائبي نوار ميزے أشارے پر ناچلے کو تھار' دسموں جنراں اُدر لائھوں میاھی میرے حکم پر بهسمین ملکوں کو آدکه کے اشارے پر ایکم ہم سے زمین دور کرنے کے اٹے لھس ، بس مجھے ایسا معلوم ہونے لڑا کہ میں دیا میں مپ م ہوا آدمی ہوں ۔ ھفدمتانہوں نے چکرورتی راجه کا خیال هي . مين آيه ملك مين كيا تهيل كر شكتا . اور أيش يو ك بل بهاگ کلے یا مجھے بهکوان کی ضرورت نه رهکئي . بهکوان آب ميرے ساملے نہ تھ ۔ اب تو میں ساملے تھیں اُمریکہ کی ۳۷ ریاستیں اور حين ترومين بن گها . آب يا تو بهكوان ميدرے ساملے بيا हुकुम पर बीसियों मुल्हों को खांख के इशारे पर एटम बन से जमी-स्रोगों ने अपना रक्खा है और अमरीका के लोग तानाशाह आँर दोज करने के लिये वीस. बस मुन्ते ऐसा मालूम होने लगा कि मैं की कांगरेस भी हैं. पर वह भी मुक्ते किसी काम से नशी रोक सकती. तानाशाही को बिलकुल नहीं पसंद करते. श्रोर में तो तानाशाह श्रोर और फिस वरह की तानाशाही की कमी है. मैं प्रसिंहेन्ट होते हुए है. मैं आपने मुल्क में क्या नहीं कर सकता. और ऐटम क्म के बल माग गए या मुक्ते भगवान की ज्रूरत न रह गई. भगवान अब मेरे सायाल स्वड़ा किया, कभी चक्रवर्ती राजा नहीं छाड़ा कर सके. में चक्रवर्ती हूं. नाम से प्रसीडेन्ट हूँ तो क्या? मुभे स्पमरीका का की जो इस तरह में माज भागीका का एक छत्र राजा हूं. में बरतानिया के राजा की तरह नाम का राजा नहीं हूं, काम का राजा हूं. में डिक्टेटर या तानाशाह नाम को पतंर नहीं करता क्ये. कि इस नाम को कुछ तानाशाही का किसी आंख भी नहीं देख सकता. और फिर प्रेसी-कैसे चक्रवर्ती मौर राजा हूं वैसे ही डिक्टेटर यानी वानाशाह भी सामने न थे. अब तो मेरे सामने थां अपराका की 80 रियासते, मरबों खरबों डालर पर मेरा अधिकार. हजारों नागरी नौकर मेरे इशारे पर नाचने का तैयार, इसियों जनरत और ताखों भिषाही मेरे पर पूरा व्याखितयार हासिल है. मुक्त वजीर मिंत हुए हैं पर बहु मेरे देन्टी में भौर वह भी भमरीका की प्रेसीहेन्टों में किस वानाशाह कौर में दूमन बन गया. आब या तो भगवान मेरे सामने से दुनिया में सबसे बड़ा षादमी हैं. हिन्दुस्तानिया ने चक्रवर्ती राजा का सलाहकार हैं. मेरे काम में कोई रांक नहीं खड़ी कर सकता. जनता

208

 هوں ، گرام سے پریسعقانگ هوں تو کھا ؟ مجمل آمریک کی فوجوں پر پورا اُختیار حاص هے . مجے وزیر ملے هوئے شهی پر ود • خرے صلح کار ههی . مهرم کام میں کوئی رزگ مهیں کوئی کر سکتا . كهوا كها، كيهي جدوري رأجه مهي كهوا كو سك مين جكورزي روک سکتی . اِس طرح میں آج امریکہ کا ایک چھتر راجہ ہوں . ممیں پرطانیعۃ کے راجہ کی طوح لام کا راجہ نہیں ہیں۔ کم کا راجہ هوں . معن تکلیمیر یا تانا شاہ نام کو بسند نہیں دبتا کمونکم ایس تانا شاهی کو با کمل نهیس پسدند کرتے . اُور حین تو تانه شاه اور قابا شاهی کو کسی آنکه ههی دیمی دیکه سکتا. اور پهر پریسیدتانگی معن أور. رة بهي أمريكه كى پريسوتانين مهن كس تانا شاد أور کس طرح کی تایا شاهی کی کمی ہے . مهی پریسهٰذنت هوتے هوئیہ جلتا کی کارکرویس بھی ہے ۔ بر وہ بھی مجھ کسی کام سے نہیں تام کو اُنھا لوگوں نے آباتا رکھا ہے اور آمریکم کے لوگ تاتا شاہ اور جهسے چکرورتی اور راجه هوں ویسے می ذکلیقر یعلی تاما شاہ بھی

अचातक मन बोल उठा--"में भगवान बनना वाहता है. आप की इजाजत है ?"

'इजाजत' की वान सुनकर मुक्ते भी घमंड हो आया. में बोला-"इजाजत तो में तुम्हें देता हूं. पर एक शर्न पर....."

'बह यह कि भगवान बनकर तुमको सुभे बरदान देना पड़ेगा.' "बह क्या १"

'ज्हर' पूरा पूरा मैंने सुना भी न था कि मेरे सामने चारहाथ वाने मुकुटधारी भगवान लड़े थे खीर कह रहे थे-308

चाहिये. फिर भी मैंने अन्दी जल्दी इधर उधर नज़र डाली पर कुछ मूस डाली तो वहां दुनिया का नक्शा पड़ा मिला श्रीर पहली नज़र श्रमरीका में एकड़म सिटपिटा गया, सुमे क्या पता था कि मन इननी जरुड़ं। भगवान बन सकता है और फिर श्रपना बचन निभा सकता है. मेंने अभी सोचा भी न था कि अगर भगवान सामने आ जाये ना क्या मांगता न पड़ा. आंद्र नजर डाली ता मन शायत मामने पड़ी मेज पर नजर पर पड़ी झौर यह फंसला होगया. ''मांग, क्या मांगना है ?''

मैं बोला-"हं भगवान मुफे टूमेन बना हो." "ऐसा ही होगा."

वार्

أجانك من بول أتها--" مدن بيكوان يندنا جاهتا هول آپ

كي الجازت هے ؟٠٠ الحابت، كي بات سير كر مجه بهي كنملة هو آيا . مهن بولس "أجازت تومهن تمهين هيدًا هون پر أيل شرط مر""!

"ولا يه که بهگوان بين کر تم کو مجھ وردان ديدا وڙے ؟ ."

. . 64 547 533

هائه والے مكت دهاري بهكوائ كهزے تھ أور كم رهے سے--"فمروراً بوراً يهوا مهن نے سکا بھی نہ تھا کہ میرے سامقے چار "مانگ" كيا مانكتا هے ؟٠٠

يهر بهي ميں نے جلدي جلدي إدهر أدهر نظر دائي در كجو سوجه نه پېژا. أحدر نظر دّالي چو مين غائب سامخيه بېي مييز در نظر دالي تو رهاں دنیا کا نقشه بوا ملا اور دیاسی نظر آمریکه یو پوی اور یه فهصله هركيا .. بهكوأن بن سكتا هـ أور دور أيذا وچن تبوا سكتا هـ ، مين نے أدبي سوچا بهي نه تها که اگر بيکوان سامليم آحاڻهي بوکه! مانکذ! چاهڻي. مهن أيك دم ستماتا كها. مجه كها بتنه تها كه من إنني جندى

"أيسا هي هرگا ." مهن بولاست. هم بهکران مجه ترومهن بنا دو ...

जिल्द १० मार्च सन् '५१ न जात आदमी, प्रेम धर्म है, हिन्दुस्तानी बोली, 'नयाहिन्द' पहुंचेगा घर घर लिथे प्रेम की फोली.

नम्बर् ३

جات آدمي' پريم دهرم ه' هلدستانی بولی' 'نها هلد' پهڻنچ گاگهرگهر لئے پريم کي جهولی .

इनसान

उस नगरी में घव रहना क्या !! ऐसे ऐसे दुख सहना क्या !! चल बास करें जंगल बन में! कांबता सरिता का बहुना क्या 🖰 तो सुनना क्या बौर कहना क्या !! यह दुनिया कैसी दुनिया है! इन्सान का चोला पहना क्या !! भन्दर बाहर से एक तो हैं (माई शादीराम जोशी) मानब के हाथों मानव का, मशु घ्यच्छे हैं इनसानों से, तब अन्दर से हैवान रहा; हठ, कवि, लेकर बीना भपनी, अब स्तून की नदियां बहती हों, जिस नगरी में यह पाप हुए, सी ऊन गया है दुनिया से, जाब इनसां इनसां ही न रहा,

انسان

(بھائی شادی رام جوشی)

جب خون کی ندیاں بھتی ھوں' کویٹا سریٹا کا بہنا کیا!

جب آنساں انسان ھی نے رھا، تو سلفا کیا اور کہنا کیا!!

جب آوب گھا ہے دنیا ہے' یہ دنیا کیسی دنیا ہے!!

پشو اچھ ھھں انسانوں ہے' انسان کا چولا رہنا کیا!!

جب آلدر ہے حھوان رھا' انسان کا چولا رہنا کیا!!

جب آگو، کوی' لھکر ریاا اپنی' چل باس کریں جیٹل بن میں!

The second of th न्दुस्तानी कलचर सोसाइटी का परचा

एडीटर---ताराचन्द, भगव,नदीन, मुज्ञफ्तर हसन, विश्वम्भरनाथ, मुन्दरलाल

300 मार्च

		•																				
	सका	(X) (M)	30 0'	280	0 0 0	0°	& C.	3. 3.	0 20 0	386	5%3	370	9	34						•	,	いんい
	٨	:	:	:	बवी	४डलाहाबाद से कन्याकुषारीभाई स्रोम प्रकाश पालीबाल	•	•	रन लाल	:	वाला	•	:	•	भगवान-	ानत में	नामा-	ानड्रांन :	इमान-	ाज की	गं-जापा	
•	:	। जोशी		मो	५-हस पर एक सरसरी नकरभाई मुजीब रिजवी	गेम प्रकाश	६हैद्रावाद् में गतिव बन्दीभाई मैयद् रहबाजा	नाग	८जायाज यह जाती है(कविना)डाक्टर हरवरन लाल	ь	१०माशा की कठिनाईभाई किशोर लाल मशरूवाला	११नागरी लिख वट मौर उरदू झाचार्य विनोत्रा	char	:	१४इमारी रायचीन झौर 'एम्रेमरी' की मनड्भगवान-	दीत; हिन्दू कोड जिलमगंत्रानदीन: अमानत में	खयानतभगवानदीन; श्रमशेका जापानी मुलहनामा	भगवानदान ; रोक थामी पाबन्दी बिल-भगवानदान	बनस्पति पर रोक झौर मग्कारभगवानदीत ; इमान-	दारी का इनामभगवानदीन; कपड़े झार झनाज की	कर्मा खौर सरकारभगवानदीर्नः द्वीखयो की मां-वापा	
		१-इनसान (कविना)-भाई शादाराम जाशी	•	३प्रेम खौर संगीतमाई होश विलंगामी	रभाडे	- HIG 8	–भाइ मैय	(हन्द्र की एक राजकाजी भाँकी—वेताग	बिना)ड	६चीन और जमरीकाभाई ष्रशाराम	किशार क	द्र-श्राच	१२ बच्चों की दुनियाएडांटर, प्रेम भाई		म्रोमरी व	–মন্শানর	भिका जा	गबन्दी बि	कारभग	नि; कपड़	नद्रानः द्व	
		त)—मान	गन्दोन	माई हो	रसरी नज	न्याकुमारी	तेत्र बन्दी-	जिक्काओं ३	गहिं(क	ीका—भा	ाई—भाइ	. मौर उर	ा—एडोट	•	न ब्रोर फ	ड त्रिल-	नदीन; श्रम	क थामी प	त्रीर मर	भगवानव्	भगवा	;
	ا جو.	न (कवित	२ बाहंकारभगवानद्गेन	गैर संगोत	र एक स	बाह्स क	गद्र में गि	का एक ग	ज यह जात	मोर श्रमश	की कठिन	लिख वट	की दुनिय	कतायं	रायची	हिन्दू का	भगवा	होत ; मा	पर रोक	हिनाम	र सरकार	सर्ग राम भाड
	म्या किस से	र—इनसा	आहंक	प्रम ड	१ —कस्म प	-इनाह	्राम्बर्गाः स्थापन	100		वीत	भाशा	नागरी	्—बन्दा	१३—क्रुळ किताघं—	?—इमार्	ران بال	खयानत	भगवान	बनस्पति	दारी का	क्रमां थ्र	479
	B-			107	~.·	ж	•	7	Ŋ	₩	<u>ٽ</u>	~	•	~	3 0							

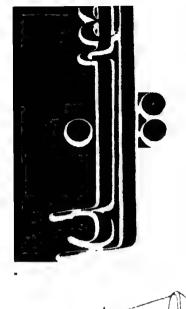
السيويم أور سلكونت-بهاأي هوهن بلكوامي والمسووس ير أيك سرسوي نظر--بهائي مجودب رضوي ۱۰۰- بهاشا کی کٹیا۔ئی ۔ بها ی کشور قال مشور والا 11-ماکری لکهارت اور اردو۔۔ آجاویک و نوبا 11--بنچین کی دنیا۔۔ایڈیٹٹز پیم بهائی ۱۰ سکچه کتابین ... ۱۳ سکچه کتابین از ایگریسری کی سفدسبهگوان ۱۳ ستمگذان دید.: آمانت مین الاسكوب كتابين ٩--انسان (كويكا)- بهائي شادى رام جوشي ٥--الدآباد بير كلها كماري--بهائي أوم يوذهي هاليوال المهدرآباه مهل رأتب بلدي ابهائي سيد خواجه ーーゆう しく トゲューデー 1-- | 422,--- 1824 | 0 6350 ايدَا چلد' بهكوان دين ، خطفر حسن' يشدهر ناته ' ملدر قل اليك راج كاجي جهائكي--> لك 1901 (2) • • isa • 1 150 707

مين: ملدو كود بل-بهكوان ديين بهكوان دين : درك تهامي يابلني بل- يهكون دين خهائت -- بهكوان دين : امريكه جاياتي ملحدامه--يلسهكي پر رک أور سركار – بهكران ديون ؛ أيدان داري كا امعام—بهکوان دبین : کپڙے اور آناج کی کمی اور سرکار--بهکوان دین : دنههرل کی حال—هایا — مدیش رام

للمندسكان مهل چه رويهه سال باهر دس رويه سال

सप्या साल, बाहर दम सप्या माल मने. मनेजर

ار بر

इस नम्बर के खास लेख

इलाहाबाद से दन्याडुमारी--मोमप्रकाश पासीवास कीन कौर धमरीका-जाशासम भ्रेम बौर संगीत--होरा विक्रमामी हमारी राव:--क्षर्कार--भगवानदीन

बनस्पती पर रोड भौर सरकार---अगबानदीन बीन और 'एमें सरी' की सनक्-मगवानहीं ममानत में बयानत-मगवानदीन हिन्दू कोड बिल-अगवानवीन

हिन्दुस्तानी कलबर सोसाइटी, इलाहाबाद

मार्च सन् १९५१

क्रीमत इस भानी

美人为公共— كر بهكران دين .

العم لور ملكومة -- عوش بلكرامي إلدآباد سے كلها كمارى -- أوم بركاعي بالى وال چھن اور امر،عماستما رام

ماري ديا : چهن اور اليكريسري كى مك سعد- بهكوان دين هلدو كوة بل-بهكوان دين بريامانىك مهن غهادىت --بهكوان دين بلسيكى ير درک اور سركار- بهكوان هيون ١٩٥١ سي ١٩٥١

भारत का विधान

फ्रा हिन्दी भनुवाद

की २६ अनवरी सन् १६४० से सारे भारत में सागू हुआ।

'आरत में षांगरेजी राज' के लेखक पंठ सुन्दरलाल द्वारा मूल धांगरेजी से धातुवादित.

हर भारतवासी का कर्ष है कि जिस विधान के डाधीन स्वाचीन भारतका शासन इस समय चल रहा है उसे डाच्छी नग्ड समक ले.

्यदि धाप धाने बांले घाम चुताव में, जिस पर भारत का मारा भविष्य निभेर है, ममफ कर हिस्मा लेना चाहते हैं धौर घाषाद भारत में अपने अधिकार ममफता चाहने हैं तो जरूरी है कि घाप इस पुस्तक को ध्यान से पढ़ लें.

आसानी के लिखे किताब के ज्ञाखीर में हिन्दी से अपंगरेखी ज्यौर आंगरेखी से हिन्दी माठ पन्ने की शब्दमाला दे दी गई है. आरत के हर घर में इस पुस्तक का रहना जरूरी है.

आसान बामहाबरा भाषा. रायल अठपेजी बड़ा साइज. स्राभाग चार सी पन्ने. कपड़े की मुन्द्र जिल्ट्, कीमत केवल नागरी भीर उद्देशेनों लिखावटों में अलग अलग मिल सकता है.

मिलने का पता :-

मैनेजर 'नया हिन्द' १४५. मुद्री गंज. इलाहाबाद.

عارت کا ودھان

يبوأ مقصى أنبران

هو ١٦ جلوري ڀون ١٩٥٠ مـ سارے بهارت ميں لائو هوا . . 'بهارت ميں انگريني راج' كے ليكيك يلقت سلدر فل درارا مهل انگريني م امورادت , هر بهارت راسي كا قرض ها كه جس ودهان كے ادهون سوادهون بهارت كا شاسن اِس سمه چال رها هے أَسه الچهي طرح سمجه لے .
ينجي آپ آے والے عام چلاؤ مهن حس يو بهارت كا سارا بهوشهه نوبهو هے سمجه كى حصة لهنا چاديت هين اور آران بهارت مهن اُه ادههكار سمجهنا چاهكے هين تو شروي هے كه آپ اس يسكل كو دههان سے يعظ لهن .

آسانی کے لئے کتاب کے آخر میں مذربی سے انگریوی اور انگریوی سے مذربی ساتھ پائلے کی شبد مزال دے دی کئی ہے ۔ بھارت کے مو گھر مھی اس پستک کا رہانا فہوری ہے ۔

آسان بامحاورة بهاها . رايل آئه يفحى بوا سائو لگ بهگ چار سو يلك. كيونه كى سلدر جلد . تهمت كيول سازه سات رويك ناگرى اور اردو دونون لكهاوتون مهن الگ الگ مل مكتاه .

17 3 'SS : -

متهجر "نهاملد"

ديما متمهي كليج. التعابيات

יוו וואו לוו ובי ווו יבואה ווווואסוטו ווצי היי ולו

प्रचार करना जिसमें सब हिन्दुस्तानी शामिल हो . (२) एकता फैलाने के लिय किताबों. घाखवारों, रिसालों बगेरा (३) पढ़ाई घरों. किताब घरों. सभाजों, कानकरेन्सों, लेक्चरों से सब धर्मों, जातों, बिराइरियों और फिक़ों में आपस का मेल

सोसाइटी के प्रसीडेन्ट—िमि० आब्दुल मजीत ख्वाजाः वाइस प्रसीखन्ट— डा० भगवानदास और डा० आब्दुल हकः गविनिंग बाडी के प्रेसीखन्ट— डा० भगवानदासः सेकेटरी—पं० सुन्दरताल. गविनिंग बाडा के और मेन्बर—

बा० सैयह महमूद डा० ताराचन्द, मौलवी सैयद सुलेमान नदवी, मि० मंजर डाली सांख्या, श्री बी० जी॰ खेर. मि० एस० के० कद्रा, पं० थिश्वम्भर नाथ, महात्मा भगवानदीन, सेठ पूनम चन्द रांका, कांकी मोहम्मद झट्डुल ग़षकार खौर श्री खोम प्रकाश पालीवाल. मेम्बरी के कायदो के लिये लिखियं.

सुन्दरलाल

सेकेटरी, हिन्दुस्तानी कलचर सोसाइटी, १४५, मुट्टी गंज. इलाहाबाद. नोट—सोसाइटी के नय कायदे के अनुसार मेम्बरी की फीस सिर्फ एक रुपया कर हो गई हैं. "नया हिन्द्" के जो गाहक मेम्बर बनना चाहें उनको सिर्फ के रुपया चन्दा देने पर ही मेम्बर बना जिया बायगा. अलाग से मेम्बरी की फीस देने वाले सोसाइटी की निक्ती हुई कोई किताब जो एक हपया दाम की होगी भुफ्त ले सकेंगे बा

کبا جس موں سب هندستانی شامل هدن . (۱) ایکتا پهیلانے کے لئے کتاببول' اخبارون' رسیالوں رغیرہ کا

(٣) پڙهاڻي گه.ون کٽاب گهرون' سبهاؤن' کانٽر سون لکڇرون هم سب دهرمون' جائون' پر'دويون اور فرڌون مهن آيس کا مهل

سوسائٹی کے پریسیڈنٹ۔۔۔سٹر عبدالمجید خواجہ: واٹس پریسیڈنٹ۔۔۔ڈاکٹر بھکوان داس اور ڈاکٹر عبدالنحق: کورنٹگ باتی کے پریسیڈنٹ۔۔ ڈانٹر بھکوان داس: سکریٹری۔۔پنڈت سٹدرال . گورنڈگی باتی کے اور مسبر۔۔

قائكو شيد متدمود' قائكو ناوا چند' مولوى سيد سئيسان ندوى' مسلكو مفظو علي سوخكه' شوي سي جي . كههو' مسلكو ايس . كي . وودوا' يلكنت بشمبهو ناته' مهاتما بهكوان دين' سيته يونم چند وازكا' قاضي متحمد عبدالغفار اور شوى اوم يوكاش ياليوال .

سفدر لال سکریتربی: هفدستانی کلیچر سومائتی: ۱۳۵۱ متمهی گفیج: انهآبان . نوق، سوسائتی ے نئے قاعدے کے انوساز ممبری کی فیس مرف ایک رزیمہ کردی کئی ہے ۔ "بیا ہند" کے جو گفک ممبر بدانا چاھیں اُن کو مرف چھکہ رویعہ چندہ دینے پر می ممبر بدا بہا جائیگا ۔ انک سے ممبری کی فیس دینے والے سوسائتی کی نملی ہوئی کوئی کتاب جو ایک رویعہ دام کی ہوئی مشت نے سکیں کے

(चंगरेखी नागरी किलाबट में)

हिन्द का जो नया विवान पास हुका है क्सके तामाग बीवह सौ साम सामा संगरेषी शब्दों के सिये पासान हिन्दुस्तानी शब्द महास्मा भगवानवीन जौर दूसरे विद्यानों ने सुमाये हैं. भारत के वि-धान को सममने के लिये इस शब्दावली को पाने पास चरूर रिखये.

मुस्लिम देश भक्त क्लक अप रतन लाल बंसल बन मुसलमान देश भक्तों के जीवन का हाल जिन्हों ने डापनी जान इयेली पर रखकर हिन्दुस्तान और विदेशों में रहते हुए मारत माता को गुलामी की जंडीरों ने आजाद करने की कोशिश की. किताब कड़े खिलच्सर हंग से लिखी गई है, क्षीमत सिर्फ एक ठपया बारह आने.

आज के शहीद _ सम्पादक _ भी रतन लाल मेसल.

इस किताब में छन बीरों की कहानियाँ हैं जिन्होंने विदेशी हाकिमों की फैलाई फूट की जाग में इन्सानियत को मस्म होते देख एक छन की भी देर न की और उसे बुमाने के लिये ड्यपनी जान कुरवान कर दी.

हन बीरों की कहानियाँ जो फिरकावाराना दंगों में लोगों को हैबानियत से रोकते हुए राहीद हो गये.

हर एकता प्रेमी के पढ़ने की किताब.

सुन्दर जिल्द और चिकते काग्रज्ञ पर छपी आठ तस्त्रीरों के साथ इस किताब का दाम सिर्फ ठाई रुपया.

किसान की पुकार_लेखक—श्री बार, वेन्कट राव.

यह किताब किसानों के लिये ही नहीं, उन लोगों के लिये भी बहुत ज़रूरी है जो खेती वाड़ी से दिल चरपी रखते हैं, झौर भारत के झाभ सन्कट को दूर करने में विश्वास रखते हैं. क़ीनत पाँच आने.

मिलने का पता—मैनेजर 'नया हिन्द' १४५, मुट्टी गंज, इलाहबाद.

مدد کا جونها ردهان پاس موا هے اُسکیلگی، جوده سوخاص معد کا جونها ردهان پاس موا هے اُسکیلگی، جوده سوخاص اُنگرینوی شهددوں کے لئے آسان «کدسکانی شبد مهاتما بهکوان کھون اور دوسوے رموانوں کے سجهائے مهور، بهارت کو دهان کو مسجهائے کودهان کو مسجهائے کہ اُن کو اُنے پاس ضرور رکھئے ۔ تیست دو رریئے . کے لئے اِس شهداولی کو اُنے پاس ضرور رکھئے ۔ تیست دو رریئے . مسلم کینش بهکتوں کے حموں کا حال جنہوں نے ابنی اُن مسلمان دو دائمی بہری دائمیں میں رفاد مونو کان ماتا کو فلامی کی زنجھووں سے آزاد کرنے کی کوهمی کی . کھائی بورے دائمیں تعلق سے ایمی کئی ھے .

اُ مِ مَكُم شُمُهُيُلُ مِسهُادِكَ مَشْرِي رَسَّ قَلَ بَلْسَلُ اِسَ كَتَابَ مِينَ أَنَّ وَوَرَنَ كَي كَهَائِيانَ هُونَ جِنْهُونَ نَے وَدِيشَيَ هَاكُمُونَ كِي بِهِمَالُنَّ بِهِوتَ كَي أَكَ مَيْنِ اِنسَانَهِتَ كَوْ بِهِسَمِ هُونَةً هَهُمُهُ أَيْلُ جِهُنَ كَي بِهِنَ ذِيرِ نَهِمِن كَي أَرْرُ أُسَّ بِتَجِهَا فَي كَيْ أَمُونَ

ايدي جان قربان کر دي . ان بهادورن کې کهانهان جو فرقموارانه دنگون مهن لوگون کو هوانهت يے روکتے هوئے شهود هو گئے . هوانيت بے روکتے هوئے شهود هو گئے .

هر أيكما پريمي كے پوهنے كي كتاب . سلادر جالد اور چكائے كفال پر چهپي آته تصویروں كے ساته اس كتاب كا دام مرف دَعادَي وربيه .

کسان کی پکار۔ نمکھک۔۔۔۔شبی آر . ویملکت رار . یم کتاب کسائیں کے لئے ھی نہھں کی ہوگیں کے لئے بھی بہت فروری ہے جو کھٹی باری ہے دلتھسپی رکھٹے ھھی اور بھارت کے آف سلکت کو دور کرنے میں رشواس رکھٹے ھھی ۔ تھمت یانیے آئے .

ملك كا يتعــملهجر "نها هلا، هماو" متهى كليم" العآباد .

महात्मा गांधी के बलिदान से सवक्र_साध्यत्न-

थिकता यानी फिरक,परस्ती की बीमारी पर राजकाजी, मजहबी झौर इतिहासी पहल्ल, से विचार और उसका इलाज, जिमने झालिर में देश पिता महात्मा गांधी तक को हमारे बीच में न रहने दिया. क्रीमत बारह झाने. पंजाब हमें क्या सिखाता है _ महात्मा गांधी की सताह से अक्तूबर सन् १८८७ में पर्च्छमी और पूरवी पंजाब के बीर के बाद वहाँ की मयंकर बरबादी और आपसी मार काट के कारन लोगों पर जोजो मुसीबतें आई उनका दर्नाक वर्नन इस छोटी सी किताब में आजकत की मुसीबतों को हल करने के लियं कुछ सुमाब भी पेश किये गये हैं. क्रीमत वार आते.

वैगाल और उससे सबक्र—हस छोटी सी किताब में सन १६४६-५० में पूरबी जौर पच्छिमी बंग,ल के फिरक्रे-बाराना मगड़ों पर रोशनी डाखी गई है जौर ऐसे मुगड़ों को हमेशा के लिये खत्म करने की तरकीव भी सुमाई गई है. क्षीमत सिर्फ हो आने.

सिंहते का पता नीने जर 'नया हिन्द' १४४, मुद्धी गंज , इलाहाबाद.

हुई कीई किताब जो एक क्षया दाम की हागी सुफ्त ले सकेंगे बा जबाद क्ष की किताबें लेने पर एक बार ए 6 कृपया कम करा सकेंगे.

مهاتها گاندھی کے بایدان سے سبق۔ مامیردایکٹا یعنی قرقه پرستی کی بهماری پر راج کاجی' مذهبی اور اتباسی بهلو سے وجار اور اُسکا عالج، جس نے آخر میں دیش بکتا مہاتما گاندھی تک کو همارے بھچ میں نہ رہنے دیا .

پئیچاب همیں کیا سکھائا ہے۔ مہاتا الادمی کی ملے سے انتوبر ۱۹۳۷ میں پنچیمی اور پوربی پلنجاب کے دورے کے بعد وہاں کی بھیٹکر پربادی اور آیسی مار کات کے کارن لوگوں پر جو جو حصیبتیں آئیں اُن کا دودناک وزنن اس چیوائی سی تعلب میں آجائل کی مصیبتیں کو حل کرنے کے لئے کچھ سجھاؤ

بنگال اور آس سے سبتی – اس جہوتی سی کتاب میں ۵۰-۱۹۹۹ میں پیربی اور پچھمی بلتال کے فرقہرارانه جهکورں پر ربعثی قالی کئی ہے اور ایسہ جھکورں کو مدیشہ کے فکے ختم کرنے کی ترکیب بھی سجھائی کئی ہے۔ تھمت مرن

ملق كا يكهــملهجر "نها هلد" ١٩١٥ متهي كلي العالياد .

میٹی کوئی لکاپ جو ایک رزینه دام کی موکی منت لے سکیں کے با بھا دام کی کالعور لعظم پو ایک بار ایک روینه کم کرلسکیدی۔

गीता आर कुरान

लेख ह __ पंडित सुन्दरलाल

इस किताब के शुरू में दुनिया के सब बड़े बड़े घर्मों की एकता को क्लियाया गया है और सब धर्मों की किनाकों से हवाले दे दे कर मिलादी जुलाती खुनियादी सचाइयों को बयान किया गया है. इसके बाद गीता के लिखे जाने के वक्त की इस देश की हालत, गीता के बड़प्पन और एक एक अध्याय को लेकर गीता की तालीम को बतलाया गया है. च्याखिर में क्रुरान से पहले की श्वरंक की हालत. क्रुरान के बढ़िप्पन मौर एक एक बात पर क्रुरान की तालीम की क्यान हिया गया है. इस में क्रुरान की पांच मौसे ऊपर श्वायतों का लक्ष्मी सर्जुसा दिया गया है. यह भी बताया गया है कि क्रुरान में जेहा़ ह, चाक्कबत, आखरत, जन्नत, जहन्म. कािर वग़रा किसे कहा गया है.

को लोग सब धर्मों की एकता को समझना चाहें या हिन्दू धर्म बौर इसलाम दोनों की इन दो अमर पुस्तकों की सच्ची जानकारी हासिल करना चाहें उन्हें इस किनाब की ज़रूर पढ़ना चाहिये, पौने तीन सौ सफ्ने की सुन्द्र जिल्द् बंधी किनात्र की कीमत सिफ्ने डाई इपये. हिन्दू मुस्लिम एकता हम महिन्दा भार सह नार लेक्चर जमा

المكاسينات سندر ال

أمن كتاب كے غروع مهن هنياً كے سب بوے بوے دھورموں كى أيكتا كو هنهايا كيا ہے اور سب دھوموں كى كتابوں ہے حوالے دے ہے كو ملتى جلتى بليادى سيتائيوں كو بيان كيا گيا ہے .

اسکے بعد کھٹا کے لائمہ جائے کے وقت کی اِس دیمی کی حالت' کیٹا کے ہویں اور ایک ایک ادعیاہے کو لیکر کیٹا کی تعلیم کو بھالیا کیا ہے . آخر میں قرآن ہے دیائے کی عرب کی حالت' قرآن کے ہویں اور ایک ایک بات یہ قرآن کی تعلیم کو چہان کیا گیا ہے . اسمیں قرآن کی پاتھ سو سے اوپر آیٹوں کا لنظی ترجمہ دییا گیا ہے . یہ بھی جو لوگ سب دھرموں کی 'یکڈا کر سمجھٹا چاھیں یا ھٹدو دھوم اور اسلام دونوں کی ان در امر پستکوں کی سچی جانکاری حاصل کرنا چاھیں آنھیں اس کتاب کو غرور پوتانا چاھئے . پوٹے تھن سو مفتعے کی سلدر جاند بغدھی کلاب کی قیمت

كلر رغيرة كس كها كما يما ها .

ملا کا بنته -مديجور 'نيا هدن ' دما ! مدمي کلي المآباد .

مرف ذهائي رويهم .

पांच सं ज्याद्ह कितावें खरीदने वालों और बुकसेलरों को १३ फीसदी कमीशन दिया जायगा,

डाफ या रेल खर्च हर हालत में गाहक के जिम्मे होगा.

महात्मा गांधी की वसीयत

लेखक--श्री मंजर श्रती सोख्ता

२९ जनवरी सन् १९४८ को महात्मा गांधी ने आल इंडिया कांगरेस कमेटी के सामने एक सुफाल के रूप में 'लोक सेवक संघ का एक नया विधान तैयार किया था. इस विधान में उन्होंने सलाह वी थी कि कांगरेस का सारा संगठन तोड़ दिया जावे और कांगरेस बाले हकूमत से बाहर निकल कर एक लोक सेवक संघ' बनाकर काम

३० जनवरी को अपने देहान्त से कुछ्घन्टे पहले महात्मा जी ने गांधी जी कानरल सेकेटरी को बुन्ता कर वह बिचान दिया कि वह गांधी जी की तरफ से बसे आल इंडिया कांगरेस कमेटी में पेश कर हैं. यह क्रोटा सा विधान देश के नाम गांधी जी की आलिरो वसीयत हैं और इसकी ब्याल्या गांधी जी के परम भक्त आ मंजर अली कोख्ता ने की है जो गांधी वाद को सममने और अपनाने वाले देश के हने गिने लोगों में से एक हैं.

गांधी बाद को सममाने के लिये इसका पढ़ना बहुत जरूरी है. २२१ सके की सुन्दर जिल्द बंधी किताब की क्रीमत सिर्फ़ दो रुपये.

मिलने का पता—मैनेजर, 'नया हिन्द' १४५,मुट्टी गंज, इसाहाबाद.

رس اس س سسی سون . پانے سے زیادہ کتابیں خریدنے والوں اور بکسفاروں کو موج فهصدی کمیشن دیا جائے گا .

قال يا ريل خرج هر حالت ميس لاهل كي ذمير هولا .

ماتها گاندهی کی وصیب

لهكهك المشري ملظر على موخته

99 جفوری سن ۱۹۸۸ کو مهاتما گاندهی نے آل انقیا گانگریس مهای کے سامقے ایک سجماؤ کے روپ مهن 'لوک سهوک سلکه' کا ایک نیا ردمان تیار کیا تها . اِس ردهان مهن اُنهوں نے صلاح شی مهی که کانگریس کا سارا سلکتهن تور دیا جاوے 'ور کانگریس والے حکومت ہے باہر نکل کر ایک 'لوک سهوک سلکه' باتا کر گام * مدوري كو اله ديهانت سه كچه كهنگ بهئد مهانسا جي نے التاريس كے جدول سكريتري كو بلا كر وؤ ودهان ديا كه وا كاندهي هي كي طوف سے آسے آل انتيا كانكريس كمهتى مهن پههن كردين. يه چهوتا سا ودهان ديهن كے نام كاندهي جي كي آخرى ومهدت ه أور اسكي وياكهنا كاندهي واد كو سمجهئے اور ايدانے والے ديهن هوئتنه نے كي هے جو كاندهي واد كو سمجهئے اور ايدانے والے ديهن

کارے ۔ روں کو سمجھائے کے لئے اِسکا پڑھانا بہت ضروری ہے . کاندھی واد کو سمجھائے کے لئے اِسکا پڑھانا بہت ضروری ہے . 19 مانچے کی سلدر جاند بلدھی کتاب کی تیست صرف در رویئی۔ مال كا يت سليجر "نها هلك ١٩٦١ مليي كلي التأيان.

がいずこ

150

हेसाते हैं कीन है जो इस नाम से मागने वाले नेता की जगह लेता है. उनकर बापा जैसे कादमियों की भी देस की जरूरत होती है, बहुत कड़ी फारूरत होती है. इतना भी तो बहुत कम ही समम्भ पाते हैं. सरकार की निगाइ भी कभी भूले भटके उधर बली जाती हो तो बली जाती हो. भीर वह है हमारे देस की मादम जातियाँ यानी आपने आखवारों में खास जगह देकर याद किया है. पर वह जल्दी ही उन्हें भूल जायंगे. पर हमारे देस की आदम जातियां डन्हें यों ही नाए यह सब इसी तरह जंगल के बासी बने रहे जैसे खाज हैं. गांधी बह तो अपनी बस रास्ते में बहुत ही योड़ा कर पाए थे. आरे अब इस्यर न गवा और माज बनता के राज में न्योहारी मौर जन न भुता सकेंगी. मौर सचसुच ठक्कर नापा का यह काम ऐसा काम ना भो मागे चल कर हिन्दुस्तानी नेशन को बड़ा मजबूत बनादे. पर गोंड, भील, संथाल, नागा जैसी आतियां. ष्यनेकों राज घाए जौर

में मुख पायोगे पर जैसा डनका स्वभाव था हमें आशा नहीं कि पत बहाँ बैठे भी कादम जातियों के दुख से बेचैन न हों. इनको चैन में रहने देने के लिये एक ही इलाज है कि आब जवानों की टोलियों निकल पड़ें और फादम जातियों को अपने में ऐसा मिला लें कि यह ठक्कर बापा हमें छोड़कर गए तो इसिलिये हैं कि वह उस लोक निराल भी न रह जाए कि कभी यहाँ इतने पिछड़े हुए लोग भी थे.

इहानी ग्रार महा नहीं वह ही ऊँचा उठ कर चमके जो

أهمر نه كها أور أي جلتا كه وأي مهن بهبهاوى أور جن سركار كى نكاة مهن كهمى بهبوله بهتك أدم جائي هو تو جائي جاتي هو . أور هي كهمى بهبوله بهتك أدم جاتيان يملي كونت بههاي جاتي هو . أورة ههن هارك ديسسكي المر جاتيان يملي كونت بههاي استهال الانهال الميل واي أنهاري ميلي طرح جلكل كه باسي أي بوله بولي أي إلى إلى هي . كار هاته أجهاري ميلي خاص جكة در ياد أي بوله بوله بوله اختياري ميل خاص جكة در ياد أي هو . بو والهيان يون هي أدبين بهول جاتهاتي . بو همارك ديس كها هم دو بوا بها كام ته بوله أنهين يون هي نه بها سكيلكي . أور سيم مي تهوزا كو بوايا كاري هي أسه به إلى كار ملاسكاتي نيشي دو بوا مطبوط بنا در . بر ولا تو إيهي أس واسته من بهاكل نيشي دو بوا بيا الله . أور أب ديكهته هيل كون هر جو أس نام سه بهاكل وأله يائي الله . أور أب ديكهته هيل كون هر جو أس نام سه بهاكل وأله يائي الله . أور أب ديكهته هيل كون هر جو أس نام سه بهاكل وأله نهگنا کی جنگه لهکتا ہے . تهکبر یاپا جهسے آدمیموں کی بھی دیمس کو ضرورت ہوتی ہے'

ا تهکو ډاپا همین چهوز کو گئے تو اس لگے میں که وہ اُس لوک میں سکی پائیدگے پر جیسا اُن کا سوبهاو تها همیں آشا نہیں که وہ وعاں بیٹھے بھی آدم جاتیوں کے دکھ سے بے چھی نه هیں ، اُن کو چھی میں (ملے دیئے کے لئے ایک هی علاج ہے که اب جوانوں کی تولیاں نکل پویں آور آدم جاتیوں کو ایم میں ایسا ما لیں کہ یہ نشان بھی نه وہ جائے که کبھی یہاں آنٹے بھچڑے ہوئے لوک لمهت لوي فرورت هوتي هـُ أتلاا بهي تو بهت كم هي سنجه پالة هون . ٠ چې چې

گیا^نی شور پرا نهیں وہ هی آونچا آتھ کر چمکے جو ياملون لهر يـز مـوتي تل مـهل ډاهلون يهلون هـ مـوتي وه بهگوان دینی

23. %. 4%.

—भगवानदीन

नैपाली कांगरेस को चाहिये कि वह सतर्क रहे. जनता के क्या हक हैं •ठारमः। मार मा राजमाया सामता स मामकर रहना शुनाह ह. इसका झान कराती रहे.

30. 8. 148

ठक्कर बापा —

उनकर बापा की हिन्दुस्तान के बड़े आद्मियों में गिनती थी.

पर भौर बड़े षाद्मियों से वर् कुछ भीर ही हंग के बड़े आद्मी थे. आम तौर से बड़े आदमी नाम के पीछे नहीं पड़ा करते. नाम ही उन

—भगवानदीन

فههالي کانکريس کو چاهڻے که وہ سکرک رہے . جلکا کے کیا حق عهل

القهائهلكي . پهر يهي راج كاجي معاملول منون به فكر رهما دماة هي .

الس کا کھاں کراتی رہے .

01-1-1+

"文" 二" |

تهكر بايا كي هلدستان كي بوء آدمهول مهل كلتي تهي . بر

أور بوے آدمیوں سے وہ کنچھ اور هی دھنگ کے بوے آدمی تھ . عام طور ہے ہوے آدمی نام کے پھچھ نہیں ہوا کرتے . نام هی اُن کے

بهجمه دروتا بهرتا هـ . هان ' يه تهدك هـ اه عام طور مـ بور آدمى اله بهجم هولا واله تام كو دتكارت نهيل هـ يه تهدك هـ كه وه أمـ پهچکارته يعي نهيل پر آس سے بھي کر نهيل بهاکتے . تمکر بايا نے

يه جان لها كه نام أن كي يعجم لك كها عي ير جب أنهول في يم ديكها كم زام لك كر بهي كام أدلما زياده نهمي هو پاتا جتنا بهاري

نلم ها تو أنهوں نے اُس نام كو دتكار ديا ، پارلهبلت كى مبيرى كى' چر جب آنهوں نے دیکھا که وهال وہ زیادہ کام کے نہیں ہیں تو وهاں مع آله ديئي ہے مطلب جگه گهيرنا آنهيں يسلد نه آيا۔ ايک

مرتبه اور لوک أنهين راجدهاني مين پكر لائم اور أنهين ايك يويم يوتهن بهيدي هي . أمه له لي اور بهول لك . اور بوهاي كه آخري هنوں مهں انهوں کے سدھ بھی لی تو ایسوں کی جدووں ملدو بھا

عهر کے بهائی چارے کے قائل مسلمانوں کی نظر بھی اُس بھیوئے نہ کئی' معسائی راج میں میسائموں کا دھوان بھی بهاهم تم جهلس لے ياد نه كها' بودهوں لے بهي خهال نه كيا' دنها

के पीक़े बीड़ता फिरता है. हां, यह ठीक है कि आम तीर से बड़े आ-दमी अपने पीछे फिरने बाले नाम का दुतकारते नहीं. यह ठीक है कि

बह छसे पुषकारते भी नहीं पर उससे बचकर नहीं भागते. उक्कर बापा ने यह जान किया कि नाम उनके पीछे लग गया है. पर अब

पाता जितना भारी नाम है तो उन्होंने उस नाम को दुतकार दिया. पाबिमेन्ट की मेम्बरी की, पर जब उन्होंने देखा कि वहाँ वह ज्यादा

काम के नहीं हैं तो वहां से डठ दिये-चिमतलब जगह घेरना बन्हें

पकड़ लाए भीर उन्हें एक प्रेमपीयी मेंट हो. उसे ले ली भीर मूल

बन्दोंने यह देखा कि नाम लग कर भी काम उतना ज्यादा नहीं हो

पसन्द न आया. एक मरतबा श्रीर लोग उन्हें राजधानी में

गय. और बुढ़ापे के माखिरी दिनों में बन्होंने सुध भी ली तो ऐसों

की जिल्हें हिन्दू मुला बैठे थे, जैनों ने याद न किया, बौद्धों ने भी

खबाल न किया, दुनिया भर के भाई चारे के कायल मुसलमानों की

नकर भी पस तरफ न गई, ईसाई राज में ईसाइयों का ध्यान भी

ماری رام

子青 يو تهوي كئے هيں . هو سكتا هے كبهي بهي رة پهر إن كو أتها تهاديرهما جاهك اس مين بهي كرني شك نهين كه اس ماح بات کسی ہے 1940 ہوئی نہوں ہے کہ یہ سدمار رانا کے جی ہے مانے نہوں ھوں۔ اُس کو مدوائے کئے ھوں ارد اُس کے سر پهولکڻم کي کوشھي کرے . پر اسکے لڳے نهپالي کانگريس کو همهشته فررزي مي اه٠

أسكو يم يتمه تو لكا كم كورى طاقت بوي خطرناك هوتي هـ . بغير مين أنهائم كي پچاس فيصدي جيت هوئي هي پر آسكي پنچاس فهصدمي هار أسكي جو كاتله كم الحر كاني هي اور نهائم كي پنچاس فهصدي جهت نهائے کي جورنکو جنگا کے داوں ميں گہري پيونچائے کے لئے بہت کافی ہے . رانا کی حکومت کا جائور ترتی بیہ کیا کم ہے؟

कामती है आपीर न्याय की पचास की सदी जीत न्याय की अक्रों को जनता के दिलों में गहरी पहुँचाने के लिये बहुन

مائی اور ایمانداری کے وہ طاقت کبھی بھی جاروں خانے چت کر ممکنی ہے ۔ رانا نے بع کہکر تو کمال ہی کر دنیا کہ اُس نے ابتک نهيال کی آرادي قائم رکهی هے اور آسکي سوادههلتا۔ کو بنائے رکھکر

کو بھڑکلے کی ضرورت نہیں . اور اس سے بہی کہدرائے کی کوئی ضرورت يكه نههن وأنا صاحب كسے آرائی' كسے سوادهيئتا أور كسے ترقی کهتم ههی . اسطرح کی داتین کو سی کر نهیالی کانگریس اُسکی جدیتا کو سکھی بدارہا ہے اور نیبال کی کامی ترقی کر دی ہے۔ आजादी, किसे स्वाधीनता भीर किसे तरङ्गकी कहते हैं. इस तरह की स्वाबीनजा को बनाए रख कर उसकी जनता को मुखी बनाया है मीर नैपाल की काभी तरक्रकी कर दी है. पता नहीं राना साहब किसे गातों को सुनकर नैपाली कांगरेस को भड़कने की खरूरत नहीं. श्रीर

کے خالداں کے ہونکے اور سات جدتا کے نمائلدے۔ تمی پر بھی نههل که حکومت کی باگ قور تهاملے مهی رانا خاندان کا برابرى كا هاته رههكا . يعلي چودة آدموون مين سے سات أسي इससे भी षवराने की कोई जरूरत नहीं कि हकूमत की बागडोर थामने में राना खानदान का बराबरों का हाथ रहेगा.यानी चौदह आदमियों में से सात स्सी के खानदान के होंगे और सात जनता के जुमाइन्दे. तिस पर भी मुखिया राना साहब हो रहेंगे. नैपाली कांगरेंस को यह

طافت کو سمجه ککے همں اور اُس سے کوئی غلط فالدہ نہمی مكهها رأنا صاحب هي رههلكي . نههالي كالكريس كو يه تو سمجه هي ليما چاهنے که رأنا کا جادر ترت چکاھے ارراب وہ اپدی

> तो समफ ही लेना चाहिये कि राना का आदू दूट चुका है झौर झब बह कपनी ताकत को समक्त गए हैं और उस से कोई ग़लत फायदा नहीं

इसको यह पता तो सगा कि कोरी ताक्षत बड़ी खतरनाक होती है. क खसने आब तक नैपाल की आजादी कायम रक्खी है और उसकी बरोर सफ़ाई खौर ईमानदारी के वह ताक़त कभी भी चारों ख़ाने चित्त गिर सकती है. रानाने यह कह कर तो कमाल ही कर दिया

) 500

हमारी शव

करवरी सन् '११

नहीं हैं. उसकी मनवाद गए हैं और उसके सिर पर बोपे गए हैं. हो सकता है कभी भी वह फिर इनको डठा फॅकने की कोशिश करे. पर इसके लिये नैपाली कांगरेस को हमेशा तैयार रहना चाहिये. इसमें भी कोई शक नहीं कि इस सुलह में अन्याय की पचास भी सदी जीत हुई है पर उसकी पचास की सदी हार इसकी जड़ काटने के लिये

नात किसी से ख़ियी हुई नहीं है कि यह सुघार राना ने जी से माने मचा हिन्य

आकी है. रामा की हकूमत का जादू द्वा यह क्या कम है?

जो यह सममें कि पंचानवे तोले दूध में पाँच तोले संख्या है बह इस भारान को न पढ़ें झौर जो यह सममें कि पंचानवे तोले सोने में पाँच तोले खोट मिली हुई है वह खोट छोड़कर उससे कायदा उठाएं. हम तो खोट निकाल कर कायदा उठाएंगे ही झौर बन पड़ा तो इसकी अच्छी अच्छी बातें अगले अंक में अपने परचे में देने की

રું. ૧. ૫૧.

---भगवानदीन

नैपाल के सुधार___

हिन्द की सरकार ने नैपाल के मामले में पह ंकर जिन शतों पर राका भीर राना में सुलाह करा दी वह बक्षत के देखते हुए तो ठीक ही है भीर जब नैपाली कांगरेस ने राजा को अपना मुखिया मान लिया तक बनको भी उन शतों के मान लेने से इनकार नहीं करना चाहिये. भीर पहले हल्जे में इतने सुधार कुछ मंहगे भी नहीं हैं. नैपाली कॉग-रेस को यह समम्भ लेना चाहिये कि इन मुधारों से नैपाली कांगरेस की तरह ही न हिन्दुस्तानियों की तसल्ली है, न हिन्दुस्तानी सरकार की. भाज भगर हिन्दुस्तानी सरकार के सर पर काशमीर की मंभस्ट सभार न होती भीर तिक्षत और दूर पूरव की फिकरें उसको घेरे हुए न होती तो सुलाह की शतें यह न होकर कुछ और हो होतीं. यह

ککے ھیں ۔ اس لئے وہا تھیک نہیں ھیں ۔ پر یہی بات تو اُنہوں نے خود اُنے بھائشن میں کی ہے ۔ اُنہوں نے بھی جسے بڑا مسجها اُنے بڑا رنگ دیا ہے اُور جسے بھلا سمجها ہے اُنے بھلا ۔

جو يه مستجهين که پلتهانوے تولے دردھ مين پاني تولے ساكهيا هے وہ اس بهاشن کو نه پوهين اور جو يه سمجهين که پانچا وے تولے سونے مين پاني تولے کهوت ملي ھوئي هے وہ کهوت چهوڙ کر اُس مے فائدہ اُتهائين . هم تو کهوت نكائكر فائدہ اُتهائينكے هي اور بن بوا تو اُس کي اچهي اڇهي باتين اگلے اُنک مين اي پرچ مين م هيئے کي کوشس کرينگے .

ا بهكران د

+1-1-10,

نیپال کے سدھار ۔۔

هلد کی سرگار نے نعیال کے معاملے میں پو کر جی شرطوں پر راجع اور رانا میں ملے کرا دی رہ وقت کے دیکھتے ہوئے تو تھیک می ہے اور جب نعیائی گلکریس نے راجہ کو ایٹا مکھیا مان ایا ارر پہلے ملے میں اتلے سد،ار کچھ مہلکے ہوی نہیں ہیں . نعیائی گلگریس کو یہ سمجھ لیٹا چاھئے کہ ان سدھاروں سے نیپائی مغلبہتائی مرکار کی ۔ آج اگر ملدستانی سرکار کے سر پر کشمیر کی جملجہت مولدن تو ملےکی شرطعی یہ نہ ھوکر کچھ اورمی ہوتھی ۔ یہ جہگےتہ مولدن تو ملےکی شرطعی یہ نہ ھوکر کچھ اورمی ہوتھی ۔ یہ

477 60

इसमें बुराई ही क्या है ? वह कोई इतिहास तो लिख नहीं रहा था. क्यों न फायदा घठाया जाय. लहसन के बारे में यह कहावत है कि के माशन का है, वसमें अकेले मिठास की कमी है. बिद्यालंकार जी को वह तो सभापति की गड़ी से सम्मेतन के मंच पर से बोल रहा था. असल में वह असत्हैं, ब्रह्माजी के हांय से मैले में गिर गया था कौर इसिलिये बहुत बद्बूदार होगया है. पर उससे क्या लोग फायदा नहीं डाते ? संस्कृत में तो लहसन का नाम रसोन है जिसका मतलब है मीर बढ़ा और हमने तीन दिन तीन तीन घंटे देकर उस भारान को बहुत अच्छी तरह पढ़ा. हमें वह पंचानवे कीसदी पसंद आया भौर इविद्यास की सीमा लाँघ कर प्रचार के मैदान में उत्तर आया है तो तब उस माशन में से प्रचार की खोट निकाल कर बाक़ी बचे कंचन से कि उसमें बार रस हैं. सिर्फ एक रस की कमी है. बस यही हाल समापति के बारे में एक साहब की खालोचना हमारे पास बा पहुँची. झौर बह हमें इतना अपच्छा माल्सम हुआ कि हम अपपने पढ़ने वालों को यह सलाह देंगे कि उसे जरूर सहेज कर रक्लें. यह सहेजने लायक चीज है. कहीं कहीं इविहास का पन्का जानकार सभापति आगर हिन्दी साहित्य सम्मेलन का जलसा विसम्बर में कोटा में हुआ. मह 'पत्रिका' की झालोचना से भी बेहद कड़ी थी. झब हमारा शीक सभापति वे श्री जयचन्द विद्यालंकार. जाप इतिहास के तो पंडित हैं ह्मी पर आमापका नाम भी इतिहासी है. उनके भारान की 'अपसुत पित्रका' में समालोचना देख कर जी बाहा कि उनका मारान ध्यान से पढ़ा जाय. हम पढ़ने ही को ये कि 'नया हिन्द' के लिये हसी माशन

 بهت أچهى طرح پوها . همهي ولا يذيخانو م فهصدى پسكد آيا أور ولا همهن أثنا أجها معلوم هوا كه هم أنه يزعله وألول كوية صاح نهلکم که أے فرور شہیم کر رکھیں۔ وہ سہھجائے لائی چھڑ ہے۔ کہیں پرچار کی کموٹ نکل کر بائی بعصے کلچوں سے کموں نے فائدہ اُتہایا جائے. لہسوں کے بارے مهیں يت كہارت هے كه أصل ميس رة أمرت هے . برهماجي كے هاته سے مهلے مهل كر كيا تها أور أس لئے بهت بديد دار هو كها هي ير أس سے كيا لوك قائدة نهين أثباتي؟ کے بہاشن کا ہے' آسمیں آکیائے مقہاس کی کمی ہے ۔ ودیالٹکار جی کو ولا كولي أتهاس تو لكه نهيل رها تها . ولا تو سمها يكس كي كدى سـ كهمل إنهاس كا يكا جان كار سبها يكى اكر انهاس كي سيما النكه كر مرجار کے میدان میں آئر آیا ہے تو اِس میں برائی ھی کیا ہے ؟ كم بارى مهن أيك ماهب كي آلوچدا همارى باس آيهزنچي . اور و، ایمبریکا کی آلبوطدا ہے بھی بے حد کوی تھی . آب ممارا شوق اود بوها أور هم ناء تهن دن تهي تهن كهديته دم كر أس بهاشن كو مسطولون کامدیج پر سے بول رہا تھا ۔ تب آس بهائش مهن ہے سلسکرت میں تو لہسن کا نام رسون ہے جس کا مطالب ہےکہ آس مون معب رساههن صرف أيك رس كيكس هد بس يهي حال سمهايتي همل هي پر ايکا نام بهي اِنهاسي هـ . أن كه بهاشن كي 'امرت پكريكا مهن سمالوچنا دیکه کر جی چاهاکه اُن کا بهاشن دایان سے معها يكي به شري ج جلدر رديا للكر. آب إنهاس كه تو بلدَّه بجرها جائي. هم پيرهني هي كو تهي كه 'نها هند؛ كي لئي أسي بهاشن کو تا سعیلی کے سبھاپتی --ملدی سامته، سیلی کا جاسہ دسمبر میں کرتا میں موا .

ore ६. लड़ाइ राकन क बाद युलह का काम कामतौर से बरसों बलता रहता है और बिदेसी फीजें मुल्क पर छाई रहती हैं और मुल्क को तुकसान पहुँचाती रहती हैं. अमरीका फिर लड़ने के लिये साँस कोना चाहता हैं. यह बात एक या दो फीसदी सही न भी हो तो भी इसमें शक नहीं कि, अमरीका दूर पूरब पर छाए रहना चाहता है. कारभूसा के चारों तरफ जहाजी घेरा डाले रखने का मतलब ही क्या हैं। उसे कम से कम बह बेड़ा तो फीरन हटा लेना चाहिये. क्या वह बेड़ा बभी यू. पन. खो. की इजाजत से वहाँ हका हुआ है ! क्या इसका कोरिया की लड़ाई से कुछ सम्बन्ध है! आगर नहीं है तो इसका कोरिया की लड़ाई से कुछ सम्बन्ध है! आगर नहीं है तो बमरीका कोरिया में लड़ाई बन्द करके कोई चाल नहीं खेलना

सन '५२ में तीसरी जड़ाई छिड़ कर रहेगी और उस जड़ाई का बाहु। कोरिया बौर बीन ही होगा. हाँ, बागर फारमूसा से अमरीकी बेड़ा हट गया, कोरिया से बिदेसी कौजें चल दीं और जापान से कोई सुलहनामा होगया तब और तब ही यह आशा की जा सकती है कि तीसरी लड़ाई का मैदान दूर पूरब नहीं होगा. हिन्दुस्तान जी जान से शान्ति का ख़ाहिशमंद है. देखे बसे अपने काम में कहाँ तक सफलवा होती है.

--सगबानदीन

₹. ₹.

تهها ههون دورائی رویائے کے بعد صابع کا کام عام طور سے برسون چاتا رهتا ہے ۔ ارز بدیسی فوجوں ملک پر چھائی پر بونے کے لئے سانس لیٹا چاھتا ہے ۔ یہ بات ایک یا دو فیصدی سپی نہ بھی ھو تو بھی اس معن شک نہیں کہ آمریکہ فور پورب پر چھائے رھٹا چاھتا ہے . فارموسا کے چارونطرف جھازی کھورا قالے رکھٹے کا مطلب ھی کیا ہے گاہے کم سے کم وہ بیوہ تو فوراً مثا لیٹا چاھئے ۔ کیا وہ بیوا ابھی ہو ۔ ایس ۔ اور کی آجازت سے گھورا تھا ہو کہ تو کھوں نہھی ھٹتا اور اگر ہے تو چھوں کو کیسے اعتبار ہو کہ آمریکہ کوریا میں لوائی بدد کر کے کوئی چال نبھی کھیلٹا

سن ۱۴ میں تهسری لوائي چهر کر رہے گی اور اس لوائی کا اگا کو پيا اور چھن ھي ھوگا . ھان اگر فارموسا ھے امريکی بيوا ھت کيا، کوريا ہے بديسي فوجين چال دين اور جاڊان ہے کوئی صلتحاامہ ھو کيا تب اور تب ھي يہ اڻا کي جا سکتي ھ کہ تيسري لوائي کا

مهدان درر پورب نههن هو؟ . هلاستان جی جان بے شانتی کا خواهشملاد ہے . دیکھیں آئے آئے کام میں کہاں تک سهھلتا هوتی ہے .

01-1-10

Secretary and annest smistelle

((5) しい

ने भी तो । आंगरेजी दो जहाजों को डवोने कि बाद ही अंगरेजों के जिलाफ लड़ाई खिड़ जाने की बात कही थी. हमारे पढ़ने वाले यह तो बाइ ही रक्लें कि एटम बम जब भी गिरेगा अचानक हो गिरेगा. वह इधियार ही इस किसम का नहीं है जो कह कर गिराया जाय. श्रीर इस हथियार का नशा ही इतना जबरहरन है। कि वह अपने मालिक पर इतना ज़ोर का नशा लाता है कि उसकी सूफ बूफ गुम हो मौर एक चीन के किसी हिरमे पर एटम बम गिरा हैं. भौर यह कोई अनोस्ती बात न समभी जायगी क्योंकि पिछली बड़ी लड़ाई में जापान यू. एन. जो. की सुरज्ञा समिति की परवाह किये बग़ीर श्रीर चीन के जिलाफ लड़ाई का खल्टीमेटम दिये बिना एक कोरिया पर

पूर्व के मामले में फिर भी काफी साफ है उदसका हांगकांग बचा रहे नी अहांतक बने अमरीका के सुर में सुर मिलाते हैं. और इसिले इनकी तो वह सब वही वाहता है जो,चीन चाहता है. दूर पूरव में शानित कताडा श्रीर आस्ट्रेलिया कामनवेल्थ में शामिल तो हैं मगर अमरीका के पास होने के नाते यह आधे अमरीकी हैं इसिलिये यह दूर पूरव की नीति डावांडोल सी रहती है. हां, बतांनिया की नीत दूर की सब से ज्यादा इच्छा है हिन्दुस्तान को, इन्दोनिशिया को श्रीर

यू. एन. ड्यो. के पास भेजी थी. वह चीन को पूरी पूरी पसंद नहीं आहे. उसने 17 जनवरी को आपना जवाब मेजा है. श्रीर उसने उस जवाब में यू. एत. मी. के बारे में जो शक दिखाए हैं उत शकों के बारे में हाल ही में कामनवेल्य के सारे मुल्कों ने मुलह की एक तजवीज

ر کی سوجه بوجه کم هرجاتی چ أتلا زبردست هے كه ولا الح مالك بر أتذا زور كا نشه لاتا هے كه أس كه أيسَّم بم جب بني كريكا أجالك هي كريكا . ولا همَّه هارهي أس السم كا نهموں هے جو كهكر كرايا جائے . اور أس متعوار كا نشع هي قو جهازوں کو قبونے کے بعد ھی انکریؤوں کے خلاف لوائی چھو يع . أين . أو . كي سر كشا سميتي كي يرواه كئے بغير أور چهون ك کسی حصے ہر ایٹم بم کرا دیں۔ اور یه کوئی انبرکھی بات ته بسمجھی جائے کی کھونکم پنچھلی بنری لوائی میں جاپان نے بھی تو انگریزی جائے کی بات کہی تھی . همارے پوءبلے والے بنہ تو بیاد هي رکھيں خاف لوائي كا التهديةم ديك بدا أيك كوريا يو أور أيك جهن ك

مان اور استریت ایر کی ایک یا آداش امریکی هیں اس لئے یہ بھی جہاں کے پاس هوئے کے ناتے یہ آداش امریکی هیں اس لئے یہ بھی جہاں مک بلے امریکہ کے سرمیں سرمائے ہیں ۔ اور اس لئے ان کی لجورب ميں شامتى كى سب سے زيادہ أيجها هـ هلاستان كوا أنكونه شيا کو اور لدی کو . كانك بعها رهم تو ره سب رهي جاهدًا ه جو چين چاهدًا هي درر ھور پورب کی نیٹی قاراں قواں سی رہتی ہے۔ ھاں' برطانیہ کی نیت قرار پورب کے معاملے میں بھر بھی کائی صاف ہے ۔ اس کا ھائے کدادًا اُرر آسٹریلیا کامن ویلٹھ میں شامل تو ھیں مکر امریکھ

لیک تجویز یو . این ، او . کے پاس بهدجی تهی . وه چهن کو دوری پوری بستد نهیں آئی . اُس نے آل جنوری کو ایکا جواب بهیجا ہے . اور اُس نے اُس جواب میں ہو این . او . کے مارے میں جو شک دکھائے ھیں اُن شکوں کے بارے میں حال هي مين کامن ويلته کے سارے ملكي نے ملع کي

ं नाम थु. एन. आरो. में शामिल कर लिया जाय. पर आमरीका निको यु. एन. ब्यो. में नहीं आने देना चाहता. यही ष्ममरीका की लिंग धींगी है और यही यू. एन. आं. की कमजारी है आर यही वह ड़ी है जिससे कोरिया का गोरखधन्दा सुलमेगा.

डिंड को हुकुम देकर रोक देने की कोशिश करें इन तीन मुल्कों में मेला. चीन ने उन तीन आद्मियों की कमेटी को ही ग़ेर क़ान्नी बता देया दलील यह दी कि यु. एन. आरो. में जो चीन शामिल है, वह अभी तीन मुल्कों को यह काम सौंपा गया था कि वह कोरिया की हैन्दुस्तान भी शामिल था और वही झगुवा भी था. वह चीन से वीन नहीं और जो चीन हैं वह शामिल नहीं. इसलिय मामला आगो न बढ़ पाया स्रोर लड़ाई स्रपनी चाल से दोड़ती चली आ रही है.

कारिया के मामले को खतम करने की मंशा न अमरीका की है जीर न कई जीर पन्छिमी सुन्कों की है. पूरव के सब सुन्क लड़ाई एक से ज्यादा मीरचे खोल सके होर जी चाहे जहां खोल सके खोर साथ ही साथ घर का बचाब कर सके जमारीका को तीसरी लड़ाई भन्द करना नाहते हैं. अमरीका का नका लड़ाई को लम्बा करने में है क्योंकि वह लाडाई के रहते रहते 'कम्यूनिज्म झाया' का शोर मचा कर लड़ाई की तैयारी को उस हर तक पहुँचा देना चाहता है जब वह में बर्गानिया से कम ख़तरा है. इसिलिये वह बिफिकर है. और डसकी कुछ है. आगर जनरता मैकआर्थर दूर्मन का यह विश्वास दिला है कि सिर्क अमरीका की फीज दूर पूरव के लिये काकी हैं तो कल टूमेंन साहब बेफिकरी उन पटम बमों पर है जिसका उसने जुट्टेयां जमा कर रक्त्वा

ال جو جيون سے در آني چاي جا رهي ھ . لوائي ايدي جال سے درزتي چاي جا رهي ھ . بع مى كميو اين . أو . معن جو جيئ شامل هـ ود جدن نهين أور جو چيون هے وہ شامل نهيدن . اُس لکے معاملہ آئے نه نولد ږنيا اور يعهي أمريكم كي دهيدانا دهيدلكي هـ أور يهي يو . أين . أو . كي كمؤوري هلاسكان بهي شامل تها اور وهي اكوا يهي تها . وه خين سے ملا . أمريكم چين كويو. اين أو. مين نهين آنے دينا چاهتا. هم أور يهمي ولا كري هم جس مم كوريا كا كوركه دهددا سلجهيكا . هيس که چين يو . اين . او . مين شامل کر ليا جائے . پر کو حکم دیکر ارک دیئے کی کوشش کریں ۔ اِن تین ملکوں •یں چين کے اُن تون آدميوں کي کموٽي کو هي غهر قائوني بٽا ديا . دلهل أبهي تهن ملك.ن كو يع كام سونما كيا تها كه وه كوريا كي لوائي

نه کئی اور بچههمی مانکون کي هے . پيورب کے سب ملک لوائي بند وہ لوائی کے رہتے رہتے کسھو وم آیا' کا تسور محیا کر اوائی کی تیاری کمبر کا بنچاؤ کرسکے . امریکہ کو تیسسی لوائی سمیں بوطانیہ سے کم خطوۃ ہے اس لئے وہ بے فکر ہے ۔ اور اُسکی کنچھ بے فکس اُن اینٹم كونا چاهك ههي . امريكه كا سفع لوائي كولميا كونے ميس هے كيونكه كو أس حد تك بهونچا ديدا چاءة هر جر وا ايك سر زياده کی فوجیں دور پورب کے لئے کافی ھیں نوکل تورمیوں صاحب مورح كهول سكم أور جي چاه جهان كهول سكم أور سانه هي ساته بيس پريهي هـ جسکي اُس نے جوتيميال جمع کر رکهي هيں . اگر جلول میک آرتهر ترومیون کو یه رشولس دلا دین که صرف آمریکه کوریا کے معاملے کو ختم کرنے کی مذشا نہ امریکہ کی ہے آور

हाँगकांग पर वह अपना अड्डा जमाए हुए हैं. यह राजनीत के दुटप्पेपन की मजीब पहेलियां हैं. बर्तानिया कीरिया के मामले में सुलह पसन्द है, समभौता पसन्द है खाँर यह चाहना है कि जल्हां से है, जबरहस्ती पसन्द है, उलमन पसन्द है और ज्यादा से ज्यादा जल्दी कोई निबटारा हो जाय. इसके जिलाफ अमरीका जोर पसन्द हमारा राथ

द्र लगाना चाहता है.

अग्रेसर नहीं कहना चाहता. और इस ढील ढल में चीनी कीज होने लगा तो क्या होगा ? बर्तानिया इसी दूरंहेशी से चीन को खड़ा करना है. जो झाज कारिया में हो रहा है वह कल जरमनी में बह इस कोश्रिश में लगा हुआ है कि जन्दी से जन्दी गु. एत. जो. होता. बर्तानिया यह खूत्र समम्प्रताहैं कि चीन को एप्रेसर कहना पूर्ध में फूस जाना है और दूर पूर्व में फंसना अपने घर को ख़नरे के लिये खुला छोड़ना है श्रीर योरप में नए मारचे के लिये सामान कोरिया में चीनियों का ज़ार इतना बढ़ गया है कि उमने खम-दोका का पांसा पलट दिया है और असरीका इतना चिड़ गया है कि चान झौर चीनी सरकार को 'एप्रेसर' कह दे, और चीन ष्रब तक एम सर मान लिया गया होता खगर बर्तानिया खमरीका की राय का तीसरी नडाई ग्ररू करना है स्रीर तीसरी लड़ाई ग्ररू करना दूर कोरिया में न माल्सम कब तक आगे बढ़ती रहेंगी.

न्नो. में शामिल नहीं इसिलिये यू. पन. भी. जीर उसकी सुरचा कोरिया ने गोरखघन्दे का रूप ले लिया है. इस गोरखघन्दे की एक कड़ी हैं चीन का यू. पन. खो. में शामिल न रहना. चीन यू. एन.

هانگ لائ يو وه أريدًا إذا جمال هوئم هـ . يه رأج نهت كل دوتيم ين كى عجوب چهيلهال هدى . برطاريه كوربا ك معاملے ميں ملم بسلد هـ سمجهونه بسند هـ اور يه چاهكا هـ كه ملدي سے وبومسكى يسلن هي ألحون مسلاد هي أور زياده مي زياده دير لكانا جلعي كوئي نبقاراً هوجائي . اسكي خلاف أمريكه زرر بسدد هـ! דננט שם ני

يا المطانية امريكة كي رائے كا هوتا ، برطانية يه خوب سمجهتاهے كه چين سرکار کو 'اگریسر' کم دے اور چیون آب تک اگریسر مان لیدا گیا هوتا اگر كو اگريسر كهڏا تهسري لواڻي شروع كرناهے أور تيسيريلوڻيشاوع كرزا معلوم كب نك أني بوعتى رههدلكي . مهل لكا هوا هے كه جلدى سے حادي يو ، اين ، 'و ، چون اور چولي كهوا درنا هـ . جو آج كوريا مهل هورها هـ وه كل جرملي مهل هونة لكا تو کیا هوگا ؟ مرطابیم اسی درراندیشی سے چین کو اگریسر نهیں کہنا چاهتا.. اور اُس تهيل تهال مين چينى فوجين كوريا مين نه هور پورب ميس پهلس جاما ها اور دور پورب مين پيدلسدا اي غير كو خطريم كهلك اجلا چهورنا ها أور يورب مهن نكم مورج كهلكرسالمان کا پانسا بلت دیا ہے اور آمریکم اتنا چوھ کیا ہے کہ وہ اس کوشھی کوریا میں چالجیوں ڈ زور آنکا بچھ گیا ہے کہ اسی نے آمریکت

أيم كزي هـ جدن كاير . أين . أو . مين شامل ،تم رهذا . جس يو . أيمن . أو . معن شامل نهيس اس لكے يو . اين . أو . أور أسكي سركشا 316 17 6 6 Tu کوریا نے گورکھ دھندے کا روپ لے لیا ہے . اس کورکھ دہندے کی

तरह समम्मता है, पर बह क्या करे ! चीनी सरकार इस समय इतने चक्कर में पड़ गई है कि उसमें से उसे निकलते नहीं बन रहा है. . . बीत की जनता कोरिया के मामले से ऊच उठी है और बह कभी भी अं झंधी बन कर चीनी सरकार की परबाह किये बाँगर कोरिया को बचाने के लिये होंड़ पड़ सकती है. सिर्फ इस नाते नहीं कि वह अपने पड़ोसी कोरिया को बुरी तरह बरबाइ होते हुए देख रही है बाक इस नाते भी कि मीसरी लड़ाई की बड़ी आग तेखी के साथ उसके मुल्क बीन की तरफ भी बढ़ती चली का रही है.

कोरिया में यू. एत. जो. की तरफ से यों तो कई मुल्क लड़ रहें

यह दोनों बड़े मुल्क हैं. इनकी फीजी ताक़त का कोरिया कोई मुकाबला नहीं. जोर जगर हम यह कहें कि कोरिया वाले जौर वीन के

कुछ वालंटियर दोनों के लिये यह दो मुल्क काफी से ज्यादा हैं

तो कोई पता नहीं कि कोरिया पर कब क्या आफत आ आय. हो,

दुनिया की दीसरी लड़ाई तब तक नहीं छिड़नो जब तक यू. एन.

बाबा उस वक्ष्त तक नहीं हो सकता जब तक बत्तीनिया भोर आमरीका

कोरिया के हर मामले में या टूर पूरब के हर मामले में एक राय

न हों.

यह काचरज ही समितिये कि वर्तानिया और अमरीका एक राय नहीं हैं फिर भी कंधे से कंघा मिलाकर कोरिया के मैदान में लड़ रहे हैं. जौर बर्तानिया इन चीनियों से लड़ रहा है जिनके देस में

الا يجهم والان مى جعس مى سوى ، جدى ، سدى ، سال ملاي الله معالى ما ، ير وا كيا كرے ؟ چيلى سركار الس سے طرح سمتجها هے ، ير وا كيا كرے ؟ چيلى سركار الس سے لينے چكار مهن يو كئى هے كه اُس مين ہے اُس نكلئے نهين يون وها هے ، چيلى كي جلكا كرريا كه معاملے ہے اُب اُلهى هے اُبر وا كه بوقائے كالئے دريا كو يوفلى سركار كى برااہ كئے بغير كرريا كو يچائے كے لئے درير يوسكتى هے ، مون اس نائے نهين كه وا اُچ يورسىكوريا كو بوي طرح برباد هرتے هوئے ديكه رهي هے بلكه اِس نائے بهي كه تهسبي لوائى كى يون آگ تهزي كے ساتھ اُسكے ماك چيلى كي طرف بهي بوعتى چئي آرهى هے .

کرریا مهن یو این . آو . کی طرف سے یوں تو کئی ملک لو رہے همن پر گلالے لائی دو هی ملک همن — برطانیه آور آمریکه . یه دونوں بوے ملک همن ، انکی قوجی طاقت کا کوریا کوئی متابله نهمن ، آور اگر هم یه کهنین که کوریا والے آور چین کے کیچه والدیمیر درنوں کے لئے یه در ملک کلئی سے زیادہ همین تو کوئی پته نهمن که کو یا پر کب کها آفت آجائے . هان دنیا کی تیسری بوائی تب تکانهمی چهوتی جب تک یو ایبن . آو . کی فوجین سودھ نهمن هرسکتا جبیک برطانه اور آمریکه کوریا کے هر معاملے مهن بها دور پورب کے هر معاملے مهن ایک رائے نه هوں .

یه اچ رج هی سمجههٔ که پرطانهه اور امریکه ایک رائے نہیں همن پعر بهی کلدھے سے کلدها ما کر کوریا کے مهدان میں لو رھ همن ، آور برطانیه آن چھلفوں سے لو رہا ہے جی کے دیس میں

मया हिन

कीरिया में लड़ाई लड़ कर जंग की मंरधा बन गई है-शान्ति का इत्रारा नहीं रह गई.

समरीका वाले आमतीर से खौर ट्रमैन साहब खासतीर से यह नीट कर लें कि भड़क से भड़क पैदा होती है. भड़क से न कभी शान्ति हुई ब्यौर न हो सकती है.

शान्ति के नाम पर लड़ाई की तैयारी से दुनिया यह नहीं समफ सकती कि अमरीका शान्ति चाहता है.

हमेशा के लिये निकम्मा हो गया है. हारे का क्या, वह तो मर ही सड़ाई में जब भी जो जीता है वह हारा है, कमजोर बना है स्रीर जाता है। ह

83. 8. 48.

—भगवानहोन

कोरिया का भमेला--

है. कीरिया हर तरह से पिस रहा है, बरबाद हो रहा है. कमजोर अमरीकियों को तना हुआ तमंचा दिखाई देता है फिर वह दूटा हुआ उलकता जा रहा है. आगर आज यू. एन. औ. सच्चे मानो में दुनिया भर की पंचायत होती तो कोरिया की हालत पर कुछ तरस खाती. होता जा रहा है सीर झगर कुछ दिनों इसी तरह हो पाटों के बीच में पिसता रहा तो इतना कमजोर हो जायगा कि उसका उठना बरसों कोरिया का मामला लम्बा ही नहीं होता जा रहा बुरी तरह पर बह तो आज कस बहुत हद तक अमरीका के हाथ में खेल रही के लिये मुमकिन न रह जायगा. जो कीरिया आज जापान के लिये

اهارة نهدى رة كئي . کوریا میں لوائی لو کو جلاک کی سلسکہا ہیں کئی ہے۔۔شانعی کا ماري راي فروري سي اه'

کر لیں که بیول م بیول بیدا هوئی م . بیول م نه کبهی شانكى هوئي أور نه هو سكتى هـ . امريكة وألم عام طور سے أور ترومهن صاحب خاص طور سے ية نوق

مكتى كه أمريكه شانكي چاهدا هـ . شاتعی کے نام پر لوائی کی تهاری سے دنیا یہ نهیں سمجه

لوائي ميں جب بھي جو جيعا هے وہ هارا هے' كمزرر بدا هے أور هميشه كي لكم نكما هوئها هي . هاري كا كيا' را تو مر هي جاتا هي . 11-1-10 ابهكوان دين

كوريا كا جهيد-

پلیچایت هوتي تو کوريا کي حالت پر کچه ترس کهاتی . پر وه هر طرح سے پس رها هے بيرباد هو رها هے كمزور هوتا جا رها هے أور أكر كنهم دنين أسي طرح دو ياتين كر يهج مهن يسكا رها تو اِئلا كمؤور هوجائے گا كه أسكا أتهما برسوں كے لئے ممكن ته را جائے گا، تو آج کل بہت حد تک امریکه کے هاته ميں کههل رهی هے . کوريا جا رها هـ. اكر آج يو. اين. أو . سجي معلول مهن دنها بهر كي جو كوريا آب جايان كالكم أمريكيون كو تذا هوا طملتهم داهائي ديقا ه كوريا كا معامله لمبا هي نهون هوتا جا رها بري طرح ألجهتا

जित बातों, जिन कामों या जिन स्कीमों से दूसरे का, दूसरे मुल्क का, दूसरी नेशन का नुकसान होता है चन बातों, उन कामों और उन स्कीमों का विश्वास जितना खतरे में हो खौर जितनी जल्दी दूटे उतना ही झच्छा. ऐसी बातों में विश्वास खटल हुआ हो नहीं करता. विश्वास तो नेक खौर भले कामों में ही ऐसा हुआ करता है जिसे न

द्रमैन साहब के हवा पर वखेरे एलान पर बहुत कुछ लिखा जा सकता है पर यहाँ इतना लिखना काफ़ी होगा कि यह सब रोगर इसिलये मचाया जा रहा है कि दुनिया घोके में जाकर अमरीका को कस बड़ी तैयारी से न रोके जो वह तीसरी लड़ाई लड़ने के लिये करना चाहता है. और प्रलान में लड़ाई की तैयारी का ही ज्यादा जिकर किया गया है. आखिर यह तैयारी और की ही किस तरह जा सकती थी. अमरीका के पूँजीपति खतरे का डर दिखाए बिना वैसा भी कैसे देते. पर कैसे हैं हम लोग जो इस सब तैयारी को यह समम बेठे हैं कि यह शानित क़ायम रखने के लिये की जा रही हैं

अनगर यू. एन. आं. और उसकी सुरका सिमिति उस तरह की लाड़ाई की तैयारियों को न जोर से रोक सकती है और न इखलाक़ी हंग से रोक सकती है तो वह तीसरी लड़ाई को होने से नहीं रोक सकती. पर सुराकिल यही है कि आजकल यू. एन. आं.

الله کی اور جدیک پهر يو ، اين . او ، کسي ايک ملک کے هاته

کی کمکه یعلی نم بذے تبتک دنها بهر میں شاتمی چهائی رہے کی .
جن باتوں ٔ جن کاموں یا جن اسکیموں سے دوسرے کا دوسرے ملک کا دوسری نیشن کا نقصان هوتا ہے اُن بہتوں اُن کاموں اور اسکیموں کا وشواس جتنا خطوے میں ہو اور جمعی جلدی آن اسکیموں کا رشواس جتنا خطوے میں ہو اور جمعی جبدی قبوتے آئما ہی اچها ۔ ایسی باتوں میں رشواس آتل ہوا ہی نہیں کرتا ہے کرتا ، وشواس تو نیک اور بہلے کاموں میں ہی ایسنا ہوا کرتا ہے جسے نہ کبھی کوئی خطراً ہرتا ہے اور نے کبھی وہ رشواس تل

تررمهن ماحب کے هوا پر بکههرے اعلان پر بهت کچه اکها جاسکتا هے پر میهان اتفا لکهفا کافی هوگا که یه سب شور اسائے مچایا جا رها هے که دنیا دهوکے مهن آکر آمریکه کو اُس بوی تیاری سے نه مهن لوائی کی تهاری کا هی زیادہ ذکر کیا کها هے . آخر یه تیاری گاتر دکهائے بغا پهسه ببی کهسے دیتے . ہریکہ کے پرنجی پتی خطرے جوو اِس سب تهاری کو یه سمجه بهتم همی که یه شامتی تائم کہٹے کے لئے کی جا رہی ہے .

اکر ہو، ایس، او، اور اُسکی سرکشا سمیتی اُسطرے کی لوائی کی تعادیوں کو نہ زور سے روک سکتی ہے اُرو نہ اخلاتی تھلگ سے روک سکتی، ہے تو وہ تھسری لوائی کو عولے سے خمھی ووک سکتی پر مشکل یہی ہے کہ آجکل ہو، ایس، او،

(४) चीये उसको इस बात पर विश्वास हो सकता है कि वह । कर सके. मगर इसका यह विश्वास खतरे में है तो इससे भी किसी कुल्क को क्या ़ कौर दूसरे मुल्क अमरीका की इस बात में क्यों होरिया पर छाकर धीरे बीरे बीन को अपने असर में ले आयगा मौर फिर रूस को इतना कमजोर बना देगा कि वह खपना बचाव भी

गना सकता है. अगर उसका यह विश्वास खतरे में है तो इसकी हुनिया क्यों परवाह करे ! जौर क्यों अमरीका की साज्ञाजवादी (४) पाँचवें अमरीका की इस बात में विश्वास हो सकता है कि नी चांगकाई शेक को चीन पर हमले के लिये तैयार कर सकता है मौर इस तरह नया मोरचा खड़ा करके कोरिया के मीरचे को कमजोर तरमूसा के बारों तरफ ममरीकी जहाजा वेड़े के,रहते रहते वह कभी कीम की मद्द करें!

में नहीं बाते देगा. श्रगर बसका यह विश्वास खतर में है तो इससे तो बहुत से मुल्कों की ख़शी ही होगी. क्यांकि कुछ मुल्क सच्चे जी (६) छटे आमरीका को यह विश्वास हो सकता है कि यू. पन. आं. रहेगी और वह कभी भी चीन के असली तुमाइन्टे को यू. पन. आं. से यह समभे हुए हैं कि जैसे हो चीन यू. एन. खो. में शामिल म्रोर डसकी सुरद्धा कौन्सिल हमेशा उसके हाथ का खिलीना बनी

دوسرے ماکموں کو کیا ؟ جاپان کے پروسموں کو تو یہ سککر خوشی هي هوكي كه امريكه كي جاپان پر چهائے رهام كي أسكهم خطارے

كو أتلنا كمزور بقا ديمًا كه ره أينًا بنچاؤ بهي نته كر سكم . اگر أسكا يته وشواس خطرے میں ہے تو اس سے بھی کسی ملک کو کیا ؟ اور هوهرم ملک امریکه کي اِس بات مين کيون مدد کرين ؟ جما كر دعمرم دهيرم چين كواله اير مين لے آنے كا أور پير روس (٦٦) چوتھ أسكو إس بات پر وشوأس هوسكتا 🖅 كه وه كوريا پ

م کهی بهی جانگ کائی هیک کو چین پر حدے کے لئے تیار کو سکتا هے اور أشطرح نیا مورچه کهوا کرکے کوریا کے مورچ کو کدؤرر بالا فارموسا کے چاروں طرف آمریکی همازي بھوے کے رهتے رهتے وہ سکتا ہے۔ اگر اُسکا یہ بشواس خطارے میں ہے تو اُسکی دنیا کھوں پرواہ کرے؟ اُور کھوں اُمریکہ کی سامر'ج وادی اسکیم کی مدد کرے ؟ (٥) پائدچوپین امریکه کو 'من بات مین وشواس هوسکتا ها که

أور أسكي سركشا كونسل هميشه أسكيه هاته كا كهلونا بدلي رهيكي نهيس آنے ديكا . اگر أسكا ينه وشواس خطرےميں هے تو اس سے تو يهت مے ماکموں کو خوشی هي هوڏي . کيونکه کچه ملک سنچ جي سے يه آور وہ کبھی بھی چھن کے اصلی نمائندے کو یو . این . او . میں معمجها هوئم هيں که جيسے هي جهن يو. اين ا اُو. ميں هاما هينا ها د جمسه دي أد ال يصميه يدينه دينه (1) چھکے آسریکھ کو بیم وشوانس ہوسکتا ہے کہ بیو ۔ ایس ۔ او .

मतकाष है यह साफ साफ नहीं खोला. हम अपने पढ़ने बालों के लिये खु ही कुछ खंदाचा लगा कर लिखे देते हैं:—

- (१) एक तो ब्यमरीका को इस बात में विश्वास हो सकता है कि पटन बम का भेद सिर्फ बही जानता है दूसरा कीर कोई मुल्क नहीं. बगर यह भेद ख़तरे में तो दुनिया उसकी इस अपील को क्यों सुनेगी. क्या अमरीका यह वाहता है कि सारे मुल्क ब्यमरीका के पटम बम के भेद को बचाय रखने के लिये अपने अपने यहां के विश्वमनियों को जेल में हाल दें या फाँसी के तछते पर चढ़ा हैं.
 - (२) दूसरा इस बात में विश्वास हो सकता है कि डालर की मार्शक मवद से बह सारे मुल्कों पर छा सकता है, जहां मुनासिब समके वहाँ कपने हवाई सौर समन्दरों आहे बना सकता है. कारर डसकी यह स्कीम खतरे में है तो इसकी दुनिया क्यों परवाह करे. कीई मुल्क कारर अमरीका से डालर का कनां नहीं चाहता तो दूसरे मुल्क दसको क्यों मजबूर करें. या कारर कोई मुल्क वन शतों पर अमरिका देश सिका से डालर का कनों लेना नहीं चाहता जिन शतों पर अमरीका देन के लिये तैयार है तो और मुल्कों को क्या गरज को उस मुल्क का मार्म होका की शतें सममाने की कोशिश करें. कोई मुल्क अमरीका का इस मार्शका मदद के काम में क्यों पजेन्ट या कनवेसर बने.
- (१) तीसरे आमरीका को इस बात में विश्वास हो सकता है कि कि बहु आपान पर बरसों छाया रहेगा और उसे अमरीका की चीजों का बाजार बनाए रक्खेगा. अगर यह बात खतरे में है तो इससे

مے أن كا كيا مطلب هے يه صاف ماف مهوں كهولا . هم أي بوها ـ والوں كے لئے خود هى كچه اندازة لكا كر لكه ـ ديتے هيں :— كا أيك تو أمريكة كو أس بات ميں رشواس هوسكتا هے أيتم بم كا بهيد صرف رهى جانتا هے دوسرا أور كوئى ملك نهيں . كا يتم بم كا بهيد صوف رهى جانتا هے دوسرا أور كوئى ملك نهيں . شئے كى . كيا أمريكة يه چاهتا هے كه سارے ملك أمريكة كے أيتم بم كا بهود كو بچائے ركھئے كھلئے اپنے يہاں كے وكيائهوں كو جيل

مهن قال دین یا پهانسی کے تخکے بر چوها دین .

(۱) درسرا اس بات میں رشواس هوسکتا هے که قائر کی مارشل مدد سے وہ سارے ملکوں پر چها سکتا ہے . جہاں مانسب استجف وهاں الله هوائی لور سسفدری آتے بدا سکتا ہے . جہاں مانسب الله امریکه سے قائر کا قرضه نہیں چاهتا کهوں پوراتا کرے . کوئی ملک للهور آمریکه سے قائر کا قرضه نہیں چاهتا تو دوسرے ملک اُسکو کھوں بھٹا نہیں جامتا جن شرطوں پر آمریکه سے قائر کا قرضه ملکون کو کوا فرض جو اُس ملک کو امریکه کی شرطین سسجهانے کی فرشھی کویں کوئی ملک امریکه کا اس مارشل مدد کے کام میں کیوں فوسم کوئی ہا کافیسر بھے .

(٣) تهسرے امریکه کو اس بات میں رشواس هوسکتا هے که را جابان پر برسوں چھایا رہے گا اور آسے امریکه کی چھزیں کا پاؤار بلااتہ رکھ گا۔ اگر یہ بات خطرے میں ہے تو اِس سے करवरी सन् '११

हमारी राय

नवा हिन्द

'कर खतरे में है' की आवाज इस बक्त डठा रहा है जब कीरिया की यह आवाज डठानी चाहिये थी कि 'हमारा घर मिट गया, मिटरहा है, ज्जौर एटु निया के लोगो ! तुम्हारे देखते कब तक छौर सिटता रहेगा' हमें तो ऐसा मालूम होता है कि कोरिया के कराहने की आवाज को द्वाने

يم آواز أنهاني چاهگم تهي كم "همارا كهر مت كها مت رها 'گهر خطرے مهں هے' کی آواز اُس وقت اُتها رها ہے جب کررہا کو

ه. أور أم دنها كالبؤو! تمهاره ديكهتم كب تك أور مثت

وهے گا، همیں تو ایسا معلوم هوتا هے که کوریا کے کراهتے کی

آواز کو دویا 'نے کیلئے ھی امریکہ نے بلتچم سر میں یہ آواز اُنھانا

شروع كى هاكه احدارا كيد خطرم مهن ها:

تروموں ماحب کی درسری آواز ہے 'هداری جلمنی یعنی

هماري نهشن خطرے ميں هے'. اُنسان هماري رائے منن اُس دن مر جاتا هے جسدن اُسمين اُنسانيت نهين رہ جاتي. اِنسانهت سميت

ک معملی انسانیمت کے رہتے رہتے انسان کے مرنے سے اسان نہیں مرتا.

اللا ولا تو مرنے کی جکم آمر هوجاتا هے جهسے گلاهي جي ۔ يہي حال

نهش کا هوتا هے . جن مذهب رهتے کوئی جندلی نهدن مرتی .

جن ملهت کهو کر جدملی کا کها جهدا اور کها مرنا . اگر امریکه

كى نيشن كي نيشلبت قائم هـ تو أسـ كوئي خطرة نهين هونا چاھگے . کوئی نهشن باھری خطرے ہے نہمں مرا کرتی . نهشن

ناهي هوتي ه لندر کے خطرے سے . تو کیا تررمهن صاحب امریکی

نهشن معن کوئی گوبېي ديمکه رهـ هيں ؟ اگر بهيمن تو 'هماري نهشن خطرے مهل هے ' كو آواز كيسى؟ جابان جسكے سر پر أمريكة كا پاؤن ه

وة 'نهشن خطرے میں ہے' کی آواز اُتھائے تو كچھ تهيك بهي هوسكدا ہے.

كورها جسكي نهش پر آئے دن يم كرتے رهتے هيں أور ايتمبم كرائے جائے ډر وه تو اچ بهی ایلی جاپاني نهشن کو آتل سمجه هوئے ھے. کی دهمکے دی جاتے ہمتر ہے انبقہ خطار میں ہاک آیا۔ ای

के लिये ही ज्यमरीका ने पंचम सुर में यह ज्ञावाज उठाना गुरू की है कि 'हमारा घर खतरे हैं'.

द्रमैन साहब की दूसरी आवाज है. हमारी जनमनी यानी हमारी नेशान खतरे में हैं, इनसान हमारी राय में उस दिन मर जाता है जिस

दिन उसमें इनसानियत नहीं रह जाती. इनसानियत समेत यानी

इनसानिबत के रहते रहते इनसान के मरने से इनसान नहीं मरता.

वा नारने की जगह अमर हो जाता है जैसे गांबी जी. यही हाल नेशन का होता है. जनमनीयत रहते कोई जनमनी नहीं मरनी.

अमरीका की नेशन की नेशनियत कायम है तो उसे कोई ख़तरा जनमनीयृत खोकर जनमनी का क्या जीना श्रीर क्या मरना. घागर

नहीं होना चाहिये. कोई नेशन बाहरी ख़तरे से नहीं मरा करती. नेशन नाश होती है अन्दर के खतरे से. तो क्या ट्र मैन साहव अम-

रीकी नेशन में कोई गड़बड़ी देख रहे हैं? अगर नहीं तो 'हमारी नेशन

का पांव है वह 'नेशन खतरे में हैं' की कावाज उठाए तो कुछ ठीक भी ख़तरे में हैं' की खाबाज कैसी ? जापान जिसके सिर पर अमरीका हो सकता है. पर वह तो आज भी अपनी जापानी नेशन को अटल

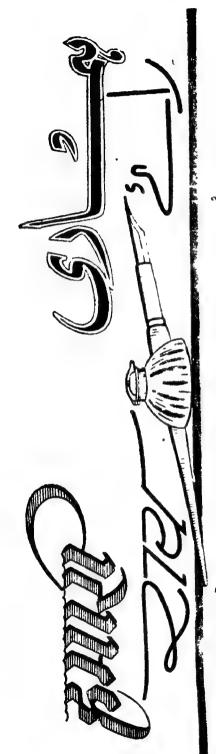
समक्ते हुए हैं. कोरिया जिसकी नेशन पर आप दिन बम गिरते रहते

वरह खिलवाड़ करने का नतीजा यह हुका था कि उस पर लोगों ने पतवार करना छोड़ दिया था खौर अपने इस खिलवाड़ के नतीजे की शकल में वह बच्चा बहुत टोटे में रहा था. आज हम इसी तरह से 'कम्यूनिज्म आया, कम्यूनिज्म आया' 'दौड़ना, दौड़ना' की आवाज दुनिया के एक सबसे बड़े मुल्क के सबसे ज्याद़ा जिम्मेदार आद्मी के मुँह से सुन रहे हैं. हिन्दुस्तान जो चीन और सस के पड़ोस में रहता है वह आगर कम्यूनिज्म आया' की आवाज उठाता तो कानों को कुछ हतना न खटकता पर जब अमरोका इस तरह की आवाज उठाता है तो कानों को बहद खटकता है और अब यह 'कम्यूनिज्म आया' की आवाज इतनी दुरी लगने लगी है जितना उस बच्चे का रीना जो रात को घर वालों की नींद हराम कर देता है.

द्रमैन साहब जैसे समफ्तार आद्मी के मुँह से उस वहन यह आषाज निकलना जब कि वह ऐटम बम के देर पर बैठे हुए है कि 'हमारा घर, हमारी कौम, और हमारी वह सब वाते जिन पर हम विश्वास करते हैं ख़तरे में हैं शोभा नहीं देता. दुनिया के बड़े बड़े छुलकों की कौजों के साथ अमरीका की कौजों के सिथ वह रही हैं अपर जनरल मैकआर्थ के साथ छड़े हुए हैं और जरूरत पड़ने पर शान के साथ वापस आरहे हैं तब अमरीका किस तरह ख़तरे में हैं। यह आवाज क्या माने रखती हैं. कोरिया जो अमरीका बमों से मिसमार हो गया वह यह आवाज काता कि हमारा घर ख़तरे में हैं तो कुछ बात थी. जमरीका बेमतल ब

اسطرے کھارواز کرنے کا نتیجہ یہ ہوا تھا کہ اُس پر لڑکوں نے اعتبار کرنا چھوڑ دییا تھا اور اُنے اُس کھلواڑ کے نتیجے کی شکل میں رہ پچے بهت توقیمیں رہا تھا۔ آچھو اُسی طرح سائسیونوم آیا' کھیونوم آیا' 'دورت' دورزا' کی آراز دنیا کے ایک سب سے بڑے ملک کے سب چھن اور درس کے پورس میں رہتا ہے رہ اگر 'دمیونوم آیا' کمیونوم آزاز اُٹھانا تو کالوں کو کچھ اتدا مہ کیتکتا ہر جب امریکہ اسطرے کی آراز اُٹھانا ہے تو کائی کو نے حد کھٹکتا ہو جب امریکہ اسطرے کی کی آراز الٹی بری لگانے لگی ہے جندا کھٹکتا ہے اور اُب یہ 'کمیونوم آیا' کھو والوں کی پھٹد جزام کر دیتا' ہے ۔

تررمین صاحب جهسے سمجهدار آدمی کے منہ سے اُمن بنت عم آزاز نکلٹا جبکہ وہ ایتم بم کے تعیر پر بیتھے مرئے میں کہ همارا گھڑ' شماری توم: ار هماری وہ سب باتیں جن پر عم رشواس ملکوں کی فوجوں کے ساته امریکہ کی فوجیں کرریا میں لڑ دے بڑے میں اور جغرل میک آرتور کے شبددرن میں لاکوری چیڈی فرجون یوٹے پر شان کے سانھ واپس آرھ ہیں تب امریکہ کسطرح خطرےمیں جو امریکی بموں سے مسمار ہوگیا وہ یہ آزاز گیا معلی رکھتی ہے۔ کوریا کھر خطرے میں ہے تو کچھ یات تھی۔ امریکہ پمتانا کہ همارا

يرومين ماحب گيزا أليه-

हर सड़ाई की ललकार के पीछे घबराहट ग्हना जरूरी है श्रीर अमरीका के प्रेसीहेन्ट ट्रमीन को सान समन्दर के मुन्क भी उचक्के पर उताह करना या उन्हें हराना धमकाना उनका आए दिन का काम चनराहट की तह में ढ़ंडने पर बुज़दिली यानी कायग्ना के सिवाय की जाय तो वहां मिलेगा घन का लोभ. श्रौर अपनीका इस बक्तन इतना धनी हो गया है कि उसको आस पाम चारों तरफ चार. डाक् मौर उचक्के दिखाई देते हैं. इतना ही होता ता खुरान था. आचा तो आरे चोर दिखाई देने लगे. जा-वेजा रूस को कोसना. कम्यूनिज्म को गाली देना, कम्यूनिस्ट मुल्कों के दोस्तों का रिश्वन देकर दुशमनी बार क्या मिल सकता है. कायरता के नीचे जाने की घार कोशिश टू मैन साहब घबरा उठे. हो गया है.

ट्र मैन साहब के बाशिंगटन से १६ दिसम्बर को हवा से बखेरे आजान में यह सब बातें साफ चमक रही हैं. छटपन में 'शेर आया

هر لوالی کی المکار کے مهجهے کهمواهت وعما فروری هاور کے گهبراعت کی تم مهن قعونکه شر پودائی یعملی کالوتا کے سوائے أور كمها مل سكتا هي . كائرتا كي نبعت حالة كي اثر كوشيس كي حالة قوأنا دعمكانا أن كا آئے دن كا كا، هوكيا هے . قرومهن كو سات سمددر كے مالک بعي أجكے أور چور دكتائي درئے لكے . جا بھجا روس كو كوسلا! كميدنيد كو الاي ديدا؛ كمهونست تو وهال ملهكا دعن كا لوبه . أو، أمريكة إس وقت أنذا دعدى هوايد ملکوں کے دوستوں کو رشوے دے کر دشمنی پر آبار کرنا یا آنہیں ديلتم هيس. الله هي هودا تو بدا نه بها . ال تو أمديك، كر درسيلة، ح كه أسكو آس ياس جارون طاف جوور قاءو أور أچك وكهالي

بهاشي مهن يه سب باتين مان چمک رهي هيي . چېگدي مهن ترومیں صاحب کے راشنکٹن سے ۱۹ دسمبر کو ہوا سے بکیئیرے

ज्यादा सखत शब्द इस्तेमाल किये गए हैं.

भीर साथ ही साथ भपने भमत के जरिये गांधीवाद का जनता तक पहुँचावें क्योंकि भन्न गांधीजी नहीं रहे. जैनेन्द्र जी ने जो यह बीड़ा गांबीबाद को समम्ते के लिये यह किताब कामी मुमीद साबित हो सकती है. फरूरत इस बात की है कि अब साहित्यकार अपने साहित्य उठाया है उसका हम स्वागत करते हैं.

—भाः चः वर्भाः

हमारा गांधी वापस करो

लिखने बाले - श्री झोंकार शरद.

निकासने बाले -- साहित्य निकेतन. शान्ति कुटीर. लुक्र गंज.

क्षिक्साबट--नागरी, सका- 72. दाम- एक रूपया.

इलाहाबाद.

मौर मुहब्यत का निशान है. इसमें पांच छोटे छोटे स्केच हैं --हमारा गांथी बापस करो, ष्रपना ष्रपना रास्ता. स्मृति शिला, पूरव का मूरज मोंकार शरद एक नीजवान समाजवादी लेखक हैं. उनकी यह किताब 'हमारा गांधी बापस करो" गांधीजी के साथ उनकी बकादारी पूरम में ही ह्रम गया, गांधी जी : पहली कल्पना में.

किताब का नाम बड़ा आकरशक है. सीधी सादी और आम अपने को समाजवादी कहते हैं या सममते हैं उनको यह किनाब अक्र पढ़नी चाहिये. बनकी तंगनजरी दूर करने में यह काफी लोगों की बोली में लिखी गई हैं. लिखने की शैली दिलचस्प हैं. जो मद्दगार साबित हो सकती है.

ساتم هيسانه اي عمل كا ذريع كاندهي رأد كو جدتنا تك يهونچاوين كيونكه أب كلدهي جي نهيس رهي جانهندر جي نے جو يه بيوا أتهايا ه أسكا هم سواكت كرتة هين . سكتى هے . ضرورت أس بات كى هے كة أب ماهكيم كار أبي ساعقهه أور سخت هبد استعمال كئے گئے ههں . گلادهی وأد كو سمجهنے كے لئے يه كتاب كاني مذيد ثابت هو

17: 12:55

هارا كاندهي وايس كرو

لكهلم والر - عرى أونكار علون لكالنے والے - ساهتدیه نکیتن شاخی كثهر اوكر كئيم الهآبان.

لكهارف — نائري " صنحه يــ " دام — ايك روميه .

اونكار شرد ايك نوجوان سماج وادي ليكهك ههي . أن كي يه
كتاب "همارا كامدهي وايس كرو" كاندهي جي كـ ساته أن كي وذاداري
ارر متحبت لا نشان هـ. اس مون بانه چهوت جهوت اسكيه هي —
ارر مهدت اليس كرو" ابدا ادا واسته سبري هــ شــ بورب كا سورج کتاب کا نام ہوا آکرشک ہے ۔ سیجدھی سالدی اور عام لوگوں کی بولی میں لکھی گئی ہے ۔ لکھٹے کی شیلی دلچسپ ہے . جو ایے کو سماج وادی کھٹے ہیں یا سمجھٹے ہیں اُن کو یع کتاب ضور بوطني جاملي . أن كي تنگ نظري درر كرن مهل يه لاني مددار ئابت هر مكتى هـ .

1 * . 12 . 65

— मा. च. नमी

فروري عن اه'

نه ملا

सुख भोग रहे हैं, उसका त्याग नहीं कर देते, अपनी सम्पत्ति के में घुलमिल नहीं जाते, देश की ग़रीबी के घानुसार अपनी शान शीकत कम नहीं कर लेते, तब तक साम्यवाद झौर उसके साथ चलने जातिशाही ज्यवस्थाकों में है. जब तक बह, जो खाज की ज्यवस्था में धन या जाति बरीरा के रूप में विशेश षाधिकारों, की रिशति का ईमानेषार ट्रस्टी नहीं बन जाते, ऊँच नीच का भेर्भाष छोड़कर जनता फरबरी सन् '५१ बाली हिंसा झाएगी हो.?' (हरिजन, 13-5-50) कुछ किताबें मया हिन्द

चाहता है जन कि मशरूवाला का गांधीबाद आदमी की रूहानी तरक्ष्की जैनेन्द्र के गांधीबाद भीर मशह्तवाला के गांधीबाद में बही करक है कि जैनेन्द्र का गांधीबाद ज्ञादमी की सिर्फ रुहानी तरक्की ही के जारिये इसकी मटियाई तरक्रक्री भी चाहता है यानी उसका चौतरका विकास चाहता है.

आब रही किताब की भाशा की बात. वह आभ लोगों की बोली में है पर कहीं कहीं मुशांकिल जरूर हो गई है. जास बात यह है कि जैनेन्द्र जी आंगरंजी के शब्द अपनाते हिचकते नहीं.

तेस किसी खास मीके पर लिखा गया है जो पहला ही पैरा हसरी बात यह कि लिखने की शैली ऐसी है मानो वह खुद आपके साथ बैठे बहस कर रहे हों. गांधीवाद को आसान शब्दों में सममा देना भी एक तारीफ की बात है जो जैनेन्द्र जी है। कर सकते हैं. इस किता में दो एक कमियाँ भी हैं. पहली यह कि हर एक القيمية في المرابع الماسية المساورة المساورة

شان شوکت کم نهیں کرلیجے کتبعک سامیم واد اور اسکے ساتھ چلائے وألى هلما آلے كى هى .'' (هريجن' 57-5-13) كم ايساندار ترستى مهيس بن جاتي، أوني نوي كا بههد بها؛ چهور كر جلمتا مهن لهل مل تهدن جاتے ديھي کي دريبي کے انوسار اپشي کا سکه بهوک رہے ھیں' اُسکا تیاک نہیں کر دیکے' ادلی سمهتی جائي شاهي ويوسكهاؤل مين هـ . جيعك ولا جو آج كروبوسكها معن دعن يا جائي وفهرة كے روب مهن وشيش ادههكاروں كي إسكهتي

 هی چاهتا هے جبکه مشرر را! کا گذرهی رای آدمی کی ررحانی
 ترقی کے ذریعے اُسکی متیاثی ترقی بهی چاهتا هے یعنی اُس کا چ فرطرفه ركاس جاهتا هر . فرق ہے کہ جے نیملدر کا گاددھی واد آدمي کي صرف روحاسي ترقي جہ نیلدر کے گذدھی راد اُور مشرو والا کے گاندھی واد میں یہی

ه ير كېښ كېښ مشكل فيور هوكئي ه . خاص بات يه ه كه چ نيلدر جي انگريزي کي شبد الناتر هچکتر نهين . أب رعى كتاب كى بهاشا كى بات . ولا عام لوگوں كى بولى مين

کر سکتے ھیں . دوسری بات یه که لکهنے کی شهلی آیسی هے مانو وہ خود آیکے ساتهبهتے بحصث کر رہے ہوں ۔ گاندهیواد کو آسان شبدوں میں سمجها دیلا بهی ایک تعریف کی بات ہے جو حے نهددر جی هی

माटी श्रौर रूह का मेल, धर्म श्रोर साइंस की एकता, पूरब श्रौर पन्छिम का मिलाप होने पर ही सच्चा सर्वोद्य मुमकिन है. तीसरी बात यह कि लेखक का "पूर्वो ह्य" आदमी के रूहानी विकास की बात तो करता है पर भूके किसान और मजदूरों पर तरस नहीं खाता. अहाँ यह बात सच है कि रूस का साम्यवाद इतना मटियाई है कि बह रूहानी बातों को नजरअन्दाज कर जाता है, वहां के खिक जैसे लोगों का गांधीबाद इतना रूहानी है कि वंचार ग़रीब किसानों और मजदूरों के मटियाई विकास की बात टन्टें सूभती ही नहीं. लेखक कहता है—

"परिचम से ओ एक आकामक जीवन पद्धति की बाढ़ ठेलकर हमारी ब्योर मेजी जा रही है, जो स्वत्व झौर स्वामित्व की ट्राना से ड्यमीर तरीब को. इस मत को ड्योर टस बाद को सबको भरमा झौर डकसा रही है भविश्य इस बाढ़ के हाथ में नहीं है."

इस बारे में श्री मश्रक्षाता यह कहते हैं:--

"साम्यवाद ऐटम बम. हाइहोजन बम या स्वार्थवश दी हुई आर्थिक सहायताओं से नहीं द्वाया जा सकता, और न गांथांवाद के नारे लगाकर, जेल भेज कर और गोलियां चलाकर ही..... गांघीजी के मार्ग भीर माक्सेवाद में बड़ा करक है. लेकिन उससे मी स्वादा फरक्न गांधीवाद तथा अनियंत्रित पूँजीवादी सामन्तशाही श्रीर

یچهم کا ممالی هونے پر هی سچا سربودے ممکن هے .

تهسری بات یه که لیکهک کا "نوررودے" آدمی کے روحانی رکسی کی بات تو کرتا ہے پر بهوک کسان آور مونوروں پر ترس نهیں کہاتا . جہان یہ بات سے ہے که روس کا سامیه واد اتنا میںائی ہے که وہ ررحانی بات سے ہے که روس کا سامیه واد اتنا میںائی ہے که وہ ررحانی باتا روحانی ہے که بهچارے غریب کوساس اور مودرروں کے ماتیائی وکاس کی بات آنہیں سوجہتی

هی نهوی . لیامیک کپتا هے—
" پشچم سے جو ایک آکرامک جھوں پدھتی کی باڑھ تمیل کو هماری ارر بهیتی جا رهی ہے جو سوتو آور سوامتو کی ترشما ہے امیر غریب کو اس مت کو آور آس وال کو سمکر بھوما آور آئساوی ہے تہ ہوں کے اللہ کہ ہاڑھ کے ہائے میں نهیں ہے ۔۔
اس باڑھ کے ہائے میں نہیے کہتے شیں—

رد سامیه واد ایتم بم هانهذروجن بم یا سوارته وش دی هوئی آرتهای سهایتاون سے نہیں دبایا جا سکتا اور مه گامدهای واد کے نعرے اتا کو جهل بههجادر اور گوایان چالا کو هیگلاهیجی کے مارک اور مارکس واد میں بڑا قوق ہے لیکن اُس سے بھی ویادہ قوق گامدهی واد تکها انهلکوت پونجی وادی ساملت شاهی اور

क्षात्र पाकर पच्छिम पागल हो गया है. मई सन् 1944 में चुँगिकिंग में फरवरी सन् '५१ एक भाशन देते हुए सर राषाकुरनन ने कहा था-कुछ फिताबँ नया हिन्स

आतिकोहत भर कर, हाथ में बन्दुक लेकर आरि दिल में गुस्सा लिये "इंसात इस दुनिया में जिन्दा रहने, प्रेम करने और खुश रहने के लिये पैदा हुआा. लेकिन हम यह देखते हैं कि वह शरीर में मुँह फुलाए आगे बढ़ रहा है."

यह है साइंस का बुरा इस्तेमाल सौर उसका भयानक नतीजा. लेकिन इसके यह मानी हरगिज नहीं होते, जैसा लेखक समभा है. कि साइंसी तरक्ककी ग्रौर रूहानी तरक्का बेमेल हैं. साइंसी तरक्की को क्हानी तरक्को के लिये इस्तेमाल करना हो उसका सही इस्तेमाल हैं. 'हिन्दुस्तान की कहानी' में पंडित नेहरू ने लिखा है--

आत्मा दोनों को मिलाकर एक रचनात्मक शकता देना है. दोनों में असली मकसद अब भी नहीं समभने. साइंस को अभी शरीर और "पच्छिमी दुनिया पर साइंस छ। गई है श्रीर वहां के लोग उस की सराहना करते हैं, फिर भी हम कहते हैं कि वह साइंस का सरगम पैदा करना है.")

साइंस या मशीन को गांधी जी भी इतना बुरा नहीं समभते थे जितना जैनेन्द्र जी. साइंस और धर्म को एक दूसरे के जिलाफ दिखा कर उन्होंने गांधीबाद का मजाक उड़ाया है. पूरब झौर पन्छिम की एकता के लिये धर्म को साइंसी ब्रौर साइंस को धार्मिक बनना है. अपनी किताब ''सब बड़े धर्मों की बुनियादी एकता" में डाक्टर

آئے بوہ رہا ہے . يهو كو' هاته مين بلدون ليكر أور دال مين غصه لئے مدّه پهائے لكم بهذا هوا . لهكن هم يه ديكهتم ههن كه ولا شرير مهن الكومل قابو پائر پېچىم بائل ھوكيا ھے . مئتىس 1944 ميى چانكىلى مىلى لیک بهاشی دیتے هوئے سر رادها کرشلی نے کہا تھا۔۔ "النسان إس دنيا مهل زند، رهلے پيم كرنے أور خوش رهلے ك

 کو روحانی ترتی کے لئے استعمال کرنا ہی آس کا صحفح استعمال مراها کرتے هيں . پهر بهی هم کہتے هيں که ولا سائلس کا اصلی مقصد اب بهی نہیں سمجهتے سائلس کو ابهي شوبر اور آنما هونول كو مالا كر أيك رجلالمك شكل ديدا ها . دوس مين سركيم لهكن اس كے يه معلى هركز نههن هوتے' جهسا ليكهك سمجهة، هے' که مالئسی ترقی اور روحانی ترقی ہے مهل هیں . سائٹسی ترقی "پعچهمی دنها پر سائڈس چهاگٹي هے اور وهان کے لوگ اُسکی يه هـ سائلس كا برأ استعمال أور أس كا بهيدانك نتديجه .

کی ایکتا کے لئے دعرم کو سائنسی اور سائنس کو دھارس بندا ہے، گیلی کتاب ''سب بڑے دہرموں کی رڈیادی آیکتا'' مھی ڈاکٹر خلاف مكها كر أنهون نے كاندھى واد كا منات أوايا هے . موب أور يعهم تع جالما چ نهدر جي . سائلس اور دهيم كو ايك دوسرے ك ساللس يا مشهن كو لاندهي جي بهي أتلا برا نهيس سمجهتم

रहे थे कि उन्हें एक खिड़की पर बैठा, शराब के नशे में । हुवा, एक मा मारा मरा मनाय भर कतर आय. वह एक सहक पर चला जा नौजनान दिखाई पड़ा. वह उसके पास गए झौर बोले-

"तुम शराब पी कर अपनी जिन्दगी क्यों बरबाद कर रहे

नौजवात ने जवाब दिया- "ए खुदावन्द करीम! में कोढ़ी था. आपने मुभपर तरस लाया और मुभे ठीक कर दिया. अब बताइये में बौर क्या कर्त १"

(

हबरत ईसामसीह ष्यागे बढ़े. क्न्होंने देखा एक नीजवान श्राद्मी एक बद्बलन औरत के साथ चला जा रहा था. उन्होंने उस नीअवान को रोक कर कहा-

"तुम नेक हो मौर नौजनान हो. तुम भाषती आत्मा को क्यां काला कर रहे हो १" नौजवान ने जवाब दिया ''ए पाक परवरदिगार! में अंधा था, आपने सुमे आंखें दीं. आब बताइय में और क्या कहूँ ?

हजरत ईसामसीह और जागे बढ़े. देखा एक बूढ़ा सड़क पर पड़ा चीख़ रहा था. उसके पास पहुँचे श्रोर पूछा—'क्यों भाई, तुभ क्यों चीख़ रहे हो १"

बूढ़े ने जवाब दिया—''मगबन! में मर चुका था. आपने मुफ्तमें फिर से जान फूँक दी. अन बताइये में और क्या कहूँ १

आज पच्छिमी समाजी व्यवस्या का यही हाल है. कुद्रत पर

که أنههن ایک کهاکی پر بهتما' شراب کے نشے مبن دربا' ایک کا دورہ کرنے زمین پر اُتر آئے ۔ رہ ایک سڑک پر چاہے جا رہے تھ توجوان دکھائی ہوا ۔ وہ آس کے پاس کئے اور بولے--آج مجه پر ترس کهایا ارر مجمه تهیک کر دیا . اب بتائیه مس داتم شراب پي کر اينۍ زندگي کيون برباد کر رهـ هو ؟،، تهجوان نے جواب دیا ۔۔۔"اے خدا وند کریم! میں کوڑھی تھا ،

ایک بدچلن عورت کے ساتھ چلا جا رہا تیا ۔ آئھوں نے اُس نوجوان حضرت عيسهامسهم آکے بڑھے ، اُنھوں ٹےدیکہا ایک نوجوان آدمی

スペプスチー واتم نهك هو أور نوجوان هو . تم أيطي أنما كو كيون كالكر

متجم آنمههن دين . اب بتائيه مين أور كما كرون :" نوهوان نے جواب دیا ۔''اے پاک بروردگر ! میں الدھا تھا۔ آھ

يوا چينے رما تها . أسكے باس يهوسے أور يوجها — "كيوں بهائي" تم كيوں چينے وقد هو ؟" حضرت عيسها مسهم أور آلے ببھ . ديكها ايك بوزها سرك پر

ير م جان پيرنک دي . آب بتائيه مين اور کيا کرون ؟٠٠ براه نے جراب میا۔"بہکوں! میں سر چکا تھا۔ آئے مجه میں

أج بهجومي سماجي ويرستها كا يهي حال هي. ندرت ير

المراجعة والمراجعة المراجعة ال

The Control of the

नवा हिन्स

क्षेतेन्द्र जी के ख़याल में इस दुनिया में दो तरह की समाजी ब्यवस्था हो सकती है. एक पच्छिमी, दूसरी पूरबी. पच्छिमी समाजी व्यवस्था का निशान है रूस—जिसकी इमारत मदिवाई बुनियाद पर खड़ी की गई है, जहाँ साइंस है, मशीन है, क्ल झौर कारख़ाने हैं, जहाँ नेतिकता नहीं, मुहब्बत नहीं, त्याग नहीं. इस व्यवस्था का दीवाला पिटता जा रहा है और वह बहुत जल्द द्वटने बाली है.

इसके मुकाबले में लेखक ने एक ऐसी पूरणी समाजी ज्यवस्था का खाका खींचा है जिसमें समाज की बुनियाद कह होगी मादी (मैटर) नहीं. साइंस, मराीन और कारख़नों से उसका कोई वास्ता नहीं. बहां घड़लाक़ होगा, मुहज्बत होगी और स्वार्थ रहित सेवा होगी, खमीर ग़रीब की लड़ाई नहीं होगी, सब का मला होगा—सर्वोद्य होगा.

इस बारे में तीन बातें कही जा सकती हैं.

पहली यह कि इस "पूर्वोद्य" में सर्वोद्य की कात्मा तो है पर सम्बेद्य की भावना नहीं. पूरव और पच्छिम की दीवारें खड़ी करके लेक्क ने "मेरी तेरी" वाली बात पैदा कर दी है. पच्छिमी समाजी व्यवस्था का जिस तरह तिरस्कार किया गया है उसमें गाँधीवादी हमद्रद् नहीं, साम्यवादी कडुवाहट है.

दूसरी बात यह कि लेखक साइंसी तरक्षकी श्रीर रुहानी तरक्षकी को बेमेल समम्प्रता है श्रीर मशीन बल को छोड़कर सिर्फ जन बल श्रीर मन बल पर निरमर रहने की सलाह देता है. हम मानते हैं कि पन्छिम

چ نیکلار هی که خیال میں اُس دنها میں دو طرح کی مر بیستدیا میں کتے ہے اُگ بعدی 'دیسے دیو

هماجی ویوستها هو سکتی هے . ایک پنچهمی' دوسری پوریی .
پنچهمی سماجی ویوستها کا نشان هے روس — جسکی عمارت
متهائی بلیاد پو کهوی کی گئی هے' جہاں سائنس هے' مشهن هے'
کل آور کارخانے هیں ' جہاں نهتکتا نهیں' متعبت نهیں' تیاگ

اِسك مقابالے ميں ليكهك نے ايك أيسى دوربى سماجى ويوسقها كا خاكه كهيليچا ہے جس ميں سماج كى بلياد وربى سماجى ويوسقها (مهتر) نہيں . سائىس " مشين اور كارخاس سے أسكا كوئى واسطه نهيں وهاں اخلاق هوكا متحبت هوكى اور سوارته وهت سيوا هوكى امهور فويب كى لوائي نهيں هوئى "سب كا بها هوكا — سوروت موكى اس بارے مهن تهن باتين كهى جاسكتى هيں .

پهلی یه که اس " پورووے " میں سرووہے کی آتما تو ھی بر سرووہے کی پهاؤنا نہیں ۔ پورب اور یوچیم کی دیوارین کبوی کر کے لهکهک نے "میری تیری"، والي بات بیدا کر دی ھے. پیچهمی سماجی پھوستها کا جس طرح ترسکار کیا کیا ہے اُس میں کاندھی وادی درسری بات یه که لهکهک مائڈسی ترقی اور روحانی ترقی کو یه مهل ممنجهکا هے . اور مشهان بل کو چهور کو صرف جن بل اور من بل پر نربهر رهنے کی صلاح دیکا هے هم مائکے ههن که

णअक—अनन्द्र कुमार, निकासने वाले—श्री पूर्वोहय प्रकाशन. दरियागंज, दिल्जी, सफा—रेट०, लिखावट—नगरी. दाम चार रुपए जैनेन्द्र जी मशहूर कहानी लेखक हैं श्रीर साथ साथ फिलासफर भी. श्रीर जब कहानी लेखक फिलासफर भी हो तो उसकी कहानी में फिलासफी होनी है और फिलासकी में कहानी. जैनेन्द्र जी के गाँघीबाही क्षयालान का यह संप्रह 'पूर्वेह्य' कुछ इसी नरह का है इसमें कुल तैनीस लेख है. लगता है, यह सब के सब पिछले चार पाँच साल में श्रला श्रला मोंको पर लिख गए. इस-लिये ख्यालात की कोई एक कड़ी नहीं है. फिर भी इन लेखों में गाँधीबाह के हर पहेल पर कुछ न कुछ रोशनी हाली गई है. कुछ देख यह हैं—पूर्वेहिय, सर्वेह्य, अगर गाँगी जी होते. आहिंसा अरे मुक्ति, रोटी का मारवा आर संस्कृत, अपरिग्रह और ट्रस्टीहाप,

इस संभ्रह के हर एक लेख में कुछ न कुछ अने। खापन जहर है. भीर इन सभ में "पूर्शेक्य" एक इस निराला है इसमे गांधीयादी किलासकी मार्क सवादी इंग से पेश की गई है. भीर गाँधीयाद को इस हेद तक पहुँचा दिया गया है जहां वह गांधीयाद न रह कर

"पूर्वोद्य" मानी एशिया का उद्दय नहीं बल्कि पूरवी समाजी ज्यवस्था का उद्य, पूरवी जीवन नीति का उद्य यानी गांबीबाद

**

دريا كليم، داي، صنحه --- مهر، لكالم والے --- شرى دورور دركشن، هريا كليم، داي، صنحه --- مهر، لكيارت --ناگري، دام چار روء - خياني مين ولاسني هرتي هي ايدميك هين هيئي، هين هو تو نسكي كهاني مين ولاسني هرتي هي اور فلاسني مين كهنني. حد نيدندوجي كه اس مين ولاسي هرتي هي اور ولاست بهي هو تو نسكي اس يجها چار يالي سائكرد "يووروني " كيتا هي " يه سب كي اس يجها چار يالي سال مين ايك موتين بي ايك موتين بي لك تي تيالات كي كوئي أيل كيت مهدي بي دبه هي الهي كي هي هو يه بي الهي كي هي هوي، المالي كي هي هوي، المالي كي دبه بي الهي المالي وير كيته بن كري المالي كي هو يهاوين مين المالي المالي كي كوئي المالي وير كيته بي كوئي المالي كي المالي كيت المال

اس سذگرد کے شر ایک ایمکه میں کچھ نے کچھ انوائے، ہن ضرور هے ورز آن سب میں "نو ووٹے" ایک دم نزالا ہے . اس میں گلدھی وادی فلاسنی ماراس وادی تعلق ہے بیش کی ڈٹی ہے اور تعرہ کر جے نیمندر واد بین گیا ہے . "پورروٹے" معلی ایشیا کا آدے نہیں بلکت بوربی سماجی وپوستها کا آدے ' پوربی جھوں نیمتی کا آدے یعلی کاندھی واد

اور ترستن شپ اُبواس اور لبرک تنتبر .

A The secretaries and a commence of the second

कुछ किताबें

नया हिन्द

महाजन

लिखा-- श्री क्ररन लाल वर्मा ने, नागरी लिखावट में.

मिलेगा--मंभभंडार, बिरला हाउस. लेडी हार्डिंग गेड, माहिम. बम्बई १६, सका १५०, ट्राम एक रुपए बारा आते.

सब प्रान्तों के शब्द मिलने ही चा हुये. भाशा उपन्यास की है यानी हाइलिया राज के आधार पर लिखा गया है. करन नाल जी पुराने यह इतिहास की कील पर यूमने बाला एक उपन्याम है. खेमा लिखने वाले हैं, ग्यामा लिम्बा है, कही कही राजपूनाने के राज्य आ गए हैं यह इस क्तिय की खूबी है बुराई नहीं. ज्याज की किन्हों मे किसी को पढ़ने समफते में दिक्कत नहीं होती.

हर घर में रहने लायक है और बह यह कि इसमें भारती मंस्क्रति का ब्रान्छ। पहत् मिलता है पुराने संठ पैना, अनाज, माल जम: ना इस किताब में एक बड़ी ख़ुबी है जिसकी बजह से यह किताब करते थे पर देस और देस वासियों के मुसीवत के बक्त उनको जाराम की जैब से पैसा अहर निकालते थे पर उस जब को हनका नहीं होंने हाड़ांलया राज अपना अनाज सरना वेचकर फक्षोर बन जाता है पहुँचाने के जिय न कि धन इक्ट्रे: करने के लिये. पुराने सेठ जनना देते थे. जहाँ किसी वजह से हल्का होने लगन थं तो चन्द लाग उसको भरने के लिये तैयार रहते थे आकाल के बन्नन किस नरह शाह जैमा श्रीर मस्त रहता है. यही इस उपन्यास में पढ़ने की मिलेगा.)

इसे गाइक खरीदें और पुराने भारत की भलक देखें.

3-45

المعلمي 11 مندكة 10. داء أرك روشير دارد آني. مليكا -- كرنته بهددار برا هايس اليدى هاردك رود ماهم

بوعلى سمجودنى مين دقمت نهين شواى . کلاب کی خوبی ہے دائی نہیں آہ کی ہندی میں سب رائلتوں کے شعد مملئے سی چائدائیں . دباشا کنیائی کی ہے یعنی کسی کو راج کے آدھار ہر اکتما ڈیڈا ہے . کرشن ال حی براہے لکمخے والے عمل خاصه لكه! هي ، كههل كهبل زحدودان كي شبد آكي دمن يه إس يمُهُ التيهاس كي كمل بوركيومني والا أيدارك أيدونس هر . كويما هاوايا يا

هر گهر میں رهنے لائی ہے آرر وہ یہ که اس میں بہارمی سنسکرنی لا اچها پهلو ملکا هـ . پيانے سميّته بدسه " اياج " ميال حمع تو کرنے تھے بر ديس أور ديس داسيوں كے مصهدت كے وقت ادكو آزام بهونىچانے کے الگے ىه كه ديمن انتيا كرنے كے لئے . دانے سيشھ جنت كى جبعب سے پيمسه صرور مكالتے بھے در اس جيهب كه هذك تبعي هوئے مبتے تھے . جہاں نسی وجہ سے ہلکی ہونے اکتنی اعلی تو چند لول اسكو بيونے كے لئے تمار وحتر تھے . أليل كے وقب كس طرح شاء كهيما هازليا رأج أبد: أراج مسترا بياؤ ريمي كرفتهر بين حاتا ها أور مسمت رهندا هے . بهی اس أپلياس ممن دوهلے كو ملبكا . الم محمل خريدين أور پرائے بهارت كي جهلك ديكمبين . الِس كَمُّابَ مِينِ أَيْلَ. لِبَنِي حَوْبِي هِ جِسْمُي وِحَمَّ مِنْ يَمْ كَمُرَابَ

लेनिन (जीवनी)

नव भारत प्रकाशन संस्था, ६ केलेवाड़ी, बम्बई ४. स फे ६६. दाम हिन्दी रूप देने बाले श्री क्ररन लाल बर्मा. मिलने का पता— समा रुप्त.

किताब जासी है. बच्चों के लिये लिखी गई मालूम होती है. पर हिन्दुस्तानी बच्चों की खबान पर जल्दी नहीं चढ़ सकते. नामों की हिन्दी रूप देते बन्नत इस खोर ध्यान नहीं दिया गया कि रूसी नाम बजाय रिश्तों से काम लिया गया होता तो फिर बच्चों को पढ़ने मौर सममने में बड़ी खासानी होती. किताब के पीछे पाँच पन्नों में याद रखने की बातें हेकर किताब काम की बन गई है. पर रूसी नाम वहां भी ज्यों के त्यों मीजूद हैं. फिर भी किताब पढ़ने लायक है. झपाई, सफाई ठीक है.

ليني [جيزي]

هلدي رب ديل واله شري كرشن ال روما . مللے کا پتھ—نو بھارت پرکشن سڈسٹھا' ہ کھلے راتی اہمبئی ام

پر ملدی رہا دیتے وقت اُس اُور دعیان نہوں دیا کیا کم روسی فام هلدستانی بچون کی زبان پر جاندی قییل چوه سکتے . نامون مفتح ١٩٠ دام عوا ريه . کی پیجالے رشدوں سے کام لیا کیا۔ ہوتا ہو چور بچوں کو چڑھلے اور واد رکھلے کی باتیں دے کر کتاب کام کی بن کئی ہے ۔ پر روسی نام مسجعلے میں ہوں آساس ھرتی . کتاب کے پھچھ پانے پلوں میں وهاں بھی جھوں کے تیوں موجود ھھی ۔ پھر بھی کتاب پڑھئے ولئي هـ . چهپاڻي' صفالي تهيک هـ . كتاب خاصي هے . بچوں كے لئے لكھي كڻي معلوم شوتي هے .

قروري سن ۱۵۰

بھی کی دنیا

خنها مين تام روشي كر جائين تو أچها هو. يم يهاد هر إيال من مهن يفر جائهن تداجها هو. أنج وطن كي خاطبر مرجائين تو أچها هوا اس کالک جکیل هرا اس کالک مریل هم (بهائي چلدر ناته مالويم "وأريش") 事

هلمو مسلمان پير سے مل جاڻهن ڀو اچها هو ملدرمهن أب أزان هومستجدمين جها بجه جهمك آیس میں پریم پیدا کرے گلے ملیں ہوا مرجمائے پیٹل پیر ہے کمل جائمی تو اچھا ہو

انسابیت کی چادر ؟ ظلم و ستم کے دھیے ؟ آباد پهر گهروں ميں هو جائيس تو اچها هو. آيس مميل لو جهكوكر' گهر يار كهر چک هم' حيرانيمت کي دهيے دعو جاڻهن تو اچها هو.

آب پريم کې گهٽائين چها جائين تو اچها هو. كوئي نع بهول توزے يع باء باغبان كا، يه خهال پهرس سب مين آجائهن تو اچها هو. آیس کی بد کمانی کی دور هو کهتائین'

هم بهائي بهائي هب هين سارا خاق خدا ؟! خود کی خوص متا کر مل جائیں ہو اچھا ھو،

अच्छा हो

अपने बतन की लातिर मर जांय तो अच्छा हो, दुनिया में नाम रौशन कर जाँय तो ब्यन्छ। हो. इसके लिये जिये हम, इसके लिये मरें इम. यह भाव हरेक मन में भर जाँय तो अच्छा हो. (भाई चन्द्रनाथ मालवीय 'बारीश')

आपस में प्रेम पैदा करके गले मिलें हम, मुरमाए फूल किर से विका जाँय तो अपच्छा हो. मंदिर में आब बाजाँ हो मस्जिद् में माँम भमके. हिन्दू मुसलमाँ फिर से मिल जाँय तो अपच्छा हो.

कोई न फूल तोड़े यह बाग़ बाग़बाँ का. जापस में लड़ मगड़ कर, घर बार लो चुके हम, हैंवानियत के घन्ने, यो जाँय तो अपन्छा हो. माबाद फिर घरों में हो जाँय तो झच्छा हो. इन्सानियत की चादर १ जुल्मो सितम के घड़्ने १

आपस की बद्गुमानी की दूर हों घटाएँ. अन प्रेम की घटाएँ का जाँय तो अच्छा हो. हम भाई भाई सब है, सारा खलक खुदा का, खुद की खुदी मिटाकर मिल आँय तो अच्छा हो.

यह ख्याल फिर से सब में झा जाँय तो झच्छा हो.

अष्टा पाचता रहा आराफर बाल्टी निकालना मान लिया. आठ आने उजरत ठहरा.

चष्पल खरीद लायगा. शामू चष्पल पाकर सुश होगा. झोर वह सुरी सुरी स्कूल जायगा, साथियों को नई चष्पल दिखाएगा.... फिर किसान झाप ही झाप कहने लगा—"डफ ! पानी तो बहुन होगा. झगर साँप वशेरा काट ले तो?.....? उसके झद्म रुक गए किसान कुए में बतरने लगा. वह खुश भी हो रहा था कि अमे आठ आने मिलेंगे. इन आठ आनों से वह अपने शामू के लिये नई मौर वह सोचने लगा.

इतने में एक मसखरा आया और कुएं में भांकने हुए कहा—' बाह बार! तुम तो बड़े बरपांक हो. कही इतने पानी से भी डरवे हैं, तुम कुण में उतरों. में जिम्मेदार हूं, फिर दानों आयं आयं पैस बांट लेगे.' किसान ने हिम्मत बांधी और कुएं में उतर पड़ा. बड़ों मुश्किल से माखिर बाल्टी निकाल ही लाया. और बाल्टा वाले ने किसान का उचक लिये. किसान खड़ा देखने तगा खोर कहा—'वाह, यह भी खब्द रहीं! कुएं में मैं उतरा. वाल्टों मैने निकाली खोर तुम. आठ आने दिये. मसतारे ने भपट कर किसान के हाथ से बार आने यह चार आने किस बात के ले रहे हो १११ አወያ

मसलरा बाला—"अरे भई, तुम्हारी हिम्मत तो मेंने बंधवाड़ थी. तुम तो कुएं में उतरते घत्रा रहे थे. मैंने हिम्मत बंधवाई आंर तुमने यह चार आने कमाए. जाओं खुदा का शुक्र अदा करो.'' किसान उसकी बात सममने की कोशिश कर रहा था और

كسان كولين مهن أترنے لكا . ولا خوش بهي هورها ته! كم أسم آته آن ماينكے اِن آته آنون سے ولا اُنه شامو كَ لَكَ لَدُي چپل خريد لائهكا. شامو چپل پاكر خوش هوگا . اور ولا خوشي خوشي اِسكول جائے گا ساتههوں كو نئي چيل دكهائے گا....يبير كسان آپ عي آپ كہنے جو أبهى أبهي كوئين مين كريبي ها . كسين سيه سير -- «ر سوچكا وها أور يهر بالتي نكلفا مان ليا . آته آنے أجرت تهجري . لكا_" أن ! ياس نو بهت شوكي أكر ساسپ وشهيزد كات لے تو جسس"

اتلے میں ایک مسخوا آیا اور کنوئیں میں جہائکمے طوئے کہا۔' واد یار! تم نو بوے قریبک ہو کہیں اتلے بائی سے بیر قریم میں' ہم کوئیں میں آئرو، میں دہے دار ہوں بہر دربوں آدھے آدھ پھیچہ باست لیں گے : أس كے قدم رك كئے أور وا سوچفے لكا .

کسان نے عمت باندھی ارر کوئیں میں اُتر نوا ، بہی مشکل سے آخو بالیں مکال ہی اینا ، اور بالی والے نے کسان کو آتھ آے دئے ۔ مستخرے نے جہیدت کر کسان کے ہادیہ سے چار آنے اچک لئے . کسان کیوا دیکھٹے لکا اور کہا ۔ ''واہ' یہ بہی حوب رہمی ' کوئیں میں میں آترا ، بالتی میں نے نکانی اور اُمیک چار آنے کس بات کے لے رہے ہو ج

مستجرا بولا۔۔''ارے بھٹی' سماری عمت تو میں نے بغدھوائی تھی تم تو کوئیں میں آترتے کھبرا رہے تھے ۔ میں نے همت بغدھوائی ارد تم نے یہ چار آنے کدائے . جاؤ خدا کا شکر ادا کرو " کسان اُس کی بات سمجهلے کی کوشش کر رھا تھا اور مستحراً A de la company de la company

44.5

いかった ちゅうしいかん

नया हिन्द

मियाँ इसे तुम अपनी अन्मी को दे दो. हम अमीन साहब से यह सब बातें कह दंगे."

कहा--''अच्छा, हम इसे महकूत रख हेंगे. अगर इसका कोई मालिक में घर बाषिस आया और अम्मी को सारा क्रिस्सा सुनाया. उन्होंने भा आए तो बापिस कर हेंगे."

डास्टर ने खुरा होकर मेरी पीठ थपकते हुए कहा----शावाश वेटे! रक्ले कौर देस को तो ऐसे ही बन्चों की जरूरत है, तुम भारन के दूसरे दिन यह बाक्या आम की तरह गाँव में फैल गया. गाँब के में अप ब यह नोट इस बच्चे को देता हूँ अम्मीने बहुत कहा कि इस को ले आइये. लेकिन वह न माने और मजबूर होकर नोट ले लेना पडा. तुम बड़े हो सच्चे स्रौर अपच्छे बच्चे हो. भगवान तुम्हें मदा सुखी एक डाक्टर साहब मेरे घर आए और कहा कि यह नोट मेरा है. मगर होनहार वीर बालक हो."

दुमरे दिन से डाक्टर ने मेरी पढ़ाई का भी इन्नज्ञाम कर दिया मौर सारे गाँव बालों ने मुमे शावाशी हो.

لروري سي اه'

بھی کی فنعا

معال إلى تم أيلى أميكو ديدو . هم أمين صاحب ميريم سب باتين

له وايس كر ديلكم" . كها- "الهوا" هم إلى محنوظ ركمديككي الراس لا كوئي مالك آجائي معن عُهر وأيس آيا أور أمي كو سار' قصة سدايا . أنهون خ

 کاکٹر نے خوص هوکر میدی بهتله تهمکتے هوئے کہا۔" شابانی بیتے کم مجرے هی سنچے اور اچھ بعتے هو' بجگوان تمهمی سدا سکمی رکھا۔ کم اور دیس کو تو آیسے هی بچوں کی فہرورت ھے . تم بجارت کے ہونیار إسكمو لم جايك لهكن وة تعاماني ارر ملجدور هوكر نوت لي اليدا الرأ . کے ایک قائلہ صاحب میں مکم آئر اور کہا کہ یہ سوے میںا ہے ۔ مکر مميس أب يه نوت إس بعج كو ديتا هور . أمي نے بهت كها كه هرسورے هن يه واقعه آگ کي طوح گاؤن مين وهيل گينا . گاؤن

ويد بال هو ، أور سارے لائن والوں نے مجھ شاراشي دي . دوسرے دان سے ڈائٹر نے میدی بوھائی کا بھی اعطام کر دیا

(बहुन श्रहमदी मक्त्यूल रिजवी)

चालाकी

(بهدر احمدم مقبول رضوي)

मैंने कापी मास्टर साहब को दे दो. डन्होंने कापी के हर पन्ने को देखा. केबल नाम कहीं भी न था. नोट को हाथ में लेते हुए कहने लगे—" मियाँ, यह पाँच रुपए का नोट नहीं". मैं मास्टर साहब की सूरत देखने लगा सौर यह सुनने के लिये बेताब होगया कि बह आगे क्या कहेंगे.

उन्होंने कहा—"यह तो सी रुपए का नोट है बाबा" यह सुन कर मेरा दिल धड़कने लगा, आंखों से आंसू निकल आए जिन्हें देख कर लांगों ने कहा—"क्यों मियाँ? यह तो खुश होने की बात है, तुम रो क्यों रहे हो?"

मैंने कहा—"मुक्ते बर लग रहा है. कहीं ऐसा न हो अपांत साहब मुक्ते चोर समफ कर जेल में बन्द कर हैं." यह सुनकर सब लोग हैंस हैंस कर कहने लगे—"लूब! खूब! वह तुम्हें क्यों पकड़ने सने, कापी पर वो नाम है न निशान, यह तुन्हारे सब्र का फल है. जाओ

ادھر یہ خمبر همارے محصلے بھر مھن پھھل گئی اور لوگ معرب پاس آنے لئے . اس مھن میرے لیک ماسٹر صاحب بھی تھے . کہلے لئے۔۔'' بابا' هم نے ساما ہے کہ تمهوں پاسچ روپ کا نرت ما ہے اور تم آسے دینہ کے لئے امین صاحب کے پاس جا رہے ہو۔ خدا نے تمہوں یہ نرت مصهبت دور کرنے کے لئے دیا ہے . اچھا تو مجھ

رة كايي تو الوا ديكيهي كس كا نام هـ ؟ ..

مهن نے كايي ماستر صاحب كو دے دي. أنهوں نے كاپي كے هر بلاك كو ديكها . كهول نام كههن بهي نئه نها . نوت كو هاته مهن لهتے هوئے كو ديكها . كهول نام كههن بهي نئه نها . نوت كو هاته مهن لهتے هوئے كہتے لئے — " مهان يه بالى دري كا نوت نههن . " مين ماستر مامتر كي مورت ديكه لئا اور يه سفنے كے لئے به تاب هوئيا كه وال كي كيا كههن ئے .

آنہوں نے کہا۔'' یہ تو سو روپے کا نوت ہے بایا۔'' یہ سن کو میواً فال دعوکفے لٹا' آنکہوں ہے آنسبو نکل آئے جلہھں دیکیکو لوگوں نے کہا۔'' کیپوں میٹاں ؟ یہ تو خوش ہونے کی بات ہے۔ تم رو کھوں رہے مهن نے کہا۔۔''مجھے در لک رہا ہے ، کہمن ایسا نے مو آمچن ماحب مجھے چور سمجھکر جھل میں بلد کر دیں ۔'' یہ سی کر سب لوگ منس منس کر کہتے لئے۔''خوب! خوب! رہ تہمیں کموں پکوڈلکے' کابی پر تو نام ہے نہ نشان ، یہ تسہارے معو کا پیل ہے، جاؤ A STATE OF THE PROPERTY OF THE

per to the second state of the second second

करवरी सन् '५१

मनों की दुनिया

नवा हिन्द

मोल लेंगे कौर फिर कल के खाने का बन्दोबस्त आसानी से हो जायगा. साथ ही साथ यह बात भी मन में आई कि जिसके यह कभी हर होता कि उसे उठाने से कहीं पुलिस पकड़ न ले ब्योर किर दूर निकल गए इधर उधर की बातें करते. इतने में मेरी नजर एक कर बसे हठा लिया और पन्ने बलटने लगा कि नाम देख कर मालिक ठीक से देखा तो वह पांच रुपए का नोट मालूस हुआ. मेरा दिल धक से-रह गया कि अब क्या होगा ? नई नई वालें मन में आने लगीं. कि सुबह की नमाज पढ़ कर तकरीह को चलना चाहिये. मैंने नमाज होगा ? फिर में संतोश और शकूर के घर गया. हम दीनों गांब से खोटी सी कापी पर पड़ी जो रास्ते के किनारे पड़ी हुई थी. मैंने बढ़ को बापिस कर दूं. लेकिन नाम कहीं न निकला. पन्नों के बीच एक पढ़ ली, ज्यौर बाहर चल पड़ा. सोचा कि घन किस तरफ चलना मुड़ा हुमा काराज रखा था जिसका रंग हलका आसमानी था. मैंने पर का लायाल ज्ञा जाता कि चलो इस से कुछ आटा आयोर दाल डपद हैं वह परेशान हो रहा होगा.

मेरे मित्र खुरा थे झौर एक ने कहा---'चलो इम सत्र मित कर मिठाई खाएंगे."

शकूर ने हँसते हुए कहा-- 'जमा यार, तुम भी बड़े नेक बन चले मैं--"यह पैसे अमीन साहब पुलिस बाले को दे दूंगा." मैंने कहां—"नहीं, नहीं, ऐसा तो कभी नहीं होगा." सन्तोश ने कहा—"फिर इसका क्या करोगे १"

ر نئي نئي باتهن من مهن آخ لکين . كبهي دَر هوتا كه أسم أتهاية أحانى مع هو جائيكا . ساته هي ساته يع بات بهي من مين آئي مے کہلوں پولیس پکو نہ لیے آرر پہر کھر کا خییاں آجاتا کہ چاہو اِس مع كوه إنا أور دال مول الهن في أور يهر كل ع كهالي كا بلدويست ألدهز كي باتهن كرتم . أنام مين مهوى نظر أيال چهوتي سي كايي ووي كا نوك معلوم هوأ . صهراً دل دهك سے رہ كيا كم أب كيا هوكا ؟ لمي' أور باهر چل پوا. سوچا که آب کس طرف چلگا هوگا ؟ پهر مهن مملتوهی أور شكور كه كهر كها . هم تهديل گون مي دور نكل كنے إداعر يد يولى هو رأستے كے كنارے يوبى هوئي تهي . ميس نے يومكر أے اللها لها أور يلايل ألسّل لنا كه نام ديكه كر مالك كو وايس كر دون . لهکن نام کهوں نه نکا . پللوں کے پہچ ایک موا هوا گفد رکها تبا جس کا رنگ هلکا آستانی تها . مهن نے تھھک سے دیکھا تو وہ پانچ که جس کے بید روبے هیں وہ پریشان هو رها هوگا . که مهم کی نماز پوم کر تدریم کو چالنا چاهنے . مهن نے نماز پوم

متهائي کهائين کے ." مكزم مكر خوص تم أور أيك لم كها-- "جلو هم سب ملكو

مهي لے کہا۔"نبهي 'نههي' ايسا تو کبهي نههن هولا ، مهي - "يم پوس أمهن صاحب پرليس والے كو دے دونكا " منعوص نے کہا ۔۔۔ ' پھر اِس کا کیا کروکے ؟''

شکه لے هنستے هنٹے کہا ۔''اما، بیا،' تہ بعہ بہے نیک ہو،

(भाई जाहिर क्लश्रमीन)

त्यारे भाई बहनों! बाहिर मियां'ने हमें डापना आच्छा काम जिस्त भेजा है. डागर तुमने भी कोई आच्छा काम किया है, या किसी की सेवा की हो तो 'बच्चों की दुनिया' के एडीटर के पते पर जिस्त भेजो. मैं उन्हें जास्र छापूँगा. और यह सिलसिला आपी रहेगा. फिर ऐसे लेख एक किताब बन कर तुम्हारे पास आपों—पडीटर भारता जान के मरते समय में बहुत छोटा था. वह नया मरे हम पर कठिनाइयों के पहाड़ टूट पड़े. वह नौकरा करते थे स्तीर बहुत सा हष्या पैता लाते थे. इयर छुछ दिनों का बात है घर में खाने को छुछ नहीं था तो मैं स्तीर धाम्मी भूके ही सो गए थे. स्नम्मी मुफ्त से कहतीं —"बेटा, कठिनाइयों में रहकर ही सब स्तीर शान्तिसे काम करो स्तीर पढ़ते आस्रो." सीर दिन गुत्र ते गए. स्नम्मी मेहनत मखरूरी करने लगीं सीर मेरी पढ़ाई वरावर जारी थी. मास्टर साहत ने मेरी कीस मार कर दी थी स्तीर सरकार की तरफ से मेरी फितावीं का भी वन्ही-बस्त हो सुका था. रमजान का महीना आ। गया. मुफे बड़ी खुशी हुई, इसिलेये कि महीना भर छुट्टियां रहनी हैं. मैं सेहरी (सुनह अयेरे खाना) कर बुक्ने के बाद नन्हा सा दिया रीशन किये बैठा कुरान रारीफ पढ़ रहा मा बौन सांस्था सी नचर आने लगा था. मैंने सोवा

ميز ايم

(بهائي ظاهرالامهن)

بھارے بھائی بھلوں! ظاهر مھاں نے هدیس اپٹا اچھا کام لکھ بھیجا ہے ۔ اگر تم نے بھی کوئی 'چھا کام کھا ہے' با کسی کی معوا کی ہو نو'بچوں کی دنیا' کے اتباتر کے بتے بر اممہ بھبجو. میں اُٹھیں ضور چھاپیںگا، اور یہ سلساء جاری رہے کا بھر ایسے لیکھ ایک کتاب بلکر تمہارے یاس آئیں گے—ایتایتر أبا جان عمرة سسے مفر براس چهو "ما تها . وه كيا مرب هم هم كلهدائهون كے پهار ترت بوے. وه نوكرى كرتے تھے أور بهت سا هم كه يوسة بوسة آتے تھے . إده كيچه دنول كى بات هـ كهر ميں كهانے كو همية نههن تها تو مهن أور أمى بهوك هى سو كئے تھے . أمي مجه كه يه نههن تها تو مهن أور أمى بهوك هى سو كئے تھے . أمي مجه كرد أور پائعتى ہے كام أور دن كذرتى كئے . أمى محدلت مؤدورى كرئے كرد أور پائعتے جاء . أور دن كذرتى كئے . أمى محدلت مؤدورى كرئے فيس معان كر دي يومائى برابر جارى تهى . ماستر صاحب نے ميرى فيس معان كر دي تهى أور سركار كى طرف سے موري كلائور

رمضان کا مهیدانم آگیا . مجھے بھی خوشی هوئی اس لئے که مهیدائه بھر چھتھاں رهتی هیں . میں سحصری (صبح اندهیرے کھاما) کر چھنے کے بعد نفها سادیا ررشن کئے بهتمها قرآن شریف پوھر رها تها اور باهر کچھ کچھ آجالا سانظر آنے لگا تها میں نے سوچا

3 909 J.

٠ (بهائي منعمول)

ذرا رتو ديكهو نعر ديكهو ない。 عهل ايس پٽے ير پٽر اکهر که " بلتون کي دنيا " کوسي ه مند ألد كما كما همال حاهل ؟

पते पर पत्र लिखो कि "बच्चों की दुनिया" कैसी है खौर क्या क्या होना चाहिये !

सूर्ज (भाई महमूह)

पीक्रे बरा तो देखी स्रज है डधर देखी बह दूर फाड़ियों के अंगारा सा बह गोला

सूरज निकल रहा है। वसक बापनी

बागों को ब लोगों को दुनिया को जगमगाता सुत्ती को दूर करता अपनी रमक

बनाम

कुत्र काम करो तुम । स्रीर नाम करो तुम । ागी के. सरज निकल रहा है! अरुश कठो ए कच्चे कुछ काम में हिस्सत कभी नहारों मस यह सजक सुनाना सूरज निकल रहा है!

भाषांच का आसर पहले से ज्यादा हा गया है. कामनवेल्थ कान-करेन्स और कारिया के बारे में नहें तजबीजें बनाने में हिन्दुस्तान बह निकलता है कि नैपाल में अब शायद यह लड़ाई न हो और दूसरा नतीजा यह निकलता है कि हिन्दुरनान की साख और उसकी या नहीं तो लन्दन की कुछ ख़बरों से मालूम होता था कि बरतानी सरकार इस तीन साल के लड़के को राजा मान लेने की सोच रही है. हिन्दुस्तान को अलग हटा कर दुमरे देसों से कोई मद्द ले सकते हैं. इन्होंने अपने पलान में कहा है कि किसी रास्ट्र ने शाहजादा ज्ञानेन्द्र को राजा नहीं माना. घसल में इसका कारन हिन्दुस्तान का कड़ा रुख इन सब बातों को एक साथ रख कर देखा जाय तो उन से एक नतीजा के जागे जागे रहने से यह साल जौर भी बढ़ गई है.

रीशन साया

(हज्रत 'निगर' सुरादाबादी)

कोई यह कहरे गुलशन गुलशन साव बलाएँ एक नशेमन

मूल खिले हैं गुलशान गुलशान लेकिन अपना अपना दामन कांटों का भी हक है कुछ आखिर कीन छड़ाए अपना हामन काम अयूरा आरि आजादी नाम बड़े और थोड़े दर्शन रामा है बेकिन एँघली पूँघली साया है लेकिन रीशन रीशन

که نهبال میں اب شاید یہ لوائی نہ هو اور دوسوا نعیجه یہ نملتا هے که هفدستان کی ساکھ اور اس کی آزاز کا اثر پہلے سے زیادہ هوکیا سال کے لوکے کو راجہ مان لیلئے کی سوچ رہی ہے ۔ اُن سب پاتوں کو ایک ساتھ رکھکر دیکھا جائے تو اُن سے اُیک نتیجہ یہ نکلٹا ہے ه . كلمن ويلكم كانفونس أور كوريا كر بارے ميں نئي تجويؤين بدائے مين ملدستان كم الي آي رهل س به ساله أور بهي بوه كلي ه. للدن کی کچھ خبروں ہے معلوم ہرتا تھا کہ برطانی سرکر اس تین أنهوں نے اُمِدِ اُملان میدں کہا ہے کہ کسی راشٹر نے شہزادہ کیابیلدر کو راجه نههل مانا . امل مين أسكا كارن هددستان كاكوا رخ تها نهيل تو هلاستان کو آلگ هتاکر درسرےدیسوں سے کوئی مدد نے سکتے هیں .

روشي سايم

1

کوئی یه کہدے کاشن کلین لائه بلائیں ایک نشیس (حضرت 'جكر مرادآبادي)

کانٹوں کا بھی حق ھے کچھ آخر کون چھڑاڈے اپنا دامن کم ادھورا ارر آزادی نام بڑے ارر تعویے درھی

شمع هے لیکن دءئدءئی دھئدھئی سایع ہے لھکن رزشن رزشن

See

الاري مي الا

मरवरा धन् ५१

द्वानया का हाल

ALC: IN CA

नैपाल में समम्तीता

हिन्दुस्तान के पड़ोसी मुल्क नैपाल में, जहां के राजा झपने प्रधान भंत्री के चंगुल से निकल कर देहली चले आए थे श्रीर जहां की जनता सरकार के खिलाफ हथियारबन्द बग़ाबत पर उतर आई थी, भव हिन्दुस्तान की कोशिश से शान्ति की एक सूरत निकल आई है.

ह सिये राजकाज के कामों में जनता के प्रतिनिधियों को रारीक करें. के बाद नैपाल के प्रतिनिधि ने एलान कर दिया है कि शाह त्रिभुवन जब चाहें चले आएं और राजकाज का काम संभाल लें. विघान सभा हिन्दुस्तान ने, जैसा कि पिछले लेख में लिखा जा चुका है, शाह चुने हुए नुमाइन्हों की एक विधान सभा बनाएँ और बीच के जमाने दिया डसमें टालमटोल करने की तरकीय मलकती थी श्रौर इसीलिये हिन्दुस्तान ने उनके जवाब को स्वीकार न किया. दूसरी बार बातचीत ज्ञाले साल तक जरूर बन जायगी और तब तक के लिये १४ ज्ञाद-किये हुए हैं, इस बात के लिये कोर डाल रहा या कि वह अनता के इन तजबीजों पर बात चीत करने के लिये नैपाल के प्रतिनिधि दो बार नई देहली जाए. पहली बार उन्होंने हिन्दुस्तान को जो जवाब त्रिमुबन की जगह बनके पोते का नैपाल नरेश मानने से इनकार कर दिया या जीर वहाँ के रानाज्ञों पर, जो सरकार ब्रीर मुल्क पर क़ब्जा मियों के मंत्रिमन्डल में से सात जनता के प्रतिनिधि होंगे.

कारबाइयाँ रोक दी हैं. नैपाल के प्रधान मंत्री ने भी यह देख लिया पंडित जवाहरलाल नेहरू ने इन तजबीजों को पसन्द कर लिया है स्रोर नेपाल कांगरेस ने हिन्द सरकार के कइने से लड़ाई की

بردهان ملتري کے چلکل سے نکل کر دعلی چلے آئے تھ اور جہان کی جلتا سرکر کے خلاف هتههار بلد بغارت پر اُتر آئی تھی' اب هددستان کے پورسی ملک نوبال معن جہاں کے راجعہ آئے نههال مين سمجهوته

آ کی ایک ردهان سبها بدائین أور بیم كه زماله كهلئه رأج كاج كه ب در بات چهم کرلے کیلئے نهدال کے پرتی ندھی دو بار نئی دهلی الم کامی مهی جدیما کے پرتی ندهیوں کو شریک کریی ، اُن تجویزوں آلے . پہلی بار اُنہوں نے هلاستان کو جو جواب دیا اسمیں تال متول كرنے كي تركيب جهلكتى تهى أور أسى لئے «فدستان نے تربهون کی جکع أدكے پوتے كو نههال نويش مالكے سے أنكار كر ديا تها اِس بات کے لئے زور ڈال رھا تھا کھ رہ جاتا کے چانے ھوئے نمائندوں آئیمں اور راج کاج کا کام مدهمال لیس . ودهان سدیما آکلے سال تک خورر بن جائے کی آرر تب تک کھلٹے ۱۳ آدمیوں کے مقتبی ملقال أور وهال كدرأناول يوز جو سركار أور ماك يد تبغمه ككم هوئم هيئ ألكم جواب كو سويكار نه كها . دوسري بار بات چهت ك بعد نهها) کے پرتی ندھی نے اعلان کر دیا ہے که شاء تربہوں جب چاھیں چاہے ھلاستان کی کوشھی ہے شائتی کی ایک صورت نکل آئی ہے۔ هلادستان نے جهسا که پنچهلے لیکم میں لکما جاچکا ہے' شاہ

می محی . نویال کے پردمان ملتری نے بھی یہ دیکھ لیا م نههال کانگریس نے هادد سرکار کے کہلے سے لوائی کی کاروائیال روک مهں سے سات جلما کے پرتی ندھی ھرں کے . پلکت جواهوال نہور نے ان تجریزوں کو پسکد کر لیا ھے اور

कका हरूद कक गए कौर ठकते ककते चल गए, बह कके यह कहकर थे कि जब तक करमीर का मगड़ा कानफरेन्स के एजन्डा पर नहीं रक्खा जाता है डस बहुत तक पाकिस्तान दुनिया और खासकर प्रिया में शान्ति की किसी बात बीत में श्रीक नहीं होगा. कोर गए यह क्रक्कर थे कि उन को इस बात का य़क्तिन हिला दिया गया है कि क्रमोर के मसले पर कामन वेल्थ के प्रधान मंत्री मिल बैठकर बात क्रमोर क स्पीर के सवाल पर जो बात चीत की गई वह निजी थी. और क्रमीर के सवाल पर जो बात चीत की गई वह निजी थी.

निकल सका.
शायद सियाक्षत काती सां यह बात पहले ही से जानते थे इस
सायद सियाक्षत काती सां यह बात पहले ही से जानते थे इस
बाद कि कामनवेल्थ कानफ़रेन्स में कापस के मत्रावे नती लाप
बाते हैं कीर न चुकाए जाते हैं. उन्होंने क्रमीर का सवाल यह सोच
कर नहीं बठावा था कि इसका दुनिया पर क्या असर पड़ रहा है
कर नहीं बठावा था कि इसका दुनिया पर क्या असर पड़ रहा है
अपना असर जमा लंगे. मगर वहां के अखबातें से पता चलता है
अपना असर जमा लंगे. मगर वहां के अखबातें से पता चलता है
अपना असर जमा लंगे. मगर वहां के अखबातें से पता चलता है
अपना पह बात यह है कि यह बीच पूरव के इसलामी देसों का संगठन शुरू
कर हैं. इस तरह वह अपनी जनता को बहलाने के आलावा उन देसों
के अपना नाम कर लंगे और पच्छिम राष्ट्रों को भी खुरा कर सकेंग
अो बोहर की स्वित्य की तरह बीच पूरव में भी रूस के बिलाफ

جهکوا کانفرنس کے ایسجاتا پر نہیں رکھا جاتاہے اسوقت تک پاکستان دنیا اور خاصکو ایشھا میں شالتی کی کسی بات چیت میں شریک نہیں ہوگا ۔ اور کا یہ کہکر تھ کہ ان کو اسبات کا یقین ملا دیا کیا ہےکہ کشمور کے مسئلے پر کمن ریلتہ کے پردھان ملتری مل بھتھ کو چات چیت کریلگے . جہاں ایک ان کی مانک کا سوال ہے رہ وہ نجی تھی۔ اُس موں سب پردھان ملتری نہیں شریک تھے اور اسکا کوئی نتیجہ نہیں نبال مسک

شایدد لقالات علی خال یه بات پهای هی سے جائزتے تیے اس جاتے هیں اور نه چیائے جاتے هیں ، نمیوں کے جهکوے نه تو وائے کو نہیں آتهایا تها کہ اس کا دنیا پر کیا اثر پو رہا ہے بلکه یہ سوچ کو ورتیمہ تی کہ اسطرے پائستاتی جلتا ہو ایدا اثر جمائیں کے . محر جمال کو کیا ، اب انبین جلتا ہے که پردهان ملتری کا یہ نشانہ میسوں کا سلکھتان شروع کو دبین ، اس طرح وہ ابلی جلتا کو بہلانے کے ملود آن دیسس میں ایک بات یہ ہے کہ وہ بیجھ پورب کے اسلامی موری خوص کو سکیلاتے جو بورب اور ایشما کی طرح وہ ابلی جلتا کو بہلانے جموں مجمول کو سکیلاتے جو بورب اور ایشما کی طرح بوج جوی نورب 3

فريدي سي اه' इनकार की बात दूसरा कहे ताकि दुनिया में बदनामी इसी के साथियों की ताक़त से कम होगी. स्त्रीर दूसरे इसिलिये कि बच्छिमी रारद्र पहली बड़ी लड़ाई के बाद यह देख चुके हैं कि फरबरी सन् '४१ या तो यह है कि समरीका सीर रूस दोनों यह चाहते हैं कि की हो. या फिर यह बात है कि अमरीका के साथी ख़द भी खातम नहीं करना चाहते. एक तो इसिलिये कि आभी उन सब की के बारे में पत्र ब्योहार के बाभी तक जारी रहने का कारन ज्ञरमनी की हिथियारबन्दी को ज्यादा पसन्द नहीं करते श्रीर कस से सममीते के लिये बात बीत की सम्मावना हमेशा के लिये बरमनी को हथियारबन्द करना उनके श्रपने लिये कितना खतरनाक ताक्रत अमरीका की मदद के बाद भी रूस झौर दस के पूरवी योरप दुनिया का हाला

न हो. हाँ, झगर वह कानफरेन्स कामयाबी के साथ हो जाय तो शान्ति ज्यभी कोई सम्माबना नहीं है, तो एशिया की तरह योरप की तदाई भी थोड़े हिनों के लिये टल जायगी, चार बड़ों की कानफरेन्स हो चाहे पिन्छमी राष्ट्रों का यह डर जमरीका के पैर में एक तरह की बड़ी बना हुआ है. आर अगर रूस ने मीका ग्रनीमत जान कर इन राष्ट्रों की तैयारी से पहले डन पर वार न कर दिया, जिसकी की मुद्रुत थोड़ी स्नोर कड़ जायगी.

iéé

)

कश्मीर खौर कामनवेल्य

डापर कामनबेल्य कानफरेन्स के हाल में एक बात की चरचा

وم ديمه چام هوں که جرمنى کو هتههار بندد کرنا أن کے أيو لئم كلكا خطرناك ثابت هوا . أور هوسوم أس لكم كه پوچهمي راشتر بهلمي بوي كوائي كر بعد يلت جهت كي سبهاردا هميشه كالني ختم نهيس كرنا چاهين. أيك تو اس لکے که ابھی آن سب کی طاقت امریکه کی مدد کے بعد بھی ہوس اُور آس کے چوڑی یہورپ کے ساتھاوں کی طاقت سےکم ھوکی۔ المكار كي بات درسراً كهه تاكه دنها مين بدنامي اسي كي هو. یا پهر په بات ه که آمريکه کے ماتهي خود بهي جرملي کي ماهمار بادى كو زيادة يسكد نهدى كرتم أور روس بي سنجهوتم كهلائم یا در یه هے که آمریکه آور روس دونران یه چاهتے هیں که كم الجارم معى رياز عيرها (كم أيهي ريال علي والم كا كارق

معه كانفرنس كاميابي كے ساته هو جائے تو شائتى كى مدت تهورى أور مهوں ھے، تو ایشھا کی طرح يورب کي لوائي بھي تھوڙے دنوں كے لئے قل جائے کی' چار بہوں کی کانفرنس ہو چاہے نہ ہو ۔ ہاں' اگر بوه جائے کی . کی تھاری سے پہلے ان پر وار نہ کردیا' جسکی ابھی کوئی سمبھارنا معوى بما هوا هـ . أور اكر روس نے موقع غليمت جان كر ان راشتروں يعهمي راشترين كا يه در امريكه كي بهر مهن أيك طرح كي

کشمهر اور کامن ویلته

أوبر كامن ويلكه كنفرنس كم حال مهن أيك بات كي چرچا

क्रिसका इत्स के साथ उनके समक्षीतों झौर पिछले एलानों के खिलाफ 💘 है. मगर इन राष्ट्रों का कहना है कि रूस ने भी पूरबी जरमनी में पुलिस के नाम से दो लाख आद्मियों की एक फौज बना ली है जिससे कर पच्छिमी राश्ट्रों की उस कारबाई पर जिसके जरिये उन्होंने पिच्छमी जरमनी को हथियार बन्द करने का फैसला किया है. यह हत्म के साथ अपने तमाम भगड़े पेश करना चाहते हैं जब कि रूस सब से पहले जरमनी के सवाल पर बहस करना चाहता है ख़ास पर पत्र ब्योहार हो रहा है. पच्छिम के 'तीन बड़े' इस कानफ्रेन्स में हैं उससे किलों का एक कोना साफ हो सकता है. अभी इस तजवीच एक दूसरे के लिये काट कपट, शक और डर भरा हुआ है, फिर भी रूस ने जरमनी के बारे में चार बड़े राष्ट्रों यानी अमरीका, बरतानिया, फ्रान्स और रूस के बिदेस मंत्रियों की जिस कानफ्रेन्स का प्रस्ताब किया पन्छिमी जरमती खौर पन्छिमी योरप को खतरा है. दुानया का हाल नया हिन्द

माहता भीर इसीलिये न तो ट्रमैन भीर उनके चिद्स मंत्री के सहजे में कोई तबदीली हुई है न भामरीका की पालिसी भपनी े के माने माने होते हैं. बार बड़ों की बात चीत हठाना चाहता है. इस बीच में वह कोई खतरा मोल नहीं लेना आमरीका के शक भरे दिल में एक खयाल यह पैदा हो रहा है बाहता है झौर जरमनी पर बात चीत के बद्ले में दूसरे सवाल कि रूस ने चार बड़ों की कानफरेन्स का प्रस्ताब जरमती को हथियार-बन्द बनाने के फ़ैसले से दब कर या उसको रोकने के लिये पेश किया है. और इसीलिये अमरीका बसे और उयादा दमाना

کے سمجھونوں اور پنچھلے اُملانوں کے خلاف ہے . مکر اُن راشتروں کے کا کہنا ہے کٹے روس نے بھی پررپی جرمٹی میں پولیس کے نام ممهوهار هو رها هے. پمچهم کے الیمن بہرے' اس کالنفرنس مہیں روس کے ہے ہو لاکھ آدمیوں کی ایک فوج بٹا لی ہے جس سے پچھمی جرمٹی ارز پچهمي يورپ کو خطره ھ . والشعروں کی اُس کاروائی پر جسکے ذریعے اُنہوں نے پتچھمی جرمتی كو هكههار بدد كرن كا فيصله كها هد يم قيصله ررس كر ساته أن بهلم جرملي کا سوال ير بحث كرنا چاهنا ه خاص كر وچهمي سانه اي تمام جهكزے پيش كريا چاعتے هين جبكه روس سب س أمن سے دلوں کا ایک کونہ مان ھوسکتا ہے ۔ ابھی اس تجویز پر پتر أيك دوسرے كاكے كات كيت: شك أور تر بهرا هوا ہے ، پهر بهي روس نے أور روس کے بحیس مفتریوں کی جس کاخرنس کا پرستاؤ کیا ہے جرملى كه بارے مهن چار بېرے رائيترين يعلى امريكه ، برطانيه ، فرانس

الملى بهلے والى واد مع فوا بهي هلى ه . جار يوس كي بات چيد ملکبی کے لہتے میں کوئی تبدیلی ہوئی ہے نہ امریکہ کی پالیسی كم بدل مهن دوسرے سوال إتهانا چامتا هے . اس بدج معن ود كوئي خطرة مول نههن لهما چاهما اور إسهائے نه تو ترومهن اور انعے بدیس که روس لے چار بورں کی کانفرنس کا پرستاؤ جرملی کو هلههار بلد بلائے کے فیصلے سے دب کر یا اُس کو (رکئے کے لئے پیش کیا ہے ۔ اور اسي لئے امريكه أسم أور زياده دبانا چاهتا ه أور جرمني پر بات چيت آمریکۂ کے ہک بہرے دل میں ایک خمال یہ پیدا هو رها ہے

دنيا ٤ حال

द्रमैन ने कहा है कि कोरिया पर कम्युनिस्ट हमले से हमको यह पाने कें जिये दुनिया की शानित के भंग हो जाने की परबाह नहीं तैयारियों को जारी रखने के लिये नित नए बहाने हुँडे जाने हैं खौर आगाही मिल गई है कि रुस के राजकता अपने मन की मुराद के लिये क्यों न हों, शान्ति की रहा नहीं हो मकेगी. एक नरफ की जीवन का एक बुनियादी हिस्मा बन जाती हैं. उनका रोकना मरकार तक का सब से बड़ा बजट है, पालियामेन्ट की मंजूरी चाहते हुए प्रधान करेंगे. और उनको इस कारवाई से रोकने के लिये अमरीका अपना कौजी खर्च बढ़ा रहा है आरे अपने साथियों की हमेशा से ज्यादा मदद दे. रहा है. लेकिन लड़ाई की इन नैयारियों से. चाहे वह बचाव तैयारियों से दूमरी नरक नैयारियों शुरु या तेज हो जायंगी. र्जर होनों तरक खास कर पूँजीपति देसी में लड़ाई की नैयारियाँ देस के खार्थिक के बस से बाहर और उसके अपने लियं छनरनाक बन जाना है. इन एक मंजिल ऐमी घा जाती है जब लड़ाई छेडने के घालाया कोई दूसरा बहाना नहीं रह जाता. कभी ऐसा भी होता है कि तैयानियों से होनों तरफ तनाव बढ़ता जाना है और एक मामूली सी घटना बड़ पैमाने पर दुानया का हाल

मार धाड़ का कारन बन जाती है.

अमरीका ने जो राह अपनाई है वह उसके अपने ख्याल में और शान्ति को इस से फायड़े की जगह गुकसान होगा. शान्ति की रज्ञा कड़ाई की तैयारियों से नहीं बल्क दिल की सफ़ाई स्रौर आपस के डसके झपने फायदे के लिये चाहे जितनी श्रच्छी हो मगर दुनिया की

 پونىجى پىتى دىيسۇں مىيى ئوائى كىي تىياريال دىيس كى آرتېك جېبۇن کا ایک بلهامی حصه بن حاتی هیں . آن کو روکنا سرکز کے س ہے باہر اُور اُسکے اُنچ لئے خطرناک بین جاتا ہے۔ اُں تهاریوں کو جاری مل کئي ه که رس که راج کرتا اید من کي مراد نالے کے الم لجائی کی اُن تھاریوں سے' چاہے رہ بجہاؤ کے لئے کیوں نہ موں' شانقی طرف تهاريال شروع يا تيز هوجائين كي . أور دوني طرف خاص كر ہنیا کی شامتی کے بہنگ ھرجانے کی پرزاء نہیں کریں ئے اور ان کم اِس کارزائی سے روکنے کے لئے امریکہ ایشا فوجی خرج بوتما رہا کی رکشا نہیں عوسکے گی ۔ ایک طرف کی تھاریوں ہے دوسیں وكهلم كم لكم نت رئير بهائة تعونكي جاير ههي أور أيك مثول أبسي آجاتي هے جب لوائي چويونے کے عالموہ کوئي دوسوا يہائ بريوں واد کا کارن بن جاتي هـ . تمورمهن نے کہا ہے کہ کوریا پر کدھونسسے حملے سے ہم کو یکہ آگاھی ھے اور آئے ساتھیوں کو ہمیشہ سے زیادہ مدد دے رہا ہے ۔ لیکن جاتا . كبهى ايسا بهي هودا هر كه تياريون سے درنون طوب تذاؤ بوهما جاتا ها أدر أيك معمولي سي كهتما بوء ييماني بي مار دهاو عك) اسب مع بوا بنجت هـ فارلياملت كي ملظوري چاهترهوردهان

تعاریس سے نہمں بلکہ دل کی صفائي اور آپس کے سمجھوتوں سے الس سے فائدے کی جگه نقصان ہوگا ۔ شاعلی کی رکشا لڑائی کی آميي فالدريم كم لئے چاھے جتملى أچھى ہو مكبر دنيا كي شانتي كو أمريكه نے جو رأد 'پذائي هے ولا أسكم ألهِ خياال ميں أور أسكم

لوائی کی تیاری

₽ **23**

फ़रवरी सन् '४१

दुनिया का हाल

नया हिन्द

فروری سن ۱۵۰

هوئے تو أن كا اعلان نهيمل كها كيا هے . مكر استالن سے بات چيات هوئے هیں ویسے بیجے پورب أور يبورپ کے بارے میں نهھن هوئے یا اگو للدن کانٹرنس میں جیسے تہوس قیصلے درر پورب کے بارےمیں

लंकन कानकरेन्स में जैसे ठोस कैसले दूर पूरव के बारे में हुए

लड़ाई की तैयारी

کی جو بات کمی ککی ہے اگر وہ پوری ہو گئی تو شاید یورپ کی

گُلمُ مُسلجهانے کی بھی کوئی ترکیب نکل آئے. اہمی تو رہاں تلانیک

قوج کی تعاری هو رهی ها اور اس فوج کے امریکی کمانڈور جذرل

آلون هورز ينجهمي يمرب کے ديسوں کا دورة كر رہے هيمن . اس دورے

معين أنعمين بكيايا كمها هر كمه أتلانتك مسججهوته والى سب منك أيدي

أليلي قوج بوهما رهـ هيس . أن كم أيهـ ماكما يعلي 'مريكة ميس فرج

کا خوبی نکے سال کے بجت میں چوئٹا کر دیا ئیا ہے جسک ایک

نعهجه يه هولا كه امريكه كي فوج جس مهن چه مهيك بهائے يالدرة

لاکه مے کم عورت مرد تھے اور جسکي گذيتي اب پنچوس لاڻه تک

كم . نهشل كارة اوز رينزرو كر بهمس لائه عورت مبرد' جنكو ضرورت مجاملي چکي هے. أيك سال ميس قريب قريب پيدنتيس لايه هو جائے

> पहुंच चुकी है, एक साल में क़रीब क़रीब पेंतीस लाख हो जायगी. नेशनत गांड स्तीर रिजन के बीस लाख स्रोरत मर्दे, जिनको जरूरत

से कम औरत मई थे और जिसकी गिनती शत्र पचीस लाख तक

यह होगा कि अमरीका की क्षीज, जिस में छे महीने पहले पन्दह लाख

لم ليدي پاراييامدت ميس نئے سال كا بنجت بيمش كرتے هوئے كها ه کے وقت کم پر بلایا جا سکتا ہے۔ اس کے علاوہ ہے . بردمدان ترومیں

4 ماتھھوں کو دی جائے کی جس میں سے آدھ کا فوجی سامان كه ممازهم اكتدليس ارب دالر كي المس رقع كر ساته سانه جو الدياء ام بجاؤ پر خرج کر رها هے سات کررز تالر سے کچھ زیادہ کی رقم اس

الم ي المعلم المالي ا ترومين كا قد

> से कुझ ज्यादा की रक्तम उसके साथियों को दी जायगी जिस में से क ० ----- बातारीका मे भेजा जायगा.

जो आमरीका अपने बचाव पर खर्च कर रहा है सात करोड़ डालर है कि साढ़े इकतातीस अरब डालर की उस रक्रम के साथ साथ ट्रमैन ने श्रपनी पालियामेन्ट में नए साल का बजट पेश करते हुए कहा के बक्त काम पर जुलाया जा सकता है, इसके अलावा है, प्रधान

खने नए साल के बजट में चौगुना कर दिया गया है जिमका एक नतीजा

अपनी क्षीज बढ़ा रहे हैं. उनके अपने मुल्क यानी अप ग्रीज का में डन्हें बताया गया है कि षटलंदिक सममीत बाले सब मुल्क अपनी आइजन होबर प्नेह्मी योरप के देसों का होरा कर रहे हैं. इस दौरे

क्षीज की तैयारी हो रही है और इस कृंज के अमरीकी कमंडर जनरल मुलमाने की भी कोई तरकीव निकल ज्ञाए, ज्यभी तो वशूँ एटलान्टिक बात कही गई है अगर बह पूरी होगई तो शायद योरप की गुत्थी उनका एलान नहीं किया गया है. मगर स्टाजिन से बात चीत की जो हैं बैसे बांच पूरव और योरप के बार में नहीं हुए या अगर हुए तो

)

(

एशिया को और फिर सारी दुनिया को फायदा होगा.

كر دىم ؟ . كنچه أيسا هي خيال أن عرب ديسوں ؟ نهي هے جڏهون بهلمهلم کی جکه کسی نئے مورج پر "بهلائی یا کرم لوائی شروع لے لوائی بلندی کمیٹی کی پہلی تجویزوں کا سمزیبن کیا تھا ، اكم يء ديس كسي بات پر ايک رائے هوجائيں تو امريكه اس رائم کا بالم نباها کے پلے سے بھاری معلوم ہوتا ہے اور چھوں کے پردھاں مملتري کي يه آشا پرري هوتي دکهائي ديتي هے که جواهرال نهبو کے للدن جائے سے پہلے آیشیا کو اُرر پھو ساری دنیا کو فائدہ ہوگا ۔ اُن تجويزوں کی بلغان پر چین ہے کوئی سمجهوته هوگیا ہو چین چمپ أن سپ باتوں کو دیکھکر ایک طرح کی تراشا ہوتي ھے مگر دوسوي طرف کچھ ایسی یاتھن بھی ہیں جن سے اُمن کی سمعیاؤنا بوھٹی ہے ۔ اُور وہ باتھن یہ ھیں که یو ۔ این ۔ اُو ۔ کی راج کاجی تو ديسون نے اُس قارمولا کا سيرتون کوا ھے ۔ اُرر دور پورب مهن کے خلاف جائے کی ہمت نہیں کرسکتا ۔ اسی لئے اِس وقت آٹیا کرریا سے واپس بالا ہے ۔ ہو ۔ این ۔ او ۔ کی راج کاجی کمھتی میں مله بلد هونے کی حکه اُس کی بهوک بوه ککی تهی اُسي طابع اُگر كمعتمي نے لوائی بندی فار مولا منظرز کر لیا ہے . كامنوبيانته كے فلبهائن کے پرتی ندھی نے کہا ہے کہ یہ تجویزیں ویسی ھی ہیں تَعِيمُ . مطلب يه هـ كه جسطنح ميونيهم كـ سمتجووتـ سـ هتلـر كا لوگ أن كا روده كر رهي هيل . أن كا كهذا هي كه 'يسمي شوطون پر جهسی که برطانهه نے میونج والے سمجبہوتے مھی «تملر کو پھش کی كا چائ كے ابهى لك كوئي جواب نهيں ديا ہے . أمريكة ميں كچه سمجهوته کرتے ہے یہ اُچها ھے که امریکه اپلی فوجوں کو خود ھی

فروري مي اه' ज्यमरीका इस से खुश नहीं होगा. असल में लन्दन का प्लान उस के लिये भी एक तरह का चैलं उहै. आगर चैले ज देने वाला कोई एक मुल्क जैसे ष्रकेना बरतानिया होता ता ष्रमरीका उसे चुप करा लेता रख दी गई है. इस बात को रूस वाहे एक चेलेंज समफ ले लेकिन मगर आब आठ नी देसों का में इ बन्द करना उसके लिय मुशाकिल है. करवरी सन् '५१ दुनिया का हाल नया हिन्द

कर देना चाहिये. अयोर यू. एन. आरे. ने चार्टरकी रूसे चीन की नई सरकार को इस विरार्श में एक बरावर वाले मेम्बर की हैसियत पूरव के दूसरे मसलों का तय कराने की काशिश करेगी. इस तरह के हो सममीते. जैसा कि हिन्दुस्तान के प्रतिनिध यंगल नरसिंह गव ने बड़ाई बन्दी कारमूला के बारे में राथ देंते हुए कहा है, जड़ाइ के जमाने में काहरा और पोट्सडम में हुए थे उनकी रूस कारमुसा को, जिसपर पहले जापान ने क्रज्या कर रखाथा. नर चीन के राज में शामिल में बरतातिया, स्रमाशिका. हस और नई चीनी सरकार के तुमाइन्हें सामिल होंगे बौर जो अन्नरराष्ट्री समभीनों और यू. पन. आं. के ही- चाहे वह समसौते से वन्द की जाय श्रीर चाहे आप बन्द हो जाय - यू. एन. झा. की जनरत बासेम्बला एक कमेटी बना हेगी जिस बाटर की रोशनी में कारमूसा खोर चीन की नुमाइन्ड्गी खोंर दूर गही देखकर यू. एन. थो. की राजकाजी कमेटी में उसके प्रतिनिधि ने लड़ाई बन्दी कमेटी का दुसरा फारमूला मजूर करलिया है. हालॉकि इस कारमूला में साक तौर से कर दिया गया है कि लड़ाई बन्द होते से ले लेना चाहिये. ()

بهی ایک طرح کا چیملنج ہے . اگر چیملدجردبنئے والا کوئی ایک مانک جیسے اکھا برطانیمہ ہوتا تو امریکہ آسے چپ کرا اینتا مکر اب آتیہ نو ديسوں كا مده بدد كرنا اس كے لئے مشكل ھ . وكهدىكئى هـ. أس بات كو ربس چاھ ايک چيلڻج سنج۽ ليايكن أمريكه أس سے خوش نہيں ھوگا . اصل مهي لندن كا إعلان اس كے لئے

هو جائے - يو . اين . او . كى جدول اسمبنى ايك كميتي بنادے گی جس ممین برطالبیه امریکه روس اور نای چینی سردر کے أو . كم چارتر كى روشنى ميىل فارموسا أور چيىن كى سانندنكى أور ئمائلدے شامل ہوں کے اُور جو انتر راسٹری سمنجهوس اور یو ، این قارموسا کو' جس بر پہلے جاپان نے قبضہ کر رکیا تھا' نئے چین کے رأج مين شامل كردينا جديد . أوريو . أين . أو . كر جارتر كو طرح کے دو سمجھونے' جیسا کہ ملامستان کے برتی ندیتی بنکل ہے کوائی کے زمانے مھن قاعرہ اور پوتستم میں شوئے بھے ان کي رو سے روسے چھی کی نئی سوار کو اس برادری میں ایک برابر والے مسل كى حيثيت مے لے ليدا چاھئے . ہور پیورب کے دوسرے مسٹلوں کو طے کرائے کی کوشیں کرے کی ۔ اِس نرسلکه راو نے لوائی بندی فارمولا کے دارے میں رائے دیتے ہوئے کہا هوتے هي - چاھ وڏ سمنجيوتے ہے بلاد کي جائے آور چاھ آپ بلاد پرتی ندهی نے لڑائی بالدی کمهتی کا درسرا فارمولا منظور کر لیا ہے۔ حالانكم أسه فارمولا مهن صاف طور مے كهديا كيا هـ كم اوائي بذد يمهي ديكه كريو . أين . أو . كي رأج كاجي كمهشي مهن أس كي

प्रलान से पहले कनाडा, आपट्टे लिया और न्यू शेलेन्ड इस बात पर जोर दे रहे थे कि कामनवेल्थ कानफरेन्स में ऐसी कोई बात न की जाए जिससे अमरीका की पालिसी से टक्कर हो जाए. अब न माल्स करहोंने बापनी राय बदल हो है या अमरीका अपना रुख बदलों को तैयार हो गया है, बैसे उसे खुश करने के लिये कामनवेल्थ कानफरेन्स के एलान में अमरीका के साथ काम करने की लिये कामनवेल्थ कानफरेन्स में इसके साथ जहाँ तक हो सके ताल मेल रखने का बायहा किया गया है. जरमनी भीर जापान के साथ मुलहनामा करने पर जोर हिया गया है. जरमनी भीर जापान के साथ मुलहनामा करने पर जोर हिया गया है. जरमनी भीर जापान के साथ मुलहनामा करने पर जोर हिया गया है कि जब तक हमले का खनरा बाकी है नव तक हम कहा गया है कि जब तक हमले का खनरा बाकी है नव तक हम अपने बचाब का बन्हों बस्त करने के लिये पूरी तेजी और लगता के साथ काम करते रहेंगे. इस खतर का चरचा सब से ज्यादा अमरीका में मुनाई हेना है और लन्डन में उसकी रोक थान के लिये जो कुछ कहा गया है उसे बाशिगटन में बहुन पसन्द किया जायगा.

जमरीका को वैलेंज

बाशिंगटन में खतरे की चीज कम्यूनिङम की सममा जाता हैं बौर बरतानिया, आस्ट्रेलिया. कनाडा और न्यूजीनैन्ड भी इमी ढंग से सोचते हैं जब कि हिन्दुस्तान कम्यूनिङम का गुलामी और गरीजी की एक पैदाबार मममता है. वह अपने बचाव की तरफ से ग़ामिल नहीं है मगर अपने कीजी बजट में जो २१ कीसदी की कमी की जा रही हैं उस से खयाल होता हैं कि कामनवेल्थ के जिस प्लान पर नेहरू ने इस्तखत किये हैं उसमें बचाव की बात सिर्फ रस्मी तौर पर

اعلان سے پہلے کلاتا؛ آسٹریلیا اور نیوون لیملڈ اِس بات یو وو میر ہے وہے کہ گامرویلٹھ گانفرنس میں ایسی کوئی بات تھکی جائے جس سے امریکہ کی یائیسی سے تکو ہوجائے۔ اب نہ معلوم آنہوں نے ایڈی وائے بدل دی ہے یا امریکہ ایٹا رج بدلانے کو تھاوم میں انہوں نے ایڈی وائے بدل دی ہے یا امریکہ ایٹا رج بدلانے کو تھاو میں امریکہ کے ساتھ کی کرنے کی بات کہی گئی ہے اور ایس کے اعلان میں امریکہ کے ساتھ حہاں تک ہو سکے تال میل رکیئی ہے اور یائیسی میں اس کے لئے آج کل امریکہ بھی جلدی کرنے یو زور دیا ہیا ہے جبمئی دیلی کے نام میل رکیئی ہواور دیا ہی گئی ہے اور کہا گیا ہے جہ جہاں تک ہو سکے تال میل رکیئی ہواور کہا گیا ہے کہ جسب تک حملے کا خطورہ باتی ہے تب تک دیم انے بیچائی کی بلاروبست کرنے پر زور دیا ہیا ہے گئے بوری تھوڑہ باتی ہے تب تک دیم انے بیچائی کے الے فریڈ بلاتی میں اس خطرے کا چورچا سب سے زیادہ امریکہ میں سٹائی دیتا ہے اور لٹدن میں بہت یسئلا کی جائیگا ۔ اس خطرے کی بہت یہ بسئلا کیا جائیگا ۔ اس جو رشائی میں بہت یہ بسئلا کیا جائیگا ۔

امریکه کو چیدلنج واشدگش میں خطرے کی چید کمورنو کو سمحید حالا ہے اور بوطانیء' آسٹریلیا٬ کلانڈا اور نیوزیلفنڈ بیس اسی قمنگ سے بیداوار مسجبتا ہے. وہ آئے بچاؤ کی طرف سے غاطل نہیں کی آبک فیجی بجت میں جو ۴۴ فیصدی کی کمی کی جا رہی ہے فہجی بجت میں جو ۴۶ فیصدی کی کمی کی جا رہی ہے प्रधान मंत्रियों की कानफ़रेन्स में वह बात मनवाली जिसको मानने से बह पहले इनकार कर चुके थे.

कामनवेल्य में भेद्रभाव

ने यह एलान कर हिया है कि वह रूस के जोजफ स्टालिन और नहीं हुए थे. आब भी वह इस सरकार को मानने के लिये तैयार नहीं हुए हैं लेकिन नेहरू और एटली के असर से कामनवेल्थ के देसों बाहते हैं और उस को बराबर वाजे की हैसियत देने के लिये तैयार कम्यूनिस्ट रंगत खौर अपनी सरकारों के कनजरवेटिव हप की वजह से इसको नापसन्द करते हैं, उसके ज़िलाफ एक पैसिकि पैक्ट करना दिन्खनो भफ्तरीका ने इस सरकार को नहीं माना है, वह उसकी से इनकार नहीं कर सकता था. लेकिन आस्ट्रेलिया, न्यूर्जालैन्ड और इसको बराबर बाले की हैंसियत देने और उसके साथ बातचीत करने दे रहा था और बरतानिया भी इम सरकार को मान लेने के बाव सखत भेदभाव पैदा हो गयाथा. इसके लच्छन पहले ही से जाहिर थे इसितिये कि हिन्दुस्तान चीन की नई सरकार को मानने पर जोर हिन्दुस्तान और बरतानिया और दूसरी तरफ दूसरे देसों के बीच बहुत बेल्य के सब देसों ने इस फारमूला की खास खास बातें मंजूर कर ली थीं. कहा जाता है कि मंजूरी से पहले कानफरेन्स में एक तरफ वेल्य कानकरेन्स ही में पड़ी थी. श्रीर श्रमरीका ने इस कारमूला की जो नामंजूर नहीं किया तो इसका एक बढ़ा कारन यह है कि कामन-असल में यू. एन. खो. की राजकाजी कमेटी में लड़ाई बन्दी कमेटी ने जो कारमूला पेश किया है उसकी दाग्वेल लन्दन की कामन-)

ے وہ بہلے انکار کرچکے تھے. پرسسان معلموبوس کی کانفرنس میوں ولا بات مغوالی جمس کو ماتیے

كامن ويلته مين بهيد بهاؤ

لرتے موں اس کے خلاف ایک پیسٹک پھکٹ کرنا چاہتے ھیں اور ب ممي ولا أس حركار كو مانالے كے لئے تيدار نهيوں ہوئے هيں ليكن ' وہ رہس کے جوزف استالی اور چھن کے ماؤڑے تلگ ہے سہدھی كرف مع أنكار نهون كر مكتاتها . لركن أستريليا انهوزي ليلة أور دکھئی اقزیقہ نے اس سرکار کو نہیں مانا ہے . وہ اس کی کمیونست رنگت اور ایدی سرکاروں کے کا زرویڈیٹو روپ کی وجہ سے اسکو ناپسدد اس کو برابر والے کی حیثیت دینے اور اس کے ساتھ بات چیت س کو برابر والے کی حیثیت دیئے کے لئے تیار نہیں ہوئے تھے. الا أور أيمثلي كم أثر سے كامن ويلتھ كے ديسوں نے يه اعلان كر ديا ه مدهی بات چهت کو بسکد کریلکی . تعه اس لئے که هلادستان چون کی نئی سرکار کو ماندے پر زور دے رعا تھا۔ اور برطانونہ بھی اس سرکار کو مان لینے کے بعد هلامتان اور برهانهم اور دوسری طرف درسرے دیسوں کے بیج بہت سخمت بھھد بھاؤ پھدا ھوئھا تھا ۔ اس کے لجھین پہنے ھی سے ظاھر تعهل. کها جاتا هے که ملطوری سے بہلے کانمرنس مهی ایک طرف كو جو نا ملطور نهيس كيا تو أس كا إيك برًا كارن يه هر كه كاسيويلته کے سب دیسوں نے اُس فارمولا کی خاص خاص باتیں ملطور کرلی كامن ويلكه كالنفرنس هي ميس يزي تهي . اور أمريكه نے اس فار، ولا كمهيم نے جو فارمولا پيدهل كيا هے أسكى داغ بيل للدان كي أصل مهن يو . أين . أو . كى زاج كاجى كميديم ميس لوائي بلدى

هلدستان کی چهاپ

की मुँह भराई समफता था खीर ऐसा ही सखत रवैया उसकार का मूसा के बारे में भी था जहाँ चाँगकाई शेक ने चीनी सरकार का होंग रवा रक्ता है और धमरीका के जहाज पहरा दे रहे हैं. ता इाई बन्दी कमेटी ने झपने पहले फारमूला में इन दोनों बातों की कोई चम्दी नहीं की थी छोर चीन ने इस फारमूला को एक जाल कहा था. वह समफता था कि इस फारमूला के जारिय झमरीका कोरिया में बसकी जीती हुई बाजी को बराबर पर उठवा देना चाहता है जिसमें वह झपने पिटे हुए मुहरों की मरम्मत करके या नए मुहरे लाकर एक नई बाजी धुरू कर सके. ऐसी हासत में चीन की जगह जो देस भी होता वह ता ड़ाई बन्दी की बात न मानता.

हिन्दुस्तान की छाप

दूसरे फारमूला में जो सुभाव रक्ते गए हैं उन पर हिन्दुस्नान की विदेसी पालिसी की छाप मौजूर है. इसलिये कि पंडित जवाहर लाल नेहरू शुरू ही से यह कह रहे थे कि चीन की नई सरकार को वाहे कोई अच्छा न सममे लेकिन उसके होने से केहि भी हन्कार नहीं कर सकता और न उसके बग़ेर दूर पूरव के मसले तय हो सकते हैं. अगर इस बात को शुरू में मान लिया जाता तो शायद केशिया का ममाङ्गा पहले ही तय हो गया होता. मगर यू. एन. आं. की की जो को जीतता देखकर न सिर्फ अमरीका ने बल्क बरतानिया ने भी पंडित नेहरू की यह बात नहीं मानी. और जब उनकी कोजें पीछे हटने लगी तो अमरीका ऐटम बम की धमकी पर उत्तर आया जिसने चीन से ज्यादा बरतानिया को हरा दिया. यहीं डर प्रधान मंत्री एटली को ज्यादा बरतानिया को हरा दिया. यहीं डर प्रधान मंत्री एटली को नवरूबर में वाशिंगटन ले गया था और इसी ने उनसे कामनवेल्थ के

می ملته بهرائی سمجهتا تها اور ایسا هی سخمت رویم آس کا فارموسا که بارے معن بهی تها جهان چانگ کاش شیک نے چیدی سرکار کا تھونگ رچا رکها ہے آور آمریکہ کے جهاز پہرہ دے رہے هیں لوائی بعلنی کمیٹی نے آنے پہلےتارمولا میں ان دونوں باتوں کی کوئی جرچا سمجهتا بها که اس فارمولا کے ذریعے آمریکہ کوریا میں آس کی جھٹی ہوئی باری کو برابر پر آٹیوا دیٹا چامتا ہے جس میں وہ آئے بہتے ہوئے مہروں کی مرمت کر کے یا نئے مہرے اللہ ایک نئی بہتری شورا ولا لوائی بغدی کی بات نہ مانتا۔ وسرے فارمولا میں جو سجھاؤ رکھ گئے ھیں ان در ھلدستان کی بدیسی بالیسی کی چھائی موجود ہے ۔ اس لئے کہ بنترت جواھولال نہور شووع ھی سے یہ کہ رہے تصکہ چھوں کی نئی سرکار کو چاھے کو سکتا اور نہ اس کے بغیر دور بورب کے مسئلے علے ھو سکتے ھیں و کو نہ صرف امریکہ کے بغیر دور بورب کے مسئلے علے ھو سکتے ھیں و کو نہ صرف امریکہ کے بلکہ برطانیہ نے بھی بنترت نہور کی یہ بات تمھی مانی ، اور جب ان کی فوجیں بینچھ ھتٹے لگیں تو وبطانیہ کو قرا دیا ، یہی قر پردھان منتری لیے چھی سے زیادہ وبطانیہ کو قرا دیا ، یہی قر پردھان منتری ایٹٹی کو نومھو

(بهائی عشبت علی مدینتی)

لوألى بمدى ذارمولا

लड़ाई बन्दी कारमूला

(माई इशरत अली सिद्दीकी)

यह मज्रमून लिखते बक्त तक कारिया की लड़ाई जारी है लेकिन पर, ब्रो. की बाढ़ाई बन्दी कमेटी ने इसे रोकने के लिये एक नया कारमूला पेश कर दिया है जो उसके पहले कारमूला से ज्यादा बड़ा बार्म का बारमूला पेश कर दिया है जो उसके पहले कारमूला से ज्यादा बड़ा प्र. ब्रान्स का संग्रेर तहीं किया तो नामंजर भी नहीं किया है. बिक्क प्र. एन. जो. में रूस के प्रतिनिधि ने उसके उस्त का समर्थन कर दिया है जौर बस की बजह यह है कि इस कारमूला में कोरिया के मामले पर रूस छौर चीन की नई सरकार से बात चीत करने का समाले रक्स होर कोर कोरिया के ज्ञलाबा दूर पूरब के दूसरे मसलों प्र सोच बिचार करने की गुँजाइश रक्सी गई है.

आभी तक पच्छिमी राश्ट्रों ने यह बात नहीं मानी थी. अमरीका

مه مضمون لکهتے وقت تک کوریا کی لوائی جاری ہے ایمکن یو ایس ، او کی لوائی بندی کسیٹی نے اسے روکئے کے اشے ایک نیا فارمولا پیلی کر دیا ہے جو اس کے پہلے فارمولا سے ریادہ ہوا اور مخطور نہیں کیا تو زامنظور بھی نہیں کبا ہے .بلکہ یو . ایس . او . ممین روس کے پاری ندھی نے اُس کے اُمول کا سسرتھی کر دیا ہے اور چھی کی دجہ یہ ہے کہ اس فارمولا میں کوریا کے معاملے پر روس اور کوریا کے مقود دور پورب کے دوسیرے مسکٹوں در سوچ وچار کونے کی

کلجبائس رکهی کئی هـ . آبهی تک پنچهمی رأشتروں نے یه بات نهمی مانی تهی . امریکه آنکا اکوا تها آبر وه جهد. کر نگـ سکا، کـ مانه > ۱۹ ·

की. धर्म निसाने में हुद कर दी. यह है पक्का वैश्नव इसी के माथे पर टीका सफल है. अरे, रोज पूजा भी तो करता है.

एक जैन-हैं तो वैरनव, पर काम तो उतने जैनों जैसा हिया. दूसरा--जो मला काम करे वहीं जैन, वही वैश्नव.

क्योपारी अपने मन में क्या कड़ रहा था यह कोई न सुन पाया.

वह कह रहा था-

"तुम सब मूरख हो. क्या देश भित्त, क्या धर्म भावना श्रीर क्या सभ्यता सब स्वार्थ की पैड़ा की हुई हैं आँर उसी की आंति

खन्डी को नेक लोगों में शास्त्रित करेंगे." (जुरान. २६-२, ४,६) "क्या लीग समफते हैं कि छड़ यह रुहने से छोड़ छिने जारंगे कि 'हम ईमान लाए हैं' श्रीर नके हामें की जांच पड़ताल नहीं की जायगी?.....क्य जो लेग वुरे काम करते है बह सममते हैं बह लाहा से बच जायंते ? दह गलन शोनते हैं।......बो होग बात मानेंगे द्यीन ने ह ह म न्हेंगे. नवसुब हम

(नाशुकरे, फाफरने हनका) है और अल्लाह ने इन कामिरों के लिय "सचमुच जो लोग जल्लाह श्रोर उनके रम्नों को नही चाहते हैं, मीर कहने हैं कि इस कुछ रम्तूनी के। मनने हैं छोर कुछ को नहीं मानते, और इनके बीद से जपना एक अलग ही रास्ता बना लेना चाहते हैं, सचमुच यह लोग सन्चे 'काफिर' मानत, खौर जो अत्ताह शीर टयके रसुनों मे फरक करना जिल्लत की सजा तय कर रखी है." (जुरान, ४-१५०, १५१)

كي . دهوم نبهائے مهن حد كر دي . يه هي پئا ويشدو . اسي كي ماتها ير تيكم سبهل هـ . ارح روز پوجا بهي تو كرتا هـ . كم رها نيا | محمورياري أنج مين ميدي كيدا كه رها تبدا يمه كوئي نمه سين ډايا . ولا فرمدرا - جو بها کار ارت والى جين وهي ويشدو . أيك جهن — هـ تو ويشلو بركام تو أس نے جهدوں جيسا كها .

ممجهمكا سب سر رتبه كي ديداً كي شوئي هين ، أور أسي كي انوكيي کین هیں .. والم مسب موركه عو . كذا ديش يهندي كيا دعرم بهاونا أور كيا

المحلات كما لوگ سمتجون هين كمار بما كهام مد حدية هاي هاي المحلي كما ادم أيسان الله دين أور ان كالامول كي جالي الويا المحلي كي حاليكي الله المحلي كي حاليكي الله المحلي الله المحلي والمحلي المحلي والمحلي والمحلي المحلي المحلي

ر جو الله أوز إسك رسائي مد و ته كر ا جائي هور كه مهمل مالة و راجو الله أوز إسك رسائي مد و ته كر ا جائية همو " ارد كهيم هيو الرد الله كم هيم سرايل كو مالت همل أور الله كو نهمل مائية هيل أور أن كه هم لحجة رسولون كو مالت بعمل أور الله كو نهال مائية أور أن كه مهم سے أبد أيك ألك على رسته بلا ليد جائية هيل أور أن كه مهم يه لوگ سدي "كافر و شهر يا كامروني حاته) (قراق. ۲۰۰۰ ادا)

आन ब्योपारी चुप था. उसके दिमात में हल चल पैदा हो गई बी और धन उसके सामने घूमने लगा कल का डरावना नज्जारा जब न गाइक होंगे और न विकरी होगी. अब वह नीची गरदन किये इस धपने से खौर कुछ देश प्रमी से यूं गुनगुनाने लगा—

"गाइकों पर असर हो गया तो नीरा बदनाम हो जायगी..... और लोग पीना थन्द कर देंगे......और फिर बच्चे. औरत कितके बहां जायगे....." परेशानी अन्दर ही अन्दर उसके मस्तक में युमड़ने लगी, और थोड़ी ही देर में उसके मुँह से एक चीज़ निकली और हवा में मिल गई.

× ×

सबेरा हो चुका था. दुकान पर गाहकों की भीड़ आती थी खौर लौट जाती थी. दुकानदार बैठा था. सामने फूटा मटका था. नीरा बिसारी हुई थी सौर हसी नीरा में मरी छिपकली तैर रही थी. लोगों में बातें बल पड़ी.

एक-कितना देश भक्त है, ब्रिपकली मर गई तो लोगों की साविर स्पना चालीस पचास रूपये का तुक्तसान कर लिया.

दूसरा—नागर हो वो ऐसा हो. लागों की खांतिर नुकसान डठाते परा नहीं हिचका.

पक पंडित—माल्यम होता है रोज गीता का पाठ करता है. तभी गे इतना दिल बाला है कि सोगों की ख़ातिर अपनी चरा परबाइ न

کیسے چاہمی آرر بھر بیسہ' مکان کیوا، کیانا کہاں سے آٹھکا ؟ بنچہ' مورت ارر تم کہاں جاؤ کے ؟'' آب بیوباری چپ تھا۔ اُس کے دماغ میں ہلچل بیدا ہولگی تھی آرر اب اُس کے سامقے کیوملے لگا کل کا قراونا نظارہ جپ نھ گھک ہونگےارر نہ بکری ہوئی۔ اُب وہ نیدچی گردن کٹےکچھ ایپ سے اور کچھ دیھی پریمس سے یوں گلکٹانے لگا۔

"الاهكون ير اثر هو كها تو نهوا بمنام هو جائعكي......كر مي پيها بلد كرديلكي.....اور پهر بنچ عورت كس كه يهان جائيلكي...... يريهاني اندر هي اندر أس كه مستك مين كهمزني لكي - ارر من كئي .

 ×
 سپيرا هو چکا تها . درگان پر گفکون کی بهفتر آنی تین آور لوت سپيرا هو چکا تها . درگان پر گفکون کی بهفتر آنی تین ایرا بگفری جاتی تهی . درگان دار بهتها تها . سامنے پیوتا مشکا تها . نیرا بگفری هوئی تهی آور آسی نهرا میں مری چهبکئی تیر رغی تیک .

لوگوں میں باتیں چال ہوبیں . ایک — کتنا دیھی بہکت ھے' چہپکٹی مر کئی تو لوگوں کی ۔ ج کا نقصان کو لیا .

خاطر أيمًا چاليس يچاس رريئ كا نقصان كر ليا . دوسرا — ناكر هو تو أيسا هو . لوگوں كى خاطر نقصان أتهاج ذراً نهين هجيك . ايك پنڌت — معلوم هوتا هي دوز کيمتا ٢ پاته کوتا هي . قبهي تو اتنا دل والا هي که لوکون کي خاطر ايدي ذوا پوراه نه روزهي مرتم هين.

यह रोजगार ही बन्द कर देना पड़ता क्योंकि नीरा के मटके में तो कीड़े रोज ही मरते हैं " नया हिन्द

बस अपनी स्वार्थ ही सब कुछ हैं ! आँरों का उपकार कुछ भी नहीं ! ब्योपारी झम भूँ मला डठा था. फिर भी देश प्रेमी घनराया नहीं. सुनते हो, कथा करवाते हो, क्या अब उन में से किसी की याद नहीं आती? सत्य नारायन की कथा क्या सिर्फ पूनम को ही याद आती है? मीर बड़े त्यार से बोला--"वैसे तो तुम धर्म की बड़ी दुहाई दिया करते हो. बात बात में धर्म का नाम लेते रहते हो. तिलक लगाते हो, कथा म्या तुम्हारे ज्योपार का यही सिद्धान्त है !''

"हाँ यही है, यही है. सारे व्योपार इसी तरह चलते हैं. लोगों में भी खपकार का ब्योपार कभी न होता होगा. मैं खोर ब्योपारियों की भलाई का जिसे ज्यादाशींक हो वह फिर ज्योपार न करे. सतजुग से कोई मला न्योपारी हैं ! सभी तो ऐसा करते हैं."

चुकी थी. सुबह की लाली सन्नेड़ी का रूप लेती जा रही थी. व्योपारी एक के बाद दूसरा मटका छानता जारहा था छौर बीरे धीरे मरी ख्रिपकली से सम्बन्ध दूर होता जा रहा था. पर देश प्रेमी के यह बात कहकर ब्योपारी ने यह समभा कि अब इसका जवाब हैश प्रेमी के पास कुछ भी न रहा होगा. आंर अव पी फट मन को चैन कहाँ. खौर वह बोल उठा- 'आगर जो गाहकों पर इस नीरा का कोई बुरा असर हुआ। भौर फिर नीरा बदनाम हुई तो तुम ही सोची बिकरी का क्या हाल

یم روزگار هی بلد کر دیمال پوتا کهونه نهوا کے مثلم میں تو کهورم سوارته کی اتوکهی دین گروری سی ۱۵۰

هوا كلها سلة، هوا كتها كرات هو. كها أب أن مهل سركسي كي ياد تمهارے بهوبار کا بھی سدیانت ھے ؟،، نههل آتی؟ ستدیه نرائن کی کتبها کیا صرف پونم کو هی یاد آتی هی؟ بس أيما سوارته هي سب كجه هـ؟ أورول كا أبكار كجه بهي نهين؟ كيا نعص. أور بجرے پھار سے بولا۔۔۔''ویسے تو تم دھوم کی جوي دھائي فعيا. كوليا هو . يبات يبات مهل دهبوم كا نام ليعيم وهنتم هوا تلك التالية لغوياري اب جهدههاد أتها تها . يهر بهي ديس پريس كهبرايا

الله كي ۱۹ اللي كا جسم زيدادة شرق هو ولا يهو ريهويار نعكور ست جك مهدا بھی اُپکار کا بھوپار کبھی نہ ھوتا ہوگا . میں اور بیمویاریوں سے کوئی الگ فهرباري هوں ؟ سبهي تو ايسا كرتے هيں. ''هان يهي هے' يهي هے. سارے بيوپار اسهطرح چائتے هيي. ليگون

シャウ・ベ でょう デュー پریسی کے پاس کچھ بھی نہ رہا ہوگی آور آب دوبیست چکس تھی . معبم کی الی سفیدی کا روپ لیمتی جارهی تهی . بیوباری ایک کے بعد درسرا متك چهانتا جا رها تها ارر دهيرے دهيرے مري چهپكالي سے سمجلادہ دور ہوتا جارہا تھا۔ پر دیمی بریمی کے می کو چھن يه يات كهكر بيدراري نے يه حصحها كه ن اس كا جواب ديمي

پهر نهرا بدنام هوئي تو تم هي سوچو بکري کا کيا حال هوگا ؟ * A. . it. S. Glenne Lit is in دالی جو تعکوں پر اس نهرا کا کوئی پرا اثر هوا ارر

मटके में हान्ता. एक जुड़ नर्ने थे जो हा."

ब्योपारी की आवाज अब सख्न ते सरुन होतो जा रही थी. पर देश प्रेमी ने क्ति हिस्सत की अरेग्नेल ...

' केकिन तुम्हारे ध्यपने रिर्दोत्तर भी है। यन भीगा पी या एकते हैं. एनका ही ख्याल करके इस नीरा पी फेंस हो."

''हटो हटो. वह एक दिन नहीं रिक्ते, तो स्का सर आवेते ' आज तो यही ने रा विकेशी खपने दिले होते हो नहीं पंते हेंगा ''

ेतुम वो धेरनव हो। रिस्टा वा का माने हो मोने हे व हमान्य हु को कोहार को नकरों, तुम्हारा जोहार ि का पन में करा जै यह मी वो घोचों, यह सीरा पिवान है। को मी की जान के माने व

''में बेश्तव धर्मी हूं आ जैन धर्मी या बोई क्रीर धर्मी तेरेट्यांपर से ब्रीर धर्म से ब्या नाता है ट्यंपार से हुन्या के फिन्डरी वर्ना रहनी है जीर धर्म से उस दून्या हुन्या का प्रांत हिन्या है कि हिन्स होना है कि हिन्स होना है कि हिन्स होना है कि हिन्स होना है कि बर्म नहीं लोक अलग अलग है. 'भूके भजन न होय गोपला' धर्म की बान तो पेट भरने के बाद याद आवा है, 'भूके भजन न होय गोपला' धर्म की बान तो पेट भरने के बाद याद आवा हिन्स हो हो तो किसी को धर्म नहीं स्भाग. में धर्मी है, पर ऐता मूरख धर्मी नहीं है कि तुम्हारी बातों में आकर भीक माँगता फिह्, बाज हिपकली गिरी है, कल विच्छे गिरेगा, अनगले कल स्वांत हिरा, उस से भाले कल साँप गिरेगा, तो बनले कन के नीरा फेंकता रहूंगा. मैं वैश्तव है, जैनी होता दो

أس من بالبوكي آلما كو دكو دراز يه " مهمن هود مه ممين اسي ممتك مين چوانر كا . ايك دواد نربي پييشكيل كا . أ بهوياري كي آوار أب ستاس سي سيت غودي جا رهي تهي تهي . يو هيه وريمي نے زور همت كي اور وائا---

("، پیکس تسهارے نیے رشتے دار بھی دو بد اہر" بھفے آسکتے ہمیں .
 آن کا هیے خیال کو کے اس دیرا کو پیدالمک دو .
 ("همتو دتمو" ولا ایک دن نبری ، شدلکے رکدا «رجائزلذکے آے ،و یہی تموا بوئے تی ، آئے ،و بہیں تموا بوئے تی ، آئے رشتے دارن کو نہدو دینے دوئا۔

المين ويشانو ديرمي شون يا جهين ديرمي يا كوئي اور ديري مين ويشانو ديرمي شون يا جهين ديرمي يا كوئي اور ديري مين ديدي مين ديريا به دريا مين رخدي مين ديري ديويا سے اور دام مين كيا ناتا : ديريا سے دريا مين رخدي بين رخدي ها اور دام مين كيا ناتا : ديريا سے دريا مين رخدي يول يي يول يے اور دام مين الي ديا كو يهجين له غريم كوديا سے كها لهذا ؟ درنو يو يهت بهونے كردال الله الله عين الروك يوبي مالكتا بهوس الي الله مين الروك هين مالكتا بهوس آتي هي يائي كيا مين كو داموم نيها يو يوبي الله الله كل كن كهجورا كوياا أس سے الله كل سائب كريا الله والله كو يائي كيا كي كهجورا كوياا أس سے الله كل سائب كريا تو يتاؤ كويا آس سے الله كل سائب كريا تو يتاؤ كويا آس سے الله كل سائب كريا خوا تو

स्वार्थ की झनोली देन फरवरी सम् '५१

आयों, और फिर सारे कुटुम्ब के खाने कपड़े का काम इसी के सहारे एक प्रज्ञा रोज रिक्शा पर खर्च हो जाती हैं. यह सब दाम कहां ले ती चलता है ? कौन देश भ क गुभे दे जायगा १ मैं भूकों मर जाऊ नो कोई पूछने बाला भी नहीं. मैं किसी के लिये क्यों कि करूं !'' क्षा किय

'पर यह तो सोचो, पीने बालों की तन्द्रम्सी पर क्रिनना निरात आसर पड़ सकता है, ऐसा भी रुपया कपाता किस काम का !" अकिस काम का ! वब् कि देड भरते के काम का. इसी काम के काम चलाता है, पहले घर की जिक होनी चाड़िल हेन, गर्स करें किये तो मैंने नीरा का काम हाथ में लिया है, इनी से अपने घर छ, नोगों की फिक पीड़े की चीजें हैं

ब्योपारी ने उसकी एक न मुनी खोर उसी में वह खोर नीग छानता रहा. इतने में देश प्रेमी की एक नरे युक्ती की ग्री 'पर नीरा के प्राम रूप दायू की खाल्या की हम जात से कितन दुख होगा इसका भी तो कुछ लगाल को. उत शे के प्रताप में ते। थह नीरा का रोजगार निक्ता, इसका भी तो कुछ जिजार करो,'' 'हटो हटो तंग न करों, रें बापू की खात्मा को गुशा राजने के दिन मेरे सायदे के लिये कीन पीने आता हैं ! फिर में क्यों उनके लिये बोड़े ही इस काम में पड़ा हूँ. मुन्त चाहिन पैते, पैसे. क्या कार अपनी फेंक दूं. और यही क्या जिस दिन अच्छी नीरा होनी है उस के पैसे बापू की आत्मा मुन्ते हैं जायगी ! कहां है जायगी, नालाओं में

موارته کی انوکهی دین نررزي سي اه'

تو چلگا ہے ؟ كون ديك يبكث مجھ دے حالبكا ؟ مبن يهوكوں مبرجاوں تو کوئی پرچھٹے والا بھی نہیں . میں کسی کے لئے کدوں آلیلکے اور پھر سارے اکٹمب کے کہالے کیوے کا کام اسی کے سہارے أليك أتهلي روز ركمة ير خرج هوجاني هي بيه مب دأم كهان سے

بوسكتا هے . أيسا بهي زوديه كمانا كس كاء كا !" " الله بيمه تو ساوچون پيمطے واليان كى المدر ستمى بير كتمال خواب الر

يبهليم گهيو کي فکنو هوني جاافڻي ديسيءُ دهيم أور لوگول کي فکنو ديمنچه مهل في نهوا لم كام هاته مهن تيماهي. إسي بيم ألمي نهورك كام جائدًا هون. "کس کام کاکی بنچیزں کے دیمت بیمونے کے کام کا ۔ اسمی کام کے لئے تو

) کی چکای هیں . چهانکا رها . آتال مبن ددش ربېمي کو ايک نائي دايل ساجهي بهوياري نے أسكى ايک نه سڤى اور أسي ميين ولا أور بيوراً

هواگا آسکا بدی نو کچ: خدال کرد . اُن شر کے مرتاب سر تو یم نیراً لا روزگار نكلا . أس كا يهي نيو كوچه برچار كو " " بر نبداً کے بیان روب دالہ کی آتیا کو اُس بات سے کنٹا کام

كها أج كے بنسے بابوكي آتما مستحدي حائيكي ؟ كيبود يے حاليكى تو الو ميں أبهي نهيد کدڙ ۔ أور ابي كوا حسل دان أجهي ندرا هوتي هـ أُس دن مهرے فائدے كے لئے كون پھلے آتا هـ ؟ پور ميں كھوں أن لكم تهور ع هي اس كار مجل زراً دول . منته جادمان يدسم "بدع . الا هلاو هالو تذكي دم كرو . مين بالوكي آسا كو خوش ركمني كي

स्वार्थ की अनोखी देन

(माई श्री नाथ)

"बरे, यह क्या! यह मरी छिपकली केसी! ब्रोह! मटके में ही मर गई माल्म होता है." सुबह के अन्धरे में नीरा छानते हुए जापी आप ब्योपारी के मुँह से यह शब्द निकल पड़े.

"फेंको फेंको इस नीरा को."

"इसमें छिपकलो का जहर जो मिल गया."

"इसको जो पियेगा बह बीमार पड़ेगा या मरेगा."

"मरा करो, मुक्ते क्या ! "

"देने बाले तुमको पाप जो होगा,"

"पाप होगा ? ज्ञच्छे जाए चलकर उम देश प्रेमी, तो क्या मैंने कौगों के लिये नीरा बेचना शुरू किया है? मेंने तो अपने और बच्चों के फायदे के लिये यह न्योपार शुरू किया है! भरा मटका फेंक दूं तो मीरत व बच्चों को किसके घर रख झाड़े ?!!

"बरे, जब बौर नीरा तो इसमें न छानों. कम से कम ष्णव तक जितनी नीरा छन चुकी है उसे तो फेंक हो,"

"खुप भी रहो, ऐसे सपदेश सुना करूं तो चल चुकी दुकान. सन्तर हपद 'बनकर' के नाम पर बेता हैं, परुचीस नक्षद नीकरों को देता हैं,

سوارته کي انوعي دين

(بھائی شري ناتيه)

مر کئی معلوم هوتی هے ک صبح کے المقهرے مهن نيرا چهانتے هوئے آپو آپ بھوباری کے ملع سے یہ شدد نکل ہوے . در ارے، ریم کیا! یه مری چؤیکلی کیسي ! ارزه! متنک میں عی " بهولكو پهلكو أس نيرا كو".

دالي مي چهېکلي کازيو جومل کيا ."

''اسكو جو پهڻٽا وہ بھمار پويٽا يا مريكا'' .

"مراكروا مجم كها!" د هيئي والے تم كو باك جو هوا ."

لولي كا لكي اجوا بهجلا شزوع كها ها ؟ مين نے تو أيه أور أيه بجون کے فائدے کے لئے یہ بھویار شروع کیا ہے ۔ بہرا مثلہ پھینک دس تو مورسا بھوں کوکس کے گہر رکم آوں ؟ ' دياب هوكا، أچمه آئے چانكر تم ديمل پريمي، توكيا ميں نے ''ارے' اب اور نعوا تو اس میں نہ چھانو . کم سے کم آب تک

جتلي نهرا چهن چکن هے آے تو پههلک در . سکو وری بلکرا کے نام پر سیکا هوں پچھس نکد توکروں کو دیکا هوں ً " جب بهي رهو' ايسے أبديش سال كروں تو چل چكى دوكان .

· me wite famir art at traffen anne.

मचा हिन्द

है, कुछ फिरकापरस्तों की इच्छाएं पूरी हो जाती हैं, धार बहुत 'से आदमियों के लिये छुट्टी, त्योहार धार तमाशे का आतन्द मिलता है. पर यह हमें कब तक शोमा हेगा ?

से, एक तारीब देस के तारीब आद्मियों के प्रतिनिधि की हैसियत से, नागरिक अधिकारों के प्रेमी की हैसियत से और हानिकर रुढ़ियों आपने हाथ में लेने से पहले एक बार नहीं, इस बार सोचे ऐसा न हो कि असी रास्ते छोटे चलने लगें जिस पर बड़े चलेते हैं. श्रीर यह क्कत की बीमारी की तरह दिल्ली से सूबे सूबे में बढ़ती चली जाय. भगवन हमारे लोकशाही जनराज की रचा करे. सारांश यह कि एक धर्म निष्न राज के नागरिक की हैसियत का फन्त देखने के अभिलाशी की हैसियत से मेरा यह विनम्र पर बोरदार निवेदन है कि हमारा लोकराज इस तरह के जलूमों का काम

ھ' کچھ فرقد پرسکوں کی اُچھائیں پوری ہوجائی دیں اُور بہت سے آدمہوںکے لگے چھٹی' تھوھار اُور تماشے کا آذید ملکا ہے' پر یہ همیں ك تك هريها مع ? しょう しゅう シェー יי פי קייד

مے ناگرک اقعملکاروں کے پریمی کی حیدتیت مے اور مانی کو ورزهبوں کا اتب دیکھٹے کے ابھیلٹشی کی حیثیت مے مہرا ہے ونمر پر ورز دار نہیدن ہے کہ مماراً لوک راہے اس طرح کے جاوسوں کا کام آئے ماتھ میں لیٹے مے پہلے 'یک بار نہیں دس بار سوچے ۔ آیسا نہ هو كم أسى رأسير چهولتر چليد لكين جس ير بور چلير هدي . اور یک جهوت کی بهماری کی طبح دائی سے موے موب میں پڑھتی چائی جائے. بهکوان همارے لوک شاهیجن راج کی رکشا کریں . ميا أيل غريب ديس كه غريب آدمهوں كه پرتي ندمي كي حيثيت سارائیں یہ کہ ایک دھرم نربیکھی راہم کے ناگرک کی حیثیت

अच्छी, षस्ती, और साक् रुपाई के सिये

'नया हिन्द प्रेस' को लिखिये.

बाहर का काम पूरी जिम्मेवारी के पाथ किया जाता है.

باهر کا کم پوري ذمے وأري كے ساتھ كيا جاتا ہے .

--مينيكر 'نيا هند' پريس ٥١١. متهي كليج

--मैनेजर, 'नया हिन्द मेस'

中子中中中中中中中中中中中中中中中中中中中中中中中中

इलाहाबाद

१४४, मुद्धीगंज,

اچهی' سستی ارر مال چهبالی کے لئے " نيا هند پريس ^{کو لعبد}. هلدي أردر انكريزي مهن

サスタッケケケケケケケケケケケケケケケケケケケケケケ

650

(

हिन्दी, उदू, अंगरेज़ी में

...र जार वशार वंशरा आत है तो पुलिस मौर खुक्तिया पुलिस की मौजूदगी हमारी खुदरारी को कुनलने बाली होती हैं. कुछ साल पहले जब बायसराय और गवरनरों की सबारी निकला करती थी तो हमें पुलिस राज और साम्राजवादी हकूमत का तजरवा हुसा करताथा. उस समय हमें नकत होती थी उन शासकों से जो खपनी हिफाजत के लिंग हम पर विश्वास नहीं करते थे, और अपनी हिकाजत पुलिस से कराते थे. पर बह गुलामी की लानत थी. अब आजादी आगई. पर माल्स होता है पुरानी परम्परा की जात्सा ज्यों की त्यों वनी है, ज्यार आज के राष्ट्रपनि, गायरनरों जीर बचीरों को जनता पर बिश्वास करने की हिन्मत नहीं है, तो एक मोहदों के क्रावित नहीं. वह अपने देस में, अपने भाइयों के बीच में स्वाभिमानी नागरिक की हैस्वियत से मैं सोयने लगता हूं कि वह खपने इतने बंधनों में क्यो रहते हैं, या खपनी खातिर हजारों नातरिकों पर तरह तरह की रोकथाम क्यों लगवाते हैं ? पर हो, शायद मुक्ते यह ब'त न कहकर यह कहना चाहिंग कि इन जल्लमों को जो यह रूप दिया जाता है, बह इस लिये नहीं कि हमारे खाज के सासक जनता पर शक करते हैं, बल्कि इसलिये कि वह जिन पुराने दिरेसी शामकों के वारिस हैं, उन की परम्परायें वह अभी तक नहीं होड़ पाए. वह विना सोचे ऐसी बातें कर रहे हैं जो नई हवा में ग़ैरज़हरी ही नहीं. हानिकर भी हैं. मैं जानना चाहता है कि यह कब तक चलेगा ! जरूर ही इस हंग से हिन्दु लोगों को निजी भासदनी बढ़ाने का भौका मिलता है, कुछ पदा-भकारियों के विकार का मचा बग़ीरा के रूप में कामी आमदनी हो जाती

ہ اگر آج کے رائمٹریٹی کووٹروں اور ورہاوں کو میلیہ ہور وشراس خونے کی المساسية المحتاد من كا والها عربان كا قابل نهين والها فيس جب راهقربتي يا کوزار او وزير رغيزلا آتے هيں تو بوليس اور خاطه پوليس کې موجوديکي هماري خاد داري کو کنټالم والي هوتي يے . كوي سان يهلم جه والسرائير اور كور زال كي سواري لكلا خوتي تهي پولیس سے کراتے سے پر وا غالمی کی لعدات میں اب آرامی آلائی . پر معلوم ہونا ہے پوائی اروم درا کی آسا جھوں کی ایموں جغی ہے . تو همهن بولهس راج ارر سامراج ران حكومت كا تجربه شوا كريا تها. آس سے هميں سيرت شوتي بي أن شاسكوں سے جو ايدي هدا دوس هر تريك سرانهداي دارك ي حديث مه مين حفاظمت کے لئے هم پر رشونس مهدس کرتے تھے ' رو أربذي حاطمت مين اله بدائون کے بیچ میں اپنے بند کرے میں کون رفاتے همیں یا ایدی خاطر انوازی مکرنی یا طارح علی کی اوک آیاد کویل لکواتے عیدی؟ وراحال شاید همید یک بات نہ کہکر یک کبلاً که همارے آج کے شاسک حددا د شکہ ' ہے شی باعد اس ایک که وہ جن پرانے بدیسی شاسکوں کے راوٹ ہیں آن کی بوم پرائیمی چاعلے که ان جاہو۔ وں کو جو یکه رزی دیا جا ' نے بر اس لئے مہیں ولا ألبهي تك نهيش چيدوز پاء . ور بنا سرج أيسي باليس كر رهـ ههن جو نکي هوا مين غير ضروري هي نهين شامي کر بهي هين. کیو سفر کا، بهتد وفیرہ کے روپ میں کافی آمدنی هوجاتی مهن جارنا چاستا هوں که يه کډتک چايگا؟ فرور هي أس دَمنگ سے کچه لرگوں کو نجی آمدنی بوهانے کا موقعه ملکا ہے۔ کچھ پداله المهکاریوں

Contract of Wayself States

سب مے ادیک دیکا اور دکھ کی بات ہے ہے سے سے ا

इस पहलू को छोड़कर आर्थिक निगाइ से विचार करें. सरकार के हर काम का वजट बनता है. अर्च का बान्दाज किया जाता है, जीर क्सके अनुसार ही काम किया जाता है. किसी भी पदाधिकारी सार्च बाचानकी मद से ही हो सकता है. पर इसका कुछ अन्दाज तो होना चाहिये. पता नहीं इस बारे के छांकड़े कभी साफ़ और अलग अलग शाया होंगे या नहीं. पर मोटे तौर पर यह तो कहा ही जा सकता है कि एक आदमी पीछे लाखों क्ष्पए खर्च हो जाते हैं. क्या संकता है कि एक आदमी पीछे लाखों क्ष्पए खर्च हो जाते हैं. क्या संकता है कि एक आदमी पीछे लाखों क्ष्य हत के कामों की कमी है, और क्या देस की आम जनता ऐसी माली हालत में है कि इत्ते सर्च को कुछ परवा न की जाय ़ क्या इस रक्षम से—जो ग़रीय से ग़रीब जादमी के दिये हुए टैक्सों से बन्दूल होती है—मरने वाले के नास पर कोई ऐसी यादगार नहीं बनाई जा सकती जिससे कुछ रचनात्मक काम हो झीर कुछ लागों का रोटी कपड़ा मिले ?

प्क श्रीर पहलू से भी बात सोचनी है. भारत के नए विधान में नागरिक श्रीकारों को महत्व दिया गया है. सरकार जब किसी आदमी का श्रीकारों को महत्व दिया गया है. सरकार जब किसी चलना फिरना कक जाता है. अनेक आदमियों को अपनी रोजी के कामों में बाधा पहुंचती है. थोड़ी बहुत देर नहीं, कई कई घन्टे, श्रीर एक दो दिन नहीं दो दो. तीन तीन, दिन, क्यों के सरकार का काम बड़े पैमाने पर होता है, श्रीर उससे पहले उसकी नक्तल (रिहर्सल) करके देखा जाता है. कितने आदमियों का कितना समय और शिक्त

اس پهلو کو چهدوز کر آرتهک نکاه سے وچار کویں. سرکار کے هر کام کا بعجے بلاتا ہے ۔ خرچ کا انداز کیا جاتا ہے ؛ ارر آس کے انوسار هی کام کها جاتا ہے . کسی بھی بدادههکاری کی موت تو اچانک هو جاتی ہے ۔ پر کس کے انتم سلسکار کے لئے خرچ اچانکی مد سے هی هو سکتا ہے ۔ پر کس کا کچھ انداز تو هونا چاهئے . پدیم نہیں اس بارے کے آنکو کمی صاف اور الگ ایک شائع هوں گے یا نہیں . پوچھے لاکھوں رونے کو تو کہا هی جا سکتا ہے کہ ایک آدمی پہنچھے لاکھوں رونے کو تو ہواتے هیں ، کها الیک متدکاری سرکار کے پاس لوک هت کے تو ہو ہواتے ہیں ، کها ایک متدکاری سرکار کے پاس لوک هت کے حاص ہو قریب سے فریب آدمی کے دائے ہوئے آئیکسوں سے رصول موتی ہے اور کو گریب آدمی کے دائے ہوئے آئیکسوں سے رصول ہوتی ہے ۔ مرنے والے کے نام پر کوئی آیسی یادگر نہوں بنائی جا متحقہ بوکوں کو روتی

گهوا ملے ؟

ایک اور پهلو سے بھی بات سوچئی ہے . بھارت کے نئے ودھان لیک اور پهلو سے بھی بات سوچئی ہے . بھارت کے نئے ودھان انتم سفسکار کرنی ہے تو کنٹئے آدمیوں کا چلٹا پھرنا رک جاتا ہے . انتم سفسکار کرنی ہے تو کنٹئے آدمیوں کا چلٹا پھرنا رک جاتا ہے . آمیل آدمهوں کو اپنی درزی کے کموں میں بادھا پھونچتی ہو تھون دو دیر نهوں ' کئی کئی گھنٹے ' اور ایک دو کی نهون ہو دو دیر نهوں ' کئی کئی گھا ہو یہا یہا ہو یہا ہے کہا جاتا ہے ۔ کنٹے آدمیوں کا کنڈا سے اور شاکتی خرج

रूगक जान्त्रम संस्कार का महकमा खांजे तो इन सभी धर्मों का लिहाज रखना होगा. जा कि भारत में संरकार धर्म निर्पेच होने का दावा करती हैं को समके सामने दो ही रास्ते हैं. पहला यह कि वह इस काम को आपने हाथ में न तो. इसकी जिम्मेदारी मरने बाले के घर वालों, मित्रों और रिश्तेदारों पर रहे. सरकार केबल उनके काम में एक्टी सुबि-थाएं करदे. बह सोग अपनी अपनी हालत या हैसियत के आनुसार मोटर या स्पेशल ट्रेन से आजें, या हवाई जहांज वरोहा से. हों, आगर कोई आदमी ऐसी जगह मर जाना है जहां उसके घर वाले या रिश्तेद्वार जल्बी नहीं पहुंच सकते. या जिसके घर वाले या रिश्तेदार हों ही नहीं तो इसके अन्तिम संस्कार के लिये सरकार एक दंधी हुई रक्कम से मदद देकर, वहाँ के मुक़ामी आदिसियों से यह काम करा दे.

दूसरी हालत यह है कि सरकार इस काम को खुर अपने हाथ में ले. इस सूरत में काम का रूप कितना वढ़ जायगा यह विचार कर लिया जाय. धर्म निपंक्ष सरकार को कार हिन्दू की भरम गंगा जी पहुँचानी है, तो शिया मुसलमान को लाश शायद करबला पहुँचाने का इन्तेजाम करना पड़े और ईसाई के लिये समशान घर में कोई स्तूप क्रोंरा बनवाने का प्रबन्ध करना पड़े. यह सब काम जुरा जुग भमों के जाचायों, पंडितों, मौलवियों और पादिरियों कोरीरा के आदेश अनुसार करना होगा. इससे साक है कि आखिर में ऐसा माल्म होगा The second secon

The state of the s

 لحاظ ركهنا هولا

 کے آچارین بلکتن مواویوں اور یادریوں وغورہ کے آدیش هاں؛ اکر کوئی آئمی ایسی جگته مو جاتا ہے جہاں آسکے گهر والے یا كم أدوسار موثر يا أسهيشل ترين سم أوين يا هوائي جهار وغهرة م وهترها جادي نههن بهونج سكت يا جسك كهر وألي يا رشترهار كوتى الل تو أسكم سامنے دو هي راستے هيں . پهلا يه كه وه أس كام كو أيد هاته ميس نه له . اس كي ذب داري مرن راله ك كهو والون معدون أور وشقيداورن يراها . سركار كعول أن كاكام صهن هروبي سوردهاول كردم. ودليك أيلي أيدي حالب يا حقيقات ہوے اور عهسائی کے لگے شمسان گهر میں کوئی استوپ وغیرہ هوں هي نههي تو آس کے انتم سنسائر کے لگے سرکار ايل بلادعي هوئي رقم سيا مدد داے کو اولال کے مقامي آدميس سے مع کم کوا داے . بلوان کا پربلادھ کرنا چرے . یہ سب کم جدا جدا دعرموں تو شهمه مسلمان كي لاهل شايد كريد پهونچاني كا انتظام كرنا الس مروس جهل كم كا روب كتلا يوء جائها يه وجاز كو كيا جائه هموم نرومكم سركار كو اكار هندو كي بهسم كذا جي پيونچاني هـا الوسار كرنا هوكا. اس سے ماف هے كه آخر مهل أيسا معلوم هوكا كه كسي دهوم نديدك هل سركار كا أيسد كلم مهن نه يوزنا هي تهدك هي . جب که بهارت مین سرکار دهبم نرپیکش هونے کا دعوی فرسوي حالت يه هـ كه سركار أيس كم كو خود أيد هات مس كـ .

ज्यादातर सरकारी ज्यादमी छोटे छोटे पदों पर होते हैं. जिनके बारे जंगी लाट, थल सेना, जल सेना झौर हवाई सेना के सेनापति, राष्ट्र पति, प्रयान मन्त्री मौर दूसरे वचीर. मौर महकमां के सबसे बड़े हर सूबे (राज) में वहाँ के गवरनर, बड़े वर्जार, दूसरे वर्जार, हाई-कोर्ट के जज, यहां मिसाल के तौर से थोड़े से ही परों के नाम लिये सिर्फ उन सोगों का रह जाता है जो बहुत ऊंचे पदों पर हों-जैसे अमकसर, सुग्रीम कोट के बीक ज स्टिस ब्योर दूसरे जज इसी तरह मरने पर सरकार उनके झिनित संस्कार से कहाँ तक सम्बन्ध रक्ले. सरकार के सोबने की बात फरवरी सन् १५९ में सरकार के कुछ सोचने की जरूरत नहीं सममी जाती. सवाल गए हैं. इनकी सूची श्रीर गिनती बहुत बड़ी हो सकती है. भया हिन्द

साहित्यकार, बैध, हकीम या डाक्टर भी बैसे ही इज्जतदार होने में रखा जाय कि देस में किसी एक ही धर्म के आदमी नहीं है, हिन्दू असमाने बाली क्यौर ताक्रत के सहारे हुकूमत करने वाली संस्था न होकर सेवा या जिदमत करने बाती संस्था हो तो उसके लिये अंचे ब्रजे के साइन्सी खोज करने वाले, कलाकार भार ऊंचे दरजे के चाह्यं जैसे गवरतर या बजीर, क्योंकि जतता के लिये इनका काम सहकमा ही बनाना पड़े खौर उसके लिये भी दिली में एक बजीर मेरा तो विचार है कि ज्ञार सरकार का मतल ब रोग दाव किसी तरह कम महत्व का नहीं होता. पर अगर इन सबके अन्तिम संस्कार का काम सरकार करने लगे तो इसे इसके लिये एक अलग हो, सौर हर सुबे (राज) में एक एक वर्जार हो. इन वजीरों या मीत्रयों का काम कितना जटिल होगा, इसका विचार करते समय यह व्यान

پديل کے نام لئے کئے هلی ۔ ان کی سوچی اور کدتی بہت ہوی هو ہوے 'فسر' سمریم کورت کے چیف جسٹس اور درسرے ججے . اِسی وزيز مائي كورت كا جيم . يهان مثال كي طور سے تهوڙے سے هي طرح هر صوب (راج) مهل وعال کے گورنر ' بجے وزیر ' دوسرے مركاري آدمي چهوئے چهوئے پديل پر هوئے هيں ' جن کے بارے مين سركار كے كنچه سبيچنے كى ضرورت نهيس سمتجهي جائي . سوال وأشكر يتمي بودمان منتري أور دوسرے وزير أور محكموں كے سب سے مرنے پر سرکار أن كے انتم سدسكار سے كہاں تك سميددھ ركمے . ريادة تر مين أن لوكون كارة جاتا ها جو ايدي أونوع يدون يد هون – جهيد جلكي لات أنهل سهدا جل سهدا أور هوأني سهدا كي سهدا يتي

ک اور طاقت کے سہارے حکومت کرتے والی سڈستھا نہ ہو کر سہوا یا که دیس میں کسی ایک ھی دھرم کے آدمی نہیں ھیں' ھلاو ھیں' محکمه هي بلايا بوء 'ور اُسکے لائے بهي داي مهن ايک وزير هو کا کام کندلا جنگل هرگا: اس کا رچار کرتے سمے یے دھبان میں رکھاجائے كهوج كرنے والم كلا كار أور أوندهي دارج كے ساهكيمكار ويدا حكيم يا 3أنتر بهي ويسمعي عزستاً وهونع چاهٽهن. جيسيگوزنر يا وزير ، کيو کڌ جاندا کے لگے اُن کا کام کسی طرح کم مہترو کا نہیں ہوتا ۔ ہر اکر ان سب کے انتم سلسکار کا کم سزگار کرتے لگے تو اُسے اسکے لئے ایک اٹک أور هر صوبم (راج) مهي أيك أيك وزير هو . إن وزيرون يه ملته ريس خدمت كرنے وألى سدستها هو تو أس كے لئے أونجے درج كے سائدسى مهوا تو وچار هے که اگر سرکار کا مطاب رعب داب جمانے والی

मार या कर प्रथा, जार असा कितना हा काम बाक्ती भी है, उसके लिये कैसे योग्य व्यधिकारी की जरूरत होगी, जो कठोर भी हो खौर कोमल भी, वो चतुर भी हो और मेहनती भी, श्रौर मक्रसद पूरा करने के लिये जी जान से जुटने वाला हों. सरदार पटेल की ठीक ठीक जगह भरना कुछ सहज बात नहीं, पर हमें अपने देस के डजले भविश्य का यक्षीन हैं. जैसी समस्याएं सामने बावेंगी, धन्हें हल करने वाला नेता भी हमें मिल ही जायगा. हम आशावादी रहें आरे जो कुछ काम हमारे करने का हो, उसमें

ऐसा करने से हम स्तजात्मा को शानित मिलने का विश्वास करते हैं. इन बातों को सोचते सोचते ही सरदार पटेल के फूल बहाए जाने की बात मन में आई. हिन्दु शों में यह परम्परा है कि जहां तक बस चले सुरदे को गंगा जमना के किनारे जलाया जाए, आरे यदि यह न हो सके तो उसकी हड़ियाँ तो इन नदियां में आश्य ही बहाई जायं. यह कहा जा सकता है कि नेक काम करने वाले को खुद ही शान्ति मिल जायगी, फिर भी घर वालों की जैसी भावना होती है, उसी दिशा में वह ज्ञपना क्षजे पूरा करने का प्रयत्न करते हैं ज्योर जहां तक डनके इस काम से दूसरों को कोई हानि या तकलीफ न हो, हर आदमी को अपने अपने विश्वासों के मुताबिक काम करने की आ-

पर सबाल यह पैदा होता है कि सरकार ख़द इस काम में कहां तक हिस्सा ले. खासकर जो मादमी सरकारी मोहदों पर हैं, उनके The state of the s

سردار پتیل نے کیسا چمتکر سا کر دیا . اور ابھی کندا ھی کا باقى بهي هـ، أس كـ لئــ كيســ يوئيه ادههكاري كي ضرررت هوكي جو كتهور بهي هو أور كومل بهي، جو چتر بهي هو أور متعنتي بهي أور مقصد پورا کرنے کے لئے جی جان سے جتائے والا ہو . سردار پتائیال كي تهيك تهيك جكه بهرنا كچه سهي بات نهيل ير همين أي ديس کے آجائے بهوشينه کا يقين ہے . جهسى سمسوائوس ساملے آها وأدمي رههن أررجو كچه كم همارے كرنے كا هو' أس مهن كسي آئيلكي ' أنهين حل كرنے والا نيمًا بهي همين مل هي جائيكا . هم

 جائے کی بات میں میں آئی . هندؤرں میں یہ پرم پڑا ہے که جہاں مهائي جائيوں . ايسا كرنے سے هم مرت آتما كو شاعتى مرنئے كا وشواس تک بس چانے مردے کو گذکا جملا کے کلارے جائیا جائے' اُرر یدی يه نه هو سکے تو اُس کي هڌياں تو اِن ندبوں مهن اُوشيه هي محرته هموں . بياد كها جا سكت الله كه نيك كام كونے والے كو خود هي هالتي مل جائيكي پهر بهي گهر والول کي جهسي بهاونا هوتي هـا عل أن كم اس كام سے درسررن كو كوئي مائي يا تكليف نه عوذ هر آدمي كو اليه اليه رشواسوں كے مطابق كام كرنے كو آزادى هـ . آسي دها مهن وه اپڻا فرض پوراً کرڻے کا پريٽين کرتے هيڻ اُور جهان ان ماہاتوں کو سوچۃے سرچۃے ہی سردار پتدول کے بھول ایائے

حصة له . خاص كرجو آدمي سركاري عهدين يو هدين أن ك پر سوال یه پهدا هوتا هے که سرکار خود اس کم مهن کهانکک

सरकार के सोचने की बात

(माई भगवाम दास केला)

जो सरकार तानाशाही नहीं होती, जो लोकशाही, लोक प्रिय, जिक्नमेदार या जवाबदेह और धर्म-निपेन (च्योहारी. सेक्डलर) होती हैं, बन्हें बहुत सोच समफ कर चलना होता है, अनकी हर बात पर लोग यह विचार करते हैं कि वह इस कसीटी पर कहां तक ठीक बतरती हैं, जिसका उन्हें दावा हैं, हमारी आजाद भारत की नई सरकार अपने लिये इन गुनों का दावा करती हैं, इसलिये उसके मारकार बहुत बरूरी हैं कि वह कोई ऐसा काम न करे जिससे देस-अभियों के मन में उसकी तरक से कोई शिकायत हो. यह विचार मेरे मन में सरदार पटेल की आस्थ विसर्जन या भरम को गंगा में बहाने की घटना से आरहे हैं.

सरदार पटेल के अनेक गुनों की हेस बिदेसों में बरवा है, मेरे मन में डनके लिये खिंचाव होने का एक खास कारन भी था. संन १९४८ में मैंने "देसी राजों की जन जागृति" पुस्तक लिखी थी. पिछली बार जब सरदार पटेल पिलानी (जयपुर) गए तो मैंने डनकी सेवा में वह पुरतक मेंट की श्रौर मुमे इतनी खुशी हुई जितनी किसी बड़े से बड़े नेता को बहुत ही क्रीमती मेंट करके होती. जब मैंने सरदार पटेल के देहान्त का समाचार सुना वो मन पर मामूली से ज्यादा असर हुआ. तरह तरह के विचार मन में

سرکار کے سوچنہ کی بات

(بھائی بھکواں دامی کیلا)

جو سرکاریں تانا شاہی نہوں ہوتیں' جو نوک شاعی' نوک پریع' ذہدار یا جوابدہ اور دھرمنریوکش (بیوعاری' سیکولر) ھوتی بھی' آنھیں بہت سوچ سمجھکر چلڈا ھوتا ھے ۔ اُن کی ھر بات پر لوگ یع وچار کرتے ھیں که وہ اُس کسوتی پر کہانکک تھوک اترتی ھیں'جس کا آنویں دھوق ھے ۔ ھہاری آزاد بھارت کی نئی سرکار ایچ ھے کہ وہ کوئی ایسیا کام نہ کرتے ھے ۔ اُس اٹر اُس کے واسطے بہت ضروری ہیں کی طرف سے کوئی شکایت ھو ۔ یہ وچار مھرے می میں سردار علی کی طرف سے کوئی شکایت ھو ۔ یہ وچار میں بہانے کی گھتٹا سے پیمل کی استھی و سرجوں یا بھسم کو گڈگا میں بہانے کی گھتٹا سے

سردار پائیل کے انهک گئوں کی دیس بدیسوں مهں چوچا ہے .

• فورے من مهن أن کے لئے کهلچاؤ ہونے کا ایک خاص کوری بھی تھا سن 1974 میں نے ''دیسی راجوں کی جامی کوری''

پسکک لکھی تھی ، پچھلی بار جب سردار دیمال بلانی (ھے بور)

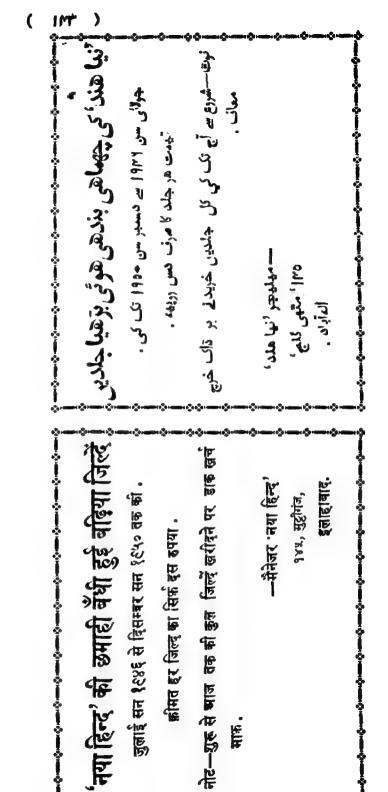
گئے تو میں نے اُن کی سیوا میں وز بستک بهیلت کی ارر مجھے لئنی خوشی ہوئی جائمی کسی بوے سے بوے نیتا کو بہت ہی قیمتی بھیلت کرکے ہوتی ، جب میں نے سردار پائیل کے دیہانت کا سماچار بھیل تو میں یرے معرابی سے زیادہ اثر ہوا ، طرح طوح کے وچار میں میں اُئی ہے ۔۔۔۔ کہ ۔۔۔ کہ ۔۔۔ کہ ۔۔۔ کو بھیل کو میں ہوں کا دیمالی اُئی ہے ۔۔۔ کہ ۔۔۔ کہ ۔۔۔ کہ ۔۔۔ کہ ۔۔۔ کور میں میں اُئی ہے اُئی ہے ۔۔۔ کہ ۔۔ کہ ۔۔ کہ ۔۔۔ کہ ۔۔ کہ ۔۔۔ کہ ۔۔ کہ

अपनी तरफ से कुछ सच्ची देन दे सकेगा.

मातिक से बिनती है कि इस प्रयोग के करने बालों को वह वाक्रत दे जिसमें वह उसे चाटि की उंचाई तक ले जा सकें श्रौर क्या हिन्दुस्तान क्या बाहर के लोगों को सुमती दे कि वह इस दुनिया को गोला-बारू ह का श्राखाइ। न बनाकर प्रेम की बस्तो बनाएँ.

مهن اړيمي طرف سے کنچه سنچي ديين دے سکيكا .

مانک سے بنتي ھے کہ اُس پريوگ کے کرنے والوں کو وہ طاقت دے جس سے وہ آسے چوتي کی اُوننچاڻي تک لے جا سکين' اُور کيا هلاستان کيا باهر کے لوگوں کو سنتي دے کہ وہ اِس دنيا کو گولا بارود کا اکهاوا نه بنا کر پريم کی بستی بلائيں .

185

)

, wp 6 1

मियों की तादाद बहुत ज्यादा है. दुनिया दुख में तहप रही है-ऊपर से यह लड़ाई का होया दुनिया को स्रीर परेशान कर रहा है. अपनी तरफ मिला लेना चाहते हैं, क्योंकि इन देसों के पास आह-

या, जो हर तरह की लड़ाई के बिरोधी हैं, और जिन्होंने डंके की के ब्यपने ब्याश्रम में पूज्य श्री विनोबा जी कर रहे हैं जिन्हें गांधी जी ने चोट पर कहा था कि इस लड़ाई में हिन्दुस्तान का पैसे या श्रादमी से मदद करना हराम है. वह सत्याप्रही विनोवा आज पैसे का छेद बन्द करना चाहते हैं, स्त्रावलम्बन के इस यज्ञ पर सारे हिन्दुस्तान इस सारे तुफान में सिर्फ एक जगह ऐसी मिलती है जहां एक उसकी पूजा कराई जाती है जीर छोटे बड़े का कोई भेर नहीं है. यह तजरबा बर्घा से चार मील दूर पर धाम नद़ी के किनारे परंधाम नाम १९३६ बाले महायुद्ध के छिड़ने पर हिन्दुस्तान का पहला सत्याग्रही चुना बालों को चूसा करते हैं. यह तजरबा मानो समाज की काया ही पलट देने बाला है जहाँ मेहनत को उसके ऊँचे दरजे पर बिठा कर सभी से दूसरे तरीके का ही तजरवा करने को कोशिश हो रही है. दुनिया में पैसे का बोल बाता है और पैसे वाले ख़ुद मेहनत न करके मेहनत करने

यही अपसली चीज है. अगर हमें अपना सर ऊँचा करना है, अगर आपने लाखों करोड़ों ग़रीबों की पेट भर अनाज देना है वो उसमें आमरीका या रूस से मद्द नहीं मिलने वाली है. उसके लिये कोशिश चाहिये, झपनी मेहनत चाहिये, समाज का मौजूदा ढांचा ---- क्यि क्या नेता उसे नेता में कोई सकत क्यितिइस

لوائي كا هوا دنيا كو أور يريشان كر رها هـ . كي تعدأد بهت زيادة هي . دنها دايه مين ترب رهي هـ-اردر سي يه اللمي طرف ما لهما چاهي هدو، كيونكه إن ديسول كر باس آدميون

 ا مجلس هے . یه تجربه وردها ہے چار میل دور یو دها، ندی کے کلارے الله موزندهام نام كه أله أشرم منين پوجيء شري ونوبا جي كر رهـ هين جلهين گلدهي جي ئے 1919 والے مها يدھ کے چهڙنے پو هلاستان گرنے والیں کو چوسا کرتے ھیں . یہ تجربه مانو سماج کی کیا ھی ملجي مے آسکن پوجا کرائي جاتي ھے اُور چھوٽے ہوے کا کوئي پھيد کا پیسے یا آممی سے مدد کرنا حزام ہے ۔ وہ ستیمکرھی ونوبا آج پيسه کا چهيد بدد کرن چاهتر هيل . سواولمبن کر اس يکيه بر ملت ديك والا هد جهال محدات كو أسك أونت درج ير بتها كو گور جلهوں ئے ڌائے کی چوت پر کہا تیا کہ اس لوائي میں ھلاسکان سارے هددستان کی نواه هے . کا بھا۔ ساچھگرھی چدا تھا' جو ھر طرح کی لوائی کے روزدھی ھیں' مملن پیسے کا بول بالا ہے اُور پھسے والے خود محدث نہ کرکے محدثات لميک دوسرے طربيقے کا هي تجربة کرنے کي کوشيش هو رهي هے . دنها أس سارے طوفان میں صرف ایک جکه ایسی ملتی ہے جہاں

یا رس یم مدد نهیں ملکے والی هے. اُس کے لکے کوشش الكهول كروزوں غربيموں كو پھت بهر أناج دينا هے تو أس ميں امريكة چاهي، ايلى محدنت چاهي، سماج کا موجود، قعائيا بدلنا چاهگے . اگر ایسا نهیں هوتا توکوئی طاقت کمیونو کو آنے سر ممهى أصلى چهنز هـ . اگر هميس أرنا سر أرنيچا كرزا هـ ؛ اگر امي

दिन्छनी भामरीका तिजारती पहलू से उत्तरी भामरीका का मोहताज रहता है. लेकिन इस बार श्राज्ञील में जो चुनाब हुए तो राष्ट्रपति पद पर डाक्टर बर्गास चुने गए जो ३१ जनवरी १९५१ से ज्ञाम संभालेंगे, आब आमरीका (यू. एस. प.) को अन्देशा है कि कहीं एसको कुछ भाड्चन न पड़े. सन १९५० में चुनाब बहुत मारके के रहे. तुकीं में राष्ट्रपति इस्सत ष्यनोतो की पार्टी बुरी तरह हारी. कई मिनिस्टर तक चुनाब मैं हार गए, ब्रिटेन में लेबर पार्टी जीती, मगर बहुत ही थोड़े बोटों से आस्पतालों से मेम्बर बुलाए जाते हैं. लेकिन जिस बहादुरी स्रौर खूबी के साथ ब्रिटेन की लेबर सरकार खपने देस की नाव खेरही है वह जीती. ६२५ में केबल ७ का बहुमत हैं. बांट लेते बन्नत व्यकसर तो तारीक के लायक बात हैं. ब्रिटेन के अर्थ मन्त्री सर स्टैकोर्ड किंस ने नीमारी के कारन इस्तीका दे दिया है.)

कम हो गई है, हालाँकि बहुमत अब भी है. इस चुनाव का आसर ब्यमरीका में भी चुनाव हुए, वहाँ की काँगरेस में डिमोकेट क्रौर बहुमत में थे. लेकिन इस बार के चुनाव में उनकी ताक़त बहुत कुछ रिपमलिक हो दलों का मुक्ताबला रहता है. अब तक डिमोकेट काफी १९५२ के राष्ट्रपति के चुनाव पर गहरा पड़ेगा.

लाड़ाई का चरचा है. पच्छिमी देस अपनी ताक्रत बढ़ा रहे हैं सौर १६५० के ख़तम होते होते सारी दुनिया में लड़ाई का डर है, पैसे के बल पर हिन्दुस्तान, पाकिस्तान वग़ीरा पूरव के देसों को

کي کيش کی ھ لهكان إس بار براريل مهل جو چداو هوائه تو راشير يتي بد يد قائمر وركس چالى كى جو ا ا جادورى ا دوا يى كام مىلىديانين كى . أب امریکه (یو . ایس . اے .) کو اندیشه ہے که کہیں اُس کو کچھ دكهنى أمريكه تجارتي پهلوسے أثرى أمريكه كا متعكاج رهمًا هـ.

ال الهيا وقام الاثر تو أمهكالول ما معدو بلاغ جائم هيل ، ليكن جس الهيا وقام الاثر تو أمهكالول ما معدو بلاغ جائم هيل ، ليكن جس هماو مهل هار کئے . برتین میں لهبر بارتی جبتی مکر بہت هی تهود لم ووتول مع جومتي . ١١٥ مين كيول سات كا بهومت هي ورت مهادری اور خوبی کے ساتھ درتین کی لیبر سرکار آنے دیس کی ناؤ يكي هصمت أنونو كي ډارتي يري طرح هاري . كئي منستر تك کے رهی ہے وہ تعریف کے لائق بات ہے . برتیوں کے اُرتِهِ ملکری سر الستهمورة كريس نے بيماري كے كارن أستعنى دے ديا ہے . سن ۱۹۵۰ میں چنائی پہت معزع کے رہے ۔ برکی میں راشکر

أور ويهملك دو دلون كا مقاباء رهتا هـ . أب تك تيدوكريت كافي لوائي كا چرچا هـ . ينچهمي ديس أيدي طاقت بوها رهـ هين أرر پهست کې بل پر هندستان پاکستان وغهره پورټ کے دیسوں کو لهو مت مهن تم ليكن أس بارك چذار مهن أنكي طاقت بهت كوه كم هو كلي هي حالانكد بهو مت أب بهي هي . أس جلاء كا اثر ١٠١١ كي راهير يعني كر جداؤ يد كهرا يوء؟. امريكه مهن بهي چفار هوئے وهان كي لانكريس ميں قيدوكريت 190٠ ك ختم هوته هرته سارى دنها مين لوائي كا دره ،

की चीज बन गई है. अभी मलाया के गवर्नर सलाह मरावरे के करबरी सन् '४१ सन् १६५०-एक नचर लिये लंदन गए भी थे. नवा हिन्द

ध्यान में माया क्योंकि कहा यह गया कि वहाँ नए चीन की सरकार ने हमला कर दिया है. मगर तिज्यत तो चीन का हिस्सा है ही. आब बहाँ शान्ति है और तिष्यत नए चीनी प्रजातन्त्र का बाजाव्ता एक दुनिया की छत नाम का देस-तिब्यत भी इस साल लोगों के हिस्सा बन गया है.

हठा, राजा भागकर नहें दिल्ली आगए और राना ने उनके तीन साल के पीते को राजा बना दिया. यह विहोह राना ने काभी दवा लिया है पर जनता का यह विद्रोह पूरी तरह दैवाना तो नामुसिकन ही है. राना के कुछ प्रतिनिधि हिन्दुस्तान की सरकार से बात करने आए थे. बात चीत अभी जारी है. यह तो साफ है कि राना की प्रधान मन्त्री राना का है. इस राना राज के खिलाफ बहां भी विद्रोह तिन्यत के दिन्सन में ही नैपाल नाम की रियासत है जो खंगरेजों को गोरखे नाम के सिपाही दिया करती है. बहां पर राजा नाम का है, राज अन्धेरशाही के दिन लाद गए.

हैं. दिक्लनी झफ़रीका में चुनाव के बाद जो सरकार बनी उसके इतना मानती है कि हिन्दुरग्रानियों का वहाँ पर रहना सुहाल है. यू. THERE FOR THE PARTY OF THE PART हैं. आस्ट्रेलिया तो खुले आम ब्रिटेन व अमरीका का पक्श ले रहा प्रधान मंत्री डाक्टर मलान हैं. यह सरकार रंग के फरक़ को दुनिया के सक्खिनी हिस्से की ख़बरें आम तौर पर कम आती

22 180 14. كي جدو بن كلي هم . أبهي ماليا كم كورنر مال مشور م كالتر اللذن

شائعي ه أور تبت نئے چونکی پرچا تامر کا باضابطه ایک حصه هممان ممين آيا کهونکه کها يه کيدا که وهان نگے چهن کي سرکار ئے حملہ کر دیا ہے . مگر تبحث تو چین کا حصہ ہے ھی ۔ اب رہاں دنها کی چهدی نام کا دیس - تبت بهی اس سال لوگوں کے

ان این گیا ها .

کو کورکھ نام کے سپاھی دیا کرتی ہے . رہاں پر راجه نام کا ہے' راج ₹ برمعان منتري رأنا كا هـ . إس رأنا راج ك خلاف رهال ببي ردررة آئی، راجه بهاک کر نگی دلی آئڈے اور رانا ہے اُن کے تین سال کا هے . يه تو صاف هے که رازا کي اندههر شاهي کے دن لد کئے . ملدستان کی سرکار سے بات کرنے آئے تھے . بات چیت ابھی جاری بوت كو رأجه بدا ديا . يه ردرود رانا نے كفي دباليا هـ ير جنتا كا يه ودروه يوري طرح دبانا تو ناممكن هي هي . رأنا كي كچه يرتي ندهي تبت کے دکھن میں ھی تربال تام کی ریاست ھے جو انگریزوں

تو کهلے عام برتهن و امريكة كا يكش لے رها هے . دائهن أفريقة مين چالاؤ کے بعد جو سرکار بلنی اُسکے پردھان مالتری دَاکٹر مالن ھیں ۔ يته سرکار رنگ کے قرق کو اِنٹا مانتی ہے کہ ملدستانہوں کا ومال پر رهاا محدة أل هي ديه . ايدر. . أو د كي كملا ب نمد ذاكت ملاء ، أداء دنهاك دكهلي حص كي خبرين عامطور يركم أتي هوي. أستريلها

सरकार का ऐलान कर दिया. हिन्दुस्तान ने उसको मान्यता दे दी है. The to water the in the interest of

गांधी भौर वनके भाई डाक्टर खां साहब बगेरा क्रैरखाने में बन्द हैं पख्तूनिस्तान का सवाल इस साल नुमायां तीर पर सामने रहा. मगर डघर की खबरें कम आती हैं. दूसरे सारे नेता जैसे सरहही जिसकी बजह यह शान्दोलन ज्यादा बड़ा रूप नहीं ले सका.

चीन तो मानो नया जन्म ले रहा हो. नए सिरे से वहां की सभी चीचों की तामीर हो रही हैं क्योंकि पिछले निजाम में हालत बहुत ही बुरी तरह बिगड़ गई थी. इस साल चीन ब रूस के बीच एक का पिट्टू सममने लगी हैं. इस साल चीन में भारतीय राजदूत बास सुलहॅनामा भी हुआ जिसके कारन पच्छिम की ताक्षरें चीन को रूस बाक्नायदा क्रायम हो गया,

इन्डोचीन में सड़ाई जारी है. हाल की संबर यह है कि चीनी सिपाही भी कुछ पहुँच रहे हैं, सगर यह खबर पक्की नहीं हुई. डचों के साथ हैं. समय की पुकार तो यही है कि योरप पूरी तरह पशिया के इस कोने को खांली कर दे लिति यह पुकार सुनी करान्स ज्ञपना पूरा जोर वहां के जन ज्ञान्दोलन को दवाने में लगा रहा है. इसी तरह इन्डोनेशिया का एक पूरबी टापू पच्छिमी न्यूगिनी हालैन्ड वाले नहीं खोड़ रहे हैं और इस बांज में आस्ट्रेलिया वाले नहीं जा रही है. जून के महीने में पंडित नेहरू इन्डोनेशिया गए थे.

मलाया की हालत बहुत संगीन है. वहाँ पर कम्यूनिस्टों की बब्दी हुई वाक्रत का सामना करना भंगरेची शासकों के बिये आफ्रत

لل صلم زامه بهی هرا جس کے گارن بجهم کی طاقتهن چهن کو روس هي بري طرح بکو کڏي تهي . اِس سال چين و ررس که بهج ايک کا پتیور کیجهنے لکی هیں . اُس سال چهن مهن بهارتی داج درت سركار كا اعلن كر ديا . هندستان نے أس كو مانتا دے دى ع. محدمي أور أن كے بهائي دائكر خال ماحب وغهرة قبد خائے ميں الک سوارتهوں کے کارن دل سے ایک نہوں ہو چاتے . اسرائیل نے ایدی اُدھر کی خبریں کم آتی ھیں . درسرے سارے نیٹا جیسے سرحدی بلد هيي جس کي وجه سے يه آندولن زيادہ بوا روب نهين لے سكا. چيزول کي تعمير هو رهي هے کيونک پنچهاے نظام ميں حالت بهت پنعتدونستان کا سوال ایس سال نمایان طور پر سامند رها . مکر چھن تو مانو نیا جئم لے رها هو . نئے سرے ہے رهاں کی سمای

قرائس أيما دورا زور رهال كه جن آندولين كو دبالة مهن لكا رها هـ . إسى طرح أنقونهشها كاأيك پوربي قايو پچهمي نهوگني هالينڌ واليانههن چهوو رهاهين أور أس چهو مهن آستريايها والياتچون كساته واس بالرامدة قائم هو كيا . سهاهي بهي كنچه پهوني رهه ههن مكو يه خدر وكي تهين هوئي . هلون . سمي كي ډكار تو يهي هي كه يورن په ډوري طرح أيشها كي أس كولا كو خالى كردى ليكن يه يكار سلى نهيل جا رهي ه . جرن ك القرچين مهن لوالي جاري هے . حال کي خير يه هے که چيئي

جومعي هوئي طاؤت كا سامكا كرا إنكريزي شاسكون كے لئے آفت مهملي مهل پلٽت نهرو انٽوزيهما کڻم تھ . ماليا كي هالت بهت سلكين هي . رهال پر كمهونستون كي

करवरी सन् '५१ सन् १६५०--एक नग्रर

दूसरे हफ्ते में ब्रोत्स में पच्छिमी देसों के मंत्रियों की सभा में तै पाया कि जनरल आएजन हावर की प्रधान सेनापति बनाया जाय. कैसे चुप रह सक्ते. आज दुनिया लड़ाई की तैयारी कर रही है देंतों को साजभी भरती चाल कर देना चाहिये. झभी दिसम्बर के साय ही साथ पिछमी जरमनी वालों की भी फौज खड़ी करने का बिचार हैं. ऐसी सूरत में पूरबी रूस खौर जरमनी बरोरा देस कोरिया में हार के कारन ट्रमैन ने अपनी कांगरेस से सोला साख करोड़ डालर की मांग की है ताकि भीजी तैयारी की जाय. छबर ब्रिटेन के जनरत मान्टगुमरी ने यह बताया है कि पन्छिमी हासांकि सब ही बासन के स्पासक बनते हैं.

पिछिमी योएप की मिल जुलकर जास तीर पर जरमनी श्रीर ने बसे एक बहुत बड़ी रक्तम थी है. ब्रिटेन ने स्पेन में अपना राज-क्रान्स की जीवोगिक तरक्की करने की कल्पना है. योरप के पच्छिम इक्तिन कोने में स्पेन नाम के देस की श्रच्छी चर्चा चली. श्रमरीका द्त बास क्रायम किया है—मगर शायद विटेन का लेने के देने पड़ें क्योंकि स्पेन कहता है कि जित्रालटर हमारा है, हमें वापस मिलना इस साल की खास बातों में ग्रमन पतान भी है. इसके अन्दर

भूभध्य सागर के दिक्खन के प्रधान देस मिल में भी काभी दिया जाय जौर नहर स्वेज से ब्रिटिश कीजें हटाई जायें. इस बक्त सरगर्मी इस साल रही. वहां के सकाट का कहना है कि सूडान हमें

سن ۱۹۵۰-ایک نظر فروری سی ۱۹

 أبامل بلتے هيں. وة سكهلكيم . آج دنها لوائي كي تباري كر رهي هي حدالنكة سب هي مهوتي چالو كو ديما چامكي . ابهي دسمبر كي درسرے هنتے ميں چایا که جلول آئون هاور کو پردهان سونا بتی بنایا جائے . ساته أيسى مورت مهن ډورډي روس اور جرملي وغيرة ديس كيسم چپ کروز قالر کی مانک کی چے ترکه قرجی تهاری کی جائے ، اُدھر بوتھن كم جلول مائد عالموى كريم بتايا هر كم رجهمى ديسون كو ازمي مروحهاس مهل پانچهل ديسي كه مكتريول كي سبها مهل ط هي ساته پنټهمي هرملي والون کي بهي فوج کهري کرلی کا وچار هـ . کوروبا میدن هار کے کارن ترومین نے آیش کانگریسی سے سولتہ لاکھ

وههمي يورپ کي مل جلکو خاص طور پر جرمني اور قرانس کي آدیولک ترقی کرنے کی کلبدا ہے ۔ یورب کے بہتجم د'میں کونے میں اسبدی نام کے دیس کی اچبی چرچا چائی ۔ امریکہ بے آسے لیک بہت ہڑی رقم دی ھے . برتین نے اسبین میں اپنا راج درت وآس قالم کیا ہے۔۔۔مگر شاید برٹین کو ایدنے کے دیدے پویس کیوذائه أسهيين كمتا هے كه جبرالتر همارا هے' همهن رابس مئنا چاهئے . أس سال کی خاص باتوں میں شومن بلان بھی ہے ۔ اُسکے اُندر

همهن ديا جائے أور نهر سويز سے پرتھي فوجهي هتائي جائين. کافی سرگرمی اُس سال رهی . وهان کے سمرات کا کہذا ہے که سودانی أمور وتحت ته به تهد. كم طرف سده نب سمال كحلود مدد مهو مدهمه سائر کے دکھن کے پردھان دیس مصر میں بھی

नौक्त यहाँ तक पहुंच गई कि चीनी कीजों के आगे कुछ न चकाती देखकर अमरीका ने ऐटम बम इस्तेमाल करने की सोची. इस बात को सुन कर सारी दुविया बेताच हो गई और क्रिटेन के प्रधान मन्त्री ऐटली अमरीकत राश्ट्रपति द्रमैन से जाकर बाशिंगटन में सिले और उन्हें जनमत किधर जा रहा है यह सुमाया. इसके पहले—कीजी तैयारी देखने—हुमैन एक टापू पर बाकर मैक आर्थर से भी मिले थे, जिसके बाद वह हमला जनरल मैक आर्थर ने किया जिसका फल अब तक भुगत रहे हैं.

क्स ने जो यू. एन. थो. की सुरक्ता समिति का स्थायी मेम्बर है, समिति का बाईकाट है सात महीने तक किया क्योंकि पुगने जीन के प्रतिनिधि का बैठना उसे क्षवें नहीं था. मगर आगरत के महीने से जब प्रधान का पर संभालने की बारी रूस की थी तब से वह राति क बार प्रधान का पर संभालने की बारी रूस की थी तब से वह राति क बार का मरीका ने यह भी सोचा कि ध्यपने पश्च के देसों की लेकर यू. एन. ओ. के बिधान में ऐसी तरमीमें कर ली जाएँ ताकि रूस के बीटो बोट के कारन उसके काम में कोई घड़चन नहीं पड़े. पंडित जबाहरताल नेहरू ने इस तजबीज के बार में कहा था कि इसका मतलब तो यू. एन. थो. को उत्तर एटलान्टिक डिफैन्स कीन्सिल बना देना है जिस को सुन कर पन्डिमी सरकारों के अफसर गुरसे से लाज हो गए ध खौर बोले कि जबाहरलाल ने तो हद करदी कि जो बात रूस तक ने नहीं कह हाली. लेकिन जबहरताल ने उन के नहीं कह हाली. लेकिन जबहरताल ने उन के नहीं कह हाली. लेकिन जबहरताल ने उन के

الم يهك رها همل.

راس نے جو یو ، آین ، آو ، کی سرکشا سمیتی کا استهائی ممبر عالی سمیعی کا بائی کات چھ سات مهیئے تک کها کهونکه پرانے چەن کے پرتی گدھی کا بیگهٹا آسے قبول نہیں تها ، مگر آئست کے مہدئے سے جس پردھان کا پید سٹیھالئے کی یاری راس کی تھی تہی ہے وہ یہی سوچا کہ آجے یکش کے دیسوں کو لھکر یو ، آمی ، او ، کے وبھان میں لیسی ترمیسی کر لی جائیں تائہ راس کے بیٹو روت کے گرن اس کے کم میں کوئی آرچی نہیں ہتا کہ اِس کا مطابب تو یو ، آین ، کے اس تجوییز کے بارے میں کوئی آبوہی نہیں یا نہ اِس کا مطابب تو یو ، آین ، ہرگاروں کے افسر شصے سے ال مولکے تھے اور بولے کہ جواہر ال نے تو حدد کر دی کتہ جو بات روس تک نے نہیں کہی رہا آبہوں نے کہ قالی۔ حدد کر دی کتہ جو بات رہی نے آن کے دل کا چور کہول کر رکھدیا یے وہ

अर जिसकी पूरी जिम्मेदारी जापान के फौजी बाद्शाह-जमरीकन जनरल मैकष्मार्थर-को सौंपी गई. मया हिन्द

लगातार इस्कीम के अन्तुसार हटना, अभी चल रहा है. चीन की कीजों ने ३८ पड़ी रेखा पार कर ली है और दिक्लिन की तरफ बढ़ भागना ही एक सूरत जिन्दा रहने की बची, श्रौर यह पीछे को हटना, इस लड़ाई में कई उतार चढ़ाब आए. अमरी इन फीजों की हिन घर पर" मनाने बाला हमला श्रीर १८ पड़ी रेखा के ऊपर तक बढ़ते जाना-इस मीक्षे पर चीनी फीज का उत्तर कोरिया वालों का साथ देना और उनके खाने से अमरीका की मौज के लिये जान बचाकर शुरू में सफलता—किर हार कर कोने में भाग आना—किर "बड़ा

बहाया जाय झौर दुनिया में शान्ति क्रायम रखने की कोशिश की जाय. कोरिया का मामला छिड़ जाने के बाद हमारे प्रधान मन्त्री ने स्टाबिन बार प्नेसन को पत्र किसे कि इस चीज को ज्यादा न लेकिन मामला वैसा का वैसा ही रहा. इसके बाद हिन्दुस्तान ने इस मामले में हो बातें कहीं—)

- (१) नये चीन को यू. एन. खो. में शामिल किया जाय.
- सरकार का प्रतिनिधि बैठा दीखता है तो मजाक म.ल्स होता है. निका में बाने पर प्रकास हो ग्रह्मा लेक-सकसैस की बैठकों में चीन की जगह पर पुराने हारे चीन की आमरीका ने खासकर दोनों ही बातों को नामंजर कर दिया जिस की बजह से यू. पन. थ्रो. भी उन्हें नहीं मान सकी श्रीर श्राज जब (२) यू. एन. खो. की कीज ३८ पड़ी रेखा के उत्तर में न जाएँ.

الا جسكي پوري ذميه داري جايال کے لوجي بادشاہ – امريكن ちょこしずま الاران على الا-

 أور دكهن كي طرف بوه رهي هين . آلے سے آمریکٹ کی فوج کےلئے جان بچا کر بھالگنا ھی ایک صورت زندہ الممي جال رها هـ . چيس كي قوجيس نے ٢٨ يبري ريكها ياركر لي هـ وهلے کی بچی' أور یے پہچھ کو هکذا' لکاتار اسکهم کے انوسار هکذاء محوير" ملانے والا حمله أور ١٦ يبي ريكها كے أورد تك بوهتے جانا-هروع محون سههالما--يهر هار كر كونة مين بهاك آنا--يهر "بوأ من گمی موقعے پر چھٹی قویج کا آئر کیوریا والوں کا ساتھ دیملا اور آن کے جغرل معك ارمهر--كو سونهي كئي . أص لوائي مين كامي أنار جوهاؤ آئے. امريكن فوجوں كي

أسكالي أور أيج سي كو يتد لكم كه أس چيز كو بيادة نه بوهايا جاليہ اور دنھا میں شائعی قائم رکھنے کي کوشش کی جائے . لیکن معامله ریسا کا ریسا هی رمما . اسکے بعد هلدستان نے آس معاملے " معی دو باتین کیمی-كوريا كا ممامله چهو جائے كے بعد همارے پردهان منترى ئے

- (١) يو. ايين. او. كي فوهيل ٢٦ يبي ريكها كم أتو مين (1) نشم چين کوييو . اين . او . مين شامل کيا جائي .
- كى وجمع سے يو . أيين . أو . بھى أنھھن نهين مان سكي أور آج جب لهک سکسهس کی بیدهکس مهن چین کی جکه بر پرانے هارے هـ. ليكن أب چين كي فريم كه كوريازمهر، آني يوـــمحصوص ، هد ،ها جھیں کی سرکار کا پرتی ندھی بھٹرا دیکھٹا ہے تو مڈاتی معلوم ھوٹا أمريكه في خاص كو دونيل هي باتيل كو نا ملظور كو ديا جس

שייין חוואנחות שו מגים ב टीका की गई तो अमरीका के अखबार आग बब्ला हो गए और भारत बालों को भली बुरी छुनाने लगे. एक दूसरी बड़ी कानफरेन्स दिल्ली में हुई--करमी. पत्रकार कानकरेस (Working Journalists Conference) जिसकी सदारत मशहूर, अखबार 'नेशनल हेरल्ड' के सम्पादक श्री चलापति राष ने की. अपने हंग की यह पहली सभा थी जिसमें सही तरीक्रे पर षाख्रबारी काम करने वालों ने डापनी माँग मुरुक के सामने पेश की भीर खपनी दिक्त में भी बताईं.

XXX

यू.एम. जो. ने यह फैसला किया कि छत्तर वालों ने इक्खिन पर कीरिया एक छोटा सा टापू चीन के धकर पूरव में है जो मंबू-मीच में ३८ पड़ी रेखा है. उत्तर में एक हुकूमत थी जिसकी हमद्दी से है--असरीका की कीजें भी वहां थीं. कोरिया पर इस साल इतने नम गिरे कि हजारों लाखों जानें बली गईं, शहर के शहर नेस्त व नाबूद हो गए स्रौर एक से एक ज्यादा हैवानी ज्यादतियाँ की गई हैं. हमला किया और वह इसीलिये दोशी ठहराए गए. इसलिये उनका सुक्तानका करने के लिये यू. पन. मो. की तरफ से एक मौत मेखी मह विसका बहुत षड़ा हिस्सा अमरीकन सिपाहियों णा या रिया से सटा हुमा है. उसके हो हिस्से हैं -- उत्तर, दिन्छन श्रीर रूस से हैं, दक्सित में दूसरी हुक्सत थी जिसकी हमद्दी अभरीका

والي كو بهلي بري ملائد لكي . آس کے دوران مهں جو اُمریکه کی نهتی پر هلاستان یانستان دی صرف مے تیمامی کئی تو آمریکتا کے اخبار آگ بیول مولائے آور بھارت

 عهم کی ارد ایدی دنتهن بهی بتائهن . وأفو کے کی . اینے تحفائک کی یہ پہلی سمیا تھی جسمیں صنعیم طريق يو اخداري كام كرني والين نے ايدي مانك ملك كي سامني كانفونس (Working Journalists Conference) جس كي مدارت مشهور اجدار انهشل هورات کے سمبادک شری چائیتی ایک درسری ببی کانفرنس دلی میں ہوئی۔کرمی پترکار

کی کئی هیں . ہو . ایس . او . نے یہ فیماء کیا کہ آتر والوں نے دکھن پر حمله کیا اور وہ اسی لکے دوشی تہرائے کئے . اس لئے اُن کرریا ایک چهوتا سا تایر چین کے اُتر پررب میں ھے جو مقوجوریا ہے سکا ہوا ہے۔ اُس کے در حصے میں۔۔اُئر' دکین ارر بعج مهل ۲۸ بوي ريكها هي. أبر مهل أيل دكومت تهي جسكي ھمداردی روس سے ھے' دکھن میں دوسری حکومت تھی جسکی همدودي أمريكة سے هـ--أمريكة كي قوج بهي وهال تهي . كوريا پر العل مال ألناء بم كرم كه هزارول الارون جامهن جاني كثيون شهر كم ههر نهست ونابود هوكئد أور ايك سر 'يك زيادة حهوانى بيادتهال کا مقاباء کرنے کے لئے يو. اين. لر. کي طرف سے ايک قهي 144هم کئي جسکا بهت بواحته امريکن سياءهون کانها

डनका संगठन अच्छा बताया जाता है जिसे, सरकार का कहना है, डसने दवा दिया है.

सोशां सिस्ट पार्टी का दरजा काँगरेंस के बाद दूसरे नम्बर का माना जाता है. कसका संगठन हर सूबे में मौजूद हैं क्यौर उसके बोटी के नेता देस के पुराने तपे हुए सिपाही हैं. मगर श्री साने गुरूजी श्रौर अंदि युसुफ मेहर घाली के उठ जाने से उसे ज्वरद्रत बोट पहुंची हैं.

सोशिलस्टों का कहना है कि कॉगरेस गड़ी छोड़ दे, हम देस की बागडोर संभात लेगें. जगह जगह चुनाव में सोशिलस्जें ने हिस्सा लिया है. बम्बई झौर ट्रावनकोर में इनकी तगड़ी जीत हुई है. हिन्दू महासभा झनोखा राग झलापने लगी है. झभी पूना में की मांग की है.

सिक्ख समाज में मास्टर तारा सिंह की गिरफ्तारी से काफी हजाबल थी. लेकिन डतमें जापस में मतमेंद शब भी बना है.

अज्ञादी के बाद से हिन्दुस्तान के अन्दर मुसक्षिम लीग तो बिल्कुल ठंडी पड़ गई है, अब बहु अपनी जरूरत फालतू समफ कर कूसरी पार्टियों में मिलने की कोशिश कर रही है.

कुछ कानफरैन्स

आवक्त कानफरेन्सों का तो जोर है. अगर देस की सब सभाजों बहौरा की सूची बनाने बैटें तो हैरान होकर काम छोड़ देना पड़ेगा. अरि. न्य बन्निक कानकीन्य की चर्चा कर देना जकरी हैं. अक्तबर के

ما هلد سن ۱۹۵۰—ایک نظر فرروی سن وه ا آن کا سلکهگن اچها بتدایا جاتا هر جست سرکار کا کهلاا چر اس نے حدا دیا هر . سوشلت پارٹی کا درجتہ کانگریس کے بعد دوسرے نمبر کا مانا جاتا ہے ۔ اُس کا سلکٹھوں ہو صوبے میں موجود ہے اُرر اُسکے چوتی کے نیکنا دیس کے پرانے تھے ہوئے سپاھی ہوں ، مکر شری سانے گرو جی اُرر شری برسف مہر علی کے اُتھ جانے سے آے زبردست چوت بہونچی ہے .

سوشاستوں کا کہذا ہے کہ لانکویس کدی چھوڑ دے' هم دیس کی باک دَرر سلبهال لیٹکے . جکہ جکہ چٹاؤ میں سوشلستوں کے حصہ لیا ہے. بمبئی اور ترانکور میں اُن کی تکوی جیت ہوئی ہے. ہلدو مہا سبها انبوکا راگ الابھ لکی ہے ۔ ابھی یونا میں اُس کے مالگ کی ہے .

سکه سماج مهن ماستار تارا سلکه کی گرفتاری سے لائی هلیپل مهی . لهکن آن میس آیس میں میں بهید آب بهی بنا ہے . آزادی کے بعد سےھدہستان کے اندر مسلم ایک تو بالایل تهدتی یہ گئی ہے . آب وہ اپنی ضرورت فااتو سمجهکر دوسری بارتیوں میں

كنهه كاغويدسهن

آج کل کانفونسوں کا تو زور ہے۔ اگر دیس کی سب سبھاؤں وغیوہ کی سوچی بدانے بھٹھیں تو حیوران ہو کو کام چھوڑ دینا پویٹا، لوکن ایک آدھ کلنفونس کی چوچا کو دینا ضروری ہے ۔ اکٹوبو کے مہھٹے

नेहरू ने कांगरेस को खाशाह किया कि सामले में पंडित जवाहरालाल कि कांगरेस को खाशाह किया कि खार आपको मेरा रास्ता सकते हैं. कांगरेस की खाशाह किया कि खार आपको मेरा रास्ता सकते हैं. कांगरेस की नई वांकिंग कमेटी का प्लान नासिक के जलचे के २०-२५ रोज बाद हुआ. खुशी है कि बसमें पंडित जवाहर लाख नेहरू शामिल हैं. खाचार्य कुपालानी ने 'डिमाफ टिक फ़न्ट' नाम से एक खाला देता कांगरेस के छान्दर बनाया हैं, बंगाल में डाक्टर प्रमुल्ल चन्द्र घोशा वग़ैरा एक खाला देल बनाकर कॉगरेस से खालग हो गए हैं. महास के छान्दर भी टी. प्रकाशम मिनिस्ट्रों के खिलाफ इलजाम लागा रहे हैं. जगह जगह कांगरेस में फूट है खौर सरा। पाने इन नान है

दूसरी पारियाँ

हमारे देस में भाज एक भाम रिवाज हो गया है कि रेख दुर्यटना विया जाता है. लेकिन यह जानते हुए भी हम यह नहीं कहते कि कम्यूनिस्टों को जो प्रोसाहन मिल रहा है उसका कारन देस की बंदइन्तजासी मौर श्तकी गिरती हुई हाजत है.

खबर है कि हैंदराबाद रियासत के बत्तर पूरबी हिस्से तिलानााना में कम्यूनिस्टों का काफी जोर है और सरकार भी उनकी बजह से कांचिक परेशान रहती है. इंधर उत्तर प्रदेश के पूरबी हिस्से में भी دلایا کیا که دیس و اسمام و جس سرح س رع س رع س ر س ر س مدغور هے . پاکستان کے معاملے میں پنترت جواهرال نهور نے کانگریس کو آگاہ کیا که اگر آیمو میوا راسته قبول نهیں هے تو آب خوشی سے کو آگاه کیا که اگر آیمو میوا راسته قبول نهیں هے تو آب خوشی سے کوشی کیمیتی کا اعلان ناسک کے جلسے کے ۳۰ – ۳۵ روز بعد هوا . کریالاتی ہے که آس میں پنترت جواهر ال نهرو شامل هیں . آجاریه کریالاتی ہے تو تیماکریتیک فرنت نام سے ایک الگ دل کانگریس کے آندر شری ایما کر کانگریس سے الگ هوئک هیں ، مدراس کے آندر شری بھایا ہر کانگریس سے الگ هوئک هیں ، مدراس کے آندر شری کانگریس میں پہوت ہے آئر ستا پائے کی چاہ ہے .

درسري پارتيان

همارے دیس میں آج ایک عام رواج هرگها هے که ریل درکهتانا هو یا کههن کچه اور آپدور هو تو وہ کمهونستوں کے متعد موھ دیا جاتا ہے ۔ لیکن یہ جانتے هوئے بھی هم یہ نهین کہتے که کمهونستوں کو جو پروتساهن مل رہا ہے اُس کا کرن دیس کی بدائتظامی اور خدر ہے که حیدرآباد ریاست کے آتر پورنی حصے تلنکانه مهن کمهونسٹیں کا کفی زرر ہے اور سرگر بھی اُن کی وجمه سے ادمکل تَبِ پہریمان ومٹی ہے ۔ اِدعر اُتِ پردیش کے پوربی حصے معن بھی

तादाद में जानें गई हैं, जानवर तो लाखों स्नतम हो गए होंगे भीर मूकम्प आथा कि उसकी सूरत ही नहीं पहचान में आती. हजारों की सम्पत्ति का नुक्तरान हुवा सो बालग. मचा हिन्द

नासिक कांगरेस

जनता की बेचैनी के कारन इसकी बुद्ध पर असर पड़ता है. ल रही है जिसका झायार जात पात, जॅब नीच, स्वार्थ और परदमन अमीर उसका रंग इसकी सामाजिक आँर राजनीतिक हालत पर बढ़ता है. पैसे की कमी हो या खूराक की--- प्राज भारत में चरित्र का स्तर ही गिर गया मालूम होता है. इसका नमूना हमारी रंगराज संस्थाएं हैं. स्यूनिश्पल घोड़, डिस्टिक्ट घोड़े, यूनवितिटी कौंसिल, है, सिद्धान्त नहीं. इन सबकी प्रतीक मानो हमारी कांगरेंस नाम की संस्था बन गई है जो आज सब तरह के रोगों की शिकार है. दूसरे प्रान्तों में मिनिस्टों का बनना इटना या मिनिस्टियों का बदलना कांगरेस पाटी-कोई भी क्यों न हों सब में विचित्र दल बन्दी चल इसका सबूत है.

क्रिकेट मुर्द्ध तरह की शिकायतें हैं जिनकी सभाई का फैसला तो १९४८ के दिसम्बर में जयपुर कांगरेस के बाद से इस साल सितम्बर में कांगरेस का ५६ वां आधिवेशन नासिक में हुआ. कांगरेस प्रधान के चुनाव के लिये तीन उम्मीद्वार थे--आचार्य कुपालानी, श्री शंकर राव देव और राज रिशी पुरशांचम दास टंडन. बहुत बोरदार मुकाबला रहा जिसमें श्री टंडन जी की जीत हुई. इस चुनाब

هونكم أور سمهتم كا نقصان هوا سو الك . کی تعداد میں جائیں کئی ہیں؛ جانور تو المیں ختم ہوئے بهوكمي أيا كم أسكى مورت هي نهيل بهجان ميل آني . هزارون من ۱۹۰۰-ایک نظر فروس سن ۱۹۰

ال حس كا آدهار جات يات أوني نيي سوارته أور پردس هـ سدهانت نهیں . ان سب کی پرتیک مانو هماری کانگریس نام کی كوئى بهىكيوں نه هوں سب ميں وچتر دل بلدى جل رهى ه مهونسهل بورة تستركت بورة يونيورستىكونسل كاركريس پارتى-پرائنٹوں مہی منسٹروں کا بندا هئتا یا منسٹریوں کا بدلنا ایس کا کي کمي هو يا خورک کي اتج بهارت مهي چرتر کا استر هي گر کما معلوم هوتا هے . اِس کا نسونه هماری سوراْج سئستهائیں ههن . ملستها بن کٹی ھے جو آج سب طرح کے رزگوں کی شکار ھے ، درسرے رنگ أسكي ساماجك أرر راج نيمتك حالت بر چوهمتا هـ. پيسے ناسک کلکریس جلتا کی بےچیدی کے گزن اُسکی بدھی پر اثر بوتا ہے۔ اُور اُس کا

مال متمهر مين كانكريس كا ٦٩ وأن أد هيوبشي ناسك هين هوا . هري شككر رأو هيو اور راج رشي پرشوتم داس تلكني . بهت زور دار گانگریس پردهان کے چلاؤ کے لئے تین أميدوأر تھے—آچاریم کرياتيني مقابله رما جس مهن شري تلاتن جي کي جهت هوئي۔ اس چداي کے بارے میں طرح طرح کی شکائٹیں ہیں جانکی سچائی کا فیصله ١٩٣٨ کے دسمبر میں ج پور کانگریس کے بعد سے اِس

Graph C. > .

दुर्घटनायँ

की दुर्यटनाड्यों को लें. सैकड़ों आदमी इस साल मरे हैं. बड़ी बड़ी, भी नहीं कराई गई. मुगलसराय के पास एक इतनी बड़ी दुर्घटना हुई अगरेजी की मशहर मसल है कि मुनीबत अकेले नहीं आती. तो जहां सरकार की परेशानियों से जनता बेहाल रही है वहाँ दूसरी लास लास रेलों पर दुर्घटनायें हुई हैं लेकिन क़ायरे से जांच एक की थी जिसके सामने बिहार की मशहूर दुर्यटना फीकी पड़ जाती है. दुर्घटनात्रों ने भी जनता को काफी हैरान किया. श्रव्यत तो हम रेल इस मामते में जले पर नमक छिड़कने का काम हमारे रेखवे मिनि-स्टर साहब ने यह कह कर किया कि हिन्दुस्मान में दुर्घटनायें त्रिटेन व भागीका के सुकावले में कम ही होती हैं.

ह्वाई जहाजों की भी कई दुर्घटनायें हुई जिनमें काकी मीतें हुईं मौर दो रतन तो हम ने ऐसे खोए कि रह रह कर:उनकी याद जाभाती है--डाक्टर शिवशंकरन पिल्जे--मशहूर गनित जानने बाले सौर श्री द्वारका नाथ कचरू, एक पत्रकार स्रोर राजकाजी

रहा. इसके अलावा १५ अगस्त को आसाम में तो ऐसे जोर का क्रदरत ने भी कपनी तरफ से कोई कसर खठा नहीं रकबो. बाहों की एक तरफ ज्यादती, दूसरी तरफ पानी का न बरसना आम चजन

درکهتنا′یی

خاص ریلوں پر درگونڈاائوں ہوئی ہھی لوکن قاعدے سے جانبچ آیک دوكه تلما هوئي تهي جسكے ماملے بهار كي مشهور دركه تدا بههكي کی بھی نہدی کرائی کئی حقل سرائے کے پاس ایک آنٹی بڑی سركار كي پريشا هوں سے جفتا ہے جال رهي هے وهان دوسري درگه تملاؤن كو ليون ، سيفكون آدمي أس سال مرء هيون ، يوي يوئ خاص يوجاتي هـ . اس معاملة مدي جلي يد نمك چهوكلي كا كم هماري لے بعی جلتا کو کافی حوران کیا ۔ اُرل تو دم ریل کی درکھتماؤں ويلوم مدسير ماحب نے يه كركر كيا كه هددستان ميں درئه تدائيل پرتهن و أمريكه كه مقابلي مين كم هي هوتي هين . أنكريني كي مشهور مثل هد كه معهدب اكيك نهيس آتي. تو جهال

هواركا ناته كمجور؛ ايك يتركار أور راج كاجي يورك . مواهي هواهي اور دو راني لو هم نے ایسے کھولے که رہ رہ کر آبکی ایان آجاتي هـ - 5 کٽر هيو هلکرن پايـ – مشهور گلت جائاء والے آور شري هوائي جهازوں كى بھي كئي دوئهتمائيں هوئيں جن ميں كافي

بازهوں کی ایک طرف زیادتی دومری طرف پائی کا نه برسالا عام چاي رها . إدكے مارة 10 ألست كو أسام من تو أيسے زور كا قدرت نے بھی اپنی طرف سے کہئی کسر 'تھا نہوں رکھی .

करवरी सन् १४१ बद्दित करना पड़ा. शक्कर के सिलिसिले में भी शिज्बन जाल सन् १६५०-एक नजर सम्सेना का उपवास क्रांबिल चिक है. बया हिन्द

बहुत ज्यादा विगड़ी हुई रही. इंगलैन्ड में जो हमारी घरोहर जड़ाई के जमाने में जमा हा गई थी उसको भी हमने काफी खर्च कर डाला. सी बातों की एक बात यह है कि आर्थिक हालत सन १९५० में

बुनयादी हकों की स्रीस्रालेदर

हुसरी तरफ सरकार ख़ुद झपने वायहे नहीं निभा सकी जिसके कारन पिछले शरनाथी मन्त्रो ने इस्तेका दे डाला खौर उनकी जगह एक में इस सच से इन्कार नहीं किया जायगा कि शरनाथी सन्कार का चरूरत से ज्यादा भरोसा करते हैं. उनका एक बड़ा हिस्सा खुद मेहनत करने से इनकार करता है लेकिन मांग पूरी करता है. मगर श्वरताथीं लोगों में ब्रासन्तोश हद से ज्यादा है, मगर इस मामले दूसरे मुक्तरेर किये गप.

की हड़ताल में सरकार की चुप्पी. इनमें से बहुत से मामलों में , १० ०० ०० ०० ०० नमा मेनी मे काप अब्हस पर पुलिस का फ़ैर करना श्रौर लाठी चलाना, सिक्त नेता मास्टर तारासिंह की गिरफतारी, बम्बई में कपड़े मिलों के मंजरूरों की जेल में केंदियों पर गोली चलना, ग्वालियार में विद्यार्थियों के मिलता है जो जिटिश जमाने में होती थीं तो हम अपना गला फाड़ फाड़ कर हर तरह से बावैला मचा डाला करते थे. जैसे रेलम सरकार की परेशानी का सच्चा रूप तो ऐसी घटनाश्रों से

برداشت کرنا پوا . شکر کے سلسلے میں شری شبیدن ال سکسهدد کا ايواس قابل ذكر هـ .

بهت زياده بكري هوئي رهي . أنكليلة مهن جو هماري دهررهر لرائي کے زمالے میں جسع ہوگئی تھی آس کو بھی ہم نے کافی خزج سو باتوں کی ایک بات یہ ھے که آرتیک حالت سن•190 میں

بلياس حترن كي چيهچها ليدر

 ملتاري في استعنى دے دالا أور أن كى جكم ایک دوسبے مقرر سرگر خود اُمِ رعدے نہیں نبیا سکی جس کے کارن پنچھلے شزنارتھی کرئے سے آسکار کرتا ہے لیمکس سائک بوسی کرتا ہے . ممکر درسیں طرف کا ضرورت سے زیاد ، بھروسہ کرتے ہیں۔ اُنکا ایک ہوا حصہ خود محدمی معاملے میں اُس سے سے اُنکار نہیں کیا جائیکا کہ شرداراتھی سرکار شزنارتهي لوگوں ميدن اسلتوش حد سے زيادہ ھے . مگر اس

كرنا أور الآمي چالانا هكه نيكا ماستر تارا سلكه كي گرفقاري ا بمبئي پر گولی چلکا' گواریبار میں ودیارتهیوں کے جانوس پر نولیس ؟ فهر عوم کپوے ملوں کے مزدرررں کی ہوتال میں سرکار کی چپی . اِن ممثل ہے بہرت سے معاملوں میدں باتاعدہ جائیم ہونے جاہدر تھے ۔ طرح سے وأويلا منچا دالا كرتے تھے. جيسے سيلم كي جدل ميں قيديوں جو برتم زمالے میں هوتی تهمل تو عم ایدا کا پهار دیا۔ کر هر سرگار کی بریشانی کا سچا ررپ تو ایسی کهتداؤں سے ملکا ہے

ंं यमाज की जगह दूसरी फसलें उगानी पड़े, (३) आगर पानी हवा वर्षारा ऐसी तबाही लाइँ कि फसल पैदा ही न हो-जिनके कारन बाहर से मंगाया भी जा सकता है. हमें यक्तीन हैं कि यह इतनी बड़ी दगारें हैं कि फिर अमाज स्वावतम्बन की बात

भनाज के मलावा और वीजों की हालत भी वेहतर नहीं है. ब्यसली घी तो संघने तक को नहीं मिलता, बनस्पति का सब जगह बोलवाला है, अभी पालियामेन्ट में बनस्पति को रोकने ली जायगी, वह त्रिल वापस ले लिया गया. कब फमेटी बैठेगी, का बिल पेश किया जाने वाला था मगर सरकार के यह इनिमनान दिलाने पर कि एक कमेटी बिठाकर इस मामले की जांच करा कब और क्या केंसला होगा, कब उस केंसले पर अमल होगा-हो सकता है १९५१ हसी में निकत जाय.

मन बरा गुड़ को लीजिये. हैसका भाव भी बढ़ा चढ़ा है. मगर एक कमाल की बात इस साल यह हुई कि सरकार ने ईख परने के कोल्ह चलाने की आजादी ही खतम कर दी. पहले लेसंस लो, फिर ईख पेर कर गुड़ बनाको, शायद शक्कर मिल बालों के रोब में आ कर सरकार ने यह क्रम् एठाया. मगर खुशी की बात है कि अल्दी ही इसे बापस ले जिया बरता सारे देस में तूरान ही मच जाता. सरकार ने शक्कर बाहर से मंगाने की सोची पर वहत पर चुक कर बाद में मंहगी शक्कर खरीही जिसके कारन सरकार को काफ़ी घाटा

عهد مهن تون شرعين جور سي سي سي سي ريس رکهڻے کي فرورت بري ' (۴) اگر بيويار کے وچار سے آناج کي جکه درسري فصلين اُگڏي پڙين ' (٣) اگر پائي هوا وغدرة ايسي تباهي لادين که فصل پيدا هي نه هو--جنکے گارن باهر سے ملكايا بهي جا سكتا هي . همهن يشهن هي كه يم أنفي بهي درارين ههن که پهر اناج سوارلسين کي بات کر ۱ مذاق آزانا ھ .

) اس مقامایه کی جارچ کرا ای جائیکی وه بل وابس لے لیا گیا . ال والا تها مكر سركاد كدية اطمهدان دلالے يو كه ايك كميشي وتمها كر کمي تو سونکهند تک کو نهون ماتا. بدسبتي کا سب جگه بول بالا هے . أبهي بارلهاملت ميں بلسمتى كو روئدً كا بل ريش كوا جائے کب کمیتی بیتههگی ٬ کب ارز کها فیصله هوگا. کب آس فیملے پر ممل هركا -- هو سكدا هر 199١ اسي مهن ذكل جائي . اللج کے علاوہ اور چھوزیں کی حاامت بھی بہتر نمیں ہے ۔ اصلی

كمال كى بات أس سال يه هوئى كه سركار نے ايك پيدنے كے كوامو چالالے کی آزادی هی ختم کر دی . پہلے لیسٹس لو پھر ایکه پيو کر گو بداؤ . شايد شکر مل والون کے رقب منفی آکر سرکار ے شکر باہر سے ملکانے کی سوچی پر رقب پر چوک کر جعد میں مہلکی شکر خریدی جس کے کارن سرکار کو کافی کھاٹا وأبس لے لہا وربه سارے دیس مهن طوفان هي مج جات . سرگر ہے یہ ٹلم آٹیایا . مکر خوشی کی بات ہے که جلدی ھی اِسے اب ذرا گو كو لهنجئے . اس كا يهاؤ يشي بوها چوها هے . مكر ايك

थेरे. क्षेत्रं भारत क्षेत्रं सर्वरा सर्वे रे साल के अन्दर निकालना चाहती है, बाक्षी बाहर से लेने की सोच रही हैं. मगर कीन माई का लाल ऐसा है जो हिन्दुस्तान की खेती, बिजली सौर सड़कों बरोरा की तरक्की के लिये सपनी जेब खाली करेगा. सरकार ने सारी बन्मीहें अमरीका से लगा रखी हैं. सच तो यह है कि यह योजना असल में आस्टेलिया और इंगलेन्ड ने का कुछ लाभ हो सकता होता तो फिर अमरीका तो प्रशान्त महा-हिन्दुस्तान, पाकिस्मान, लंका, मलाया. बोर्नियो के हित की खातिर बनाई है ताकि एक पंथ दो काज हों -- खुद खपने माल के एवज में अमरीका का डालर मिले और हिन्दुस्तान बग़ैरा पर पहसान रहे कि सागर का पानी सुखाकर टोकियो (जनरल मैककार्थर का सदर बहां की जनता को फायदा पहुँचाया. जगर ऐसी योजनात्रों से भारत सुक्राम) तक सदक ही बना लेता.

जन पैसा पास न हो, या अपार हो और चीजें मेंहगी हों तो जनता को चैन कैसे मिल सकता है. हिन्दुस्तान के बाजारों में आज गेहूँ का ढाई मन का बोरा सी रूपए में बिक रहा है. इसी आकत के कारन बिहार और मदरास में तो लोगों की हालन लवे दम हो गई और अकाल पड़ जानेकी सुनरें भी आने लगीं. और तो और. मध्य प्रदेस बैसे शल्ले के घनी प्रदेस में भी अनाज की कमी पड़ गई है.

सरकार बहुत जोरों से खान्दोलन चलाती है कि "लूब खनाज पैदा करों" मगर आनाज बराबर बाहर से मंगाना पड़ रहा है. अगले

ر مها سائو کا پانی سکها کر توکهو (جلول مهک آرتهو کا محدر مقام) سال کے اندر نکللا جامئی ہے ، باتی باہر سے لیائے کی سرچ رقم ふれるがまる. ساری آمهدین امریکه سے لکا رکهی هیں . سپچ تو یه هے که یه یوجداً أعل مهن أستريلها أور أكاهِلة في مددستان بالستان للكا ملياً ھے . مکر کون مائی کا لال أيسا هے جو هذدستان کی کهفتی' بنجلی أور سوكوں وغيرة كى ترقى كے لئے أبلني جوب خالي كريئا . سركار لے برزنهو کے همت کی خاطر بدائی ہے تاکہ ایک ملکب در کاج هوں — خود آئے مال کے عوض میں آ۔ربکہ کا ڈائر ملے آور ہلاستان رفیر" ير 'حسان رهم که رهان کي جلتا کو قائده پهونټايا . اگر أيسي يوجلاؤن سے بهارت کا کچھ ابھ هو سكتا هوتا تو پهر أمريكم تو برشامت

خورکی کا سوال

گیہوں کا قمالی من کا ہورا سو روبے میں،ک رما ہے۔ اسی آفت کے کارن جلتا كو چين كيسے مل سكتا هے . هلاستان كے بازارن مين آج بهاد أور مدراس ميس تو لزئيل كي حالت لب دم هودكي أود ايال دوجانة كي خبويل بهي آنے لكين . اور تو أور مدديم پرديس جيس غلے ك دهلی بردیس موں بھی آناج کی کمی بر کئی ھے . جب پهسه ډاس نه هو' يا اگر هو اور چيزين مهلکي هون تو

مهدا کرد ، مکد انام برابر باهر سے ملکانا در رہا ہے ۔ انکے مرکار بہت زررں م آلدولن چلاتی ہے که "خرب آراج

हिन्दुस्तान पर ानगाह डाल ता इस बात स काइ भा इन्कार नहा करेगा कि यह साल बहुत मुसीबत का गुजारा. अनाज की कमी दिन दिन ज्यादा डराबना रूप लेती जाती है, दूसरी तरफ चीकों की क्रीमिं चढ़ती जा रही हैं. सन् १६३६ का एक रपया आजके साढ़े बार कुपर के बराबर खरीद कर सकता था. भाव को बढ़ने से रोकने की सरकार ने काफी कोशिश की, चोर बाजार खतम करने की भी कोशिश की, लेकिन सरकार की सारी कोशिशों का असर मुल्क पर कुछ माली हालत को सुधारने के लिये नेशनल त्यानिंग कमिशन इस साल बनाया गया जिसके बनने के बारे में अलग राय रखने के कारन इस बन्नत जो नई दिल्ली में स्पन्नाना मन्त्री थे उन्होंने इस्तेका हे ब्रिया. सरकारी मुह्हमों के खर्चे घटने की जगह बढ़ रहे हैं, लोगो ब्रौर डेलीगेशनों के बिदेस जाने का, सभाक्षों क्रौर जलसों का

सूबों की सरकार भी खार्थिक सवाल को मनमाने तरीक़े से हल करने की कोशिश कर रही हैं. स्कीमों के ढेर लग गए हैं. बाखों हप्या ऐसी स्कीमों में बहा दिया गया जो कुछ ऋमें के बाद खतम कर दी गईं खौर हजारों रपया तो इन स्कीमों की स्कीमंग में ही ह्व गया. हाल ही में एक नई योजना-कोलम्बो योजना-पार्लियामेन्ट के अन्दर नए आर्थ मन्त्री ने पेश की है जिसमें १८४० करोड़ हपए का स्कर्ष है. इसमें से १००० करोड़ हपए सरकार देस के अंदर से छै

ھادىستان پر نالا قالىيى تو اسى بات سے كوئى ببي انكار نهيى كريكا كە يە سال بهت مصيبت كائزا. اناج كى كمى دى دى زيادە قراؤنا «رب لوتى جاتى ھى. درسرى طرف چيۇرى كى قومتىى چوھتى جا «ھى ھيىن . سن 19 كا كا ايك دريىيە آج كى سازھ چار دىكى سركار كى سارى كوششوں كا ائر ماك پر كچھ نهيى كوشش كى " لوكى سركار كى سارى كوششوں كا ائر ماك پر كچھ نهيى هوتا . مال بداييا كيا جس كى بلغى كى بارى مىتارى تى أيسارك كىيىش اس قىل وتى جو نئى دايى ميى خارتى مىتارى تى أيوبلى ئى استعنى كى " دى دىيا . سۇگارىي محكىموں كى خزاتە مىتارى تى أيسول نى جكە بوتى دى ھىئىن كا دىلى ئىشلى كوشش كى "

موبوں کی سرکاریں بھی آرتیک سوال کو می مانے طریقے سے مل کرتے کی کوشش کر رھی ھیں ، اسکیموں کے دَعیر لگ گئے ھیں الکھوں روبھہ ایسی اسکیموں میں بہا دیا گیا جو کچھ عرصے کے بعد ختم کردی گئیں آرر ہزاررں روبیہ تو اِن اسکیموں کی اسکیملک مهں ھی دوب کیا .

حال هي مين ايل نئي يوجلا – كواميو يوجلا – پارايياملت کے اندو نئے ارتو ملتری نے پهش کی ہے جسمين ۱۸۳۰ کروز ورپ کا خورچ ہے ۔ اسمين ہے ۱۹۰۰ کروز ورپ سرکار ديس کے اندو ہے چهه こと くっ ファンル >=: 4>-->>>> >.¤

डिक्सन आए और दो ढाई महीने तक दिल्ली, भीनगर और कराची की हौड़ भाग की मगर नतीबा कुछ नहीं निकला. लेकिन बन्होंने जो यू. एन. जो. की तरफ से आएट्रे लिया के एक बुजूने जज सर जोबेन रिपोर्ट यू. एन. भी. को दी है उससे यह साफ हो जाता है कि इस मामले में पहला क्रसूर पाकिस्तान का है. कश्मीर का सवाल अब मों ही पड़ा है. यू. एत. आते, में इस पर बहस होने वाली थी पर न हो सकी. शायर भगले साल हो. करमीर का मसला तै न हो सकते की वजह से दोनों मुल्कों के ज्योपारी सम्बन्ध भी बहुत कुछ बिगड़ गए. यहां से पाकिस्तान को कोबला नहीं दिया गया, वहां से यहां पटसन नहीं भेजी गई. इसके यूं ही पड़ा रह गया. इसी तरह से दूसरे सवाल-नहरों के पानी का सवाल भौर हिन्दुस्तान में भाए हिन्दुत्रों की सम्पत्ति का सवाल भी असलाचा उनके रुपद की क्षीमत हमारे रुपद से आलग है जिसकी बजह से बहुत ही ज्यादा दुश्वारी जनता को होती है. यह सवाल इन्टर नेशनल मानीटरी फंड की बैठक में तै होने बाला था मगर

में पंडित जवाहर लाख नेहरू ने नवाबजादा लियाक़त असी खां को "झापस में नहीं लड़ेंगे" सममौता करने को कहा. इसकी बाबत चिट्टो इस सिलसिले में एक खास बात यह भी है कि जनवरी के महीने पत्री साख भर चलती रही लेकिन पाकिस्तान ऐसे सममीने की कोई - C. --- C --- C--- C--- C--- C---- C----

م. اين . او . كى طرف ميم أستريلها كم ايك بزرك جيم مهر كراجي كي درز بهاك كي مكر نتهجه كچه نهين نكلا . ليكن أنهين يوں هي برا هي . يو . اين . او . مين اس ير ينحث هون والي تهي لورن قکسن آئے اور در قعالی مہیلے تک دلی' ہرمی نکر اور أمس معاملے مهن پهلا قصور ياكسكان كا هي . كشمير كا موأن إب لے جو رپورے ہو. أين. أو. كو لني هے أس سے يته صاف هوجاتا هے كته

ا كولله نهدى ديا كها، وقال سے يهال پقسون نهيني بهداجي كئي . إس 1 كمارة أن كروب كي قيمت همار يري سي الك هر جس كي وجته سے بہمت هي زيادن دشواري جلكا كو هوري هے . يه سؤال هي پيزاره کيا . آهي طرح يم درسرم سوال – نهروس که براس کا سوال ي نع هوسكي . هاييد أكلي مال هو . بهوياري سمهده بهي بهت كجه بكو الم . يهل مع ماكستان كو المكارنيمشلل مانهكارى فلقاكى بيلتهك ميس طيرهوني والاتها مكريون أور هلاستان میں آئے هلادرؤں کی سبنتی کا سوال بھی لٹکے کشمیر کا مسکله طے نه هو سکلے کی وجه سے درنوں ملکوں کے

كو "أيس موس نهيس لويلكي، ماجهوته كرنے كو كها . إسكى بابت كى كوئى قدر نهين سمجها! . دايى سمجهوتي كه بعد بهى نواب مهيلم مهن يلآت جواهر لال نهبو في نواب زاده ايدائت على خاب چكى يكري سال بهر جانتي رهى ليكن ياكستان أيسے سمجهوتا إس سلسالے مهن ایک خاص بات یه بهی هے که جاوری کے

पाकिस्तान से ताल्लुक

प्रजातन्त्र को कायम हुए कुछ हम्ते भी नहीं बीते थे कि पूरबी पाकिस्वान से फिर बुरी खबरें आने लगीं जैसी कि १९४६ में आई थीं. सन १९५० की फरवरी खीर मार्च में पूरबी बंगाल से हिन्दू हजारों की वादाद में आने लगे. इसका असर हिन्दुस्तान के कुछ हिस्सों पर भी पड़ा. हालत संगीन थी, वन्नत नाजुक था. मगर पंडित जबाहर लाल नेहरू ने मानो जादू कर दिया. पाकिस्तान के प्रधान मन्त्री नवाबजादा लियाकत अली खोँ को युलाया, देहली में दोनों की बात चीत हुई जीर ट अप्रैल को दिल्ली समसीते पर दोनों प्रधान मन्त्रियों ने अपनी सही करके एक शानित की लहर दोनों देसों में ट्रांड़ा दी. हमारी केन्द्री सरकार के दो बंगाली मिनिस्ट्रों को इससे सन्तोश नहीं या जार दोनों ने इस्तीके दे दिये. इस सममीते के बाद से हालत में बहुत फरक्रपड़ गया है खाँर काफी हिन्दू पूरबी पाकिस्तान बापस गष हैं. लेकिन यह मानना पड़ेगा कि पाकिस्तान में अभी सूरत वैसो नहीं हैं जैसी कि होनी चाहिये, इस सममौत की बिना पर हिन्दुस्तान में पाकिस्तान के आखबार नशीस भी आए थे और दोनों देसों के सम्बंध काफी बढ़े.

लेकिन हिन्दुस्तान भौर पाकिस्तान के बीच झसली भगड़ा भौर बेलुत्मी तो कश्मीर के मामले पर हैं. इसको सुलमाने के लिये

پائستان سے تعلق

بهيا - وه اپدا فرض أدا كر كے هميں هوشهار كر كئے تعه .

ملتری نونب زاده لهاقت علی خان کو بلایا دهلی مهن درنون یلقت جواهر لال نهرو نے مالو جادو کر دیا' پائستدی کے پردشان کی بانگ چهت هوئی اور ۸ ایریل کو دای سمجهوتے در دونوں پر^{دیدا}ن بالسكان سے پھر بری خدوين آنے لکيں جيسي که ١٩٩٩ ميں آئي تهدن. سن 190٠ کی فروري اور مارچ ميس بوربي بنكال سے هددو هزارس کی تمداد میں آنے لکے۔ اِس کا شر ھلدستان کے کچھ حصول پر بهم بڑ' . هائت سلكهن تهيي وقت نارک تها . مكر ملکریوں نے اپنی سہی کرکے ایک شائکی کی لہر دونوں دیسوں میں هوواً دی . هماری کیلدری سرکار کے دو بلکائی مئسٹروں کو اس سے سلکرهی نهیں تها اور دونس نے استعث دے دیئے ۔ اس سمجهوتے کے بعد سے حالت میں بہت قرق پڑ گیا ہے اور کافی ہددو برہی **يا**كستان وأيس كُنَّم هين . ليكن يم مائال پويئل كم پاكستان مين کی بڈا پر هندستان مهں پائستان کے 'خبار نویس بھی آئے تھے 'ور ابعي مرزت ويسي نهين ۾ ڊيسي که شوني چاھگے . اس سمجهولة دوروں دیسوں کے سمبلدہ کانی بڑھ . پرجا تلکر کو قائم هوئے کچھ هنگے بھی نہیں بہتے تھے کہ پوراہی

ریمن هندستان ارر پاکستان کے بھی اصلی جهکوا اور پے لطنی تو کشمور کے معاملے پر ہے۔ اسکو سلجهانے کے لگے

था. भामरीका की तो कुछ पूछिये मत, पांचों उंगिलयां घो में थीं. बन्हीं नह बोरों के साथ अपने मक्षसद की तैयारी में जुटे थे. हमारे प्रधान करवरी सम् भूर लिया जाय. मिस्र मांग करता या सुद्धान की कौर स्वेष नहर से कानून बन रहे थे कि हिन्दी बिचारा कहीं का न रहे. योरप की हालव कुछ पनपी हुई दीखती थी. लड़ाई के जमाने में जो बीरानी जीर तबाही वहां आई थी तब की चढ़ी हुई बेहाली अब अमरीकी के एक कीजी जनरल--मैकझार्थर साहब जापान पर हुकूमत कर रहे बे. हस की खबरें इम खाती हैं लेकिन वहाँ लोगों में खमन या खौर हिन्यों के पछे हाथ बो कर पड़ी थी स्त्रीर एक के बाद एक ऐसे पैसे की बहौलत कुछ कम हुई यी और चीजें अपने असली रंगपकड़ रही थीं. इंगलैन्ड के चेहरे पर भी खुशी मत्तकने लगी थी ब्यौर बह मन्त्री पंडित जवाहर लाल नेहरू इस साल नवम्बर में ही भारीका मारश्रात पड से ज्यादः से ज्यादा फायदा चठा लेने की ताक्रत लगा रहा अंगरंजी कीज इटने की. अस्तिका के दिस्सन में गोरी सरकार काले से होकर लौटे थे जहाँ उनकी खूच खातिर की गई थी. सम् १९५०-एक नचर A STATE

851

)

साल के शुरू में ही २६ जनवरी १६४० को वह घटना हुई जो दुनिया के इतिहास में हमेशा याद रहेगी—हिन्दुस्तान के आजाद और खुद्मुख्तार प्रजातंत्र ने अपना जन्म लिया और इंडिया यानी भारत नाम का एक देस, एक राज, एक शिक्त दुनिया के सामने आई. इस मीक्ने पर राश्ट्रपति के पद पर देस ने अपने रत्न बाबू राजेन्द्र प्रसाद को बिठाया. सारी दिनिया ने एक ठंडी साँस ली कि चलो अब

الما جالا . مصر مایک کرتا تها صوقان کی اور صوئز نهر ما سرگار الما کروری فرجوں مائے کی . افریقہ کے داموں ممی گروی سرگار الما کی فرجوں مائے کی . افریقہ کے داموں ممی گروی سرگار الما کے بعد الما الما کی تابوں بن رہے تھے کہ مذہ بچارا ، کہمن کا نه رہے . اور یہ کی حالت کچھ پذبی دباسی بچارا ، کہمن کا نه رہے . وہائے میں جو ریزانی اور تبامی رهاں آئی تهی تسی کی دبولی کوری ہوری ہی جوری ہوری ہے حالتی اب امریکی پیسے کی ددولت کچھ کم دوئی تھی اور چھوری اپنے اصلی رنگ پہتو رهی تهیں . انگلیڈ کے چھورے پر بھی خوشی جہانکہ لکی دبیل ایدا ہیا ، امدریکٹ کی تو کچھ جھورے پر بھی میک آرتیر ماحب جاپیان پر حکرہت کر رہے تھ ، ریس کی خبوب جفرل ۔ کم آئی دہیں دیاں ایمانی رہاں اوریں میں جائے تھ ، دسارے پودھان ملتری میں جائے تھ ، حمارے پودھان ملتری کوئی تھی جوارر کی تو تھے جوار اس ایل نومبر میں ھی آمریکٹ سے ھوکر پرتیات ہے جوار اس کی خبوب خاطر کی گئی تھی ۔

سال کے شروع میوں چی اا جذوری +190 کو رہا گھٹٹا موٹی جو دنیا کے اتہاس میں شمیشہ یاد رہھکی—ملاستان کے موٹی جو دنیا کے اتہاس میں شمیشہ یاد رہھکی—ملاستان کے بھارت نام کا ایک دیسن' ایک راج ایک شکعی دنیا کے سامئے اور ن کا ایک دیسن' ایک راج ایک شکعی دنیا کے سامئے آئی ۔ اس موقع پر راشتریتی کے پد بر دیس نے آئے رتی بابو راجندر میں ہے۔ اس موقع پر راشتریتی کے پد بر دیس نے آئے رتی بابو راجندر

सन १६५० पर नजर डालने के पहले जरा १६४६ के खतम होते होते क्या सूरत थी यह भी सरसरी तौर से देख लें. हमारा देस जो क्रगस्त १९४७ में क्याजाद हो चुका था वहां क्यभी पुराने विधान व का देस डच लोगों की हुकूमत से मुक्त हो चुका था स्रोर इन्होने-स्रौर बासोदाई (राजशाही) के बीच छुट पुट जंग चल रही थी कानून के मुताबिक ही कारबार चलता था. अपना विधान बनगया था मगर लागू होना बाक्षी था. हिन्दुस्तान के पूरब में इन्डोनेशिया नाम शिया प्रजातन्त्र बन चुका था. इन्डोचीन में हो ची मेंह (कम्युनिस्ट) जौर फ़ॉस की सरकार का खमलदरामद था. आगे ऊपर चीन का बिशाल मुल्क कई साल की तड़ाई के बाद घव कुछ चैन पा सकाथा मीर माडत्मे तुंग की सरकार-लालचीनी सरकार-पूरी तरह चीन की मासिक हो गिई थी. हिन्दुस्तान के पिन्डिस में चलें--पाकिस्तान जीर हिन्दुस्तान के बीच कश्मीर के मामले में दिलशिकनी जो डेढ़ साल में चल रही थी जारी थी. इस सवाल पर यू. एन. घा. ने जो एक कमीशन बिठलाया बह अपनी रिपोर्ट यू. एन. भी. को दे ही चुका मौर मासपास एक झलग अफराान प्रदेस--पत्त्र्तिस्तान की मांग था और मैकनाटन प्रस्ताव भी सामने का चुके थे अफग़ानिस्तान बल रही थी, सीर बादशाह खाँ पाकिस्तानी सरकार के नजरबन्द कैंदी थे. घरव लीग की हालत हमेशा के जैसी-- क्रपर से ढोल अन्दर से पील - थी, इसराईल जोर सार रहा था कि उसके वजूद को मान

م تها. اُندَّر چهن مهن هوچی مئه (کمهزست ُ اُور باودائی (راج شاعی) ال كريهم جهمة بدقا جنك جل رهي تهي أور فرانس أي سركار كا عمل مر آمد تها . آگے اوپر چھن کا رشال منک کئی سال کي لوائي کے بالى تها . هلدستان كر پورب مين انترنيشها نام كا ديس قي لوگون كست ۱۹۳۷ مهن آزاد هو چكا تدا وهال أبهي پراخ ودمان و قانون كها صورت تهي يه بهي سرسري طور سے ديكه أهل . هماراً ديس جو كم مطابق هي كاربار چلتنا تها . أيدًا ردهان بن كما تها مكر لكو هونا كي حكومت مد مكت هو چكا تها أور الترنهشيا پرجا تلتر بن چكا بعد آب کمچه چهن يا سكاتها اور مارتسے تلک كي سرار الل تعي . اس سوال يو يو . اين . ار . نا جو ايك كمهشوا بتهايا كها وه اپىلى رپووت يو . اين . او . كو دے هى چكا تها اور ميكذاتن چيدي سركاز--يوري طريع چهن كى مالك هو ككى تيى ، هددستان معاملے مهں دل شکلي چو تيوھ سال ہے چل رھي تھي جاري کے پچھم میں چائیں۔۔ڈاکستان اور عددستان کے بیچ کشمیر کے ورسكا في ساملے آجكے تھے. افغانستان أور آس ياس أيك الل افغان پرديس-- پنديمۇنسكان كي مانگ چل رهى تهي اور بادشاء خال داکستانی سرکار کے نظر برند قهدمی تعے عرب لیک کی حالت هدیشه کے جهسی -- آریر سے تعول اندر سے پول- تھی' اسرائیل زور مار رها تھا که اُس کے وجود کو مان سن 190 ير نظر قالد کے پہلے ذرا 1919 کے ختم ہوتے ہوتے

(माई सुरेश राम माई)

सन् १६५०--एक नजर

आन्तककरन-अर्थ बनाइंशाः को भी अपनी गोद् में छिपा लिया. इन सास मानो करवट बदल कर दूसरे होर की तैयारी में थी. शायद हसी राम चन्द्र झौर स्वामी सहजानन्द्र, झपने सूबे के काम में मस्त भी जैसे प्रोफेसर हैरल्ड लास्की, जनरत स्मट्स, मकैन्यी किंग, लाडे बीसवीं सदी ष्यपनी जिन्दगी की मंजिल की आधभर तक पहुँच गई, सन् १८५० के पहले वह पचास बरस काट सुकी थी और इस बद्ताव में धरती पर काफी जोर पड़ा और कम से कम हिन्दुस्तान के तो जितने अनमोल रतन इस साल द्य गए उतने कभी नहीं गए थे, जीवन के हर मैदान से ही एक अञ्चल दरजे का भौर उलन्द पाए का सिप्हमालार ६८ गया—ज्ञालबार नवीसों श्रीर लेखकों में डाक्टर सिच्छतान्द सिन्दा, बैरिस्टरों झौर नेताझों में श्री सरत चन्द्र बोस, साहित्य जीर जन समार के नायक श्री साने गुरूजी, नीजवानी जीर समाजवाद के नमूने श्री यूसुफ मेहर काली, किसानों के प्रान बाबा गोपीनाथ बादोंलोई, राश्ट्र निर्मातात्रों में सरदार पटेल, संगीत कला में उस्ताद फैयांच खां, योगियों में श्री करविन्ह क्रौर महरित्यों में श्री रमन. हिन्दुस्तान के बाहर भी कई बड़ी बड़ी हस्तियां कूच कर गई-बेबेल. जौर इसी साल बीसर्वी सदी ने मानो अपने जीते जागते

والشكر نوماتايل مهل سردار يلتهل سلكهت كلامهل أستاد فياض

خال " يېژدون مهن شري اروند ار مېرشون مهن شري رمي .

هلاستان که باهر بهی کئی بری بری هستهال کوچ کر کئیں ۔ جفسے پروفیسر ههرلة لاسكى. جابل أسمتس' مهكلتون كلک' الرة ويول . أور أسي سأل بيسوييل صدى نے مانو آئے جيئے جائيے انتك گرن – شری برنارة شا كو بهی اینی كود مهن چهها لها. إن

كها ـــ أخدار نويسون أور لهكهكور مين تأكثر سچدائلد عدماً ا کے ہو مھدان سے ہی ایک اول درج کا اور بلندہ پائے کا سبع سالو اُتھا جعلے انسول رتن اس سال دب گئے آتلے کبھی نہھں گئے تھے، جھون السي بدلاؤ مهن دهرتي پر کافي زور پوا آور کم سے کم هددستان کے تو بهرسترون أور نهتاؤن مهن شرى سرت چددر يوس ساهتهه أور جن محلي . سو ۱۹۰۰ كا يتيام ود يهامي يرسي كل ميكي مهي أود إمي مال مانو كروق بدل كر دوسرم درركي تهاري مين تهي شايد آبهار کے نالک شری سائے گرو جی' نوجوانی اور سماج واد کے قمونے شری پرسف مهر ملی کسانوں کے پران بابا رام چندر ارر سوامی سهجانکد' آبه صوبے کے کلم مهن مست شبري کوپي قاته باردر لوئي' يهشويي مدي أيلى زندكي كي ملزل كي أدء بهر تك يهونج

यह मिनमक विकार है कि वह बहुत थोड़े हैं. हां, वह इस मंडप में गहुत थोड़े हैं पर न दिल्ली में बहुत थोड़े हैं और फिर हिन्दुस्तान में तो जैसों की गिनती इतनी ज्यादा है कि साल भर की मेहनत में सच्चे द्रनिया पर आहिंसा के हथियार से मानव हिंसा को जल्दी ही बहुत कार सारी दुनिया को सामने रख कर सोचना शुरू कर हैं. उनकी थोंड़े हैं ही नहीं. बन्हें यह समफ ही लेना चाहिये कि दुनिया में उन गिनती करना मुशक्ति हो जायगा जो सच्चे जी से यह चाहते हैं कि दुनिया एक है, दुनिया भेम से रहना चाहती है सौर इस जी से लगातार काम करने पर दुनिया के ऐसे साहित्यकारों की कम किया जा सकता है. तब साहित्यकार बहुत जल्दी इस दुनिया में इतनी चमक पैदा कर हंगे कि हिंसा का अंधरा दूर होगा आरे दुनिया को जागे राह साफ क्षेखने लगेगी.

دنیها ایک هـ، دنیها پریم سے (عما چامعی هـ اور اس دنیها پر اعدسا

کلدی کرن مشکل هو جائهکا جو سچے جی ہے بٹے چاہٹے شہن کا

のであるなるなのときなっていましましまして、 كو ساملے ركم كو سوچلا غروع كو دين . أنكى يه جهجهك بهكار ه

كه ولا بيمت تهوزے هيں . هان ولا أس ملذب مهن بهت تهوزے

تهوزے ههن هي نههن . اُنهين ياءُ سمجه هي ليدا چامكے كا دنيا هيں پر نع دلی مهن بہت تهوڑے هيں اُور پهر هلادستان ميں تو

مهل أن جيسون كي كلتي أتلى زياده هے كه سال بهر كي متعلت

مهن سنچ جي سے اكاتار كام كرنے يو دنيا كے أيسے سامكيلة كاروں كى

کے هکھھار سے مانر هذسا کو جلدی هی بهت کم کیا جا سکتا ہے

کے کہ ملسا کا اندھیرا دور موکا اور دنیا کو آگے راہ صاف دیکھٹے

سامتهمكار بهلائي كارهمن أرر أنهين بهلائي كے لئے أتها هي

تب سامتههار بهت جلدي اس دنها مهن 'تلی چمک پودا کر دین

साहित्यकार भलाईकार हैं कौर बन्हें भलाई के लिये उठना ही

—भगवानदीन ₹8. ₹₹. 140.

(खुलासा तक्तरीर सभापति, साहित्यकार परिशद, दिक्षी.)

(خلاصه تقرير سبها يتمي ساهتيمكار ډريشد دالي) البهكرأن دين

लड़ाई छेड दी. और यों फिर बेहद बंशों को डजाइना ग्रुरू कर दिया. कभी नहीं सिकुड़े थे. पर मानव समाज की यह बद्किमाती ही सम-माना बाह्यि कि खाज जितनी स्वार्थनेतना श्रीर राश्ट्रचेतना भी अबसे पहले मानव में कभी नहीं जागी. बंश चेतना पहले वंशों को लड़ाती थी. राष्ट्र चेतना ने वंशों की लड़ाई कम की तो राष्ट्रों की महिंसा की राह पर माजाए तो भूला हुमा नहीं माना जायगा. मीर इसे भी मानव समाज की ख़ुश किस्मती ही मानना चाहिये कि हिन्दु-स्तान ऐसे समय में राष्ट्रीय पैमाने पर अहिंसा के प्रयोग से आजाद राष्ट्र चेतना से मानव संदार बढ़ा, घटा नहीं, यानी आज राष्ट्रीयता सुबह का भूला शाम तक घर लीट आप तो भूला नहीं माना जाता. अब तक की भूला हुआ। मानव समाज आज आगर किर हुचा, जबकि इसकाक्ष से सारी दुनिया एक मोहल्ला झौर गाँब नहीं तो पक बड़ा करवा वन चुकी है. षाकाश श्रीर समय श्राज जितने पहले के मद में मस्त कुछ राष्ट्र दूसरे राष्ट्र को खतम करने में जरा भी आगा पीक्रा नहीं देखते. स्वार्थी साहित्यकार इस तरक से ऐसी आँख फेरता है कि डधर का नुक्रसान डसे कभी दिखाई नहीं देता. मानव चेतना से ही मानव संहार कम होगा.

साहित्यकारों की यह परिशद छोटी है अगर साहित्यकारों के दिल छोटे हैं. इसकी कारवाई कपूर बन कर डड़ सकती है अगर इस परिशद के सदस्यों के दिल में आत्मविश्वास न हो. यही परिशद बहुत बड़ी है अगर इसमें जमा हुए साहित्यकारों के दिल बड़े हैं और

له راهموں کی لوائی جدور دی . اور يوں يور يے حد ونشوں كو أجاران ونھيں کو لواتي تهي . راهيٽر چيندا لے رنشوں کي لوائي کم کي تو هروع كو هذا . رأشكر چهككا سے ماءو سلهار بوماً كهكا نهيل يعلى بهي أب سے بہلے مانو ميں كبهى نهيں جائى . وذهل چيقنا چهلے الرا گاوں نہوں تو ایک بوا قصدہ بن جکی ھ ۔ آکاش ارد سے آج هي سنجها جاعك كه آج جتلي سرارته چيكنا ارر راشتر چيكنا كولم مهي ذرا بهي آكا پهونچها نهيمين ديكهتے . سوار تهي سامتيه كار هوا نهيهن مانا جائيكا . أور إلى بهي ماتو سماج كي خوش قسمتي جتلے پہلے کبہی نہیں سکڑے تھ ۔ پڑ ماہو سماج کی یہ بد السمتی أمي طرف مے أيسي آنكه پهيردا هركه أدهركا نقصان أسكبهي دكهائي نههن ديكا . مالو چيتكا سے هي مانو سديهار كم هوكا . تك كا يهولا هوا مانو سماج آج أكر يهر أهدسا كي رأه يد آجائے تو يهولا هي مانا چاهائے که هلاستان أيس سے مهل (اشتريه پهدائے پر آج راهاگریکا کے من مهن مسمی کچھ راشاتر درسورے راشاتر کو خاتم أهدسا کے پریوک سے آزاد ہرا' جبکہ اتفاق سے ساری دنیا ایک محاله علم كالبيلا شام اك كهر لوق إلى تو بهولا نهيس مادا جاتا . أب

ساھکھہ کاروں کی یم پدیشد چھوٹی ہے اگر سامکیہ کاروں کے دل چھوٹے ھھں، اس کی کاروٹی کیور بی کر آو سکتی ہے اگر اس پریشد کے سدسھوں کے دل میں آتم وشواس نہ ھو ، یہی پریشد بہت بوی ھے اگر اس میں جمع ہوئے ساھکیہ کاروں کے دل بوے ھیں آور آن

आवाज ने सदा-शान्ति की पक्की नीव जरूर डाल दी होती, और अगले दूसरे आन्दोलन से डस पर हमारत बननी शुरू हो जाती.

आज लड़ाई की जड़ में, हथियारों के कारखाने इतने नहीं काम कर रहे जितनी वह भड़काने वाली कविताएं जो कमजोर झौर कायर सिपाही को तीप के मुँह में सिर डाजने का तैयार कर देती हैं. जितना बीर रस तीर, तलवार, तमंचे पर उंडेला गया श्रगर उसका हजारवां हिस्सा भी प्रेम प्यार से भरे सत्याप्रह पर छिड़का गया होता तो आज लड़ाई मुल्कों के बीच की नहीं, प्रान्तों के बीच की भी डठ गई होती. बह भी तो साहित्यकार ही थे जिन्होंने घरव के जंगती बहूँ मों को मक्का की यात्रा के महीनों में इतने ऊंचे हरने का झहिंसक बना दिया था जितने ऊ' चे दर्जे के काहिंसक महावीर जीर बुद्ध भी पैदा नहीं कर पाय. ऐसा क्यों नहीं हो पाया ! महाबीर झौर बुद्ध के भक्त नहीं दे सकते कि उन्होंने चक्रवर्ती राजाश्रों के गुन गाकर उन्हें मरने महाबीर जीर बुद्ध,का नहीं. यह कह कर वह अपनी सकाई पूरी पूरी साहित्यकारों ने चन्नवर्ती राजामों का श्वना गुनगान किया जितना से पहले पूरा आर्कियन और डाहिंसावादी बना दिया था. मरने से पहले सन्यास लेने की बात कह कर जवानी के भोग विलास में कभी की आशा करना जैसे बेकार है बैसे ही बक्रवर्ती को आखिरी समर में साधु नना दिखाकर जनता से यह भारा। करना, कि वह जवानी में हिंसा से दूर भागेगी, नेकार है. साहित्यकारों की अन तक की पैसी भूतें ही कारन हैं कि कहिंसा का त्रयोग रारट्रीय पैमाने पर न हो पाया, धन्तररिद्धीय पैमाने की बात वो एक जोर.

نهيس پوا . اگر يه پرچار نه هو! هوتا تو ساهتيمكارس كى اكتمى آواز نے سدا شانتى كى يكى نيو ضرور قال دى هوتى' اور اكلے دوسرے آندولن سے اُس پر عمارت بغلى شروع هوجاتى .

می تم چنهوں نے مرب کے جنگلی بدورں کو مکم کی یانوا کے مہماوں میں انٹے اونجے درجہ کا اہلسک بٹا دیا تہا جتلے اونجے درجہ کے ر نهين، پرانتوں کے بھچ کی بھی آئیہ کئی ہوتی۔ وہ بھی تو سامتھیمکار رهه جتملی وه بهوکاله وآلی کویتاانهن جو کمزور آور کایر سهاهیکو توپ طعلته يو أندية كها اكر أس كا هؤاروان حصة بهي يربع يدار م كے مكنه مهن سرةالليم كو تهار كر ديمتى هين . جمكنا ويو رس تير علوار" مهرے ستیائرہ پر چهرکا کیا ہوتا تو آج لڑائی ملکوں کے بدچ کی لهملسک مهارير اور بده بدي پيدا نهض كر پاكي ، ليسا كهون نههن هريايا ؟ مه اوير أور بده كر بهكت ساهتيمكارون نے چكرورتى راجازن كا إنا كن كل كيا جتنا مهاوير أور بده كا نهمن . يه كهكر ود أيشي مغالی ہرری ډرري نهوں دے سکتے که آنهوں نے چکرررتی راجازل والس ماین کمی کی آنیا گرنا جیسے بهکار کے ویت عی چکزرزتی کو كم كان كائر أنهمن مرئے سے پہلے پورا اكلاچن أور أعلسا وأدى بنا ديا تها. مرنے سے پہلے سنھاس لیدے کی باے کہکر جوانی کے بھوگ آخری عبر میں سادھو بنا دکھا کر جلتا ہے یہ آشا کرنا' کہ وہ جوائی مهن هلسا ہے دور بھائیکی ' بھکار ہے ۔ ساهتیمکاررن کی اب تک کی الهسى بهولهن هي كارن ههن كه أهلسا كا پريوک رأشتريه پهمانے پر آج لزائي کي جرمين' هتههاروں کے کارخالے اِنظے نہيں کم کو

अमरीका के प्रसिडेन्ट ट्रमैन ने ऐटम बम फॅकने की बात कह कर साहित्यकारों को चुनौती हो, और इन्होंने उस चुनौती को स्वीकार किया. सौ फीसदी नहीं, पचहत्तर फीसदी नहीं, पचास फीसदी नहीं मुश्किल से दस कीसदी साहित्यकारों ने ऐटम बम के इस्तेमाल के खिलाफ आवाज डठाई और नतीजा बांखों के सामने हैं. ऐटम बम को हिंसा द्वेश भौर अनीति से बना हुआ हाइड्रोजन बम या कास्मिक किरनें नहीं हबा सकतीं, पर आहिंसा, सार्व प्रेम और नीति से रचा साहित्य इस ऐटम बम का दम घोट सकता है.

ाति की आवाज

दूसरी कोर स्टाकहाम से उठी शांति की आवाज साहित्यकारों की दूसरी चीच है, यह भी काफी सफत हो रही है, प्रचार यह भी हुआ है कि शांति घान्दोलन स्टालिन का उठाया हुआ है, इस स्टालिन का, जिसे कुछ लोग जंगजु, पक्के रूसमक और दुनिया भर का तानाशाह बनने का लोभी कहते हैं. इस प्रचार का श्रासर कम

هه : هوسکتا هـ بهر نوانی چهونے پر دیب چند کی یاد آجائے' پر لوائی بلاد هرنے پر زهر وہ بهول کے کقیم میں پتک دیا جائیکا ، اور کبهر کو وہ تو آج هذدسکان میں چی نهیں' هندسکان سے باهر پہونچ گیا هـ' اور بوے ساهتهاکاروں سے تکر لے رها هـ . اور کبهر پوما کیها کیا تها . اسی کے شہدوں میں 'مسی کائد چهوو نهیں' یعنی آسی نے کامذ اور سهاھی کو هاته نهیں لئایا تها . اس پر "بهی اگر هاهتهاکی کو ماته نهیں لئایا تها . اس پر "بهی اگر هادی بی کیا کہا دوئی ، کہا کہا دوئی ، کہا کہا کہا دوئی ، کہا کہا کہا کہا کہا کہا ہوئی ہوئی شکتی کو نہ سمجیہ پائے تو آس میں میں سرجون هادی کہا کہا کہا دوئی ، ک

امریکه کے پریسهتانت تررمهن نے ایتم بم پهیانکٹے کی بات کھکر ساهتیمکارس کو چنوتی دی' اور اُنهوں نے اُس چنوتی کو مومکار کھا ، سو فیصدی نہیں' پچہتر فیصدی نہیں' پچاس کی صدی نہیں مشکل سے دس فی صدی ساهتیمکارس نے ایتم بم کے استعمال کے خاف آواز اُتھائی اور نتیجہ آئیموں کے سامنے ہے ۔ گاسک کونیں نہیں دیا سکتیں بو اعلسا' مارر پریم اور تیتی سے کا سامتیہ اُس ایتم بم کا دم کیونٹ سکتا ہے ۔

دوسري اور اسمال هام سے آتھي شائتی کی آواز ساهتيمااون کی دوسري چهز هے . يه بهی کادی سببيل هو رهي هے . پرچار يـــــ پهي هوا هے که شائتی آندولن استالي کا آتهايا هوا هـــائس استالي کا جسے کچه لوگ جلکجوئ پکے روس بهمت اور دنيا پهر کا تانا شاہ بلاء کا دورهی کہتے هيں . اس پرچار کا 'ثر کم

बिढ्या कपड़े पहन सकते हैं. इस चित्र नामधारी साहित्य ने हिन्दु-स्तानियों की नजर उस और जाने ही नहीं ही कि उनको भूका और नंगा बनाया किसने? और वह क्यों मजबूर हो कर सिपाही के काम में लगे. यह किसको नहीं माजूम कि दुनिया के दूसरे महायुद्ध में हिन्दुस्तान के जिले लायलपुर ने कम सिपाही दिये. यानी इतने कम कि उनकी तादाद तीन अंकों तक भी नहीं पहुंच पाई. यह क्यों ! क्योंकि लायलपुर में लड़ने वाले. जातियों के पास जमीनों के ाचत्रा का ल लीजय जिनमें यह दराया गया था कि किस तरह मुके नंगे गांव के लोग सिपाही बन कर माल मलाई खा सकते खीर जिले से सिपाही सिले. वहां की लड़ने वाली जातियां नंगी घौर मूकी थीं. बह पहली लड़ाइ में शामिल नहीं हुई यीं, क्योंकि डस वक्षत इनके पास खाने पीने की कमी न थी. हाँ तो, साहित्यकार की यह काफी सुरब्ने थे झीर उनको खाने पीने की कमी न थी. हां, हिसार धोकेबाजी बड़े क.म आ जाती है. तब क्या चनको साहित्यकार ही कहा जाय ! जन वह दितकार ही नहीं तो साहित्यकार कैसा ! वह हत्याकार है इसने ऋसाहित्यकार है. भाषा के लिहाज से कनीर की

भीती भीती बीती चर्हारया. नी दस मास साई को लागे, ठोक ठोक के बीनी बद्दिया.

यहाँ नहीं मिलती फटी पनहियाँ, बेटा हो जाना रंगहर. 涯 भीर दीपचंद की यह पंक्तियाँ —

ے پہلے کی کسی نہ تھی . هاں حصار ضاع سے سہاھی ملے ، وهاں کمی لونے والی جانیاں نلکی اور بھوکی تبھی ، وہ پہلی لوائی ممیں کے بعدل نہیں ہوئی تھیں' کھونکہ اُس وقت اُن کے پاس کھائے ر والى جاهيوں کے پاس زميديوں کے کافي مربحہ تعد أور آن كو كهائے تو يحدد برے معلوم هوں. مثال كالئے لوائي كے زمالے ہے ان چدووں م لے لیجگے جدمیں یہ درشا یا کیا تہا کہ کسطوح بہوکے نلکے گؤں کے لوکی سپاهي بلکر مال ملائی کها سکتے اُور بوهها کپڙے پهن سکتے هيں ۔ اس چکر نام دھاری ساھکوء نے مذدسکانیوں کی نظر اُس اور جانے می نہوں دی که آن کو بہرکا اور نکا بدایا کس نے ؟ اور ولا کھوں متجلور هوکو سپاهي کے کام مئيں لکے . ينة کسکو نهڻين معلوم که دنیا کے درسرے مہا یدھ میں هذه ستان کے ضلع النل پور نے کم مهاهی دیئے . یعنی احملے کم که ^{اُن} کی تعداد شاید تهن انکون فك بهي نهين پيونج بائي . يه كيون ؟ كهونكة لائل پير مهل كول پھٹے کی کسی نہ تھی ۔ ھاں تو' ساھا پیمار کی یہ دھوکے بازی ہڑے كلم أجاتي هـ . تب كها أمكو ساهتيه؟ر هي كها جائم؟ جب ود حثکار هی نهیں تو ساعتیمکار کیسا ؟ وہ هتیاکارہے اس سے اساهتیمکار ھے. بہادا کے لحاظ سے کبدر کی یہ پذیتیاں۔۔ لور ميپ جلاد کي يه پلکتهان :--جهدمی جهدی بیدی چدریا . تو میں جامی مائیں کو لائے' تیوک تعرب کے بیدی چدریا . ينيا هرجانا رنگ روق. پېل نههن ملتې پېژي پخهال ا

हुए हैं कि दूसरे मुल्फ के लिये उनके दिल में कोई जगह हो नहीं रह बर पहुंचा दें तो मुल्कों की बड़ी लड़ाई हमेशा के लिये घरती से चठ आ सकती है. साहित्यकार ऐसा क्यों नहीं करते ? इसका एक कारन तो यह है कि वह अपने अपने मुल्क के स्वार्थ में इतने भीगे गई. दूमरा कारन यह है कि वह अपने अन्द्र उस बद्दी शिक्ति का हैं क्योर क्यार उस क्यावाज को साहित्यकार गांव गांव क्योंर घर-के सब साहित्यकार मिल कर कल यह आवाज उठा है कि नड़ाई से बढ़कर कोई गुनाह नहीं तो लड़ाई कक सकती है, बन्द हो सकती साहित्यंकार (श्रदीब) का फर्ज करवरी सन् '११ नया हिन्द

आर यही जापान के साथ किया गया. तत्र क्या यह सज़क्त में नहीं आहासकता कि लड़ाई में जीत जुल्म आदे लूट मार की नहीं हुई, म्बाधी माहित्यकार मौके का फायदा उठाकर ऐसे काम कर जाना ऋौर यही हाल जापान का हुआ. गलत या सही बरना नया, श्रमरीका मौर कुछ हिन्दुस्तान के साहित्यकारों ने मिल कर यह सावित कर दिया था कि हिटलर और नाजी पार्टी न न्याय पर हैं आरे न उननी इंसानियत से काम ले रहे हैं जितनी एक सिपाड़ी में होनी चाहिये. दूसरी लड़ाई के शुरू होने के हैं महीने बाद ही हो गई होती. बह डैका बजा कर ऐसा पिटा कि आज पांच तने पड़ा सिमक रहा है. साहित्यकार यह अपच्छी तरह सममना है कि लड़ाई खाली ह्रधियारों से नहीं जीती जाती. खगर ऐसा होना ता जरमनी की जीत तो दो बर्स सारे योरप पर श्रीर कुछ श्रम्भिश पर अपनी जीत का विश्वास ही नहीं कर पाते जो यह चमत्कार दिखा सकनी है. जीत हुई दया और प्रेम की या दूसरे लफ्जों में आर्हिसा की.

ملک کے لئے اُنکے دل مهو کوئی جگه هی نہیں ولا گڈی . دوسوا كه ولا أي أبدَ ملك كي سرارته مين تنديهيكي دوئي هين كه دوسزي کرن ہے ہے کہ وہ ایج آ در آس بری شکتی کا وشواس ہی نہیں کر تو ماکموں کی بہی لوائی ھمیشہ کے لئے دھوتی سے آتھ جاسکتی كوئى كلالة نهيل تو لوائي رك سكتي هي بلاد هو سكتى ه اور اگر اُس آواز کو ساهتدیمکار گؤن گاؤن آور گهر گهر پهونچا دین ساهته، کار أیسا کهون نهیس کرتے : اس کا نیک کارن تو یه هـ ناطع کے سب ساءتدیمار ملاءر کل یم آراز آتها دیس که لوائی سے برهکر ساهكيه كار رأديب) كا قرض فروري مين اها

مم لوائی کے شروع ہوئے کے چھ مہیئے بعد ہی ہوئیٹی ہوئی . ر" تو دو مع نههن جهتم جاتي . ألار ايسا عوتا تو جوملي كي جمت دوسري نيائے بر هيں اور نه أتني أسدانيت سے ؟م لے رهے دين حقيقي أبا كها يه سمجه مين ربين أسكتا كالوائي مبن جومت ظلم أور لوت مار کی نہیں ہوئی جیت ہڑی دیا اور پویم کی یا دوسرے لفظوں مهن أهذسا كي . کاروں لے ممل کر بیم نابت کر دیا تها که همللر أور نازى بارتى نم سهاهي مهن هوني چاهگه . اور يهي جايان کے ساته کبا کيا . نب ورس مارے یورپ پر اور کوچه اقباسته در اپدی جمهت کا 5 کا پنجا کو أيسا بيما كم آج باؤل تلے مواسمك وها هـ . أور يمهي حال جاران كا هوا . فلط ها صحم برطائيه أمريكه أور كجه هذدستان كي ساءتده هاكم جو يه چمتنكار دكها سكتى هي . ساهتهه کار یه اچهی طرح سمجها هے که لوائی خالی هتمیارون

سوأرتهي ساهتيدكار مرقعے كا فائدہ أته! كر ايسے كام كر جدادا ه

"रव नण नरा नान जा सकत. साहत्यकार झपन पथ के मोह में इतना फंसता है कि उसे यह याद ही नहीं रहता कि वह किससे क्या काम करबा रहा है. पंथों और गिरोहों के जाता में फंसे साहत्यकार कभी तो ऐसी ऐसी बेतुकी बात कह जाते हैं जिसके तिये पंथ के समम्पदार आदिमियों को बहुत शिमेन्दा होना पड़ता है सौर फिर रामायन और महाभारत जैसे पवित्र मंथों पर कभी कभी किसी को ऐसी कड़ी आलोचना करनी पड़ती है जिसकी वजह से समाज के कोरे भतों में बेमतलब की सड़क पैदा हो जाती है.

साहित्यकार की जिम्मेदारियाँ

साहित्यकार को यह जानना चाहिय कि इसकी जिम्मेदारियां बहुत हैं भीर यह बहुत जिम्मेदारियां समाज ने उसके सिर यों ही नहीं थोप दीं. समाज साहित्यकार की ताक्रत से खूब बाक्रिक हैं. बह दिन को रात भीर रात को दिन कहने के लिये जनता को मजबूर कर सकता हैं. भाव यह उनके हाथ का काम हैं कि वह दिन को दिन कहलाएँ या दिन को रात. भारर साहित्यकारों ने दुनिया की पहली भीर दूसरी लड़ाई शुरू होने से पहले अपनी क़लम के घोड़े को लगाम लगाकर लिखा होता तो सिर्फ इतना ही नहीता कि पहली और दूसरी लड़ाई भाषती विक्रिय यह भी होता कि बहुत से कौजी हिथयारों पर यह पाबन्दी लग जाती कि उनका इस्तेमाल आद्मियों के मारने के काम में न किया जाय, सिर्फ जानकरों तक ही महदूद रखा जाय. जब नोबेल इनामों में शान्ति का हनाम मीजुद है तब साहित्यकारों को वह बिरबास हो ही जाना चाहिय कि अगर दुनिया

طرح بھانے نبھی مائے جا سکتے۔ ساھتھیکار آئے پلتھ کے مواد میں اتنا پھنستا ہے کہ آسے یہ یاد ھی نہیں رھتا کہ وہ کس سے کیا کام کروا رھا ہے۔ پنتھوں اور گرزھوں کے جال میں پھنسے ساھتھیکار کبھی تو ایسی آیسی ہے تکی بات کہ جاتے ھیں جسکہ لئے پنتھ کے سمجھدار آدمھوں کو بہت شومندہ ہونا پوتا ہے اور پھر رامائن اور مہا بھارت جیسے بوتر گرنتھوں پر کبھی کبھی کسی کو پیسی کوی آلوچا کرنی پرتی ہے جسکی وجہ سے سماج کے کورے

ساهتمهکار کی فحے داریاں

ساهتیگار کو یه جائنا چاهئے که اُس کی ذمہ داریاں بہت هیں لور یه بہت ذمہ داریاں سماج نے اُس کے سر یوں هی نہوں دن کو رات اور رات کو دن کہلے کے لئے جلتا کو مجبور کر سکتا کو رات. اگر سامتیماررں نے دنیا کی پہلی اور درسوی لوائی شروع کو رات. اگر سامتیماررں نے دنیا کی پہلی اور درسوی لوائی شروع کو اور ایے من کے گھوڑے کو لئام ایا کر لٹھا ہوتا تو صرف اتلا هی بھی ہوتا کہ بہت سے نوجی متعقاروں پر یہ پابلدس لگ جاتی یکہ یے کو اور ایے میں کے گھوڑے کو لئام ایا کر لٹھا ہوتا تو صرف اتلا هی بھی موتا کہ بہت سے نوجی متعقباروں پر یہ پابلدس لگ جاتی یکہ یے کی می محدود کویا جائے. جب نوبل انعاموں میں می کیا جائے کو دنیا کی می محدود کویا جائے. جب نوبل انعاموں میں جاتا چاہئے کہ آنعام

The second control of the second seco

1

मिटने के लिये तैयार कर हे. जिसने सन् ४६-४७ के हंगों के हिनों जल्दी कमजोर जीर कायर दोनों को, सिर्फ लड़ाई के लिये नहीं, मर सकता है शिवा बावनी वाली बात सबी न हो पर यह बात सच है कि बीररस की कविता इतनी असरदार हो सकती है कि वह बहुत दिलाई देता है. ठीक या नाठीक हमें यह बताया गया है कि शिवा-बाबनी के बाबन कवित्त सुनकर शिवाजी लड़ने के लिये तैयार हो गए थे. साहित्यकार के लिये यह बात कितनी ललचाने वाली है. हो साहित्यकार जान बूफ कर उन बुराइयों को भड़काता है. ऐसा वह इसलिये करता है कि उसे अपनी मेहनत के पेड़ में तुरत फल फलते तो साहित्यकार होने का आधिकारी नहीं. मानना यही पड़ेगा कि के अन्दर की बुराइयां हे व (नकरत) की चिनगाशी से बारूद की तरह महकने के लिये तैयार रहती हैं, स्रौर झगर वह इतना नहीं जानता यह मैं नहीं मानता कि साहित्यकार यह नहीं ज्ञानता कि ज्ञादमी कर हेता है. साहित्यकार ऐसा खोटा रास्ता फिर क्यों अपनाता है ? की आग ज्यादा ज्यादा बढती चली जाती है, इसलिये वह साहित्य-साहत्यकार (अदीब) का फर्ज करवरी सम ग्रे साहित्यकार का भीतरी रोग बढ़ता जाता है वैसे वैसे बाहरी हैं ब कार जो हित करने के लिये खड़ा हुआ था दुनिया का आहित ज्यादा

أليسا كهوتا راستته يهر كهون إيدانا هـ ؟ كى آك زيادة زيادة برهتى چلى جاتى هـ، اس لئے وة ساهتهدكار جو هت كرنے كركيے كهوا هوا تها دنيا كا اهت زيادہ كرديتا ہے . ساهكيمكار 3 حامكهدكار كا بهيكرى روك بومكا جانا هي ريسے ريميے باهري دريش حامكيد كار (أديب) كا قرض فروري سن اها

 توت بهل پهلک دکيائي ديتا هـ . تهوک يا ناتهيک همهن يه بتايا ال كما هد كه شيوا بازى كه بارن كريت سن كر شيواجي لوند كر لئر . تهار هوكئم تمي . ساهتهم، كي ايد يه بات كتدلي للجانز والي هي . الله هي نهيس، يراني كتابين ميدن بهي جهان جهان رداي سدهي كا ذكر والا فصه کهملة مكارى أور النج آساسي مد بهوكائے جاسكتے هيلى . فكروں كو سلسلے وار ډوها هے اور أن مين نكلے هوئے كارتونوں كو ديكها هے وہ اس بات کا اندارہ لکا سکتا ہے . سے مے آدمی کے اندر رهائے کوںے . جس نے سن ۲۹-۲۷ کے دیکوں کے داور کیر ہددو و مسام گور کلیر هونیں کو' صرف لیازی کے لئے نہیں' مرمقطے کے انٹے تیار وجر رس کی کویٹا اتلی اثرداد هوسکتی ہے که وہ بہت جلدی کمزرر کا ہے ؟ ایسا وہ اس لئے کرتا ہے کہ اُسے ایدلی محدثت کے پیٹو میں هوسکتا ۾ شهوا باوني وائي بات سنچي نه هو پر يه بات سي ه که رهمتي هيون أور اكر وا اتفا نهيس جائتا تو ساهتيمكار هوني كا أدهيكاري مهلان. مالنا يمي پويکا که ساهتيمکار جان بوجه کر آن پرائيون کو بهڙ کی ہوائیل دریص (ننزت) کی چلتاری سے باروں کی طوح بہوکئے کے لئے تیار مح معن نهيل مانكا كه ساعة يعار يم مهدي جانعا كمادمي كم أندر

मक्कारी और जालच आसानी से मङ्काए जा सकते हैं. इतना ही

००००० ४ क जन्मं जन्मं सानि सिद्धि का चित्र आया है

कट्टर हिन्दू व मुस्लिम पत्रों को सिलसिलेवार पढ़ा है झौर डनमें

निकले हुए कारद्वनों को देखा है वह इस बात का अन्दाचा लगा सकता है. सचमुच बादमी के अन्दर रहने वाला गुस्सा, घमंड,

समाज के बन जावें तो न केवल तीसरी लड़ाई रुक जावेगी बल्क 'डुनिया की लड़ाई' का खयाल ही इस घरती से उठ जायगा.

साहित्यकार यह क्यों नहीं सोचता कि यह छोटे गिरोह का बन कर इतना बड़ा नहीं हो सकना जितना वड़े गिरोह का यनकर हो सकता है, यह उसकी निरी मिमक है कि वह आगे बहने में घनराता है. नहीं होता. सारी दुनिया को भाई मानकर लिखने में हो चार दिन ही को अपने ऊपर ही अचरज होने लगेगा. 'सब से प्रीन' की लीला ही छोटे श्रीर नड़े गिरोह में छोटे वड़े होने के सिवा कोई श्रीर अन्तर क्षर्लम बटकेगी उसके बाद वह इस तेजों से देंदिंगी कि साहित्यकार

स्वार्थ, प्रकाश की झोट

साहित्यकार इस बान को अन्छी तरह समभना है कि स्त्रार्थ की चाल को रोक देती है, इसिलये जिस साहित्यकार के स्वार्थ का घेरा जितना छोटा होता है उसका साहित्य भी उतना हो कम श्रासर-ज्यात्मविश्वास के प्रकाश के चारों तरक एक ऐसी झोट है जो विश्वास दार होता है. फिर न जाने क्यों साहित्यकार यह सब जानने हुए न अपना पेरा बढ़ाता है. न उस खोट को ढाने की सोचता है. झोट साहित्यकार की पहुँच अगर दूर तक नहीं है तो यह बुगी बात नहीं. फिर इस परिधि, सीमा और औट की बुराई क्यों ! असल में परिभि, कोई बुरी चीज नहीं अपगर वह सिर्फ सीमा बताने वाली हो. किसी सीमा और घोट वाले साहित्यकार सी पांछे सी एसे ही मिलते हैं जो सीमा के भीतर की चीजों को एक निगाह से देखते हैं आर सीमा से णाहर की चीजों को दूसरी निगाह से. इतना ही नहीं, जैसे जैसे हो <u></u>ጀያያ

'هنها كي لوائي' كا خدال هي إس دهرتي سر آبه جائيگا. مماج کے بن جاریں تو نہ کرول تیسری لوائي رک جاریکی بلکه

قوى جهجهك ه كه ود أكر بوعظ ميس كهيرانا ه . جهواتم أور بوء هنمها كو بهائي مان كو كيشم مين دو چاردن هي قام اتكهاعي الجوج هولا لكيكا . "سب سے پوريت كى لولا هي أيس هـ . بوا نهيل ه ساكا جكدا بور كاوة كا بذكر هوسكات هيا يه أس كي محروة معيل چهولتے ديا۔ هونے كے سوا كرائي أور ائتدر نهيدل هوتا ، سارى گس کے بعد وہ اِس تینوی سے دوریکی که سامتہ به کار کو آنچ اُوبار علی ساهديمكار يم كهن نهوس سوجدا كه ولا چهدتے كرولا كا بين كر إندا

موارية براهي كي أول

جو رہواس کی جاں کو رزک دیتی ہے۔ اس لئے جس سادندیمہ کار کے سوارته کا کبھرا جندا چھوڑا دونا ہے اُس کا سادتدیم بھی اُرنا عی آتم وشواس کے پزگش کے چاروں طرف آیک آبسی آوت ھ كم أكردار هونا هي ديمو نه جانے كهون ساهتهكار يه سب جانتے هوئے تم إيما كههرا بوهاتا هـ: نه أس ارت كودهان كي سرچة! هـ. أوظ كوئي يبن چيز نههن اگر وه صرف سيما يٽانے وائي هو . کسيساء⊼يه كار كى بهني أكر درر تك نهيل ها تويه يرى بات نهيل. پهر اِس پريدهي' سيما 'ور اُوٽ کي براڻي کڍون؟ اُمڻ مين پريدهي' سهما کے بھیٹر کی چدورں کو آیک نکاہ سے دیکھائے ھیں اُور سیما سے ياهر كي جوزون كو دربيري نكة سے . أثنا هي نهدن جوسے جوسے أيسے معهما ارر أرت والے ساهتهه كار سو يفتهه سو ايسے هي مائتے ههن جو ساهدیم کار اس بات کر اچهی طرح سمحهدا هے که سوارته

माज जो कुछ हो रहा है वह साहित्यकारों के इस वानर मीह का ही नहीं होता कि उसके साहित्य में साहित्य की जान नहीं रह जाती बल्कि इसके साहित्य में कुसाहित्य की सारी बुराइयाँ आ जाती हैं. े ... कावित्यस्य साम्ने मान्त्र. धर्मे. आपने आपको किसी एक मुल्क से जोड़ घँठता है तब तब इतना ही है और अमरीका में रहने वाले साहित्यकार की यह हालत है तब आर मुल्कों का तो कहना ही क्या! इसिलिये जब जब माहित्यकार कम से कम, अमरीका अपने मुल्क के बचाब की लातिर दूसरे मुल्कों सनाल का क्या जनात्र है कि स्प्रसीका क्यों स्पनी बनी हुई चीजों के लिये दुनिया भर में बाजार हुँडने भागता फिरता है श्रीर जगह जगह अंपने हवाई आड़े बनाने की िक रखता है? और कुछ न भी सही, की मदद की जरूरत रखता है, जब श्रमरीका डेसे सुल्क का यह हाल बिलकुल सच मान लें तब भी श्रमरीका के माहित्यकार के पास इस का मुल्क अन्नमरीका ऐसा है जिसे किसी बात के लिये दूसरे मुल्कों की तरफ ताकना नहीं पड़ेगा. और अगर हम उसकी वात को नहीं जानता कि आज कोई मुल्क खपने आप में इतना पूरा नहीं है कि दूसरे मुल्कों की मदद के त्रिना मुख़ी ब्यौर जीता रह सके. हो सकता है आज अमरीका का कोई साहित्यकार यह कह बैठे कि उस बौर गिरोह मानव समाज का अंग है. कीन साहित्यकार है जो यह सोच सकता है सही पर यह मानकर कि उसका मुल्क, समाज, बर्भ साहत्यकार (कादीन) का फर्जे करवरी सन् '११ फिरता है. साहित्यकार अपने मुल्क, धर्म और समाज की मलाई अपने बच्चे से होता है. बन्द्र अपने भरे बच्चे को छाती से लगाये नया हिन

کالکا نہمیں پڑیکا۔ اور اگر ہم آسکی یوات کو بولکل سیے مان لیمی م قب بھی آمریکھ کے ساہنڈیمکار کے داس اس سوال کا کیا جواب ہے لله که امریکه کهون اولمي نکمي هوئي چيزون کر لئے د: ۱۰ پهو مهن بازار آجاتي هيدن . آج جو کنچه هو رها هـ وه ساه ټيم کارون کے اُس باتو قعونكمك بهائدا بهررا هارر جكه جكه اليه هوائي ادر بدال كي فكر مُعهل رة جاتي بلكه أسكي ساهةهم ميس كساهةميم كي ساري برائيان مهرة كا هي پيهل هـ. اگر آج دنيد! كي سارے ساعة يمكار أنفي ملك. لكيجب جب ساهتميدكار أيد آپ كركسي أيك ملك سے جوز بيتهماير تب تب إننا هي نهين هوتا که أسكي ساهتبه مين ساهتهه کي جان ماهتيه کار کي يه حالت هي تب اور ملکون يا تو کها هي کيا! اس وکهما هے ؟ أور كچھ نه يھي سبي ، كم سے كم، أمربكة أينے مذك كے مجهافي كي خاطر دوسرے ملكون كي مدد كي غرورت ركمتا يے . جمب أمريكة چيسه ملک كا يه حال هي اور أمريكة مين رهليم وال أمريكة أيسا هي جسيم كسي بات كي لئي دوسوريم ملكون كي طرف هرسرے ملکوں کی مدد کے بلاا سکمی آور جیتا رہ سکے . هو مکتا ہے آج آمریکہ کا کوئی ساهتیہکار یہ کہ بہتھے کہ آسی منک أور كروة مانو سماج كا انك هـ . كون ساهديمكار هـ جو يه نهدن جائما كه أج كوئي ملك أبه آب مين أتنا بورا نهبن هر كه جهوتا هي . ساهنڌيمكر' اي ملک' دهرم اور سماج كي بهائي الله الله مع موتا هي بلدر أليه مرم بعيد كوجهاتي م الأليم موج مسكتا هے سهي پر يه مان كر كه أسكا ملك ، سداج ، دهوم

دنها ميں شاعي كي آواز

5

के सिर न महें तो किसके सिर महें ? कागर साहित्यकार इस बुराई को झपते सिर नहीं लेना चाहते तब बह खुले खुले उन लेखकों को, जो दुनिया में इस तरह का बैरभाव फैलाने का काम कर रहे हैं, साहित्य के समाज से खारिज कर हें और अगर वह ऐसा नहीं कर सकते तो इस भूकंप की बुराई को अपने सिर लें. सफेंद काग्य पर हर काले हरफ को अगर साहित्य का नाम दे दिया जायगा तो भलाई की जगह बुराई ही फले फूलेगी. भलाई को फलने फूलने के लिये तो भली बातों को ही साहित्य मानना पड़ेगा और भले कामों के बखान से भरी हुई किताजें ही साहित्य की पुरतकों का नाम पा सकेंगी. अगर साहित्य दुनियाहारों का दुल हर नहीं कर सकता तो न बह साहित्य कहलाने योग्य है अपीर न जीते रहने योग्य.

दुनिया में शानित की आवाज्य यह साहित्यकार ही तो हैं जो घूम घूम कर दुनिया में 'शान्ति रहे' की कावाज्य दठा रहे हैं. वह पत्रकार साहित्य नहीं तैयार कर रहे जो संसार को लड़ने के लिये भड़का रहे हैं. वह विद्यानी विद्यान-साधत्य की बद़वारी नहीं कर रहे जो ऐसे हिष्यारों और मिंसे साधनों के बनाने में सीधे ना सीधे योग दे रहे हैं जो एक दिन समाज की बरवादी का कारन होंगे. हों, वह पत्रकार और विद्यानी सच्या की सादी दिमाती मेहनत और सारी सुफ बूफ इस काम आवे कि बाने बाजी तीसरी लड़ाई शान्ति सम्मेलन का रूप लेते. साहित्य हार काने बमें पर पूरा नहीं खतर सकता अगर उसे अपने सुलक, रूपने समाज, ज्याने वमें वा अपने निरोह से ऐसा मोह है जैसा बन्दर को

کے سر نموهیں تو کس کے سر موهیں؟ اگر ساهمهمار اس برائی کو اپنے مر نہوں لیٹا چاهمے تہہ رہ کھلےکھلے اُن لیمیماری کو جو دنیا مهں اسطرح کا بیر بھاؤ پھیلانے کا کم کررھ میں' ساهمیم کیساج سے خارج کر دمیں آور اگر وہ ایسا نہیں کر سکتے تو اس بھوکمی کی برائی کو فیے سر لیں ، سفود کفن پر ہر کانے حرف کو اگر ساهمیم کی برائی کو فیا جائیا تو بھائی کی جامی برائی می پھلے پھولیکی ، بھائی کو چھلے کموں کے بکھان سے بھری موئی کو می ساهمیم ماندا پریکا اور پھلے کانے بولیکی ، اگر ساهمیم کی بستکوں کو نام پاسکھلکی ، اگر ساهمیم دنیا داررں کا دکہ دور نہیں کر مکتا تو نے وہ ساهمیم کہائے یوگیم ھے اور نم جونے رہئے برگیم ،

یه ساهتههار هی تو هی جو گهرم گهرم کر مانها مین اشانکی رفا کی آواز آتها رفید ههی . وه پیتر کار ساهتیه نههی تیار کر رف جو کی آواز آتها رفید ههی . وه پیتر کار ساهتیه نههی تیار کر رف جو میسار کو لونے کے لئے بهوکا رفید هیں . وه وکیانی وکهان ساهتیه کی پوتواری نهیں کر رف جو ایسے متهیارری آرر ایسے سادهنری کے بدانے بوبادی کا کارن هونکے . هان وه پیتر کار آرر وکیانی سچا سامتیه چهور درائی محدت اور ساری سوجه پوجه اِس کام آوے که آنے جمائی محدت اور ساری سوجه پوجه اِس کام آوے که آنے وائی تهسری لوائی شانتی سمهان کا ربی ہے ہے . ساهتیهکار این تهسری بوائی شانتی سمهان کا ربی ہے ہے . ساهتیکار آب دعوم پر پورا نبهی اتر مکتا اگر آنے آب ملک اُنے

مساج، انه دهرم یا آنه کرده به ایسا مره ها جهسا بلدر کو

ساهتمه کار (ادیب) کا فرض فروری سن ۱۵ The second secon

ساههمکار، جو آگ بهبرگانے کا کام کرتا ہے، آج دھوم سے دور پو جاتا (ہے ۔ آور ساھهمکار، جو آگ لکدے میں سے بھی بھلائی نکال کر آگ لگانے والد کے لئے سماج کے دل سے نفرت دور کرتا ہے، آج دھوم کی شان پوطاتا ہے، آور آیسا جمی ساھتممکار آس پویم تار کمی رچاہا کرتا ہے جو اگر کانی بوا ثابت ہوا تو آپ دن مارا ماتو سماج آسمیں پویا جا سکے ۔

ساءة يمية أزه الديب) مازو سماج كو بهت أونجها أتها لايا هـ، يو أس أونجه أته سماج كي اس سماء يكو بهت أونجها أتها لايا هـ، يو كو كچه هي دنون مين بيهكار ثابت كر سكتى هـ جو أسكى محصلت محصلت كا ايك نئے تهلك كا يهل هوا هـ ولا يه كه مازو سماج بهلائي كى لحاظ سـ يا تو ملكون مين بت كيا هـ يا پهر جاتهون مهن ، تتيجه يه هوا هـ كه كبهى بهي كوئي ماك يا كوئي جات أيه بوهتي كے زمم مين سماج ويوستها كے سلتول كو بكار كو أس

कचा हिन्स साहित्यकार (आवीव) का क्षजं करवारी सन् '५१ किला का नतीजा है, और तीसरी बड़ी खड़ाई के शुरू करने में भी छन ही का हाय रहेगा, पर ऐसा कहते हुप वह यह नहीं सोचते कि इस तरह की हींग में घमंड ज्यादा है, सचाई बहुत कम. माना, वियासवाई से बाग भड़काई जा सकती है और वह जल्दी इतेगा वियासवाई से बाग भड़काई जा सकती है और वह जल्दी इतेगा पड़े पर यह याद रहे कि समाज आग लगाने वाले को फाँसी के पड़े पर यह याद रहे कि समाज आग लगाने वाले को फाँसी के तछने पर मह याद रहे कि समाज आग लगाने वाले कर साता है.

साहित्यकार, जो जाग भड़काने का काम करता है, अपने धर्म से हूर पड़ जाता है. और साहित्यकार, जो आग तगने में से भी भजाई निकाल कर आग तगने वाले के लिये समाज के दिल से नकरत हूर करता है, अपने धर्म की शान बढ़ाता है, और ऐसा ही साहित्यकार उस प्रेम तार की रचना करता है, जो आगर काभी बड़ा साबित हुआ, तो एक दिन सारा मानव समाज उसमें पिरोया जा साहित्यकार (अदीव) मानव समाज को बहुत ऊँचा चठा लाया है, पर बस ऊँचे चठे समाज की इस समय ऐसी हालत है जो उसकी मेहनत को कुछ ही दिनों में बेकार सालित कर सकती है. उसकी सारी मेहनत का एक नए ढंग का फल हुआ है. वह यह कि मानव सारी मेहनत का एक नए ढंग का फल हुआ है. वह यह कि मानव समाय भलाई के लिहाज से या तो मुल्कों में बँट गया है या फिर जातियों में. नतीजा यह हुआ है कि कभी भी कोई मुल्क या कोई के सिर न महें तो किसके सिर महें ? कागर साहित्यकार इस सुराई को अपने सिर नहीं लेना चाहते तब वह खुने खुने बन काम कर हो लेका के, जो दुनिया में इस तरह का बैरभाव फैलाने का काम कर हो हैं, साहित्य के समाज से खारिज कर दें और अगर वह ऐसा भी किस के सफेंद़ के सफेंद के जायगा तो भलाई की जाह बुराई ही फले फूनेगी. भलाई को फज़ते भी फून के लिये तो मली बातों को ही साहित्य मानना पड़ेगा और अने कामों के बखान से मरी हुई किता में ही साहित्य की पुरसकों का भी कामों के बखान से मरी हुई किता में ही साहित्य की पुरसकों का भी कामों के बखान से मरी हुई किता में ही साहित्य की दहने योग ग.

दुनिया में शान्ति की कावाज यह साहित्यकार ही तो हैं जो घूम घूम कर दुनिया में 'शान्ति रहे' की कावाज उठा रहे हैं. वह पत्रकार साहित्य नहीं तैयार कर रहे को संवार को बड़ने के लिये भड़का रहे हैं. वह विज्ञानी विज्ञान-साहित्य की बढ़वारी नहीं कर रहे जो ऐसे हिंचयारों और ऐसे साधनों के बनाने में सीधे ना सीधे योग दे रहे हैं जो एक दिन समाज की बरवादी का कारन होंगे. हाँ, वह पत्रकार और विज्ञानी सच्धा साहित्य छोड़ जा रहे हैं जो काज इस कोशिश में लगे हुए हैं कि उन बाने वाली तीसरी लड़ाई शान्ति सम्मेलन का रूप ले ले. साहित्य हार कापने वर्म पर पूरा नहीं खवर सकता कागर चसे वपने गुल्क, इपने समाब, व्यपने वर्म या अपने निरोह से ऐसा मोह है जैसा बन्दर को

کے سر نمموھیں تو کس کے سر موھیں؟ اگر سامتھمکر اس برائی کو آپ سر نہیں لیٹا چامتے تب وہ کیلےکہاے اُن لیکھکوں کو خبو دنیا ممں اسطرے کا بیر بہاؤ پہیلانے کا کام کر رہے میں 'سامتیم کےسماج سے خارج کر دیں اور اگر وہ ایسا نہیں کر سکتے تو اُس بھوکسی کی برائی کو آپے سر لیں ، سنید کافٹ پر مر کالے جرف کو اگر سامتیم کا نزام دے پہلنے پہولئے کے لئے تو بھٹی ہی پائیں کو می پھلے پمولیکی ، بھلائی کو پہلنے پہولئے کے لئے تو بھٹی دینی بائیں کو می سامتیم مانٹا پویٹا اور پہلے کموں کے بکہاں سے بہری موئی کتابیں می سامتیم می بستیہوں کا نام پاسکھلکی ، اگر سامتیم دیتا داروں کا دکھ دور نہیں کر سکتا تو پی وہ سامتیم کہلائے یوئیہ ہے اور نم جہتے رہئے یوئیہ .

دنها ميس شامتي كي آواز يم سامتهكار هي تو هيس جوگهيم گهيم كر ننها ميس 'شاتتي رها' كي آواز اتها ره هيس . وه پكر كار سامتيه نهيس تيار كر رك جو يوكواري نهيس كر رك جبوكا رك هيس . وه ركياس وكياس وكهان ساهتيه كي پرياسي كا كارن هيزكي . هان وه يكر كار اور ايياس سيحا سامتيه چهور جها ره هيس جو آج اس كوشش مهن لكم هي خه ايك دن سماج كي جا ره هيس و آج اس كوشش مهن لكم هيئ كم آدے كه آني ساري وائي تيسري لوائي شانتي سمهان كا رزب كے ليم ملك كه آنة وائي تيسري بوراً نهين اتر مكتا اكر أج انج ملك ' انه

مساج، انه دهرم يا انه كرزة مه ايسا موة هـ جهسا بكدر كو

पड़े. पर यह याद रहे कि समाज आग लगाने वाले को फॉसी के जोर पकड़ सकती है कि उसको ठंडा करने के लिये दमकल की जरूरत इस तरह की झींग में घमंड ज्यादा है, सचाई बहुत कम. माना, साहित्यकार (कादीव) का कजै करवदी सन् '५१ कला का नतीजा है, बौर तीसरी बड़ी लड़ाई के ग्रुरू करते में भी उन ही का हाथ रहेगा, पर ऐसा कहते हुए वह यह नहीं सोचते कि दियासलाई से माग भड़काई जा सकती है मौर वह जल्दी इतना तखते पर चढ़ाता है झौर आग बुमाने वाले पर फूल बरसाता है.

अन्तरत दूर करता है, अपने धर्म की शान बढ़ाता है, और ऐसा ही साहित्यकार उस प्रेम तार की रचना करता है, जो अगर काभी बड़ा साबित हुआ, तो एक दिन सारा मानव समाज उसमें पिरोया जा साहित्यकार, जो झाग भड़काने का काम करता है, झपने धर्म भनाई निकाल कर आग लगाने वाले के लिये समाज के दिल से से दूर पड़ जाता है. स्रौर साहित्यकार, जो स्राग लगते में से भी

जात ष्रपनी बढ़ती के जोम में समाज व्यवस्था के संतील को बिगाड़ مع احساء مل المام المام जातियों में. नतीजा यह हुआ। है कि कभी भी कोई सुल्क या कोई समाज भलाई के लिहाज से यातो मुल्कों में बेंट गया है या फिर मेहनत को कुछ ही दिनों में बेहार साबित कर सकती है. उसकी सारी मेहनत का एक नए ढंग का फल हुआ है. वह यह कि मानव साहित्यकार (श्रदीब) मानव समाज को बहुत ऊँचा डठा लाया है, पर बस ऊँचे चठे समाज की इस समय ऐसी हालत है जो डसकी

* كلا كا نكليجه هـ، أود تهسوى بوي لوائي كم شووع كونة مهن إهي أن هيكا لايمزل يرمانا ها . مهلد اکرنے کے لئے دم کل کی ضرورت ہڑے ۔ پر یہ یاد رہے که سماج آل لكالم والد كو يعانسي كد تختر ير جوهانا هد أور آك بجهالة والد هانه رههکا، پر ایسا کہتے هوئے وہ يه نهوس سوچتے که اسطرح کی تيدلک المولائي جا ساعي ها أدر وا جادي أتنا زدر يكو ساعي ها كه أسكو مهن گهملت زیاده هے " سچائي بهت كم . مارا ديا سائي سے آف

ک کے جو اگر کافی بڑا ثابت ہوا۔ تو ایک دن سارا ماتو سماج آسمیں هال بوهاتا هـ، أور أيسًا هي ساهكيمكار أس يويم تار كي رجوًا كراً لکالے والے کے لئے سماج کے دل سے ندرت دور کرتا ہے' ایے دھرم کی **だらすず**. ه. أور ساهة ديمكر: جو ألى لكدر مين مر بهي بهائي نكال كر ألى ساهتهائ جو آک بهوکالے کا کلم کرتا ہے الچ دھوم سے دور پو جاتا

آلیدی بوهتی کے زعم میں سماج ویوستها کے ساتمول کو بکار کر آس زور کا بھوکسی السکائی ہے جو آدھی دنھا سے زیادہ کے ساد مهن . نتيجه يه هوا هـ كه كبهي بهي كوئي ماك يا كوئي جات اللائي کے لحماظ سے يا تو ملكوں ميں بہت كيا هے يا بيور جاتھوں كو كچه مى دنين مين يهكار ثابت كر سكتى هـ أس كي ساري معطب کا أیک نئے تھلک کا پھل ہوا ہے . وہ یم که مانو سماج أمن أونج أتم سماجكي إس سم ايسي حالت ه جو أسكي متعذت ساءتميمكار (أديب) مادو سماج كو بهت أونجها أتها اليا هـ، ير

कोई साहित्यकार न इस खाद्शं की बात को कहना चाहता है स्त्रीर न कहने की जरूरत सममता है, आद्रशं बखानने बाला साहित्य साहित्य वह है जो हमारी आज की उत्तमनों को मुलमाए स्रौर इस तरह सुलभाए कि हमारा अगला हर क़र्म जाने-अनजाने अपने आज आद्री साहित्य नहीं हो सकता. आज के लिये काम का स्पाप साद्शं की स्रोर स्टता चला जाय.

बल्फाने पैदा की साहित्यकार ने

ष्पाज की समाजी खौर राजकाजी उलभनें साहित्यकार की पैदा की हुई हैं. आर्थिक और धार्मिक इलक्तरों में भी साहित्यकार का हाथ है, यह बात हम यह मानकर कह रहे हैं कि जो कुछ लिख गया वह साहित्य है, या जिसने जो कह डाला और कर डाला वह साहित्य है. जिसका नाम साहित्य है वह साहित्य नहीं. हम पहने बता आए हैं की हुई हैं तब हम एक तरह से यही कहते, हैं कि आज की उन्मानें को साहित्यकार मानते हैं. हमारी राय में साधु भार साहित्यकार के जब हम यह कहते हैं कि खाज की उसमनें साहित्यकार की पैदा इस साहित्यकार की पैदा की हुई हैं जो नाम से साहित्यकार है पर साहित्य बही है जिससे मानव समाज का भला हो, श्रोर इस खयाल काम जौर ईमान से नहीं. यह कहकर हम साहित्यकार के सिर बहुत बड़ी जिम्मेदारियों की पगड़ी बाँध रहे हैं, पर उसके सिवा हम यह प्राड़ी बाँघें मी किसके सिर ! क्योंकि हम तो हर मलाई करने वाले बायं बोर सज्जन एक ही अर्थ वाले शब्द हैं. •

साहित्यकार चाहें तो आगा पीछा सोचे बिना यह कह सकते हैं कि युनिया की पहली बड़ी सड़ाई जौर दूसरी बड़ी तड़ाई डन ही की

كوئي سامتيه كار نه اس آدرش كي بات كو كهذا چامكا هـ أدر نه كى ألجهلوں كو سلجهائے أرر أس طرح سانجهائے كه همارا أقلا هرقدم جائے انجائے ابع آپ آدرش كى اور أتهتا چالا جائے . كهف كي ضرورن سمتجهتا هـ . أدرش بكه 'نفي وألا ساهقيم آج آدرش سه اهتيم نهيل هوسكتا . أج كي ليُدكم كا ساهتيم ولا ها جو هماري أج

ألجهلين بيداً كين س'هتههكار غ

ے مائو سماج کا بھلا ہو' آرراس خبال سے جہ ہم ہم ہے کبتے م هے، بیا جس نے جو کہ ڈالا اور کر ڈالا وہ ساهکھ، ہے. جسکا دام ساعکھ، ام هـ ره ساعقيمه نهيوس . هم پهالي بتنا آئي هيون ساعتنيم رهي هـ جس هوئي ههي آرتهکاور دهارمک أجهدون مهي بهي ماشندهکار کا دائه ھیں کہ آج کی اُلجہائیں سائٹیمگار کی پبدا کی ھوئی ھیں تب هم ایک طرح سے یہی کہتے ھیں کہ آج کی اُلجھائیں اُس هے، يه بات هم يه مان كر كه رهے هيس كه جر كچنه لكد كها ود ساعةيه ساهكيم كار كى پهدا كى هوئي ههي جو تام سے ساعكبه كار كرنج والے كو ساهكيمكار مائك هيں . هماري راے ميں ساد او أور هے پر کم اور ایمان سے نہیں . یہ کہکر هم ساعتبه کار کے سر هم يه يكوي باندهين يهي كس كه هر ؟ كيونكه هم تو هر بهائي بہت ہیں نمے داریوں کی بکری بالدھ رہے ھبین کر اُسکے سوا ساهتيمكار آريه ارر سجن ايك هي أرته راك هبد هين . آج کی سماجی ارد راج کاچی اُلتجهدین ساعتمه کار کی دیدا کی

خنها کی پهلی بوي لوائی اور دوسری يوی لوائی أن هی کی سامتهمكار چامهن تو آگا پهچها سرچ بدا يه كم سكتے ههن كه

سامته، کا رادیب) کا فرض فروری شی اه،

ماتو ساج، سارے کا سارا نهوں، تو اُس کا بهت بوا حصة ديونا پرش بن کیا هوتا .

मान समाज, सारे का सारा नहीं, तो उसका बहुत बड़ा हिस्सा

देवता पुरुश बन गया होता.

साहित्यकार (अव्होब) का क्ष्यं करवरी सन् '४१

मूच हिर्

مير برص كيا ه ؟

فيو پرش أور ديو سماج سے هدارا مطاب كها هي؟ مطلب يهي ه आयगी कि वह आसानी से दुख देने वाले और दुख पाने वाले दोनों नाहिये कि दुख देने और सताने की बुराई कादमी में से जिलकुल निकल आयगी. ऐसा होने से पहले तो मानबसमाज का मतलब हो में एक आपसी मोहज्जत पैदा कर सकेगा. यहाँ यह न समम्ता यह हाजत हो जायगी कि वह दुख पाने वाले और दुख देने बाले का एक त्यार की नजर से देखेगा. और फिर उसमें ऐसी शक्ति था किसी तरह भी सताने में तकलीक होने लगेगी. और जब तकलीक होने कारोगी तो वह तकलीक में पड़ने का काम क्यों करेगा ? उसकी वह प्रपने सगे हैं. इस मंजिल तक पहुंचने से पहले उसे किसी को तरफ जा रहा है जहां पहुँ षकर वह देवपुरुश कहलाने लगेगा. फिर डसको सारे मानवसमाज से ऐसा ही प्रेम हो जायगा मानो हर तरह घाक जमाने की कम फिर करता है, उतना ही यह उस मंजिल की यही है कि जो खादमी जितना धन की तरफ कम भागता है, जितनी बल की कम इच्छा करता है, जितना नामचरी से बचता है, जितनी देवपुरुश और देवसमाज से हमारा मत्ल ब क्या है ? मतल ब हब पुरुश क्या है !

 کا کام کیوں کریٹا ؟ أسمی به حاات هو جائیکی که و دکه مانے والے هول لكن كى . أور جب تكليف هول لكيكي تو ولا تكليف مين بوني **ما** تو ایم لئے رہ کیا ہوتا ہار مانو سماج کے دشمن — سردی هو چکا هوگا کیونکه هم پهالے کې چکے ههل که بهلائی بوائی کے مِعْمِور زِنده نهيص ره سكتي . بس تو يه دکه ديد ارر ستاخ کا کام گومی ' پشو پکنچهی ' کیوے مکرزے رغیرہ کے لئے ۔ یہ ھوئی آن ب جائهكي . أيسا هونے سے پېلے تو مالو سماج كا مطلب هي پورا **قونوں مهن أيك آبسي محبح بيدا كر سكيڻا . يهان يه نه سمجهلاا** چاھئے کہ دکھ دیدے اور سٹائے کی برائی آدمی میں سے بالکل نکل المهزمجيل مع بهلئ أسر كسى كو كسى طرح بهي مكالة مين تكاييف اور دکه دینے والے کو ایک پھار کی نظر سے دیکھیئا۔ اور پھر آسمیں قیسیشکتی آجائیگی که وه آسانی سے دکھ دیدئے والے اور دکھ پائے والے هي پريم هو جائيكا مانو هر طرح ولا أي سكر هين . أس منول تك كووة هيو برهي كهلان لكهلا . يهو أس كو سارے مانو سماج سے ايسا أِهِها كُرِنَا هِمُ جِنْدَا زَامُرُونِ سِي بَجِيًّا هِمُ جِنْدُي دَهَاكَ جِمَالًا كَيْ كُمْ فمو كونا هـ، أندا هي ولا أس ملؤل كي طوف جا رها هـ جهال بهونها که جو آدمی جکنا دهن کی طرف کم بهانجا هـ٬ جکنی بل کی کم का काम या तो अपने लिये रह गया होगा या मानव समाज के त के मन्ते न्तीम के मिथे. यह है

पूरा हो चुका होगा, क्योंकि हम पहले कह चुके हैं कि भलाई बुराई के बग़ैर जिंदा नहीं रह सकती. बस तो यह दुख देने कौर सताने

बुराई को अपनी जगह देख उसमें अटकता नहीं और भले आदमी की मलाई से फायदा उठाने लगता है. यह क्या जादूगरी नहीं है ?

ज्ञीर डसकी बुराई का इस्तेमाल अपनों के लिये या जनता के दुश्मनों के लिये करता है ब्यौर उसकी भलाई का इस्तेमाल अपनों के लिये या उसका करने बाला बुरा आदमी मान लिया जाता है साहित्यक.र मलाई छिपी मिल सकती हैं. यहां यह शक हो सकता है कि जब हर कोई झाइमीएक बात की भलाई का इस्तेमाल जनता के लिय करता है जनता के दूरमनों के लिये करता है तो वह बात बुरी हो जाती है स्रीर को नहीं खटकर्ती सौर बुरे आदमी की मलाइयां न वेकार पड़ी रहती बुराई के मेल का नाम दुनिया है. बड़ी से बड़ी भलाई में बड़ी से बड़ी बुराई दूँदी जा सकती श्रीर बड़ी से बड़ी बुराई में बड़ी से बड़ी जीर भला कहने का मतलब क्या ? इस शक का जवाब है कि जब के लिये करता है तो वह बात मली सममी जाती है स्त्रीर वह स्राद्मी मला. ठीक इसी तरह जो आदमी एक बात की बुराई का इस्तेमाल जनता इस बेढंगे पन को एक ढंग दे देता है आरि बह बुराई आरि भलाइयो का ऐसा ज्ञान करा देता है कि फिर भने आद्मी की बुराइयां दूसरों साहित्यकार की इसी कोशिश का एक दिन यह नतीजा होकर रहेगा नहीं से पाया. जगर देवता शब्द देव साहित्यकार की देन होता वो भलाई में बुराई मौर हर बुराई में भलाई रहती है तो किसी को बुरा हैं न छोटे दायरे में रहती हैं. बिल्क सबके काम की हो जाती हैं. कि भाइमी देवतापुरश कहलाने लगेगा. देवता शब्द उस साहित्यकार की देन हैं जो देव नहीं है. मानव समाज मभी देवसमाज का रूप साहित्यकार (अदीव) यह अच्छी तरह सममता है कि मलाई

موالی کو اینی جگه دیکه اُس مهن ات کا نهون ارز بهاے آلامي کي پهلائي سے فائدہ اُڻهائے لکتا ھے۔ يه کيا جادوگري

م كالكركزنا ها تو ولا بات بهلي سمجهي جاتي ها أور ولا آدمي بهلا . ٨ كالكركزنا ها تو ولا بات بهلي سمجهي جاتي ها أور ولا آدمي بهلا . ہے اور اُس کی برائی کا استعمال اُبدوں کے لئے یا جدتہا کے دشمتوں كه جب كوئي آدمى أيك باتكى بهاائي كا استعدال جندًا كر لئے كرتا تههك. إسىطبع جو أدمى ايك بات كى بوائي كا استعمال جندًا ك كهلكم كرتا هـ تو ولا بات يرى هوجاتي هـ أور أسك كرنے والا برا آدمي مان قه بهكار يوي رهتي هين نه چهول دائرے ميں رهتي هين بلكه سيك فكهيجة هوكر رهيكا كه أدمى دييرنا پرهى كيلالة لكركا . دييرنا شيد أس کے میل کا نام دنیا ہے . بئی سے بتی بیٹائی میں ببی سے بتی مجائي تعونكي جاسكتي أرر يبي سايبي يرائي مين يبي سايبي کسی کو برا اور بھا کہنے کا مطلب کیا ؟ اس شک کا جواب ہے لمها جاتا ہے . ساعتیه کار اس بے تھدکے ہیں کو ایک تعدلک دے دیتا کی برائیاں دوسروں کو نہیں کھڈککٹیں اور برے آدمی کی بھلائیان الله جههی مل سکتی هے دیمار یه شک هوسکتا هے که جب هو بهالاني ميس برائي اور هو برائي ميدن بهائي رهمتي هـ تو لگےکرتا ہے اور اُسکی بھائری کا استعمال اُپنٹوں کھائے یا جائنا کےدشمائوں كم كي هوجاتي هيل . ساهكيه كاركي إسي كوشهل كا ايك دن يه ماهكومكار كى دين هـ جو ديو نههل هـ . مالو مماج أبهى ديو مماج كا هے أور ولا بوائي أور بھلاڻيوس كا أيسا كيدان كوا ديكا هے كه بهو وبيائي آدمي ووله نهمل کے پایا . اگر دمیرتا شہد دیو ۔اہتمیمکار کی دیری هوتا تو ساهتهه کار (الديب) يه اچدي طرح سمجها ه که بهائي برائي

नुराई में मलाई

साहित्यकार बुरे आदमी की मलाई को सामने लाकर बुरे के साथ जनता की हमद्दी का मेल करा देना है. बह बुराई की जान-कारी को जनता के दिल में कुछ इस तरह बिठाता है कि जनना न तो उस बुराई को अपनाती है और न बुरे में उस बुराई को बुरा सममती है. बुराइयों को जनता ऐसे देखती है जैसे किसान खाद को सममती है. बुराइयों को जनता ऐसे देखती है जैसे किसान खाद को समाज में आदर पूजा की जगह बना लेता है. बर् आदर पूजा की जगह बना लेता है. बर् आदर पूजा की जगह बना लेता है. बर् आदर पूजा को जगह बना लेता है. बर् आदर पूजा की जगह बना लेता है. बर् आदर पूजा की जगह बना लेता है. बर् आदर पूजा क्यों ने न पाए, जब समाज उसकी मेहनत से अपने को ऊंचा उठा पाए.

साहित्यकार भले आदमी की युराइयों को कुछ इस ढंग से जनता के सामने रखता है कि मले षार्मी की शान में रतीभर फरक नहीं पड़ता. यह कुछ बढ़ कर कहना नहीं है कि साहित्यकार भले आदमी की युराइयों को रोशनी में लाकर भी कुछ इरजे तक भले आदमी की शान को बढ़ा ही देता है. यह इसिलिए होता है कि भले आदमी के शान करने वालों की निगाह तो उसकी बुराइयों पर पड़ती नहीं, तारीफ करने वालों की निगाह तो उसकी बुराइयों पर पड़ती हैं, इस क्यौर ऐव निकालने वालों की नजर सिर्फ बुराइयों पर पड़ती हैं, इस बुराई पर उतारू हो जाता है. साहित्यकार भले आदमी से बचता है स्त्रीर उसकी बुराई पर उतारू हो जाता है. साहित्यकार भले आदमी की युराइयों को ढंग से रखने के कारन ऐव निकालने वालों में भी भने आदमी

ساهمتیه کار (ادیب) کا فرض فررزی سن ۱۵۰ آهمی کو مجدور کردیگا هے که ره ایم کو بها آدمی مالغے جائئے لکے قرر بهائی میں لگ جائے.

يزائي مين بهائي

ساهکلیم کار برے آدمی کی بهلائی کو ساملے وی بیے کے سابھ جلگا کی همدردی کا میل کرا دیتا ہے ۔ رہ برائی کی جانگری کو جلگا کے دل میں کچھ اس طرح بتهاتا ہے کہ جلتا نہ ہو 'س برائی کو اہلاتی ہے ارر نہ برے میں اُس برائی کو برا سمتعبی ہے ۔ برائیوں کو جلتا ایسے دیکبتی ہے جہسے کسان کہاد کو ارر یہنی سابعته کار کا وہ جملکار ہے جسکی رجم سے رہ سماج میں آدر یوجا کی جگم مطابع کو آذبتیا آتھا ہائے ۔ المالماليمة كار بهائم آلدمي كي برائهول كو كنهه الل تحاياً سے جاتا كے سامنے راهاتا ہے كه بهائے آلدمي كي شان مهل رتي بهر قرق بهول يونا ، يه كنهه برهكر كہذا نہيں ہے كه ساهةهكار بهائے آلدمي كي برائهول كو ررشاني مين الكر بهي كنهه درج اك بيائے آلدمي كي شان كو برها هي درية هي الله تو ألسكي برائهول بر پوتي هيا ألدمي كي تعريف كرنے والول كي نظار مرف برائهول بر پوتي هيا الله لائي عيا آلدمي سے برائهول بر پوتي هيا الله كي نظار هوجانا ہے ، سائةيه كار بهائے آلدمي كي برائهول كو بوائيول كو تعلياً سے ركهائے كے كارن عها بائد والول ميا نكائے والول ميا بهائي برائي

रिकाने का काम उस वक्त से जारी है जिस दिन से कादमी जानवरों से फालग हुमा. इसी बात को यूं भी कहा जा सकता है कि उस गाने ने, जिसमें समभदारी के साथ कापने साथियों की भलाई गूंथी गई थी, षादमी को जानवर से अंचा घठाया, या दूसरे शब्दों में साहित्य (षादम) ने घादमी को उस पशुपन से दूर किया जो उसे बारो बढ़ने से रोके हुए था.

साहित्य का नाप

साहित्य को व्यापक मानों में लें तो बह किताबों से नहीं नापा जाता, जगर गाना साहित्य का हिस्सा है तो साहित्य गीतों से नहीं नापा जाता, जगर बजाना साहित्य है तो साहित्य बाजे के यंत्रों से बहीं नापा जाता, जगर वित्रकारी साहित्य है तो चित्रों को मितती से साहित्य है तो मुतियों को बहुन बड़ी ताद्द इस बात का सब्द नहीं है कि साहित्य है कि साहित्य है कि साहित्य है कि साहित्य बहुत जागे बढ़ चुका है. अगर विज्ञान साहित्य है तो पेटम बम जीर हा इंशेजन बम इस बात के सब्द नहीं कि साहित्य जा घटनों के बल न चल कर हिरन की तरह छलांने मार रहा है. साहित्य की नाप कुछ दूसरी ही पीजें हैं.

सच्चा स्रौर तीखा साहित्यकार वही है जो बड़ी से बड़ी बुराई में बड़ी भलाई देख पाता है स्रौर उस मलाई का ही भादर करता है इसी के गीत गाता है स्रौर इसी को लेकर वह बुरे का प्राप्ती की समाज से जान पहचान कराता है. यों वह बुरे को भला भादमी सक्ता कर दुनिया के सामने लाता है स्रौर स्रपने बत्व से उस हुरे

رجهانے کا کام اُس وقت سے جاری ہے جس دان سے آدسی جانوروں سے انگ ہوا . اسی بات کو یوں بھی کہا جا سکتا ہے کہ اُس گانے نے جس میں سسجھداری کے ساتھ اُسے شاتھیوں کی بھائی کونتھی کئی تھی' آدمی کو جانور سے اُرنچا اُتھایا' یا دوسرے شبدوں میں ساھتیہ (اُدب) نے آدمی کو اُس پشو پن سے روور کیا جو اُس آئے بوطئے سے روکے ہوئے تھا .

ساهتهه کا ناپ

ساهتميم كو ويايات ممنون مين لهن تو ولا كتابون سے نبين نايا جاتا إلى لإنا ساهتيم كا حصم هے تو ساهتيم كهتوں سے نبين نايا جاتا' أكر بيجانا ساهتيم هے تو ساهتيم باچ كے يذترون سے نبين نايا جاتا' أكر چقركارى ساهتيم هے تو چترون كي كنتى سے ساهتيم كى توتى كى پرتال نہين هوسكتى' أكر مورتى بنايا ساهتيم هے تو يوتى كى پرتال نہين هوسكتى' أكر مورتى بنايا ساهتيم هے تو پهت آكے بوده چكا هے' أكر وكهان ساهتيم هے تو أيتم بم أور هائية ورجن بم أس بات كے ثبوت نبين كه ساهتيم أب كهتنوں كے بل نع چل كو هوں كى طرح چهالكين مار رما هے ساهتيم كي ناپ كچه

سچا اور تیکها سامکید کو رهی هے جو بوی سے بوی برائی مهن لبوی بهائی دیکه پانا هے اور اُس بهائی کا هی آدر کوت هی اُسی کے وہ کهت گاتا هے اور اُسی کو لیکر وہ بوے آدسی کی ساج سے حال پہنچان کراتا هے یوں وہ بوتاؤ سے اُس بوے بطا کو دنیا کے ساملے گاتا ہے اور اُنے بوتاؤ سے اُس بوے

دوسري هي جهزين هين .

साहित्यकार (मदीव) का कर्क करवदी सन् '५१ आव्मी को जितने भीतर तक पहुँचाते हैं और मन को साफ कर के मूस किन

है, क्योंकि शका में नवीन सिरजन नहीं रहता और समालोचना में आपने मीतर बैठे परमात्मा को कांकने के लिये तैयार करते हैं उतने बड़े बड़े बिद्वान कलाविहों की रचनाएं नहीं. साहित्यकार साहित्यकार नहीं रह जाता जब वह टीका झीर समालीचना के काम में लगता अलाई का डांश पूरा नहीं रहता.

इच्छा और प्रेम

बढ़ जाती है स्तीर पशु पित्तयों को सामने रखकर तो सभी आदमी ०४ ८८ --- में की तीतों नाम अरट आचार है. वही अद्व कहताता है. इमितिये साहित्य की क्रोग आदब कहकर भी बोलते हैं. अन साहित्यकारों की गिन्ती बेहद है. दूसरों का हित सोच कर जो कुछ भी किया जाता है इसी का हसकी मलाई को प्रकाश में लाने की सब कियाएं साहित्य नाम पाती हैं. यों दूसरों का हित ही साहित्य हैं. दूसरों के दित में अपना हित मौर जगी हुई बुराइयों को सुलाते हैं. एक की बुराइयों को छोड़कर जौर प्रेम होनों मिलकर डसके अन्दर सोई हुई भलाइयों को जगाते हैं क्रकरी बीज है उन सबके दुख दूर करने की इच्छा. वस यह इच्छा में पेड़ वीचे पशु पन्नी सभी मा जाते हैं. साहित्यकार के लिये दूसरी हैं, फिर चाहे वह अपनों से हो, अपने समाज से हो, अपने देस से हो, अपने राम से या अपने राम की रचना से हो. राम की रचना साहित्यकार बनने से पहले आद्मी में किसी से प्रेम होना जरूरी

. ودول كلرمول كي رجدائيل نهيل. ماعتيد كار ساهتيد كارنهيل نهمل رهما . مهن نهين سرجين نهدن رمكا أرر سما لوچدا سين بهائي كالنهن پورا رة جاتا جب وة تهكا أور سما لوچكا كے كام مين انكتا هـ، كيونكد تيريا عملكر بهايم برماندا كو جه لكدر كي تهار كرته همل أتلي بوء بوء آدمی کو جعلے بھوٹر تک پہونچاتے ھیں اور من کو ماف کر کے ابھ

45 16 S.E.

ر هے ، پھر چاھے وہ آریکوں سے ہو' ایچ سماج سے ہو' ایچ دیس سے الم مل الله رام سے يا الله زام كي رجلا سے هو . رام كي رجلا موں ينو مروري چيز ها أن سبكے دكه دور كرنے كي اِچها . بس يه اِچها ارر جریم دونوں ماکمر اُسکے اندر سوئی ہوئی بھائیوں کو جکاتے ہیں ارر جگی ہوئی برائیوں کو سلاتے ہیں ۔ ایک کی برائیوں کو چھوڑ کو أسكى بهمائي كو پركاش مين لالے كى سب كريائين ساهتيمه نام پولى ، بىلىو بىكى يىلى سىلى آجائے ھيى . ساھكى كار كى لئے درسرى ما المكيمة كار بلالم سے يہلے آدمي ميس كسي سے پوليم هونا غروري

کلتی بےحد بوھ جاتی ھے اور پشو پکچھیوں کو ساملے رکھکر تو سلمهمي آلسي ساهتهم کار کي کوڻي مين آجاتے هيئن . گانے کے کام کي باتی هیں ، يوں درمروں کا هت هي ساهتيه هي . درسروں کے هت ميس أيذا همت هـ . دوسرول كاهت سوج كر جو كچه بيمي كيا جاتا هم أسمي كا نام شريشت آچار هي . رهي ادب كه لازا هي . اس لئي ساهتیه کو دوگ آدب کهکر بهی بولتے هیں ، آب ساءتیه کاروں کی

भलाई में लगते हैं. पढ़ना लिखना उत्ते अलग भी रह सकता है. ऐसे साहित्यकार ही दुनिया के लिये कोई बामर चीज छोड़ जाते हैं, कबीर साहब, रैदास, मीरा को गिन सकते हैं. श्रौर भी इसी तरह नीर धन साहित्यकारों में आप मुहम्मद् साहब, नानक साहब, के सन्तों की गिनती सच्चे साहित्यकारों में हो सकती है.

साहित्य क्या है?

आना और अपने मन के सागर में उठती हुई तरंगों से काम लेने की बह सब साहित्य है जिसमें दुनिया की कुछ भलाई हुई. जिसमें आद्मी जानबरों से ऊंचा ६ठा, जिसके व्यरिये आद्मी ने अपनी इन्द्रियों पर काबू पाना सीखा, खपने मन के घोड़े को लगाम लगाना • कला निकासी.

बागर ऐसा साहित्यकार बमंदी है तब यही समफना चाहिये कि उसने अपनी जिम्मेदारियों को ठीक ठीक नहीं पह चाना. असके साहित्य से दुनिया की इतनी भी भलाई नहीं हो सकती जितनी उसके लिखने ज्यव साहित्यकार सिर्फ वह रह जाता है जो ज्ञपने साहित्य के में डांचा मान होगा ही. डांचे स्थान पर पहुँचने से इसकी जिम्मेहा-रियां बेहद बढ़ जाती हैं भीर जिम्मेदारियां घमंड से फूलने नहीं देतीं. खरिये मानव समाज को ऊंचा बठाए श्रीर उसी साहित्य की टेक बनाकर हमें फिर नीचे गिरने से रोके. उस साहित्यकार का समाज में मेहनत लगी है.

जो साहित्यकार भपने पर काबू रखकर, भपने को पहचानकर साहित्य रचता है वह असरदार होता है, तभी तो भीरा के भन्नन

حاحب ويداس ميرا كوكن سكت هين . أور بهي أسي طرم ك أن ساهتيه كاررن مين آپ متحدد ماحب، نانك ماحب، كدير * الله مين لكتم هين . برهنا لكهنا أن سم ألك بهي رد سكتا هـ . لیسے ساہةیمه کار هی دنیا کے لئے کرئی اسر چینز چھوڑ جاتے ہیں۔ اور حلمتون كى كَلْمَتْس سلتهـ ساهتهه كارون ميدن شوسكتي هـ .

اع من ع سائر مهن أتهتني هوئي ترنكون مع كم ليذ كي ١٨ أندويس پر نابو يانا سيكها. أفي من كه كهور يه كو لكام لكارا جانا أور مے آدمی جانوروں ہے اونتھا آٹھا، جسکے ذریعے آدمی نے ارشی وہ سب ساھتھے ہے جس سے دنھا کی کچھ بھڑنی ہوئی' جس

هي . أُوندي أسمهان پر پهونچلے سے أسكي ذمر دارياں بے حد بوھ فح مأريس كو تهيك تهدك نهيل بهجان ، اسكير ساهتيد سر دنيا كى أتلى بهى بهائي نهين هو مكتى جتلى أسكم لكهل مهن نهج گرنے سے روکے. اُس ساهتھ، کار کا سماج میں اونچا مان ہوکا مانوسماج كو اونجها أتهائے اور أسي ساءتتهم كي تهك بكا كر أحر يهر جائي هيں اور قعے دارياں لهملڌ سے يہولئے نههن ديئيں . اگر ايسا سامتهم کار کهملتی هے تب یہی سمجها چامئے کم اُس نے اپدی أب ساهكيم كار صرف ود رد جاتا هي جو أي ساهكيم كي ذريعي

سامته، رجما هے وہ اثر دار هونا هے تنهي تو ميرا كے يهجون جو سامتهه کر آب پر تابو رکهکرا آب کو بهجان کو

साहित्यकार (अदीच) का फ़र्ज

साहित्ये(आद्व) आद्मी के ही हिस्में में बाया, उस की ही देन हो, जीर यह भी आद्मी का कहना है कि साहित्य के बिना आद्मी साफ वे पूछ सींग का जानवर है. साहित्यकार (आदीव) ने ऐसी इंची बात कह तो डाली पर सींग पूछ वाले जानवर को सामने रखकर, मेरी राय में, कोई आद्मी ऐसा नहीं मिल सकता जो साहित्यकार न हो. जिस तरह पहाड़ की चोटी के पत्थरों में बौर विखहटी के पत्थरों में कोई अन्तर तो नहीं होता, पर राहगीर के लिये विखहटी के पत्थरों में कोई अन्तर तो नहीं होता, पर राहगीर के लिये बाहित काता है, ठीक इस तरह जिले पड़े साहित्यकारों (आदीवों) का बगंबन जाता है, ठीक इस तरह जिले पड़े साहित्यकारों (आदीवों) का प्रक अलाग बगंबन गया है और जनको दुनिया में एक स्नास जगह एक अलाग बगंबन गया है और जनको दुनिया में एक स्नास जगह इसल गई है क्योंकि वह राहगीर की राह में स्नौरों के मुक्तावले में

साहत्यकार झौर लेखक दो अताग हैं. जिस लेखक को मैं साहत्यकार से आता कर रहा हूं वह लेखक वह नहीं है जिसे दुनिया क्लक या कातिब नाम से पुकारती हैं. लेखक से मेरा मतलब हैं ऐसे मन्यकार ओ दुनिया के लिये बड़ी बड़ी कितायें लिखकर छोड़ नाने हैं मैं उनकों लेखक नाम से सिर्फ इसलिये पुकारता हैं कि

ساهتیه کار (ادیب) کا فرض

ماهتمه (ادب) آدمی کے هی حصے میں آیا، آسمی هی میں فانچه (دیب) آدمی کے هی حصے میں آیا، آسمی هی میں فانچه اور یہ بھی آدمی کا جائر ہے . سامتیه کے بنا کمی قسی اونچه سملک کا جائر ہے . سامتیه کی بنا کمی قسی اونچی بات کہ تو قالی یہ سملک یونچه والے جائر کو سامتیه کا زنہ هو . جس طبح بہاتر کی چوتی کے پتتبر میں میں جو سامتیه کا زنه هو . جس طبح بہاتر کی چوتی کے پتتبر میں میں کوئی آئیر تو نبعی موئی کی پتیبر میں کوئی آئیر تو نبعی موئی کی پتیبر میں کوئی ایک جوتی کے پتیبر کی بودیے هیں گئے جاتا ہے اور آن کا ایک ایک ایک ایک بی کیا ہے اور آن کو دنیا میں گربی خات کے بیار کی جوتی کے پولیا میں کئی ہے بوائی ہو جاتا ہے اور آن کو دنیا میں گربی خوت کہ بی کیا ہے بوائی ہو دنیا میں اور ان کو دنیا میں گربی خات ہوتی کہ بی کیا ہے بوائی ہو دنیا میں اور ان کو دنیا میں اور ان کو دنیا میں گربی خوت کوئی ہے بی گیا ہے بوائی ہو دنیا میں اور ان کو دنیا میں ادر ان کو دنیا ہے بی گربی کی بات ہوتے میں ان کوئی کی دیا ہے دیا ہے بی گربیا کی دیا ہے بی گربیا کی دیا ہے بی گربیا کی دیا ہے دیا ہے بی کہ دیا ہے بی کہ دیا ہے بی کہ دیا ہے بی کوئی کی دیا ہے بی کوئی ہے دیا ہے بی کوئی ہے دیا ہے بی کوئی ہے بی

ساهتمه کار اور لهکهک در الگ هیس، جس لهکیک، کو مهر، ساهتمه کار سے ای کر رها هوں وہ لهکهک وہ نبین هے جسے دیے! محلول یا کاتب دام سے پکارتی هے . لهکهک سے میرا مطلب هے ایسے کرنته کار جو دنیا کے لئے بیوں بیری کتابدن لکهکر چھورتے جاتے هیں . محل آن کو لیملیک نام سے صرف اس لئے بکارتا هوں که جس سے محل آن کو لیملیک نام سے صرف اس لئے بکارتا هوں که جس سے محل اُنہ کا تبین سے ساعتمہ کار سے الگ کر شکورا ، سحد ساعتمہ کا

जिल्दु १० फरवरी सन् '५१ नम्ब जाद खादमी, प्रेम थर्म हैं, हिन्दुस्तानी बोली, 'नयाहिन्द' पहुंचेगा घर घर लिये प्रेम की कोली.

ا فروری سن اه' ملدستانی پولی' جات آدمی' پریم دهرم ه' هلدستانی پولی' 'نها هلد' پهلچ گاگهر گهر لگے پویم کی جهولی .

मीय

(डाक्टर मसऊर हुसैन खाँ)

जीवन पथ पर

चल चल कर जब थक शक जाते तुम याद काते चाहत इसकी, चाहत दसकी

नाद्यं दुष्याः नाद्यं दुष्या सि हर हर पत एक नई सुद्धा सी हँस हँस कर जब कुछ नहीं पाते तुम

इसको पालू, स्तको पालू तारे कूलूँ, कॉक्को जा लूँ गिर गिर कर जब उठ नहीं पाते इससे क्षेलूँ, स्सके क्षेलूँ इससे क्षेक्र इसके केलूँ

حيث (قائتر مسعود حسين خان)

جھوں پہم پر جل جل کر جب تیک تیک جاتے جامت اِس کی چامت اُس کی مر مر پل آک نئی خرشی سی ملس مئس کرجب کنچہ نہیں پاتے

اِس كو يالين' اُس كو يالين تاريم ههولين ' جائد كو جا لين كر كر كر جاب اُئه نههان يالة آس هم كمعلين' اُس سم كمعلين آس كو لم كر' اِس كو لم لين 1

हिन्दुस्तानी कलचर सोसाइटी का परचा "म्मा किय"

ताराचन्द, भगवानदीन, मुसफ्तर हसन, विश्वम्भरनाथ, सुन्दरतात म् १६४० मे १९५१

69 9 ≫ ≫ ≫ 800 0 0 0 १०--इमारी राय -- ट्रमेन साहब घबरा उठे - भगवान-६--बुछ किताबॅ--लेनिन (जीवना), महाजन, पूर्वाद्य. रिखवी: अच्छ। हा (कविता)—भाई चन्द्र नाथ मालवीय मेरा काम-भाई जाहिरुल समीन, चालाकी ट-बच्चां की दुनिया-एस (कविता)-माइ महमूदः, ३-सन १६४० - एक नवर--भाई सुरश रामभाई ... राशन साया (कविता)—है करत 'जिगर' मुरादाबादी ४-सरकार के सोचने की बात-भाई भगवानदास केला ४ स्याय की अनाली हेन (कहानी)—भाई श्रीनाथ... ६-द्रिया का हाल-माई इशरत अला मिहाकी ... २-साहत्यकार (अदीव) का क्ष्ये-भगवानदीन (कहानी)--बहन झहमरी मक्त्रुल १-गीत-डाक्टर मसऊर हुसैन खां हमाग गांधी वापन करी.

201 2mg = كارا چلك بهكوان دين مظفر حسن بشمبهر تاته ، ملدر لأل هندستاني كابهر سوسايتي كا پرچا نروري 1591 " ישו פלנג " では、一

大きに変かし こう

معاوا كاندمي وايس دور 1- هماري رايے--ترومين ماحب كهيوا تھ--بيكوان ٩--كچه كتابيس-- فين (حهوري) مهاحن زورود ع ۴--دنها کا حال--بهائی عشرت علی مدینتی ... ۳--روشن سایه ر کویتا) حضرت 'جکر' مراد آبادی ۸--بېچوں کې د يال--ريل (دويتا)--نهائي محدود ؛ اسسن 1904 - ایک نطر- بهائی سریکی رام بهائی ۱۳-سرکار کے سوچانے کی بات-بهائی بهکوان داس کھا ٥--سوارته کی اُمرکهی هیون (کهاری)- بهائی شریداته ٣--ساهکيمه کار (أديب، کا فرض--بهکوان دين ا-گهت-داکار مسعود حسوق خان مهزا كام-بهائي ظالمرالامين ؛ جالاي كه ني --ئ ئىر هين؛ كوريا ؟ جهمية -- يكوان دبن : كوته مممهلن کے سبھارتمی--يهکون دين: ميبال ح سدهار--بهكوان دين: قهكر بايا--بهكوان دين ب جندر داته مابويه "واريص <u>*</u> ^ <u>*</u> <u>-</u> > = •

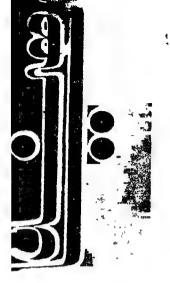
مملدستان مهن چه «پيهه سال پاهر دس «پيمه سال

क्रामत-हिन्दुस्तान में छ रुपया साल, बाहर दस रुपया साल

सुधार-भगवानदीन, उक्कर बापा-भगवानदीन १८६

द्दीन; कोरिया का ममेला--मगवान दीन; काटा सम्मलन क सभापति-अगवान शेन; नैपाल के ایک پرچه سی ایر.

सरकार के सावन की बात---भाई भगवान हास केन साहित्यकार (बौदीब) का कल--भगवानदीन इस नम्बर के खाम लेख -

मन १६४० - एक नजर---भाई मुरेश राम भाई

हमारी राय :--

कोटा सम्मेलन के मभापति-भगवानदान ट्रैमैन साहब घवरा उठ--भराबानहोन ठक्कर बापा--भगवानदान

ちまいかのぶー سامكيمكار راديب) كا مرض--بهكوأن دين سرکار کے سوّجکے کی بات—بوائی بوگوان دائس کیلا سوع 190 - أيك نظر المائلي عربيعي رأم خانها بقماري راے :---لرومين ماحب كهيرا يُتم - بهكوان دين کوتہ معملی کے سبیا بتی—بیکوان دین تهكر بايا-بيكوان دسن

फ़रवरी मन् १९५१

क्रीभत दस आना

हिन्दुस्तानी कलत्रा मोमाइटी. इलाहावाद هندستاني كليتر سوسائتي. الدأباد

فروري سي 1591

भारत का विधान

पूरा हिन्दी' अनुवाद

जो २६ जनवरी सन् १८४० से सारे भारत के नागू हुआ

'भारत में खंगरेजी राज' के लेखक पंठ सुन्दरलाल द्वारा मूल खंगरेजी से खतुत्रादिन.

हर भारनवासी का फर्ज है कि जिस विधान के ऋधीन स्वाधीन भारतका शासन इस समय वल रहा है उसे अच्छी नग्ह समस ले. यिष आप आने वाले आस चुनाव में. जिस पर आरत का सारा भविष्य निर्भर है, ममफ कर हिस्सा लेना चाहते हैं और आजाद भारत में अपने अधिकार ममफना चाहते हैं तो जहरी है कि आप इस पुरनक को ध्यान से पह लें.

खामाती के लिये किनाव के आज़ीर में हिन्हों में खंगरेजी बौर खंगरेजी से हिन्हों माठ पन्ने की शब्बमाला हे हो गड़े हैं, भारत के हर घर में इस पुस्तक का रहना जरूरी हैं,

क्यास्तान वामहावरा भाषा. रायल अन्नुष्यां वदा साइज्ञ. सगसग चार सो पत्रे, कषड़े की सुन्दुर जिल्हे. क्रीमन केबल साढे सात रुषण्

साढ़े सात कपण. नागरी श्रीर उद्दू शेनों जिखावटों में जलग अलग मिल मक्ता है.

मिलने का पता :-

मैनेजर 'नया हिन्द्' १४५. मुद्रो गंज.

odges, 'ujake.

ا ا متهی کلمی ا المادان الماد

بهارت کا ودهان برا ملس انبراه

جو ٢٩ جلوري سن ١٩٥٠ سے سارے پيارت مين لاگو هوا . بهارت مين انگريزيراچ' کے ليکهک يلقت سندر لائي درارا مول انگريزي سے انبوالات .

هر بهارت راسي کا قرض هے که جنس ودهان کے ادهیون سوادهون بهارت کا شاسن ایس سدے چال رها هے آئے اچهي طرح سمجه لے . يدي آن آنے والے عام چالاؤ مين" جنس پر بهارت کا سارا بهوشهة تربهو ها سمجه کو حصه ليفا چاهتے هيں اور آزاد بهارت مهن آنے ادهیکار سمجهانا چاهتے هين تو ضوري هے که آپ اس آسانسی کے لگے کتاب کے آخر میں ہندی ہے ''سگیوی ازر آنگریٹی سے ہندیے ساتھ پنلاے کی شبد مزلا دے دی گئے ہے . بھارت کے ہر گھر مھن 'س پستک کا رہنا غبروں ہے .

آسان بامتحاورة بهاشا . رايل أنه پينڪي نوا سائو الي بهگ چار سو پلايہ کپڙے کي سلادر جالد . قيمت کيول سازھ سات رويخ تاگوي اور اردو دونون لکهاوتوں ميں الگ الک مل سکتا ھ

17 × 3 20: -

अचार करना जिसमें सब हिन्दुस्तानी शामिल हों.

(२) एकता फैज़ाने के लिये किताबों. अखवारों, रिसालों बरोरा का खापना

(३) पड़ाई घरों. किताम घरों, सभाओं, कानकरेन्सों, लेक्चरों से सर्व धर्मों, जातों, बिराइरियों शोर फिर्झों में आपस का मेल बहाना . सोसाइटी के प्रेसीडेन्ट—भि० अञ्जुल मजीद ख्वाजा; बाइस में सीडेन्ट—डा० भगवानदाभ और डा० अञ्जुल हक; गविनेंग बाढों के प्रेसीडेन्ट—डा० भगवामःसः सेकेटरी—पं० सुन्देग्लाल. गविनेंग बाडी के और मेन्बर—

डा॰ सैयद महमूद डा॰ ताराचन्द, मौलवी सैयइ सुलेमान नदवी, कि॰ मंपर झर्ली सोखता, भी बी॰ जी खेर, मि॰ एस॰ के॰ हदा, पं॰ दिखन्भर नाब, महात्मा भगवानशैन, सेठ पूनम चन्द रांका, काष्यी मोहन्मद घटडुल गुप्रकार कौर भी कोम प्रकाश पालीबाल , सेम्बरी के कायदों के लिये लिखिये .

सन्दर्गात

सेक टरी, हिन्दुरतानी कलचर सोसाइटी, १४४, मुट्टी गंज, इलाहाषाद्

नोद — सोसाइटी के नये कायदे के अनुसार मेम्बर्श की ग्रांस सिर्फ एक रुपया कर दी गई हैं. "नया हिन्द्" के जो गाइक मेम्बर बनना बाह उनको सिर्फ छै रुपया चन्दा देने पर ही मेम्बर बना लिया बायगा. जलाग से मेम्बरी की फीस देने बाले सोसाइटी की निक्की हुई कोई कियाब जो इक उपवा हाम की होमी ग्रुम्स से सक्की वा

(۱) ایک ایسی هندستانی فنچر ۴ بوغات پهونت اور پرچار

كونا جس مهن سب هلاستاني شامل هبن . (۱) ايكتا پهيلانۍ كه لئه كتابسون أخبارون رسالور وغيرة كا

(۳) پېخالي که رون کتاب که رون سېه اون کانفرنسون لکټ ون هم سې دهرمون جاتون پرادريون اور فرتون مهن آيس ۲۰۹۴ سوسائٽي کے پريسهٽڌنٽ—-سٽر عبدائدتين خواجن' وائس هريسيٽنٽ—-ڏائٽر بهکوان داس اور ڌائٽر عبدائنٽ کورنئگ باتي کے پريسوڏنٽ—ڌائٽر بهکوان داس' سکريٽري—يئٽت سفدرال . گورنگل باتی کے آور مسابر— قائلر سی محمود' قائلر نارا چات 'مہابی سید سابیدان ندری' مسلر ملظر علی سیخته' شری ہی . جی ، کھور' مسلر ایس ، کے . وردرا' بلکت بشمبهر ناته' مہاتما بهکوان دین' سته پونمچند وائی' قاضی محمد عبدالغفار اور شری اوم پرگش یالغوال .

سلدر لأل سكريتري ، هلدستاني كلتهر سوسائلي ، 19 · متهي كليم ، إلمايان . نوت—سرسائٹی کے نئے قامدے کے انرسار مسیری کی فیس میٹ ایک ردین کردی کئی ہے ۔ "نیا مدد" کے جو گفک مسیر ملکا چاموں اُن کو مرف چھک ردینکہ جائدہ دمائے پر می مسیر بخا نیا جائی اُگل ہے مسیری کی فیس معلم والے سیسائٹی کی نکلی بچلی کیٹی کتاب جو ایک ردینک دام کی موکی منت نے منص کے

हिन्द के विधान की अगरेगी हिन्दी शब्दावली

(अंगरेजी नागरी जिलावट में)

महात्मा भगवानदीन और दूसरे विद्वानों ने सुमाये हैं. मारत के वि-बान को सममते के लिये इस शब्दावली को अपने पास करूर रिलिये. हिन्द का जो नया विद्यान पास हुषा है घसके तागमग बीदह स्रो खास जाने यांगेरेची शब्दों के बिये जासान हिन्दुस्तानी शब्द

को गुलामी की खंबीरों से झाखाद करने की कोशिश की. किताब बड़े अन मुसलमान देश भकों के जीवन का हाल जिन्हों ने कपनी जान हमेली पर रखकर हिन्दुस्तान और विदेशों में रहते हुए मारत माता दिसांबस्य हंग से लिखी गई है. क्रीमत सिर्फ एक रुपया बारह आते. मुस्लिम देश भक्त नेत्वक अभी रतत लाल बंसल

आज के शृहीद _ सम्पादक _ श्री रतन लाल बंसल .

इस फिताब में बन बीरों की कहानियाँ हैं जिन्होंने विदेशी इसिकमों की फैलाई फूट की आराग में इन्सानियत को सस्म होते देख एक छन की भी देर न की और उसे बुमाने के लिये अपनी जान

हन कीरों की कहानियाँ जो किरकावाराना इंगों में लोगों को क्रुरबान कर दी.

हैंगानियत से रोकते हुए शहीद हो गये. हर एकता प्रेमी के पढ़ने की किताब.

सुन्दर जिल्द और चिकते काराज पर छपी आठ तस्वीरों के साथ इस किताब का दाम सिर्फ ढाई रुपया.

किसान की पुकार_लेलक—श्री पार. वेन्कट राव.

यह फिताब किसानों के लिये ही नहीं, उन लोगों के तिये भी बहुत फरूरी है जो लेती बाड़ी से दिल बस्पी रखते हैं, और भारत

مسلم دیش بهکتر اسکاسشری رس ال بلسل ای مسلسای دیمی بهکترل کے جدون کا حال جنہوں نے اپنی جان متبعلی پر رکھکر ملاستان آرر ددیشوں میں رمتے موئے بھارت ماتا کو فلامی کی زنجیہرں سے آزاد کرنے کی کوشش کی . كلاب يور ملجسب دملك سرامه كنى هر . فيم مرف أيك ربهم بارد أني . هند کے وداهان کی انگریزی هندسی شبداولی (انگریزی نکری تعبارت میں) ملد کا جونها ردهان پاس موا مے اُسے لگ بهکی جوده سوغاص هين أور هوسوے ودوانين غسجهائےهيں. بهارت کودهان کو سمجهلي کے لگے اِس شهدارلي کو اُھِ پاس فررر رکھڻے . تهمت دو رريئے .

اس کتاب میں ان رہوں کی کہاتیاں میں جنہوں نے رفیشی حاکموں کی پہدائی پہوت کی آگ میں اِنساتیت کو پیسم مولاً میکھ ایک جھی کی آگ میں اِنساتیت کو پیسم مولاً میکھ ایک جھی کی بھی دیر نہیں کی آرز اُسے بجہانے کے لئے اُلھی جان قربان کر دی .
اُلھی جان قربان کر دی .
حجواتیت ہے رزکتے موئے شہید مو گئے . اج کے شہیں۔ سہادی ۔ شری رتن قل بلسل

كتاب كا دام مرف تماثي ربيه . هر أيكتا بريس كے بوطے كى كتاب . سلدر جلد اور جمالے کفٹ پر جههی آئی تصویوں کے سات اس

مروري هـ جو كهيكي باري سـ دلتهسهي ركهكم ههن اور بهارت كـ آن سلكت كو دور كول مهن وشواس ركهكم هين تهست يانيم آلة . كسان كى چكار ـ لىممك -- هيى أر . ويدكت راد . يه كتاب كسائين كے لئے هي نهين أن لوئين كے لئے بهي بهت

अलग अलग मिल सकता है.

पाँच से ज्यादह किताब खरीदने बालों और बुकसेलरों को ३३ फीसदी कमीशन दिया जायगा.

डाक या रेल स्वर्च हर हालत में गाहक के जिस्मे होगा.

महात्मा गांधी की बसीयत

लेखक--श्री मंजर श्राली सोख्ता

२६ जनवरी सन् १६४८ को महात्मा गांधी ने ष्याल इंडिया कांगरेस कमेटी के सामने एक सुम्फाच के रूप में 'लोक सेवक संघ का एक नया विघान तैयार किया था. इस विघान में उन्होंने सलाह दी थी कि कांगरेस का सारा संगठन तोड़ दिया जावे खौर कांगरेस बाले हकूमत से बाहर निकल कर एक लोक सेवक संघ' बनाकर काम

कांगरेस के जनरख सेक टरी को बुला कर बह बिबान दिया कि वह ३० जनवरी को ष्मपने देहान्त से कुछ्घन्टे पहले महात्मा जी ने बें. यह क्रोटा सा विधान देश के नाम गांधी जी की श्रास्तिरी वसीयत है मौर इसकी व्याख्या गांधी जी के परम भक्त भ्री मंजर भ्रत्सी गांबी जी की तरफ से उसे जात इंडिया कांगरेस कमेटी में पेश कर बोख्ता ने की है जो गांधी बाद को सममने और अपनाने वाले देश के इने गिने लोगों में से एक हैं. गांची वाद को सममने के लिये इमका पढ़ना बहुत जरूरी है. २२१ सके की मुन्दर जिल्द बंबी किताब की क्रीमत सिर्फ हो कप्ये.

الک الک مل سکتی ههی . هانج سے زیادہ کتابھی خریدنے والی أور بکسفلورں کو ٣ فهصدي كمهش ديا جائے ؟ . ة إلى يا ريل خرج هر حالت مين كاهك كر ذم هوكا .

ماتها گاندهی کی وصیب

لهكها المري ملظر على الوغامة

ایک نیا ردیون تهار کیا تها . اِس ردهان مهن اُنهوں نے صالح دی همی که کانگریس کا سارا سلکتهن ترز دیا جارے اور کانگریس والے مؤتى كا سامناء أيك سجماؤ كا روب مين البك سفوك سلكما كا طاومت سر باهر نکل کر ایک دلیک سعبک سلکه، بادا کر الم 19 جلوري سن ١٩٩٨ كو مهاتما كاندهى نے آل أنقيا كانكريس

* جلوری کو ای دیهانس سے کچھ گھلٹے پہلے مہانسا جی نے گاٹکریس کے جگول سکریٹری کو بلا کر وا ودھاں دیا کہ وا گاندھی جی کی طوف سے آنے آل انتیبا کانکریس کسٹی میں پیش کردیں، یہ چھوٹا سا ودھاں دیھی کے نام گاندھی جی کی آخری وسمیت ہے اور اسکی ویانہیا گاندھی جی کے پوم بھکت شری ملظر ملی کے لیا کاے لوکوں میں ہے ایک میں .

19 مقتعے کی ملدر جائد بلدھی لکاب کی قیمت مرف در رویک كاندهي وأد كو سمتهمار كه لكم إسكا يوهانا بهت ضروري هم.

मिसने का पता-मैनेजर, 'नया हिन्द' १४५,मुट्टी गंज, इसाहाबाद.

ملاء كا يتعــملهجر "نها هلد' ١١٥، متمي كلي، الدآباد.

नया हिन्द

همهن لوگوں کے رشواس پر حمله کرلے کا کوئی حق حاصل نههن .

مرنے والے کے بیٹنی بیٹے اور رشکے دار پورے آراد هونے چاھئیں' ھیں گور رھیاکے کہ رہا لیے بزرگوں کے پیول مردوار سوائیں' تربیلی میں بہائیں یا مان سرور پہونچائیں اور اُس پر جتمالا چاہیں خرج

श्रीर रहेंगे कि बह अपने बुजुगों के फून हरिद्वार सिराएं, त्रिनेनी में बहाएं या मानसरोबर पहुँचाएं श्रौर उसपर जिनना चाहें खर्च करें.

पैसा ले कर हर तरह का सुभीता कर दे. पर एक सरकार जो

क्योहारी सरकार होने का दावा करती है अपार वह इस तरह के

जितनी बाहें स्पेशल ट्रेन खोड़े. हां, सरकार का रेल मुह्ममा उन से

कामों में हाथ बटाने लगे तो उंगती उठाने बालों को रो त्ने की

हिम्मत किसकी हो सकती है.

हमें लोगों के विश्वास पर हमला करने का कोई हक हासिल नहीं. मरने वाले के बेटी बेटे झौर रिश्तेदार पूरे आवाद होने चाहिएं,हैं

کریں . جللی چاهیں اسبشل تریلی چھوڑیی . هال سرکر کا ریل محکمہ آن سے پیسم لے کر هر طرح کا سبویماً کر دیے . پر ایک سرکار

حو محومانی سرکار هولے کا دعوی کرتی ہے اگر رہ اس طوح کے کاموں محص هاتھ بشالے لیے تو انکلی اُٹیانے والوں کو روککے کی هدمت کس

كى ھوسكتى ھے .

ر گوگوں کے طعملے سملے۔ اور هم کمس ممیوں کھووں ممهل هم نے جا جا محل کو گوگوں کے طعملے سملے۔ اور هم کمس ممتع سے کیا جواب دیرتے۔ هم آن کی پرواد نه کرتے اگر کم سے کم الما آباد کے آن هندوژوں کی وسلی هوگئی ہوتی جو 'س وسم پر سمیے جی سے وشواس کرتے هیں۔ آن کے طعمه هوتی جو سم کو هم ایلائه کر رہ گئے۔ آن کا کھانا تها کہ جسب دیرم کی وسم هی ادا کونی تهی تو نرا دکھاوا کھوں کھا ، دیکھنے جانے والوں کو عام عوور سے اور سوائے والوں کو خاص طور سے کلانا اسلان بھی تو کرنا ، بیا .

रेता में, बमेशाता में, स्कूतों में, वरों में हमने जा जा कर लोगों के ताने मुने. जीर हम किस मुँद से क्या जवाब देने. हम उनकी परबाह न करते जागर कम से कम इनाहाबाद के उन हिन्दु ग्रों के. तसक्ततों हो गई होती जो इस रसम पर सच्चे जी से विश्वास करने हैं. उनके ताने तो मुनकर हम एँठ कर रह गए. उनका कहना था कि

से गंगा स्नान भी तो करनाथा, इस स्नान के बरोर षह हिन्दू जो सच्चेजी से हिन्दू हैं कैसे मान लें कि यह अस्यियों के फून सिराने

देखने जाने वालों को आम तीर से आर सिराने बातां का जास तीर जल धमें की रसम ही अपदा करनी थी तो निरा दिखाना नयों किया

की रसम के पांछे सिराने वालों के दिल में धर्म का सरुवा भावता

हम क्या जबाब देते. मन में यही कई कर रह गए कि सरकार

इतना पैसा खर्च करके मी न इघर की रही न उथर की.

امی اسمان کے بغیر رہ هلار جو ساتھ حی سے هلار ِ هیں کوسے مان لهی که بنہ استهجوں کے پیول سرانے کی رسم کے پینچھے سرانے

په سه خرج کرکے بھی نه ادھر کی رھی به 'دھر کی ـ والين کے دال مهدر دهرم کی سنچی بهاو را بهی تهي . هم کها جواب دینے . می مهل یبی کهکر رد گئے که سرکار اتدا

بهكوأن همهن سنجه دين .

ri-11-17

البكوان دين

OA, C6 6E

भगवान हमें समभ दें

--अगवानदोन

यह कोरा रिवाज नहीं है. इस के पीछे बड़े बड़े पंडितों के लिखे हुए प्रन्यों ने एक गहरी धर्म भावना भर दी है और ग़लत या सही फूल सिराने बाले यह समम लेते हैं कि फूल सिराने से जिस आदमी के फूल सिराए गए हैं डसकी झात्मा तर जाएगी या स्वगे में जगह पाएगी. यह बात हम हिन्दुस्तानियों में इवनी गहरी चली गई है कि हम इसके जिलाफ सोच ही नहीं सकते आज के मुधारक पंडित कितना ही ओर लगाएँ और सममाएँ कि यह बेकार की रसम है, लोग मानने मौर सममने को तैयार नहीं हैं. इस तरह से यह एक दीन धर्म की रुद्धि

करे. पर यह बह भी नहीं कर सकता कि डन फूजों को यू हो छित्रा दे क्योंकि ऐसा करने से समाज अगर डसकी गर्डन नापने को तैयार नहीं होगा तो कहा सुनी में कोई कोर कसर न छोड़ रक्लेगा. यह नासमम्भी से भरी हुई रसम सिर्फ ऐसे बड़े आदमी ही रोक सकते हैं जो मरने से पहले खपने बेटी बेटों या रिश्तेदारों के नाम ऐसी किसी आव्मी के बेटी बेटे या रिश्तेदार यह हिम्मत नहीं कर सकते कि इस रसम की तरफ से लापरबाही कर जाएं. हो सकता है कि कोई सुधारक इतना पक्का निकल चाए कि वह इसकी परवा न ष्ममीन के साथ एक मेक होने के जिये छोड़ दिये आएं. कांगरेसी सीडरों से, जिन्होंने दीनी सरकार की जगह ब्योहारी सरकार की नीव जिलात कोड जाएँ कि उनकी मास्यियों के फूल इस तरह गंगा या किसी नदों में न सिराए जाएं और जहां उनका दाह हुआ हो वहीं डाली, हमें ऐसी उन्मीद थी कि बन में से कोई तो ऐसी लिखत छोड़ेगा. सौर जिन सीडरों पर हमारी निगाह थी या है उन में से एक हमारे प्यादे सरदार पटेल भी थे. पर बह क्या करते. और मरने गलों की तरह वन्हें यह कब विश्वास या कि उन का चालि री वक्त मागया है. पर इससे पहले इस तरह की कोई मिसाल भी तो उनके)

هول گرنتهوں آنے ایک گهری دھرم بھارنا بھو دی ہے اور غلط یا محصوب پھول سرانے والے یہ سمنجھ ایدے ھھی کہ پھول سرانے سے جس ادمی کے پھول سرانے والے یہ سمنجھ ایدے ھھی کہ پھول سرانے سے جس آدمی کے پھول سرانے گئے ھیں اسکی آتما تو جائے کی یا سورگ مھیں جکہ پائیکی . یہ بات ھم ھلدستانیوں میں ازدی گہری چائی کی ہے کہ مم رسکے خلاف سوچ ھی نبھی سکتے . آج کے سلاھارک پہتے کتا می زور لٹائیں اور سمنجھائیں کہ یہ بھکار کی رسم ہے لوگ مانلے اور سمجھلے کو تھار نہیں ھیں۔ اس طرح سے یہ ایک دین يه كورا رراج فهيل هـ. اس كي يوجه بوء بوء يلدتون كي لكه

همرم کی روزهي هے .

مدهارک اِندا چی طرف سے لایورامی کر جاائیں۔ هوسکتا مے که کوئی مدهارک اِندا چی نکل آئے که ولا اِسکی پررا نه کرے - پر یہ ولا بھی کولے سے سماج آگر اُسکی گردن ناپلے کو تیار نہیں ہوگا تو کہا سلمی میں کوئی کور کسر نه چھوڑ رکھیٹا . یه ناسمتجھی سے بھری ہوئی میں موف ایسے بوے آدمی هی درک سکتے مھی جو مربق سے بھلے اُن کی استھھیں کے بھول اُس طرح کانا یا کسی نکیت چھوڑ جائیں که جائیں اور جہاں اُنا داۃ موا هو وعمی زمون کے سات ایک میک هولے کے اثبہ چھوڑ دیشہ جائیں ، گاکریسمی لوڈروں سے جاھوں کے دیشی سرگار کی جگا بھوقاری سرگار کی نعو ذالی ممیں ایسی اُمید تھی سرگار کی نعو ذالی ممیں ایسی اُمید تھی کہ اُن میں سے کوئی تو ایسی لکھت چھوڑے گا ۔ اور جن لیکٹروں پر هماری نگاہ تھی یا ہے اُن میں سے ایک همارے پھاڑے سپوار پھول بھی تھے ۔ پر وہ کھا کرتے ۔ اور مرنے والوں کی طوح اُنھوں ہے کہ وہواس تھا کہ اُن کا آخری وقت آگیا ہے ۔ پر اُس سے ہے۔ کسی آلامی کے بیٹی بھٹے یا رشته دار یه هست نہیں کرسکتے

इमारी राय

A TO THE

मुल्क बना दिये जाएं कि वह यू. पन. श्रो, में शामिल हो सर्के. तभी तीसरी लड़ाई कुछ दिनों के किये कर सकती है.

लड़ाई को न रोक सकी तब ऐटम बम को ग़ैर क़ानूनी बनाकर सीसरी सड़ाई को कैसे रोक सकेगी. तीसरी लड़ाई को हमेशा के लिये रोकने की क्रांतिर सब मुल्कों को बड़े त्याग की जरूरत पड़ेगी त्रीर उन सब की गेस का इस्तेमाल सारी दुनिया शैर कानूनी बनाकर जब दूसरी

क्षोड्ये, अंतर राष्ट्रीयता अपनाइये और विश्व भाईचारे में लंधिये. तब मौर तभी तीसरी लड़ाई आप के पास आने की कभी न अपनी अपनी नेशन यानी राष्ट्र का मोह छोड़ना पड़ेगा. हमारी '३८ पड़ी रेखा मिटाइये' का यही मतलब है कि राश्ट्रीयता

१८. १२. १५०

- भगवानदीन

सरकार और सरदार के क्रल-

है कि उनको भी अपने वड़े वूढ़ों की अपस्ययां गंगा के किनारे ही अक्ताने के कियों ते जानी पड़ती हैं. हां, जो तीम गंगा से वहुत हूर रहते हैं वह कम से कम हड़ियों के फूल ही जाकर गंगा में सिरा गंगा के किनारे देह वाह का रिवाज वहुत पुराना है. जो धर्म बहुत सी बातों में हिन्दुच्यों से मेल खाते हैं पर गंगा के किनारे देह दाह में विश्वास नहीं करते वह भी इस रिवाज से हनने रव गए

ज्यात होग देस के किसी कोने में क्यों न हों अपने त्यारों की आक्षियां हरिद्वार या त्रिवेनी जरूर पहुँचा देते हैं. बीच के दरते के आस्थियां हरिद्वार या त्रिवेनी जरूर पहुँचा देते हैं. गंगा से दूर रहने

هداری راے طنون من اه'

کمس کا استعمال ساری دنها فعر قانونی بانا کو جب دوسری کوائی کو نه روک سکی تب ایشم بم کو فعیر قانونی بانا کر جب دوسری لوائی کو که سے روک سکے کی تهسری لوائی کو همهشته کے لئے روکئے کی خاطر سب ملکوں کو بوریہ تیاک کی فررروں یوبیکی اور آن سب کو ایکی لیکی نیشن یعنی راشتر کا موہ چھورن پویکا . محمي تمسري لوائي كيچه دنيل كم لكم رك سكتي هـ . ملک بدا دیگے جائیں که وہ یو . این . او . میں شامل هو سکیں .

هماری '۳۹ پوی ریکها مقائیے' کا یہی مطلب ہے کہ راشتریتا 1944رتائے 'انکر راشتریکا اپلائیے اور رہو بھائی چارے میں بلدھئے ۔ 5س اور تبعی تهسری لوائی آپاے یاس آنے کی کبھی نے سوچیکی ۔ 1 A-1 1-20+ - جهكران دين

まかってまってる。

کلٹا کے کلارے دیہ داہ کا راے بہت پرانا ہے ۔ جو دھرم بہت میں باتوں میں ملدؤوں سے مہل کھاتے میں پر گلٹا کے کلارے میں باتوں میں وشواس نہیں کرتے وہ بھی اس رراج سے اتلے دب کئے میں کہ آنکو بھی آئے بورے بورھوں کی استہواں کلٹا کے کلارے می جھٹے کے لئے لے جاتی پوتی میں ، مال جو لوگ گلٹا سے بہت بہت جو روٹے خوں وہ کم سے کم متےوں کے پہول می جا کر گلٹا میں سرا آنة عين . أبهي لوگ ديس كے كسي كونے مهن كهوں نم هوں أي پهارون كي أستههاں هردوار يا تربيدي ضرور پهونتها ديتے ههن . بهي كے هرچ كے آدمي كسي آتے جاتے كے هاته بهجوا ديتے ههن . كلكا ہے دور هملہ . ال غين كي - م

तय नहीं हो पाई कि चीनी कोंजें जो कारिया में लड़ रही हैं वह वहाँ अपनी सूक पर अपने आप गई हैं या लाल चीन के ऑख चुराने पर गई हैं या लाल चीन के इशारे पर गई हैं, या लाल चीन के हुकुम से गई हैं.) क्योंकि उन्हें साफ यह दिखाई दे रहा। था कि मंचूरिया की आजादी खतरे में हैं.

बौथा बक्त तहां है रोक्ते का वह भी हो सकता था जब चीनी कीजों के साथ उत्तरी कोरिया ने यू. प्त. झो. की कीजों को ढकेलना शुरू कर दिया था. अगर उस वक्त १८ पड़ी रेखापर इक्ते की बात जो बीन भीर कोरियां है कीजों से कही जा रही है यू. एन. ओ. ने १८ पड़ी रेखा पर सौट आनेकी बात अपनी कीजों से कही होती तो यू. एन. आ. ने अपनी रेखा पर सौट आनेकी बात अपनी कीजों से कही होती तो यू. एन. आ. ने अपना नैतिक पक्षा बहुत भारी कर बिया होता. यू पन. आ. सारी दुनिया की पंचायत है. उसकी किसी बात पर हार नहीं हो सकती और उसकी कभी भी हार नहीं हो सकती. पर यू. एन. ओ अब एक गुट्ट की बन जाती है तब उस गुट्ट का मुख्या अपनी हार को अब. एन. आ. की हार मानने लगता है. बस इसी बजह से यू. एन.

इत पड़ी रेखा मुला ही जाती है जब जनरल मैकसार्थर वसके क्तर में होते हैं जीर यू. एन. स्रो. को २८ पड़ी रेखा की याद आ जाती हैं जब जनरल मैकसार्थर ३८ पड़ी रेखा के दिन्छन में होते हैं या ३८ पड़ी रेखा छनके दक्तिन में होते हुए भी उनकी खाँखों के सामने होती हैं न कि पीठ के पीछे.

यु.एन. घो. और उसकी सुरक्का समिति कागर बड़े बड़े चार पाँच सुल्कों को हथियार बनाने और तड़ाई के लिये तैयारी करने से नहीं रोक सकती तब कोरिया में तड़ाई रोकने की बात कह कर या सचमुच सड़ाई को रोक कर भी तीसरी तड़ाई को आने से नहीं रोक सकतो.

ष्ट्रब बह वक्ष्य था गया है जब ३८ पड़ी रेखा रूस और असरीकी दिमारा से निकलवा ही जाए. साथ ही साथ जापान भीर अरमनी ऐसे

طے نہوں ہوپائی کے چھٹی فوجھی جو کوریا میں لو رھی ھھی وہ وہاں ایک سوجھ پر نے کہی ہوں یا ال جون کے آنکه جوائے پر وہاں آبنی سوجھ پر نے کہی ہوں یا ال جون کے آنکه جوائے پر کئی ھھیں یا ال جین کے اشارے پر کئی ھھیں۔ یا الل جین کے حکم ہے گئی ھیں یا الل جین کے اشارے بر کئی ھیں۔ یا الل جین کے حکم ملچوریا کی آزامی خطرے میں ھ
جوتیا رقب لوائی روکٹے کا وہ بھی تو سکتا تها جب چھنی فوجوں کے ساتھ آتری کوریا ئے یو ۔ این ، او ، کی فوجوں کو تحدیمیالما فوجوں کے ساتھ آتری کوریا ئے یو ، این بو کہا پر رکئےکی بات جو چونئی شورے کر دیا تھا ، اگر آسوات ۱۳ بھی ریکھا پر رکئےکی بات جو چونئی

جوتها رقت لوائي روكم كا ود بهي هو سكتا تها جب چهني خوي كي ساته أتري كوريا نے يو ، اين ، او . كي فوجول كو تشكيلنا خوي كو ديا تها . اگر أسوات ١٣٨ بي ريكها پر ركنه كي نوجول كو تشكيلنا خوي كو ديا تها . اگر أسوات ١٣٨ بي ريكها پر ركنه كي نوجول كو تشكيلنا خوي كو ديات يها . اگر أسوات ١٨٨ بي ريكها شوتا . يو . اين ، او . نه اين ، او . خوي قو بو . اين ، او . خوي تو بو . اين ، او . ساري يو لوتا كي بيليدايت هـ . أسكي كسي بات پر هار نهين هو سكتي . في ايك كي يهي كهي هار نهين هو سكتي . بر يو اين . او . جب اين . او . جب يو . اين . او . جب أس كت كه مكيها ايني هار كو اين . او . جاتي هـ تب أس كت كا مكهها ايني هار كو . يو . اين . ايل كو ياتي .

۸۳ يوي ريكها بهادي جاتي هـ جب جدل مهك آرتور اُسكـ آتر مهن هوتيقهن اُرد يو ، اين ، اُو ، كو ۲۸ پوي ريكها كي ياد آجاني هـ جب جنرل ميک آرتور ۲۸ پوي ريكها كـ دكون مهن هوتيقين يا

هوتی هے نه که پیشه کے پیجید .

یو . ایس . او . اور اسکی سرکشا سمیتی اگر ہوے ہوے چار پانچ ملکوں کو متھیار بنانے اور لوائی کے لئے تیاری کرنے سے نہوں ررک ملکوں کو متھیار بنانے اور لوائی کے لئے تیاری کہکر یا سچ مے لوائی میل کو آئے سے نہیں ررک مکتی .
کو ررک کو بھی تیسری لوائی کو آئے سے نہیں ررک مکتی .
اب وہ رکت آئیا ہے جب ۲۳ پری ریکها روس اور امریکی دماغ مے نکلوا دی جائے . ساتھ ھی ساتھ جاپان اور ہوملی ایسے

नया हिन्द

रजकर घूट ले लिया था. यह लड़ाई रोको का प्रसाध या तो उस बक्कत होना चाहिये था जब अमरीकी क्षीजें यू. एन. आरो. का मंडा

م موف کوریا هی نهین کئی مانمین کا جن سنکهار بچ کیا هوتا . ارر أو . في أس وقت لوائي روكو كا ورسابة بأس كيا هوتما اور دكهني م کوریا کی فوجوں کو ۲۰۰ پری ریکها کے دکھوں میں بلالیا؛ هوتا تو أيك دم كم هوكيا هوتا . يو. أيون . أو . كل سائه سائه امريكة كي عزت بهي لوكون كي نكاء معمل بهرت كچه بولمه كدى هوتى أور تيمسوى الرائي چهو جائے كا خطوبه نَّهُ كُمْهِي يُو . أَيِن . أُو . نَهُ يُوچِهَا نُهُ سُرُكُمُنَا كُونِسُلُ فِي . أَكُرْ يُو . أَينَ . کو ۳ پڑی ریکھا پار کرتے دی آور اُس سے بھی پہلے دکھنی کوریا كى لوجهن ٢٦ يېي ريکها پار كر چكى تبيس. يه بذا دكم ك ٨٦ يېوى ريکما يار کونے والى فوجيس كس كے ماتحت تهين يم وهم مهن ألم مهك أرتبر كم الجروم ير يد . أين . أو . لم أيدى فوجون كم پودهان وزير لم يو . أين أو . كو يه ملح دي تهي . پر أس وقت وكمكمو كمهواست لمد لها تها . يم لوائي دركو كا يوستداؤ يبا قو أس وتست ۱۸ بری ریکها کے پاس پہچنے والی تهیں اور جس رقت هذدستان هونا چامک تها جب امریکی فرهمی یو. این . او . کا جهدترا رئے ماري راء جلرای سی اه'

> पर उस बक्त जीत के घमंड से भरे हुए जनरत मैकत्रार्थर कब لحسي سلد هدد लड़ाई रोकने का दूसरा वक्त उस वक्त भी कुन्न आन्छ। ही रहता जब उत्तरी कोरिया की फौजें मंत्रूरिया की हद से जा लगी थीं. सुरचा समिति को यह सलाह दे सकते थे कि लड़ाई रोक दी जाय.

भी लोगों की निगाह में बहुत कुछ बढ़ गई होती स्त्रीर तीसरी लड़ाई

छिड जाने का खतरा एक दम कम हो गया हाता.

गया होता. भौर यू. एत. भो. के साथ साथ आमरीका की इज्जत

लिया होता तो सिर्फ कीरिया ही नहीं कई मुल्कों का जन संहार बच

यह न कभी यु. एन. ज्यो. ने पूछा न सुरचा कींसिल ने ज्यार यू.

हुकुम के ३८ पड़ी रेखा पार करने वाली कीजें किस के मानहत थीं

इक्खिनी कोरिया की क्षोजें ३८ पड़ी रेखा पार कर चुकी थीं. यह विना

पर इस बन्नत जोम में आए मैक्झार्थर के भरोसे पर यू.एन. झो. ने

अपनी कीजों को ३८ पड़ी रेखा पार करने दी ब्योर इससे भी पहले

हिन्दुस्तान के प्रघान बजीर ने यू. एन. झो. को यह सलाह दी थी. लिये १८ पड़ो रेखा के पास पहुँचने बाली थीं ऋौर जिस बक्तत

एन, भी. ने दस वक्तत लड़ाई रोको का प्रस्ताव पास किया होता श्रोर

दृक्तिता की रिया की फीजों की ३८ पड़ी रेखा के दिक्तन में छुला

پر اُس وقت جوت کے گھملۃ سے بھڑے ہوئے جذرل موک آرتور کب سورکشا سمیتی کو یه صلح دے سکتے تھے که لوائی روک دی جائے . جب أترى كرريا كي فرجهن ملهورريا كي حد سے جا لئي تهين. تدسرا موتع لوائي روك دييل كارد تها حس حدد ١٠٠١، لوائي روكاء كا مورميرا وتحت أس وقت بهي كچه اچها هي رهتا

में शामिल नहीं हैं. जापान, जरमनी और कारिया तो यों शामिल नहीं हैं कि वह भ्रामी भाजाद नहीं हैं और लालचीन यों शामिल नहीं हैं कि यू. एन. भी. में बनी हुई एक गुटु उसे यू. एन. भो. में शामिल हैं वह भगर यू. एन. भो. ने सुरहा समिति के हुकुम को न माने तो उन्हें यू. एन. भो. से खारिज कर देने की धमकी हां जा सकती हैं. पर जो मुल्क उसमें शामिल ही नहीं हैं उन पर धमकी कोई असर नहीं कर सकती. और इत्तकाक़ से इस वक्त जो मुल्क श्वेट पड़ी रेखा पार कर रहे हैं वह यू. एन. भो. के मेम्बर नहीं हैं. इसिलिय तीसरी बड़ी लड़ाई ३८ पड़ी रेखा पर कभी भी जन्म ले सकती हैं. और जब यू. एन. भो. ऐसे मुल्कों में दखल दे रहा हैं जो इसके मेम्बर भी नहीं हैं तम तो तीसरी लेड़ाई के जन्म लेने में और भी जल्दी हो सकती हैं वह भ्यों रकी हुई हैं स्रोर कब तक रकी रहेगी इसका जवाब यहां नहीं दिया जा सकता. यहां हमें इस बक्त दूसरी ही बात कहनी हैं.

इस वन्नत उत्तरी कोरिया को श्रीर चीनी फीजों को तरह मुल्हों के प्रस्ताव पर जीर बावन मुल्हों के हां करने पर यह हुकुम दिया गया है कि लड़ाई फीरन रोक दी जाय जिसके यह माने हैं कि कोरियाई जीर चीनी फीजें ३८ पड़ी रेखा से आगे न बढ़ने पावें. इसमें कोई शक नहीं कि यह प्रस्ताव यू. एन. आ. ने अच्छी नियत से पास किया. पर इस नियत पर अगर कोई उँगली उठाए तो उसे भी बुरी नियत बाला नहीं समम्मा जा सकता. दूध का जला जगर छाछ को फूँक कर पिये तो असमें छाछ फूँकने वाले का कसूर नहीं. उसका क्रसूर है जिसने गरम दूध इसके मूँह लगाया था और उसने उसपर एतबार

مهن شامل نههن ههن . جازبان ' جرمنی آور کروریا نو یون شامل نههن هین که وه آبای آزاد نهین هین آور قال چهن یون شامل نهین هین که وه آبای آزاد نهین هین آور قال چهن یون شامل مین هین همامل نهین هونی دیدا چاهنتی . جو ماک کرے آسے یو . این . آو . مین بنی هوئی لهک کرے آسے یو . این . آو . کو سرکشا سمیتی کی دهمکی مهن شامل هین تو آنهین یو . این . آو . کی سرکشا سمیتی کی دهمکی دهمکی کوئی آثار نهین کو ملک آس مین شامل هی نهین هین آن یر همنی کوئی آزار نهین کر ساکتی آور النای سے آس وقت جو ملک اسلامی تهمیسی بود این . آو . ایسے ماکرن مین دختم کے ساکتی هی اور جسب یو . این . آو . ایسے ماکرن مین دختم کے ساکتی هی آور جبی نوبی نوبی هین نوبی دین دخل دے رہا کے ہر آبای کے مسبر نهین هین او کین اور کی دوئی ہی جانمی هرسکتی هی رہا کین دین دخل دے رہا کے جدا اهذی کو آسکا کی رفع کی آسکا جواب یمیان نوبین دینا جانسکتا . یون هوئی کے جانم کی آسکا جواب یمیان نوبین دینا جانسکتا . یون همین

اس وقدت دوسری هی بات کهذی شد.

اس وقدت دوسری هی بات کو آور چیدنی فوجول کو تهره ملکول که اس وقدت از باون ملکول که هال کرنے بی یه حکم دییا کها هی که توسته و برای دی جائے جسکے یه محلے دهو که کوبیائی اور لوائی فورق رویا کها سے آئے نه بوطنے پاریس اس محین چهلی فوجهی که یم پرستاؤ یو. این. او. نے اچهی نهت سے پاس کها ، پر اس نیت پر اگر کوئی اتکای آتهائے تو اُس بهی بری نیت و آئی تو تهور نههی سمجها جا سکتا . درده کا جالا کو چهاچه کو یهونک کو یئے تو آئی معلی چهاچه چه بهونکہ کے درده کا جالا کو چهاچه کو یهونک کو یکھار جس نے گوم دودھ آسکے ملته لگایا تها آور آئی نے آئی پر اُس پر اعتبار

هماری راے

جلوری سی اه'

जापान में गुलामी की खंजीर को तोड़ने के आन्दोलन के जिये पहला रहने की यह सबसे पहली झौर जरूरी वजह है, झौर भी वजह हो सकती है. पर इस अकेली बजह ही ने ३८ पड़ी रेखा को बहुत बड़ा कुछ ही दिनों में एक होजाएंगे. श्रीर फिर उस जापान से भी अमरीकियों को जल्ही भागना पड़ेगा जहाँ वह नवाबों की जिन्दगी क्रद्रम ही समक्षता चाह्यि. ष्यमरीका के द केखनी कोरिया में छाए बिता रहे हैं. सत्तरी दिन्छती कारिया का एक होना एक तरह से उत्तरी दिनखनी कीरिया राजी से, धमकी घुड़ की से या लड़ भिड़ कर मान दे दिया है. नया हिन्द

पहुंची श्रौर यू एन, श्रां. की सुरज्ञा समिनि के हुकुम निकालने के कोरिया की फौजों के मुक्तावले में आया तब यह खबर करवा तक कि डलारी कारिया से रूस के हटने के दूमरे हिन से ही ३८ पड़ी रेखा छुट पुट हमलों के लिये बराबर पार होनी रही. किसने पहले पार की खौर किसने कितनी बार पार की, इसकी ठीक ठीक तहकी-को पार करने की बात अलवारों में आई ओर जब अमरीका उत्तरी बागर सुरक्षा सिमिति की कचहरी में उत्तरी दिक्छनी कोरिया **छत्तारी कोरिया ने ३८ पड़ी रेखा को पार किया तभी ३८ पड़ी रे**खा को बुलाकर तहकीकात शुरू हुई होती तो यह जरूर पना चल जाता क्कात आप बेहद मुशकित है. मगर जब बड़ी कीजों को माथ लेकर बाद से यह खबर गाँव गाँव में पहुंच गई.

मू. एन. आं. कोरिया की घरेल लड़ाई शुरू होने के समय ५९

همروري وجنه هے . أور ببهي وجه عوسكتي هے . بر أس أكيداي رجة هي كم جلدي بهاكما پريتا جهال وه نوابيل كي زندكي بتا ره هول. أمريكم كے دكھلى كوريا ميں چھائے رھئے كى يه سب سے پھلى أور لے ۱۳۸ يوس رينها كو يہت يوا مان د مديا هـ . اُترى دكهاى كوريا كا أيك هونا أيك طبح سے جابان مهن غلامي کی زنجیر کو توزیے کے آندولی کھائے پہلا قدم ھی سمجملا چاھگے . آتری دکھلی کوریا راضی ہے' دہمکی گہوکی ہے یہا کو بہو کر کچھ ھی هانول مهل ایک هرجائیدکے . اور پهر آس جایان سے بھی آمریکھوں

 تعدیمیات شروع هوأی هوتی تو یه ضرور پته چال جاتا که ^{ان}دی کو با سے روس کے مقامے کے دوسرے دن سے ھی ۲۸ نبی رہاءا چھیا میں مجمونجي اور يو. ايون. أو . کي سرکش! سميتي کے حکم نكالئے کے بعد کها تبهی ۲۸ بوی ریکها کو بار کولائی بات 'خارون مهن آنی اور جب م يه خدر گؤل گؤل مهل بهونها گئي. امريكه أترى كوريا كي فوجول كي مقابلي ميس آيا تس يه خبو قصبول تك حملوں کے ایکے برابر جار ہوتی رہی کس نے ویائے دار کی اور کس نے كعلى بار بار كى أسكى تبيك تهيك تحديدات أل يرحد مشكل هـ . مکلا جب ببی قوجوں کو ساب لے کر أبری کوریا نے ۲۸ ببری ریکها کو مار اگر حرکشا مسمیتی کی کنچیسی میمل آنری دایملی کوربا کو بلا کر

all I have the little of the state of يو. أين . أو . كوريا كي كهوييا و لوائي شروع هونے كے سے 60

. ...

को हो हिस्सों में बाँट देगा. यू. एन. को. की सुरक्ता सिमित के कुछ मेन्बर ही ऐसे चमत्कारी साबित हुए कि उन्होंने कोरिया में ३८ पड़ी देखा पर कोरिया के दो हिस्से कर दिये. उत्तारी कोरिया के हमले से ३८ पड़ी रेखा को कुछ सममदार ही जान ,पाए थे पर यू. एन. ब्यो. की सुरक्षा सिमित के बीच में पड़ने से ३८ पड़ी रेखा को छात्र गाँव बाबे भी समम गए हैं.

सुरन्जों में बंटा हुआ। है. यू. एत. ज्ञी. के कुछ मेन्बरों ने बंटवारे का बीज बो दिया, बौर फिर ३८ पड़ी रेखा पर कोरिया, कोरिया के नैतिक जिन्दगी में खमीन आसमान का फरक़ है. डन दोनों में एक तो ३८ पड़ी रेखा के вत्तर इक्षिखन बैठ कर उनमें दोस्ती की उम्मीद कैसे की जा सकती है, रूस कोरिया को कोरिया बासियों पर छोड कर ३८ पड़ी रेखा के उत्तर से हट भी गया कौर इपपनी कीओं को रहते बालों के बीच नहीं बाँटा गया वह तो बांटा गया अमरीका मौर रूस के बीच, जो बस बक्त मजबूरी के दोरत थे. उन दोनों की हुसरे के बीच सात समन्दर रहते हुए भी जब दोस्ती नहीं पाई जाती रूस ले भी गया तो इससे ३८ पड़ी रेखा के वृक्तिन में छावनी डाले पद्दी बामरीकी फीज रूस को अपना दोस्त कैसे समफ सकती थीं हैं. ममरीकी यह खन समक्ते ये कि बनके कोरिया से हटते ही क्योंकि रूस की हद तो बन भी कहीं न कहीं कोरिया से मिली हुई जिस तरह छरब्जे पर बनी हुई लक्षीर यह नहीं बताती कि सरक्षे के मन्दर सन्तरे जैसी फॉक हैं वेसे ही किसी देस के नक्षरो पर खींची हुई खड़ी पड़ी लकीर यह नहीं बतातीं कि वह देस इतने यह आज हंग निकाल कर कारिया में हमेशा के खिये लड़ाई का

کو دو حصوں میں باست دیتا . یو . ایس . او . کی سرکشا سمیتی کے
کچه ممبر هی ایسے چمتکاری ڈایٹ ہوئے که اُنهوں نے کوریا میں
می یبی ریکها پر کوریا کے دو حصے کر دیئے . اُنری کوریا کے حملے
می ہی ریکها کو کچھ سمجهدار هی جان پائے تھ پر یو ، ایس .
گوں والے بھی سمجه کئے هیں .

که واه دیس اید مربعون مین بشا هوا هم . يو . اين او . كر كچه لله معدون نے بتوارے کا یہ عجب ذھلک نکال کر کوریا میں شعیشہ کیلئے لوائی کا بیسے بو دیا ۔ اور پھر ۲۸ پوی ریکھا پر کوریا کوریا فعتك واندكي مهن ومهن آسمان كا فرق هـ . أن دونون مهن ايك ورس کے بھی کیا تو اس سے ۲۸ ہری ریکھا کے دکون میں چھاؤنی قالے پہی آمریکی فوجیں ررس کو اپٹا درست کیسے سمجھ سکتی کھیں کھڑنک ریس کی حد تو آپ بھی کہھی ند کہدیں کوریا ہے مای ھوسرے کے ایمج سات سملدر رھتے ھوئے بھی جب دوستی نہوں کم ۱۸ یپی ریکها کے آئر سے ۱۰۰۵ بھی کھا اُرر اپنلی فوجوں کو **پائ**ی جاتی تو ۳۸ پري ريکها که أتر دکهن بهتهکر أن مين درستیکی ھیس کے نقشے پر کھیدھچی ہوئی کہوی ہوی لکدریں یہ نہیں بتاتیں کے رابھے والیں کے بھے نہیں بالٹا کیا وہ تو بانڈا کیا امریکته اور روس کے بھچا جو اُسوقت مجدوري کے دوست تھے ۔ اُن دونوں کي آمید کیسے کی جاسکتی ہے ۔ رہس کوریا کو کوریا باسیوں پر چھوڑ هوئي هي. أمريكي يه خوب مسجهتي ته كه أن كرويا مي هئته هي خُوبُوزِے کے اندر سلترے جهسی پهانکهن هيں ويسے هي کسي جس طرح خربوزے پر بدی هوئی انمیرین په نهیں بتاتیں که

हमादी राय

मीर वीसरे सरदार खद. भारत में जनता राज क्षायम होने में तीनों अंगरंख जो छोटे मोटे ऐसे परासे छोड़ गए ये जो अंगरेजों के चले जाने के बाद कभी भी फट सकते थे उनका भलीता निकाल कर धनकी बारूद से काम ले लेने का काम सरदार जैसे जादमी के हाथ ही हो सकता था. जगर हम सरदार को गुजरात की तीसरी बड़ी देन कहें तो ठीक ही होगा. एक स्वामी दबानन्द, दूसरे महात्मा गांची का ही हाथ है. और सरदार ने तो साँप मरा न लाठी दूटी का जादू विकाकर एक बार तो भारत के जनराज को ऐसी नींच पर खड़ा कर दिया है अहाँ से बिगाना जरा मुशक्ति काम है.

अब सरदार को याद करके किस की आँख से न आँस् दुल पड़े

बाइये भेद्र भाव मिटाकर सरदार की दी हुई इस ब्योहारी सरकार को सच्चे मानों में ब्योहारी बनाते हुए श्रीर हर तरह से एक नेशन के गुन अपनाते हुए सरदार की आत्मा को स्वर्ग में मुख शान्ति से रहने का अवसर हैं सरदार के लिये यही सच्ची श्रद्धांजि

-- भगवातदीन

-بهكران دين

मड़तीस पड़ी रेखा मिटाइये--

----- अन्यत्रार्ग ने जब बापने नक्ष्यों के काम के लिये खड़ी

كا هي هاته هم . اور سردار نے كو سائمي مرأ نم لاتهي توتي كا جادو هكها كد ايك بارتد بهارت كاجي رأج كدايسي نهديد كهزا كرديا كمو المهيك هي هوكا . أيك سوأمي دما نكدا دوسور مهاتما كاندهي گور تهسوے مبردار خود . بہارت میں جدت راج قائم ہونے میں تهلوں م جهال سے تکانا ذرا مشکل کم ھے . گمکسی بارزد سے کام لے ایدنے کا کام سردار جھسے آدمی کے ہاتھ ھی ہو چالے جائے کے بعد کھی بھی بھت سکتے تھ أن كا دليما نكل كو مکتاعها . اکوهم سردار کو کنجرات کی تهسری بچی دینی کهص 以代本 年行 上一下 ないで まに アフト よりだらつ ماري راء جلوي على إدا

11 3075 الب سردار كو ياد كر كے كسكى آنكه سے آنسو ناء دھل پوے

کو مانجے معلوں میں بھوماری بلالے ہوئے اُور مو طبع سے ایک میشن کے کن اُبلالے ہوئے سردار کی آتما کو سورک میں سکم شانتی ہے رہلے کا اُرسر دیمیں . سہردار کے لئے پہی سوچی شردھا نجالی ہوئی . آئهم بهيد بهاو مثا كر سردار كي دي هوئي أس بهوداري سركار

)

ارتيس يزي ريم، متائي--

लेना चाहियं कि राजकारन के मेंदान में अपने साथियों से इतने एकमेक रहना चाहिये जैसे दूध और पानी. वह कहने के लिये ही आलग हैं पर मीक़े पर दूध और पानी एक दूसरे पर जान ट्रेने के लिये तैयार रहते हैं. सरदार ने गांधीजी को खूब समफ लिया था. तभी तो बहु गांधी जी की कम से कम दुहाई पीटते थे. उन्होंने गांधी जो को बहुत पास से देखा था और यरवदा जेल में उनके पास रहकर उन की बन बच्छाइयों को जो सरदारी के लिये ज्वरूरी थाँ इस तरह पिया था कि बह सरदार की राग रा में समा गई थाँ. उनको 'सरदार' जनता ने बनाया था कौर जनता किसी को सरदार यों ही नहीं कहने कगती. सरदार की पहली सिकत है कि बह सब को एक क्रांख मे हेखे. भौर यह सिकत उनमें बहुत काकी थी. अगर इसकी जरा भी कमी होती तो पाकिस्तान बन जाने के बाद भारत में कभी हयोहागी सरकार (सेकुलर गबरमेन्ट) क़ायम न हो सकती क्रीर जो सरकार क्योहारी न हो बह धरती में गड़ी पेड़ से कटी शाख से ज्यादा हिन हरी नहीं रह सकती. यह बात सरदार छव अच्छी तरह समफते थे.

देस की काजादी की स्नातिर पैसा त्यागता कासान है पर कादतें जिसको सममम्बारों ने दूसरी प्रकृति का नाम दिया है छोड़ना मुराकित है. भौर जो यह छोड़ सकता है वह क्या नहीं कर सकता. सरदार में यह ताक्षत थी भौर कहोंने क्ससे काम लिया. नहीं तो बेरिस्टरी के नाते अंगरेजों की ढाली हुई जादतें वन्हें चैन लेने देतें? वह दूसरा पाठ हैं जो जवान उनकी जीवनी से ले सकते हैं.

لیٹا چاھئے کہ راج کارن کے میدان میں آئے سامھوں سے آنے ایک میک رھٹا چاھئے جیسے دردھ ارر پانی ، وہ کہلے کے لئے ھی الک ھیں پر موقع پر دردھ اُرر پانی آیک دوسرے بر جان دیئے کے هرا در گاندهی جی کو خوب سمنجه لیا تها . تبیی تو در گاندهی می کی کم سے کم دهائی پهتمتے تھے . آنهوں نے گاندهی جی کو بمت میں میں میں دیکها تها اور یوردا جیل میں آن کے باس رہ کر آنکی آن هوائیوں کو جو سرداری کے لئے ضروری تهیں اس طرح بیا تها که وہ بمین سما گئی تهیں اس طرح بیا تها که وہ بمایا تها اور جاندا کسی کو سردار یوں هی نهیں کہلے لکتی ۔ سردار کی پہلیا تها اور جاندا کسی کو سردار یوں هی نهیں کہلے لکتی ۔ سردار ویک آنکه سے دیکھے ۔ اور یم صنت اور می مین جائے کیمد بهارت میں کبھی ذرا بھی کمی هونی نو پاکستان کو جائے کیمد بهارت میں کبھی بیدوهاری سرکار (سفکوئر گورمیئٹی) تائم نہ هو سکتی اور جو سرکار بهوهاری نه هو وہ دھری مین کوی چون کوی چون می بات سردار

هیس کی آرادی کی خاطر پیسے تهائنا آسان ہے پر مادتیں میس کی آرادی کی خاطر پیسے تهائنا آسان ہے پر مادتیں جسکو سمجہداروں نے دوسری پرکرتی کا نام دیا ہے چھوڑنا میں ہے ماقت تھی اور آنھوں نے اُس سے کم لیا ، نہیں تو پھوستری کے ناتے انکریزوں کی ڈالی ھوئی مادتیں اُنھیں چھوں لیائے دیکھی کی یہ دوسرا پاتھ ہے جو جوان اُنکی جھوئی سے کے سکتے 3 97

जगह उन्हें इन्सान, करोड़ों इंसानों से बढ़कर इन्सान, मगर इन्सान मानने लगें तो हम सब सबाई के भी आधिक निकट हो जावें आपे द्धनिया भर के महापुरुश हम सब के एक बराबर पूज्य खौर हम सब की थाथी बत जावें. मानव समाज को एक करने में भी इससे बहुत भगवान के दूसरे किसी के लिये नहीं है. श्रालग आलग महापुरुशों के पैरो जगर अपने अपने बुजुगों को कामिल या निर्भान्त मानने की जाद् नहीं है. कोई जिलाफ क़ुद्रत चीज नहीं है. यह भी जरूरी नहीं कि जो महापुरुश योग का बढ़ा जानकार हो वह राजकाज या दूसरे हर मैदान में भी कतना ही माहिर हो. कामिल या पूर्ण होना सिवाय हमारी राय बड़ी मदद मिल सकती है. नया हिन्द

् से महान पुरुशों में गिनते हैं स्त्रीर चाहते हैं कि सारी दुनिया उनके इसी भावता के साथ हम श्रीआरविंद को द्रनिया के महान जीवन, उनके उपदेशों और उनके बताए रास्ते से फायदा उठावे.

सरदार हमें छोड़ चल दिये--

हमें छोड़ने से कुछ ही दिन पहले हमारे प्यारे सरदार ने उन अपनी सरदारी को चार चाँद लगा दिये थे. श्रीर रेडियो पर श्री ने कर की मानने ग्राकर मा शक काने वालों खीर न शक करने आर्मियों का अम मिटा हिया था जो मरदार श्रौर नेहरू को दो देह ख्रोर हो जान मानते थे. सरदार ने नेहरू को खपना सरदार कह कर

مالو سماج كو ايك كرنے دين بھي اُس سے بہت بوي مدد مل أنسان ' كروزوں انسانوں سے بوھكر انسان' مكر انھان ماناھ لكيں تو مهاپرش هم سبكے أیک برابر پوجهه أور هم سبكى تهاتهى بن جاوين. چھوو اگلو آج آج بنورگوں کو کامل بیا نوبھوائے مانٹے کی جگله آنهیں ہم سب سچائی کے بھی ادھک نکت عوجاریں اور دنھا بھر کے بلكوأن كه دوسوے كسى كه اللے نهيں هے . الك الك مهاروشوں ك نهوں که جو مهايرش يوكي كا يوا جائكار هو وہ راج كاج يا دوسور هر مهدأن معن بهمي أتما هي ماهر هو . لامل يا چورن هونا سوائي جالاو نههل هے . کوئي خلاف قدرت چيو نههل هے . يه بهي فروري جلوري سي اه'

ڪئٽي ھ.) پرشوں میں گندے میں ارر جامتے دیں کہ ساری دنیا آن کے جیون أنكم أيديشين أور أنكم بتنائي راستم سے قائدہ ألبهارے . آسی بھاونا کے ساتھ ھم شری اروند کو دنیوا کے مہان سے مھان

まつくのまかないからり!

أور دو جان مائك ته. سردأر في نهرو كو أينًا سردار كهكر أيلى سرداري كو چار چارد الا دائے تھے. اور ريكيو پر شري نعبرو كو بولئتم مين كر سب شك كرني وأليل أور نع شك كبائي همیں چھوڑنے سے کنچه هی دن بیاے همارے پدارے سردار نے آن آدمھوں کا بھوم مثا دیا تیا جو سردار اور نہور کو دو دیے

هماري راح

حلوري سي اه'

बठ जाना हमारे लिये और हमारे जैसे बहुत सों के लिये एक जबर-थी कि श्री अरविन्द आभी वरसों जीर इस दुनिया में बने रहेंने, जनवरी सन '४१ बग्रैरा में भी जो सुविधाएँ श्री अरविन्द् को मिली हुई थीं वह दुनिया में शायद ही किसी दूसरे बादमी को हासिल हों. हमें खुद यह बाशा इसिलिये भी 78 वर्ष की आयु में अपचातक उतका गुरदे के रोग से **बा**द्मी की उमर बढ़ाने के लिये भी अभी तक झौर कोई चीज इतनी मद्दगार नहीं समभी जाती जितनी योग. रहन सहन, खान पान द्स्त धक्का था. मया हिन्द

हम कह चुके हैं कि श्री अरिविन्द दुनिया के बड़े से बड़े जाइमियों में से थे. इस देस के वह एक चमकते हुए तारे थे. उनके चले जाने का हमें और दुनिया के लाखों आद्मियों को दुख है. वह पक आइमी ही नहीं एक संस्था थे, एक बहुत बड़ी झौर उपयोगी संस्था . साथ ही बाजतक दुनियाका कोई भी महापुरुश, कोई भी पीर, पैराम्बर या अबतार न निर्भोन्त यानी ग़लती से खाली हुन्या न हो सकता है, मुहम्मद साहब बार बार कहा करते थे छोर कई बार अपनी रालतियां दिखाकर कहा करते ये कि मैं तुम लोगों की ही तरह एक इन्सान है, क्रुरान तक में मुहम्मद साहब के लिये ''तुम्हारी ही तरह एक इन्सान'' यह शब्द बार बार आते हैं. मुहम्भद साहब ध्रुवर से खपनी प्रार्थनाकों में खपनी ग्रलियों के लिये माफी मांगा करते थे. गांधी जी अपनी किसी किसी शलवी को हिमालय जैसी' बड़ी रालती कहा करते थे. हिन्दू भवतारों तक की भूलें प्रथों में भरी पड़ी हैं. योग बहुत बड़ी चीज हैं. दुनिया के लिये वह एक कारत है जीर कारी जाते कारत मानित लोगा पर मोगा भी कोई

که شمری اردند ابھی برسوں اور اِس دنھا معیں بشے رهیں کے ۔ اسائیے ہمی 87 ورش کی آیو میں اچانک آن کا کردے کے رزگ سے آئی آلامي كي عمر بوهائے كے لئے أبهي ذك أور كوئي چيو ألكي مددكار نهيس جانا مارے لئے اور هدارے جیسے بہت سوں کے لئے ایک زیردست جو سو ودهائهی شری ارزند کو ملی هرئي تههی ولا دنیا میں شائد هي کسي درسرے آدمي کو جامل هوں . همين خود يد آشا تهي مملجهي جاتي جندلي يوگ . رهن سهن کهان پان رغيرد مين بهي

 معن ہے تھے۔ اُس دیس کے وہ ایک چمکتے ہوئے تارے تھ. أنكے چلے جائے كا همھن أور دنيا كے الكھوں آدميين كو دكھ ہے . وہ أيك آدمي هي نهيس أيك سلستها ته ' أيك بهت بوي أور أبيوكي سلستها . ساته هی آج تک دنها ۴ کوئی بهی مهایرش' کوئی بهی پهر' پیشمهر یا آوتار نه نربهرانت یعلی غاطی سے خالی هوا نه . ₹. کرتے تھ ۔ گاندھی جی اپٹی کسی کسی غلطی کو همالیه جوسی یوی غلطی کہا کرتے تھ . هلدو اُوتاروں تک کی بھولیں گرنتھوں غلطهاں دمها كر كہا كرتے تھ كه ميں تم لوگوں كى هى طرح أيك أنسان هون . قرآن تک مهن متعدد ماحب کهلگه ٬٬ تمیاری هی هوسكتا هي . متصدد ماهب بار بار كها كزتر تم أور كئي بار ايشي طرم إيل إنسان " يه شبد بار بارآتي هيل . محمد ماحب اليشور سے اپدئی پراتهداوں ميس ايدي غلطيوں کے لئے معافی مان هم که چکے همل که شری اروند دنیا کے بڑے سے بڑے آدمیوں

مهل بجري يبي هيل ديوك بيت بيي چيز هـ دنيا كي لئيرو باطر

जनवरी सन् १११

हमारी राय

मया हिन्द

هے رہے تھے که آنگریوزں کو لوائی موں کوئی مدد، نبھن

يومله مها يده مهن جب كه كندهي جي ديس كو يه ملح

पिछले महायुद्ध में जब कि गांधी जी देस की यह सलाह देरहे घे कि अंगरेयों को तड़ाई में कोई मदद नहीं देनी चाहिये, श्री अरिबिन्द هميلي چاهنگ شري أرزد نے ابتي آشيم ہے يہلے يانچ هزار روبينه چادتا مدراس کے کورنر کو جدگ کے لئے بیونجا اور دوسری بار

همل هؤار روپونه ایسی کام کے لئے وائسوائے کے فاق میس دیمیجا .

के लिये बाइसराय के फंड में भेजा, इत्तफाक़ से इन पंतियों का

ने आपने आश्रम से पहले पांच हजार रुपया चदा मदरास के गवरनर को जांग के लिये मेजा खौर दूसरी बार इस हजार रुपया इसो काम लेखक सेवाप्राम बाश्रम में भी इस दिन शाम को मीजूड़ था जिस

दिन भी श्ररिबन्द के आश्रम से हो सज्जन गांधी जी के पास श्री मरिवन्द का यह सन्देसा लेकर ज्ञाए थे कि चंकि श्री ज्ञारिबन्द को यह पता है कि इस महायुद्ध में देवता लीग आंगरेजों और उनके साथियों की तरक हैं स्त्रीर दानव (राज्ञस या शैतान) स्रांगरेजों के दुरमनों की

أتفاق سے اِن بلكتهوں كا ليكيك سيوا كرام آشرم ميں بھى

آس من شام كو موجود تها جس دن شوي اروند كم آشوم بيا در

مسجوں گاندھی جی کے پاس شری اروند کا بے سلادیسہ لے کر آئے تھے

که جونکه شری آروند کو یه پته هد که اِس مهابده مهی دیونا لوگ

انکریزرں اور آن کے ساتھیوں کی طرف ھیں اور دانو (راکشس یا

شمطان) آنگریوزں کے دشمنوں کی طرف اس لئے آپکو اِس یدھ مهل انگریزوں هی کی پوری مدد کرنی چاهگے اور یبہی دیس کو

ملاح ديدلي چاهٽي. بان چيرت کي سف هم موجود جه. هماري

كى سامكے آكر ديس كو أدهو چائفے كا 'پديش ديد' چاھئے . پر گاندھى ہے کہا کہ اگر شرمی آروند کا یہ خوال ہے ہو اُمهوں کیائے طور بر دیس مساملے گا۔ دھی جی نے شری اواد کے داس سے آئے دونوں سجائوں

جي کي رائے سے شري أروند کي رائے نه مل سکي .

وهاروں معمل قبق رها . حال معمل روس أور كمهو زم سے بعي شري أروزد كو دنها كے لئے ريسا هي خطره دكيائي ديتا تبا جيسا انكليلة، اهلمسا پر بھی آصولی نکاہ سے گلدھی جی کے اور شوری ارزند کے

قوانس اور امريكه كو .

आहिंसा पर भी असूली निगाह से गांधी जी के और श्री आगर्विर अरिबन्द को दुनिया के निये वैसा ही खतरा दिखाई ट्रेता था जैता के विचारों में करक रहा. हाल में रूस बौर कम्यूनिज्म से भी श्री

हम मौजूद थे. हमारे सामने गांधी जी ने श्री घरविन्द के पास तरफ इसिलिये ज्ञाप को इस युद्ध में खंगरेजों ही की पूरी मदद करनी बाह्ये खौर यही देस को सलाह देरी चाहिये. बातचीत के समय

से आये दोनों सजनों से कहा कि अगर श्री अरविन्ट् का यह खयाल

है तो उन्हें खुले तीर पर देस के सामने श्राकर देस को उधर चलने

का इपदेश देना चाहिये. पर गांधी जी की राथ से श्री अगविन्द की

राय न मिल सकी.

रंगलेंट फरांस ध्रीर ध्रमशीका को

हम मानते हैं कि इसमें नीयत सक्की गुद्ध थी झीर गीता ने समय के बानुसार सक्की इच्छा क्षों को पूरा किया. सन् 1919 में महास्मा गांथी के मैदान में बाने के समय एक वार बापू ने कलकरों में पिछले समय के बहुत से ऋन्तिकारियों की जमा करके उनसे बापना रास्ता बदल कर नये झाईसा के मार्ग पर चलने की अपील की. बात बहुत सों के दिलों को ठीक लगी. श्री घरिनन्द तक भी खबर पहुँचाई गई. और कम से कम उस समय एक बार उन्होंने खपने पिछले समय के साथियों को महातमा गांधी के रास्ते को खपनाने और बाजमाने के लिये हिन्मत दिलाई.

भी करविन्द् योग बिद्या के बहुत बड़े जानकार ये, पिछले तीस बरस के अन्द्र धनकी यह जानकारी और उनका अभ्यास कहा खाता है बेहद बढ़ गया था. हजारों आदमी उनके दर्शनों के लिये बेचैन रहते थे. योगी की हैसियत से उनका नाम देस किदेसों में उजागर था. अपने आश्रम में एकान्त सेवन करते हुए उन्होंने राज-हाज में नहीं के बराबर हिस्सा लिया. लेकिन जब कभी लिया तो उनका मुकाव आकसर महास्भा गांधी की राय के खिलाफ रहा.

جو آیا اُسٹے آسے اُسے مطلب کے لئے آسانی سے دوہ لیا . نع کھول طرح علاح کی ایک دوسرے کے خلاف قلاسفیان ہی کوتنا معن سے نکالتی رعی عین ' بلکته اُسی بیتا سے لوکنانیتہ نے کرم یوگ کا اُپدیش نکال کر جھوتے تھاگی اور ویراک کے پویڈچورں کو کانا وہی گیتنا اورد بابو نے بم پھیلکلے والے نوجوائوں کے ہاتھوں مرین دی اُرز اُسی گیتنا سے مہاتنا گاندھی نے اُرنا آنا سکتی یوگ تکاکر دکھائیا .

هم مانتے هيں كه اِس ميں نورت سب كى شده تيى اور كهما كے سے كے انوسار سب كى اِچهاؤں كو پورا كيا . سن 1919 ميں ميں 1919 ميں مياں الله پيو يا 1919 ميں مياں الله پيو كے ميدان ميں آنے كے سے ايک بار بابو نے كاكك ميں يچهائے سے كے بهت سے كرائتكاريين كو جمع كركے أن سے كم ايكا راسته بدل كر نئے ابنكسا كے ماركى يو چلكے كى اربيل كى . ويك ايكا راسته بدل كر دئي كو تيوك لكى يو چلكے كى اربيل كى نہيں خبر علحهائي كئي . اور كو سے كو اُست كا بار اُنهوں نے اُسے بچهائے علم سے كے ساته بول كو مياتما كاردھى كے راستے كو ابنا نے اور آرمانے كے سے كے ساته بول كو مياتما كاردھى كے راستے كو ابنا نے اور آرمانے كے لئے همت دلائى .

شرس کے اندر اُن کی یہ جانکری اُرر اُن کا ابهیماس کہا جاتا ہے چدد پرس کے اندر اُن کی یہ جانکری اُرر اُن کا ابهیماس کہا جاتا ہے چدد پڑھ گھا تہا . ہزاری آئیمی اُن کے درشلوں کے لئے بهجیوں میں آجاکر تہا . آئے آشرم میں ایکانت سھون کرتے ہوئے اُنھوں کے راج کاج میں نہوں کے برابر حصہ کیا لیکن جب کبھی کیا تو آن کا جہکرو اکثر مہاتیا گاندھی کی رائے کے خلاف رہا . جلوري سي اه

;}

स्नास लेखक अरिवन्द बाबूथे. यह कहना बात बढ़ाकर कहना नहीं है कि सबसे आधिक आरिवन्द बाबू और उनके बाद श्याम बाबू के लेखों ने बन दिनों हजारों नीजवानों के दिलों में देशभ कि घोर बलिदान की षह आग सुलगाई जो खपना काम किये बिना नहीं बुमी कौर जो कहीं कहीं किसी कोने खुनरे में आज तक सुलगती हुई देखी अप्रलेख रोजाना बड़े चाव घौर उत्ताह के साथ पढ़े जाते थे. इनके का था. 'बन्देमातरम' देस के कोने कोने में पहुँचता था. उसके लिया अनमें पहिला नाम कलकरों के अंगरेची दैनिक 'बन्देमातरम' नए जोरा छौर नई बेदारी के आसार दिखाई देते थे. देस भर में जिन समाचार पत्रों ने इस बेदारी को पैदा करने में सबसे आधिक हिस्सा सन् 1907 में देस ने एक नई करबट ली थी. चारों तरफ एक जनवरी सन् '५१ हमारी राय

रहने का मीक़ा मिला था, राजकाज के मैदान में कारिबन्द बाबू 1910 ही था) हमें स्रभीतक याद है जिस दिन झारबिन्द बाबू ने हमेशा के लिये कलकता छोड़ा. हमें उस दिन कई घन्टे उनके साथ सन् 1910 का वह दिन (अगर हम भूलते नहीं तो वह साल अपना काम कर चुके थे. जा सकती है.

दृश्निशास्त्र (फिलामक्ती) श्रीर योग का श्री श्रारिबन्द को शुरू से ही शीक्त था. हिन्दू धर्म और हिन्दूशास्त्र के वह ऊ'चे दर्जे के विद्यान थे. 'बन्देमातरम' और इसके बाद 'कर्मयोगिन' में उनके कोई कोई ज्या के स्थापने स्थातनेतान के तिथे गीता का शन्होंने जी भर कर लेख खासे फिलासकी भरे होते थे और दिलों पर गहरा असर

جو كههن كهين كسى كونة كهترم مين آج تك سلكتني هوئي دىيكى جاسكتى ھ. ارر بليدان کي رد آگ سلکاڻي جو ايدا کم کڻے بدا نهيوں بجهي ارر لهکهوں نے اُن دنوں ہؤاروں نوجوانوں کے دائوں میں دیش بهکتی تها . أسكم أكر لهكه روزانه بجرم جاؤ أور أتساء كي سانه يجير جائة تھے ۔ اِن کے خاص لھکھک اروند بابو تھے ۔ یع کہدا بات بوھا کر کہدا نهمل هم که سب سے ادمکل اروند بابو اور آن کے بعد شیام بابو کا 'بلدے ماتوم' کا تھا . 'بلدے ماترم' دیس کے کوئے کوئے میں بہونچکا مے آدھک حصہ لیا اُن میں ہملا نام کلکتے کے انکریزی دیدک لیک نئے جوش اور نئی بیداری کے آثار دکھائی دیتے تھے ۔ دیس مجر مهل جن مماجار بعربل نے اس بیداری کو بیدا کرنے میں سب سن 1907 ميس ديس نے ايک نئي کررڪ لي تهي. چاروں طرف

كا موقعه مثا تها. داج كاج كـ ميدان مهن أردند بابر إيدا كم كرچك کے لئے کلکته چہزاً . همین اُس دن کئي تُهذّے اُن کے سابہ رہنے هي تها) هميدي أبهي تك ياد هـ جس دن أردند بابو نـ هميشة سن 1910 كا ولا دن (أقر هم بهوائك نبيهن بو ولا سال 1910

قاليم تمه . أميه آندول كا لك كويدا كا أنهون في جي بهرى أييدي هی شبق تها . هغدر دهرم اور هغدر شاستنر کے رہ اونتیے درجے کے ودوان تھ . 'بغدے ماترم' اور اُسکے بعد 'کرم بیوکن' میں اُن کے کوئی كوئي الهكه خامے فلاسمي بهيرے هوئے تھ أور دائوں پر کہرا اثر درشن هاستر (فلا مني) أور بوگ لا شيري اردند كو شروع م

الم لكم تك يبلوني هني.

दूसरा घटना राजपूताने ही के एक छोटे से नरेश की है. उनका भी ष्रारिबन्द बाबू से सम्बन्ध था उस राजपूत नरेश ने राजपूताने के जैपुर. जोघपुर जैसे कई बड़े नरेशों को, जिनके साथ उनकी तैयार करने की कोशिश की. जाहिर है वह सपना केबल सपना ही रिरतेदारियाँ थीं, आंगरेजों के खिलाफ हथियार बन्द लड़ाई के लिये था और सपना ही रहने वाला था. अंगरेज सरकार को पता चल गया. उस नरेश को उसके अपने अजमर के किले में नजरबन्द कर दिया गया. नषरबन्दी की हालत में सेखक को उसी किले के आनद्र खनसे मिलने और रात भर साथ रहने का अवसर आया. उन्हें उस समय केवल एक ही धुन थी झौर वह थी किसी तरह नजरवन्दों से की. ज्युं त्युं उन्हें समभाकर इस वेमतलब की केशिश से रोका गया. हमने यह घटनाएँ केबल यह दिखाने के लिये दी हैं कि उस निकल कर दो सौ राजपूनों को साथ लेकर दिल्ली पर चढ़ाई करने समय का वह आन्दोलन जिसके नेता आरिबन्द बाबू थे सचमुच राष्ट्रीय ज्ञान्दोलन था. हमें इस रास्ते ज्ञाजादी मिलने वाली न थी पर इसमें सन्देह नहीं कि जिन लोगों ने इस आन्दोलन में हिस्सा कोशिशों कौर झरवानियों ने देस के बुन्ते हुप दिलों के अन्दर एक लिया उनमें से बहुत से सच्चे त्यागी खौर निसार्थ ऊँचे से ऊँचे देशमक थे. इसमें भी सन्देह नहीं कि उनकी इन छोटी छोटी बार साहस मौर घाशा की मलक पैदा कर दी. हमें इस सचाई को कभी नहीं भूलना चाहिये कि किसी भी महान कार्य में असफत लोगों की लारों ही वह खीना बनाती हैं जिनपर पैर रखते हुए बाद में चाने बाले सफल योद्धा चपने लद्य तक पहुँचते हैं.

)

Ċ

درسری کهتما راجبوتانے هی کے ایک چهوتے سے نریش کی ہے .

أن كا بهي أرزند بابو مے سمبلدھ تها . أس راجبوت تريھي ئے

راجهوتالے کے جے دیا جودهمور جیسے کئی بوء بوء نویشوں کو جو

کے ساتھ انکی رشعے داریاں توبین۔ انگریزوں کے خلاف عتبویار بغد لوائی کے لگے تیار کرنے کی کوشیں کی . ظاہر ہے وہ سننا کیول سننا

هي تها آور سمنا هي رهلي والا تها . انگريز سرگر کو پنته چال گيا . آس نريهي کو اُسکے ايچ اڄمير کے قلعے مين نظر بند کر ديا گيا . جلوري مي اه'

ماري راء

जिसका खास काम या बिदेसी हाकिमों की गुप्त हत्याएं, इस देस में हतन, जिसे भाम तीर पर क्रान्तिकारी आन्दोलन कहा जाता या खौर बातें करने पर मालूम हुआ कि आजादी के लिये डस तरह का आन्दो-छोड़कर कालेज स्म्यायर के पास एक छोटे से मकान में रहते थे. चटाई पर सोते थे. धनका जीवन इस समय हद दर्जे का सादा था. इनसे जन्म ले चुका था. आरविंद बाबू उसके सबसे बड़े नेता थे. हमारी राय THE PARTY OF THE P

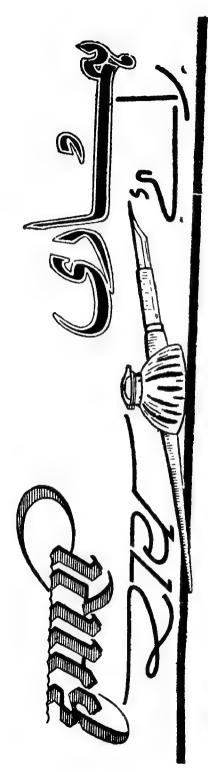
लोगां, धनवानों और देसी नरेशों तक में बहुत से थे जो देस को उस समय का वह आन्दोलन तुच्छ चीज नहीं था. पढ़े लिखे माजाद करनेके लिये बेचैन ये और जिन्हें कोई दूसरा रास्ता नहीं मूफ रहा था. दो छोटी छोटी घटनाएं बयान करना यहाँ जेमोका न होगा.

पूरा मुनाका इस काम के लिये आरिबन्द बाबू की भेंट कर दूंगा. ऐसा ही हुआ। उस माल बनका मुनाका लगभग पीने दो लाख था. बाबू के यहाँ पहुंचे. धन्होंने साल के मुनाफे की पूरी रक्तम नक़र नाम के नाम के नामों पर यात ही ब्रीत कहा पितर बात करके हम इन पंतियों के लेखक से इच्छा प्रगट की कि मुमे अर्पिन् बाजू के द्दर्गन करा दीजिये. लेखक ने उन्हें जवाब दिया. दर्शन मुफ्त में ही नहीं होते. इतने बड़े आन्दोलन के लिये धन की भी जरूरत है. उन मारवाड़ी सज्जन ने वादा किया कि मैं अपनी मिल का एक साल का लेखक उन्हें लेकर कलकरो पहुँचा. दोनों असला असला गए. असता आता ठहरे और किसी तरह एक दिन शाम को एक साथ आरबिंद मारवाड़ी थे, बतके दिल में देस की खाखादी की लगन जागी. उन्होंने राजपूताने की एक बहुत बड़ी मिल के मालिक एक नौजवान

تها بديسي حاكمون كي كبت متنائهن' إس ديس "من جلم له چکا تھا . أردند بابو أمس كے محب سے بورے نيمتا تھے . أُن سے پاتھن کرتے پر معلوم ہوا که آزادی کے لئے اُس طرح کا آندولئ' جسے عام طور پر کرانعکاری آمدولی کہا جاتا تھا اور جسکا خاص کام همگالي پر سونے تھ. ان کا جيبون آس سے حد درج کا سادہ تها . جهور كو كاليم أسكوالو كه باس إيا جهوات سه مكان مين رهتم ته .

 رها تها . در چهوتي چهوتي گهتدانهي بيان کرنا بيان ير سوتي نع گرنے کے لگے بھچھوں تھ اور جنگھیں کوئی دوسرا راستہ نہیں سوجھ هملوانوں اور دیسی نریشوں تک میں بہت ہے تھ جو دیس کو آزاد أمل معلم كارة آلدواي ترجه جدز نبهل تها . بيره لكم ليكون

تهميرے أور كسم طرح أيك دن شام كو أيك ساته أورند بابو كريهان هوا . أس سال أن كا مكافع لك بهك يوني دو لاكه تها . لوكهك أنهين لم كر كلكتے بهلجا . دونون الك الك كئے . الك الك أن مارواری سجن نے وعدہ کیا که میں ادنی مل کا آبک سال کا پورا جهلمته . أنهون نے سال كے مالامم كې يورم راتم نقد أروند داره كر تھے. اُن کے دئل مہیں دیس کی آزادی کی لگن جائی . 'نبوں نے حرشن كرا معجديم . لهكهك نع أنهدى جواب ديدا . درشن منت مدن هي نهيدن هوٽي . انڌي بجري آندولن کي لئي دهون کي بهي ضرورت هي . منافع اس کام کے لئے اردند بابو کی بھینٹ کر درن کا ۔ ایسا جی ان بلکتیوں کے لیکیک سے اچھا برکت کی کم مجھے اروند باہو کے وأجهوتالي كى أيك بهت بوي ال كامالك أيك نوجوان مارواري

श्री भरविन्द—

भी करिवन्द इस जमाने के बड़े से बड़े आर्मियों में से थे, देस
में भौर विदेस में लाखों ही डन्ट्रें सिक भौर मद्धा की निगाह से
वेस्ति थे, डनके प्रेमियों में हिन्दू, मुसलमान, ईसाई भौर बौद्ध सब धमों के लोग शामिल थे, हिन्दुस्तान को डनपर सास गर्व था. पांच दिसम्बर को सबेरे डनकी घाचानक मृत्यु के समाचार से लाखों को बड़ा घकका लगा.

इस देस की भाजादी के संप्राप्त में भी भारविंद का स्थान बहुत ऊंचा था. उस संप्राप्त के सच्चे इतिहास में उनका नाम भागर रहेगा. सन 1905 में बंगाल के टुकड़े हो जाने के बाद इस देस में नई राष्ट्रीयता ने जन्म लिया. सोकमान्य विलक इस भान्दोलन के प्रमुख नेता थे. सन 1907 के शुरू में लोकमान्य विलक ने इन पंक्तियों के लेखक को सलाह दी कि बह कलकरो जाकर भी भरविंद घोरा से मिले. लेखक क्रक करें पहुँचा. भरविंद बाबू उस समय बहोदा की ऐरा की नौक्री

شری آروندا ——

میری آراندایس زمانه که بوع سے بوے آدمیوں میں سے تھ ،
دیس میں آرر بدیس میں لائموں هی آنیمیں بیمکتی آرر شردها کی نکاہ
سے دیمهتے تھ ، آن کے پریسیوں میں ملدو' مسلمان' عیسائی آرر
بوده سب دھرموں کے لوگ شامل تھ ، هندستان کو آن پر خاص
پوده سب دھرموں کے لوگ شامل تھ ، هندستان کو آن پر خاص

ویهوں کو بوا دھکا تا .

اس دیس کی آزادی کے سلکرام میں شری آرزند کا استهان بہت آرنچا تھا ۔ اس سلکرام کے سچے آنہاس میں آرزند کا استهان بہت آرنچا تھا ۔ اس سلکرام کے سچے آنہاس میں أن کا نام امر بھا ۔ سن بلکال کے تکرے ھو جائے کے بعد اس دیس میں نکی ایٹیٹریٹا نے جلم لھا ۔ لوکماتیہ تلک آس آندولن کے پرمکھ ۔ بیٹیا تھے ۔ سن 1907 کے شورع میں لوکماتیہ تلک نے ان بلکٹیوں کے نوکھی کے نوکوی کے لیکھک کو ملح دیکہ وہ کلکتے جاکو شوری آرزند کھوش ہے مئے ۔ لیکھک کا کو ملح دیکھ وہ کا بولیہ کہ میش کی نوکوی

बन्नों की दुनिया

अनबरी सन् '५१

कर रहा होगा. शीनू बार बार 'हाँ' कहता रहा झैर बराबर खाता रहा. आखिर शामू ने शीनू से पूछां—'' माई, पिछले साल तुम्हारी माता जी भी मरीं न, बनकी मृत्यु कैसे हुई १

शीन ने मुँह का कीर बिना चबाए निराला भीर पत्तल से एक भीर कीर लेकर मुँह में डाला भीर उसे चवाते चवाते कहा--'मेरी माँ १ मेरी माँ सुबह बाठ बजे बीमार हुई और कोई एक घन्टे में बनकी मीत होगई."

शामू को ताष्ठ्रुव हुम्था कि शीनू की माँ इतनी जल्दी कैसे मरीं! .कुछ सोचकर इसने परात की तरफ हाथ बढ़ाया. मगर, शीनू की डँगांसियाँ परात का बचा हुमा खाना बटोर रही थीं घोर पत्तत इतना साफ हो गया था मानो किसी ने पानी डालकर बसे कभी का घो रखा है.

('हिन्दुस्तानी प्रचार' से)

चटकुल

पुलिस-(एक ष्मादमी से) तुम यह दुकान के ताले के साथ क्या कर रहे हो १

आदमी _साहब, मुने यह कुन्जी पड़ी हुई मिली है अब में इसे तमाम दुकानों के तालों पर लगा कर देख रहा हूँ ताकि जिसकी कुन्जी हो हसे दे दी जाए ?

लड़का - जनाव, मेरी अमर घर में पाँच साल, स्कूल में चार मुसाफिर-ज्यो लड़के तेरी डमर क्या है ?

بجوں کی دنیا جدوری میں اوا

گامو نے شہلو سے پوچھا—"بھائی' پچھلے سال تمہاری ماٹا جی بھی مریس نع' اُٹکی مرتبو کھسے ھوئی ؟'' كر وها هوكا . هولمو بار بار أهال أكهتا رها أور برأبر كهاتنا رها . آخو

أنكى مهت هركني ، ملع مهن قالا أور أسم جدات جدات كها-"ميري مان ؟..... معوى مل مدم أنه بعيد بيماد هوتين أور كوني أيال كهلات مين شعلو لے ملت کا کور بانا چوبائے نکلا أور يتل سے ايك أور كور ليكر

العليان يعل كا بجا هوا كهانا بقور رهي تهين اور يعل النا مان هو كيا ديا مانو كسي نے ياني قال كر أس كبهي كا دهو ركها هـ . کمچه سوچ کو اُس نے پیکل کی طرف هاته بهعایا . مکوا شهدو کي شامو کو تعبیب هوا که شبلو کی مان اللی جالدی کهسے مرین !

(ملدستانی پرچار' سے)

4

بدلفيس - (ايمل آدمي مع) تم يه دبين كر تال كر سائه كيا كر

هو أمي دے دي جائے. آدمی—صاحب' مجھ یہ کلجی ہوی ہوئی ملی ہے اب میں امے تمام دکائیں کے تالوں پر لٹا کر دیکھ رہا ہوں تاکہ جسکی کلنجی

سال أور ريل • هن تهن سال هوتي هـ . مسافر-او لوکے تیری عمر کیا ہے ؟ لوكا- جداب مورى عمر كهر مين ياتي سال المكول مين چار

हिन्हारी आरमाँ की मृत्यु की बात सुनकर में बहुत दुखी हुआ. आसिर बह भयंकर रोग कैसे लगा ?''

शीन प्रमाल का खाना मच्चे से खाता जाता झौर बीच बीच में बात कि के मुँह की तरफ देलकर 'हाँ ' कहता जाता. शामू खाने की को खेलाने, क्यांति विश्व विश्व विश्व को बुलाने शाम स्थान के बुलाने, क्यांतिर बड़े वैद्य को बुलाने शहर की तरफ जाने, उस बीमारों में हुई तकली मों के मेलने वग़ैरा, माँ की जाठ महीने की एक घुंटे में कह खालीं. इतनी सम्ब्रो कहानी कहकर शामू बहुत शक की हुई में कह खालीं. इतनी सम्ब्री कहानी कहकर शामू बहुत शक की हुई में कह खालीं. इतनी सम्ब्री कहानी कहकर शामू बहुत शक की हुई में का वात सुनकर मन ही मन इसकी तारी ह

کھانا شررع کرتے کرتے شیلو نے شامو سے کہا۔''دوست' سچ مچ تمہاری آمال کی موتھو کی بات سلکو میں بہت دکھی ہوا . آخو وہ بھھلکو روگ کیسے لگا ؟''

عيمو ويتل كا كهازا مزے سے كهتا جاتا أور بوچ بفچ مين درست كے ماء كى طرف ديكهكر "هال" كهتا جتا . شامو كهانے كى بأت هاكل هى بهول كها تها . أس نے بيسارى كا ورب بدلك ويلاول كو هائى أخر بورے ويد كو بالغ هموركى طرف جانے أس وقت راستے بهارى جيتسا اور آخركار أنكى موت سب باتهن كوئي أيك كهناتے مي كو قالين . أثلى لىمى كهائى كبكر شامو بهت تهك كها تها . مكر أسے يه تسلى هو رهى تهي كه أس كا دوست مال كے لئے

٠, ه. .

बचा हिन्द

म्बों की दुनिया

जब मिलते, उसी पुराने हंग से मिलते स्वीर उसी हंग से बातें रोज मिलने का उन्हें मौक़ा नहीं मिलता था. कभी सप्ताह में पक दिन, कभी महीने में दो दिन, इसी तरह बह मिला करते थे. मगर, दोनों जब बड़े हुए, कमाई मौर घर गृहस्थी में लग गये, तो रीज

े शब्द बर्ले में बोलता. इस बातूनी स्वभाव के कारन शामु को कई किसी छोटी सी बात की चर्चा कोई करे, वह उस सिलसिले में पंटों बोलता. मगर, शीज ऐसा था कि कोई घंटों बोले. बह दो या तीन बार अपने मतल व से हाय घोना पड़ा. जीर शीनू हालांकि कम बड़े होने पर शामू बड़ा बातूनी निकला. घोर जितना शामू बातूनी निकला, उतना ही शीत् दब्बू बन गया.। शामू के सामने बोलता था, फिर भी अपने हित का उसे हरदम खयाल रहताथा.

एक दिन कुछ समय बाद दोनों दोस्त मिले. बहुत देर तक बातें हुई. जब विदा होने तारो तो शीत् ने कहा--'दोस्त, कोई अच्छी नीय जाने की इच्छा हो रही है कई दिनों से. तुम नहीं मिले, इसी सिये कुछ इन्तजाम नहीं किया."

शामू मोला — "अच्छा, तब हो जाय आज तुम्हारी इच्छा-पूर्ति.

शाम को दोनों मिले. दोनों ने एक एक रुपया लिया और बाजार से कई चीं मंगाई अलग अलग पत्तों पर खाना तो वह जानते ही A COUNTY INTEREST कहो तो शाम को फिर किसी जगह मिलें !''

يھيل کي ونھا جلوري مي اه'

عو دوز دوز ملك كا أنههن موتع تهمن ملتا تها . كبمى سهتاه مكلاً جب ملتم، أسى يراله تعلك مع ملتم إور أسى تعلى م مهل ليكدن كبهي مهدلے مهن دو دن أسهطرم ولا ملا كرتے تھ . فونوں جب ہوے هوئے کمائی اور کہو کرھستی مهن لگ کئے،

 أمم هردم خهال رهما تها . اس باتونی سربهای کے کارن شامر کو کئی بار آم مطلب سے ہانہ الله همون يوا . أور شهدو حالانك كم بولكا تها يهربهي أنه همت كا أيسا تها كه كوئي كهندتون بولے' رة در يا تين شبد بدلے مين بولكا . گلا هي ههاو دبو بن گها . شامو کے ساملے کسي چهوتي سي بات كى چېزچا كوئى كېرے؛ وہ أس سلسلے مهن كهنگون يولندا . مكوز شيفةو باتين كزية . اللامه هولى بير شاسو ثبوا باتونى نكلا . أور جتمدًا شامو باتونى نكلا

کوئی اچھی چیز کھائے کی اِچھا ہو رہی ہے کئی دنوں ہے . تم نهمل مله أسى لئے كچم انتظام نهيس كها "" أيك دن كهه سم بعد درنول درست ملي . بهت ديرتك

للا شام كو پير كسي جكه مليل ؟ شامو بولا—''أچها' تب هو جائے آج تمهاری اِچها پورتی . کهو

عم . أم ، لكم إيك بها مته بحد انا كما أن أس مدد دري > ٠ : كم جدوي مكائين . إلى إلى يتول ير كهانا تو وه جائع هي نع شام كو هونيول مك . دونيول نے ايك ايك رويدم لها أرر بازار سے

طاع، دار ، ،

पिर कहे दिन बाद जब मैंने माता जी को अपना सपना मुनाया मैंने कहा—' इस सपने से तुमने कुछ सबक भी सीखा?'' कहता है कि घर में हैं माता जी. मैं तो अपने दोस्तों को भी यही कर जेलकाने में ही जगह मितार कहीं भाग गए तो फिर घूम फिर

फिर मीने माता जी से पूछा—" में सपने का मतलब ठीक "हाँ केने भाता जी १" "हाँ केने, किलाईल ठीक. जो लड़के अपने घर में अच्छे नहीं इसकते कह बाहर कैसे अच्छे वन सकते हैं."

الماتا جي ملجه معاف کر دينجگي . اب ميس کيهي گهر سے ورتهکر

نههن جاؤں ؟ . "

هم ککی دی بعد جب میں نے ماتا جی کو اپلا سیلا سالیا
تو اُنہوں نے کہا۔ ''اس سیلاء سے تم نے کچھ سدق بھی سیکھا ؟ .

میں نے کہا ۔''هاں ماتا جی . میں تو آئے دوستدر کو بھی
یہی کھتا ہوں کہ گھر سے درتھکر اگر کہیں بیاگ کئے تو بھر گھرم بھر

کر جهل خالے مهن هي جگه ماے ئي ۔" پهر مين نے ماڙا جي سے پرچها۔۔ "مين سبنے کا مطلب تيها)۔

سمنجها هون نه ماقا جي ؟"

(مان پڙيل بالمل ٿهيک . جو لوک اي گهر مهن أچھ نهڻن گئي ره سمکے وہ باهر که سے أچھ بن سمکے هيں ."

एक घंटे में मीत

शाम भीर सीत् दोस्त थे. दोनों के घर आड़ोस-पड़ोस में थे.
बाते, बेकते एक साथ पढ़ते और एक ही साथ
को सक्त को जाते उन्होंने कभी मगड़ा किया, इसका कभी किसी
लाएं, वहीं कियें वहाँ तक कि लाना एक ही थाली में दोनों
करते थे कि प्रतःद था. लोग एनकी इस दोस्ती को देखकर बहा

ایک گهنڌ میں مون (بھائی می آر نامیٹا ،)

شامو ارز شهدو درست تھ، دونوں کے کہر ارزس دورس محوں تھ، بوجوں محوں درنوں ایک ساته کهدائے، ایک ساته بوهائے اور ایک ماته بوهائے انہوں نے کبھی جھکڑا کیا۔ اِسکا کبھی کسی کو ثبوت نہموں ما ، بہاں تک کہ کہانا ایک هی تھالی میں دونوں کہائوں نہمی اُنھیں بسلد تھا ، لوگ اُنکی اِس دوستی کو دیکھکر کہا کرتے تھ کہ اِسی کو اُمل ممن جوئی دامن

नवा हिन्स्

بھی کی دنیا جذرری سن اه'

महमूह ने कहना शुरू किया-"एक दिन में स्कूल के बहाने से सिनेमा चला गया. यह बात पिताजी तक पहुंची तो उन्होंने मुक्ते मारा फिरता बम्बई आ पहुँचा. इछ दिन तो मैंने भीक माँग कर स्तृत् पीटा और मैं गुस्से में खाकर घर से निकल गया. फिर मारा गुजारे, फिर यह ठीक न लगा तो मैंने चोरी करना सीख लिया.

से खिल खिल खिल, आरे इधर मुन्ने गुस्सा आर रहा था. जी चाह रहाथा कि एक घौल मार दूं. इतने में रशी देने कहा -- " बात सी रहा है, मैंने माब देखा न ताब उसकी जेब पर झेंची चला ही, माग ही रहा था कि बूढ़ा जाग पड़ा खौर चिल्लाने लगा- 'चौर, बोर!' बस पुलिस वालों ने मुक्ते पकड़ लिया.'' वह ज्ञभी पूरी बात कहने न पाया था कि मेरी आँख खुल गई और मैं पागलों की तरह सुनकर महसूद और रशीद ने हंसना शुरू किया. फिर मेंने कहा—"तुम सब इस जंगल में कैसे पहुँचे !'' इस पर महमूद हंसने लगा, जोर जोर यह है कि जब हम तुम्हारे घर रेडियो पर "वाल सभा" का प्रोमाम सुनने गए तो तुम्हारी माता जी ने रोते हुए कहा था कि ं सुरेश घर में रूठकर कहाँ बला गया हैं. बस हम सब तुम्हारी खोल में चले "एक दिन स्टेशन की तरफ चल पड़ा. देखा एक बूढ़ा शरनारथी पड़ा "कहाँ है चौर, पकड़ो पकड़ो चौर को." चिल्लाने लगा. मेरी बात

साथ घर की आंग चल पडा. देखा माता जी दरवाजे में खड़ी मेरा यह बात सुनने हो मैं घवराकर उठ खड़ा हुआ। सौर साथियों के

پهوتا بعدئي آبهلتها . کنچه دن تومين لے بهيک مانگ کر کزارے خوب بينا أور مهل قصة مين آكر كهر مد نكل كيا . بهر ماراً ماراً مے سلهما چا کيا . يه بات يٽا جي تک پهلنچي تو أنهوں ئے مجم متصبود لم كهنا شروع كها..." ليك دن ميس إسكول كه بهائه ک نه لکا تو موں نے چوری کرنا سیکم لیا .

 پات سلکر محمود اور رشیده نے مدسلا شروع کیا پھر میں نے کہا۔ ٨٨ كي طرح "دكهان هي چوز پكور پكور چور كو ." چالغ لكا . ميري پورى بات كېلے نه بايا تها كه مهرى آنكم كهلگكي أور ميس يائلون كا - 'چوز' چور !' بس يوايس والون نے منجمه يكو ليا ؟' ود أبهي شرنارتمي پوا سو رها هـ . ميس نے آؤ ديكها نه تاؤ اُس كي جهب ور قهلچي چڏ دي . بهاگ هي رها تها که بوزها جاگ پرا اُور چاانے واتم سب اس جاكل مين كيسه پيدايتي ؟.. أس ير محدود هانسان لكا زور زور سے كهل كهل كهل اور ادهر مجمد فصدة آرها مها . جي سللے کئے تو تبہاری ماتا جی نے روتے ہوئے کہا تھا که 'سریش گهر "لهات يه هے كه جب هم تسهارے كهر ريتكم پر "بال سدد!" كا پرركرام مے ررتهکر کہوں چالا گھا ھے ۔' بس ھم سب تمہاری کھوچ میں چاہ رها تها که لیک دعول مار دوں . اتلے میں رشهد نے کہا۔۔ "ایک من استوشن کی طرف چل بوا . دیکها ایک بورها

گهو کم أور چهل نوال. ديكها صاتا جي دروازے صهي كهوي ميواً یه بات سلکے هی میں گهبرا کر اُتھ کھڑا هوا اور ساتھھوں کے ساتھ

मिताने कशामीर की मोर चल पड़ा हूँ. स्टेशन पर आई साहब ने बम्बई का टिकट खरीद लिया जीर देखते देखते घुकाँ उड़ाती गाड़ी जा पहुँची. मैं जौर भाई साहिब गाड़ी में बैठगए.रेब छक छक करती जिली जा रही थी. बन्धई का गया. हम उतर पड़े कौर एक होटल में

हुए थे. में ष्मकेला होटल की तीसरी माला में ष्मपने कमरे में बैठा " नया हिन्द " के लिये कविता लिख रहा था. नीचे जो नजर पड़ी शाम का सुन्दर समाँ था. माई साहब किसी काम से बाहर गए तो क्या देखता हूँ कि एक लड़के को दो पुलिस वाले पकड़े जेल की सरफ जिये जा रहे हैं. मैंने लिखना बन्द कर दिया और भागा भागा बीचे जाया, फिर पास जा कर उस लड़के को देखने लगा.

" बारे! यह तो मेरा पुराना साथी महमुद है." महमूद को इस हालत में देख कर मैं परेशान हो, गया. लोगों से पूछा तो मालूम हुंचा कि बसे चोरी करने पर पकड़ा गया है और जमानत पर कूट सकता है. मुम से यह हालत देखीं न गई कि मेरा साथी जेल में रहे श्येने में माई साहब भी था पहुँचे थे. मैंने धन्हें सारी कथा सुनाई सौर मैं बन्बई के होटल में मजे उड़ाऊँ. भागा भागा कमरे में गया. चौर उन्होंने महसूद की खमानत की पूरी रक्षम श्रदा कर ही, जिसकी क्षा से मेरा साथी जेल से छोड़ दिया गया. जेल से सीचा पर मेरे पास बाबा बौर मैंने उसे गते लगा लिया. उसकी बाँखों से बाँखू मह रहे थे. कुछ देर बाद मैंने पूछा--'' बताको तो महमूद ! तुन्हारी ब्ह हाबत कैसे हुई १'2

يتان كسمر كي أور جل يوا هون . أستيشن ير بهائي أماحب ئے بسئی کا تکت خرید لیا اور دیکھتے دیکھتے دھلواں آزاتی گری أليهليهي . مهن أور بهائي صاحب كابي مين بينته كئے . ريل چهك چهک کرتی چایی جا رهی تهی . بسیشی آکیا . هم آتر بوے اور ایک هوشل

专生礼.

۸ جاکر اس لوکے کو دیکھاے لگا . كه ايك لوك كو هو پوليس والے پكوے جهل كى طرف لئے جا رھ همين . مون هي الكهما باد كر ديا أور بهالا بهالا نوج آيا . بهر باس کے لئے کبیتا لئے رما تھا نہتھے جو نظر ہوں تو کیا دیکھٹا ہوں مهن أكية هوتل كي تفسري مالا مهن أي كمرح مين بهتها "تنيا هدد" شام كا سلدر ممال تها. بهائي ماحبكسي كام سے باهر ككيھوئے تھ .

مهن ديكهكر مهن پريشان هوئيا . لوئين سے پوچها تو معلوم هوا كه إسم جوري كرني بد يكوا أها هم أور فمانت ير جهوت سكناه. مجه ہے یہ حالت دیکھی نہ ککی که مہرا سائوی جیل میں رہ كها . اتنه مين بهائي ماحب بهي أيها يج ته . • ش غ أنه فن ساری کلها سلائی لور اُنہوں نے محصود کی ضمانت کی چوری رقم اور مهن بسيئي کے هوتل مهن مزے آوارن . بوالا بھالا کسرے مهن للا كر دي ، جس كي رجه يع مقراً عالي جول يم جهوز هما كها . ور بكاؤ تو معمود ! تمهاري يه هالت كهم هوني ؟" جهل مير سيدها وامهرے باس آيا ارد مهن نے آسے كلي لكا لها . اس كي أنكهون سے آلسو يہاء رہے تھ . كنچه دير بعد مين ئے يوجها-"ارم] يم تومهرا يرأنا ساتهي محمود هي " محصود كو أس حالت

बर्बों की दुनिया

جلوری می ۱۵۰

सपनों की दुनिया

(आई नागराज प्रसाद)

गर्मी के दिन थे, बरती खूब तप रही बी. हमारे रकूल सुषह के की. कोई हेढ़ बजे स्कूल से बर जाया, यका यकाया, देखा, शकेला राजू बैठा फटे कपड़ों को ठीक कर रहा है. मैंने पूछा-" राजू! माता जी कहाँ गई हैं।" बह कहने लगा—" बीबी अपनी बड़ी दीदी के हाँ मेहमान गई हैं." किर राजू ने मेरे सामने उन्ही रोटी जीर बासी सालन रख दिया. मैंने राजू को ग़ुस्से की नजर से देख कर कहा— सालन रख दिया. मैंने राजू को ग़ुस्से की नजर से देख कर पहुँ व कर घूप की क्या हालत हैं. यह सोच कर जाया था कि घर पहुँ व कर मखे का खाना खाऊँगा लेकिन यहाँ तो चीपट नगरी हैं."

में चपनी बात पूरी भी न करने पाया वा कि राजू ने बात काटते हुए कहा—" भैया जी, ज्ञापकी माता जी के जल्दी जाने से कोई ठीक हन्तजाम न हो सका. शान्ति से काम सीजिये. कल से सब मामला ठीक हो जाएगा."

मगर में चुपचाप बाहर निकल खड़ा हुजा. राजु मुमे जाते देख कर भागा भागा जाया और जाने से रोकने लगा. लेकिन मैंने बूड़े राजू को एक तरफ ढ़केल दिया और जंगल की तरफ निकल गया. कुछ हूर जाने के बाद मैं बहुत बक गया और अपनी थकन दूर करने के लिये एक पेड़ के नीचे बैठ गया. ठन्ही हवा चल रही थी, मुमे नींह ध्याने लगी. घाँलें मारी होने लगीं घौरामें सो गया. फिर मैंने

سبنوں کی دنیا

يليس كى دنيا

(بمالى نكراج يرساد)

گومی کے تھے، کوئی تیوھ بھتے اِسکول سے گھر آیا' تھا تھکیا' دیکھا' اکھا معمے کے تھے، کوئی تیوھ بھتے اِسکول سے گھر آیا' تھا تھکیا' دیکھا' اکھا واجو بھتھا بھتے گھروں کو تھیک کر رہا ھے، معی نے پوچھا۔۔''راجو ا ماتاجی کہاں کئی ھیں :'' پھر راجو نے معرے سامنے تھنتی ررتی کے ھاں مہمان کئی ھیں :'' پھر راجو نے معرے سامنے تھنتی ررتی گور باسی سالس رکھدیا ، میں نے راجو کو فصے کی نظر سے دیکھکو کہا۔'' راجو' یہ کھر ھے یا نرک' میں اسکول سے آب کھر آیا دور' کھکھو تو دھونی کی کیا حالت ھے، یہ سوچ کر آیا تبا کہ گھر پہلچے کو گھل کھکل کھائی کا لیکن یہاں تو جوریت نکری ھے ۔''

ممین أیمی بات یوری بھی نہ کرنے پایا تھا که راجو نے بات گائے ہوئے کہا۔"بھھا جی' آپ کی ماتا جی کے جلدی جائے سے کوئی ٹھھک انتظام نہ ہوسکا شانتی ہے کم لیجئے کل سے سب مگر میں چپ چاپ باهر نکل کهوا هوا . راجو مجھے جاتے دیکهکو هالا بهالا آیا اور جانے سے «کلے لٹا . لیکن میں نے بوزھے راجو کو ایک طرف تحکمل دیا اور جلکل کی طرف نکل کیا . کیچھ دور جانے کے بعد میں بہت تیک کیا اور ایٹی تیمن دور کرنے کے لئے گیک بعو کے نیجے بیٹھ کیا . تیملئی ہوا چل رہی تیمن مجھے نیماد آنے لٹی اُنکھیں بھاری ہونے لکین اور میں سوکھا . بھو میں نے ایک

ریل کا کھیل

रेल का खेल

(يېن تربيا باتو' پقلمه) آو کهولين کهل شي بکهري باغ کې پټر بولكا انجن بهك چى دىلى م ٠٩ बात की पत्ती पत्ती निखरी चात्रता बलती गाड़ी छक छक छक कोलता इंजन फीरोजा तू इंजन बनजा हम सबिमिल बन जाएँरेल घाष्ट्री खाक्रो खेल निकलना सीखें सीधा रस्ता (बहन सुरैया बानो, पटना) ष्मात्रो भाष्टो खेल जँच नीच का फर्क मिटाकर हमातुम महसम कर लें मेल आर्थ्या आर्थ्यो लेलें लेल अपनी रेल है क्या श्रलबेली Bar ब्याग न पानी ब्यौर न शास्रो कैसी दूध सी बिखरी मान 毛

أرر كتهائين بهجوائيه-إدامها مهل عديد كالكراس بير بدائه ₹

ي اُلَمِيْرِ ' بچير کي دنيا ' (نيا هند) 235 مثل

प्रेम साई, एडीटर 'बच्चों की दुनिया.' (नया हिन्दे) 235, मुग़ल पुरा हैंदराबाद इक्सिन.

विवाएँ जौर कथाएँ भिजवाइये-

की दुनिया' में छपने के बिये इस पते पर अपने बेख,

جلوری مین وه'

كه كتابين

بشو ممارتی چھن بمون نے هلدی میں داکٹر مین یات سون کی

لس كتاب كو نكالكر وقت كي ايك بهاري مانك دروي كي هـ . چهلی اتهاس؛ کلچر' مبههتا اور مادد یه پر بهی ایسی کدابوں کی

عجمله ديجمس سال سرجمن أور بهارت كر بهم كلجرى سينده سخمت غرورت ھے . چھن بھارتی اور اُسکے ڈائرکٹر پروفیسر تان ہیں شان

ساملے آرها ہے. اگر چھن بھارتی چین کو بھارت کی جلتا تک پہونچا بوهائے کی کوشھی کر رہے ھیں ۔ آنکی کوششوں کا نتوجه اب همارے

سکے تو اُسکا مشن پوراً هوا ورند نهیں .

ک ملدها هوا ہے . اصلائے اس کتاب کو زیادہ ہے زیادہ لوگ پڑھیں یے سمسهالیں' کلچر' سبعهکا' رهن سهن اُور سوچلے کے طریقے ہے۔دہ ملع چلی هون . أور هم درنول کا ندم نقصال ایک درسرے کے ساتھ هماري إجها هي . اس کتاب کو بوهنے سے پته چانتا هے که هددستان اور چهن کی

ابهائر چلدر ورما

भातुचन्द्र वर्मा

هارا لاندهی رایس کرر (هندی) مفترکه زبان (آردر) برچهائين (أردو) آدرش جهونيال (هددي) راج بهاشا - در بهالي (هندي) آئي هوئي كتابين :-

> राज माषा – हो माग (हिन्दी) आद्शं जीवनियाँ (हिन्दी) मुशतरका बन्नान (उर्दे) आई हुई किताबें :--परछाष्ट्रं (सद्रे)

जनवरी सन् '११

कुछ किताबँ

नया हिन्य

चीनी इतिहास, कत्तवर, सञ्यता और साहित्य पर भी ऐसी किताबों बिर्धभारती चीनभवन ने हिन्हों में डाक्टर सन यात सेन की इस किताब को निकाल कर वक्त की एक भारी मांग पूरी की है.

संबंध बढ़ाने की कोशिश कर रहे हैं. डनकी कोशिशों का नतीजा आव हमारे सामने आ रहा है. आगर चीन भारती चीन को भारत की जनता त्तान युन शान पिछले पचीस साल से बीन स्त्रौर भारत के बीच कलचरी की सख्त फरूरत हैं. चीन भारती श्रीर उसके डाइरेक्टर प्रोकेंसर तक पहुँचा सके तो उसका मिशन पूरा हुआ बरना नहीं.

दूसरे के साथ बंधा हुआ है. इसिलिये इस किताब को ज्यादा से तरीक्ते बेहद मिलते जुलते हैं. और हम दोनों का नका नुक्तसान एक इस किताब को पढ़ने से पता चलता है कि हिन्दुस्तांन श्रीर चीन की समस्याएं, कलचर, सभ्यता, रहन सहन झौर सोचने के

ज्यादा लोग पढ़ें यह हमारी इच्छा है.

ाण्या भा. इस उस्ताको सममाते हुए उन्होंने एक दूर पूरब संघ बनाने की भी इच्छा प्रगट की जिसमें वह चीन, बरमा, हिन्दुस्तान, ईरान जौर अमारानिस्तान को शामिल करना चाहते थे.

वींचरा विद्यान्त है 'जीविका का सिद्धान्त.' यह साम्यवाद के वृशीन चौर डसके तरीक्षों को गलत मानता है, लेकिन साम्यवाद के मक्साद से सहमत है.

सन यात सेन की इस किताब का ष्यानुवाद किया है श्री कुरन किकर सिंह ने. यह विश्वभारती चीन-भवन, शान्तिनिकेतन में हिन्दी के प्रोफेसर हैं. ष्यानुवाद अच्छा है. चीनी कहावतों और ग्रहावरों को हिन्दी का जामा पहनाने का काम बड़ी होशियारी से किया गया है.

"चींन एक शताब्दी से पश्चिमी देशों के प्रमुत्व के नीचे हैं." "बीन ने अपनी प्राचीन प्रतिक्का को केवल एक रास्ते से प्राप्त नहीं किया था." बतारा. इस तरह के वाक्य जगह जगए हैं.

बातुवाद की भाशा बहुत बोमिल और मुशक्ति है. इसे झासान बनाया जा सकता था. बेमीके बड़े बड़े संस्कृत के शब्द रख कर बातुवादक ने इस किताब को जनता के मतलब का नहीं रखा.

हिन्दुस्तान चीन का पड़ोसी है. पर हिन्दुस्तान की अनता चीन के बारे में बहुत कम आनती है क्योंकि अनता की मारा। में चीन के बारे में किवाचें नहीं मिखती. जाज भारत और चीन दोनों ने एक नई किन्द्रगी में कर्षम रखा है. मारत के लोग चीन को सममना चाहते हैं जौर चीन के लोग भारत को.

دهمم می موس ساصی سام موت سام موت موت آمهون نے آیک دور بورب کها بھی . اس آمول کو سمجھاتے موتے آمهون نے آیک دور بورب سمکھ بمانے کی بھی اِچھا پوکٹ کی جس میں وہ چھون بوساء ممدستان ایران اور انفانستان کو شامل کرنا چاھتے تھ . تهسوا سدھانت ہے جھبویکا کا سدھانت۔ 'یہ سامیہ واد کے دوشوں سون یات سون کی اس کتاب کا آنوران کها هـ شرق کرشن کلکر ملکه نے به رشو بهارتی جون بهون شانتی نکیتی مهن ملدی کے ملدی کا جامع پهلالے کا کام بوی «وشیاری سے کهارتون اور محاوروں کو راکھہ بے تکے «فون چھسہ :— ہے، ''چھوں ایک ٹیٹائیدی سے پشچیی دیشوں کے پوبھٹو کے نهچے نہوں کها تها ۔'' وغوت بول ایک ورثیم جکہ آئے معن . جا سکتا تها۔ بے موقع بورے بورے مشکرت کے شود رکھکر آنورادک نے بورگیت کے سون کے تواقع کے انہوں کے تواقع بورے کے دائیتہ جگہ جگہ آئے معن .

ملاستان چون کا پزرسی هـ . پر ملاستان کی جنتا چون کـ بارے میں بہت کم جانتی هـ کیونکه جلتا کی بهاشا میں چون کے بارے میں کتابیں نہوں ملتیں . آج بهارت اور چون دونوں نـ ایک نئی زندگی موں تدم رکها هـ . بهارت کے لوگ چون کو

जनवरी सन् '४१

कुड किताब

کو ترقی دیماً، پدیسی بیلک نوت نه لهماً، کیول چهن سرکار دواراً کرنا' یا بدیسی تهار مال بهوهار مهل لاله مے انکار کرنا' دیسی چفازی جلوري سي اه'

چالو کیا گیا سکه بهرهار کرنا....

فهيمن چاھ بديسي لرکي کسي طرح ^{کا} فرجي مالي يا آبادي أور اكو كل كم أفحار يو هم راشتري ايكتا قائم كر سكين جو كوئي بات " اكر بعارت كى نائين همارے لوگ بهي أسهيوك كرنے لكين

معملكدهي دباؤ كهول نه قاليهن هم نقر رهيلكي "،

امی موال کا جواب دیتے ہوئے که اکر چھی ایک طاقتور

فوض هولاً. سن يات سين نے كها :--اور سلکتهت قوم هو جائے تو اُس کا دوسرے دیسوں کی طرف کیا

झौर संगठित होना हो जाए तो उसका दूसरे देसों की तरक क्या

इस सवाल का जबाब देते हुए कि अगर चीन एक ताक़तवर

आबादी सम्बन्धी दबाब क्यों न डालें, हम निडर रहेंगे."

कोई बात नहीं, चाहे विदेसी लोग किसी तरह का फीजी, माली या

आगर कुल के आधार पर हम राश्ट्रीय एकता क्रायम कर सकें तो

"अगर भारतकी नाई हमारे लोग भी असहयोग करने लगें और

सरकार द्वारा चाल, किया गया सिक्का ब्योहार करना.....

देसी चीजों को तरक्की देना, बिदेसी बैंक नोट न लेना, केवल चीन करना, या विदेसी तैयार मांज ब्योहार में लाने से इंकार करना,

🔁 توهم آمچ راشتر کے دیبری کرتویہ کا پالین کرینگے۔ آج هم چھن کو الله له جائے سے بہائے اس بات کی پرنکھا کر ایس که هم گرے عوق کو محوے هونگے أور سامراج واد كو ختم كر ديدي .٠٠ لوگوں کو اُسی طرح تکلیف میں چڑے ہوئے درکھ بدیے تو هم اُتھ آپ بیتی مصومترن بر غور کریدکے اور دوسیرے نربل اور کم کارت ألهائيدلك أود كمزورون كي مسهائنة كرياكي أور جب هم مضبوط هو جائیلکے اور شکتی شالیوں کے راج نیتک اور آرتیک بربیتو کی ''مرف اگر هم کمزوروں کو آبارہیں اور گرے ھوؤں کو اُرنچا اُتھاریں

ہے . أسمي فوجيس كوريا سے أسريكي ساسراج واديوں كو كهديونے آج چھن أيشيا كا سب سے زيادہ طاقتور أور سنكتهت ملك

مهن لكي هين . قاكمتر سن يات سهن كا درسرا سدهانت تها الوك شاهى كا

anta: 42. 71 .

आज चीन प्रिया का सबसे ज्यादा ताक्रतवर भौर संगठित आरे आर्थिक प्रमुख की आप बीती मुसीबतों पर ग़ीर करंगे और दूसरे निर्वेल और कमगिनत लोगों को उसी तरह तकलीक में पड़े हुए मीर जब हम मजबूत हो जाएँगे मौर शक्तिशालियों के राजनीतिक हम चीन को आतो ले जाने से पहले इस बात की प्रतिक्का कर लें कि हम गिरे हुआं को उठाएंगे और कमजोरों की सहायता करंगे 'सिक खगर हम कमजोरों को उबारें बौर गिरे हुकों को जैवा बठावें तो हम अपने राष्ट्र के हैं नी कर्तत्य का पालन करेंगे. आज देखेंने तो हम डठ खड़े होंगे और साम्राजवाद को खत्म कर देंगे." क्रभ होगा, सन यात सेन ने कहा :--

े - -- नमम सिन्द न्य पा 'लोक्शाही का

मुल्क है. उसकी क्रीज कोरिया से अमरीकी साम्राजवारियों को

"यह झसहयोग क्या हैं ! भारतीय जनता बिदे सियों को उनकी पिकरत की चीजें उन्हें नहीं देगी और ब्रिटिश लोग मारतियों को जो चीज देना बाहेंगे उन्हें वह नहीं लेंगे. उदाहरन के लिये लीजिय :— अंगरेष मजदूर चाहते हैं तो भारत के लोग इनके लिये काम नहीं करेंगे; अंगरेज भारतियों को तरह तरह की चीजें देते हैं लिकिन भारतीय लोग बिदेसी माल उयोहार में नहीं लाएंगे, बिक्न भारतीय लोग बिदेसी माल उयोहार में नहीं लाएंगे, बिक्न भारतीय लोग विदेसी माल उयोहार में नहीं लाएंगे, बिक्न भारतीय लोग विदेसी माल उयोहार करेंगे. जब गांधी औं की योजना पहले पहल निकली तो अंगरेजों ने उसे विमित्तलंब चीज समम कर गांधी की भार ध्यान नहीं दिया. लेकिन कामी दिनों के बाद जब सारे भारत में असहयोग कमें टियां बनने लागी तब बिटेन के कारबार पर गहरा धक्का लगा. इसिलिये बिटेन ले गांधी को जेल में बन्द कर दिया.

"अगर हम भारत की नीति के सफत होने का कारन हूं हैं तो हमें पता चलेगा कि सभी देस बासियों की जोगता थी कि बह इस बोजना को अमली रूप दे सके. अगर गुलाम देस भारत असहयोग की नीति को काम में ला सकता है तो जरूर ही चीन में, जो अब तक अल्प नहीं हुषा है, यहां की जनता गोकि वह दूसरे कामों को आसानी से नहीं कर सकी, यह बातें तो कर ही सकती है, जैसे—

" يه اسبهوک کيا هے ؟ بهارتي جنتا بديسهوں کو أن کی هورون کي چهڙين أنهون نهون دے کي اور برتهن لوک بهارتهوں کو جو چهڙ دينا چاهينگ أنهين وة نهون لين گے. أداهون کے لئے لهجبئے:— کيينگے؛ أنگريز بهارتهن کو طبح طبح کي گي چهڙين ديتے هين نهون کيارتي لوک بديسي مال بهوهار مهن نهون الابلك ؛ بلكه أخ ديسي هيل نكلي تو التكريزون نے أے به مطلب چهؤ مسجهكر گالدهي کي اور داهان نهين ديا . ليکن کافي دنوں کے بعد جب سارے بهارت مين اسهوکي کمهتهال بلك لكون مو جيل مين بلاد کو ديا.

"داؤر هم بهارت کی نیتی کے سببال هوئے کا کارن تھونتهمیں تو همهی یعتے چاپیا که سببی دمیس باسهوں کی جوگتا تھی که وہ اُس مهودیا کو مملی ررب دے سکے ، اگر غلم دمیس بهارت اسهموک کی توبین کو کام مهر لاسکتا ہے تو ضرور هی چیون مین جو آب تک ختم تههن هوا ہے' مهاں کی جفتا گوکه وہ دہسرے کاموں کو آساتی می نهیں کو سکی ہے باتین تو کو هی سکتی ہے ' جھسے— بعدیسموں کے لگے کام نے کرنا' بدیسموری کی فلامی حویکور نع

जनवरी सन् '५१

या. अनता के भी यही तीन नारे थे. चीन का पहला लोकरााही विधान "जनता के तीन सिद्धान्त बाला विधान" कहा जाता है. कुछ किताबँ मया हिन्द

बेहद कमी थी खौर क्षीमी एकता जैसी कोई चीज थी ही नहीं. इस सिये वह बिरेसी साम्राजशाही से लोहा नहीं ले सकते थे. डाक्टर सन यात सेन ने चीन की जनता को राष्ट्रीयता का सिद्धान्त सिखा क्रान्ति से पहले चीन के लोग अपने देस की उतनी परवाह नहीं करते थे जितनी स्थपने परिवार की. डनमें क़ीमी जजबात की कर उनको अपने पैरों पर खड़ा किया.

चीन से बिहेसी षासर को निकालने के लिये उन्होंने दो रास्ते सुमाए. पहला, चीन के लोगों में होमी भावना पैदा करना, दूसरा बिहेसियों के साथ श्रासहयांग करता.

गांधी जी के असहयोग आन्दोलन का डाक्टर सन यात सेन पर काशी आसर पड़ा. इस बारे में सन यात सेन लिखते हैं:--

े ८०० सम्म स्थामान हो जाएगा. उदाहरत के लिये देखिये :--हमारे पास संगठित समुदाय नहीं है. श्रीर संगठित समुदाय हो जाए जिस हालत में हम अभी हैं, हम बिदेसियों से नहीं तड़ सकते क्योंकि को कुल समुदाय में खोर तब इन कुल समुदायों का एक बड़े क़ीमी संघ में प्रक्र संगठित करना है. तभी हमारे पास कुछ कारगर तरीके "झार हम सभी लोग जान जाएं कि हम शोशित हैं झौर आगर हम संगठित होना चाहते हैं तो हमें पहले हर तरह के कुलों हो सकते हैं जिनके जारिये हम बिदेसियों से मुक्ताबल। कर सकते हैं. इस हद तक आ पहुंचे हैं कि हमारा उबार होना नामुमकिन है और

تها . جلتا کے بھی یہی تون نعرے تھ . چون کا پہلا لرک شاھی رمعان " جلتا كم تين سدمانت والر بدهان " كها جاتا هر .

£ (() ≥ (>+ () × 1 . وہ بلدیسی سامراج شاھی سے لوہا نہیں لے سکتے تھے. قائتر سن یات سهن کے چین کی جلتا کو رافیٹریٹا کا سدمانت سکها کر اُن کو اُفِ كرتم تعه جملي أليه پريوار كي . أن مهن تومي جذبات كي ي حد كمي تهي أور قومي أينكنا جهسي كوئي چهز تهي هي نهين. اسلاع كرائعي سے پہلے چھن كے لوگ أيد ديس كي أتلى پرواء تهيس

كم ساته أسهورك كزنا . دمالاً جهن کے لوگوں مهن قومی بهارنا پیدا کرنا، درسرا بدیسیوں چھن سے بدیسی اثر کو نکالم کے اللے اُنہوں نے در راستے سجھائے

 بوا . اس بارے میں سن یات سین لکیئے هیں :---گاندھیجی کے اسہموک آندرلن کا ڌاکٽر سن يات سيدن پرکافي اثر

سمودائے هوجائے تو ورودھ كرنا آسان هوجائے كا. أدامرن كے لئے ديكهئے:---ههن. جس حالت مين هم أبهي هين هم بديسيون سے نههن لوسكك كهونكه همارے ياس مذكلتهت سمودائے نههن هے. اور سلكتهت كل سمودائم مين أور تب أن كل سمودايون كو أيك بوم قرمي طويق هومكل هيل جلك ذريع هم بديسهول سے مقابله كرسكت هم سلكتيت هونا چاهتے هين تو همين پهلے هو طرح کے کلوں کو سلكه مين فرور سنكتيت كرنا هي تبهي همارے ياس كچه كركر أس حد تك أبهونته هين كه همارا أبار هونا ناممكن هي اور اكر را اگر هم معدمی لوگ جان جائیس که هم شوشت ههی آور

करके 'हुनर' साहब ने हिंग्दी साहित्य की सच्ची सेबा की हैं. हिन्दी मेमियों को चाहिये कि वह इस संग्रह को अपनांबें और इससे पूरा पैरा लाम डठावें.

भातुचन्द्र वर्मा

العلوا ماحب نے علادی ساعتیاء کی سچی سیوا کی ہے . علدی پریامیوں کو چاہئے که وہ اس سلکرہ کو إبدا ویں اور اِس سے پورا پورا اُنہا اُنہا ویں .

الباء جلار ورا

भनता के तीन सिद्धान्त

लेखक—डाक्टर सन यातसेन. अनुवादक—करन किरुर सिंह, निकालने बाले—चीन-भारती, शान्तिनिकेतन, मिलने का पता— भण्णितान, भागलपूर (बिहार). जिखाबट—नागरी, सका—354, पैम साढ़े हे रुपए.

हाकटर सनयात सेन चीन के 'बापू' थे, चीन में बाद्शाही खतम करके लोकशाही कायम करने का काम सन यात सेन ने किया, सन 1911 की चीनी क्रान्ति के वही नेता थे. यह किताब सन यात सेन के लेक्चरों का संग्रह है. इसमें उन्हों ने अनता के हन तीन सिद्धान्तों को सममाया है जिन्हें वह "चीन की काजाही के सिद्धान्त" सममते थे. वह तीन सिद्धान्त हैं — रिष्ट्रीयता का सिद्धान्त, लोकशाही का सिद्धन्त और जीवका का मिद्धान्त, इन्हीं तीन बुनियादी उसूनों पर सन यात सेन ने चीन की सब से पहली इनक्षणाबी पारटी, कुत्रोसिनटाना, का संगठन किया

جنتا کے تیں سدھانت

ليكيك ــ 5 كٽر سن يات سين . أنورادك ــ كرشن كذءر سذكهه . زكاللے والے ـــ چقن پهارتی شانتی نكيتن ملغ كا يته ـــ گرنته وتان . پهاگليور (بهار). لكه اوت ـــ ذكاري منعته ــــ 4 تك ، دام ساوھ چهه

5'کٹر سن یات سدن چدن کے 'ب'ہو' تھے. چین مین باد شاھی ختم کرکے لرک شاہی قائم کرنے کا کام سن یات سین نے کیا . سن 1911 کی چیٹی کرانتی کے رعی نیٹا تھے. یه کتاب سن یات سین کے انمچروں کا سائمرہ ہے ۔ اس مهن اُنہوں نے جانتا کے اُن تین سدھانتوں کو سسجھایا ہے جامهاں وہ " جھن کی آزادی کے سدھانت' سمجھتے تھے ، وہ تین سدھانت ھیں۔۔راشٹریتا کا سدھانت' اوک شاھی کا سدھانت اُرر چھوکا کا سدھانت ، اُنہوں تین یفیادی اُمواہی پر سن یات میون نے چھن کی سب سے پہلی انقلابی پارٹی' کووسلٹانگ' کا سلکھٹن کھا

अनवरी सन् '४१

कुछ कितान

अपनी बीबी से प्रेम हो गया है! कहानी अपन्छी है. बिलकुल नई नया हिन्द

चीय है. हैंसते हैंसते पेट फूलने लगता है.

नियों को जरूर पड़ डालें. दिलों को नजरीक लाने में यह कहानियां हमारी रोष्य की बोलचाल की भाशा में जिसे बच्चे भी खासानी से समम लें. जिन लोगों की यह ग़लत धारना है कि हिन्दों हिन्दू कताचर का प्रतीक है और उरू मुसलिम कलवर का, वह इन कहा-इस संप्रह की कहानियां न संस्कृतमयी हैं न फारसीमरी—बह हैं इस संग्रह को पढ़ जाने पर ऐसा लगता है कि हिन्दी स्रौर उद् नाम की दो अलग अलग भारा।आँ का बजुर सिर्फ दिमागी फितूर है.

इस संप्रह में दो एक कमियां भी हैं. पहली यह कि सम्पादक कारगर साबित हो सकती है.

कहां पैदा हुए, क्रव निखना शुरू किया, स्या क्या लिखा, पढ़ने वाला पढ़ने वालों के साथ ज्याद्ती की है. हवाजा साह्य कव पैदा हुए. ने झपने कलाकारों की जिन्दगी का एक छोटा मोटा स्केच भी न देकर

दूसरे, कहीं कहीं ऐसा माल्स होने लगता है कि सम्पादक ने लेखक की अपसली भाशा को कुछ बद्ला है. आगर ऐसा किया गया इन बातों को जानना चाहेगा.

है तो सम्पादक को यह कह देना चाहिये था.

तीसरे, सम्पादक ने पुरतक के शुरू में इस संप्रह के छे लेखकों को " उद्भाहत्य के प्रतिनिधि लेखक" कहा है इस निगाह से इस ं : काशिया न करना, पुरुष्क स्री एक बड़ी मंत्रह में कुणन चन्द्र, राजेन्द्रमिंह बेदी, इसमतशाहिद लतीक श्रीर

أيدى بهوى سے پريم هو كيا هے! كهاني أچهي هے . بانكل نكى چهو ه . ماسي ماسي بيد بيد بيولا لكتا ه . لجه تتايين جلوري مين اها،

سكتى ھيں. هوه قالهي . هالوس كو نوديك الآلة ميس بنه كبرانييان كاركر دابعت هو كلىچىر كا پېزىيك ھے اور أودو مسلم كليچىر كا. ود ان كېانىموں كو غېوو هميں هماری روز کی بول چال کی بيائيہ! ميمل جسے بنچے بيني آساس ے سمجھ لیں . جن لوکوں کی یہ غلط دھارنا ہے کہ مددی مندو سلکولا کی کهالهان نه ساسکوت مثمی هیں نه فارسی بهری۔۔وا کی در الک ایک بهاشاور کا رجود صرف دمانیی فتور هے . اس أس سلكرة كو يوه جائے پر أيسا لكتا هے كه هلامي أور أردو نام

. سمهادک نے آئے کلا کاروں کی زندگی کا ایک چھوٹیا موٹیا اسکائج پوهند والا أن باتول كو جاندا چاهيكا . كم يودا هوئم كهال يهدا هوئم. كب اكمهذا شروع كها كيا كيا كيا الكياء بهي نه دے کرپوهلے والوں کے ساتھ زیادتي کی ہے. خواجه صاحب اس سلگوره مین در ایک کسهان بهی هین . پیلی یه که

ليكهك كي أصلى بيناشا كو كجهد بدلا هي . اگر أيسا كيا كيا هي بو مسهادک کو يه که ديدا جاعث تيا . دوسرے کہیں کہیں ایسا معاوم ہونے لکتا ہے کہ سمدائک نے

هاهد لطهف أرر 'أشک' جهسے كهانى كاروں كو شامل نع كرنا وستك کی ابک ببوی کمی ہے . مے اس سلکرہ میں کرشن چادر: راجیدر سلکھ بیدی عصدت لیکهکس کو ''اردو ساهندیم کے پرتی ندجی ایمکهک'' کہا ہے ۔ اس نگاہ تهسرے میں ادک نے پستک کے ہررج میں اس سلکرہ کے چیم

चस्प कहानी है.

यह हैं 'मेरी दुनिया' यानी उन सब लोगों की दुनिया जो बीच के तबक़े के कहे जाते हैं, जहां न हंसी हैं न खुरी, न जिन्दगी न मौत. सिर्फ एक समस्या है—पेट की समस्या. सिर्फ एक खोज है— रोटी की खोज. इस कहानी को पढ़ने के बाद यह जी चाहने लगता है कि इस पूँजीवादी व्यवस्या को इतनी जोर का घक्का दे दिया जाए कि वह चक्कनाचूर हो जाए झौर फिर एक ऐसी नई दुनिया कायम की जाय जो सब की दुनिया हो, जहां न मैं किसी का

चौथी कदानी है राकीकुर्दमान साहब की. नाम है 'भूत' इस में कुछ मनोखापन जरूर है पर चीज चमकी नहीं. डर बहम की एक मच्छी मिसाल पेश की गई है. पांचवी कहानी हैं 'पंजाब का अलवेला' लेखक बलवन्त सिंह.
जारा आप पंजाब के गांवों में आधी रात के वज्ञत एक निहायत रंगीले मिजाज आदमी के साथ सक्तर करना चाहते हैं और पंजाब की भ्रमीन और बहां के अलवेलों को सममना चाहते हैं तो इस कहानी को पढ़िये.

काखिरी कहानी हैं 'टेब़ी लकीर.' लिखने वाले हैं सत्रादत इसन मन्टो. कहानी का नायक जिन्दगी को पक टेढ़ी लकीर सममता है. वह ज्यपनी बीबी को उसके घर से मगा ले जाता है क्योंकि बसे

لوكياں ارر ايک كتا بھي رهتا هي. سب کي ايني ايني دارچسپ

کہانی ہے .

یه هے 'مهری دنیا' یعنی اُن سب لوئون کی دنبا جو بهج کے طبقے کے کہے جاتے هیں' جہاں نه هلسی هے نه خوشی' نه زندگی نه موس. صرف ایک سمسیا هے—پیست کی سمسیا. صرف ایک کھوج هے—روشی کی کھوچ ، اُس کہا میکو پوهلے کے بعد یه جی چاهلے لکتا هے که اُس پرنجی وادبی ویوستها کو ائنی زور کا دهکا دے دیا جائے که وہ چکٹا چور هو جائے اُور پھر ایک ایسی نئی دنیا تائم کی جائے جو سب کی دنیا هو' جہاں نه میں کسی کا لہو جوسوں نه کوئی

چوتهی کہانی هے شفیق آلرحمان ماحب کی . نام هے ' بهوت ' اس مهی کچه آلوکها چن ضرور هے پر چھڑ چمکی نهیں . دَر وهم کی ایک آجهی مثال بهھی کی گئی ہے .

7 美子生

بانجوین کہائی ہے 'بلتجاب کا البیلا' لیکھک بلونت سائکھ . اگر آن پلنجاب کے گاؤں میں آدھی رات کے رقت ایک نہایت رنکھاے مزاج آدمی کے ساتھ سفر کرنا چاھتے ھیں اور پلنجاب کی زمین اور رھاں کے البیلیں کو سنجھٹا چاھتے ھیں تو اس کہائی کو پوھٹھے . آخری کہائی ہے 'تقویمی لکھر' لکھئے والے ھیں سمادت حسن ملٹو ، کہائی کا ناٹک زندگی کو ایک تھوس لکھر سمجھٹا ہے ، وہ ایٹی بھوی کو اُسکے کھر سے بھکا لے جاتا ہے کھونکہ اُسے The state of the s

करजा उतारने के लालच में अपने इक्लीते बेटे को मही में मोंक

दिसेर के बापस लौटने से पहले डसकी बीवी घर से साग जाती है. बच्चे को अनायालय में छोड़ जाती है. हरा भरा चमन उजह जाता हीरोशिमा पर ऐटम बम गिरता है. लड़ाई खत्म होती है पर है पर शमशेर का क्रफें बना रहता है.

इस कहानी में क्रासिमी साहब ने जिस दुनिया की तसवीर खींची है उसे इतनी सबी उतारी है कि जैसे उस दुनिया के बीच वह ख़ुर ी गुजर चुके हों.

अगर आप गरीबों की लाचारी, एक बाप की आह, एक नौ-आगर आप इस दुनिया की बड़ी बड़ी समस्यात्रों को सुलमाने बैठे जवान बीबी की तड़प से हमदरदी रखते हैं तो इसे पढ़िये. भीर हैं तो कहानी के फ़िलासफ़र पटबारी की राय लेता न भूलिये.

हैं कलर जो मिर्फ तरक्क़ी पाने के लिये कीट और पैन्ट पहनते हैं और पक नीसी नेकटाई लगात हैं जा उत्तरे मुपरिनटेन्डेन्ट को बहुत जुनून सवार है, तो कोई फिल्म प्रोड्य सर स्रौर डाइरेक्टर बनना चाहता है. एक साहब बड़ी रंगीली तबियत के किव हैं और एक साहब कहानी-उन सब के जीवन की एक एक मालक. सब के सब बड़ी बड़ी हमंगें लेकर बम्बई में रहते हैं. किसी के सिर पर ऐक्टर बनने का तीसरी कहानी हैं भेरी दुनिया ' लिखी है महेन्द्रनाथ ने. यह है आशियाना विलर्डिंग में रहने वाले कुछ बावुओं की

قرفعه أتاولا كه النج معن ألج اكذرة بهتي كو بهتني معن جهونك - C - 1 - 1 - 1 - 1 - 1 - 1

مح كو أناتها يد مهن جهور جاتي ه . هرا بهرا چسن أجو جانا ه الله شدهدر كا قرض بكا رعمًا هـ . کے واپس لوئٹے سے بہلے اُسکی بھوی کمو سے بھاکی جاتی ہے. همور شهما پر ايلتم يم كرتا هي . لوائي ختم هوتي ه پر دايو

ا مى مى . ھے اُسے انکی سچی آتاری ہے کد جیسے اس دنیا کے بھی وہ خود گذر آمن کهائی میس قاسمی ماحب نے جس دنها کی تصویر کهیلیچی

ه اها كي فوي يوي سسسهاؤل كو سائجهائے ايلتهم هيں تو كهائي كے ظ سنر يقواري كي رائي ليدا نه بهوايي . مجهوں کی توج سے همداری رکهتے هيں تو اُسے پوهلے . اور اگر آپ اُس اگر آپ فریدوں کی لاچاری، ایک باپ کی که، ایک نوجوان

لجوں رنگھائی طبھمت کے کوں ھیں اور ایک ماحب ھیں كلوك جو صرف ترقي بالے كيلئے كوت أور بهلت بهلتے هيں أور ایک نیدل نکداری لزنے هیں جو 'نکے سیرائلڈنڈنے کو بہت هـ أ تو كوئي فلم پروتيوسر أور قائركتر بللا چاهتا هـ . إيك ماحب معملی مهں رهتے هيں . کسی کے سر پر ایکٹر بغلے کا جدون سوار آهيمان، بلڌنگ مهن رهنے والے کچھ بابيون کي کهاڻي۔'ن سب کے جعون کی ایک ایک جملک . سملے سب بوی بوی املکیں لے کو قيسري كهاني هے "مهري دانها" لكمي هے مهملدر زاته نے . يتہ هے

जनवरी सन् '५१

अत्य हैं। सिय नेहें मोपाल और बुन्दू और जीनव और सकीना और The short

सीना सब नोजा भाषाल आर बुन्हु आर जाता. बहुने अब के भरते हैं भीर कान पकड़ते हैं कि फिर आपस में न लड़ेंगे. अपने होते हिष्मार कान पकड़त है। होते काप तीट ब्याइये. आप तीट

भरी. पढ़ने में अहा बच्चा म स एक भारतात है. सन '47 के करीती, खपने बचपन की खबान याद आ जाती है. गह कहात्ती ति पदने हें कहीं बच्चों में से एक की जवाती है, भोलेपन से सत '47 के करें '''. अपन बचपन का का का का कि कीर दिमाग़ कीर स्थानक रातों. हमारे दिल और दिमाग़ कारा

दूसरी करिली हैं 'हीरोशिमा से पहले, हीरोशिमा के बाद'.

भी भी भी कि क्या कुछ हो चुका होगा. दुआ कर बेटी, दुकाशां भाग पन तक क्या कुछ हा चुका हा भाग हि अल्लाह मियाँ के दर्गि से गोता वांघ दे! इतनी दुकाएं मांग कि अल्लाह मियाँ के मिला कर, सिसक कर दुकाएं तीर मन जाय. रोकर, विलख कर, सिंसक कर दुन्धाएँ

مين پهيلک دينے هيں . پهر کی کے مال بدائتے ھیں۔ وہ ایڈی بندرقیس اور ہستولیں توڑ کر سملدر

لب همين معاف كر ديجك أور لوت آئيم . آپ لوت آئيلك مسب توبع كرتے هيں اور كان بكترتے هيں كه ويدر آبس ميں نه لويلگے. ود اب ميں اور کويال اور بلدو اور زيلب اور سکيناء اور سيتا

ال المر هماري پريهائيون ارر مصيبتون كا اچ،ا عكس أنارا كيا هـ . سے بھری . پوھٹے میں پیاری . آئے بچبی کی زبان یاد آجاتی ہے . میں 4۲ کے درہ زاک دن ارر بھیائک راتین همارے دال ارر دماغ یم کہانی آنیوں بحوں میں سے ایک کی زبانی ہے' بھولے پی

لهكهك ههن أحمد نديم قاسس. يوهمّه بيعمّ آذكه مين آنسو آجاك همن. عمشهر إينا قرض چكالے كيلكے أي 'كلوك بيك دلير كو فوج کی معدویں شمشور کے کانوں مہی ہوتی طعن وہ توب آلیکنا ہے اور مهن بهرتي كرا ديمًا هي . ههرو شهما پر ايتهم بم كرانے سے پہلے الكويزي ار امریکی فوجین برابر هار رهی تهین . ارر جهین جیون آنکی هار مليزكي بيبي سے كہتا ہے :-فرسری کہائی ہے 'ھیرو شیما ہے پہلے' ھیرو شیما کے بعد ۔'

معاوں کا تانکا باندھ دے ! اعلی ممائیں مانک که الله معال > ۱۰۰۰، مدر هد مد جائے . ۱۰ کر پاکهکر سیک کو نمائیں " نه جانے ابعل کیا کچھ هبوع هوا، دعا کر بیتی

ميزي دنيا

معهادكسمش محمرد احدد اهدا

ملك كا يته- أيسوشائيلية پدلشرس، شائتي كلير، لوكر كليم،

لمهاوت-ناكري، صفحه-173 دام-سوا در رري.

یستک کیالیوں کا ایک سائگرہ ہے جائے لیکیک ہیں اُراہ کے قالمی کلا کار—خواجہ آحدہ عداس احمد ندیم قاسسی مہیلدر ناتیہ مرطح کی کہائیاں میں . رهسیته بھی ہے (رمائس بھی ہے پریم مورطح کی کہائیاں میں . رهسیته بھی ہے (رمائس بھی ہے پریم خواجہ احمد عباس کی کہائی '' ایک بعجے کا خط

मेरी दुनिया

सम्पादक— श्री महसूद घ्रह्मद 'हुनर' मिलने का पता—यसोशियेटेड पबलिशासे, शान्तिकुटीर, लूकर-

गंज, ईलाहाबाद. लिखावट नागरी, समा—173, दाम सवा दो रुपए.

पुस्तक कहानियों का एक संग्रह है जिनके लेखक हैं बद्द के नामी कताकार—स्वाजा श्राहमद अञ्जास. अहमद नदीम क्रासमी, महेन्द्र कताकार—स्वाजा श्राहमद अञ्जास. अहमद नदीम क्रासमी, महेन्द्र नाथ, बलवन्त सिंह, श्राकीक्ररेंहमान, सञ्जाद्त हसन मन्टो. चुनाव नाथ, बलवन्त सिंह, श्राकीक्ररेंहमान, सञ्जाद्त हसन मन्टो. चुनाव अच्छा है. हर तरह की कहानियाँ हैं, रहस्य मी है, रोमान्स अच्छा है, प्रेम भी है, हास्य भी है जीर हमारी रोजमरों की समस्याएँ

जन्माना आस्त्रत आस्त्रास की कहानी ''एक बच्चे का खत

हिन्द सरकार के साथ नेपाल संकार के प्रतिनिध्यों की बातचीत नेहरू की यह बात याद रखने के लायक है कि हिन्स नैपाल में एक के बे नतीजा रहने से पैदा हो गई है. आर इस सिलसिल में पंडित बीच का रास्ता चाहता था जिसमें गुराने बन्दोबस्त को तुरन्त ही जड़ से खतम न किया जाता. लेकिन खगार यह रास्ता जल्द ही तलाशा न कर लिया गया तो फिर इसकी खोज करना और इस पर चलना बहुत सुशक्षिल हो जायगा. भतलब यह कि भागर नेपाल के राना (प्रधान मन्त्री) खानदान ने अपनी तानाशाही न छोड़ी तो बन्हें बहु सारे अधिकार और रिआयते छोड़ना पड़ेंगी जो उन्होंने लगभग सौ बरस से भपते आपस में बाँट रक्ख़ी है.

पंडित नेहरू ने यह भी कहा है कि हम न तो तीन साल के उस न बाहर के किसी ब्यादमी या राष्ट्र को नेपाल में कदम रखने श्रोर बहाँ के मामलों में गड़ बड़ करने देंगे इस आगाही के तीन हता है. एक तो रानाओं की तरक, दूसरा बरतानिया और श्रमरीका की तरक बाड़के को राजा मानेंगे जिसे रानाओं ने गईा पर विठा दिया है भीर जिनके आदमी गोरखे सिपाही भरती करने और "अजीव गरीब चिडियाँ तलाश करने के लिये" नैपाल जाते रहते हैं और तीसरे चीनी कन्युनिस्टों की तरक जिन्होंने तिञ्चत पर हमला किया है जिसकी सरहद नैपाल से मिली हुई है.) (

पर तिञ्चत में चीनियों के आगे बढ़ने की पिछले कई हमते से कोई खबर नहीं आई हैं. इसका एक बड़ा कारन तो वहाँ की सहीं भी र कर पहना हैं लेकिन एक दूसरा कारन यह भी हो सकता है कि चीन अपने बारे में हिन्द का रुख देख कर तिन्वत के बारे में उसकी सलाह को थोड़ा बहुत मानने के लिये तैयार हो गया हो.

هو هڏي سرکار کے ساتھ نيبال سرکار کے پرتي ندهھين کي يات چيت کے بے نٽيجيم رهفے سے پيدا هوئي هے ، اور اُسي ساسيائے • پين دلاقت نهرو کي يم بات ياد رکھنے کے لائق هے که هلاد نيپال مين ايک پهچي کا راستم چاهٽا تها جس مين پرائے بلادوست کو ترنت شيجو مِلَهَاد سِ خَمْم نَهُ أَمَّا جَاتًا . ايمكن أَكُر بِه راسته جالدي تَلَشَ نَه كَرِ لَيَا كُلُ لَيَا تَو يَهِر أَس أَى كُهُوج كَرِنَا أُور أَس يَر چَالمًا بَهِتَ مَشَكُلُ هُرَجَائِكُ عَلَيْا تَو يَهِر أَس أَى كُهُوج كَرِنَا أُور أَس يَر چَالمًا بِهِتَ مَشَكُلُ هُرَجَائِكَ كُلُ رَانًا (يردهان مَالمَرى) خَانَداًن خَالمَّ فَي مَطَلَبُ بِهُ هَا نَهِ يَهُورَى تَو أَنْهِمِن وَلَا سَارِح أَدَمَيْكِرَ أَوْر رَمَّايَاتُمِينَ أَلِيْهِ فَي وَلا سَارِح أَدَمَيْكِرُ أَوْر رَمَّايَاتًا عَلَى کالکریس کے دھارے نے جو زور پکڑا ہے آسکا آبک کارن وہ نراشا ہے جهورا روين مي جو أنهون نے لك بهك سو يرس سے أيد أيس مين

مِلْدَت نبرو نے یہ بھی کہا ہے کہ ہم نہ تو تھن سال کے اُس لیکے کو راجا مانیں گیے جسے رالماؤں نے گدی پر پتھا دییا ہے اُرر نہ بائیر کے کسی آدمی یا راشتر کو نیپیال میں قدم رکھنے اُرر رہاں کے معاملوں میں گربو کرنے دینگے ۔ اُس آگائی کے تون رخ میں ایک گورکی می طرف درسوا برطائیہ اُر اُ۔ریکہ کی طرف جانج آدمی گورکی سپاھی بھرتی کرنے اُرر '' عجیب و غریب چویاں 'لاش کرنے کیلئے '' نیپال جاتے رہتے میں اُرر تیسرے چھٹی کمیونستیں کی طرف جٹھوں نے تبت پر حملہ کیا ہے جسکی سرحد نیٹیال **با**ئٽ رکهي هين .

یر تبت میں چیڈون کے آئے بوطنے کی پیچھلے کئی ھفتے سے کوئی خبر نہوں آئی ھے ۔ اسکا ایک بڑا کارن تو رھاں کی سردی اور بول بون بونا ھے لیکن ایک درسڑا کارن یہ بھی ھوسکتا ھے کہ چھین م ملی هرنی چ. ائع بارے میں ملد کا رخ دیکھکر تبت کے بارے میں اسکمی صاح كو تهزراً بهت مالك كيائي تهار هوكها هو .

ज्यादा है. और इस करक को ट्रीन और चर्चिल ऐटम बम की जनवरी सन् १५१ दुनिया का हाल धमकी से पूरा करना चाहते हैं. नया हिन्द

दावत देते हिचकिचा रहाथा इसिलिये कि जरमती पहली झौर दूसरी बड़ी लड़ाइयों में उसे बरबाद कर चुका है. पर झमरीका ने कुछ तो फरान्स को मर्ट्ड खीर बचाव का यज्ञीन दिला कर खोर ने बरनानिया से जिब्राटलर की जो मांग की है उससे पतो चलता है जरमनी के झधिकारियों से किया जा रहा है जिनको एटलान्टिक सेना में जरमन सैनिक भेजने की वावन दी गई है. करान्स यह करक को पूरा करने की एक और कोशिश हो रही है. मगर क्रान्कों कि यह सौदा जासा महँगा पड़ेगा. इसी तरह का एक सौदा पच्छिमी स्पेन के डिक्टेटर फ्रान्कों से नातेदारी क्षायम कर के डस कुछ जरमन पलटनों की गिनती मुक्तर कर के उसे चुप कर दिया.

मीर मज़ब्ती के लिये वहाँ के राज काज में जैसा मुधार कराना झौर पैदा हो गई थी जब नैपाल के प्रथान मंत्री ने अपने दोनो प्रतिनि-बियों को हिन्द सरकार से बातचीत करने के लिये नई दिल्ली भेजा मन्त्र कर क्षित्र मह जिल्हार जात्या है जिलास के प्रथान संबंदि हमके था. मगर यह बातचीत बेनतीजा रही हिन्दुस्तान नैपालकी आजादी दिया मगर कई जगह वह जीन भी गई. बीच में सममीने की एक उम्मीद नैपाल के महाराजा के दिल्ली चले आने से उतकी गई। पर उनके तीन साल के पीत के बिठा दिये जाने श्रीर उनके राज में कांगरेस के बग़ाबत शुरू कर देने से जो गुत्थी पड़ गई थी वह अभी तक मुलभ नहीं सकी है. कांगरेसी क्षेजों को सरकारी कीजियों ने केई जगह हरा

नैपाल की ग्रत्यी

ؤيادة هـ. أور أس فرق كو ترومين أور چورچل ايشم بم كى دهمكى ے بورا کرنا چاھتے ھیں . دنها لا حال جلوبي سي اه'

بعهاؤ كا يقطن داا كر أور كعهه جرس والمقلس كي كلتني مقرر كرك ميمن أمم بوياد كرچكا هے . پر أمريكم نے كنچه دو فرانس كو مدد أور ام چپ کر دیا . أدهيكاريون سے كيا جا رها هے حدكو أتانتك سيلا مبن جرمن هچکنها رها نها آس الے که جرمنی پہلی اور درسبی بنی ایائیوں بورا كرنے كي أيك أور كوشش هو رهي هے . مكر فرانكو نے بوطاءيه سهلک بهديجنے کي دعوت دي گئي هے . فرادس به دعوت ديتے مع جمرا للوئي جو مايك كي هالس سائعة جلندا ها كه يه سردا خاما مهدًّا پېرے ؟ . اسي طرح کا ایک سود ارجهمي جومني ک أسهيس كم كالمقيشر فرائكم سے زاتے دارى قائم كر كم اس فرق كو

بهولجا تها . مكر يه بات چهت به نتيجه رهي . هلدستان ميدال كي آزادي أور مضبوتي كي لئے وهان كے راج كاج مهن جهسا سدهار كرارا أور جلتا كو حالاتے جو دا"! جات! تے بهدا كر ديما ام دو پرتی ندههوں کو هند سرگار سے بات چهت کرنے کهلئے مئی دائی هرا ديا مگر کڻي جگه ود جهت بهي کڻين . بنج مهن سنڪيون کی ایک آمید پیدا هوئٹی تھی جب نیپال کے بردھان مندی نے نهمدين سکس هے . کانگریسي فوجوں کو سبرکاري فوحوں نے کئي جگانا نیمال کے مہا راجہ کے دلی چئے آنے سے انکی گدی در اُن کے تھن سال کے پونے کے ہتھا دئے جانے اُرر اُنکے رُج میس ک^{نگری}س کے بغارت هروع كو ديناء سر جو كتهي يو كئي مي ور أبمي تك ساهه نيبال كى كتبى

पहले योरप

The

पीली होगी, यह अभी नहीं कहा जा सकता. लेकिन ऐटली द्रुमेन अमरीका और चीन के रुख में कब तक और कहाँ तक तब-कि जंगी तैयारियों में सब से पहले यारप पर ध्यान दिया जाए. रैसिकिये ऐंगलो अमरीकी प्रोपैगन्ड में चीन से ज्यादा रूस पर छीटे िटक बाले मुल्कों में लड़ाई के सामान के लिये कच्चा माल जमा जीतचीत में अमरीका ने शायद बरतानिया की यह बात मान ली है की जाते हैं और इसीलिये ऐटली ट्रमैन मुलाक्तात के बाद एटला-लिफाने से बचाव करेगा और सुमकिन है कि यह होनों उसकी कोई करने जीर बॉटने पर विचार किया जा रहा है जीर एटलान्टिक की एक मीज बनाने और इसका कमान्डर सुक्तर करने की बात सोची भारही है. जब तक यह तैयारियाँ पूरी नहीं होतों उस वक्त तक भैमराका मौर इस से ज्यादा बरतानिया चीन के साथ लड़ाई में ने कोई बात मानने के लिये तैयार हो जाएँ. लेकिन बरतानिया श्रीर मिमरीका योरप में जो तैयारियाँ कर रहे हैं अगर उनसे रूस को की बड़ा हर पैरा हो गया तो वह उनका ध्यान बाँटने के लिये चीन भी मुमकिम है कि वह उन्हें अपनी तैयारियाँ पूरी करने का वक्ष्त न भी मुमकिम है कि वह उन्हें अपनी तैयारियाँ पूरी करने का वक्ष्त न भें एन राष्ट्रों के हिसाब से मोरप में रूस की शक्ति रून से कई गुना भी पह सलाह देगा कि उन्हें कोरिया में उलमाय रक्खा जाय. श्रीर कार रूस ने सीच बिया कि इन राश्ट्रों से उसे देर या सबेर लड़ना

الرسي ع عرب لیک کونسل کا بوا دفتر ہے، اسی طرح کی ایک خدر

ے جاتے میں ۔ ارر اسی لئے ایٹلئی تررمین ملاقات کے بعد انٹامٹک ب اليانكلو امريكى پروبكلة، ميس چين سے زيائه روس پر چههلاً كسے والے ملکوں میمیں نوائی کے سامان کے لئے کچا مال جمع کرنے اور يع أبهي نهين كها جا سكتا . لوكن أيثلني ترومين بات چيت تهاريس مهن سب سه پهلے پېراپ پر دهموان دييا جائے. اس لگے مهن أمريكم نے شايد برطانيم كي يه بات مان لي هے كه جفكي بانگلے پر رجار کھا جا رہا ہے اور اتقانک کی ایک فوج بنائے ارد پوری نهیں هوتيں اُس وقت تک !مريكه أور اُس سے زيادہ برطانيه يع دونوں آھ کي کوئي نه کوئي بات مائے کے لئے تيار هو جائين . اس کا کمانتور مقرر کرلے کی بات سوچی جارٹی ہے۔ جبٹک یے تیاریاں الهكن برطانهم أور أمريكم يورب منهن جو تهاريان كر رها هدين أكر أن اللكات . كا حساب سا يورب مين روس كي هكتي أن سا كثي كا مے روس کو کوئی ہوا تو بھدا ہو گیا تو وہ اُن کا دھیاں بالٹلم کے لكے چھن كو يم صلح دے كا كم أنهوں كوريا ميں الجهائے ركها جائے. كور اكر ووس لے سوج اچا كه أن واشتروں مے أے دعر يا سوءر لونا ه تو ملكن هے كه ولا أنهين أيدى تهاريال پوري كرنے كا وقت نه دے . چھن کے ساتھ لوائی میں اُلجھٹے سے بچاؤ کریٹا اُرز مسکن ہے کت がぶん امریکه اور چهن کے دخ میں کبتک اور کہاں تک نبدیلی هوئی

खुद कोरिया झौर कारमूसा को अपनी खंजीर में जकड़ना झौर कोरिया में उरारी कीजों और चीनी 'वालंटियरों'' के हाथ बाँध कर हरकतों की छुनियाद पर लेकसक्सेस में चीन के प्रतिनिधि ने कहा है कि सड़ाईबन्दी की तजबीज एक जाल है जिसके जरिये अमरीका छींटें चीन पर भी फेंकी हैं और उनके ताजा बयानों और पिछली जनवरी सन् '४१ दुनिया का हाल चीन को नुक्रसान पहुँचाना चाहता है. नया हिन्द

से बापस बुना लेने को तैयार है अगर अमरीका फारमूसा को छोड़ दे, कोरिया में बाहर के देस दलल न हें झौर चीन के साथ बराबर विला बजह लड़ाई को बढ़ाना चाहता है. इसलिये कि उसके प्रनि-निधि ने कहा है कि चीन की सरकार चीनी वालंटियरों को कोरिया ज्यौर ज्यभी उस पर यह देशि भी नहीं लगाया जा सकता कि वह चीन की यह बात बिलकुस बेबुनियाद नहीं कही जा सकती बाले की तरह बातचीत की जाए.

मेनिका को जिल्हे वह वालंटियर कहना है, दिक्छनी कोरिया में न अगर गू. एन. ओ. में चीन को शामिल कर ले तो दुनिया की लड़ाई टलने की एक मूरत निकल सकती है. दूसरी तरफ चीन आगर आपने वहाँ अगर यू. एन. आरे. की कीज कुछ दिनों के लिये टिकी भी रही तो खस कौज के कन्ट्रोल में चीन भी शरीक रहेगा. इस तरह अमरीका यह माँग पूरी हो जाए तो कारमूसा में अमरीका ने जो हैसियत तीन है। जा सकेगी और कोरयाके फगड़े का रूप बद्ल जाएगा इसलिय कि यह आखिरी बात सब से ज्यादा जरूरी है, आगर चीन की साल पहले चांगकाई शेक को दी थी वही चीन की नई सरकार की

ذريعم أمريكة كوريا ميس أترى فرجول أور جيدلى "درالنتيورل" ك هاته بانده کر خود کوریا اور فارموسا کو ایکی زنجهر میں جکونا أور چفن كو نقصان پهلنچانا چاهكا هي . پتهلی حزکتوں کی بلیاد پر لیک سکسس مبی چین کے پرتولدی نے کہا ہے که لوائی بلدی کی تعبیر ایک جال ہے جسکے چهينگي چين پر بهي پهينکي هين اور آن کے تاوہ بيائين اور

فارموسا کو چھوڑ دے' کوریا میں باعر کے دیس دخل نے دین اور سركار چھلى والمئاھروں كو كوريا سے واپس باليدنےكو تھار ہے اگر أمريكه چامعا هے . اس لئے که اس کے برتی ندعی نے کبا هے که چهن کی چين کے ساتھ برابر رالے کی طرح بات چھت کی جائے . أُسهُور بِيدُ دوهِل بهي نَهِيدِن لكابيا جا سكتا كد و" بالا وجه لوائي كو بوهارا چهن کی یه بات بالکل به بلهاد نهدن کهی جاسکتی اور ابهی

لوالي تللے کی ایک مورت نکل سکتی ہے!. دوسری طرف چین اگر اپ تو اس فوج کے کلٹرول مهن چين بهي شريک رھے گا . اس طرح سهلکوں کو' جلههن وہ واللقير کهڻا هے. دکهلی کوریا ميں نه بهوڪ in 5 sultable of کم وهمال اگر يهو . ايس . او . کې قوج کنچنه د ول کے ایکے تنمی بهي رهي چهلے چانگ کائی شیک کو دی نعی رحمی جعن کی نئی سربار کو همي جا سکے کي اور کوريا کے جهکوے کا روپ بدل حاليما اس ائے أمريكم اكر يو. ايس. أو. ميس چين كو شامش كولا تو دنيا كي لجورى هو جائے نو قارموسا ميں ادريكه نے حو حيثيدت تين سائ يمه آخري بات سب مے زيادہ ضروري ھے. اگر جيدي کي يمه ماعي

استعدال کرنے کی بات همیشه کے لئے ختم کر دی جائے .

कोरिया की गुरुर्थ सकार . हे नीते की जा सके. कोरिया का गुरथा सम्मर. इसी तिथे हिन्दुस्तात ने ११० विकास के वितास के विकास इसी लिये हिन्दुम्नात है हुए। दिस्खिती कोरिया के पृत्त ते भेंडे नहीं तो कि वह अपनी सेना ं की जाता: के हैं कि चीन उत्तरी दिभित्रतं कारिया क पर् कोरिया की तरफ से लड़ाई में और जाणनाः नेहरू कोरिया की तरफ से लड़ाई में और नेहरू मेरकार की यह राय पूरी तरह सच्चा साबित हा ८ ही सच्ची माख्म होनी है कि लड़ाई के अलावा है गह बान भी स्तनी कोरियाका तरफ स लड़ाइन पूरी तरह सच्ची साबित हो युका है भोग नेहरू की यह राय करी तरह सच्ची साबित हो युका है भाग नेहरू की यह बान भी स्तानी ही सच्ची मालुम हाता हार कि समम्भीत के लिये बानवीत को अप अपम में एक हुसरे को कि सममात कालय नः खुरा भला न कहा जाए जोर न्टम ने के क्या करने की बात

هلادستان شروع هي سے اس بات پر زور ٥ ۽ رق سے سے چين ي ل سرکار کو بیو . ایس . او . معمل شامل کر لیما جائے' جس معمل کوریا کی كتهى سلجهانے كے لئے اس سے بات چوت كى جا سكے. اسى لئے مندستان کے بیو . ایس . او . سے کہا تھا کھ وہر اپیشی سیمذا دکھشی کورییا کے بار نعم بهدائ نهمل تو قر هه که چين آبري کوريا کي طرف سے لؤائي ميں آجائيكا . نهرو سوكاركى يم رأنے پيورى طرح سچى دايت شو چكى هـ اور نہرو کی یے بات بھی۔ انٹی ھے سچی معلوم ھوتی ہے کہ لڑائی کے علاوہ دوسری صورت یک ہے کہ سمجھوتے کے لئے بات چیت کی جائے۔ آیس میں ایک درسرے کو پرا بھلا نہ کہا جائے ارز ایکم بع

चीन का भड़कता

बीत का मड़कता बातचीत का जिक्द ग्टर्बी हैं का जान में भी मीजुद्द था मगर

مکر اس اعلان میں یہ بھی کہا گیا تہا کہ حملتہ کرنے والے کو کوئی مڻم بهراڻي نه دي جائے. امريکه چهن کي نگي سرکار کو مانگے يا هے . اُس لئے ابھی تک بات چیت کے لئے میدان نہوں تیار ہوسکا أميم يو . أين . أو . حين شامل كرنے كو أيك مله بهرائي سمجهتا ھے . بلکہ اس بیھے میں چھن کے بہزکنے اور بات چیت سے بھائنے کا لها سامان هوگیا ہے . ترومین نے امریکۂ میں قومی خطرے کا لملن کر کے جنگ کی ٹیاریاں پہلے سے زیافۃ زرر کے ساتھ شررع کر دی هیں. اور ایٹلي ہے بھی ریڈیو پر اپشی توم سے کہا ہے كه كمهونوم كا خطرے كا هو طرح سے مقابله كرنا چاھئے. أن دونوں کے حملے کا خاص رخ ررس کی طرف ہے مکر آنمیں نے کچھ بات چیت کا ذکر ایٹلی ترومین أعلان میں بھی موجود تیا

जनवरी सन् '४१

हैं कि यह कारबाई तीसरी बड़ी लड़ाई का एलान समम ली जाती

दुनिया का हाल

नया हिन्द

अनमरीका चाहे इतनी दूर तक जाने के लिये तैयार हो जाता मगर बरतानिया इस से घचरा रहाथा. इसलिये जनरल एसेम्बली ने अभी

ديد ١٠ حال

تک ایسا کوئی فهصله نہیں کیا ہے 'ور هددستان نے لوائی بلدی كا پرسكالي يهش كركي يو . أيهن . أو . ميس بنجث كا رخ دوسري هم كه يد كاروائي تهسري بين لوائي كا أعلان سمنجه أي جاتي برطانيم أس مے كهبرا رها تها . اس لكے جلزل أسمبلى نے أبهى أور أمريكم جام أتلى دور تك جال كي لكي تيار هوجاتا مكو

هلدستان کی نیتی

طرف بهير ديا ها .

का प्रस्ताव पेश कर के यू. एन. जी. में बहुम का हल दूसरी तरफ

षक ऐसा कोई कैसला नहीं किया है खौर हिन्दुस्तान ने लड़ाई बन्दी

सूरतें सोच सकें. इसी बात पर पिछते दिनों हिन्द पालियामेन्ड में कोरिया की लड़ाई के शुरू में कहा था कि चीन को सृष्त, में शारीक कर लिया जाए जिसमें कम श्रीर चीन के प्रतिमिध पन्त्रमी अर दूसरे राष्ट्रों के प्रतिनिधियों के नाथ कैठ कर नमसीते की हिन्दुस्तान लड़ाई को कुर दिनों के लिये टामना हो नहीं बिन्ह फ्ताड़े को अच्छी तरह चुकाना भी चाहना हे इमी बन्न से उसने प्रधात मंत्री नेहरू ने भी जोर दिया है. हिन्द्रतान की नीति

राष्ट्र की संगत नहीं होगी सीन एक बड़ा नाष्ट्र होने के अपनावा क्रिया वा पक्रार्थ भी है क्येंड़ दिन नहन हिन्दान और तित्वत के मामना से दिश्यमा, लेव हैं नगी वरत च ह क्रिया में मामले तय नहीं हो सकते जब नक उनको नय करने में चीन जैसे बड़े हिन्द पालियामेन्ट में बिहेसी मामलें। की बहम में प्रधान मंत्री तय करने के लिये लड़ाई का रास्ता अपना लिया जाए ने भी यह जबाहर लाल नेहरू ने कहा है कि दूर पूरव के मामले चीन को अलग रख कर शान्ति के साथ तय नहीं किये जा सकते खीर खतार उतकों

کو آچھی طوح چکانا بھي چاھٽا ھي. اُسي وڪھ سے اُس نے کوريا کي م لوائي کے شورع ميں کہا تھا که جھين کو يو ، اين ، اُو ، مدل شويک كم ليها جائے جس ميس روس أور چين كربرتي ندمى دچيمي آور دوسرے راھتروں کے پوتی تدھموں کے ساتھ بیتھیکر سمحیمة کي هورتين سوج سكين أسى بات پر يجهيئے دنيل هند بارندامدے منن بردهان ملتري نهرو نے بهي زور دبا هـ . ھلاستان لوائي کوکچه دنين کے لئے تالداهي نہين بلکمحيک

کوریا کا پورسی بهی هاور جس طرح هذدستان نههال آور تبت کے مجاملوں سے دانجسیوں لعیا ہے اُسی طاح جود کوریا مدی كم ملكت نهين هرئي. چين ايل برا راشتر هون كر علوه کرنے کے الحے لوائي کا راستھ اپلا لیا جائے تو بھی بیم معاملے علمے سہیں A DE MA T' E IM WILL CANTOLIA EL 198 1 11 الم رکهکر شانتي کے ساته طے نهيل کئے حا سکتے ابر اگر ان کو طے هو سكلت جيدتك أن كو طے كرنے ميں چين جيس بوے راشت مملتري جواهر ال نهرو نے کہا ہے که دور پورب کے معاملے جسے کو هلد پارلباملت میں بدیسی معاملن کی بتحث مبن پدیھاں

पक तरह का हमला सममता है और अपने बारे में अमरीका के इरालें पर शक करता है. इसी तरह का शक उसे कीरिया में यू. एन. आ. की उस कारवाई पर भी है जो अमरीका के कहने से अपर एक. अमरीकी जनरल की कमान में हो रही है. इसिलिये कि कोरिया और वीन की सरहद मिली हुई है. यह शक अमरीका की उन चालों से और पकके पड़ गये हैं जिनके जारिये वह चीन के कम्युनिस्ट राज को ब. एन. और माने से माने से रोक रहा है. और इन दीनों बातों से चीन का यह नतीजा निकालना वहुत कुछ ठीक है कि कोरिया में अमरीका का

बहस का नया कता

हमला अकेले कोरिया वालों का मामला नहीं है.

चीनी प्रतितिधि के शब्दों में "वीनी जनता यह देख कर कि कारपूसा हमले का शिकार हो गया है और कोरिया की लड़ाई की लपटें उसकी तरक लपक रही हैं" वालंटियरों की हैसियत से कोरिया बालों की मदद को जा रही हैं. कौर,जीनी सरकार के पास कोई बजह नहीं हैं जिसकी बुनियाद पर वह इन लोगों को कोरिया जाने से रोके. सच तो यह है कि उनको रोकने की शक्ति अमरीका जोने से रोके. सच तो यह है कि उनको रोकने की शक्ति अमरीका जोने से रोके. सच तो यह है कि उनको रोकने की शक्ति अमरीका जोर पूरा करने से मना कर दिया थां तो यह मामला चौबीस बन्टे जाएँ पूरा करने से मना कर दिया थां तो यह मामला चौबीस बन्टे का नोटिस देकर जनरत एसेम्बली में पेश कर दिया जाता और प्रकेम्बली बीन के खिलाफ कोई कारबाई शुरू कर देती. इतना बहर

می درکمے اور دھاں اینا سمندری اذا بنا لهنے کو چھن آھے حاف ایک طرح کا حمالا سمجھیتا ہے اور آئے بارے میں آمریکہ کے ارادیوں چو شک کرنا ہے ، اسی طرح کا شک آے کوریا میں یو ، ایری ، او ، کی اس کاروائی پر بھی ہے جو آمریکٹ کے کہنے سے اور ایک آمریکی جنرل کی کبان میں ہو دھی ہے ، اس لئے کہ کوریا اور چھن کی سرحد ملی ہوئی ہے یہ شک آمریکٹ کی ان چاہوں ہے ، ایری ، او ، میں آنے سے درک دھاتے ، اور آن تینٹوں باس سے چھی کے ، ایری ، او ، میں آنے سے درک دھاتے ، اور آن تینٹوں باس سے چھی کے بیکٹے ہوئے کہویا ، الوں کا معاملت نہیں ہے ،

بتصف کا نیبا رخ چینی پرتی ندهی کے شبدوں میں "چیلی جنتا یہ دیکهکر که فارموسا حملہ کا شکار هوئیا ہے اور کوریا کی لوائی کی لپتییں اس کی حدد کو جا رهی ہے . اور چینی سرکار کے یاس کوئی وجہ نہیں ہے جسکی بنیاد پر وہ ان لوگوں کو کوریا جانے سے کوریا والوں کی کہ انکو ورکئے کی شکتی امریکہ اور یو ، این ، او ، کے یاس بھی نہیں ہے . اور ہوتی توجیس چیدن نے سورکشا سمیتی کی اس مانک کو کہ جینی فوجیں کوریا سے مثالی جائیں بیراً کرا سے منع کو دیا تبا تو یہ جہنا اور اسمبلی چیوں کے خطف کوئی کاروائی شروع کو دیتی . آنٹا فورور

बीन की शते

मया हिन्द

بعن مل ملاطعي

कताडा के प्रतिनिधि शामिल हैं. कारिया में सममीने की राह नहीं के प्रतिनिधि ने, जिसको सिर्फ फारमूमा पर बहस में हिस्सा लेने के लिये सुरत्ना समिति में बुलाया गया है, अपने राष्ट्र की सफाई बड़ी निकाल सकेगी. मगर इसमें कमेटी के मेम्बरों का कोई दोरा नहीं है तैयारियाँ बन्द कर दी जाएँ. इन बातों से कुत्र लोगों ने यह नतीजा निकाला है कि यू. एन. झो. की कमेटी, जिसमें ईरान, हिन्दुस्तान झौर ज्जीर न अकेले रूस जीर चीन का दोश है. चीन की नई सरकार करने बाली क्रीज कारिया श्रीर कारमूसा से हटाली जाएँ, चीन के चारों खोर घेरा डालने की तरकी बें रोक ही जाएँ खीर लड़ाई की विरोध किया था और चीन के रेडियों ने कहा है कि शान्त सागर में शान्ति इसी वक्त क्षायम हो सकती है जब आपरीका की हमला प्रस्ताव तो मन्जूर हो गया है मगर कमेटी की रिपोर्ट इस लेख के जिखते बक्रत तक तैयार नहीं हुई है. रूस ने इस प्रस्ताब का लियाकत के साथ पेश की है.

अमरीका कोरिया की लड़ाई में शरीक हुआ श्रीर कारमूसा के समन्दर में अपना बेहा भेजा, किसी को इस बात में जरा सा भी शक नहीं था कि फारमूसा का टापू चीन का एक हिस्सा है. श्रौर लेकर चीन को वापस दिना दिया जाएगा, अमरीका के इस फैसले इससे बहुत पहले तड़ाई के जमाने में काहिरा आर मास्कों के सममीतों में भी यह तय हो गया था कि फारमूसा को जापान से उसकी यह बात बिलकुल ठीक है कि २७ जून से पहले जब कि

ا اس میں کدیتی کے مسبوروں کا کوئی دوھی نہیں ہے اور مد اکیلے اُو. کی کسیڈی' جس میں ایران هلدستان اور کناتا کے پونی ندیمی شامل هیں۔ کوریا میں سمجھورنے کی راہ بہھی نکال سکے گی . مکو روس أور چلین کا دوش هے . چلین کمی نگی سرکار کے پوتی ندعی نے ا معمومتي مهي بلايا کيا هے' أمي رائمتر کي صنائي بنوي لياتات کے جس کو صرف فارموسا پر بھام میں حصم لینے کے لئے سورکشا جائيں . أن باتوں سے كچھ لوگوں نے يه نتھ يجه نكرا هے كم يو . ابو . ولمت قالم هو...ككى ها جب امريكة كي حملة كرن والي فوجهن کوریا۔ اور قارموسا سے هکا لی جائیں' چین کے چاروں اور کھیرا قالکے کی ترکیبیں رزک دی جائیں اور لرائي کی تیاریاں بند کر دی تها أور جون كے ريكيو نے كه! هے كه شائح سائر ميں شائلتى أسى لكهمكم وقدت تك تهار نبيش هوئي هي. روس نے اس پرسكاؤ كا ورودھ كها پرسکاؤ تو ملطور هوگها هے مکر کمهتی کی رپورت اس لیکھ کے

که فارموسا کو جایان سے لےکو چین کو واپس دلا دیاجائے کا ، امریکه کے فارموسا كا تارو چين كاريك حصه هر . أور أس سر بهت بها لوائي امريكه كوريا كى لزائى مين شريك هوا أرر قارموسا كے سمقدر مين أيكما بيهرا بههجا كسيكو اس بات مين ذرا سا بهي شك نههن تها كم کے زمانے میں قاهرہ اُرر مادکو کے سمجہوترں میں بھی یہ طے ہوگیا تها أس كي يمه بات بالكل تهوك هـ كه ٢٧ جون سـ ديكـ حبك

हिन्दुरतान इस कोशिश में सब से आगे बागे हैं. हमारे प्रतिनिधि बैंगल नरसिंह राब ने लेकसक्सेस में चीन की नई सरकार के ... ना नव कालनकाशिश्हाहाहाह आर की कानफरेन्सें हो रही थी उन्हीं दिनों में श्री राव के मकान पर एशिया पलची से कई बार बात चीत की श्रौर जिन दिनों ट्रमैन श्रौर ऐरली की कि वह इस बात का एलान कर है कि उसको सेना उठरी कारिया की सरहद पार कर इक खिनी कारिया में नहाँ जाएगी. ऋपील में कहा के तेरह देसों के प्रतिनिष्यों ने जमा है। कर एक साथ चीन से अपील गया था कि ऐसा पलान हो जाने से पशियाई देसों का दूर पूरव का मगड़ा चुकाने की तरकींबें तलाश करने में खासानी हो जाएगी.

खुनियाद पर हिन्दुस्तान के प्रतिनिधि ने यू. एन. को. में यह प्रस्ताब रक्ता कि तीन कादमियों की एक कमेटी उन बातों की खोज करे इस अपील का चीनी सरकार ने अभी तक कोई जवाब नहीं कार इस अपील पर ग़ीर कर रही है और चाहती है कि दिया है जीर कस के प्रतिनिधि ने यु. एन. आ. में आपील करने बालों का मजाक डड़ाया है इसलिय कि उनमें से अधिक तर लोग इस बक्त खामोश थे जब जनरल मैककार्थर ने वृक्तिनी कारिया से उत्तरी कोरिया पर चढ़ाई की थी. फिर भी बैंगल नरसिंह राब ने कहा है कि चीन के प्रतिनिधि से उन्हें माल्स हुआ है कि चीनी सर-कोरिया की सड़ाई जल्दी से जल्दी खतम हो जाए. शायद इसी जिनकी बुनियाद पर कोरिया में लड़ाई बन्दी का सममौता हो

 اعال هوهائے سے ایشهائی دیسوں کو دور پورب کا جوکڑا چاکے کی و ترکههون تلاش کړنے مهن آساني هوجائے کي . مهي يو . اين . او • • يس اس كا لك كوشش هو رهي هـ ارز هذد ستان واؤ نے لیک سکسس میں چادن کی نئی سرکار کے ایلنچی سے کئی الس كوشهل مهن سب مي آكي آگي هي . همارے پوتي تدهي بلکل نوسلکه بار بات چیت کې اور جن دنين ترومين اور ايدلي کې کلتونسين ہو رهمی تهوی آنهوی دنیں موں شرمی راؤ کے مکن پر ایشما کے تھوا هيميل کے پائي ندھيوں نے جمع ھوکر ايک ساتھ جودن مے ابعل کي کھ وہ اُس بات کا اُملان کر دے که آس کی سہکا آتری کوریا کیسرحد پار کر داکه لمي کوريا معين نميدون جائيدگي. اپيدل ميون کمها کويا تبها که ايسنا

ھے اور روس کے بوتی ندھی نے ہو۔ این ، او، میں اپیل کرنے والی کا مذاق آوایا ہے اُس لگے که آن میں سے ادیک تر لوگ اس والمت خاموش تھ جب جدرل مهک آرتهر نے دکھلی کوریا سے ئے کہا ہے کہ چھن کے پرتی ندھی سے آئوییں معلوم ہوا ہے کہ چھلی سرکار اس اپیل پر فور کر رهی ہے اور چائٹی ہے که كوريا كى لوائي جلدى سے جادي خكم هوجائے . شايد إسى بدياد پر هلدستان کے پرتی ندهی نے ہو ، اُیں ، اُو ، میں بے پرستاؤ آتبي كوريا يو جوهائي كي تهي . پهو يهي بلكل نرستكه راؤ رکها که تین آدمهوں کی ایک کسیتی اُن باتین کی کھوچ کرے جلکي اس اپیل کا چھلی سرکار نے ابھی تک کوئي جواب نہیں دیا

هلهاد پر کوریا میں لوائي بلدي کا سمجهوته هو سکے

यू. एन. आं. मौर डत्तरी कोरिया का नहीं है बल्कि इस में एक तश्क नहीं होता उस बक़त तक चीन किसी बातचीत के लिथ तैयार नहीं जनवरी सन् '५१ आमरीका है और दूसरी तरफ चीन. जब तक आमरीका चीन की नई सरकार को अपने बराबर मानने श्रौर बिठाने के लिये तैयार दुनिया का हाल नया हिन्द

अपपने जतन भर यू. एन. आरे. में चीन को नहीं आने हेगी. हाँ हुआ है. ट्रुमैन ऐटली बात चीत के बाद उस के बिहेस मी डीन आयार यू. एन. आरो. के मेम्बर बहुमत में चीन को शारीक करने का समर्थन करें तो अमरीका अपना खास बोट 'विटो' इन्नमःल नही करेगा. लेकिन यू. एन. खो. के मेम्बर खपनी राजनैतिक डों. आर्थिक मजबूरियों की बजह से झमरीका की मरजी के ज़िलाफ नहीं जा से बापस आकर कोरिया में यू. एन. आं. की सेना के अमरीकी कमान्डर जनरल मैकझार्थर की कारवाइयाँ की नारीक खोर समर्थन हा जिन शब्दों में जिकर किया है वह बचाव मंत्री के उस त्रयान के को नाराज नहीं कर सकता खौर प्रधान मंत्री ऐटली में वाशिएटन बिलकुल उलटे हैं जिस में इन्होंने जरनल मैकआर्थर की टीका सकते. छोटे र रहों का तो कहना ही क्या ख़ुद बरतानिया भी अमरीका आसरीका आभी तक चीन के बारे में अपनी हुट पर जमा युचेसन ने अपनी पर्लियामेंन्ट में फहा है कि उनकी सरकार

نک چھن کسی بات چیے کے لئے تیار نہیں ھوا، مح . اين . أو . أدر أترى كوريا كا نهوى هـ بلكة أس مهن أيك طرف امريكه هم أور درسوي طرف چهن . جب تك امريكه چين كي نئي سركار كو أبي بوابر مانكے أور بقهائے كملكے تهار نهمي هوتا أس وقت دنها کا حال جلوري من اه'

ه ايس . او . كه مسدر آيدي راج نيمتك اور آرتيك مجدوريون كي وجه تو أمريكم إيلا خاص ورت أريتوا أستدممال نههن كرع؟ . ليكن يو . كاروائيوں كى تعريف أور سمرتين كا جن شيدون مين ذار كيا ه وہ بعداؤ ملکری کے اُس بیان کے سالکل اُلگے شمل جس میں م أمريكم كي مرض كه خلاف نهمي حاسكتم. چموتر راشدون كا تو کهدا هی کها خود برطابیه بعی امریکه کو دار ض نههن کرسکتا أور پردهان مملئوں ایٹلی نے واشدکلتن سے واپس اکر کو با مہیں ہو . أيين . أو . كمن سوفا كم أسريكي كما مقرر جفول مبدك آرتمر كمي أنهوں نے جدرل مھک آرمور کی تیکا کی تھی . ٿروميس ايٽليبات چيت کے بعد اُس کے بديس ملتري ڌين ايجيس يو. اين . او . مين چن كو نهين آنے دے كى . طال اثر يو . ألين . 'و . كم معمور يهموسما سا چيين كو شريكل كونے كا سمبرتهن كريس لم أيلمي بارلهامدت مين كها هي كم أن كي سركار أنه جتن بهر أمريكم الهي تك چهن كه بارے مين ايشي هڪ پر جما هو اهـ .

سمجهوتة كى كوشهر

أسطرح بوطانيمه أوريا كي لوائي كو سمجهوتم كي ذربعي ختم

म्म नाम नामानिया की तिया की लडाई को सममीने के जारिये

सममीते की कोशिश

और बरतानिया में इस मामले पर अच्छा जासा मेद भाव है. और यह कि अमरीका कोरिया की लड़ाई को जिस डंग से चलाना चाहता है, बरतानिया उसके जिलाफ है. खुद प्रधान मंत्री ऐटलो ने आमरीका जाने से पहले पर्लियामेन्ट में कहा था कि उनकी सरकार चाहती है कि कोरिया की लड़ाई खतम हो जाए और होरिया के बारे में कोई सममौता हो जाए. उन्हों ने चीन के साथ बरतानिया और दूसरे राश्ट्रों की दोस्ती को भी इस सिलसिल को एक कड़ी बताया था और दुनिया के इस हिस्से में एक पाग्दार सममौते की काशा जाहर की थी.

वाशिंगटन की बात चीत

अपने इन विचारों को उन्होंने ट्रमैंन के सामने किस इंग से पेश किया और उनको कहाँ तक क्षायल किया या खुद अपने विचारों में कितनी तबदीलों की इसका ठीक ठीक हाल उस बयान से नहीं माल्स शीता जो वाशिगटन की बातकीत खतम होने के बाद जारी किया गया है. उस बयान में एक तरफ यह कहा गया है कि हमला करने वाले को कोई मुँह भराई नहीं वी जाएगी तो दूसरी तरफ यह भी बताया गया है कि बात चीत के खिरें लड़ाई खतम की जा सकती है. लेकिन अधिकारी मानने और उसे यू. एन. औ. में शरीक करने के मामले में अमरीका और बरतानिया एक राय नहीं हो सके. ऐसी सूरा में कोरिया का ममाड़ा बात चीत के खिरये तय होना बहुत में रुकला है.

أور برطانية مين اس معاملے پر أچها خاصا بيود بهاو هـ ، أور يه كه أمريكة كوريا كي لوائي كو جس تهنگا هيا چاهة هـ ؛ برطانهة أس كه خاف هـ ، خود پردهان منترى أيتلى في أمريكة جاني سه دهائي هو بائي اور كوريا كه أن كى سركار چاهتى هـ كه كوريا كى لوائي يارات مين كوئي سسجهورته هو جائي ، أنهون قيم هو جائي اور كوريا كه بارت مين كوئي سسجهورته هو جائي ، أنهون هيسي كي ايك كوي بتايا تها اور دايا كان ايك أس حص مين أيك اللها كان بيايا خاالار دايا كان سحجهورته كم ايك كوائي بتايا خاالار دايا كانس حص مين أيك

راشلکتن کي بات چهت

ائے ان رچآری کو 'نہوں نے تروممن کے سامنے کس تبانک سے پھھی کیا ارر ان کو کہاں تک تائل کیا یا خود آئے رجازن میں تعلی تبدیلی کی اس کا تبایل تبایل حال اُس بیان سے نہوں میں کندیلی کی اس کا تبایل حال اُس بیان سے نہوں میں کونا ہوا ہوا جو رشانگتیں کی بات چھمت ختم مونے کے بعد جاری کونا کیا ہے ۔ اُس بیان میں ایک طرف یہ کہا گیا ہے کہ جدت جاری ہونے ورسری طرف ہونے ورسری طرف ہونے ورسری طرف ہوں بیایا کیا ہے کہ بات چیت کے ذریعہ لوائی ختم کی جاسکتی کونے ہوں اُس بیان میں ایک مان لیا گیا ہے کہ چین کی نئی ہوگار کو ادھیکائی مانئے اور اُسے بو ، این ، او ، میں شریک کونے کے معاملے میں امریکہ اور برطانیہ ایک رائے نہیں ہوسکے ۔ ایسی جوبی کی بات چھکرا بات چھمی اب آئری اور دکھتی کوریا کا یا جھکل ہے آب آئری اور دکھتی کوریا کا یا

बात का डर है कि आगर चीन की नई सरकार से कोई समम्भीता जनवरी सन् '४१ नहीं हो सका तो कोरिया की सड़ाई दूर दूर तक फैल जाएगी. दुनिया का हाल नवा हिन्द

पेटली का हर

कम्युनिस्ट राश्ट्र पच्छिमी राश्ट्रों को एशिया में उलमाकर योरप में बाबा करना चाहते हैं. इसलिये जहाँ तह हो सके कारिया के मसले कम है, मौर इसीलिये बरतानिया के पिछले प्रधान मन्त्री विन्त्टन चिंत ने ऐटली के आमरीका जाने बक्त यह आगाही है। थी कि राश्ट्रों का ध्यान हटाने और उनको परेशान करने के लिये योरप में भी छेड़ झाड़ ग्रुक्त कर देगा. वहाँ इन राश्ट्रों की शक्ति रूम से बहुत कोरिया में बीन को खुल्जम खुक्षा मद्द देने के व्यलावा पिष्छमी पच्छिमी राष्ट्रं के खिलाफ हो जाएगी. स्रौर दूगरे इमलिये कि झगर कोरिया की लड़ाई इतनी बढ़ी कि अमरीका को गेटम बम दर असल यही डर था जो ट्रुमैन की ऐटमी घमकी के बाद में ऐटम बम गिराया गया तो पूर्व के तमाम देसों की जनना इस्तेमाल करने की नौबत आगई तो रूस भी चुप नहीं रहेगा बह ग्रेटली को लन्दन से बाशिंगटन से गया. ब्रीर बरतानिया के इस डर में अपचंत्रे की कोई बात नहीं है. एक तो इस लिये कि आगर कोरिया पर चीन से कोई बड़ी लड़ाई मोल न ली जाए.

यह स्रयाल श्रकेले चर्चिल का या उनकी टोरी पारटी का नहीं

بات کا قر ہے کہ اگر چھوں کی نگی سرکار سے کوئی سمجھوتہ نہھں هو سکا کو کوریا کی لوائی دور هور تک بعدل جائمگی . أيتلى كا در جلوري مين اه،

كهلا مدد ديد كر علاوة ويجهمي رأشترول كا دعيان هدان أور أن كو لوأني مول نه لي جائے . آکگی تو روس بھی جس نہیں رہے کا وہ کوربا میں چین کو کیلم اس لئے جہاں تک ہوری کوریا کے مسائلے پر چہن سے کوئی بہی برطائهم کے ربچهالے بردھان مختری ونسائن چرچل نے ایکلی کے أمريكه جاتے وقت يه آلاهي دي تهي كه كميونست رائيٽر پچهمي کی لوائی آئنلی بوهی که آمریکه کو ایقہ دم استعدال کرنے کی زوبعت بريمان كرل كم لئے يورب ميں بھي چديد جهار شري كر درے كا . وهال أن راشترون كي شكتي روس مے بهت كم هـ . أور أسي لئي رأشترون كو ايشها مهن الجها كر يورب مين دهارا كرنا چاهي هين . راهمتروں کے خلاف ہو جائے کی . اور دوسرے اس لئے که اگر کوریا أيتم بم كرأيا كوا تو يورب كا تمام ديسوں كى جنكنا بعهومي أيمالى كو للدن سے واشدكمان لے كيا . اور بوطانيه كے اس قر ميں أجلبه کی کوئي ڊات نہين ھ . ايک تو اس لڻے که کوريا ميں در اصل یہی در تها جو تررمین کی ایشی دھمکی کے بعد

تها باکم لید ساک ک دیداد دود یم خیال اکیائے جرچل کا یا آن کی ترری بارتی کا نہیں داکم لیں سکا، کی محادیت ہے ہے، کے تر

(بهائي مشرت علي مدينق)

ترومهن كي دهمكي

ट्रुमैन की धमकी

(माई इशरत चली सिद्दांकी)

कारिया की लड़ाई का पाँसा पलटते देख कर झमरीका के प्रथान ट्रमैन साहब ने ३० नवन्दर को यह धमकी दी थी कि वहाँ जाय . इस क्यार जरूरत समसी गई तो ऐटम बम गिरा दिया जायगा. इस का कोई असर नहीं हुआ. यू. एन. को. में रूस जायने पुराने तेवर के बाव अमरीका पर यह इलजाम लगा रहा है कि वह कोरिया के बार में साझाजी इरादे रखता है जौर यह माँग कर रहा है कि और स्त. भो. की कीजें हटा ली आएँ. यही माँग चीन की भी है और कसकी कीजें यू. एन. ओ की कीजों को उत्तरी कोरिया से बिकालने के बाद अब दिन्छनी कोरिया में दाखिल हो रही हैं. बरतानिया के अधान मन्त्री ने अपनी पार्लियामेन्ट में कहा है कि जनरतानिया के अधान मन्त्री ने अपनी पार्लियामेन्ट में कहा है कि जनरता नैक आवे हो को से खेर खोर की कीजें बहाँ जमी रहेंगी. सगर इसके साब हो उनको इस

المنا كى ليائى كا پاسسة پلتكته ديكهكر أمريكة كه برده مأن ترورمين ماهيا في ما نوميور كو يه دهمكي دي تهي كه رهان اكر ضرورت مستجهي كئي تو ايتم بم كرا ديا جائه كي الس دهمكي كا رخ چدن اور روس كي طرف تها مكر أن دونون ير أس كا كرئي أتر نهين هوا. اي رو ايين و ايتم بم كرا ديا جائه كي الس دهمكي كا رخ چدن لكا رها هي كه ره كوريا كه باري مين سامراجي أراد يركية ير يه ألزام جائي كر رها هي كه وريا سهر اين و اين و رو كي فوجين هتالي اين و رهي كوريا مين دائيل هو رهي هين يه أرز أس كي فوجين هتالي ديهيي كوريا مين دائيل جين كي ببي ها أرز أس كي فوجين عود أب ملعبي كوريا مين دائيل مين دائيل مين دائيل عين كه زيا هي كوريا مي تو رهيا هي كه جنرل ميكا آرتهر كوريا مين اين اين و رك دينكه أور يو اين و دي اين و دي اين و دي اين و دي اين و رك دينكه أور يو اين و دي ايد اين و دي ايد اين و دي اين و اين

मुब्रम्

नवा हिन्द

उसवरी सन् १४१

तब भी उसके नारे मुनाई देते रहे. सब से पहले हबीब की आवाज आतीं थी उसके बाद दूसरे सोगों की जिनमें रहमान का कर्छश स्वर शील तम तक बहाँ बन्दी रहीं जम तक जुन्द्र के साथ की मिट्टी के तेन की मशालें दिलाई पड़ती रहीं. जुलूस, जब आँलों से भोमल हो गया सब पर छाया रहता था.

शील ने बाहर झाकर हँसते हुए कहा--"रशीदा कह रही है कि वह किसी काम से बाहर चले गए स्रौर थोड़ी देर बाद जब हवीब ने द्रवाजे पर दस्तक दी जीर वाहर से कहा कि मैं जा सकता है तो दूसरे दिस शील जब रशीदा के घर पहुँची तो रशीदा के पिता ष्माप से परदा करती है."

या. मैं चाव हरनामपूर जा रहा है. वहाँ कमन सभा का जलसा होते हबीब भी हंस पड़ा. बोला—"मैं तो उनका हाल पूछने आया माला हुन

کی جن میں رحمان کا کرکھی سور سب پر چھایا رهتا تھا ۔ مسب سے پہلے حدومب کی آواز آئی تھی اُس کے بعد هومورے لوگوں معمَّ کے تقل کی مشعلیں دکھائی پوتی، رہمیں . جائیس جب آمموں سے ارجمل موڈرا تب ہمی اُس کے نمرے سلائی دیکے رہے . همل تب ئی وهال کهری وهمل هب نک جلوس کے ساتھ کی 35 جلوری سی اه'

 آکو هلستے هوئے کہا۔۔۔'(شهده که رهی هے که ره آپ سے پرده کرتي هر دستک دی آور باهر سے کہا۔ که مهن آسکتا «رن تو شیل نے باهر کسی کام سے باہور چانے کئے آور تھوڑی دیر بعد جمپ حبیب نے دررازے هوسرے دن شمل جب رهودہ کے گهر بهذچی تو رهودہ کے پتا

قها . معن أب هزنام ډور چا رها هون . رهان أمن سبها كا جلسه طبعب بهي هلس پرا . برلا—"مين تو أن كا هال پوچهلے آيا

چاھ تو اُس سے بھی الگ ھوجاتی ھے . چاھ تو ارکی هوجاتی ہے اُور تھز چلنے رالا دھیرے دھیرے چلانا جهون ایک سواری هے جسے سست چنکے والا تیز چلانا

जीवन एक सवारी है जिसे सुस्त चलने वाला तेज चलाना

चाहे तो कालग हो जाती है और तेज चलने वाला धीरे धीरे

चलाना चाहे तो उस से भी श्रलग होजाती है.

—ख़लील जित्रान

اخلهل جيران

''هم دنکا نهض هوئے دیلکے ''

" هندو مسلم ایک هون ." " هندو مسلم ایک هون ." «نفرقه پرستوں کا ناش هو .'' «نوقه پوستوں کا ناش هو .''

" الله المحمد ال

''گاوں کی ایکٹا زندہواد !''

زرر سے چالانے میں رشیدہ کے ماڑھے کا خون پھر تھزی سے بہنے لگا۔ حبیب نے یہ دیکھ سب کو چپ کراتے ہوئے رشیدہ سے کہا۔۔''اچھا اب تم آزام کرر . میں یہاں سے جلوس بنا کر دوسرے گئی میں جا وہا ہیں . تسہارا کام خکم ہوا . اب ہم اپنا کام کرینلگے . آج رات میں

ککی گاؤوں کو بعجاما ہے "' شہام بابو یع سی کر بولے—"'نہیس' آبھی ایک کام اور باتی ہے ۔ آپ لوگ آیک بار آور نعرہ لکائیے ۔ دیبوی رشیدنہ زندہیاد!''

سب لڑوں نے ہورے جوش سے زعرہ لکایا۔ "دیوی رشودہ

آور بھر یے حماع آوروں کی 1964 ایک راج کجی سبعا کی طرح رهاں سے جلوس کا ورپ لھکر رات کے آئدھھرے میں دوسرے گاؤں کو چلی کئی آور رشھدہ' اُس کے پتا' شھام بابو' شیام بابو کی پتلی آور

रन प्पा नहा हान द्गा.,, "हिन्दू मुस्लिम एक हों. '' 'फिरका परस्ती का नाश हो.'' 'फिरका परस्ती का नाश हो.'' 'गाँष की एकता जिन्दाबाद !'' 'गाँष की एकता जिन्दाबाद !''

रयाम बाबू यह सुनकर बोले—"नहीं, ज्यभी एक काम जौर बाक्रो है. ज्याप लोग एक बार जौर नारा लगाइये. देवी रशीदा जिन्दा-बाढ्!!! सब लोगों ने पूरे जोश से नारा लगाया...''देवी रशीका जिन्दा-

भौर फिर यह हमलाभावरों की भीड़ एक राज काजी सभा की तरह बहाँ से जुब्दस का रूप लेकर रात के भांधेरे में दूसरे गाँव को चली गई भौर रशीदा, रसके पिता, रयाम बाबू, रयाम बाबू की फ्ती भौर

ا هو تا ه تو أسے بهارت سركار روك كي . وهال كے مسلمانوں كا بداء ◄ يهال كا هلدورن سے لوبكر هم وهاں كے مسلمانوں كا كوئى بها نهيوں كا نام بهي أونجها هو كا . أب آب لول بدائيد كه آل نے كيا فيصله ملاهب کا نام اونچا کر سکتے ہیں . ایسا کرنے سے ہی شارے دیس ہے تو ہم آئے یہاں کے غیر مسلموں کو زیادہ سے زیادہ حکیمی رکیکر ہی کے هلدؤوں کو بھارت کے فرقه پرست اور ادهک بھڑ گائیں کے . يه همهطائي چکو کمهي ختم نه هوگا ، اگر هميس اي مذهب سے محديت کو سکتے بلکے اُن کا نقصان ھی کریڈگے۔ یہاں کی خدریں سلکر رھان مجو سے کوئی مطلب نهدی . بهارت ميں اگر مسلمانوں پر کوئی ظلم يو كلنك لتائيفكي أور أبيد مذهب كو يهي بدنام كريدي . همين دنيا چهلمچها تو هم أیهی دیس کا کوئی ۱۹۰۹ نهوی کریدلکے باکمه آس کے نام كسى به كلاله كو نقصان پهلاچيان اسلام مين مسب سے برا گذاء ہے . اگر امج يهال يسك والدكم كذين واله هددوون كو هم مے ذراً بهي كشت طرح إنسانهت سے دور هو كر حيوان بن جاڻهلكے . يه سمجه ركهئے كه يمه کمه دييا که پهارت ميس کسي جکه دنکا هو رها هـ تو هم پهر اِسي كسى لم همين بهكيا توهم بهك جائين كي كما يهر اكر كسي لي آكر یم سوچدا چاهی که کای مهن ایسی بات آنمی کهسے . آرر کیا پهر اکر कि आप ने क्या फैसला किया. क्या गाँव में दंगा होना अच्छा है?'' सुखी रख कर ही मजहब का नाम ऊँचा कर सकते हैं. ऐसा करने से ही हमारे देस का नाम भी ऊंचा होगा. अपत्र आप लोग बनाइये मुहब्बत है तो हम अपने यहाँ के ग़ेर मुस्लिमों का ज्यादा से ज्यादा यह शैतानी चक्कर कभी खतम न होगा. आगर हमें अपने मजहब से सकते बल्क उनका नुक्तमान ही करेंगे. यहाँ की खबरें सुनकर नहाँ मतल ब नहीं. भारत में आगर मुमलमानों पर कोई जुल्म हाता है तो हसे भारत सरकार रोकेगी. वहाँ के मुसलमानों का बहुता यहाँ के के हिन्दुओं को भारत के फिरक्रा परस्त और अधिक भड़काएँगे. हिन्दुक्यों से ले कर हम वहाँ के मुसलमानों का कोई भला नहीं कर ज्ञीर ज्ञपने मजह ब को भी बद्नाम करेंगे. हमें द्वनिया भर से कोई इस्लाम में सब से बड़ा गुनाह है. झगर अपने यहाँ बसने वाले कम गिनती माले हिन्दु मों को हम से जरा भी करट पहुँचा तो हम आपने देस का कोई भला नहीं करेंगे बल्क उसके नाम पर कलंक लगाएंगे जाएँगे, यह समम रखिये कि किसी बेगुनाह को नुकसान पहुँचाना किसी ने आपकर यह कह दिया कि भारत में किसी जगह दंगा हो रहा है तो हम फिर इसी तरह इन्सानियत से दूर हो कर हैवान बन यह सोचना चाहिये कि गाँव में ऐसी बात उठी कैसे. बारि क्या फिर झगर किसी ने हमें बहकाया तो हम बहक जाएँगे, क्या फिर झगर "नहीं!" सब लोगों ने कहा. नया हिन्द

)

"كيا آپ اي ديس مهن هلدؤرن كو نقصان پهلچانا يسلد "تهين ! " سب ليكن نے كها .

'क्या ज्ञाप ज्ञपने देस में हिन्दुज्ञों को नुकसान पहुँचाना पसन्दे

كها . كها كأول مهن دنكا هونا أجها هر ون

माताजी को मौर उसके साथ ही उसकी नजर जब रहमान मौर हबीब पर पड़ी तब वह चौंक कर उठ बैठी. शील उसे संभालती ही रही पर वह एकदम्बुठ कर खुड़ी हो गई.

बसे देख कर बसके पिता के चेहरे पर ख़शी दोड़ गई स्त्रौर श्याम बाबू चसके पास पहुँच कर बोले—"बेटा, तुम स्राराम करो. तुम्हें बहुत चोट मा गई है,"

हवीव ने भी कह।—"तुम लेट जाओ रशीदा. अत्र तुम्हारे खड़े राहने की प्रकरत नहीं."

ॐ रशीदा की समभ में कुड़ न खाया, इसने कहा—"श्याम चाचा • को बचाखों." हबीब ने कहा—"हम तोगों ने तय कर लिया है कि गाँव में दंगा न होने देंगे. मैंने रयाम वाचा से मानी माँग ती है."

रशीवा ने भीड़ पर निगाह डाली तो सब लोग फिर चिल्लाए--''इम गाँब में दंगा न होने देंगे.''

यह सुनकर रसीदा के चेहरे पर पहले संतोश की एक ताहर दौड़ती दिखाई दी फिर इसके होटों पर मुस्कराहट आई लेकिन तुरन्त ही वह गंभीर हो कर बोली—"आगर आपने किसी वक्ष्ती (श्वनिक) जोश में आकर यह फैसला किया है कि आप गाँव में दंगे की आग भड़कने न हेंगे तो मैं इसे काफी नहीं सममती." फिर वह जरा ककी

کی آنکه کهل کئی . اُسٹے آیک بار شیل کو دیکها بھر سمیل می ماتا جی کو آور اُسکے ساته هی اُسکی نظر جب ردحان آور حبهب پر پوی تب وہ جونک کر آته بهتھی . شهل اُسے سلبهالٹی هی رهی پر وہ آیک دم اُتهکر کهوں هو کئی .

وں ہے۔ اُسے دیکھکر اُسکے پٹا کے چہرے پر خوشی دور کٹی اور شیام بابو اُسکے پاس پہاچے کر بولے۔۔'بیٹا' تم آرام کرو ۔ تعقین بہت چوت

ے۔ حدیب نے بھی کہا۔۔ ''تم لیٹ جاؤ رشیدہ ، آب تمہارے کھڑے مر وطف کی ضروروس نهمیں ۔'' مرشودن کی پیسجه حوں کچھ نہ آیا ۔ اُسٹے کہا۔۔''شمام چاچا

کو بچاؤ ."

حبیب نے کہا۔ "هم لوگوں نے طے کر لیا ہے که گؤں میں دنکا
نہ ہونے دیدگے۔ میں نے شیام چاچا سے معانی مانک لی ہے ."

رشہدہ نے بھیو پر نکاہ ڈالی تو سب لوگ پیر چائے۔ "هم گؤں

یے سلکر رشیدہ کے چہرے پر پہلے سلترش کی ایک لہر دورتی دکھائی دی پیر اُسکے ھونٹوں پر مسکراھے آئی لیکن ترنعہ ھی وہ کمبھیر ھو کر بولی۔۔''اکر آپ نے کسی رقتی (چھلک) جوش میں آکر یے فیصلہ کیا ہے کہ آپ گئی میں دنگے کی آک بھوکا۔ نہ میڈکے تو میں اِسے گئی نبھی محقباتی ۔'' پھر وہ ذرا رکی آرا عمل کے کندھیں کا سہارا لیکر بولی۔۔' تعمیں تھلتے دا ہے 3

جلوري من اه' हुबीब ने उसे रोक कर कहा—" क्या करते हो रहमान! तुम स्याम रहे थे. जब वह छुरा हाथ में लिये हुए रयाम बाबू के पास पहुँ चा तो जीवन हीप बुमाने जा रहा है. सब लोग बड़ी बेचैनी से यह दश्य देख ल जिनत है पर असके हाथ का छुरा और बसकी वाल की अकड़ देख कर यह साफ प्रकट हो रहा था कि वह श्याम वालू खोर उनके कुटुम्ब का चेहरे का भाष बता रहा था कि वह रशीवा को घायल करने पर र्याम बाबू की तरफ बढ़ा तब तो सब को और भी हैरानी हुई. डसके पर शासिन्दगी के भाव देख कर बड़ा झचरज हुआ भीर जब वह जनवरी सन् '४१ पश्रासी चाचा को नहीं मार सकते." नया हिन्द

अपना छुरा जमीन में फॅक कर बोला— ⁴'बाचा, मुभे माफ कर दो." रहमान की षावाच भरी गई थी जीर इसकी जाँखों में जाँसू भर पर रहमान ने हबीब को मटका देकर अलग कर दिया. फिर वह र्याम बाबू के पास पहुँ चा, रशीहा को ध्यान से देखा झौर फिर

न्नीर भीड़ की न्नोर देख कर बोला—" जब रहमान भी रयाम चाचा से माफी माँग रहा है तब मेरे विचार में जाप में से कोई भी यह न हबीब ने यह देख कर बढ़ कर रहमान को छाती से लगा लिया चहता होगा कि रयाम चाचा को हमारी जोर से कोई करट पहुँचे माप लोग क्या कहते हैं ?"

सम लोगों ने एक स्वर में कहा-"हम चाहते हैं कि स्याम बाबू हमारे साथ रहें भीर उन्हें कोई करट न हो."

كر كها-" "كيا كرتم هو رحمان! تم شيام جاجا كو نهيل مار سكتم "، هاته مين لئے هوئے شيام بابو كى باس بهندچا تو حديب نے أسے رك چهرا اور آسکي چال دي اکو ديکهکر يه صاف پرکټ هو رها تها که وه شهام بابو اور أنك كتسب كاجفون ديب بجهال جا رها هـ سب لوگ بوي بيچيلي يے يه درشبه ديكم رهي تھ . جب وة چهرا ير شوملدكى كه بهاؤ ديكهكر بوا اچرج هوا اور جب وة شهام بابو كى طرف بوها تب تو سب كو أور يعي حيراني هوئي . أسك چهرم كا مهاو بتا رها تها كه ود رههده كو كهائل كرنى ير لجت هر ير أسكر هاته كا

 کی آواز بھوا گئی تھی اور اُس کی آنکھوں میں آنسو بھر آئے تھے. البوك باس پهلنچا، رشهده كودهيان سے ديكها أور پهر أبنا چهرا زمین میں پھیلک کر بولا۔۔''چاچا' مجھ معان کردوآ۔'' رحمان رها ہے تب میرے وچار میں آپ میں سے کوئی بھی یہ نے چاہتا کی اور دیکهکر بوات" جب رحمان بهی شیام چاچا سےمعافی مانک حدوم لے یہ دیکھکر بوھکر رحمان کو چھاتی سے لڑا لیا أور بھيو ير رحمان نے حبوب کو جهتری دیکر الک کر دیا . پهر ور شیام

بابو همارے ساتھ رهیں اُور اُنھیں کوئی کشت نے ھو۔'' سب لوکوں نے ایک سور میں کہا۔ 'هم چاهتے هیں که شیام

هوگا که شیام چاچا کو هماری اُور سے کوئی کشت پہلیجے . آپ لوگ

كيا كهتر هيل ؟٠٠

so had have took in the fact of the

जात्मा को खाधिक शान्ति मिलेगी."

लोगों ने बड़े अचरज के साथ देखा कि स्थाम बाबू अपनी पत्नी जीर लड़की के साथ इनके सामने खड़े हैं. उनके चेहरे पर जरा भी इर या घषराहट की मत्तक नहीं है. उनकी बूढ़ी पत्नी जीर शीला ने छुक कर रशीदा को संभाल लिया. हबीब उठ कर खड़ा हो गया जीर बोला—" बाचा, मुस से भूल हुई. मैं अन्धा हो गया या. मुक्त भाक कर वृजिये."

ह्याम बाबू बोले—'नहीं बेटा, में यह नहीं चाहता कि हमारे कारन तुम पर कोई संकट आए या गाँव की एकता भंग हो. अभी कल तक मैं भी अपने को इस गाँव का वासी समफता था. पाकिस्तान को अपना देस मान लिया था और हिन्दू सभा बालों के कहने पर भी मैंने अपनी जन्म भूमि को झोड़ना मंजूर नहीं किया. पर आज माल्म द्वट सकता है तो में खुद ऐसी दुनिया में रहना पसन्द नहीं करता. आपर तुस नहीं मार सकते तो मैं अपने गाँव के सब से बहादुर भुसलमान को खुलाता है जिसने अपनी समर्फ में रशिदा की जान ही ले ली थी. आभो बेटा रहमान, मैं खड़ा हूँ. तुम भुमे मार सकते हो. कल तक तुम जिसको अपनी बाची कहते थे इसकी हत्या कर सकते हो और अपनी बहन के खन में भी हाथ रंग सकते हो. आभो! माइयो, रास्ता झोड़दो सौर रहमान को आने हो."

सम की निगाह एक दम रहमान की तरफ सठ गई पर रहमान की निगाह समीन पर गढ़ गई थी. होगों को रहमान के कठोर चेहरे

هماری آنما کو آدهک شانتی ملے ئی۔'' لوگوں کے بوے آچرچ کے ساتھ دیکھا کہ شمام بابو ایٹی پتنی آرر لوکی کے ساتھ آن کے سامنے کھوے مھوں، آنکے چہرے پر ذرا بھی قر یا کھبراهت کی جھلک انہیں ہے۔آنکی بوزهی پتنی آور شہا نے جھک کو رشهدہ کو سدیھال لیا۔ حبیب اُنھار کھڑا مو کیا آور بولا ۔''چاچا' شهام بابو بولے— "دنهين بيتا" مين ية نهين چائتا كه همارے كان تيپر كوئي سلكت آئے يا گؤں كي ايكتا بهلك هو، ابهي كل كي مين يهي ايپر كوئي سلكت آئے يا گؤں كي ايكتا بهلك هو، ابهي كل يك مين بهي ايپ كو اس گؤن كا باسي سمجهتا تيا" بالستان كو كيل ديس "مان ليا تها اور هلادو سبها والوں كيكا بيا كهئے ير بهي مين غوض مويوں بهول تهي. اگر دو چار دن مين صديوں كيا. بر آج معلوم هوا كه يه هوں جس خود ايسي دنها مين بهين مديوں كا سمبنده توت سكتا آؤ بيتا رحمان' مين كهؤا هوں . تم مجهم مار سكتے هو . كل تك تم جسكو اياتي چاچي كهتے ته أسكى هتيا كر سكتے هو . كل تك تم خون مين بهي هاته رنگ سكتے هو . آؤ ! بهائوؤ أياتي چاچي كهتے ته أسكن هتيا كر سكتے هو . آؤ ! بهائوؤ أياتي جاچي كهتے ته أسكن هتيا كر سكتے هو . آؤ ! بهائوؤ أياتي جاچي كوئے ته أسكن هتيا كر سكتے هو . آؤ ! بهائوؤ أياتي جاچي كون كياتي سكتے هو . آؤ ! بهائوؤ أياتي كوئي ك

جهوز در اور رحمان کو اله در ." سبکی نکاه ایک دم رحمان کی طرف اُته کئی پر رحمان کی تعد ہمہ ... د. کہ کئے تعد لگ کہ محمان کے کٹیمہ جموے

पहोसी

नवा हिन्द

'' تم أب غلطى پر هو .'' ببيار •يين سے رحمان بربزيا۔۔'' تم سے اُسکی سکائي هوچکی هے اِسلامُ تم اُس کا ساتهِ دے رهے هو . کی باتیں نہ کر سکی تھیں وہ اُس کی بھموشی اُور خاموشی نے کھا . حفعب کی آنکھوں میں آنسو بھر آئے ، اُس نے ایک نکام رشهده کے سلدر مکھوے پر قالی اور بھر بھھر کی طرف دیکھتے هولم بولا--' يه تهيک کې رهي تهي . هم سب فلطي پر ته .'ا يو ركهكر بهيم كها. رشهدة كل ماته سے خون به رها تها ! حبيب كا سارا عصم إسكم تازم خون كر ساته جهسم به كها . جو كام رشهدة يد أن مه بهي بهلي حديدب بهلي كها أور رشيدة كر مر كو أي هاتيون وههدنة كو كرتة ديكهكر أسك بكا ترنت أبير سلنهالك كو جهيئة सामोशी ने किया. हवीब की खाँखों में खाँसू भर झाए. उसने एक निगाह रशीदा के सुन्दर मुखड़े पर डाली खौर फिर भीड़ की तरक जो काम रशीदा की बातें न कर सकी थीं वह उसकी बेहोशी और रशीदा को गिरते देख कर इसके पिता दुरन्त इसे संभातने की मापटे पर उनसे भी पहले हबीब पहुँच गया खीर रशीदा के सर को आपने हाथों पर रख कर बैठ गया. रशीदा के माथे से स्नून बह रहा या. हबीव का सारा गुस्सा उसके ताजे खून के साथ जैसे बह गया.

بهائيو' كيا ديكهناء هو الما دو كهر مين أي ." ويسم هي چپ چاپ کهڙے رشهدہ کے گرے هوئے بيد،وش شوير کو (A) 1445 ډر رحمان کي بات پر کسي بهاڻي نے دهيان نه ديا . سب

الم كلكي كا بداء . لتا دو كهر مين أي "٠ رحمان پهر چالياس" تم سدكر كها هوكيا هي كيا دبكه ره هو.

ير هاته إنهائے ميں بھي ٿي نه آئيگي . مجھ دکھ ھے که همارے كارن هماري بيمين رشيده كو چوت آكڻي. بميا؛ حديث ته إن که تم همارے ایسے دشمن بن جاؤ گے که امپے هي دهوم کي ایک ابلا تهلقاً كرنا جاهي هو تو أتهاؤ أللي تلوارين . محم نهون يقد تها يمثلي أور مييري ليزكي بهي حاضرهم . مم ائر دسبس مار كر أمايا جي المالے کی ضرورت نہیں بھائیو . میس حاضر ہوں میسی

देखते हुए मोला—"यह ठीक कह रही थी. हम सब ग़तती पर थे."

 "तुम से स्तकी सगाई हो चुकी है इसिलिये तुम बसका साथ दे रहे " तुम श्रव ग़लतो पर हो. " भीड़ में से रहमान बड़वड़ाया--🗞 हो, माइयो, क्या देखते हो. लगा दो घर में आगा. "

पर रहमान की बात पर किसी माई ने घ्यान न दिया. सब वैसे रहमान फिर चिल्लाया—" तुम मब को क्या हो गया है. क्या ही चुप चाप खड़े रशीदा के गिरे हुए बेहोश शरीर को देखते रहे.

अबता पर हाथ उठाने में भी लाज न आएगी. मुभे दुख है कि हमारे A THE THE THE THE THE THE THE कि तुम हमारे ऐसे दुशमन बन आन्धोगे कि त्रापने ही धर्म की एक " आग लगाने की जरूरत नहीं भाइयों में हाजिर है, मेरी पन्नी अपर मेरी लड़की भी हाजिर है. तुम अगर हमें मार कर आपना जी ठंडा करना चाहते हो तो उठात्रो अपनी तलवारें. मुमे नहीं पता था देख रहे हो, लेलो कलकरो का बदला. लगा हो घर में आग."

)

اليد مد أنها ند كزه وتت يد كدره . أنهون لديد بهي ١٩٠ رهی هے . اسکے پتا پہنے ہو سنر ادر علی اسو رہے ہے ۔ ان ایا جہدے ہیں۔ بہتی کی پائیں سفکر اُن کا هردے کد کد هو اُتها تها حجدے بھی هو رها تها مكر أيك جهونًا كهملة أم أسكى باتهن مانك كي خالف أيلى هونے والى جھون سلكلى كى باتين سلكر أني من ميں خوش أكسا رها تها. وه يرش تها أورايس لئے عورت كے سامنے هار مان لهدا وه ايدى مردانكي كا إيمان سمنجه تما تها . بهدو كا لوثون معن کا پورا اثر هوا . آن -هن سے بهکنوں کو شهام باہو کے وہ احسان یاد الس موقع سے البه ألبها كر لوق مار كرك أيدا كهر بهر ليدا جاهيج سوده سادے مسامان ہیں تم اور کچھ ایسے لوگ ہمی تم جو تھ ۔ پہلی طرح کے مسلمانوں پر رشہدہ کی سیدھی سچی بائوں که اسلم کی تعلیم پاتے رقت آنهوں نے کیفی یہ نہیں پڑھا که 'نے پورسموں کو مازنا چاھئے . اُن کے دماغ تھاتے پونے لکے' اُن کے دل کا جزش سرد رونے کا مکروہ لوگ جو شمام بابو کا کمر لوتے ک الي مهن بهيو کے ساته هوئگ تھ اُنکے دل اُور دماغ پر راههده کی باتي کا کوئي اثر نهمن هوا . ايسے هي لوگون مين گاؤن کا مشهور پدمعاهی رحمان بهی تها . یه دیکهکر که رشهده نے اُپئی بات جاری رکمی تو دنکے کی آگ بعجه جائیکی اور ہوسکتا ہے کہ بھاں کی خالتي بومكر سارے گازل أور خامع معن يهيل جائے' أس نے أيك بوا سا بتهر آتها كر رشهدة پر پههدكا . نشائه صحيم كا أور يتهر رفيدة كى مريريزا . بهت كرشمل كرنے ير بهي رشيدة نه سديمل سکي . اُسکا سر چکرا گيا' بلدون هاته سے چھرت کئی اُرر وہ زمین

बात भी न की थी. पर उस समय उसकी बातें मुनकर सभी दंग शिषा भी न पाई थी खौर गैर मरों के सामने तो कभी खुल कर रशीदा परदे में रहने बाली लड़की थी, उसने बहुत ज्यादा

 همی تو اِس کے معلی یہ کب ہوئے کہ هم بھی وعی غلطی کریں . کیا همارے پیغمبر نے آئے پیار سے دشملوں کو دوست نہموں بنایا ؟ آخر آپ کهرل آچ مذهب کے نام پر کلدی لڑائے کو بیرل تیار هیں ؟ الله يا اس كه رسول نے انها يورسي كى جان لهيئے كا كهاں حكم آپ سے پہلے شیام چاچا کے خون میں ہاتھ رنگ لونکی ، پتایئے هيجكي. آپ مجھ دليل سے قائل کو ديجئے. ميں قائل هو ڏڻي تو كمين آب قرآن أور حديث كي تعليم كو كچه بهكاني والي كي بهلد م ميس بهدس كر پهرون تالے اوندنا چاهتے هيں؟ بولئے' جواب وأي نهيس بن ڪئا . اُور پهر اگر رهال کے هندور کوئي بہائي کرتے وهال پلکت نه، و اور سردار پټيل بار بار که رهـ هين که بهارت هلندو جوے نهتا مهاتما گائدهي نے اُپني جان کي بههند ديدي . آج بهي پر اُس لکے فصہ ہے که رہ بهارت ميں مسلماني کو سکا رہے هيں توراه بهارت جاكر أن سے لڑے . يه كهنا جهوت ه كه بهارت مهن مسلماتیں کے لئے زمین تلک ہوچائی ہے ۔ آپ لیکن کو بھرنکا نہیں چاہئے که مسلمانوں کی جان بچائے کے لئے می بہارت کے سب سے وهُلَمُ : الدُّ كا خَهِالَ كَرِونَكِي. مين صافَ كَهِلَى هِن كه أَكُو كَسَيْكُو هَلَدُورِن ساته رعايت نه كررنكي چاھ رة كوئي هو . كوئي يه نه سمجه كه ميس كسي

بات بهی نه کی تهی. پر اُس سے اُسکی باتهن سنکر سبهی دنگ تھے كم يم أثلم سنجه هوف تعلك مع تبداع كي عليه معاشد كدسد د. هکھا بھی نے پائی تھی اور غیر مردوں کے ساملے تو کبھی کھل کو رشهدة ببردے مهں رهلے رالي لوكي تهي' أس نے بهت زيادة

उस से कहा कि मैं तुम्हें ही याद कर रहा था भाई, तुम अपनी तलबार भूस गए थे, वह वहीं रक्खी है जहाँ तुमने रक्खी थी. यह है वह मिसाल जो मेरे सामने हैं. आप उन्हीं हजरत को अपना रसूल मानते हैं और उनके क़द्मों पर चलने से कतराते हैं. आप ठंडे दिल से सोचिये कि रयाम चाचा, उनकी बूढ़ी घर बाली झौर उनकी मासूम लड़की ने आप का क्या बिगाड़ा है. क्या कभी उन्होंने गाँव के जिलाफ कोई काम किया है ! क्या गाँव का स्कूल स्याम सिर्फ हिन्दुआं के लिये खुलवाया था १ नया बाड़ी के हर सुसलमान चाचा की ही कोशिशों का फल नहीं है ! क्या उन्होंने वह स्कूल पर उनका कोई न कोई एहसान नहीं है ? क्या..... ?"

'बन्द करो अपना लेक्चर! हम कुछ सुनना नहीं चाहते, तुन्हें म्या पता कि कलकरों में किस वरह मुसलमान मारे जा रहे हैं, भारत की जमीन मुसलमानों पर तंग हो चुकी है. उन्हें मारते वक्त कोई हिन्दु यह नहीं देखता कि यह ब्रुहा है या जबान, मर्हे है या मौरत या बच्चा. दुम रास्ता छोड़ दो. नहीं तो मुमे जबरदरती तुम्हें हटाना पड़ेगा." हबोब पूरे जोश से चिल्ला कर बोला.

イロイイン रशीदा की बातों से भीड़ का जोश जितना ठंडा पड़ा था, हबीब की बात से उतना ही बढ़ गया. भीड़ ने कहा-"रास्ता छोड़ हो, नहीं इस आग लगाद्ंगे."

कर बोखी--"सबरदार जो किसी ने मागे क़द्म बढ़ाया. मैं किसी के रशीदा ने बन्द्रक को मौर मजबूती से पकड़ लिया और कड़क

بهول کئے تھے' وہ وھیں رکھی ہے جہاں تم نے رکھی تھی ۔ یئا مل سے سوچئے که شیام چاچا، آنکی بوزهی گهر والی اور آن کی معصوم لوکی نے آپ کا کیا بکارا ہے ۔ کہا کہھی آنھوں نے گؤں کے چهولا پر کوئی نفوت تهی نع کوراهت بلکه انهون نے مسکوا کر اس سے کہا کہ میں تمہیں ھی یاد کر رہا ہا بھائی' تم آپٹی تاوار مائع هين ارر أنع قدس پر چلك سے كتراتے هيں . آپ تهلقے هر ولا مثال جو ميرے سامنے هے . آپ أنههن حضرت كو أبنا رسول كوفيشوں كا يعمل نهمن هے ؟ كيا أنهوں نے وہ أسكول صرف هلدؤون خالف کوئی کام کیا ہے ؟ کیا گاؤں کا اسکول شیام چاچا کی ہی کے لئے کھلموایا تھا ؟ کیا بازی کے ہر مسلمان پر آنکا کوئی نے کوئی

احسان نہوں ھے ؟ کیا يعد كه كلكت مهن كس طرح مسلمان مارے جارہ هين بهارت كى زمهن مسلمانوں پر تلگ ھوچكى ھے . أنہيں مارتے وقت كوئى هلدو يه نهين ديكهتا كه يه برزما هيا جوان' مرد هيا عورت يا يمههم . تم رأسته چهوز دو . نهيش تو مجم زبردستي تمهيس شئارا . "بلد كرو أينا ليكنجر! هم كنچه سلنا نهيس چامكے' تمهيس كيا

يبيا " طهب پور م جرش م چاکر براد. كى بات سے أنناهي بوء كيا . بهيو نے كها۔ "راسته چهور دو' نهيس رههده کی باتس سے بھیو کا جرش جتنا تهلدا پرا تها۔ حمیب

يلى - " خدردار جو كسى ئے آئے لدم بومايا . مهن كسى ك رشهدة نے بلدوں کو اور مضدوطی سے پکو لیا اور کوک کر

कि सुबह हजरत उस पर नाराज न हों, वह सुबह होने से पहले ही . बाह अपनी तलवार लेने के लिये जब आया नो उसने देखा कि करत बन्ने तक्षेत्र (बन्नीन का कपने दार्थों से घो। रहे हैं को उसने हजरत का बिस्तर भी गन्दा कर दिया आरोर यह सोच कर आगर बर में शारन लेने बाला मेरे साथ दुशमनी भी करे तत्र भी मैं दुशमन हैं, उसे अपने यहाँ जगह दी. यहूरी का पेट जराब था. रात बहाँ से भाग गया. जल्दी में इसकी तलवार छूट गई थी. दिन चढ़े अपना फर्ज न भूलूँगी. षापको याद नहीं कि एक बार हजरत (मुहम्मद और मैं पैगन्बरे इसलाम की इस सीख पर चलना चाहती हूँ कि साहब) के पास एक यहूरी खाया और कहा कि मैं रान को ठइरना चाहता है. हजरत ने यह जानते हुए भी कि यह ती सनकी जान के लुद ही कड़क कर कहा-"यह कहते हुए जाप को शर्म तो नहीं इन्सानों ने पनाह ले रक्खी है जिन के पूजा करने का हंग चाप मे जुदा क्या क्रसूर है ? भाष आग लगाना चाहते हैं, शीक से लगाइये, आष अपने पड़ोसियों की जान लेना इसलाम की सेवा सममिते हैं इसके पहले कि रशीदा के बाप कुछ जनाब देते, रशीदा ने मान के घर में सिर्फ इसिनिये जाग लगाएँगे कि उसमें तीन ऐसे है, जो घलकाह को ईरवर कहते हैं. बताइये तो इसके निवा उनका आती होगी. दर घसल घाप हो जैसे बहादुर इसलाम घौर पाकि-स्तान के नाम को रोशन करने वाले हैं. वाह क्या शानदार कारनामा होगा आप का स्रोट साप के इन साथियों का कि साप एक मुसल-C 2

- تعمل توهم آب کے کمو میں آگ لتا دیلئے ." سلملے اکما اور کوک کر برا۔"آپ ایڈی بعثی کو ملع کمجیئے ξ جلوبي مي اه.

 عبوق بيد لكانهم أن أنه أنه بارسفول كي جان املا أسلام كي سفواً معلی آیسے جدا ہے، جو اللہ کو ایشور کہتے ہوئی، بتائیے اب اللائم سوا أن كا كيا تصور هـ ؟ آب إلى لكانا چاهتے هيں كا يهت خراب تها . رأت كو أس في حضرت كا بسكر بهي كلدا كر ميا اور يه سوچکر که مبعم حفرت آس پر ناراض نه هون وه مبغم هونے مے پہلے ھی وہاں سے بھاک گیا . جادی میں أسكى تلوار چھوت كئى تھی . فن جڑمے وہ اپلی تلوار اپلیے کے لئے حب آیا تو اُسلیم دبکما کھ مهودي أن كي جان كے دشمن هيں' أسے آئے يہاں جگه دي يهودي المراف (محمد ماحب) كر ياس ايك يهودي آيا أور كها كه ميس رات كو تهمونا چاهتا هول . حضرت لے يه جائع هوئے بهي كه کوے تب بھی میں اپدا فرض نہ بیولونکی آبکو یاد نہیں کہ ایک حضرت أساء كذر يم كاله هواء بعوجوني كو اله هالدون سے دهو رہے علمن چاهتى هوں كه اگر كهر مهل شرن ليك والا ميورے ساته دشمني بهي مستجهكم طهن أور مين پهغمبر أسلام كي أس سيكه پر چلاا مهن تهن أيسم أنساس نے بداد لے رکھی ھے جن کے پہجا کرنے کا همي . وأه كيا شاندار كاردنمه هوكا آپ كا ارز آپ كے ان ساتهموں كا كه آب ايك مسلمان كيه كهر مهن حرف اسلكي أي ليائبذي كه اس اصل آب هي جهسے بهادر اسلام اور ياكسكان كے نام كو ووشين كرتے والے هي کوک کو کها۔ ''ڍهکهٽے هوڻے آپ کو شرمتو نهيں آتي هوگي . در اس کے بہلے کہ رشودہ کے باپ کچھ جواب دیکے' رشهدہ نے خود

प्रत्याच्या का लाग धक्का द्ने लगे. टीन की दीवार में टीन का दरवाच्या कितनी देर ठहरता. क्याजिर दरवाच्या निकल गया. मगर टीन के उस दरवाच्ये के बाद एक क्यौर दरवाच्या श. यह दरवाच्या उताना कमजोर न था कि कुछ लोगों के धक्के देने से दूट सकता. यह दरवाच्या जानदार था. रशीदा के बाप क्यौर मजह्मी दीवानों ने देखा कि रशीदा हाथ में बन्द्रक लिये खड़ी है. कुछ देर तो लोग एक दम भौंचक्के होकर रशीदा को देखते रहे जो बन्द्रक ताने बिल-कुल सिपाही सी दिखाई दे रही थी. क्याजिर रशीदा के बाप ने कहा—"यह क्या बचपना है बेटी, बताको रयाम क्यौर उसके घर वाले कहाँ हैं ?"

रशीरा ने कहा--"मैं नहीं जानती,"

प्रकाषक भीड़ में से हबीब सामने भागपा भीर बोला.--'भूट भ्यों बोलती हो, यह क्यों नहीं कहतीं कि छन्हें घर में ख़िपा रक्सा है."

फिर कई मादमी चिल्जाए--"इम जवाब चाहते हैं "

रशीदा का चेहरा गुस्ते से लाल हो गया. उसने बन्दूक की नाल भीड़ की तरफ तान कर कहा--'जवाव में दूंगी, मगर भाप लोग पीछे हट बाइये." 'हम नहीं हटेंगे.'' भीड़ चीखी. इस बार हबीब की आवाज भी उसमें मिली बी. फिर हबीब आगे बढ़ कर रशीदा के बाप के

رههده نے کہا۔"میں نہیں جا ہی ۔"

یکایک 444 میں ہے حدیب ساملے آگیا اور بولا۔''جہوت کھوں ہولتی ہو' یہ کھوں نہیں کہتیں کہ اُنہیں کہر میں چھا

پهر کڻي آممي چلائے۔''هم جواب چاءعے ههں .'' رشيده کا چهرة فصے ہے لال هو گها . اُس نے بندوق کي نال هههو کی طرف تان کر کہا۔''جواب مهن دونگی' مگر آپ لوگ

يهجم هي جائهم ."

"دهم نهيں هڏيں که ." بههو چهندي اس بار حبيب کی آواز هي آس ميں ملى نهي . پهر حبيب آلے بوھ کر رشيدة کے باپ که جنوري چي اه'

जाचो. नहीं तो मुक्त से बुरा कोई न होगा!" मौर गढ़ कह कर एक सैनिक की तरह द्वार पर आ हटी. वह भीड़ का इन्तजार कर क्यीर खुद्द पिता के कमरे से बन्दुक् उठा, उसमें गोली मर कर रशीदा लम्बे क्रद्म नापती व्यपने घर का गई. शील के परिवार को पिछले दरबाजे से झपने कमरे में बुला कर दरबाजा बन्द करिहया रही थी कि आवज आई--'काफिर साग गए.''

आवाज तेज होती गई. शार बढ़ता गया और धीरे धीरे रशीका के घर के निकट भी आ गया. रशीदा सचेत हुई. उसने बन्दूक उठा ली और दरवाजे की और कान तमा कर खड़ी हो गही,

"आप अपनी बेटी को मना लें. नहीं तो आप भी कातिर करार विये जाएंगे." एकाएक आवाज बाई. यह ज्ञावाज हबीब की थी. लेकिन रशीदा हरी नहीं वह निर्मि-कता से बापने पिता के ज्ञाने का इन्तवार करने लगां. अचानक उसके पिता ने दालान के दरवाजे के पास आ कर पुकारा—''रशीक्षा ! रशीक्षा ! दरबाज्ञा खोलो.'' "रशीदा दरवाचा नहीं खोल सकती अञ्चा आप जो कुछ कहना चारते हों, वहीं से कहिये. में सब सुन रहा हूं ... "अरे तमाम लोग खड़े हैं. आगर दरवाजा न ग्वोलेगी तो मेरी जान माफत में पड़ जायगी." "झञ्चा! आप मेरे खञ्चा हैं! मौर इन लोगों में भी जाने कितने अन्या सौर भाई हैं, लेक्ति इन्सानियत पर खंजर डठाने वालों The state of the same of the s

لمع كلم لايتى الچ كهر أكثى . شعل كر يوموار كو يعجمك دروازے كمرے ہے بتدوق أتها اسمیں كولي بهر كر أيك سهلک كي طرح دوار جاؤ . لههن تو منجه ہے برا کوئی له هوگا! '' اور يه کهكر رشهدته مي امي كمرم ميس بالدكر دوازة بلددكر ديا أور خود باتا كا

کے کھر کے نکست بھی آئیا ۔ رشودہ سچیت ہوئی ، آسٹے بلادون آواز تها هوتي كئي شور بومكا كيا أور دهيرم دههرم رشهده

له جائيكلي . " يكيك أواز أني . **ڳاڻيماني اُور دروازے کي اور کان لڻا کر کهوي هو رهي.** رد آپ ایدی بهتی کو مدا هیں . تہمیں تو آپ بھی کافر قبار دینگ

سے امیے پیٹا کے آنے کا اِنتطار کرنے لکی . يع آواز حبهب کي تعي . لهکن رهيمنه ڌري نهين وڌ کربهيکڻا اچامک اسے پتانے دائن کے دروازے کے پاس آکر پکوا۔ آرشیدہ ! رهيمدة ! دروازة كهولو ." "رهيهده دروأزه نهيس كهول سكتي أن! آپ جوكنچه خهذا جاعير

هون اوهين مي كهائم . حيل سب من رهي هون . "ارے تام لوک کھیے ھھی ۔ اگر دروارہ نے کھولے کی ہو مھری

ابا 'ور بهائي هدن' لبكن 'نسائدت پر خلجر أتهاغ واون س جان آنت مين پرجائيكي . "إبا! آب مهرم أبا هين! أرران لوكيل مين بهي جاءً كتلة

बटा ! हमने किसा का क्या । बगाइ। ह.

"बस यही तो मैं सुनना नहीं चाहती चाचा. इस समय कुछ न सुनूँगी. ख्राप मेरे घर चलिये. वहाँ मैं सब ठीक कर लूँगी."

"तू मौरत है. म्या करेगी !"

"ऐसा न सोचो चाचा ! श्रीरत सब कुछ कर सकती है. श्रपनी जान रहते तो श्राप लोगों पर श्रॉच न श्राने दूँगी, श्राप चलिये तो."

शील के भी फहने अपर स्थाम बाबू अपने परिवार के साथ घर से बाहर निकल पड़े. बाहर आ कर रशीदा ने खुद मकान में ताला बन्द किया और जल्दी जल्दी सब को साथ लेकर अपने घर की ब्रोर बढ़ी. अभी दस क्रदम ही जा पाई थी कि किसी ने कठोर आवाख में पूछा—"कीन हैं! ठहर आ नहीं तो गोली मार दूंगा !"

रशीदा के दिसा पर साँप लोट गया. उसके मन में एक आजीब सी इसाचता डट रही थी कि उस आदमी ने सामने आ कर अपनी टार्च की रोशनी रशीदा के नेहरे पर फॅकते हुए पूक्का—"तुम रशीदा !" फिर श्याम बाबू की ओर देख कर कहा—"इन काकियें के साथ तुम कहाँ...रशीदा !"

रशीदा ने पहचान लिया. यह हबीब था. उसके साथ रशीदा की सगाई हो चुकी थी. रशीदा कुछ शरमा सी गई. मगर फिर फौरन ही करे छपने कर्च का स्रवाल आया. अपने भरोसे पर घर से निकले हुए तीन इन्सानों का स्रवाल आया और वह इज्ज रक कर बोली—"यह काफिर सही लेकिन इन्सान हैं, पड़ोसी हैं. दुम मेरे सामने से हाट

"بس يهي تومين سففا نهين چاعتي چاچا. اس سم کچه نه سفونکي . آپ ميرے گهر چائے. وهال مين سب تهيک ۱ : و ،، ''تو عورت هـ . کيا کريکي ؟·· ''ايشا نه سوچو چاچا ! عورت سب کچه کر سکتي هـ . اينى جان رعتے تو آپ لوگوں پر آني نه آلا دونکى' آپ چائے تو .'·

معل کے بھی کہنے پر شہام بابو آئے پریوار کے ساتھ کھر سے ہاھر انکل ہوے ، باھر آئر رشہدہ نے خود مکن میں تالا بلد کیا اور جالدی جلدی سب کو ساتھ لیکر آئے گھر کی آور بوھی ۔ ایمی دس تسم ھی جا بائی تھی کہ کسی نے کتھور آواز میں پوچھا۔ ''کون ھے ا تھہر جا نہلوں تو گولی مار دونتا !''

رشهددة کے دل پر سائپ لوت کها . اُسکے من مهن ایک عجیب سی هلچل آته رهی تعی که اُس آدمی نے ساملے آکر ایدی تارچ کی ریشانی رشهده کے چہرے پر پمهنکتے ہوئے پوچها—''تم رشهده ؟'' پهر شهام باہو کی اُرر دیکھکر کها—'' اِن کافروں کے ساتھ تم کهاں... رشهده نے پہچان لیا ۔ یہ حبیب تبا ۔ اسکے سات رهبوده کی سکائی هوچکی تبی ۔ رشهده کچھ شرما سی کئی ۔ مکر پھر قرراً هی آسے آنے فرض کا خمال آیا ۔ آنے بھررسہ پر کبر سے نکلے هوئے تبن انسانی کا خمال آیا اور وہ کچھ رک کر بولی ۔ '' یہ گائر مبھی لکھن انسان همن' پورسی همن ۔ تم مغرے سامئے سے هدی

"क्यों, आखिर बात भी तो कुछ हो! कोई कारत ?" ''कारन पूछ रही हैं. घरें जल्दी नहीं करोगी तो हार जाज्योगी! मैं तुम्हारी सहेली नहीं, बल्कि इस समय एक सगी बहिन के नाते सहायता करने के लिये आई हैं."

"सहायता १"

"पागल! सारे गाँव में जालिमों ने तहलका मचा रक्षा है और ग्रव थोड़ी देर में तेरे घर का नम्बर आ जायगा. बात करने का समय नहीं है. जल्दी कर." "लेकिन तुम्हारे घर अच्या..." शील ने दवी जवान से कहा. "अञ्चा तो खुद खस गिरोह में शामिल हैं. तू उनकी या किसी

भौर की फिकर न कर, तेरी रशीवा तुमे जरूर बचाएगी." "नहीं रशीवा! अपनी जान के लिये में तुमे मुसीबन में नहीं हालना चाहती. फिर तु अकेली कर भी क्या सकती हैं!"

"पागल मत बन. मुक्ते झन्दर आने दे." आरे यह कहती हुई रशीदा घर में घुस गई. शील भी उसके पीछे पीछे अपराधी की नरह चल पड़ी. मीतर आकर रशीला ने देखा कि शील की माँ भौर ससके पिता अपने भगवान के धामने बैठे अपने जीवन की रह्या के लिये प्रार्थना कर रहे हैं. रशीला ने उनसे भी कहा—"आरे चाची, जल्ही मेरे घर

''ربهامه بات کو کے کا وقت نہیں . جائدی سے شہام چاچا اور امال کو ساتھ لیکر چل '' "کموں ؟ آخر بات بھی تو کچھ ھو ! کوئی کارن ؟'' "کارن يوچھ رھی ہے ، ارے جائدى نهيىں کروئي تو ھار جاؤ گى ! مميان تسهارى سهيلى نهيدى' بلكه إس سے ايک سكى بہن كے ناتے سہايتا کرنے کے لئے آئی ھوں .'' الياكل ! سارے گاؤں ميں طالموں نے تبانامم مچا رکبا ہے أرر أب تهوري ديبر ميبن تبرے گهر كا نسبر آجا'يئا . بات كرنے كا سمے (نهيبں ہے . جائنہ كر .*

۔ ''لهکن تمهارے گهر آبا......'' شیل نے دبی زبان سے کہا۔ ''ایا تو خود اُس گروہ میں شامل هیں . تو اُنکی یا کسی اور کی فکر نے کر . تیری رشیدہ بحصے ضرور بچائیگی ۔''

"نهيين رشيده"! اُرش جان کے لگے مين نجھ مصيدے مين نهين ڌالنا چاهتى . رهبر تو اکھڻي کو بهي کيدا سکتي ھي ؟'' 'زائل مت بن مجھ اُندر آنے دے .'' 'ور يه کهڻي ھوئي رشيده گهر مين کهس گڻي .

شمل بهي اُسک بينچه بينچه ايزادشي کي طبع جاُل يتي. بههٽر آثر رههدة نے ديکها که شيل کي مال اور اُسک پٽا اِن بهکوان کے سامنے بهٽه آنه جيون کي رکشا کے لئے برارتها! کر راھ ھيں. رشهدة نے اُن سے بهي کہا۔۔۔''ارے چاچي' جائدي ميرے ئبر چانو. تمہارے کهر پر حداء سُرنے والا ہے .

के नाम पर कलंक न लगने देगी. वह बस घनी रात की चौड़ी छाती को रौंदती शील के दरबाषे पर जब पहुँची तो चारों झोर सज्जाटा ही सन्नाटा था. दरवाजे पर शील की गाय खड़ी जमाही ले रही थी. उसने इरबाजे पर थाप दी—खट खट......

खट खट की भावाज शील के कानों में जाकर अटक रही, वह अभ तक जाग रही थी. द्रवाजे पर आवाज सुनते ही शील के प्रान सूख गये. उस ने सहमी हुई हरिट से माँ की आर देखा और घबरा कर बोली—" माँ! बदमाश आ गये!"

यह आवाज दरवाजे की दरार से होकर रशीदा के बानों में पड़ी
वो बसने जोर से चीखते हुए कहा—"अरी शील! दरवाजा तो खोल.
जल्दी कर नहीं तो जान पर घा बनेगी,"

"रशीवा!" माँ ने डर कर झौर चौंक कर पूछा.

" हाँ रशीदा है. वह हम लोगों को.....,

" नहीं...नहीं बेटी! नह ऐसा नहीं कर सकती. वह तो तेरी सहेली है. देख किसी पर अविश्वास करना ही आपस के प्रेम को खोना है. ऐसा नहीं सोचते बेटा! जा दरवाजा खोल दे. लेकिन हुरन्त बन्द भी कर ले."

शील भी दरअसक यही कहते जा रही थी. वह माँ के भोजे पन पर उस समय भी हँसे बिना न रह सकी और अपनी माँ के पास से डठ कर दरवाजे पर आगई. किवाड़ खोल दिया और पूछा— "इतिती रात गय तुम कैसे.....रशीवा?"

 کمت کمت کمت کی آزاز شول کے کانوں میں جاکر اٹک رھی وہ ابتکا جاگی اومی تھی۔ دررارے پر آزار سلتے ھی شیل کے پران سرکھ کئے ۔ اُس نے سہمی ہوئی درشتی سے ماں کی آزا دیکھا آزار میدرا کو پولی ۔ ''مال! بدمماش آئکے!''

ہم آزاز دروازے کی دراز سے مو کر رشیدہ کے کابوں میں پہوں ہوں ۔ ''اری شعدا کے کابوں میں پہوں ہوں ۔ ''اری شعدا کے کابوں میں پہوں ہوں ۔ ۔ ''اری شعدا ' دررازہ تو کھول ۔

"رههده !'' مال نے تور کو اور چونک کو پوچها . "هال رهیده هے وقا هم لوگیل کو

جلمي کر نههن تو جان پر آبیلے گی .''

;

"तो आची मेरे साथ चलो. पहले हम लोगों ने मञ्जुषा बाड़ी पर हमला करने की तैयारी की हैं. उसके बाद भपने गाँव के काफिरों को समसंगे,"

''बलो! लेकिन घर में कह तो दूँ, "

" अरे इसकी क्या जरूरत हैं ! "

" अच्छी बात है." कहकर रशीश के पिता रसूल के साथ एत पहे. रशीदा उन दोनों मंजहबी दीवानों की समक्त पर सन हो मन
भूँ मुलाकर क्रांपने कमरे में लौट काई, रशीदा को ऐसा लगा जैसे

काज का इंसान इतना कारो बढ़ कर भी बहुत पीछे हैं, कोर दूसरे

छान जब उसकी नच्चर क्रांपने पढ़ोसी श्याम बाबू के मकान की भीर

घूमी तो इसकी नच्चर क्रांपने पढ़ोसी श्याम बाबू के मकान की भीर

छून जब उसकी नच्चर क्रांपने सहेली शांल की लाज कैसे बचेगी, अब देर

करना ठीक नहीं, वह लोग मञ्ज्वा बाड़ी गए हैं, मञ्जुञा बाड़ी यहाँ से

हर नहीं हैं, इस गाँब से लगभग दो चार फलांग की दूरी हैं, रशीदा

बठ बैठी, जल्दी से कमरे के वाहर निकल कर बैठक में आहे. एक बार

ब्रांगें आरे देल, आहट लेकर घर से निकल पड़ी छौर लम्बे क़द्म बढ़ाती शील के मकान के दरवाजे पर पहुंच गई

मोहना गाँब बंगाल देस के एक कोने में बसा था. इस गाँव में लगभग पन्चानवे फीसदी मुसलमान थे श्रौर बाक्की हिन्दू, सहियों खे दोनों मेल जोल से रहने खाए थे. लेकिन कुछ गुमराह करने वाले श्राद-

"تو آو مهدے سانه چلو . يجل هم لوگوں لے مجهوا بازی لا حمله کرنے کی عیاری کی ہے ۔ اُس کے بعد اُمِ گان کے کافروں کو مسجہ ہوئے ۔''

"چلو ! لهکن گهر مهن که کو دون ." "آوے آسکی کها ضرورت ہے ؟ '

الهمي بات هے . کمکر رہ پيدہ کے پيما ، سول کے سانھ چل

رشهده أن درنون مذهبی دیبوانس کی مستجه در من هی من جهدیده از می دی من جهدیده کر ایه کدرے میں لوت آئی . رشهده کو ایسا لگا حیسے آج جهن لوت بین ، رشهده کو ایسا لگا حیسے آج حین اسمی نظر آنه پوه کر بهبی بهبت پهچه هے . ارد دوسرے چهن هموجا اس سهده سادے سوبهار والے شهام چاچا کی حفاظات کیسے مهری، مهری سهیلی شهل کی الی کهسے بیچے کی . آب دیبر کزنا تبیک هے . اس گان سے لگا بیک در چار فرائی کی دوبی هے . ورز نهیس آئی . چلانی ہے کمرے کے باهر نکل کی دوبی هے . رشهده آئی . آب دیبر کزنا تبیک کی دوبی هے . رشهده آئی بار چاروں اور دیکه اُ آهت ایکر گهر سے نکل پری آرد لمیں آئی . پوهاتی همل کے مکان کے دروازے پر پهنچکٹی .

موهمذا گاؤں بلکال دیمی کے ایک کوئے میس بسا تھا ۔ اس گاؤں ممین لگ بھگ پمنچانوے فیصدی مساسان تھے اور باائی ہلادو . صدیری سے دونوں میاں جول سے رہمتے آئے تھے ۔ لھکن کیچھ کمراہ کرئے जल्दा साकवाइ खाल कर दालान क बाहर दला. रसून चाचा लड़ थे झौर इनके पास ही इसके झड़बा. दोनों झापस में धीरे बीरे कुछ बातें कर रहे थे. मञ्जा झौर रसूल चाचा की बातें सुनने के लिये इसने कान लगा दिये. उसके झञ्जा ने झपने साथीकी तरफ झपना छुरा तान कर कहा—"मैं सच कहता हूँ उसकी जान ले लूँगा."

'हॉ, मुल्ला जी ने यह भी कहा है कि जो आदमी जिस काकिर को मारेगा वह डसके माल आसवाब का मालिक होगा. तुम्हारे हिस्से में यह पड़ोस का मकान है."

"पड़ोस का मकान !" रशीदा के पिता ने चोंक कर पूछा. "हाँ! यही जो पड़ोस में रयाम रहता है न, उसको मारने के बाद तुम्हें उसकी सारो जायदाद दे ही जायगी. और उसकी बेटी शीत के साथ तुम जिससे कहोगे उसके साथ निकाह कर दिया जायगा." 'लेकिन….शील तो रशीदा की सहेली है." "जिसे तुम सहेबी भीर साथी समफते हो वह सब तुम्हारे हुरामन हैं. जानते हो मुल्ला साहब की बात न मानने वाला भी काफिर समफा जायगा. इसलिये देर न करो. भीड़ तैयार हैं. तुम किसी बहाने श्याम का द्रवाजा लोलकर उसे मार डालो." 'लेकिन वेकिन कुछ नहीं. यह तुम्हारी कमजोरी हैं. मैं जा रहा हूँ. " यह कहकर रस्त अब बोटने लगा तो रशीदा के पिता ने वौड़ कर कहा—''नहीं नहीं रस्त. मैं उसे कत्ल करूँगां. सपने मण्डह ब बौर सुम्बा साहब की बेइज्यती नहीं कर सकता.''

ے جندی سے دواز دھول در دائن کے باہر دیکھنا۔ رسول چاچا دھورے کنچھ تھے اور اُنکے پاس می اُسکے اِبا۔ درنوں آیس معن دھھرے دھھرے کنچھ ہاتھن کر رہے تھے ۔ اِبا اور رسول چاچا کی باتھی سلامے کے لئے اُس کے کان لیا دیکے ۔ اُس کے اِبا نے اُبھے ساتھی کی طرف اِبا چھورا تان کر کہا۔۔۔'میں سبھے کہتا ھوں اُسکی جان نے لونتا ۔'' ''ھاں' ملا جی نے یہ بھی کہا ہے کہ جو آدمی جس کافر کو رپورس کا مکان ک^{اد} رشهده کے یکٹا نے چونک کر پوچھا . «هاں ! یہی جو پورس میں شہام رہتا ہے تہ ' اسکو مارنے کے پعد تمہوں اُسکی ہاری جائداد دے دی جائیگی۔ اور اُسکی بیتی هیل کے ساتھ تم جس سے کہو گے اُس کے ساتھ نکاح کر دیا جائیگا:'
"لیکون.....شعل تو رشهدة کی سہوئی ہے ۔'

همن سهملی اور ساتهی سمجهگی هو وه سب تمهارے دشمن «جسه » جائے هو وه سب تمهارے دشمن ههی ، جائے هو وه سب تمهارے دشمن ههی ، جائے هو وه ما ماحب کی بات نه مانځه والا بهی کافر سمجها جائها. اسائے دیو نه کور ، بههو تهار ها، تم کسی بهائے شهام کا درواره کهول کو آس مار قالو ""

"دلهكنكن كچهالايهن . يه تسهاري كمزوري هـ . مهن جا رها هون ." يه كهكر رسول جسه لوتنه لكا تو رشهده كه يكا خدور كو كها—"تههن نههن رسول . مهن أسه تكل كرونكا . أنه مذهب

पड़ोसी

(माई 'सागर' बाल् पुरी)

बर का काम काज खतम करने के बाद रशीदा अपने कमरे में आकर पड़ रही, नींद के बिये उसने बार बार करबंटें भी लीं, पर नींद् जैसे उससे कोसों दूर थी. रशीदा अपने कमरे की खिड़कों से बाहर देख रही थी कि एक।एक उसके अन्ता ने पुकारा —"आरी रशीदा बेटी!सो गई क्या !"

" नहीं अञ्जा! अभी नींद कहाँ ! " कहती हुई रशीदा अपने विस्तर से बठ बैठी और कमरे का द्रवाज़ा खोल कर वर्दर आ गई. बाहर आकर उसने देखा कि उसके पिता अजीव से ह्रप में खड़े थे. उन्हें देखते ही वह घवराकर बोली —" यह सव क्या है अञ्जा !" "अदे! यह सब तू नहीं जानती ! आज गाँव से सारे कांक्सिंगें गां निकाल देने बाहरादा किया गया है." फिरदालान की आर मुंह कर के बोले—" तू जाकर लेट रह. मैं खाना खाने के वाद कराम के यहाँ जा रहा हूं. देख होशियारी के साथ सोना." यह कहते हुए रशं दा के पिता चले गए.

रशीदा आपने आका की आकत पर खीजकर भीतर चली आहे और फिर चारपाई पर पड़रही. वह कुछ सोचना चाहती थी कि

がって

(#15° (154, 156 16°)

گهر کا کام کاچ خکم کرنے کے بعد رشهدہ ایے کمرے معی آثر پو وهی. نهلاد کے لئے اُس نے بار بار کروٹیں بھی لیں' پر نهلاد جهسے آس سے کوسوں دور تھی ، رشیدۂ آئے کمرے کی کھڑکی سے باعر دیکھ وهی تھی کہ ایکایک اُسکے آبا نے پکار'۔۔۔۔'اری رشهدہ بیتی ! سو "نبههن آبا ! آبهی نیدد کهان ؟" کهتی هوئی رشیده آب بستو می آته بهتمی اور کسرے کا دررازہ کهول کو باهر آکشی ، باهر آکر آس نے دیکها که آسے رتا عجهب سے رب مهن کهرے تھ . آئبین دیکیتے هی وہ گهموا کو بولی — "یہ سب کیا ہے ایا ؟" "ارے! یے سب تو نہیں جائٹی ؟ آج ائن سے سارے کافروں کو نکال دیلے کا اوادہ کیا گیا ہے." پھر دالان کی اور منہ کرکے بولے۔ "تو جاکر لہت رہ میں کہانا کیانے کے بعد کرد کے بین جارہا ہوں ، دیکھ ہوشیاری کے ساتھ سونا کا یہ کہتے ہوئے رشیدہ کے پتا

رشوده ایے آباکی عقل پر کهیم کر بهیٹر چئی آئی اور پهر چاروائی پر پیو بھی محلال جامع ، مرابات ،

करने बाले मज्दुर थे, इसिलये उसके हक़दार भी मज्दुर ही होते थे.
राष्ट्रं शोवेन बाब कम्यूनिज्म की कोर बढ़ा. इसपर श्राधिकारी
हलक़ों में उसकी नामवरी को बड़ा घक्का लगा. फिर भी उसने किसी
की परवाह नहीं की और डंके की चोट पर एलान किया कि समाज्ञ की परवाह नहीं की और डंके की चोट पर एलान किया कि समाज्ञ की सबसे बड़ी बुराइयों ज़ानी सम्पिए, मज़हब और शादी की आज कल की प्रथा है. वह इंग्लैंड के मजदूर आन्होलन का रहनुमा हो गया और उस ज़माने के हर समाजी आन्होलन के साथ राबटे

हन खयाली समाजवादियों की खांस कमज़ोरी क्या थी ! वह हमेशा एक सी क्षायम रहने वाली सचाई, में जो, वक्ष्त कीर मुकाम की हदों से परे थी कौर जिसमें आदमी को तरक्रि प सन्द बनाने वाले बसून की कमी थी, यक्षीन करते थे. इसपर यह ताज्जुब की बात नहीं थी किइस तरह के हर समाजवाद के बानी की भाखिरी सचाई, तक घौर इंसाफ दूसरे बानी की आख़िरी सचाई, तर्क और इंसाफ से भाला थे और वह सिर्फ इस बात पर मुनहसर था कि कौन बानी कितना सुलम्ब हुआ है, जो चार हजार साल पहिले भी पैदा होता वो भपने दिमारा से झसली सचाई आन सकता था.

موج ليا كه يه سب پونجي بتهبل كي پيت ميل گيا . ليكن چونكه پينجي پيدا كرنے والے مزدور ته اس لئے اسكے حقدار بهي بلاور هي هوتة ته . رابوت اورن اب كميونزم كي اور بوها . اس بر يو كسي كي پوراه نهيل اُسكي ناموري كو بزا دهك لكا . پهر بهي اُس في ميريها هي بوي بوائيال ذاتي سميتي مذهب اور شادي كي آجكل بي يوكها هي ولا انكليلات كي مودور آندولن كا رملما هو گيا اور اُس وسائے كے هو مساجي آندولي كي ساته وابوت اورن كا دام آتا هي .

ان خهایی سماج وادیس کی خاص کدؤوری کها تهی ؟ ره همهشته ایک سی قائم رهطی والی سیچائی ممین جو وقت اور متام کی حدول سی هرے تهی اور جسن مین آدمی کو توتی پیسکد بالا فی واله آصول کی کمی تهی اور جسن مین آدمی کو توتی پیسکد بالا و واله آصول کی تهی ته اس طرح کے هر سماج واله کے باتی کی آخری سیچائی، توک اور انصاف سے اور واله عرف اس بات پر مقتصر تها که کون بانی کتلا الی ته اور واله خان هوا ها جو جاد هوار سال بهک بهی پیدا هوتا تو ایچ دماخ سے املی سیچائی جات سکتا تها .

(باتى يېز)

(बाक्री फिर)

में बढ़कर अटिल, पेचीता और मकारी से मरी हुई और बनावटी

कारखाने के मजदूरों को तनखाह मिलती रही. इन सब बानों के हों। भाया. सन् १८०० से १८२९ तक वह स्हाटलैन्ड के न्यूलैताक शहर में एक सूती कारख़ाने का सामीनार डाइनेकार रहा, जिसमें उसने की उसकी आदर्श नई आवादी में शरावखोरी, पुलिस, मजिस्ट्रेट, स्रोता, जिसमें २ बरस की उन्न से बच्चे भरनी किये जाने थे जहीं श्रोवेनके कारखाने में साढ़े दस घन्टे ही काम लिया जाता था. एक बार कपास की कमी से कारज़ना चार महीने बन्दु रहा. तब भी उसके अपने मङादूरों की जिंदगी से संतोश नहीं था. उसने हिसाब करके देखा कि घसके २५०० मज़दूर उस वक्षत तक उतना पैदा कर हो गई. इतना ही नहीं उन्हों ने समाज में प्रगतिबादी बसूल का दुसरे कारख़ानों में १३-१४ घन्टे काम लिया जाता था, बहाँ राबटे-हुए भी कारखाने के मालिका का बड़ा फायदा हुआ। फिर भी उस रहे थे, जो पचास सास पहने ६००००० आइसी पैदा करते थे फरान्स की तरह ही इंगलैन्ड में भी ख्याली समाजबाद का जन्म हुआ, यहाँ माप से मशीनों के चलाने छौर मशीनों से नई मशीनों पुरानी कारीगरी झौर कला का दरजा नये साईसी उद्योग ने ले लिया था. इसी समय एक २९ साल का पैदायशी नेता राबर्ट छोचेन सामने दूसरे कारख़ानों की निरवत जयादह जासानियाँ दीं. २४०० आइमियां मुक्कदमेबाखी, दान द्विना का नाम भी नहीं था. उसने बचों का म्कूल के बनाने की ईजाद ने पैदावार को बहुत तरक की दे दी थी आपर

هو ککی . اتکا هی نههل آنهول نے سماج مهی پرکتی رادی آصول کو معن ببرهکر جنگل' پهنچيدنه اُور مکاري ہے بهري هوئي اُور بداوتي

كو تلخواه ملتى رهي . ان سب ياتون كے هوئے هوئے بهي كارخانے كے کهدیم کام لها جاتا تها، رهان رابرت ارون کے کارخائے مهن مالكوں كو بوا فائدة هوا . پهر بهي أماني مؤدوروں كي زندكي سے سلتوهل نهيل تها . اس نے حساب کرے ديكها كد أس كر **٥٪ مزدور أس سازه دس ئهلتم هي كام ليا جاتا تها . أيك بار كياس كي كمي سے کارخانہ چار مہملے بلد رھا. تب بھی اُسکے کارخانے کے مزدرروں جس مهن اُس نے دوسرے کارخابوں کی نسبت زیادہ آجاتهاں دیں. ۱۵۰۰ آدمیوں کی اُسکی آدرش نگی آبادی میں شراب خوری. پولهس؛ مجستريت. مقدمه بازي دان دکشدا ؟ نام بهي نبين تها. اُس نے بچوں کا اسکواں کهولا، جس مهن در برس کی عبر سے بحي بهرني كله جائة ته . جهان درسرم كارخاس مهن ١١٠١ مشهلوں کے بدائے کی ایبجاہ نے پیدارار کو بہت ترقی دیدی تھی اور پوانی کاریکری اور کلا کا درجہ نکے سائٹسی اُدیبوک نے لے وقمت تك أنكا، يودا كر رهـ تهـاحوه 3 سأل يهـنـ ***** آدمي ييداً لها مها. اسى سم أيك وم سأل كا يهدائشي نيمنا رأبرة أوون ماملے آیا. سن ۱۸۰۰ سے ۱۸۹۹ تک رہ اسکت لیدت کے نيولهمارك ههر مين ايل سوتي كرخالع كالجهي دار دائركتر رهاا جلم هوا . يهال پهاپ سے مشهدوں کے چائے اور مشهدوں سے نئی قرانس كي طرح هي انكلهات مهن بهي خهالي سماج واد كا

सेन्ट साइमन इस नतीजे पर पहुँच चुके थे कि सबसे बड़ी समस्या कारन्तीसी इंकलाब की रहतुमाई भे इन्हों के जारिये हुई थी. फिर भी कि 'आतंकवादियों का शासन' दश्जसल ग्रैर-सरमायादारों (Non कि साइन्स और उद्योग का एक ऐसा थामिक गंठ बन्यत हो, जो क्योपारियों स्त्रीर पट्टे लिखे लोगों की एकता ही हो सकती थी स्त्रीर Possessing Classes) का शासन था १६१६ तक वह इस हत तक पहुँच गये कि राजनीत को पैदाबार का इल्म बतलाया. यह राजनीत से झर्थ नीत को बड़ा मानना था. जिसमें राज को ख़तम हो गया था कि मजदूर भी इन्क्लाब की रहतुमाई करने की योग्यता मेहनत करा लोगों की है. उन्हों ने यहाँ तक (सन् १८०२ में) माना की हकूमत (रेन आफ टेरर) कहा जाता है, से यह भी साबित नहीं रखता. फिर नेता कहाँ से आते. सेन्ट साइमन का मतथा 'नई ईसाइयत' के खयाल से प्रमाबित हो. जाहिर हैं कि यह एकता कर हेने का माब भी छिपा था.

फक्रियर ने फरान्सीसी इंकलाब के बिचले तबक़े के नेतात्रों के हसरे बमाने को सभ्य माना और कहा कि वहशी बमाने में बिचारों का गहरा भंडा फोड़ किया, सौरतों की झाजादी को आम ष्ममानों में बाँटा जिसमें एक जमाने में जंगली ढंग से राज होता या जीर राज का मालिक बाप के बाद बेटा ही होता था, जीर समाज की जो बुराई बिलकुल सादी शकल में थी, बहु सभ्य जमाने माजादी का मापद्राड (मेथार) माना, इतिहास को ऐसे मलाग मलाग

بعوا مانكا فها، جس مين رأج كوختم كرديك كابهاؤيهي رجهواج چکے تھے که سب سے بہری سمسیا محدر ال کھل لوگوں کی ، وأج نهت كو يبدأوار كاعلم بتدايا . ينه راج نهت سے أرت نهت ل أيكمًا هي هو سكمَّى تهي أور فرانسيسي أنقلاب كي رهندائي بهي ، . أنهول لے يهال تك (سن ٢٠٠١ ميل) مادا كه "آملك واديون ريس آف ٿيور) کها جاتا هئ سے يع بھي تابت هوڏيا تها که مودور بھي خلاب کی رهندائی کرنے کی پرکتا نہیں رکهتا۔ پهر نیتا کہاں ہے تّم . سهامت سائمن کا منت نها که سائنس ارر ادیبوک کا ایک ایسا هارمك كمه بلدهن هو جو انكي عيسائيت ، كي خهال س بالجاوت هو . ظاهر هـ كه يم ايكتا بيدراريس أرر ببره لكم لوكيل محل کے فریعے ہوئی تھی۔ پھر بھی سیلت سائس اس تکیج د اس حد تک بهونج کئے اس حد تک بهونج کئے شار ن درامل فهر سردايه دارين Non Possessing (Non

قرورہر نے فرانسیسی انتقاب کے بچانے طبیتے کے نیتناوں ، وچاروں کا گہرا بھلڈا پھوڑ کینا ۔ عورتوں کی آزادی کو عام أدى كا مال دنك (معيار) مانا ' أتهاس كو ايد الله الك الك نائون مهن بانگا جسمين أيك زمان مين جلكلي دَعلي ، داج هوتا تها لود رأج كا مالك باك كي بعد بهيمًا هي هوتا تها ، ر درسرے زمانے کو سبھید مازا اور کہا کہ رحشی زمانے میں ساج كي جو يراثي بالكل سادى شكل مهن تهي ' رة سههيه زمانة

प्ँजीवाद ने दो तकके पैदा किये थे — प्ँजीवादी कौर मजदूर. सेन्ट साइमन ने इन दोनों तककों को ठीक ठीक सममाने में भूल की. बनके 'मजदूरों' में ब्योपारी झौर बैंक के मालिक भी शामिल थे. सनके 'आलसियों' में सिर्फ पूँजीवादी ही नहीं बल्कि पढ़े लिखे लोगों का

یونجی واد نے دو طبقے پیدا کئے تھ—بونتی وادیے اور مونورر، سیلت سائس نے ان دونوں طبقوں کو تبیک تبیک سمجھٹے میں بھول کی ۔ اُن کے مونوررں میں بیویاری اُرر بھلک کے مالک بھی شامل تھے ۔ اُن کے 'آسیوں' میں

नई प्रेंबीबादी दुनिया में एक नए तरह की अपराान्ति, लूट,

سامهه رأدی تھے. سیلت سائس آبهی تک درمیانی طبقے کی ضرورت مانکا تھا. فروریر اور رابرت اورن اُن سے آئے کئے. پھر بھی بالكل يورے مان كو أس كا پورى طرح بهلكا يهور كها . سرمايه دارى التلاب كے نهتاوں نے دنھا كو تھن بوے نعرے (أصول) دئے۔۔آزاسی وأديون كا نام آتا هـ. شروع كـ خيالى رچارك سأدهوي كي طرح تمالكده مائيم تھ . كسي كے ساملے صرف مؤدوروں كى هي آزادي كا سوال نہمں تھا . فرانس کے بھچ کے طبیتے کی کرائتی کے نیٹناوں کی أن مهن أور إن معن زمين آسمان؟! فرق يه غرور تهائه جهال بعج كے طبق أُس كى ترقى كا راسته بكايا تها' رهال إن لوكيل نے أے انصاف ہے برأبري أور بهائي چارے کا رشته . كرانتي كے بعد يه ديكها كيا كه اكرچه فرأنسهسي سماج ساملت رأدي سماج (زمهلداري پرتها کا روپ) ہے آگلی معومی پر چوم کھا تھا' پھر بھی جہاں تک سچی آزادی' مرابری أور بهائي چارے کے رشته کا تعابی تها' وہ آب بھی کوسوں سهلت سائسن؛ فروريه، رايوت أورن جهسے خيالي (يوتوپهن) سماج زندگی بتادیلے کے قائل تھ . مکر مورلے اور مهبلی کے اُمول در اصل يمه تيملوں هي آخاري ڪيائي سماج وادي آي کو سارے انسانوں کا طرح یه بهی ترک اُور ستهائی یعنی دائمی اُنصاف کو مانتیزیم هان کے فرانسیسی نہتاؤں نے سرحایہ داری دنیا کو ترک بہزا' نیائے بھرا

نگی پوئنجی وآهی دنها میں ایک نگے طرح کی آغانگی' لرق' مددال مدیج ' ہے۔ آ ۔ اگریم 'ہا آ ال ہے ۔ * - * - * चराजकवावाद के अलावा दूसरे स्कूल व्यक्तिगत सम्मित्त को पूरी तरह लंग कर देने के हक में नहीं हैं. वहाँ यह कह देना भी जरूरी हैं कि कि यह दोनों स्कूल भी व्यक्तिगत सम्पत्ति को इस हद तक डठाने के हक्त में नहीं हैं कि किसी के ब्राइंग रूम की कुरियों को जो चाहे डठा ने आए. दर असल यह उनके अनुरार दुशमनों का सूटा प्रचार हैं. खौर प्रचार इससे भी गन्दा किया जाता है.

दूसरी बात हैं समाजवाद कायम करने के साधन के बारे में मतभेद. इसमें भी कम्यूनिस्टों बौर डाराजकतावादियों के डालावा सभी समाजवादी मोटे तौर से सुधारवादी हैं. सुधारवाद डामली तजरबे डार पालियामेन्टों में काकृत के जरिये ज्यक्तिगत सम्पत्ति नश्ट करने डारेर समाजवाद कायम करने को कहते हैं.

इतिहास पर एक नजर--लियाली ममाजवाट

यूरप में कम से कम यूनान के मश्रद्धर फिलासकर आफलानून के बक्त से समाजवाद का नाम सुना जा रहा है, आफलानून का समाज वाद भलों का समाजवाद (Aristocratic Communism) था. उनका स्वयाल था कि फिलासकरों को सारी मिलकियत पर मिल जुल कर आधिकार करना चाहिये. यह स्यक्तिगत सम्पत्ति का उद्य काल था. इसिलाये आफलानून के यूनानी शहरी राज (मिटी स्टेट) का आधार गुलामी का रिवाज था. जिसमें बराबरी का दरजा देने का सवाल ही नहीं सठना था. अफलानून ने फिलासफरों के लिये भिले जुले हंग से सादी (कम्यूनिटी आफ वाइठ्ज) की भी सलाह दी थी.

आज के खमाने के समाजवाद की ग्रारुआत इतिहास के विचले

لراجکتا واد کے مقرة دوسرے اسکول ویکتی گت سمیتی کو پوری طرح ختم کر دیائے کے حق میں نہیں ہیں . پھال یہ کہ دینا بھی ضرروں ہے کہ یہ درنوں اسکول بھی ویکتی گت مسیتی کو اس حد تک آتھائے کے حق میں نہیں ہیں کہ کسی کے توائنگ روم کی کرسھیں کو جو چاہے آتھا ہے جئے۔ در اصل یہ آن کے انودار دشملوں کا جھوتا پرچار ہے ۔ اور پرچار اس سے بھی گندہ کیا هوسری یات هے سماج واد قائم کونے کے سادھی کے بارے میوں مت بهید . اُس میں بھی کمیونستوں اور اراجمکا وادیوں کے آلوہ سبھی سماج وادی مونے طور سے سدھار وادی دیں. سدھار واد مای تجربے اُور پارافامیںلٹوں میں تاتوں کے ذریعے ویکٹی اُت مہتکی نشت کونے اُور سماج واد قائم کرنے کو کہتے ہیں .

آتهاس پر ایک نظر-خهالی سماج واه

اجورت مهن كو سے كم يونان كے مشہور فلاسفو افلاطون كے وقدت سے ماج واف كا نام سطا جا رہا ہے . افلاطان كا سماج واف بھئوں كا سماج داف بھئوں كا سماج داف بھئوں كا سماج داف بھئوں كا سماج دافلاطون كے بونان كا مشوروں كو ساری مملكوت پر مل جل كو ادميري كرنا چاھئے . يە سموروں كو يوناني كلكى كت سمويتى كا أدبي كيا . اس لئے افلاطون كے يوناني كورجه ديئے كا سبول هى نهيل أدبيا تها . انظامون كے فلاسفورں كے دوجه ديئے كا سبول هى نهيل أدبيا تها تها . افلاطون نے فلاسفورں كے دوجه ديئے كا جائے تعلی سے شادى (كمهونتى آت وايوز) كى بوي صلاح

آج کے زمانے کے سماج واد کی شروعات آنہاس کے بعدلے کل کے

फरक यह जरूर था कि जहाँ बीच के तबके के प्ररान्सीसी नेतात्रों ष्ट्रिकों की तरह जिन्द्रगी बिता देने के कायल थे. मगर मोरले श्रीर ली के उसूल दरक्यसल साम्यवादी थे. सेन्ट साइमन अभी तक सि आगे गये. फिर भी यह तीनों ही आख़िरी ख़्याली समाजवाड़ो पने को सारे इन्सानों का तुमाइन्दा मानते थे. किसी के सामने नेताच्यों ने द्रनिया को तीन बड़े नारे ्उसूल) दिये—श्राजाहो, । त्यं म यान्य वाश्ममं मलारमर, रायद आवम आस ख्याला प्रिटा-यन) समाजवादियों का नाम आता है. शुरू के ख्याली विचारक मियानी तबक्रे की जरूरत मानता था. मरूरियर और राबर्ट आवेन र्भ मजदूरों की ही माजादी का सवाल नहीं था. फरान्स केबीच के क की कानित के नेताकों की तरह यह भी तक जीर स्थायी यानी यमी इन्साफ़ को मानते थे. हाँ उनमें ब्रौर इनमें बमीन ब्यासमान सरमायादारी द्वनिया को तर्क भरा, न्याय भरा उसकी तरक्ष्की का सा बताया था, वहाँ इन लोगों ने उसे इन्साफ से बिलकुल पर नकर हसका पूरी तरह मंडा फोड़ किया. सरमायादारी इन्कलाय तमरी मौर माईचारे का रिश्ता. क्रान्ति के बाद यह देखा गया कि गरचे फरान्सीसी समाज सामन्तवादी समाज (बर्मीदारी प्रया का मे बातनी सीढ़ी पर चढ़ गया था, फिर भी जहाँ तक सक्षी ाजाही, बराबरी भौर माईचारे के रिश्ते का ताल्लुक्त था, वह न भी कोसों दर थी.

नई प्रजीबादी दुनिया में एक तए तरह की अशान्ति, लूट, ता मपटी, हो इ मौर संबर्श नजर आया, जिसने पुरानी गुलामी

ا أن مهل أور إن مهل زمين آسمان كا فرق يه ضرور تهاكه جهال بهج كـ طبقـ کے فرانسیسی نیٹداؤں نے سرمایہ داری دنیا کو ترک پھڑا' نیائے بھڑا اُس کی ترقی کا راستم بتایا تها، رهاں اِن لوکیں نے اُسے انصاف سے سوال نههن تها . فراس کے بھے کے طبقے کی کرائتی کے نیٹاؤں کی طوع یه بهی ترک ار ستهائی یعلی دائمی ایصاف کو مانترته هان سامهه وأدى تهم . سهلت سائدن أبهي تک درمياني طبقے کی فرورت مانكا تها . فروريو اور وابرت أوون أن سے آئے گئے . پهر بهی يم تيليون هي آخري خياني سماج وأدمي أهدكو سارے أساسون كا تماللات مائتے تھے ۔ کسی کے ساملے صرف مزدرروں کی ھی آزادی کا النقلاب کے نیکاؤں نے دنیا کو تھن ہڑے نعرے (آصول) دئیے۔۔آزادی۔ جرابری اور بھائی چارے کا رشته . کرانتی کے بعد یم دیکھا کھا کہ اگرچم فراسهس سماج سامغت وادى سماج (زمهدداري پرتها کا روپ) وأديول كا نام آتا هـ. شروع كـ خيالي وچارك سأدهوي كي طرح زندکی بعادیکے کے قائل تھے ۔ مکر مورلے اور مهبلی کے اُمول در اُصل بالكل يوء مان كو أس كا پوري طرح بهلكا يهور كها . سرمايه داري برأبري أور بهائي چارے کے رشته کا تعابق تها' وہ آب بھی کوسوں ہے اگلی حوامی پر چومہ کھا تھا' پھر بھی جہاں تک سچی آرادی' سهمت سسن الزيد زبير الإن جوسي سيدي الدريون است

چهولا جنهگی ۱۹۰۰ اور سلکبرش نظر آیا' جس نے پرانی غلمی نكى پوئىجى وأسى دنها مين أيك نئے طرح كى أهانكى' لرت'

चराजकतावाद के अलावा दूसरे स्कूल व्यक्तिगत सम्मति को पूरी तरह खतम कर देने के हक्ष में नहीं हैं. यहाँ यह कह देना भी जरूरी है कि यह दोनों स्कूल भी व्यक्तिगत सम्मति को इस हद तक दक्षने के हक्ष में नहीं हैं कि किसी के ब्राइंग रूम की कुर्सियों को जो चाहे हैं. मौर प्रचार इससे भी गन्दा किया जाता है,

दूसरी बात है समाजवाद क्रायम करने के साधन के बारे में मतभेद. इसमें भी कम्यूनिस्टों झौर झराजकतावादियों के झलावा सभी समाजवादी मोटे तौर से सुधारवादी हैं. सुधारवाद ज्यमली तजरबे झौर पालियामेन्टों में क्रामृत के जरिये व्यक्तिगत सम्पत्ति नश्ड करने झौर समाजवाद क्रायम करने को कहते हैं.

इतिहाम पर एक नजर---जयाली ममाजवाद

यूरप में कम से कम यूनान के मशहूर फिलासकर अफलातून के बक्रत से समाजवाद का नाम सुना जा रहा है. अफलातून का समाज वाद भलों का समाजवाद का नाम सुना जा रहा है. अफलातून का समाज वाद भलों का समाजवाद (Aristocratic Communism) था. उनका क्याल था कि फिलासफरों को सारी मिलकियत पर मिल जुल कर अधिकार करना चाहिये. यह ड्यक्तिगत सम्पत्ति का उद्य काल था. इसिलिये अफलातून के यूनानी शहरी राज (सिटी स्टेट) का आधार गुलामी का रिवाज था. जिसमें बराबरी का द्रग्जा देने का सवाल ही सहीं डठता था. अफलातून ने फिलासफरों के लिये भिले जुले हंग से नहीं डठता था. अफलातून ने फिलासफरों के लिये भिले जुले हंग से सादी (कम्यूनिटी आफ वाइन्ज) की भी सलाह दी थी.

माज के षमाने के समाजवाद की शुरुभात इतिहास के विचले

آراجکتا راد کے مارہ درسرے اسکول ریکای کت ممهمی کو چوری طرح ختم کو دیئے کے حق میں نہیں ھیں ۔ یہاں یہ کہ دینا یمی فررری ہے کہ یہ درنوں اسکول بھی ریکای کت سمیتی کو آس حد تک آتھائے کے حق میں نہیں ھیں کہ کسی کے قوائدگی روم کی کرسیوں کو جو چاھے آتھا ہے جائے۔ در آمل یہ آن کے انودار دشملوں کا جھوٹا پرچار ہے ۔ آرر پرچار آس سے بھی گلدہ کیا هرسری ډات هے سماج واد قائم کونے کے سادهن کے باوے میون مت بهید . اس میں بیمی کمیونستوں اور آراجککا وادیوں کے عالوہ سجھی سماج وادی موتے طور سے سدھار وادی ھیں، سدھار واد ممامی تجربے اور بازالجامینٹوں میں قانوں کے ذریعے ویکٹی احت حمیتی نہت کونے اور سماج واد قائم کونے کو کہتے ہیں .

إتهاس پر ایک نظر—خهالی سماج واد

بورب مهن کم سے کم بیونان کے مشہور فلاسفر افلاطون کے وقدت سے مساج واد کا نام سالا جا رھا ہے ۔ افلاطان کا سماج واد بھلوں کا سماج واد (Communism کا مداری ملکیت پر مل حل کر اداعیکر کرنا چاھئے۔ یہ ویکٹی کت سمپتی کا آدے کال تھا ۔ اس لئے افلاطون کے بونائی میمونی راج (سٹی استھات) کا آدھار غلامی کا رواج تھا ، جسمیں برابری کا درجہ دیدے کا سوال ھی نہیں آتھتا تھا ، افلاطون نے فلاسفورں کے فی تھی .

آج کے زمانے کے سماج واد کی شروعات انہاس کے بعدلے کال کے

इन बहसों में यह ज़रूरी नहीं रहा है कि कोई भी फरीक़ चाहे अपनी, चाहे दूसरे फरीक़ की बात की पूरी अहमियत समभता रहा हो. मिसाल के लिये समाजवाद का वह स्कूल कोई वज्जनदार बात नहीं कहता जिसके मुताबिक समाजवादी समाज में ज्यक्ति का कोई दरजा नहीं रह जाता या ज्यक्ति को अपनी शिख्सयत पूरी तरह खतम कर देनी होती है. इसी तरह बह ज्यक्तिवादी जो समाजवाद की मुखालफत सिर्फ इस लिये करता रहा है कि उसमें ज्यक्तित्व को बिलकुल ही कुचल बिया जाता है वह समाजवाद को नहीं समम्

जो हो, बसूली ख़्याल से समाजवाद की यही माधारशिला (बुनियादो पत्थर) है—यानी समाज सभी व्यक्तियों के लिये हैं. दो बार व्यक्तियों के लिये नहीं. इसिलेये समाज में ऐसे निजाम की जकरत है, जिसमें हर एक को अपने सगने बढ़ने, तालीम लेने, मुली जिल्ला है, जिसमें हर एक को अपने सगने बढ़ने, तालीम लेने, मुली जिल्ला है, जिसमें हर एक को अपने सगने वहने, तालीम लेने, मुली बह आजिरो हरजे तक जाने वाली किस्म, जिसे कम्यूनिज्म कहते हैं, इस बात में सभी समाजवादों से सहमत है.

कई तरह के समाजवादियों के विचारों में दो खास फरक हैं. एक यह कि कौन साऐसा समाज हो सकता है, जिसमें ऊपर कहा गया नियाम कायम किया जा सकता है, दूसरा यह कि ऐसा समाज कैसे कायम किया जा सकता है. सब ही समाजवादी ज्यक्तिगत सम्पत्ति के किया जा सकता है. सब ही समाजवादी ज्यक्तिगत सम्पत्ति के क्लिबाफ रहे हैं. मगर समाजवाद के दो स्कूल कम्यूनिङम श्रौर

همن . أن بحثون مين يه ضروري نهين رها هه كوئي بهي قريق چاه إيابي ' چاه دوسرے قريق كي بات كي يوري أهمهت سمجهتا وها هو . مثال كے لئے سماج راد كا و اسكول كوئي وزن دار كا كوئي دوجه نهين و جاتا يا ويكتي كو إيابي شخصهت يوري طرح كتم كر ديلي هوتي هي إسي طرح وا ويكتي وادي جو سماج واد كي مخالفت مون اس لئے كرتا رها هك كه اس مهن ويكتتو كو جو هو' أصولي خهال سے سماج واد کی یہی آدھار شلا (ہلھادی پالمہور) ھے۔۔چمنی سماج سبھی ویکٹھوں کے لئے ھ' دو چار ویکٹھوں کے لئے نہیں ، اس لئے سماج میں ایسے نظام کی ضوررت ھ' جس میں هو ایک کو ایھ آئے بوھٹے' تعلیم لوئے' سکھی زندگی بتنائے کا بوابر کا موقع مئے ، آور سماج واد کی وہ آخری درجے تک جانہوالی قسم' جسے کمھونوم کہتے دھی 'اس بات میں سبعی سماج وادوں سے کئی طرح کے سماج وادیوں کے وچاروں میں در خاص فرق هیں ایک یہ کہ کون سا ایسا سماج هوسکتا ہے جسمیں اویر کہا کہا نظام قائم کیا جا سکتا ہے دوسرا یہ کہ ایسا سماج کوسے قائم کہا جا سکتا ہے ۔ سب ہی سماج وادی ویکتی کت ممعکی کے خلاف رہے مھی ۔ مگر سماج وادکے دو اسکول کمہونوم اور

समाजवाद--तोश्रतिज्म

(माई मोंकारनाथ शाली)

इस सुरत्नी पर विचार करते वक्कत सबसे पहिले बह विचार ता है कि समाजवाद क्या है? यह सवाल इसलिए सुरिक्ल हो ता है कि समाजवाद एक किस्म का नहीं है. मराहूर अंत्रे ज लेखक डल र माजवाद एक किस्म का नहीं है. मराहूर अंत्रे ज लेखक डल र माजवाद एक किसा का नहीं है. मराहूर अंत्रे ज लेखक इल र माजवाद कि वन्नूर में आने की जात थ्रे ज्यादा किस्म के समाजवाद के वन्नूर में आने की जात ते किसा के समाजवाद की ताउनुव की बात नहीं है. किर ते आसान हो सकता है.

फिर भी इन सभी क़िस्मों में कोई बात मिलती जुलती मौजूद नहीं किसा नहीं कहा जा सकता. और सब से बड़ी बात जो इनमें किसर पाई जाती है बह है व्यक्तिबाद के ख़िलाफ उस उस्ला । बजूद, जो समाज में व्यक्ति यानी कर को समाज से होटा दर्जी ता है. समाजवाद में, खासकर नये क़िस्मों के समाजवाद में समाज को । व्यक्तियों से अँवा दर्जा देते हुए बताया गया है कि समाज के । मम काय हे के लिए कुछ इंसानों के हक्षों कौर स्वायों की क़ुरबानी की जा सकती है.

سعاج وان-سوشلزم

(بعائي أرنكار ناته شاستري)

اس سرخی پر رچار کرتے راس سب سے پہلے یام رچار آتھکا ہے کہ سماج واد کہا ہے؟ یام سوال اس لئے مشکل ہو جاتا ہے کہ مساج واد ایک قسم کا نہوں ہے۔ مشہور ارعریز لوکھک لیکار نے ایدی مستری آن سوشلت تباتس: زام کی کتاب میں محاہ سے زیادہ قسم کے ساج واد کے رجود میں آنے کی بات لکھی ہے۔ آرر عملی کے لئے تعجب کی بات نہوں ہے ۔ پور آنلے قسم کے مساج واد کی تعریف ایک یا در جملوں میں کرنا کوسے آسان مہماکتا ہے۔

بھر بھی ان سبھی قسموں میں کوئی بات ملتی جلتی موجود مھی ہے۔ ایسا نہیں کہا جاسکتا۔ اور سب سے بوی یات جو اِن معی اکثر پائی جاتی ہے وہ ہے ویکتی واد کے خلاف اُس اُمول معی اکثر پائی جاتی ہے وہ ہے ویکتی یعنی واد کے خلاف اُس اُمول کا وجودا جو سماج میں ویکتی یعنی فرد کو سماج سے چھوتا کورجتہ دیتا ہے مسماج واد معین سماج واد میں سماج کو ویکتیوں سے ونجا درجہ دیتہ ہوئے بتایا گیا ہے کہ مملح کے مام قائدے کے نئے کچھ اِنسانی کے حقوں اور سوارتھوں کی قربانی کی جاسکتی ہے ۔

چنچهالی کش صدیبوں سے یورٹ میں اس در بوی دندشوں ہوئی ہیں کے مصابہ بہا ھریا مرید

समा बुलाइ गई थो तो इसमें शरीक होने के लिये घरती के कोने कोने से प्रेमी पहुँचे. पर आमरीकी और बरतानी सरकार ने उनको जाने की इजाजत न ही. आजकेल अमन प्रस्ताव का काम और तेज हो चला है. आह्ये आब हम अपने देस पर भी नजर डालें. हमारे इस भारत में भी समन के प्रेमियों की गिनती बहुत बढ़ी चढ़ी है. बाहती है. यही वजह है कि तेलक, फनकार, क्लक, मजरूर, किसान कौर विद्यार्थ पूरी वज्ञा है कि तेलक, फनकार, क्लक, मजरूर, किसान कौर विद्यार्थ पूरी वज्ञा है कि 'में अपनी जन्म भूमि को, गांधी करते हुप दस्तत्वत कर रहे हैं कि 'में अपनी जन्म भूमि को, गांधी व गीतम की ज्ञमीन को, अशोक व ध्वक्वर की जमीन को खून से साग्रहार न बनाऊँगा और न ही भारत को दूसरा हिरोशिमा और नागासाकी बनने दूंगा. में ध्वमन चाहते थे. तभी तो बन्हें दुनिया घांसा के देवता और भमन चाहते थे. तभी तो बन्हें दुनिया घांहों का पान वाहते हैं. इस नहीं बाहते कि भारत में भी कोरिया के से भयानक रूप पैरा हों. हम बाहते कि भारत में भी कोरिया के से भयानक रूप पैरा हों. हम बाहते हैं और घरती के हर भाई को हमारा यही एक संदेश हैं कि "हम ध्वमन चाहते हैं."

बापू के प्रेमी और स्वतंत्र भारत के बासी अपन चाहते हैं.

"क्समन प्रस्ताद की जय"

حمها بھٹی کئی تھی تو آس میں شریک ہونے کے لئے دھرتی کے کونے کوئے ہے پریسی بہلتھے ۔ پر امریکی اور برطانی سرکار نے اُن کو جائے

کی آجازت نه دی . آج کل آمن پرمتاو کا کام آور توز هو چالا ہے . آئیے آب هم آئی میس پر بھی نظر ڈالیں . همارے اس بھارت میں بھی آمن کے پویمیوں کی گنٹی بہت بوعی چوتھی ہے .

کو رہے میں که "میں اینی جنم بھومی کو گاندھی و گوتم کی زمین کو گھوک و آکمبر کی زمین کو خین سے داغ دار نه بناؤں گا آور نه عی پهارت کو دوسرا هیروشیما آور ناگا ساکی بننے دونکا . میں آس چاهتا هوں 'بهارت کا هر واسی آمن چاهتا ہے . باپو بھی تو آمن چاهتے تھے، تبھی تو آنبھی دنیا آهنسا کے دبیرتا آور آمن کے حامی کے نام سے یاد کوتی ہے ۔'' همیں آنے وطن سے بیار ہے وطن کی گلھوں سے پویم ہے هم نبھی چاهتے کہ بھارت میں بھی کوریا کے سے بھیانک روٹ پیدنا ھے. یہی وجم ہے کم ادیمهک' فلکار' کلوک' مزدور' کسان اور ودیارتهی چوری اُملک اُور لکن کے ساتھ اِس بات کا وشواس کرتے ہوئے دسکتھ هوں . هم امن چاهتے هيں اور دهرتی کے هر بهائی کو همارا يهی ايک معلديهن هے که ''هم آمن چاهتے هيں ." آج بايو كا ديس ، ستيه كر پنجاري كي جنم بهومي أس جاهتي

بایو کے پریمی گور سونلٹر بھارت کے باسی آسن چاھتے ھیں . ''آس پرسٹار کی ج'' अनवा कर के रहेंगे, हमें कितनी ही कठिनाइयों का प्रकाबला करना पड़े, बट आयेंगे. मिस्टर विक्षियम ने इस बात को बाँर देकर कहा कि एक सिपाही भी, एक हवाई अहाज भी और एक डालर भी परिाया न मेजा जाप, और प्रहाय के देसों के ख़िलाफ डालरी हतकंडों को रोजा बाप जो कन हेसों की खाजादों को तरह चिमटे रह कर ख़तम करना चाहते हैं.

आमरीकी कॉमरेस में कोरियन जनता पर ऐटम बम डालने का प्रस्ताव भाया तो बसे पास करने की बहुत कोशिश को गई पर कोई पाँच बाख मज़दूरों के लीडर ने जब अपना बयान कोंसिल में दिया तो सब ठन्डे पड़ गये, जिसमें उसने कोरियन जनता के ख़िलाफ ऐटम बम के इस्तेमाल को पास करने पर अपने ग्राम और ग़ुरसे का इज़हार किया और जंग के भूतों की जी खोलकर बुगई की और अमन पर अपना भाशन दिया.

अमरीकी सरकार ने जनता को हराया, धमकाया और प्रव भी यह धमिकयाँ जारी हैं कि अगर वह "अमन प्रसाव" पर दस्तख़त करेंगे तो उन्हें देस से निकाल बाहर किया जाएगा और गिरफ्तार कर के मुक़दमा चलाया जाएगा. आख़िर जुलाई में फिला डेलिफया के नौ लोगों को इसिलिये गिरफ्तार किया गया कि वह स्टाकहाम प्रसाव पर जनता के दस्तखत ले रहे थे ऐसी ही सख़ित्यां जारी हैं. न्युयाक में पुलिस ने उस आम जलसे के न करने का हुक्म दिया को लेखर कानफ़रेन्स अमन सोसायटी न्युयार्क की तरफ से र अगस्त

حملوا کر کے رہمی گے' ھممیں کٹٹی ھی کٹھٹالمیں کا مقابلت کرنا پورے 'ڈت جائیں گے ۔ مسٹر رائیم نے اِس بات کو زیر ہے کر کہا کہ ایک سیاھی میں' ایک ہوائی جہاز بھی اُور ایک ڈالر بھی ایشھا نہ بھمجا جائے ۔ اُور ایک ڈالری ھٹکٹٹوں کو رزگا جائے' جو اُن ایشھا کے دیسوں کے خلاف ڈالری ھٹکٹٹوں کو رزگا جائے' جو اُن فیسوں کی آزادی کو جونک کی طرح چیٹے رہ کر ختم کرنا چاھتے

أمريكى كاسكريس ميں كورين جذتنا ير أيتم بم قالفے كا پرستاو آيا تو أسے ياس كونے كى بهت كوشھى كى گئى ير كوئى پانچ لاكه مودوروں كے ليەتور نے جبابنا بيان كونسل ميں ديا تو سب تبذقے ر يو گئے' جس ميں أس نے كورين جنتا كے خلاف ايتم بم كے استعمال كو ياس كونے پر آي فم اور قصه كا أعلهار كيا أور جنگ كے بهوتوں كى

أمريكي سرئار لا جنتا كو قرايا. دهمكيا أور أب بهي يه دهمكيال جاري هين كه أثر ولا "أمن برستاو" پر دستخط كريل كے تو أنبيل ديس سے نكال باهر كيا جائيا أور كرانتار كركي مقدمه چيايا جائيا . آخر جولائي ميں فلاتلفيا كے نو لوگوں كو إس لئے كرفتار كيا كيا كه ولا استابي هام پرستاو بر جلتا كے دستخط لے رہے تھے أیسي هي مختهال جاري هيں . نهويارك ميں بوليس نے أس عام جلسه كي نه كرنے كا حكم ديا جو ليبر كانفرنس أمن سوسائتي نهويارك كي خرن سے اگست كو هونے والا تبا . آخر أس دن كوئي پغدرة هزار طرن سے اگست كو هونے والا تبا . آخر أس دن كوئي پغدرة هزار

ें भाग्यानों के नुमाइन्दे शरीक हैं.

असमीकी सामाज्या पड़ा निहरता रु १५००००००० है स्रोर - रे रुस स्क्राही की जंगी पालिसी को बुरा कहा है स्रोर द्रमेन के इस एकत हैं। का जना माला ... इमाहम निक्त मिनेड के सूरमाथों ने, जिन्होंने स्पेन की आवाही के प्रसाव में वही निहरता से हिस्सा लिया था, कोरिया मिलाया है.

शिकामों के नीज जानों की एक सभा ने स्टाकहाम अपील पर महाईस हजार रस्तिका भारति है.

न्यूयांक के संस्ता मार्क में जगह जगह यह नारे मोटे मोटे अपरों में जिसे पार गये—"कोरिया झोड़ दो."

अमरीकी इन्युमित पारटी की नैशानल कमेटी ने एक बयान में अन्त कर दी जाय भी भी भाषा का ह । क कार्यात चीन के न्याद्र की सिल में झाजाद चीन के सरकार से इस नात भी माँग की है कि 'कोरिया की भयानक जंग नुमाइन्दं को जनाह की पिनक्यारटा कााणण ... हिनटा लिया आए., जाय. फिर कोरिया का मसला शान्ति के साथ

अमरीका की मुक्ति कान-फरेन्स ने भी, जो काजकल अमन नि अमका और कीरिया रही है, ट्रमैन के कैसले को अच्छा नहीं ।। मिस्टर किया वीक हो का नारा लगाया.

अपने एक गान में मिस्टर, प्रधान अमराज्य ।

أس دخل دينے کو اسپین میں هر هٿلر کے دخل دينے سرمليا ہے . (۱۹) بوء بوء كارخانس كر نمائده مديك هيل. كم يوسما و مين بوي تقرتا سے حصد ليا تها كوريا مين أمريكي سامراج شاهی کی جلکی پالهسی کو برا کها هر اور ترومهن کے أبراهم للعن بريكيت كے سورماؤں نے' جئيوں نے اسپيريكى آزادى

أتهائهس هزار دستخط جمع كثر عهل . همکلو که نوجوانوں کی ایک سیها نے استان هام اپیش پر

اكھروں ميں لمي پائے گئے۔"كوريا چيور دو" نهييارك كر سلميول يارك مهن جكه جكه يه نعرے موتے موتے

نمالكلام كو جكه ديجائه. پهر كوريا كا مسئله شانتي كر ساته نهيما معن سرگار سے آس بات کی مانگ کی ہے که " کوریا کی بهیانک جدك بدد كر هي جائے أور سكهورتي كونسل ميس أزاد چهن ك امريکي¶مهونست پارٽي کي نيشئل کميٽي ئے ايک بيان

کر رهی کے تررمین کے فیصلے کو اچھا نہھں سمجھا لرر کوریا چھوڑ ئوكا نعرة لكايا . لمريكة كي مؤدور كا نفرنس نے بهيءُ جو آج كل امن ډرسكاو كا كم

أيك بعان مين كها هے كة " كوريا چهور دو " يوستاؤ كو هم مسكر واهم فاسكر ' پردهان أمريكي كمهونست پارتي نے انها

अमन प्रस्ताव डालर देसों में

(भाई षिक्रार ख्लील, हैंदराबाद ब्रिस्खन)

जब से कोरिया में युद्ध शुरू हुआ। है तब से धरती के कोने कि से में युद्ध के जिलाफ जमने का प्रस्वाव पास हो रहा है. जब का मन प्राप्त पास हो रहा है. जब का मन प्रस्ताव पर दस्तज़त किये हैं. इनमें से लगभग पांच लाज कमने प्रस्ताव पर दस्तज़त किये हैं. इनमें से लगभग पांच लाज कमने प्रस्ताव पर दस्तज़त किये हैं. इनमें से लगभग पांच लाज हासन मनताव के काम कनता भी ज्ञापनी शिक भर और निहरता से ज्ञमन प्रस्ताव के काम प्रमरीका में ज्ञमन प्रस्ताव से श्रेम रखने वाली करोड़ों जनता ने प्रमरीका में ज्ञमन प्रस्ताव से श्रेम रखने वाली करोड़ों जनता ने प्रमरीका में ज्ञमरीकी की जों के रहने के जिलाफ ठहराव पास किये और 'हारिया में ज्ञमरीकी की जों के रहने के जिलाफ ठहराव पास किये और 'हारिया में ज्ञास हिंगा और 'कोरिया छोड़ दो' के नारे लगाये 'हारिलयम'' में जलसा हुआ और 'कोरिया छोड़ दो' के नारे लगाये हों बहुत करके काले नीगरों (हन्शी) रहते हैं. इस जलमें में बहुत ख़ाँ बहुत करके काले नीगरों (हन्शी) रहते हैं. इस जलमें में बहुत सुसदी सभाकों के मीजुह थे.

कामरेड पाल राबसन ने मारान दिया और कहा कि "कोरिया से स्थमरीकी क्षीजें हटा ली जाएँ, सौर कोरियन जनता की ज्ञाप

امي پرستار قالر ديسول ميل

(بهائي وتار خايل ، حيدرأباد دكهن)

جب سے گوریا میں یدھ کہ خلاف اس کا پرستاؤ پاس ہو دھرتی کے کوئے میں یدھ کے خلاف اس کا پرستاؤ پاس ہو رہا ہے ۔ اب تک چائے ہوں دستاؤ پر دستاؤ کے امن کوریا میں امریکی جندا بھی اس پرستاؤ کے کام کر سپیول بااتے میں لکی ہے کرابو ابقا کم کئے جا رہے میں بہتاؤ کے کام کر سپیول بااتے میں دورہ والو ابقا کم کئے جا رہے میں آمریکہ میں اس پرستاؤ کے خوریا موں امریکہ میں اس پرستاؤ کے خوریا موں امریکہ میں اس پرستاؤ کے خوریا موں امریکہ میں اس پرستاؤ کوریا موں امریکہ میں اس پرستاؤ کوریا موں امریکہ موا اور ''کوریا خور افریکی فرجوں کے جورو دورہ کے خلاف کہائے گئے اور ''ھارلیم'' نیوبیارک ستی کا ایک جوروں ایائے کہائی کا میں جلسے میں بہت ہے تیلی گوت افریتی جدید' سدوا' مورائیم لہدو کورنسل' اور درسری سدھاؤی کے موجود تھے۔

گامریقیال رابسی نے بھاشی دیا آور کہا که '' کوریا سے آمریکی فوجھی هٹالی جائیں' آور کوریی جلتا کو آپ آپٹا سدهار کرنے کے لئے چھور دیا جائے'' آمردکھ کر ہد حصہ مدد آ۔۔ ما کے ۔ا

को तो यह मिलें बन्द हो जाएँगी झौर पूँजीवादी की पूँजी उसके लिये मिट्टी सी हो जायगी. आज की राजनीत पुरानी राजनीत नहीं रह गई है. आज का साम्राजवाद असल में पूँजीवाद का आगे बढ़ा हुआ कर सकते थे तो निश्चय ही साम्राजवाद भी कैसे टिकता. यह चली तो पक प्रतोक (मजहर) था. गांधीजी प्राम उद्योगों के ज़िरये सभी पूँजीवादी मर्शीनों के ख़िलाफ थे. इन्होंने चर्छे को इसलिये अपनाया कि भोजन, कपड़ा झौर मकान में कपड़ा ही एक ऐसी चीज़ है जिस पर मशीनों का सबसे जयादा घसर पड़ा है. गांधीजी की साद्गी आइसी की दूसरी डाकरतों का हल थी.

हिन्दुस्तानी

भाशा के बारे में भी गांधीजी कापनी 'पीर पराई जाते दें काली का का काम में लाते से न चूके. हिन्दुस्तानी जवान की कत्पना इसकी सब से बड़ी मिसाल थी हिन्दुस्तान में हिन्सी ही एक ऐसी जवान थी जो राष्ट्रभाशा हो सकती थी. हिन्दी में संस्कृत के शब्दों को लाकर लोगों ने इसकी शकल जिस तरह बदलने की कोशिश धुरू कर दी थी, गांधीजी उसके विरोधी थे. गांधीजी का खबाल था कि राष्ट्रभाशा जाम फहम ज्वान होनी चाहिये न कि कुछ पं. हितों की. उनका कहना था कि हिन्दी और उद्दें के मेल से क्यों न कोई ऐसी भाशा हूँ निकाली जाय जिसमें न संस्कृत के कड़े शब्द हों और न फारसी या खरबी के. वैसे कारसी जीर करबी के इहत से शब्द हों और न फारसी या खरबी के. वैसे कारसी जीर करबी के इहत से शब्द हिन्दी ने पचा ही रह्ते हैं. योड़े से जीर के होते से

هو جاديدسي اور يونجي وادي في يونجي اس ك لكم متى سي هو جاديدسي اور يونجي وادي في يونجي اس ك لكم متى سي هو جائيكي . آج كي رأج نيمت براني رأج نيمت نهين وه ككي هـ . آج هي سامراج واد اصل مين يونجي واد كا آك يوها هوا تدم هـ . كاندهي هي جوخ سه اور يونجي واد كي مي جوخة تو ايك پرتيك (مطهر) تها . كاندهي جي جوخ سه كرام أديونون كه ذريم سهبي يونجي وادي مشيئون كا كاندهي جي كرام أديونون كه ذريم سهبي يوبجي وادي مشيئون كاندهي ويوخ كو اس لك إيدايا كه بهبوين كيوا اور مكان مهي كوا مي ايك ايسي چيوز هـ جس پر مشيئون كا سب سه زياده مي كوا هـ . كاندهي جي كي سادگي آدمي كي دوسري خورتي كاروري كاندهي جي جي كي سادگي آدمي كي دوسري خورتي خورتي كا

ملاستاتی رما الله الح بارے میں بیس گاندھی جی ایڈی 'ییر پرائی جائے رما اللی املسا کو کام میں لائے سے نہ چوکے . ملاستانی زبان کی میں ایک ایسی زبان تھی جو راشتر بہاشا مو سکتی تیں ملامی میں ملسکرت کے مبدری کو لاکر لوگوں نے اُسکی شکل جس طرح بعدلے کی کوشیں شروع کر دی تھی گاندھی جی اُس کے «رودھی تھ کا کچھ پلتتیں کی ، اُن کا کہا اتبا کہ ملدی اُرز اُردو کے میل سے کھوں نہ کوئی ایسی بہاشا تھونتھ نکائی جائے جس مہیں نہ سلسکرت کے کوے ھبد میں اور نہ قارسی یا عربی کے ، ویسے قارسی اور عربی کے

مهمت سے شہد هلدی لےپچا می رکم میں . تهزرے سے أور لے لیڈے سے

गांधी जी चरसे को आहिंसा का झंग मानते थे. जबसे किन्होंने सुरुक की आजादी की आवाज उठाई, उन्होंने चरके की भी मि क्वाजादी की आवाज उठाई, उन्होंने चरके की भी मि स्वराज दिला सकता है. हमने उनकी यह बात न मानी या जितनी मानी भी वह अपनी खुद्गाजी की शकल में मानी नहीं तो आज के मानी भी वह अपनी खुद्गाजी की शकल में मानी नहीं तो आज के पूँजीबाद का दरअसल आहिसासक हल चरका हो है. मिलों के धूँजीबाद का दरअसल आहिसासक हल चरका हो है. मिलों के धूँजीबाद का दरअसल आहिसासक हल चरका हो है. मिलों के मानसंवादी हे आम लोगों का खुन चूमा जाने बागा उसका मानसंवादी इलाज तो थी कानित. मार्क्सवादियों का खयाल है कि बिना मार्क्सवादी इलाज तो थी कानित. मार्क्सवादियों का खयाल है कि बिना सार्वाजी

على تو تهى كرانتي . ماركس واديون كا خيال هـ كه بنا خون به إلى

بعد جسطرے دھن کچھ لوگوں کے باس جمع ھونے لگا آور جس کے نتیجے میں عام لوگوں کا خون چوسا جائے لگا اُس کا مارکس وادی

کا در اصل اهنساتدک حل چونخه هي هے . ملون کے کهل جانے کے

اپنٹی خود فرضی کي شکل ميں مامي نهيں تو آج کے بونجي واد

اُتَھائي . ولا کها کوتے تھے که چوخته هميں ايک سال کے اندر سوراج دلا سکت ہے . هم نے اُنکی بيه بات نه مانی يا جنتلی مانی بهی ولا

لے ملک کی آزادی کی آزاز اُٹھائی' اُنھوں کے چڑھے کی بھی بات

مانتے تھے . جب سے اُنہوں

پونجي واد سے جان چهوت هي نهين سکتي ۽ ليکن گاندهي جي تو اهلسا کے ببرک مهے. وہ اس بات کہ بيد مانة - اُ م

ماللموں کو ارجھی سمجھکے تھے ۔ یات بھی در ام بل کے ایے دنھابوں میں گزردکی آدمی کے ماتھ میں تلوار اسکی کیچھ مدد نہھی کر سکتی ۔ کسی قرردکی آدمی کے ماتھ میں تلوار اسکی کیچھ مدد نہیں کر سکتی ۔ والا اس سے آگے کی بات سبوچکے تھے اور اُنکا خیوال میما کہ وہ آدمی کے سامیے ہوائر کھڑے ہوئے کی مدت کر سکے ۔ یہی آتم بل تبا جس سے جائر کھڑے ہوئے کی مدت کر سکے ۔ یہی آتم بل تبا جس سے اُلڈر کھڑے ہوئے کی مدت کر سکے ۔ یہی آتم بل تبا تبا کہ میں ایتم ہوئے کی سامیے اکیئے کہوا ہو ہی کے بعد گذشی جی نے کہاتہا کہ میں ایتم اُلڈسا کی ایک جہائی ۔ ایکٹ شمیں تو اِس بہانو بر غور کرن ہے آھیاں ہے ۔

4

गाथा जा आर आहता के प्रयाग

(भाई ज्ञान चन्द)

पराई की ही भावना थी कि वह मुसलमानों को गोलमेख कानफरेन्स मुखालकत की. मुसलमान हिन्दुस्तान में कम थे. यह उनकी पीर बातान थी खाँर ज्यापक (जामे) थी. यह भी कहा जा सकता है कि महात्मा बुद्ध, महाबीर और ईसा की काहिंसा हो थी और उन्होंने महात्मा बुद्ध, महावीर स्वामी श्रीर हजरत ईसा के बाद हजारों बरस का आंतर देकर महात्मा गांधी ही पहले आदमी हुए जिन्होंने आपने जीवन के हर मैदान में आईसा से काम लिया. महात्मा गांथी की अहिंसा महात्मा बुद्ध, महाबीर या ईसा की आहिंसा से कुछ इसी ज्यापकता का यह फल था कि वह अपने इतने तजरबों में सफल हो पाए. लेकिन मूल रूप में महात्मा गांथी की ऋहिंसा भी किसी तरह उसका रूप बिगाड़ा नहीं. सभी की तरह गांथी जी की महिंसा के तजरबे का साधन आत्मबल या. इसी लिये गांधी जी ने कमजोरों के हथियार बठाने को भी आहिंसा ही माना. गांची जी ज्यापक था. इसीलिये डनकी नजर में सम्प्रादायगत यानी फिरक्रेवा-राना कोई मेद माब नहीं था. उनका प्यारा भजन था "वैश्नव जन तो तेने कहिये, जे पीर पराई जाने दे." इस 'पीर पराई' को वह आंगरेखी सरकार को घक्ता देने की बात सोची तब उन्होंने उसकी पूरे बैरनव थे स्तौर उनके विस्तु स्त्रीर उनका धर्म श्रसल में बड़ा इतनी षाइमियत देते थे कि बड़ी लड़ाई में जब क्रान्तकारियों ने

کاملامی جی اور اهست کے پریوک (بیائی کیان چلد)

 ریاپعدا کا په پهل دیا که ره اید انده تجربین سهی سههل هر پائی . لهكن مول روپ مهن مهالما كاندهى كي أهلسا بهي مهاتما بوده مهارفر أور عهسي كي اهلسا هي تعي أور أنهون في كسي طرح أس تمی اُور ویاپک (جامع) تمي . يه بممی کها جا سکتا هے که ^{اُ}سی عتههار أتهاليا كو يهي أهلسا هي مانا . كاندهي جي يورے ريشلو تم اور أنكے وشلو اور أنكا دعوم اصل مهل بوا ويايك تها . اسي متفالفت كي . مسلمان هدد سكان مهن كم ته . يه أنكي پهر آنگرييزي سرکار کو دهکا ديدُ کي بات سوچي تب آنهون نے آسکي يوس كا أنكر ديكر مهاتما كاندهى هي يهلم آدمي هوئے جدهوں نے كى أهلساً مهاجيا بوده٬ مهاوير يا عهسي كي أهلما سے كنچه إنك کا روب بکاوا نهیں . سبعی کی طرح گاندھی جي کی اهدسا کے تجري كا سادهن آنم بل تها . إسي لئم كاندهي جي نے كدزرون ك لكم أنكى نظر مهن سميردائيكت يعلى فرتمرارأنه كوئى بههد بهاو قهمل تها . أنكا يهارا بهجي تها— " ومشدو جي كو تها كه يم يور يوائي جاني رم ؟ اس يعر بوائي كو رة اتلى أهمهت ديج نم كه بري لرائي مهن جب كرانككاريون نے پوالی کی هی بهارنا تهی که ره مسلمانون کو گول مهو کانفرنس أنهِ جهون كه هر ميدان مهل أهلسا سے كام لينا . مهاقما كالدهمي مهالما بوده٬ مهارير سوامي اور حضرت عيسي کے بعد هزارن

बह बाट है जिसको आजादी के महान लीडर, नेकी और एकंता के नेता ने पार करके "परलोक" का सफर किया. और सब के सब बस बाट से अपने लीडर और सलाहकार, अपने हमदर्भ और गम-गुसार का दामन छोड़ कर और आग में इसको मोंक कर अपने अपने घरों को बापस लीटे.

जैसे कोई चीज खोकर या जैसे लुट लुटा कर, रामगीन तमगीन, खामोश खामोश हाय मतते सौर साँस् टपकाते, डरास डदास, निढाल निढाल

बेशक बह एक मोती था. अनमोल मोती--भारत अंडार का, जिसको खो दिया.

मीर बडा धन था काजाद शासन का--मगर अफसोस बह हाथ

से जाता रहा—ज्ञब हाथ मलने के सिवा चारा क्या ? ३० जनवरी बेटे के हाथ से बाप के करत का दिन हैं और मारत

इसी दुर्घटना और बड़ी दुर्घटना के लिहाज से के यतीम होने का,

३० जनवरी, आजाद भारत के इतिहास का तारीजी दिवस है ब्सौर आज़ादी की किताब का एक खूनी बरक,

रहा था और हर तरफ संदल ही संदल बस रहा था, उसी धुआँघार ३१ जनवरी को जब वह महात्मा राजघाट पर आग में जल

मौर खुशबू दार किया में हमने देखा : एकता का मंडा गिर रहा था.

प्रम का सूरज हुब रहा था.

जिसका मतलब यह कि महात्मा जी के जीवन के साथ साथ

ज्यातम् ने भी बाधजा जीवज स्वतम् कर दिया.

יייט יייייינט דיייטייטייטיי

ام لهقو اور معلے کار' ام همدود اور نم کسار کا دامن چهور کو اور آک معن آس کو جمونک کو ام ام کمورن کو وایس لوتی . وہ گھات ہے جسکو آزادی کے مہان لیڈو' نھکی اور ایکٹا کے نیٹا ہے چار کو کے ''پرلوک'' کا سفر کیا ۔ اور سب کے سب اُس کھات ہے أداس أداس؛ نقمال نقمال عاتب ملح أدر أنسو تيكارً

المسكو كو يا . قمكهن فمكهن خاموش خاموش م شک ره ایک مونی تها . انسول مونی -بهارت بهدندار کا جهيم كؤي جيز كه كريا جهيم لاه اللاكرا

الل الحاسان عاد ملك يد الله الله يدا ؟ 7 22 at 2, ۳۰ جلوري بهتر کے هائه سے باپ کے تعلی کا دن ہے اور بهارت آور بوا دعن تها آراد شاسن کا--مگر افسوس وه هاته ہے جائ

اِسِي فر کهٽلا اور بري در کهڻلا کے لحماظ سے ٣٦ جلوري ' آزاد بهارت کے اتهاس کا باريخي ديوس ھے اور آزادي کی کتاب کا ايک خوني رون '

وها تها اور هو طوف ملدل هي ملدل يسي رها تها . أسي دهوان ايكتا كا جهدتا كر رها تها . ا ا جلوري كو جب ولا مهاتما راج كهات ير ألى مهل جل

لے بھی اپلا جھوں ختم کر دیا پریم کا سورج تورب رها تها . جس کا مطلب یه که مهاتما جی کے جھوں کے ساتھ ساتھ جقوری

पात का मेद भाव न हो.

जिसमें प्रेमकी प्यास हो. जिसमें एकता की बाह हो झौर समता की खाबाच हो.

मह है सही इंसानियत का मेयार जौर गुद्ध जीवन का विकास ! इसी के षान्दर ज्ञात्म विकास है जौर सत्य का प्रकाश ! महात्मा गांधी की जिंदगी बड़ी सीधी साही थी. यह कहना ठीक काही बड़ी जिंदगी सादगी में किलकुक खादी थी. वह जिधर न रखते थे न शान शौकत के बेकार और बताबटी सामान—मगर न रखते थे न शान शौकत के बेकार और बताबटी सामान—मगर दरबार, सारी की अभीर सारी कीम अपने अपने रंगों से उसको शैनक कि रेक पेन संगों से उसको शान बढ़ाए हुए थी. मीकों तक मजब्रूक की रेक पेक थी. बीर बाढ़ हेसी लगी थी जैसे इंसानों का समन्दर ठाट मार रहा हो. पानी की बाढ़ में जैसे मीज के ऊपर मीज चढ़ती है बैसे हो इंसानों की हस बाढ़ में आहमी के ऊपर आदमी चढ़ रहा था. क्योंकि बाढ़ का जोश लमहे लगहे वढ़ रहा था.

बहु भी एक खजीब समोँ था. ब्लीर खजीब कैक्षिवत का बासम ३१ जनवरी जमना नदी के लिये वड़ा ही शानशार भौर वादगार दिन या. डस दिन मिले जुड़े जुलूसों मौर फ्रौमी प्रपों के साच बसके सुख्याद पर फ्रोम के बाप की सवारी वड़े ठाठ बाठ से बहुँ बी—क्सी

مهن جات پات کا بهید بهاو نهر . جس مین بریم کی پهاس هو . جس مهن ایکتا کی چاه هو گور سمکا کی آواز هو .

یه هے صحفیم آنسانهت کا معیار آور شدھ جھون کا رکاس ! آسي کے اندر آتم رکاس هے اور ستیه کا پرکاش!

مهاتما گذرهی کی زندگی ببری سیدهی سادمی تهی . یه کها گهیک که آن کی زندگی سادگی مهن بالکل کهادی تهی . ره جدهو چاهجے بوی خاصوشی سے گذر جاتے تھ . ره ایے ساتھ ترم قام نه وقعے بوی خاصوشی سے گذر جاتے تھ . ره ایے ساتھ ترم قام نه مهاتما کی پهسم کا جلوس شاندار تها—ساری سبرکار سادان—مکو مهاتما کی پهسم کا جلوس شاندار تها—ساری سبرکار سادا دربازا تهی . اس کو روتی دئے هوئے بهی . میلوں تک منتلاری کی ریل تهی آس کو روتی دئے هوئے بهی . اس کو روتی دئے هوئے بهی میارد مهن آنساتوں کی ریل جهست انساتوں کی اس بازھ مهن آدمی کے اورد موج جوافقی ہے رود رها تھ . کھونکہ بازھ کا جوش لمحتے بوھ رها تها . کھونکہ بازھ کا جوش لمحتے بوھ رها تها .

أور عجهب كهفهت كا مآلم!

ا ۳ جلوری جملا ندی کے لئے بوا می شاندار اور یاداگو دن فعا ۔ اُس دن ملے جلے جلوسوں اور قیرمی کروپوں کے ساتہ اُس کے واج کھائت پر قوم کے باپ کی حواری ہوے کھاتھ باتہ سے پھونچی –عمی

नया हिन्द ३० जनवरी ब्रीर ३१ जनवरी जनवरी सन् '४१ बहु हो दिवस ब्राहिसा के लिये हिन्द की तारीज में दिस

ब्बस है.

राहट् पिता काव हमारे बीच में नहीं, माता की गोदी में भी नहीं.

न कसके शरीर का कोई भी साग काज कोम के पास है मगर कसके कानमोत शब्द कोर सुनहरे सदेश मीजूर हैं. कीम की रहवरी के लिये कानमोत रोशनी किया कामर है. मोम को रहवरी के लिये कामर है. कोम की रहवरी के लिये हमार है. कोम की रहवरी के लिये कामर है. कोम की रहवरी के लिये काचर के कामर है. कोम का वर्षों करने हस लिये कावर किया है. कोर कापनी रोशनी कायम हमार है जो वह वाकी रहने वाले हैं. कोर कापनी रोशनी कायम उसने वाले जितना काम का वर्षों के कामर है. जिसने जितना काम का वर्षों है कामर कोर कापने करा उत्ता ही कामका इसीमें वसका जाता है कोर हसी में उसका कादरों है वरना केवल कह गन्दी मिट्टी का एक पुतला है.—नापाक कोर नाकार।

इंसान कत्तम हो जाता है भीर क्सका शारीर भी. उसकी बोटी बोटी भी भीर हड़ी हड़ी भी—कुछ भी बाक़ी नहीं रहता. इसिलिये कि इंसान भीर उसके शरीर का हर तत्त्र भीतिक है भीर फ़ानी यानी नाशवान—बाक़ी रहने वाली कोई वीज है तो वह नेकी है. नेकी भामर है भीर नेकी ही पाक जिंहगी का पवित्र जीहर है.

यह जोंहर क्या हैंं! गुद्ध जीवन झौर सत्य के प्रकाश का सार

هلد • ۳ جفرری ارد ۱۳ جلوی جاوری سن وه اه یه هو دیوس اهلسا کے لگے هلد کی تاریخ میں هفسا دیوس

اشعر بنا آب ممارے بھے میں نہیں ' ماتا کی گودی میں بھی نہیں ' ماتا کی گودی میں بھی میں نہیں ' ماتا کی گودی میں بھی میں نہیں ' ماتا کی گودی میں جے میں جے نہیں ۔ نہ آس کے شبود کا دیکی بھی بھاک آج توم کے پاس جے کی رہمری کے اندال شبود اور سلیدے کے لئے ۔ کیونکہ وہ سبیے میں لور سبیاتی اس کے اندال شبی وہلے کے لئے ۔ کیونکہ وہ سبیے میں کور سبیاتی اس کے آبدی کی جس کھیے والے ۔ آس ایک آبوکی کیا آبا میں آبوکی کرتے کی جس کے لار آسی میں آس کا آبادی کو بہتاتی اور آج کرتیے کو بہتاتی ۔ آسی میں آس کا بھا جے لار آسی میں آس کا آبادی کو بہتاتی ۔ آسی میں آس کا ایک جے لار آسی میں آس کا آبادی ہے ہوں گوری کو بہتا کہ بھا کہ

إنسان غمم هرجاتا هـ أدر أس كا شرير بهي . أس كي بوقي يوتي بهي أور همتي همي بهي—كنچه بهي باقي نههي رهما . إس يقي كه إنسان أور أس كي شرير كا هو تمو بهونك هـ أور فاني يعفي ناهي وان—باتي رهنه والي كوئي چهؤ هـ دو وه نهكي هـ . تهكي أمو هـ أور نهكي هي ياك وندكي كا يوتو جوهو هـ .

شده جهون اور ستمه کے پرکش کا سار آسی کے اندر زندہ آنما کی پکار ہے .

पर खजाला फैलाए हुए या.

३० जनबरी महारमा जी की जिन्द्गी का वह याद्गार दिन है कि जिस दिन सन्दोंने "हे राम" कह कर इस फिरक्रेड़ारी दुनिया से स्थपने जीवन का नाता तोड़ा.

रेडियों ने दिल्ली से बुरी तरह रोना पीटना शुरू किया. अपनी बेक्करारी की हालत में, बेताबाना चील पुकार से सारे संसार में मातम की लहरें दौड़ा कर ग्रम की गूँज मचा दी. भूगोल मातमी लहरों में घर गया.

३० जनवरी को इस दुर्यटना से देस देस राम के बाद्ता छाये सौर साकारा साकारा राम की षाहें चढ़ीं. ३० जनवरी को एकता के प्रचारक ने वीरता के साथ ''बिरला हाजस'' के घनदुर ''यमराज'' का स्वागत किया.

इसी दारीख इस ने मौत की गोली खाई भौर गोली खाने के इस मिनट बाद "शहादत का आम" पिया. ३० जनवरी को झहिंसा के डपदेशक ने डपदेश स्थान के "लान" पर खूनी स्नान किया—जीर

३१ बनवरी को राजवाट के मैदान में क्यिन स्नान तिया. ३० बनवरी क्यिंसा के प्रचारक के तिये खून का दिन या—जीर ३१ बनवरी आग का दिन!

۳۰ جنوری مهاتما جی کی زندگی کا رد یادگار دس هے که جس من آنهوں نے '' هے رام '' کہکر اس فرقے داری دنیا سے آئے جھون کا ناتا تہ!ا ۔ ریتیو نے دلی سے بری طرح رونا پھٹٹا شروع کھا ، اپنٹی بے قراری کی حالت میں' بےتاباتہ چھٹے پکار سے سارے سلسار میں ماتم کی لہویں دوراً کر ہم کی کونچ میجا دی ، بھوکول ماتمی لہروں میں

۳۰ جاگوری کو اِس درکهتما سے دیس دیس غم کے بادال چھائے آور آکاهی آکاهی غم کی آهمی چوهمی .

۳- جنوري كو أيكانا كـ پرچارك نـ ويرتا كـ ساته "برا هاؤس"
 كـ أندر " يبراج " كا سوالت كيا .
 أسى تاريخ أس نـ موت كى كولى كهائى أور كولى كهائـ كـ أمي تاريخ أس نـ موت كى كولى كهائي اور كولى كهائـ كـ

هس مئت بعد '' شہادت کا جام '' پیا ۔ ۳۰ جنوری کو اُھلسا کے اُپدیشک نے اُپدیش استہاں کے ''ائی'' پر خونی اسٹان کیا—اُور

۳۱ جنرری کو راج کهات کے مهدان مهی الکی اسلان لها. ۳۰ جلوری اهلسا کے پرچارک کے لئے خون کا دن تها—اور

३० झौर ३१ जनवरी

(भाई मञ्डुल हलीम श्रंसारी)

३० जनवरी सारी दुनिया के लिये मातम का दिन था इसिलिये कि इसी दिन दुनिया की एक महान हस्ती घपनी महान अभिलाशा के साथ दुनिया से उठी.

आपने सन्न के निशान इस हिंसक दुनिया में छोड़ कर इस बदकार व फिरकेदार दुनिया की बदकारियों झौर असके आत्याचारियों से मुंह मोड़ कर.

हिन्दुस्तान क्सका जन्म स्थान था. इसिलये हिन्दुस्तान के जिये ज्ञास वौर पर उसका सोग श्रौर मातम, उसका शोक श्रौर ग़म ठीक इसी तीस की शाम को दुशमन ने महात्मा गांधी का काम तमाम किया और महात्मा जी ने बलिदान का पद पाकर शहीशों में नाम किया.

३० जनवरी को एकता खौर इंसानियत के दुशमन ने 'प्रकता" पर "गूट्' किया खौर "इंसानियत" का छून किया—गोया बदी के जीतान ने नेकी पर वार किया और वह सफल हुआ।

ما اور اما جنوري

(بهائي عبدالعلهم انصابي)

* جملوری ساری دنها کے لئے ماہم کا دن تها اِس لئے که اُسی دان دنها کی ایک مہان هستی اُپلی مہان اُبههلاشا کے ساته دنها مہ آئی آئے خون کے نشان اِس ہڈسک دنھا میں چھوڑ کر اِس بدکار و فرقے دار دنیا کی بدکاریوں اور اُس کے اتیاچاریوں ہے ملکہ موڑ کو'

هلادستان اُس کا جلام آستهان تها . اِس لئے هددستان کے ایٹے خاص طور پر اُس کا سوگ آور ماتم' اُس کا شوک آرر غم ادهک!

تهیمک ایسی تیس کی شام کو دشمن نے مهات الا دهی کا کام تدام کها اور مهات اجی نے بلیدان کابد پاکر شهیددوں میمی زاء کها .

* ا جانوري کو ایکتا اور انسابيت کے دشمن نے ۱۰۰ ایکتا ۰۰ پر انسانيت ۰۰ کا خون کيا۔۔کويا بدی کے شيطان کے نهکی پر وار کها اور وہ سيهل هوا .

ليكن شهطان ير دنها فرحاس طن ساما ساما

भर इतन स काम म चला।। आभ का अभन अनन्त बला द इन का मन भी भेरना पढ़ेगा जीर इन्हें ऐसा बना देना पड़ेगा कि वह दुनिया से जाने के बाद आप के पैरों में यह हमें भी कहीं जगह देकर ब्याप की पूजा करते करते हम से इतना त्यार करने लगें कि हमारे हेसे ही हमारे तीत गाते रहें जैसे बाज हम बाप के गा रहे हैं.

ہر اندے سے دم مد چاہیں۔ اینو ایے اندست ممل سے إن دا میں بھی پھورنا پویکا لور آنھیں آیسا بدا دیدا پویکا کد ید آیکی پوجا کرتے کوتے هم ہے آندا پھار کرتے لکھیں کدهمارے دائیا سے جانے کے بعد آیکے

پھروں میں یہ معیں بھی کہوں جکه دے کر آیسے می مدارے کیت

الآرامين جمع آج هم آب كالره هيل .

باپو' هم نردوش هيں . همارا دل مان ۾ اور اُسي مان دلي

बापू, हम निर्दोश हैं. हमारा दिल साफ है और रसी साफ दिली के साथ हम बोलते हैं:

महात्मा गांधी की जय !

- भगवानदान

- 37,00 000

مهاتسالخندهي كي جد !

كا ماته هم بزايم، هين :

1-1-1-00

7

मेदी राय में हिन्दुस्तान की खौर सारे संसार की खारिक क्यक्कबता ऐसी होनी पाहिये कि उसमें कोई विना काने खौर क्यक् के ब रहने पाने. दूसरे शब्दों में हर एक को अपनी गुजर बसर के लिये काफी मिलना ही चाहिये. यह आदर्श तभी पूरा होगा जन जिन्दगी की बुनियादी ज़रूरतें पूरी करने के साघनों पर जनता का धाषकार रहेगा.

यह साधन सबको बेरोक टोक के मिखने चाहियें छन्हें सुसरों को ब्हिने के किये बेन देन की चीचें हरगिज नहीं बनने

-महात्मा गांधी

のでは、100mmの

زندکی کی بلیادی فرزرتیل پرری کرنے کے سادھدوں پر جائٹا کا ویوستها ایسی هونی چاهگے که آس مهن کوئی بنا کهانے اور کبوے کے نه رهیتے یارے . دوسوے همدنوں معن هر ایک کو آینمی گزر بسو کے لیکے کامی کام ملکا چاھئے۔ یہ آدرهی تعمی پورا هوگا جب مهرى رائے مهى هلادسكان كى أور سارے سلسار كي آرتهك

ادميكار رهياء عيا جامد . درسرال کو لوئے کے لئے لیں دین کی چھڑیں جرکز نہیں بلاء يه سادهن سب كو يه رك توك كه ملك چاهكهن. أنههن

سمهانما كاندعى

कोई आंगरेजी सरकार की तरह फूटी माई बाप बनी हुई नहीं है. वह तो सच्चे मानों में माई बाप है. उसकी हर धमकी के पीछे बेहद मुहज्बत छिपी रहती है. तब ही तो हम निडर होकर आपने उस गुस्से के पीछे बेहद मुहन्बत छिपी रहती है. यह बात बच्चे भी सममते हैं और भाष तो जानते ही हैं. भारत की माज की सरकार बिस्कुट चुराते देख कर मचाती हैं. असल में इस तरह के शार भीर हर घर में माएँ अपने बेटे बेटियों को चुपके से आलमारी खोल कर खेल कुर में तारो रहते हैं जिसे आप चीर बाजारी कहते हैं. मुन किय

होकर आगे कैसे बढ़ सकते हैं. न जाने इम छोटी सी बात को भारत बासी क्यों नहीं समफ पाते खीर आये दिन हमको वे मनजब सताते बढ़ जाना होगा और ऐसी वेश्रद्वी हम कैसे कर सकते हैं. श्रीर आयाप भी शायर इस वेअद्वी को गवारा न करेंगे, लोग हम से बने भेद कर शादी करने को कहने हैं. यह तो आप से आपो बढ़ना होगा. जो आप कर गये यानी जो आप के सामने हो गया बह ठीक, हमें मंजूर, पर हम पाछे चलने बाले होकर यानी आप के अनुगाई आगर हम बहुत से वेसे ही काम कर बालें तो यह आप से आगे बाले. आयप अपने जीने जी जो काम कर गये उन की नकन कर के बापू, हम आपके अनुयाई हैं यानी आपके पीछे पीछे रहने

बापू, आप हमें सुखमय छोड़ गये हैं और सुख छोड़ कर अब

که چه هين . کوئی انکریزی سربار کی طرح جهرتی مرائی باپ بذی هوئی نهدی هے ، ولا تو سکے معذبل میں مائی باپ ہے . اُس کی در دھمکی کے لمع أس كهول كوه مهن لكم والآيم المهن جسم آب جور بازاري مسكت جرات ديكهكر مجالي هين . امل مرن اس طرع كه شور معي سمجهتم هين أورآپ تو جائت هي هين . بهارت کي آج کي سرکار الملاقع مے حد ملكوم چوري رهتي هي تب هي تو هم نكر هو كو أور فصم كي يهدون بدده محديث جهوي رهتي هي ديه بات بدي هر گهر معن مائون آئے بھتے بھتھوں کو چوکے سے الماری کھول کو

٠٠ والم. آب الح جدت جي جو كم كركيم أن كي نقل كرند الد هم جاتے اور آئے دن هم كو يے • طلب سكاتے رهتے هيں . آپ کے سامدنے ہوئے، وہ تبھک، هميں مذهبور ، برهم پيدي ہے جائے والے هوکر يعلى أب كے أنويائي هوكر أي كوسيے بوء سكتے هولى . نه جانے اِس چھوتی سی بات کو بھارت واسی کھیں نہیں سمح كهتم هيس . بنه تو آپ سے آگے بيومكا هوكا . جو آپ كر كئے يعماي جو مهمت مے ویسے هی کام کر ڈالیوں تو یم آپ سے آگے بود جاڈا هوگا اور آیسمی مے آل بھی هم کوسے کر سکتے ہوئی ۔ اور آپ بھی شاید اس مے آف کی کو گوارا نے کریدکے کوگ ہم سے ورق بھوں کو شائعی کے کو بابو. هم آپایک انویائي هوں يعملي آپ کے موتوعے بيمتوھے رهائے

لمب هم دکه ِ میں بویس اور آپ کر دکهی بدائیس یه هم سے نهید، لمايد أن مدين سكه مر جهور كير هين ادر سكه جهور كر

बेटी से एक गुड़िया मोल ले लेती हैं झौर भाई पांच कपये दे कर झपनी छोटी बहन से इस की बानई हुई निट्टो की पूरी मोल ले खेता है. बस इसी तरह का आनन्द आज आप के बनाये भारत—घर में हो रहा है. कुछ पागक इस को चोर बाजार जौर काला बाजार कह कर पुकारते हैं मानो वह हिसाब पी गये हों.

बापू, घर में भूट बोबना कोई भूट बोलना है! भूटी कहानियाँ सुना कर हम खुरा होते हैं और सुनने बाजे बच्चे हंसते हैं जौर कबी कभी तो उस से बड़ी सीख लेते हैं. यह भूट बोलना भूट बोबना बहाँ हैं. यह तो सच से भी बढ़ कर काम की चोज है इसिलिये सब ही है, घर की चोरी को कब किसने चोरी माना है. माखन चोर भगवान के देस में आपसी चोरी को चोरी कहना नास्तिकता नहीं तो क्या ! बस बापू यह हम पर उंगली उठाने वाले या तो पन्के

बापू, रही यह बात कि कभी कभी हमारे बड़े नेता यानी जापके खास पास रहे नेता, चीर बाजारी का शोर मवा हेते हैं छीर साय साब वह भी कहते हैं कि हम कानून बना कर इस चोर बाजारी का जल्ह खातमा कर हंगे. इस से कहीं बाप यह न समम बैठना कि मारत में सब्धुच ऐसी चोर बाजारी बल रही हैं जो बुरा है और जिबे हर करना ही बाहिये. बापू हमारे नेताओं के इस शोर को बस आप इतना ही महत्व हें जितना बशोदा के उस शोर को जा वह करन जी को हता है बाज साव साव का बारी हा से बाज साव का बारी हा से हिं बी ने सह का से हा से हिं बी ने सह का से साव साव का सही बुराते देख कर मचाया करती यी या जिस गरह बाज सी

مے ایک کویا مول کے لوٹٹی ہے اُرر بھائی ہانے رریہ ۔۔۔ کر پئی سے ایک کویا مول کے لوٹٹی ہے اُرر بھائی ہانے رریبہ دے کر آپٹی جھوٹی مہن ہے اُس کی بٹائی ہوئی مٹٹی کی پوری مول نے لوٹٹا ہے. بس اُسی طرح کا آنٹد آج آپ کے بٹائے بھارت کہر میں ہورہا ہے کچھ پاکل اسکو جور بازار اُرر کالا بازار کہ کر پکارتے ہیں ماتو وہ جساب بی گئے ہوں .

مايو' كهر مهن جهوت بولدا كو ثي جهرت بولدا هـ؟ جهوتي كهاتيان سما كر هم خوش هوت هين أرر سعلني وأله بحيد مفستيد هين أور كبهي كههي تو أهن عد يوي سهكه لهات هين. ينه جهوت بولما جهوت بولما نهين هـ. كهر يمه تو سبه عد بهي بوهكر كام كي چهوز هد أس الني سبه هي هـ. كهر مهن آيسي چووي كو چووي كهنا داستكتا نهين تو بهنا هـ ي ديس مهين آيسي چووي كو چووي كهنا داستكتا نهين تو كيا هـ ي بس

ままりまつ・

باپو' رهي يه بات كه كډهي كډهي هماړے بوے نيتا يعلي آپ ك آس باس ره نيتا' چور بازاري كاشور مجها ديكے دين اور ساته ساته هه يهي كېكے هين كه هم قانون بنا كر اس چور بازاري كا جلا خالمه كر ديكايي . اِس سے كهين آب يه نه سمجه بيتها كه بهارت هور كرنا هي چاهگے . بايو هماړے نيتايي كے 'س هور كو جو وه كرشي جي كو همي چورة ديكهكر مجهايا كرتي تهين يا جس طرح آج بهي

馬山

T.

 همن مرف شور مجتابا أور أنكلي تهانا جاريج هيس. م اگو تیسسوی لوائی چهو کئی تو یه آناج همارے بوا کام آئیکا . یه آنکای أتمال واله نه سوجة سمجية هين نه راج كر هتهكندين مر والف کمپ کر ہوں ھی درداد ھو جان ہا اس فرض سے ملاماتے ھیں کہ کل تو أن ملكوں يو دييا كركے ملكاتے هوں جن ملكوں ميس وہ اناج نع ألمال والس كم لئے يه بكا ديكا چاهتے هيں كه هم باهر صے أناج يا اِس کے اصلی بھید کا آپ کو تو پکتہ ہے۔ ھی' پر یہاں تو هم انکٹی همارا ديس أن سے بهتر پور هے تب هم بالدر سے كيوں اناج منطاع هيں؟ نه که محمدتمی. تهیک اسی طرح سے اِس امیکوں کھڑا مل والے دیسی میں نکتے رهیے کا کہا کام ؟ اگر کوئی نکتا ہے تو اس میں اُسی کا كچه قصور هوكا. هان ايك بات هم أور كه دينا چاهك هين كه جب 44مے ہور عامیس میں آلسی ھی بھوک سے مر جائے کا شور منھاتے ھیں مهائم تو يم جهوت بات هوكي يا نهيل ؟ تهيك إسى طرح سے إس جلاوی می ادا

> कुछ इत्तर होगा. हों, एक बात हम कौर कह देना चाहते हैं कि जन हमारा देत भाग से भरपूर है तब हम बाहर से क्यों आताम

में नंगे रहने का क्या काम १ मागर कोई नंगा है तो इस में उसी का कि मेहनती. ठीक इसी तरह से इस अनेकों कपड़ा मिल बाले देस पूरे हेस में आतिसी ही मूक से मर जाने का शोर मचाते हैं न ममाये हो यह फूट माउ होगी या नहीं ! ठीक इसी तरह से इस मरे

لمهدى دكم مازيما هے . وہ تو دو درى دے كر بھى بھڑى كا أيك بدقال خريدة كم لكي تهار رهما هي أج بهارت أيك كهر بن كها هي مهم چھؤوں کے میل میں اناب شداب دام ہوتے ھیں. اور کھا اِس سے کوئی بلقال ایک دري کے بدلے مهن ماندا ہے اور اِسي طرح کندني هي جمل میں رہے ہیں' آپ کو یہ معلوم ہی ہے کد وہاں بھوی کا ایک معن آلے ألبّه الله كهائم ولا كهو كتدا مكمي هونا جاهئم . بايو' آپ تو لمايو' همس گهر ميس هو ايک كو يم آزادي هو كم ود جو جي

> े दिन केल्ल नहार है बाच भारत एक घर बत तथा है. सब के मानता है. वह तो हो हरी हे कर भी बीड़ी का एक बन्डल खरीहने बंहता एक दरी के बद्ते में मिलता है और इसी तरह कितनी ही चीजों के मेल में अनाप शनाप वाम होते हैं. और क्या इससे कोई कैदी दुख तो जेल में रहे हैं, आप को यह माह्म ही है कि वहाँ बीड़ी का एक नापू, जिस घर में हर एक को यह आजादी हो कि वह जो जी में जाये हठाये खाये वह घर कितना मुखी होना चाहिये. बापू, ज्ञाप कीर डंगकी चठाना जानते हैं.

सममते हैं, न राज के हथकन्डों से बाक्ति हैं, सिर्फ शोर मचाना कानाज हमारे बड़ा काम झायेगा. यह उंगली उठाने वाले न सीचते गरज से मंगाते हैं कि कल आगर तीसरी लड़ाई छिड़ गई तो यह मुलकों में वह अनाज न खप कर यों ही बरबाद हो जाता या इस बाहर से झाताज या तो उन मुलको पर द्या कर के मंगाते हैं जिन तो हम उंगक्षी बठाने बालों के लिये यह बता देना चाहते हैं कि इम मंगाते हैं १ इस के कासली भेद का जाप को तो पता है ही, पर यहाँ

माय दिन हम पर फिक्कर कसत रहत है.

आज आगर हम फटे कपड़े पहन कर दूटी फूटी मॉपड़ी में रहने लगें तो क्या यही उंगली उठाने वाले यह कह कर हमें बदनाम न करेंगे कि देशो इन का बाप इन के लिये इनना छोड़ गया तिस पर भी यह इस घुरे हाल में रहते हैं. ऐसे उदार बाप के ऐसे कंजूस खड़के! इतना ही नहीं यही उंगली टठ ने वाले हमारे फटे कपड़े खड़के! इतना ही नहीं यही उंगली टठ ने वाले हमारे फटे कपड़े देखों ऐसे भले बाप के हतने बुरे लड़के पैदाहुए कि बाप की आँख बन्द देखों ऐसे भले बाप के हतने बुरे लड़के पैदाहुए कि बाप की आँख बन्द होते ही सारा धन जुए में हो बैठे या बौर किसी तरह उसे उड़ा बैठे. बापू, आप तो यह जानते ही हैं कि यह दुनिया हमें किसी तरह चैन न लेने देती इस लिये क्या हमने यह ठीक नहीं किया कि हम इनकी लानत मलामत की घोर कान ही नहीं देते.

बापू, आप ही सी चिये इस अरबों की सम्पती वाले, लखोखा मिलों वाले, लहलहाते खेतों वाले और दूध पी की —यी की न सही, बनावटी घी की —निव्यों वाले देस में लोगों के भूकों मर जाने का होर मचाना हमें बहनाम करना नहीं तो क्या हैं ! आप इन सिर-फिरों की झोर जरा भी ध्यान न ही जिये. आप ही सोचिये हम ने इन्हें कोई सठाने की तक्लीफ भी न करे और भूकों मरे तो इस में हमारा क्या दोश. बापू, आप ही सोचिये कि खगर हम किसी को नहाने के खिये समन्दर में फेंक हें और वह अपने पेट में पानी मर बादे की बच्च से सरने लगे और फिर वह इव कर मरने का शोर

ام الله هم بيو صورے دسئے رامم هيل .

آج ألو هم بيقے كيوے يهي كو توتَى ييوتَى جهونيوى مين رهيے ليھي تو كيا ييم أنكاي أتهائے والے يه كي كو هميں بويا بيم أنكاي أتهائے والے يه كي كو هميں بو بين يه كريئكے هي تيم الله ميں وهيے هيں . ايسے أدار باپ كے ايسے كليوے اور توتى جهونيوى مين بوك ! آنا هي يول كي ايسے كليوے اور توتى جهونيوى مين بيك ارام بهى التام بهى التام بهى التام بهى التام بيك التام يه ديكهو أيسے بيك باپ كے انظے بوكے بيدا هوئے كه باپ كى آنكه بند هوتے هى ساوا دعي جوئے ميں جوئے هي تو يا اور كسى طرح أسے أوا بيتھے ، بايو آپ تو يا يو يا يا اور كسى طرح أس أوا بيتھے ، بايو آپ تو يا كو جائتے هي هيں كه يه دنيا همين كسى طرح جوي نا ليدے ديتى ملامت ليے كها هم نے يا توبيات نهيں كسى طرح جوي الكى لعلت ملامت ما

کی اور کان هی نههن دیمت.

بایو' آب هی سوچگے اِس اربوں کی سمبتی والے' لکھوکھا مگون والے' لہلواتے کھومتوں والے اور دردھ کھی کی —کھی کی نہ سمهی، والے' لہلواتی کھومتوں والے اور دردھ کھی کی —کھی کی نہ سمهی، کماوتی کھی کی —نددیوں والے دیس میں لوکوں کے بھوکوں مر جانے کی اور میچانا همیں بدنام کرنا نبھی تو کھا ہے ؟ آب ان سر پھووں کی اور ذوا بھی دھھان نہ دمیوان نہ دمیدی بھیلا رکھ هیں ۔ اب اکر اِنھوں کوئی آٹھاتے کی تکلیف میں نہ کرے اور بھوکوں مرے تو اس میں میں آب کا درش ، بایو' آب هی سوچگے کہ اگر ھم کسی کو نہاتے کہ لئے سمٹور میں پھومک دین اور وہ آئے یہت میں پونیا کے لئے سمٹور وہی یہت موٹی پائون آب ھی بھومک دین اور وہ آئے یہت میں پائون آب ھی بھومک دین اور وہ آئے یہت میں پائون کو جائے کہ اگروں میں پونیا کے لئے سمٹور جائے کی دینے موٹی پائون میں موٹی پائون کو مرتے کا شور

جدوي عي اه،

र है कि कोगहम पर कितनी ही उंगली उठायें हम उन की जीर रा भी ध्यान नहीं देते इसिलये ज्ञाप यह न सममें कि हम चिकने है है जीर हमारे ऊपर बूँद नहीं कि ती. हम तो जिस काम में लगे ए हैं सच्चे जी से लगे हुए हैं जौर हमारे सामने हमेशा यही ह जाते रहती हैं कि किस तरह हम अपने देस को दुनिया की नजरां ह जाते रहती हैं कि किस तरह हम अपने देस को दुनिया की नजरां हो काम हिंदा जाप की तुवा में हा की चीज़ ज्ञानंहें. यह हो काम हुळ कम काम नहीं हैं. इन में हिंदा की चीज़ ज्ञानंहें. यह हो काम हुळ कम काम नहीं हैं. इन में हो क्या बुरा करते हैं. सत्य ज्ञीर आहिसा को बिलछुत भूल जायें कि इस मशहूर होता ज्ञीर आहिसा के जिना हो रहे हैं तब यह जा हम सन इंगली उठाने वालों की परवाह नहीं करते. जाप, अब ज्ञो हम वन उंगली उठाने वालों की परवाह नहीं करते. बाप, अब ज्ञा हम वन उंगली उठाने वालों की परवाह नहीं करते. वाप, अब

बापू, आप हमको एक बहुत बड़े हम का राज हे गये. एक बड़ी मदबूत सरकार को निकाल बाहर करने का यथा दे गये, सत्रह आरब की लेनदारी की सम्हर्मारी हमारे हाथ में छोड़ गये छोर हमें आयाद ही नहीं बना गये बलिक हमारे पात्रों में दुखने वाने केंटों को भी आपने जीते जी निकाल बाहर कर गये. यह दूमरी बान केंटों को भी आपने जीते जी निकाल बाहर कर गये. यह दूमरी बान केंटिं को भी खपने जीते जी निकाल बाहर कर गये. यह दूमरी बान केंटिं को सिकाल में हम कि एक कोने में परेख के कि दम काण ही कि हिये कि ऐसी हालत में हम मिनाय इस के

آپ هي کهڻے که آيسي حالت مين هم سوائے اِس کے اُرر کس کام مين لک سکتہ تہ کہ اُ

کانگوں کو ختم نے کرکے مکان کے ایک کوئے مہیں یقنع کئے ۔ پھر

همي نهيهين بدا کمنے بنانمه هدارے ډائين ممدن دکيند والے کالمتون کو بدي آچ جهتے جي نکال بالغو کو کلئے . مه دوستي بات ہے که اُن

لهن داري کي ساهوکاري هدارے هانه معن چهور ککے اُور شعدن آراد

بجي مضبوط سركار كو نكال بالقر كرنے كا يبھي دے كئے۔ سكرۃ ارب كي

باپو' آپ هم کو ایک بهت بوے دیس ؟ راج دے ککے: ایک

معال البهول ديك هم يو كتفى هي ألكلي أتهادين هم أن كي اور ذوا بهي همار البهول ديك إسلام آن يه نه سمجهول كه هم چكلے گهوے هيل اور خوا بهي معال أرب ويو بيند نهيل ركتي ، هم تو جس كم ميل لك هوئے هيل البي ميل لك هوئے هيل اور همارے ساملے هميل كي هوئے هيل ويشي هيل كه كي تبارل ميل ويشي هيل كه كي تبارل ميل البي كو دنها كي نظروں ميل ويشيا أتهاديل يه دور كم كيچه كم كم نبيل هيل بي نظروں ميل يوجا كي البيل البيل البيل يه دور كم كيل البيل البيل يه دور كم البيل ميل لكي رهنا هيل الله البيل البيل يه دور كم كيل البيل البيل يه دور كم كيل البيل البيل البيل كيل يو كيا بوا كيل ميل الله ستيم أور اهلاسا عبيل ويا يو ياكل يول كي يهول هيل الله البيل ا

छोड़ जाते तो हम कम से कम उस दिन तक जब तक हम बतवान, जमनाये रहते और शक्ति भर सच्चाई पर भी बटे रहते. आपस में मिल जुल कर रहते जीर उन सेकड़ों बुराइयों से दूर रहते जो हम बापू, खगर आप हमको कमजोर, गरीब, खड़ानी और दास अमीर, बानी और आजाद न हो जाते जरूर ज्ञाप की अहिंसा में से बहुतों में जाज जड़ पकड़ गई हैं, और जो दो चार दस बच रहे हैं उन में भी वह बुराइयाँ जड़ जमाने की सोच रही हैं. भाष के रहते, इस में शक नहीं, हमने बेहद मेहनत की, तकली में उठाई, पर यह पता नहीं कि उन तक्लीफ़ों के बठाने की तह में आप का डर था बासमाज का डर था या दूसरे मुल्कों की लानत मलामत का होसी, जिसे बाज हमारे देसबासी तपस्या कह कर पुकारते हैं तो खबाल था. घरार हमने दिल की उमंग से इस तरह की मेहनत की के साथ घौर. वाप से पाये दुशाले से, ब्यपनी कमाई से खरीदे जूते बाज हम इस गिरी हुई हालत में न होते, और न अपनों को अपने पर ऊकने का मीका देते. अपनी मेहनत से कमाई हुई चीजों के साथ बरवाव कुछ और होता है भीर वान में मिली या तरके में पाई चीजों को पोंछने की बात किस को नहीं मालूम.

हम लोग भी ष्माज ष्माप के तप त्यांग के बल से मिले राज के हैंगसी खठायें तो शायद जाप भी उसे बेजा न इहंगे.पर बापू सच बाड साथ जो ज्योहार कर रहे हैं उसे देख कर दूसरे लोग झगर हम पर

ع: ا ا

ہے۔ کے جدد محملت کی تکلیفیں اُتہائیں کر یہ پٹ بٹند نہیں کد اُن) تعلیموں ہے اُٹھانے کی تہتہ میں آپ کا در نہا یا سداج کا در نہا جمالے کی سوچ رھی ھھں ۔ آپ کے رہتے' اس میں شک نہیں' ھم يزيجي لآير رهيم. آيس مين مل جل كر رهيم ارز أن سيكون توهم كم سے كم أس دن تك جب تك هم يلوان أميز' كيالى أور برائهوں مے درر رفتے جو هم میں مے بہتری میں آج جو پکڑ کئی معلي أور هو در جارس بج ره ههل أن مين عي ود يرائمال جر آزاد نه هوجاتے ضررر أيكي اهلاسا ايلائے رهتم أور شكتى بهر سجائي يا درسونه ملكون كي لعدت ملامت كا خهال تها . أكر هم نے دال كي أملك مد إس طرح كي محالت كي هوتي، جسم آج ممارك ديمس بالسي تهسها که کر پکارتے هيڻ ٿو آج هم اُس گري هوڻي حالت مهن نه هوتها اور نه اپدين كوائه پر اوكلم كاموقع دييت. اپدي معملت مے کمائی هوئی چهزوں کے ساتھ برتاؤ كنچم أور هوتا ہے أور دای معل ملی یا ترکے معل پائی چھؤوں کے ساتھ اور . باپ سے پائر مرهالے مے ایکی کدائی سے خریدے جوتے کو پونچھٹے کی بات کس بايو' اكر آب همكو كمؤور غريب، اكهاني أور داس چاور جاك

هم لوگ يهي آج آپ ک تپ تيال که بل سملے راج کيساته جو مهومار کر رھ ههل آھ ديکه کر دوسرےلوگ اکر هم پر أنكلي أتهائهن تو هايد آپ چهي اُھ بهجا ته كهلكے . پر بايو سيھ بات كونهي معلوم .

जनवरी सन् १५६

जो अपने ऊपर रखे गये एतबार को सच साबित करता है, जो आपने बचन का पालन करता है, बह सक्वा मुसलमान है.

ओ खुषा के नीवों पर रहम करता है, लुवा क्स पर रहम

जिसके हाथ या जबात से इंसानों को जरा भी चीट नहीं

पहुंचती, बह सच्चा मुसलमान है.

बुरा आणिम या विद्यान इंसानों में सब से बुरा और भला आितम इंसानों में सब से बच्छा इंसान है.

क्षक इन्सान व्यक्तिबार या जिना करता है तो ईमान उसे छोड़

जो ज्यमिचार या चौरी करता है. जो शाराब पीता है, या लूट पाट करता है, या रावन करता है वह मोमिन नहीं है. इसिलये

अपने आप पर कावू पाने का जिहाद सब से बन्दा जिहाद है. मुसलमान या गैर भुसलमान जिस किसी पर भी जुल्म हो इसकी मदद के लिये दौड़ जाओ. इपवास और संयम (जन्त) से मेरे अनुयाई बहाचारी बनेंगे. इपवास और संयम (जन्त) से मेरे अनुयाई बहाचारी बनेंगे. ए हंसान सावधान रह ! सावधान रह !!

जो अपने ज्ञान या इल्म पर अमल करते हैं बह ही सच्चे

पाक (सती) झौरत दुनिया की सबसे क़ीमती चीच है. इत्यानी झौरत को नेक सलाह वो. अगर वह मली होगी तो कुम्हारी सलाह मानेगी. बुरे विचारों से बचो. अपनी शरीक भौरत को गुलाम की तरह मत मारी.

بايو مي پائي جلوبي مي اه،

كا يالي كرتا هي را منها مسلمان هي . هو ام اوبر راه کئے امتدار کو سے ثابت کرتا ہے ہو ام وجن

بملهمي واسجا مسلمان جي جس کے ہائے ہا زیان سے انسانیں کو فرا بعی جوت نبھی جو غدا كا جدوس ير رحم كردًا ها، خدا أس ير رحم كرتا ها .

ملى سب م اجها إنسان ع. ہوا عالم ہا ودوان انسانیں میں سب ہے ہڑا اور بھلا عالم انساتیں

کوتا هے، یا غبی کرتا هے وہ مومی نہیں ہے ۔ اُس لئے اے اُنسان م ساودهان رہ ! ساودهان رہ ! ! جمه أنسان ويمهيچار يا زنا كرتا هـ تو ايمان أم چهور ديدًا هـ . خورمهم الله عوري كرتا ها، جو شراب يهما ها، يالوت بات

مدد کر لئے دور جاؤ . ائے آب یہ قالہ پائے کا جہاں سب سے عملۃ جہاں ہے . مسلمان یا فور مسلمان جس کسی پر بھی ظائم ہو آس کی

أيو اس اور سديم (ضعط) ہے ميرے انويائي برهمچاري بدين کے : مروت مرد كا أدها إلى هي .

كى على من مارد . أبلي مورت كو نهك ملاح دو. اكر ولا بهاي هوكي اتو تمهاري ملاح ماذ كي . برے وجاروں سے بچو . أبلي شريف مورت كو غلام عال (ستم) عورس دنها کی سب بے قورتی چیز ہے. جو انه کهان يا علم ير عمل كرتے هيں ولا هي سيج عالم هين.

(19 جلوري من ۱۹)

जिल्द १०

जनवरी सन् '५१

जात आद्मी, प्रेम धर्म है. हिन्दुस्तानी बोसी, 'नया हिन्द' पहुंचेगा घर घर लिये प्रेम की फोली.

नम्बर ०

جلوري سي اه

جات آدمي' پريم دهرم هـ' هلاستاني بولي. " نها هلد ' پېلتچ گاکهر کهر لکے پريم کي جهولي .

باپو کی بانی

آج لئے هو چهز چاهتا هے' رهي چهز جبتک آبے بهائي کے بڻے بهي نههن چاهتا' تب تک کوئي سچا مسلمان نهون کها جو ام لئے یا درسوں کے لئے کام نہمیں کرتا۔ أسے خدا کی طرف مے کوئی إندام نہمیں ملتا ،

جو جهوت بولٽا ها، جو رچن ديکر اُس ترزنا ها آور جو انے پر ههورسه کرنے والہ کا سانه دغا کرتا ها وہ مهوا نهيم بلکه مجهسہ هداري کرنے والا ها.

बापू की बानी

अपने लिये जो चीज बाहता है, वही चीज जब तक आपने माई के लिये भी नहीं चाहता, तब तक कोई सचा सुसलमान नहीं कहा जो अपने लिये या दूसरों के लिये काम नहीं करता, उसे खुदा

वा सकता.

की तरफ से कोई इनाम नहीं मिलता. जो फूट बोलता है, जो वचन देकर क्से तोड़ता है झौर जो अपने पर मरोसा करने वाले के साथ हग़ा करता है वह मेरा नहीं बक्कि मुफ्त से ग़ंदारी करने वाला है.

TA PA サースの 一人を一下、とうないのというかい

हिन्दुस्तानी कलचर सोसाइटी का परचा

एडीटर-

ताराचन्द्, भगवानदीन, मुजफक्तर हसन, विश्वम्भरनाथ, सुन्दरलाल

जनवरी १९५१

ंक्या किस से 705

२—बापू से—भगवानदीन ३—३० झौर ३१ जनवरी--भाई घञ्डुल हलीम घन्सारी ५-अमन प्रसाय डालर देमा में -- भाई विकार खलील.... नाग राज प्रसाद. एक बन्टे में भीत (कहानी)--११ - हमारी राय-श्री अरबिन्द्र-सुन्दर लाल. सरदार हमें छोड़ चल दिये...मगवान दीन, रेट पड़ी रेखा मिटाइये--भगवान दान, सरकार ब्रौर सरदार के सुरया बानो, सपनों की दुनिया । कहानी)—भाइ ६ – समाजवाद - सोशिलिज्म—भाइ झोकार नाथ शास्त्री १८--वच्चों की दुनिया-रेल का खेल (कविता)--वहन < — हुछ किताब — मेरी दुनिया, जनता के तीन मिद्धान्त ८-- दुनिया का हाल-भाई इशात खला सिट्टीकी ५-पड़ोसी (कहानी)-माई 'सागर' बाब्पुरी ४--गांधा जा स्रोर झहिन्सा--भाई ज्ञानचन्द भाई सी. ज्ञार. नानप्पा, चुटकुल १--बापू की शनी

67° 3

20

كارا جلد' بهكران دين' مطفر حسن' بشمهمر ناته ' ملدر ال

متدستاني كليهر سوسايتي كابرجا

20 Jun 2

3

1

क्रिंश 1061

1--لجون کی ذنیا – ریل کا کههل (کبیتا)--بہن ثوبا بانو'سیلوں کی دنیا (کہانی)- بھائی ناگراج پوسانہ ایک گھٹٹے موں موت (کہائی) - بھائی ٧- پورسي (کهاني) - بهائي ساکرنيالو پوري ... ٨-دنها کا حال- بهائي عشرت على مديتي ... ا ا -- هماری وائے -- شبی اروند--سلدو قل 'سردار همین هائي پرستاو دالرديسي مين- بهائي ودار خليل ١- سمايواد - -وشاوم -- بهاڻي اونكار ناته شاستري ٩ - كچه كتابين - مهرى دنيا ، جلتا كرتين مدهارت ٣--٥٦ أور ٢١١ جالوبي - بهائمي عبدالتعليم أنصاري ٣-كتدهي جي أور أهلسا - بهائي كيان چاه اسمايو مر -- بهكوان دين ا – بايوكى باتى بهكوان دين جهز حل ديئي - بيكوان دين. ١٦ بوي ديكها مثالغه - بهكوان دين سركار أور سردار كر پهول-مى . آد . ناديها ، چتمار

قهدت ---هلدستان مهن چه رويهه سال ٔ باهر دس رويهه سال

क्रीमत-हिन्दुस्तान में छै रपया साल, बाहर द्स रपया साल

फूल--भगवान हीन

かまるかのかー بايو مراس بهكوان دين سماج وأد - سوشلۇم — أونكار ئاتھ شاستىرى ئۆرسى (گۇمانى) — 'سائر' بالو پورى

समाजबाद - साशिल इम -- क्रांकार नाथ शार्का

इस नम्बर के ख़ास लेख ---

बापू स — भगशतदोत

पड़ोसी (कहानी)— 'सागर' बाबूपुरी

هماری رایم :-هري اروند -- سفدر ال سردار همهن چهور چل ديئيـ -- بهگوان دين مزكار اور عزمار م يعول -- يمكوان دين

सरकार खाँर सरदार के फूल -- भगवानदांस

मरहार हमें होड़ चल दिय -- भगवानदीन

श्री अरबिन्द् — सुन्द्रताल

हमारी राय :--

क्रीमत दस भाना

(مهاتما) گلدهی بایو کی بانی (بهانی) کهان چکد گلدهی جی اور اهلسا (بهائي نوري أسفلد ياري (بهائي) ملظ، على سوخته الملسائيل انفلاب كا راستع (1) (٢) ، ، ، ، ، ، (٢) (قائلتو) مسعود حسون خان (بهائي) مجديب رضوي (بهاڻي) محمود مکل ترکي نے گاؤں آيک جهلک سرتيم بهادر سيرر روس بر ایک سرسری نظر FFA 0 = 3 ماری رایے -(بهائي) هوهل بلكزامي (قاکتر) هر چون لال برس آواز به آتی هے....(کریٹا) يريم أور ملكهت روک تهامي ډابغلای يل — بهکوان دين بلسپکی پر روک ارر سرکار — بهکوان دين هری اروند — سکدرلل سردار هدس چهور چل ديئے – بهکوان دين كرايا كا جهدياته - بهكوان دين کہتے سمیلر، کے سبھا پتنی — بہکواںدین نهیاں کے سدھار — بہکواںدین تمکر ڊنيا — بهکوان.هين چين اور ايکريسري کي سلاد — بهکوان.دين مرکار آور سردار کے پھول — بھکواںدیں بومين صاحب كهمرا اتم - بهكوان دين امريكة حاباس ملحفامة - بهكوان دين أوتوس بابى ريكها متاليئي – بهكوأن دين مانت ميں خدائت - بهگوان ديون للدو كوت بل - مهكوان دين : • • : : : ::: *: • 1 k : : . 19 -7 7

امن پرستاو قالر دیسوں مهں (آجاریه) ونوبا بهاوے فاگری لکهاوت أور أردو (بيائي) رقار خليل

rov ...

مكهيون كي مان -- بايا -- يزيل وأم بهايي ... كيوم اور اناج كى كمن أور سركار -- بهكوان ديين ...

ايمانداري كا العام — بهكوان دين

:

المنال امن المناس
ا من المعلق (جهوني) ا من المعلق (جهوني) ا من المعلق (جهوني) ا من الجهي كهانيان المن كرو همارا الميس المنتية بول المنابية
جائة کے تھن سدھائے مہاجوں) عماجوں مماذا کاندھی و نیس کرو معاذا دیس اللہ کی بہانیاں میں عبادی اللہ اللہ اللہ اللہ اللہ اللہ اللہ الل
J

(بهائي) عزيز 'قيسي'	رآمو' راجو' مين محمد (کويتا) (بهائي) وي . کي . پاتهک	نقرتا ۴ «پ (کہائی) (بھائی) قار خلیا	سائمکل کی کهائی (بهائی) شکشارتهی ٔ سمهادک 'لللان	آو کهرمهن (کویتا) (کدارم) میل ساز کارم	بايد نے درزي کا کم کما	\$ £		ا پهري / پهري چديدر بهارت آور چدي کا کلچري ميل (دول / ديم / دار م	ر جہری کے جہودی جانس مجھ جزگار کے سوچھٹے کی بات	サメ (の つざの) 1 光 **	سامتیء کر (ادیب) کا فرض آهلی	4 (1)	جوائع (۲) خونی دیائی (کمائر)		S. C. S. S.
esis		٠٠٠			tvo				الدام	:				> 10	
ጋ፥	(بهائي) پرديشي کلا کار وان گوک	3	(بهائی) تلویر نقربی بلجاره (کویتا)	Ŀ		ر پولنۍ) خواهر الل نهرو (پولنۍ) خواهر الل نهرو	راشقر بهاشا هلدى كا سروب	(بهائی) چین سین کاز'	حب آئے کا دیا رمانہ کویلا)	المالات المال	المراسي (كبراني)	(بھانی) سکتھا بلک سرسوئی بھواے کے کھنت ہروں کا پھر بکار	(بهائی ، سريم رام بهائی		المساوية أي دكوريس بيزيكي
PARSO		 با الغ	•	•		64.1					:			ırr	rr

		" 'L' @'X' ,	جاد 1	رجري سي العدائم جون سي العدار) ليكهك أور أنك مضعون	6*****	(سو) آوتهر موو قل چهن	(يهائي) آشار'م ههن آور أمريكه	جلي لي جزين أيف	(بھائی) اوم پرکھن چالیوال ایمآباد سے کلما کساری تک	(بهائی) ارتکار تاته شامیدری مماج واد—سوشلزم	J .	بھوں کی ^{دیں} ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔
					desir	لداد ۸	ئ ئ	-	d.	٤		
ریل ۴ دهیل (دریت) (دعائی ۱ تایا دستان	ر بیدس) ماراج پزرات سیکوں کی دنما (کہائی) ریزو	ر بجمی) موں ، (در مرکب ایک کھلاتے میں مرت	(بهائی) متعمود مورج (کویتنا)	(بهائی) ظاهرالامهن مهراً کام	(يهن) احمدي • تغيول رضوي چالاي (کهانۍ)	(بهائي) چندر ناته مالريه "واريشن" اچها هو (کويکا)	بهرس کاشاعر ایدلی بجوی میمندسیار کویکا) (دوائی) سدید مانا میکیاند	ر بهتری استی مرز سهدریتمی انگرشی کی سزا (کهانی) (بهای) مسل هراژ	ر بهائر) افتحاد المدار : (بهائر) افتحاد المدار :	شاری کے کہت (بعائی کے کہت	(المنظم	ر مجن مردست (مجاری) ناک مجوری (مجاری)
i	:	:	:	:	•	:	•	:	:	•		
° >			<u>*</u>		<u>ا</u> خ لح					ī	Ī	

₽	स्का	(साइ) हारा बिलप्रामा प्रेम श्रीर संगीत	:	ë ° ≈ ° ≈ ° × ° × ° × ° × ° × ° × ° × ° ×
(भाई) शादी राम जोशी		हमारी राय		
समान (कविता)	309	भी भरविन्द्सुन्दरलाल	:	~
/		सरदार हमें छोड़ चल दियेभगबानदीन		ŝ
(मार्ट) जाता । अस्ति हैन (फहानी)	848	श्रद्धती स पड़ी रेखा मिटाइयेभगवानदीम	:	E,
		सरकार और सरदार के फूल-भगवानदीन	i	ħ
Ę.		ट्र मैन साहब घबरा उठेभगवानसीन	:	2
(भाई) मत्यानन्द सरस्वती	•	कोरिया का ममेला-मगवानदीन	i	१६२
फर बनाव	<u>ک</u> ری د	कोटा सम्मेलन के समापतिभगवानदीन	:	ದ್ಯ
(माई) 'सागर' बालुपुरी	(नैपाल के सुधारभगवानदीत	•	8€€
पड़ोसी (कहानी)	er.	ठक्कर वापासगवानदीन	:	308
(साई) सुरेश रामभाई			:	36
	155		:	3
आहमदाबाद् की कांगरेस बैठक	. x		:	20%
म्मे लन	xks	-	•	is ng
सन्दर्भाष		राक यामी पाबन्दी बिल-सगवानदीन	:	9 U
हिन्दु मुसलिम सवाल का आध्यात्मिक यानी		बनस्पनि पर रोक और सरकार-भगवानदीन	:	ក្ ក
	308		:	2E8
जरूरतएक अपील	%	क्षड़ क्षीर क्रनाज की कमी श्रीर सरकार-	.1	
(माई) सैयद ख्नाजा		भरावानङ्गीन	:	263
	229		:	36%
(माई) 'स्वामी' मारहरवी			:	₩ 29 29
क्रिये तरे झंधियारे (कविता)	%દૃદ		:	380
he		एक नया राष्ट्रीय अंतरा-सुन्दरलाल	:	3
(डाक्टर) हर्षरन लाल वर्मन			: :	۶ ما د د د د د د د د د د د د د د د د د د د
	CCI		,	

शान्ति के गीत	:	36	कहकार जवानो (१)	: :	3
(माई) शीतल सिंह			जवानो (२)	:	30
छुट्टी का दिन (कहानी)	:	107°	ख़नो दुझश्री (कहानी)	:	9
(बहुन) दुर्वाना अन्सारी			(माई) मान चन्द्र		
नाक मिचौर्ला (कहानी)	:	75	भारत श्रौर चीन का कलचरी मेल	:	er w
(भाई) ब्यक्तीय 'कैसी'			ħ	7	
रामु, राजु, दीन मोहम्मद् (कविता)	:	30			
(भाई) बी. के. पाठक			(बाक्टर) मसऊर हुसेन खाँ		
निहरता का रूप (कहानी)	•	25.00	गीत	:	% 0%
(भाई) विकार खलील			(साई) महसूद मक्त		
साइकिल की कहानी	:	30 W	तुरकी के गाँव की पक भालक	:	3
(भाई) शिक्ताथीं, सम्पादक 'लल्ला'			(साई) मुजीय दिज्वी		
ष्पांच्यो घुमें (कविता)	:	S To	रूस पर एक सरसरी नज़र	:	30 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30 3
(कुसारी) मनु बहन गांधी			(माई) मंजर खली सोख्ता		
बाप ने दरजी का काम किया	:	₹ 2%	अहिंसात्मक इनक्लाच का रास्ता (१)	:	ଧ୍ୟ ଜନ
	:		(8) " " "	:	488
, . .	:	365	to		
"	:	K L		-	
/ भाई) बेलात			(माई) विकार खलील		
		23%	अमन प्रस्ताव डालर देसों में	•	٠ :
			(माचार्य) विनोवा मावे		
ਸ			नागरी लिखाबट और सरदू	•	346
(भाई) भगवान दास केला			चर सा बनाम सर्व धर्मी प्रार्थना	:	3€
सरकार के सोचने की बात	:	35	सर्वोद्य समाज का सन्देश	:	
•					

w 0 20	٠. چو	₹ :	8 7	<i>ુ</i> જ	9	****	898	**************************************	nhè	ਪ ** **
(भाई) नूरी क्रासकन्दयारी सर तेज बहादुर सपरू प	(माई) परदेशी कलाकार बानगोक ख	बरुवों की दुनिया— (बहन) सुरैया बानो रेल का लेल (कविता)	(भाई) नागराज प्रमाद मपनों की दुनिया (कहानी)	(माह्) सी. आर. नीनण्या एक घन्टे में मीत	(भाई) महमूद सूरज (कविता)		(बहन) श्रहमदी मक्ष्यूल रिजवा सानाकी (कहानी)	,		(माई) ममा मिया हिद्रावादा अंगूठी की सखा ं कहानी)
		7	ນ ຮ່	:		 		36	3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3	33°c
प्बतन्न का कहा।गण। आरत की झाबाज आरत की सरकारी आशा हिन्ही	हिचाकया श्री राम चरित मानस साखे लरकाँ ह्पावली	नया साहत्य नई बीमारी पुराने ख़़दा	मशाल हमारी मादिम जातियाँ ग	(महात्मा) गांधा	बाद का बात	(माई) बरन सरन नाज जब आएगा नया खमाना (कविता)	7	(माइ) जवाहर लाल नट्ट राष्ट्र माशा हिन्दी का स्वरूप / ====) भीतान? महादाबादी	(हम्परत) वित्त अस्त । रोशन साया (किबिता)	(भाई) तनवीर नक्तवी बंजारा (कविता)

			; · · · · •	•	į
			39 39 59	:	9% 8
"नम हिन्द"			幂		
			(माई) श्रोम प्रकाश पालीवाल		
0			इलाहाबाद से कन्या कुमारी तक	:	222
(जनवरी सन १६५१ से जून सन १६५१	<u> </u>		(माई) घोंकार नाथ शास्त्री		
लेखक और उनके जममत			समाजवाद्—सोशिक्षिष्म	:	<u>چ</u>
		संश्रा	l s		
젊			(भाई) किशोर लाल मशरूवाला		
/ साहे हाकिस) बातस्ताया (सक्ता			भाशा की कठिनाई		36
Description of the control of the co	:	W m	धुद्ध न्योहार आन्योकन	:	
्राह्म (जार के क्यांत्र) व्यवदात हत्यांत्र विभागता			देस के लिये शराम पियो	•	3
३० स्रोत ३१ आनवरी	:	٩	कुछ किताबँ		
हक्षमत की खिल्हा में		200	मेरी दुनिया	:	%
(साई) ब्राइटल्ला मिन्छ।	•		अनता के तीन सिद्धानत	:	W W
मारत के सम्बन्धान		623	स्रेनिन (अविनी)		25
		S .	महाजन	•	<u>ş</u>
<u> </u>			पूर्वोदय	:	o° 9 ≈
(आहे) बाशा राम			हमारा गांधी बापस करो	:	%nX
चीन और समरीका	:	388	भाच्छी कहातियाँ	į	386
जंग की सर्	:	0	इमारा देस	:	266
(सर) मार्थर मूर			क्सिन की पुकार	:	8
are ell	:	2	मीठे बोख	:	366